

Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 03 сәуірдегі № 115 Бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2013 жылы 10 сәуірде № 8424 тіркелді.

"Білім туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 5-бабы 6) тармақшасына және Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен (Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 17669 болып тіркелген) бекітілген Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарына сәйкес **БҰЙЫРАМЫН:**

Ескерту. Кіріспе жаңа редакцияда – ҚР Білім және ғылым министрінің 05.02.2020 № 51 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Мыналар:

1) алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

2) алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

3) алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

4) алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

5) осы бұйрыққа 114-174-қосымшаларға сәйкес мүмкіндігі шектеулі оқушыларға арналған бастауыш білім берудің жалпы білім беретін пәндері бойынша үлгілік оқу бағдарламалары;

6) алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

7) алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

8) осы бұйрыққа 219-323-қосымшаларға сәйкес ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған жаңартылған мазмұн бойынша бастауыш білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары;

9) осы бұйрыққа 324-384-қосымшаларға сәйкес ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары;

10) осы бұйрыққа 385-390-қосымшаларға сәйкес ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары;

11) алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

12) осы бұйрыққа 441-545-қосымшаларға сәйкес ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған жаңартылған мазмұн бойынша негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары бекітілсін;

13) осы бұйрыққа 546-609-қосымшаларға сәйкес ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған жаңартылған мазмұн бойынша бастауыш білімнің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары;

14) алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

15) осы бұйрыққа 638-713 қосымшаларға сәйкес ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған жаңартылған мазмұн бойынша негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары бекітілсін;

16) алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

17) осы бұйрыққа 715-730 қосымшаларға сәйкес ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған жаңартылған мазмұн бойынша бастауыш білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары бекітілсін.

Ескерту. 1-тармақ жаңа редакцияда – ҚР Білім және ғылым министрінің 05.02.2020 № 51 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі); өзгерістер енгізілді - ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз); 01.04.2022 № 123 (алғаш ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі); 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрықтарымен.

2. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы (бұдан әрі - ҰБА) (Ж.О. Жылбаев) осы бұйрықпен бекітілетін бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің, таңдау курстары мен факультативтерінің үлгілік оқу бағдарламаларының Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА ресми сайтында жариялануын қамтамасыз етсін.

3. Мектепке дейінгі және орта білім департаменті (Ж.А. Жонтаева):

1) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде белгіленген тәртіппен мемлекеттік тіркелуін қамтамасыз етсін;

2) мемлекеттік тіркеуден өткеннен кейін осы бұйрықты бұқаралық ақпарат құралдарында жарияласын.

4. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау вице-министр М.А. Әбеневке жүктелсін.

5. Осы бұйрық 2013 жылғы 1 қыркүйектен бастап қолданысқа енеді.

Министр

Б. Жұмағұлов

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
1-қосымша

**Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сынып үшін "Сауат ашу (оқу, жазу)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
2-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 2–4-сыныптары үшін "Қазақ тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
3-қосымша

**Бастауыш білім берудің деңгейінің 2–4-сыныптары үшін "Әдебиеттік оқу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің

2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
4-қосымша

**Бастауыш білім беру деңгейінің 3–4-сыныптары үшін "Орыс тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(орыс тілді емес)**

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
5-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптары үшін "Шетел тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап 1-сыныптар үшін, 01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
6-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптары үшін "Математика" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап 1-сыныптар үшін, 01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
7-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1–4-сыныптары үшін "Дүниетану" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап 1-сыныптар үшін, 01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
8-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1–4-сыныптары үшін "Өзін-өзі тану" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап 1-сыныптар үшін, 01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
9-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Музыка" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап 1-сыныптар үшін, 01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
10-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1–4-сыныптары үшін "Бейнелеу өнері" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап 1-сыныптар үшін, 01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі

№ 115 бұйрығына
11-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1–4-сыныптары үшін "Еңбекке баулу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап 1-сыныптар үшін, 01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
12-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Дене шынықтыру" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап 1-сыныптар үшін, 01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
13-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сынып үшін "Сауат ашу (оқу, жазу)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
14-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 2–4-сыныптары үшін "Орыс тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
15-қосымша

Бастауыш білім берудің деңгейінің 2–4-сыныптары үшін "Әдебиеттік оқу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 16-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптары үшін "Қазақ тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(қарапайым деңгей)
(оқыту қазақ тілінде емес)

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап 1-сыныптар үшін, 01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
17-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сынып үшін "Сауат ашу (оқу, жазу)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту ұйғыр тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
18-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сынып үшін "Сауат ашу (оқу, жазу)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту өзбек тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
19-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сынып үшін "Сауат ашу (оқу, жазу)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту тәжік тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2016 бастап қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
20-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 2–4-сыныптары үшін "Әдебиеттік оқу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту ұйғыр тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
21-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 2–4-сыныптары үшін "Әдебиеттік оқу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту өзбек тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің

2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
22-қосымша

**Бастауыш білім беру деңгейінің 2–4-сыныптары үшін "Әдебиеттік оқу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту тәжік тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
23-қосымша

**Бастауыш білім беру деңгейінің 2–4-сыныптары үшін "Ана (ұйғыр) тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту ұйғыр тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
24-қосымша

**Бастауыш білім беру деңгейінің 2–4-сыныптары үшін "Ана (өзбек) тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту өзбек тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
25-қосымша

**Бастауыш білім беру деңгейінің 2–4-сыныптары үшін "Ана (тәжік) тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту тәжік тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарлама алып тасталды - ҚР Білім және ғылым министрінің 08.04.2016 № 266 (01.09.2017 бастап 2-сыныптар үшін, 01.09.2018 бастап 3-сыныптар үшін, 01.09.2019 бастап 4-сыныптар үшін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
26-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Қазақ тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
27-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Қазақ әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
28-қосымша

**Негізгі орта білім деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Орыс тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде емес)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
29-қосымша

**Негізгі орта білім деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Орыс әдебиет" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде емес)**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
30-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9 сыныптары үшін
"Шетел тілі" (ағылшын, неміс, француз) пәнінен
типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
31-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-6-сыныптары үшін
"Математика" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
32-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-9-сыныптары үшін
"Алгебра" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
33-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-9 сыныптары үшін
"Геометрия" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
34-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің "Информатика" оқу пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (9
сыныптар үшін)**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
35-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-сыныбы үшін
"Жаратылыстану" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
36-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 6-9-сыныптары үшін
"География" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
37-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 6-9-сыныптары үшін
"Биология" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
38-қосымша

Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-9 сыныптары үшін "Физика" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
39-қосымша

Негізгі орта білім беру деңгейінің 8-9 сыныптары үшін "Химия" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 40-қосымша

Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9 сыныптары үшін "Қазақстан тарихы" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
41-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің 6-9 сыныптары үшін "Дүниежүзі тарихы" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі

№ 115 бұйрығына
42-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 9-сыныптары үшін
"Адам. Қоғам. Құқық" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
43-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Өзін-өзі тану" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
44-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-6 сыныптары үшін "Музыка"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
45-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-6-сыныптары үшін
"Бейнелеу өнері" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
46-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9 сыныптары үшін
"Технология" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
47-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 9-сыныбы үшін
"Сызу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
48-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9 сыныптарына үшін
"Дене шынықтыру" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
49-қосымша

**Негізгі орта білім деңгейінің 5-9-сыныптары үшін "Орыс тілі"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
50-қосымша

**Негізгі орта білім деңгейінің 5-9-сыныптары үшін "Орыс әдебиет"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 51-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Қазақ тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(негізгі және орта деңгей)
(оқыту қазақ тілді емес)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
52-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Қазақ әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілді емес)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 53-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Ұйғыр тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
54-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Өзбек тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
55-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Тәжік тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
56-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Ұйғыр әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
57-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Өзбек әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
58-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптары үшін
"Тәжік әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 59-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттары 10-11 сыныптары үшін "Қазақ тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
60-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Қазақ әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде)

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
61-қосымша

Жалпы орта білім деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Орыс тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде емес)

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
62-қосымша

Жалпы орта білім деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Орыс әдебиет" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде емес)

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 13 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
63-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11 сыныптары үшін "Шетел тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 03 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 64-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11 сыныптары үшін "Қазақстан тарихы" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
65-қосымша

Жалпы білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Дүниежүзі тарихы" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 03 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 66-қосымша

Жалпы білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Адам. Қоғам. Құқық." пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
67-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 10-11-сыныптары үшін
"Өзін-өзі тану" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
68-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық
бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Алгебра және анализ
бастамалары" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
69-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық
бағыттағы 10-11 сыныптары үшін "Геометрия" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
70-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары
үшін "Информатика" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
71-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Биология" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
72-қосымша

Жалпы білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "География" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 73-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағытындағы 10-11 сыныптары үшін "Физика" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
74-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11 сыныптары үшін "Химия" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 75-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11 сыныптары үшін "Технология" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 76-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11 сыныптары үшін
"Дене шынықтыру" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 77-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11-сыныптары үшін
"Алғашқы әскери дайындық" пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
78-қосымша

**Жалпы орта білім деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы
10-11-сыныптары үшін "Орыс тілі" пәнінен типтік оқу
бағдарламасы (оқыту орыс тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
79-қосымша

**Жалпы орта білім деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы
10-11-сыныптары үшін "Орыс әдебиет" пәнінен типтік оқу
бағдарламасы (оқыту орыс тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Қазақ тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде емес)

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
81-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Қазақ әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде емес)

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
82-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Ана (ұйғыр) тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
83-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Ана (өзбек) тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі

№ 115 бұйрығына
84-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Ана (тәжік) тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
85-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Ұйғыр әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
86-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Өзбек әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
87-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Тәжік әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі

№ 115 бұйрығына
88-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Алгебра және анализ бастамалары" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министріні
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
89-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11 сыныптары үшін "Геометрия" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
90-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Информатика" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
91-қосымша

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11 сыныптары үшін "Биология" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің

2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
92-қосымша

**Жалпы білім беру деңгейінің жаратылыстану-математика
бағытындағы 10-11-сыныптары үшін "География" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
93-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық
бағытындағы 10-11 сыныптары үшін "Физика" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
94-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық
бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Химия" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
95-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық
бағытындағы 10-11 сыныптары үшін "Қазақ тілі" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілінде)**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы

Білім және ғылым министріні
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
96-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-
сыныптары үшін "Қазақ әдебиеті" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілінде)**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
97-қосымша

**Жалпы орта білім деңгейінің жаратылыстану-математикалық
бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Орыс тілі" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде емес)**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
98-қосымша

**Жалпы орта білім деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптары
үшін "Орыс әдебиеті" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде емес)**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
99-қосымша

**Жалпы орта білім деңгейінің жаратылыстану-математикалық
бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Орыс тілі" пәнінен**

**типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
100-қосымша

**Жалпы орта білім деңгейінің жаратылыстану-математикалық
бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Орыс әдебиеті" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 101-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық
бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Қазақ тілі" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде емес)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
102-қосымша

**Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық
бағыттағы 10-11-сыныптары үшін "Қазақ әдебиеті" пәнінен
типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілінде емес)**

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
103-қосымша

**Жалпы білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағытындағы 10 – 11-
сыныптары үшін "Ана (ұйғыр) тілі"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
104-қосымша

**Жалпы білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағытындағы 10–11-
сыныптары үшін "Ана (өзбек) тілі"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
105-қосымша

**Жалпы білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық
бағытындағы 10–11-сыныптары үшін "Ана (тәжік) тілі"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
106-қосымша

**Жалпы білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық
бағытындағы 10–11-сыныптары үшін "Ұйғыр әдебиеті"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы**

**Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің
27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.**

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
107-қосымша

Жалпы білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағытындағы 10–11-сыныптары үшін "Өзбек әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
108-қосымша

Жалпы білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағытындағы 10–11-сыныптары үшін "Тәжік әдебиеті" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. Оқу бағдарламасы алып тасталды – ҚР Білім және ғылым министрінің 27.11.2020 № 496 (қолданысқа енгізілу тәртібін 5 т. қараңыз) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
109-қосымша

Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-сыныбы үшін "Өлкетану" курсынан типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 109-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
110-қосымша

Негізгі орта білім беру деңгейінің 8-сыныбы үшін "Этносаралық қатынастардың қалыптасу тарихы" курсының типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 110-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 9-сыныбына арналған
"Зайырлылық және дінтану негіздері" курсының үлгілік оқу
бағдарламасы**

Ескерту. 111-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
112-қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің 9-сыныбы үшін
"Алаштану" таңдау курсының типтік оқу бағдарламасы**

Ескерту. 112-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
113-қосымша

**Негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейлерінің 9-11
сыныптары үшін "Абайтану" курсының типтік оқу бағдарламасы**

Ескерту. 113-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
113-1- қосымша

**Негізгі орта білім беру деңгейінің мамандандырылған қазақ тілі мен әдебиетін тереңдете
оқытатын желілік "Абай мектептерінің" 5-9-сыныптарына арналған "Абайтану" пәнінен
жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде)**

Ескерту. 113-1-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі

Жалпы орта білім беру деңгейінің қазақ тілі мен әдебиетін тереңдете оқытатын гуманитарлық бағыттағы мамандандырылған желілік "Абай мектептерінің" 10-11-сыныптарына арналған "Абайтану" пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы(оқыту қазақ тілінде)

Ескерту. 113-2-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 114-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің дайындық сыныбы үшін "Сауат ашу (ана тілі, жазу, ауызекі сөйлеу тілі, дактильді сөйлеу тілі)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 114-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Сауат ашу кезеңі қазақ тілі және тіл дамыту, ана тілі туралы білім жүйесіне кіріспе болып табылады. Берілген бағдарлама бойынша естімейтін оқушылардың дайындық сыныбында тілге оқыту үш бөлімнен тұрады: дактильді сөйлеуге үйрету, ауызекі сөйлеу тілін дамыту және сауат ашу.

3. Пәннің мақсаты – естімейтін оқушыларға тілді қарым-қатынас құралы ретінде меңгерте отырып, грамматикалық құрылымымен таныстыру, оқу және жазу дағдыларын қалыптастыру, диалогті сөйлеудің алғышарттарын қалыптастыру.

4. Пәнді оқытудың негізгі міндеттері:

- 1) диалогтік сөйлеудің алғашқы дағдыларын қалыптастыру;
- 2) дактильдеу арқылы ауызша сөйлеу дағдыларын қалыптастыру;
- 3) оқу жазу дағдыларын қалыптастыру;
- 4) дыбыстарды дұрыс айту дағдыларын дамыту.

5. Пәннің мазмұнын меңгеру үшін аптасына 9 сағаттан оқытылады (барлығы – 297 сағат). Жалпы сағат саны кезеңдер бойынша төмендегіше бөлінеді:

кесте 1

Бөлімдері	Оқу жүктемесі аптасына			
	1 тоқсан	2 тоқсан	3 тоқсан	4 тоқсан
Дақтильді сөйлеу тілі	3	2	1	1
Ауызекі сөйлеу тілін дамыту	4	5	5	5
Сауат ашу (оқу және жазу)	2	2	3	3
Барлығы	9	9	9	9

- 1) дақтильді сөйлеу тілі – барлығы – 58 сағат;
- 2) ауыз екі сөйлеу тілі, ана тілі – барлығы – 156 сағат;
- 3) сауат ашу – барлығы – 83 сағат.

6. Пәнді оқыту процесінде пәнаралық байланыстар жүзеге асырылады:

1) қоршаған ортамен таныстыру пәнімен: топсеруен кезінде, табиғатты бақылау барысында алған білімдерін, бақылағандарын оқушылардың сөздік қорын байыту, ауызша жазбаша тілін дамыту мақсатында пайдалану;

2) заттық-тәжірибелік оқыту пәнімен: іс-әрекеттер жасау барысында сөз байлығын арттыру, тілін дамыту, жазу, сызуға дайындайтын жаттығулар орындайды, бояту жұмыстары арқылы қаламды, қарындашты дұрыс ұстауға үйрету;

3) дене шынықтыру пәнімен: партада дұрыс отыру; дене бітімінің дұрыс дамуы үшін жаттығулар жасау; сабақта сергіту сәтін өткізу.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

7. Дақтильді сөйлеу тіліне үйрету.

8. 1 тоқсан:

1) қарапайым тапсырмаларды түсініп орындау;

2) жолдасынан, мұғалімнен затты сұрап алу және өтіне білу:

тұр. Отыр. Бер. Ал. Қой. Көрсет. Же. Іш. Жу. Сұрт. Сурет сал. Жүр. Әкел;

Алмас, тұр. Кел! Олжас, доп бер. Алмас, доп ал. Алма. Жақсы (жаман). Болат, бері кел. Қуыршақты ал. Асан, допты бер. Айман, ойна. Бота, қуыршақты жуындыр. Қуыршақты сұрт. Дәптерді бер. Алма же. Нан же. Су іш. Су ішуге бола ма? Шай іш. Шай берші.

9. 2 тоқсан:

1) қарапайым тапсырмаларды түсініп орындау;

2) жолдасынан, мұғалімнен затты сұрап алу және өтіне білу;

3) сұрақ қоя білу;

- 4) сұрақты түсініп, оған жауап бере білу;
- 5) тапсырманың орындалғаны туралы айта алу;
- 6) білгені туралы айта алу:

сұра (сұрап ал). Аш. Жап. Айт-айтты. Қара-қарады. Ки. Шеш. Қойып қой. Қиып ал. Желімде. Шық. Кір. Бар. Алмастан қалам сұра. Алманы көрсет. Доп ойна. Асық ойна. Әсемді шақыр. Айман, дәптерді аш (жап). Алмас, "а-а!" — деп айт. Қабылдағышты ки (шеш). Шкафтан (үстелден, партадан) қалам (дәптер) ал. Шкафка дәптер қой. Шкафты аш (жап). Самат сыныпқа кір (шық). Суретті қиып ал. Қағазды желімде;

Алмас, Саматқа алма берші. Жүр ойнаймыз. Кет, кетші. Суретті қарап көрсет. Апай, маған қалам беріңізші;

мынау не? Мынау кім? Бұл не? Бұл кім? Алуға бола ма? Шығуға бола ма? Кіруге бола ма? Отыруға бола ма? Жеуге бола ма? Ойнауға бола ма?;

бұл кім? Мынау не? Кімдікі? (Менікі, сенікі, Алмастікі);

мен жазып болдым. Мен сурет салып болдым;

сенде бар ма? Жоқ. Бар. Мен ойнаймын. Мен сурет саламын.

10. 3 тоқсан:

- 1) қарапайым тапсырмаларды түсініп орындау;
- 2) жолдасынан, мұғалімнен затты сұрап алу және өтіне білу;
- 3) сұрақ қоя білу;
- 4) сұрақты түсініп, оған жауап бере білу;
- 5) тапсырманың орындалғаны туралы айта білу;
- 6) білгені туралы айта білу:

сырғана. Жүгір. Тоқта. Жүр. Сөйле. Қакты (как). Таста. Сұра. Жаса. Тап. Есіңе сақта (есте). Айгүл, шанамен сырғана. Самат, шаңғы теп. Жүгір. Тез жүгір. Айбол, тоқта;

қызыл (көк, сары, кара, жасыл) қарындаш бер. Шаңғы (шана) бер (-ші, -іңізші). Айгүл, жүр ойнаймыз. Айнұр сөйле. Қарды қақ. Қарды таста. Ермексаздан алма (шар) жаса. Қара (көк, қызыл, сары) қарындаш тап. Есіңде сакта!;

киуге бола ма? Шешуге бола ма? Сенің атың кім? Сурет салуға бола ма? Жаман қағазды тастауға бола ма? Далаға шығуға бола ма?;

мен жүгірдім (ойнадым, жыладым, құладым);

мен білемін. Мен білмеймін. Мен жатамын. Мен жазу жазамын. Мен жазуды білемін. Мен ойнай білемін. Мен оқымаймын. Мен барамын. Мен бармаймын.

11. 4 тоқсан:

- 1) қарапайым тапсырмаларды түсініп орындау;
- 2) жолдасынан, мұғалімнен затты сұрап алу және өтіне білу;
- 3) сұрақ қоя білу;
- 4) сұрақты түсініп, оған жауап бере білу;
- 5) тапсырманың орындалғаны туралы айта алу;
- 6) білгені туралы айта алу:

жаттады(м). Жұмыс істеді(м). Рақмет. Рұқсат па? Кешіріңіз (кешір). Көмектес. Біліп ал. Жылама. Күлді(м). Күлме. Ұрма. Көмектес, далада жұмыс істейміз. Әсем өлең жатта(ды). Алмас, сыныпқа кір. Апай, кешіріңіз, рұқсат па? Рақмет. Мынаны біліп ал. Бөпе, жылама. Итті ұрма;

кешіріңізші. Кешір. Кешіріңіз, рұқсат па? Рақмет;

Сабина қайда? Баланың аты кім? Қыздың аты кім? Қандай әріп? Үлкен бе? Кіші ме? Бөпені кім жылатты? Кім күлді? Самат па?;

Әсел қайда? Самат қайда? Сен қайда болдың? Қарындаш қайда? Сен жаздың ба? Сен ойнадың ба? Қайда қойдың? Сен қайда бардың? Кім жаттады? Кім оқыды? Кім жазып болды? Кім шақырды? Кім біледі?;

Алмас оқып отыр. Алмас оқып болды. Мен оқып отырмын. Мен оқып болдым. Ол ойнады. Алмас жылады. Алмас құлады;

мен саумын. Мен ауырдым. Менің тісім (басым) ауырды. Мен ұмытып қалдым. Есімде жоқ.

12. Сөздік (1-4 тоқсан).

13. 1 тоқсанда:

1) тұр(-ындар), отыр(-ындар), жүр(-індер), ал(-ындар), қой, ойна(-ндар), оқы(-ндар), көрсет(-індер), же(-ндер), әкел, алып қой, жуын, сұрт, сурет сал(-ындар);

2) зат есім: доп, ат, нан, ит, аю, алма, қуыршақ, алмұрт, қияр, сорпа, шай, сүт, кеспе, май, су, балық, қант, қарбыз, ет, кәмпіт, картоп, кітап, қалам, дәптер, бор, қарындаш, сурет, парта, қоңырау, сұрткіш, тақта, сынып, айна, шкаф, балапан, машина, апа, ата, папа, мама, бас, құлақ, қол, асық, бақа, мысық, қоян;

3) мұғалімнің, тәрбиешінің, жолдастарының атын білу. Мынау, ол, мен, сен, жақсы, жаман.

14. 2 тоқсанда:

1) сұра, аш, жап, айт, көрсет, тыныш, кара, ки, шеш, қойып қой, қиып ал, желімде, болдым, шақыр(ды), шық(ты), кір(ді);

2) кезекші, қағаз, өшіргіш, желім, қылқалам, таяқша, есік, мойын, қасық, пышақ, кесе, тәрелке, шанышқы, тостаған, табақ, тамақ, тон, куртка, етік, мойын орағыш, қолғап, әтеш, тауық, үйрек, түлкі, қасқыр, арыстан, жолбарыс, піл, қайшы, сүлгі, тарақ, шырша, Аяз ата, қар, ақшақар, күн, жел, ойыншық;

3) сын есім: қызыл, көк, жасыл, үлкен, кіші, рақмет, кімдікі, менікі, кеше, бүгін, ертең, суық, салқын, жылы, тез, ұзақ, дұрыс, дұрыс емес, тағы да, қайтала, болады-болмайды.

15. 3 тоқсанда:

1) сырғана, жүгір, қаш(ты), тоқта(ды), демал(ды), жүр(ді), кел(ді), ауырды(м), жылады(м), домалады(м), жақсы көремін (көрмеймін, жасады(м), орындады(м), тастады(м), бар(-ды, -дым), тапты(м), кешікті(м), білемін, білмеймін, керек;

2) зат есім: шана, ас, ағаш, шаңғы, жапырақ, коньки, шаш, сырғанақ, ауа райы, бала, төбе, үзіліс, қыз, мұз, зал, бесік, әке, асхана, төсек, әже, жатақхана, сабақ, тәте, дүкен, әріп, аға, сатушы, саусақ, бөпе, аспан, жаңбыр, көрпе, бұлт, сабын, жастық, шөп, ақ, кара, сары, қоңыр, жаңа, ескі, жеңіл, ауыр, күлді, қандай, дәмді, тәтті, ащы.

16. 4 тоқсанда:

1) сөйле(ді), жатта(дым), өрмеледі, жаны ашыды, жұмыс істеді, биледі, көмектесті, ойнама(йды), есте сақта, су кұйды, оқыды, сыпырды, сана(дым), ұшты,кұйды, құдық;

2) зат есім: сызғыш, компьютер, дөнгелек, көше, хат, телефон, теледидар, журнал, газетсағат, жіп, ине, велосипед, үй, аула, кора, дала, тау, орман, ауыл, қала, цирк, театр, көйлек, жейде, шалбар, күнқағар, шелек, бақша, бақ, сауысқан, қарға, торғай, қоңыз, күрек, құс, көбелек, гүл, жеміс, жылан.

17. Ауызша тілге үйрету:

1) естіп-көру арқылы қабылдап, мұғалімнің, тәрбиешінің, жолдасының тапсырмасын орындай алу;

2) ауызша тілге берілген материалды естіп-көру арқылы қабылдау;

3) заттың атын, іс-қимылды, заттың сапасын атап айта алу;

4) ауызша жай сөйлемдер құрап, суреттің мазмұнын айту немесе көрсетілген іс-қимылдарды суреттей алу;

5) мұғаліммен, жолдасымен, сәлемдесе алу, бір нәрсе сұрау, хабарлау;

6) сұрақ қойып, оған жауап бере білу;

7) саусақпен ымдасу тіліне берілген сөздік материалды айта алу;

8) сөзді тұтас, калыпты дауыспен айтуға жаттығу;

9) мұғалімге еліктей отырып, сөздің екпінін дұрыс айтуға жаттығу;

10) сөз ішіндегі меңгерілмеген дыбыстар болса, оны басқа ұқсас дыбыстармен ауыстырып айтуға болады (доп-топ);

11) сөз ішіндегі негізгі дыбыстарды дұрыс айту: А, (), У, Ө, Ү, И, Ө, Ы, І, П, Қ, Т, С, Ш, Ғ, М, Н, Л, Р, Г, Ж, З, Б, Я, Е, Ю, Э (3 тоқсан);

12) меңгерілген дыбыстардан тұратын сөздерді дұрыс, тұтастай айту;

13) буын, сөз ішінде дыбыстардың жіктеліп, сараланып айтылуын пысықтап жаттықтыру: п-м, т-н, с-ш (3 тоқсан); а-о, о-у, а-ә, о-е, ө-ү, а-и, т-л, л-н (4 тоқсан);

14) сөздің ішінде қатарласа келген дауыссыз дыбыстарды таза, анық айту талап етіледі (балта, дәптер);

15) бір тыныста төрт-бес буыннан тұратын сөз, сөйлемді тұтастай айту. (Мен жазып болдым);

16) мұғалімнің айтқан сөзін дыбыс күшейткіш аспабымен есту арқылы қабылдап айтуға (қайталауға) жаттығу.

18. Ауызша тілге үйретуге арналған материалдар:

1) дыбыстар: Сөз ішіндегі негізгі дыбыстарды дұрыс айту:

п, а, м, ә, т, о, ө, ү, в, у, н, и, і, л, иа (я), ио(е), иу (ю), к, ф, х, с, ш, р, б, д;

2) әріптер: П, А, Т, М, О, Л, У, Н, И, С, К, Ы, Д, Б, Е, Ә, Ш, Ү, Ж, Я, Ю, Р, З, Ө, І.

19. 1 тоқсан:

1) әріптер: А, Т, М, О, Л, У, Н, И, С, К, Ы, Д;

2) сөздер: папа, апа, ат, ата, мата, ана, от, ол, мал, алма, ту, Ұлту, анау, ана, ит, Дина, су, тас, кеме, кітап, ыдыс, мынау, Мадина, доп;

3) сөйлем түрлері: Апа, алма ал; Апам мата алды; Анау тау; Анау Ұлту: Ала ит; Мынау ыдыс; Мадина доп ал;

4) қайталау.

20. 2 тоқсан:

1) әріптер: Б, Е, Ә, Ш, Ү, Ж, Я, Ю;

2) сөздер: бала, балапан, мен, сен, кел, шеше, әке, әже, Әсем, шаш, шана, аш, үй, үш, күн, жүр, жоқ, Баян, қоян, боя, аю, қою, ою;

3) сөйлем түрлері: Бота, балапан ұста. Мен сабын алдым Кесе ал. Әсем әжеге су әкел. Шолпан, есік аш. Үй үлкен. Әжем жақсы. Баян қоян ұстады. Аю үлкен. Ою әсем;

4) қайталау.

21. 3 тоқсан:

1) әріптер: Р; З; Ө; І;

2) сөздер: бар, бор, радио, қаз, жаз, көз, сөз, өзен, өрік, тіс, піл, ілгіш, бір, кезекші;

3) сөйлем түрлері: Борды ал. Дәптерге таза жаз. Өрік жеміс.

22. 4 тоқсан:

1) әріптер: П, А, Т, М, О, Л, У, Н, И, С, К, Ы, Д, Б, Е, Ә, Ш, Ү, Ж, Я, Ю, Р, З, Ө, І;

2) өткен тақырыптарды қайталау.

23. Сауат ашу (оқу және жазу).

24. 1 тоқсан:

1) дактильді сөйлеу немесе әріппен берілген таныс сөздер мен сөйлемдерді түсіну және оқу: Мектеп, сынып, кітапхана асхана, жатақхана, дәріхана; үстел, тақта, орындық, қабылдағыш, парта, шкаф, микрофон; сөмке, кітап, дәптер, ермексаз, қарындаш, қалам; алма, алмұрт, жүзім, ерік, шие; көкөністер: сәбіз, картоп, пияз, қияр, орамжапырақ, қызан; ойыншықтар: доп, конжық, қоян, машина, асық, зырылдауық, піл, куыршақ; тәрелке, кесе, пышақ, қасық, шанышқы; көйлек, жейде, шалбар, шұлық, жемпір; ат, сиыр, қой, ешкі, ит, мысық;

2) үлгі бойынша кеспе әріптерден сөз, сөйлем құрау; парта, тақта, үстел, орындық, аспап, қабылдағыш, бор; сынып бөлмесі үлкен. Терезеде гүл тұр (Әр жаңа тақырыпта жұмыс үлгі бойынша жүргізіледі);

3) жазуға дайындайтын жаттығуларды орындау:

қарындашпен дөңгелек, сопақ (алма, шар, өрік, сағат, қияр, т.с.с.) заттардың суретін жолкөз және төркөз дәптерге салу;

қарындашпен төркөз дәптерге түзу (—), көлбеу (//) сызықтармен сурет салу (шырша, үй, үстел, шкаф, орындық);

торкөз қағазға какпаның, қоршаудың суретін түзу, ирек - сызықтармен салу (кесе, даңғара, машина, үстелде тұратын шам).

25. 2 тоқсан:

1) естіп-көру арқылы сөзді қабылдау: саусақпен оқып алып сөйлем құрау. Кеспе әріптерді пайдалану;

2) кеспе әріптерден сөз бен сөйлем құрастыру:

құрастырылған сөздерді, сөйлемдерді (берілген тақырыптар бойынша) оқу;

ыдыстар: тостаған, шәйнек, ет, табақ, қазан, торсық, пышак, шәутім, қасық, шанышқы, кепсер, ожау;

тағам түрлері: бауырсақ, май, ет, шұжық, жұмыртқа, шелпек, айран, сүт, балық;

шкафта тағамдар тұр;

3) жазу және оқу:

өтілетін тақырыптардан сөздерді, жай сөйлемдерді тақтаға жазу және жазып оқу;

қарапайым әріптің құрамдас бөліктерін жаза білу. (түзу сызық (-), таяқша IIII, дөңгелек (O) жоғары-төмен жүргізілген ирек сызықтар);

әріптерді (п, т, н, и, ш, л, м, а, о, е, с, ү, ө, і, ө) жаза білу;

жай сөздерді (әке, бала, ата, апа, т.с.с.) жаза білу;

сызықтан төмен түсіріліп жазылатын әріптерді (р, у, д, з, ү) жазу.

26. 3 тоқсан:

1) кітаптағы тақырыптар бойынша: берілген сөздерді, сөйлемдерді оқу;

2) саусақпен ымдасу тілі оқулығы бойынша: берілген 3-4 сөйлемнен тұратын мәтінді оқып, мұғалімнің сұрағына жауап беру;

3) кестедегі таңбалы әріппен: немесе жазу әріппен жазылған тапсырмаларды оқып орындау;

4) кеспе әріппен жұмыс: Кеспе сөздерді суреттерге қой. (қоян, қонжық, қуыршақ, асық);

5) сурет бойынша әңгіме құра: Машинаның, доптың суретін сал.

27. 4 тоқсан:

1) "Саусақпен ымдасу" оқулығын пайдаланып: сөздерді, сөйлемдерді өз бетінше қима әріптерден құрау. Қаз, тауық, әтеш, үйрек. Аулада құстар жүр. Әсем жем шашты;

2) жазу әріптерді жазып: және сол әріптерден сөздер құрау;

3) өз бетінше: сурет және қимыл іс-әрекет бойынша сөз, сөйлем жаза білу;

4) өз өтінішін, сұраққа жауапты жазбаша бере білу.

3. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

28. Пәндік нәтиже бойынша дайындық сыныптың соңында оқушылар білуі қажет:

1) мұғалімнің, тәрбиешінің, сыныптағы балалардың аттарын білу;

2) отбасы мүшелерін және аттарын;

3) жиі қолданылатын ойыншықтардың аттарын және қолдануды;

- 4) оқу құралдарының атауын (қарындаш, дәптер, кітап, қағаз және т.б.);
- 5) күнделікті көріп жүрген жеміс-көкөністердің атауын;
- 6) азық-түлік атауларын;
- 7) дене мүшелерінің атауларын;
- 8) күнделікті қолданатын ыдыстардың атауларын;
- 9) киімдердің, аяқ киімдердің атауларын;
- 10) мерекелердің атауларын (Жаңа жыл, Наурыз, Аналар мерекесі және т.б.).

29. Меңгеруі қажет:

- 1) қарапайым тапсырмаларды түсініп орындау;
- 2) жолдасынан, мұғалімнен затты сұрап алу және өтіне білу;
- 3) сұрақ қоя білу;
- 4) сұрақты түсініп, оған жауап бере білу;
- 5) тапсырманың орындалғаны туралы айта алу;
- 6) білгені туралы айта алу;
- 7) ауызша сөйлеуге берілген материалды көру есту арқылы қабылдау;
- 8) сөздерді қалыпты дауыспен бірге айту;
- 9) таныс сөздер мен фразаларды оқып, түсіну;
- 10) қима әріптерден үлгіге қарап сөздер мен фразалар құрастыру.

30. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

1) туған елге деген сүйіспеншілігінен, туған жердің табиғатын сақтауға және қорғауға деген ұмтылысынан;

2) өз ана тілін, мәдениетін, салт-дәстүрін құрметтеуінен;

3) салауатты өмір салтын ұстануынан;

4) еңбек пен оқуға деген жауапкершілікті сезінуінен;

5) қарым-қатынас барысында мәдениет сақтауынан, үлкен адамдарды құрметтеп, кішілерге қамқорлық танытуынан көрінеді.

31. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

1) оқу үдерісінде алған түрлі ақпараттарды дұрыс қабылдауынан және дұрыс түсінуінен, қажетті жағдайда есіне түсіріп, орынды қолдана алуынан;

2) дұрыс түсініп және оқу дағдысынан;

3) дұрыс, қатесіз, сауатты әрі көркем жаза алуынан;

4) ауызша және жазбаша тілінің дамуынан, өз ойын жеткізе алуынан.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 115-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің дайындық сыныбы үшін "Сауат ашу (ана тілі, жазу, ауызекі сөйлеу тілі, дактильді сөйлеу тілі)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 115-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начальное, основное среднее, общее среднее образование), утвержденного постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080.

2. "Грамота (чтение, письмо, устная речь, дактильная речь)" – учебный предмет, интегрированный по своему содержанию, который относится к образовательной области "Язык и литература" и представляет собой целостную систему первоначального обучения видам речевой деятельности (устная речь, дактильная речь, чтение, письмо), ориентированную на личностные, системно-деятельностные и предметные результаты обучения.

3. Целью обучения предмету "Грамота" является сформировать нравственную личность школьника, развить его индивидуальные творческие способности. Из всех направлений работы по обучению речи неслышащих школьников (развитие языковой способности, формирование видов речевой деятельности, овладение языковыми закономерностями) особое внимание уделяется развитию языковой способности.

4. Задачами обучения предмету являются:

1) обучать неслышащих школьников реагировать на обращенную к ним речь в условиях предметной ситуации;

2) догадываться по содержанию предметных действий, что от них требуют, о чем спрашивают, к чему побуждают;

3) подражать речевым действиям учителя, воспитателя, самостоятельно пользоваться речевыми образцами;

4) формировать слухо-зрительное восприятие словесной речи учителя;

5) проговаривать весь речевой материал устно-дактильно с соблюдением требований приближенного и точного произнесения звукового состава слов, фраз;

6) понимать содержание речевого высказывания и адекватно реагировать на него;

7) обучать осознанному чтению, письму.

5. Объем учебной нагрузки по учебному предмету составляет 9 часов в неделю. Годовой объем учебной нагрузки: 297 учебных часов.

6. Примерное распределение часов:

таблица 1

Раздел	Количество часов в неделю			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
	4	3	2	1

Обучение дактильной речи	3	3	4	4
Обучение устной речи	2	3	3	4
Обучение грамоте				
Всего	9	9	9	9

7. В процессе изучения содержания учебного материала учитываются межпредметные связи:

1) русский язык и литературное чтение. Учебный предмет "Грамота" является по своему содержанию интегрированным предметом: обучение чтению и письму, элементарной грамматики осуществляется на основе литературных текстов;

2) познание мира. Уроки грамоты – это расширение познавательных интересов учащихся об окружающем мире, природе;

3) математика. Проведение звукового анализа требует определения количества звуков в слове, их последовательности, сравнения (больше/ меньше) звуко-буквенного состава слов;

4) изобразительное искусство. На уроках грамоты широко используются произведения живописи, рисунка: учащиеся рисуют, раскрашивают, штрихуют, пополняют свой словарный запас, составляя устные рассказы по картинам;

6) физическая культура. Во время динамической паузы учащиеся выполняют различные физические упражнения, сопровождаемые речевками.

8. В подготовительном классе детей обучают грамоте, т. е. формируют первые умения и навыки чтения и письма.

9. В начале (в первой четверти, добукварный период) от них требуется умение читать и составлять слова из разрезной азбуки. Эта работа осуществляется на уроках обучения грамоте, в процессе обучения дактильной и устной речи. Параллельно на уроках предметно-практического обучения учащиеся выполняют упражнения, подготавливающие их к письму.

10. Со второй четверти (букварный период) дети учатся писать, начиная с элементов букв, простейших строчных букв и слов из них, и заканчивают написанием прописных букв.

2. Базовое содержание учебного предмета для подготовительного класса

11. Обучение грамоте (68 ч).

12. Чтение и письмо.

13. 1 четверть.

14. Читать и понимать знакомые слова и фразы, данные в дактильном и печатном виде.

15. Из разрезной азбуки складывать слова и фразы по образцу. Выполнять упражнения, подготавливающие к письму:

1) рисовать карандашом предметы круглой и овальной формы (яблоки, вишни, воздушные шары, часы, очки, листочки и т. п.) в тетрадях в линейку и в клетку;

2) рисовать карандашом предметы, состоящие из прямых линий, размером в заданное число клеток (елки, домики, столы, стулья, шкафы, звездочки и др.);

3) рисовать предметы, состоящие из сочетания прямых и овальных линий, размером в заданное число клеток (чашка, кружка, настольная лампа, автомобиль, барабан и др.);

4) рисовать на бумаге в клетку бордюры, состоящие из прямых и округленных линий.

16. 2 четверть.

17. Складывать слова и фразы, считанные с руки, а также воспринятые слухо-зрительно.

18. В течение года:

1) складывать слова и фразы самостоятельно;

2) составлять слова и фразы из разрезной азбуки;

3) читать слова и фразы, составленные из разрезной азбуки. Читать слова и простейшие фразы (имена детей, названия предметов, простейших поручений и др.), написанные рукописным шрифтом на классной доске;

4) писать:

простейшие элементы букв (прямые палочки, палочки с закруглением вверху, внизу, вверху и внизу);

простейшие буквы (п, т, н, и, ш, л, м, а, о, е, с);

слова из простейших букв (папа, мама, лото, лампа и т. п.);

буквы с элементами, выходящими за нижнюю строчку (р, у, д, з).

19. 3 четверть:

1) читать слова и фразы по книге;

2) читать текст в три-четыре предложения и отвечать на вопросы учителя (в пределах вопросительных предложений, указанных в разделе "Обучение дактильной речи");

3) выполнять задания, написанные на табличках в печатном или рукописном виде.

20. 4 четверть:

1) писать остальные строчные буквы и слова с этими буквами. Писать прописные буквы;

2) самостоятельно писать слова и простейшие фразы (по картинкам или по демонстрации предметов и действий);

3) письменно (одним предложением) выражать просьбу, отвечать на вопрос.

21. Обучение дактильной речи (81 ч).

22. Знание:

- 1) имен учителя, воспитателя, товарищей по классу;
- 2) фамилий товарищей по классу; •членов семьи и их имен;
- 3) названий наиболее распространенных игрушек, умение пользоваться ими и беречь их;
- 4) названий личных учебных вещей (карандаш, тетрадь, книга, бумага, кассы), умение ими пользоваться и хранить их;
- 5) названий фруктов и овощей, распространенных в данной местности;
- 6) продуктов питания, умение называть их;
- 7) названий частей тела человека;
- 8) названий чайной и столовой посуды, умение использовать эти названия в речи;
- 9) названий предметов зимней одежды, белья и обуви;
- 10) названий учебных вещей (кисточка, ножницы, клей, ручка);
- 11) праздничных дат: Новый год, Наурыз, 1 Мая, День Победы, 8 Марта.

23. Умение спросить, как зовут человека, как его фамилия. Умение спросить, как называется предмет, определить его цвет, величину, выяснить его принадлежность определенному лицу.

24. Использование в общении с окружающими следующих типов фраз. Понимание простейших обращений и выполнение заданий:

1) встань. Ваня, встань. Иди(-те). (1 четверть) Попроси у Вовы тетрадь. (2 четверть). Иди(-те) играть в лото. Позови Вову рисовать. Иди(-те) кататься. Иди(-те) гулять. Сядь на санки. Отряхни(-те) снег. Попроси у Миши новый карандаш. Возьми тетрадь(-и) из шкафа (из стола). Положи тетрадь(-и) в шкаф (в парту). Положи книгу(-и) на стол (парту, окно). Открой шкаф, возьми книгу и читай. Мальчики, рисуйте. Девочки, читайте. (3 четверть);

2) спроси, что это. Спроси, как зовут мальчика. Скажи, что это. Миша, скажи ты. Скажи Вале (дежурному). Будем сажать. Будем поливать. Будем сажать бобы. Будем чистить (и др.). Полей цветы. Полей грядки (и др.). Не шали(-те). Не говори(-те). Не шуми(-те). (4 четверть.).

25. Умение обратиться к товарищу и к учителю с просьбой:

1) Валя, иди сюда. Валя, возьми мишку (зайку, авто). Играй(-те);

2) вымой(-те), вытри(-те). Возьми(-те) карандаши, тетради (и др.) (2 четверть);

3) дай Вове тетрадь. Иди играть. (2 четверть.);

4) дай красную ленту. Попроси синий карандаш. (3 четверть.) Прости(-те). (4 четверть).

26. Умение обратиться к учителю и товарищам с вопросами:

1) кто это? Что это? Можно взять? (1-2 четверти);

2) как зовут? Можно рисовать? Можно взять санки (лыжи, коньки)? (3 четверть);

3) где Коля? Как зовут мальчика (девочку)? Какая буква? Большая? Маленькая? (4 четверть).

27. Понимание вопросов и умение ответить на них:

1) кто это? Что это? Чей? Чья? Таня, я. Мой, мое, мои. (2 четверть);

2) ты хочешь писать (рисовать, читать)? Ты хочешь кататься на санках? Ты умеешь кататься на коньках? Кто хочет? Что делает Миша? Что делает? Что ты делаешь? Что Миша делает? Какой? Какая? Какое? Какие? (По цвету, величине, качеству — без употребления этих слов.) Как тебя зовут? Как твоя фамилия? Что сегодня на обед? Что сегодня на завтрак? Что сегодня на ужин? Что вчера было на ужин? Ты любишь печенье (кашу, конфеты)? Ты любишь рисовать (играть, кататься)? Кто сегодня дежурный(-ая)? Какая сегодня погода? У кого карандаш (ручка, линейка, письмо)? У кого есть карандаш (книга, тетрадь)? (3 четверть);

3) где Коля? Где карандаш? Где ты был? Как зовут мальчика (девочку)? Ты написал? Ты играл? Куда ты положил? Куда ты убрал? Куда ты ушел? Кто написал? Кто нарисовал? Кто выучил? Кто помнит? Как зовут? (4 четверть).

28. Умение сообщить о выполнении задания:

1) кончил писать. Кончил рисовать (2 четверть);

2) я прыгаю. Надя играет. Миша читает. Я прыгал(-а). Миша читал. Надя играла (3 четверть);

29. Умение сообщить о здоровье, желании, знании:

1) я хочу писать (рисовать, клеить). (2 четверть);

2) я умею. Я не умею. Я умею писать. Я умею кататься. Я хочу кататься. Я не хочу кататься. Я не хочу читать. (3 четверть);

3) я здоров. Я болен. У меня болит зуб. Я не знаю. Я забыл (4 четверть).

30. Обучение устной речи (148 ч).

31. В течение года:

1) воспринимать слухо-зрительно и выполнять поручения учителя (воспитателя, товарища), указанные в разделе "Обучение дактильной речи";

2) слухо-зрительно воспринимать материал, предназначенный для устной речи. Устно называть предметы, действия, качества предметов;

3) выражать устно в форме простого предложения содержание картинки, описывать демонстрируемое действие;

4) обращаться к учителю или товарищу с приветствием, просьбой, сообщением;

5) задавать вопрос и отвечать на него.

6) проговаривать материал дактильной речи, пользуясь доступным, приближенным произношением;

7) произносить слова слитно, голосом нормальной высоты и силы, нормального тембра, сохранять одинаковую высоту тона на разных гласных, а также согласных, произносимых голосом (м, н, в, л, р) (1 — 4 четверти);

8) отраженно, подражая учителю, выделять словесное ударение (более длительным и громким произнесением гласного в двух-и трехсложных словах) (1—4 четверти);

9) правильно произносить в словах основные звуки: а, о, у, э, и, п, т, к, ф, с, ш, х, в, м, н, л, р и звукосочетания: йа, йо, йу, йэ (см. табл. на с. 16—18) (1—3 четверти);

10) правильно произносить звонкие звуки б и з в словах, воспроизводимых ранее приближенно (4 четверть);

11) закреплять дифференцированное произношение звуков в словах и слогах: п — м, т — н, ф — в, с — ш (3 четверть), а — о, о — у, а — э, э — и, а — я, у — ю, э — е, т — л, л — н, с — ш, к — х (4 четверть);

12) правильно, слитно произносить слова, состоящие из усвоенных звуков (1—4 четверти);

13) приближенно произносить слова, включающие еще не усвоенные звуки, используя основные звуки в качестве заменителей, например: тай (дай), маш (мяч);

14) правильно произносить в усваиваемых словах сочетания согласных, например: лампа, стол, шапка, доктор (1—4 четверти);

15) слитно, на одном выдохе произносить фразы с сочетанием согласных, например: Вот папа; Там мяч (1—4 четверти);

16) отраженно за учителем проговаривать речевой материал на занятиях по развитию слухового восприятия, воспроизводя слово целиком или его контур, например: ауэ, или ауте, или татуте (здравствуйте), или часть слова, например: тани или тания (до свидания).

3. Требования к уровню подготовки учащихся подготовительного класса

32. Предметные результаты. По завершении подготовительного класса учащиеся должны знать:

1) понимать обращения и выполнять задания;

2) понимать вопросы;

3) сообщать о выполнении задания, о своем желании;

4) знать названия предметов, действий и др.;

5) уметь сообщать о выполнении задания, о своем желании;

6) уметь обращаться к товарищу и учителю с просьбой, с вопросами (спомощью учителя и самостоятельно);

7) уметь составлять слова и фразы из разрезной азбуки;

8) уметь прочитать текст из трех-четырех предложений, понять его содержание;

9) уметь писать буквы, отдельные слова и простейшие фразы (из двух-трех слов).

33. Личностные результаты. Учащиеся должны проявлять:

1) патриотические чувства к своей стране, к народу Казахстана; уважение и знание государственных символов (герб, флаг, гимн Республики); понимать ценностную значимость родного, государственного и других языков как средства познания мира;

2) уважение к законам страны, соблюдать правила общественного поведения на улице, в школе;

3) положительные качества нравственной системы ценностных ориентиров, внимательное и доброжелательное отношение к окружающим людям, товарищам.

34. Системно-деятельностные результаты. Учащиеся должны применять:

1) учебно-организационные умения при определении цели и задач урока; в самоконтроле, постановке вопросов, в поиске путей решения поставленных задач урока ; различает на слух;

2) учебно-информационные умения при работе с языковым материалом урока: приемы наблюдения, слушания, грамматического разбора, получения информации через чтение и письмо; создание письменного текста (описание, повествование);

3) составление таблиц, схем;

4) способы использования речевой деятельности – слушания, говорения, чтения и письма – для получения информации, формулирует вопросы по тексту, использует выборочное чтение для ответов на вопросы, Вычленяет из текста ключевые слова и конструирует текст по ключевым словам;

5) учебно-коммуникативные умения: применяет свои речевые навыки для общения в различных ситуациях (в учебной и повседневной деятельности);

6) умеет использовать устную и письменную речь для общения со взрослыми и сверстниками.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 116-қосымша

**Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған
бастауып білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Орыс тілі
және тіл дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептер үшін)**

**Ескерту. 116-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің
18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн
өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.**

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начальное, основное среднее, общее среднее образование), утвержденного постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080.

2. В содержание работы по русскому языку в 1-4 классах включаются следующие разделы: развитие разговорной и связной речи, обучение чтению и письму. В зависимости от состава класса, степени и качества речевого развития учащихся время для того или иного раздела работы может быть изменено учителем класса.

3. Цель обучения – формирование словесной речи как средства общения, освоение языка, который становится для неслышащего школьника средством общения, обучения, познания, мышления.

4. Задачами обучения являются:

1) формирование речевой активности неслышащего школьника, воспитание речевого поведения;

2) овладение фонетикой, лексикой, грамматикой, орфографией языка в условиях пользования речью как средством общения;

3) формирование желания и умения вступать в контакт с окружающими, воспринимать информацию и реагировать на нее;

4) обучать речевой деятельности разных видов: говорению (разговорной и монологической речи), письму, чтению, слушанию (в доступных пределах);

5) формирование у детей потребности в речи, обеспечение мотивированности самого высказывания в каждом конкретном случае, обучения планированию высказывания, отбору средств и способов его осуществления.

5. Объем учебной нагрузки по учебному предмету:

1) 1 класс 6 часов в неделю, всего 198 часов;

2) 2 класс 6 часов в неделю, всего 204 часов;

3) 3 класс 4 часа в неделю, всего 136 часов;

4) 4 класс 4 часа в неделю, 136 часов.

6. В содержание работы по русскому языку в 1-4 классах включаются следующие разделы: развитие разговорной и связной речи, русский язык (первоначальные грамматические обобщения).

7. Примерное распределение часов:

таблица 1

Образовательные области и учебные предметы	Недельное количество часов по классам				Нагрузка, часы	
	1	2	3	4	Недельная	Годовая
Русский язык	3	3	2	2		
Развитие речи	3	3	2	2		
Итого	6	6	4	4	20	674

8. В процессе изучения содержания учебного материала учитываются межпредметные связи:

1) литературное чтение. В процессе обучения русскому языку осуществляется художественно-эстетическое и нравственно-патриотическое воспитание учащихся. Эта задача реализуется во взаимосвязи с уроками русского языка и литературного чтения;

2) русский язык. В каждом классе готовит учащихся к программному материалу учебного предмета "Русский язык" в последующих классах средней ступени обучения,

так как содержание предмета "Русский язык" во 2-4 классах составляет элементарную основу для перехода к систематическому курсу русского языка в 5-9 классах общеобразовательной школы;

3) познание мира. Для грамматического анализа на уроках русского языка широко привлекаются тексты, посвященные явлениям природы, жизни животного мира. Уроки русского языка – это расширение познавательных интересов учащихся об окружающем мире, природе;

4) математика. Изучение имени числительного как части речи, количественный подсчет при звуко-буквенном анализе слов требует использования знаний по математике;

5) изобразительное искусство. В целях развития связной речи на уроках русского языка широко используются произведения живописи: составление сочинений по картине;

6) физическая культура. Физические упражнения используются во время динамической паузы: учащиеся выполняют различные движения, сопровождаемые речевками, для снятия усталости и напряжения.

2. Базовое содержание учебного предмета для 1 класса

9. Развитие речи.

10. Развитие разговорной речи.

11. Использовать в общении с окружающими следующие типы фраз:

1) понимание и выполнение поручений, обращение с просьбой, высказывание желания, побуждения:

1 четверть. Станьте в пары. Иди(те) к доске (к столу, к окну). Иди ко мне. Сядь на место. Смотри(те) внимательно. Подними руку;

2 четверть. Положи тетрадь в сумку (в парту). Положи книгу слева, а тетрадь справа. Закрой (открой) форточку. Возьми книгу из шкафа (из стола, из парты). Вытри руки. Вытри снова (еще раз);

3 четверть. Достань учебник из парты и положи на стол. Напиши так же (лучше). Пиши медленно, красиво. Напиши еще два слова. Скажи (спроси, исправь) сам. Подпиши свою работу (тетрадь). Расскажи о зиме. Нарисуй простым карандашом. Скажи (отвечай) с листа;

4 четверть. Возьми тряпку, намочи ее и вытри доску. Покажи на картинке лес. Я буду писать чисто. Пропусти одну клетку (две клетки, строчку). Исправь(те) ошибки. Проверь (те) работу;

2) обращение к товарищу или другому лицу по заданию учителя или воспитателя, а также по собственному побуждению:

1 четверть. Позови Женю в класс. – Женя, иди в класс. Спроси у Вовы, как зовут мальчика. – Вова, как зовут мальчика? Спроси, кто взял книгу (мяч). – Кто взял книгу (мяч)? Саша, кто взял книгу (мяч)? Попроси у ...;

2 четверть. Возьми у Вити книгу и положи на стол. Витя, дай книгу. Попроси у Шуры большой карандаш. Шура, дай мне, пожалуйста, большой карандаш;

3 четверть. Спроси у Веры, где ручка – Вера, где ручка? Спроси. У кого нет карандаша. – Ребята, у кого нет карандаша? Спроси у Лены, какая у нее отметка **. Лена, какая у тебя отметка?;

4 четверть. Позови мне Мишу – Миша, тебя зовет... Дай тетрадь Сереже. – Сережа, возьми тетрадь. Посмотри и скажи, чья работа лучше. – Вовы. Вовина работа лучше всех. Спроси у ребят, чья это работа. – Ребята, чья это работа?;

3) обращение с вопросами и ответы на них:

1 четверть. Ты сделал (написал)? – Да, сделал(а), написал(а). Я сделал (написал). Нет, не сделал (не написал). Что надо взять? – Линейку. Кто знает? – Я. Я знаю. Кто наклеил (взял) картинки? – Я (Коля) наклеил;

2 четверть. Ты хочешь играть? – Да, хочу. Нет, не хочу. Чья это работа? – Моя, твоя. Борина. Где нарисовать (нарисовал)? Вверху. Внизу. Какой сегодня день (число)? Вторник 3 декабря;

3 четверть. Кому помочь? – Мне. Мне и Сереже. Помоги мне. Какой день будет завтра? – Четверг. Можно сесть? – Можно. Сядь (играй, читай). Можно выйти из класса (подойти к доске)? – Можно. Выйди (подойди). Можно написать снова? – Можно. Напиши;

4 четверть. Кто сегодня (был вчера, будет завтра) дежурный? – Я (Миша). Когда ты будешь дежурный? – В субботу. Ты хочешь еще писать? – Да. Нет. Хочу. Не хочу. Ты умеешь рисовать? – Да. Нет. Я умею. Как рисует Света? – Красиво;

4) сообщение о работе одной фразой:

в течение года: Я пишу (написал), не (кончил, буду говорить, писать) письмо. Мы читаем (будем рисовать цветы.);

5) участие в диалоге:

с помощью последовательно заданных вопросов узнать, что делал товарищ, рассказать о своих занятиях, описать картинку или предмет.

6) слухо-зрительное восприятие всего материала разговорной речи. Восприятие на слух только знакомого речевого материала и его воспроизведение.

12. Развитие монологической (устной и письменной) речи учащихся.

13. Первая четверть:

1) школа (учебные принадлежности, класс, столовая, спальня);

2) лето в лесу, на реке;

3) игры и развлечения детей (дома, в школе);

4) осень (погода, природа, фрукты, овощи);

5) повседневные дела и события из личной жизни, а также из жизни классного коллектива;

6) хорошие и плохие поступки детей. Темы по усмотрению учителя.

14. Вторая четверть:

1) осенние каникулы (как проводили каникулы);

2) осень (природа, погода);

3) зима (лес, парк, река), изменения в природе и погоде, первый снег, занятия детей;

4) дикие и домашние животные, рыбы;

5) события из личной жизни;

6) основные события дня (режимные моменты, занятия в школе, занятия с конструктором, мозаикой и др.);

7) подготовка к Новому году;

8) дружные ребята;

9) темы по усмотрению учителя.

15. Третья четверть:

1) новогодняя елка в школе;

2) зимние каникулы;

3) зимние развлечения детей;

4) жизнь животных, птиц зимой;

5) события из личной жизни, а также из жизни классного коллектива: мы любим труд, мы — дружные ребята;

6) городская улица;

7) праздничные дни (8 Марта, Наурыз — подготовка, поздравления);

8) семья (состав семьи, занятия членов семьи, взаимопомощь, семья дома);

9) воскресный день;

10) темы по усмотрению учителя.

16. Четвертая четверть:

1) весенние каникулы;

2) весна, признаки весны, первая зелень и цветы, занятия детей;

3) животные весной (звери, птицы, насекомые), появление птенцов, детенышей;

4) праздничные даты (День единства народов, День Победы);

5) события из личной жизни, а также из жизни классного коллектива;

6) скоро лето;

7) темы по усмотрению учителя.

17. Русский язык (грамматика):

1) подлежащее, выраженное существительным или личным местоимением; сказуемое, выраженное личной формой и инфинитивом;

2) подлежащее, выраженное существительным или личным местоимением; сказуемое, выраженное глаголом прошедшего времени (совершенного и несовершенного вида);

3) подлежащее, выраженное существительным или личным местоимением; сказуемое, выраженное глаголом настоящего времени;

4) подлежащее, выраженное существительным или личным местоимением; сказуемое, выраженное глаголом будущего времени (сложное);

5) подлежащее, выраженное существительным или личным местоимением; сказуемое, выраженное возвратным глаголом;

6) подлежащее, выраженное существительным или личным местоимением; сказуемое, выраженное личной формой глагола с инфинитивом или личной формой глагола настоящего (будущего) времени с прямым дополнением;

7) определение, выраженное прилагательным; подлежащее; сказуемое; прямое дополнение (при переходных глаголах);

8) определение; подлежащее; сказуемое (в соответствии с задачей высказывания); дополнение, выраженное существительным в творительном падеже;

9) подлежащее; сказуемое; прямое дополнение и дополнение, выраженное существительным в родительном падеже (у кого?);

10) определение; подлежащее; сказуемое; обстоятельство где? на чем? в чем?;

11) подлежащее; сказуемое; дополнение; обстоятельство. Куда? во что? на что?;

12) определение; подлежащее; сказуемое; обстоятельство. откуда? с чего? из чего?;

13) обстоятельство (когда? наречие); подлежащее; сказуемое; дополнение;

14) подлежащее; сказуемое; обстоятельство (как? наречие).

3. Базовое содержание учебного предмета для 2 класса

18. Развитие речи.

19. Развитие разговорной речи. Использование в общении с окружающими следующих типов фраз:

1) понимание и выполнение поручений, умение выразить просьбу, желание, побуждение:

1 четверть. Возьми(те) учебник по развитию речи, открой(те) на странице... и прочитай(те) задание номер... Достань(те) из шкафа цветные карандаши и раздай(те) их ребятам. Помоги мне, пожалуйста;

2 четверть. Сядь рядом с Толей и помоги ему. Сначала..., а потом будешь. Закончи свою работу и помоги товарищу;

3 четверть. Возьми два учебника и отдай один мне. На столе нет тетради. Можно взять в шкафу? Раздай по два листа бумаги каждому ученику. Мне понятно (непонятно). Я не знаю, как сказать (как сделать). Помоги мне, пожалуйста;

4 четверть. Проверьте работу друг у друга. Я еще не написал(а). Подожди(те) меня, пожалуйста. Оля написала без ошибок. У Оли много ошибок. Дайте мне, пожалуйста, лекарство от кашля (головной боли);

2) обращение к товарищу или другому лицу по заданию учителя или воспитателя, а также по собственному побуждению:

1 четверть. Скажи Славе, чтобы он открыл книгу на десятой странице. – Слава, А.И. сказала, чтобы ты открыл книгу на десятой странице;

2 четверть. Попроси у Тани зеленый карандаш и дай мне. – А.И. просит у тебя зеленый карандаш (несколько картинок и т.д.);

3 четверть. Скажи Толе, чтобы он сел рядом с Витей (принес стул,..дал мне свою работу,.. взял несколько картинок,.. сделал лучше,.. кончил работать);

4 четверть. Спроси Алю, какую отметку она получила за работу (когда она будет читать, скоро ли мы напишем рассказ). – Аля, какая у тебя отметка? (когда ты будешь читать?);

3) умение задавать вопросы и отвечать на них:

1 четверть. Кто следующий будет писать (рисовать)? Вова будет писать (рисовать). Какой следующий урок? – Чтение. Следующий урок чтения;

2 четверть. Что ты будешь (вы будете) делать? Буду (будем) читать. Где твоя работа (тетрадь)? В шкафу. Моя тетрадь в шкафу;

3 четверть. Кто написал лучше? Кто хуже? – Слава написал лучше, а Вова хуже. Что мы будем делать сначала (потом)? Сначала мы будем писать;

4 четверть. С кем ты ездил домой? – С братом. Я ездил домой с братом. С кем ты играл (работал)? - С Леной. С ребятами.

20. В течение года: участие в диалоге: с помощью последовательно заданных вопросов узнать, что делал товарищ, расспросить о товарище или предмете, отвечая на вопросы товарищей, рассказать о своих занятиях.

21. Развитие монологической (устной и письменной) речи учащихся.

22. 1 четверть:

1) воспоминания о лете;

2) осень (природа, погода, подготовка животных к зиме, занятия взрослых и детей);

3) выполнение детьми обязанностей ученика, школьные дела;

4) события из личной жизни, из жизни классного и школьного коллектива;

5) семья, домашние дела, занятия родителей, помощь взрослым;

6) интересные животные;

7) темы по усмотрению учителя.

23. 2 четверть:

1) осенние каникулы;

2) поздняя осень;

3) наш край;

4) зимой в лесу;

5) подготовка к новогодней елке;

6) обычные дела и события из личной жизни, из жизни классного и школьного коллектива;

7) темы по усмотрению учителя.

24. 3 четверть:

1) новый год (встреча Нового года, поздравления, подарки);

2) зимние каникулы;

3) календарь года (времена года, месяцы, дни недели);

4) зимой в лесу (природа, жизнь зверей и птиц);

5) Государственные праздники (День защитников Отечества, 8 Марта — отличительные черты праздника, подготовка к праздникам);

6) наш город (городские улицы, транспорт);

7) интересные экскурсии;

8) семья (профессии родителей, рассказ о своей маме, помощь детей взрослым, интересные дела);

9) события из личной жизни, из жизни классного и школьного коллектива;

10) темы по усмотрению учителя.

25. 4 четверть:

1) наступление весны (природа, занятия детей);

2) наш край, город, село;

3) Государственные праздники (отличительные черты праздника, подготовка к праздникам);

4) что такое хорошо и что такое плохо;

5) впереди лето;

6) события из личной жизни, из жизни классного и школьного коллектива;

7) сюжетные рассказы на темы по усмотрению учителя.

26. Русский язык (грамматика):

1) подлежащее, выраженное существительным или личным местоимением единственного (множественного) числа; сказуемое, выраженное глаголом настоящего, прошедшего или будущего времени; прямое дополнение, выраженное неодушевленным существительным мужского (женского, среднего) рода, единственного или множественного числа;

2) подлежащее; сказуемое; прямое дополнение, выраженное одушевленным существительным мужского (женского) рода, единственного или множественного числа;

3) подлежащее; сказуемое, выраженное страдательным причастием; дополнение, выраженное существительным в творительном падеже;

4) подлежащее, выраженное существительным или личным местоимением; сказуемое, выраженное прилагательным;

5) подлежащее; сказуемое; дополнение, выраженное существительным в родительном падеже с предлогом "для";

6) подлежащее; сказуемое; прямое дополнение, выраженное существительным в дательном падеже;

7) подлежащее; сказуемое; дополнение, выраженное существительным в творительном падеже с предлогом "с";

8) подлежащее; сказуемое; обстоятельство, отвечающее на вопросы куда? (откуда? как?);

9) подлежащее; сказуемое; обстоятельство, выраженное наречием;

10) определение, выраженное притяжательным местоимением; подлежащее; сказуемое; прямое дополнение (при переходных глаголах);

11) определение; подлежащее; сказуемое; дополнение и прямое дополнение, выраженное существительным в родительном падеже;

12) определение; подлежащее; сказуемое; дополнение;

13) определения при подлежащем в предложениях всех типов, выраженные прилагательными, притяжательными местоимениями или порядковыми числительными.

4. Базовое содержание учебного предмета для 3 класса

27. Развитие речи.

28. Развитие разговорной речи:

1) понимание и выполнение поручений, умение выразить просьбу, желание:

1 четверть. Иди в зал и принеси стул для... Начинайте работать. Передай свою работу соседу слева. Положите книги на верхнюю (нижнюю) полку. Отложи альбом в сторону. Я хочу помочь Вам решить задачу;

2 четверть. Повернись направо (налево). Отложи все, что тебе нужно для работы (мешает работать). Поменяйтесь местами. Все выполнили работу правильно, только Вова ошибся. Разрешите мне закончить ее;

3 четверть. Иди к А.П. и попроси. (несколько) тетрадей в линейку (в клетку). Принеси полстакана (полбанки) воды. Вспомните, что вы делали вчера;

4 четверть. Достаньте учебники (тетради) и продолжайте работать. Встаньте так, чтобы не мешать друг другу. С.И. скажите, пожалуйста, какое задание по развитию речи на завтра. Я не записала того, что сказала Оля;

2) обращение к товарищу или другому лицу по указанию учителя или воспитателя, а также по собственному побуждению:

1 четверть. Спроси у..., что задано по русскому языку на завтра (что он сказал) – Скажи, пожалуйста, что задано по русскому языку на завтра (..повтори, пожалуйста, что он сказал);

2 четверть. Спроси у.., когда он (она, они) будут учить стихотворение (как он написал, сколько написал предложений, где он был) -.., когда ты будешь учить стихотворение (как ты написал) и т.д.;

3 четверть. Спроси у.., зачем он взял лист бумаги (куда он положил.., чего не хватит для работы, сколько стоит..). -..,зачем ты взял лист бумаги? -...спрашивает, зачем ты взял лист бумаги (.., куда ты положил..?) - ...., спрашивает, куда ты положил?;

4 четверть. Спроси у.., за что он получил замечание -.., за что ты получил замечание . – За то, что я.. Спроси у.., закончил ли он работу. Ты закончил работу?;

3) умение задавать вопросы и отвечать на них:

1 четверть. К кому ты поедешь в выходной день? - К родителям, к знакомым. Что мы будем делать после четвертого урока (после обеда)? – Будем делать уроки;

2 четверть. Из чего сделана коробочка? – Из дерева (деревянная). Из кожи (кожаная). Чем вытереть руки? – Полотенцем. Тряпкой;

3 четверть. Когда ты будешь учить уроки? – После полдника. В четыре часа. С кем ты хочешь играть? С.. вместе с.. Сколько листов бумаги ты взял? -.. листа. Пять листов. Несколько листов. Сколько дней будут весенние каникулы: - Восемь дней;

4 четверть. Ты знаешь, как решать эту задачу? – Знаю. Не знаю. Когда мы пойдем на экскурсию? До обеда (после обеда, перед ужином). ... Разрешила взять эту книгу? – Разрешила. Не разрешила.

29. Рассказ о работе, пользуясь планом.

30. В течение года:

1) участие в диалоге: с помощью последовательно заданных вопросов узнать, что делал товарищ, отвечая на вопросы товарищей, рассказать о своих занятиях. Использование в диалоге вопросов, указанных выше;

2) слухо-зрительное восприятие всего материала по разговорной речи. Умение выборочно воспринять и воспроизвести знакомый речевой материал на слух с использованием звукоусиливающей аппаратуры.

31. Развитие монологической (устной и письменной) речи учащихся.

32. Первая четверть:

1) новый учебный год (школа, пришкольный участок, спортивная площадка);

2) золотая и поздняя осень (природа, погода, сбор урожая);

3) твои друзья (рассказ о друге, общие дела, взаимопомощь);

4) интересные события из личной жизни и жизни школьного коллектива, страны;

5) город и село (особенности жизни людей, их занятий);

6) темы по усмотрению учителя.

33. Вторая четверть:

- 1) лес и поле (природа, растительность, животный мир);
- 2) поздняя осень и наступление зимы (изменения в природе, погоде, в занятиях взрослых и детей);
- 3) наша улица и город (описание, характерные особенности, средства связи города с другими населенными пунктами);
- 4) новый год. 5. Темы по усмотрению учителя.

34. Третья четверть:

- 1) зимние каникулы;
- 2) зима в лесу и в городе;
- 3) знаменательные даты в жизни страны;
- 4) занятия детей в школе, общественные поручения, описание класса;
- 5) интересные события, экскурсии;
- 6) восьмое марта (особенность праздника, подготовка к нему, поздравления);
- 7) темы по усмотрению учителя.

35. Четвертая четверть:

- 1) весенние каникулы;
- 2) весенние изменения в природе и жизни людей (весна в городе, лесу, поле);
- 3) интересные события, экскурсии;
- 4) праздничные дни (события праздничного дня, подготовка к празднику, впечатления о нем);
- 5) темы по усмотрению учителя.

36. Русский язык (грамматика):

- 1) подлежащее, выраженное существительным или личным местоимением; сказуемое, выраженное прилагательным;
- 2) подлежащее, выраженное существительным или личным местоимением; сказуемое, выраженное глаголом будущего времени (будущее простое);
- 3) подлежащее; сказуемое; дополнение, выраженное личным местоимением;
- 4) подлежащее; сказуемое; дополнение, выраженное существительным в родительном падеже с предлогом "из-за";
- 5) подлежащее; сказуемое; дополнение, выраженное существительным в творительном падеже с предлогом "за";
- 6) подлежащее; сказуемое; дополнение, выраженное существительным в предложном падеже;
- 7) подлежащее; сказуемое; обстоятельство, отвечающее на вопросы где? (под чем? за чем?) когда? (во время чего?);
- 8) определение; подлежащее; сказуемое (в соответствии с задачей высказывания); дополнение, выраженное существительным в творительном падеже; определение, выраженное прилагательным в творительном падеже;

9) подлежащее; сказуемое; прямое дополнение, выраженное существительным в винительном падеже; определение, выраженное прилагательным в родительном падеже ;

10) подлежащее; сказуемое; прямое дополнение, выраженное существительным в родительном падеже;

11) определение; подлежащее; сказуемое; обстоятельство (под чем? над чем?)

5. Базовое содержание учебного предмета для 4 класса

37. Развитие речи.

38. Развитие разговорной речи:

1) понимание и выполнение поручений, умение выразить просьбу, желание, побуждение, краткое обоснование действий:

1 четверть. Помогите мне. Я забыл, куда нужно положить книги. Я взял цветные карандаши, чтобы раскрасить рисунок. Я думаю, что сначала нужно сделать уроки, а потом пойти гулять;

2 четверть. Мне скоро исполнится десять лет. Я хочу рассказать о приметах поздней осени;

3 четверть. Какая сегодня тема урока? Какая была тема прошлого урока? Я больше люблю рисовать, чем писать. Принеси полстакана (полбанки) воды;

4 четверть. Я чуть-чуть (немного) опоздал. Он всегда опаздывает (приходит поздно) . Мы посмотрели фильм и узнали много интересного о животных;

2) умение обратиться к другому лицу по заданию учителя или воспитателя, а также по собственному побуждению:

1 четверть. Бекжан, передай А.К., что я выполнил ее поручение. – А.К., Алия выполнила Ваше поручение. Попроси Ержана открыть окно и проветрить класс. – Ержан, открой окно и проветри класс;

2 четверть. Передай Сауле, чтобы она прочитала еще два абзаца. – Сауле, прочитай еще два абзаца. А.К. сказала, чтобы ты прочитала еще 2 абзаца;

3 четверть. Попроси дежурного раздать тетради. Света, раздай, пожалуйста, тетради . Проверь(те), правильно ли я написал (вы-полнил) задание;

4 четверть. Скажи (попроси) кого-нибудь из ребят, чтобы они помогли Алеше. Андрей и Еркен, помогите Алеше. Ребята, кто может (хочет) помочь?;

3) умение задавать вопросы и отвечать на них:

1 четверть. Какое время года тебе нравится больше: - Мне нравится больше лето (зима, весна). Почему тебе нравится лето? – Потому что летом можно купаться, загорать , собирать грибы и ягоды;

2 четверть. Когда ты выполняешь домашнее задание? – В четыре часа. Когда ты просыпаешься? - В семь часов (около семи часов). Сколько тебе исполнилось лет? – Мне исполнилось десять лет;

3 четверть. Через сколько дней будет воскресенье? – Через два дня. Когда будет экскурсия? – Послезавтра;

4 четверть. Что интересного ты узнал на уроке? – Я узнал о жизни обезьян. Это очень интересно. Как твое самочувствие? – Спасибо, нормальное. Я чувствую себя хорошо;

4) умение участвовать в диалоге: уметь расспросить друга о его семье, о нем самом, узнать об интересных событиях, происходящих в школе, в городе (деревне), стране; Отвечая на вопросы, уметь рассказать о школе, о семье, о посещении врача, о других новостях.

39. В течение года:

1) умение использовать в диалоге вопросы, указанные выше, а также следующие вопросы: где ты родился? – В Астане (в Алматы). Кто твои родители? – Папа слесарь, а мама повар. Кто ты по национальности? – Казах (русский, уйгур);

2) когда будет отпуск у твоих родителей? – В августе. Далеко ли твоя школа от дома? – Далеко. Нет, недалеко. Близко.

40. Развитие монологической (устной и письменной) речи учащихся:

1) 1 четверть. Воспоминания о летних каникулах. Интересный случай. Школьная перемена. Ход урока. Семья. Новый друг (подруга). Осенняя природа. Любимое занятие;

2) 2 четверть. Осенние каникулы. Интересный кинофильм. Школьный праздник. Дежурство в классе (в столовой, в мастерской). Мой дом. Зимняя природа. Из жизни животных;

3) 3 четверть. Зимние каникулы. Любимая книга. Моя улица. Выходной день. Посещение магазина. Городской транспорт. Соседи. Описание животного;

4) 4 четверть. Весенняя природа. Увлечения. Праздники. Любимый учебный предмет. Интересное событие. Правильный поступок. Мой город. Интересная экскурсия. Планы на лето.

41. Русский язык (грамматика).

42. Предложение:

1) составление предложений по заданиям, отграничение их от других единиц и речевых образований (слов, словосочетаний, текста, наборов слов, не законченных по смыслу предложений);

2) деление текста на предложения, группировка предложений, близких по смыслу или сходных по строению. Правила записи предложения;

3) знание грамматических терминов: слово, словосочетание, предложение, текст, набор слов, прописная буква, точка.

43. Состав предложения:

1) членение предложения на смысловые части по вопросам. Нахождение в предложении подлежащего и сказуемого. Накопление в речи предложений с разными способами выражения подлежащего и сказуемого;

2) сопоставление предложений, распространенных разными второстепенными членами, относящимися к подлежащему или сказуемому (дополнением, определением, обстоятельством);

3) различие подлежащего и дополнения, дополнения и обстоятельства (выраженных одинаковыми частями речи) по их роли, месту в предложении, по вопросам;

4) группировка предложений, одинаковых по составу, распространение предложений нужными по смыслу второстепенными членами для более точного выражения смыслового содержания;

5) знание грамматических терминов: члены предложения, подлежащее, сказуемое, дополнение, определение, обстоятельство.

44. Связь слов в предложении:

1) согласование. Согласование как вид связи подлежащего и сказуемого. Практический выбор формы слов для согласования. Согласование как вид связи определения с подлежащим, определения с дополнением, определения с обстоятельством. Накопление в речи словосочетаний с определениями;

2) составление предложений с учетом согласованных членов предложения. Изменение форм слов в целях соответствия нормам согласования;

3) управление. Установление связи слов между сказуемым и дополнением, сказуемым и обстоятельством. Накопление в речи образцов словосочетаний, состоящих из сказуемых и управляемых членов предложения. Практический выбор или изменение формы слова для соблюдения норм управления;

4) примыкание. Нахождение в предложении связанных по типу примыкания сказуемых с обстоятельствами. Составление предложений по образцам и по схеме с учетом связей слов в предложении.

45. Состав слова:

1) составление групп однокоренных слов и включение их в предложения с учетом синтаксической роли и связей с другими словами;

2) выделение в словах окончаний и изменение их с учетом роли слова в предложении и его связей с другими членами предложения;

3) выделение в словах приставок и суффиксов, учет значений слов с приставками одинакового и противоположного значения при включении их в предложения;

4) составление предложений со словами, имеющими различные суффиксы.

46. Повторение:

1) конструирование предложений с заданным содержанием и строением, включение в предложение слов в заданной форме с учетом предполагаемой роли и связей с

другими словами; анализ состава предложения и сопоставление его с другими единицами языка;

2) перестроение предложения в новые конструкции и наблюдения за изменением их смысла. Объяснение содержания текстов исходя из понимания смысла предложений.

6. Требования к уровню подготовки учащихся для 1 класса

47. Предметные результаты. По завершении 1 класса учащиеся должны знать:

1) употреблять в соответствии с задачей высказывания фразы предусмотренных типов (см. типы предложений и образцы высказываний, перечисленные ниже);

2) отбирать предложения по образцу;

3) различать слово и предложение;

4) составлять предложения к картинкам, по демонстрации действия;

5) понимать, отвечать и задавать следующие вопросы: кто? что? что делал(-а, -и)? что сделал(-а, -и)? что делает? что делают? что будем делать? какой? какая? какое? какие? кого? что? чем? где? (на чем? в чем?) куда? (на что? во что?) откуда? (с чего? из чего?) когда? как?;

6) исправлять ошибки в окончаниях слов с помощью вопросов, поставленных учителем;

7) находить начальную форму существительных на -а, -я; глаголов на -ть; прилагательных по существительному;

8) употреблять словосочетания следующих типов: слепил огурец, зайца, куклу, морковь; нет пластилина; вошел в класс, вышел из класса, ушел из класса; двухэтажный дом; строительный материал; один дом, одна кнопка, одно окно, два карандаша, две ручки; книга сестры, хвост лисы;

9) распространять предложение словами, предложенными учителем;

10) объединять в группы однокоренные слова и правильно употреблять их в предложении;

11) подбирать слова, близкие и противоположные по значению, и употреблять их в предложении;

12) употреблять предложения усложненных структур с прямой и косвенной речью типа: Учительница сказала: "Мы пойдем на экскурсию"; Учительница сказала, что мы пойдем на экскурсию; с союзами потому, что, чтобы; с однородными сказуемыми;

13) составлять рассказ по одной картине;

14) составлять рассказ с предшествующими, последующими событиями;

15) сообщать об интересных событиях;

16) описывать один предмет;

17) сравнивать предметы;

18) описывать предметы в их сравнении;

19) составлять рассказ по серии картинок.

7. Требования к уровню подготовки учащихся для 2 класса

48. Предметные результаты. По завершении 2 класса учащиеся должны знать:

1) употреблять в соответствии с задачей высказывания предложения предусмотренных типов (см. типы предложений и образцы высказываний, перечисленные ниже);

2) отбирать предложения по образцу (в течение года), строить предложения по образцу (в конце года);

3) определять количество слов в предложении;

4) понимать вопросы, отвечать на них, употреблять в самостоятельной речи: кто? что? что делал(-а, -и)? что сде-лал(- а, - и)? что делает (- ют)? что делаешь? что будем делать? что будут делать? ка к о й (- а я, - и е)? чей? чья? чье? чьи? ко то р ы й (- а я, - о е, - ы е)? из чего? для кого? у кого? с кем? где? (у чего? над чем?) куда? (к чему?) откуда? (от чего?) когда? (до чего? после чего?) как?;

5) находить начальную форму существительных на -о, -е и с нулевой флексией; прилагательных по существительному; глаголов на -чь; местоимений 1-го лица единственного числа, 2-го лица единственного числа;

6) образовывать падежные формы всех существительных по вопросам у кого? у чего? кого? что?;

7) составлять предложения к картинкам, по демонстрации действия, на заданную тему;

8) описывать события дня;

9) составлять рассказ об экскурсии;

10) расспрашивать о деятельности одноклассника;

11) составлять рассказ по серии картинок;

12) рассказ по одной картине;

13) составлять рассказ по началу и концу;

14) писать изложение по плану.

8. Требования к уровню подготовки учащихся для 3 класса

49. Предметные результаты. По завершении 3 класса учащиеся должны знать:

1) употреблять в соответствии с задачей высказывания предложения предусмотренных типов (см. типы предложений и образцы высказываний, перечисленные ниже);

2) отбирать и строить предложения по образцу;

3) определять количество слов в предложении и выделять предложения в сплошном тексте;

4) находить в предложении слова с вопросом кто? Отвечать на вопросы: "О ком говорится в предложении?", "О чем говорится в предложении?";

5) находить в предложении слова с вопросами, указанными в программе 1 и 2 классов, и вопросами что делаю? что делаете? что будешь делать? что будете делать? что буду делать? что сделаю (сделает, сделаешь, сделают, сдела-е те)?;

6) находить в предложении слова-определения, выраженные прилагательными в именительном, родительном, винительном и творительном падежах; проверять вопросами правильность их употребления;

7) отвечать на вопросы к дополнениям без чего? о ком? о чем? чего (нет)? за чем?;

8) отвечать на вопросы к обстоятельствам где? (перед чем? за чем? под чем?) куда? (за что? подо что?) откуда? (из-под чего?) когда? (во время чего?) как?;

9) находить начальную форму существительных с ь на конце; глаголов на -ти, -ться; прилагательных по существительному; местоимений 1-го лица множественного числа, 3-го лица единственного и множественного числа;

10) образовывать падежные формы всех существительных по вопросам о чем? о ком? кому? с кем?;

11) составлять предложения на заданную тему, по прочитанному произведению;

12) строить предложения из знакомых слов и словосочетаний, с заданными словами, с опорой на грамматический вопрос и по образцу;

13) исправлять ошибку в окончаниях слов с помощью самостоятельно поставленного вопроса;

14) употреблять словосочетания следующих типов: помог Саше, объяснил Сереже, играл с Таней, лепил с Олегом, съехал с горы, слез с дерева, слетел с крыши, пришел в театр, в школу, ушел из театра, из школы, планка с тремя отверстиями, пять, шесть кнопок, сорок восемь кнопок, килограмм сахара, ручка портфеля и т. д.;

15) соблюдать правильный порядок слов в предложении; обстоятельство времени употреблять в начале предложения: Вчера мы ходили на экскурсию; употреблять предложения с обратным порядком слов — сказуемое, подлежащее: Наступила золотая осень; Начался урок;

16) распространять предложения в соответствии с задачей высказывания;

17) дополнять предложения недостающими по смыслу словами (подлежащее, сказуемое); исключать из состава предложения лишние слова;

18) объединять в группы однокоренные слова (глаголы с приставками);

19) подбирать слова, близкие и противоположные по значению;

20) правильно употреблять их в предложении;

21) употреблять в речи предложения усложненных структур: с прямой и косвенной речью типа: Брат спросил у Наташи, умеет ли она лепить; Брат спросил: "Ты умеешь лепить?"; с союзами потому что, чтобы, когда, как; с однородными членами предложения (дополнениями и обстоятельствами);

- 22) коллективно составлять подробный план письма;
- 23) описывать внешность и характер человека;
- 24) составлять устно или письменно описание предметов;
- 25) расспрашивать о деятельности одноклассника.

9. Требования к уровню подготовки учащихся для 4 класса

50. Предметные результаты. По завершении 4 класса учащиеся должны знать:

1) умение начать, продолжить, закончить беседу или изменить ее тему: Я хочу сообщить (узнать, выяснить, добавить, уточнить, возразить, поговорить о другом...); Я хочу рассказать о...; Я хочу спросить о...;

2) умение выразить согласие, несогласие с высказыванием собеседника: Я думаю так же (иначе, по-другому); Ты прав (неправ, ошибаешься); Докажи, что...; Я (не) согласен с тобой (с Вовой, с вами);

3) умение ответить на вопрос кратко или развернуто с учетом ситуации или всего контекста диалога;

4) умение выразить понимание или непонимание в ходе беседы: Я понимаю (не понимаю, мне непонятно), что это значит; Повторите, пожалуйста; Объясните, что значит...; Как сказать по-другому; Приведи(-те) примеры;

5) умение выразить оценку, отношение к сказанному собеседником (внятность, грамотность, полнота, доказательность, точность вопроса, ответа, сообщения);

6) умение использовать в устной или письменной форме речевые обороты: Главное заключается в том, что...; Из всего следует, что...; Основная мысль состоит в том, что...; Все это означает, что...; Из всего можно сделать вывод, что...;

7) умение выражать в речи смысловые отношения, используя простые и сложные предложения: Я приготовил (-а) ужин. В это время пришла с работы мама. Когда я приготовил (-а) ужин, с работы пришла мама. Он пропустил урок по болезни. Он пропустил урок потому, что был болен. Он был болен, поэтому пропустил урок. Если будешь на уроке невнимателен, то домашнее задание будет трудно выполнить. На уроке будешь невнимателен, значит, домашнее задание будет трудно выполнить. Бабушка живет в большом городе. Он находится в Сибири. Бабушка живет в большом городе, который находится в Сибири. Я занимаюсь спортом для здоровья. Я занимаюсь спортом, чтобы быть здоровым;

8) умение строить и использовать в речи структуры с опорными словами: не только... , но и...; чем больше (чаще, лучше)..., тем...; у него... (что-либо негативное), зато... (что-то позитивное);

9) умение объединять последовательно описываемые события в связное синтаксическое целое, используя различные связки: вдруг, неожиданно, а затем, одновременно, точно так же, после всего, несмотря на..., как только...;

10) умение использовать в речи глаголы совершенного и несовершенного вида с учетом продолжительности, законченности или повторяемости действия;

11) умение заменять в связном тексте повторяющиеся существительные личными местоимениями;

12) умение описывать отдельные события, явления, предметы или сравнивать их между собой;

13) умение составлять рассказы о выполненных действиях, по картине, на заданную тему;

14) умение написать изложение проработанного с учителем текста по коллективно составленному плану, используя по выбору синонимические замены к отдельным предложениям, распространяя или сокращая объем прочитанного рассказа с сохранением сюжетной линии;

15) умение составлять тексты записок, поздравительных открыток, вести записную книжку.

51. Личностные результаты. Учащиеся 1-4 классов должны проявлять:

1) любовь к своей стране, городу/ селу;

2) уважение и интерес к своей культуре и иноязычной культуре;

3) почтительное отношение к старшим, заботу о младших через правильное употребление элементов речеповеденческого этикета;

4) дружелюбное и толерантное отношение к собеседнику, к представителям других стран, говорящих на изучаемом языке;

5) уважение к традициям и обычаям народов Казахстана и стран изучаемого языка;

6) бережное отношение к имуществу (к школьной мебели, школьным принадлежностям, одежде, предметам обихода);

7) бережное отношение к окружающей среде.

52. Системно-деятельностные результаты. Учащиеся 1-4 классов должны применять:

1) лексико-грамматические структуры в заданных ситуациях общения (приветствие, знакомство, прощание, выражение благодарности, согласия/ несогласия);

2) метод проектирования (моделирования), интерпретации (объяснение, сравнение, аналогия и т.д.);

3) современные информационно-коммуникативные технологии;

4) разные компоненты учебно-методического комплекта (учебник, рабочая тетрадь, аудиоприложение, мультимедийное приложение и т.д.).

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Қазақ тілі және тіл дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 117-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Бастауыш сыныптардағы (1-4-сыныптар) "Қазақ тілі" пәні – "Тіл және әдебиет" білім саласындағы кіріктірілген оқу пәні.

3. Пәнді оқыту мақсаты – естімейтін оқушыларда сөйлеу тілінің ауызша формасын қарым-қатынасқа түсудің құралы ретінде қалыптастыру және естіп қабылдауының деңгейіне сай, сөйлесім әрекетінің түрлеріне сәйкес, түсінікті сөйлеуге, сауатты жазуға үйрету.

4. Оқытудың міндеттеріне:

1) естімейтін оқушылардың сөйлесім әрекетінің (ауызша және жазбаша) түрлерін күнделікті қарым-қатынас деңгейінде меңгерту;

2) сөздік қорын байыту;

3) сөйлеу мәдениетін қалыптастыру;

4) естімейтін оқушылардың тілдік дағдысы мен білігін дамыту;

5) сөздің құрылымы мен грамматикалық ұғымдарды білу мен білік дағдыларын меңгерту, қалыптастыру;

6) бірлескен әрекет барысында сөйлеу тілін естіп-көру арқылы қабылдауын дамыту;

7) келесі сыныптардағы грамматика мен дұрыс жазуды жүйелі түрде үйретуге дайындау;

8) оқушыны сөйлесімдік қарым-қатынастың жаңа тәсілдеріне (қазақ тіліндегі), қазақ халқының мәдениетіне, ұлттық-мәдени сөйлесім ерекшелігіне баулу.

5. Оқу жүктемесі:

1) пәннің мазмұнын меңгеру үшін аптасына 1- 2 сыныптарда 5 сағаттан, 3-4 сыныптарда 4 сағаттан оқытылады (барлығы – 607 сағат). Жалпы сағат саны кезеңдер бойынша төмендегіше бөлінеді:

1 - сынып - 165 сағат;

2 - сынып - 170 сағат;

3 - сынып - 136 сағат;

4 - сынып - 136 сағат.

6. Қазақ тілін оқыту процесінде пәнаралық байланыс жүзеге асырылады:

1) ана тілі пәнімен: қазақ тілі сабақтарында мақал-мәтел, жұмбақтарды пайдалану, ақын-жазушылардың суреттерін көрсету, олар туралы мәлімет беру, мәтінді мәнерлеп оқу мен өлең жаттау;

2) заттық-тәжірибелік оқыту пәнімен: еңбек тақырыбына байланысты оқушыларды еңбексүйгіштікке баулу, адамдардың еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу, ермексазбен, табиғи материалдармен жұмыс жасау, қағаздарды қию, өрнектер салу барысында сөйлеу тілін дамыту;

3) дүниетану пәнімен: "адам–табиғат–қоғам" туралы білімдерін толықтыруда, топсеруен кезінде, табиғатты бақылау барысында оқушылардың сөздік қорын байыту; танымдық қызығушылығын, интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту;

4) түзету ырғағы пәнімен: оқу барысында мазмұнына сәйкес музыкалық шығармалар тыңдау, оқушылардың тілін жаттықтыру, дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету мақсатында балалар әндерін тыңдату;

5) өзін-өзі тану пәнімен: Өзін-өзі танудың пәндік саласы есту қабілеті зақымдалған оқушының өзіндік қайталанбас жеке даралығын пайымдауы арқылы табиғи қабілеттіліктері мен жасампаздық әлеуетін ашу. Естімейтін оқушының өзіндік бейімділіктерін, темпераментін, мінез-құлқын, қабілеттерін ескере отырып, оны жеке тұлға ретінде, іс-әрекет субъектісі әрі жеке дара субъект ретінде дамыту;

6) бейнелеу пәнімен: суретшілердің шығармалары арқылы оқушылардың сөз байлығын арттыру, тілін дамыту; сурет бойынша өз сезімдерін, ой-пікірлерін білдіруге үйрету, сурет салғызу, бояу жұмыстары арқылы қаламды, қарындашты дұрыс ұстауға үйрету, қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту, эстетикалық тәрбие беру;

7) бейімделген дене шынықтыру пәнімен: партада дұрыс отыру; дене бітімінің дұрыс дамуы үшін жаттығулар жасау; сабақта сергіту сәтін өткізу.

7. Бағдарлама қазақ тілінде білім алатын естімейтін бастауыш сынып оқушысын қазақ тілін сөйлеу іс әрекеті арқылы мәдениетаралық қатысым құралы ретінде меңгертуді көздейді. Сөйлеу білігін меңгерумен бірге оқушылар грамматиканың қарапайым курсы, тәжірибесін, орфографиялық білім мен білікті, каллиграфиялық білікті меңгереді.

8. Естімейтін оқушыларды сөйлеу тіліне оқыту ең қарапайым сөйлеу тілінің формаларынан, яғни дактильден басталады. Оқудың бастапқы кезеңінде мұғалім балаларға сөзді айтқан кезде, айтылған сөздерді міндетті түрде дактиль арқылы көрсетіп отыруы керек. Сөзді қабылдау мен есте сақтауды жеңілдету үшін балалар материалды меңгергенше табличкалар беріледі. Осылайша, оқушылар оқудың бірінші күнінен бастап сөйлеу тілін 2 формада қабылдайды (дактильдік және ауызша сөйлеу тілі).

9. Оқу процесі барысында есту аппаратын тағу арқылы оқушыларда мұғалімнің айтқан сөздерін естіп-көру арқылы қабылдауға мүмкіндік туады. Естімейтін оқушылар қатысымдық тілді меңгеруде дактильді және ауызша сөйлеу тіліне ортақ сөздік материалдарды пайдаланады.

10. Естімейтін балаларға арналған мектепте ауызша сөйлеуге оқытуда ұстанатын бағыттардың бірі- оқушыларда сөйлеу дағдыларын қалыптастыру:

1) барлық сөздік материалдарды мұғаліммен бірге дактильдеумен қоса ауызша айту. Бұл оқушылардың сөйлеу аппараттарын іске қосуға, оны белсендіруге септігін тигізеді. Сонымен қатар, мағынасы жақын сөздерді игеруге мүмкіндік береді;

2) ауызша сөйлеуге оқытудың негізгі жолы - ауызша сөйлеудің жүйелі түрде оқытылуы. Бірақ, бұл бағытта да сөйлеу тілін қалыптастыру, қарым-қатынасқа түсуде ең басты құрал болып қалуы керек. Бұл тілдік материалдарды дұрыс таңдауға (басымдылық сөздерге беріледі), сонымен қатар, сөйлеу дағдыларын жетілдіруге (жұмыс сараланған тілдік материалдармен жүргізіледі: қарым-қатынаста қолданылатын сөздер мен фразалар) қатысты;

3) естімейтін балаларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің "Қазақ тілі" білім саласы бойынша бағдарлама жалпы педагогикалық талаптарға сай жазылып, білім берудің жекелік мазмұны қосылған. Білім берудің жекелік мазмұны болжанған білім өнімдері: сабақтағы шығармашылық элементтер, жоспарланған білім нәтижелері.

11. Бағдарламада пәннен меңгерілетін сөздік, тілдік қор көлемі, мазмұны көрсетілген. Оқыту барысында естімейтін балалардың физиологиялық, психологиялық ерекшеліктері, жас ерекшелігі мен ұғымына сай, тіл материалдары топтастырылып, бөлшектеніп оқытылады. Оқу материалдары оқушының есту арқылы қабылдау қабілеттерін ескеріп берілуі қадағаланады.

2. Оқу пәнінің 1 сыныптағы базалық білім мазмұны

12. 1 тоқсан (45 сағат).

13. Сөйлеу тілін дамыту:

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегін айту, іздену. Екі-екіден тұр. Тақтаға (үстелге, терезеге) кел (келіңдер). Бері кел. Орныңа отыр. Мұқият қара (қараңдар). Айғайлама (айғайламаңдар). Қолыңды көтер. Қалам ал, жаз. Әселге айт. Өзің осылай жаса. Партадан (шкафтан, үстелден) қара;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Дананы сыныпқа шақыр. Дана, сыныпқа кел. Шыңғыстан сұра, қыздың аты кім? Шыңғыс, қыздың аты кім? Кітапты (допты) кім алды, сұра. Кітапты кім алды. Алмас, кітапты кім алды? Айнұрдан сызғыш (қылқалам) сұра;

3) сұрақ қою, оған жауап беру. Сен жаздың ба? — Я жаздым. Мен жаздым. Жоқ, мен жазбадым. Нені алайын? — Сызғышты. Кім біледі? — Мен. Мен білемін. Суретті

кім алды? — Мен. Мен алдым. Айдын алды. Сен не істейсің? — Мен оқимын. Сен не істедің?—Мен сурет салдым.

14. 2 тоқсан (35 сағат):

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегін айту, іздену. Дәптерді сөмкеге сал. Партаға қой. Кітапты оң жағына, дәптерді сол жағына сал. Өз дәптерінді көрсет. Терезені аш (жап). Кітапты партадан (сөмкеден, шкафтан) ал. Тақтаны сулы шүберекпен сұрт. Қолыңды жу, сұрт. Мен (түсінбедім) түсіндім. Қайталап айтыңызшы;

2) мұғалімнің тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Алмастан кітапты ал, үстелге қой. Алмас, кітап берші. Әсемнен қара қарындаш сұра. Әсем, маған қара қарындаш берші. Жалғастан сұра. Мынау не? — Жалғас, мынау не?;

3) сұрақ қою, оған жауап беру. Жұмыс істеу үшін не қажет? — Альбом. Альбом қажет. Сенің қай жерің ауырады? — Басым. Менің басым ауырды. Сен не істейсің? — Сурет саламын. Мен сурет саламын. Сенің ойнағың келе ме? Иә, келеді. Жоқ, ойнағым келмейді. Мынау кімнің жұмысы? Менің, сенің, Алмастың. Сен не алдың? — Сызғыш.

15. 3 тоқсан (45 сағат):

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегіңайту, іздену: оқулықты партадан ал, үстелге қой. Осылай жаз. Жай әдемі жаз. Және екі сөз жаз. Өзің айт (асықпай сұра, түзет). Дәптердің сыртын толтыр. Қыс туралы айт. Суретті жай қарындашпен сал. Орнында тұрып айт(сұраққа жауап бер). Мағауия не айтты, қайтала;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Данадан қаламын сұра. - Дана, қаламың қайда? - Сұра, кімде өшіріш бар?- Балалар, кімде өшіргіш бар? Сұра кімде қарындаш жоқ. Сұра, бүгін қай күн? — Бүгін қай күн? Әселден сұра, ол қандай баға алды? — Әсел, сен қандай баға алдың?;

3) сұрақ қою, оған жауап беру: Сен қарындашты қайда қойдың? — Үстелге, шкафқа . Қайда қояйын? Шкафқа, үстелге, кітаптың жанына. Сен сөмкенді кімге бердің? — Саматқа. Сен кіммен жұмыс істейсің? — Саматпен. Ертең қай күн? — Бейсенбі. Сен неге кешіктің? — Ойнадым. Дәрігерде болдым. Ойнап жүріп, кешіктім. Қай сабақ болды? — Ана тілі. Қай бет?—Оныншы. Қандай әріп? Үлкен бе, әлде кіші ме?.

16. 4 тоқсан (40 сағат):

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегіңайту, іздену: шүберекті ал, сула, тақтаны сұрт. Суреттен орманды көрсет. Мен тез жаздым. Дана жай жазды. Мен әдемі жазамын. Бір (екі, үш) тор көз қалдыр. Қатенді түзе. Жұмысыңды тексер. Әріпті, сөзді сыз. Маған көмектесші;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Маған Жалғасты шақыр. — Жалғас, сені ... шақырды. Айдынға дәптер бер. — Айдын, дәптер ал. Қарап, айтшы кімнің жұмысы жақсы. — Айнұрдың. Айнұрдың жұмысы бәрінен жақсы. Балалардан сұра: мынау кімнің жұмысы? Балалар, мынау кімнің жұмысы?;

3) сұрақ қою, оған жауап беру. Бүгін (ертең, бүрсүгіні, кеше) кім кезекші? — Мен, Бақыт. Сен қашан кезекші боласың? — Ертең. Сен суретті қалай саласың? — Әдемі. Сенің жазғың келе ме? — Иә, жоқ, жазғым келеді. Сен сурет сала аласың ба? — Иә, жоқ сала алмаймын;

4) сөйлем құрастыру. Мен жаздым. Мен айтамын. Біз жазамыз, айтамыз, оқимыз;

5) әңгімелесу. Сұхбаттасу. Бір-біріне сұрақ қою арқылы жасаған істерін баяндау: не істегенін, жолдасы не істегенін, суретті, заттарды сипаттау.

17. Байланыстырып сөйлеу:

1) сөйлемдердің айтылу мәдениетін жетілдіру. Ауызша сөйлеу ерекшеліктерімен танысу (мақамы, дауыс ырғағы);

2) сұраққа қысқаша және толық жауап беру. Ауызша және жазбаша сұрақтар құрастыру. Оқиға желісінің суреті бойынша сөйлемдер (ауызша, жазбаша) құрастыру;

3) грамматикалық жаттығуларды орындау. Суреттер бойынша (8-10 сөйлем) әңгіме құрастыру: әңгіменің тақырыбын (мұғалімнің көмегімен) ойлап тап. Ата-анасына, туыстарына мұғалімнің көмегімен өз өмірі, көргені, қызықты оқиғалар туралы хат жазу. Мынау кім, не? — деген сұрақ қоя білу;

4) зат есім мен етістікті ажырата білу. Бастауыш пен баяндауышты, осы шақ пен өткен шақты қолдану, көпше және жекеше түрді пайдалана білу: Бала (кім?) секірді. Бала (не істеді?) секірді;

5) бірнеше заттың бір сөзбен айтылуы: ойыншықтар, оқу-кұралдары, жемістер. т.с.с

3. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

18. 1 тоқсан (45 сағат).

19. Сөйлеу тілін дамыту:

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегін айту, іздену. Оқулықтың ... бетін аш. Тіл дамыту оқулығын ал (ыңдар)... бетін ашып, ... тапсырманы оқы. Шкафтан түрлі-түсті карындаштарды ал(ып) балаларға таратып бер. Тыныш отыр, жұмыс істеуге кедергі болма. Суретті тактадан алып, шкафаға сал. Суретті тактаға іл. Сызғышты партаға қой. Тез жаз. Бәрі жазып болды. Жолдастарыңмен (Арманмен, Назыммен) сөйлеспе. Жан-жаққа қарама. Әдемі жаз. Көшіріп жаз. Айдын жаттығуды орындады;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Алмасқа айт, тактаны сұртсін (терезені ашсын). Алмас, апай айтты: сен тактаны сұрт. Айдынға айт, кітаптың он бесінші бетін ашсын. Айдын, апай айтты: кітаптың он бесінші бетін аш. Дананы сыныпқа шақыр. — Дана, сыныпқа тез кел. Апай сені шақырды;

3) сұрақ қою, оған жауап беру. Кім жазады (сурет салады)? — Алмас жазады (сурет салады). Сен кешке (ертең, жұма күні) не істейсің? Не болды? — Мен қателестім. Сен

мені шақырдың ба? Иә, мен сені шақырдым. Келесі сабақ қай сабақ? — Ана тілі. Келесі сабақ ана тілі. Сен жылдың қай мезгілін жақсы көресің? — Қысты. Мен қыс мезгілін жақсы көремін. Саған қандай қарындашым керек? — Қара. Сен неге жазбадың? Қаламым (қарындашым) жоқ. Үлгермедім. Саған қайшы не үшін керек? — Қағаз кию үшін қайшы керек;

4) істелген жұмыс туралы сөйлем құрастыру;

5) әңгімелесу. Сұхбаттасу. Бір-біріне сұрақ қою арқылы жасаған істерін, баяндау: не істегенін, жолдасы не істегенін, суреттерді, заттарды сипаттау;

6) көріп-есту арқылы берілген материалды қабылдау.

20. 2 тоқсан (35 сағат):

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегінайту, іздену. Айдынның жанына отыр, көмектес. Өзіңе берілген тапсырманы орында, содан кейін жолдасыңа көмектес. Маған жаңа дәптер беріңізші. Менің дәптерім бітті. Барлығы тапсырманы дұрыс орындады, тек Әсем ғана дұрыс орындамады. Біз сабаққа дайынбыз. Қатеңді түзе. Жанына дұрысын жаз;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Данадан жасыл қарындашты сұра, маған бер. Әсем, апай сенен жасыл қарындашты (суреттерді т.с.с.) сұрады. Саматқа көмектес. — Мен саған көмектесейін. Апай саған көмектес деді. Әселден сұра, оған неше... керек. Әсел, саған неше... керек?;

3) сұрақ қою, оған жауап беру. Сен не істейсің? (Сіз не істейсіз?). — Мен кітап оқимын. Сен ризасың ба? (Сіз ризасыз ба?). — Иә, мен ризамын. Сенің дәптерің қайда? — Шкафта. Менің дәптерім шкафта. Қалай дұрыс жазуға болады? — Былай жаз: "Қыз ойнады". Кімде қате бар? Менде, Әсетте;

4) істелген жұмыс туралы сөйлем құрастыру;

5) әңгімелесу. Сұхбаттасу;

6) көріп-есту арқылы берілген материалды қабылдау.

21. 3 тоқсан (50 сағат):

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегінайту, іздену. Саған неше оқулық (қағаз) керек, сана. Оқулықты ал, Айгерімге бір оқулықты бер. Қара, айт, кім әдемі жазды, ал кім жаман жазды. Қарындаш түсіп кетті, көтерші. Асықпа, жұмысыңды бүлдіресің, қате жазасың. .... тез шақыршы, біз кешігетін болдық. Әуелі ойла, содан соң айт. Мені күт. Мен қазір бітіремін. Мен қатесіз жаздым. Үстелдің үстінде дәптер жоқ. Шкафтан алуға бола ма? Әр оқушыға екі бет қағаздан таратып бер. Айдын менің жұмыс істеуіме кедергі жасайды. Маған дәптер жинауға көмектесші;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Шыңғысқа айт, ол Жалғастың жанына отырсын (орындық әкелсін, маған кітап берсін, суреттерді алсын, жұмысын бітірсін). Алмас, апай айтты, сен Айдынның жанына отыр;

3) сұрақ қою, оған жауап беру. Кім әдемі (жаман) жазды. — Айдын әдемі жазды, ал Алмас жаман жазды. Біз әуелі (содан кейін) не істейміз? — Әуелі (содан кейін) біз жазамыз. Сен қайда барасың? Сіз қайда барасыз?—Мектепке. Мектепке барамын. Каникулда сен қайда барасың? — Әжеме. Әжеме барамын. Сен кешке (ертең, жексенбіде) қайда барасың? Біз саяжайға барамыз. Ертең біз саяжайға барамыз. Сен дәптерлерді қайда қойдың? — Шкафқа. Шкафқа қойдым. Сен қашан кезекші боласың? — Ертең;

4) істелген жұмыс туралы сөйлем құрастыру;

5) әңгімелесу. Сұхбаттасу;

6) көріп-есту арқылы берілген материалды қабылдау.

22. 4 тоқсан (40 сағат):

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегіңізді айту, іздену. Қара. Айт. Кім қалай жазды. Мен түсінбедім, қайталап айтыңызшы. Бір-біріңнің жұмыстарыңды тексеріңдер. Өзің ойла, жан-жағыңа қарама. Мен әлі жазған жоқпын. Мені күте тұрыңызшы. Дана қатесіз жазды. Дана көп қате жіберді. Алмас мені итеріп жіберді. Мен құладым, үстімді былғап алдым. Маған дәрі беріңізші. Басым ауырып тұр (жөтеліп жүрмін);

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Әсемнен сұра, ол қандай баға алды (оқығанда, жазғанда). — Әсем, сен қандай баға алдың? — Бес (төрт, үш);

3) сұрақ қою, оған жауап беру. Сен үйге кіммен бірге бардың? — Ініммен. Мен үйге ініммен бірге бардым. Сен кіммен ойнадың? (Жұмыс істедің?) — Айнұрмен, балалармен. Сен кіммен ойнағанды ұнатасың? — Айнұрмен. Мен Айнұрмен ойнағанды ұнатамын. Саған өз жұмысың ұнай ма? Иә, жоқ. Иә, ұнайды. Не туралы жазайын? — Күз туралы жаз. Кім туралы жазайын? — Олжас туралы жаз. Басқа не істеу керек;

4) істелген жұмыс туралы сөйлем құрастыру;

5) әңгімелесу. Сұхбаттасу;

6) көріп-есту арқылы берілген материалды қабылдау;

7) байланыстырып сөйлеу (ауызша және жазбаша):

әңгімелеу: Серуенге барғандағы суреттерді, естеліктерді пайдаланып, ауызша және жазбаша түрде әңгімелеу. Қызықты оқиғаларды (үзіліс кезінде, сабаққа дейін, сабақтан соң) жолдасына, мұғалімге айтып хабарлау. Заттарды бір-бірімен салыстыру, сипаттап ауызша және жазбаша түрде (мұғалімнің көмегімен) айтып беру;

жазу: Күнделік (мұғалімнің көмегімен) қызықты оқиғаларды, мектептегі жаңалықтарды жазу, т.с.с. Ата-анасына, достарына хат жазу;

бірнеше суреттер бойынша әңгіме құрастыру: Бір сурет бойынша (мұғалімнің көмегімен және өз бетімен). Сұраулы сөйлемді қолдана білу: Сен кімді көрдің? Ненің суретін салдың? Суреттер бойынша әңгіме құрастыру, мұғалімнің тапсырмасы бойынша және құрастырған әңгіменің тақырыбын айта білу;

жекеше және көпше түрде айта білу. Мысалы, мен оқимын. Біз оқимыз. Сұраулы сөйлемдерді қолдану. Мысалы, Сен не істедің? Біз не істейміз? Сіздер не істейсіздер?;

бірнеше заттарды бір сөзбен айту. Мысалы, өсімдіктер, аңдар, жемістер, жидектер, ыдыстар, киімдер, аяқ киім, жиһаз.

4. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

23. 1 тоқсан (36 сағат).

24. Сөйлеу тілін дамыту:

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегін айту, іздену. Сыныпқа кіріп, апайға орындық әкел. Орындықты орнына қой. Кітапты алып, оқы. Кітапты сол жағында отырған балаға бер. Кітапты жоғарғы сөреге қой. Кітапты төменгі сөреге қой. Альбомды Айдынға бер. Суреттерді қараңдар. Альбомды орнына қой. Маған кітапханаға баруға бола ма? Сыртқа шығуға бола ма?;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасына не басқа адамға өз ниетін білдіру..... сұра, қазақ тілінен үйге қандай тапсырма беріпті. (Ол не айтты?)—... айтшы, қазақ тілінен үйге қандай тапсырма берді? (... қайталашы, не айттың?);

3) сұрақ қоя білу, оған жауап беру. Сен каникулда қайда бардың? — Ауылға (атамның, әжемнің, ағамның) үйіне барамын. Мен ауылда атама көмектестім (көлге шомылдым, қонаққа бардым, шөп шаптым, бақшаны суғардым); сабақтан кейін не істейсің? (түстен кейін, кешке) сабаққа дайындаламын (тынығамын, ойнаймын, теледидар көремін, кітап оқимын);

4) істелген жұмыс туралы сөйлем құрастыру;

5) әңгімелесу. Сұхбаттасу;

6) көріп-есту арқылы берілген материалды қабылдау.

25. 2 тоқсан (28 сағат):

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегін айту, іздену. Тақтаға кел. Оң жаққа бұрыл. Сол жақта тұрған кітапты ал. Кітапты Саматқа бер оған тақтадан көрінбейді. Маған басқа партаға отыруға бола ма? Әрірек отыршы. Мен жазып бітпедім. Жазып бітіруге рұқсат етіңізші;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасына не басқа адамға өз ниетін білдіру. Досыңнан сұра, ол қашан барады. (Кімнің үйіне барады? Қашан қайтып келеді?) ... сұра ол сабаққа қашан дайындалады? (... тапсырманы қалай орындадық? Неше сөйлем жаздық?);

3) сұрақ қоя білу, оған жауап беру. Үстел неден жасалынған? — Ағаштан (ағаш үстел). Темірден (темірүстел). Саған кітап не үшін керек? — Оқу үшін (білім алу үшін, көп білу үшін). Қолды немен сүртуге болады? — Орамалмен (сүлгімен, қолорамалмен, шүберекпен);

4) істелген жұмыс туралы сөйлем құрастыру;

5) әңгімелесу. Сұхбаттасу;

б) көріп-есту арқылы берілген материалды қабылдау.

26. 3 тоқсан (40 сағат):

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегінайту, іздену. Естеріңе түсіріңдер, кеше сендер не істедіңдер? Өткен сабақта біз не істедік? Суреттердің ішінен , қыс мезгілінің суретін тап. Сурет бойынша әңгімеле. Айтыңдаршы, қыста қандай өзгерістер болады? Мен көптен бері үйден хат алмадым. Апам ауырып қалды ма екен?;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Досыңнан сұра, ол ермексазды не үшін алды? (Ол қайда қойды; жұмысістеу үшін және не керек; ермексаз неше теңге тұрады?). Сен ермексаздыне үшін алдың?... сұрады, сен ермексазды не үшін алдың? (... сен қайдақойдың?... сұрады, сен неше теңгеге сатып алдың?);

3) сұрақ қоя білу, оған жауап беру. Сен саябаққа қашан барасың? — Түстен кейін.- Сен саябаққа кіммен бірге барасың? —... бірге барамын. - Сенбі күні саған кім келеді?... (әкем, апам) келуі мүмкін. - Сен неге апаң келеді деп ойлайсың?- Апам келемін деп уәде берген. - Сен төртінші сыныпқа неге бардың?- Мен... сөйлесуім керек еді. - Сен орындықты кімге әкелдің? -... сізге.- Сен неше кітап алдың?— ... кітап. Бірнеше кітап. - Көктемгі каникул қашан болады? — 21 наурыздан 31 наурызға дейін. Көктемгі каникул неше күн?;

4) істелген жұмыс туралы сөйлем құрастыру;

5) әңгімелесу. Сұхбаттасу;

б) көріп-есту арқылы берілген материалды қабылдау.

27. 4 тоқсан (32 сағат):

1) тапсырмаларды түсініп орындау, тілек білдіру, өз тілегін айту, іздену: кітаптарыңды (дәптерлеріңді, қаламдарыңды, қарындаштарыңды) алыңдар, оқимыз (жазамыз, сурет саламыз). Бір-біріңе кедергі жасамай, орындарыңнан тұрыңдар (отырыңдар, сыртқа шығыңдар, тақтаға шығыңдар);

тақтадан бері тұршы, мен көре алмай отырмын. Мынау өте оңай жұмыс. Шешуін таптық. Мен бұл жұмысты тез орындадым (тез орындай алмадым);

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасына не басқа адамға өз ниетін білдіру. ..сұра, ол неліктен "үш" алды? сен не үшін "төрт" алдың? — Сен сұра, ол қандай өлеңді жаттады? — Сен қандай өлең жаттадың? — Менен сұра, ол жұмысты аяқтады ма? — Сен жұмысыңды аяқтадың ба?;

3) сұрақ қоя білу, оған жауап беру. Сен саябаққа неге кешіктің? — Себебі сенмаған дұрыс жауап бермедің. Сен білесің бе, мына тапсырманы қалай орындауға болады? — Білемін(жоқ білмеймін). Біз серуенге қашан барамыз? — Түске дейін (түстен кейін).... дәптерді алуға рұқсат берді ме?;

4) жоспарды пайдаланып, жасалынған жұмыс туралы әңгімелеу;

5) әңгімелеу. Сұхбаттасу:

қойылған сұрақтар бойынша, жолдасыңның не істегенін білу;

жолдастарының сұрақтарына жауап беріп, өз жұмыстары туралы да әңгімелеу;

6) көріп-есту арқылы берілген сөздік материалды қабылдау;

7) байланыстырып сөйлеу(ауызша және жазбаша):

әңгімелеу. Сұхбаттасу: Серуенге барғандағы жазып алғаны, сурет салғаны бойынша , мұғалім берген жоспар мен немесе оқушылар өздері құрастырған жоспары бойынша әңгімелеу. Мектеп жаңалықтарын, қызықты оқиғаларды суреттеп жазу;

жазу: Мұғалімнен, жолдасынан сұрап, мереке, каникул жайында берілген сұрақтарға жауапты суреттеп жазу (мұғалімнің көмегімен және өз бетінше). Ауызша және жазбаша түрде табиғатты, адамның сыртқы бейнесін суреттеп әңгіме құрастыру;

жоспар бойынша жұмыс: Мұғалім берген жоспар немесе оқушылар құрастырған жоспар бойынша әңгіме жоспарын құрып, мазмұндама жазу (толық немесе шағын жоспар бойынша). Жоспар бойынша бір сурет немесе бірнеше суреттер бойынша әңгімелеу;

ата-анасына, туыстарына хат жазу. Сұрақтарға дұрыс жауап беру;

8) грамматикалық жаттығуларды орындау: Сөйлемдерде баяндауыш түрінде берілген етістіктің келер шағының көпше және жекеше түрін пайдалану. Мысалы, Мен қазір жазамын. Мен жазамын. Біз қазір оқимыз. Біз оқимыз. Алмас қазір жазады. Алмас жазады. Сұраулы сөйлемді қолдану.

5. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

28. 1 тоқсан (36 сағат).

29. Сөйлеу тілін дамыту:

1) іс-әрекетті қысқаша баяндау, өз тілегін білдіру, айту, іздену. Маған көмектесіңізші, мына сөздің мағынасын түсінбедім. Мен есікті таза ауа кірсін деп ашып қойдым. Менің ойымша, ең алдымен үйге берілген тапсырманы орындап, содан кейін тынығуға болады. Мені тексеріңізші, мен тапсырманы дұрыс орындадым ба? Суретке қара. Ойла, қалай суреттеуге болады. Ойла, мына сөйлемді қалай түзетуге болады;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Күні бойы не істедің, ретімен айтып берші. Мен мына әңгімені түсінбедім, түсіндірші (іңізші)... сұра, үйге қандай тапсырма берілді. Тексеріп берші, мен тапсырманы дұрыс орындадым ба? Апайдан кітап сұрашы, ол... керек... кітап беріңізші , ол....керек. Сұрап білші... қандай телехабар көріп отыр.... сен қандай телехабар көріп отырсың?;

3) сұрақ қоя білу, оған жауап беру.Сабақтың тақырыбы қандай? — Сабақтың тақырыбы.... Айдын мен Айдос қайда барады? Мектептегі Жаңа жыл мерекесі қашан басталады? Сыныпты қалай безендіруге болады?;

4) істелген жұмыс туралы сөйлем құрастыру;

5) әңгімелесу. Сұхбаттасу;

6) көріп-есту арқылы берілген материалды қабылдау.

30. 2 тоқсан (28 сағат):

1) іс-әрекеті қысқаша баяндау, өз тілегін білдіру, айту, іздену. Айнұр мектептен келгенше, мен бөлmemді жинаймын. Менің ойымша, ол есепті дұрыс шығармады. Дұрыс сөйле, балаларға түсінікті болсын. Мен мына тапсырманы орындай алмадым. Мен үйге үш күннен (5 күннен, 2 күннен, 2 аптадан, 2 айдан) кейін барамын. Мерекеге ақ көйлек киіп келу керек. Мен өзіме берілген өлеңді, бірнеше рет қайталадым. Алмас үш күннен кейін келетін шығар;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Апаи айтты: саған әңгіменің 2-бөлімін қосып оқысын — деді. Оған айтты, әңгіменің екінші бөлімін қосып оқысын. Алмас, әңгіменің екінші бөлімін қосып оқы. Шыңғыс Қайратты қонаққа (бірге қыдыруға) шақыр. Қайрат маған қонаққа (қыдырып) кел;

3) сұрақ қоя білу, оған жауап беру. Каникул неше күнге созылады? Сен кіммен хат алысып тұрасың? Жіберген қатені кім тапты? Сен Айдынның жұмысынан қандай қате таптың? Мен не істеуім керек? Маған айтыңызшы.

31. 3 тоқсан (40 сағат):

1) іс-әрекеті қысқаша баяндау, өз тілегін білдіру, айту, іздену. Ойла, мына сұраққа қалай жауап беруге болады? Әңгімеден қысты суреттеген тұсын тауып оқы. Маған көмектесші, мен дұрыс жаздым ба? Алмастың шығармасы бәрінен жақсы жазылған. Айнұрдың шығармасымазмұнды, қызық жазылған. Мен өз тапсырмамды орындап болған соң, Данаға көмектестім;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Мен бір сағаттай жаттығу жасадым. Мен кешке дейін бос емеспін. Мен дәріханадан дәрі әкелдім. Кенеттен ол сұрады: "Біз қайда барамыз?" — деп. Мен жауап бердім. Ол басын изеді. Одан сұра, ол есепті қалай шығарды. Сен оған есепті қалай шығарғаныңды түсіндір;

3) сұрақ қоя білу, оған жауап беру. Кітапты қайда қоюға болады? Каникул неше күннен кейін болады? Сен үйге қашан барасың? Дүкенде нелер бар екен? Мектептен дәріханаға дейін қалай баруға болады? Сен неге ренжідің?.

32. 4 тоқсан (32 сағат):

1) іс-әрекеті қысқаша баяндау, өз тілегін білдіру, айту, іздену. Мені дойбы ойнауға үйретіңізші. Өткен аптада оқыған әңгіме маған ұнады. Мен табиғат ерекшеліктері туралы көп білдім. Тексер, кітаптарын бәрі өткізді ме? Мен кітаптың атын ұмытып қалдым. Айдын кінәлі емес, онымен сөйлесу керек. Ол ылғи да кешігіп келеді. Мен кешігіп қала жаздадым. Данамен кездескен соң, біз үйге қайттық;

2) мұғалімнің, тәрбиешінің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіру. Дастаннан сұра, ертең қандай сабақтар болады. — Айтып жіберші, ертең

кандай сабақтар болады? Дастан, ертең кандай сабақтар болады? Балалардың біреуіне айтшы, Қайратқа көмектессін. Алмас, Шолпан, Қайратқа көмектесіңдер. Балалар, Қайратқа кім көмектескісі келеді?;

3) сұрақ қоя білу, оған жауап беру. Бізде кім жақсы жаза алады? Әңгімеден кандай қызық оқиғаны кездестірдің? Тіл дамытудан тапсырманы орындап болғанша, қанша уақыт кетеді? Неше күннен кейін каникул басталады? Өзің істеген жұмысты дұрыс деп ойлайсың ба?;

4) әңгімелесу. Сұхбаттасу. Жолдасынан отбасы туралы сұрап білу, басынан өткен қызықты оқиғалар туралы айтып беруін сұрау. Жолдасының сұрақтарына жауап бере отырып, мектеп, отбасы жайында, дәрігерде ауырып жатқан досының көңілін сұрағаны жайында айтып беру. Әңгімелесу кезінде кезекпен сұраққа жауап беру. Сен қай жерде тудың? Сенің ата-аналарың кімдер?;

5) көріп-есту арқылы қабылдауға берілген сөздік материалды қолдану. Таныс сөздік материалды дыбысты күшейткіш құралдар (аппараттар) арқылы естіп қабылдау;

б) байланыстырып сөйлеу (ауызша және жазбаша):

әңгімелеу: Күнделікті өмірде кездесетін жағдайларды суреттеу (мектепте, үйде, жолда, серуенде). Мұғалімнен өмірде болып жатқан қызықты жайлар туралы сұрау;

жоспар бойынша жұмыс: Мұғалімнің көмегімен бір немесе бірнеше суреттерді суреттеп, өзі құрған жоспар бойынша шығарма жазу. Ауызша және жазбаша оқыған тақырыпқа сай шығарма жазу. Қабырға газетіне әңгіме жазу. Сұраулы сөйлемді қолдану. Қаламды кімге берейін? Дәптер қайда жатыр? Сен оны қайда қойдың?.

33. Грамматикалық ұғымды қалыптастыру:

1) сөйлем:

тапсырма бойынша сөйлем құрастыру;

мәтінді сөйлемдердің мағынасына қарай топтарға болу;

грамматикалық атауларды білу: сөз, сөз тіркестері, сөйлем, мәтін, сөздер жиынтығы, жазбаша әріп, нүкте;

2) сөйлем құрылымы:

сөйлемді сұрақтардың мағынасына қарай бөліктерге бөлу;

сөйлемдегі бастауыш пен баяндауышты табу;

сөйлемнің тұрлаулы мүшелері (бастауыш, баяндауыш);

сөйлемнің тұрлаусыз мүшелері (толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш);

сұрақтар бойынша, бастауыш пен толықтауышты, толықтауыш пен пысықтауышты және олардың сөйлемдегі алатын орнын ажырата білу;

грамматикалық атауларды білу: сөйлем мүшелері, бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш;

сөз, сөз таптары және сөйлеммен іс-жүзінде танысу;

сөз құрамы. Құрамдас сөздер. Түбір және қосымша, жұрнақ және жалғау. (3-4 сыныпта өткендерді қайталау). Негізгі түбір мен туынды түбір. Қосымшалы сөз анықтамалары. Түбір мен қосымшаның жазылуы. Өзгермелі түбір сөздер;

сөз таптары: сөздердерді Кім? Не? Не істеді? Қандай? сұрақтар бойынша топтастыру. Зат есім, сын есім, есімдік, етістік атауларын қолдану;

сөз, сөз тіркестері, сөйлем. Сөз тіркестерінің құрылымы, оны сөз ішінен табу;

3) белгілі бір тұжырымды білдіретін сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру:

затты және заттың қимылын білдіретін сөйлем құрастыру (зат есім (жекеше түрі) + етістіктің осы шағы): Оқушы оқып отыр. Ұшақ ұшып келеді;

зат және заттың жағдайы: (зат есім жеке түрі+ осы шақтағы етістік): Қыз отыр, кітап жатыр;

зат есім + етістіктің осы шағы, келер шағы, өткен шағы, уақыт ара қатынасын білдіретін сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру;

"Сан есім + зат есім". Заттың сандық ара-қатынасын білдіретін: Үшінші қатар;

кеңістік қатынасқа байланысты ("зат есім + артында, алдында, сыртында + етістік"): Ағаштың артына тығылды. Үйде отырды. Үйдің сыртында шөп жинады. Есік алдында ойнады;

4) сөз тіркестерімен сөйлем құру:

құрал немесе іс-әрекет негізіне байланысты ("сын есім + зат есім + етістік"): Қоныр бояумен бояды;

ілеспе зат белгісі бойынша ("зат есім + сын есім + зат есім"): Көйлек ақ белдікпен. Сүтпен күрең шай;

кеңістік қатынасқа байланысты ("сын есім + зат есім + жанында + етістік"): Үлкен үйдің жанында тұр. Жаңа дүкеннің жанында отыр;

сын есімдерді көмектес септігімен (көпше түрде) сөйлемде байланыстырып қолдану ;

жанама объектіге байланысты ("сын есім + зат есім + етістік"): Жылы жаңбырды еске алды;

сын есімдерді көмектес септігімен (көпше түрде) сөйлемде байланыстырып қолдану .

6. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

34. Пәндік нәтиже бойынша 1-сыныптың соңында оқушылар:

1) қазақ әліпбиіндегі барлық дыбыстар мен әріптерді;

2) сөздерді, сөз тіркестерін, сөйлемдерді дұрыс дыбыстауды;

3) қима әріптерден сөз және сөз тіркесін құрастыра;

4) дыбыстарды (дауысты, дауыссыз, жуан дауысты, жіңішке дауысты) ажыратуды;

5) белсенді қорына енген сөздердің екпінін, дауыс ырғағын дұрыс қоюды;

6) тапсырмаларды түсініп орындауды, өз тілегін айтуды;

- 7) сұрақ қою және оған жауап беруді;
- 8) сөйлем құрастыруды;
- 9) оқиға желісінің суреті бойынша сөйлемдер (ауызша, жазбаша) құрастыруды;
- 10) мұғалімнің көмегімен өз өмірі, көргені, қызықты оқиғалар туралы хат жазуды;
- 11) зат есім мен етістікті ажыратуды;
- 12) бірнеше заттың бір сөзбен айтылуын: ойыншықтар, оқу-кұралдарын, жемістерді т.б. білуі қажет.

7. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

35. Пәндік нәтиже бойынша 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) тапсырмаларды түсініп орындауды, тілек білдіруді, өз тілегін айтуды;
- 2) сұрақ қоюды және оған жауап беруді;
- 3) қызықты оқиғаларды жолдасына, мұғалімге айтып хабарлауды;
- 4) заттарды бір-бірімен салыстыруды, ауызша және жазбаша түрде (мұғалімнің көмегімен) сипаттауды;
- 5) ата-анасына, достарына хат жазуды;
- 6) бірнеше суреттер бойынша әңгіме құрастыруды;
- 7) сұраулы сөйлемді қолдана;
- 8) жеке және көпше түрде айтуды;
- 9) бірнеше заттарды бір сөзбен айтылуын: өсімдіктер, аңдар, жемістер, жидектер, ыдыстар, киімдер, аяқ киім, жиһаз білуі қажет.

8. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

36. Пәндік нәтиже бойынша 3-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) тапсырмаларды түсініп орындауды, тілек білдіруді, өз тілегін айтуды;
- 2) сұрақтарға дұрыс жауап беруді;
- 3) мұғалімнің тапсыруы бойынша жолдасынан басқа адамға өз ниетін білдіруді;
- 4) мереке, каникул жайында қойылған сұрақтарға жауапты суреттеп жазуды;
- 5) ауызша және жазбаша түрде табиғатты, адамның сыртқы бейнесін суреттеп әңгіме құрастыруды;
- 6) жоспар бойынша әңгіме жоспарын құрып, мазмұндама жазуды;
- 7) ата-анасына, туыстарына хат жазуды;
- 8) грамматикалық жаттығуларды орындауды;
- 9) сөйлемдерде баяндауыш түрінде берілген етістіктің келер шағының көпше және жеке түрін пайдалануды;
- 10) сұраулы сөйлемді қолдануды білуі қажет.

9. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

37. Пәндік нәтиже бойынша 4-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) тілдің (ауызша және жазбаша сөйлеудің) негізгі бірліктері туралы қарапайым ұғымдарды: сөйлеу – сөйлем – сөз – буын – дыбыс – әріп туралы қарапайым түсінікті;
- 2) іс-әрекетті қысқаша баяндауды, өз тілегін білдіруді;
- 3) сұрақ қоюды, сұраққа жауап беруді;
- 4) отбасы туралы сұрап білуді, басынан өткен қызықты оқиғалар туралы айтып беруді;
- 5) күнделікті өмірде кездесетін жағдайларды суреттеуді;
- 6) мұғалімнің көмегімен суреттерді суреттеп, өзі құрған жоспар бойынша шығарма жазуды;
- 7) грамматикалық атауларды: сөз, сөз тіркестері, сөйлем, мәтін, сөздер жиынтығы, жазбаша әріп, нүкте;
- 8) грамматикалық атауларды: сөйлем мүшелері, бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш;
- 9) сөз, сөзтаптарын;
- 10) сөз құрамы. Құрамдас сөздер. Түбір және қосымша, жұрнақ және жалғауды;
- 11) белгілі бір тұжырымды білдіретін сөз тіркестерімен сөйлем құрастыруды білуі қажет.

38. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

- 1) Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздерін (елтаңба, ту, гимн) құрметтеуінен, мемлекеттік гимнді білуінен;
- 2) туған елге деген сүйіспеншілігінен, туған жердің табиғатын сақтауға және қорғауға деген ұмтылысынан;
- 3) оқушының мінез-құлқын, қабілеттерін ескере отырып, оның жеке тұлға ретінде, іс-әрекет субъектісі әрі жеке дара субъект ретінде дамуынан;
- 4) өз ана тілін, мәдениетін, салт-дәстүрін құрметтеуінен көрініс табады.

39. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

- 1) оқу үдерісінде алған түрлі ақпараттарды дұрыс қабылдауынан және дұрыс түсінуінен, қажетті жағдайда есіне түсіріп, орынды қолдана алуымен;
- 2) бастауыш сыныпта оқытылған пәндер бойынша жүйелі білімінің болуымен;
- 3) алынған ақпаратты талдай, өңдей, жинақтай және қолдана білуімен;
- 4) шығармашылық жұмыстарға қызығушылығымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 118-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 3-4 сыныптары үшін "Қазақ тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілде емес мектептер үшін)

Ескерту. 118-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленді.

2. "Қазақ тілі" пәні "Тіл және әдебиет" білім саласына кіріктірілген пән болып табылады. Қазақ тілі оқу пәні ретінде ана тілімен қатар, естімейтін оқушылардың ойлауын дамытып, тұлға ретінде қалыптасуына әсер етеді.

3. Қазақ тіліне оқытудың мақсаты: қазақ тілін қарым қатынас құралы ретінде қолданудың қарапайым дағдыларын қалыптастыру және дамыту, қазақ тілін практикалық бағытта меңгеру, қарым-қатынас, эстетикалық және адамгершілік мәдениетіне қазақ тілін оқыту арқылы тәрбиелеу.

4. Пәнге оқытудың міндеттері:

1) оқушыларға сөйлеу іс әрекетінің түрлерін күнделікті қарым-қатынас деңгейінде меңгерту;

2) оқушылардың тілдік дағдысы мен білігін дамыту;

3) қарым-қатынас әдебінің қарапайым нормаларын меңгерту;

4) қазақ тілінде оқу және жазу дағдыларын жетілдіру;

5) оқушыны сөйлесу қарым-қатынастың жаңа тәсілдеріне (қазақ тіліндегі), қазақ халқының мәдениетіне, ұлттық-мәдени ерекшелігіне баулу;

6) оқушылардың оқу білігін, шынайы өмірлік жағдаяттарда алған тілдік білімдерін шығармашылықпен пайдалануға дайын болу білігін қалыптастыру;

7) оқушыларды қазақ тілінің дыбыстарымен таныстыру және оларды ажырата білуге үйрету;

8) оқушылардың қазақ тіліне қызығушылығын дамыту, қазақ еліне, мемлекеттік тілге деген құрмет сезімін тәрбиелеу.

5. Оқу жүктемесінің көлемі:

1) оқу орыс тілінде жүргізілетін мектептерде:

3-сынып – аптасына 3 сағат, барлығы – 102 сағат;

4-сынып – аптасына 3 сағат, барлығы – 102 сағат.

6. "Қазақ тілі" пәнінің білімдік, тәрбиелік мақсаттары келесі пәндермен тығыз байланыста іске асырылады:

1) "Дыбыс айтуды қалыптастыру және естіп қабылдауын дамыту" пәнімен: қазақ тіліне тән дыбыстарды дұрыс айтқызы, айтылуы ұқсас дыбыстарды буында, сөздерде, сөз тіркестерінде ажыратуға үйретеді;

2) "Музыка" пәнімен: қазақ тілінде берілген әндерді тыңдау, оны өздері айтып үйрену арқылы оқушылар адамның көңіл күйін, сезімін түсінеді, эстетикалық талғамы дамиды;

3) "Бейнелеу өнері" пәнімен: қазақ тілінде берілген суреттер арқылы оқушылар өнердің адам табиғатымен, өмірімен үндестігін түсінеді, әдемілікті, сұлулықты көріп сезінеді, иллюстрацияларды ауызша/жазбаша суреттеу арқылы ойлау-қабылдау қабілеті мен тілдерін дамытады;

4) "Еңбекке баулу" пәнімен: қазақ тілінде берілген тәрбиелік мәтіндердің мазмұны арқылы оқушылар оқудың, білім алудың, тіл үйренудің маңызын игереді, еңбектің адам өміріндегі орнын түсінеді;

5) "Математика" пәнімен: қазақ тілінде ұсынылған мәтіндер негізінде оқушылар сандар мен фигуралардың атауын қазақ тілінде үйрену барысында математикадан алған білімдерін еске түсіреді, толықтырады, логикалық ойлау қабілеттерін дамытады;

6) "Дүниетану" пәнімен: қазақ тілінде ұсынылған мәтіндер арқылы оқушылар өз айналасын таза ұстауға, қоршаған ортаны қорғауға, табиғатты аялауға үйренеді.

7. Естімейтін оқушыларды тілге оқыту барысында сөйлеу іс әрекетінің бірнеше түрін қалыптастыру: сөйлеу, оқу, жазу, дактильдеу, есту-көру арқылы қабылдау, көру арқылы қабылдау, есту арқылы қабылдау. Естімейтін балаларды тілге оқытудың негізгі талаптарын орындау керек:

- 1) тілге қарым қатынас құралы ретінде үйрету, диалогта қолдану;
- 2) естімейтін балалардың сөйлеуге деген қажеттілігін дамыту;
- 3) сөйлеу ортасын ұйымдастыру;
- 4) тәжірибелік іс әрекетке сүйеніп тілдік қабілеттерін дамыту;
- 5) сөздік материалды қосарланып айты, жеке айту және өз бетімен айту арқылы ендіру.

2. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

8. "Қазақ тілі" оқу пәні қазақ тілін қарым құралы ретінде пайдаланудың қарапайым дағдыларын дамыту төменде берілген тақырыптар арқылы жүзеге асады:

- 1) 1 тақырып. Мектеп – 4 сағат;
- 2) 2 тақырып. Отбасы – 8 сағат;
- 3) 3 тақырып. Күз – 10 сағат;
- 4) 4 тақырып. Менің үйім – 10 сағат;
- 5) 5 тақырып. Қыс – 10 сағат;
- 6) 6 тақырып. Көктем – 10 сағат;
- 7) 7 тақырып. Жаз – 6 сағат.

9. Тілдік бөлім.

10. Грамматика:

- 1) жіктік жалғау. Мысалы: Мен отырдым. Сен отырдың. Ол отырды;

2) тәуелдік жалғауы. Жекеше және көпше түрлері. Мысалы: Менің отбасым. Сенің отбасың. Оның отбасы. Біздің отбасымыз. Сендердің (сіздердің) отбасыларың(ыз). Олардың отбасылары;

3) заттардың жекеше және көпше түрі. Сұрақтың түрі: Не? Нелер? Кім? Кімдер? Мысалы: доп-доптар, оқушы-оқушылар, алма-алмалар;

4) заттардың сынын білдіретін сөздер. Сұрақтың түрі: Қандай? Мысалы: Піл үлкен. Тышқан кішкентай. Сары жапырақ. Қызыл алма;

5) заттардың санын білдіретін сөздер. Сұрақтың түрі: Қанша? Неше? Мысалы: Екі көз. Төрт алма;

6) қарапайым сөйлемдерде септік жалғауларды қолдану. Мысалы: Мен дүкенге бардым. Мен Алмасты көрдім. Мен анаммен бірге барамын.

11. Фонетика:

1) "Ә" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Әке, әже, Әсем, әтеш. Мынау – әке,әже,Әсем менің әпкем;

2) "І" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Тіл, тіс, кітап. Мынау- тіл, тіс. Менде кітап бар;

3) "Ү" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Үй, үйрек, үлкен, үш, гүл, күн. Мынау – үй. Алмаста үлкен доп бар

;

4) "Ө" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Өрік, көл, өрмекші. Өрік тәтті. Далада өрмекші бар;

5) "Ұ" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Құс, ұлу, ұя, Ұяда құстар бар;

6) "Ы" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Ыдыс. Тауық. Мысық. Мысық отыр;

7) "Ғ" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Аға, торғай, ағаш, сағат. Торғай ағашта отыр. Менің ағам бар;

8) "Қ" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Қалам, қоян, тақта. Менде қалам бар;

9) "Ң" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Аң, шаңғы, қоңырау. Мен шаңғы тептім;

10) "Һ" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Жиһаз, айдаһар. Үйде жиһаз бар.

12. Лексика:

1) тақырыптар көлеміндегі сөздік қорын ұлғайтуға бағытталған сөздер, сөз тіркестерін сөйлеген кезде түсініп қолдану;

2) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 сандары;

3) сөйлеу іс әрекетін бөлімі.

13. Айтылым:

- 1) қазақ тіліне тән орфоэпиялық ережелерге сай айту;
- 2) диалогтік сөйлесу. Амандасу. Танысу. Қысқа диалогтік сөйлеу;
- 3) диалог-сұрақ. Өзін таныстыру;
- 4) сөйлескенде "бар"/"жоқ" сөздерін қолдану;
- 5) монологтік сөйлесу;
- 6) баяндаудың қысқаша қарапайым түрі;
- 7) суретті (тақырып бойынша) қарапайым сипаттау;
- 8) 1-10-ға дейін санау;
- 9) қарапайым хабарлау;
- 10) бір-бірімен бұйрық алмасуы;
- 11) тақырыпқа қатысты сурет бойынша қарапайым сипаттау;
- 12) күнделікті іс-әрекетін сипаттау (тақырып көлемінде);
- 13) баяндау;
- 14) затты, суретті (тақырыпқа қатысты) сипаттау.

14. Тыңдалым:

- 1) қысқа, нақты, қарапайым хабарламаларды көрнекілікке сүйеніп түсіну;
- 2) қарапайым тапсырмалар мен бұйрықтарды түсіну;
- 3) тақырыпқа байланысты мұғалім мен сыныптастарының сөздерін түсіну;
- 4) тыңдағанда көрнекілікке сүйеніп қарапайым шағын хабарламаларды түсіну;
- 5) тақырыпқа байланысты сөздер мен сөз тіркестерінен қаза тіліне тән дыбыстарды ажырата білу және дұрыс айта алу.

15. Оқылым:

- 1) тақырыпқа байланысты сөздер мен сөз тіркестерін дауыстап оқу және мағынасын түсіну;
- 2) таныс сөздерді оқу барысында лексикалық мағынасына сәйкестендіру, яғни түсініп оқу;
- 3) тақырыпқа байланысты сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді дауыстап және түсініп оқу;
- 4) қысқа мәтіндерді оқығанда негізгі ақпаратты тауып алу;
- 5) түсінгенін сурет, сызба және жауап беру арқылы көрсету;
- 6) таныс тілдік бөлім негізінде құрастырылған сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді мәнерлеп және түсініп оқу.

16. Тілдесім:

- 1) қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу;
- 2) күнделік өмірде кездесетін жағдайдарға қатысты қарапайым диалог құру;
- 3) қарапайым сөздерден қысқа сөйлемдер құрастыру;
- 4) сұрақтарға жауап беру.

17. Қарым-қатынас бөлімі:

- 1) тақырыпқа байланысты қысқа диалогтар құру;

- 2) орфоэпиялық ержені сақтап сөздерді дұрыс айту;
- 3) логикалық екпінді сақтап хабарлы, сұраулы сөйлемдерді айту.

3. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

18. "Қазақ тілі" оқу пәні қазақ тілін қарым құралы ретінде пайдаланудың қарапайым дағдыларын дамыту төменде берілген тақырыптар арқылы жүзеге асады:

- 1) 1 тақырып. Мектеп – 4 сағат;
- 2) 2 тақырып. Отбасы – 8 сағат;
- 3) 3 тақырып. Күз– 10 сағат;
- 4) 4 тақырып. Менің үйім – 10 сағат;
- 5) 5 тақырып. Қыс – 10 сағат;
- 6) 6 тақырып. Көктем – 10 сағат;
- 7) 7 тақырып. Жаз – 6 сағат.

19. Тілдік бөлім.

20. Грамматика:

1) жіктік жалғау және көпше түрде қолдану. Мысалы: Біз келдік. Сендер келдіңдер. Олар келді;

2) тәуелдік жалғауы. Жекеше және көпше түрлері. Жіктелуге байланысты дыбыстардың өзгеруіне байланысты айтқызу. Мысалы: Менің досым. Сенің досың. Оның досы. Біздің сыныбымыз. Сендердің (сіздердің) сыныптарың(ызы). Олардың сыныптары;

3) заттардың жекеше және көпше түрі. Сұрақтың түрі: Не? Нелер? Кім? Кімдер? Мысалы: кітап-кітаптар, орындық-орындықтар;

4) заттардың сынын білдіретін сөздер. Бір затқа және әртүрлө заттарға қатысты. Сұрақтың түрі: Қандай? Мысалы: Ала сиыр. Қара сиыр. Үлкен сиыр. Сары жапырақ. Жасыл жапырақ. Қызыл алма. Жасыл алма;

5) заттардың санын білдіретін сөздер. Реттік сан есімдер. Сұрақтың түрі: Қанша? Неше? Нешінші? Мысалы: Бірінші орын. Екінші сабақ. Екі көз. Төрт алма;

6) қарапайым сөйлемдерде септік жалғауларды қолдану. Мысалы: Мен мектепке келдім. Мен кітапты бердім. Мен досыммен ойнаймын.

21. Фонетика:

1) "Ә" дыбысы, әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы: сөздік материал: Әке, әже, Әсем, әтеш. Мынау – әке,әже,Әсем менің әпкем;

2) "І" дыбысы, әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы: сөздік материал: Тіл, тіс, кітап. Мынау- тіл, тіс. Менде кітап бар;

3) "Ү" дыбысы, әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы: сөздік материал: Үй, үйрек, үлкен, үш, гүл, күн. Мынау – үй. Алмаста үлкен доп бар

;

4) "Ө" дыбысы, әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Өрік, көл, өрмекші. Өрік тәтті. Далада өрмекші бар;

5) "Ұ" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Құс, ұлу, ұя, Ұяда құстар бар;

6) "Ы" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Ыдыс. Тауық. Мысық. Мысық отыр;

7) "Ғ" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Аға, торғай, ағаш, сағат. Торғай ағашта отыр. Менің ағам бар;

8) "Қ" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Қалам, қоян, тақта. Менде қалам бар;

9) "Ң" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Аң, шаңғы, қоңырау. Мен шаңғы тептім;

10) "Ң" дыбысы. әрпі. Дыбысталуы. Дактилі. Жазылуы:

сөздік материал: Жиһаз, айдаһар. Үйде жиһаз бар.

22. Лексика:

1) тақырыптар көлеміндегі сөздік қорын ұлғайтуға бағытталған сөздер, сөз тіркестерін сөйлеген кезде түсініп қолдану;

2) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 сандары;

3) математикалық түсініктер: қосу, алу, тең, кем, артық.

23. Сөйлеу іс әрекеті бөлімі.

24. Айтылым:

1) қазақ тіліне тән орфоэпиялық ережелерге сай айту. Жұлдыз-жұлдуз;

2) жіктелулерге байланысты дыбыстардың өзгеруін ескеріп сөйлеу. Мысалы: Менің кітабым;

3) диалогтік сөйлесу. Амандасу. Танысу. Қысқа диалогтік сөйлеу;

4) диалог-сұрақ. Өзін таныстыру;

5) сөйлескенде жоғарыда берілген жалғаулар мен қосымшаларды сөздерде қолдану;

6) монологтік сөйлесу;

7) баяндаудың қысқаша қарапайым түрі;

8) суретті (тақырып бойынша) қарапайым сипаттау;

9) 1-10-ға дейін санау;

10) қарапайым хабарлау;

11) бір-бірімен сұрақ қою, жауап беру;

12) тақырыпқа қатысты сурет бойынша қарапайым әңгіме құру;

13) күнделікті іс-әрекетін сипаттау (тақырып көлемінде);

14) баяндау;

15) затты, суретті (тақырыпқа қатысты) сипаттау.

25. Тыңдалым:

1) қысқа, нақты, қарапайым хабарламаларды көрнекілікке сүйеніп түсіну;

2) қарапайым тапсырмалар мен бұйрықтарды түсіну;

3) орфоэпиялық ережеге сәйкес өзгерген сөздерді есту арқылы қабылдау және ажырату;

4) тақырыпқа байланысты мұғалім мен сыныптастарының сөздерін есту-көру арқылы қабылдау және тану;

5) тыңдағанда көрнекілікке сүйеніп қарапайым шағын хабарламаларды есту-көру арқылы қабылдау және түсіну;

6) тақырыпқа байланысты сөздер мен сөз тіркестерінен қаза тіліне тән дыбыстарды ажырата білу және дұрыс айта алу.

26. Оқылым:

1) тақырыпқа байланысты сөздер мен сөз тіркестерін дауыстап оқу және мағынасын түсіну;

2) таныс сөздерді оқу барысында лексикалық мағынасына, көрнекілікке сәйкестендіру, яғни түсініп оқу;

3) тақырыпқа байланысты сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді дауыстап және түсініп оқу;

4) қысқа мәтіндерді оқығанда негізгі ақпаратты тауып алу;

5) түсінгенін сурет, сызба және жауап беру арқылы көрсету;

6) таныс сөздерден құрастырылған сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді мәнерлеп және түсініп оқу.

27. Тілдесім:

1) қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу;

2) күнделік өмірде кездесетін жағдайдарға қатысты қарапайым диалог құру;

3) қарапайым сөздерден қысқа сөйлемдер құрастыру;

4) сұрақтарға жауап беру.

28. Қарым-қатынас бөлімі:

1) тақырыпқа байланысты қысқа диалогтар құру;

2) орфоэпиялық ержені сақтап сөздерді дұрыс айту;

3) логикалық екпінді сақтап хабарлы, сұраулы сөйлемдерді айту.

4. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

29. Пәндік нәтижелер бойынша 3-сыныптың соңында оқушылар:

1) естіген жеке сөздерді, сөз тіркестерін, сөйлемдерді дұрыс дыбыстауды;

3) сөздегі дыбыстардың жуан-жіңішке үндесімдерін айыруды, дыбыс-әріп үйлесімдігін;

4) белсенді қорына енген сөздердің екпінін/дауыс ырғағын дұрыс қоюды;

5) тақырыптар бойынша ұсынылған 70-90 жаңа сөзді;

6) берілген сөздердің мағыналарын;

7) бас әріппен жазылатын сөздерді;

8) грамматикалық құбылыстардың қарапайым үлгілерін;

9) белсенді сөздік қорына енген сөздерден тұратын қарапайым сөйлемдерді сауатты құрудың жолдарын білуі тиіс.

30. Сөйлесім әрекетінің түрлері бойынша:

- 1) дыбыстарды таңбалары арқылы айыруды;
- 2) тыңдаған сөздерді дұрыс түсіне алуды;
- 3) тыңдаған мәтін мазмұнына сәйкес суреттерді таңдап, ретімен қоя алуды;
- 4) тыңдалған ақпараттан түсінгені бойынша сурет сала білуді;
- 5) әріп пен дыбыстарды сәйкестендіріп оқуды;
- 6) сөздердің лексикалық мағынасын түсініп оқуды;
- 7) кім?, не?, қандай? сұрақтарына жауап беруді;
- 8) затқа 2-3 сөйлеммен қарапайым сипаттама беруді;
- 9) суретке қарап 2-3 сөйлем құрап айтуды;
- 10) өзі, досы туралы айтуды;
- 11) қазақ тіліне тән әріптерді дұрыс жазуды;
- 13) қазақ тіліндегі сөздерді дұрыс жазуды;
- 14) сөздерді кітаптан, тақтадан көшіріп жазуды;
- 15) 2-3 сөйлемнен тұратын шағын мәтін жазуды;
- 16) адамды не затты атап, оларға сандық, сапалық тұрғыдан қарапайым сипаттама беруді;
- 17) қойылған сұраққа жауап беруді;
- 18) сұрақ қоя білуді;
- 19) қарапайым тілдік модельдер бойынша амандасу, қоштасу, танысу, алғыс білдіруді меңгеруі тиіс.

5. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

31. Пәндік нәтижелер бойынша 4-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) қазақ тілінің фонетикалық-фонемалық жүйесін;
- 2) тірек кестелер арқылы сөздердегі үндестік заңын сақтауды;
- 3) қазақ тіліне тән тасымалдау (й, у, я әріптерінің тасымалы) ерекшеліктерін;
- 4) тақырыптар бойынша ұсынылған 80-100 жаңа сөзді;
- 5) лексикалық минимум көлеміндегі сөздердің көптелу, тәуелдену, септелу, жіктелу ерекшеліктерін;
- 6) заттың атын білдіретін сөздер: адамға – кім?, жан-жануарлар мен заттарға – не? сұрауын қоюды;
- 7) заттың қимылын, сынын, санын білдіретін сөздерге сұрақ қоюды;
- 8) айтылу мақсатына қарай хабарлы, сұраулы, лепті сөйлемдерді ажыратуды;
- 9) сөйлемдегі сөз тіркесінің байланысын;
- 10) белсенді сөздік қорына енген сөздерден тұратын қарапайым сөйлемдерді сауатты жаза білуі тиіс.

32. Сөйлесім әрекетінің түрлері бойынша:

- 1) өзінің отбасы, досы, көшесі туралы қысқаша баяндауды;
- 2) өз іс-әрекеті туралы қысқа, қарапайым түрде баяндауды;
- 3) адамның/заттың қимыл әрекеттерін сипаттауды, сандық, сапалық мінездеме беруді;
- 4) иллюстрацияға сүйеніп шағын хабарламаның мазмұнын түсінуді;
- 5) шағын мәтіндердің мазмұнын түсінгенін кестелерді толтыру және суреттерді орналастыру арқылы білдіре алуды;
- 6) шағын мәтіндегі сөздер мен фразаларды дауыс ырғағын дұрыс қойып оқуды;
- 7) тыңдай отырып сөз, сөз тіркестері және жай сөйлемдерді жазуды;
- 8) 3-5 сөйлемнен тұратын мәтін жазуды;
- 9) өз отбасы мүшелерін таныстыруды;
- 10) қатысымдық тұрғыдан қысқа диалогке қатыса алуды: үлкен кісімен, досымен амандасуды, танысуды, қоштасуды (өз атын айтады, басқаның есімін сұрайды) меңгеруі тиіс.

33. Тұлғалық нәтижелер 3-4-сынып оқушыларының:

- 1) Отанына, туған жерін, мектебін құрметтеуінен;
- 2) Қазақстан Республикасының рәміздеріне; қазақ халқына, қазақ тіліне құрмет көрсетуінен;
- 3) өзгелермен қарым-қатынастағы сөз әдебінен көрініс табады.

34. Жүйелік-әрекеттік нәтижелер бойынша 3-4-сынып оқушыларының:

- 1) өзіне таныс өмірлік жағдаяттарда қазақ тілінде сөйлесім әрекетінің түрлерін қолдана білуімен;
- 2) қазақ тілінің өзіндік ерекшеліктерін түсінуімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 119-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 3-4 сыныптары үшін "Орыс тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілде емес мектептер үшін)

Ескерту. 119-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начального, основного среднего,

общего среднего образования), утвержденным постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080.

2. Учебный предмет "Русский язык" входит в образовательную область "Язык и литература". Русский язык, как учебный предмет, стимулирует, наряду с родным (казахским), развитие мысли, содействует становлению учеников как личностей. Изучение русского языка помогает им лучше осознать особенности родного языка, его богатства, выразительные возможности, место и роль родного языка среди других языков мира.

3. Цель обучения русскому языку: формирование и развитие элементарных навыков пользования русским языком на ограниченном лексико-грамматическом материале: практическое усвоение русского языка; воспитание средствами русской речи коммуникативной, нравственной и эстетической культуры.

4. Задачи учебного предмета:

1) формировать элементарные навыки построения простейших типовых предложений, широко употребляемые в живой русской речи, обогатить словарный запас учащихся (в пределах лексико-грамматического минимума);

2) формировать умение распространять простейшие типовые предложения за счет ранее усвоенных слов и словосочетаний в соответствии с законами синтаксического строя русского языка;

3) сформировать у учащихся элементарные навыки активного пользования синтаксическими конструкциями для выражения собственных мыслей, чувств и наблюдений в рамках тематики для чтения и развития речи;

4) совершенствовать навыки чтения и письма, полученные на уроках родного языка ;

5) дифференцировать звуки и буквы в системе гласных и согласных с учетом различий в фонетических системах родного(казахского) и русского языков.

5. Содержание предмета состоит из трех блоков: речевой деятельности, языкового материала и текстов для чтения и развития речи, охватывающих сферы общения: учебную, социально-бытовую, социально-культурную, игровую. Так как текст выступает как единица обучения и развития речи, для отбора рекомендуются адаптированные тексты: проза, стихотворения, сказки из произведений известных детских писателей.

6. При отборе содержания обучения русскому языку как второму языку следует учитывать сферу речевой деятельности младших школьников, уровневые минимумы (фонетико-орфоэпический, лексический, грамматический и др.) для начального этапа обучения, явления транспозиции и интерференции.

7. Ведущими компонентами при отборе языкового материала являются словарь (список слов для активного усвоения) и тематика для чтения и развития речи.

8. На начальном этапе обучения русскому языку как второму языку учащиеся должны усвоить 400 лексических единиц (в каждом классе примерно 150-200 слов).

9. Объем учебной нагрузки составляет:

1) в 3 классе 2 ч. в неделю, общее количество – 68 час;

2) в 4 классе 2 ч. в неделю, общее количество – 68 час.

10. В процессе обучения русскому языку в школах с казахским языком обучения осуществляется межпредметные связи с:

1) казахским языком. Опора на родной язык при изучении общих явлений родного и русского языков, сопоставление сходных и различающихся явлений в русском и родном языках, использование перевода на родной язык при объяснении значения слов, словосочетаний, предложений и текстов;

2) математикой. Использование математических представлений для понимания слов со значением пространства и времени, использование счета при проведении подвижных и дидактических и ролевых игр, перенос общеучебных умений и навыков, сформированных на уроках математики (сравнение, сопоставление, группировка);

3) изобразительным искусством. Использование предметных, сюжетных рисунков для семантизации новых слов, составление устных и письменных рассказов по картинкам, развитие тонкой моторики пальцев руки в процессе рисования, штриховки при организации словарной работы, развития эстетических чувств, представлений учащихся при рассмотрении картин, иллюстраций к текстам;

4) познанием мира. Краеведческого материала, предметов окружающего мира, действий человека, животных для семантизации новых слов, чтение и анализ текстов по тематике окружающего мира, обогащение словарного запаса по темам окружающего мира и др.

11. В содержание обучения неслышащих детей языку важно учитывать формирование речевой деятельности в разных ее видах, таких как: говорение, чтение, письмо, дактилирование, слухо-зрительное восприятие, зрительное восприятие, собственно слуховое восприятие.

12. Важно соблюдать основные требования к обучению языку неслышащих детей:

1) обучать языку как средству общения: в самом его действии, применении, в диалоге;

2) развивать речевую потребность у неслышащих;

3) создавать речевую среду;

4) развивать языковую способность с опорой на практические виды деятельности;

5) речевой материал вводить путем сопряженного, отраженного и самостоятельного (по образцу) проговаривания и др.

2. Базовое содержание учебного предмета для 3 класса

13. Учебный предмет "Русский язык" в третьем классе школ с казахским языком обучения делится на следующие этапы:

- 1) обучение грамоте, дифференциация звуков и букв;
- 2) послебукварный период (обучение чтению и письму, развитие устной речи).

14. темы для чтения и развития речи. В ходе изучения предмета предполагается развитие элементарных навыков пользования русским языком неслышащимися учащимися в пределах следующих тем речевого общения:

- 1) тема 1. Родина – 6 часа;
- 2) тема 2. Школа – 10 часов;
- 3) тема 3. Осень – 10 часов;
- 4) тема 4. Дом, семья – 12 часов;
- 5) тема 5. Зима – 12 часов;
- 6) тема 6. Весна – 10 часов;
- 7) тема 7. Лето – 8 часов.

15. Ознакомление, понимание и употребление слов и выражений, необходимых для учебного процесса:

- 1) слушай(те); смотри (те); иди (те) к доске; встань(те); сядьте; войди(те) в класс, открой(те) книги, тетради; покажи (-те), возьми (-те), положи (-те), дай(те);
- 2) в каком классе ты учишься? (Я учусь в третьем классе.);
- 3) вопросы и краткие ответы: Как тебя зовут? – Алия. А тебя? – Сабыр. Что ты взял? – Книгу и т.п.

16. Речевая деятельность:

1) аудирование. Слуховое (слухо-зрительное) восприятие, различение, опознавание на слух и произношение гласных и согласных в сильных позициях: для гласных – под ударением, для согласных (глухих и звонких) перед гласными, для согласных (твердых и мягких) перед гласными и на конце слова. Произношение слов со звуками [ш], [ж], [ц], со стечением согласных. Различение в речи слов и фраз;

2) говорение. Построение предложений по речевым образцам. Ответы на вопросы. Составление высказываний из 1-2 фраз, предложений с опорой на наглядность, на ситуацию (в пределах лексико-грамматического минимума). Проговаривание диалога из 1-2 реплик;

3) чтение. Сознательное, правильное, плавное чтение по слогам (целыми словами и предложениями) небольших текстов, включающих лексику, модели предложений, усвоенных ранее конструкций. Понимание содержания текста. Ответы на вопросы по содержанию прочитанного текста. Пересказ прочитанного текста по вопросам. Чтение вслух с соблюдением пауз, выделение голосом словесного ударения. Интонирование повествовательных и вопросительных предложений;

4) письмо. Закрепление умений и навыков каллиграфически грамотного письма. Овладение умением списывать слова, фразы и короткие предложения (сначала с доски, а затем – с книги);

5) раздельное написание предлога с последующим словом. Перенос слова по слогам. Большая буква в начале предложения, в собственных именах, кличках животных.

17. Языковой материал. Элементы фонетики и орфоэпии:

1) выработка навыков произношения звуков (вначале – сходных с родным языком);

2) отработка произношения ударных гласных звуков (а, о, у, э, и, ы); умение произносить твердые и мягкие согласные, звонкие и глухие согласные, стечение согласных, безударные гласные, знаменательные слова с предлогами. Умение интонировать повествовательные предложения, вопросительные предложения с вопросительным словом (где, как, какой, какая, кто, куда, что, чей, чья).

18. Грамматика:

1) существительные в именительном падеже:

мужского рода с нулевым окончанием (стол) и окончанием -а, -я при обозначении лица (ученик, папа, Петя);

женского рода с окончанием -а, -я (парта, тетя). Существительные мужского и женского рода в именительном падеже множественного числа с окончанием -и, -ы (Это ученики, парты). Лексическое усвоение слов с окончанием -а (дома), с чередованием в основе (стулья);

2) сочетание прилагательных, притяжательных, указательных местоимений с существительными (синий карандаш, моя тетрадь, мои книги, этот дом);

3) глаголы несовершенного вида настоящего времени 1, 2 и 3 лица, их сочетания с существительными и личными местоимениями (Мальчик играет. Он играет. Дети играют. Они играют. Ты читаешь. Я читаю. Я пишу). Глаголы прошедшего времени мужского и женского рода единственного числа совершенного вида (нарисовал, нарисовала);

4) существительные со значением объекта: а) в винительном падеже (при переходных глаголах) с нулевым окончанием в мужском роде и с окончанием -у, -ю в женском роде (рисует шар, читает книгу); б) в родительном падеже с предлогом у при одушевленных существительных с окончанием -а, -я (для мужского рода), -и, -ы (для женского рода) (У мальчика (девочки) книга). Местоимение 1 лица единственного числа с предлогом у в том же значении;

5) существительные в винительном падеже со значением направления (Куда идут дети? – Дети идут в школу (в поле, на улицу)).

3. Базовое содержание учебного предмета для 4 класса

19. В четвертом классе продолжается послебукварный период, который предполагает развитие всех видов речевой деятельности на материале

лексико-грамматического, тематико-ситуативного минимумов. Так же, как в 4 классе, содержание предмета представлено тремя составляющими:

- 1) речевая деятельность;
- 2) языковой материал;
- 3) этнокультуроведческий материал.

20. Речевая деятельность:

1) аудирование. Слуховое (слухо-зрительное) восприятие и понимание речи учителя, учащихся в объеме языкового материала, предусмотренного программой. Слуховое (слухо-зрительное) восприятие и понимание прочитанных учителем вслух рассказов, сказок, небольших стихотворений. Выделение основной мысли прослушанного текста. Ответы на вопросы по содержанию прослушанного текста;

2) говорение. Произносить слова, фразы, предложения соблюдая словесное, фразовое ударение, темп, ритм, интонацию. Ответы на вопросы по содержанию прочитанного. Составление небольшого связного высказывания по иллюстрациям (с опорой на вопросы учителя). Составление коротких рассказов по сюжетным картинкам. Составление рассказов о себе, о своих друзьях. Составление связного высказывания по темам, аналогичным пройденным. Самостоятельное построение диалога в знакомых учебных ситуациях (или по словесной ситуации);

3) чтение. Сознательное, правильное, выразительное чтение. Деление небольшого текста на смысловые части. Под руководством учителя составление плана к прочитанному тексту. Выделение основной мысли произведения. Определение основных черт характера персонажей, обоснованное конкретными примерами из текста. Работа с двуязычными словарями при самостоятельном чтении;

4) письмо. Письменные ответы на вопросы (2-4 вопросов) по содержанию прочитанного текста, по картине, по экскурсии после предварительной речевой и орфографической подготовки. Письмо под диктовку небольших текстов со словами в изученных грамматических формах с предварительным разбором (30-40 слов), изложение текста из 5-6 предложений (без прямой речи);

5) употребление в предложениях слов в нужных грамматических формах или изменение слов, данных в начальной форме. Составление предложений из данных слов и словосочетаний. Учебный материал организуется по нижеследующим лексическим темам.

21. Темы для чтения и развития речи:

- 1) тема 1. Моя школа, мой класс – 9 часов;
- 2) тема 2. Наша Родина – 3 часа;
- 3) тема 3. Ты и твоя семья – 13 часов;
- 4) тема 4. Мой дом, моя квартира – 8 часов;
- 5) тема 5. Добрые слова, дела – 12 часов;
- 6) тема 6. Наша природа – 12 часов;

7) тема 7. Овощи, фрукты – 3 часа;

8) тема 8. Продукты – 3 часа;

9) тема 9. Одежда – 3 часа;

10) тема 10. Человек, части его тела – 2 часа.

22. Языковой материал. Элементы фонетики и орфоэпии:

1) формирование навыков правильного произношения слов (в рамках лексического минимума);

2) закрепление навыков произношения гласных и согласных в устной речи (словесное ударение, редукция гласных). Усвоение произношения слов со звонкими согласными перед глухими, с глухими согласными – перед звонкими;

3) формирование произношения слов с твердыми и мягкими согласными, слов с разделительными знаками (ъ и ь). Усвоение произношения предлогов в, над, под, к, из перед словами, начинающимися с глухих или звонких согласных или гласных. Усвоение произношения окончаний прилагательных и личных местоимений 3-го лица. Усвоение произношения глаголов на -тся, -ться. Закрепление навыков интонирования повествовательных, вопросительных, восклицательных предложений.

23. Лексика. Для активного усвоения предусматривается 150-250 русских слов в рамках лексического минимума.

24. Речевые модели. Повествовательные предложения: Это ученик (ученица, ученики). Это стол (парта, окно, столы). Это он (она, они, я). Это мой стол (моя парта). Вот (тут, там, здесь) стол (бабушка, окно, парты). Тут мой дядя (моя тетя). Марат – ученик. Роза – ученица. Марат – хороший мальчик, Роза – хорошая девочка. Он мальчик. Она девочка. Он красивый мальчик. Она красивая девочка. Алишер сидит. Он читает. Дина сидит. Она тоже читает. Я сижу. Я тоже читаю. Журнал (книга) лежит на столе (в столе). Мальчик (он) читал. Девочка (она) читала. Дети (они) читали. Арман нарисовал шар (ракету). Катя нарисовала шар (куклу). Арман нарисовал синий шар (большую ракету). У Ермека книга, а у меня кукла. У Ермека новая книга, а у меня большая кукла. Саша читает хорошо.

25. Вопросительные предложения. Это ученик? (Да, нет). Кто это? Что это? Это чей карандаш? Это стол или стул? Где стол? Что делает (делал) мальчик? У кого книга? Какой карандаш? Это книга? (Нет, это не книга. Это журнал.). Мальчик читает? (Нет, мальчик не читает. Он рисует.). Как читает мальчик?

26. Сочетание типовых моделей. Тут парта, а там доска. Книга на парте, журнал на столе. Саша не стоит, а сидит.

27. Грамматика:

1) понятие "окончание". Существительные в именительном падеже: а) мужского рода с нулевым окончанием (дом) и окончанием -а (-я) при обозначении лица (дедушка, Коля); б) женского рода с окончанием -а (-я) (книга, земля); в) среднего рода с окончанием -о (-е) (яблоко, платье);

2) существительные в именительном падеже множественного числа с окончанием -и, -ы мужского и женского рода (столы, книги). Лексически усваиваются слова с окончанием -а (глаза), с чередованием в основе (деревья);

3) сочетание прилагательных и притяжательных местоимений с существительными (синий карандаш, моя сумка, мой портфель);

4) глаголы в настоящем времени 1 и 3 лица в сочетании с существительными и личными местоимениями (Ученик (он) пишет. Ученики (они) пишут. Я пишу);

5) выражение отрицания при существительных (Это парта? Нет, это не парта.), при глаголах (Марат пишет? Нет, он не пишет.), при прилагательных и притяжательных местоимениях (Это синий карандаш? Нет, это не синий карандаш. Это твоя тетрадь? Нет, это не моя тетрадь.);

6) количественные числительные до 10-ти и порядковые числительные в пределах лексического минимума.

28. Понимание и употребление слов, необходимых для учебного процесса:

1) вопрос, выучить; дописать; вспомнить; как? какой? (какая? какие?) когда? кто? куда? кончить, мало, много, можно; надо, назвать, называться, наизусть, неправильно; ответ, отвечать, отгадать, откуда?; пожалуйста, показать, по-казахски, по-русски, почему? правильно, произносить, прочитать; рассказ, рассказать, рассказывать, рассмотреть, сколько? словарь, составить, спасибо, списать, спрашивать, стихотворение; чей? (чья? чьи?);

2) примечание: лексический минимум для активного усвоения дается в Приложении I.

4. Требования к уровню подготовки учащихся 3 класса

29. Предметные результаты отражены в двух аспектах: должны уметь и должны знать.

30. Учащиеся 3 класса должны знать:

- 1) русский алфавит;
- 2) основные понятия (термины), определенные программой;
- 3) слова из лексического минимума;
- 4) правила переноса слов, постановки знаков препинания в конце предложения;
- 5) формы речевого этикета, русские имена и фамилии.

31. Учащиеся должны уметь:

1) понимать прослушенное сообщение, речь учителя, звукозапись продолжительностью звучания 1-2 минуты;

2) воспроизводить услышанное после двух предъявлений;

3) выделять в прослушанном тексте предложения, в предложении – слова;

4) членить слова на слоги и звуки; правильно произносить звуки; производить звуковой анализ слов;

- 5) общаться в учебной, семейно-бытовой сферах;
- 6) составлять высказывание из 2-4 предложений;
- 7) сознательно, плавно читать вслух небольшие тексты, соблюдая паузы, словесные ударения;
- 8) учить наизусть небольшие стихотворения;
- 9) задавать друг другу вопросы, отвечать на поставленные вопросы;
- 10) пересказывать прочитанный текст;
- 11) писать по образцу и под диктовку слова и предложения, написание которых не расходится с произношением.

5. Требования к уровню подготовки учащихся 4 класса

32. Учащиеся 4 класса должны знать:

- 1) термины (в рамках программы);
- 2) значения падежных форм (в пределах грамматического минимума);
- 3) части речи с опорой на родной язык;
- 4) слова для обязательного усвоения;
- 5) правила правописания (в пределах программы);
- 6) речевой этикет при знакомстве и за столом, национальные игры и игрушки; названия крупных городов России и Казахстана; русские сказки, пословицы и поговорки; детские песни на русском языке.

33. Учащиеся должны уметь:

- 1) отвечать на вопросы по содержанию услышанного, пересказывать услышанное;
- 2) составлять рассказ-описание, рассказ-повествование по вопросам или по картине (серии картин); строить диалог; рассказывать о себе, о своей семье; о школе, о своих интересах;
- 3) выразительно читать тексты в учебнике, статьи из детских газет и журналов; выделять в тексте основную мысль; пересказывать прочитанное и пользоваться словарем при самостоятельном чтении;
- 4) списывать с рукописного или печатного текста целыми словами, предложениями;
- 5) писать зрительные, зрительно-слуховые диктанты; писать письмо другу; подписывать тетрадь по русскому языку;
- 6) писать большую букву в начале предложения и в собственных именах существительных; переносить слова по слогам; писать слова с безударными гласными, с непроизносимыми согласными, с буквами *ъ* и *ь*, с гласными после шипящих и *ц* (в рамках лексического минимума), ставить знаки препинания в конце предложения и при однородных членах предложения;
- 7) употреблять в речи русские имена, фамилии, отчества, клички животных;

8) в процессе аудирования: проверяются умения, навыки воспринимать на слух звуки, соотносить их с буквами, воспринимать на слух слоги, слова, текст из двух-трех предложений (продолжительность звучания 1-2 мин.);

9) в процессе говорения: проверяются умения и навыки продолжать или начинать диалог по данной реплике, составлять диалог по описанию ситуации, а также умения и навыки владения устной связной речью (составление описания комнаты, квартиры, погоды, животных и о своей семье, о друзьях и т.д.);

10) показателем обученности выступает связное монологическое высказывание из 3-4-х предложений;

11) в процессе чтения: проверяется скорость чтения (50-80 слов в минуту);

12) в процессе письма: проверяются умения определять границы предложений, последовательность употребления их в тексте, выделять структурные элементы текста, используя красную строку; писать зрительно-слуховые, слуховые диктанты, состоящие из слов, произношение и написание которых не расходятся, словарный картинный диктант.

34. Личностные результаты отражаются в:

- 1) проявлении уважения к символам Республики Казахстан;
- 2) проявлении любви к родному краю, к своей Родине, Республике Казахстан;
- 3) владении государственным и родным языками, уважении к истории, культуре и традициям многонационального народа Казахстана;
- 4) стремлении беречь природу родного края и бережном отношении к окружающей среде;
- 5) проявлении уважительного отношения к себе, к родителям, к старшим, заботливое отношение к младшим, проявление доброты и чуткости к другим;
- 6) ведении здорового образа жизни.

35. Системно-деятельностные результаты отражаются в умениях и навыках владения всеми видами речевой деятельности, а также в овладении общеучебными умениями, полученными на уроках родного языка:

1) умении выделять основную мысль текста, структурные элементы текста (зачин, основная часть, концовка), восстанавливать деформированный текст, пересказ прочитанного по плану; составление рассказов по серии картин, устное сочинение по картине;

2) умении вести диалогическую речь, постепенно увеличивая количество реплик; читать наизусть стихотворные тексты; петь детские песни на русском языке.

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Математика" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 120-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Бастауыш сыныптардағы (0-4-сыныптар) математика пәні естімейтін балалардың даму заңдылықтары мен ерекшеліктерін ескере отырып құрастырылған. Пәннің негізінде 1-ден 10 000-ға дейінгі натурал сандар және нөл, бүтін сандармен төрт арифметикалық амалдарды орындау, ауызша және жазбаша есеп шығару тәсілдерін меңгеру қарастырылған.

3. Оқыту мақсаты – естімейтін балалардың математика пәнін жүйелі меңгеру барысында олардың сөздік-логикалық ойлауын дамыту және кемістіктерін түзетуге негіз жасау.

4. Математикаға оқытудың міндеттері:

- 1) натурал сандару туралы түсініктерін қалыптасатыру;
- 2) 10 000-ға дейінгі бүтін сандармен ауызша және жазбаша арифметикалық есептерді шығара білу дағдысын қалыптастыру;
- 3) математикалық деректерді талдау, салыстыру, жалпылау дағдыларын дамыту;
- 4) математикадан алған білімдерін тәжірибеде (тұрмыста) қолдану дағдысын қалыптастыру;
- 5) оқуға деген ынтасын, математикаға деген оң көзқарасы мен қызығушылығын, танымдық қызығушылығын, өздігінен жұмыс атқару дағдысын қалыптастыру;
- 6) баланың тұлғалық қасиеттерін, яғни жауапкершілік, белсенділік, мақсатқа талпынушылық, жауапкершілік тәрізді қасиеттерін тәрбиелеу.

5. "Математика" пәні бойынша дайындық-4-сыныптардағы оқу жүктемесінің көлемі

:

- 1) дайындық сыныбында: аптасына 4 сағат, барлығы 132 сағат;
- 2) 1-сыныпта: аптасына 4 сағат, барлығы 132 сағат;
- 3) 2-сыныпта: аптасына 4 сағ, барлығы 136 сағат;
- 4) 3-сыныпта: аптасына 5 сағат, барлығы 170 сағат;
- 5) 4-сыныпта: аптасына 5 сағат, барлығы 170 сағат.

6. Математиканы оқыту процесінде пәнаралық байланыс:

1) заттық-тәжірибелік оқытумен: түрлі геометриялық фигуралармен танысу. Түрлі бұйымдар жасауы үшін өлшем бірліктерін пайдаланады;

2) қоршаған ортамен таныстыру пәнімен: математикалық мазмұны бар тапсырмаларды орындау барысында қоршаған ортадағы құбылыстар туралы білімдерін қолдану;

3) еңбекке баулу пәнімен: математикадан жазбаша жұмыстарды орындау кезінде қол бармақтарының ұсақ бұлшық еттерінің даму деңгейін ескеру;

4) бейнелеу өнері пәнімен: қағаз бетінде бейнелеу біліктігін қолдану, қағаз бетінде (жазықтықта) және кеңістікте заттардың орналасуын қабылдай білу біліктігін қолдану;

5) бейімделген дене шынықтыру пәнімен: кеңістікте бейімделу (солға, оңға және т.б. сөздердің мағынасын түсіну) біліктігін қолдану арқылы жүргізіледі.

7. Математика сабағында естімейтін балалардың ауызша сөйлеу тілін түзету жұмысы қоса атқырылып отырады, балалардың айта алатын дыбыстарымен сөздерінің дұрыс айтылуын қадағалап отыру қажет. Өзін өзі қадағалап отыруын қамтамасыз етіп отыру керек. Математика сабағында оқу материалын қабылдаудың негізгі тәсілі көріп есту арқылы қабылдау болып табылады.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

8. 1 тоқсан (36 сағат).

9. Заттарды санына қарай салыстыру: көп, аз, көбірек, азырақ, бірдей, қанша? Қанша болса, сонша, артық, кем, қаншасы артық? Қаншасы кем?.

10. 1-ден - 5 дейінгі сандар:

1) 1 ден 5-ке дейінгі сандардың атауы, реті және белгілеуі;

2) сандарды салыстыру;

3) сандардың құрамы 2, 3, 4, 5. Сандарды салыстыру (артық, кем).

11. Уақыт бірліктері: кеше-бүгін.

12. Сөздік: Көп, аз, көбірек, азырақ, бірдей, қанша? Қанша болса, сонша, артық, кем, қаншасы артық? Қаншасы кем? 2, 3, 4, 5.

13. 2 тоқсан (28 сағат).

14. 1-ден -5 дейінгі сандар (жалғасы):

1) сандарды ретімен атау. Сандарды салыстыру. Ретімен санау. 2-ден -5-ке дейінгі сандар құрамы;

2) 5-ке дейінгі сандарды қосу, азайту:

+ (қосу) және — (азайту) таңбалары. Санды санағанда оның тікелей алдында келетін санға бірді қосу арқылы, тікелей кейін келетін келесі саннан 1-ді азайту арқылы шығару;

қосу. "+" белгісі. $2 + 1$ түріндегі жазудың оқылуы: "екі қосу бір", "екіге 1-ді қосу", "екіні бірге арттыру", "екі мен бірдің қосындысы";

азайту. "-" белгісі. 2 – 1 түріндегі жазудың оқылуы: "екі алу бір", "екіден 1-ді азайту", "екіні бірге кеміту", "екі мен бірдің айырымы"; Өрнектерді жазу.

15. Есепті шығару: бір амалдан тұратын екі қосылғыштың қосындысына есеп шығару.

16. Сөздік: тең, тең емес, ертең, өрнек, алты, қанша болды ? Екі қосу үш тең, болады бес. Бес азайту үш, тең болады екі. Бірден, екі-екіден, үш-үштен сана. Өрнекті шығар. Төрт қосу бір тең болады бес.

17. 3 тоқсан (36 сағат).

18. 1ден-10-ға дейінгі сандар:

1) 1 ден-10-ға дейінгі сандарының аталуы, жазылуы және құрамы. 10-ға дейін (бір-бірден, топтастырып) санау;

2) сандарды салыстыру. 0 саны және оның белгіленуі;

3) 1-ден 10-ға дейінгі сандардың ретімен аталуы. Санды санағанда оның тікелей алдында келетін, санға 1-ді қосу арқылы, тікелей кейін келетін келесі саннан 1-ді азайту арқылы шығару;

4) сандарды салыстыру;

5) 10-ға дейінгі сандарды қосу және азайту.

19. Есептеп шығару тәсілі: қосуда санды оның бөліктері бойынша қосу; азайтуда санды оның бөліктері бойынша азайту және қосудың сәйкес жағдайы жайлы білім негізінде азайту.

20. Уақыт бірліктері: апта аттары.

21. Сөздік: жеті, сегіз, тоғыз, он, дөңгелек, шаршы, апта аттары. Сана 1-ден.... Сана.. . дейін.

22. 4 тоқсан (32 сағат).

23. 1 ден-10-ға дейінгі сандар (жалғасы):

1) 10-ға дейінгі сандарды қосу (бір таңбалы санға 1, 2, 3 сандарын қосу);

2) 1-ден 9-ға дейінгі атау. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 сандар қатары.

24. Заттар топтарын салыстыру: артық, кем, бірдей (көлемі бірдей).

25. Уақыт бірліктері: кеше, бүгін, ертең; апта күндері; ай аттары.

26. Бір амалды есеп қосылғыштардың қосындысын табуға берілген; бір амалды есеп берілген (шешуі өрнек түрінде беріледі, сұрақ, жауап жазылмайды).

27. Геометриялық фигуралар: шаршы, дөңгелек, төртбұрыш.

28. Қайталау.

29. Сөздік: есеп, сұрақ, жауап, бірдей. Мен есеп (өрнекті) шығардым (шығармадым) . Қандай сұрақ? Қандай жауап? Аптада неше күн бар? Аптада 7 күн бар.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

30. 1 тоқсан (36 сағат).

31. 1-ден-10-дейінгі сандар (жалғасы):

1) 1-ден 10-ға дейінгі сандар. Сандардың атауы, реті, белгілену және жазылуы. Белгілері. " < " (аз), " > " (көп), " = " (тең);

2) 0-саны: 0 саны. 0 санын алу және белгілеу. 0-ден 10-ға дейінгі сандарды жазу;

3) 2-ден 10-ға дейінгі сандардың құрамы. Сандарды салыстыру;

4) 1-10-ға дейінгі сандарды қосу, азайту: қосу мен азайтудың тәсілдері: сандарды бөліктері бойынша қосу және азайту; қосу мен азайтудың тәсілдері: $\bar{h} \pm 1, 2$ түрінде бір-бірден, екі-екіден қосу және азайту, сандық қатарды, санның құрамы туралы білімдерін қолдану; қосудың ауыстырымдылық қасиеті.

32. Есептеп шығару тәсілі: қосуда сандарды бөлшектеп қосу, орнын ауыстырып қосу; азайтуда санды берілген саннан азайту және қосудың сәйкес жағдайы туралы білім негізінде азайту.

33. 2 тоқсан (28 сағат).

34. 11-ден 20-ға дейінгі сандар:

1) 11-ден 20-ға дейінгі сандардың ретімен айтылуы. Олардың оқылуы және жазылуы. Сандарды салыстыру. Ретімен санау;

2) 20-ға дейінгі сандарды қосу және азайту;

3) 11-ден 20-ға дейінгі сандарды қосу мен азайту;

4) біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу. біртаңбалы сандарды ондықтан аттамай қосу;

5) 20-ға дейінгі сандарды ондықтан аттап қосу;

6) бір амалдан тұратын қосу және азайтумен шығаралатын есеп: қосындыны табуға берілген есеп. Қалдықты табуға берілген есеп.

35. Сөздік: белгісіз сан, 20-ға дейінгі сандар, тең (тең емес). Сандар, үлкен кіші сандар, ондық, бірлік. Санда неше ондық бар? Санда неше бірлік бар? Бір амалдан тұратын екі қосылғыштың қосындысына есеп шығару.

36. Бір амалды есеп қалдықты табуға берілген шешуі өрнек түрінде беріледі, сұрақ жауап жазылмайды) есепті шығару.

37. 3 тоқсан (36 сағат).

38. 1-ден 100-ге дейінгі сандар. 100-ге дейінгі сандарды оқу, жазу және салыстыру; екітаңбалы сандарды қосу мен азайтудың ауызша және жазбаша тәсілдері.

39. 100-ге дейінгі сандарды қосу және азайту:

1) бірді екі таңбалы санға қосу және азайту $28+1, 45-1$;

2) толық ондықтарды қосу және азайту $50+20; 70-40$;

3) бірліктерді толық ондықтарға қосу $30+5; 3+20$;

4) $55-5; 65-5$; түріндегі азайту;

5) екі таңбалы сандардан біртаңбалы сандарды ондықтан аттамай қосу және азайту $52+4, 88-39$;

6) екі таңбалы сандардан тұратын толық ондықтарды қосу және азайту: $17+20, 35-10$;

7) екі таңбалы сандарды ондықтан аттамай қосу және азайту: $43+15$; $67-21$;

8) қосу және азайтудағы сандардың атаулары. Қосу және азайтудағы белгісіз компоненттің аталуы.

40. Бір амалдан тұратын есепті қосумен және азайтумен шығару: қосындыны және қалдықты табуға берілген есеп. Айырымдылық салыстыруға берілген есептер.

41. Сөздік: күн, түн, кешке, ертеңгісін, қосу, азайту. Бірінші (екінші) қосылғыш, қосынды,... артық,... кем. Сана: бір-бірден, екі-екіден, үш-үштен.

42. 4 тоқсан (32 сағат).

43. 1-ден 100-ге дейінгі сандар (жалғасы):

1) 100-ге дейінгі сандарды ондықтан аттап қосу және азайту;

2) қосу және азайту түрінде: $7+5$; $13-7$; $29+7$; $30-8-5$, $44-8$; $38+43$, $60-15$; $41-12$;

3) қосу және азайтудағы сандардың атаулары;

4) қосу және азайтудағы белгісіз компоненттің аталуы.

44. 100-ге дейінгі есептер шығару:

1) қосындыны табуға берілген есеп;

2) айырымдылық салыстыруға берілген есептер.

45. Ұзындық бірлігі – сантиметр, дециметр.

46. Геометриялық материал: кесінді.

47. Сөздік: 21-ден 10-ге дейін атай білу. Санда неше ондық бар? Санда неше бірлік бар? Үшбұрыш, тікбұрыш.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

48. 1 тоқсан (36 сағат).

49. 1-ден 100-ге дейінгі сандар жалғасы:

1) 100-ге дейінгі сандарды қосу және азайту;

2) 100-ге дейінгі сандармен есеп шығару;

3) есептің қысқаша шартын жазу;

4) азайту кезіндегі белгісіз компоненті табу;

5) теңдеулерді шығару.

50. Көбейту. көбейту, көбейткіштер. көбейтінді. көбейтіндінің мәні:

1) 2, 3, 4, 5 сандарына көбейтудің кестелік жағдайларының негізінде біртаңбалы сандарды көбейту;

2) көбейту бір-екі амал орындауға берілген есеп.

51. Геометриялық материал:

1) шаршы, үшбұрыш, тікбұрыш, кесінділерді өлшеу және сызу;

2) ұзындық бірлігі – сантиметр, дециметр, метр.

52. 2 тоқсан (28 сағат).

53. 1-ден 100-ге дейінгі сандар (жалғасы).

54. Көбейту (жалғасы):

1) 6, 7, 8, 9 сандардың көбейту кестесі;

2) 0-1 сандарын көбейту;

3) барлық арифметикалық амалдарды пайдаланып, 2-3 амалдан тұратын есептер шығару (жақшамен, жақшасыз);

4) сандарды бірнеше есе арттыруға берілген есептер.

55. Ұзындық бірлігі: сантиметр, дециметр, метр.

56. Уақыт бірліктері: сағат. Сағат бойынша уақытты анықтау. Уақыт туралы ұғымдар: ай аттарын ретімен атау, әр айдағы күн санын білу.

57. Берілген азайту түрлеріне өрнектерді шығару:

1) $48-3$, $48-30$. $30-6$;

2) берілген қосу түрлеріне: $20 + 14$; $36 + 12$; $9 + 5$; $49 + 4$.

58. Дециметр туралы түсініктер: кесіндінің ұзындығын дециметр және сантиметрмен таба білу.

59. Геометриялық материал: көпбұрыштардың қабырғаларын ажырата білуі (шаршы, тікбұрыш, үшбұрыш). Оларды өлшеу.

60. Сөздік: 1 дециметр 10 сантиметрге тең. 1 ай тең — 30 (31, 28, 29)1 күнге. Барлық ай аттары. 1 айда неше күн бар? Шаршының қабырғалары (тікбұрыштың, үшбұрыштың).

61. 3 тоқсан (40 сағат).

62. 1-ден 100-ге дейінгі сандар (жалғасы):

1) берілген азайтудың түрлеріне өрнектерді шығару: $40 - 16$; $37 - 15$; $12 - 3$; $36-8$;

2) 100-ге дейінгі қосу және азайту сандарының жазылуы;

3) белгісіз қосылғышты, белгісіз азайғышты және белгісіз азайтқышты таба білу;

4) бірдей қосылғыштардың қосындысын табу және бірдей қосылғыштардың қосындысының сәйкес жағдайларын табу.

63. Бөлу: бөлінгіш. Бөлгіш. Бөлінді. Бөліндінің мәні; көбейту мен бөлудің байланысы. Көбейту мен бөлу – өзара кері амалдар; 2, 3, 4 сандарына көбейту және бөлудің кестелік жағдайларының негізінде біртаңбалы сандарды көбейту мен бөлу амалдарын түсіну.

64. Есептерді шығару: мазмұнына қарай бөлу амалына есептер; тең бөліктерге бөлу амалына есептер. Көбейту кезіндегі белгісіз компоненті табу.

65. Ұзындық бірлігі: миллиметр, сантиметр, дециметр, метр. Метр туралы ұғым. Метр мен сантиметрдің, метр мен дециметрдің арасындағы өзара байланыс.

66. Уақытты сағатпен ажырата білу.

67. Геометриялық материал: шаршы мен тікбұрыштың қабырғаларын ажырата білуі (шаршы, тікбұрыш).

68. Сөздік: белгісіз қосылғыш (азайғыш, азайтқыш). Белгісіз қосылғышты (азайғышты, азайтқышты) табу. Метр, дециметр, сағат тілі (үлкен және кіші), циферблат

, тік (тік емес) бұрыш. Тік (тік емес) бұрышты сыз. Қазір уақыт канша? Қазір... сағат... екі рет алса, болады.

69. 4 тоқсан (32 сағат).

70. Көбейту және бөлу. 1-ден 100-ге дейінгі сандар (жалғасы):

- 1) бөлу. Амалдарды реттілігіне байланысты жақшамен, жақшасыз есептер шығару;
- 2) көбейту және бөлу кезіндегі белгісіз компонентті табу.

71. Жәй теңдіктерді шығару:

1) берілген сандарды бірнеше рет азайтуға есеп шығару; көбейту және бөлу амалдары бар теңдеулерді шығару;

2) қысқаша есеп шартын құрастыру.

72. Көбейтуге есептер. Есеп құрастыру. Берілген сандардың және көбейтіндіде және бөліндіде ізделінетін сандардың аталуы. Көбейткіштердің орнын ауыстыру тәсілі және оны есептеулерде қолдану. Бірдей қосылғыштардың қосындысын табу және бөлуге есептер (бөлшекке бөлу), өтілген қосу, алу амалдарына есептер түрін шығару.

73. Ұзындық бірлігі: миллиметр, сантиметр, дициметр, метр, және олардың өзара байланысы.

74. Сөздік: көбейту, бөлу, нүкте, қос нүкте, бөлшек, бірінші көбейткіш, екінші көбейткіш, көбейтінді, бөлінгіш, бөлгіш, бөлінді.... көбейту,... болады,... бөлу... болады. Көбейтуге (бөлуге) есептер (өрнектер). Көп санға аз санды көбейткен қолайлы.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

75. 1 тоқсан (45 сағат).

76. 1-ден 100-ге дейінгі сандар (жалғасы):

- 1) 100-ге дейінгі сандарды қосу және азайту;
- 2) мазмұны бойынша бөлу. Мазмұны бойынша бөлуге бір амалды есеп шығару. Тең бөліктерге бөлуді қорытындылау және мазмұны бойынша бөлу;

3) белгісіз көбейткішті, бөлінгішті табу. Бір таңбалы сандарды (2, 3, 4, 5) көбейту және сәйкес жағдайда бөлу;

4) екі амалмен арифметикалық амалдардың орындалу тәртібі (жақшамен, жақшасыз). Барлық арифметикалық амалдарды пайдаланып, жәй есептер шығару. Екі амалдан тұратын, құрама есеп шығару.

77. Миллиметр туралы түсінік: сантиметрмен миллиметрдің өзара байланысы.

78. Уақыт бірліктері: өз жасын білу, жолдасының жасын білу, өткен жылды білу.

79. Сөздік: көбейту кестесі, 10 миллиметр — бұл 1 см. Қай амал бірінші (екінші, үшінші) орындалады? Сенің жасың нешеде? Менің жасым.... Сен қай жылы тудың? Мен екі мың.... Қазір қай жыл? — Қазір екі мың... жыл. Есептің жоспары мен шешуі. Есепте неше сұрақ бар.

80. 2 тоқсан (35 сағат).

81. 1-ден 100-ге дейінгі сандар (жалғасы):

- 1) толық ондықтарды біртаңбалы сандарға бөлу; 40:4, 60:2; түрінде. Біртаңбалы сандарды (5, 6, 7, 8, 9) көбейту және сәйкес жағдайда бөлу;
- 2) біртаңбалы санды кестеден тыс бөлу; қалдықпен бөлу. Әр түрлі жағдайда салыстыру туралы түсінік.
82. Өрнектерді шығару: 2-3 амалды өрнектерді жақшамен және жақшасыз шығару.
83. Есептер шығару: бір амалмен есептер шығару.
84. Уақыт бірліктері: сағат, минут туралы ұғым. Сағаттағы минут саны. Сағатқа қарап 5 минутқа дейінгі дәлдікпен уақыты анықтау.
85. Геометриялық материал: бұрыштары тік және тік емес бұрыштар, үшбұрыш.
86. Сөздік: неше есе үлкен (кіші)? Неше есе ұзын (биік, қысқа)? т.с.с.... үлкен (кіші, ұзын, қысқа), т.с.с.
87. 3 тоқсан (50 сағат).
88. 1-1000-ға дейінгі сандар:
- 1) 1000 көлеміндегі сандарды оқу және жазу; біртаңбалы, екітаңбалы және үштаңбалы сандар;
- 2) сандарды бірнеше есе арттыру (кеміту) туралы ұғым;
- 3) 1000-ға дейінгі сандардың жазбаша қосуы мен азайтуы.
89. Есептерді шығару: есептерді жаңа сандық материалдар түрімен (қосындыны және қалдықты, сандардың бір неше бірлікке өсуімен төмендеуін әр түрлі салыстырумен) шығару. Екі амалды есеп шығару, сол бойынша өрнектер құрастыру. Сандарды бірнеше есеге арттыруға (кемітуге) есептер шығару. Барлық арифметикалық амалдарға бір амалды есеп шығару.
90. Тендікті шығару: жаңа сандық материалмен.
91. Өрнектерді шығару: 2-4 амалды өрнектерді жақшамен және жақшасыз шығару. Амалдар реті.
92. Сөздік: тексеру, тексер. Есепті өрнектеу. Есептің берілгенін жазу. Үлкен (кіші, ұзын, т.с.с),... есе,... есе арттыру (кеміту) мың.
93. 4 тоқсан (40 сағат).
94. 1-1000-ға дейінгі сандар (жалғасы):
- 1) біртаңбалы сандарды көбейту және бөлу;
- 2) толық ондықтарды бір таңбалы санға көбейту;
- 3) толық ондықтарды бір таңбалы санға бөлу.
95. Тендікті шығару: жаңа сандық материалмен.
96. Ұзындық бірлігі: километр, метр.
97. Салмақ бірлігі. килограмм, грамм; олардың өзара байланысы.
98. Есептерді шығару: 1000-ға дейінгі сандармен.
99. Өрнектерді шығару: 3-4 амалды өрнектерді жақшамен және жақшасыз шығару. Амалдар реті.

100. Сөздік: қалдық, үшбұрыштың қабырғаларының ұзындығы (шаршының, тіктөртбұрыштың). Килограмм, грамм; метр; километр.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

101. 1 тоқсан (45 сағат).

102. 1-ден 10000 - ға дейінгі сандар:

1) 10000-ға дейінгі сандардың ауызша және жазбаша нумерациясы;

2) 10000-ға дейінгі сандар оқу, жазу, салыстыру;

3) біртаңбалы, екітаңбалы, үштаңбалы және төрттаңбалы сандар туралы ұғым; сандарды салыстыру.

103. 10000 - ға дейінгі сандарды қосу және азайту:

1) қосу және азайту амалдарын баған бойынша жазу;

2) қосылғыш, қосынды, азайғыш, азайтқыш және айырмашылық;

3) қосу және азайтуды тексеру;

4) белгісіз қосылғышты, азайғышты, азайтқышты табуға бір-екі амалдарға арналған есептерді, сандардың айырымдылық салыстыруына берілген есептерді шығару.

104. Екі амалды есепті шығару:

1) қосындыны және қалдықты, сандардың бір неше бірлікке өсуімен төмендеуін әртүрлі салыстырумен есеп шығар;

2) қысқаша есеп шартын құрастыру; сұрақ бойынша есеп шығару.

105. 2 тоқсан (35 сағат).

106. 1-ден 10000 -ға дейінгі сандар (жалғасы):

1) 10000 -ға дейінгі сандарды біртаңбалы сандарға көбейту және бөлу;

2) толық жүздікті және мыңды біртаңбалы санға көбейту;

3) төрттаңбалы санды біртаңбалы санға көбейту;

4) толық жүздікті біртаңбалы санға бөлу;

5) төрттаңбалы санды біртаңбалы санға бөлу;

6) көбейтуді бөлу арқылы тексеру; бөлуді көбейту арқылы тексеру.

107. Теңдікті шығару. теңдеудің көмегімен есептерді шығару.

108. Есептерді шығару: екі, үш амалды есеп шығару.

109. Салмақ бірлігі. Грамм, килограмм, центнер, тонна. Олардың арасындағы өзара байланысы.

110. Ұзындық бірлігі:

1) миллиметр, сантиметр, дециметр, километр, метр;

2) ұзындық бірлігі – миллиметр (1 мм). Ұзындық бірліктері арасындағы қатынастар: $1\text{ м} = 10\text{ дм}$, $1\text{ дм} = 10\text{ см}$, $1\text{ см} = 10\text{ мм}$, $1\text{ м} = 100\text{ см}$;

3) салмақ бірлігі – центнер (1 ц). Салмақ бірліктерінің арасындағы қатынастар: $1\text{ ц} = 100\text{ кг}$;

4) ұзындық және салмақ бірлігі бар сандарды қосу және азайту.

111. Есептерді шығару.

112. Сөздік: грамм, килограмм, центнер, тонна, миллиметр, сантиметр, дециметр, километр, метр.

113. 3 тоқсан (50 сағат).

114. 1-ден 10000 – ға дейінгі сандар (жалғасы):

1) сандарды біртаңбалы сандарға көбейту және бөлу: арифметикалық амалдарды орындау реті;

2) өрнектерді шығару: 3-4 амалды өрнектерді жақшамен және жақшасыз шығару. Амалдар реті.

115. Теңдікті шығару. теңдеудің көмегімен есептерді шығару.

116. Есептерді шығару: екі, үш амалды есеп шығару.

117. Уақыт бірліктері – минут (1 мин), секунд (1 с), тәулік (1 тәул), апта, ай, жыл, ғасыр. Сағат, минут туралы ұғым. Сағаттағы минут саны. Минут пен секундтың арасындағы қатыстар. Уақыт бірліктерінің сандары бойынша қосу және азайту.

118. Сөздік: теңеу, тонна, центнер, массаның өлшем бірлігі. Бір центнерде 100 килограмм. Жылда неше күн бар? Бір жылда 365 (366) күн бар. Бір минутта 60 секунд болады. минут (1 мин), секунд (1 с), тәулік (1 тәул), апта, ай, жыл, ғасыр. Сағат, минут туралы ұғым. Сағаттағы минут саны.

119. 4 тоқсан (40 сағат):

1) көпбұрыштың көлемі: көпбұрыштың периметрі және тіктөртбұрыштың (шаршының) ауданы;

2) геометриялық материал: Кесінді, кесіндінің ұзындығы; ұзындық өлшемі және олардың өзара байланысы; тікбұрышты параллелепипед және оның өлшемдері (ұзындығы, ені, биіктігі); тікбұрышты параллелепипедтің төбелері, қырлары және жақтары; тікбұрышты параллелепипедтің (текшенің) көлемі;

3) геометриялық денелердің ауданы туралы түсінік: ауданды өлшеу; аудан бірліктері; 1 м^2 , 1 дм^2 , 1 см^2 ; тіктөртбұрыштың (шаршының) ауданы; аудан өлшемі олардың өз ара қатнасы; тікбұрыштың (шаршының) ауданын, табу;

4) есепті шығару: есептер және оларды шығару тәсілдері; геометриялық көлемін ауданын табу.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

120. Пәндік нәтижелер. Дайындық сыныптың соңында оқушылар:

1) 1-ден - 5 дейінгі сандарды;

2) заттарды санына қарай салыстыра;

3) уақыт бірліктерін (кеше, бүгін, ертең; апта күндері, ай аттары);

4) сандарды ретімен атауды;

5) 10-ға дейінгі сандарды қосу және азайтуды;

- 6) бір амалдан тұратын екі қосылғыштың қосындысына есеп шығаруды;
- 7) 0 саны және оның белгіленуін;
- 8) геометриялық фигураларды: шаршы, дөңгелек, төртбұрышты білуі тиіс.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

121. Пәндік нәтижелер. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) 100-ге дейінгі сандарды оқу, жазу және салыстыруды;
- 2) 100-ге дейінгі сандарды қосу және азайтуды;
- 3) бір амалдан тұратын есепті қосумен және азайтумен шығара;
- 4) қосу және азайтудағы сандардың атауларын;
- 5) екітаңбалы сандардан біртаңбалы сандарды ондықтан аттамай қосу және азайтуды;
- 6) қосу және азайтудағы белгісіз компоненттің аталуын;
- 7) ұзындық бірлігін (сантиметр, дециметр);
- 8) геометриялық материалды (кесінді) білуі тиіс.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

122. Пәндік нәтижелер. 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) геометриялық материалды: шаршы, үшбұрыш, тікбұрыш, кесінділерді өлшеу және сызу;
- 2) ұзындық бірлігін – сантиметр, дециметр, метр;
- 3) көбейту, көбейту, көбейткіштер, көбейтінді, көбейтіндінің мәнін;
- 4) 100-ге дейінгі сандармен есеп шығаруды;
- 5) есептің қысқаша шартын жаза;
- 6) сағат бойынша уақытты анықтай;
- 7) уақыт туралы ұғымдарды: ай аттарын ретімен атау, әр айдағы күн санын;
- 8) жәй теңдіктерді шығара білуі тиіс.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

123. Пәндік нәтижелер. 3-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) 1000 көлеміндегі сандарды оқи және жаза;
- 2) өрнектерді шығара;
- 3) сағат, минут туралы ұғымды;
- 4) біртаңбалы сандарды көбейту және бөлуді;
- 5) толық ондықтарды бір таңбалы санға бөлуді;
- 6) есептің берілгенін жаза;
- 7) сандарды бірнеше есе арттыру (кеміту) туралы ұғымды білуі тиіс.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

124. Пәндік нәтижелер. 3-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) 10 000 көлеміндегі сандардың таңбалануын және реттігін;
- 2) 100-ге дейінгі сандармен барлық арифметикалық амалдарды (қосу, алу, көбейту, азайту) ауызша орындай;
- 3) 10 000-ға дейінгі сандармен арифметикалық амалдарды жазбаша орындай;
- 4) тікелей шарты қойылған қарапайым мәселе есептердің негізгі түрлерін шеше (бір амалмен орындалатын);
- 5) 2-3 әрекеттен тұратын мәселе есептерді шешу және әр әрекетті түсіндіре;
- 6) суретке қарап қарапайым есептер құрастыра;
- 7) жақшаның ішінде және жақшасыз 3-4 әрекеттен тұратын есептерді шеше ;
- 8) ұзындық, салмақ уақыт өлшем бірліктерін және олардың бір бірімен қатынасын;
- 9) кесінді, төртбұрыш, шаршы, үшбұрыш, шеңбер, бұрыш сыза;
- 10) кесіндінің ұзындығын, геометриялық фигураның қабырғаларының ұзындығын өлшей білуі тиіс.

125. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) өз Отанына, қазақ халқы мен елімізде өмір сүріп жатқан этностардың тарихына, мәдениетіне, әдет-ғұрпына және басқа байлықтарына құрметінен;
- 2) әлемдік дамуда өз елінің рөлін түсіну, жанұялық құндылыққа сыйластықпен қарауды; қоршаған ортаны сақтауға деген ұмтылысынан;
- 3) қоршаған ортаны сақтауда өз белсенділігінен;
- 4) жауапкершілік, ұқыптылық, зейінділігі және тәртіптілігінен;
- 5) салауатты өмір салтын сақтауға ұмтылуынан;
- 6) шығармашылық жұмысқа, жұмыстың нәтижесіне деген ынтасынан;
- 7) үлкендермен және өз құрбыларымен қарым-қатынас жасау қабілетінен;
- 8) білім мен қызмет түрлерін игеру мен кеңейтуге қызығушылығын, тапсырманы орындауда шығармашылықпен қарауынан;
- 9) үлкендерге құрмет және кішілерге қамқорлығынан көрініс табады.

126. Жүйелі - әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) ережелер мен үлгілерді және берілген алгоритмдерді математикалық материалда қолдану біліктігімен;
- 2) қоршаған ортада болып жатқан әртүрлі жағдайларда және аралас пәндерде математикалық білімін, біліктігін, есептеу, өлшеу және графиктік дағдыларымен;
- 3) ауызша және жазбаша есептеулерді тиімді пайдалана отырып, практикалық есептеу техникасымен;
- 4) математикаға тән ойлау стилін, оның абстрактылығын дәлелдену қатаңдығымен;
- 5) дәлелдемелі пайымдау жүргізу, логикалық негізделген қорытындылар жасау біліктігімен;

6) математикалық мәтінмен жұмыс жасау (талдау, қажетті ақпаратты алу), математикалық терминология мен символдарды қолдана отырып, өз ойын ауызша және жазбаша түрде анық және нақты түсіндіру біліктігімен;

7) жоспар бойынша әртүрлі әрекеттерді жоспарлау орындау білігімен;

8) өзін-өзі бақылауды жүзеге асыруымен;

9) өз іс әрекетін бағалауымен;

10) оқу қызметінің әртүрлі формаларында коммуникативтік қабілеттерін қолдана білуімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 121-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 3-4 сыныптары үшін "Дүниетану" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 121-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Бағдарлама Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Бастауыш сыныптарға арналған "Дүниетану" пәні "Жаратылыстану" білім саласының негізгі пәндерінің бірі.

3. Пәннің мақсаты – естімейтін балалардың қоршаған орта және табиғат туралы түсініктерін қалыптастыру және дамыту.

4. Негізгі міндеттері:

1) оқушыларға тірі және өлі табиғат, адамдардың еңбектері, қоршаған орта табиғаты, табиғаттағы өзгерістер туралы қарапайым мәліметтер беру;

2) тірі және өлі табиғатты үнемі бақылау арқылы оқушылаоқушыға қоршаған ортаның әр алдың жеке тәжірибелерін байыту;

3) күнделікті өмірде, зертханалық жұмыстарды орындау мен табиғатқа саяхат кезінде қауіпсіздік ережелерді сақтауға дағдыландыру;

4) "адам – табиғат" жүйесіндегі өзара қарым-қатынас жағдайын және табиғаттағы өзгерістердің адамның еңбегіне әсерін ұғындыру;

5) оқушыларға табиғатты қорғау туралы, тұрғылықты жердегі табиғатты қорғау шаралары туралы білім беру;

6) адам ағзасы және оны сақтау туралы алғашқы білімдерін қалыптастыру;

7) адам мен табиғаттағы тіршілік әрекетінің өзара байланысын, қоршаған орта заңдылығын, құбылысын, нысандарын меңгерту және оқушылардың адамның қоршаған ортамен өзара қарым-қатынасы туралы түсініктерін кеңейту;

8) жаратылыстану ғылымы пәндерін одан әрі меңгеруге мүмкіндік беретін білім, білік, дағдыларын жетілдіру.

5. Пәннің мазмұнын меңгеру үшін 3-сыныптарға аптасына 2 сағат, жылына 68 сағатты, 4-сыныптарға аптасына 2 сағат, жылына 68 сағатты құрайды.

6. Пәнді оқыту процесінде пәнаралық байланыс ескеріледі:

1) қазақ тілі және тіл дамытумен: байланыстыра сөйлеу, сипаттау, салыстыру, баяндау арқылы сөздік қорын байыту;

2) математикамен: тәжірибелік жұмыстарда түрлі өлшеу құралдарын қолдану, масштаб туралы түсініктерін кеңейту;

3) бейнелеу өнерімен: суретшілердің табиғат, табиғат құбылыстары, жыл мезгілдеріне арналған шығармаларын пайдалану;

4) заттық-тәжірибелік оқытумен: түрлі бұйымдар жасау барысында табиғи материалдар туралы білімдерін пайдалану;

5) бейімделген дене шынықтырумен: денсаулық сақтау, күн тәртібі, адам өміріне зиянды әрекеттер, адам ағзасын шынықтыру туралы білімдерін толықтыру.

2. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

7. Табиғат дегеніміз не (25 сағат). Тірі және өлі табиғат. Табиғатты бақылау. Оқушы күнделігі. Тәжірибе.

8. Табиғаттағы жазғы және күзгі өзгерістер:

1) жазғы өлі табиғат: ауа температурасы, бұлттардың түзілуі, жазғы жаңбыр және найзағайлы жаңбыр. Топырақ және су қоймалардың күйі. Күзгі өлі табиғат: күннің суи бастауы, бұлттың түзілуі, күзгі жаңбырлар және басқа жауын-шашын түрлері, күзгі тұман, қырау, алғашқы үсік, топырақтың және суқоймаларының күйі. Термометр. Ауа температурасын өлшеу;

2) өсімдіктер жазда және күзде: өсімдіктердің бөліктері. Ағаштар, бұталар, шөптекті өсімдіктердің гүлдеуі. Жемістер мен тұқымдардың пісіп-жетілуі, жалпақ жапырақты және қылқанды ағаштар, өсімдіктердің жазғы көрінісі. Күзгі өсімдіктер тіршіліктеріндегі өзгерістер: Жапырақ реңінің өзгеруі, жапырақтың түсуі, шөптекті өсімдіктердің қурауы, күзгі жемістер мен тұқымдар. Өсімдіктерді жазда және күзде қорғау;

3) жаздағы жабайы аңдар және үй хайуанаттары. Қоректену жағдайы. Күздегі жабайы аңдар мен үй хайуанаттарының тіршілігіндегі өзгерістер. Қоректену жағдайларының өзгеруі. Жыл құстары және олардың тіршілігіндегі өзгерістер. Жабайы

және жергілікті жерді мекендейтін жануарлардың қысқа дайындалуы, жабайы жануарлар мен үй хайуанаттарының қысқа дайындалуы, жабайы жануарлар мен үй хайуанаттарының айырмашылықтары. Жазда және күзде жабайы жануарларды қорғау;

4) адамдардың жазғы және күзгі еңбегі. Егінді күтіп баптау. Ағаштар мен бұталарды күзде отырғызу. Бақтар мен саябақтарды қысқа дайындау. Жергілікті жердің табиғатын қорғауға байланысты адамдар еңбегі. Күздегі ересектердің жұмыстарына балалардың қатысуы;

5) адам денсаулығын сақтау. Суық тиіп аурудан алдын алу, сақтандыру. Мектеп оқушыларының күн тәртібі;

6) серуендеу: жергілікті жердің ағаштары, бұталары, шөптесін өсімдіктер және жануарлар тіршілігіндегі күзгі өзгерістер мен танысу мақсатында, орманға, баққа немесе; саябаққа топсеруен;

7) сарамандық жұмыстар: термометрдің құрылысы және ауа температурасын өлшеу; өсімдік бөліктері.

9. Табиғаттағы қысқы өзгерістер (18 сағат):

1) қысқы өлі табиғат: ауа температурасы, бұлттың түзілуі, жауын-шашын, қардың жаууы, қарлы боран. Қар жамылғысының тұрақтылығын анықтау. Қар және мұз. Суқоймалары мен топырақтың құнарлығы;

2) қыстағы өсімдіктер. Қыстағы қылқанды және жалпак жапырақты ағаштар мен бұталар. Қар астында қыстайтын өсімдіктердің ерекшеліктері. Өсімдіктерді қорғаудағы қар жамылғысының маңызы. Табиғаттағы өсімдіктерді қыста қорғау. Бөлме өсімдіктері және оларды күтіп баптау;

3) қыстағы жануарлар. Қыстайтын құстар мен қыстағы қоректену жағдайлары, қыстағы жабайы жануарлар және үй хайуанаттары. Қыстағы жабайы жануарларды қорғау;

4) адамдардың қысқы еңбегі. Егістікке қар тоқтату. Техниканы көктемге дайындау. Астық және көкөніс қоймаларындағы жұмыс. Қала және ауыл көшелеріндегі қарды тазарту. Қыстағы табиғатты қорғаумен байланысты адамның еңбегі;

5) адам денсаулығын қыста қорғау. Үсікке шалдыққанда көрсетілетін алғашқы көмек;

6) қысқы ағаштар мен бұталардың күйін бақылау мақсатымен орманға, баққа топсеруен. Қар және мұзбен жасалатын қарапайым тәжірибе;

7) сарамандық жұмыс. Қар жамылғысының тереңдігін өлшеу, бөлме өсімдіктерін күту, үсікке шалдыққанда көрсетілетін алғашқы көмек.

10. Табиғаттағы көктемгі өзгерістер (20 сағат):

1) көктемгі өлі табиғат: жылылық, қардың еруі, бұлттың түзілуі, жауын-шашын. Суқоймалардың күйі: мұз көшкіні, су тасқыны. Топырақтың жібуі, топырақта ығалдың көбеюі;

2) көктемгі өсімдік. Ерте гүлдейтін өсімдіктер. Ағаштар мен бұталар бүршіктерінің бөртуі. Жапырақтарын жаюы. Өсімдіктердің гүлдеуі. Өсімдіктерді көктемде қорғау;

3) көктемгі жануарлар. Жануарлардың қоректену жағдайының өзгеруі. Бунақденелілердің пайда бола бастауы. Жыл құстарының ұшып келуі, ұя салуы. Жануарлар тіршілігіндегі өзгеріс. Жануарлардың балалауы. Жабайы жануарларды көктемде қорғау. Көктемдегі үй хайуанаттары;

4) көктемгі адам еңбегі. Егістіктегі, бақтағы, қалалар мен ауылдағы көктемгі жұмыстар. Ағаштармен бұталарды көктемде отырғызу. Табиғатты қорғаумен байланысты адам еңбектері. Көктемгі ересектер еңбегіне балалардың қатысуы;

5) топсеруен. Өсімдіктер мен жануарлар тіршілігіндегі көктемгі өзгерістерді бақылау мақсатындағы орманға немесе саябаққа топсеруен. Тұқымнан өсіп шыққан өсімдіктің дамуын бақылау (еңбекке баулу сабағындағы бұрын қойылған тәжірибе негізінде);

6) сарамандық жұмыс. Қалемшелерімен (қынагүл, қазтамақ, т.б.) пиязшығымен (амаралис), сұлатпа сабақтарымен (традесканция, барқытшөп) мұртшаларымен (тасжарған); гүл қышқұмыраларында немесе жәшіктерде пияз өсіру; картоп түйнегін өндіру.

11. Қорытынды (5 сағат): жыл мезгілдері туралы білімдерін жинақтап қорыту. Ағзаны жазда шынықтыру.

3. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

12. Жыл мезгілдеріне байланысты жергілікті жердің ерекшеліктері (10 сағат):

1) өлі табиғаттағы жаз, күз, қыс, көктем мезгілдері. Күн — жарық пен жылу көзі. Күннің ұзақтығы, ауаның температурасы, ауа райы. Топырақтың, суқоймалардың күйі. Тірі табиғаттың, өлі табиғатқа әсері;

2) табиғатқа байланысты жұмыс түрлері. Ауылшаруашылық техникалары, олардың адам еңбегін жеңілдетуде тигізетін пайдасы. Адамдардың егін жинаудағы, қаланы көгалдандырудағы еңбегі. Табиғатты қорғау;

3) топсеруен. Ормандағы, даладағы, суқоймаларындағы табиғат өзгерістерін бақылау;

4) сарамандық жұмыс. "Бақылау күнделігіне" табиғатқа бақылау жүргізіп, әр айдағы, жыл мезгіліндегі өзгерістерді белгілеу.

13. Жер көлемі және бедері жөніндегі мәлімет (6 сағат):

1) жер шар тәрізді. Әлемшар — жердің үлгісі;

2) ғаламшар мен карта. Картада және ғаламшарда жердің, судың бедері.

14. Жергілікті жерлерді бағдарлау (14 сағат):

1) көкжиек. Көкжиек сызығы. Күн және түсбағдармен жергілікті жерді бағдарлай білу. Түсбағдардың құрылысы. Түсбағдарды пайдалана білу. Табиғи белгілер бойынша көкжиек тұстарын таба білу;

2) сарамандық жұмыс. Күнге қарап көкжиек тұстарын анықтау, көкжиек тұстарын түсбағдармен анықтау.

15. Жер бедері формасы (16 сағат):

1) жазық, төбе, жыра, тау. Жыраларды қалпына келтіру. Картадағы жер бедері суреті. Картадағы жер бедерінің шартты белгілері. Жергілікті жердің жер бедері;

2) топсеруен: жергілікті жердегі жер бедерінің бағдарлары;

3) сарамандық жұмыс: ылғалды құмнан жер бедерін жасау (затты іс-жүзінде жүргізу сабағында пайдалану).

16. Жердегі су (16 сағат):

1) суқоймалар, түрлері, (2-3) суқоймалардың аты. Суқоймаларды пайдалану және қорғау;

2) су және оның қасиеті (түсі, мөлдірлігі, ағымдылығы, иісі, дәмі, судың күйі, су — еріткіш, суды сүзгімен тазарту). Табиғаттағы суайналымы;

3) топсеруен: суқоймалардың ерекшеліктерімен танысу, оны пайдалану және қорғау ;

4) тәжірибе: судың физикалық құрамын анықтау, суды сүзгімен тазарту, судың еріткіш екенін дәлелдеу.

17. Жергілікті жердегі топырақ, өсімдік және жануарлар (6 сағат):

1) топырақтың құрамы. Топырақтың ерекшелігі, оны қорғау;

2) суқоймалардағы және ормандағы, даладағы шалғын өсімдіктер мен жануарлар. Өсімдіктер мен жануарларды қорғау;

3) біздің өлкеміз елімізге не береді. Оқушылардың табиғат байлығын қорғауға қатысты пайдалы еңбегі.

4. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

18. Пәндік нәтиже бойынша 1-сыныптың соңында оқушылар:

1) жаздың, күздің, қыстың, көктемнің белгілерін;

2) табиғаттағы жанды және жансыз денелерді;

3) табиғи құбылыстарын;

4) адамның сезім мүшелері және оны күтуді;

5) өсімдік мүшелерін;

6) жыл мезгілдеріне байланысты жануарлар мен құстардың тіршілік етуін;

7) үй жануарлары мен жабайы аңдардың айырмашылығын;

8) жыл мезгілдеріне байланысты адам еңбегін;

9) жыл мезгілдерінің атауын, оның адам, жануарлар және өсімдіктер тіршілігіндегі маңыздылығын;

10) өсімдіктер мен жануарлардың адам өмірі үшін маңызын;

11) жеке бас гигиена ережелерін;

12) қауіпсіздік ережелерін білуі тиіс.

19. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) табиғатты қорғаудың қарапайым ережелерін;
- 2) айналадағы дүниені бақылау әдістерін;
- 3) өз денсаулығы, түрлі аурулардан сақтау ережелерін меңгеруі қажет.

5. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

20. Пәндік нәтиже бойынша 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) тұрғылықты жердің табиғат ерекшеліктерін;
- 2) адамның айналадағы дүниемен қарым-қатынасын;
- 3) темекі шегудің зиянын;
- 4) ауа, су, топырақтың маңызы мен қасиеттерін;
- 5) өсімдіктің көбеюі үшін қажетті жағдайларын;
- 6) өсімдіктің тіршілік ортасын;
- 7) үй жануарлары және жабайы жануарларды;
- 8) жануарлар мен құстардың қоректенуін;
- 9) өсімдіктер мен жануарлар арасындағы байланысын;
- 10) жануарлар мен құстардың тіршілігіне қажетті жағдайларын;
- 11) өсімдіктер мен жануарлардың адам өміріндегі маңызын білуі тиіс.

21. 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) экскурсия барысына көргенін баяндап беруді;
- 2) өз денсаулығын сақтауды;
- 3) тұсбағарды пайдалану ережесін;
- 4) үй жануарларына қамқорлық жасау жолдарын меңгеруі қажет.

22. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

- 1) қоршаған ортаны сақтауға және оны қорғауға, оған қамқорлық жасауға ұмтылысынан;
- 2) адамдардың еңбегі және олардың мамандығына құрметпен қарауынан;
- 3) өз-өзіне қызмет етуінен, өз ағзасын күтуінен, салауатты өмір салтын сақтауынан көрініс табады.

23. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

- 1) қоршаған ортаны бақылау дағдысымен;
- 2) табиғи құбылыстарды бақылау және талдау, өзіндік қорытынды шығару білігімен ;
- 3) табиғатты зерттеу әдістерін қолдана білу дағдысымен;
- 4) сарамандық жұмыстар жасау дағдысымен;
- 5) қосымша ақпаратты жинақтау және олардың қажеттісін іріктеп алу білігін қолдана білуімен айқындалады.

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Заттық-тәжірибелік оқыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 122-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген. Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. "Заттық-тәжірибелік оқыту" пәні естімейтін балаларға арналған дамытушы, тәрбиелеуші, оқыту және түзету міндеттерін атқаратын кіріктірілген пән болып табылады. "Заттық-тәжірибелік оқыту" естімейтін оқушының (жалпы және сөйлеу тілінің) жан жақты дамуын қамтамасыз етіп, оқу материалын түсінуге жағдай жасап, психофизикалық кемістіктерін түзетуге әсер етеді.

3. Оқытудың мақсаты: естімейтін оқушылардың заттық-тәжірибелік іс-әрекеті арқылы сөйлеу іс-әрекетін, тұрмыстық түсініктерін, ақыл-ойын, еңбек дағдыларын қалыптастыру.

4. "Заттық-тәжірибелік оқыту" пәні міндеттері:

- 1) тұрмыстық түсініктерін қалыптастыру;
- 2) естімейтін оқушылардың ойлауын дамыту;
- 3) ауызша және жазбаша формада сөйлесу және монологтік сөйлеу тілін дамыту;
- 4) заттық-тәжірибелік іс-әрекетін жетілдіру;
- 5) қарапайым еңбек дағдыларын қалыптастыру;
- 6) оқушыларды жан жақты тәрбиелеу.

5. "Заттық-тәжірибелік оқыту" пәні оқу жүктемесі:

- 1) дайындық сыныбында аптасына 4 рет, жылына 132 сағат;
- 2) 1 сыныпта аптасына 3 рет, жылына 99 сағат;
- 3) 2 сыныпта аптасына 4 сағат, жылына 136 сағат;
- 4) 3 сыныпта аптасына 3 сағат, жылына 102 сағат;
- 5) 4 сыныпта аптасына 3 сағат, жылына 102 сағат қарастырылған.

6. "Заттық-тәжірибелік оқыту" пәні бірқатар пәндермен тығыз байланысты:

1) заттық тәжірибелік іс әрекет арқылы бұйымдар жасай отырып естімейтін балалар қоршаған ортамен танысады, істеген әрекеттерін жоспарлап, аяқтаған соң есеп беру арқылы балалардың ауызша және жазбаша сөйлеу тілі дамиды;

2) заттық - тәжірибелік іс әрекет кезінде бұйымдар жасау барысында өлшем бірліктерін қолдану арқылы математикалық түсініктері қалыптасады. " Заттық-тәжірибелік оқыту" кезінде қолданыған сөздік материалдар тіл дамыту, ана тілі, математика сабақтарында жалғасады;

3) "Заттық - тәжірибелік оқыту" пәні кезінде сөйлеу іс әрекетін дамытуға (жоспарлау, есеп беру, жолдасымен қарым қатынас жасау, сөздік материалды таңдау) көп көңіл бөлінеді. Осы пән барысында қалыптасқан тұрмыстық түсініктері басқа сабақтарды меңгерудің алғышарты болып табылады.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

7. 1 тоқсан.

8. Илеу:

1) тақырыптар: 1. Шар. 2. Алма. 3. Алмұрт. 4. Өрік. 5. Шие. 6. Қияр. 7. Сәбіз. 8. Қызанақ. 9. Қызылша. 10. Пияз. 11. Қоян. 12. Қонжық;

2) сөздік материал. Ермексаз, сазбалшық, су, тақтайша, шүберек, тәрелке, қырғыш, сүрткіш, пышақ, жіп, бояу, қылқалам. Алма, алмұрт, өрік, шие, қияр, сәбіз, қызан, қызылша, пияз, қоян, қонжық, басы, көзі, аузы, күлағы, аяғы, құйрығы, денесі.

9. Жапсырмақұрақ құрастыру:

1) тақырыптар: 1. Шар. 2. Алма. 3. Алмұрт. 4. Өрік. 5. Шие. 6. Қияр. 7. Сәбіз. 8. Қызан. 9. Қызылша. 10. Пияз. 11. Қоян. 12. Қонжық;

2) сөздік материал: түсініп ұғыну, қайшы, қылқалам, желім, қарындаш, түрлі-түсті қағаз, қатырма қағаз. Дөңгелек, шаршы, тікбұрыш. Алма, алмұрт, шар, өрік, шие, қияр, сәбіз, қызан, қызылша, пияз, қоян, қонжық. Қызыл, жасыл, көк, сары, аң, қара.

10. Қағазбен жұмыс істеу:

1) тақырыптар: 1. Тілшік жасау. 2. Жалау жасау;

2) сөздік материал. Қайшы, желім, қылқалам, тілшік, жалау, шаршы, тікбұрыш, қағаз. Кесу, желімдеу, қиып алу, айналдыра сызу. Қағазды қиямыз. Осылай бүкте. Осылай қиып ал. Тікбұрышты қиып ал. Көк қағазды ал. Мен қағазды алдым. Мен кидім. Тікбұрышты қағазға жапсыр.

11. Сурет салу:

1) тақырыптар: 1. Шар, 2. Алма 3. Үй. 4. Қаша. 5. Шырша. 6. Үстел. 7. Орындық;

2) сөздік материал. Шар, алма, алмұрт, қияр, сәбіз, қонжық, қоян, пирамида, үй, каша, шырша, үстел, орындық. Көк, қызыл, жасыл, сары.

12. 2 тоқсан.

13. Илеу:

1) тақырыптар: 1. Түйе. 2. Түлкі. 3. Піл. 4. Әтеш. 5. Қаз. 6. Тауық 7. Кесе. 8. Гостиған. 9. Тәрелке. 10. Қазан;

2) сөздік материал. Түйе, түлкі, піл, әтеш, каз, тауық, кесе, тостаған, тәрелке, қазан, денесі, құйрығы, басы, мойны, көзі, құлағы, аузы, канаты, аяғы. Үлкен, кіші. Илеу, жаю, алу, жабыстыру. Тәрелкені илеп жасаймын. Шарды домалақта.

14. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырыптар: 1.Түйе. 2.Түлкі. 3.Түлкі қоян аулады. 4.Судағы қаз. 5.Үстел үстінде тостаған, кесе. 6.Жаңа жыл шыршасы;

2) сөздік материал; Түйе, түлкі, қоян, қаз, үстел, тостаған, кесе, жаңа жыл, шырша. Қызыл, жасыл, қоңыр, сары, көк, үлкен, кіші. Жақсы, жаман, әдемі, алуға бола ма?.

15. Сурет салу:

1) тақырыптар: 1. Түйе 2. Тон. 3. Бәтеңке. 4. Етік. 5. Пима. 6. Орамал. 7. Малақай. 8. Қой. 9. Қолғап;

2) сөздік материал. Тон, бәтеңке, етік, пима, орамал, малақай, қой, қолғап. Жақсы, жаман, әдемі. Сурет салу. Етіктің суретін сал(-ыңдар). Мен сурет салдым.

16. 3 тоқсан.

17. Илеу:

1) тақырыптар: 1. Шана. 2. Шаңғы. 3. Жуынатын бөлме. 4. Мұз айдыны. 5. Коньки. 6. Машина. 7. Ұшақ;

2) сөздік жұмысы. Шана, шаңғы, бөлме, ойна, тіс щеткасы, сабын, орамал, тарақ, тіс пастасы, қолжуғыш, мұз айдыны, коньки, машина, ұшақ.

18. Жапсырма құрақ құрастыру. Тақырыптар: 1. Қыс көрінісі (үй, шырша). 2. Аққала және балалар. 3. Балалар мұз айдынында. 4. Домбыра.

19. Сурет салу:

1) тақырыптар: 1. Жаңа жыл шыршасы. 2. Шырша ойыншықтары. 3. Қуыршақтың жиһаздары: үстел, орындыщ, шкаф, төсек. 4. Ыдыс: қасық, шәйнек, тәрелке. 5. Шаңғы, коньки, шана. 6. Машина, ұшақ. 7. Вазадағы гүл шоғы;

2) сөздік жұмысы: Жолдастарына жай тапсырмаларды тірек сөздерді пайдаланып және өз бетінше құрастырып беру. Тапсырмаларды орындау кездерін анықтау.

20. 4 тоқсан.

21. Илеу:

1) тақырыптар: 1. "Көктем" макеті. 2. "Үй хайуанаттары" макеті. 3. "Жабайы аңдар" макеті;

2) сөздік жұмысы: ағаш, бәйшешек, шөп, шалшық су, құстар, үйшік, сиыр, қой, жылқы, ешкі, түйе, ит, аю, қоян, түлкі, кірпі, қасқыр, ақтиін, балалар, доп, кора. Үлкен, кішкене, ұзын, қысқа, көп, аз.

22. Жапсырма құрақ құрастыру. Тақырыптар: 1. Көктем келді. 2. Үй хайуанаттары мен төлдері.

23. Қағазбен жұмыс істеу: тақырыптар: 1. Қайық, қуыршақ, оның ұлттық киімдері. 2. Гүлдер: түймедақ, жауқазын.

24. Сурет салу. Тақырыптар: 1. Көктем табиғаты (жапырақтар, шөптер). 2. Құстар: әтеш, тауық, балапан. 3. Күрек, тырма, су құйғыш.

25. Оқу құралдары:

1) кітап, қалам, дәптер, сөмке;

2) сөздік материал. Әтеш, тауық, балапан, көбелек, күрек, тырма, су құйғыш, ара, шегіртке, кітап, қалам, дәптер, сөмке. Тауықтың суретін үлкен етіп, балапанды кішірек етіп сал. Мен көбелектің суретін сала алмаймын.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

26. 1 тоқсан.

27. Илеу:

1) тақырыптар: 1. Жемістер: алмұрт, алма, өрік. 2. Көкөністер: қызан, қияр, пияз. 3. Ойыншықтар, қуыршақ, қонжық, әтеш, қоян;

2) сөздік материал: ұзарту, сығу, шар сияқты домалақтан илеу. Қағазды бүктеу, тең етіп бүктеу, қайшымен қия білу. Желім жағып, жабыстыра білу. Сызғышпен заттың ұзындығын және енін сыза білу.

28. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырыптар: 1. Жемістер. 2. Көкөністер. 3. Ойыншықтар: қуыршақ, әтеш, қоян, қонжық. 4. Жемістер, көкөністер салған себет;

2) сөздік материал: Жемістер, көкөністер, алма, алмұрт, өрік, қызан, қияр, жуа, ойыншықтар: қуыршақ, әтеш, қоян, қонжық, себет. Жуан. жіңішке, қатты, жұмсақ, ақ, қызыл (басқа түстер), қағаз.

29. Қағазбен жұмыс:

1) тақырыптар: 1. Ұшақ. 2. Тікұшақ. 3. Тілшік. 4. Жалауша. 5. Садақ;

2) сөздік материал: Ұшақ, тікұшақ, тілшік, жалауша, садақ, шаршы, тікбұрыш, үшбұрыш, шеңбер, пышақ, түрлі-түсті қағаз.

30. Матамен жұмыс:

1) тақырып: Ине шаншатын жастық (төртбұрышты);

2) сөздік материал: ине шаншқы, ине, мата, түйін; ақ, кара, жуан, жіңішке (жіп, мата) тікбұрышты; ұзын, қысқа, үлкен, кіші. Көп, аз, ұзын, қысқа, үстінде, астында, оң жағында, сол жағында. Тігу, ұстау, кіргізу, өлшеу.

31. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырып: Күзгі жапырақтар жинақтамасы;

2) сөздік материал: Қайыңның, еменнің, теректің, жөкенің жапырақтары. Күз, жапырақ аттары. Қызыл, сары, қоңыр (күзгі) жапырақтар. Желімдеу, тігу. Жапырақшаларды жайып қой.

32. 2 тоқсан.

33. Илеу:

1) тақырыптар: 1. Мысық. 2. Қоян. 3. Кірпі. 4. Қасқыр;

2) сөздік материал: Мысық, қоян, қасқыр, кірпі, ине, жіп, дене, табан, құйрық, бас, құлақ, көрші. Алдыңғы, артқы, ұзын, қысқа, жұмсақ, тікенекті, қатты, жуан, жіңішке.

34. Жапсырмақұрақ құрастыру:

1) тақырып: Ақтиін;

2) сөздік материал: ақтиін, жаңғақ, сурет, мереке, отшашу, (жаңғақ) жинады, шақты, отыр, қиып алды. Түрлі-түсті, сары, үлпілдеген. Оң жак, сол жак, ортасы, асты, үсті, тегіс, тегіс емес. Суреттерден жапсырмақұрақ жасаймыз.

35. Үлгілеу және құрастыру:

1) қағазбен жұмыс. Тақырып: Шырша ойыншықтары. Сөздік материал: ойын ық, қатырмақағаз, сантиметр, ортасы, шеті, бұрышы, шаршы, төртбұрыш, шеңбер, сызық. Жіңішке, дөңгелек, шаршы;

2) құрылыс материалдарымен жұмыс. Тақырыптар: 1. Үйлер. 2. Жиһаздар. Сөздік материал: топ (бірінші, екінші). Үй, үйшік, қабат. Шатыр, есік, терезе, еден, қабырға, бұрыш, машина, үстел, орындық, диван, кресло. Ортасында, жанында, оң жағында, сол жағында, алдында, артында, жоғарғы жағында. Қою, тұрғызу, салу, көтеру, түзету.

36. Мозаикамен жұмыс:

1) тақырыптар: 1. Гүлдер. 2. Оюлар. 3. Өрнектер;

2) сөздік материал: мозаика, өрнектер, гүлдер, кате, шатыр. Түрлі-түсті, керекті, артық. Оң жақта, сол жақта, төмен, жоғары, төменде, жоғарыда, ортасында, мұқият кара.

37. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырып: Шырша ойыншығы — ақтиін;

2) сөздік материал: шырша ойыншығы. Жаңа жыл, ақтиін, жаңғақ, қабығы, безендірді. Жан-жағынан, қисық, түзу. Кесті, ұстатты, айналдыра сызды. Шыршаға ойыншыңтар жасаймыз.

38. 3 тоқсан.

39. Илеу:

1) тақырыптар: 1. Балық. 2. Құстар: қарға, сауысқан, торғай;

2) сөздік материал: Балық, дене мүшелері, денесі, бас, құйрық, қабыршағы, желбезегі. Құстар: қарға, торғай, сауысқан, мойын, қанат, тұмсық. Үшкір, ұзын, қысқа, үлкен емес.

40. Жапсырмақұрақ құрастыру:

1) тақырыптар: 1. Вазада тұрған бұтақ. 2. "Наурыз тойы";

2) сөздік материал: сыйлық, ваза, бұтақ, наурыз, той, дастархан, бауырсақ, шелпек, күрт, май, көже. Әйелдер күні.

41. Үлгілеу және құрастыру:

1) қағазбен жұмыс істеу. Тақырыптар: 1. Теледидар. 2. Қоян. Сөздік материал: теледидар, қоян, қағаз (қалың, жұқа), шеті, ортасы, бұрышы. Бұрышын бүктеу (шетін) өлшеу, қиып алу, болады, болмайды, жақсы, жаман, кесу;

2) құрылыс материалымен жұмыс. Тақырыптар: 1. Үйлер (2-3-5 қабатты). 2. Жиһаз. Сөздік материал: Үй, шатыр, сурет, құрылыс материалы, есік, жиһаз. Жұмыс істеу, үй тұрғызу, кирады, құлады. Бір қабатты, екі қабатты, көп қабатты, биік, аласа. Алыс, жақын, қасында, бірге. Бір қабатты үй тұрғызамыз.

42. Конструктормен жұмыс:

1) тақырыптар: 1. Үстел. 2. Орындық. 3. Алжапқыш;

2) сөздік материал: Үстел, орындық, алтыбакан, конструктор бұрамасы, үлкен бұрандасы, кілті, шеті, ортасы, жоғары, төмен.

43. Мозаикамен жұмыс:

1) тақырып: Өрнектер, оюлар;

2) сөздік материал: өрнек, ою, әр түрлі, түрлі-түсті, бірдей, осындай, қою, шашу, еткізу. Бірінші қатар, соңғы.... жоғарыдан 3-қатар, төменнен 2-қатар, түймеден кейін, үлкен, кіші, аз, көп. Қызыл түйме ал, қатарлап қой.

44. Матамен жұмыс:

1) тақырып: Түйме қадау;

2) сөздік материал: Түйме, жіп, түйменің тесігі. Кесу, үзіп алу, тігу, тарту, жіп, түйін түйю, ұстау, ине сабақтау. Ұзын, қысқа, үстінде, астында. Ине сабақта.

45. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырыптар: 1 "Қыс" панносы. 2. Аула "макеті";

2) сөздік материал: сурет, пішін, мақта, бұтақ, қар, төбешік, аула, ағаштар, бұталар, заттар. Қою орналастыру, түзету. Алдында, артында, оң жақта, сол жақта, ортасында. Биік, аласа, терең. Суретке қара.

46. 4 тоқсан.

47. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырыптар: 1. Көктем, 2. Ұландар күні. 3. Көбелек (қоңыз, инелік), қағазға жапсыру;

2) сөздік материал: жапсырмақұрақ, сурет, көктем, күн, аспан, шөп, ұлан, танк, ұшақ, қараторғай, үйшік, бұтақ, көбелек, қағаз. Қызық, көңілді, әдемі; батыр, батыл (ұлан) керек суреттер. Орналастыру, желімдеу, жапсыру.

48. Үлгілеу және құрастыру:

1) құрылыс материалдарымен жұмыс. Тақырып: Қала көшелері. Сөздік материал: Көше, көшенің жан-жағы, аула, мектеп, театр, емхана, дүкен, қаша. Кең, тар, (көше) бірінші, соңғы, оң жағында, сол жағында, жанында, жақын, алыс;

2) қағазбен жұмыс. Тақырыптар: 1. Тұтқасы бар себет. 2. Мерекеге арналған гүлдер. Сөздік материал: себет, тұтқа, тікбұрыш, сызық, түймедақ, жапырақ, жауқазын, сабағы, жапырақ, сымтемір, жіп. Қиып ал, кес, жапсыр, желімде, өлше, сызықсыз, байла. Қалың, жұқа (қағаз) бірнеше рет, бірге ұқсас, ұқсамайды.

49. Конструктормен жұмыс:

1) тақырып: Ұшақ, тікұшақ;

2) сөздік материал: Ұшақ, тікұшақ, дөңгелек, айналады, қонады, бүлкіш, қанаты, тұмсығы, бұрап бекіту. Мықты, бос, қиын, оңай. Ұшаққа керекті заттарды тауып ал. Екеуімізге бірге жұмыс істеуге бола ма?

50. Мозаикамен жұмыс:

1) тақырыптар: 1. Гүлдер. 2. Өрнектер;

2) сөздік материал: түймелер, үлкен, кіші, биік, аласа, қатар, алдымен, содан кейін, осылай жаса, әдемірек. Бір қатардан кейін (2,3 қатардан, т.с.с) жанында, ортасында, астында. Бір қатарды аттап өт.

51. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырып: "Көктем" макеті;

2) сөздік материал: жыл мезгілі, көктем, қар, лай, саз, шалшық, су, жаға, қайық, кеме. Терең, таяз, кең, тар, биік, аласа, батыл, күшті, кір. Алдында, артында, ортасында, ұқсайды, ұқсамайды. Жіберді, қойды, кетті, бүктеді.

52. Ауыл шаруашылық еңбегі: күз. Тақырыптар: 1. Тәжірибе үлескісіне саяхат. Ағаштармен, бұталармен, шөп түрлерімен танысу. 2. Күзде жерді даярлау: жерді тырмалап, арамшөптерді, қалдықтарды тазалау, жерді аудару.

53. Көктемгі жұмыс:

1) тақырыптар: 1. Жерді аударып, тегістеу. Жерді тырмалау. Тырмамен жұмыс істегенде, қауіпсіздік ережесін сақтай білу;

2) тұқым себу (әр түрлі гүлдер тұқымы, бұршак, т.с.с);

3) тұқымды себуге дайындау: ең ірілерін таңдап алу, оларды сулап, өндіру;

4) әр тұқымға жеке жер даярлау. Қатарлап отырғызу, басына белгі қою;

5) жерді күту: өніп шыққан өсімдікті түптеу, суғару, арамшөбін жұлу.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

54. 1 тоқсан.

55. Жапсырмақұрақ құрастыру:

1) тақырыптар: Жапсырма құрақ "Жайлауда" 2. Оқыған әңгіме бойынша жапсырмақұрақ құрастыру;

2) сөздік материал: жыл мезгілі, қыс, көктем, жаз, күз, жайлау, тау, гүл, жидек, бүлдірген, қоян, кірпі, көбелек; қатырмақағаз, заттар. Оң (сол) жоғарғы (төменгі) бұрыш. Оқыған әңгіме; кейіпкерлер. Бірдей, жақын, алыс, бірнеше.

56. Үлгілеу және құрастыру:

1) конструктормен жұмыс. Тақырып: Орындық;

2) сөздік материал: орындық, аркасы, аяғы, бұрама, үлкен бұранда, тесігі. Ұзын, қысқа, керек, артық. Ұзынырақ, ең ұзыны, қысқа, ең қысқа, есеге ұзындау,... см-ге қысқа. Көп, аз, сонша, қозғалды, қозғалмайды. Бастау, біту, бұрау.

57. Мозаикамен жұмыс:

1) тақырыптар: 1. Гүлдер, 2. Мозаикалық панно;

2) сөздік материал: түймелер, гүлдер, сабағы, жапырағы, өрнек, панно, үстінде, астында. Сана, бөлшекте, біл, тауып ал, қайта жаса. Бір... түймені ал. Гүлді оң жағына (сол жағына, жоғарғы жағына, төменгі жағына) қой.

58. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырыптар: 1. "Күзгі жапырақтар" панносы. 2. "Біздің мектеп" макеті;

2) сөздік материал: панно, макеті, ұзындығы, ені, ағаш, емен, кайың, жер, үй, интернат, шеберхана, кіру, шығу, аула, бақша, спорт алаңы, тор, қақпа, жол.

59. Матамен жұмыс:

1) тақырып: түймелерді, ілгекті қадау;

2) сөздік материал: түйме, ілгек, астары. Тігу, жіпті түйю, өткізу, түймелеу. Ірі, ұсақ (ілгек). Мықты, қайтала, төменнен жоғарыға, астынан үстіне. Матаға ілгекті тігу. Қара, ілгекті қалай тігуге болады?.

60. 2 тоқсан.

61. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырып: "Қоңыр күз";

2) сөздік материал: табиғаттағы өзгерістер, жер, ағаш, жаңбыр, шалшық, жапырақтар түсті, құстар; Ойлап табу, суық түсті, жел соқты, нөсер жаңбыр, күн бұлтты, қою қара бұлт, ағаштар жапырақсыз жалаңаш тұр, күзгі киімдер, қоңыр күз.

62. Ауыл шаруашылық еңбегі. Күз:

1) тәжірибе үлескісінде өсетін өсімдіктердің тұқымын жинау. Тұқымдарды сұрыптап, сақтап қою;

2) тәжірибе үлескісінде істеген жұмыстар туралы есеп беру.

63. Үлгілеу және құрастыру:

1) қағазбен жұмыс. Тақырып: "Ойыншықтар" 1. Ит. 2. Мысық. 3. Шам. Сөздік материал: дене, арқа, мойын, шам, қалам, қағаз, шынжыр. Ойыншық, шұбар, оң, сол, бүйір, шырша ойыншығы, жай, бірнеше (рет). Кесу, қию, бүктеу, орау, қосу (нүктені), ауыстыру, бекіту;

2) конструктормен жұмыс. Тақырып: Саты. Сөздік материал: арба, арбаның екі жаны, асты, саты, басқыштары. Орады, бұрады, қозғады, айналдырды, құрастырды. Бос , қозғалды, қозғалмады. Арба жасау үшін... керек. Дөңгелекті... бекіт.

64. Құрылыс материалдарымен жұмыс:

1) тақырып: "Мереке кезіндегі көше";

2) сөздік материал: үй, жол торабы, жалаулар, бағдаршам, суреттер, әшекейлер. Ойлап табу, таңдап алу, салыстыру, қою, тұрғызу, бекіту, безендіру. Оңға, солға, алысқа, жақынға, әдемі.

65. Матамен жұмыс:

1) тақырып: Әр түрлі маталар жиынтығы;

2) сөздік материал: мата, әртүрлі маталар жиынтығы, жібек, шыт, сәтен, жіп, түйме, ине, иненің көзі, оймақ, саусақ. Тегіс, бұжыр, қалың, киім тігетін жіп, өңі, тысы, үлкен, сұқ, саусақ, аты жоқ, ортаңғы саусақ.

66. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырып: "Жаңғақ қабығынан ойыншық жасау";

2) сөздік материал: қайық, желкен, жаңғақ, түйе, өркеш. тасбақа, бөлшегі, шеті, қатырмақағаз. Желкенді қайық, жұқа, қалың қатырмақағаз.

67. 3 тоқсан.

68. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырып: Вазадағы гүл;

2) сөздік материал: жапырақ, гүл, ваза, ортасы, мал қорасы, сиыр, қой, ешкі, жылқы, шөп салғыш, жем салғыш. Қайыру, таңдау, дәл келеді.Ең алдымен ең үлкен.... содан кейін... желімде. Түрлі-түсті қағазды екіге (үшке) бұкте 4.

69. Үлгілеу және құрастыру:

1) қағазбен жұмыс. Тақырыптар: 1. Шырша. 2. Күнтізбе. Сөздік материал: Күнтізбе, беті, жыл, ай, апта, күндер, жазғы, күзгі, көктемгі, қысқы (айлар, күндер), мереке күні, жұмыс күні, шырша. Бөлу (екіге, үшке) қою, санау, толтыру, таңдау, өлшеу;

2) құрылыс материалдарымен жұмыс. Тақырып: "Қала көшесі". Сөздік материал: қала, көше, жол торабы, өтетін жер, басы, аяғы (көшенің), көпір, көше аттары, үй нөмері, дүкен, кинотеатр, емхана, мектеп, көлік, трамвай, автобус, троллейбус, машина. Тақ, жұп, оң, сол (жағы), биік, аласа.... оң жағында,... сол жағында, қатарында, алдында, артында, алыс, жақын, дұрыс, қою, жылжыту, шашу;

3) конструктормен жұмыс. Тақырып: "Ұшақ". Сөздік материал: ұшақ, ұшақтың корпусы, қанаты, құйрығы, дөңгелегі, ұзын, қысқа, ұзынырақ, қысқарақ. ойланыңдар,... қалай жасаймыз? Ұшаққа неше... керек? Не үшін? Сұра, кімде артық... бар.

70. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырып: "Қысқы орман" макеті. Оқыған әңгіме бойынша макет жасау;

2) сөздік материал: орман, аңдар, аю, қасқыр, тоқылдақ, шымшық, үңгір, бұталар, қуыс, заттар, кейіпкерлер. Алдыңғы, артқы, жуан, жіңішке, қысқы орман аңдары, зат, оқыған (өңгіме).

71. 4 тоқсан.

72. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырып: "Көктем";

2) сөздік материал: көктем, өзен, бұлт, бүршік, шөп, бәйшешек. Ағаштың жанын желімде.

73. Үлгілеу және құрастыру:

1) қағаз және қатырмақағазбен жұмыс. Тақырыптар: 1. Құстар лотосы. 2. Сағат тілін жасау. 3. Ғажайып кітапша. Сөздік материал: қатырмақағаз, лото, карточка, құстар,

қарға, қарлығаш, аққу, көкек, тырна, қараторғай сағат, сағат тілі, тәулік, күн, кеш, түн, сағат, минут, циркуль;

2) конструктормен жұмыс. Тақырыптар: 1. Кеме. 2. Таразы. Сөздік материал: кеме, кеменің бөлшектері палубасы, салмағы, грамм, гирлер. жалғау, бекіту, қозғау, өлшеп көру; Ауыр, жеңіл, қозғалады, қозғалмайды. Кеме неден жасалған?

74. Матамен жұмыс:

1) тақырып: "Кесте тігу";

2) сөздік материал: кесте, өрнек, тігу, ине, жіп, өңі, тысы. Кесте тігу, тігісті жатқызып тігу, жіп (таңдау), жіптің ұшын түйю, сөгу, жинау. Қисық, түзу, қатты, бос. Өңі, тысы, жібек (жіп) әдемі.

75. Ауыл шаруашылық еңбегі. Көктем:

1) тәжірибе үлескісіндегі жерді гүл отырғызуға дайындау, жер аудару, тырмалау, атыздар жасау, қатарларды белгілеу;

2) тұқым түрлерімен (сәбіз, қызылша, қияр, т.с.с), гүл тұқымдарымен таныстыру, оларды себуге дайындау;

3) тұқым себу, оны күту, топырағын босату, суару, арам шөптерді өсімдіктерден ажырата білу.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

76. 1 тоқсан.

77. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырыптар: 1."Күзгі дала мен орман", 2. Ашық хат (мерекеге арналған) даярлау;

2) сөздік материал:табиғат, жер, ағаш, нөсер, ауа райы, құттықтау, ашық хат, күз белгілері. Сұр (бұлт), ашық, бұлтты (аспан), жер ағаш, алтын, қоңыр күз. Тауып алды, ойлап жапты, тұрғызды, талдады.

78. Үлгілеу құрастыру:

1) қағаз және қатырмақағазбен жұмыс. Тақырып: 1. Қорап жасау. Сөздік материал: Қорап, қораптың түбі, қабырғасы, ортасы, (тікбұрыштың) беті;

2) конструктормен жұмыс. Тақырып: "Жүк көтеретін кран". Сөздік материал: жүк көтеретін кран, кранның негізгі бөліктері, бұрама, ілгек, темір арқан, үлкен бұранда, кілт, бекіту.Көтеру, бір жерден екінші жерге ауыстыру.

79. Әртүрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырып: 1. "Ауыл" макеті;

2) сөздік материал: ауыл, көше, ағаштар, бақ, ферма, мал, құс, фермасы; жинақтама, жапырақ, тұқым, қайық, терек, жеке, емен. үшін қандай заттар дайындау керек?.

80. Металлмен жұмыс:

1) тақырып: тілшік жасау;

2) сөздік материал: тілшік, үлгісі, желбіршек, түйрегіш. Шыт, жібек, мата, көз мөлшермен. Аудару, белгілеу, көшіріп алу.

81. Ауыл шаруашылық еңбегі. Күз: тәжірибе үлескісіндегі шыққан өнімдерді жинау . Мектеп көрмесіне өнімдерді іріктеп алу. Күзгі жерді дайындау, тазалау, тырмалау, жер аудару.

82. 2 тоқсан.

83. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырып: "Қала" макеті;

2) сөздік материал: қала, көше, алаң, үйлер, дүкен, емхана, дөріхана, театр, цирк, қонақ үй, асхана, көлік, бағдаршам, машина, трамвай, троллейбус, автобус, (қала) орталығы, (қала) шеті, саябақ.

84. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырып: оқыған ертегілер бойынша жапсырмақұрақ жасау;

2) сөздік материал: (Заттарды) суреттеу. Оқыған (әңгіме, ертегі) кейіпкерлер, жағымды, жағымсыз. Ойлану, айту, шешу.

85. Үлгілеу және құрастыру:

1) конструктормен жұмыс. Тақырып: Қала көліктері: трамвай, троллейбус, автобус. (Өз қалауынша). Сөздік материал: трамвай, автобус, троллейбус, көлік;

2) қағазбен, қатырмақағазбен жұмыс. Тақырыптар: "Жаңа жыл мерекесіне арналған заттар" (ойыншықтар, костюмдер, бетперделер). Сөздік материал: сыныптың ұзындығы , ені қандай? Сынып жоспарын сызып, мөлшерін өлшеп жаз. Біздің көше қалай аталады ? Көшеде қандай үйлер бар? Көше жоспарынсыз.

86. 3 тоқсан.

87. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырып: 1. "Қыс";

2) сөздік материал: боран, аяз, қыс, орман, аң, қарлы, қалың, қысқы. Қандай тақырыпқа жапсырмақұрақ жасаймыз?.

88. Үлгілеу және құрастыру:

1) конструктормен жұмыс. Тақырып: Бағдаршам;

2) сөздік материал: бағдаршам, төбесі, дөңгелегі. Сана, ретімен сана, шеш. Есептеп, керекті заттарды таңдап ал. Мынадан не істеуге болады?.

89. Матамен жұмыс:

1) тақырып: киімдерді жөндеу, жамау;

2) сөздік материал: жамау, киім, жыртық, тігу, ине, жіп.Жамайтын жіп; тігу, сөгу, жамау салу.

90. Әртүрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырыптар: 1. "8-наурызға сыйлық". 2. "Теміржол" макеті;

2) сөздік материал: сыйлық, вокзал, платформа, пойыз, шпалдар, бағдаршам, рельстер, вагон, шлагбаум, өтетін жер. Мереке, әдемі, қызық сыйлық.

91. 4 тоқсан.

92. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырып: "1- мамыр - халықтар достығы күні";

2) сөздік материал: сапқа тұру, мереке, 1 мамыр, әшекейлеу. Мамыр мерекесі. Алдында, артында, бәрі бірге. Сапқа тұрды, көңілді. "1 мамыр — халықтар достығы күніне" жапсырмақұрақ жасау үшін қандай заттар керек?.

93. Үлгілеу және құрастыру:

1) қағазбен жұмыс. Тақырып: "Қазақстан туын жасау". Сөздік материал: қазақстан туы, көк, ою. Тудың көлемі, түсі, түрлі-түсті қағаз. Ою, әшекейлеу, қыранқұс суретін салу. Қазақстан туы, түсі көк, ою-өрнегі, қыранқұс бейнеленген. Ортасында күн, қыранқұс бейнеленген. Оюды желімдеп жапсырамын. Қыран құстың суретін салып, киып алып жапсырамын;

2) конструктормен жұмыс. Тақырып: "Зымыран". Сөздік материал: ғарышкер, ғарыш, зымыран бөлшектері. Ұқсайды, ұқсамайды, қиын, жеңіл. Зымыранды қандай материалдан жасауға болады?.

94. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

1) тақырыптар: Көлік түрлері;

2) сөздік материал: кеме; көлік, автобус, трамвай, метро, троллейбус, машина, қайық, ұшақ, тікұшақ. Кең, тар, көліктер жүретін жол, жаяулар жүретін жол.

95. Ауыл шаруашылық еңбегі. Көктем:

1) бөлме өсімдіктерін отырғызуға әзірлеу. Отырғызылған өсімдіктерді күту, суғару, түбін босату, ауыстырып отырғызу;

2) тәжірибе үлескісін дайындау: аудару, тырмалау, қатарларды белгілеу;

3) көшеттерді өсіру, күтіп баптау;

4) біржылдық гүл тұқымдарын себу;

5) жеміс ағаштарының түбін босату, жылыжайға (наурызда) серуенге бару жылыжайдағы өсімдіктермен танысу, күтіп баптауды үйрену.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

96. 1 тоқсан.

97. Жапсырма құрақ құрастыру:

1) тақырып: 1. "Нан үстелге қалай келді?";

2) сөздік материал: бидай, дән, комбайн, элеватор, астық, ұн, нан зауыты; жұмысшылар; мереке, ту, отшашу, би, балалар. Алтын дән, піскен нан, орды, жинады, әкелді. Мереке, көңілді. Үлкен, кіші. Өсірді, орды, жинады, тасыды, жер жыртты, нан пісірді.

98. Үлгілеу және құрастыру:

1) қағазбен, қатырмақағазбен жұмыс. Тақырып: 1. Жайлауда. Жайлау, жайлау көріністері, тау, өзен, гүл, шөп, шырша, мал: сиыр, жылқы, түйе, ешкі, кой, ит. Жақында, алыста. "Термометр" үлгісі. Сөздік материал: термометр, өлшеу. Үстелге қоятын, сыртқа ілетін термометр. Қозғалмайды. Көтеріледі, түседі. Артқы жағы

қатырмақағаздан тұратын жайлау көріністерін жасаймыз. Үстелді айнала тұрып, мына суреттерге қараңдар;

2) сымтемірмен жұмыс. Тақырып: Геометриялық денелер. Сөздік материал: сымтемір, үлгі, геометриялық денелер. Қатты, жұмсақ, мыс, болат, алюминий, темір. Майыстыру, қайыру. Мына сымтемір қандай металдан жасалды? Мына сымтемір тез майысады.

99. Ауыл шаруашылық еңбегі. Күз:

- 1) өсімдік түбірін қазып алып, қыста сақтау;
- 2) оқу-тәжірибе үлескісіндегі тұқымды жинау.

100. 2 тоқсан.

101. Үлгілеу және құрастыру:

- 1) қағазбен жұмыс. Тақырып: Жаңа жыл мерекесіне ойыншықтар дайындау;
- 2) сөздік материал: қағаз, циркуль, ойыншық, әшекей. Қағаз, шаршы (түрі). Біркелкі, бірдей. Екіден бір, төрттен бір, сегізден бір бөлігі.

102. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

- 1) тақырып: "Тау мен дала" макеті;
- 2) сөздік материал: Дала, тауық, тау, тастар, мал жайылымы. Қарлы шың, биік (аласа), тау. Үлкен, кіші тастар. Малды бағу, қой бағу, күзету.

103. Жапсырмақұрақ құрастыру:

- 1) тақырып: "Орман мен қала" альбомын дайындау;
- 2) сөздік материал: орман өсімдіктері, мүк, жидек, саңырауқұлақ, орман жануарлары, құмырсқа, астық, бидай, арпа, сұлы, комбайн, қызылша.

104. Матамен жұмыс:

- 1) тақырып: Алжапқыш;
- 2) сөздік материал: Алжалқыш, белгі, бауы, алжапқыштың ұзындығы (ені), түйрегіш, үлгі пішу, жіппен тігу, алжапқыштың үлгісіне карап, оның ұзындығын және енін анықтау. Алжапқыштың бауының ұзындығын анықта.

105. 3 тоқсан.

106. Үлгілеу және құрастыру:

- 1) қағазбен жұмыс. Тақырып: Мерекелік күнтізбе. Сөздік материал: күнтізбе, күнтізбе, беттері. Мұғалімдер күні (ғарышкерлер, ұландар, жеңіс күні, т.с.с). Мереке күндері. Халықаралық әйелдер күні. Тәуелсіздік күні, халықаралық балалар күні;

2) қатырма қағазбен жұмыс сыйлық. Тақырып: Себет. Сөздік материал: себет, тоқу, дайындау, диаметрі, әдемі. Негізгі, қорапша, әдемі. Шетіне желім жақ, оны орналастыр. Жұмыс істегенде қолыңды күйдіріп алма.

107. Әр түрлі материалдармен жұмыс:

- 1) тақырып: 1. Оқыған әңгіме бойынша макет жасау. 2. "Әуежай" макеті 3. "Құрлықтар" альбомын жасау (географиялық картамен жұмыс);

2) сөздік материал: әңгіме, жоспар, кейіпкерлер, табиғат, аңдардың тұратын жері, адамдар еңбегі, (затарды) суреттеу, әуежай, ұшқыш, жолаушылар, ұшу, парашютпен секіру, ұшактың аттары, жүк қоймасы. физикалық карта, контур картасы, жер шары картасы, әлемшар, құрлық, су, Еуропа, Азия, Африка, Америка, Антарктида, Австралия, мұхит, хайуанаттары, өсімдіктер, жер беті. Салыстыру, бөлу, бояу, түсіндіру.

108. Матамен жұмыс:

1) тақырып: Қолға байлайтын (санитарларға, кезекшілерге, табиғат қорғаушыларға) арналған белгілер;

2) сөздік материал: Оймақ, түйреуіш, ине, түрлі-түсті жіп, үлгісі, беті, астары. Тігу, шетін бастыру. Мен сызбаны түсінбедім.

109. 4 тоқсан.

110. Үлгілеу және құрастыру:

1) қағазбен, қатырмақағазбен жұмыс. Тақырыптар: 1. "Халық шаруашылығы" альбомы. 2. "Менің Қазақстаным" альбомы (географиялық картасымен). Сөздік материал: өндіріс, станок, машиналар, зауыт (трактор жасайтын, металлургиялық, машина жасайтын, т.с.с), фабрикалар (жеміс-жидек комбинаты, кілем таситын, сіріңке шығаратын, т.с.с) халық шаруашылығы. Отан, Қазақстан, шекара, республика, қала аттары, қазақ, орыс, ұйғыр, кәріс (т.б. халықтар), ту, елтаңба, шекарашы. Бақытты, достық. Менің ойымша, бірінші бетке Қазақстан картасын жапсырамыз;

2) элетрлі конструктормен жұмыс. Тақырып: Электр тізбегі; Сөздік материал: Өткізгішті электр тоғынан үз, қос. Өткізгіш тізбекті сызба бойынша жаса. Тәжірибе жасаймыз. Шам жанды, себебі тоқ өткізді. Қаңылтыр тоқ өткізді. Қаңылтыр — тоқ өткізгіш. Фанера, пластмасса тоқ өткізбейді, сондықтан шам жанған жоқ.

111. Матамен жұмыс:

1) тақырып: Қайықтелпек (әскери бас киім);

2) сөздік материал: Қайықтелпек, рәміз, үлгісі, көлемі, тігісі. Үлгісін пішу, көшіріп алу, бекіту, көктеу, тігу. Қайықтелпектің үлгісіне карап, оның ұзындығы мен енін анықта. Қайықтелпекті пішіп алу үшін матаға койып бекіт.

112. Ауыл шаруашылық еңбегі. Көктемдегі еңбек:

1) тұқымдарды сұрыптап, отырғызуға дайындау;

2) көкөністердің, гүлдердің тұқымын отырғызып, көшеттер даярлау, оларды күту;

3) көктемде көшеттерді ретімен көшіріп отырғызу. Жүзім, қарақат бұтақтарын отырғызу, суару.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

113. Пәндік нәтиже бойынша дайындық сыныптың соңында оқушылар:

1) тапсырманы орындағаны туралы ауызша және жазбаша есеп бере;

2) көмек сұрау арқылы қарым қатынас жасай;

3) жұмысқа керек құрал жабдықтарды таңдай, мұғалімге өтініш білдіре;

- 4) өз жұмыс орнын тазалықта ұстай;
- 5) дайындалатын бұйымның атын;
- 6) түсініктер мен заттың атын білдіретін сөздерді білуі тиіс.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

114. Пәндік нәтиже бойынша 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) жұмысты дайындауда тапсырмаларды өз бетімен орындай;
- 2) нақтылайтын сұрақтар қоя;
- 3) бұйымды жасау жоспарын құра;
- 4) материалдар мен құрал жабдықтарды алуға өтініш жаза;
- 5) материалдарды үнемдей;
- 6) ауылшаруашылық еңбек құралдарымен жұмыс істей;
- 7) еңбек құралдарымен материалдардың атауын білуі тиіс.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

115. Пәндік нәтиже бойынша 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) ұжымдық жұмыс кезінде сыныптастарымен ауызша сөйлесе;
- 2) жасаған жұмысы туралы ауызша және жазбаша есеп бере;
- 3) жасалатын бұйымның жоспарын құра;
- 4) материалдар мен құрал жабдықтарға тапсырыс бере;
  - 5) үлгіге, жоспарға, сипаттауы бойынша, суретке, ауызша және жазбаша нұсқауларға қарап бұйымды жасай;
- 6) топ болып жұмыс істей (өзара жұмысты бөлісу);
- 7) құрал жабдықтармен өз беттерімен жұмыс істей;
- 8) өз жұмыс орнын таза, ұқыпты ұстай білуі тиіс.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

116. Пәндік нәтиже бойынша 3-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) қарым қатынас құрал ретінде сөйлеу тілін қолдана;
- 2) ұжымда жұмыс істей ала;
- 3) өз жұмысы, сыныптастарының жұмысы туралы есеп бере;
- 4) бұйымды жасаудың күрделі жоспарын құра;
- 5) ұжымдық және жеке тапсырыс бере;
- 6) үлгі, сурет, дайын сызба, елестету бойынша бұйымдарды дайындай;
- 7) қауіпсіздік ержелерін сақтай;
- 8) тұқым себу дағдыларын;
- 9) топырақты даярлай білуі тиіс.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

117. Пәндік нәтиже бойынша 4-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) ауызша және жазбаша түрде сөйлеу тілін қолдана;
- 2) жасалатын бұйым туралы айтып бере;
- 3) жасалатын бұйымның кезеңдерін жоспарлай;
- 4) үлгі, сипаттау, экиз бойынша, елестету арқылы бұйымды жасай;
- 5) қажетті материалдар мен құрал жабдықтырға ауызша тапсырыс бере;
- 6) осы сабақ кезінде меңгерген сөздік материалдарын басқа сабақтарда қолдана;
- 7) жаңа материалдармен жұмыс істей;
- 8) материалдар мен құралдардың аттарын білуі тиіс.

118. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

1) түрлі ойыншықтар, құрамақтар және аппликация жасау кезінде қауіпсіздік ережесі мен санитарлық-гигиеналық талаптарды сақтау білімінен;

2) еңбек сабағында қарым-қатынас жасай білу дағдысынан;

3) еңбекке деген ынта-ықылас білігінен;

4) қазақ халқының ою-өрнегі, ұлттық зергерлік бұйымдар, ұлттық киімдер мен салт-дәстүрге құрметпен қарау білімінен;

5) түрлі тақырыптағы композиция, мозаика құрастыру, бұйымдар жасау дағдысынан;

6) қазақтың ұлттық үй жиһазы, музыка аспаптары, ат әбзелдері туралы білімінен көрініс табады.

119. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

1) көркем және техникалық қабілеттілігі бойынша жеткен жетістігі мен түрлі әдістерді қолдану білігімен;

2) бұйымдарды құрастыруда қарапайым дағдыларды пайдаланумен;

3) еңбекке қажетті құралдар мен материалдарды дұрыс қолдану дағдысымен;

4) әртүрлі материалдардан бұйымдар, фигуралар құрастыру және модельдеу білігімен;

5) бұйымдарды бірізділікпен орындау дағдыларымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 123-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Түзету ырғағы" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 123-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің бастауыш мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Естімейтін балаларда оқу мен іс-әрекеттің қалыптасуы, өзін-өзі реттеуі жоғары психикалық қызметтердің: есте сақтауы, зейіні, ойлауы, елестетуі мен сөйлеу тілінің жеткіліксіз дамуы аясында жүзеге асады. Сондықтан есту қабілеті зақымдалған балаларға арналған мектептер мен сыныптарда оқу жоспарына "Түзету ырғағы" пәнін кіріктірудің қажеттілігін көрсетеді.

3. Естімейтін балаларға арналған "Түзету ырғағы" пәнінің мақсаты – ішкі және сыртқы жағдайларға бейімдей отырып, негізгі бұзылыстардың орнын толтыруға бағытталған керекті негізгі қимылдарды үйрету, музыкаға деген құштарлығын арттыру, музыканың әртүрлі жанрларын түсініп, есту қабілетін дамыту, сол арқылы эстетикалық сезімдерін тәрбиелеу. Сонымен қатар оқушылардың музыкалық мәдениетін қалыптастырып, көркемөнер мен шығармашылық қабілеттерін дамытады.

4. "Түзету ырғағы" сабағын жүргізу - музыка тыңдау, ән айту, музыкалық қимыл жасау, би билеу, музыка аспаптарында ойнау және т.б. іс-әрекет түрлерінен құралады. Ән айту барысында балалардың дауыс ерекшеліктері ескеріледі. Сондықтан хормен орындауға үйретудің алғашқы кезеңінде балалардың ән айту тәртібінің сақталуы жіті қадағаланып, ән айту барысында тынысты үнемді пайдалану тәсілі мен есту қабілетін дамытатын вокалдық тапсырмалар беріледі.

5. "Түзету ырғағы" пәнінің негізгі міндеттері:

- 1) пән арқылы естімейтін балалардың қоғамдық мәдениетін дамыту;
- 2) музыкалық білімдеріне сүйене отырып, естімейтін оқушылардың Отанға деген сүйіспеншілігін, эстетикалық көзқарасын тәрбиелеу;
- 3) естімейтін балалардың шығармалық білімі, ақыл-ойы мен дене дамуына ықпал жасау;
- 4) есту қабілетін дамыта отырып, өз бетінше сөйлеуін қалыптастыру.

6. Бағдарлама бірнеше бөлімдерді қамтыған:

- 1) музыка арқылы негізгі қимылдарды үйрету;
- 2) музыканы тыңдап, қабылдауға үйрету;
- 3) өлеңді, әнді мәнерлеп айту;
- 4) фонетикалық ырғақты пайдаланып, сөйлеу тілі дағдыларын қалыптастыру;
- 5) сөздік материал;
- 6) сөйлеу тіліне қойылатын талаптар.

7. "Түзету ырғағы" пәнінің оқу жүктемесі типтік оқу жоспарына сәйкес төмендегідей бөлінген:

- 1) дайындық сыныбы – аптасына 1 сағат, барлығы 33 сағат;
- 2) 1 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 33 сағат;

3) 2 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 34 сағат;

4) 3 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 34 сағат;

5) 4 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 34 сағат.

8. "Түзету ырғағы" пәні келесі оқу пәндерімен байланысты:

1) "Қазақ тілі", "Орыс тілі": қазақ және орыс тілдерінде әндерді үйрену арқылы сөздік қорлары толығымен; қазақ әндерін орындау арқылы қазақ тіліне тән дыбыстармен жұмыс жасалады;

2) "Бейнелеу өнері": ән айту мен билеу кезінде бейнелік туындыларды қолданады;

3) "Дүние тану": өмірлік тәжірибені қолдану, музыкалық туындылармен жұмыс барысында экскурсия материалдары; музыкада кездесетін қоршаған әлемдегі жануарлар мен тұрғылықты жерлерді аталуы, табиғат үлгілерінің қатынасы;

4) "Математика": қарапайым математикалық түсініктер, қозғалыстарды талдаудағы білімдер мен ұғымдар (жоғары-төмен секіру, кең және тар адымдау...), музыкалық туындылардағы ырғақтық суреттерді құрастыру (метр, ырғақ, әдеп, буындар саны, шумақтар саны және т.б.);

5) "Дене шынықтыру": негізгі қозғалыстың (иілу, бүгілу, тербелу....) дене шынықтыру бағдарламасына сәйкес музыкамен өткізілуі.

9. Музыкалық ырғақты тыңдау мен қабылдау аталған пәндерді жете түсінуге мүмкіндік туғызады. Басқа сабақтармен қатар түзету ырғағы сабақтарында да есту арқылы, көріп-есту арқылы қабылдау, дыбыстарды қадағалап дұрыс айтуды талап ету жұмыстары іске асыруы аса қажет.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

10. Музыка арқылы негізгі қимылдар үйрету:

1) гимнастикалық және би қимылдарын музыка ырғағымен эмоциональды көңіл-күйді білдіріп, мұғалімнің көрсетуімен орындау;

2) жай гимнастикалық қимылдарды (еңкею, басты, денені бұру, қолды әр түрлі жағдайда сезу, бұгу, т.с.с); жай сапқа тұру (қатар-қатар, дөңгелене);

3) би элементтерін үйрену. Музыка ырғағына сай ойындар ойнау. Музыканы тыңдап, қимылдарды музыкаға сай өзгерте білу; музыканың (қатты, жай, баяу) айтылуын ажырата білу.

11. Музыканы тыңдап, қабылдауға үйрету:

1) есту арқылы музыканың басталуын және аяқталуын ажырата білу;

2) есту арқылы қатты, тез музыкаларды ажырата білу;

3) есту арқылы (көңілді, көңілсіз) музыканы ажырату;

4) шағын музыкалық қойылымдарды тыңдап (көңілді, қайғылы) түрлерін, динамикасын, темпін ажырата білу.

12. Өлеңді, әнді мәнерлеп айту:

1) өлеңді тыңдауға үйрету;

2) 2-3 буынды өлеңдерді музыка ырғағымен айта білуге үйрету;

3) өлеңді жай, асықпай қарапайым дауыспен айтуға үйрету.

13. Фонетикалық ырғақты пайдаланып, сөйлеу тілі дағдыларын қалыптастыру:

1) 4-5 буынды сөздерді, 4-5 буынды қысқа сөйлемді, сөз тіркестерін дұрыс тыныстан бөлмей айта білу;

2) дауыс күшін, биіктігін және тембрін қайталап айта білу;

3) есту арқылы, ырғақтық-интонациялық сөйлеу қалпын сақтап, қайталау;

4) оқушының сөздік тіліндегі бар дыбыстарды, дыбыс тіркестерін сөздік материалдарда бекіту;

5) дауыспен айтылатын дауыссыз дыбыстарды (м, н, в, л, р) естіп қабылдау.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

14. Музыка арқылы негізгі қимылдарды үйрету:

1) гимнастикалық және би қимылдарын музыка ырғағымен эмоциональды көңіл-күйді білдіріп, дұрыс орындау;

2) мұғалімнің бұйрығына сәйкес адымдарын соза, қысқарта алып, тез, жиі басып жүру, жүгіру, орындықтардан, доптардан, үйілген төсеніштен аттап жүру, жүгіру, аяқтың ұшымен жүру, жүгіру, бірін-бірі қуалай жүгіру. Доппен, шеңбермен әртүрлі қимылдар жасау; бір аяғымен тұра білу;

3) музыка ырғағына сай аяқ, қол, дене иықтарымен әртүрлі қимылдар жасау, өз беттерімен билей білу; музыканың басталу және аяқталу ырғағына сәйкес, берілген қимылдарды өзгерту;

4) екі қолды желкеге ұстап жоғары созылу, екі қолды иыққа қойып, шынтақты айналдыру; қолды кеуде алдына ұстап тік тұрып, кеудені оңға, солға бұрып артқа серпу; қолды екі жаққа көтеріп, алға, артқа бірдей айналдыру; басты оңға, солға жай айналдырып бұру;

5) кеудені оңға-солға бұру, еңкейіп, шалқайып оңға, солға бұру; аяқты тік ұстап алға, жанға, артқа көтеру; қолды жерге тіреп, кеудені көтеру, аяқтың ұшымен бірнеше рет қатарынан көтерілу, аяқты кезек алға көтеріп, кезек айналдыру; аяқты алға-артқа созып, отырып, тұра білу. Жалауша, шеңбер, таяқшамен отырып, тұрып жаттығулар жасай білу;

6) музыка ырғағымен қол шапалақтап, әр түрлі қимылдар жасай білу;

7) би элементтерімен таныстыру, үйрету;

8) жай жүру. Оңға адымдау (жай, тез). Бір аяғымен кезек-кезек жер тебу және кезекпен оң және сол аяғымен қимылды қайталау. Оң жағымен айналу (екі қолын көтеріп);

9) қыздар орамалды қолдарына ұстап, көтеріп қимылдар жасау. Орамалды оңға, солға жоғары, төмен түсіру;

10) екі-екіден айналу;

11) би көрсету арқылы өз бетінше, айналып билеу, қуыршақпен билеу, екі-екіден билеу;

12) музыка ырғағымен ұлттық ойындар ойнау.

15. Музыканы тыңдап, қабылдауға үйрету:

1) есту арқылы қатты дауыспен берілген музыканы тез, жай, баяу, музыка темпін қабылдап, ажырата білу;

2) домбыра, даңғара, фортепиано, бубеннің, тағы басқа музыкалық аспаптардың дыбыстарын қабылдай білу;

3) музыка ырғағымен ойындар ойнау;

4) музыканың жеңіл, көңілді, қайғылы характерлерін түсініп, айта білуі керек.

16. Фонетикалық ырғақты пайдаланып, сөйлеу тілі дағдыларын қалыптастыру:

1) буын, сөз, сөз тіркестерін, сөйлемдерді дауыс ырғағына, екпініне келтіріп, дұрыс тыныстап айта білу;

2) дауыс биіктігін, күшін, тембрін дамыту;

3) дауыс күшіне (жоғары, төмен, баяу) және дауыс биіктігіне байланысты (биік, төмен, дұрыс) дауысты өзгертіп, көңіл-күйін білдіріп айту;

4) есту арқылы ырғақты-интонациялық сөйлеу қалпын қабылдап, қайталау;

5) сұраулы, хабарлы, лепті сөйлемдерді дауыс ырғағына, екпініне келтіріп айту және орфоэпиялық ережелері қолдана білу;

6) оқушының сөздік тіліндегі бар дыбыстарды, дыбыс тіркестерін сөздік материалда бекіту.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

17. Музыка арқылы негізгі қимылдар үйрету:

1) би қимылдарын музыка ырғағымен эмоциялық көңіл-күймен дұрыс орындау;

2) тік тұрып, жүресінен, аяқты созып, малдасын құрып отырып, тізерлеп тұрып, құрсау, доп, таяқша, серіппе, жіптермен қол, иық, дене, аяққа арналған жаттығулар жасау;

3) қолды жоғары-төмен сермеу; аяқтың ұшына көтеріліп, созылу; қолды иыққа қойып, аға, артқа айналдыру; қолды екі жаққа созып, кеудені оң-солға иілу; аяқты кезек сермеп, тізені бүгіп, солға көтеріп, отыру, тұру, қолды сермеп көмектесіп, бір аяқпен, екі аяқпен секіру, қолды кеуде астына ұстап етпетінен жатып, қолдың күшімен денені тік ұстап, көтерілу; оңға-солға аунау; екіден тұрып, жіп ұстап, шеңбер жасап тұрып, жаттығу жасау; қолды шапалақтап бірнеше отырып, тұру;

4) би элементтерімен танысу, үйрету;

5) секіріп аттау. Оңға, солға (тез, жай) секіріп аттау; жай аттау, кезекпен аттау; бір аяқпен, кезек екі аяқпен жерді тебу;

6) қазақ халқының билерінің қарапайым қимыл түрлерін жасау; жұппен әсем жүру әдісін білу;

7) музыка ырғағымен ойындар ойнау. "Қара жорға", "Шөжелерім"; доппен, шеңберлеумен эстафеталық ойындар ойнау (музыка ырғағына сай).

18. Музыканы тыңдап, қабылдауға үйрету:

1) есту арқылы 2-3-4 бөлімді музыкалық шығармаларды, жай, тез музыканы қабылдау (полька, марш, вальс);

2) музыканың жеңіл, көңілді, қайғылы түрлерін және ән, би, марш түрлерін қабылдау;

3) қысқа музыкалық ертегілердің мазмұнын есту арқылы танысу;

4) музыканы тыңдап жай, тез, жайлап, алдымен қол шапалақтап, содан кейін жүріп, жүгіріп, секіріп музыка ырғағына сай қимылдар жасау, музыка ырғағына сай жүгіру, секіру, шапалақтау;

5) қимылды музыка ырғағына сай өзгертіп отыру;

6) би элементтерімен танысу, үйрету.

19. Фонетикалық ырғақты пайдаланып, сөйлеу тілі дағдыларын қалыптастыру:

1) сөз тіркестерін бөлмей, буындарды біртіндеп өсіріп 8-10 буынға дейін жеткізу;

2) сөйлемдерді мұғалімге еліктеу арқылы және өз бетінше паузаға, синтагмге бөліп айту;

3) дауыс биіктігін, күшін, тембірін дамыту;

4) есту арқылы ырғақты-интонациялық сөйлеу қалпын: 2-3-4 буынды сөздерді, синтагмдерге бөлінген сөз тіркестерін қабылдау;

5) сөздік материалдарды есту ара қашықтығына және бөлме көлеміне байланысты сыбырлап сөйлеу арқылы қабылдау.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

20. Музыка арқылы негізгі қимылдар үйрету: негізгі қимылдарды жасау техникасының негізін дұрыс қалап, балалардың жалпы икемділігін арттыру керек.

21. Мұғалімнің тапсырмасымен әртүрлі дене қимылдарын жасау:

1) сол аяқтан бастап адымдау: жүру, отырып-тұру, аяқ ұшымен жеңіл жүгіру;

2) екі-екіден тұру, өз жұбын таба білу, шеңберге тұру, сапка тұру т.с.с.;

3) екі қолды желкеге, иыққа, белге, артқа ұстап тұрып, қолды әр түрлі қолда ұстау: бір қолды алға, екіншісін жоғары, бір қолды желкеге, екіншісін жаңға ұстау сияқты екі қолмен кезек алдынан шеңбер айналдыру; екі қолды жоғары көтеріп, бірдей оңға-солға иілту;

4) кеудені оңға, солға иілткен кезде сол, оң аяқты, тізесін бұгу; алға еңкейген кезде арқаны тік немесе иілтіп ұстау, аяқты алшақ қойып, сол жаққа бұрылғанда кеудені бұрып, қолды жоғары, артқа сермеу;

5) аяқтарды әртүрлі қалыптарда ұстап, тұрып алға, артқа, оң жаққа сермеу: арқаны тік ұстап отырып-тұру, аяқты бірге ұстап, тізені бүкпей еңкейіп, қолдың ұшын аяқтың басына, тобыққа, өкшеге тигізу;

6) бір қолды жоғарыдан, екінші қолды төменнен әкеліп, арқадан саусақтарын ұстап, жүру; иекті көтеріп, екі жауырынға тигізе жүру;

7) аяқты айқастырып, малдас құрып отыру, қолдың көмегінсіз тұрып кету.

22. Музыканы тыңдап, қабылдауға үйрету:

1) әннің графикалық жазуына сүйене отырып, ән фрагменттерін (қайырмасын) есту арқылы ажырата білу;

2) музыканы тыңдап, қимылдарды музыкаға сәйкес өзгертіп жүру. Қимыл арқылы жай, тез, жайлап, еппен қозғалу; жай жүріспен тез жүріске және керісінше қимылдарды өзгерту;

3) би элементтерімен танысу. 1-2 сыныптағы бағдарламаға сәйкес би элементтерін қайталап, еске түсіру;

4) балалардың отырып-тұру қимылдары, қазақ билерінің қимыл түрлерін жасату. Мынандай билерді үйрету: "Қамажай", "Бипыл-бипыл", "Балбырауын", "Ата толғау";

5) оқушыларды әр түрлі жанрлармен таныстыру;

6) ерлер мен әйел дауысын ажырата білуге үйрету; фортепиано, баян, домбыра, қобыз үндерін ажырата білу.

23. Өлеңді, әнді мәнерлеп айту:

1) асықпай, бір қалыпты, созып айтуға дағдыландыру;

2) дауыссыз дыбыстардың анық айтылуын қадағалап, өлең мәтінін дұрыс орындату;

3) сыныптағы оқушылар барлығы бір жаймен, бір тыныста, сөздерді бөлмей, дыбыстарды дұрыс айтып, мәтінді дұрыс оқып, айту.

24. Фонетикалық ырғақты пайдаланып, сөйлеу тілі дағдыларын қалыптастыру:

1) сөз тіркестерін бөлмей, буындарды біртіндеп өсіріп 8-10 буынға дейін жеткізу;

2) сөйлемдерді мұғалімге еліктеу арқылы және өз бетінше паузаға, синтагмге бөліп айту;

3) дауыс биіктігін, күшін, тембірін дамыту;

4) есту арқылы ырғақты-интонациялық сөйлеу қалпын қабылдап, қайталап айту;

5) сөйлеу темпін өзгерту (біртіндеп, жайлап, тездетіп) 2-3-4-5 буынды сөздерді, синтагмдерге бөлінген сөз тіркестерін, логикалық және синтагматикалық екпінді; сөйлемде хабарлы, лепті, сұраулы сөйлемдер интонациясын қабылдау;

6) сөздік материалдардағы дыбыстарды және дыбыс тіркестерін дұрыс бекіту.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

25. Музыка арқылы негізгі қимылдарды үйрету:

1) музыка ырғағымен би композицияларын, дұрыс көңіл-күйді білдіріп орындау. Өткен сыныптарда өтілген негізгі қимылдарды қайталап, еске түсіру. Оқушыларды өз бетінше топты бастап билеуге, қимылдар жасауға үйрету;

2) бір орында тұрып екі аяғымен секіріп түсу, кезектесіп секіру, оң және сол аяқтарымен кезектесіп оңға, солға алға, артқа қимылдар жасап, секіру;

3) қолды әр түрлі қалыпта ұстап тұрып созылып, аяқтың ұшымен көтеріліп отырып, тізені құшақтап отыру, қолды алға созып ұстап тұрып, аяқты сермеп тигізу; қолды екі жаққа созып, шалқайып, екдесін қажыра құшақтау; бір аяқты артқа созып, тізені бүгіп отырып, қолды екі жаққа созып, қайта тік жүру, екі қолды тіреп, жүресінен отырып, аяқты артқа созып, етпесінен денені тік ұстап, қайта жүресінен отырып-тұру;

4) екі аяқты кезек жоғары, екі жанға созып, қайта отыру: тізерлеп тұрып, шалқайып, қайта тұру; бір аяқты оң (сол) жаққа созып, тізені бүгіп, қайта тік жүру, саусақтарды айқастыра ұстап тұрып, бір аяқпен алға, артқа аттап өту; аяқтың ұшымен, өкшені кезек көтеру; аяқтың басын кезек алға, артқа созып, айналдыру, башпайлармен әр түрлі қимылдар жасап, таяқты, допты домалатып ұстап көтеру; доппен, таспамен, шеңбермен әр түрлі қимылды жаттығулар жасау.

26. Музыканы тыңдап, қабылдауға үйрету:

1) музыкалық шығармаларды тақырыптар бойынша тыңдау: мысалы: "Халық музыкасы", "Табиғат көріністерін суреттейтін әндер мен күйлер", "Балаларға арналып жазылған музыкалар". Тыңдаған қойылымның (көңілді, көңілсіз, салтанатты, қайғылы) түрлерін ажырата білу;

2) домбыра, фортепиано, скрипка, симфониялық, халық аспаптар оркестрін және ерлер мен әйел дауысын ажырата білу, балалар хорын тыңдау;

3) музыканың авторларымен, орындаушылармен таныстыру;

4) оқушыларды қазақ халық музыкаларын, шет ел, орыс, ұйғыр, өзбек, кәріс музыкаларымен таныстырып, тыңдау.

27. Өлеңді, әнді мәнерлеп айту:

1) хор айтқызу. Созып, әндетіп, бір қалыпты айтқызу;

2) тынысты дұрыс пайдалануды үйрену;

3) барлығы бірігіп айта алуға, дыбыстарды қадағалап, өлең мәтінін дұрыс айтуға үйрету.

28. Фонетикалық ырғақты пайдаланып, сөйлеу тілі дағдыларын қалыптастыру:

1) дауыстың бірқалыпты биіктігін, күшін тынысты дұрыс алуды дамыта отырып, дауыс биіктігін, күшін, модуляциясын қайталап айта білуге үйрету;

2) сөйлеу тілінің ырғақты-интонациялық қалпын есту арқылы қабылдап, тыныс алуды, ұзын сөйлемді айтуды дұрыс дауыс екпініне, ырғағына бөліп айта білуге үйрету ;

3) логикалық және синтагмдік екпінді сөз тіркестерінде анық айтып, ән негізін дұрыс сақтай білуге үйрету;

4) сөздік материалдарда оқушыларға қойылған дыбыстарды қадағалап, бекітіп отыру керек.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

29. Пәндік нәтижелер оқушылардың музыкалық шығармашылық қызметіндегі тәжірибесін:

- 1) ұлттық билер туралы түсініктерінің бола;
- 2) музыкалық аспаптардың атауын;
- 3) аяқ пен қолдың негізгі қимылдарын игере;
- 4) сахнада өзін өзі ұстау ережесін сақтай;
- 5) негізгі музыкалық жанрларды түсіне білу тиіс.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

30. Пәндік нәтижелер. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) әр түрлі бағыттағы әуендерге эмоционалды және түсінікпен қарай;
- 2) саусақтардың аттарын атау. Саусақтармен бір- екі жаттығу орындай;
- 3) әр түрлі бағыттағы әуендерге, фольклорға, халық мұрасына, классикалық және қазіргі заманғы музыканы;
- 4) әр түрлі жанрлар мен стильдегі шығармалардың мағынасын түсіне;
- 5) музыкалық әуендер және театрландырылған қойылым кезіндегі музыкалық бейнелерді сезіне ала;
- 6) музыканы тыңдап, авторларын ажырата білуі тиіс.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

31. Пәндік нәтижелер. 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) адам өміріндегі әуеннің рөлі туралы түсініктердің қалыптастыра;
- 2) музыка мәдениетінің негізін, соның ішінде туған өлкесінің музыкалық мәдениетін қалыптастыру, музыкалық өнерге деген қызығушылығы мен көркемөнерлік талғамның дамыта;
- 3) жеке бұлшықеттерді босансыту жаттығуларын жасауды;
- 4) лепті және сұраулы интонацияларды бере отырып, дауыстың күші мен биіктігін өз бетінше ауыстыруды;
- 5) марш пен вальс ырғақтарын ажырата алуды білуі тиіс.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

32. Пәндік нәтижелер. 3-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) қозғалысын берілген ырғаққа сәйкес бағындыруды;
- 2) мәтін мен музыканың бөлшектерін түрлі би қозғалыстары мен ойынға айналдыруды;
- 3) ән мен биді орындау барысында дұрыс тыныс алуды;
- 4) ұжымдық ойындарда топ басшысы болу, нақты бұйрық беру, ойын ережелерін түсінуі, барлық ойыншылардың оны сақтауын қадағалауды;

5) музыкалық әуендер және театрландырылған қойылым кезіндегі музыкалық бейнелерді сезіне алуы білуі тиіс.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

33. Пәндік нәтижелер. 4-сыныптың соңында оқушылар:

1) ҚР мекендеген ұлттар мен ұлыстардың ұлттық билері орындауы және ажырата алуы;

2) сабақ барысында көңіл-күйді тұрақтандыратын тәсілдерді, барлық қолжетімді әдіс-тәсілдерді меңгеруі;

3) барлық дыбыстардың артикуляциясын дұрыс айтуы, жаттығуларда оны сақтауы;

4) әр түрлі бағыттағы әуендерге, фольклорға, халық мұрасына, классикалық және қазіргі заманғы музыканы білуі;

5) әр түрлі жанрлар мен стильдегі шығармалардың мағынасын түсінуі;

6) музыкалық әуендер және театрландырылған қойылым кезіндегі музыкалық бейнелерді сезіне алуы тиіс.

34. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) Отанға деген патриоттық сезімінің артуы, қазақ халқы мен Қазақстан тарихын, этникалық және ұлттық құндылықтарды білуінен;

2) тұлға қалыптасуына қажетті ұлттық және жалпыадами құндылықтар туралы алғашқы түсініктерге ие болуынан;

3) ұжымда жағымды мінез-құлықтарды қалыптастыра отырып, құрдастарымен достық қарым-қатынас орнатуынан;

4) қозғалыс режимдерін сақтай отырып, дене шынықтыру негіздерін, жеке санитарлық гигиенаны сақтауға дағдылануынан;

5) шығармашылық біліктілігі мен дағдыларын өз бетінше дамытуға ұмтылуынан;

6) қазіргі заманға сай түрлі бағыттағы музыкалар, қазақ композиторларының шұрайлы музыкалық мұраларын, фольклордың үздік үлгілері негізінде ұлттық және этникалық мұраларды ұғынуы және бағалауынан көрініс табады.

35. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) әуен орындалып жатқан кезде нақты негізгі гимнастикалық, би қимылдарын анық және ырғақпен орындауымен, темпті сақтауымен;

2) үйренген билерді орындауымен;

3) ырғақты гимнастикада үйренген жаттығуларды өз бетімен орындауымен;

4) есту қабілетіне сүйеніп темп пен ырғағын, музыканың сипатын анықтауымен;

5) музыкалық ырғақ сабағының мазмұнына байланысты сөйлеу тілінің материалын есту қабілеттеріне сүйеніп қабылдауымен;

6) нақты музыкалық тақырыптарды импровизациялауымен (мысалы, ормандағы жазғы күн, қар жауады және т.б.) айқындалады.

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-2 сыныптары үшін "Қоршаған ортамен таныстыру" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 124-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Бағдарлама Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Естімейтін балаларға арналған бастауыш сыныптарға арналған "Қоршаған ортамен таныстыру" пәні "Түзету компоненті" білім саласының негізгі пәндерінің бірі.

3. Пәнінің мақсаты – естімейтін балалардың қоршаған орта туралы толыққанды түсініктерін қалыптастыру.

4. Негізгі міндеттері:

1) естімейтін баланы қоршаған ортамен және адамдардың тұрмыс тіршілігімен таныстыру;

2) қоршаған ортаға деген оқушылардың қызығушылығын артыру;

3) табиғат құбылыстары және нысандарымен таныстыру;

4) қоршаған ортамен таныстыру арқылы естімейтін балалардың сөздік қорын кеңейту;

5) қоршаған ортаны сақтау мен қорғауға тәрбиелеу.

5. Пәннің мазмұнын меңгеру үшін дайындық сыныптарға аптасына 3 рет 99 сағатты ; 1 - сынып 3 рет 99 сағатты, 2 – сыныптарда аптасына 2 рет 68 сағатты құрайды.

6. Пәнді оқыту процесінде пәнаралық байланыс ескеріледі:

1) тіл дамытумен. Қоршаған ортамен таныстыру пәнінде берілетін тақырыптар тіл дамытумен тікелей байланысты;

2) заттық тәжірибелік оқытумен. Экскурсия барысында алған білімдерін түрлі бұйымдарын қолданады;

3) математикамен. Тәжірибелік жұмыстарда түрлі өлшеу құралдарын қолдану, өлшем бірліктері туралы түсініктерін кеңейту;

4) бейнелеу өнерімен. Табиғат, табиғат құбылыстары, жыл мезгілдеріне арналған суреттер салу;

5) бейімделген дене шынықтырумен. Денсаулық сақтау, күн тәртібі, адам өміріне зиянды әрекеттер, адам ағзасын шынықтыру туралы білімдерін толықтыру.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

7. Біздің үй (20 сағат):

1) өзім туралы мәліметтер. (оқушының аты-жөні, жасы т.с.с);

2) менің туыстарым. Отбасы мүшелері: әке, ана, ата, апа, әпке, аға, іні, қарындас.

Олардың есімдері;

3) отбасы мүшелерінің өзара ілтипаты және қамқоршыл;

4) қарым-қатынасы;

5) дене мүшелері. Жеке бас тазалығын сақтау. Тістерді, шашты күту;

6) киімдер мен аяқ киімдер. Жыл мезгіліне сәйкес киімдер мен аяқ киімдер;

7) үй, бөлмелер: ас бөлмесі, жатын бөлмесі, балалар бөлмесі. Жиһаздар.

8. Біздің мектеп (30 сағат):

1) мектеп. Сыныптардың және басқа оқу бөлмелерінің орналасуы (жатақхана, кітапхана, асхана, дәрігер бөлмесі, спорт залы, акт залы, шеберханалар). Олардың аттарын білу;

2) біздің сынып. Оқу құралдары. Ойыншықтар. Сыныптағы, жатақханадағы жиһаздар, ойыншықтар, оларды күтіп ұстай білу. Үлкендердің ұйымдастырған ойынына қатысу, 2-3 оқиға желісіндегі рөлдік ойынды білу. Мұғалімнің, тәрбиешінің, оқушылардың аты-жөнін колданып, өзіне қарата білу. Мұғалім, тәрбиеші және басқа мектеп қызметкерлерімен амандаса білу;

3) күн тәртібі. Ертеңгі жаттығу. Жеке бас гигиенасының ережелері. Дене, шаш, киім, аяқкиім күтімдері;

4) асхана. Тағамдар атаулары. Ыдыстардың атаулары. Асханада орындайтын тәртіп ережелері: үстел басында дұрыс отыру, ыдыс-аяқты дұрыс пайдалана білу; тағамдарды, нанды үнемді пайдалана білу;

5) бөлме өсімдіктері, олардың аталуы және күтімі.

9. Туған жер табиғаты (10 сағат). Жыл мезгілдері:

1) табиғат құбылыстары (жылы, суық, жаңбыр, қар, жел, т.с.с.);

2) үй хайуанаттары мен үй құстары, олардың аталуы және күтімі;

3) мектеп жанындағы үлескіде өсетін өсімдіктер, олардың аталуы, күтімі, бірнеше ағаштардың аталуы;

4) табиғатты қорғау. Құстар, олардың аталуы және күтімі; жемсалғыш жасау;

5) бау бақша дақылдары және жемістер.

10. Біздің қала (30 сағат):

1) біздің қала;

2) мектепке жақын көшелер: жол жиегі, жүргіншілер жүретін, машина жүретін жолдар, көше қиылыстары. Балалардың көшеде жүру тәртібі. Көшеден өту ережесі және тәртібі;

3) қаладағы көлік: автобус, троллейбус, трамвай, метро. Балалардың қала көліктеріне отыру тәртібін және ережелерін сақтауы: аялдамада күту, артқы есіктен кіріп, алдыңғы есіктен шығу және т.б.;

4) кинотеатрдағы, театрдағы балалардың тәртібі;

5) қоршаған табиғат; балалардың табиғат мезгілдеріне сай іс-әрекеттері, қылықтары ;

6) өзен, көлдер. Олардың аталуы;

7) жасыл желектер: саябақ, бак, көше. Құстар, үй хайуанаттары (2-3 атау).

11. Туған ел (9 сағат):

1) біздің Отанымыз — Қазақстан. Астанамыз — Астана қаласы;

2) біздің елдің туы;

3) мерекелер: оқушылардың мерекеге қатысуы;

4) тәуелсіздік күні, Жаңа жыл, 8-наурыз, 22- наурыз, 1-мамыр – Қазақстан халықтарының бірлігі күні, 7 – мамыр - Ұландар күні, 9 мамыр — Жеңіс күні.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

12. Біздің үй және туған жер табиғаты (10 сағат): біздің үй. Мекен-жайы: қаланың (ауылдың) және ата-аналары тұратын көшенің аты, үй нөмірі, пәтері. Үлкендердің еңбегін сыйлау. Отбасына көмектесу.

13. Туған жер табиғаты (22 сағат):

1) үй өсімдіктері, олардың аталуы, белгілері және күтімі (каникул кезінде). Үйдің айналасындағы өсімдіктерді күту, олардың аталуы және күтімі;

2) үй хайуанаттары. Олардың аталуы, мінез-қылығындағы ерекшеліктері. Үй хайуанаттарын күту, шаруашылықта пайдалану (каникул кезінде).

14. Біздің мектеп және туған жер табиғаты (20 сағат). Мектеп:

1) сынып, жатақхана және басқа мектеп бөлмелері;

2) мектеп қызметкерлерінің мамандығы: директор, оқу-ісінің меңгерушісі, дәрігер, оқу-ісінің және тәрбие жұмысының меңгерушісі, аспаз, үй сыпырушы және т.б. Олардың аты-жөнін білу. Мектеп қызметкерлерінің еңбегін бағалау, көмек көрсету;

3) мектеп ережелері: үлкендерді құрметтеу, сыпайы сөйлесе білу. Әдептілік түрлері: сәлемдесу, өтініш білдіру, кешірім сұрау, алғыс айта білу. Өзара достық қатынас. Мұғалім мен тәрбиешінің берген тапсырмасын орындау. Сабақ кезіндегі оқушының сабаққа жауапкершілігі;

4) сыныптағы тірі табиғат бұрышы (өсімдіктер, жануарлар). Ондағы өсімдіктер, жануарларды күту;

5) мектептің тәжірибе алаңы. Спорт ойындарына арналған алаң. Балалар ойнайтын алаң. Мектеп үлескісінде өсетін ағаштардың, бұталардың, шөптердің аттары.

15. Біздің қала және туған жер табиғаты (30 сағат). Біздің қала:

1) біздің көшедегі үйлер, олардың маңызы (тұрғын үй, дүкен, мектеп, почта және т.б.);

2) біздің қаладағы тарихи орындар, ескерткіштер, қаладағы көрікті орындар және басқа да қала мекемелері (театр, байланыс бөлімшесі, клуб, кинотеатр, стадион, саябақ);

3) қала көліктері (автобус, троллейбус, трамвай, такси). Көшеден өту тәртібі;

4) балалардың көшеде жүру, қоғамдық орындарда (мұражай, кинотеатр, театр) жүру тәртібі.

16. Туған өлке (7 сағат):

1) қала табиғаты. Қала табиғатының ерекшеліктері: саябақ, су қоймалар. Орталық алаңдағы өсімдіктер;

2) өсімдіктерді отырғызу реті мен уақыты. Әр жыл мезгіліндегі өсімдіктері ағаштар, бұталар, шөптер. Олардың көп тараған түрлерін атау;

3) әр жыл мезгіліндегі ауа райы. Ауа райын бақылау күнделігі;

4) көкөністер мен жемістер, олардың әр түрлілігі. Бақшадағы көктемгі және күзгі жұмыстар;

5) үй хайуанаттары мен жабайы аңдар. Жануарлардың сыртқы түрімен, мінез-қылықтарымен танысу. Үй хайуанаттараның рөлдері;

6) құстар. Құстардың сыртқы түрімен, табиғаттағы өмірімен танысу. Жыл құстарының жылы жаққа ұшуын, қыстайтын құстардың мінез-қылықтарын және құстардың ұшып келуі мен ұя салуын қадағалау. Құстарға көмек көрсет (жемшашар жасау, үйшіктер ілу);

7) балықтар. Балықтың түрлері. Аквариумдағы балықтарды күту және бақылау;

8) құрт-құмырсқалар. Көктемгі және күз мезгіліндегі құрт-құмырсқалар тіршілігін бақылау;

9) адамның дене мүшелері және күтімі. Бас, бет: көз, мұрын, ауыз, маңдай, қас, иек;

10) денсаулық күтімі: денені шынықтыру, сумен жуыну. Дене, шаш, тіс күтіміне қажетті заттар, оларды дұрыс қолдану. Оқығанда және жазғанда денені дұрыс ұстау;

11) жылдың әр мезгілдеріндегі адам еңбегі. Балалардың үлкендерге көмек көрсетуі.

17. Туған жер (10 сағат): Қазақстанның тұңғыш президенті — Назарбаев Нұрсұлтан Әбішұлы. Біздің Отанымыз — Қазақстан. Астанасы — Астана қаласы. Қазақстандағы мереке күндері мен мәнді оқиғалар. Оқушылардың мерекелерге қатысуы.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

18. Біздің үй (9 сағат):

1) мен тұратын үй. Үй ішіндегі өзіме тиісті заттар мен ортақ, мүлік. Лифті пайдалану ережесі. Баспалдақтағы, кіреберістегі, ауладағы тәртіп ережелері. Үйді таза ұстап, әр нәрсені өз орнына қою. Үй мүліктеріне, ауладағы ойын алаңдарына, үй айналасына отырғызылған түрлі өсімдіктерге ұқыпты қарап, оларды күту;

2) күн тәртібі. Күн тәртібін орындау. Таңертеңгілік дене-шынықтырудың адам денсаулығына қажеттілігі. Жеке бас гигиенасының ережелері. Балалардың денсаулығын қорғау туралы алғашқы ұғымдар;

3) үй айналасындағы өсімдіктерді бақылау. Оларды кім отырғызды, кім күтеді? Үй хайуанаттары және оларды күту.

19. Біздің мектеп (15 сағат): мектептің нөмірі, аты, жалпы көрінісі. Мектептің жаңа оқу жылына әзірлігі. Оқу құралдарын күтіп ұстау. Оқушылардың мектептегі міндеттері. Сабақ кестесі. Сағат, минут. Аптадағы күн аттары. Мектептің тәжірибе үлескісі. Қыс, күз, көктем, жаз мезгілдерінде екінші сынып оқушыларының мектептегі оқу-тәжірибе үлескісіндегі еңбегі. Мектеп үлескісінде өсетін ағаштардың, бұталардың, шөптердің аттары. Мектептегі тірі табиғат бұрышы. Тірі табиғат мүйісінде кезекші болу және қолынан келетін тапсырмаларды орындау.

20. Біздің қала (11 сағат):

1) қаланың басты көшесі мен алаңы;

2) қаланың көрікті орындары: ескерткіштер, саябақтар және т.б.;

3) қаланың басты кәсіпорындары. Мәдени-ағарту орындары (кітапхана, кинотеатр, театр, мұражай);

4) қаладағы жаңа құрылыстар;

5) қаладағы көлік;

6) мамандықтар: мұғалім, дәрігер, жұмысшы;

7) көше: жол жиегі, жүргіншілер жүретін жол, көше қиылыстары, бағдаршам жол белгілері: "Өтетін жер", "Байқа, балалар", "Өтуге болмайды";

8) көшеде жүріп тұру ережелері.

21. Туған жер табиғаты (22 сағат):

1) жыл мезгілдеріндегі табиғаттағы өзгерістерді: ауа қызуын, аспан бұлтты, жауын-шашынды, аяз, судың қатуы, күннің жылынуын, мұздың еруін, жердің ери бастауын бақылау;

2) өсімдіктер. Жапырақтар түсі. Көктемде өсімдіктердің оянуы (бүршік жаруы, жапырақ жаюы, гүлдеуі);

3) бөлме өсімдіктерін күту (суару, құрғақ жапырақтарды кесіп алып тастау, дәрі шашу, түбін босату, көшіріп отырғызу). Бірнеше бөлме өсімдіктерінің атын білу;

4) хайуанаттар. Аңдардың қысқа дайындығы, құстардың мінез-қылықтары, үй маңайындағы құстарды бақылау, жемшашар жасау; көктемдегі аңдардың мінез-қылығы; қыстайтын құстардың, құрт-құмырсқалардың мекендейтін орындары (қой қора, сиыр қора, ін, ұя, омарта, құмырсқа илеуі, т.с.с). Аңдардың төлдері;

5) адамдардың еңбегі: бақта, бақшада, егістікте, көше тазалағанда, саябақтарда. Балалардың үлкендерге көмегі;

6) табиғаттағы өзгерістерді тіркеу бұрышына жазып, белгілі бір уақыт ішінде бақылау нәтижесін жазып отыру;

7) өсімдіктер мен аңдарды қорғау және күту.

22. Туған ел (11 сағат):

1) біздің Отанымыз — Қазақстан. Қазақстанның туы мен елтаңбасы. Астана қаласы — Қазақстан Республикасының астанасы;

2) Назарбаев Н.Ә. — Қазақстанның бірінші президенті. Қазақстандағы аталып өтетін мерекелер мен мәнді оқиғалар: Жаңа жыл, 8 наурыз, 22 Наурыз, 1 мамыр, Ұландар күні, Жеңіс күні, 30 тамыз — Конституция күні, 1-желтоқсан - Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті күні, Тәуелсіздік күні т.с.с. Адамдардың мерекеге дайындалуын бақылау.

5. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

23. Пәндік нәтиже бойынша 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) өзі туралы мәліметтерді;
- 2) отбасы мүшелері: әке, ана, ата, апа, әпке, аға, іні, қарындас. Олардың есімдерін;
- 3) дене мүшелерін;
- 4) киімдер мен аяқ киімдерді;
- 5) адамның сезім мүшелері және оны күте;
- 6) үй, бөлмелерді;
- 7) сыныптағы, жатақханадағы жиһаздар, ойыншықтарды;
- 8) асхана. Тағамдардың атауларын. Ыдыстардың атауларын;
- 9) үй хайуанаттары мен үй құстары, олардың аталуы және күтімін;
- 10) қаладағы көлік маңызын;
- 11) жеке бас гигиена ережелерін;
- 12) мерекелер туралы білуі тиіс.

24. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) отбасы мүшелері және олардың есімдерін;
- 2) қала көліктеріне отыру тәртібін және ережелерін сақтауды;
- 3) үстел басында дұрыс отыруды;
- 4) жеке бас гигиенасының ережелерін меңгеруі қажет.

6. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

25. Пәндік нәтиже бойынша 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) сынып, жатақхана және басқа мектеп бөлмелерін;
- 2) қала көліктерін;
- 3) үй хайуанаттары мен жабайы аңдарды;
- 4) көкөністер мен жемістерді;
- 5) адамның дене мүшелері және күтімін;
- 6) сыныптардың және басқа оқу бөлмелерінің орналасуын;

7) сыныптағы, жатақханадағы жиһаздар, ойыншықтарды;

8) балықтар. Балықтың түрлерін;

9) адамның дене мүшелері және күтімін білуі тиіс.

26. 1-сыныптың соңында оқушылар:

1) оқығанда және жазғанда денені дұрыс ұстауды;

2) әдептілік түрлері: сәлемдесуді, өтініш білдіруді, кешірім сұрауды, алғыс айта білуді;

3) өз денсаулығын сақтау шараларын меңгеруі қажет.

7. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

27. Пәндік нәтиже бойынша 1-сыныптың соңында оқушылар:

1) күн тәртібін;

2) мамандықтарды;

3) жыл мезгілдеріндегі табиғаттағы өзгерістерді;

4) өсімдіктер. Жапырақтар түсін;

5) хайуанаттарды;

6) адамдардың еңбегін;

7) Қазақстандағы аталып өтетін мерекелер мен мәнді оқиғаларды;

8) жыл мезгілдеріне байланысты адам еңбегін;

9) жеке бас гигиена ережелерін білуі тиіс.

28. 1-сыныптың соңында оқушылар:

1) көшеде жүріп тұру ережелері;

2) күн тәртібін орындау;

3) жануарларға қамқорлық жасауды меңгеруі қажет.

29. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

1) қоршаған ортаны сақтауға және оны қорғауға, оған қамқорлық жасауға ұмтылысынан;

2) адамдардың еңбегі және олардың мамандығына құрметпен қарауынан;

3) өз-өзіне қызмет етуінен, өз ағзасын күтуінен, салауатты өмір салтын сақтауынан көрініс табады.

30. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

1) қоршаған ортаны бақылау дағдысымен;

2) табиғи құбылыстарды бақылау және талдау, өзіндік қорытынды шығару білігімен

;

3) табиғатты зерттеу әдістерін қолдана білу дағдысымен;

4) қосымша ақпаратты жинақтау және олардың қажеттісін іріктеп алу білігін қолдана білуімен айқындалады.

Есту қабілеті бұзылған (естімейтін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 125-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәні естімейтін балаларға арналған арнайы пән болып табылады. Естімейтін оқушылардың есту қабілетін дамытумен ауызша сөйлеу тілін қалыптастыру бір-бірімен өте тығыз байланыста жүргізіледі. Ауызша сөйлеу тілін қалыптастыру есту, көріп есту арқылы жүзеге асырылады. Сөйлеу тілін есту арқылы қабылдау ауызша сөйлеу тілін жетілдірумен тікелей байланысты.

3. Бағдарлама екі бөлімнен тұрады:

- 1) есту қабілетін дамыту;
- 2) дыбыстардың айтылуын қалыптастыру.

4. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнінің мақсаты—сөйлеу тілін көріп-естіп қабылдау және ауызша сөйлеу дағдыларын дамыту.

5. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнінің міндеттері:

1) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ашық таңдауда және жабық таңдауда ажырату есту-көру арқылы қабылдау;

2) дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, балаларға таныс мәтіндерді қабылдауға үйрету;

3) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату;

4) диалог жүргізуге үйрету;

5) сөйлемдерді ажырату, кескін сөздерді пайдалана отырып фразаларды құрастыру;

6) мәтіндерді есту-көру және есту арқылы қабылдауға, мағынасын түсінуге үйрету;

7) оқушылардың нақты, анық және мәнерлеп сөйлеуге үйрету;

8) сөйлеу кезінде логикалық екпінді сақтап сөйлеуге үйрету;

9) орфоэпиялық ережелерді сақтай отырып сөйлеуге үйрету.

6. Пәннің мазмұнын меңгеру үшін аптасына 18 сағаттан оқытылады (барлығы – 3024 сағат). Жалпы сағат саны кезеңдер бойынша төмендегіше бөлінеді:

- 1) дайындық сыныбында – 594 сағат;
- 2) 1-сыныпта – 594 сағат;
- 3) 2-сыныпта – 612 сағат;
- 4) 3-сыныпта – 612 сағат;
- 5) 4-сыныпта - 612 сағат.

7. Пәнді оқыту процесінде пәнаралық байланыстар жүзеге асырылады:

1) тіл дамыту пәнімен: "адам-табиғат-қоғам" туралы білімдерін толықтыру, табиғат құбылыстарымен адам, өсімдік, жан-жануарлар арасындағы байланыс пен тәуелділікті таныстыра отырып, оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, топсеруен кезінде, табиғатты бақылау барысында алған білімдерін, бақылағандарын оқушылардың сөздік қорын байыту, ауызша жазбаша тілін дамыту мақсатында пайдалану;

2) түзету ритмикасы пәнімен: түзету ырғағы кезінде ритмикалық қозғалыстар жасау, музыканы қабылдау нашар еститін балалардың естіп қабылдауын дамытуға, ауызша сөйлеу тілін қалыптастыруға ықпал етеді;

3) заттық-тәжірибелік оқыту пәнімен: еңбек тақырыбына байланысты шығармалар оқу барысында оқушыларды еңбексүйгіштікке баулу, адамдардың еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу, ермексазбен, табиғи материалдармен жұмыс жасау, қағаздарды қию, өрнектер салу, безендіру арқылы қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту;

4) қоршаған ортамен таныстыру пәнімен: "адам-табиғат-қоғам" туралы білімдерін толықтыру, табиғат құбылыстарымен адам, өсімдік, жан-жануарлар арасындағы байланыс пен тәуелділікті таныстыра отырып, оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, топсеруен кезінде, табиғатты бақылау барысында алған білімдерін, бақылағандарын оқушылардың сөздік қорын байыту, ауызша жазбаша тілін дамыту мақсатында пайдалану.

8. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнін оқыту кезінде қарапайымнан күрделіге көшу қағидасына сүйенеді. Дайындық сыныбында оқитын балалармен естіп қабылдауын дамыту жұмысы дыбысқа шартты қозғалыс реакциясын қалыптастырудан басталады. Берілетін сөздік материалдың көлемі жыл сайын ұлғайып отырады.

9. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәні фронтальды және жеке сабақта ұйымдастырылады:

1) фронтальды сабақтарда әртүрлі дыбыстарды қабылдауға үйретеді, қоршаған ортаның түрлі дыбыстарымен, сөйлеу тілінің қалыптасуы үшін қажетті болып табылатын дыбысталулардың сипаттамасын (дыбысталудың ұзақтығын қаттылығын,

биіктігін ажырату, дыбысталудың бағытын анықтау) ажыратуға үйретеді. Фронтальдық сабақтарда дыбыстарды қою және кемістіктерін түзету жұмысы жүргізілмейді. Фронтальды сабақтың негізгі міндеті: дыбыстарды дұрыс айту дағдыларын бекітеді;

2) жеке сабақтарда балалар есту арқылы сөздерді, сөз тіркестерін, фразаларды, мәтіндерді жабық (шектеулі) және ашық (шексіз) таңдауда ажыратуға, тануға, және дұрыс сөйлеуге үйретеді.

10. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнінің міндетті кезеңдерінің бірі сөздік материалдарды есту-көру және есту арқылы қабылдау болып табылады. Дыбыс айтуын қалыптастырудың алғашқы кезеңінде фонетикалық ритмика элементтерін пайдаланады.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

11. Есту қабілетін дамыту.

12. 1 тоқсан:

1) дыбысқа шартты қозғалыс реакциясын қалыптастыру;

2) дыбыстың бар жоғын анықтау;

3) қоршаған орта дыбыстарымен таныстыру, ажырату (жабық таңдауда), тану (ашық таңдауда);

4) есту арқылы тілдік емес және тілдік дыбыстармен таныстыру, ажырату (жабық таңдауда), тану (ашық таңдауда);

5) сөздік материалды (былдыр сөздерді, толық сөздерді) есту арқылы қабылдауға, ажыратуға (жабық таңдауда), тануға (ашық таңдауда) үйрету.

13. 2 тоқсан:

1) күнделікті пайдаланатын қарапайым сөздерді ажырату. (естіп-көруі және естіп қабылдауы арқылы): отыр, тұр, кел, көрсет;

2) жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: Ойыншықтар. Жемістер. Көкөністер. Оқу құралдары. Қыс. Жаңа жыл (аяз ата, ақшақар, шырша);

3) сөздерді танып ажырату: Екеуінің біреуін таңдап: доп-машина, тас-бала, алма-қалам, балапан-қуыршақ. Үшеуінен біреуін таңдау: доп-сағат-дәптер; тас-бала-қуыршақ; бала-шана-алма; терезе-балапан-қуыршақ. Төртеуінен біреуін таңдау: доп-машина-қуыршақ-апа; сағат-алма-терезе-бала. Бестен біреуін таңдау; доп-терезе-қуыршақ-тас-бала;

4) бала деңгейіне қарай ырғақтық-интонациялық қалыпты сақтай отырып сөздерді айту, суреттерге сәйкес кестелерді көрсету.

14. Тілдік емес дыбыстарды естіп қабылдауы:

1) қоршаған орта дыбыстары мен тұрмыстық дыбыстарды ажырату;

2) музыкалық ойыншықтарды есту арқылы ажырату;

3) жануарлардың дыбыстық еліктеулерін ажырату (ит, мысық, сиыр, жылқы және т.б.).

15. 3 тоқсан:

1) күнделікті пайдаланатын қарапайым сөздерді ажырату. (естіп-көруі және естіп қабылдауы арқылы): отыр, тұр, кел, көрсет. Сабақты ұйымдастыруға байланысты сөздерді, сөз тіркестерін, фразаларды танып ажырату: Құлаққапты ки. Дыбыс бар ма? Сәлем. Қаламды ал;

2) жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: Үй жануарлары. Азық-түлік. Асхана. Киімдер. Қыс қызықтары. Көктем. Наурыз;

3) диалог жүргізу: –Кітапты бер. –Ал. –Рахмет;

4) математикалық материалды ажырату - сандарды атау: бірден беске дейін, есептер : 2-1: Неше доп (аю)?;

5) сөздерді ажырату: оқу құралдары, математикалық терминдер, тапсырмалар (ал, бер, қой, жап, аш).

16. Тілдік емес дыбыстарды естіп қабылдауы:

1) қоршаған орта дыбыстарын жарыту;

2) дыбысталудың санын анықтау (біреу-көп, біреу-екеу-үшеу);

3) дыбысталудың бағытын анықтау.

17. 4 тоқсан:

1) сабақты ұйымдастыруға байланысты сөздерді, сөз тіркестерін, фразаларды танып ажырату: Сен не істейсін? Сен не істедің? Кітапты аш (жап). Сенде қалам бар ма? Менде қалам бар;

2) жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: Аңдар. Ыдыстар. Құстар. Жиһаздар. Жыл мезгілдері;

3) диалог жүргізу: - Сенде доп бар ма? - Менде доп бар. Ал менде жоқ;

4) буындық құрамы әртүрлі сөздерді ажырату (жабық таңдауда), тану (ашық таңдауда);

5) математикалық материалды ажырату - сандарды атау: бірден беске дейін, есептер : 2-1: Неше? Алу. Қосу термин сөздер.

18. Тілдік емес дыбыстарды естіп қабылдауы:

1) жануарлардың дыбыстық еліктеулерін ажырату;

2) тұрмыстық дыбыстар мен қаладағы дыбыстарды ажырату;

3) дыбысталудың ұзақтығын ажырату.

19. Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру.

20. Сөйлеу кезіндегі тыныспен жұмыс:

1) ұзақ тыныс шығаруды қалыптастыру. Мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы бір тыныста бірнеше буындарды бірге айтқызу (аз буыннан бастап көп буынға көшеміз);

2) буындық құрамы әртүрлі сөздерді айтқызу;

3) қарапайым қысқа фразаларды бір тыныс шығарғанда айтқызу.

21. Дауыспен жұмыс: биіктігі, күші, тембрі қалыпты дауысты қалыптастыру. Дауысты дыбыстарды айтқанда дауыстың бірқалыптылығын сақтап айтуға үйрету.

22. Дыбыстармен жұмыс:

1) негізгі концентрдің [а, о, у, ә, и, ә, ө, ү, ы, п, т, к, с, ш, м, н, л] дыбыстарын буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтқызу. Қосымша [б, қ] дыбыстарын буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтқызу. Дифтонгтарды [йә]-е, [йа]-я ашық, жабық және тұйық буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтқызу. Дыбыстарды қосымша дыбыссыз айтуға үйрету;

2) алғашқы концентрге кірмеген дыбыстарды айтылуы жақын дыбыстармен алмастырылады, мысалы: "топ" (доп), "алпа" (арба), "қасық" (қасық), "пил" (піл), "ан" (аң), "күл" (гүл), "шастық" (жастық), "уста" (ұста), "акаш" (ағаш), "аспас" (аспаз);

3) берілген концентрдегі айтылуы жақын дыбыстарды буында, сөзде, фразаларда бір-бірінен ажырату: а-о, а-ә, о-у, у-ү, ә-и, м-п, н-т, л-н, т-л.

23. Сөздермен жұмыс. Мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы екі-үш буыннан тұратын сөздерді бірге, қалыпты дауыспен, буындық құрамын толық айтқызу. Жұмысты жүргізу кезектілігі:

1) еліктеу арқылы айтқызу;

2) екі дауыссыз дыбыс қатар келгенде қуыстан шығатын дыбысты соза отырып бөліп айтқызу (мысалы: ас __паз);

3) бөлмей айтқызу;

4) суреттерді атау.

24. Фразалармен жұмыс:

1) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы 2-3 буыннан тұратын фразарды біртұтасын шығарғанда айтқызу;

2) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы хабарлы сұраулы сөйлемдерді екпінмен айтқызу. Сөйлеу кезінде қарым қатынастың вербальды емес құралдарын (мимика, бет әлпеттің қозғалысын) қолдану.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

25. Есту қабілетін дамыту.

26. 1 тоқсан:

1) қарапайым сөздерді (баяндауыш, толықтауыш сөздер), сөз тіркестері (зат есім, есімдік, сан есімдер) қысқа фразаларды, балаларға таныс мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: салем. Аппаратты тақ. Дыбыс бар ма? Сен не істейсің? Сен не істедің? Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Оқу құралдары", жыл мезгілдері - "Күз" (Күз айларын ата? Жапырақтар жерге түседі. Күн салқын. Жаңбыр жауып тұр.) "Көкөністер", "Жемістер". Азық-түліктер;

3) диалог жүргізу - (тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : (- Сенің атын кім? – Жанат. - Қалам бар ма? – Менде қалам жоқ. - Қаламды ал. - Рахмет);

4) сөздерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Оқу құралдары, ойыншықтар, жіктеу және сілтеу есімдіктерін пайдалану (сенікі, менікі, оныкі); тапсырмалар: ал, бер, қой, жап, оқы, аш, тарат, жаз, жина, неше болады, неше болды;

5) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану Мысалы: бірден... онға дейінгі сандарды атау, 10 сан көлеміндегі қосу алу амалдарын орындау. Қарапайым мәселе есептерді орындау. 4 алма болды. Арман 2 жеді. Неше алма қалды?;

6) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты балаға таныс қайталанып отыратын қысқаша 5-6 сөйлемдерді пайдалану. Арманда қарындаш бар. Айгүлде альбом бар. Жанарда кітап бар. Біз сурет саламыз.

27. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) дыбысталудың санын анықтау;

2) сөйлеудің темпін (тез, жай), қаттылығын (қатты, ақырын);

3) музыкалық аспаптарды қабылдау және ажырату.

28. 2 тоқсан:

1) қарапайым сөздерді (баяндауыш, толықтауыш сөздер), сөз тіркестері (зат есім, есімдік, сан есімдер) қысқа фразаларды, балаларға таныс мәтіндерді қабылдау. (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: салем. Аппаратты тақ. Дыбыс бар ма? Сен не істейсің? Сен не істедің? Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Отбасы", "Асхана", "Азық түлік" (азық-түлік түрлері, олармен іс-әрекет жасау) "Қыс", "Жаңа жыл" т.с.с.;

3) диалог жүргізу - (тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : - Кітапты бер. – Кітапты ал. –Рахмет. (- Менде кітап бар. –Ал менде, кітап жоқ.- Менікін ал. – Рахмет.);

4) сөздерді, сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Оқу құралдары, ойыншықтар, жіктеу және сілтеу есімдіктерін пайдалану (сенікі, менікі, оныкі); тапсырмалар: ал, бер, қой, жап, оқы, аш, тарат, жаз, жина, неше болады, неше болды;

5) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану Мысалы: бірден... онға дейінгі сандарды атау, 3+3, 5-2 амалдарын орындау. Үш алманы, бір қаламды ал, тағы 4 қалам ал. Неше? Неше болады? Мәселе есеп: 1 алманы ал. Тағы 3 алма ал. Неше алма болды;

б) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 5-6 дейінгі балаға таныс қайталанып отыратын қысқаша сөйлемдерді пайдалану. Арманда қарындаш бар. Айгүлде альбом бар. Жанарда кітап бар. Біз сурет саламыз.

29. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) дыбыс шығаратын ойыншықтарды ажырату;
- 2) жануарлар мен құстардың дауыстарын ажырату;
- 3) дыбыстық еліктеулерді ажырату.

30. 3 тоқсан:

1) қарапайым сөздерді (баяндауыш, толықтауыш сөздер), сөз тіркестері (зат есім, есімдік, сан есімдер) қысқа фразаларды, балаларға таныс мәтіндерді қабылдау. (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: сәлем. Аппаратты тақ. Дыбыс бар ма? Амандас. Қоштас. Бүгін аптаның қай күні? Бүгін нешесі? Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Қысқы демалыс", (есеп, қосу, алу, санау); "Көктем"; "Аналар мерекесі" "Наурыз";

3) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : - Сәлем. – Қайырлы күн. – Сенің атын кім? – Жанат. –Сенің атын кім? – Асем.- Сен нешедесің?- Мен жетідемін;

4) сөздерді, сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Отбасы ана, әке, апа; мекенжай, жеті жас, менің атым, анамның аты;

5) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану Мысалы: бірден... онға дейінгі сандарды атау, 2 дәптер сал, 1 шаршы сал, 4 шеңберді боя. Неше? Неше болады?; алма көп, қалам аз;

б) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 5-6 дейінгі балаға таныс қайталанып отыратын есімдік және зат есім сөздерді қысқаша сөйлемдерде пайдалану.

31. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) дыбысталудың ұзақтығын ажырату (ұзын, қысқа);
- 2) дыбысталудың жиілігін ажырату (жоғары, төмен);
- 3) дыбыстың шыққан бағытын анықтау (оң жақ, сол жақ, жоғары, төмен).

32. 4 тоқсан:

1) қарапайым сөздерді (баяндауыш, толықтауыш сөздер), сөз тіркестері (зат есім, есімдік, сан есімдер) қысқа фразаларды, балаларға таныс мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: сәлем. Аппаратты тақ. Дыбыс бар ма? Амандас. Қоштас. Сыныпта кім кезекші? Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Асхана", "Сынып", "Ұйықтайтын

бөлме" тақырыптары бойынша тапсырмаларды орындау. (қасықты апар, кітаптарды жина, жейдені іл, төсегінді жина, дәптерді сөмкеге сал). Жалпылама түсініктерді ажырату: жемістер, көкөністер, ойыншықтар, киімдер, жиһаздар;

3) диалог жүргізу - (тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : Өткен материал бойынша диалог құру. Отбасы. Сынып, асханада т.с.с. Сөздерді, сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Қарапайым сөйлемдерді ажырату. Асан күн салды. Жанат доп салды;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Мысалы: бірден... онға дейінгі сандарды атау, қосу, алу, қалды, болды, азайды, көбейді, аз, көп. 1 шаршы, 2 шеңберді боя. Неше? Неше болады?;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 5-7 дейінгі балаға таныс қайталанып отыратын есімдік және зат есім сөздерді қысқаша сөйлемдерде пайдалану.

33. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) тұрмыстық және қоршаған орта дыбыстарын ажырату;
- 2) дыбысталудың қаттылығын ажырату (қатты, ақырын, тыныш);
- 3) музыкалық ритмдерді ажырату.

34. Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру.

35. Сөйлеу кезіндегі тыныспен жұмыс:

- 1) ұзақ тыныс шығаруды қалыптастыру;
- 2) қабысып жарып шығатын дыбыстардан құрылған буындырды бөлмей бірге айтқызып үйрету (папапапа және тататата). Буындық құрамы әртүрлі сөздерді айтқызу;
- 3) қарапайым қысқа фразаларды бір тыныс шығарғанда айтқызу.

36. Дауыспен жұмыс: биіктігі, күші, тембрі қалыпты дауысты қалыптастыру. Дауыстың күшіне қарай (қатты, ақырын) өзгертуге үйрету.

37. Дыбыстармен жұмыс:

1) негізгі концентрдің [а, о, у, э, и, ә, ө, ү, ы, п, т, к, с, ш, м, н, л] және қосымша берілген [б, қ] дыбыстарын буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтылуын бекіту. Дифтонгтарды [йә]-е, [йа]-я ашық, жабық және тұйық буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтылуын бекіту;

2) қазақ тіліндегі [і, ұ, д, й, г, ғ, ж, з, ң, в, р, х, ф, щ, ц, һ, ч] дыбыстарды ашық, жабық және тұйық буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтқызу;

3) дифтонгтарды [йә]-е, [йа]-я, [йу]-ю, [йо]-Ұ ашық, жабық және тұйық буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтылуын бекіту;

4) айтылуы жақын дыбыстарды буында, сөзде, фразаларда бір-бірінен ажырату: а-о, а-ә, а-э, о-у, о-ө, у-ү, ұ-у, ұ-ү, ө-ү, ы-і, і-и, и-е, ә-е, м-п, н-т, л-н, р-л, т-л, п-б, п-ф, с-з, ш-ж, д-т, к-қ, г-ғ, қ-х;

5) дыбыстардың дұрыс айтылуын бекіту барысында артикуляциясы жақын дыбыстарды ажыратуға береді

б) дұрыс айта алмайтын дыбыстарды түзету.

38. Сөздермен жұмыс:

1) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы екі-үш буыннан тұратын сөздерді бірге, қалыпты дауыспен, буындық құрамын толық айтқызу;

2) жұмысты жүргізу кезектілігі:

еліктеу арқылы айтқызу;

екі дауыссыз дыбыс қатар келгенде қуыстан шығатын дыбысты соза отырып бөліп айтқызу (мысалы: ас __паз);

бөлмей айтқызу;

суреттерді атау;

3) орфоэпиялық ережелерін сақтап айтуға үйрету.

39. Фразалармен жұмыс:

1) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы 4-6 буыннан тұратын фразарды біртұтасын шығарғанда айтқызу;

2) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы хабарлы, сұраулы сөйлемдерді екпінмен айтқызу;

3) эмоциямен сөйлеуге үйрету (қуану, таң қалу, қорқу, және т.б.).

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

40. Есту қабілетін дамыту.

41. 1 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс және таныс емес сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау. (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: Қай сабақ? Жеке сабақ. Сен сабақта не істейсің? Сен сабақта не істедің? Біз қандай дыбыстарды жақсы айтамыз? Сыныпта қай сабақ? Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Күз", "Отбасы", "Оқу іс-әрекеті. Тапсырмаларды орындау", "Оқу құралдары", Диалог жүргізу - (тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі: ал, сал, бер, қой, не үшін керек, керек пе, мен алдым, не істейміз сөздерін пайдалана отырып диалог құру;

3) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Қарапайым сөйлемдерді ажырату. Құрамында бірнеше зат есім сөздері бар сөйлемдерді ажырату: мысалы: Асанда қарындаш, желім, қағаз бар. Айдоста қайшы, дәптер, өшіргіш бар. Біртіндеп кескін сөйлемдерге көшу;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Мысалы: бірден... 20 сандарды атау. Қарапайым мәселе есептерде артық, кем терминдерін пайдалану. Неше? Неше болады?;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты жеті, сегіз сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану.

42. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ажырату және тану;

2) жануарлардың дауыстарын ажырату және тану;

3) қоршаған орта дыбыстарын ажырату және тану.

43. 2 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс және таныс емес сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: Қай сабақ? Жеке сабақ. Сен сабақта не істейсін? Сен сабақта не істедің? Біз қандай дыбыстарды жақсы айтамыз? Сыныпта қай сабақ? Сыныпта кім кезекші? Кезекші не істейді? Реті бойынша нешінші сабақ? Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Күзгі демалыс", "Жыл мезгілдері", "Біздің сынып", "Асхана", "Қыс", "Жаңа жыл";

3) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : өз өтінішін білдіру, тапсырмалар мен педагог өтінішін түсініп қабылдау, өз ойын білдіру. Өз бетінше немесе мұғалім сұрауы бойынша басқа адамдармен қарым-қатынасқа түсінуге үйрету: Менде бар, жоқ; керек, ал, сал: сенде барма, жоқпа. Басқаларға сұрақ қою;

4) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, қарапайым сөйлемдерді ажырату. Құрамында бірнеше зат есім сөздері бар сөйлемдерді ажырату. Күрделі сөйлемдерді ажырату.сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш сөздерді пайдалану;

5) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Мысалы: ондықтарды атау. Қосынды, қосылғыш, азайғыш, азайтқыш терминдерін ажырату.барлығы қанша? Нешеге көп? нешеге аз? Мәселе есептер шығару;

6) мәтінмен жұмыс барысында баланың – қабылдау деңгейіне байланысты жеті, сегіз сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану.

44. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ажырату және тану;

2) жануарлардың дауыстарын ажырату және тану;

3) қоршаған орта дыбыстарын ажырату және тану.

45. 3 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс және таныс емес сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау. (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату. Анаң қайда жұмыс істейді? Сен қайда тұрасың? Сенің досың бар ма? Досыңның аты кім? Түскі асқа не жедің? Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Қысқы демалыс", "Аңдар", "Үй жануарлары", "Көктем";

3) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : өз өтінішін білдіру, тапсырмалар мен педагог өтінішін түсініп қабылдау, өз ойын білдіру. Өз бетінше немесе мұғалім сұрауы бойынша басқа адамдармен қарым-қатынасқа түсінуге үйрету. - Сен не істейсің? Не істедің? Не жедің? Қайда бардың? Не істегің келеді? т.с.с. сұрақ жауап алмасу;

4) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, қарапайым сөйлемдерді ажырату. Құрамында бірнеше зат есім сөздері бар сөйлемдерді ажырату. Күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу;

5) математикалық материалды ажырату – 11-100 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. Геометриялық фигураларды ажырату; Мысалы: шеңберді көрсет, үшбұрышты сал, екі шаршы ал, 2 сопақшаны боя. Сен неше қалам алдың? 2 артық қалам ал? Сенде неше алма бар?;

6) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты жеті, сегіз сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану.

46. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ажырату және тану;

2) жануарлардың дауыстарын ажырату және тану;

3) қоршаған орта дыбыстарын ажырату және тану.

47. 4 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс және таныс емес сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату. Сен не істегенді ұнатасың? Саған қандай сабақ ұнайды? Еңбек сабағында сен не істейсің? Қыста ауа райы қандай? Жыл мезгілдерін ата? Саған қай жыл мезгілі ұнайды? Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Көктемгі демалыс", "

Көктем", "Оқу іс-әрекеті", "Жаз", "Жазғы демалыс". Диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі: Есімдіктер мен зат есімдерді пайдалана отырып диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. "Дүкенде", "Кітапханада": мысалы; "Дүкенде" ойыны. – Сәлеметсізбе. – Сәлем. – Сізде нан бар ма? – Маған сүт, кант беріңізші? – Неше теңге тұрады? т.с.с.;

3) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, қарапайым сөйлемдерді ажырату. Құрамында бірнеше зат есім сөздері бар сөйлемдерді ажырату. Күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау;

4) математикалық материалды ажырату – 11-100 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. Геометриялық фигураларды ажырату: Мысалы: шеңберді көрсет, үшбұрышты сал, екі шаршы ал, 2 сопақшаны боя. Сен неше қалам алдың? 2 артық қалам ал? сенде неше алма бар? Өлшем бірлік терминдерін ажырату: мысалы: сантиметр, метр, грамм, килограмм т.с.с. 2 см кесінді сыз. Асанда 10 дәптер. Анельде 5 дәптерге артық. Анельде неше дәптер?;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты жеті, сегіз сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді пайдалану.

48. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) дыбысталатын ойыншықтар мен саз аспаптарын ажырату және тану;
- 2) былдыр сөздер мен жануарлардың дауыстарын ажырату және тану;
- 3) тұрмыстық дыбыстарды ажырату.

49. Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру.

50. Сөйлеу кезіндегі тыныспен жұмыс:

1) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы бір тыныста бірнеше буындарды бірге айтқызу (папапапа немесе тататата);

2) 8-10 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды бір тынысты шығарғанда айтқызу. Мысалы: Балалар далада ойнады.

51. Дауыспен жұмыс. Сөйлесіп отырған адаммен ара қашықтыққа байланысты дауыстың күшін өзгертуге үйрету (қатты айту, ақырын айту, сыбырлап айту). Мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы сөйлемдерді хабарлы және сұраулы екпінмен айтуға үйрету.

52. Дыбыстармен жұмыс:

1) дұрыс айта алмайтын дыбыстарды түзету және бекіту. Алмастырып айтатын дыбыстардың орнына керек дыбыстарды айтқызу;

2) сөздердегі дыбыстарды ажырату:

дауысты дыбыстар: а-ә, о-ө, ұ-ү, ә-е, у-ұ;

дауыссыз дыбыстар: қуыстан шығатын дыбыстар: с-з, ш-ж, с-ш, з-ж, ф-в; мұрындық дыбыстар: м-б, н-д, б-п, м-п, н-л;

қабысып жарып шығатын дыбыстар: т-д, б-п, г-к, г-ғ, к-қ.

53. Сөздермен жұмыс:

1) өз бетімен 4-5 буыннан тұратын таныс сөздерді буындық құрамын сақтай отырып, орфоэпия ережесіне сай айтқызу;

2) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы 4-5 буыннан тұратын таныс емес сөздерді буындық құрамын толық сақтай отырып, орфоэпия ережесіне сай айтқызу;

3) құрамында екі дауыссыз дыбыс қатар келген сөздерді бірге айтқызу. Мысалы: дәптер, қант;

4) "Буын", "екпін" ұғымы. Екі, үш, төрт, бес буынды сөздердегі буынның санын анықтау;

5) орфоэпия ережесін білу және сөйлеу кезінде өз бетімен қолдану: төсек-төсек, мектепке барады-мектепке барат, көмектес-көмөктес, аспаз-аспас.

54. Фразалармен жұмыс:

1) мәтінді оқу кезінде хабарлы және сұраулы екпіндерді қолдану;

2) мұғаліммен қосарланып және өз бетімен қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айтқызу.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

55. Есту қабілетін дамыту. 1 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату. Оқу ісі әрекетіне байланысты сөйлеу тілі материалы: Қаламды ал да үстелге қой. Кітапты ашып сөздерді оқы. Қандай сабақ болды? Математикадан қандай тапсырма берілді? Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Жазғы демалыс", "Күз келді", "Ауа райы", "Мамандықтар", "Оқу іс-әрекеті. Тапсырмалар";

3) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі: Есімдіктер мен зат есімдерді пайдалана отырып диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. диалог барысында демонстрациялау. Мысалы: "Шеберханада" Еңбек мұғалімі мен оқушыны дайындап диалогты шеберханада өткізу;

4) "Сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, қарапайым сөйлемдерді ажырату. Құрамында бірнеше зат есім

сөздері бар сөйлемдерді ажырату. Күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау;

5) математикалық материалды ажырату – 11-100 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2, 3, 4 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Геометриялық фигураларды ажырату: Мысалы: шеңберді көрсет, үшбұрышты сал, екі шаршы ал, 2 сопақшаны боя. Сен неше қалам алдың? 2 артық қалам ал? Сенде неше алма бар? Өлшем бірлік терминдерін ажырату: мысалы: сантиметр, метр, грамм, килограмм т.с.с. жалғастыру;

6) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты жеті, сегіз сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді пайдалану.

56. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) әртүрлі музыкалық ритмдерді ажырату;
- 2) тұрмыстық дыбыстарды ажырату және тану;
- 3) түрлі саз аспаптарын ажырату.

57. 2 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату. Оқу ісі әрекетіне байланысты сөйлеу тілі материалдары: Қаламды ал да үстелге қой. Кітапты ашып сөздерді оқы. Қандай сабақ болды? Математикадан қандай тапсырма берілді? Сен кеше кешке не істедің? Сен таңғы асқа не жедің? Кеше ауа райы қандай болды? Ертең неше сабақ болады? Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Асхана", "Көлік түрлері", "Желтоқсан мерекелері" (Тәуелсіздік күні. Жаңа жыл);

3) диалог жүргізу - (тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : Есімдіктер мен зат есімдерді пайдалана отырып диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. Диалог кезінде сөйлем мүшелерінен: бастауыш, баяндауыш, анықтауыш, толықтауышты қосу. Диалог барысында демонстрациялау. Мысалы: "Шеберханада" Еңбек мұғалімі мен оқушыны дайындап диалогты шеберханада өткізу. Сурет бойынша диалог құрастыру;

4) "Сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сюжеті бойынша ұқсас суретке сәйкес сөйлемді табу. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, қарапайым сөйлемдерді ажырату. Құрамында бірнеше зат есім сөздері бар сөйлемдерді

ажырату. Күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау;

5) математикалық материалды ажырату – 11-100 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2, 3, 4, 5 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Геометриялық фигураларды ажырату. Өлшем бірлік терминдерін ажыратуды жалғастыру. Мәселе есеп: алма 4, ал алмұрт 2 есе көп. Алмұрт нешеу?;

6) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты жеті, сегіз сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді пайдалану. Мәтін бойынша жоспар құрып үйрену.

58. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) дыбысталудың санын анықтау;

2) әртүрлі жиіліктегі дауыстарды ажырату (ересектер, балалардың дауысы);

3) дыбысталулардың бағытын анықтау.

59. 3 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс және таныс емес сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату. Оқу ісі әрекетіне байланысты; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материялы бойынша сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындау. Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Туған күн", "Дәрігерде", "Көктем", "8 наурыз", "Наурыз";

3) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : Диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. Диалог кезінде сөйлем мүшелерінен: бастауыш , баяндауыш, анықтауыш, толықтауышты қосу. Диалог барысында демонстрациялау. Суреттерді пайдалана отырып диалог құру;

4) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрлымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сюжеті бойынша ұқсас суретке сәйкес сөйлемді табу. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау жалғастыру. Жалғаулық сөздері бар күрделі сөйлемдерді ажырату (пен, мен, және, немесе, өйткені);

5) математикалық материалды ажырату – 11-100 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2-7

көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Мәселе есептерде артық, кем, есе артық, есе кем терминдерін пайдалануды жалғастыру;

б) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты жеті, сегіз сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді пайдалану. Мәтін бойынша жоспар құрып үйренуді жалғастыру.

60. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) тұрмыстық шуылдарды ажырату (шаңсорғыш, есіктің қоңырау және т.б.);

2) көшедегі дыбыстарды ажырату (көліктің даусы, құрылыстың дауысы);

3) адам шығаратын тілдік емес дыбыстар (жылау, күлу, түшкіру, жөтелу және т.б.).

61. 4 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс және таныс емес сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: оқу ісі әрекетіне байланысты; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материялы бойынша сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындау. Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Көктем келді", "Мен және менің отбасым", "Дәріхана", "Жаз", "Жазғы демалыс";

3) диалог жүргізу - (тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : Диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. Диалог кезінде сөйлем мүшеоерінен: бастауыш , баяндауыш, анықтауыш, толықтауышты қосу. Диалог барысында демонстрациялау. Суреттерді пайдалана отырып диалог құруды жалғастыру;

4) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сюжеті бойынша ұқсас суретке сәйкес сөйлемді табу. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау жалғастыру. Жалғаулық сөздері бар күрделі сөйлемдерді ажырату. (пен, мен, және, немесе, өйткені);

5) математикалық материалды ажырату – 11-100 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2-9 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Мәселе есептерде артық, кем, есе артық, есе кем терминдерін пайдалануды жалғастыру;

б) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты жеті, сегіз сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану.

Деформацияланған мәтіндерді пайдалану. Мәтін бойынша жоспар құрып үйренуді жалғастыру. Жоспар бойынша мазмұндама жасауды үйрену.

62. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) табиғатта шығатын дыбыстар (желдің соққаны, күннің күркірегені және т.б.);
- 2) адам шығаратын тілдік емес дыбыстар (жылау, күлу, түшкіру, жөтелу және т.б.);
- 3) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ажырату және тану.

63. Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру.

64. Сөйлеу кезіндегі тыныспен жұмыс:

1) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы бір тыныста бірнеше буындарды бірге айтқызу (папапапа немесе тататата);

2) 10-12 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды қажетті синтагм үзілістерін графикалық белгісіне қарап таныс емес сөздерде еліктеу арқылы, таныс сөздерде өз беттерімен айту. Мысалы: Біз ертең демалысқа шығамыз.

65. Дауыспен жұмыс:

1) мұғалімге еліктеу арқылы және өз бетімен сұрақ қойған кезде дауысты қаттырақ шығарып логикалық екпін түсіріп айту. Мысалы, Кім сабақта жоқ? Сен қайда барасың? ;

2) сөйлемдерді хабарлы, лепті, сұраулы екпінмен айтқызу. Мысалы: Көктем келді. Алақай! Көктем келді! Көктем келді ме?.

66. Дыбыстармен жұмыс:

1) дұрыс айта алмайтын дыбыстарды түзету және бекіту;

2) сөздердегі айтылуы жақын дыбыстарды ажырату:

дауысты дыбыстар: а-ә, о-ө, ұ-ү, ә-е, у-ұ;

дауыссыз дыбыстар: қуыстан шығатын дыбыстар: с-з, ш-ж, с-ш, з-ж, ф-в;

мұрындық дыбыстар: м-б, н-д, б-п, м-п, н-л;

қабысып жарып шығатын дыбыстар: т-д, б-п, г-к, г-ғ, к-қ;

аффрикаттар: ч, ц, щ.

67. Сөздермен жұмыс:

1) мәтіндерді, тақпақтарды орфоэпиялық ережесін сақтай отырып айтқызу;

2) жеке дыбыстардың дыбысталуы;

3) ерін үндестігі: құлын-құлұн, төсек-төсөк, көңүлді-көңілді;

4) дифтонгтардың дыбысталуы: тақия-тақыйа, Әлия-Әлійә, иық-ыйық, қию-қыйуу;

5) дауысты дыбыстардың дыбысталуы: шай-шәй, жай-жәй, лақ-ылақ;

б) сөз ішінде дыбысталуы: абжылан-апжылан, сенген-сеңген, басшы-башшы, кесші-кешші;

7) екі сөз жігінде: ақ жауын-ағжауұн, ақ ала-ағала, тақ сан-тахсан, алып ұшу-алыб ұшуу.

68. Фразалармен жұмыс:

1) мәтінді оқу кезінде хабарлы және сұраулы екпіндерді қолдану;

2) мұғаліммен қосарланып және өз бетімен қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айтқызу.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

69. Есту қабілетін дамыту. 1 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: оқу іс-әрекетіне байланысты; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материялы бойынша сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындау. Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Оқу іс-әрекеті бойынша тапсырмаларды орындау", "Табиғаттын маусымдық өзгеруі", "Алтын күз";

3) диалог жүргізу - (тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. Диалог кезінде сөйлем мүшеоерінен: бастауыш, баяндауыш, анықтауыш, толықтауышты қосу. Диалог барысында демонстрациялау. Суреттерді пайдалана отырып диалог құруды жалғастыру. Жүргізілген экскурсия бойынша диалог құру;

4) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сюжеті бойынша ұқсас суретке сәйкес сөйлемді табу. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау жалғастыру. Жалғаулық сөздері бар күрделі сөйлемдерді ажырату (пен, мен, және, немесе, өйткені). Дұрыс-дұрыс емес ойыны. Мысалы: Мұғалім оқушыға бала кітап оқып отырған суретті ұсынып – қыз кітап оқып отыр деп айтады. Оқушы міндеті дұрысын таңдау. Біртіндеп ойын түрін күрделендіруге болады. Деформацияланған сөйлеммен жұмыс;

5) математикалық материалды ажырату – 11-100 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2-9 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Мәселе есептерде артық, кем, есе артық, есе кем терминдерін пайдалануды жалғастыру. Сурет бойынша есептер құрастыру;

6) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10-12 сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді пайдалану. Мәтін бойынша жоспар құрып үйренуді жалғастыру. Жоспар бойынша мазмұндама жасауды үйрену.

70. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) табиғатта шығатын дыбыстар (желдің соққаны, күннің күркірегені және т.б.);
- 2) адам шығаратын тілдік емес дыбыстар (жылау, күлу, түшкіру, жөтелу және т.б.);
- 3) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ажырату және тану.

71. 2 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс және таныс емес сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді, мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату. Бүгін қанша сабақ? Сен сабақта не үйрендің? Ертең неше сабақ? Саған қай жыл мезгілі ұнайды? Неге? Не үшін? Оқу іс-әрекетіне байланысты; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материалы бойынша сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындауды жалғастыру. Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Менің үйім", "Біздің пәтер", "Менің досым", "Қыс", "Жаңа жыл";

3) диалог жүргізу - (тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. Диалог кезінде сөйлем мүшелерінен: бастауыш, баяндауыш, анықтауыш, толықтауышты қосу. Диалог барысында демонстрациялау. Суреттерді пайдалана отырып диалог құруды жалғастыру. Жүргізілген экскурсия бойынша диалог құру. Театр, кинотеатр, музейде өткен экскурсия бойынша диалог құру. Досының туған күні, мен кім болғым келеді, досын сипаттау тақырыптарына диалог жүргізу;

4) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сюжеті бойынша ұқсас суретке сәйкес сөйлемді табу. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау жалғастыру. Жалғаулық сөздері бар күрделі сөйлемдерді ажырату (пен, мен, және, немесе, өйткені). Дұрыс-дұрыс емес ойыны. Мысалы: Мұғалім оқушыға бала кітап оқып отырған суретті ұсынып. – қыз кітап оқып отыр деп айтады. Оқушы міндеті дұрысын таңдау. Біртіндеп ойын түрін күрделендіруге болады. Деформацияланған сөйлеммен жұмыс;

5) математикалық материалды ажырату – 11-100 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2-9 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Мәселе есептерде артық, кем, есе артық, есе кем терминдерін пайдалануды жалғастыру. Сурет бойынша есептер құрастыру ды жалғастыру;

б) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10 сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді пайдалану. Мәтін бойынша жоспар құрып үйренуді жалғастыру. Жоспар бойынша мазмұндама жасу.

72. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) табиғатта шығатын дыбыстар (желдің соққаны, күннің күркірегені және т.б.);
- 2) жануарлар мен құстардың дауыстарын ажырату және тану;
- 3) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ажырату және тану.

73. 3 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс және таныс емес сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату. Табиғат құбылыстары; оқу іс-әрекетіне байланысты; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материалы бойынша сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындауды жалғастыру. Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Қыс", "Қыс қызықтары" "Мамандықтар", "Біздің мектеп", "Күн тәртібі", "Көктем мерекелері";

3) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. Диалог кезінде сөйлем мүшелерінен: бастауыш, баяндауыш, анықтауыш, толықтауыш, пысықтауышты қосу. Диалог барысында демонстрациялау. Суреттерді пайдалана отырып диалог құруды жалғастыру. Жүргізілген экскурсия бойынша диалог құру. Театр, кинотеатр, музейде өткен экскурсия бойынша диалог құру. Досының туған күні, мен кім болғым келеді, досын сипаттау тақырыптарына диалог жүргізу ді жалғастыру;

4) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сюжеті бойынша ұқсас суретке сәйкес сөйлемді табу. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау жалғастыру. Жалғаулық сөздері бар күрделі сөйлемдерді ажырату. (пен, мен, және, немесе, өйткені.). Дұрыс-дұрыс емес ойыны. Мысалы: Мұғалім оқушыға бала кітап оқып отырған суретті ұсынып – қыз кітап оқып отыр деп айтады. Оқушы міндеті дұрысын таңдау. Біртіндеп ойын түрін күрделендіруге болады. Деформацияланған сөйлеммен жұмыс жасау;

5) математикалық материалды ажырату – 11-100 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2-9 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Мәселе

есептерде артық, кем, есе артық, есе кем терминдерін пайдалануды жалғастыру. Сурет бойынша есептер құрастыруды жалғастыру;

б) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10 сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді пайдалану. Мәтін бойынша жоспар құрып үйренуді жалғастыру. Жоспар бойынша мазмұндама жасу.

74. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) табиғатта шығатын дыбыстар (желдің соққаны, күннің күркірегені және т.б.);
- 2) дыбысталудың ұзақтығын, қаттылығын, санын анықтау;
- 3) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ажырату және тану.

75. 4 тоқсан:

1) дыбысталуы бойынша таныс және таныс емес сөздерді, қысқа фразаларды, қарапайым және күрделі сөйлемдерді мәтіндерді қабылдау (естіп-көруіне және естуіне сүйеніп қабылдау);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату. Табиғат құбылыстары; оқу іс-әрекетіне байланысты; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материялы бойынша сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындауды жалғастыру. Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Көктем келді", "Құстар біздің досымыз", "Адамдардың көктемдегі еңбегі", "Бау-бақша", "Мамыр мерекелері";

3) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. Диалог кезінде сөйлем мүшеоерінен: бастауыш, баяндауыш, анықтауыш, толықтауыш, пысықтауышты қосу. Диалог барысында демонстрациялау. Суреттерді пайдалана отырып диалог құруды жалғастыру. Жүргізілген экскурсия бойынша диалог құру. Театр, кинотеатр, музейде өткен экскурсия бойынша диалог құру. Досының туған күні, мен кім болғым келеді, досын сипаттау тақырыптарына диалог жүргізуді жалғастыру;

4) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сюжеті бойынша ұқсас суретке сәйкес сөйлемді табу. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау жалғастыру. Жалғаулық сөздері бар күрделі сөйлемдерді ажырату. (пен, мен, және, немесе, өйткені). Дұрыс-дұрыс емес ойыны. Мысалы: Мұғалім оқушыға бала кітап оқып отырған суретті ұсынып. – қыз кітап оқып отыр деп айтады. Оқушы міндеті дұрысын таңдау. Біртіндеп ойын түрін күрделендіруге болады. Деформацияланған сөйлеммен жұмыс жасау;

5) математикалық материалды ажырату – 11-100 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2-9 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Мәселе есептерде артық, кем, есе артық, есе кем терминдерін пайдалануды жалғастыру. Сурет бойынша есептер құрастыруды жалғастыру;

б) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10-12 сөйлемге дейінгі қарапайым және күрделі сөйлемдері бар мәтіндерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді пайдалану. Мәтін бойынша жоспар құрып үйренуді жалғастыру. Жоспар бойынша мазмұндама жасу.

76. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) табиғатта шығатын дыбыстарды ажырату және тану (желдің соққаны, күннің күркірегені және т.б.);

2) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ажырату және тану.

77. Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру.

78. Сөйлеу кезіндегі тыныспен жұмыс: жаттап алған мәтінді синтагмдік үзілістерін сақтай отырып дұрыс тыныс шығарып айтқызу.

79. Дауыспен жұмыс:

1) мәтінді оқыған кезде хабарлы, сұраулы, лепті екпіндерді дұрыс айтқызу;

2) сөйлемдерді хабарлы, лепті, сұраулы екпінмен айтқызу.

80. Дыбыстармен жұмыс:

1) дұрыс айта алмайтын дыбыстарды түзету және бекіту;

2) сөздердегі айтылуы жақын дыбыстарды ажырату:

дауысты дыбыстар: а-ә, о-ө, ұ-ү, ә-е, у-ұ;

дауыссыз дыбыстар: қуыстан шығатын дыбыстар: с-з, ш-ж, с-ш, з-ж, ф-в;

мұрындық дыбыстар: м-б, н-д, б-п, м-п, н-л;

қабысып жарып шығатын дыбыстар: т-д, б-п, г-к, г-ғ, к-қ;

аффрикаттар: ч-ц, ц-с, ч-ш.

81. Сөздермен жұмыс:

1) мәтіндерді, тақпақтарды орфоэпиялық ережесін сақтай отырып айтқызу;

2) ы және й дыбыстарының тіркесі: ми-мый, жина-жыйна;

3) і және й дыбыстарының тіркесі: иіс-іііс, киіз-кйііс;

4) жеке ы дыбысы: мия-мыйа, қию-қыйуу, сия-сыйа;

5) жеке ұ дыбысы: су-сұу, ту-тұу, буын-бұуын.

82. Фразалармен жұмыс:

1) мәтінді оқу кезінде хабарлы және сұраулы екпіндерді қолдану;

2) мұғаліммен қосарланып және өз бетімен қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айтқызу;

3) диалог кезінде логикалық екпіндерді қолдануға үйрету.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

83. Пәндік нәтижелер. Дайындық сыныптың соңында оқушылар:

- 1) тілдік және тілдік емес дыбыстарды көру-есту арқылы, есту арқылы қабылдау және ажырата;
- 2) берілген сөздерді, сөз тіркестерін, фразаларды есту арқылы қабылдай және айта;
- 3) оқу іс әрекетін ұйымдастыруға байланысты сөздік материалдарды;
- 4) тақырыптарға байланысты сөздік материалдарды;
- 5) 3-5 қысқа сөйлемнен тұратын мәтіндерді есту арқылы қабылдай және айта;
- 6) дыбысталатын ойыншықтарды ажырата;
- 7) дыбыстың шыққан бағытын анықтай;
- 8) дыбысталудың қарқындылығы, ұзақтығын, санын ажырата білуі керек.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

84. Пәндік нәтижелер. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) берілген сөздерді, сөз тіркестерін, фразаларды есту арқылы қабылдау және айта;
- 2) оқу іс әрекетін ұйымдастыруға байланысты сөздік материалдарды;
- 3) тақырыптарға байланысты сөздік материалдарды;
- 4) 5-7 қысқа сөйлемнен тұратын мәтіндерді есту арқылы қабылдау және айта;
- 5) тілдік емес дыбыстарды, әуенді, жануарлардың, құстардың дауыстарын аппаратпен және аппаратсыз есту арқылы қабылдай;
- 6) есту арқылы жиілігі әртүрлі дауыстарды қабылдау және әртүрлі жиілікте сөйлей ала;
- 7) дыбыстың шыққан бағытын анықтай;
- 8) ересек адаммен баланың дауысын ажырата ала;
- 9) 5-8 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды бір тынысты шығарғанда айта ала;
- 10) өз бетімен 4-5 буыннан тұратын таныс сөздерді буындық құрамын сақтай отырып, орфоэпия ережесіне сай айта;
- 11) қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айта;
- 12) 7-8 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды бір тыныс шығарғанда айта;
- 13) хабарлы және сұраулы сөйлемдерге байланысты дауыстың мәнерін өзгерте біла;
- 14) қазақ тіліндегі дыбыстарды ашық, жабық және тұйық буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айта;
- 15) екі дауыссыз қатар келген сөздерді дұрыс айта білуі тиіс.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

85. Пәндік нәтижелер. 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді ажырата;
- 2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырата;
- 3) диалог жүргізе;
- 4) сөйлемдерді ажырата;
- 5) математикалық материалды ажырату және тани;
- 6) 8-10 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді ажырата;
- 7) таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдана;
- 8) 9-10 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды бір тынысты шығарғанда айта;
- 9) сөйлесіп отырған адаммен ара қашықтыққа байланысты дауыстың күшін өзгерте;
- 10) сөздердегі дыбыстарды ажырата;
- 11) өз бетімен 4-5 буыннан тұратын таныс сөздерді буындық құрамын сақтай отырып, орфоэпия ережесіне сай айта;
- 12) "Буын", "Екпін" ұғымын;
- 13) мәтінді оқу кезінде хабарлы және сұраулы екпіндерді қолдана;
- 14) қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айта білуі тиіс.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

86. Пәндік нәтижелер. 3-сыныптың соңында оқушылар:
- 1) дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді ажырату және тани;
  - 2) таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдана;
  - 3) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату және тани;
  - 4) диалог жүргізе;
  - 5) ұқсас бірнеше сөйлемдер арасынан керекті сөйлемдерді тани;
  - 6) математикалық материалды ажырата және тани;
  - 7) деформацияланған мәтіндерді қабылдай және ажырата;
  - 8) 10-12 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді ажырата;
  - 9) 13-15 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды қажетті синтагм үзілістерін графикалық белгісіне қарап таныс емес сөздерде еліктеу арқылы, таныс сөздерде өз беттерімен айта;
  - 10) сөйлемдерді хабарлы, лепті, сұраулы екпінмен айта;
  - 11) сөздердегі айтылуы жақын дыбыстарды ажырата;
  - 12) мәтіндерді, тақпақтарды орфоэпиялық ережесін сақтай отырып айта білуі тиіс.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

87. Пәндік нәтижелер. 4-сыныптың соңында оқушылар:
- 1) дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді ажырата және тани;

- 2) таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдана;
- 3) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырата және тани;
- 4) диалог жүргізе;
- 5) сұрақ жауап алмаса;
- 6) жоспар құрып, жоспар бойынша мәтінді мазмұндай;
- 7) мәтінді оқыған кезде хабарлы, сұраулы, лепті екіпіндерді дұрыс айта;
- 8) сөздердегі айтылуы жақын дыбыстарды ажырата;
- 9) мәтіндерді, тақпақтарды орфоэпиялық ережесін сақтай отырып айта;
- 10) қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айта білуі тиіс.

88. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

- 1) Қазақстан Республикасы Конституциясы туралы түсінігі болуы және оны құрметтеуінен;
- 2) өз Отанына деген мақтаныш сезімінен;
- 3) өз ана тілін білуі және құрметтеуінен, өз халқының және Қазақстанда өмір сүріп жатқан басқа ұлттардың салт-дәстүріне және басқа құндылықтарына құрметпен қарауынан;
- 4) өз елінің, туған өлкесінің табиғатын аялауға және қорғауға ұмтылуынан;
- 5) үлкендерге құрметпен, кішілерге қамқорлықпен қарап, айналасына мейірімді, кішіпейілділігінен көрініс табады.

89. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

- 1) сөйлеу тілін қарым қатынас құралы ретінде қолдана білуімен;
- 2) қарым қатынас кезінде сөздік материалдарды естіп қабылдауымен;
- 3) ауызша сөйлеу тілін меңгеруімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 126-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалған) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің дайындық сыныбы үшін "Сауат ашу (оқу, жазу)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 126-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Сауат ашу кезеңі қазақ тілінің грамматикасына және әдебиет туралы білім жүйесіне кіріспе болып табылады. Оқушылардың оқу және жазу дағдыларын қалыптастыру, қарапайым грамматикалық ұғымдармен таныстыру, айтатын ойын толық, түсінікті, жүйелі жеткізе білуге, байланыстыра сөйлеуге үйрету, ауызша, жазбаша тілін дамыту, сөздік қорын байыту және белсендіру мақсаттарын жүзеге асыруға бағытталады. Суреттерге қарап жеке әріптерден сөз құрауды керекті орнына қоя білуді үйренеді. Жазуға үйрету алдында қолдың, саусақтың, саусақ ұштарының қозғалысын дамытып жаттықтырады, қағазды бүктеп, белгіленген жерден қайшымен кесуді (көлденең, тік бағытта) үйретеді. Мұғалім көрсеткен үлгі бойынша, оюлардың суретін салады, құрастырады, сызықтар сызады, сурет салады, ирек сызықтар жүргізеді.

3. Сауат ашудың негізгі мақсаты – оқу дағдыларының негізін қалау, тыңдауға, айтуға, жазуға үйрету, балалардың сөздің дыбыстық құрылысы туралы түсінігін қалыптастыру, әріп таныту, буындап, тұтас сөзді, сөйлемді, мәтінді оқуға үйрету, сауатты жазудың негізін қалыптастыру, ауызекі тілін дамыту.

4. Сауат ашуға үйретудің негізгі міндеттері:

- 1) тілдік жүйенің дыбыстық-әріптік құрамын меңгерту, баспа әріптермен таныстыру ;
- 2) балаларды сөздер жазылған кестелерді қолдану арқылы оқуға, жазуға үйрету;
- 3) қима әріптерді қолдану арқылы сөзді дыбыстық-әріптік талдауға үйрете отырып, дұрыс сөйлеуге үйрету.

5. Сауат ашу төмендегідей бөлімдерден тұрады:

- 1) сауат ашуға дейінгі кезең;
- 2) сауат ашу кезеңі;
- 3) сауат ашудан кейінгі кезең.

6. Сауат ашуға дейінгі кезеңнің міндеттері:

- 1) дайындық сынып оқушылары қима әріптерден үлгі және зейіні бойынша сөз құрастыра білуді;
- 2) сөздегі дыбыс санын, олардың орналасу реттіліктері, алғашқы оқу, жазу дағдыларын қалыптастыру.

7. Сауат ашу кезеңі 1 тоқсаннан басталады.

8. Сауат ашу кезеңінің алдына қойған мақсаты: оқу және жазу әдеттерін, сонымен қатар байланыстырып сөйлеу тілін меңгерту. Сауат ашу кезеңінің алдына қойған мақсаты оқу дағдысына, байланыстырып сөйлеуге үйрету. Бұл кезеңде дыбыстардың дыбыстық құрылымының құрамдарын талдау жағына ерекше көңіл бөлінеді. Бұл тек қана оқу және жазу дағдысын ғана қалыптастырып қоймай, сөйлеу дағдысына

қалыптастырады. Соған байланысты, әліппе кезеңінде берілген тапсырмалар дыбыстық құрылымдарын талдауды, сөздерді оқуды, жазуды талап етеді. Сауат ашудан кейінгі кезеңде, оқу мен жазуды толығымен игерту жатады.

9. Пәннің мазмұнын меңгеру үшін аптасына 9 сағаттан оқытылады (барлығы – 297 сағат). Жалпы сағат саны кезеңдер бойынша төмендегіше бөлінеді:

кесте 1.

Сауат ашу	
Оқу	3 сағат
Жазу	2 сағат
Тіл дамыту	4 сағат

10. Пәнді оқыту процесінде пәнаралық байланыстар жүзеге асырылады:

1) "Дыбыстарды айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнімен: дыбыстардың, сөздердің дұрыс айтылуын және есту арқылы қабылдауын дамытады. Айтылуы ұқсас дыбыстарды ажыратуға үйретеді;

2) музыка пәнімен: оқушылардың тілін жаттықтыру, дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету мақсатында балалар әндерін тыңдату;

3) бейнелеу өнері пәнімен: сурет салғызу, бояту жұмыстары арқылы қаламды, қарындашты дұрыс ұстауға үйрету, қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту, эстетикалық тәрбие беру;

4) еңбекке баулу пәнімен: еңбек тақырыбына байланысты шығармалар оқу барысында оқушыларды еңбексүйгіштікке баулу, адамдардың еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу, ермексазбен, табиғи материалдармен жұмыс жасау, қағаздарды қию, өрнектер салу, безендіру арқылы қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту;

5) дене шынықтыру пәнімен:

партада дұрыс отыру;

дене бітімінің дұрыс дамуы үшін жаттығулар жасау;

сабақта сергіту сәтін өткізу.

11. Есту қабілеті зақымдалған балаларға сауат ашу пәнін оқыту кезінде тілдік жүйенің дыбыстық-әріптік құрамымен таныстыру жұмысы жүргізеді. Есту қабілеті зақымдалған балалардың ерекшеліктерін есекре отырып, сауат ашу пәні аясында тіл дамыту міндеттері де шешіледі. Осыған байланысты тіл дамыту пәні балалардың сөздік қорын кеңейту және сөйлеу кезінде байланыстырып сөйлеудің алғышарттарын дамыту болып табылады.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

12. Сауат ашуға дейінгі кезең.

13. Кеспе әріптерден үлгі сөз, сөз тіркестерін құрастыру.

14. Жазу дағдыларын қалыптастыру:

1) жол және торкөз дәптерге қарындашпен сопақ, дөңгелек заттардың (алма, алмұрт, шие, шар) суреттерін салу;

2) қарындашпен торкөздер санына сай тік сызықты заттарды (үй, шырша, үстел, орындық, шкаф) суретін салу;

3) қарындашпен торкөздер санына сай тік сызықты, сопақша түрде заттардың (кесе, машина, кружка т.с.с.) суретін салу.

15. Заттық суреттерге, берілген сөздік кестелерді тауып орнына қойып оқу. Оқушының сөз қорын дамыту үшін, сюжетті суреттермен жұмыс жүргізу қажет.

16. Сюжетті суреттер жеке тақырыптар бойынша берілуі керек. Ол тақырыптар төмендегідей:

1) "Мектеп": кітапхана, асхана, дәрігер, спорт зал, жатақхана;

2) "Сынып": сынып, тақта, орындық, үстел, шкаф, құлаққап, аппарат;

3) "Оқу құралдары": кітап, дәптер, қалам, қарындаш, сөмке, өшіргіш, бояу, сурет дәптері;

4) "Отбасы": апа, ата, әке, шеше, бала, қыз;

5) "Үй жануарлары": сиыр, қой, ешкі, ат, түйе;

6) "Жабайы аңдар": аю, түлкі, қасқыр, қоян, тиін, кірпі;

7) "Жемістер": алма, алмұрт, шие, жүзім, өрік;

8) "Көкөністер": картоп, орамжапырақ, қияр, қызан, сәбіз, пияз, қызылша;

9) "Ойыншықтар": қонжық, қуыршақ, машина, доп, пирамида, зырылдауық, шаршы.

17. Сауат ашу кезеңі:

1) сөздердегі дыбыстар мен әріптерді талдау;

2) сөздердегі дауысты, дауыссыз дыбыстарды аңықтау;

3) сөздердегі дыбыс санын аңықтау;

4) дыбыстардың сәйкестілік реттерін аңықтау;

5) берілген дыбыстар мен әріптерден өзбетінше таңдап алып сөз құрауды үйрету;

6) әріптерді өздеріне тән белгілеріне байланысты ажырата білуге (жеке және сөз ішінде) үйрету;

7) кеспе әріптерден сөз, сөз тіркестерін құрауды үйрету;

8) кеспе әріптерден құрастырылған, сөз, сөз тіркестерін оқып білуді үйрету (тік таяқшалар).

18. Сауат ашу кезеңінде төмендегідей әріптер өтіледі: п, а, м, т, о, л, у, н, ш, й, ү, с, р, қ, ғ.

19. Сауат ашудан кейінгі кезең:

20. Оқу:

1) алфавиттегі барлық әріптер бойынша, сөздерді буындап оқу мен тұтас оқуға машықтандыру;

2) 2-4 буынды сөздерді дұрыс оқып дағдыландыру;

3) 2-4 жолды қысқа өлеңдерді жатқа айта білуге үйрету;

4) суреттерге карап, қысқа сурақтарға жауап беру.

21. Байланыстырып сөйлеу:

- 1) ауызша сөйлеу ерекшеліктерімен таныстыру;
- 2) дауыс ырғағын, екпінін дұрыс сақтап айтуда үйрету;
- 3) сұрақтарға жауап беру;
- 4) сурет бойынша ауызша баяндау.

22. Жазуға үйрету:

- 1) партада дұрыс отыруды, үйрету;
- 2) дәптерді партаға жазуға ыңғайлап орналастыруды дұрыс ұстауды үйрету;
- 3) қалам мен қарындашты дұрыс ұстауды үйрету;
- 4) көз мөлшерін қол мен саусақтарын жазуға жаттықтыру;
- 5) контур бойынша сызу, сызықпен бейнелерді жалғастыру, өрнектер салу, оларды бояу;
- 6) сызықтарды қаламды үзбей аяғына дейін сызу.

23. Сөйлеу тілін іс- жүзінде дамыту.

24. Оқу іс -әрекетінің ұйымдастырылуына байланысты қолданылатын сөздік материалды түсініп, қолдана білу.

25. Сұрақтарға жауап беру: бүгін / ертең, кеше / қай күн? Бүгін / кеше, ертең / кім кезекші? Бүгін / кеше, ертең / ауа- райы қандай болды?.

26. Жолдасына өз өтінішін білдіру, заттың атын атауды, көрсетуді, іс – жүзінде көрсетуін талап ете білу: кітапты көрсет. Оның атын ата. Кітапты маған бер. Кітапты аш. Кітапты үстелге қой.т.с.с.

27. Сұраулы сөйлемдерді әңгімелесу / диалог / кезінде қолдану: мынау кім? Мынау не? Не істейді? Қайда?.

28. Затты, заттың іс-әрекетін білдіретін сөздерді әңгімелесу /диалог/ кезінде қолдану:

- 1) Самат не істеді?;
- 2) жазды;
- 3) не жатыр?;
- 4) мысық;
- 5) кім тұр?;
- 6) Алмас т.с.с.

29. Сипаттап – хабарлау сөйлеу тілінде: кім? не? не істеді? деген сұрақтарды орынды қолдана білу.

30. Әңгімелесу кезінде берілген тапсырманы түсініп орындау: дәптерді ал. Қаламды қой. Кітап пен қарындашты бер. т.с.с.

31. Сипаттап – хабарлау сөздік тілінде "не?+не істеді?" "кім?+ не істеді?" деген сұрақтарды сөз тіркестерінде қолдану: мысық сүт ішті.

32. Затты дұрыс атап, аталған заттың суретіне дұрыс сұрақ қоя білу.

33. Заттың түр-түсін, көлемін, белгісін білдіретін сөздерді түсініп, тапсырманы орындау.

34. Іс-әрекет бағытын білдіретін сөздерді; жөғары-төмен, үстінде, астында, жанында, ішінде түсініп, тапсырманы орындау.

35. Сюжетті суреттер бойынша 4-5 сөйлемнен тұратын жәй сөйлем және жайылма сөйлем құрастыру.

36. Сөздерді жалпылай ауызша қалыптастыру:

1) мұғалімнің сұрақтары бойынша заттарды, суреттерді топтап және салыстырып айта білу;

2) "әр түрлі заттар" және "Бірыңғай заттарды" түсініп ажыратып айту;

3) жеке заттарды әр топтарға бөліп, аттарын айту. Ыдыстар, көкөністер, жемістер т.с.с;

4) әр топтағы заттардың ішінен жеке заттардың белгілерін білу. Осы заттардың адам өміріндегі қажеттілігін білу;

5) мұғалімнің көмегімен сұрақ қою арқылы бір топтың ішіндегі әр заттарды салыстырып айту;

6) бір топтағы заттардың ортақ белгілерін түр- түсін, көлемін, қажеттілігін / және әр заттың өзіне тән қасиетін ажырата білу;

7) сөздерді топтарға бөліп, киімдер, отбасы, ыдыс, оқу құралдарды, жануарлар, жиһаздар / жалпылай айту;

8) кім? Не? Не істейді? деген сұрақтарға жауап беретін заттық суреттерді топтарға бөлу;

9) жекеше және көпше түрде берілген зат есімдерді сурет бойынша "Кім? Не?" сұрақтарын қойып, топтарға бөлу;

10) көпше және жекеше түрдегі сөздердің мағынасын іс-жүзінде меңгеру. Кітап – кітаптар, кітаптарды қой, кітаптарды ал. т.с.с.;

11) кім? не? деген сұрақтарға жауап беретін топтарға берілген заттардың, мағынасын түсініп іс-жүзінде меңгеру.

37. Тақырыптар:

1) сынып; Оқу құралдары; Сыныпта; Мектепке жиналамыз; Отбасы; Дене мүшелері; Ойыншықтар; Үй жануарлары; Үй құстары; Жабайы жануарлар; Бақшада; Бақта; Күз; Асханада; Тағам түрлері; Үй жиһаздары; Ұйықтайтын бөлме; Жуынатын бөлме; Аяқ киімдер; Күздік киімдер; Қыс. Көңілді қыс. Қыстық киімдер; Мамандық иелері; Кезекшілер; Қала көшелері; Бағдаршам; Көктем; 8-наурыз –аналар мерекесі; Жыл мезгілдері; Қызықты каникул күндері; Жазда; Жайлауда.

38. Сөздік материалдар:

1) сынып: мұғалім, сынып, бала, қыз, үстел, орындық, шкаф, тақта, аппарат, микрофон;

- 2) оқу құралдары: кітап, дәптер, сөмке, қалам, қарындаш, альбом, өшіргіш, бояу, желім, қағаз, қылқалам;
- 3) отбасы: ата, әже,әке, шеше, бала, қыз;
- 4) дене мүшелері: бас, маңдай, шаш,көз, құлақ, мұрын, ауыз, мойын, қол, дене, аяқ, саусақ;
- 5) ойыншықтар: доп, қуыршақ, қонжық, қоян, машина, зырылдауық;
- 6) үй жануарлары: түйе, сиыр, жылқы, қой, ешкі, мысық, ит;
- 7) үй құстары: тауық, әтеш, балапан, қаз, үйрек;
- 8) жабайы жануарлар: аю, қасқыр, түлкі, қоян, тиін, кірпі;
- 9) бақшада: сәбіз, қызылша, қияр, пияз, қызанақ;
- 10) бақта: алмұрт, алма, өрік, шие, жүзім, лимон, апельсин, жемістер;
- 11) күз: жапырақ, саяжай, ағаштар, сары, қызыл, жасыл жапырақтар;
- 12) асханада: тәрелке, кесе, қасық, шанышқы, шәйнек, пышақ, ыдыстар;
- 13) тағамдар: сүт, айран, жұмыртқа, ет, шай, балық, нан, сары май, ботқа, қант, кәмпит, печенье, шұжық, кисель;
- 14) үй жиһаздары: диван, төсек, кресло, сандық, шкаф, тумбочка, киімлігіш;
- 15) ұйықтайтын бөлме: көрпе, төсек, жастық, шкаф, ақжайма, төсек жапқыш, кілем төсеніш;
- 16) жуынатын бөлме: сабын, тарақ, сүлгі, айна, тіс пастасы, тіс ысқыш;
- 17) аяқ киімдер: етік, туфли, пима, жеңіл аяқ киім, тәпішке, мәсі;
- 18) күздік киімдер: көйлек, жейде, жемпір, куртка, плащ, шалбар, костюм;
- 19) қыс: қар, аққала, шана, шаңғы, шырша, коньки, мұз, айдыны;
- 20) қыстық киімдер: тон, малақай, қолғап, етік, жемпір, мойынорағыш;
- 21) мамандық: мұғалім, дәрігер, аспаз, кітапханашы;
- 22) көліктер: автобус, трамвай, троллейбус, машина, мотоцикл, бағдаршам;
- 23) ұлттық киімдер: кимешек, бөрік, мәсі, камзол, шапан, қалпақ, сәукеле, тақия;
- 24) сары, қызыл, көк, ақ, қара, жасыл, қоныр, үлкен, кіші;
- 25) тез, жай, жақсы, жаман, дұрыс, дұрыс емес, кір, таза, ұқыпты;
- 26) ал / ыңдар /, бер/індер/, көрсет / індер /, қой / ыңдар /, жина /ндар/, аш / ыңдар /, құй/ ыңдар /, іш/ індер /, жу /ыңдар /, сал / ыңдар /, төсек сал / ыңдар /, төсекті жина /ндар /, іл /індер /, бүкте / ндер /,тазала / ндар /;
- 27) оқы /ды /, сурет сал /ды /, сөйледі, тұр, отыр, жүгірді, жатыр, ұйықтады, ілулі тұр, жеді, ішті, жуды, сұртті, тазалады, құйды, кесті, пісірді, қуырды, қойды, алды, киінді, шешінді, ілді, жуды, үтіктеді, жинады, әкелді, секірді, үрді, мияулады, мөңіреді, жүзді, ән салды, сатты, сатып алды, емдеді, ауырды, ауырып тұр.
39. Тапсырма-нұсқау. Қолыңды / допты, кітапты, басыңды / көтер (- індер). Тақтаға / терезеге, шкафқа,есікке/ барыңдар, қара /ндар /. Жауап бер / індер /, дәптерді, қаламды

, өшіргішті ал / ындар /. Қайтала / ндар /, тыңда / ндар /. Мұқият тыңда /ндар /;
Сыныпқа / асханаға, ұйықтайтын бөлмеге кір / іңдер / / Әліппені / қаламды,
қарындашты ал /ындар /, алма/ндар; айт / ындар /, тұрма / ндар /.

40. Қаратпа сөзге түсініп жауап беру:

- 1) сенде дәптер бар ма? - Менде дәптер жоқ;
- 2) кімде қарындаш бар? – Алмаста;
- 3) Айдын қайда? - Ол үйде;
- 4) менің кітабым жоқ./ маған кітап керек /-Ал;
- 5) өшіргіш алуға бола ма?- Болады // алуға болмайды;
- 6) кім жазды? – Мен /-Дана. / Дана жазды/;
- 7) сен конструктормен үй жасай аласың ба? - Жоқ. /Иә, жасай аламын;
- 8) кім жасайды? – Алмас.

3. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

41. Пәндік нәтижелер. Дайындық сыныптың соңында оқушылар:

- 1) кеспе әріптерден үлгі бойынша сөз, сөз тіркестерін құрастыра;
- 2) жазу дағдыларын игере;
- 3) заттық суреттерге берілген сөздік кестелерді дұрыс тауып, қойып оқи;
- 4) қима әріптерді пайдаланып, сөздерді ауызша айта;
- 5) әріп санына қарай тор көздерді дұрыс толтыра;
- 6) әріптің, буынның графикалық элементтерін пайдалана отырып жаза;
- 7) сөздердің мағынасын түсініп айта;

8) қима әріптерден құрастырылған сөйлемдерді ауызша айтып, оны жазбаша түрімен салыстыра;

9) сөз, сөз тіркестерін қима сөздермен құрастырып оқи білуі тиіс.

42. Тұлғалық нәтижелер. Дайындық сыныптың соңында оқушылардың:

- 1) берілген тапсырмаларды өздігінен орындай алуынан;
- 2) нашар еститін баланың жеке тұлғасын жан жақты дамуынан;
- 3) меңгерген сөздік материалдарын ауызша айтып үйренуінен;
- 4) бір біріне көмектесу, қамқорлық таныта білуінен көрініс табады.

43. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Дайындық сыныптың соңында оқушылар:

- 1) тапсырманы түсініп, орындай білуімен;
- 2) сұраққа жауап беріп, әңгімелесе білуімен;
- 3) заттардың іс-әрекетін білдіретін тапсырмаларды түсініп орындауымен;
- 4) заттардың түсін, көлемін, белгілейтін сөздерді пайдалана білуімен;
- 5) заттарды салыстыра білу, топтарға бөліп айта білуімен;
- 6) заттың көпше және жекеше түрде айтылуын білуімен айқындалады.

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалған) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-1 сыныптары үшін "Сауат ашу (оқу, жазу)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 127-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начальное, основное среднее, общее среднее образование), утвержденного постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080.

2. "Грамота" – учебный предмет, интегрированный по своему содержанию, который относится к образовательной области "Язык и литература" и представляет собой целостную систему первоначального обучения чтению и письма ориентированную на личностные, системно-деятельностные и предметные результаты обучения.

3. Целью обучения предмету "Грамота" является обучить осознанному чтению, письму, правильной и выразительной связной речи в условиях речевого общения. В результате обучения необходимо сформировать функциональную грамотность, позволяющую использовать приобретенные знания, умения и навыки по чтению и письму в различных жизненных ситуациях, в реальном общении.

4. Обучение грамоте ставит перед собой следующие задачи:

- 1) научить детей чтению и письму;
- 2) подготовить базу для успешного овладения правописанием;
- 3) способствовать развитию речи;
- 4) создать основу для овладения правильным звукопроизношением.

5. Учебный предмет "Грамота" изучается на протяжении всего учебного года и традиционно делится на три периода: добукварный (подготовительный), букварный и послебукварный. Каждый период обучения имеет свои цели и задачи.

6. Добукварный (подготовительный) период. Цель:

- 1) подготовить к обучению чтению и письму;
- 2) развить речь.

7. Задачи периода:

- 1) подготовка к чтению;

2) подготовка к письму (развитие мелкой мускулатуры руки, рисование, штриховка, обводка с соблюдением рабочей строки, письмо основных элементов букв);

3) обогащение словарного запаса, первоначальные навыки и умения связной речи.

8. Букварный период. Цель: овладеть видами речевой деятельности (слушание, чтение, письмо, говорение).

9. Задачи:

1) освоение 33 букв русского алфавита (печатных и письменных, строчных и заглавных), умение соотносить звук и букву, фиксировать данное соответствие / несоответствие в звукобуквенной схеме;

2) слоговое плавное чтение слогов, слов с переходом на чтение целого слова, чтение предложений, фраз;

3) каллиграфическое письмо букв, слогов и слов с данными буквами; письмо предложений;

4) развитие речи на материале читаемых предложений и фраз.

10. Послебукварный период. Цель: развить навыков речевой деятельности (слушание, чтение, письмо, говорение).

11. Задачи:

1) совершенствование навыков чтения и письма;

2) формирование элементарных представлений об единицах языка (звук, слог, слово, предложение);

3) овладение элементарными нормами орфографии;

4) умение составить предложения со словосочетаниями;

5) умение установить по вопросам связь между словами в предложении;

6) развитие связной речи.

12. Объем учебной нагрузки по учебному предмету в подготовительном классе составляет 9 часов. Годовой объем учебной нагрузки: 297 учебных часов, в 1 классе составляет 10 часов и годовой объем учебной нагрузки по "Грамоте" 330 часов.

13. Распределение часов в подготовительном классе:

1) обучение грамоте - 5 часов в неделю (165 ч);

2) развитие речи - 4 часов в неделю (132 ч).

14. Распределение часов в 1 классе:

1) 1-полугодие (16 недель):

обучение грамоте – 6 часов в неделю (96 ч);

развитие речи – 4 часов в неделю (64 ч);

2) 2- полугодие (17 недель):

обучение грамоте – 3 часов в неделю (51 ч);

развитие речи – 3 часов в неделю (51 ч);

формирование грамматического строя речи – 4 часов в неделю (68 ч).

15. В процессе изучения содержания учебного материала учитываются межпредметные связи:

1) русский язык и литературное чтение. Учебный предмет "Грамота" является по своему содержанию интегрированным предметом: обучение чтению и письму, элементарной грамматики осуществляется на основе литературных текстов;

2) познание мира. Уроки грамоты – это расширение познавательных интересов учащихся об окружающем мире, природе;

3) математика. Проведение звукового анализа требует определения количества звуков в слове, их последовательности, сравнения (больше/ меньше) звуко-буквенного состава слов;

4) изобразительное искусство. На уроках грамоты широко используются произведения живописи, рисунка: учащиеся рисуют, раскрашивают, штрихуют, пополняют свой словарный запас, составляя устные рассказы по картинам;

5) физическая культура. Во время динамической паузы учащиеся выполняют различные физические упражнения, сопровождаемые речевками.

2. Базовое содержание учебного предмета для подготовительного класса

16. 1 четверть (45 ч). Подготовительный период.

17. Знакомство со школой и правилами поведения в школе:

1) знание школьных помещений (класс, столовая, спальня, кабинет врача, туалет, коридор, игровая);

2) организационные навыки (войти в класс, занять свое место, встать по вызову учителя, подойти к столу учителя, к доске, соблюдение правил поведения в столовой, приветствие старших, пользование личными учебными вещами, игрушками).

18. Основной словарь для понимания: покажи (-те); подними(-те) руку, книгу, мяч; иди(-те) к доске; входи(-те) в класс, спальню, столовую; возьми (-те); сядь(-те); подойди(-те) к столу, к доске; выходи(-те) из класса; ешь(-те) суп; пей(-те) молоко, чай, кисель, сок.

19. Дополнительный словарь для понимания: смотри (-те), отвечай (-те), повтори(-те), слушай(-те) внимательно, не вставай(-те).

20. Изучение речевого развития каждого ребенка:

1) определение словарного запаса, называние обиходных предметов, действий, признаков. (Школа, ее помещения, учебные вещи, времена года, фрукты, овощи, домашние животные, игрушки, класс);

2) составление характеристики произношения звуков на каждого ученика.

21. Подготовка к обучению письму:

1) воспитание навыков правильной посадки при письме, правильное расположение тетради. Владение карандашом, мелом;

2) проведение мелом на доске и карандашом на бумаге прямых линий в различных направлениях, соблюдение пределов при штриховке прямыми линиями, обведение на бумаге простейших фигур по трафаретам и контуру, рисование прямых линий и несложных предметов;

3) методические рекомендации: использование глобального чтения в качестве первоначального метода чтения, использование дактилологии, звуко-усиливающей аппаратуры, произнесение слов по подражанию;

4) изучение звуков и печатных букв;

5) звук и буква: п, а, м, в, о, т, у, л, д, с, йа, (мя, ся, ля);

6) основной словарь для усвоения: папа, мама, Вава (девочка), Вова (мальчик), тут, там, лото, упал (а), лампа, лопата, вода, дом, оса, стол, стул, сломал (а), мясо, читай (-те), рисуй (-те).

22. 2 четверть (35 ч.).

23. Изучение звуков и печатных букв:

1) звук и буква: и, й, н, я, к, б, з, ы, ш, й, э (не, се, ле, те), е, ч;

2) основной словарь для усвоения: пила, спит, стоит, сидит, дай, на, класс, молоко, компот, сумка, кино, собака, булка, колбаса, кубики, платок, кукла, мыло, спасибо, шапка, шуба, кошка, мышка, поймала, лепит, пишет, ест, написал (а), каша, яблоко, мяукает, лает, бублик, мешает, чайник, чаша, стакан, чай, читает, считает, часы, бабушка, дедушка, мяч, белка, валенки, печенье.

24. 3 четверть (45 ч.).

25. Изучение звуков и печатных букв:

1) звук и буква: йо (лҮ, пҮ, сҮ, тҮ), Ү, ь, йу (лю, сю, тю, фю), з, м, р, г;

2) основной словарь для усвоения: самолет, мальчик, клеит, рисует, елка, письмо, маска, надел, дети, лиса, колпак, пляшут, девочка, плюс, будет, идет, заяка, опоздал, забыл, взял, бежит, уши, зубы, можно, взять, нельзя, санки, лыжи, снежная баба, коньки, ложка, вилка, ручка, карандаш, барабан, парта, тетрадь, резинка, (не) верно, бумага, книга, рыба, тарелка, капуста, вымыл, посуда, праздник, руки, ноги, голова, волосы, глаза, шея, обед, готовит, помогает, болит, бинт, вата, капли, доктор.

26. 4 четверть (40 ч.).

27. Изучение звуков и печатных букв:

1) звук и буква: ф, ь, ю, ц, щ, х;

2) основной словарь для усвоения: конфета, флажок, шкаф, морковь, кофе, красное, сладкое, шьет, лицо, зубная щетка, полотенце, порошок, чистит, зубы, ухо, хочу, хлеб, сахар, орех.

28. Чтение и развитие речи:

1) чтение текстов с правильным сочетанием звуков в словах, без искажения и пропуска звуков. Соблюдение ударения в знакомых словах, соблюдение пауз на точках, ответы на вопросы учителя, умение подобрать из текста слова и предложения к

картинке, заучивание стихотворений (1-2 за четверть), проведение словарной работы по содержанию текстов;

2) тематика чтения. Сказки, рассказы о труде детей и школе, дома, рассказы о летней природе, зоопарке;

3) основной словарь для усвоения: рубашка, ботинки, колготки, носки, платье, чулки, брюки, сажает, лейка, поливает, устал, синий, желтый, зеленый, коричневый, черный, белый, красный, пальто, клумба, лев, обезьяна, медведь, медвежонок, каникулы, зоопарк;

4) повторение за год.

29. Развитие речи.

30. 1 четверть (36 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, используемого для организации учебного процесса:

поручений и приказаний: встань (-те), сядь(-те), скажи(-те), подними(-те), иди(-те), ко мне, сиди(-те) тихо, смотри (-те) сюда, отвечай(-те), возьми(-те), выходи(-те), достань(-те), покажи(-те), открой(-те), входи(-те);

кратких ответов на вопросы: Как тебя зовут? Как твоя фамилия?;

2) знание и употребление при обращении имен товарищей по классу, имен учителя и воспитателя;

3) умение назвать и показать предмет: "В классе" (парта, стол, доска, шкаф, стул), " Учебные вещи" (мел, книга, тетрадь, ручка, карандаш, альбом), "В столовой" (стол, стул, ложка, вилка, нож, тарелка, стакан-посуда); "Фрукты" (яблоко, груша, лимон, виноград, банан, апельсин, мандарин, слива); "Овощи" (лук, капуста, огурец, помидор, картофель, морковь);

4) обращения и вопросы: Лена! - Я. 2. Где Вова? – Там (Проводятся через день в течение 5-10 минут).

31. 2 четверть (28 ч.):

1) понимание и выполнение поручений с указанием действия предмета. Используются поручения для организации учебного процессов: Возьми ручку (тетрадь, альбом, помидор и др.). Подними карандаш (ручку, мел и др.). Открой книгу (тетрадь, альбом, шкаф и др.). Закрой тетрадь (книгу, дверь, шкаф и др.). Иди к доске, Достань альбом (книгу, ручку). Покажи стол (стул, шкаф, капусту, лук и др.). Нарисуй мяч (парту, яблоко и др.);

2) усвоение словаря по темам: "Продукты питания" (молоко, колбаса, конфета, масло, сахар, сыр, печенье); "Игрушки" (зайка, мишка, кукла, юла, авто, кубики, мяч); " Постельное белье" (подушка, одеяло, простыня); "Посуда" (чашка, чайник, сковорода, кастрюля);

3) организация диалога:

попроси. – Дай (-те), тетрадь! – На;

дай (-те) ложку! – На;

4) обращения и вопросы: 1. Витя! - Я тут. 2. Нина! - Нина дома. 3. Где Нина? - Дома. (Проводится через день в течение 5-10 минут).

32. 3 четверть (36 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, используемого для организации учебного процесса:

выражение наличия или отсутствия предмета или лица (У тебя есть ручка - Нет. (У меня нет ручки. У меня есть ручка. Да.). У кого есть тетрадь? - У меня есть. (У меня нет . У Вовы есть.);

выражение возможности или невозможности действия, необходимости предмета;

можно взять книгу? – Можно. (Нельзя);

мне нужна ручка. Возьми ручку;

обращения при встрече и расставании (Привет! Пока!);

2) усвоение словаря по темам: "Части тела человека" (рука, нога, голова, туловище, уши, глаза, нос, рот, волосы); "Предметы одежды и обуви" (рубашка, брюки, носки, туфли, трусы, платье, юбка, куртка, сапоги, тапки); "Домашние животные" (корова, лошадь, петух, баран, курица, свинья, утка, гусь); "Дикие животные" (лиса, медведь, волк, белка, еж, заяц); "Комната" (пол, потолок, окно, дверь, стена, зеркало);

3) краткие ответы на вопросы: Кто сегодня дежурный? Какой сегодня день? Какая сегодня погода? Словарь: понедельник, вторник, среда, четверг, пятница, суббота, воскресенье, ясно, пасмурно. (Проводится в течение 5-10 минут через день).

33. 4 четверть (32 час):

1) понимание и выполнение поручений, содержащих указание на направление действия (словосочетания с предлогами на, в): Положи тетрадь на окно. Положи ручку в сумку. Поставь чашку на стол. Поставь чашку в шкаф;

2) усвоение словаря по темам: "Мебель" (шкаф, диван, кресло, кровать, тумбочка); " Доктор" (лекарство, капли, таблетки, вата); "Магазин" (продавец, покупатель, прилавок , касса, витрина);

3) понимание и употребление слов, обозначающих качество или степень действия (хорошо - плохо, чисто - грязно, тихо - громко);

4) ответы на вопросы: Кто сегодня дежурный? Какой сегодня день недели? Какая сегодня погода? Какая вчера была погода?;

5) словарь: холодно, тепло, пасмурно, ясно, солнышко, ветер, дождь, был ветер, было ясно и т.д. (Проводить по 5-10 минут на каждом уроке).

3. Базовое содержание учебного предмета для 1 класса

34. 1 четверть - 54 часа.

35. Подготовительный период.

36. Знакомство со школой и правилами поведения в школе:

1) знать школьные помещения: класс, туалет, столовая, спальня, кабинет слуховой работы, кабинет ритмики, спортзал и др. Умение войти в класс, занять свое место, встать по вызову учителя, выполнить поручения учителя, уметь приветствовать старших, уметь пользоваться личными учебными вещами, уметь назвать части тела;

2) словарь подними (-те), покажи (-те), иди (-те), смотри(-те), отвечай (-те), возьми (-те), повтори (-те), слушай(-те), выходи(-те), входи(-те), говори(-те), открой(-те), закрой(-те), положите), собери(-те), сложи (-те), привет, пока, поставь(-те);

3) изучение речевого развития каждого ученика. Определение словарного запаса, навыков произношения звуков;

4) подготовка к обучению письму. Воспитывать навыки правильной посадки при письме, правильного расположения на парте тетради, владения ручкой, мелом и карандашом;

5) темы: "День знаний", "Алматы", "Класс", "Моя семья", "Игрушки", "Игры детей", "Дом", "Домашние животные", "Дикие животные", "Овощи", "В саду", "Лес", "Столовая", "Спальня", "Сад";

6) словарь: школа, дети, город, Алматы, Казахстан, мама, папа, бабушка, мальчик, девочка, сидит, стоит, ест, куклы, машина, мяч, мишка, пирамида, кубик, играет, бежит, бросает, ловит, санки, коньки, дом, дрова, юрта, собака, кошка, курица, корова, лошадь, коза, утка, медведь, лиса, заяц, белка, волк, ежик, капуста, картофель, огурец, лук, помидор, морковь, свекла, яблоко, лимон, слива, груша, виноград, береза, сосна, дуб, дерево, ложка, вилка, нож, тарелка, посуда, кровать, мебель, шкаф, вешает, спит, сидит, моет, убирает, постель, лицо, зубы, роза, мак, ромашка.

37. Букварный период.

38. Навыки чтения:

1) умение членить слова на слоги;

2) умение различать звуки на слух, устанавливать их последовательность в словах и слогах;

3) умение выделить звук из слога (обратного и прямого);

4) умение из букв разрезной азбуки составлять и читать слоги и слова: сначала одно и двухсложные, а затем любой сложности;

5) умение читать печатный текст по букварю, с плаката;

6) умение читать слова и короткие предложения, написанные рукописным шрифтом на классной доске;

7) умение сложить из разрезной азбуки слова и короткие предложения, считанные с губ учителя;

8) умение читать громко, четко и внятно, выделять в словах ударный слог, соблюдать паузу на точках;

9) умение подобрать картинку, показать предмет или действие в соответствии со словами или предложениями в прочитанном тексте.

39. Письмо и навыки правописания:

1) письмо строчных букв, а также слогов и слов строчными буквами. Письмо прописных букв. Письмо предложений;

2) умение правильно списать рукописный и печатный текст в объеме пройденного материала по чтению.

40. Изучение звуков и печатных букв:

1) звук и буква: п, а, м, т, о, в, у, н, е, и, л, й, я, э, с, ю, к, Ы, б(п);

2) словарь по содержанию страниц букваря (стр. 23-65).

41. 2 четверть (42 ч.).

42. Изучение звуков и печатных букв:

1) звук и буква: з, ш, ы, у, г, ь, ь, р, ж;

2) словарь по содержанию страниц букваря (стр. 66-109).

43. 3 четверть (27 ч.).

44. Изучение звуков и печатных букв:

1) звук и буква: ф, х, ц, ч, щ;

2) словарь по содержанию страниц букваря (стр. 109-138).

45. Внеклассное чтение.

46. Слушание и самостоятельное чтение небольших по объему рассказов и сказок.

47. Составление под руководством учителя книжек-малышек.

48. 4 четверть (24 ч.).

49. После букварный период:

1) навыки чтения. Чтение с правильным сочетанием звуков в словах без искажения и пропуска звуков, соблюдение правильного ударения, пауз;

2) работа с текстом. Умение передать содержание прочитанного по вопросам. Умение подобрать из текста слова и предложения к картинке или продемонстрировать действие в соответствии со словами. Заучивать наизусть стихотворения (4-5 за полугодие);

3) тематика чтения. Сказки: "Колобок", "Репка";

4) в школе и дома. Рассказы и стихотворения о школе, о режиме для школьников, о доме и семье, о труде детей в школе и дома. "Наша Родина". Рассказы и стихотворения о Казахстане, его необъятных просторах. "Лето". Рассказы и стихотворения о летней природе и занятиях детей, о цветковых растениях;

5) внеклассное чтение. Слушание и чтение небольших по объему рассказов и сказок. Ответы на вопросы по прочитанному тексту. Знакомство с правилами чтения и правильного обращения с книгой.

50. Развитие речи.

51. 1 четверть (36 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, используемого для организации учебного процесса:

поручения и приказания: встань(-те), сядь(-те), скажи(-те), подними(-те), иди(-те) ко мне, сиди(-те) тихо, смотри(-те) сюда, смотри(-те) внимательно, отвечай(-те), раздай(-те), собери(-те);

кратких ответов на вопросы: Как тебя зовут? Как твоя фамилия? Как его(ее) зовут? Знание и употребление при обращении имен товарищей по классу, имен учителя и воспитателя;

2) тематика усваиваемого словаря: "В классе", "Игрушки", "Учебные принадлежности", "Школьная мебель", "Человек", "В умывальной", "Предметы личной гигиены";

3) умение показать и назвать предмет, обратиться к товарищу с просьбой показать предмет;

4) употребление в диалогической речи слов, обозначающих предмет, его действие или состояние (1. Кто это? 2. Что это? 3. Что? Кого? 4. Что делает? 5. Что делают?);

5) употребление в диалогической речи словосочетаний, обозначающих переходность действия на предмет (1. Что читает Вова? - Письмо. 2, Что пишет Коля? – Слово);

6) краткие ответы на вопросы: Кто сегодня дежурный? Какой сегодня день? Какая сегодня погода? (проводится в виде кратких бесед в течение 5-10 минут через день).

52. 2 четверть (28 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, используемого для организации учебного процесса:

поручения и приказаний: слушай(-те), сиди(-те), правильно, выходи(-те) из класса тихо, входи(-те) в класс, выполняй(-те) упражнение (задание), повтори(-те) еще раз;

запрещающих приказаний: (Не бери ручку! Не трогай букварь! Не шуми!);

приветствий при встрече и прощании: (Здравствуйте! До свидания!);

2) тематика усваиваемого словаря: ("В раздевальне: "Одежда", "Обувь", "В спальне" , "В столовой", "Продукты. Пища");

3) умение показать и назвать предметы, умение обратиться к товарищу с просьбой показать предмет (Покажи кошку. Покажи куклу, пожалуйста);

4) понимание и выполнение поручений, содержащих словосочетания в значении переходности действия на предмет (Застели постель. Пей молоко);

5) понимание и выполнение поручений, содержащих указания на направление действия (словосочетания с предлогами на, в, под, над, около; (Положи пальто на стул.) ; умение обратиться к товарищу с таким поручением; употребление в диалогическое речи указанных словосочетаний (Куда бежит Айнура? - В магазин).

53. 3 четверть (27 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала используемого для организации учебного процесса:

выражение наличия или отсутствия предмета;

у тебя есть ручка? - У меня нет ручки (нет);

у кого есть ручка? - У Вовы (У Вовы есть ручка);

где Вова? - Вова здесь (Вова там);

выражение возможности или невозможности действия, необходимости предмета (Можно взять тетрадь? - Можно (Нельзя). Мне нужна тетрадь - Возьми тетрадь);

2) понимание и выполнение поручений, содержащих указание на признак предмета: дай зеленый карандаш. Употребление в речи слов, обозначающих цвет и размер предмета;

3) понимание и выполнение поручений, содержащих указание на местонахождение предмета (словосочетания с предлогами на, в, под, около); употребление в диалогической речи данных словосочетаний. (1. Карандаш лежит в пенале. Достань карандаш. 2. Где лежит мел? - В коробке).

4) понимание и употребление в диалогической речи слов, обозначающих качество или степень действия (быстро, громко, хорошо, грязно, правильно);

5) работа с сюжетными картинками, составление простых нераспространенных предложений "Зима", "Моя семья", "День школьника" (усвоение словаря по этим темам):

краткие и полные ответы на вопросы: Какое сегодня (было вчера, будет завтра) число? Какой сегодня (был вчера, будет завтра) день недели? Кто сегодня (был вчера, будет завтра) дежурный? Какая сегодня (была вчера) погода? Кого сегодня нет в классе ? (проводиться через день в течение 5-10 минут);

краткие ответы на вопросы: Кто сегодня дежурный? Какая сегодня погода? Какое сегодня число? Какой сегодня день? Сколько тебе лет? В каком классе ты учишься? (проводится через день в течение 5-10 минут).

54. 4 четверть (24 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, используемого для организации учебного процесса:

сообщение о выполнении или невыполнении задания (1. Кто написал? - Я написал(а)). 2. Кто прочитал упражнение? - Я прочитал(а). (Вова не прочитал);

выражение умения или неумения что-либо сделать (1. Ты умеешь устроить дом из кубиков? - Не умею. (Умею). 2. Кто умеет играть в домино - Коля умеет. (Я умею.);

понимание и употребление вопросительных предложений: Кто это? Что это? Что делает? Где? Куда? У кого?;

2) понимание и выполнение поручений, содержащих личные местоимения (он, она, они); понимание и употребление в диалогической речи личных местоимений (я, он, она, они);

3) понимание и употребление слов, обозначающих движение (бежит, идет, летит, ползает, ставит, кладет, вешает) и состояние предмета (лежит, стоит, сидит, висит);

4) составление предложений на материале сюжетных картин, усвоение словаря по данным темам: "Школьный двор", "Дети играют", "День школьника", "На уроке".

55. Формирование грамматического строя речи.

56. 3 четверть (36 ч.):

1) составление предложений с сочетаниями, обозначающими: предмет и действие (существительное ед.ч. + глагол наст.вр.: Мальчик пишет, шар летит.); предмет и состояние предмета (существительное ед.ч. + глагол наст.вр.: Мальчик сидит, ручка лежит.);

2) выделение грамматических признаков рода существительных в словосочетаниях "числительное + существительное" (один стол, одна линейка, одно зеркало);

3) составление предложений с сочетаниями, обозначающими предмет и действие состояние ("существительное мн.ч. + глагол наст.вр.": ученики пишут, книги лежат);

4) составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: переходность действия ("глагол наст.вр. + существительное неодушевленное": читает книгу);

5) пространственные отношения ("глагол наст.вр. + на(в) + существительное": кидаетна (в) стол);

6) признаки действия ("глагол наст.вр. + наречие": рисует красиво).

57. Сведения по грамматике и правописанию:

1) навыки правописания. Большая буква в именах. Большая буква в начале предложения. Умение поставить точку в конце предложения. Деление слов на слоги. Перенос слов по слогам. Перенос слов с буквами й, ь (майка, мальчик). Раздельное написание слов с предлогами в, на. Чистописание. Письмо строчных букв и их соединений. Письмо заглавных букв. Постепенное ускорение темпа письма.

58. 4 четверть (32 ч.):

1) составление предложений со словосочетаниями, обозначающими переходность действия ("глагол + существительное одушевленное и неодушевленное": ловит мяч, кормит собаку);

2) пространственные отношения ("глагол + около + существительное": стоит около окна); направленность действия ("глагол + существительное одушевленное": покупает кошку); пространственные отношения ("глагол + существительное": ставит под стол); пространственные отношения ("глагол + над + существительное": летит над рекой).

4. Требования к уровню подготовки учащихся подготовительного класса

59. Предметные результаты. По завершении подготовительного класса учащиеся должны знать и уметь:

1) звуков и букв по последовательности;

2) звуко-буквенный анализ слова;

3) назвать предметы;

4) выполнять действие;

5) узнавать и называть букв по характерным признакам (изолированно и в составе слова);

- 6) составление из букв разрезной азбуки слов и подписей к картинкам, изображающим предметы и действия;
- 7) рисовать узоры по данному учителем образцу;
- 8) понимание и употребление речевого материала, используемого для организации учебного процесса;
- 9) употребление в диалогической речи слов, обозначающих предмет и действие;
- 10) употребление в диалогической речи слов в простейших предложениях: Кто это? Что это? Что делает? Куда?;
- 11) понимание и выполнение поручений с указанием действия и предмета (Возьми ручку. Положи карандаш. Возьми мыло и полотенце и т.д.);
- 12) понимание и употребление слов, обозначающих движение и состояние предмета ;
- 13) называние предмета и соотнесение его с картинкой или натуральным объектом;
- 14) составление простых распространенных предложений (4-5 предложений на материале сюжетных картинок; 2-3 предложения, объединенных общей темой и т.д.).

5. Требования к уровню подготовки учащихся 1 класса

60. Предметные результаты. По завершении 1 класса учащиеся должны знать и уметь:

- 1) все звуки и буквы русского алфавита, осознать их основное отличие (звуки произносятся, буквы пишутся);
- 2) правила переноса слов;
- 3) составлять предложения соблюдая в речи грамматические закономерности, указанные в программе;
- 4) устанавливать по вопросам связь между словами в предложении;
- 5) различать слова по вопросам Кто? Что? Что делает? Какой?;
- 6) определять род существительных по окончаниям начальной формы в сочетаниях с числительными один, одна, одно;
- 7) четко, без искажений писать строчные и заглавные буквы, соединения, слова;
- 8) употреблять большую букву в начале, точку в конце предложения;
- 9) составлять устно (6-8) и записывать (4-6) предложения на определенную тему;
- 10) делать устные сообщения о погоде, календарных данных, распорядке учебного дня.

61. Личностные результаты. Учащиеся должны проявлять:

- 1) патриотические чувства к своей стране, к народу Казахстана; уважение и знание государственных символов (герб, флаг, гимн Республики); понимать ценностную значимость родного, государственного и других языков как средства познания мира;
- 2) уважение к законам страны, соблюдать правила общественного поведения на улице, в школе;

3) положительные качества нравственной системы ценностных ориентиров, внимательное и доброжелательное отношение к окружающим людям, товарищам.

62. Системно-деятельностные результаты. Учащиеся должны применять:

1) учебно-организационные умения при определении цели и задач урока; в самоконтроле, постановке вопросов, в поиске путей решения поставленных задач урока ; различает на слух;

2) учебно-информационные умения при работе с языковым материалом урока: приемы наблюдения, слушания, грамматического разбора, получения информации через чтение и письмо; создание письменного текста (описание, повествование); составление таблиц, схем;

3) способы использования речевой деятельности – слушания, говорения, чтения и письма – для получения информации, формулирует вопросы по тексту, использует выборочное чтение для ответов на вопросы, Вычленяет из текста ключевые слова и конструирует текст по ключевым словам;

4) учебно-коммуникативные умения: применяет свои речевые навыки для общения в различных ситуациях (в учебной и повседневной деятельности); умеет использовать устную и письменную речь для общения со взрослыми и сверстниками.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 128-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалған) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 2-4 сыныптары үшін "Орыс тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 128-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начальное, основное среднее, общее среднее образование), утвержденного постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080.

2. "Развитие речи", "Формирование грамматического строя речи" – учебные предметы, интегрированные по своему содержанию, которые относятся к образовательной области "Русский язык". Задачами начального курса русского языка в школе слабослышащих детей являются преодоление речевого недоразвития учащихся, практическое овладение речевыми навыками (понимание значения слов их

употребление, обогащение словарного запаса, практическое овладение грамматическими закономерностями языка, развитие навыков связной речи).

3. Развитие речи ставит перед собой следующие задачи:

1) формирование и обогащение словарного запаса;

2) работа над пониманием и употреблением в речи предложения различных структур;

3) навыками и умениями оформлять свои мысли в связной речи.

4. Работа по развитию речи проводится по двум разделам:

1) уточнение и обогащение словаря;

2) развитие связной речи.

5. Задачей формирования грамматического строя речи является практическое овладение языковыми закономерностями и их использование в связной речи.

6. Работа по формированию грамматического строя речи делится на два этапа:

1) практическое овладение грамматическими закономерностями языка;

2) практическая систематизация основных грамматических закономерностей языка.

7. Объем учебной нагрузки по учебному предмету во 2 классе составляет 6 часов в неделю, всего 204 часов, в 3 классе 4 часов в неделю, всего 136 часов, в 4 классе 4 часов в неделю, 136 часов.

8. Примерное распределение часов "Русский язык"

таблица 1

Раздел	Количество часов в неделю		
	2 класс	3 класс	4 класс
Развитие речи	3	2	2
Формирования грамматического строя речи	3	2	2
Итого	6	4	4

9. В процессе изучения содержания учебного материала учитываются межпредметные связи:

1) познание мира. Уроки развития речи – это расширение познавательных интересов учащихся об окружающем мире, природе;

2) математика. Проведение звукового анализа требует определения количества звуков в слове, их последовательности, сравнения (больше/ меньше) звуко-буквенного состава слов;

3) изобразительное искусство. На уроках развития речи широко используются произведения живописи, рисунка: учащиеся рисуют, раскрашивают, штрихуют, пополняют свой словарный запас, составляя устные рассказы по картинам;

4) физическая культура. Во время динамической паузы учащиеся выполняют различные физические упражнения, сопровождаемые речевками.

2. Базовое содержание учебного предмета для 2 класса

10. 1 четверть - 27 часов:

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности:

поручения и приказания: встань(-те), сядь(-те), скажи(-те), подними(-те), иди(-те) ко мне, сиди(-те) тихо, смотри(-те) сюда, смотри(-те) внимательно, отвечай(-те), раздай(-те), собери(-те);

кратких ответов на вопросы: Какое сейчас время года? Какая сегодня погода? Что мы будем делать на уроке развития речи?;

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "День знаний", "Понимание вопросительных предложений", "Летние каникулы", "Обобщающие понятия", "(Овощи. Фрукты. Мебель. Животные. Ягоды и т.д.), "Дом", "Семья", "В классе", "Интернат", " Кто где живет? Кто чем питается", "Сравнение предметов по размеру цвету";

3) развитие связной речи: Понимание и употребление связной речи: понимание и употребление поручений, выраженных словосочетаниями в значении переходности действия на предмет и направления действия, употребление в описательно – повествовательной и диалогической речи словосочетаний (переход действия на предмет: Дай тетрадь. Направление действия на предмет. Поставь в шкаф). Понимание поручений, включающих слова, которые обозначают признаки предметов употребление их в диалогической речи. Умение сделать сообщение о погоде, о календарных данных, о впечатления предшествующего дня. Умение спросить имя не знакомого человека, умение спросить о названии предмета, о его цвете и величине. Составление сюжетных рассказов по готовому плану (в форме вопросов). Изложение текста по готовому плану связанного с изучением общеобразовательных предметов.

11. 2 четверть (21 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности: а) поручения и приказания: возьми(-те) тетрадь(-и), открой(-те) книгу(-и), раздай, скажи(-те), подними(-те), иди(-те) ко мне, сиди(-те) тихо, смотри(-те) сюда, смотри(-те) внимательно, отвечай(-те), раздай(-те), собери(-те). б) кратких ответов на вопросы: Назови времена года? Назови летние (осенние, зимние, весенние) месяцы? Какая погода ранней (поздней) осенью? Какое сейчас время года? Какая сегодня погода? Что мы будем делать на уроке развития речи?;

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "Осень", "Описание пагоды", "Домашние животные", "Обобщающие понятия" (учебные вещи, игрушки, одежда, обувь.), " Описание предметов. Действия производимые с ними" (новая, старая, большая,

маленькая, купил, намазал, вкусный), "Уборка квартиры", "Понимание и употребление порядковых числителей" (первый, второй, третий), "Пришла зима", "Дети украшают елку";

3) развитие связной речи: понимание и употребление связной речи: понимание и употребление поручений, описательно-повествовательной (читает - почитал, рисует – нарисовал, пишет - написал); выраженных возвратными глаголами (оденься, умойся, прочитай, помой. Что сделал Саша?) употребление в диалогической речи этих слов;

4) умение сделать сообщение о погоде, о календарных данных, о впечатления предшествующего дня используя личные местоимения он, она, они. Составление сюжетных рассказов по готовому плану (в форме вопросов). Составление плана сюжетного рассказа под руководством учителя в форме вопросов. Ведение в рассказ элементов описания. Изложение текста по готовому плану.

12. 3 четверть (30 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности: а) поручения и приказания: возьми(-те) тетрадь(-и), открой(-те) книгу(-и), раздай, скажи(-те), подними (-те), иди(-те) ко мне, сиди(-те) тихо, смотри(-те) сюда, смотри(-те) внимательно, отвечай(-те), раздай(-те), собери(-те). б) кратких ответов на вопросы: Назови времена года? Назови летние (осенние, зимние, весенние) месяцы? Какая погода ранней (поздней) осенью? Какое сейчас время года? Какая сегодня погода? Что мы будем делать на уроке развития речи?;

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "О зимних каникулах", "Качество действия", "О труде детей дома", "Посуда. Части посуды", "Выходной день", "Школьная и домашняя мебель", "Принадлежность" (мой, твой, свой и т.д.), "Описание предметов. Действия, производимые с ними." (твердый, мягки, желтый, сини.), "О наших мамах", "Весна", "Предлоги: с, без";

3) развитие связной речи: понимание и выполнение поручений. Выраженных словосочетаниями в значении предстоящего действия, совместности, сопровождения или отсутствия (словосочетания с предлогами с, без);

4) употребление в диалогической и описательно повествовательной речи указанных словосочетаний. Умение сделать сообщение о погоде, о календарных данных, о впечатления предшествующего дня; умение сообщить о возможности или невозможности какого-либо действия (Я не смогла решить задачу. Саша решил задачу);

5) составление сюжетных рассказов по готовому плану (в форме вопросов, повествовательных предложений). Составление плана сюжетного рассказа под руководством учителя в форме вопросов и повествовательных предложений. Ведение в рассказ элементов описания. Изложение текста по готовому коллективно составленному плану.

13. 4 четверть (24 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности: а) поручения и приказания: возьми(-те) тетрадь(-и), открой(-те) книгу(-и), раздай, скажи(-те), подними (-те), иди(-те) ко мне, сяди(-те) тихо, смотри(-те) сюда, смотри(-те) внимательно, отвечай(-те), раздай(-те), собери(-те). б) кратких ответов на вопросы: Умение сделать сообщение о погоде, о календарных данных, о впечатления предшествующего дня, об учебной деятельности. (Какой сейчас урок? Что мы будем делать на уроке? Что мы делали на уроке? Что ты узнал нового?);

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "О весенних каникулах", "Притяжательное местоимение": (Мой, твой, его, наши, ваши, их), "Признаки предметов" (металлический, квадратный, круглый, острый), "Умение группировать признаки предмета по цвету, по форме, по величине", "О весенних работах в саду", "Весенние праздники", "О профессии", "О труде", "Наступило лето";

3) развитие связной речи: понимание и выполнение поручений. Употребление в диалогической и описательно повествовательной речи слов, обозначающих движение. Умение сделать сообщение о возможности или невозможности какого-либо действия, различные качества предметов. Составление сюжетных рассказов по готовому плану (в форме вопросов, повествовательных предложений). Составление плана сюжетного рассказа под руководством учителя в форме вопросов и повествовательных предложений. Ведение в рассказ элементов описания. Изложение текста по готовому коллективно составленному плану.

14. Формирование грамматического строя речи.

15. 1 четверть (27ч.):

1) составление предложений с сочетаниями, обозначающими:

временные отношения - существительное + глагол наст. вр. прош. вр. Мальчик читал. Девочка читала);

наречие + глагол (наст. вр. прош. вр);

местоимения 1-го и 2-го лица ед. + глагол настр. вр;

местоимения 1-го и 2-го лица ед. + глагол прош. вр;

местоимения 1-го и 2-го лица ед. + глагол настр. вр. и прош. вр.;

2) составление предложений с сочетаниями, обозначающими: орудия или средства действия (глагол + существительное). Мужской и средний род, единственное число. Женский род, единственное число. Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: признаки предметов по цвету, по величине, форме, материалу, вкусу (прилагательное + существительное в именительном падеже единственного и множественного числа). Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: пространственные отношения (глагол + из + существительное).

Сведения по грамматике и правописанию: Большая буква в именах, отчествах, фамилиях. Большая буква в кличках животных, названия городов, рек.

16. 2 четверть (21 ч.):

1) составление предложений с сочетаниями, обозначающими: принадлежность – (прилагательное + существительное). Составление предложений с сочетаниями, обозначающими: пространственные отношения (глагол + с (со)+существительное). Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: переходность действия на действующее лица (существительное + глагол). Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: количественные отношения (числительное + существительное). Сведения по грамматике и правописанию: Большая буква в названиях площадей, улиц, переулков. Алфавит. Значение алфавита. Умение расположить слова в алфавитном порядке (имена, фамилии).

17. 3 четверть (30 ч.):

1) составление предложений со словосочетаниями (прилагательное + существительное). Составление предложений со словосочетаниями направленность действия на предмет. Составление предложений со словосочетаниями орудийность действия. Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: Временные отношения (существительное + глагол настоящего, прошедшего, будущего времени). Глаголы прошедшего времени. Глаголы совершенного и несовершенного вида. Глаголы будущего времени. Глаголы множественного числа. Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: признаки предметов по счету (числительное + существительное);

2) сведения по грамматике и правописанию: Разделительный мягкий знак (ь). Разделительный твердый знак (ъ). Вопросительный знак (?). восклицательный знак (!).

18. 4 четверть (24 ч.):

1) составление предложений с сочетаниями, обозначающими:

временные отношения;

местоимения 1-го и 2-го, 3-го лица ед.ч. + глагол настр. вр. прош. вр.;

местоимения 1-го и 2-го, 3-го лица ед.ч. + будущего времени;

местоимения 1-го и 2-го, 3-го лица мн.ч. + глагол настр. вр. и прош. вр.;

местоимения 1-го и 2-го, 3-го лица мн.ч. + будущего времени;

2) составление предложений с сочетаниями, обозначающими: орудия или средства действия (глагол + существительное). Мужской и средний род, единственное число. Женский род, единственное число. Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: пространственные отношения (глагол + к + существительное); (глагол + от + существительное);

3) составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: принадлежность (местоимение притежательное + существительное); (глагол + от + существительное). Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими:

признаки действия (глагол + наречие места, времени, образа действия). Сведения по грамматике и правописанию: Слова с двойными согласными.

3. Базовое содержание учебного предмета для 3 класса

19. 1 четверть - 18 часов:

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности. Умение сделать сообщение о погоде, о календарных данных, о впечатления предшествующего дня, об учебной деятельности. (Какой сейчас урок? Что мы будем делать на уроке? Что мы делали на уроке? Что ты узнал нового?);

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "Летние каникулы", "Признаки предметов" (по величине и качеству). "Глаголы с приставками в (-во) вы", Описание предметов. Действия производимые с ними" (костюм - мужской, женский, детский), "На улице""О профессиях", "Подготовка к зиме", "Учись хорошо";

3) развитие связной речи: понимание и выполнение поручений. Употребление в диалогической и описательно повествовательной речи слов, обозначающих признаки предметов, выражающих действия в значениях, действия трудовой и профессиональной деятельности. Употребление высказываний из двух-трех фраз с соблюдением порядка слов. Умение сделать сообщение о возможности или невозможности какого-либо действия, различные качества предметов. Умение спросить о погоде, календарных данных, обратится с вопросом к другому ученику (с помощью учителя);

4) коллективное составление рассказа повествовательного характера о семье, о труде, о дуге на основе готового плана (в форме вопросов, повествовательных предложений). Понятия об изложении. Изложение под руководством учителя (по вопросам). Устное и письменное составление текстов.

20. 2 четверть (14 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности. Умение сделать сообщение о погоде, о календарных данных, о впечатления предшествующего дня, об учебной деятельности. (Какой сейчас урок? Что мы будем делать на уроке? Что мы делали на уроке? Что ты узнал нового?);

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "Предлоги до, после, в, через", "Описание предметов. Действия производимые с ними", "Школьные мастерские", "О событиях выходного дня", "Птицы и животные осенью", "Зима". "Береги книгу". "О хороших и плохих поступках";

3) развитие связной речи: употребление высказываний из 2-3 фраз с соблюдением правил замещения существительных личными местоимениями он, она, они, оно;

4) умение сделать сообщение о возможности или невозможности какого-либо действия, различные качества предметов. Умение спросить о погоде, календарных данных, обратиться с вопросом к другому ученику, умение сообщить и кому следует обратиться, с тем или иным вопросом;

5) коллективное составление рассказа повествовательного характера о семье, о труде, о дуге на основе готового плана (в форме вопросов, повествовательных предложений). Понятия об изложении. Изложение под руководством учителя (по вопросам);

6) устное и письменное составление текстов. Умение восстановить деформированный текст: по сюжетной серии из 3-4 картин и плану в форме повествовательных предложений; при помощи инсценировок (20-30 слов).

21. 3 четверть (20 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося к организации учебной деятельности. Умение сделать сообщение о погоде, о календарных данных, о впечатлениях предшествующего дня, об учебной деятельности. (Какой сейчас урок? Что мы будем делать на уроке? Что мы делали на уроке? Что ты узнал нового?);

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "Предлоги за, перед, между, вокруг, из за, из под", "Слова отвечающие на вопросы Что (с-) делал? Что (с-) делала?", " Употребление слов а, не, но" (не маленькая, а большая, но светлая), " В книжном магазине", "Птицы и животные зимой", "В школьной библиотеке", "О празднике 8 марта". " О хороших и плохих поступках";

3) развитие связной речи: употребление в речи степеней сравнения слов, обозначающих признаки предметов по величине и качеству;

4) действие по виду трудовой и профессиональной деятельности;

5) употребление высказываний из 2-3 фраз с соблюдением порядка;

6) умение сделать сообщение о возможности или невозможности какого-либо действия, различные качества предметов;

7) умение спросить о погоде, календарных данных, обратиться с вопросом к другому ученику, умение сообщить и кому следует обратиться, с тем или иным вопросом;

8) коллективное составление рассказа повествовательного характера о семье, о труде, о дуге на основе готового плана (в форме вопросов, повествовательных предложений);

9) понятия об изложении. Изложение под руководством учителя (по вопросам);

10) устное и письменное составление текстов;

11) умение восстановить деформированный текст по плану в форме вопросов;

12) умение написать сочинение по серии из 3-4 картин по данному плану;

13) умение самостоятельно описать содержание сюжетной картины по данному плану;

14) умение составить письмо родным и товарищам по образцу, данному учителем.

22. 4 четверть (16 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности. Умение сделать сообщение о погоде, о календарных данных, о впечатления предшествующего дня, об учебной деятельности;

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "О весенних каникулах", "В магазине", "Майские праздники", "Предлоги из, от, для". "Прилагательные с суффиксами –ов, -н, -ин", "В школьной библиотеке", "О празднике 8 марта". "О хороших и плохих поступках";

3) развитие связной речи: усвоение соответствующего словаря; употребление высказываний их в 3-4 фразах с соблюдением интонаций;

4) умение построить высказывание без пропуска членов предложений и излишних проверок;

5) умение самостоятельно спросить и сделать сообщения о погоде, календарных данных, рассказать о событиях, которые произойдут в ближайшем будущем;

6) умение присоединится к высказыванию или мнению рассказчика;

7) коллективное составление рассказа повествовательного характера о семье, о труде, о дуге на основе готового плана (в форме вопросов, повествовательных предложений);

8) понятия об изложении. Изложение под руководством учителя (по вопросам);

9) устное и письменное составление текстов;

10) умение восстановить деформированный текст по плану в форме вопросов;

11) умение написать сочинение по серии из 3-4 картин по данному плану;

12) умение самостоятельно описать содержание сюжетной картины по данному плану;

13) умение составить письмо родным и товарищам по образцу, данному учителем;

14) изложение небольшого текста (20-30 слов) после предварительного его анализа.

23. Формирование грамматического строя речи.

24. 1 четверть (18 ч.):

1) составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: косвенный объект:

части речи. Род имен существительных. Существительные единственного числа + с (без) + существительные мужского рода;

существительные единственного числа + с (без) + существительные женского рода;

существительные единственного числа + с (без) + существительные среднего рода;
существительные множественного числа + с (без) + существительные мужского, женского, среднего рода;

2) составление предложений со словосочетаниями, обозначающими временные отношения:

настоящее и прошедшее время;

будущее время;

множественное число;

я, ты, он;

мы, вы, они.

25. Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими глаголы с приставками: в- (во-), вы- в значениях движения внутри или изнутри; раз- (рас-), за- в значениях раскрытия того, что было завернуто, закрыто, и в противоположенном значении; при-, по-, у-, от- (ото-) в значениях присоединения, удаления, отстранения. Сведения по грамматике и правописанию: Термины: Глаголы, существительное, прилагательное. Род существительных. Настоящее, прошедшее и будущее время глаголов. Общие сведения. Приставки и предлоги. Звонкие и глухие согласные.

26. 2 четверть (14 ч.):

1) составление предложений с сочетаниями, обозначающими: пространственные отношения – существительное + у + существительное; глагол + по + существительное. Косвенный объект: глагол + с, без + существительное. Составление предложений с сочетаниями, включающими глаголы с приставками: пере-, на-, по-, вы-, за-, раз- в значении перемещения; на-, вз-, вс-, с- в значении движения вниз, вверх или на поверхности предмета; с-, со-, раз-, рас- в значении направления. Составление предложений с сочетаниями, обозначающими: пространственные отношения (глагол + с (со)+существительное). Сведения по грамматике и правописанию: Правописание и произношение безударных гласных, проверяемых ударением. Проверка безударных гласных путем изменения слов. Гласные и согласные в приставках.

27. 3 четверть (20 ч.):

1) составление предложений со словосочетаниями отсутствие или отрицание (нет): единственное число (неодушевленное). Множественное число. (прилагательное + существительное);

2) составление предложений со словосочетаниями, обозначающими пространственные отношения: Куда? с предлогом за; Где? с предлогом за (перед);

3) глагол + через, по + существительное. Мужской и средний род. Женский род. Множественное число. Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими целевую направленность действия: (Глагол + для + существительное). Единственное число женского рода, вопрос "Куда?" Единственное число мужского рода. Единственное число женского рода. Составление предложений со

словосочетаниями, обозначающими временные отношения (до, после): глагол + до, после + существительное. С предлогами до и после (мужской, женский род). Составление предложений со словосочетаниями, включающими существительные с суффиксами – онок -, -енок - обозначающими детенышей животных; -ик-, -чик-, -очк-, -ечк- со значением уменьшительности – ласкательности;

4) сведения по грамматике и правописанию: Правописание и произношение слов с разделительным мягким знаком; с разделительным твердым знаком; безударных гласных, проверяемых ударением. Практическое знакомство с частями слова (корень, суффикс).

28. 4 четверть (16 ч.):

1) составление предложений с сочетаниями, обозначающими пространственные отношения (между) – (глагол + между + существительное. Вопрос: Где?); Предлоги между, около, на (мужской и средний род); множественное число. Предлоги (в, на, под, за). В какую? В какое? В какой?; В каком? В какой?; Под какой? Под какое? Под какую?; под каким? Под какой?; За какой? За каким? За какую? Составление предложений с сочетаниями, обозначающими косвенный объект (глагол + о, об + существительное): О ком? (мужской род);

2) о ком (женский род); О чем?; Множественное число. Составление предложений со словосочетаниями, включающими существительные с суффиксами – ник -, -чик-, -ниц-, -ист-, -тель-, арь- обозначающими лиц по их действиям. Сведения по грамматике и правописанию: Практическое знакомство с частями слова (приставка). понятия о родственных словах. Практическое знакомство с частями слова (корень, приставка, суффикс, окончание).

4. Базовое содержание учебного предмета для 4 класса

29. 1 четверть - 18 часов:

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности. Умение сделать сообщение о погоде, о календарных данных, о впечатления предшествующего дня, об учебной деятельности;

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "Основной закон нашей страны", "Попрощается с теплым летом". "Признаки предметов". "Описание овощей фруктов", "Явления природы" (гроза, дождь, радуга), "Труд на земле". "Описание-сравнение овощей и фруктов". "Осень пришла";

3) развитие связной речи: Понимание и употребление в речи предложений с прямой речью, сложных предложений с придаточными времени, места и определительными.

Составление устных и письменных рассказов. Составление плана сюжетного рассказа. Определение темы составляемого рассказа, его озаглавливание. Изложение текста по готовому или коллективно составленному плану (опираясь на словарь).

30. 2 четверть (14 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности;

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "О профессиях", "Зима. Зимние работы", "Жизнь зверей и птиц зимой", "Скоро Новый год!";

3) развитие связной речи: Понимание и употребление в речи предложений с прямой речью, сложных предложений с придаточными времени, места и определительными. Составление устных и письменных рассказов. Составление плана сюжетного рассказа;

4) определение темы составляемого рассказа, его озаглавливание. Изложение текста по готовому или коллективно составленному плану (опираясь на словарь). Коллективное составление рассказа повествовательного характера о семье, о труде, о дуге на основе плана. Изложение под руководством учителя (опираясь на словарные слова и словосочетания). Устное и письменное составление текстов.

31. 3 четверть (20 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности;

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "Веселые каникулы". "Зимние забавы". "О вежливости". "Выходной день", "День рождения". "Женский день". " Праздник Наурыз";

3) развитие связной речи: Понимание и употребление в речи предложений с прямой речью, сложных предложений с придаточными времени, места и определительными. Составление устных и письменных рассказов. Составление плана сюжетного рассказа. Определение темы составляемого рассказа, его озаглавливание. Изложение текста по готовому или коллективно составленному плану (опираясь на словарь).

32. 4 четверть (16 ч.):

1) понимание и употребление речевого материала, обиходно-разговорного характера и относящегося с организации учебной деятельности;

2) понимание и употребление речевого материала, связанного с изучением общеобразовательных предметов по темам: "Птицы – наши друзья" (описание птиц). " День космонавтики". Праздники единства народов: "Наша Родина Казахстан". "9 мая – День Победы", "Книги наши друзья". "Правила дорожного движения";

3) развитие связной речи: Понимание и употребление в речи предложений с прямой речью, сложных предложений с придаточными времени, места и определительными. Составление устных и письменных рассказов. Составление плана сюжетного рассказа.

Определение темы составляемого рассказа, его озаглавливание. Изложение текста по готовому или коллективно составленному плану (опираясь на словарь).

33. Формирование грамматического строя речи.

34. 1 четверть (18 ч.):

1) составление предложений со словосочетаниями, обозначающими принадлежность: (существительное + существительное: портфель ученика, ветка яблони). Количество или меру: (существительное + существительное: бутылка молока, пачка сахара). Признаки предмета (существительное + из + существительное: стол из дерева). Пространственные отношения (глагол + у, против + существительное: выбежал из за угла);

2) временные отношения (глагол + с, до, после + существительное: приехал до вечера);

3) причинные отношения (глагол + с, до, после + существительное: опоздал из-за дождя); назначение предмета (существительное + для + существительное: бутылка для молока);

4) отрицание или отсутствие (нет + существительное: нет ручки). Употребление в связной речи существительных множественного числа, отвечающих на вопросы Кого? Чего? Сведения по грамматике и правописанию: Употребление в речи родственных слов. Подбор однокоренных слов.

35. 2 четверть (14 ч.):

1) употребление в связной речи существительных множественного числа, отвечающих на вопросы Кому? Чему? Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: направленность действия на предмет (глагол + к + существительное: идет к другу);

2) состояние предмета (существительное + наречие: девочке весело); пространственные отношения (глагол + к, по + существительное: подошел к магазину);

3) употребление в связной речи существительных множественного числа, отвечающих на вопросы Кому? Чему? Обобщение по теме. Составление предложений со словосочетаниями, включающим глаголы с суффиксами -я-, -ива- (сопоставление глаголов совершенного и не совершенного вида повторял - повторил, склевал - склеил).

36. 3 четверть (20 ч.):

1) употребление в связной речи существительных единственного числа, отвечающих на вопросы Кого? Что? Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: прямой и косвенный объект (глагол + на + существительное: встретил брата, надевает на голову); временные отношения (глагол + в, через, за, весь, целый + существительное: приехал в субботу); пространственные отношения (глагол + в, на, за, под, через + существительное: спрятался за куст);

2) употребление в связной речи существительных множественного числа, отвечающих на вопросы Кого? Что? Обобщение по теме. Употребление в связной речи

существительных единственного числа, отвечающих на вопросы Кем? Чем? Составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: орудие или средства действия (глагол + существительное: кормит кукурузой); совместность, сопровождение, содержание ("существительное + с + существительное": клоун с собачкой, корзина с углем); пространственные отношения ("глагол + за, между, над, перед, под + существительное": остановился перед домом);

3) употребление в связной речи существительных множественного числа, отвечающих на вопросы кем? чем? Обобщение по теме. Употребление в связной речи существительных единственного числа, отвечающих на вопросы о ком? о чем? на(в) чем?;

4) составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: пространственные отношения ("глагол + на, в + существительное": особые случаи использования предлогов на, в при назывании организаций, учреждений, объектов — на заводе, в мастерской; мероприятий, действий, явлений — на экскурсии, в походе; части населенных пунктов, помещений, зданий — на площади, в комнате, в городе); косвенный объект ("глагол + о (об) + существительное": вспоминал о встрече);

5) употребление в связной речи существительных множественного числа, отвечающих на вопросы о ком? о чем? на(в) чем? Обобщение по теме. Составление предложений со словосочетаниями, включающими глаголы с суффиксами -а-, -ва-, -ыва-, -ну- (сопоставление глаголов совершенного и несовершенного вида: встречал — встретил, пришивал — пришил, записывал — записал, согнул — сгибал). Употребление в речи родственных слов (свет — светлый — светильник — светит);

б) подбор однокоренных слов, относящихся к разным частям речи.

37. 4 четверть (16 ч.):

1) понятие о слове, частях речи и предложении (практическое знакомство);

2) состав слова. Общее понятие о корне, приставке, суффиксе, окончании. Слово как часть речи. Группировка слов по вопросам кто? что? чтоделает?какой? и т.д. Употребление терминов: имя существительное, имя прилагательное, местоимение, глагол, предлог, слово, словосочетание, предложение. Состав предложения. Главные члены предложения: подлежащее и сказуемое. Второстепенные члены предложения (без разделения на виды). Имя существительное;

3) значение имени существительного, выделение из предложения имен существительных по вопросам. 1, 2, 3-е склонение существительных;

4) знакомство с изменением имен существительных по падежам (склонение). Различение падежных значений по вопросам.

5. Требования к уровню подготовки учащихся 2 класса

38. Предметные результаты. По завершении 2 класса учащиеся должны знать:

- 1) употребление в диалогической и описательно повествовательной речи слов, обозначающих движение;
- 2) сделать сообщение о возможности или невозможности какого-либо действия, различные качества предметов;
- 3) составление сюжетных рассказов по готовому плану;
- 4) составление плана сюжетного рассказа с помощью учителя;
- 5) составлять и записывать 6-8 предложений на определенную тему;
- 6) составлять предложения, соблюдая в речи грамматические закономерности, указанные в программе;
- 7) устанавливать по вопросам связь между словами в предложении;
- 8) выделять по вопросам слова из предложения;
- 9) различать слова по вопросам: Кто? Что? Что делает? Какой? Как? Где?;
- 10) определять род существительных по окончаниям начальной формы в сочетании с числительными один, одна, одно;
- 11) различать единственное и множественное число по окончаниям;
- 12) различать временные формы глаголов по вопросам Что делает? Что делал? Что будет делать?;
- 13) различать гласные и согласные звуки.

6. Требования к уровню подготовки учащихся 3 класса

39. Предметные результаты. По завершении 3 класса учащиеся должны знать:

- 1) понимать и выполнять поручений; выраженных словосочетаниями в значении предстоящего действия, совместности, сопровождения или отсутствия (словосочетания с предлогами с, без);
- 2) употребление в диалогической и описательно повествовательной речи указанных словосочетаний;
- 3) умение самостоятельно описать содержание сюжетной картины по данному плану;
- 4) умение составить письмо родным и товарищам по образцу, данному учителем;
- 5) изложение небольшого текста (30-40 слов) после предварительного его анализа;
- 6) составлять предложения, соблюдая в речи грамматические закономерности, указанные в программе;
- 7) устанавливать по вопросам связь между словами в предложении, выделять из них словосочетания;
- 8) правильно ставить вопросы к слову и по нему определять слова обозначающих предмет, признаки предмета, действие предмета;
- 9) каллиграфически правильно писать слова, предложение без пропусков; определение род существительных по окончаниям начальной формы обозначая терминами: мужской род, женский род, средний род; определять число

существительных, прилагательных, глаголов по окончаниям в сочетаниях, с терминами : единственное число, множественное число;

10) различать временные формы глаголов по вопросам, обозначая соответствующими терминами: настоящее время, будущее время, прошедшее время.

7. Требования к уровню подготовки учащихся 4 класса

40. Предметные результаты. По завершении 4 класса учащиеся должны знать:

1) понимать и употреблять в речи предложений с прямой речью, сложных предложений с придаточными времени, места и определительными; составление устных и письменных рассказов;

2) составление плана сюжетного рассказа;

3) определение темы составляемого рассказа, его озаглавливание;

4) изложение текста по готовому или коллективно составленному плану (опираясь на словарь);

5) составлять предложения, соблюдая в речи грамматические закономерности, указанные в программе;

6) устанавливать по вопросам между словами связь в предложении;

7) группировать слова по вопросам Кто? Что? Что делает? Какой?, обозначая их соответствующими терминами (имя существительное, имя прилагательное, глагол);

8) определить род, число, падеж имен существительных;

9) различать слово словосочетание, предложение;

10) производить элементарный синтетический разбор предложений: выделять главные и второстепенные члены предложения.

41. Личностные результаты. Учащиеся 1-4 классов должны проявлять:

1) любовь к своей стране, городу/селу;

2) уважение и интерес к своей культуре и иноязычной культуре;

3) почтительное отношение к старшим, заботу о младших через правильное употребление элементов речеведенческого этикета;

4) дружелюбное и толерантное отношение к собеседнику, к представителям других стран, говорящих на изучаемом языке;

5) уважение к традициям и обычаям народов Казахстана и стран изучаемого языка;

6) бережное отношение к имуществу (к школьной мебели, школьным принадлежностям, одежде, предметам обихода);

7) бережное отношение к окружающей среде.

42. Системно-деятельностные результаты. Учащиеся 1-4 классов должны применять:

1) лексико-грамматические структуры в заданных ситуациях общения (приветствие, знакомство, прощание, выражение благодарности, согласия/ несогласия);

2) метод проектирования (моделирования), интерпретации (объяснение, сравнение, аналогия и т.д.);

3) современные информационно-коммуникативные технологии;

4) разные компоненты учебно-методического комплекта (учебник, рабочая тетрадь, аудиоприложение, мультимедийное приложение и т. д.).

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 129-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалған) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Қазақ тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 129-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Бастауыш сыныптардағы (1-4-сыныптар) "Қазақ тілі" пәні – "Тіл және әдебиет" білім саласындағы кіріктірілген оқу пәні.

3. Пәнді оқыту мақсаты – негізгі деңгей бойынша қазақ тілін қатысымдық тұрғыдан меңгерту; сөйлесім әрекетінің түрлеріне сай оқушыны тілдік білім негізінде түсінікті сөйлеуге, сауатты жазуға үйрету.

4. Оқытудың міндеттеріне:

1) нашар еститін оқушыларға сөйлесім әрекетінің түрлерін күнделікті қарым-қатынас деңгейінде меңгерту;

2) нашар еститін оқушылардың тілдік дағдысы мен білігін дамыту;

3) нашар еститін оқушыларға қарым-қатынас әдебінің қарапайым нормаларын меңгерту;

4) нашар еститін оқушыларға қазақ тілінің құрылымы мен құрамын дұрыс түсіндіріп, оны білу мен білік дағдыларын меңгерту,

5) ойын жағдаяттарында қазақ тілін қолдану арқылы оқушыларды жаңа әлеуметтік тәжірибеге қатыстыру;

6) келесі сыныптардағы грамматика мен дұрыс жазуды жүйелі түрде үйретуге дайындау;

7) оқушыны сөйлесімдік қарым-қатынастың жаңа тәсілдеріне (қазақ тіліндегі), қазақ халқының мәдениетіне, ұлттық-мәдени сөйлесім ерекшелігіне баулу.

5. Оқу жүктемесі: пәннің мазмұнын меңгеру үшін аптасына 1- 2 сыныптарда 5 сағаттан, 3-4 сыныптарда 4 сағаттан оқытылады (барлығы – 607 сағат). Жалпы сағат саны кезеңдер бойынша төмендегіше бөлінеді:

- 1) 1 - сынып - 165 сағат;
- 2) 2 - сынып - 170 сағат;
- 3) 3 - сынып - 136 сағат;
- 4) 4 - сынып - 136 сағат.

6. Қазақ тілін оқыту процесінде пәнаралық байланыс жүзеге асырылады:

1) дүниетану пәнімен "адам-табиғат-қоғам" туралы білімдерін толықтыру, табиғат құбылыстарымен адам, өсімдік, жан-жануарлар арасындағы байланыс пен тәуелділікті таныстыра отырып, оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, топсеруен кезінде, табиғатты бақылау барысында алған білімдерін, бақылағандарын оқушылардың сөздік қорын байыту, ауызша жазбаша тілін дамыту мақсатында пайдалану;

2) еңбекке баулу пәнімен, еңбек тақырыбына байланысты шығармалар оқу барысында оқушыларды еңбексүйгіштікке баулу, адамдардың еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу, ермексазбен, табиғи материалдармен жұмыс жасау, қағаздарды қию, өрнектер салу, безендіру арқылы қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту;

3) музыка – күй пәнімен: оқу барысында мазмұнына сәйкес музыкалық шығармалар тыңдау, оқушылардың тілін жаттықтыру, дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету мақсатында балалар әндерін тыңдату;

4) бейнелеу өнері пәнімен, суретшілердің шығармалары арқылы оқушылардың сөз байлығын арттыру, тілін дамыту; сурет бойынша өз сезімдерін, ой-пікірлерін білдіруге үйрету, сурет салғызу, бояту жұмыстары арқылы қаламды, қарындашты дұрыс ұстауға үйрету, қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту, эстетикалық тәрбие беру;

5) дене шынықтыру пәнімен:партада дұрыс отыру, дене бітімінің дұрыс дамуы үшін жаттығулар жасау; сабақта сергіту сәтін өткізу.

7. Бағдарлама қазақ тілінде білім алатын нашар еститін бастауыш сынып оқушысын қазақ тілін сөйлесім әрекеті арқылы мәдениетаралық қатысым құралы ретінде меңгертуді көздейді.

8. Сөйлеу білігін меңгерумен бірге оқушылар жалпылама грамматикалық практиканы, орфографиялық білім мен білікті, каллиграфиялық білікті меңгереді.

9. Нашар еститін балаларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің "Қазақ тілі" білім саласы бойынша бағдарлама жалпы педагогикалық талаптарға сай жазылған. Бағдарламада пәннен меңгерілетін сөздік, тілдік қор көлемі, мазмұны көрсетілген. Оқыту барысында нашар еститін балалардың физиологиялық, психологиялық ерекшеліктері, жас ерекшелігі мен ұғымына сай тіл материалдары топтастырылып,

бөлшектенін оқытылады. Оқу материалдары оқушының есту арқылы қабылдау қабілеттері ескеріліп беріледі.

2. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

10. Сауат ашудан кейінгі кезең.

11. Оқу:

1) көп буынды (5-6) сөздерді дұрыс оқып дағдылану;

2) байланысты мәтінді оқуды үйрету; мәтіннен сұрақтарға жауап беретін сөйлемдерді табу;

3) диалогтарды оқуды үйрету.

12. Байланыстырып сөйлеу:

1) ауызша сөйлеу ерекшеліктерімен танысу;

2) дауыс ырғағы, сөйлеу қарқыны;

3) баланың сөздік қорын молайту;

4) мәтіндегі мағынасы түсініксіз сөздерді табу; сұрақтарға жауап беру;

5) сурет бойынша ауызша баяндау.

13. Жазуға үйрету:

1) партада дұрыс отыруды үйрету;

2) дәптерді партаға ыңғайлы орналастыруды үйрету;

3) қалам мен қарындашты дұрыс ұстауды үйрету;

4) контур бойынша сызуды үйрету;

5) сызық пен бейнелерді жалғастыру, өрнектер салу, оларды бояуды үйрету;

6) сызықтарды қаламды үзбей аяғына дейін сызу; д) өтілген дыбыстардың әріптерін жазу;

7) жазба әріптердің кіші әріптері мен бас әріптерінің жазу элементтерін сызу, олардан әріптер құрастырып жазу;

8) сөздегі әріптердің бір-бірімен қосылу жолдарын үйрету;

9) кеспе әріптерден сөздер құрастырып, оларды көшіріп жазу; сөздер мен сөйлемдерді, текстерді көшіріп жазу;

10) жеке сөздерді есту арқылы буынға бөліп жазу;

11) адам, жер–су аттарын бас әріппен жазуға үйрету, жазу гигиенасының ережелерімен таныстыру.

14. Грамматикалық тіл құрылымының қалыптасуы.

15. Затты және заттың қимылын білдіретін сөздерден сөйлем құрастыру (зат есім (жекеше түрі) + етістік осы шағы): оқушы оқып отыр. Ұшақ ұшып келеді.

16. Зат және заттың жағдайы: (зат есім жеке түрі+ етістік осы шақ): Қыз отыр, кітап жатыр.

17. Затты және заттың іс-әрекетін, жағдайын білдіретін сөйлемдер құрастыру (зат есім көпше түрі+ етістіктің осы шағы: Балалар жазып отыр. Кітаптар жатыр.

18. Сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру іс - әрекеттің ауысуы (етістіктің осы шағы + зат есім) кітап оқып отыр. Іс -әрекеттің белгісі: (етістіктің осы шағы +зат есім + үстінде, жанында, астында): Үстелдің үстінде жатыр.

19. Белгілі бір тұжырымды білдіретін сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру:

1) (зат есім + етістік) өтпелі іс-әрекетке байланысты: тауыққа жем шашты; сиырға шөп салды; Қанатқа нан берді;

2) (зат есім +етістік) іс-әрекетін адамға қаратып айту: Айдосқа кітап сатып әперді;

3) (зат есім + жанында, үстінде, астында артында, алдында +етістік) іс-әрекеттің кеңістікке байланысты айтылуы: Үстелдің үстінде жатыр; шкафтың жанында тұр.

20. Грамматика және жазу емлесі туралы түсінік.

21. Жазу емлесін меңгеру:

1) сауат ашу сабағында өткенді жүйелеу, қорытындылау;

2) сөздерді буынға бөлу; сөзді буынға бөліп тасымалдау;

3) бас әріптің сөз басында жазылуы; сөз аяғында нүкте қою;

4) адамның аты –жөнін, жер-су аттарының бас әріппен жазылуы .

22. Көркем жазу: жазу дағдысын қалыптастыру. Оқушыға жазудыңгигиеналық ережесін үйрету.

23. Контур бойынша жазу, сөзден әріптердің бір-бірімен қосылу жолдарын үйрену, қаламды үзбей әріптерді аяғына дейін жазу.

24. Сөздер мен сөйлемдерді, текстерді қатесіз көшіріп жазу.

25. Тіл дамыту.

26. Сөз байлығын дамыту:

1) тапсырма, өтініш, бұйрық сөздер;

2) заттардың іс-әрекетің, орналасуын, сипатын, мәнін, сапасын білдіретін сөздер;

3) әртүрлі мағынадағы және талдап қорытындыланған сөздер.

27. Байланыстырып сөйлеу тілін дамыту:

1) оқу үрдісін ұйымдастыру кезінде қолданылатынсөйлемдер. Хабарлы, жәй және құрмалас сөйлемдер; қаратпа сөйлем және қайшы (мойындамау)сөйлем;

2) сұраққа қысқа және толық жауап беру; сұрақтарды ауызша және жазбаша дайындау;

3) сұрақ бойынша, сюжетті суреттер бойынша сойлем құрастыру, жазбаша орындау ;

4) өз ниетін, тілегін, өтінішін, сәлемін, алғысын білдіретін сөйлемдер) Тақырыптар бойынша сөздік материалдар, тапсырмалар беріледі: көрсет, ал, бер, құрастыр, кеспе сөздерді сәйкес суреттерге қой, сөздерді жаз, суретін сал, сұраққа жауап бер. "Сынып" тақырыбы бойынша сөздік: сынып, мұғалім, бала, қыз; көрсет. "Сыныпта"тақырыбы бойынша сөздік: шкаф, тақта, орындық, парта, үстел, аппарат;"Оқу құралдары"тақырыбы бойынша сөздік: кітап, дәптер, сөмке, қалам, қарындаш, альбом;

3. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

28. Дыбыс және әріп.

29. Дыбыс және әріп туралы түсінік. Сөз туралы түсінік. Сөйлемдегі сөздер санының әр түрлі болуы; сөздің дыбыстардан құралуы; сөз құрамындағы дыбыстарды ажырату; олардың айырмасы. Сөйлемнің сөзден құралуы, сөйлемнің бірінші сөзін бас әріптен бастап жазып соңына нүкте қою.

30. Дауысты және дауыссыз дыбыстар мен әріптер туралы түсінік. Дауысты дыбыстар, дауысты дыбыстардың дыбысталу ерекшеліктері; олардың буын жасаудағы мәні; сөйлемдегі сөздерден дауысты дыбыстарды табу, астын сызу. Дауыссыз дыбыстар, олардың буын жасаудағы мәні; сөйлемдегі дауысты дыбыстарды табу, астын сызу.

31. Дауыссыз дыбыстар, олардың дауысты дыбыстар қатысымен дыбысталуы; сөйлемдегі сөздерден дауыссыз дыбыстарды табу, астын сызу.

32. Қазақ әліпбиі; әріптердің айтылуы; олардың а, е, э, дыбыстардың қатысымен айтылуы. Жуан және жіңішке дауысты дыбыстар мен оларды таңбалайтын әріптер; жуан дауыстылар, олардың дыбысталу ерекшеліктері; сөйлемдегі сөздерден жуан дыбыстыларды табу, астын сызу,

33. Жуан және жіңішке сөздер, оның анықтамасы. Жіңішке сөздер, оның анықтамасы, айтылуы мен жазылуы. Жуан-жіңішке сөздер, олардың анықтамасы, айтылуы мен жазылуы. Жуан-жіңішке жұп дауыстылар; олардың дыбысталу ұқсастығы мен өзгешеліктері, анықтамасы.

34. Буын, оның анықтамасы; сөздерді буынға бөлудің мақсаты; сөздерді буынға бөлу; екі дауыссыз қатар келген сөздер; оның анықтамасы; й, ң, у дыбыстарынан басталатын буындары бар сөздер оның анықтамасы; бір буынды сөздер.

35. Тасымал, оның анықтамасы; құрамында әр түрлі буындары бар сөздерді тасымалдау; тасымалдауға болмайтын сөздер; бір буынды сөздер; бір дыбысты буыны бар екі буынды сөздер; бір дыбысты буыны бар көп буынды сөздер, оның анықтамасы.

36. Дауыстының әсерімен дауыссыз дыбыстардың жуан және жіңішке айтылуы, олардың анықтамалары; сөздерден жуан және жіңішке болып қолдалынған дауыссыздарды табу.

37. Қ, ғ, к, г дыбыстары; қ, ғ дыбыстарының жуан, ал к, г дыбыстарының жіңішке болып айтылуы, оның анықтамасы.

38. Сөз.

39. Кім? кімдер? не? нелер? сұрақтарына жауап беретін сөздер, олардың анықтамасы; Кім? кімдер? не? нелер? сұрақтарына жауап беретін сөздердің түрлері.

40. Бас әріппен жазылатын сөздер; кісі аттарының бас әріппен жазылуы: ел, қала, жер-су аттарының бас әріппен жазылуы, кісі аттарының, үй жануарларының аттарының бас әріппен жазылуы.

41. Не істеді? неғылды? қайтті? сұрақтарына жауап беретін сөздер; олардың анықтамасы.

42. Қандай? қай? сұрақтарына жауап беретін сөздер; олардың анықтамасы.

43. Қанша? неше? нешінші? сұрақтарына жауап беретін сөздер; олардың анықтамасы.

44. Сөйлем: сөйлемдегі сөздердің бір-бірінен бөлек жазылуы. Сөйлемнің бірінші сөзі бас әріптен басталып, соңына нүкте, сұрау, леп белгілерінің қойылуы: екі, үш, төрт сөзден сөйлем құрастыру; сөйлемдегі қимыл иесі мен қимылды білдіретін сөздерді табу, астын сызу, сөйлемнің айтылу ерекшеліктері; дауыс күші, кідірісі, тездігі. Сөйлемдегі сөздердің байланысы, оның анықтамасы; сөйлемдегі сөздердің байланысын сызықтар, сызбалармен көрсету.

45. Грамматикалық тіл құрылымының қалыптасуы. Белгілі бір тұжырымды білдіретін сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру:

1) "зат есім + етістіктің осы шағы; өткен шағы" уақыт арақатынасын белгілейтін байланысты сөз тіркестерімен сөйлем құрау: Ол жазып отыр;

2) "үстеу+етістіктің осы шағы; өткен шағы" уақыт арақатынасын белгілейтін: Қазір сурет салып отыр. Кеше жазу жазды;

3) "есімдіктің 1-ші, 2-ші жағы көпше және жекеше түрі + етістіктің осы шағы, өткен шағы", уақыт арақатынасының белгілейтін: Мен жазып отырмын. Сіз оқыдыңыз;

4) "зат есім + етістік" қатынас құралы және іс-әрекет тәсілдерін пайдаланып, сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру: Қарындашпен салды;

5) "сын есім + зат есім, жекеше және көпше түрде" заттың түрін, көлемін, дәмін көрсететін: (қызыл алма);

6) "зат есім + етістік" кеңістік арақатынасын белгілейтін: Үстелден алдым;

7) "сын есім + зат есім", "Зат есім + сын есім + зат есім" тиістілігіне қарай қажет сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру: Қалың кітап;

8) "зат есім + етістік" кеңістік жайын білдіретін: Үстелден жинап алдым. "Зат есім + етістік сабақты етістік" өтпелі кезінді белгілейтін: Атам киініп жатыр. Атам киінді;

9) "сан есім +зат есім", "Сан есім + зат есім + етістік" сандық қатынасын іс-әрекетін білдіретін: Он кітап. Бірінші дәптер. Он кітап бердім;

10) "сын есім+ зат есім" сөз тіркестерімен өтпелі кезеңді, іс-әрекетті, кеңістік жайын, қатынас құралдарды пайдаланып сөйлем құрастыру: Үлкен кісіге көмектесті. Қызыл бояумен бояды;

11) "зат есім + етістіктің осы шағы, келер шағы, өткен шағы, уақыт ара қатынасын білдіретін сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру";

12) "сан есім + зат есім". Заттың сандық ара қатынасын білдіретін: үшінші қатар;

13) уақыт ара қатынасын білдіретін сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру. "есімдіктің бірінші, екінші, үшінші жағы, жекеше және көпше түрі+етістіктің осы шағы, келер шағы";

14) кеңістікті білдіретін: "Зат есім + етістік". Үйге қарай келе жатыр;

15) керек жарақ, тиістілігіне қарай: "Зат есім + есімдік". Менің кітабым. Іс-әрекет белгілерін білдіретін "Үстеу + етістік". Оңға қарай жүгір.

46. Грамматика және жазу емлесі туралы түсінік.

47. Емле ережесін сақтап, сауатты жазуға дағдыландыру. Бас әріптермен кіші әріптердің жазылуы: адам аттары, жер-су, қала аттарын бас әріптен бастап жазылуы. Әліпби (алфавит). Әліпби туралы мағлұматтар. Сөздерді әліпби бойынша орналастыра білу. Сөз соңында қойылатын нүкте, сұрақ, леп белгілерімен таныстыру.

48. Көркем жазу. Қолдың икемділігі мен көзбен мөлшерлеу қабілетін жетілдіріп, оларды жазуға даярлау. Графикалық дағдыларды қалыптастыру.

4. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

49. Екінші сыныпта өткенді қайталау.

1) сөйлем, сөз, дыбыс және әріп, дауысты және дауыссыз дыбыстар, алфавит, жуан және жіңішке дауыстылар; Жуан айтылатын сөздер; Жуан және жіңішке жұп дауыстылар; Буын және тасымал, дауыссыз дыбыстардың жуан және жіңішке айтылуы;

2) кім? Кімдер? Не? Нелер? сұрақтарына жауап беретін сөздер. Не істеді? Неғылды? Қайтті? сұрақтарына жауап беретін сөздер. Қандай? Қай? сұрақтарына жауап беретін сөздер. Қанша? Неше? сұрақтарына жауап беретін сөздер.

50. Дыбыс және әріп:

1) и әрпінің жазылуы. Сөзде қосарлы ый, ій әріптері жазылмай, олардың орнына и әрпінің жазылуы, сый, тый және бұлардан тараған сөздердің жазылуы; сөздегі я, ю әріптерінің алдынан ы, і жазылмай, и жазылуы; и мен і әріптерінің жазылуындағы айырмашылықтар; и қатысты сөздердің буынға бөліну тәртібі: иы/иі дыбыстары қатар келген сөздерде ы,і әріптерін түсірмей жазуға дағдыландыру;

2) у әрпінің жазылуы. У дыбысын дауысты және дауыссыз болып қолданылуы. Сөзде қосарлы үу, ұу әріптерінің жазылмай, олардың орнына у әрпінің жазылуы: ы, і дыбыстарына аяқталған сөздерге у дыбысы қосылғанда, ы, і әріптерінің түсіп қалуы; у әрпінен соң ы, і әріптері келген сөздердің жазылуы;

3) я әрпінің жазылуы: Сөзде қатар келген йа әріптерінің жазылмай, олардың орнына я әрпінің жазылуысия, мия; сөздегі и әрпінен соң а жазылмай, я жазылуы; сый, тый сөздерінен тараған сөздерде я әрпінің алдынан и жазылмай, ы жазылуы;

4) ю әрпінің жазылуы. Сөзде қатар келген йу әріптері жазылмай, олардың орнына ю әрпінің жазылуы;сөздегі и әрпінен соң у жазылмай, ю жазылуы; сый, тый сөздерден тараған сөздерде ю әрпінің алдынан и жазылмай, ы жазылуы, ю әрпінің жазылуына арналған жаттығулар.

51. Дауыссыз дыбыстар: дауыссыз дыбыстардың түрлері. Дауыссыз дыбыстардың қатаң, ұяң және үнді болып үшке бөлінуі; сөйлемдегі сөздерден дауыссыз дыбыстарды тауып, дыбыстық талдау жасау; п-б,т-д дыбыстарының айтылуы мен жазылуы; қ, к, п

дыбыстарының ғ, г, дыбыстарына айналуы; нғ/нг, нҒ/ңг дыбыстары қатысты сөздердін айтылуы мен жазылуы.

52. Сөз. Сөз құрамы туралы жалпы түсінік. Құрамдас сөздер және оның анықтамасы; өзгермейтін сөз бөлігі мен құрамдас сөздерді менгеру.

53. Түбір және қосымша және оның анықтамасы; Жұрнақ және жалғау. Қосымшаның жұрнақ және жалғау болып бөлінуі туралы түсінік; жұрнақ оның анықтамасы; жалғау оның анықтамасы. Түбір мен қосымшаның жазылуы дыбыс түсіп қалу арқылы өзгертін сөздер; соңғы буында ы–і дыбыстары бар сөздерге қосымша жалғанғанда олардың түсіп қалуы.

54. Сөз таптары. Сөз таптары туралы түсінік. Сөз таптарының анықтамасы:

1) зат есім. Зат есім туралы түсінік және оның анықтамасы; Зат есімнің сұрақтары; Мәтіннен зат есімдерді табу; Жалқы есім мен жалпы есім; Жалқы және жалпы есімнің жазылуы және оның анықтамасы; Негізгі және туынды зат есімдер және олардың анықтамасы; Заттың атын, сынын, қимылын білдіретін сөздерге тиісті жұрнақтар жалғап, олардан туында зат есімдер жасау; Туынды зат есімдерді сөз құрамында талдау. Зат есімнің жекеше және көпше түрлері; Зат есімнің жекеше және көпше түрлеріне қойылатын сұрақтар; Зат есімнің көпше түрін сөз құрамына талдау; Көптік жалғаулар. Зат есімнің тәуелденген түрі. Тәуелдік жаттығулар; Тәуелдік жалғауларының жекеше және көпше түрлері. Есімді тәуелдеуге арналған жаттығулар;

2) сын есім. Сын есім туралы түсінік және оның анықтамасы; Сын есімнің сұрақтары; Сын есімнің зат есіммен байланысып айтылуы; Мәтіннен сын есімдерді табу. Негізгі және туынды сын есім және оның анықтамасы; Заттың атын, сынын және қимылын білдіретін сөздерге тиісті жұрнақтар жалғап, туынды сын есімдер жасау; Туынды сын есімдерді сөз құрамына талдау; Негізгі және туындысын есімдерді меңгеруге арналған жаттығулар;

3) сан есім. Сан есім туралы түсінік және оның анықтамасы; Сан есімнің сұрақтары; Сан есімнің зат есіммен байланысып айтылуы; Мәтіннен сан есімдерді табу. Есептік және реттік сан есімдер. Есептік сан есім, оның анықтамасы. Сан есімнің сұрақтары;

4) етістік. Етістік туралы түсінік және оның анықтамасы; Етістіктің сұрақтар, етістіктің зат есіммен байланысып айтылып, сөйлем құралуы. Негізгі және туынды етістік, оның анықтамасы.

55. Сөйлем. Сөйлем туралы жалпы түсінік және оның анықтамасы; Мәтіннен сөйлемдерді табу; Сөздерден сөйлем құрастыру. Хабарлы сөйлем; Хабарлы сөйлемнің дауыс ырғағы; Хабарлы сөйлемдегі бірінші сөздің бас әріппен жазылып, сөйлем соңына нүкте қойылуы; Мәтіннен хабарлы сөйлемдерді табу, сөздерден хабарлы сөйлем құрастыру. Сұраулы сөйлем; Сұраулы сөйлем жасаушы сұраулы сөздер; Сұраулы сөйлемнің дауыс ырғағы; Сұраулы сөйлемдегі бірінші сөздің бас әріппен жазылып, сөйлем соңына сұрау белгісінің қойылуы; Мәтіннен сұраулы сөйлемдерді табу; Сұраулы сөйлемдерді құрастыру; Хабарлы сөйлемнен сұраулы сөйлемді ажырата

білу. Лепті сөйлем, олардың жасалуы, айтылуы; Лепті сөйлемнің дауыс ырғағы; Лепті сөйлемдегі бірінші сөздің бас әріптен басталып, сөйлем соңына леп белгісінің қойылуы; Мәтіннен лепті сөйлемдерді табу; Хабарлы, сұраулы сөйлемдерден лепті сөйлемді ажырата білу.

56. Грамматикалық тіл құрылымының қалыптасуы.

57. Белгілі бір тұжырымды білдіретін сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру:

1) зат есімдердің негізгі септік жалғауларының мәнін іс-жүзінде меңгеру; құрмалас сөйлемдермен. - Кімді? Нені? сұрағына жауап беретін (жекеше түрдегі) зат есімдерді сөз байланысында қолдану;

2) заттың қатыстылығына байланысты ("зат есім + зат есім"): Алманың бұтағы. Анардың сөмкесі. Айдынның кітабы. Атамның тақиясы;

3) заттың санына не мөлшеріне байланысты ("сан есім + зат есім" +зат есім): Бір бума қағаз. Екі жәшік алма. Бір топ бала;

4) заттың сынына байланысты. ("сын есім + зат есім"): Ағаш қасық;

5) кеңістік қатынасқа байланысты ("зат есім + алдында, жанында, алдына + етістік") : Мектеп алдына келді. Аялдама алдына тоқтады;

6) кеңістік қатынасқа байланысты ("зат есім + етістік"): Мектептен жүгіріп шықты;

7) уақыттық қатынасқа байланысты ("үстеу + етістік"): Түске дейін келді. Себеп–салдарлық қатынасқа байланысты ("зат есім +күрделі етістік"): Жаңбыр жауған соң, кешігіп қалды;

8) заттың арнайылануына байланысты ("зат есім + зат есім"): Оқушының сөмкесі. Апаның орамалы;

9) қалыс немесе жоққа шығаруға байланысты. ("зат есім + жоқ"): Алмас жоқ;

10) кімдерді? Нелерді? сұрағына жауап беретін (көпше түрдегі) зат есімдерді байланыстырып сөйлеу тілінде қолдану;

11) іс-әрекеттің кері бағытына байланысты ("зат есім + зат есім+ етістік"): Інімнен хат келді. Әжемнен сәлемдеме келді;

12) кімге? Неге? сұрағына жауап беретін зат есімдермен байланысты (жекеше түрде): Асанға, мұғалімге; Мысыққа, күшікке;

13) іс-әрекеттің затқа бағытталуына байланысты ("зат есім + етістік"): Досына бара жатыр. Мұғалімге жауап берді. Әкесіне көмектесті;

14) кімге? Неге? сұрағына жауап беретін (көпше түрдегі) зат есімдерді байланыстырып сөйлеу тілінде қолдану;

15) құрмалас сөйлемдерді байланыстырып сөйлеу тілінде қолдану;

16) кімді? Нені? сұрағына жауап беретін зат есімдер (жекеше түрде) сөз байланысында қолдану.

58. Белгілі бір тұжырымды білдіретін сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру:

1) тікелей және жанама объектісі бойынша ("зат есім + етістік"): Ілгішке іледі;

- 2) уақытша қатынасқа байланысты ("үстеу +зат есім+ етістік"), ("үстеу + етістік"): Жұма күні келді. Күні бойы кітап оқыды;
- 3) кеңістік қатынасқа байланысты ("зат есім + артында, алдында, сыртында + етістік"): Ағаштың артына тығылды;
- 4) кімді? нені? сұрағына жауап беретін зат есімдерді сөз байланысында қолдану: Мұғалімді шақыр. Тақтаны сұрт;
- 5) кіммен? Немен? сұрағына жауап беретін зат есімдерді сөз байланысында қолдану (жекеше түрде): Атаммен келдім;
- 6) іс-әрекеттің негізгі затына байланысты ("зат есім + етістік"): Сабынмен жуындырды;
- 7) кеңістік қатынасқа байланысты ("зат есім + ішіне, алдына, ішінде +етістік"): Кітапхана ішіне кірді;
- 8) кімдерді? Нелерді? сұрағына жауап беретін (көпше түрдегі) зат есімдерді сөз байланысында қолдану;
- 9) кім туралы? не туралы? неде? сұрағына жауап беретін зат есімдерді сөз байланысында қолдану: Анаң туралы айтып бер;
- 10) іс-әрекеттің затқа ауысуына байланысты ("сын есім + зат есім + етістік"): Ағаш кеме жасады;
- 11) кеңістік қатынасқа байланысты ("сын есім + зат есім + етістік"). Шыны вазаға салды;
- 12) сын есімдерді табыс септігімен (көпше, жекеше түрде) сөйлемде байланыстырып қолдану.Сын есімдерді көмектес септігімен (жекеше түрде) сөйлемде байланыстырып қолдану;
- 13) құрал немесе іс-әрекет негізіне байланысты ("сын есім + зат есім + етістік"): Қоңыр бояумен бояды;
- 14) ілеспе зат белгісі бойынша ("зат есім + сын есім + зат есім");
- 15) кеңістік қатынасқа байланысты ("сын есім + зат есім + жанында + етістік"): Үлкен үйдің жанында тұр;
- 16) кеңістік қатынасқа байланысты ("сын есім + зат есім + етістік"). Үлкен алаңда тұр. Кең жолмен жүрді;
- 17) жанама объектіге байланысты ("сын есім + зат есім + етістік"). Жылы жаңбырды еске алды;
- 18) кеңістік қатынасқа байланысты ("зат есім + зат есім"): Дәптер Данада;
- 19) кеңістік қатынасқа байланысты ("зат есім +етістік"): Жолмен жүгірді;
- 20) іс-әрекеттің мақсатты бағытына байланысты ("зат есім+етістік"): Қызыма сатып алдым;
- 21) уақыттық қатынасқа байланысты: ("зат есім + етістік"): Түске дейін келдім;
- 22) кеңістік қатынасқа байланысты: ("зат есім + арасында, ортасында + етістік"): Ағаштар арасында жүр. Парталар арасында тұр;

23) жанама объектіге байланысты қатынас. ("зат есім + туралы, жайында + етістік"): Мысық туралы оқыды; Аңдар жайында жазды.

59. Жыл бойы өткен материалды қайталау.

5. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

60. Үшінші сыныпта өткенді қайталау.

61. Сөйлем: хабарлы, сұраулы және лепті сөйлемдер. Олардың соңына қойылатын тыныс белгілері, анықтамалары.

62. Сөйлем мүшелері. Бастауыш пен баяндауыш – тұрлаулы мүшелер; Тұрлаусыз мүшелер; Тұрлаусыз мүшелердің, бастауыш пен баяндауыштың бір-бірімен немесе өзара байланысы. Сөйлем мүшелерінің байланысын сұрақ арқылы анықтау.

63. Дыбыс және әріп:

1) дауысты дыбыстар: э дыбысы, оның айтылуы мен жазылуы. Э дыбысы бар сөздерді дұрыс айтуға, қатесіз жазуға жаттықтыру, екпіні;

2) Ұ дыбысы, оның айтылуы мен жазылуы, жаттығулар, екпіні;

3) дауыссыз дыбыстар: В дыбысы, оның айтылуы мен жазылуы. В дыбысы арқылы жазылатын негізгі сөздерге жаттығу, ол сөздердің екпіні. В-Б дыбыстарын салыстыру;

4) ф дыбысы. Оның дыбысталуы мен жазылуы. Ф дыбысына қатысты сөздер, ол сөздердің екпіні; Ф-П дыбыстарын салыстыру;

5) ц дыбысы. Оның дыбысталуы мен жазылуы. Ц арқылы жазылатын сөздер. Ц-С дыбыстарын салыстыру;

6) ч-щ дыбыстары. Олардың айтылуы мен жазылуы. Ч-Щ арқылы жазылатын сөздер, олардың екпіні. Ч-Щ дыбыстарын салыстыру;

7) жіңішкелік ь және айыру ь белгілері, анықтамасы, олар арқылы жазылатын сөздер.

64. Сөз:

1) туынды сөздер. Біріккен сөздер, анықтамасы. Жер-су аттары және кісі аттарын білдіретін біріккен сөздердің жазылуы;

2) қос сөздер, анықтамасы, оның түрлері. Бір сөздің қайталануы арқылы екі түрлі сөздің қосарлануы арқылы, күшейтпе буын арқылы жасалған қос сөздер;

3) қысқарған сөздер, анықтамасы. Әріп арқылы және буын арқылы қысқарған сөздер.

65. Сөз құрамы. Құрамдас сөздер; түбір және қосымша, жұрнақ және жалғау (3-4 сыныпта өткенді қайталау):

1) негізгі түбір мен туынды түбір;

2) қосымшалы сөз анықтамалары;

3) түбір мен қосымшаның жазылуы;

4) өзгермелі түбір сөздер.

66. Сөйлем:

1) жай сөйлем мен құрмалас сөйлем. Анықтамасы, жай сөйлем мен құрмалас сөйлем;

2) жалаң сөйлем мен жайылма сөйлем. Анықтамасы, жасалуы;

3) сөйлемнің бірінғай мүшелері, анықтамасы;

4) сөйлем мүшелері және олардың байланысы.

67. Сөз таптары:

1) зат есім. Зат есімнің жекеше және көпше түрі, олардың анықтамасы. Зат есімнің жекеше және көпше түріне қойылатын сұрақтар. Зат есімнің көпше түрін сөз құрамына талдау, көптік жалғаулары. Зат есімнің септелуі. Септіктер; септік жалғаулары. Сөз таптары: Кім? Не? Не істеді? Қандай? сұрақтар бойынша топтастыру;

2) сын есім. Қарсы мәндес сын есімдер. Дара және күрделі сын есімдер, анықтамасы, жазылуы;

3) сан есім. Дара және күрделі сан есімдер, анықтамасы, жазылуы. Сан есімнің жазылуы;

4) етістік. Дара және күрделі етістіктер. Оның анықтамасы, жазылуы. Етістіктің жіктелеуі. Анықтамасы, жекеше және көпше жіктеу үлгілері. Етістіктің шақтары. Анықтамасы, осы шақ, өткен шақ, келер шақтағы етістіктердің өзара мағыналық айырмасы;

5) есімдік туралы жалпы түсінік, оның анықтамасы;

6) үстеу туралы түсінік. Анықтамасы, түрлері. Шылау туралы түсінік. Оның анықтамасы, түрлері.

68. Грамматикалық тіл құрылымының қалыптасуы. Белгілі бір тұжырымды білдіретін сөз тіркестерімен сөйлем құрастыру. Зат есімнің септік түрлерінің негізгі мәндерін іс-жүзінде меңгеру:

1) кімді? Нені? сұрақтарына жауап беретін (жекеше түрде) зат есімдерді сөз байланысында қолдану;

2) кімге? Неге? сұрақтарына жауап беретін (жекеше түрде) зат есімдерді сөз байланысында қолдану. Іс-әрекеттің затқа бағытталуына байланысты ("зат есім + етістік"): Досына бара жатыр. Ағасына көмектесті;

3) заттың жағдайына байланысты ("зат есім + үстеу"): Балаға өте көңілді;

4) кеңістік қатынасқа байланысты ("зат есім + ішіне, жанында, алдына + етістік"): Қора ішіне кірді;

5) кімдерге? Нелерге? сұрағына жауап беретін зат есімдерді сөз байланысында қолдану: Балаларға айтылды. Балапандарды қоректендіреді;

6) кіммен? Немен? сұрағына жауап беретін зат есімдерді (жекеше түрде) сөз байланында қолдану: Апаммен келдім. Машинамен келдім;

7) құрал немесе іс-әрекет негізіне байланысты ("зат есім + етістік"): Шөптен қоректендірді;

8) кімдермен? Нелермен? сұрағына жауап беретін зат есімдерді (көпше түрде) сөз байланысында қолдану;

9) кім туралы? Не туралы? Неде? сұрағына жауап беретін зат есімдерді сөз байланысында қолдану: Ағаң туралы айтып бер;

10) кеңістік қатынасқа байланысты (зат есім + етістік) ұйымдар, кәсіпорындар, объектілердің аттарына байланысты қолданылуы ерекше жағдайларда (үйде, мектепте, ауылда, дәріханада) шаралар, әрекеттер (серуенде, саяхатта) елді мекеннің бөлішелерінде, ғимараттарда (бөлмеде, қалада, алаңда);

11) жанама объектіге байланысты (зат есім + туралы + жайында + етістік): Аңдар туралы оқыды. Аңшы жайында айт;

12) заттың қатынастығына байланысты ("зат есім + зат есім"): Ағаштың бұтағы. Апамның орамалы;

13) заттың санына, не мөлшеріне байланысты ("сан есім + зат есім + зат есім"): Екі мөшек ұн. Бір жәшік алма;

14) заттың сынына байланысты ("сын есім + зат есім"): Ағаш төсек;

15) уақыттық қатынасқа байланысты ("үстеу + етістік"): Кешке дейін келді;

16) себеп-салдарлық қатынасқа байланысты ("зат есім+ күрделі етістік"): Жаңбыр жауған соң, кешігіп қалды;

17) заттың арналуына қолдануына байланысты ("зат есім+зат есім"): Айшаның сөмкесі. Әкемнің бөлмесі;

18) қалыс немесе жоққа шығаруға байланысты ("зат есім + жоқ"): Кітабым жоқ. Айтбай жоқ;

19) кімдерді? Нелерді? сұрағына жауап беретін (көпше түріндегі) зат есімді сөз байланысында қолдану.

6. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

69. Пәндік нәтиже бойынша 1-сыныптың соңында оқушылар:

1) тілдің (ауызша және жазбаша сөйлеудің) негізгі бірліктері туралы қарапайым ұғымдарды: сөйлеу – сөйлем – сөз – буын – дыбыс – әріп туралы қарапайым түсінікті;

2) қазақ әліпбиіндегі барлық дыбыстар мен әріптерді;

3) қима әріптерден сөз және сөз тіркесін құрастыра;

4) дыбыстарды (дауысты, дауыссыз, жуан дауысты, жіңішке дауысты) ажыратуды;

5) әріптерді (баспа және жазба түрлерін, бас әріп және кіші әріпті) ажыратуды;

6) бас әріптен басталып жазылатын сөздерді (адамның аты-жөні, тегі, қала, ауыл, өзен, көл, көше аттары, жан-жануарларға қойылатын атаулар);

7) сөйлемнің соңына қойылатын тыныс белгілерді;

8) а және ә; о және ө; ұ және ү; ы және і дыбыстары мен әріптерді және қосарлы дауыстылар (и, Ы, я, ю) кездесетін сөздерді дұрыс жазуды;

9) сөзді, сөйлемді, мәтінді тыңдауды, сөздің мағынасын, сөйлем мен мәтіннің мазмұнын түсінуді;

10) сөздегі дыбысты дұрыс есту мен айыруды, оларды дұрыс айтуды;

11) тақырыпқа сай ауызша 2-3 сөйлем құрастыруды;

12) кім? Не? Не істеді? сұрақтарына жауап беретін сөздерді ажырата;

13) дауыстап және іштей оқуды;

14) сөздерді буындап оқуды, жыл соңына қарай тұтас сөзбен оқуды;

15) тақырып бойынша екі-үш сөйлемнен тұратын мәтін құрастыруды білуі тиіс.

7. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

70. Пәндік нәтиже бойынша 2-сыныптың соңында оқушылар:

1) тіл дыбыстарының дауысты және дауыссыз түрлерін;

2) сөз мағыналарын;

3) өтілген сөз таптарын, олардың сұрақтарын;

4) сөзге дыбыстық талдау жасауды;

5) өтілген сөз таптарын ажырату, талдау және оларды өзара салыстыруды;

6) кім? Не? Не істеді? Қандай? Қайда? деген сұрақтарды ажырата білуді;

7) түрлі жағдаяттарда әңгімелесу, пікірлесу, өз ойын түсінікті жеткізуді (Кіммен? Қайда? Қашан? Не туралы?);

8) өздеріне таныс заттарды, құбылыстарды салыстыру, сипаттауды;

9) каллиграфиялық нормаларды (әріпті бұзбай жазу, бір келкі жазу, қатесіз жазу, тазалығы) сақтап дұрыс жазуды білуі тиіс.

8. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

71. Пәндік нәтиже бойынша 3-сыныптың соңында оқушылар:

1) сөйлемнің тұрлаулы және тұрлаусыз мүшелерін, олардың арасындағы байланысты;

2) жалаң және жайылма сөйлем түрлерін;

3) қаратпа сөзді;

4) дыбыс және әріп, олардың емлесін;

5) сөз және оның мағынасын;

6) сөз таптарын: зат есім, сын есім, етістік, есімдік;

7) түбір сөз бен қосымшалы сөздің бір-бірінен айырмашылығын,

8) туынды сөз жасайтын жұрнақтарды;

9) түбір мен қосымшаның жазылуын;

10) сипаттау, сюжеттік сурет бойынша баяндау, өзінің бақылауы арқылы шығарманы жазуды; мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын анықтауды;

11) сөзге фонетикалық талдау жасауды;

12) сөз құрамына (түбір, жалғау, жұрнақты ажырату) талдауды білуі тиіс.

9. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

72. Пәндік нәтиже бойынша 4-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) мәтін және оның түрлерін;
- 2) сөйлемнің дара және күрделі мүшелерін;
- 3) сөйлемнің бірыңғай мүшелерін, олардың тыныс белгілерін;
- 4) синтаксистік талдау жасауды;
- 5) сөз тіркесін;
- 6) буын және дыбыс үндестігін;
- 7) сөз мағыналарын, олардың бір-бірінен айырмашылығын;
- 8) жай сөйлем мен құрмалас сөйлемнің бір-бірінен өзгешелігін, құрмалас сөйлемнің тыныс белгісін;
- 9) сөз таптарын және түрлену жүйесін білуі тиіс.

73. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

- 1) Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздерін (елтаңба, ту, гимн) құрметтеуінен, мемлекеттік гимнді білуінен;
- 2) туған елге деген сүйіспеншілігінен, туған жердің табиғатын сақтауға және қорғауға деген ұмтылысынан;
- 3) ел ішінен шыққан құрметті азаматтардың, халыққа танылған билер мен батырлардың өмірі мен даналық сөздерін білуде, жатқа айтуда, жазба жұмыстарында, олардың өмірінен үлгі алуынан;
- 4) өз ана тілін, мәдениетін, салт-дәстүрін құрметтеуінен;
- 5) салауатты өмір салтын ұстануынан;
- 6) еңбек пен оқуға деген жауапкершілікті сезінуінен;
- 7) мәтін кейіпкерлеріне деген өз көзқарасын білдіруден;
- 8) қарым-қатынас барысында мәдениет сақтауынан, үлкен адамдарды құрметтеп, кішілерге қамқорлық танытуынан көрініс табады.

74. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

- 1) дыбыстық және әріптік жүйе, дыбыстың түрлері (дауысты: жуан, жіңішке, дауыссыз); буын, сөз, сөйлем; буыннан сөз, сөзден сөйлем құралатыны; сөздердің белгілі бір мағынасы болатыны және белгілі бір қызмет атқаратыны (заттың атын, іс-қимылын, түр-түсін, дәмін, иісін т.б. сипаттарын білдіретіні); сөйлемнің бас әріптен басталып, соңына тыныс белгісі қойылатыны; бас әріппен жазылатын сөздер; тасымал, т.б. жайында алған қарапайым түсініктерін оқу және жазу барысында дұрыс пайдалана білуімен және сөздерге қарапайым дыбыстық-буындық талдау жасауымен;
- 2) оқу үдерісінде алған түрлі ақпараттарды дұрыс қабылдауынан және дұрыс түсінуінен, қажетті жағдайда есіне түсіріп, орынды қолдана алуымен;
- 3) шапшаң, түсініп және мәнерлеп оқу дағдысымен;

- 4) дұрыс, катесіз, сауатты әрі көркем жаза алуымен;
- 5) ауызша және жазбаша тілінің дамуымен;
- 6) шығармашылық жұмыстарға қызығушылығынан, талдау, жинақтау, әдістерін қолдана білуімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 130-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалғандар) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 3-4 сыныптары үшін "Қазақ тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілде емес мектептер үшін)

Ескерту. 130-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Бастауыш сыныптардағы (3-4-сыныптар) "Қазақ тілі" пәні – "Тіл және әдебиет" білім саласындағы кіріктірілген оқу пәні.

3. Пәнді оқыту мақсаты – негізгі деңгей бойынша қазақ тілін қатысымдық тұрғыдан меңгерту; сөйлесім әрекетінің түрлеріне сай нашар оқушыны тілдік білім негізінде түсінікті сөйлеуге, сауатты жазуға үйрету.

4. Оқытудың міндеттеріне:

1) нашар еститін оқушыларға сөйлесім әрекетінің түрлерін күнделікті қарым-қатынас деңгейінде меңгерту;

2) нашар еститін оқушылардың тілдік дағдысы мен білігін дамыту;

3) нашар еститін оқушыларға қарым-қатынас әдебінің нормаларын меңгерту;

4) нашар еститін оқушыларға қазақ тілінің құрылымы мен құрамын дұрыс түсіндіріп, оны білу мен білік дағдыларын меңгерту;

5) келесі сыныптардағы грамматика мен дұрыс жазуды жүйелі түрде үйретуге дайындау;

6) оқушыны сөйлесімдік қарым-қатынастың жаңа тәсілдеріне (қазақ тіліндегі), қазақ халқының мәдениетіне, ұлттық-мәдени сөйлесім ерекшелігіне баулу.

5. Оқу жүктемесі: пәннің мазмұнын меңгеру үшін аптасына 3-4 сыныптарда 3 сағаттан оқытылады (барлығы – 204 сағат). Жалпы сағат саны кезеңдер бойынша бөлінеді:

1) 3-сынып – аптасына 3 сағат, барлығы – 102 сағат (34 апта); 4-сынып – аптасына 3 сағат, барлығы – 102 сағат (34 апта):

1 тоқсан (27 сағат);

2 тоқсан (21 сағат);

3 тоқсан (30 сағат);

4 тоқсан (24 сағат).

6. Қазақ тілін оқыту процесінде пәнаралық байланыс жүзеге асырылады:

1) дүниетану пәнімен: "адам-табиғат-қоғам" туралы білімдерін толықтыру, табиғат құбылыстарымен адам, өсімдік, жан-жануарлар арасындағы байланыс пен тәуелділікті таныстыра отырып, оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, топсеруен кезінде, табиғатты бақылау барысында алған білімдерін, бақылағандарын оқушылардың сөздік қорын байыту, ауызша жазбаша тілін дамыту мақсатында пайдалану;

2) еңбекке баулу пәнімен: еңбек тақырыбына байланысты шығармалар оқу барысында оқушыларды еңбексүйгіштікке баулу, адамдардың еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу, ермексазбен, табиғи материалдармен жұмыс жасау, қағаздарды қию, өрнектер салу, безендіру арқылы қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту;

3) музыка – күй пәнімен: оқу барысында мазмұнына сәйкес музыкалық шығармалар тыңдау, оқушылардың тілін жаттықтыру, дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету мақсатында балалар әндерін тыңдату;

4) бейнелеу өнері пәнімен: суретшілердің шығармалары арқылы оқушылардың сөз байлығын арттыру, тілін дамыту; сурет бойынша өз сезімдерін, ой-пікірлерін білдіруге үйрету, сурет салғызу, бояту жұмыстары арқылы қаламды, қарындашты дұрыс ұстауға үйрету, қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту, эстетикалық тәрбие беру;

5) дене шынықтыру пәнімен: партада дұрыс отыру; дене бітімінің дұрыс дамуы үшін жаттығулар жасау; сабақта сергіту сәтін өткізу.

7. Бағдарлама қазақ тілінде білім алатын нашар еститін бастауыш сынып оқушысын қазақ тілін сөйлесім әрекеті арқылы мәдениетаралық қатысым құралы ретінде меңгертуді көздейді.

8. Білім мазмұнының желісі үш аяға бөлініп ұсынылды:

1) әлеуметтік-тұрмыстық ая;

2) әлеуметтік-мәдени ая;

3) оқу-еңбек аясы.

9. Нашар еститін балаларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің "Қазақ тілі" білім саласы бойынша бағдарлама жалпы педагогикалық талаптарға сай жазылған. Бағдарламада пәннен меңгерілетін сөздік, тілдік қор көлемі, мазмұны көрсетілген. Оқыту барысында нашар еститін балалардың физиологиялық, психологиялық

ерекшеліктері, жас ерекшелігі мен ұғымына сай тіл материалдары топтастырылып, бөлшектеніп оқытылады. Оқу материалдары оқушының есту арқылы қабылдау қабілеттері ескеріліп беріледі.

2. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

10. Әлеуметтік-тұрмыстық ая – 42 сағат:

1) "Сәлем, менің атым - Әлібек!" - 9 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Амандасу. Танысу. Қысқа диалогтік сөйлеу. Диалог-сұрақ. Монологтік сөйлесім. Өзін таныстыру. Сөйлесімде "бар"/"жоқ" сөздерін қолдану;

тыңдалым: қысқа, нақты, қарапайым хабарламаларды көрнекілікке сүйеніп түсіну;

оқылым: тақырыпқа байланысты сөздер мен сөз тіркестерін дауыстап оқу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

2) "Менің досым" - 9 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Қысқа диалогтік сөйлеу. Монологтік сөйлесім. Баяндаудың қысқаша қарапайым түрі;

тыңдалым: дене мүшелеріне қатысты бұйрықтарды түсіну. Тақырыпқа байланысты мұғалім мен сыныптастарының сөздерін түсіну;

оқылым: тақырыпқа байланысты сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді дауыстап оқу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

3) "Аңдар" – 9 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Қысқа диалогтік сөйлеу. Монологтік сөйлесім. Суретті (тақырып бойынша) қарапайым сипаттау;

тыңдалым: қысқа, нақты қарапайым хабарламаларды көрнекілікке сүйеніп түсіну;

оқылым: тақырыпқа байланысты сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді дауыстап оқу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану.

4) "Мен тоғыздамын/ондамын" – 8 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Қысқа диалогтік сөйлеу. Монологтік сөйлесім. 1-10-ға дейін санау. Қарапайым хабарлау;

тыңдалым: қысқа, нақты, қарапайым хабарламаларды көрнекілікке сүйеніп түсіну. Тақырыпқа байланысты мұғалім мен сыныптастарының сөздерін түсіну;

оқылым: тақырыпқа байланысты сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді дауыстап оқу. Таныс сөздерді оқу барысында мағынасын түсіну;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

5) "Робот – менің досым (бас, қол, аяқ)" – 7 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Қысқа диалогтік сөйлеу. Бір-бірімен бұйрық алмасуы ;

тыңдалым: тақырыпқа байланысты мұғалім мен сыныптастарының сөздерін түсіну;

оқылым: тақырыпқа байланысты сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді дауыстап оқу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану.

11. Әлеуметтік-мәдени ая – 30 сағат:

1) "Менің аулам" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Қысқа диалогтік сөйлеу. Монологтік сөйлесім. Қарапайым хабарлама жасау. Тақырыпқа қатысты сурет бойынша қарапайым сипаттау;

тыңдалым: тыңдағанда көрнекілікке сүйеніп қарапайым шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: қысқа мәтіндерді оқығанда негізгі ақпаратты тауып алу. Түсінгенін сурет, сызба және жауап беру арқылы көрсету;

жазылым: сөзбен сөйлемді графикалық нұсқасына қарап жазу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

2) "Үзіліс. Жүр, асханаға кеттік" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Қысқа диалогтік сөйлеу. Монологтік сөйлесім. Күнделікті іс-әрекетін сипаттау (тақырып көлемінде);

тыңдалым: тыңдағанда көрнекілікке сүйеніп қарапайым, нақты шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: қысқа мәтіндерді оқығанда негізгі ақпаратты тауып алу. Түсінгенін сурет, сызба және жауап беру арқылы көрсету;

жазылым: сөз бен сөйлемді графикалық нұсқасына қарап жазу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

3) "Мынау не?" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Қысқа диалогтік сөйлеу. Монологтік сөйлесім. Тақырып көлеміндегі затты, суретті қарапайым сипаттау;

тыңдалым: көрнекілікке сүйеніп қарапайым шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: таныс тілдік бөлім негізінде құрастырылған сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді мәнерлеп оқу. Қысқа мәтіндерді оқығанда негізгі ақпаратты тауып алу. Түсінгенін сурет, сызба және жауап беру арқылы көрсету;

жазылым: сөз бен сөйлемді графикалық нұсқасына қарап жазу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану.

12. Оқу-еңбек аясы – 30 сағат:

1) "Сөмкенде не бар?" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Қысқа диалогтік сөйлеу. Монологтік сөйлесім. Затты, суретті (тақырыпқа қатысты) сипаттау;

тыңдалым: көрнекілікке сүйеніп қарапайым, нақты айтылған шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: таныс тілдік бөлім негізінде құрастырылған сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді мәнерлеп оқу. Қысқа мәтіндерді оқығанда негізгі ақпаратты тауып алу;

жазылым: сөз бен сөйлемді графикалық нұсқасына қарап жазу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

2) "Мектептің жүзу бассейні" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Қысқа диалогтік сөйлеу. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Затты, суретті (тақырыпқа қатысты) сипаттау;

тыңдалым: көрнекілікке сүйеніп қарапайым, нақты шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: таныс тілдік бөлім негізінде құрастырылған сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді мәнерлеп оқу. Қысқа мәтіндерді оқығанда негізгі ақпаратты тауып алу;

жазылым: сөз бен сөйлемді графикалық нұсқасына қарап жазу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

3) "Кел, санайық!" - 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Қысқа диалогтік сөйлеу. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Заттарды қосу. Затты, суретті (тақырыпқа қатысты) сипаттау;

тыңдалым: көрнекілікке сүйеніп қарапайым, нақты айтылған шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: таныс тілдік бөлім негізінде құрастырылған сөйлемдер мен қысқа мәтіндерді мәнерлеп оқу. Қысқа мәтіндерді оқығанда негізгі ақпаратты тауып алу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану.

13. Мәдениетаралық қарым-қатынас: Әр тақырып бойынша қазақ балалар әдебиетінің қарапайым үлгілері: санамақтар, тақпақтар, әндер, жұмбақтар, жаңылтпаштар, ертегілер (тақырып көлемінде).

3. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

14. Әлеуметтік-тұрмыстық ая – 42 сағат:

1) "Мен және менің отбасым" - 8 сағат. "Менің әкем мен шешем, атам мен әжем. Менің ағам/әпкем, інім/сіңілім/қарындасым". Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-мәлімет Қарапайым баяндау. Қарапайым сипаттау. Бағалау (қарапайым);

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты, шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу. Іштей оқу және шағын мәтіндерді оқығанда негізгі ақпаратты түсіну;

жазылым: сөйлемді графикалық нұсқасына қарап жазу. Жазбаша жауап;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу;

этикеттік оралымдарды қолдану.

2) "Менің қазақ достарым" – 8 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-мәлімет. Диалог-сұрақ. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Баяндаудың қарапайым түрі. Сипаттау (қарапайым түрі). Бағалау (қарапайым түрі);

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу. Іштей оқу және шағын мәтіндерді оқығанда өзіне таныс тақырыптағы мазмұнды түсіну;

жазылым: графикалық нұсқасына қарап жазу. Жазбаша жауап. Жазбаша сұрақ;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

3) "Менің киімім. Сырт киімдер. Дене мүшелері"- 8 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-мәлімет. Диалог-сұрақ. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Баяндау (қарапайым). Сипаттау;

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу. Іштей оқу және шағын мәтіндерді оқығанда өзіне таныс тақырыптағы мазмұнды түсіну;

жазылым: графикалық нұсқаға қарап жазу. Жазбаша жауап. Жазбаша сұрақ;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

4) "Үй жануарлары: қой/қозы, сиыр/бұзау, жылқы/құлын. Менің күшігім/мысығым" – 7 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Диалог-реплика. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Баяндау;

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу;

жазылым: жазбашажауап, жазбашасұрақ;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану.

5) "Менің сүйікті ісім" – 6 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Диалог-жауап. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Шағын монолог құрастыру. Сипаттау. Бағалау;

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну. Тыңдаған мәтінді затты көрсету, суретті таңдап алу арқылы түсінгенін білдіру;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу;

жазылым: жазбаша жауап, жазбаша сұрақ;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану.

6) "Менің сүйікті ойыншығым" – 5 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Диалог-жауап. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Сипаттау. Бағалау;

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну. Тыңдаған мәтінді затты көрсету, суретті таңдап алу арқылы түсінгенін білдіру;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу. Іштей оқу және шағын мәтіндерді оқығанда өзіне таныс тақырыптағы мазмұнды түсіну;

жазылым: жазбаша жауап, жазбаша сұрақ;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу.

15. Әлеуметтік-мәдени ая – 30 сағат.

1) "Менің демалыс күнім. Жүр, Думанға, барамыз" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Диалог-жауап. Диалог-реакция. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Шағын әңгіме құрастыру, сипаттау ;

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну. Тыңдаған мәтінді затты көрсету, суретті таңдап алу арқылы түсінгенін білдіру;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу;

жазылым: жазбаша жауап, жазбаша сұрақ;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

2) "Менің көшем" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Жауап. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Сипаттау тұрғысында шағын әңгіме құрастыру. Өзінің іс-әрекетін сипаттау;

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну. Тыңдаған мәтінді затты көрсету, суретті таңдап алу арқылы түсінгенін білдіру;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

3) "Тазалықты сақтайық" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Жауап. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Іс-әрекетті сипаттау. Бағалау;

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу;

жазылым: жазбаша жауап, жазбаша сұрақ;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану.

16. "Оқу-еңбек аясы" – 30 сағат:

1) "Апта аттары" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Жауап. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Сипаттау тұрғысында шағын монолог құрастыру:

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну. Тыңдаған мәтінді сұраққа жауап беру арқылы түсінгенін білдіру;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу;

жазылым: жазбаша жауап, жазбаша сұрақ;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

2) "Менің оқу-құрал жабдықтарым" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: Диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Жауап. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім. Монологтік сөйленім құрастыру;

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну. Тыңдаған мәтінді нақты сұраққа жауап беру арқылы түсінгенін білдіру;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу;

жазылым: жазбаша жауап, жазбаша сұрақ;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану;

3) "Дүкенге барамыз" – 10 сағат. Қатысымдық-сөйлесім:

айтылым: диалогтік сөйлесім. Диалог-сұрақ. Жауап беру. Клишені қатысымда қолдану. Монологтік сөйлесім;

тыңдалым: өзіне таныс тақырыптағы нақты айтылған, шағын хабарламаларды түсіну. Тыңдаған мәтінді затты көрсету, суретті таңдап алу арқылы түсінгенін білдіру;

оқылым: шағын мәтіндердегі сөздер мен фразалардың дауыс ырғағын дұрыс қойып оқу;

жазылым: жазбаша жауап, жазбаша сұрақ;

тілдесім: қарапайым үлгілерді пайдаланып тақырып көлемінде сөйлесу, этикеттік оралымдарды қолдану.

17. Мәдениетаралық қарым-қатынас: Әр тақырып бойынша қазақ балалар әдебиетінің қарапайым үлгілері: санамақтар, тақпақтар, әндер, жұмбақтар, жаңылтпаштар, ертегілер (тақырып көлемінде).

4. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

18. Пәндік нәтиже бойынша 3-сыныптың соңында оқушылар:

1) тілдің (ауызша және жазбаша сөйлеудің) негізгі бірліктері туралы қарапайым ұғымдарды: сөйлеу – сөйлем – сөз – буын – дыбыс – әріп туралы қарапайым түсінікті;

2) естіген жеке сөздерді, сөз тіркестерін, сөйлемдерді дұрыс дыбыстауды;

3) әліпбиді және әріптердің графикалық таңбаларын дұрыс жазуды;

4) сөздегі дыбыстардың жуан-жіңішке үндесімдерін айыруды, дыбыс-әріп үйлесімдігін;

5) белсенді қорына енген сөздердің екпінін/дауыс ырғағын дұрыс қоюды;

6) тақырыптар бойынша ұсынылған 50-60 жаңа сөзді;

7) бас әріппен жазылатын сөздерді;

8) грамматикалық құбылыстардың қарапайым үлгілерін;

9) белсенді сөздік қорына енген сөздерден тұратын қарапайым сөйлемдерді сауатты құрудың жолдарын;

10) дыбыстарды таңбалары арқылы айыруды;

11) тыңдаған сөздерді дұрыс түсіне алуды;

12) тыңдаған мәтін мазмұнына сәйкес суреттерді таңдап, ретімен қоя алуды;

13) тыңдалған ақпараттан түсінгені бойынша сурет салуды;

14) әріп пен дыбыстарды сәйкестендіріп оқуды;

15) сөздердің лексикалық мағынасын түсініп оқуды;

16) кім?, не?, қандай? сұрақтарына жауап беруді;

17) қазақ тіліне тән әріптерді дұрыс жазуды;

18) сөздерді кітаптан, тақтадан көшіріп жазуды;

19) сұрақ қоя білуді, қойылған сұраққа жауап беруді;

20) қарапайым тілдік модельдер бойынша амандасу, қоштасу, танысу, алғыс білдіруді білуі тиіс.

5. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

19. Пәндік нәтиже бойынша 4-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) қазақ тілінің фонетикалық-фонемалық жүйесін;
- 2) тақырыптар бойынша ұсынылған 50-60 жаңа сөзді;
- 3) заттың атын білдіретін сөздер: адамға – кім?, жан-жануарлар мен заттарға – не? сұрауын қоюды;
- 4) заттың қимылын, сынын, санын білдіретін сөздерге сұрақ қоюды;
- 5) айтылу мақсатына қарай хабарлы, сұраулы, лепті сөйлемдерді ажыратуды;
- 6) белсенді сөздік қорына енген сөздерден тұратын қарапайым сөйлемдерді сауатты жаза;
- 7) өзінің отбасы, досы, көшесі туралы қысқаша баяндауды;
- 8) өз іс-әрекеті туралы қысқа, қарапайым түрде баяндауды;
- 9) адамның/заттың қимыл әрекеттерін сипаттауды, сандық, сапалық мінездеме беруді;
- 10) шағын мәтіндегі сөздер мен фразаларды дауыс ырғағын дұрыс қойып оқуды;
- 11) 4-5 жолды өлеңді мәнерлеп оқуды;
- 12) тыңдай отырып сөз, сөз тіркестері және жай сөйлемдерді жазуды;
- 13) 3-5 сөйлемнен тұратын мәтін жазуды;
- 14) қатысымдық тұрғыдан қысқа диалогке қатыса алуы: үлкен кісімен, досымен амандасуды, танысуды, қоштасуды (өз атын айтады, басқаның есімін сұрайды) білуі тиіс.

20. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

- 1) Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздерін (елтаңба, ту, гимн) құрметтеуінен, мемлекеттік гимнді білуінен;
- 2) туған елге деген сүйіспеншілігінен, туған жердің табиғатын сақтауға және қорғауға деген ұмтылысынан;
- 3) өз ана тілін, мәдениетін, салт-дәстүрін құрметтеуінен;
- 4) салауатты өмір салтын ұстануынан;
- 5) еңбек пен оқуға деген жауапкершілікті сезінуінен;
- 6) мәтін кейіпкерлеріне деген өз көзқарасын білдіруден;
- 7) қарым-қатынас барысында мәдениет сақтауынан, үлкен адамдарды құрметтеп, кішілерге қамқорлық танытуынан көрініс табады.

21. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

- 1) оқу үдерісінде алған түрлі ақпараттарды дұрыс қабылдауынан және дұрыс түсінуінен, қажетті жағдайда есіне түсіріп, орынды қолдана алуымен;
- 2) шапшаң, түсініп және мәнерлеп оқу дағдысымен;
- 3) дұрыс, қатесіз, сауатты әрі көркем жаза алуымен;
- 4) ауызша және жазбаша тілінің дамуымен;
- 5) шығармашылық жұмыстарға қызығушылығынан, талдау, жинақтау, әдістерін қолдана білуімен айқындалады.

**Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалған) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 3-4 сыныптары үшін "Орыс тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілде емес мектептер үшін)**

Ескерту. 131-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования), утвержденным постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080.

2. Учебный предмет "Русский язык" входит в образовательную область "Язык и литература". Русский язык, как учебный предмет, стимулирует, наряду с родным (казахским), развитие мысли, содействует становлению учеников как личностей. Изучение русского языка помогает им лучше осознать особенности родного языка, его богатства, выразительные возможности, место и роль родного языка среди других языков мира.

3. Цель обучения русскому языку: развитие элементарных навыков пользования русским языком на ограниченном лексико-грамматическом материале: практическое усвоение русского языка; воспитание средствами русской речи коммуникативной, нравственной и эстетической культуры.

4. Задачи учебного предмета:

1) формировать элементарные навыки построения простейших типовых предложений, широко употребляемые в живой русской речи, обогатить словарный запас учащихся (в пределах лексико-грамматического минимума);

2) формировать умение распространять простейшие типовые предложения за счет ранее усвоенных слов и словосочетаний в соответствии с законами синтаксического строя русского языка;

3) развивать у учащихся элементарные навыки активного пользования синтаксическими конструкциями для выражения собственных мыслей, чувств и наблюдений в рамках тематики для чтения и развития речи;

4) совершенствовать навыки чтения и письма, полученные на уроках родного языка

;

5) дифференцировать звуки и буквы в системе гласных и согласных с учетом различий в фонетических системах родного(казахского) и русского языков.

5. Содержание предмета состоит из трех блоков: речевой деятельности, языкового материала и текстов для чтения и развития речи, охватывающих сферы общения: учебную, социально-бытовую, социально-культурную, игровую. Так как текст выступает как единица обучения и развития речи, для отбора рекомендуются адаптированные тексты: проза, стихотворения, сказки из произведений известных детских писателей.

6. При отборе содержания обучения русскому языку как второму языку следует учитывать сферу речевой деятельности младших школьников, уровневые минимумы (фонетико-орфоэпический, лексический, грамматический и др.) для начального этапа обучения, явления транспозиции и интерференции.

7. Ведущими компонентами при отборе языкового материала являются словарь (список слов для активного усвоения) и тематика для чтения и развития речи.

8. На начальном этапе обучения русскому языку как второму языку учащиеся должны усвоить 500 лексических единиц (в каждом классе примерно 200-250 слов).

9. Объем учебной нагрузки составляет:

1) в 3 классе 2 ч. в неделю, общее количество – 68 час;

2) в 4 классе 2 ч. в неделю, общее количество – 68 час.

10. В процессе обучения русскому языку в школах с казахским языком обучения осуществляется межпредметные связи с:

1) казахским языком. Опора на родной язык при изучении общих явлений родного и русского языков, сопоставление сходных и различающихся явлений в русском и родном языках, использование перевода на родной язык при объяснении значения слов, словосочетаний, предложений и текстов;

2) математикой. Использование математических представлений для понимания слов со значением пространства и времени, использование счета при проведении подвижных и дидактических и ролевых игр, перенос общеучебных умений и навыков, сформированных на уроках математики (сравнение, сопоставление, группировка);

3) изобразительным искусством. Использование предметных, сюжетных рисунков для семантизации новых слов, составление устных и письменных рассказов по картинкам, развитие тонкой моторики пальцев руки в процессе рисования, штриховки при организации словарной работы, развития эстетических чувств, представлений учащихся при рассмотрении картин, иллюстраций к текстам;

4) познанием мира. Краеведческого материала, предметов окружающего мира, действий человека, животных для семантизации новых слов, чтение и анализ текстов по тематике окружающего мира, обогащение словарного запаса по темам окружающего мира и др.

11. Для слабослышащих учащихся школьное обучение начинается в условиях глубокого речевого недоразвития и связанных с ним особенностей познавательной деятельности. Поэтому под обучением языку в школе слабослышащих в первую очередь понимают формирование у них речи как средства общения и орудия познания.

12. В содержание обучения слабослышащих детей языку важно учитывать формирование речевой деятельности в разных ее видах, таких как: говорение, чтение, письмо, дактилирование, слуховое, слухо-зрительное и зрительное восприятие.

13. Важно соблюдать основные требования к обучению языку слабослышащих детей:

1) обучать языку как средству общения: в самом его действии, применении, в диалоге;

2) формирование у них полноценной речи, обеих ее сторон — понимания и продуцирования;

3) обеспечить мотивированное общение детей путем включения их в игры, ручной, общественно полезный, бытовой и профессиональный труд, самообслуживание, наблюдения, экскурсии, самостоятельное чтение, просмотр фильмов, телепередач и пр. ;

4) развивать навыки чтения с губ (с опорой на зрительную и слухо-зрительную основу, с привлечением тактильно-вибрационной чувствительности), специальные занятия по технике речи (формирующие двигательную базу речи в единстве с развитием оптико-акустических речевых представлений), работа по развитию остаточного слуха, позволяющая опереться на слуховой анализатор, создать возможности для пользования остаточным слухом;

5) овладеть практическими речевыми навыками, расширить, уточнить, корректировать представления, знания детей о языке, окружающем мире, развитие восприятий, в том числе слухового, формирование наглядных и отвлеченных обобщений;

6) использовать дактилологию в качестве вспомогательного средства восприятия речи, звукового состава слов, а также пользование звукоусиливающей аппаратуры, индивидуальных слуховых аппаратов, некоторых приспособлений в процессе формирования и уточнения произношения звуков, слов, фраз;

7) создавать речевую среду;

8) речевой материал вводить путем сопряженного, отраженного и самостоятельного (по образцу) проговаривания и др.

2. Базовое содержание учебного предмета для 3 класса

14. Учебный предмет "Русский язык" в третьем классе школ с казахским языком обучения делится на следующие этапы:

1) обучение грамоте, дифференциация звуков и букв;

2) послебукварный период (обучение чтению и письму, развитие устной речи).

15. темы для чтения и развития речи. В ходе изучения предмета предполагается развитие элементарных навыков пользования русским языком неслышащимися учащимися в пределах следующих тем речевого общения:

- 1) тема 1. Родина – 6 часа;
- 2) тема 2. Школа – 10 часов;
- 3) тема 3. Осень – 10 часов;
- 4) тема 4. Дом, семья – 12 часов;
- 5) тема 5. Зима – 12 часов;
- 6) тема 6. Весна – 10 часов;
- 7) тема 7. Лето – 8 часов.

16. Ознакомление, понимание и употребление слов и выражений, необходимых для учебного процесса:

1) слушай(те), смотри(те); иди(те) к доске, на место; подними(те), опусти (те) руки; выходи(те) из класса, войди(те) в класс, возьми (те) книги, тетради, ручки: покажи (-те) , положи (-те), открой (-те); споем песенку;

2) в каком классе ты учишься? (Я учусь в третьем классе.);

3) вопросы и краткие ответы: Как тебя зовут? – Алия. А тебя? – Айдар. Что ты взял? – Тетрадь и т.п.

17. Речевая деятельность:

1) аудирование. Слушание, слуховое и слухо-зрительное восприятие, различение на слух и произношение гласных и согласных в сильных позициях: для гласных – под ударением, для согласных (глухих и звонких) перед гласными, для согласных (твердых и мягких) перед гласными и на конце слова. Произношение слов со звуками [ш], [ж], [ц], со стечением согласных. Различение в речи слов и предложений. Понимание прочитанных учителем (или в звукозаписи) небольших рассказов, сказок и др.;

2) говорение. Построение предложений по речевым образцам. Ответы на вопросы. Составление высказываний из 1-2 предложений с опорой на наглядность, на ситуацию (в пределах лексико-грамматического минимума). Проговаривание диалога из 1-2 реплик;

3) чтение. Сознательное, правильное, плавное чтение по слогам (целыми словами и предложениями) небольших текстов, включающих лексику, модели предложений, усвоенных ранее конструкций. Понимание содержания текста. Ответы на вопросы по содержанию прочитанного текста. Чтение вслух с соблюдением пауз, выделение голосом словесного ударения. Интонирование повествовательных и вопросительных предложений;

4) письмо. Закрепление умений и навыков каллиграфически грамотного письма. Овладение умением списывать слова и короткие предложения (сначала с доски, а затем – с книги);

5) раздельное написание предлога с последующим словом. Перенос слова по слогам . Большая буква в начале предложения, в собственных именах. Письмо под диктовку букв, открытых и закрытых слогов, слов, написание которых совпадает с произношением.

18. Языковой материал. Элементы фонетики и орфоэпии:

1) развитие навыков произношения звуков (вначале – сходных с родным языком);

2) отработка произношения ударных гласных звуков (а, о, у, э, и, ы); умение произносить твердые и мягкие согласные, звонкие и глухие согласные, стечение согласных, безударные гласные, знаменательные слова с предлогами. Умение интонировать повествовательные предложения, вопросительные предложения с вопросительным словом (где, какой, какая, кто, куда, что, чей, чья).

19. Грамматика:

1) существительные в именительном падеже: а) мужского рода с нулевым окончанием (стол) и окончанием -а, -я при обозначении лица (ученик, папа, Петя); б) женского рода с окончанием -а, -я (парта, тетя). Существительные мужского и женского рода в именительном падеже множественного числа с окончанием -и, -ы (Это ученики, парты). Лексическое усвоение слов с окончанием -а (дома), с чередованием в основе (стулья);

2) сочетание прилагательных, притяжательных, указательных местоимений с существительными (синий карандаш, моя тетрадь, мои книги, этот дом);

3) глаголы несовершенного вида настоящего времени 1, 2 и 3 лица, их сочетания с существительными и личными местоимениями (Мальчик играет. Он играет. Дети играют. Они играют. Ты читаешь. Я читаю. Я пишу). Глаголы прошедшего времени мужского и женского рода единственного числа совершенного вида (нарисовал, нарисовала);

4) существительные со значением объекта: а) в винительном падеже (при переходных глаголах) с нулевым окончанием в мужском роде и с окончанием -у, -ю в женском роде (рисует шар, читает книгу, поет песню); б) в родительном падеже с предлогом у при одушевленных существительных с окончанием -а, -я (для мужского рода), -и, -ы (для женского рода) (У мальчика (девочки) книга). Местоимение 1 лица единственного числа с предлогом у в том же значении;

5) существительные в винительном падеже со значением направления (Куда идут дети? – Дети идут в школу (в поле, на улицу));

б) выражение отрицания при существительных (Это книга? – Нет, это не книга), при глаголах (Мальчик пишет? – Нет, он не пишет), при прилагательных и притяжательных местоимениях (Это красный карандаш? – Нет, это не красный карандаш. Это твой карандаш? – Нет, это не мой карандаш).

3. Базовое содержание учебного предмета для 4 класса

20. В четвертом классе продолжается послебукварный период, который предполагает развитие всех видов речевой деятельности на материале лексико-грамматического, тематико-ситуативного минимумов. Так же, как в третьем классе, содержание предмета представлено тремя составляющими:

- 1) речевая деятельность;
- 2) языковой материал;
- 3) этнокультуроведческий материал.

21. Речевая деятельность:

1) аудирование. Слушание, слуховое и слухо-зрительное восприятие и понимание связной речи учителя в объеме языкового материала, предусмотренного программой. Понимание прочитанных учителем вслух рассказов, сказок;

2) говорение. Пересказ прочитанного небольшого текста. Ответы на вопросы по содержанию прочитанного, самостоятельная постановка вопросов к тексту. Составление небольшого связного высказывания по иллюстрациям (с опорой на вопросы учителя). Составление коротких рассказов по сюжетным картинкам. Составление рассказов о себе, о своей семье, друзьях. Составление связного высказывания по темам, аналогичным пройденным. Самостоятельное построение диалога в знакомых учебных ситуациях;

3) чтение. Сознательное, правильное, беглое, выразительное чтение. Деление текста на смысловые части. Самостоятельное или под руководством учителя составление плана к прочитанному тексту. Выделение основной мысли текста. Определение основных черт характера персонажей, обоснованное конкретными примерами; определение (на слух), к какому персонажу относятся те или иные реплики; описание внешности персонажа. Обращение к двуязычным словарям при самостоятельном чтении;

4) выразительное чтение. Правильное интонирование предложений по цели высказывания (повествовательных, вопросительных, восклицательных), предложений с обращением, однородными членами, с противопоставлением. Выделение голосом словесного и логического ударений. Чтение в лицах (по ролям) после предварительной работы по определению характера, интонации речи каждого персонажа. Выразительное чтение. Чтение вслух и про себя незнакомого текста с предварительно снятыми языковыми трудностями. Скорость чтения не менее 20-30 слов в минуту;

5) письмо. Письменные ответы на вопросы (3-5 вопросов) по содержанию прочитанного текста, по картине, по экскурсии после предварительной речевой и орфографической подготовки. Письмо под диктовку небольших текстов со словами в изученных грамматических формах с предварительным разбором (15-30 слов), изложение текста из 3-4 предложений (без прямой речи);

6) употребление в предложениях слов в нужных грамматических формах или изменение слов, данных в начальной форме. Составление предложений из данных слов

и словосочетаний. Учебный материал организуется по нижеследующим лексическим темам.

22. Темы для чтения и развития речи:

- 1) тема 1. Моя школа, мой класс – 9 часов;
- 2) тема 2. Наша Родина – 3 часа;
- 3) тема 3. Я и моя семья – 13 часов;
- 4) тема 4. Мой дом, моя квартира – 8 часов;
- 5) тема 5. Добрые слова, дела – 12 часов;
- 6) тема 6. Наша природа – 12 часов;
- 7) тема 7. Овощи, фрукты – 3 часа;
- 8) тема 8. Продукты – 3 часа;
- 9) тема 9. Одежда – 3 часа;
- 10) тема 10. Человек, части его тела – 2 часа.

23. Языковой материал. Элементы фонетики и орфоэпии:

1) формирование навыков правильного произношения слов (в рамках лексического минимума);

2) закрепление навыков произношения гласных и согласных в потоке речи (словесное ударение, редукция гласных). Усвоение произношения слов со звонкими согласными перед глухими, с глухими согласными – перед звонкими;

3) усвоение произношения слов с твердыми и мягкими согласными, слов с разделительными знаками (ъ и ь). Усвоение произношения предлогов в, над, под, к, из перед словами, начинающимися с глухих или звонких согласных или гласных. Усвоение произношения окончаний прилагательных и личных местоимений 3-го лица. Усвоение произношения глаголов на -тся, -ться. Закрепление навыков интонирования повествовательных, вопросительных, восклицательных предложений с перечислением (однородными членами предложения).

24. Лексика. Для активного усвоения предусматривается 250-300 русских слов в рамках лексического минимума.

25. Речевые модели. Повествовательные предложения: Это ученик (ученица, ученики). Это стол (парта, окно, столы). Это он (она, они, я). Это мой стол (моя парта). Вот (тут, там, здесь) стол (бабушка, окно, парты). Тут мой дядя (моя тетя). Манас – ученик. Раушан – ученица. Манас – хороший мальчик, Раушан – хорошая девочка. Он мальчик. Она девочка. Он добрый мальчик. Она красивая девочка. Айдар лежит. Он читает. Дана сидит. Она тоже читает. Я сижу. Я тоже читаю. Журнал (книга) лежит на столе (в столе). Мальчик (он) читал. Девочка (она) читала. Дети (они) читали. Айдар нарисовал шар (ракету). Гуля нарисовала шар (куклу). Айдар нарисовал синий шар (большую ракету). У Дидара книга, а у меня кукла. У Дидара новая книга, а у меня большая кукла. Дидар читает хорошо.

26. Вопросительные предложения. Это ученик? (Да, нет). Кто это? Что это? Это чей карандаш? Это стол или стул? Где стол? Что делает (делал) мальчик? У кого книга? Какой карандаш? Это книга? (Нет, это не книга. Это журнал.). Мальчик читает? (Нет, мальчик не читает. Он рисует.). Как читает мальчик?.

27. Сочетание типовых моделей. Тут стол, а там окно. Книга на столе, журнал на стуле. Арман не стоит, а сидит.

28. Грамматика:

1) понятие "окончание". Существительные в именительном падеже: а) мужского рода с нулевым окончанием (дом) и окончанием -а (-я) при обозначении лица (дедушка, Коля); б) женского рода с окончанием -а (-я) (книга, земля); в) среднего рода с окончанием -о (-е) (яблоко, платье);

2) существительные в именительном падеже множественного числа с окончанием -и, -ы мужского и женского рода (столы, книги). Лексически усваиваются слова с окончанием -а (глаза), с чередованием в основе (деревья);

3) сочетание прилагательных и притяжательных местоимений с существительными (синий карандаш, моя сумка);

4) глаголы в настоящем времени 1 и 3 лица в сочетании с существительными и личными местоимениями (Ученик (он) пишет. Ученики (они) пишут. Я пишу);

5) выражение отрицания при существительных (Это парта? Нет, это не парта.), при глаголах (Марат пишет? Нет, он не пишет.), при прилагательных и притяжательных местоимениях (Это синий карандаш? Нет, это не синий карандаш. Это твоя тетрадь? Нет, это не моя тетрадь.);

6) количественные числительные до 10-ти и порядковые числительные в пределах лексического минимума.

29. Понимание и употребление слов, необходимых для учебного процесса: вопрос, выучить; дописать; вспомнить; как? какой? (какая? какие?) когда? кто? куда? кончить, мало, много, можно; надо, назвать, называться, наизусть, неправильно; ответ, отвечать, отгадать, откуда?; пожалуйста, показать, по-казахски, по-русски, почему? правильно, произносить, прочитать; рассказ, рассказать, рассказывать, рассмотреть, сколько? словарь, составить, спасибо, списать, спрашивать, стихотворение; чей? (чья? чьи?).

4. Требования к уровню подготовки учащихся 3 класса

30. Предметные результаты отражены в двух аспектах: должны уметь и должны знать.

31. Учащиеся 3 класса должны знать:

1) русский алфавит;

2) основные понятия (термины), определенные программой;

3) слова из лексического минимума;

4) правила переноса слов, постановки знаков препинания в конце предложения;

5) русские имена и фамилии.

32. Учащиеся должны уметь:

1) понимать речь учителя (на слух, слухо-зрительно);

2) воспроизводить услышанное после трех предъявлений;

3) выделять в прослушанном тексте предложения, в предложении – слова;

4) членить слова на слоги и звуки; правильно произносить звуки; производить звуковой анализ слов;

5) общаться в учебной, бытовой обстановке;

6) составлять высказывание из 1-2 предложений;

7) сознательно, плавно читать вслух небольшие тексты, соблюдая паузы, словесные ударения;

8) задавать друг другу вопросы, отвечать на поставленные вопросы;

9) писать по образцу и под диктовку слова написание которых не расходится с произношением.

5. Требования к уровню подготовки учащихся 4 класса

33. Учащиеся 4 класса должны знать:

1) термины (в рамках программы);

2) значения падежных форм (в пределах грамматического минимума);

3) части речи с опорой на родной язык;

4) слова для обязательного усвоения;

5) правила правописания (в пределах программы);

6) речевой этикет при знакомстве и за столом, национальные игры; названия крупных городов России и Казахстана; русские сказки, детские песни на русском языке

34. Учащиеся должны уметь:

1) отвечать на вопросы;

2) составлять рассказ-описание, рассказ-повествование по вопросам или по картине (серии картин); строить диалог; рассказывать о себе, о своей семье; о школе;

3) выразительно читать тексты в книге, из детских газет и журналов; выделять в тексте основную мысль; пользоваться словарем при самостоятельном чтении;

4) списывать с рукописного или печатного текста целыми словами, предложениями;

5) писать слуховые, слухо-зрительные и зрительные диктанты; писать письмо другу; подписывать тетрадь по русскому языку;

6) писать большую букву в начале предложения и в собственных именах существительных; переносить слова по слогам; писать слова с безударными гласными, с непроизносимыми согласными, с буквами ь и ь, с гласными после шипящих и ц (в рамках лексического минимума), ставить знаки препинания в конце предложения и при однородных членах предложения;

7) употреблять в речи русские имена, фамилии;

8) в процессе аудирования: проверяются умения, навыки воспринимать на слух звуки, соотносить их с буквами, воспринимать на слух слоги, слова, предложения (продолжительность звучания 2-3 мин.);

9) в процессе говорения: проверяются умения и навыки продолжать или начинать диалог по данной реплике, а также умения и навыки владения устной связной речью (составление описания комнаты, квартиры, погоды, животных и о своей семье, о друзьях и т.д.);

10) показателем обученности выступает связное монологическое высказывание из 2-3-х предложений;

11) в процессе письма: проверяются умения определять границы предложений, последовательность употребления их в тексте, выделять структурные элементы текста, используя красную строку; писать слуховые слухщ-зрительные диктанты, состоящие из слов, произношение и написание которых не расходятся.

35. Личностные результаты отражаются в:

1) проявлении уважения к символам Республики Казахстан;

2) проявлении любви к родному краю, к своей Родине, Республике Казахстан;

3) владении государственным и родным языками, уважении к истории, культуре и традициям многонационального народа Казахстана;

4) стремлении беречь природу родного края и бережном отношении к окружающей среде;

5) проявлении уважительного отношения к себе, к родителям, к старшим, заботливое отношение к младшим, проявление доброты и чуткости к другим;

6) ведении здорового образа жизни.

36. Системно-деятельностные результаты отражаются в:

1) умениях и навыках владения всеми видами речевой деятельности, а также в овладении общеучебными умениями, полученными на уроках родного языка;

2) умении выделять основную мысль текста, структурные элементы текста (зачин, основная часть, концовка), восстанавливать деформированный текст, пересказ прочитанного по плану; составление рассказов по серии картин, устное сочинение по картине;

3) умении вести диалогическую речь, постепенно увеличивая количество реплик; выразительно читать небольшие стихотворения; петь детские песни на русском языке.

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалған) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Математика" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 132-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Математикаға оқытудың алғашқы кезеңіне натуралды сандар мен нөл, бүтін сандармен арифметикалық амалдар туралы түсініктері және ауызша және жазбаша есеп шығару тәсілдерін меңгеру жатады. Математика пәнін игеруде 1000-ға дейінгі натурал сандар және нөл санының арифметикасы, негізгі шамалар, геометрия элементтерін негізгі орта мектепте білімді жалғастыру үшін құрылған.

3. Оқыту мақсаты – есту қабілеті зақымдалған балаларды өмірге қажетті білім, білік және дағдылармен қамтамасыз ету, математикалық түсініктерді нақты өмірде кездесетін материалдар арқылы меңгерту, қоршаған ортамен байланыстыру арқылы математиканың базистік негізін сапалы игеруді қамтамасыз ету; көрнекі-бейнелі, сөздік - логикалық ойлауды қалыптастыру, негізгі орта білім деңгейінде алгебра мен геометрияны игеруге практикалық негіз жасау.

4. Оқытудың міндеттеріне:

1) нашар еститін баланың ойлауын, есте сақтауын, зейінін, шығармашылық қиялын, байқампаздығын, ауызша сөйлеу тілін дамыту;

2) нашар еститін балаларға математиканы меңгеруге қажетті сөздік материалдарды, математика терминін өз беттерміне қолдануға үйрету, математика пәні барысында меңгерген сөздік материалдарды күнделікті өмірде қолдануға ынталандыру;

3) заттармен әрекет ету, дидактикалық ойындар арқылы және жемістер, көкөністер және ойыншықтардың формаларымен геометриялық фигураларды сәйкестендіру арқылы геометриялық түсініктерін қалыптастыру;

4) заттарды салыстыру, олардың санын анықтау (біреу-көп, көп-аз, тең, бірдей-әртүрлі), натуралды сандармен "1-ден 10-ға дейін, 1-ден 100-ге дейін, 1-ден 1000-ға дейін" және олардың құрамымен таныстыру және олармен арифметикалық амалдар дағдыларын қалыптастыру;

5) кеңістіктік және уақыттық түсініктерін (кеңістікте бағдарлау, заттардың формасы, көлемі және кеңістікте орналасуы туралы түсініктері, уақытты бағдарлау:

үстінде-астында, оң-сол, алдымен - кейін, таңертең, түскі уақыт, кешкі уақыт), сұйық және ұнтақ заттардың көлемі туралы түсініктерін дамыту (мысалы, суды банкіге салып өлшеу және т.б.);

6) математикалық амалдары тәжірибемен, күнделікті өмірмен байланыстыра отырып, нашар еститін балалардың оқуға деген ынтасын, математикаға деген оң көзқарасы мен қызығушылығын, танымдық қызығушылығын, өздігінен жұмыс атқару дағдысын қалыптастыру;

7) нашар еститін баланың тұлғалық қасиеттерін, яғни жауапкершілік, белсенділік, қарым-қатынас мәдениетін, үлкендерге құрмет көрсету мен кішілерге қамқор болу, патриоттық сезім, жауапкершілік тәрізді қасиеттерін тәрбиелеу.

5. "Математика" пәні бойынша 0-4-сыныптардағы оқу жүктемесінің көлемі: дайындық сыныбында: аптасына 4 сағат, барлығы 132 сағат, 1-сыныпта: аптасына 4 сағ, барлығы 132 сағат, 2-сыныпта: аптасына 4 сағ, барлығы 136 сағат, 3-сыныпта: аптасына 5 сағат, барлығы 170 сағат, 4-сыныпта: аптасына 5 сағат, барлығы 170 сағат.

6. Математиканы оқыту процесінде пәнаралық байланыс:

1) қазақ тілі және тіл дамытумен. Математика сабағында сөздік материалдарды тіл дамыту сабақтарында да қолданады. Математикалық мазмұны бар сөйлемдерді, қорытындылар мен шарттарды құру кезінде тіл дамыту сабақтарында меңгерген сөздік материалдарына сүйену, оқулықпен, дидактикалық материалдармен және т.б. жұмыс жасау кезінде оқушының оқу дағдысы мен сөйлеу тілінің қалыптасқан деңгейін ескеру;

2) дүниетану пәнімен. Математикалық мазмұны бар тапсырмаларды орындау барысында қоршаған ортадағы құбылыстар туралы білімдерін қолдану және күнделікті өмірде кездесетін жағдайлармен байланыстыру;

3) еңбекке баулу пәнімен. Математикада меңгерген заттардың көлемі, пішіні туралы түсініктерін еңбекке баулу сабақтарында заттармен әрекет етуде пайдалану;

4) бейнелеу өнері пәнімен. Қағаз бетінде бейнелеу біліктігін қолдану, қағаз бетінде (жазықтықта) және кеңістікте заттардың орналасуын қабылдай білу біліктігін қолдану;

5) дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту пәнімен. Математика пәнінде берілген сөздік материалдарды, жеке дыбыстарды ауызша айту деңгейі және оларды есту арқылы қабылдау жағдайын (әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып) ескеріледі.

7. Математиканы оқыту ерекшеліктері:

1) математика сабағында нашар еститін балалар сөз қорын, сөздік тілін байытады. Сандардың атауын, таңбаларды оқып үйренеді. Бір таңбалы сандардың және ондықтардың өзіндік ерекше атаулары бар. Ондықтың ауызша аталуынан санның неше ондықтан құралғанын аңғару мүмкін емес. Сондықтан әр санның жеке атауын игеруге ерекше көңіл бөлінуі тиіс;

2) нашар еститін балаларға есеп шығаруды үйрету барысында оңайдан қиынға, оқушылардың ақыл-ойының дәрежесін ескеріп, әр сыныпта балалардың шамасы келетін есептерді шығару керек;

3) нашар еститін балалар мектебінде математиканы оқыту, оқушыларды тәрбиелеу және оларды жан-жақты жетілдіру (есту қабілетін, сөйлеу тілін дамыту) істерімен тығыз байланысты болуы керек. Сондықтан оқушының тыңдап естіп қабылдауын, өз бетімен жұмыс істеу қабілетін, еңбек етуге дағдылануын, жауапкершілік сезімін, табандылығын, ұлттық сана-сезімін қалыптастыру үшін бағдарламада мол мүмкіндіктері қарастырылған.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

8. Жекеленген заттарды және олардың топтарын салыстыру:

1) заттарды салыстыру, дәлме-дәлдігін анықтап, салыстыру: бірдей - әр түрлі заттарды салыстыру; заттың бір белгісіне қарай (Заттың түсі бойынша салыстыру және айырмашылығын анықтау; Мысалы: заттың түсі бірдей, пішіні әр түрлі);

2) заттарды топтастыру: берілген заттарды екі топқа бөлу: заттардың бір ортақ белгісі бойынша, ал екінші топқа қалған заттарды бөлу;

3) заттарды белгісіне қарай (түсі бойынша) топтастыру.

9. Топтасқан заттарды салыстырумен таныстыру:

1) берілген зат топтарының бір белгісіне қарай ажырата білу. (Мысалы: Әр түрлі пішіндегі заттарды түріне, түсіне, көлеміне қарай геометриялық денелер ішінен барлық үшбұрыштарды ажыратып алу). Ажыратып алынған заттар тобынан белгісіне қарай топтастырып ажырату. (Мысалы: ажыратып алынған үшбұрыштарды үлкен-кішілігіне қарай бөлу);

2) заттар тобын жұптастырып салыстыру (артық, кем, сонша, сонша артық кем);

3) оқушыларға мынандай түсініктерді меңгерту: "көп", "аз", "үлкен", "кіші", "көп", "біреу".

10. 1 ден 3-ке дейінгі сандар:

1) 1-ден 3-ке дейінгі сандардың атауы, реті және белгіленуі;

2) саны көп заттан бір-бірлеп санау;

3) 2, 3 сандардың құрамы;

4) таңбалармен таныстыру: (+ "қосу", - "азайту", = "тең");

5) көрнекілік пайдаланып, қосу және азайту амалдарын орындау.

11. Кеңістік және уақыт туралы түсініктер:

1) кеңістік туралы түсініктерді қалыптастыру: "оң жақ", "сол жақ", "үстінде", "астында", "ортасында", "біріші", "соңғы", "арасында", "жоғары", "төмен";

2) уақыт туралы түсініктерді қалыптастыру: "алдымен", "содан кейін".

12. 1-ден 5-ке дейінгі сандар:

1) 1-ден 5-ке дейінгі сандардың атауы, реті және белгіленуі;

- 2) саны көп заттан бір-бірлеп санау;
- 3) Сандары бірдей топтарды санау;
- 4) 2 және 5 сандардың құрамы;
- 5) тура және кері санау.

13. Қарапайым фигуралар. Көлемдер (қарапайым өлшемдер):

1) заттардың ұзындығын, енін, биіктігін өлшеу; шартты өлшеу арқылы сұйық және майжа заттардың көлемін анықтау;

2) ақша бірліктерімен таныстыру;

3) геометриялық формалар: "төртбұрыш", "үшбұрыш", "шеңбер", "сопақ", "дөңгелек", "шаршы" түсініктерімен таныстыру геометриялық денелердің түрін өзгерте білуге үйрету.

14. Уақытты бағдарлау: уақытты бағдарлау "таңертең", "күндіз", "кеш", "түн" түсініктерін меңгерту; апта күндерінің атауын ретімен айтуды меңгерту; жыл мезгілдерін ретімен айтуды меңгерту.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

15. Заттарды және заттар топтарын салыстыру:

1) заттарды көлеміне қарай салыстыру (үлкен, кішірек, кіші) геометриялық фигуралар негізінде (шеңбер, квадрат, үшбұрыш);

2) уақыт туралы түсініктер:

алдымен, содан кейін, соңына, дейін, кейін, тез, баяу;

бүгін, ертең, кеше, таңертең, түсте, бесін, кеш, күндіз, түн, тәулік;

3) заттарды санына қарай салыстыру: көп – аз. Көбірек, азырақ. Бірдей;

4) берілген материалды қайталау.

16. 1-ден 10 дейінгі сандар (алғашқы ондық):

1) сандардың аталуы, жазылуы: санды атау, таңбамен /цифрмен/ белгілеу; сан мен таңба туралы түсінікті анықтау. Сан қатарындағы санның орнын анықтау; есептік және реттік сандар туралы түсінік беру;

2) заттарды кеңістікте өзара орналасуына қарай салыстыру: оң жақта, сол жақта. Алдында, жанында. Артында, арасында. Жоғары – төмен. Жоғарырақ – төменірек. Бетінде, төбесінде. Астында, ішінде. Нешінші? Бірінші, екінші... Алдыңғысы, соңғысы, шеткісі, кейінгісі, бұрынғысы, үстінде;

3) 0 саны және таңбасы. $7-7$, $0+8$ сияқты мысалдарды қосу және алу;

4) сандарды салыстыру;

5) берілген саннан бірнеше бірлік артық немесе кем санды табуға арналған есептер;

6) 2-5 және 6-10 сандардың құрамы;

7) теңге белгілері: 1, 2, 5, 10 тиын теңгелер. 10 тиын көлеміндегі теңге тиындықтарды алмастыру;

8) күн аттары, оның реттілік саны, аталуы: апта ішіндегі күн атаулары. Бүгін, ертең, кеше деген атауларды айта білуге үйрету;

9) берілген материалдарды қайталау.

17. Қосу және азайту:

1) +, - белгілерінің көлемімен қосу мен азайту дағдыларын айта алу;

2) амалдарды орындау тәсілдері: қосу және азайту амалдарының компоненттерінің атаулары; санды қосу және санды азайту тәсілдері;

3) 10 көлемінде қосу кестесі;

4) азайту амалдарын орындау;

5) қосу және азайту арқылы қарапайым амалдарды орындау (қосындысын табу, қалғанын табу);

6) берілген материалдар қайталау.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

18. Қосу мен азайту (жалғасы):

1) 10 аралығындағы қосу мен азайту амалдарына есептер шығару. Қарапайым амалдарды орындау;

2) бір-екі амалдан тұратын санды өрнектерді оқу, жазу, мәнін табу. Сәйкес мәтінді есептер шығару. Амалдардың орындалу реті;

3) бірнеше бірлікке көп және аз сандарды табу;

4) қосындысын табуға арналған қарапайым амалдары шешу және құрастыру;

5) берілген материалдарды қайталау.

19. 11-ден 20-ға дейінгі сандар:

1) ондық туралы ұғым;

2) 11-ден 20-ға дейінгі сандардың реті және аталуы. Сандарды салыстыру. Ондық санның құрамы; 11-ден 20-ға дейінгі сандардың оқылуы және жазылуы;

3) 1 санын қосу арқылы қосу амалын және 1 санын алу арқылы азайту амалын орындау;

4) ұзындықтың өлшемі: Сантиметр. Сантиметрді "см" деген әріпімен белгілеу;

5) 5, 10, 20 күміс теңгелер. Олардың құны және майдалануы;

6) бір жыл ішіндегі ай саны. Өткен, қазіргі және болашақ айларды атау;

7) 10 көлеміндегі қосу және азайту амалдарын орындау;

8) бірнеше бірліктерге көбейте отырып және азайта отырып амалдар орындау, салыстыру;

9) берілген материалдарды қайталау.

20. 21-ден 100-ге дейінгі сандар:

1) 21-ден 100-ге дейінгі сандардың реті және аталуы;

2) 21-ден 100-ге дейінгі сандардың оқылуы және жазылуы;

3) 20, 50, 100 күміс теңгелер. Олардың құны және майдалануы;

- 4) дециметр. Дециметрдің белгіленуі – дм;
- 5) сантиметр мен дециметрді салыстыру;
- 6) метр. Метрді "м" деген әріпімен белгілеу; метр мен сантиметрдің байланысы; іс-жүзінде ұзындықты метрмен өлшеу жұмысы;
- 7) заттарды салыстыру: ұзын-қысқа, биік-аласа, жуан-жіңішке, ұзынырақ, қысқарак, (бірнеше метрге), биігірек-аласарақ, жуанырақ-жіңішкерек;
- 8) килограмм туралы түсінік. Килограммның "кг" деп белгіленуі;
- 9) литр туралы түсінік. Литрдің "л" деп белгіленуі;
- 10) ай ішіндегі күн саны: апта, ай аттарын: "кеше", "бүгін", "ертеңгі" күндерді атай білу;
- 11) сағат ішіндегі минут саны. 1 сағатта – 60 минут; сағат бойынша 5 минутқа дәлдікпен уақытты анықтау;

12) 20-ға дейінгі сандар бойынша қосу және азайту амалдарына мәтінді есептер шығару (1-2 амал);

13) берілген материалдарды қайталау.

21. Бір таңбалы және екі таңбалы сандарды қосу және азайту:

- 1) ауызша және жазбаша 20-ға дейінгі сандарды қосу және азайту;
- 2) қосу және азайту амалына шығарылған есептерді тексеру;
- 3) уақыт өлшемі: минут. Минутты "мин" таңбасымен белгілеу. Уақытты сағатқа қарап әр минутын дәлдікпен анықтау;
- 4) 100-ге дейінгі сандармен қосу мен азайту амалдарына есептер шығару;
- 5) берілген материалдарды орындау.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

22. Бір таңбалы және екі таңбалы сандарды қосу және азайту (жалғасы):

- 1) ауызша және жазбаша 100-ге дейінгі сандарды қосу және азайту; қосу және азайту амалына шығарылған есептерді тексеру;
- 2) 1-2 амалдан тұратын жақшасыз және жақшалы өрнектердің мәнін табу, мәтінді есептер шығару;
- 3) белгісіз азайғышты табу;
- 4) бірдей бірнеше қосындыны және сандардың жиынтығы, бірдей қосындыларын табу;
- 5) уақыт өлшемі: тәулік (таңертең, күндіз, кеш, түн). Тәулік пен сағаттың байланысы;
- 6) ұзындық өлшемі. Миллиметр. Миллиметрді "мм" деп белгілеу;
- 7) сантиметр мен миллиметрді пайдаланып, кесінділерді өлшеу, сызу;
- 8) бұрыш. Тікбұрыш. Көпбұрыш. Көпбұрыштың периметрін табу. Шартты белгілерді қолданып, екі амалдан тұратын мәтінді есептерді шығару;
- 9) қайталау.

23. Көбейту және бөлу:

1) көбейту: көбейту амалы туралы түсінік; көбейту таңбасы: $\times$;

2) көбейтуге берілген мысалдарды оқу және жазу;

3) 2 және 3 сандарын бір санға көбейту амалымен есеп шығару;

4) көбейткіштердің орнын ауыстыру әдісі және оны есептеулерде пайдалану; көбейту амалдарының компоненттерін атау (1-ші көбейткіш, 2-ші көбейткіш, көбейтінді);

5) бір таңбалы сандарды 2-3 сандарына көбейту;

6) бөлу: амалдың аталуы және белгіленуі;

7) бөлу таңбасы. Бөлуге берілген мысалдарды оқу және жазу. Бөлу амалының құрамдас бөліктерін атау (бөлінгіш, бөлгіш, бөлінді);

8) бөлу амалымен шығарылатын есептер. 2-ге және 3-ке бөлу. 2 және 3-ке тең бөлінді;

9) көбейту мен бөлуге берілген жай есептерді шығару.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

24. 1-100 сандар.

25. Көбейту және бөлу (жалғасы):

1) 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 сандарын көбейту және бөлуге берілген кесте;

3) жұа және тақ сандар;

4) тең және тең емес сандар;

5) 2-3 амалдан тұратын (жақшалы және жақшасыз) өрнектердегі амалдарды орындаудың тәртібі;

6) бір таңбалы сандарды көбейту кестесі және бөлудің сәйкес жағдайлары;

7) белгісіз көбейткішті, бөлінгішті, бөлгішті табу.

26. Кестеден тыс көбейту мен бөлудің ауызша әдістері:

1) ондықтарды сандарға көбейту және бөлу;

2) ондықтарды ондықтарға көбейту және бөлу;

3) қосындыны санға көбейту, көбейту әдістері;

4) $a+3$, $a-b$, $a*4$, $b: 2$, $a*b$, $a:b$ түріндегі өрнектердің мәндерін, олардың құрамына енетін, әріптердің берілген сан мәндері бойынша есеп шығару.

27. Қалдықпен бөлу:

1) қалдықпен бөлу: қалдық бөлгіштен аз болады;

2) қалдықпен шығатын амалдар орындау.

28. 1-ден 1000-ға дейінгі сандар.

29. 1ден 1000-ға дейінгі сандарды ретімен санау:

1) 1000-ға дейінгі сандардың ауызша және жазбаша белгіленуі;

2) үш таңбалы санның жазылуында цифр мәнінің тұрған орнына байланыстылығы; үш таңбалы санның жүздіктердің, ондықтардың және бірліктердің қосындысы түрінде көрсету;

3) сандарды салыстыру;

4) ұзындық өлшемі: километр, миллиметр;

5) берілген саннан бірнеше есе артық немесе кем санды табу;

6) көпбұрыштың қабырғалары ұзындықтарының қосындысын табу.

30. Арифметикалық амалдар:

1) ауызшы амалдар орындау тәсілдері: ауызша қосу, алу, көбейту және азайту. Көлем бірлігі: грамм (г). Көлем бірліктері арасындағы сәйкестіктер: $1 \text{ кг} = 1000 \text{ г}$;

2) жазбаша амалдарды орындау тәсілдері: жазбаша қосу және алу амалдары;

3) санды қосындыға көбейту;

4) 100 көлеміндегі сандармен орындалатын амалдарға келтіретін жағдайларда ауызша қосу, азайту, көбейту және бөлу;

5) 2 және 3 таңбалы сандарды көбейту;

6) сандардың үлесін (бөлігін) табу, бөліктері бойынша санды табу;

7) амалдарды орындау кезектілігі;

8) қосу, азайту, көбейту және бөлу амалдарын тексеру;

9) өткен материалдарды қайталау.

31. Бірліктер класы және мыңдықтар класы:

1) бірліктер класы және мыңдықтар класының 1, 2, 3 разрядтары;

2) санды оның разрядтық қосылғыштарының қосындысы түрінде көрсету;

3) сандарды салыстыру;

4) 1000-ға дейінгі сандардың ауызша және жазбаша қосу және азайту, көбейту және бөлу; қосудан, азайтудан, көбейтуден және бөлуден тұратын 1-2 амалды жай және құрама есептерді шығару; уақытты сағатпен минутпен анықтауды үйрету.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

32. Пәндік нәтижелер. Дайындық сыныптың соңында оқушылар:

1) заттарды (түсі, көлемі, пішіні бойынша) және олардың топтарын салыстыра;

2) кеңістік және уақыт түсініктерін;

3) 1 мен 5 аралығында тура және кері санай;

4) 5 аралығында қосу және алу амалдарын орындай білуі тиіс.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

33. Пәндік нәтижелер. Дайындық сыныптың соңында оқушылар:

1) 0-ден - 10-ға дейінгі сандарды ретімен санай;

2) 10-ға дейінгі сатылы қосу мен азайту кестесін жатқа;

- 3) 10-ға дейінгі сандарды санау, есепшотқа салу, "+", "-", "=" пайдалана;
- 4) 0-20-ға дейінгі сандарды оқу және жаза;
- 5) қосу мен азайтуды қажет ететін, бір амалдан тұратын мәтінді есептерді шығаруды білу тиіс.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

34. Пәндік нәтижелер. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) 0-ден 100-ге дейінгі сандардың ретін;
- 2) бір таңбалы сандарды қосу кестесін және азайтудың сәйкес жағдайларын (дағдыландырылған машық деңгейінде);
- 3) 0-ден 100-ге дейінгі сандарды оқуды, жазуды және салыстыруды;
- 4) 100 көлеміндегі сандардың қосындысы мен айырмасын жеңілдеу жағдайларда ауызша, жазбаша табуды үйрене;
- 5) қосу мен азайтуға берілген 1-2 амалдан тұратын есептерді шығаруды үйрене;
- 6) уақытты сағатпен анықтауды үйрене;
- 7) теңге құнын, 100 теңгені майдалауды үйрене білуі тиіс.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

35. Пәндік нәтижелер. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) 0-ден 100-ге дейінгі сандарды оқуды, жазуды және салыстыруды;
- 2) нөлден 100-ге дейінгі сандардың ретін, осы сандарды оқуды, жазуды;
- 3) бір таңбалы сандарды көбейту кестесін және бөлудің сәйкес жағдайларын (дағдыландырылған машық деңгейінде);
- 4) нөлден жүзге дейінгі сандарды оқу, жазу және салыстыра;
- 5) жүз көлеміндегі сандар мен арифметикалық үш амалды ауызша дұрыс орындауды, есептеулерді тексеруді;
- 6) 1-2 амалды есептерді шығаруды (амалдар бойынша және өрнек құрып);
- 7) 100 көлеміндегі сандардың қосындысы мен айырмасын жеңілдеу жағдайларда ауызша, күрделірек жағдайларда жазбаша табуды үйрену; қосу мен азайтуға берілген 1-2 амалдан тұратын есептерді шығаруды үйрене;
- 9) уақытты сағатпен анықтауды үйрене;
- 10) кесіндінің ұзындығын сызғышпен өлшеп үйрене білуі тиіс.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

36. Пәндік нәтижелер. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) нөлден мыңға дейінгі сандардың ретін, осы сандарды оқуды, жазуды;
- 2) бір таңбалы сандарды көбейту кестесін және бөлудің сәйкес жағдайларын (дағдыландырылған машық деңгейінде);

3) нөлден мыңға дейінгі сандарды оқу, жазу және салыстыра;

4) мың көлеміндегі сандар мен арифметикалық төрт амалды ауызша дұрыс орындауды, есептеулерді тексере;

5) 1-2 амалды есептерді шығара (амалдар бойынша және өрнек құрып) және амалдарды орындау тәртібінің ережесін қолдана білуі тиіс.

37. Тұлғалық нәтижелер:

1) берілген тапсырмаларды өздігінен орындай алуға үйренуінен;

2) математика барысында меңгерген білімдерін күнделікті өмірде қолдана білуінен;

3) меңгерген сөздік материалдарын ауызша айтып үйренуінен;

4) бір біріне көмектесу, қамқорлық таныта білуінен көрініс табады.

38. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

1) адамзат қоғамының өркендеуі үшін ғылыми жетістіктерді пайдалану аясы мен ғылым негіздері бойынша жүйелі білімін меңгеруімен;

2) ғылыми ақпаратты талдай, өңдей, жинақтай және қолдана білуімен;

3) таным, жобалау, құрастыру, зерттеу және шығармашылықпен қолдану әдістерін меңгеруімен;

4) заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды меңгеруімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 133-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалған) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 3-4 сыныптары үшін "Дүниетану" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 133-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Бағдарлама Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Дүниетану пәні мазмұны бойынша "Жаратылыстану" саласына жатады, сол себепті аталған пәнді оқыту барысында осы ғылымға тән әдістерді қолдану қажет: табиғаттағы заттар мен құбылыстарды тікелей бақылау, табиғаты объектілерінің суреттерін салу, қарапайым оқу тәжірибесін жасау, топсеруендерге шығу, тәжірибелер өткізу және т.б.

3. Пәннің мақсаты – қоршаған әлем туралы білім мен адамның табиғатпен байланысы, жалпы адамның табиғаттағы орны туралы білімдерін қалыптастыру және нашар еститін оқушыларға эстетикалық, экологиялық және патриоттық тәрбие беру болып табылады.

4. Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалғандар) балаларға арналған мектепте "Дүниетану" бастапқы білім берудің алдына мынандай міндеттер қойылады:

1) оқушыларға өз облыстары (аудандары, өлкелері) тірі және өлі табиғат туралы, сондай-ақ жылдың әр түрлі мезгілдердегі табиғат өзгерістері мен адамдардың еңбегі туралы қарапайым мағлұматтар беру;

2) өлі және тірі табиғат құбылыстарын үнемі бақылау жолымен оқушылардың тәжірибелерін байыту;

3) оқушыларға табиғат құбылыстары мен заттардың өзара байланысын, табиғаттағы болатын өзгерістердің адам еңбегіне әсерін айқын көрсету;

4) жергілікті жердегі (республикадағы, облыстағы, аудандағы, қаладағы, ауылдағы) табиғатты қорғау шараларымен таныстыру;

5) алғашқы гигиеналық білім беру.

5. "Дүниетану" пәні бойынша оқу жүктемесі:

1) 3 сынып – аптасына 2 сағат, жылына 68 сағат;

2) 4 сынып – аптасына 2 сағат, жылына 68 сағат.

6. Пәнді оқыту процесінде пәнаралық байланыс ескеріледі:

1) қазақ тілімен. Байланыстыра сөйлеу, сипаттау, салыстыру, баяндау арқылы сөздік қорын байыту;

2) әдебиеттік оқумен: табиғат, жер байлығы туралы әңгімелерді оқу, өлеңдер мен мақал-мәтелдерді жаттау;

3) математикамен: тәжірибелік жұмыстарда түрлі өлшеу құралдарын қолдану, масштаб туралы түсініктерін кеңейту;

4) музыкамен: адамның, табиғаттың көңіл-күйін бейнелейтін музыка, күйлер мен әндер тыңдау;

5) бейнелеу өнерімен: суретшілердің табиғат, табиғат құбылыстары, жыл мезгілдеріне арналған шығармаларын пайдалану;

6) еңбекке баулумен: түрлі бұйымдар жасау барысында табиғи материалдар туралы білімдерін пайдалану;

7) дене шынықтырумен: денсаулық сақтау, күн тәртібі, адам өміріне зиянды әрекеттер, адам ағзасын шынықтыру туралы білімдерін толықтыру.

7. "Дүниетану" пәні - нашар еститін оқушылардың сөйлеу тілін, сөз байлығын қалыптастырып, логикалық ойлау және еңбек етуге талаптану, ұқыптылық, тәртіптілік, өзара көмек, өз жұмысын ұйымдастыра білу, оны соңына дейін аяқтау тәрізді бірқатар икемділіктері мен дағдыларының қалыптасуына мүмкіндік береді.

8. "Дүниетану" сабағында да басқа сабақтарда сияқты есту қабілеті дамытылады, дыбыстардың дұрыс айтылуы қадағаланады, кемшіліктері түзетіліп отырылады.

9. "Дүниетану" пәнінің бағдарламасы сұранысына сай пәнаралық байланыс мүмкіншіліктері еңбек сабағында және де басқа да сабақтарда жүргізіледі. Бұл мүмкіншіліктерді мұғалім дұрыс пайдаланып, іске асырып отыруы қажет. "Дүниетану" пәні нашар еститін оқушылардың ойлау және сөйлеу тілінің дамуына, еңбек етуге талаптану, ұқыптылық, тәртіптілік, табандылық, өзара көмек, өз жұмысын ұйымдастыра білу және оны соңына дейін аяқтау тәрізді бірқатар дағдыларының қалыптасуына мүмкіндік береді.

2. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

10. Кіріспе: табиғат дегеніміз не? Тірі және өлі табиғат. Табиғат құбылысын бақылау.

11. Табиғаттағы жазғы және күзгі өзгерістер:

1) жазғы өлі табиғат: ауа температурасы, бұлттардың түзілуі, жазғы жаңбыр және найзағайлы жаңбыр, топырақ және су қоймаларының күйі;

2) күзгі өлі табиғат: күннің суыта бастауы, бұлттың түзілуі, күзгі жаңбырлар және басқа жауын-шашын түрлері, күзгі тұман, алғашқы үсік, топырақтың және су қоймаларының күйі.

12. Термометр. Ауа температурасын өлшеу.

13. Өсімдіктер қыста және жазда:

1) өсімдіктердің бөліктері;

2) ағаштар, бұталар, шөптесін бұталар;

3) өсімдіктердің гүлдеуі;

4) жемістер мен тұқымдардың пісіп-жетілуі;

5) жалпақ жапырақты және қылқанды ағаштар;

6) өсімдіктердің жазғы көрінісі.

14. Күзгі өсімдіктер тіршілігіндегі өзгерістер:

1) жапырақ реңінің өзгеруі;

2) жапырақтың түсуі;

3) шөптесін өсімдіктердің қурауы;

4) күзгі жемістер мен тұқымдар;

5) өсімдіктерді жазда және күзде қорғау.

15. Жаздағы жабайы және үй хайуанаттары:

1) қоректену жағдайы;

2) күздегі жабайы және үй хайуанаттарының тіршілігіндегі өзгерістер;

3) қоректену жағдайларының өзгеруі;

4) бунақденелердің жоғалып кетуі;

5) жыл құстары және олардың жылы жаққа ұшып кетуі.

16. Жазда және күзде жабайы жануарларды қорғау:

- 1) жабайы және үй хайуанаттарының айырмашылықтары;
- 2) қоректену жағдайларының өзгеруі;
- 3) қыстайтын құстар және олардың тіршілігіндегі күзгі өзгерістер;
- 4) жабайы және жергілікті жерде мекендейтін жануарларды қысқа дайындау;
- 5) жабайы хайуанаттарды күзде қорғау.

17. Адамдардың жазғы және күзгі еңбегі:

- 1) егінді күтіп баптау;
- 2) астықты жиып алу;
- 3) келесі жылға дайындық;
- 4) ағаштар мен бұталарды күзде отырғызу;
- 5) топсеруен: жергілікті ағаштары, бұтақтары, шөптесін өсімдіктері және жануарлар тіршілігіндегі күзгі өзгерістермен танысу мақсатында орманға, баққа немесе тынымбаққа серуенге бару;
- 6) күздегі ересектердің жұмысына балалардың қатысуы.

18. Іс-тәжірибе жұмысы:

- 1) термометрдің құрылысы және ауа температурасын өлшеу: өсімдік бөліктері;
- 2) көкжиек. Көкжиек сызығы. Күн және түсбағдармен жергілікті жерді бағдарлай білу. Түсбағдардың құрылысы. Түсбағдарды пайдалана білу. Табиғи белгілер бойынша көкжиек тұстарын таба білу.

19. Табиғаттағы күзгі өзгерістер.

20. Қысқы өлі табиғат:

- 1) ауа температурасы, бұлттың түзілуі, жауын-шашын;
- 2) қардың жаууы, қарлы боран: қар жамылғысының тұрақтылығын анықтау; қар және мұз;
- 3) суқоймалар мен топырақтың күйі.

21. Адам денсаулығын сақтау:

- 1) суық тиюі аурудан алдын-ала сақтандыру;
- 2) мектеп оқушыларының күн ережесі.

22. Қыстағы өсімдіктер:

- 1) қыстағы қылқанды және жалпақ жапырақты ағаштар мен бұталар;
- 2) қар астындағы қыстайтын өсімдіктердің ерекшеліктері;
- 3) өсімдіктерді қорғаудағы қар жамылғысының маңызы;
- 4) табиғаттағы өсімдіктерді қыста қорғау;
- 5) бөлме өсімдіктері және оларды күтіп-баптау.

23. Қыстағы жануарлар:

- 1) қыстайтын құстар және қыстағы қоректену жағдайлары;
- 2) қыстағы жабайы және үй хайуанаттары;
- 3) қыстағы жабайы жануарларды қорғау.

24. Адамдардың қыстағы еңбегі:

- 1) егістікке қар тоқтату;
- 2) техниканы көктемге дайындау;
- 3) астық және көкөніс қоймаларындағы жұмыс;
- 4) қала және ауыл көшелеріндегі қарды тазарту;
- 5) қыстағы табиғатты қорғаумен байланысты адамдардың еңбегі;
- 6) балалардың қысқы ересектер еңбегіне араласуы.

25. Адам денсаулығын қыста қорғау: үсікке шалдыққанда көрсетілетін алғашқы көмек.

26. Қысқы ағаштар мен бұталардың күйін бақылау мақсатымен орманға, баққа немесе тынымбаққа топсеруенге бару.

27. Қар және мұзбен жасалатын тәжірибе.

28. Табиғаттағы көктемгі өзгерістер:

- 1) көктемгі өлі табиғат: жылулық, қардың еруі, бұлттың түзілуі, жауын-шашын;
- 2) су қоймаларының күйі: мұз көшкіні, су тасқыны, топырақтың еруі, топырақта ылғалдың көбеюі.

29. Жоспар және карта. Тәжірибе жұмыстары: күнге қарап көкжиек тұстарын түсбағдармен анықтау, жоспармен жұмыс істеу.

30. Көктемгі өсімдіктер.

31. Ерте гүлдейтін өсімдіктер:

- 1) ағаштар мен бұталар бүршіктерінің бөртуі;
- 2) өсімдіктердің гүлдеуі;
- 3) жапырақтардың жаюы.

32. Өсімдіктерді көбейту:

1) қалемшелек, сұлатпа сабақтары, мұртшалары, пиязшалардың тамыр түйнектері, тамырлары арқылы көбейту;

2) өсімдіктерді көктемде қорғау.

33. Көктемгі жануарлар:

- 1) жануарлардың қоректену жағдайлардың өзгеруі;
- 2) бунақденелердің пайда бола бастауы;
- 3) жыл құстарының ұшып келуі, ұя салуы;
- 4) жануарлар тіршілігіндегі өзгеріс;
- 5) жануарлардың балалауы;
- 6) жабайы жануарларды көктемде қорғау;
- 7) көктемдегі үй жануарлары.

34. Көктемдегі адам еңбегі: егістіктегі, бақтағы, тынымбақтағы, қалалар мен ауылдағы көктемгі жұмыстар.

3. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

35. Кіріспе:

- 1) жергілікті жерді бағдарлау;
- 2) күнге қарап көкжиек тұстарын анықтау, көкжиек тұстарын тұсбағдармен анықтау ;
- 3) жоспармен жұмыс істеу;
- 4) жоспар және карта;
- 5) судың, жергілікті жердің топырағының физикалық қасиеттерін тәжірибе арқылы анықтау;
- 6) картадан Қазақстан және көршілес республикалардың астаналарымен танысу;
- 7) тапсырмалар бойынша табиғаттағы өзгерістер туралы бақылау жұмыстары;
- 8) бұта, ағаштар отырғызу, оларды бұтау, күту;
- 9) табиғатта өзін-өзі ұстай білу ережелері.

36. Біздің өлке табиғаты.

37. Жер белдері:

- 1) жазық, төбе, жыра, тау;
- 2) өлкеміздің, облыстық картадағы жер бедері шартты белгілері;
- 3) өлкеміздің ауа райы;
- 4) маңызды қазба-байлықтар (3-5), олардың қасиеті, өндіруі, пайдалануы.

38. Суқоймалар:

- 1) суқоймалар типтері, суқоймалар аты (2-3);
- 2) суқоймаларын пайдалану және қорғау;
- 3) су және оның қасиеті (түсі, мөлдірлігі, ағымы, исі, дәмі, судың күйі, су-еріткіш, суды сүзгімен тазарту);
- 4) табиғаттағы су айналымы.

39. Топырақ:

- 1) топырақ, оның құрамы;
- 2) топырақтың түрлері;
- 3) топырақтың маңызы және оны қорғау.

40. Топсеруен:

- 1) жер бедерімен және қазба байлықтармен танысу;
- 2) жергілікті су-қоймаларының ерекшеліктерімен танысу.

41. Адам ағзасы мен оның денсаулығын сақтау. Адамның дене құрылысы (жалпы шолу):

- 1) тері, тері гигиенасы;
- 2) қаңқа және дене сымбаты;
- 3) дұрыс отырудың маңызы;
- 4) оқығанда және жазғанда дұрыс отыру;
- 5) бұлшық ет, оны шынықтыру;
- 6) бұлшық етті шынықтырудағы еңбектің және дене шынықтырудың маңызы.

42. Ас қорыту мүшелері:

- 1) тамақтанудың гигиенасы;
- 2) тіс және оны күту;
- 3) жүйке жүйесі;
- 4) сезім мүшелері;
- 5) жүйке жүйелерінің және сезім мүшелерінің гигиенасы;
- 6) еңбек және демалыс ережелері;
- 7) балалардың қоғамдық пайдалы еңбекке араласуы.

43. Қан айналым мүшелері:

- 1) жүрек, оны шынықтыру;
- 2) тыныс алу мүшелері;
- 3) тыныс алудың гигиенасы;
- 4) суық тиіп аурудан сақтандыру.

44. Іс-тәжірибе жұмыстары: тыныш күйдегі, бір орында жүгіргеннен кейін немесе он рет отырып тұрған соң, әлсіз және денсаулығы жақсы балалардың жағдайларын салыстыру: кейбір қан кеткенде көрсетілген алғашқы көмектің тәсілдері, мектеп дәрігерінің басшылығымен сабақтан тыс уақытта жүргізіледі.

45. Қорытындылау:

- 1) өткен тақырыптарды қайталау;
- 2) жинақтап қорғау және білімді жүйелеу.

4. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

46. Пәндік нәтижелер. 3-сыныптың соңында оқушылар:

1) өзі тұрған жердегі жаз, күз, қыс, көктемнің негізгі белгілерін, сондай-ақ өлі және тірі табиғаттағы кейбір өзара байланыстарды;

2) өз жерлеріндегі адамдардың табиғат өзгерістеріне байланысты атқаратын маусымдық жұмыстар ерекшеліктерін;

3) термометрдің құрылысы мен қолданылатын жерлерін;

4) қардың және мұздың қарапайым физикалық қасиетін;

5) мәдени-шөптекті өсімдіктердің (кем дегенде 5-6) аты мен айырмашылығын;

6) өздері тұрған жерлердегі өсімдіктердің атын және айырмашылығын (кем дегенде 3-4 ағаштың, 2-3 бұталардың, 3-4 шөптекті өсімдіктер);

7) ағаштардың, бұталардың, шөптекті өсімдіктердің, жалпақ жапырақты және қылқаланды өсімдіктердің ерекшеліктері мен айырмашылықтарын;

8) өсімдіктердің көбеюінің кейбір жолдары (оқулық көлемінде) өсімдіктердің ерекшеліктері мен айырмашылықтарын;

9) бес-алты бөлме өсімдіктерінің аты және айырмашылығы;

10) бөлме өсімдіктерін күтудің қарапайым ережелерін;

11) қыстайтын және жыл құстарының ерекшеліктерін;

- 12) көбейетін жергілікті жердің үй хайуанаттарының аты және айырмашылығын;
- 13) он шақты жабайы жануарлардың аты және айырмашылықтарын (құрттар, бунақденелер, қосмекенділер, жорғалаушылар, құстар, аңдар);
- 14) көкжиекті. Көкжиек сызығын;
- 15) түсбағдардың құрылысын. Түсбағдарды пайдалана;
- 16) Қазақстан бас қаласы – Астана қаласын білуі тиіс.

5. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

47. Пәндік нәтижелер. 4-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) өз жерлеріндегі кейбір табиғат ерекшеліктерін (жер бедері, ауа райы және жылдың әр түрлі мезгілдеріндегі өзгерістер; топырағы, қазбай байлықтары, суқоймалары, жануарлары);
- 2) өз жеріндегі адамдардың еңбегінің ерекшеліктерін;
- 3) көкжиек, көкжиек сызығын, көкжиек тұстарын;
- 4) түсбағдардың құрылысын және қолданылатын жерлерін;
- 5) ең маңызды (3-4) жергілікті жердің қазба-байлықтарының кейбір физикалық қасиеттерін;
- 6) судың физикалық қасиетін (түсі, иісі, дәмі, мөлдірлігі, ағымы, судың үш күйі, су еріткіш);
- 7) жергілікті жердің топырағының құрамын және қасиетін (топырақтағы, ауадағы, балықтағы, құмдағы, минералды тұздардағы су, қарашірік), 3-4 орман, шалғын, суқойма өсімдіктерінің атын; 5-6 жергілікті жердің жануарларының атын;
- 8) өзі тұрған жердің табиғатты қорғау шараларын;
- 9) Қазақстан республикасының бас қаласы – Астананы, көршілес республика астаналарын, өз жеріндегі әкімшілік орталықтарды;
- 10) жеке басының және қоғамдық гигиенасының қарапайым ережелерін;
- 11) адам ағзасының маңызды мүшелерінің аттарын;
- 12) егудің пайдасын (рөлі), ауруды анықтаудағы медициналық байқауларды білуі тиіс.

48. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) берілген тапсырмаларды өздігінен орындай алуынан;
- 2) табиғатты қорғай білуді, қамқорлық таныта білуінен;
- 3) тірі табиғатқа деген мейірімділік сезімінің пайда болуынан;
- 4) табиғат құбылыстарын, айналадағы әдемілікті сезіне білуінен;
- 5) меңгерген сөздік материалдарын ауызша айтып үйренгенінен көрініс табады.

49. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) күн және түсбағдармен бағдарлауымен;
- 2) судың, жергілікті жердің топырағының физикалық қасиеттерін тәжірибе арқылы анықтауымен;

3) картадан Қазақстан республикасының астанасын, көршілес республикалардың астаналарын көрсетуімен;

4) тапсырмалар бойынша табиғатта бақылаулар жүргізуді, оларды "Бақылау күнделігіне" жазып алуымен;

5) метрологиялық құралдарды термометр және желбаққыш, қарапайым және жолсеруендік құрал-жабдықтарды пайдалана білуімен;

6) тәжірибе жасағанда және ауылшаруашылық жұмыстарында қауіпсіздік ережелерін сақтауымен, бағдарламада қарастырған жеке бас гигиенасын сақтауымен;

7) өсімдіктер мен жануарларды сақтауымен;

8) гүл, бұта, ағаштар отырғызуымен;

9) табиғатта өзін-өзі ұстай білуімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 134-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалған) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Еңбекке баулу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 134-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Бастауыш сынаптардағы еңбекке баулуда оқушылардың жалпы еңбекке дайындығының негізі салынады. Пәннің негізгі ерекшелігі – адам және қоршаған әлем арасындағы өзара байланысы, қоғам дамуындағы адам қызметінің рөлі туралы түсініктерін, алғашқы технологиялық біліктіліктері мен дағдыларын қалыптастыру. Еңбек оқушы дамуының (адамгершілік, ақыл-ой, физикалық, эстетикалық) ең бір басты факторы болып табылады. Осы сатыда қалыптасатын дағды оқушының одан әрі дамуын қамтамасыз етіп қана қоймай, меңгеретін білім және білікті белсенді түрде қабылдауы мен түсінуіне мүмкіндік тудырады. Бастауыш сыныптарда еңбекке баулу нашар еститін оқушыларды оқыту, тәрбелеу және дамыту жүйесінің құрамдас бөлігі болып табылады.

3. Негізгі мақсаттар:

1) бастапқы технологиялық білім, еңбек білігі мен дағдысын, іс-әрекетті жоспарлау және ұйымдастыру тәсілдерін меңгерту;

2) сенсорика, қол саусақтарының кіші моторикасын, кеңістік қиялын, ақпарат түрлерінде бағдарлау қабілеттерін дамыту;

3) қоршаған әлем өзгерісіндегі адам еңбегінің рөлі туралы білімді меңгерту;

4) адам және адам еңбегіне құрметпен қарауға, еңбексүйгіштігін тәрбиелеу.

4. Міндеттер:

1) бастауыш сыныптағы нашар еститін балалардың еңбексүйгіштігін, ересектердің еңбегіне құрметпен қарау, материалдар мен құрал-жабдықтарды үнемдеуге үйрету;

2) еңбек мәдениетін, бастапқы білім, біліктерін қалыптастыру;

3) практикалық іс-әрекетте және күнделікті өмірде алған білім мен білігін пайдалану;

4) жеке гигиена ережесін сақтау, материалдар және құралдармен қауіпсіздік жұмыс тәсілін қолдану дағдысын дамыту;

5) өздігінен қажетті материалдардан түрлі бұйымдар құрастыру;

6) оқушылардың шығармашылық қабілетін, көркем сезімін, шығармашылық қиялын, кеңістік ой-өрісін, эстетикалық талғамы мен құрастырушылық қабілеттерін дамыту;

7) ұжымдық жұмыс істеуді ұйымдастыру.

5. Типтік оқу жоспары бойынша "Еңбекке баулу" пәніне дайындық сыныбында аптасына 2 сағат, бағдарламалық материалды меңгеру үшін жылына:– 66 сағат, 1-сыныпта аптасына 2 рет, жылына – 66 сағат, 2–сыныпта аптасына 3 рет, жылына 102 сағат, 3 сыныпта аптасына 2 рет, жылына 68 сағат, 4-сыныптарға аптасына 2 рет, жылына 68 сағат қарастырылған.

6. Пәнаралық байланысты жүзеге асыру кезінде оқушылар басқа пәндерден алған біліктіліктері мен дағдыларын еңбекке баулу сабағында пайдалана алады:

1) қазақ тілі, әдебиеттік оқу. Өз еңбегінің нәтижесін ауызекі тілде толық, нақты, жүйелі жеткізе білу;

2) математика. Бұйымдарды жасауда өлшем бірліктерін қолдану;

3) дүниетану. Табиғатқа саяхат барысында табиғи материалдармен танысу, оларды жинау, табиғи құбылыстар туралы мағлұматтар алу;

4) бейнелеу өнері. Бұйымдар мен заттардың пішінін, түсін салыстыру, сызу, бояу, сурет салу, мүсіндеу жұмыстарын орындау, үйлесім туралы түсінігін тереңдету, оқушылардың эстетикалық талғамын дамыту, бұйымдардың шығу тарихымен танысу;

5) дене шынықтыру. Қол саусақтарының ұсақ бұлшық еттерін дамыту, бұлшық еттерді шынықтыру, жұмыс істеу барысында санитарлық-гигиеналық талаптарды сақтау ережесімен танысу және оны орындау арқылы пәнаралық байланыс жүзеге асырылады.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

7. Іс-әрекет түрлері (66 сағат):

1) илеу (23 сағат). Ермексазды жұмсарту. Материалды керекті пішінге келтіру (дөңгелек, сопақша, шұжық, шар). Ермексаздың бір бөлігін жұлып алып, ермексазды зат көлеміне сай бөлшектерге бөлу. Әртүрлі пішінді заттарға қарап, илеп, жасау;

2) жапсырмақұрақ (23 сағат). Қалыпты үлгі бойынша пішілген дайындаманы айналдыра сызу. Сұлбамен пішілген үлгі бойынша кесіп алу. Әртүрлі пішілген пішіндегі заттарды қию. Түрлі-түсті қағаз түрлерін таңдау. Қағаз бетіне желімдеу;

3) сурет салу (20 сағат). Затты сұлба пішініне қарап, еске түсіріп жасау. Бір бағытта желі бойынша бояу және штрихтау. Әртүрлі бағытта штрихтау. Берілген тақырып бойынша сюжетті суреттер қарап, сурет салу.

8. Іс-әрекетке берілген тақырыптар: жемістер, көкөністер, ойыншықтар, жиһаздар, ыдыстар. Қыс қызықтары, көктем, көктемгі саяжай. Гүлдер, құмырадағы гүлдер.

9. Шамамен алынған сөздік материал:

1) енжар сөздік: илеу, жұмсарту, кесу, сызу, сурет салу, желімдеу, бояу, айналдыра сызу, сұра, үлестір, сана; Үлкен, кіші, ұзын, қысқа, әртүрлі; қара, көк, қызыл, сұр, қоңыр, жасыл; оң жақта, сол жақта, жоғарыда, жанында, ортасында; Ермексазды ал, қолыңды сула, ермексазды жұмсарт, ермексаз қатты, жұмсақ, ермексаздың бір бөлігін ал, шұжық сияқты иле, былай жаса; Ненің, Сен не істейсің? Сен не істедің? Кімде бар? (жоқ) Кім жасады? Мен илеп жасадың? Дөңгелекті қи. Дөңгелекті айналдыра, қиып ал. Төртбұрышты қиып ал. Екі шаршыны қи. (Ақ, сары) қағазды ал. Кім үй жасайды? Маған беріңізші. Кішкене дөңгелекті қағазға желімде. Қарындашпен (боя). Алмастан қарындаш сұра және сурет сал;

2) белсенді сөздік: бұйымның аты және бөлшектері; құрал-жабдықтар: қайшы, желім, қарындаш; геометриялық денелер: шаршы, тікбұрыш, төртбұрыш; Заттардың сынын білдіретін: ақ, көк, қызыл, сары, қоңыр, үлкен, кіші, бірдей, қалың, жұқа, бірдей, жақсы, жаман, қатты, жұмсақ, ұзын, қысқа, әдемі, оң жақта, сол жақта, жанында, төменде, ортасында, көп, аз, тең, теңдей; Ал, секір, жүгір, желімде, қиып ал, боя; Қандай, кімдікі, менікі, сенікі. Мен ермексазды (қағазды) алдым. Айдынның суреті. Айман дұрыс жасады? Мынау не? Қанат не істеді? Сен не істедің? Кімде бар? Кім жасады? Мен кестім. Маған... беріңізші. Мен... суретін салдым. Мен болдым. Маған көмектесіңізші.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

10. Техникалық еңбек. Қағазбен жұмыс істеу (24 сағат):

1) техникалық мағлұматтар. Қағаз түрлерімен таныстыру (жазуға арналған қағаз, сурет салуға, газет шығаруға, орауға, қаптауға арналған қағаздар). Қағаздың қасиеті: иілуі, бүктелуі, қапталуы, суға жібуі, жібіген қағаздың тез мыжылатыны, қиылуы, кесілуі. Қағаздың түрлері мен іріктемелері туралы түсініктеме. Түсті қағаздар: қызыл, ақ, сары, көк т.б. Қағазбен жұмыс істеуге керекті құралдар: ысқылауық, қайшы, қарындаш, жоба, өлшегіш;

2) жұмыста қолданылатын әдістер. Үлгіні талдау, іс-әрекет жұмысына сай жоспар құру; материалдар мен инструменттерді таңдап алу; жұмыс орнын дайындау; материалды үнемді пайдалану. Қағазды сызғышпен өлшеп, белгілеп тура қисық, дөңгелек сызықтар арқылы қию. Қағазды қиыстырып желімдеу. Үлгі бойынша, қағаздан қиып заттар жасау;

3) үлгілік жұмыстар. Кітап сыртын қаптау, дәптерді қаптау, тұқым салатын конверттер, пакеттер жасау, кітаптардың арасына қыстыратын жолақ жасау, қайық, қалпақ ойыншық.

11. Тұрмыстық еңбек.

12. Матамен жұмыс істеу (8 сағат):

1) өткір, үшкір заттармен (инемен, қайшымен) жұмыс істегенде, қауіпсіздік техникасы мен тазалық-гигиеналық ережені сақтау;

2) техникалық мағлұматтар. Мата түрлерімен таныстыру. Матамен жұмыс істейтін құралдармен (ине, жіп, оймақ т.б.) таныстыру. Тігіс түрлерімен таныстыру. Инемен тігуді үйрету;

3) үлгілік жұмыстар. Кесте тігуге ине жіптерді дайындау. Жіптің түрлерін, ұзындығын таңдай білу, инені сабақтай білу, жіптің ұшын түйе білу.

13. Киім күтімі (4 сағат):

1) киімдерге түйме қадауды үйрету;

2) мата түріне сай түйме түрлерін, жіп түрлерін таңдай білу.

14. Әр түрлі материалдармен жұмыс істеу.

15. Ермексазбен және сазбалшықпен жұмыс істеу (10 сағат):

1) үлгі бойынша көкөніс, жемістерді мүсіндеу;

2) техникалық мағлұматтар. Сазбалшық пен ермексазды қолдана білу. Сазбалшықты жұмысқа дайындау, құрғақ топыраққа су құйып, араластыру және илеу, иленген сазбалшықты жұмысқа әзірлеу. Ермексазды жұмысқа дайындау және илеп жұмсарту. Жұмыс орнын дұрыс ұйымдастыра білу, материалды дұрыс қолданып, мүсіндеу жұмыстарында тазалық-гигиеналық ережелерді сақтау.

16. Табиғи және әртүрлі материалдармен жұмыс (10 сағат):

1) үлгі бойынша ағаш жапырақтарынан құрастырып құс жасау. Ағаш жапырақтарынан желімдеп қоян жасау;

2) табиғи материалдармен жұмыс істеуді жоспарлау, ұйымдастыру, жұмысқа дайындалу, әр түрлі бұйымдар жасау;

3) қағаздан әр түрлі шыршаға арналған ойыншықтар даярлау, табиғи материалдардан, ермексаздан, көкөністер, жемістер, ыдыстар жасау.

17. Ауылшаруашылық еңбегі.

18. Күзгі жұмыстар (3 сағат):

1) тырмамен жұмыс істегенде еңбек қауіпсіздігі ережелерін сақтау. Мектеп тәжірибе үлескесіндегі жұмыс істегенде тазалық-гигиеналық ережелерді сақтау.

Мектеп тәжірибе үлескесіндегі күзгі жұмыстар түрімен таныстыру. Бақта, бақшада жұмыс істеуге арналған құрал-саймандармен таныстыру (тесе, тырма, орақ, күрек т.с.с.;

2) іс-тәжірибе жұмыстары: қоқыстарды жинау, ағаш жапырақтарын құраған бұтақтарды жинау, табиғи материалдарды жинау (гүлдер, жапырақтар, дәндер, бұтақтар).

19. Көктемгі жұмыстар (3 сағат):

1) тырма, күрек, сукқұйғышпен жұмыс істегенде еңбек қауіпсіздігі ережесін сақтау. Тазалық-гигиеналық ережелерді сақтау;

2) мектеп тәжірибе үлескесіндегі көктемгі жұмыс түрлерімен таныстыру. Көшет отырғызу, дән себу, оларды күтімдеу (суғару, қопсыту, тазалау т.с.с.);

3) іс-тәжірибе жұмысы: Тұқым себетін үлескіні дайындау және өсімдік отырғызу, тұқым себу. Өсімдіктерді күту және оларды зиянкестерден қорғау.

20. Сыныптағы жұмыс (4 сағат):

1) бөлме өсімдіктермен таныстыру. Бөлме өсімдіктерін отырғызу. Бөлме өсімдіктерін күту. Тұқымды себуге дайындау;

2) іс-тәжірибе жұмыстары. Өсімдік күтімі: шаңын сүрту, суғару, кепкен жапырақтарын тазалау;

3) сабақтан тыс жұмыс: табиғи материалдарды жинау, Жұмыс істеуге дайындау. Еңбек мерекелерін өткізу.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

21. Техникалық еңбек.

22. Қағазбен жұмыс істеу (14 сағат):

1) инемен, бізбен, қайшымен жұмыс істегенде, қауіпсіздік техникасы ережелерін сақтау;

2) қағазбен, қатырмақ қағазбен жұмыс істегенде тазалық-гигиеналық талаптарды сақтау; техникалық мәліметтер. Қағазбен қатырмаққағаздың айырмашылығы, қалыңдығы, сынуы, иілуі, қаттылығы, жұмсақтығы. Жұмысқа керекті құралдар туралы мәлімет беру. Жұмыс орнын сабаққа дайындау. Қағазбен қатырмаққағаздарды желіммен, жіппен, сымтемірмен жалғастыру. Қауіпсіздік техникасы мен тазалық-гигиеналық талаптарды сақтау;

3) әңгімелесу: "Қағаздан не жасайды?", "Дәптерді қалай жасайды?";

4) іс-тәжірибе бақылау: Қағаз түрлерін салыстыру. Қағаз бен қатырмаққағаздың төзімділігін, ылғалды қалай қабылдайтынын бақылау;

5) тәжірибе жұмыстары. Жұмысты ұжымды түрде жоспарлау. Қағаз және қатырмаққағаздарды өлшеу, белгілеу, қию, қаттау;

6) үлгілік тапсырмалар: "Бағдаршам", "Автобус аялдамасы" т.с.с.; көшеде жүру тәртібі ережелеріне берілген тақырыптар: қағаздан және қатырмаққағаздан "Бағдаршам"

жасау. Қағаздан және қатырмақағаздан жасалған сувенирлер, дидактикалық материалдар. Тұқым сақтайтын конверт, пакеттер дайындау.

23. Техникалық модельдеу жұмыстары (16 сағат):

1) техникалық-технологиялық мәліметтер: Конструктормен жұмыс жүргізу, әр бөлшектерімен таныстыру, құрастыруға қатысты құрал-саймандармен таныстыру. Әртүрлі ауыл шаруашылық техникаларын, көліктері, олардың бөлшектерімен таныстыру. Оларды ажырата және құрастыра білу;

2) әңгімелесу: "Ауылшаруашылық көлік түрлері" т.с.с.;

3) тәжірибе жұмыстары: Конструкторларды пайдаланып әр түрлі ауылшаруашылық техникаларын құрастыру. Үлгілік тапсырмалар: "Трактор", "Комбайн" т.с.с.

24. Тұрмыстық еңбек.

25. Матамен жұмыс істеу (6 сағат):

1) техника-технологиялық мәліметтер: Мата түрлерімен (мақта, жібек, капрон, нейлон, бөз) таныстыру. Жіп түрлерімен (тігуге, кесте тігуге жамауға, тоқуға арналған жіптер) таныстыру. Мата тігуге арналған (тігін машина инелері, тігуге арналған ине, қайшы, оймақ, түйреуіш) құралдармен таныстыру. Оларды күте және сақтай білу ережелерімен таныстыру;

2) әңгімелесу: "Қандай мата түрлерін білеміз", "Қандай жіп түрлерін білеміз, олар қайда пайдаланылады", "Мата қайдан шығады" т.с.с.;

3) іс-тәжірибе жұмыстары: Маталарды пішіп, өлшеп тігуге, өлшемдерді жасауға үйрету;

4) үлгілік тапсырмалар: орамалдар мен түрлі бұйымдарды тігу, кестелеу, әдемі ою-өрнектер салып тігуді үйрету. Түрлі матаны шаршы, төртбұрыш, дөңгелек пішінде дайын жоба арқылы пішіп қою. Қиылған материалдан жинақтама (кұрақ көрпе) құрастыру. Ине шаншитын жастықша жасау. Матаны жұмысқа үнемдеп қолдану. Матаны өлшеу, белгілеу, қию әдістерін дұрыс пайдалану.

26. Киім күтімі (2 сағат): ілмектерді, ілгішті белгілеп киімдерге тіге білуді үйрету. Киімді ілгекке дұрыс ілу, тазалау, үтіктеу жұмыстарын үйрету.

27. Әртүрлі материалдармен жұмыс істеу.

28. Ермексазбен және сазбалшықпен жұмыс істеу (6 сағат):

1) үлгі бойынша немесе затқа қарап мүсіндеу, жүк көлігі, жеңіл машина;

2) затқа қарап мүсіндеу. Өз еріктерімен қиыстырма (композиция) құрастыру, "Жануарлар мен құстардың мүсіндерін илеп жасау", "Жиһаздар жасау": (орындық, төсек, шкаф, кресло).

29. Табиғи және әртүрлі материалдармен жұмыс (10 сағат):

1) әртүрлі табиғи материалдарды жинау мақсатымен топсеруен ұйымдастыру. Үлгі бойынша өзбеттерімен қошақанның, күшіктің бейнелерін жасау. Көлемді табиғи материалдардан жасалынған бұйымдардан қиыстырма құрастыру. "Жаңа жылдағы шырша", "Шырша ойыншықтары" т.с.с.;

2) көлемді және жазық табиғи материалдардан макет жасау. Ертегі тақырыптары: "Алдар көсе" т.с.с. ертегі тақырыбына ойындар ұйымдастыру. Макет жасау. Материалды жұмысқа тиімді, үнемдеп қолдану. Макетті, кейіпкерлерді рет тәртіппен жасау. Материалдың ерекшеліктерін қайталау. Жасалынған кейіпкерлердің бөлшектерін біріктіру. Заттардың шамаластығын сақтау, түстерін дұрыс табу;

3) әңгімелесу: "Алтын қолдар не істей алады" (Халық өнерпаздар жайлы), "Қандай тапсырмақұрақ болады", "Қазақтың қолданбалы сөздік бұйымдары" т.с.с. тақырыптар бойынша әңгімелесіп оқушының сөйлеу тілін, ой-өрісін, есту қабілетін дамыту;

4) сыныптан тыс жұмыс: Табиғи материалдарды жинау, табиғат өзгерістерін бақылау, қағаздан, табиғи материалдардан балабақшаларға ойыншықтар даярлау.

30. Ауылшаруашылық еңбегі.

31. Күзгі жұмыстар (4 сағат):

1) ауылшаруашылығы еңбектері жайлы мәліметтер: құрал-саймандар туралы мәліметтер (тырма, күрек, сыпырғыш, шелек) арамшөптердердің келтіретін зияны, олардан үлескені тазарту;

2) тәжірибе жұмыстары: өсімдік тұқымдарын жинау, оны сақтау әдістері, қураған шөптерді жинау, тазарту, сыпыру, жерді өңдеу.

32. Көктемгі жұмыстар (6 сағат): тәжірибе жұмыстары: Оқу тәжірибе үлескісін тазарту, жапырақты құнарту, қопсыту, көктемгі егіске дайындық. Тұқым себу, өсімдіктерді күту арамшөптерін тазарту. Топсеруенін ұйымдастыру.

33. Сыныптағы жұмыстар (4 сағат):

1) ауылшаруашылық еңбектері жайлы мәліметтер: бөлме өсімдіктерімен таныстыру. Бөлме өсімдіктерін өсіру, баптау. Байқау, жүргізу;

2) тәжірибе жұмыстары: бөлме өсімдіктерін суару, түптерін босату, жапырақтарын шаңнан сүртіп тазарту;

3) тәжірибе және бақылау: бөлме өсімдіктерінің түрлері және олардың өсуі. Жылыға, суыққа, қараңғыға, жарыққа, төзімділігі. Гүлдердің әдемілігі келтіретін пайдасы.

34. Қоғамдық пайдалы еңбек (34 сағат):

1) мектепте, интернатта өзіне-өзі қызмет жасау жұмыстары: мектепте кезекші болу, сынып ішін тазалау; шаң сүрту, еден сыпыру, жуу, дәптерлерді, кітаптарды таратып беру, олардың күтімі т.с.с. мектептегі тазалықты, ережені сақтау. Асханада кезекші міндеті: үстел жасау, ыдыстарды жинау, жуу. Тамақты тарату, тазалықты бақылау;

2) интернаттағы кезекші міндеті: төсек-орынды жинау. Бас гигиенасы. Киім күтімі. Түйме қадау. Дәптер, кітаптарын күтіп таза ұстауды қадағалау. Аяқ киімді тазалау;

3) мектеп ауласының күтімі: ауладағы гүлдер, жемістер, ағаштар, шөптер күтімі. Уақытымен суғару, тәртіпке келтіру, тазалық сақтау.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

35. Техникалық еңбек.

36. Қағазбен және қатырмақағазбен жұмыс істеу (12 сағат):

1) техникалық мәліметтер: Қатырмақағаз туралы мағлұмат. Қағаз және қатырмақағазбен жұмыс кезінде пайдаланылатын құрал мен саймандар: пышақ, циркуль, аралық сызғыш, қосымша тақтай, темір сызғыш, таптағыш (пресс). Бұйымдардың үлгілері бойынша көлемді анықтау формасы. Призмалы бұйымдардың техникалық суретін (нұсқасын) тиянақты оқыту. Бұйымдар сапасына талап;

2) әңгімелесу: "Қатырмақағаздан не жасайды?", "Қағаз түрлері, олардан жасалатын бұйымдар түрі" т.с.с.;

3) іс-тәжірибе бақылау: Қағаз бен қатырмақағаз түрлерін салыстыру (қалыңдығы, мықтылығы, ылғалға төзімділігі, сынуы, бүктелуі);

4) іс-тәжірибе жұмыстары: жұмыс жоспарын құру. Қағазды және қатырмақағазды пышақпен, қайшымен қию. Қағаз және қатырмақағаздан жасалған бұйымдарды желімдеу, жіппен, сыммен тігу. Қатырмақағазды түзу сызық бойымен пышақ жәрдемімен және қисық сызық бойымен қайшымен қию. Тігу, бүгу, қатырмақағазды түрлі-түсті қағазбен қаптап желімдеу. Бұйымды бояу және жапсырма құрақты пайдаланып әшекейлеу.

37. Техникалық модельдеу (18 сағат):

1) жұмыс орнын дайындағанда еңбек қауіпсіздігімен жеке бас тазалық гигиенаны сақтау. Техника технологиялық мәліметтер: Техникалық ойыншықтарды, макеттерді, модельдерді суреттер, үлгі, эскиздер бойынша жасау. Жүк таситын машиналармен (көтергіш кран, автожүктіегіш, көтергіш т.б.) не істейді?. Үлгі құрлысы. Краншының жұмысымен танысу. Сызбасына, суретіне, үлгілеріне қарап жүк машинасын құрастыру;

2) әңгімелесу: "Адам еңбегін жеңілдететін машиналарды тұрмыста пайдалану";

3) іс-тәжірибе жұмыстары: Жұмысты жоспарлау. Суреттермен эскиздерді оқи білу. Техникалық модельдерді, конструкторларды пайдаланып жинау және бөлшектеу. Әр түрлі материалдардан техникалық модельдер жасау: ұшатын және жүзетін техникалық ойыншықтар. Киім тігетін ательеге аяқ киім жөндейтін жерлерге топсеруенге шығу.

38. Тұрмыстық еңбек.

39. Матамен жұмыс істеу (6 сағат):

1) техника-технологиялық мәліметтер: мата түрлері: (жібек, жүн, қағаз, мақта). Матаның өрмек жібімен арқауын анықтау. Үлгілерін дайындау (эскиз, инструкциялық карта, үлгі бойынша);

2) тігістер түрі: Тепшіп тігу, жөрмеп тігу, шалып тігу, кестелеп тігу;

3) әңгімелесу: "Қандай маталар түрін білеміз?";

4) тәжірибе және бақылау: Матамен қағазбен салыстыру (қаттылығын, жұмсақтығын, төзімділігін, құрлысын);

5) тәжірибе жұмыстары: Пішу үлгілерін даярлау, белгілеу, екі бүктеу, пішу, тепшіп, жөрмеп, шалып тігу. Матаға үлгі салып материалды пішу. Бұйым бөлшектерін көктеп біріктіру;

б) үлгілік тапсырмалар: кезекшілер қолына байлайтын белгі, дорбалар (тұқым жинайтын дорба, аяқ киім салатын дорба, салфеткалар тігу, киімдерге кестелеп белгі салу, қазанды ұстайтын қолғап тігу). Тігін бұйымдарын дайындау кезінде қауіпсіздік техникасы ережелерін сақтап, жұмыс істеу. Жұмыс орнын ұйымдастыру. Жұмысты жоспарлау. Бұйымды шалып тігу, кестелеп тігу арқылы өрнектеу.

40. Киім күтімі (2 сағат): киімдерді жөндеу, түймесін тігу, жамау салып тігу.

41. Әр түрлі материалдармен жұмыс істеу (14 сағат):

1) тәжірибе жұмыстары шығармашылық ойындар және жатығу жұмыстарын әр түрлі материалдармен жұмыс істегенде қолдану. Сым темірдің майысумен, сынуын, бүктелуін, оралуын тексеру, саздан және ермексаздан бұйымдар жасау, бұтақтарды, тамырларды өңдеп әр түрлі зат пішіндерін жасау;

2) үлгілік тапсырмалар: Әр түрлі материалдардан композиция жасау, сәнді бет-перделер, халық ертегілер бойынша ойыншықтар, асханада пайдаланылатын сүлгі орамалдарды кестелеп тігу, әр түрлі материалдардан сувенир жасау. Сурет, қарапайым сызбанұсқа бойынша технологиялық машиналардың үлгісін құрастыру. "Сабақтан тыс жұмыстар: Өңгімелесу, ертеңгіліктер, еңбек мерекелері, балабақшаға ойыншықтар даярлау, асханада пайдаланатын салфеткалар, сәнді жастық тыстары, макраме, кесте тігу;

3) әңгімелесу: "Біз бәрін өз қолымызбен жасаймыз!" т.с.с.

42. Ауыл шаруашылық еңбегі.

43. Күзгі жұмыстар (6 сағат): тәжірибе жұмыстары. Бұршақ тұқымды өсімдіктерді жинау. Жүргізілген тәжірибелерді қорытындылау. Күзде топырақты өңдеу; бөлме өсімдіктерін күту.

44. Көктемгі жұмыс (6 сағат): тәжірибе жұмыстары: Тұқымды себуге дайындау. Өсімдіктерді күту, арамшөптерді тазарту, топырақты қопсыту. Жаз айына жұмыс жоспарын жасау. Сәндік өсімдіктердің тұқымын себуге дайындау.

45. Сыныптағы жұмыс (4 сағат):

1) еңбек мерекелеріне ертеңгіліктер өткізу;

2) оқу-құралдарын, дидактикалық материалдарын дайындау.

Құстарға үйшік, жемшашарлар жасау;

3) конструкторлармен әртүрлі техника түрлерін құрастыру;

4) сувенирлер, ойыншықтар дайындау. Кітаптарды жөндеу, жыртылған беттерін желімдеу, түптеу, қаптау.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

46. Техникалық еңбек.

47. Қағазбен және қатырмақағазбен көлемді бұйымдар дайындау (8 сағат):

1) кесетін, шаншитын құралдармен жұмыс істегенде еңбек қауіпсіздігі ережесі мен жеке бас гигиенасын сақтау;

2) шамамен алынған бұйым түрлері. Жинақтама жтинауға арналған қорапша, қойын дәптері, көрнекі құралдар, күнтізбе, шаршы, қарындаш салатын стақан, әшекейлі бұйымдар дайындау: шаршы фонары ж т.с.с.;

3) техникалық мәліметтер. Құралдар мен аспаптар: циркуль, біз, тескіш, балға. Әшекей қағаз жапсырылған қатырма қағазбен жұмыс. Бұйымдардың қырларын, жақтарын қағазбен желімдеу арқылы беріктігін арттыру. Бұйымдардың пайдалануына қарай қағаз және қатырма қағаз іріктеп алу. Қағаздан, қатырма қағаздан жасалған қарапайым көлемді бұйымдардың техникалық суретін (нұсқасын) оқу тәсілі дайындалған бұйымдарды пайдалану;

4) сызғыш, бұрыштың, циркуль көмегімен жазбасын белгілеу. Қайшы және пышақ жәрдемімен қатырма қағаздан жазба кесіп алу. Сызғыштың көмегімен бүктелетін жерге ойынды сызық жүргізу. Бүктеу және бұйымдарды құрастыру. Бұйымды жапсырма құрақпен әшекейлеу, түсті қағаздар жапсыру;

5) құралдар мен аспаптар: тебен ине, түптеу пышағы, төсеніш тақтай, таптағыш пресс. Техника қауіпсіздігі ережесі. Техникалық маталардың түрлері: ледерин, коленкор, олардың қолданылатын орны. Кітаптың құрамды бөліктері: қатырма қағаз беттері, түптеме мата, мұқаба, қосарбет. Мұқабаны сыдырып, кітаптың түбін тазалау. Дәптер тігу тәсілі. Кітап түптеуішінің, әріп терушінің, кітап басушының жұмыстарымен таныстыру;

6) іс-тәжірибе жұмысы. Кітап мұқабасын сыдыру және түбін тазарту. Мұқабаға қосарбет желімдеу. Дәптер тігу. Кітап түбіне қағаз және коленкор жабыстыру. Мұқабаны кесу және желімдеп жапсыру. Жыртылған беттерді желімдеу;

7) әңгімелесу: "Қағаз бен қатырма қағаз қалай дайындалады?" "Кітапты қалай түптейді?" т.с.с..

48. Техникалық модельдеу (18 сағат):

1) электроконструктормен жұмыс істегенде еңбек қауіпсіздігі ережесін және жеке бас гигиенасын сақтау;

2) конструктормен жұмыс істеу. Технологиялық машиналар және қарапайым электр тізбектерінің үлгісін қарастыру;

3) шамамен алынған бұйым түрлері: Диірмен үлгісі, тігін машинасы, тоқу станогі, машина, самосвал, зымыран, трактор т.с.с. Тоқ көзі, электр шамы, сөндіргіштен тұратын электр тізбегі;

4) техникалық мәліметтер: Технологиялық машиналардың (тігін машина, тоқу станогі және т.б.) пайдалануы. Машина жүргізунішінің негізгі мамандықтары (тігінші, моторист, тоқымашы т.б.) жұмыстарымен таныстыру.

49. Тұрмыстық еңбек.

50. Матамен жұмыс істеу (5 сағат):

1) техника-технологиялық мәліметтер: Маталар туралы қысқаша мәлімет. мата түрлері: (жібек, жүн. Синтетикалық талшықтардан тоқылған маталар. Оларды жібек,

мақтадан тоқылған мата, зығыр талшықты маталарды бір-бірімен салыстыру; Матаның өңі мен теріс бетін анықтау. Иненің түрлері. Тігіс түрлерін орындау: инені ілгері, кері шаншып тігу, көктеп тігу. Жұмыс орнын дұрыс ұйымдастыру;

2) әңгімелесу: "Тұрмыста және өндірісте қолданылатын маталар";

3) тәжірибе және бақылау: Әртүрлі маталарды бір-бірімен салыстырып, олардың ерекшеліктерін анықтау. Маталарды салыстырып, өңі мен теріс бетін ажырата білу;

4) тәжірибе жұмыстары: өз бетінше пішу үлгерін дайындау. Жұмсақ ойыншықтар мен ұлттық сувенирлер (түйе, қазақ үй, торсық);

5) жасалатын бұйымдар үлгісі: алжапқыш, қуыршақ театрына кейіпкерлері.

51. Киім күтімі (3 сағат): киімдерді тазалау, жөндеу: ілгек қадау.

52. Әр түрлі материалдармен жұмыс істеу (14 сағат):

1) тәжірибе жұмыстары: жұмсақ ойыншықтарды пішу үлгілері. Бұйымдарды әсемдеу. Ағаштан бұйымдар жасау. Мозаикалар жасау. Чеканкалар жасау. зергерлік бұйымдар түрлері (білезік, сырға, жүзік). Сым-темірден зергерлік бұйымдар жасау. Ою-өрнектің түрлері, оның пішу үлгілерін пайдалану;

2) үлгілік тапсырмалар: жұмсақ ойыншықтар, нан турайтын ағаш тақтайы, қазанғап-қолғап;

3) әңгімелесу: "Ұлттық зергерлік бұйымдар туралы не білеміз?" т.с.с.

53. Ауыл шаруашылық еңбегі.

54. Күзгі жұмыстар (6 сағат): тәжірибе жұмыстары. Мектеп бау-бақшасынан түскен өнімдерді жинап, қысқа сақтауға даярлау; Күрекпен топырақты аударып, өңдеу; Қауіпсіздік ережелерін сақтау.

55. Көктемгі жұмыс (10 сағат): тәжірибе жұмыстары. Оқу-тәжірибе үлескісін көктемгі жұмысқа даярлау, көкөніс көшеттерін өсіріп, бақшаға отырғызуға даярлау. Өсірілген көшеттерді (қызанақ, қияр т.б.) күту, суару, қопсыту, көшіріп отырғызу.

56. Сыныптағы жұмыс (4 сағат): тәжірибе жұмыстары: Бөлме өсімдіктерін күту: суғару, қопсыту, жапырақтарын сумен тазалау; Бөлме өсімдіктерін басқа ыдыстарға көшіріп отырғызып, көбейту. Еңбек мерекелерін өткізу.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

57. Пәндік нәтиже бойынша дайындық сыныптың соңында оқушылар:

1) материалдардың атауын және олардың не үшін қажет екенін (қағаз, мата, саз балшық);

2) әртүрлі пішіндегі заттарды қиюды;

3) сюжетті суреттер қарап, сурет салуды;

4) қағаздың қасиеттерін білуі тиіс.

58. Дайындық сыныптың соңында оқушылар:

1) қағазбен жұмыс істеуді;

- 2) қайшымен, желіммен, ермексазбен жұмыс істеуді;
- 3) жұмыстың кезектілігін;
- 4) қажет құралдарды таңдай білуді меңгеруі қажет.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

59. Пәндік нәтиже бойынша 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) қағазбен жұмыс істей;
- 2) өткір, үшкір заттармен (инемен, қайшымен) жұмыс істей;
- 3) әр түрлі материалдармен жұмыс істей (балшық, ермексаз және т.б.);
- 4) ауылшаруашылық еңбегіне қажетті құралдармен жұмыс істей білуі тиіс.

60. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) табиғи материалдардан қарапайым бұйымдар жасауды;
- 2) ермексаздан түрлі мүсіндеме жасауды, оның жасалу жолдарын;
- 3) үлгі бойынша қағаздан түрлі ойыншықтар, аппликация, құрамақтар құрастыруды меңгеруі қажет.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

61. Пәндік нәтиже бойынша 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) қайшы және инемен жұмыс істеу қауіпсіздік техникасын;
- 2) жіптен, баудан жасалатын заттар туралы;
- 3) мата туралы қысқаша мағлұматты білуі тиіс.

62. 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) қағаздан аппликация құрастыруды;
- 2) модельдерді құрастыруды;
- 3) үлгі бойынша қағаз және сымнан сәндік бұйымдар жасауды;
- 4) ермексаздан сурет-сызба бойынша сомдауды;
- 5) түйме қадауды;
- 6) табиғи материалдарды таңдауды және үлгі бойынша құрастыруды меңгеруі қажет

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

63. Пәндік нәтиже бойынша 3-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) жұмыс орнын дайындағанда еңбек қауіпсіздігімен жеке бас тазалық гигиенаны сақтай;
- 2) қатырмақағаз туралы мағлұматты;
- 3) құрал мен саймандар атауын: пышақ, циркуль, аралық сызғыш, қосымша тақтай, темір сызғыш, таптағыш (пресс);

4) техникалық ойыншықтарды, макеттерді, модельдерді суреттер, үлгі, эскиздер бойынша жасай;

5) мата түрлерін: жібек, жүн, қағаз, мақта;

6) сым темірдің майысумен, сынуын, бүктелуін, оралуын тексеру, саздан және ермексаздан бұйымдар жасау, бұтақтарды, тамырларды өңдеп әр түрлі зат пішіндерін жасауды;

7) оқу-құралдарын, дидактикалық материалдарын дайындау. Құстарға үйшік, жемшашарлар жасауды білуі тиіс.

64. 3-сыныптың соңында оқушылар:

1) қағаз және қатырма қағаздан түрлі бұйымдар, геометриялық пішіндер, ойыншықтар, ұлттық киім үлгілерін құрастыруды;

2) бағдарламада берілген бұйымдарды өз бетімен жасай алуды (үлгі бойынша, суретке қарап, эскиз бойынша);

3) жұмыс орнын дайындағанда еңбек қауіпсіздігімен жеке бас тазалық гигиенаны сақтауды меңгеруі қажет.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

65. Пәндік нәтиже бойынша 4-сыныптың соңында оқушылар:

1) кесетін, шаншитын құралдармен жұмыс істеу қауіпсіздігін;

2) қағаздан, қатырмақағаздан жасалған қарапайым көлемді бұйымдардың техникалық суретін салуды;

3) электроконструктормен жұмыс істей;

4) матаның өңі мен теріс бетін анықтай;

5) иненің түрлерін;

6) сым-темірден зергерлік бұйымдар жасай;

7) ою-өрнектің түрлерін, оның пішу үлгілерін пайдалануды;

8) өсірілген көшеттерді (қызанақ, қияр т.б.) күту, суару, қопсыту, көшіріп отырғызуды білуі тиіс.

66. 4-сыныптың соңында оқушылар:

1) электроконструктормен жұмыс істегенде еңбек қауіпсіздігі ережесін және жеке бас гигиенасын сақтауды;

2) қатырма қағаз, мата, фольга, ермексаз, пластмасса немесе шыны бөтелкесі, түймелер, жіп, ұсақ моншақтардан тоқылатын бұйымдар, жаңа жылдық маска, композиция, панно, бағдарлама көлемінде берілген басқа да түрлі заттар жасауды меңгеруі қажет.

67. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

1) түрлі ойыншықтар, құрамақтар және аппликация жасау кезінде қауіпсіздік ережесі мен санитарлық-гигиеналық талаптарды сақтау білімінен;

2) еңбек сабағында қарым-қатынас жасай білу дағдысынан;

- 3) еңбекке деген ынта-ықылас білігінен;
- 4) қазақ халқының ою-өрнегі, ұлттық зергерлік бұйымдар, ұлттық киімдер мен салт-дәстүрге құрметпен қарау білімінен;
- 5) түрлі тақырыптағы композиция, мозаика құрастыру, бұйымдар жасау дағдысынан;
- 6) қазақтың ұлттық үй жиһазы, музыка аспаптары, ат әбзелдері туралы білімінен көрініс табады.

68. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

- 1) көркем және техникалық қабілеттілігі бойынша жеткен жетістігі мен түрлі әдістерді қолдану білігімен;
- 2) бұйымдарды құрастыруда қарапайым дағдыларды пайдалануымен;
- 3) еңбекке қажетті құралдар мен материалдарды дұрыс қолдану дағдысымен;
- 4) әртүрлі материалдардан бұйымдар, фигуралар құрастыру және модельдеу білігімен;
- 5) бұйымдарды бірізділікпен орындау дағдыларымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 135-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалғандар) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 135-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәні есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалғандар) балаларға арналған арнайы пән болып табылады. Нашар еститін оқушылардың есту қабілетін дамытумен ауызша сөйлеу тілін қалыптастыру бір-бірімен өте тығыз байланыста жүргізіледі. Ауызша сөйлеу тілін қалыптастыру есту, көріп есту арқылы жүзеге асырылады. Сөйлеу тілін есту арқылы қабылдау ауызша сөйлеу тілін жетілдірумен тікелей байланысты.

3. Бағдарлама екі бөлімнен тұрады:

- 1) есту қабілетін дамыту;

2) дыбыстардың айтылуын қалыптастыру.

4. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнінің мақсаты–сөйлеу тілін естіп қабылдау және ауызша сөйлеу дағдыларын дамыту.

5. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнінің міндеттері

1) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ашық таңдауда және жабық таңдауда ажырату;

2) дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, балаларға таныс мәтіндерді қабылдауға үйрету;

3) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату;

4) диалог жүргізуге үйрету;

5) сөйлемдерді ажырату, сөзден тұратын кескін сөздерді пайдалана отырып фразаларды құрастыру;

6) мәтіндерді есту арқылы қабылдауға, мағынасын түсінуге үйрету;

7) оқушылардың нақты, анық және мәнерлеп сөйлеуге үйрету;

8) сөйлеу кезінде логикалық екпінді сақтап сөйлеуге үйрету;

9) орфоэпиялық ережелерді сақтай отырып сөйлеуге үйрету.

6. Пәннің мазмұнын меңгеру үшін аптасына 18 сағаттан оқытылады (барлығы – 3024 сағат). Жалпы сағат саны кезеңдер бойынша төмендегіше бөлінеді:

1) дайындық сыныбында – 594 сағат;

2) 1-сыныпта –594 сағат;

3) 2-сыныпта –612 сағат;

4) 3-сыныпта – 612 сағат;

5) 4-сыныпта - 612 сағат.

7. Пәнді оқыту процесінде пәнаралық байланыстар жүзеге асырылады:

1) тіл дамыту пәнімен: "адам-табиғат-қоғам" туралы білімдерін толықтыру, табиғат құбылыстарымен адам, өсімдік, жан-жануарлар арасындағы байланыс пен тәуелділікті таныстыра отырып, оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, топсеруен кезінде, табиғатты бақылау барысында алған білімдерін, бақылағандарын оқушылардың сөздік қорын байыту, ауызша жазбаша тілін дамыту мақсатында пайдалану;

2) түзету ритмикасы пәнімен: түзету ритмикасы кезінде ритмикалық қозғалыстар жасау, музыканы қабылдау нашар еститін балалардың естіп қабылдауын дамытуға, ауызша сөйлеу тілін қалыптастыруға ықпал етеді;

3) заттық-тәжірибелік оқыту пәнімен: еңбек тақырыбына байланысты шығармалар оқу барысында оқушыларды еңбексүйгіштікке баулу, адамдардың еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу, ермексазбен, табиғи материалдармен жұмыс жасау, қағаздарды қию, өрнектер салу, безендіру арқылы қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту;

4) қоршаған ортамен таныстыру пәнімен: "Адам-табиғат-қоғам" туралы білімдерін толықтыру, табиғат құбылыстарымен адам, өсімдік, жан-жануарлар арасындағы байланыс пен тәуелділікті таныстыра отырып, оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, топсеруен кезінде, табиғатты бақылау барысында алған білімдерін, бақылағандарын оқушылардың сөздік қорын байыту, ауызша жазбаша тілін дамыту мақсатында пайдалану.

8. "Дыбыстарды айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнін оқыту кезінде қарапайымнан күрделіге көшу қағидасына сүйенеді. Дайындық сыныбында оқитын балалармен естіп қабылдауын дамыту жұмысы дыбысқа шартты қозғалыс реакциясын қалыптастырудан басталады. Берілетін сөздік материалдың көлемі жыл сайын ұлғайып отырады.

9. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәні фронтальды және жеке сабақта ұйымдастырылады:

1) фронтальды сабақтарда әртүрлі дыбыстарды қабылдауға үйретеді, қоршаған ортаның түрлі дыбыстарымен, сөйлеу тілінің қалыптасуы үшін қажетті болып табылатын дыбысталулардың сипаттамасын (дыбысталудың ұзақтығын қаттылығын, биіктігін ажырату, дыбысталудың бағытын анықтау) ажыратуға үйретеді. Фронтальды сабақтарда дыбыстарды қою және кемістіктерін түзету жұмысы жүргізілмейді. Фронтальды сабақтың негізгі міндеті: дыбыстарды дұрыс айту дағдыларын бекітеді;

2) жеке сабақтарда балалар есту арқылы сөздерді, сөз тіркестерін, фразаларды, мәтіндерді жабық (шектеулі) және ашық (шексіз) таңдауда ажыратуға, тануға, танып білуге және дұрыс сөйлеуге үйретеді.

10. "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту" пәнінің міндетті кезеңдерінің бірі сөздік материалдарды есту арқылы (есту аппаратымен және есту аппаратынсыз) қабылдау болып табылады.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

11. Есту қабілетін дамыту.

12. 1 тоқсан.

13. Дыбыс күшейткіш аппаратпен, жеке аппаратпен және аппаратсыз қабылдау:

1) дыбысқа шартты қозғалыс реакциясын қалыптастыру;

2) қоршаған орта дыбыстары (қаладағы көлік дыбыстары, табиғат дыбыстары: жаңбыр, жел, боран және т.б.) және тұрмыстық дыбыстарымен (есік қоңырауы, шаңсорғыш, телефон шырылы және т.б.) таныстыру және есту арқылы ажырату, танып білу;

3) есту арқылы жануарлар мен құстардың дауыстарын, дыбыстық еліктеулерді (мяу, аф-аф, муу, пи-пи және т.б.) ажырату және танып білу (дыбыс күшейткіш аппаратпен, жеке аппаратпен және аппаратсыз);

4) есту арқылы былдыр сөздер мен толық сөздерді қабылдау және ажырату (дыбыс күшейткіш аппаратпен, жеке аппаратпен және аппаратсыз) сөздік материалдар үлгісі: алма, доп, аю, банан, ат, мысық және т.б.

14. Есту арқылы тілдік емес дыбыстарды қабылдау.

15. Тілдік және тілдік емес сигналдарды есту арқылы қабылдау және ажырату:

1) дыбысталатын ойыншықтар және саз аспаптарын есту арқылы ажырату (дауылпаз, ысқырық, пианино, сылдырмақ және т.б.);

2) дыбысталу санын анықтау (біреу-көп);

3) дыбысталудың ұзақтығын (ұзақ-қысқа), қаттылығын (қатты-ақырын), биіктігін (төмен-жоғары) ажырату;

4) дыбысталудың бағытын анықтау (оң жақта, сол жақта, жоғарыдан, төменнен);

5) жануарлар мен құстардың дауыстарын ажырату.

16. 2 тоқсан.

17. Дыбыс күшейткіш аппаратпен, жеке аппаратпен және аппаратсыз қабылдау:

1) дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, балаларға таныс мәтіндерді қабылдау;

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: Тұр. Отыр. Мынау не? Мынау кім? Тыңда! Сенің атын кім? Сенің жасың нешеде? Аппаратты тақ (шеш, қос). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Отбасы", "Оқу құралдары", "Ойыншықтар", "Оқу құралдары", "Азық түлік" (азық түлік түрлері, олармен іс-әрекет жасау) т.с.с.;

3) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі: Ойын: "Ойын бөлмесінде"; Диалог барысында демонстрациялау: "Көкөніс дүкені";

4) 2-3 сөзден тұратын кескін сөздерді пайдалана отырып фразаларды құрастыру. Мысалы: Бала сурет салды. Үлкен доп. Сәйкес суреттерді таңдау. Мысалы: Бала кітап оқып отыр. Әже тоқып отыр;

5) математикалық материалды ажырату – көп, аз, біреу, қанша?.

18. Тілдік емес дыбыстарды есту арқылы қабылдау:

1) саз аспаптарын;

2) музыкалық ритмдерді (вальс, марш және т.б.);

3) жануарлардың дауыстары (ит, мысық, қораз, сиыр, ат, қой);

4) дыбысталу санын ажырату (біреу-көп, біреу-екеу-үшеу);

5) әртүрлі жиіліктегі дыбыстарды ажырату (жоғары-төмен, жоғары-орташа-төмен).

19. 3 тоқсан.

20. Дыбыс күшейткіш аппаратпен, жеке аппаратпен және аппаратсыз қабылдау.

21. Мазмұны таныс сөздерді сөздік материалдарды (сөздер, сөз тіркестері, фразаларды):

1) оқу іс әрекетіне байланысты сөздік материалдар: Қазір қандай сабақ? Тыңда. Отыр. Тұр. Аппаратты қос (шеш, өшір);

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: Қазір қай мезгіл? Далада қар жауды. Күн суық. Аныңның аты кім? т.б.;

3) жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Қыс", "Заттардың түстері, көлемдері, пішіндері. "Үй жануарлары", "Жабайы аңдар", "Көктем келді", "Аналар мерекесі", "Наурыз";

4) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау;

5) сөйлемдерді ажырату –3-4 сөзден тұратын кескін сөздерді пайдалана отырып фразаларды құрастыру. Мысалы: Ата кітап оқыды. Алмас доп ойнады. Айнұр гүлге су құйды. Сәйкес суреттерді таңдау;

6) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 5-6 сөйлемге дейінгі таныс мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Мысалы: Қыс келді. Далада күн суық. Балалар аққала жасады. Шанамен ойнады. Қар жауып тұр.

22. Тілдік емес материалдарды қабылдау:

1) саз аспаптарын (4-6 түрін);

2) жануарлар мен құстардың дауыстары;

3) қоршаған орта дыбыстары (есік қоңырауы, телефон шырылы, терезені ұрғандағы дауыс, үстелді ұрғандағы дауыс және т.б.);

4) адам шығаратын тілдік емес дыбыстар (жылау, күлу, түшкіру, жөтелу және т.б.);

5) дыбыстың шыққан бағытын анықтау (алдынан, артынан, оң жағынан, сол жағынан).

23. 4 тоқсан.

24. Дыбыс күшейткіш аппаратпен, жеке аппаратпен және аппаратсыз қабылдау. Мазмұны таныс сөздерді сөздік материалдарды (сөздер, сөз тіркестері, фразаларды):

1) оқу іс әрекетіне байланысты сөздік материалдар: Қазір қандай сабақ? Тыңдаймыз . Отыр. Тұр. Қазір ойын ойнаймыз. Аппаратты қос (шеш, өшір). Қаламды бер. Бірден беске дейін сана;

2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату: Қазір қай мезгіл? Көктем. Күн жылынды. Менің атым..., т.б.;

3) жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Наурыз", "Заттардың түстері, көлемдері, пішіндері. "Үй жануарлары", "Сынып жиһаздары", "Жемістер", " Оқу құралдары";

4) диалог жүргізу - (тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау;

5) сөйлемдерді ажырату 4-5 сөзден тұратын кескін сөздерді пайдалана отырып фразаларды құрастыру. Мысалы: Балалар далада доп ойнады. Жазда балалар суға шомылады. Сәйкес суреттерді таңдау;

6) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 6-8 сөйлемге дейінгі таныс мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Мысалы: Наурыз мерекесі өте көңілді. Наурызда көже ішеміз. Алтыбақан ойнаймыз. Далада жүгіреміз. Дәмді тағамдар жейміз. Өн тыңдаймыз және т.б.

25. Тілдік емес материалдарды қабылдау:

1) музыканың темпін ажырату;

2) тұрмыстық дыбыстар мен қоршаған орта дыбыстарын ажырату (есіктің қоңырауы, телефон шырылы, жаңбырдың дауысы және т.б.);

3) "Әрқашан күн сөнбейді" әуені.

26. Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру.

27. Сөйлеу кезіндегі тыныспен жұмыс:

1) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы бір тыныста бірнеше буындарды бірге айтқызу (папапапа немесе тататата);

2) буындық құрамы әртүрлі сөздерді айтқызу (доп, алма, машина);

3) 4-5 буыннан тұратын фразаларды айтқызу (мынау алма, мынау машина және т.б.)

28. Дауыспен жұмыс. Мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы өз дауысының күшін өзертуге үйрету (қатты, ақырын).

29. Дыбыстармен жұмыс:

1) негізгі концентрдің [а, о, у, э, и, ә, ө, ү, ы, п, т, к, с, ш, м, н, л] дыбыстарын буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтқызу. Қосымша [б, қ] дыбыстарын буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтқызу. Дифтонгтарды [йэ]-е, [йа]-я ашық, жабық және тұйық буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтқызу;

2) алғашқы концентрдегі кірмеген дыбыстарды айтылуы жақын дыбыстармен алмастырылады, мысалы: "топ" (доп), "ала" (ара), "қанша?" (қанша?), "пил" (піл), "ан" (аң), "күл" (гүл), "шанбыр" (жаңбыр), "уста" (ұста), "ака" (аға), "аспас" (аспаз);

3) берілген концентрдегі айтылуы жақын дыбыстарды буында, сөзде, фразаларда бір-бірінен ажырату: а-о, а-ә, а-э, ә-э, о-у, о-ө, у-ү, э-и, ы-и, и-е, ә-е, м-п, н-т, л-н, т-л.

30. Сөздермен жұмыс.

31. Мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы екі-үш буыннан тұратын сөздерді бірге, қалыпты дауыспен, буындық құрамын толық айтқызу. Жұмысты жүргізу кезектілігі:

1) еліктеу арқылы айтқызу;

2) екі дауыссыз дыбыс қатар келгенде қуыстан шығатын дыбысты соза отырып бөліп айтқызу (мысалы: ас__паз);

3) бөлмей айтқызу;

4) суреттерді атау.

32. Фразалармен жұмыс:

1) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы 4-5 буыннан тұратын фразарды бір деммен айтқызу;

2) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы хабарлы сұраулы сөйлемдерді екпінмен айтқызу.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

33. Есту қабілетін дамыту.

34. 1 тоқсан.

35. Дыбысталуды таныс сөздерді, қысқа фразаларды, балаларға таныс мәтіндерді қабылдау (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз) :

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (ауа райы, апта күндері, жыл мезгілдері және т.б. Сенің атын кім? Сенің жасын нешеде? Сен қалай естисін? Аппаратты тақ (шеш, қос)). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Отбасы", "Күз" (Күз айларын ата? Жапырақтар жерге түседі. Күн салқын. Жаңбыр жауып тұр) "Ойыншықтар", "Оқу құралдары", "Сынып жиһаздары", "Бет және дене мүшелері", "Ойын бөлмесінде" "Азық түлік" (азық түлік түрлері, олармен іс-әрекет жасау) т.с.с.;

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : Ойын: "Ойыншықтар дүкені"; Диалог барысында демонстрациялау: "Сынып жиһаздары");

3) сөйлемдерді ажырату –2-3 сөзден тұратын кескін сөздерді пайдалана отырып фразаларды құрастыру. Мысалы: Бала сурет салды. Үлкен доп. Сәйкес суреттерді таңдау. Мысалы: Бала кітап оқып отыр. Әже тоқып отыр;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Мысалы: 2 алманы ал; 2, 3 сандарын көрсет; +, - көрсет;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 5-8 сөйлемге дейінгі таныс мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану.

36. Тілдік емес дыбыстарды естіп қабылдау:

1) дыбыстың жиілігін ажырату (жоғары, төмен, орташа);

2) дыбыс шығаратын ойыншықтар мен саз аспаптарын ажырату;

3) тұрмыстық дыбыстар (мектептегі үзіліс қоңырауы, телефон, есік, велосипед, сағат);

4) жануарлардың дауыстары (ат, сиыр, қой, мысық, ит және т.б.);

5) өлең әуендері.

37. 2 тоқсан.

38. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, балаға таныс мәтіндерді қабылдау (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (ауа райы, апта күндері, жыл мезгілдері және т.б. Мұғалімнің аты кім? Бүгін ауа райы қандай? Күн, ашық, жаңбыр, жел, ыстық, күз келді, кезекші). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Асханада" (тәрелкені бер, сүтті іш, Асан банан жеді); "Жеміс-жидектер", "Көкөністер", "Етістіктер", "Қыс" (қар, аяз, суық, мұз т.с.с.); "Жаңа жыл мерекесі", т.с.с.;

2) диалог жүргізу - жүргізілетін жұмыс түрі: ойын "Асханада" (Аспаз және оқушы сұрақ жауап алмасуы. Мысалы: (не ішесің, жейсің, құйып беріңізші, ал, дастарханды жина, рахмет, ас болсын); диалог барысында демонстрациялау;

3) сөйлемдерді ажырату. 2-3 сөзден тұратын кескін сөздерді пайдалана отырып фразаларды құрастыру. Мысалы: Нұржан кітап оқыды. Сары жапырақ. Сәйкес суреттерді таңдау;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану Мысалы: 2 алманы салыстыр; Көп, аз; +, - көрсет, қанша, сонша;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 5-8 сөйлемге дейінгі мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнеіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану.

39. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) дыбысталудың санын анықтау "көп-біреу, біреу-екеу-үшеу);

2) дыбысталудың ұзақтығын (ұзақ-қысқа), қаттылығын (қатты-ақырын-тыныш) ажырату;

3) шуылдар (шаңсорғыш, су ағысы, сағат жүрісі);

4) өлең әуендері.

40. 3 тоқсан.

41. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, таныс мәтіндерді қабылдау (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату және тану (Сен қайда тұрасың? Сыныпта кім кезекші? Сенің тегін кім? Отбасына байланысты сұрақтар). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Қысқы демалыс". "Заттарды түсіне және көлеміне қарай ажырату" (сары шар сал, қызыл қарындашты ал, көк допты бер); "Ұйықтайтын бөлме", "Киімдер", "Аяқ киімдер", "Ұй жануарлары", "Жабайы аңдар", "Көктем келді", "Аналар мерекесі", "Наурыз";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау;

3) сөйлемдерді ажырату және тану – бұл бөлім материялы грамматикалық сөйлеу тілі құрлымын қалыптастырумен тығыз байланысты. 2-3 сөзден тұратын кескін сөздерді пайдалана отырып фразаларды құрастыру. Мысалы: Алмас қызықты кітап оқыды. Қызыл алма тәтті. Сәйкес суреттерді таңдау;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Мысалы: Ұзын, қысқа. Үлкен алманы ал; 2, 3, 4, 5, 6, 7 сандарын көрсет; +, - көрсет, шарты;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 5-8 сөйлемге дейінгі таныс мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану.

42. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) дыбысталудың бағытын, темпін ажырату;
- 2) би ырғағын (тез, баяу) ажырату;
- 3) жануарлармен құстардың дыбыстарын ажырату;
- 4) көшенің дыбыстарын ажырату;
- 5) өлең әуендері.

43. 4 тоқсан.

44. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, таныс мәтіндерді қабылдау (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз). Оқу іс-әрекетіне байланысты:

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату және тану (Сыныпта кезекші не істейді? Дәптер қайда тұрады? Сыныпта кім жақсы оқиды? Сен еңбек сабағында не істедің?). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Көктемгі демалыс" (қар еріді, бүршік атты, күн жылы); "Туған күн", "Заттың сапасын білдіретін сөздер" (таза, кір, жақсы, жаман, ескі, жаңа т.с.с.), "Мамандықтар", "Құстар", "Жаз", "Жазғы демалыс";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау;

3) сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдегі сөз құрамын бала деңгейіне қарай ұлғайту. Сәйкес суреттерді таңдау. Математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану Мысалы: балаға таныс есептер $2+8$; $5-3$; екіге артық, 1 кем;

4) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 5-10 сөйлемге дейінгі таныс мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану.

45. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) балаларға таныс өлеңдерді ажыратуға үйрету;

2) түрлі саз аспаптарын ажырату;

3) адам шығаратын тілдік емес дыбыстарды ажырату (күлкі, жылау, жөтелу, түшкіру және т.б.).

46. Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру. Сөйлеу кезіндегі тыныспен жұмыс:

1) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы бір тыныста бірнеше буындарды бірге айтқызу (папапапапа немесе тататата);

2) 4-6 буыннан тұратын (1-жарты жылдықта), 7-8 буыннан тұратын (2-жартыжылдықта) сөздер, сөз тіркестері және фразаларды бір тыныс шығарғанда айтқызу.

47. Дауыспен жұмыс:

1) мұғалімге еліктеу арқылы және өзбетімен өз дауысының күшін өзертуге үйрету (қатты, ақырын);

2) хабарлы және сұраулы сөйлемдерге байланысты дауыстың мәнерін өзертуге үйрету.

48. Дыбыстармен жұмыс:

1) негізгі концентрдің [а, о, у, э, и, ә, ө, ү, ы, п, т, к, с, ш, м, н, л] және қосымша берілген [б, қ] дыбыстарын буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтылуын бекіту. Дифтонгтарды [йә]-е, [йа]-я ашық, жабық және тұйық буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтылуын бекіту;

2) қазақ тіліндегі [і, ұ, д, й, г, ғ, ж, з, ң, в, р, х, ф, щ, ц, һ, ч] дыбыстарды ашық, жабық және тұйық буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтқызу;

3) дифтонгтарды [йә]-е, [йа]-я, [йу]-ю, [йо]-Ұ ашық, жабық және тұйық буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтылуын бекіту;

4) айтылуы жақын дыбыстарды буында, сөзде, фразаларда бір-бірінен ажырату: а-о, а-ә, а-э, о-у, о-ө, у-ү, ұ-у, ұ-ү, ө-ү, ы-і, і-и, ы-и, и-е, ә-е, м-п, н-т, л-н, р-л, т-л, п-б, п-ф, с-з, ш-ж, д-т, ч-ш, ш-щ, к-қ, ғ-ғ, қ-х, қ-һ, х-һ;

5) дыбыстардың дұрыс айтылуын бекіту барысында артикуляциясы жақын дыбыстарды ажыратуға береді;

б) дұрыс айта алмайтын дыбыстарды түзету.

49. Сөздермен жұмыс:

1) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы екі-үш буыннан тұратын сөздерді бірге, қалыпты дауыспен, буындық құрамын толық сақтай отырып айтқызу;

2) екі дауыссыз қатар келген сөздерді дұрыс айтып үйрету. Сөйлеу кезінде дұрыс айту ережесіне сай сөйлеуге үйрету. Мысалы: Жұлдыз-жүлдүз, құндыз-қүндүз, барады-барат, келеді-келет.

50. Фразалармен жұмыс:

1) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы қалыпты темппен сөз тіркестері мен фразаларды дұрыс айтқызу;

2) сөйлеу кезінде темпті өзгертіп сөйлеуге үйрету: тез айт, асықпай айт;

3) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы сөйлемдерді хабарлы сұраулы екпінмен айтқызу.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

51. Есту қабілетін дамыту.

52. 1 тоқсан.

53. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (Сен қай көшеде тұрасың? Сен нешінші қабатта тұрасың? Ұйықтайтын бөлме нешінші қабатта?). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Жазғы демалыс" (күнге қыздырындым, көлге бардым, күн ыстық, қыдырдым); "Күз келді"; "Оқушының күн тәртібі", "Интернат", "Үй" (аула, қора, қақпа, төбе, мұржа т.с.с); "Отбасы", "Аңдар қайда тұрады"; "Аңдар немен қоректенеді";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Біртіндеп белсенділік оқушыға өтеді. Жүргізілетін жұмыс түрі: ойын; диалог барысында демонстрациялау;

3) сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдегі сөз құрамын бала деңгейіне қарай ұлғайту. Сәйкес суреттерді таңдау. Сөйлемдерді суреттердің көмегімен және көмегінсіз толықтыру. Математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану, есепті құрастырып оны шешу, жеңіл мәселе есептерді орындау;

4) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 8-10 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу.

54. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) күн құбылыстарын білдіретін дыбыстар;

2) би ырғағы;

3) жеңіл фортепиано әндері;

4) өлең әуендері;

5) музыкалық ертегілер.

55. 2 тоқсан.

56. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (күзде ауа райы қалай өзгереді? Адамдар күзде қалай киінеді? Сен қандай жыл мезгілдерін білесін? Сенің досың бар ма? Ол неше жаста?). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Күз. Жыл құстары." "Киімдер, аяқ киімдер", "Үй жануарлары" (үй жануарлары қайда тұрады, немен қоректенеді, олардың пайдасы); "Ақша" (Неше теңге тұрады? Қаншаға сатып алдың? Неше теңге қайтарды?); "Біздің пәтер"; "Алақай, қыс келді"; (жаңа жыл мерекесі);

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Біртіндеп белсенділік оқушыға өтеді. Жүргізілетін жұмыс түрі: ойын; диалог барысында демонстрациялау;

3) сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдегі сөз құрамын бала деңгейіне қарай ұлғайту. Сәйкес суреттерді таңдау. Сөйлемдерді суреттердің көмегімен және көмегінсіз толықтыру. Математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану, есепті құрастырып оны шешу, жеңіл мәселе есептерді орындау;

4) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 8-10 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнеіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу.

57. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) көлік шуылы;

2) жеңіл әуендерді қабылдау және ойыншықтар мен аспаптарда ойнау (жаңғырту);

3) би ырғақтарын қабылдау;

4) өлең әуендері.

58. 3 тоқсан.

59. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (бала деңгейіне қарай күрделендіру). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Қысқы демалыс", "Бөлме өсімдіктері", "Мамандақтар", "Үй және мектеп жиһаздары", "Ыдыс", "Кітапханада", "Емхана, дәріхана", "Көктем келді", "Аналар мерекесі", "Наурыз";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау;

3) сөйлемдерді ажырату – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрлымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сөйлемдегі сөз құрамын бала деңгейіне қарай ұлғайту. Сәйкес суреттерді таңдау. Сөйлемдерді суреттердің көмегімен және көмегінсіз толықтыру;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану, есепті құрастырып оны шешу, жеңіл мәселе есептерді орындау;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 8-10 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу.

60. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) техникамен байланысты шуылдар (мылтық атысы, пулемет т.с.с.);

2) төрт және оданда көп ырғақтарды музыкалық аспаптар, қимыл-қозғалыс, шапалақтау арқылы жаңғырту және қабылдау;

3) балаларға арналған әндер.

61. 4 тоқсан.

62. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (бала деңгейіне қарай күрделендіру). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Көктемгі демалыс", "Адамдардың көктемдегі бау-бақшадағы еңбегі" (қазады, қопсытады, отырғызады себеді), "Көлік түрлері", "Көшеде жүру ережесі", " Мамандықтар", "Заттардың сапасы" (темір, ағаш, шыны, пластмасса т.с.с.);

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Біртіндеп белсенділік оқушыға өтеді. Жүргізілетін жұмыс түрі: ойын; диалог барысында демонстрациялау;

3) сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдегі сөз құрамын бала деңгейіне қарай ұлғайту. Сәйкес суреттерді таңдау. Сөйлемдерді суреттердің көмегімен және көмегінсіз толықтыру;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану, есепті құрастырып оны шешу кезінде қолданылатын сөздік материалдар, жеңіл мәселе есептерді орындау кезінде кездесетін сөздік материалдар;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 8-10 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу.

63. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) техникамен байланысты шуылдар (трактор, салют т.с.с.);

- 2) ұлттық хор әндері;
- 3) қазіргі замандағы би ырғағы;
- 4) өлең әуендері.

64. Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру:

1) сөйлеу кезіндегі тыныспен жұмыс: мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы бір тыныста бірнеше буындарды бірге айтқызу (папапапа немесе тататата);

2) 9-10 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды бір тынысты шығарғанда айтқызу. Мысалы: Мен сабақ оқып отырмын. Балалар шанамен ойнады.

65. Дауыспен жұмыс:

1) сөйлесіп отырған адаммен ара қашықтыққа байланысты дауыстың күшін өзгертуге үйрету (қатты айту, ақырын айту, сыбырлап айту);

2) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы сөйлемдерді хабарлы және сұраулы екпінмен айтуға үйрету.

66. Дыбыстармен жұмыс.

67. Дұрыс айта алмайтын дыбыстарды түзету және бекіту. Алмастырып айтатын дыбыстардың орнына керек дыбыстарды айтқызу. Сөздердегі дыбыстарды ажырату:

1) дауысты дыбыстар: а-ә, о-ө, ұ-ү, ә-е, у-ұ;

2) дауыссыз дыбыстар:

қуыстан шығатын дыбыстар: с-з, ш-ж, с-ш, з-ж, ф-в;

мұрындық дыбыстар: м-б, н-д, б-п, м-п, н-л;

қабысып жарып шығатын дыбыстар: т-д, б-п, г-к, г-ғ, к-қ;

аффрикаттар: ч; ц; щ.

68. Сөздермен жұмыс:

1) өз бетімен 4-5 буыннан тұратын таныс сөздерді буындық құрамын сақтай отырып, орфоэпия ережесіне сай айтқызу;

2) мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы 4-5 буыннан тұратын таныс емес сөздерді буындық құрамын толық сақтай отырып, орфоэпия ережесіне сай айтқызу;

3) құрамында екі дауыссыз дыбыс қатар келген сөздерді бірге айтқызу. Мысалы: дәптер, қант;

4) "Буын", "екпін" ұғымы. Екі-, үш төрт бес буынды сөздердегі буынның санын анықтау;

5) орфоэпия ережесін білу және сөйлеу кезінде өз бетімен қолдану: төсек-төсек, мектепке барады-мектепке барат, көмектес-көмөктес, аспаз-аспас.

69. Фразалармен жұмыс:

1) мәтінді оқу кезінде хабарлы және сұраулы екпіндерді қолдану;

2) мұғаліммен қосарланып және өз бетімен қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айтқызу.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

70. Есту қабілетін дамыту.

71. 1 тоқсан.

72. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (бала деңгейіне қарай күрделендіру) Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Жазғы демалыс", "Күз", "Адамдардың күздегі еңбегі", "Бақ, бақша", " Дүкен" (дүкендерді түрлеріне қарай ажырату), "Кім қайда істейді?" (Мамандық бойынша адамадардың жұмыс орны, пайдаланатын құрал-жабдықтары). "Көше тәртібі" (бағдаршам, жүргіншілеп жолағы,жол). "Кітапты күтіп ұстайық";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау; суреттерді пайдалана отырып диалог құру;

3) сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдегі сөз құрамын бала деңгейіне қарай ұлғайту. Сәйкес суреттерді таңдау. Сөйлемдерді суреттердің көмегімен және көмегінсіз толықтыру. Ұқсас бірнеше сөйлемдер арасынан керектісін таңдау;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану, есепті құрастырып,шешу, жеңіл мәселе есептерді орындау барысында кездесетін сөздер. Термин сөздер сыныпқа байланысты өзгертіліп, толықтырылып отырады;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10-12 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу. Жоспар құрып, жоспар бойынша мәтінді мазмұндау.

73. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) төрт және оданда көп ырғақтарды музыкалық аспаптар, қимыл-қозғалыс, шапалақтау арқылы жаңғырту және қабылдау;

2) би әндері; әр-түрлі халық әндері;

3) қошемет, салют, қоңырау үнді сағат шуылдары.

74. 2 тоқсан.

75. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (бала деңгейіне қарай күрделендіру). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Күзгі демалыс", "Орман", "Аңдар қысқа қалай дайындалады?", "Асханада" , "Мектеп шеберханасы", "Қыс. Қыс қызықтары";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау; суреттерді пайдалана отырып диалог құру;

3) сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдегі сөз құрамын бала деңгейіне қарай ұлғайту. Сәйкес суреттерді таңдау. Сөйлемдерді суреттердің көмегімен және көмегінсіз толықтыру. Ұқсас бірнеше сөйлемдер арасынан керектісін таңдау;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану, есепті құрастырып, шешу, жеңіл мәселе есептерді орындауға керекті сөздер. Термин сөздер сыныпқа байланысты өзгертіліп, толықтырылып отырады;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10-12 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнеіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу. Жоспар құрып, жоспар бойынша мәтінді мазмұндау.

76. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) әр-түрлі халық әндері;

2) хор әндері;

3) өлең әуендері;

4) радио және теле бағдарламалар дыбысталулары.

77. 3 тоқсан.

78. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (бала деңгейіне қарай күрделендіру). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Мен, қысқы демалысты қалай өткіздім?", "Оқушының күн тәртібі", " Мектеп кітапханасы", "Менің досым"(сипаттау), "Жануарлардың адамға пайдасы", " Хайуанаттар бағы", "Көктем. Көктем мерекелері", "Аналар мерекесі";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау; суреттерді пайдалана отырып диалог құру;

3) сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдегі сөз құрамын бала деңгейіне қарай ұлғайту. Сәйкес суреттерді таңдау. Сөйлемдерді суреттердің көмегімен және көмегінсіз толықтыру. Ұқсас бірнеше сөйлемдер арасынан керектісін таңдау;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану, есепті құрастырып, шешу, жеңіл мәселе есептерді орындау кезіндегі сөздер. Термин сөздер сыныпқа байланысты өзгертіліп, толықтырылып отырады;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 8-12 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу. Жоспар құрып, жоспар бойынша мәтінді мазмұндау.

79. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) әр-түрлі халық әндері;
- 2) хор;
- 3) фортепиано әндері;
- 4) өлең әуендері.

80. 4 тоқсан.

81. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (бала деңгейіне қарай күрделендіру). Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Адамдардың көктемгі еңбегі", "Үй және жыл құстары", "Дүкенде", "Біздің әскер", "Жаз";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау; суреттерді пайдалана отырып диалог құру;

3) сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдегі сөз құрамын бала деңгейіне қарай ұлғайту. Сәйкес суреттерді таңдау. Сөйлемдерді суреттердің көмегімен және көмегінсіз толықтыру. Ұқсас бірнеше сөйлемдер арасынан керектісін таңдау;

4) математикалық материалды ажырату – балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану, есепті құрастырып, шешу, жеңіл мәселе есептерді орындау. Термин сөздер сыныпқа байланысты өзгертіліп, толықтырылып отырады;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10-12 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндеді қосу. Жоспар құрып, жоспар бойынша мәтінді мазмұндау.

82. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) атақты әншілердің дауыстары;
- 2) өлең әуендері.

83. Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру:

1) сөйлеу кезіндегі тыныспен жұмыс: мұғаліммен қосарланып және еліктеу арқылы бір тыныста бірнеше буындарды бірге айтқызу (папапапа немесе тататата);

2) 13-15 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды қажетті синтагм үзілістерін графикалық белгісіне қарап таныс емес сөздерде еліктеу арқылы, таныс сөздерде өз беттерімен айту. Мысалы: Ертең кешке/біз теледидар көреміз.

84. Дауыспен жұмыс:

1) мұғалімге еліктеу арқылы және өз бетімен сұрақ қойған кезде дауысты қаттырақ шығарып логикалық екпін түсіріп айту. Мысалы, Кім сабақ айтады? Қандай көйлек киесің?;

2) сөйлемдерді хабарлы, лепті, сұраулы екпінмен айтқызу. Мысалы: Көктем келді. Алақай! Көктем келді! Көктем келді ме?.

85. Дыбыстармен жұмыс.

86. Дұрыс айта алмайтын дыбыстарды түзету және бекіту. Сөздердегі айтылуы жақын дыбыстарды ажырату:

1) дауысты дыбыстар: а-ә, о-ө, ұ-ү, ә-е, у-ү;

2) дауыссыз дыбыстар:

қуыстан шығатын дыбыстар: с-з, ш-ж, с-ш, з-ж, ф-в;

мұрындық дыбыстар: м-б, н-д, б-п, м-п, н-л;

қабысып жарып шығатын дыбыстар: т-д, б-п, г-к, г-ғ, к-қ;

аффрикаттар: ч-ц, ц-с, ч-ш.

87. Сөздермен жұмыс:

1) мәтіндерді, тақпақтарды орфоэпиялық ережесін сақтай отырып айтқызу;

2) жеке дыбыстардың дыбысталуы:

ерін үндестігі: құлын-құлұн, төсек-төсөк, көңілді-көңүлді;

дифтонгтардың дыбысталуы: тақия-тақыйа, Әлия-Әлійә, иық-ыйық, қию-қыйуу;

дауысты дыбыстардың дыбысталуы: шай-шәй, жай-жәй, лақ-ылақ;

сөз ішінде дыбысталуы: абжылан-апжылан, сенген-сеңген, басшы-башшы кесші-кешші;

екі сөз жігінде: ақ жауын-ағжауұн, ақ ала-ағала, тақ сан-тахсан, алып ұшу-алыб ұшуу.

88. Фразалармен жұмыс:

1) мәтінді оқу кезінде хабарлы және сұраулы екпіндерді қолдану;

2) мұғаліммен қосарланып және өз бетімен қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айтқызу.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

89. Есту қабілетін дамыту.

90. 1 тоқсан.

91. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда) - (бала деңгейіне қарай күрделендіру). Қазір сағат неше? Күзде ауа райы қандай? Бірінші сабақ нешеде басталады. оқу іс-әрекетіне

байланысты; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материялы бойынша сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындау. Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Жазғы демалыс", "Менің Отаным", "Қаланың көрікті жерлері", "Менің отбасым", "Күз", "Нан. Екіншінің еңбегі", "Не жақсы? Не жаман?";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау; суреттерді пайдалана отырып диалог құру; жүргізілген экскурсия, демалыс күндерінен кейінгі диалог құру;

3) сөйлемдерді ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда), танып-білу (таныс емес материал) – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрылымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сөйлемдегі сөз құрамын бала деңгейіне қарай ұлғайту. Сәйкес суреттерді таңдау. Сөйлемдерді суреттердің көмегімен және көмегінсіз толықтыру. Ұқсас бірнеше сөйлемдер арасынан керектісін таңдау. Деформацияланған сөйлеммен жұмыс;

4) математикалық материалды ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда), танып-білу (таныс емес материял) – 100-1000 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2-9 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Мәселе есептерде артық, кем, есе артық, есе кем терминдерін пайдалануды жалғастыру. Сурет бойынша есептер құрастыру;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10 сөйлемнен артық таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу. Жоспар құрып, жоспар бойынша мәтінді мазмұндау.

92. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

- 1) би музыкасы; өлең әуендері;
- 2) тігін машинкасының, электропила шуылдары;
- 3) инструменталды аспаптар;
- 4) өлең әуендері; атақты әншілер дауыстары.

93. 2 тоқсан.

94. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда) - (бала деңгейіне қарай күрделендіру). Бүгін неше сабақ? Сен сабақта не үйрендің? Ертен неше сабақ? Саған қай жыл мезгілі ұнайды? Неге? Не үшін? Оқу іс-әрекетіне байланысты; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материалы бойынша

сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындауды жалғастыру. Қазір сағат неше ? Күзде ауа райы қандай? Бірінші сабақ нешеде басталады. оқу іс-әрекетіне байланысты ; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материалы бойынша сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындау;

2) жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Мамандықтар", " Біздің пәтер", "Алақай, қыс келді", "Қысқы спорт ойындары", "Құстар мен аңдардың қыстағы өмірі", "Оқушылардың мектептегі еңбегі";

3) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : ойын; диалог барысында демонстрациялау; суреттерді пайдалана отырып диалог құру; жүргізілген экскурсия, демалыс күндерінен кейінгі диалог құру;

4) сөйлемдерді ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда), танып-білу (таныс емес материал) – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрлымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сюжеті бойынша ұқсас суретке сәйкес сөйлемді табу. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау жалғастыру. Жалғаулық сөздері бар күрделі сөйлемдерді ажырату (пен, мен, және, немесе, өйткені). Дұрыс-дұрыс емес ойыны. Мысалы: Мұғалім оқушыға, бала кітап оқып отырған суретті ұсынып. Қыз кітап оқып отыр деп айтады. Оқушының міндеті дұрысын таңдау. Біртіндеп ойын түрін күрделендіруге болады. Деформацияланған сөйлеммен жұмыс;

5) математикалық материалды ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда), танып-білу (таныс емес материал) – 100-1000 жүздіктерді ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондақтармен және жүздіктермен қосып азайту. 2-9 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Мәселе есептерде артық, кем, есе артық, есе кем терминдерін пайдалануды жалғастыру. Сурет бойынша есептер құрастыру;

6) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10 сөйлемнен артық таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу. Жоспар құрып, жоспар бойынша мәтінді мазмұндау.

95. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) би музыкасы; өлең әуендері;

2) тігін машинасының, электропила шуылдары; инструменталды аспаптар;

3) өлең әуендері; атақты әншілер дауыстары.

96. 3 тоқсан.

97. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда) - (бала деңгейіне қарай күрделендіру). Табиғат құбылыстары; оқу іс-әрекетіне байланысты; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материалы бойынша сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындауды жалғастыру. Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Қысқы демалыс", "Қыс қызықтары", "Табиғат құбылыстары", "Қоғамдық жерлерде өзін-өзі ұстау", "Көктем", "Әдептілік", "Менің бөлmem", "Халықаралық әйелдер күні", "Ұлыстың Ұлы күні";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : Диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. Диалог кезінде сөйлем мүшеоерінен: бастауыш , баяндауыш, анықтауыш, толықтауыш, пысықтауышты қосу. Диалог барысында демонстрациялау. Суреттерді пайдалана отырып диалог құруды жалғастыру. Жүргізілген экскурсия бойынша диалог құру. Театр, кинотеатр, музейде өткен экскурсия бойынша диалог құру. Досының туған күні, мен кім болғым келеді, досын сипаттау тақырыптарына диалог жүргізуді жалғастыру;

3) сөйлемдерді ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда), танып-білу (таныс емес материал) – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрлымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сюжеті бойынша ұқсас суретке сәйкес сөйлемді табу. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау жалғастыру. Жалғаулық сөздері бар күрделі сөйлемдерді ажырату (пен, мен, және, немесе, өйткені). Дұрыс-дұрыс емес ойыны. Деформацияланған сөйлеммен жұмыс жасау;

4) математикалық материалды ажырату – 100-1000 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2-9 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Мәселе есептерде артық, кем, есе артық, есе кем терминдерін пайдалануды жалғастыру. Сурет бойынша есептер құрастыру ды жалғастыру;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10 сөйлемнен артық таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу. Жоспар құрып, жоспар бойынша мәтінді мазмұндау.

98. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау:

1) өлең әуендері; атақты әншілер дауыстары;

2) симфониялық әндер.

99. 4 тоқсан.

100. Дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді қабылдау. Сонымен қатар таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдану (баланың естіп қабылдау деңгейіне байланысты аппаратпен және аппаратсыз):

1) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда) - (бала деңгейіне қарай күрделендіру). Табиғат құбылыстары; оқу іс-әрекетіне байланысты; ауа райы; жыл мезгілдері; отбасы; күн тәртібі; асхана бойынша пайдаланылатын сөйлеу тілі материалы бойынша сұрақтарды ажырату, тапсырмаларды түсініп орындауды жалғастыру. Жалпы білім беру пәндеріне сәйкес сөйлеу тілі материалы: "Құстар біздің досымыз", "Ғарышкерлер күні", "Отан қорғаушылар", "Жаз", "Жаз қызықтары";

2) диалог жүргізу - тіл дамыту сабақтарындағы сөйлеу тілі материалын пайдалана отырып мұғалім және оқушы арасындағы сұрақ жауап алмасу. Жүргізілетін жұмыс түрі : Диалогты ойын түрінде ұйымдастыру. Диалог кезінде сөйлем мүшеоерінен: бастауыш , баяндауыш, анықтауыш, толықтауыш, пысықтауышты қосу. Диалог барысында демонстрациялау. Суреттерді пайдалана отырып диалог құруды жалғастыру. Жүргізілген экскурсия бойынша диалог құру. Театр, кинотеатр, музейде өткен экскурсия бойынша диалог құру. Досының туған күні, мен кім болғым келеді, досын сипаттау тақырыптарына диалог жүргізу ді жалғастыру;

3) сөйлемдерді ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда), танып-білу (таныс емес материал) – бұл бөлім материалдары грамматикалық сөйлеу тілі құрлымын қалыптастырумен тығыз байланысты. Сюжеті бойынша ұқсас суретке сәйкес сөйлемді табу. Өткен тақырыптар бойынша сөздікті пайдалана отырып, күрделі сөйлемдерді ажырату. Сөйлемдерде бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш сөздерді пайдалану. Суретке сәйкес сөйлемді табу. 2-3 ұқсас сөйлемнен керектісін таңдау жалғастыру. Жалғаулық сөздері бар күрделі сөйлемдерді ажырату (пен, мен, және, немесе, өйткені). Дұрыс-дұрыс емес ойыны. Деформацияланған сөйлеммен жұмыс жасау;

4) математикалық материалды ажырату (ашық таңдауда), тану (жабық таңдауда), танып-білу (таныс емес материал) – 100-1000 дейінгі сандарды ажырату. Балаға таныс математикалық термин сөздерді пайдалану. Ондықтармен қосып азайту. 2-9 көлеміндегі көбейту кестесі, есе артық, есе кем терминдерін ажырату. Мәселе есептерде артық, кем, есе артық, есе кем терминдерін пайдалануды жалғастыру. Сурет бойынша есептер құрастыруды жалғастыру;

5) мәтінмен жұмыс – барысында баланың қабылдау деңгейіне байланысты 10 сөйлемнен артық таныс және таныс емес мәтіндерді пайдалану. Мәтінмен жұмыс барысында көрнекіліктерді, конструктивті суреттерді пайдалану. Деформацияланған мәтіндерді қосу. Жоспар құрып, жоспар бойынша мәтінді мазмұндау.

101. Тілдік емес дыбысталуларды естіп қабылдау: өлең әуендері; атақты әншілер дауыстары; симфониялық әндер.

102. Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру: сөйлеу кезіндегі тыныспен жұмыс. Жаттап алған мәтінді синтагмдік үзілістерін сақтай отырып дұрыс тыныс шығарып айтқызу.

103. Дауыспен жұмыс:

1) мәтінді оқыған кезде хабарлы, сұраулы, лепті екпіндерді дұрыс айтқызу;

2) сөйлемдерді хабарлы, лепті, сұраулы екпінмен айтқызу.

104. Дыбыстармен жұмыс.

105. Дұрыс айта алмайтын дыбыстарды түзету және бекіту. Сөздердегі айтылуы жақын дыбыстарды ажырату:

1) дауысты дыбыстар: а-ә, о-ө, ұ-ү, ә-е, у-ү;

2) дауыссыз дыбыстар:

куыстан шығатын дыбыстар: с-з, ш-ж, с-ш, з-ж, ф-в;

мұрындық дыбыстар: м-б, н-д, б-п, м-п, н-л;

қабысып жарып шығатын дыбыстар: т-д, б-п, г-к, г-ғ, к-қ;

аффрикаттар: ч-ц, ц-с, ч-ш.

106. Сөздермен жұмыс:

1) мәтіндерді, тақпақтарды орфоэпиялық ережесін сақтай отырып айтқызу;

2) ы және й дыбыстарының тіркесі: ми-мый, жина-жыйна;

3) і және й дыбыстарының тіркесі: иіс-іійіс, киіз-кійіс;

4) жеке ы дыбысы: мия-мыйа, қию-қыйуу, сия-сыйа;

5) жеке ұ дыбысы: су-сұу, ту-тұу, буын-бұуын.

107. Фразалармен жұмыс:

1) мәтінді оқу кезінде хабарлы және сұраулы екпіндерді қолдану;

2) мұғаліммен қосарланып және өз бетімен қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айтқызу;

3) диалог кезінде логикалық екпіндерді қолдануға үйрету.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

108. Пәндік нәтижелер. Дайындық сыныптың соңында оқушылар:

1) есту аппаратымен және есту аппаратынсыз берілген сөздерді, сөз тіркестерін, фразаларды есту арқылы қабылдауды және айтуды:

оқу іс әрекетін ұйымдастыруға байланысты сөздік материалдарды;

тақырыптарға байланысты сөздік материалдарды;

2) берілген материалдарды аппаратсыз 0,9 м-1м қашықтықтан (1 деңгейдегі нашар естушілік), 0,2 м-0,3м қашықтықта (2 деңгейдегі нашар естушілік), құлақ түбінен (3 деңгейдегі нашар естушілік) қабылдауды;

3) жеке есту аппараттарымен 1м-1,3м қашықтықта (1 деңгейдегі нашар естушілік), 1м қашықтықта (2 деңгейдегі нашар естушілік), 0,5 м қашықтықта (3 деңгейдегі нашар естушілік) қабылдауды;

4) 3-5 қысқа сөйлемнен тұратын мәтіндерді есту арқылы қабылдауды және айтуды;

5) дыбысталатын ойыншықтарды ажыратуды;

6) дыбыстың шыққан бағытын анықтауды;

7) дыбысталудың қарқындылығы, ұзақтығын, санын ажыратуды білуі тиіс.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

109. Пәндік нәтижелер. 1-сыныптың соңында оқушылар:

1) есту аппаратымен және есту аппаратынсыз берілген сөздерді, сөз тіркестерін, фразаларды есту арқылы қабылдауды және айтуды:

оқу іс әрекетін ұйымдастыруға байланысты сөздік материалдарды;

тақырыптарға байланысты сөздік материалдарды;

2) берілген материалдарды аппаратсыз 1м-1,3 м қашықтықтан (1 деңгейдегі нашар естушілік), 0,3м-0,4м қашықтықта (2 деңгейдегі нашар естушілік), 5-7 см қашықтықта (3 деңгейдегі нашар естушілік) қабылдауды;

3) сөздік материалды жеке есту аппараттарымен 1,5 м -1,7 м қашықтықта (1 деңгейдегі нашар естушілік), 1м -1,2 м қашықтықта (2 деңгейдегі нашар естушілік), 0,5 м -0,7м қашықтықта (3 деңгейдегі нашар естушілік) қабылдауды;

4) 5-7 қысқа сөйлемнен тұратын мәтіндерді есту арқылы қабылдау және айтуды;

5) тілдік емес дыбыстарды, әуенді, жануарлардың, құстардың дауыстарын аппаратпен және аппаратсыз есту арқылы қабылдауды;

6) есту арқылы жиілігі әртүрлі дауыстарды қабылдау және әртүрлі жиілікте сөйлей алуды;

7) дыбыстың шыққан бағытын анықтауды;

8) ересек адаммен баланың дауысын ажырата алуды;

9) 5-8 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды бір тынысты шығарғанда айта алуды;

10) өз бетімен 4-5 буыннан тұратын таныс сөздерді буындық құрамын сақтай отырып, орфоэпия ережесіне сай айтуды;

11) қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айтуды;

12) 7-8 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды бір тыныс шығарғанда айтуды;

13) хабарлы және сұраулы сөйлемдерге байланысты дауыстың мәнерін өзгертуді;

14) қазақ тіліндегі дыбыстарды ашық, жабық және тұйық буында, сөзде, сөз тіркестерінде дұрыс айтуды;

15) екі дауыссыз қатар келген сөздерді дұрыс айтуды білуі тиіс.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

110. Пәндік нәтижелер. 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді ажыратуды;
- 2) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілін, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажыратуды;
- 3) диалог жүргізуді;
- 4) сөйлемдерді ажыратуды;
- 5) математикалық материалды ажыратуды және тануды;
- 6) 8-10 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді ажыратуды;
- 7) таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдануды;
- 8) 9-10 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды бір тынысты шығарғанда айту;
- 9) сөйлесіп отырған адаммен ара қашықтыққа байланысты дауыстың күшін өзгертуді;
- 10) сөздердегі дыбыстарды ажыратуды;
- 11) өз бетімен 4-5 буыннан тұратын таныс сөздерді буындық құрамын сақтай отырып, орфоэпия ережесіне сай айтуды;
- 12) "Буын", "екпін" ұғымын;
- 13) мәтінді оқу кезінде хабарлы және сұраулы екпіндерді қолдануды;
- 14) қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айтуды білуі тиіс.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

111. Пәндік нәтижелер. 3-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді ажыратуды және тануды;
- 2) таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдануды;
- 3) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажыратуды және тануды;
- 4) диалог жүргізе білуді;
- 5) ұқсас бірнеше сөйлемдер арасынан керекті сөйлемдерді тануды;
- 6) математикалық материалды ажыратуды және тануды;
- 7) деформацияланған мәтіндерді қабылдауды және ажыратуды;
- 8) 10-12 сөйлемге дейінгі таныс және таныс емес мәтіндерді ажыратуды;
- 9) 13-15 буыннан тұратын сөздер, сөз тіркестері және фразаларды қажетті синтагм үзілістерін графикалық белгісіне қарап таныс емес сөздерде еліктеу арқылы, таныс сөздерде өз беттерімен айтуды;
- 10) сөйлемдерді хабарлы, лепті, сұраулы екпінмен айтуды;
- 11) сөздердегі айтылуы жақын дыбыстарды ажыратуды;

12) мәтіндерді, тақпақтарды орфоэпиялық ережесін сақтай отырып айтуды білуі тиіс.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

112. Пәндік нәтижелер. 4-сыныптың соңында оқушылар:

1) дыбысталуы таныс сөздерді, қысқа фразаларды, мәтіндерді ажыратуды және тануды;

2) таныс емес сөздер, фразалар, мәтіндерді қолдануды;

3) күнделікті пайдаланатын сөйлеу тілі, сұрақ, өтініш, тапсырма сөздерді ажыратуды және тануды;

4) диалог жүргізуді;

5) сұрақ жауап алмасуды;

6) жоспар құрып, жоспар бойынша мәтінді мазмұндауды;

7) мәтінді оқыған кезде хабарлы, сұраулы, лепті екіпіндерді дұрыс айтуды;

8) сөздердегі айтылуы жақын дыбыстарды ажыратуды;

9) мәтіндерді, тақпақтарды орфоэпиялық ережесін сақтай отырып айтуды;

10) қалыпты сөйлеу тіліне тән темппен айтуды білуі тиіс.

113. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

1) Қазақстан Республикасы Конституциясы туралы түсінігі болуы және оны құрметтеуінен;

2) өз Отанына деген мақтаныш сезімінен;

3) өз ана тілін білуі және құрметтеуінен, өз халқының және Қазақстанда өмір сүріп жатқан басқа ұлттардың салт-дәстүріне және басқа құндылықтарына құрметпен қарауынан;

4) өз елінің, туған өлкесінің табиғатын аялауға және қорғауға ұмтылуынан;

5) үлкендерге құрметпен, кішілерге қамқорлықпен қарап, айналасына мейірімді, кішіпейілділігінен көрініс табады.

114. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

1) сөйлеу тілін қарым қатынас құралы ретінде қолдана білуімен;

2) қарым қатынас кезінде сөздік материалдарды естіп қабылдауымен;

3) ауызша сөйлеу тілін меңгеруімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 136-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалған) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Түзету ырғағы" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 136-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Түзету ырғағы түзету компонентіндегі маңызды пәндердің бірі болып табылады. Түзету ырғағы музыка мен қозғалыстың және ауызша сөйлеу тілінің өзара байланысына негізделген.

3. "Түзету ырғағы" пәнін оқытудың мақсаты нашар еститін оқушылардың жеке тұлғасын үйлесімді дамытуға, эстетикалық, адамгершілік тәрбиелеуге, естіп қабылдауын және ауызша сөйлеу тілін дамытуға бағытталған.

4. "Түзету ырғағы" пәнінің міндеттері:

- 1) музыкалық-ритмикалық қозғалыстарға, биге үйрету;
- 2) өлеңдерді қабылдауға және айтуға үйрету;
- 3) музиканы тыңдау дағдыларын дамыту;
- 4) ауызша сөйлеу тілін естіп қабылдауын дамыту;
- 5) музиканы қабылдаудың сенсорлы негіздерін қалыптастыру;
- 6) музыкалық дыбыстардың сипаттамаларын: күші, биіктігі, ұзақтығы және тембрін есту арқылы қабылдау, ажырату, тану және танып білу.

5. Оқу жылындағы барлық сағат саны:

- 1) дайындық сыныбы – аптасына 1 сағат, барлығы 33 сағат
- 2) 1 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 33 сағат;
- 3) 2 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 34 сағат;
- 4) 3 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 34 сағат;
- 5) 4 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 34 сағат.

6. Түзету ырғағын оқыту барысында мынандай пәнаралық байланыс жүзеге асырылады:

1) "Қазақ тілі": сөздің және музыкалық интонацияның байланысы; тілдік және музыкалық есту қабілетін дамыту; ойдың толық, түсінікті болуына, сөйлеу тілін қарым қатынас құралы ретінде қолдануға жоғары болуына мән беру;

2) "Дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту": музиканы естіп қабылдауын, музыкалық дыбысталулардың сипаттамаларын естіп қабылдауын, ауызша сөйлеу тілін дамытуға қажетті компоненттерін қалыптастыру;

3) "Бейнелеу өнері": музыкадағы табиғат құбылыстарын бейнелеу (су ағысы, аттың шабысы, құстардың ұшуы, жайлау көрінісі); музыка тыңдауға көркем сурет туындыларын пайдалану; тыңдаған шығармаларына сурет салып келу;

4) "Дүниетану": табиғат бейнесін музыка тілімен сабақтастыру; музыка шығармаларында кездесетін жан-жануарлар атаулары мен жер атаулары;

5) "Математика": қарапайым математикалық ұғымдарды, музыка шығармаларын талдауда қолдану (ырғақ, өлшем, екі-төрт буынды, т.с.с.);

6) "Еңбекке баулу": оқушылардың қолдан жасалған бұйымдарын көрнекілік ретінде пайдалану;

7) "Дене шынықтыру": ритмикалық қозғалыстарға музыка сүйемелін пайдалану; музыкалық ойындар.

7. "Түзету ырғағы" бағдарламасы әр түрлі коррекциялық жұмыс түрлерін қамтиды: музыканы тыңдап-ажыратып айту, музыка арқылы негізгі қимылдарды үйрену, өлеңді, әнді мәнерлеп айтуды үйрену, фонетикалық ырғақ жаттығуларын пайдаланып, сөйлеу тілі дағдыларын қалыптастыру, сөздік материалдарды қабылдау, сөйлеу тіліне қойылатын талаптарды орындау.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

8. Ауызша сөйлеу тілін естіп қабылдау және айту:

1) оқу іс-әрекетін ұйымдастыруға қатысты сөйлеу тілі материалын естіп қабылдау: сөйлеу тілі тынысын дұрыс қолдану;

2) сөйлеу тілінің қарапайым ырғақтық, екпіндік элементтерін естіп қабылдау және айту. Қазір қай сабақ? Сендер сабақта не істейсіңдер? Бір сапқа тұрындар. Мына әуенге жүреміз (адымдаймыз, жүгіреміз). Мына әуенге не істейсіңдер? Мен қалай ойнаймын? (қаты, жай). Сендер қандай дыбыс естіп тұрсыңда? (жоғары, төмен);

3) жеңіл мәтінді өлеңдерді естіп қабылдау;

4) балалар меңгерген дыбыстар мен дыбыс байланыстарын сөйлеу тілі материалында дұрыс қолдануды бекіту;

5) қолданылатын сөздер мен сөйлемдерді біртіндеп ұлғайту;

6) дауыс күшін қаттыдан жайға дейін өзгерту.

9. Музыкалық пьессаларды қабылдау және айту (жаңғырту):

1) "ДО, СОЛЬ" диапазонында ән салу. Вокалды жаттығуларды пайдалану (бір тыныс шығарғанда 3-4 дыбыс немесе буын), мысалы: а-о-у- и; ма- ма-ма; па-па-па; та-та-та; дон-дон-дон т.с.с.;

2) мазмұны бойынша жеңіл әндерді естіп қабылдау. Әндерді тану. Дұрыс тынысты сақтау;

3) шуыл аспаптарда ойнау. Жеңіл ырғақтарды (мұғалім сүйемелдеуімен) жаңғырту: даңғыра, маракас;

4) музыканы тыңдау. Жеңіл фортепиано шығармаларын естіп қабылдау; шығарма мазмұнын және сипатын ажырату (кұс, қуыршақ, қошақан туралы; көңілді, көңілсіз әуен т.с.с.).

10. Музыкалы-ырғақты қимыл-қозғалыс:

1) музыка ырғағымен қимылдарды орындату: қолды еркін ұстап кең адымдап жүру; бір-бірлеп бірінің артынан бірі жүру; бөлме ішінде шашырап, ирелендеп жүру; екі қолды желкеге ұстап жоғары созылу; екі қолды иыққа қойып, шынтақты айналдыру; қолды кеуде алдына ұстап тік тұрып, кеудені оңға, солға бұрып артқа серпу; қолды екі жаққа көтеріп, алға, артқа бірдей айналдыру; басты оңға, солға жай айналдырып бұру; кеудені оңға-солға бұру; еңкейіп, шалқайып оңға, солға бұру. Қатарға, колонаға тұру, шеңбер құру;

2) би элементтерімен таныстыру, үйрету: жай жүріс, еденді бір аяқпен тебу, сол және оң жақ иықпен айналу, жұпен айналу. Көрсету арқылы билеу (би педагог тандауына қарай). Музыкалық ойындар.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

11. Ауызша сөйлеу тілін естіп қабылдау және айту:

1) оқу іс-әрекетін ұйымдастыруға қатысты сөйлеу тілі материалын естіп қабылдау: Сөйлеу кезіндегі тыныс алуын дұрыс пайдалану. Дұрыс тембрді сақтай отырып дауыс жоғарлығын, күшін дұрыс дамыту;

2) сөйлеу тілі материалы: Қазір қай сабақ? Сендер сабақта не істейсіңдер? Бір сапқа тұрындар. Мына әуенге жүреміз (адымдаймыз, жүгіреміз). Мына әуенге не істейсіңдер? Мен қалай ойнаймын? (қаты, жай). Сендер қандай дыбыс естіп тұрсыңда? (жоғары, төмен);

3) жеңіл мәтінді өлеңдерді естіп қабылдау;

4) қолданылатын сөздер мен сөйлемдерді біртіндеп ұлғайту;

5) дауыс күшін қаттыдан жайға дейін өзгерту.

12. Музыкалық пьесаларды қабылдау және айту (жаңғырту):

1) дауыстап, бәсең музыканы естіп қабылдау. Үш түрлі әуенді естіп қабылдауы арқылы ажырату. "ДО, ЛЯ" диапазонында ән салу. Қатты дауыспен берілген музыканы тез, жай, баяу, музыка темпін қабылдап, ажырату. Вокалды жаттығуларды пайдалану. Мазмұны бойынша жеңіл әндерді естіп қабылдау. Әндерді тану. Дұрыс тынысты сақтау ;

2) шуыл аспаптарда ойнау:

аккордеон, даңғыра, маракас, сылдырмақта ойнау; шулы оркестр құрастырып ойнай алу;

музыканың екпінін қол соғумен көрсетіп, қайталау;

3) музыканы тыңдау:

әртүрлі музыкалық шығармалармен танысу;

оларды педагог орындауында және үн таспадан тыңдау;

шығарма мазмұнын және сипатын ажырату.

13. Музыкалы-ырғақты қимыл-қозғалыс:

1) музыка ырғағымен қимылдарды орындату: педагогтың музыкалық сүйемелдеуімен гимнастикалық және би қимылдарын сезіну және дұрыс орындау;

2) қарапайым гимнастикалық қимыл қозғалыстарды игеру (еңкею, басты әр-түрлі бағытта бұру). Қолды еркін ұстап кең адымдап жүру; бір-бірлеп бірінің артынан бірі жүру; бөлме ішінде шашырап, ирелендеп жүру;

3) екі қолды желкеге ұстап жоғары созылу; екі қолды иыққа қойып, шынтақты айналдыру; қолды кеуде алдына ұстап тік тұрып, кеудені оңға, солға бұрып артқа серпу; қолды екі жаққа көтеріп, алға, артқа бірдей айналдыру; басты оңға, солға жай айналдырып бұру; кеудені оңға-солға бұру; еңкейіп, шалқайып оңға, солға бұру жаттығуларын орындау;

4) музыкалық ойындар.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

14. Ауызша сөйлеу тілін естіп қабылдау және айту:

1) оқу іс-әрекетін ұйымдастыруға қатысты сөйлеу тілі материалын естіп қабылдау: Сөйлеу кезіндегі тыныс алуын дұрыс пайдалану. Дұрыс тембрді сақтай отырып дауыс жоғарлығын, күшін дұрыс дамыту;

2) сөйлеу тілі материалын (сөз, сөз тіркестері, фразалар, өлең сөздері) дұрыс дауыс жоғарылығы, күші, тембрінде бірге айту. Дауыс күші (жай-қатты, жай-қаттырақ-қатты); дауыс жоғарылығы (жоғары, орташа, және төменгі регистрде); сөйлеу тілі темпі (тез-баяу, баяу-тезірек-тез); әр-түрлі ырғақтарды, сөз тіркестерін, сөздерді, ән мәтіндерін тақылдату арқылы жаңғырту;

3) оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастыруға бағытталған шағын әндердің мәтінін, сөйлеу тілі материалын естіп қабылдау. Мысалы: ирелектеп жүріндер, адымдап, қазақ халық билері, жылдамдатылған темп; мен төменгі (орташа, жоғарғы) регистрдегі дыбыстарды естіп тұрмын. Вальс, қамажай, марш әуені естіледі.

15. Музыкалық пьесаларды қабылдау және айту (жаңғырту):

1) музыкалық ертегілерді тындау, шығарманың қысқаша мазмұнымен таныстыру. Өтілген шығармалардың үш немесе бес фрагментінен таңдап ажырату. Олардың сипатын анықтау;

2) нота ретімен және атауларымен таныстыру. Әр-түрлі буындарды әндету: ма-мо-му-мэ-ми. Қысқаша ән шумақтарын айту;

3) шуыл аспаптарын және жатталған әндердің ырғақтарын естіп қабылдау және жаңғырту. Қазақ ұлттық аспаптарымен танысу: домбыра, кепшік, жетіген, қобыз т.б.;

4) басқа ұлттардың әндерін естіп қабылдау. Музыканың негізгі салаларымен танысу (ән, би, марш). Әнші, ән салушы, тыңдарман, композитор түсініктерімен таныстыру.

16. Музыкалы-ырғақты қимыл-қозғалыс:

1) музыка ырғағымен қимылдарды орындату: үлкен және кішкене адымдармен жүру. Қолды еркін ұстап кең адымдап жүру; бір-бірлеп бірінің артынан бірі жүру;

бөлме ішінде шашырап, ирелендеп жүру; екі қолды желкеге ұстап жоғары созылу; екі қолды иыққа қойып, шынтақты айналдыру; қолды кеуде алдына ұстап тік тұрып, кеудені оңға, солға бұрып артқа серпу; қолды екі жаққа көтеріп, алға, артқа бірдей айналдыру; басты оңға, солға жай айналдырып бұру; кеудені оңға-солға бұру; еңкейіп, шалқайып оңға, солға бұру жаттығуларын орындау;

2) музыкалық ойындар;

3) дене сымбаттылығын қалыптастыруға бағытталған жаттығулар;

4) аяқ бұлшық еттеріне бағытталған жаттығулар;

5) би қимылдары; би элементтерін жаттау.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

17. Ауызша сөйлеу тілін естіп қабылдау және айту:

1) оқу іс-әрекетін ұйымдастыруға қатысты сөйлеу тілі материалын естіп қабылдау: Мұғалімнің сөйлеу тіліндегі интонациямен айтылған сөздерді (қуанышты, көңілді, көңілсіз, сұрау және талап ету т.с.с.) естіп қабылдау және айту (жеке және мұғаліммен бірге);

2) оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастыруға бағытталған шағын әндердің мәтінін, сөйлеу тілі материалын естіп қабылдау;

3) сөйлеу кезіндегі тыныс алуын дұрыс пайдалану. Дұрыс тембрді сақтай отырып дауыс жоғарлығын, күшін дұрыс қалыптастыру;

4) сөйлеу тілі материалы: Қандай аспапты естіп тұрсыңдар? Саған Арманның ойнағаны ұнады ма? Өте ұнады!.

18. Музыкалық пьесаларды қабылдау және айту (жаңғырту):

1) шынайы, созыңқы, қалыпты дауыспен ән салу. Вокалды материалдарды пайдалану;

2) тындалған әндердің ырғағын естіп қабылдау және музыкалық ойыншықтарда ойнау. Шуыл аспаптарда ойнау;

3) мұғалім орындауындағы және үн таспалардағы музыкалық шығармалармен танысу. Олардың сипатын анықтау және т.б.

19. Музыкалы-ырғақты қимыл-қозғалыс:

1) музыка ырғағымен қимылдарды орындату: сол аяқтан бастап жүру; жүруді отырп тұрумен алмастыру; тізені бүгіп отырып үлкен ара-қашықтықта сырғанақтап жүру. Музыка пейілін (байсалды, жеңіл, әсем) қимыл-қозғалыста көрсету сипатын үлкен және кішкене адымдармен жүру. Қолды еркін ұстап кең адымдап жүру; бір-бірлеп бірінің артынан бірі жүру; бөлме ішінде шашырап, ирелендеп жүру; екі қолды желкеге ұстап жоғары созылу; екі қолды иыққа қойып, шынтақты айналдыру; қолды кеуде алдына ұстап тік тұрып, кеудені оңға, солға бұрып артқа серпу; қолды екі жаққа көтеріп, алға, артқа бірдей айналдыру; басты оңға, солға жай айналдырып бұру; кеудені оңға-солға бұру; еңкейіп, шалқайып оңға, солға бұру жаттығуларын орындау;

2) музыкалық ойындар;

3) ырғақтық гимнастика бойынша кәзіргі ырғақтағы музыка сүйемелдеуімен жаттығуларды орындау.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

20. Ауызша сөйлеу тілін естіп қабылдау және айту:

1) оқу іс-әрекетін ұйымдастыруға қатысты сөйлеу тілі материалын естіп қабылдау: Мұғалімнің (сыныптастарының) сөйлеу тіліндегі өзгерістерді (қатты-жай, жай-қаттырақ-қатты, тез-баяу) естіп қабылдау және айту (жеке және мұғаліммен бірге);

2) оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастыруға бағытталған шағын әндердің мәтінін, сөйлеу тілі материалын естіп қабылдау;

3) сөйлеу кезіндегі тыныс алуын дұрыс пайдалану;

4) берілген сөйлеу тілі материалын (тақпақ, өлең сөздерін) мәнерлеп айту.

21. Музыкалық пьесаларды қабылдау және айту (жаңғырту):

1) бір тыныста шығару арқылы ДО-ДО диапазонында ән салу, шуыл аспаптардың сүйемелдеуімен қарапайым әуендерді орындау;

2) сипаты бойынша әр-түрлі музыкалық шығармалармен таныстыру. Қазақ композиторларының шығармаларымен таныстыру;

3) ырғақтық гимнастика бойынша кәзіргі ырғақтағы музыка сүйемелдеуімен жаттығуларды орындау.

22. Музыкалы-ырғақты қимыл-қозғалыс: музыка ырғағымен қимылдарды орындату. Музыкалық ойындар. Ырғақтық гимнастика бойынша кәзіргі ырғақтағы музыка сүйемелдеуімен жаттығуларды орындау. Музыкалық сүйемелдеумен қимыл-қозғалыстарды еркін орындау. Денеге арналған жаттығулар? бұлшық еттерге бағытталған жаттығуларды орындау. Музыкалы-ырғақты қимыл-қозғалыстарды, жүрістерге байланысты (өкшемен жүру, секіріп жүру, отырып тұру, аяқ ұшында жүру) би қимылдарын орындау.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

23. Пәндік нәтижелері. 0-сыныпты аяқтаған кезде оқушылар:

1) музыка сүйемелдеуімен жүріс және жүгіріс түрлерін орындай;

2) өз қимыл-қозғалыстарын музыкамен үйлестіре;

3) музыка сүйемелдеуімен қарапайым би қимылдарын орындай;

4) қарапайым әуендердің сипатын анықтай (көңілді, көңілсіз әуен), шуыл аспаптарда қарапайым ырғақты әуендерді жаңғырта;

5) қарапайым әуендерді орындай білуі тиіс.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

24. Пәндік нәтижелері. 1-сыныпты аяқтаған кезде оқушылар:

- 1) музыка сүйемелдеуімен негізгі қимыл – қозғалыстарды орындай;
- 2) вокалды жаттығуларды үнді айта (қысылмай әндету);
- 3) дұрыс тыныс алуды сақтай отырып музыкалық фразаларды айта;
- 4) әндетуді бір уақытта бастап аяқтай;
- 5) фортепианоның сүйемелдеуімен жеңіл ырғақтарды дирижирлей;
- 6) сөйлеу тілі материалын, жатталған әндердің сөздерін естіп қабылдай және ажырата;
- 7) барлық сөйлеу тілі материалын анық айту білуі тиіс.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

25. Пәндік нәтижелері. 2- сыныпты аяқтаған кезде оқушылар:

- 1) музыка сүйемелдеуімен негізгі жүріс, жүгіріс және басқа да би, гимнастикалық қимыл түрлерін орындай;
- 2) біркелкі және баяулатылған темпті сақтай; музыка тоқтатылғаннан кейін де берілген темппен қимыл-қозғалысты жалғастыра;
- 3) әр-түрлі аспаптарды және әннің ұлттық сипатын естіп қабылдай және ажырата;
- 4) шуыл және музыкалық аспаптарда ойнай;
- 5) бірінші актавадығы ноталарды жоғары және төмен салып әндете білуі тиіс.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

26. Пәндік нәтижелері. 3-сыныпты аяқтаған кезде оқушылар:

- 1) музыка сүйемелдеуімен гимнастикалық жаттығуларды орындай;
- 2) жаттығуларды еркін орындай;
- 3) музыкалық үзінділерді естіп қабылдап оларды ажырата;
- 4) шуыл және музыкалық аспаптарда ойнай; бірінші актавадығы ноталарды жоғары және төмен салып әндете;
- 5) би қимылдарын еркін орындай;
- 6) сөйлеу тілі материалын мәнерлеп айту және естіп қабылдауы арқылы ажырата білуі тиіс.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

27. Пәндік нәтижелері. 4-сыныпты аяқтаған кезде оқушылар:

- 1) емін-еркін жүру, жүгіру, қозғалу, музыкалық үзіндінің ырғақтық суретін қимыл-қозғалыс арқылы көрсете;
- 2) хормен ән айту, сөйлеу тілі материалын бірге айту, сөйлеу тілі мәнерін сақтай;
- 3) шуыл және музыкалық аспаптарда ойнай; бірінші актавадығы ноталарды жоғары және төмен салып әндете;

4) би қимылдарын еркін орындай білу керек.

28. Тұлғалық нәтижелер:

1) қоршаған ортадағы сұлулықты сезінгенінен;

2) Қазақстан музыка өнерінің жетістіктеріне мақтаныш сезімінің қалыптасқанынан;

3) музыка өнері мен адам өмірінің байланысын түсіне білетінінен;

4) сапалы мәдени талғамының дамығанынан;

5) өз көңіл күйімен сезімін білдіру үшін музыканы пайдалануынан көрініс табады.

29. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

1) естіген шығармасына өзінің көңіл күйі мен әсерін білдіре алуымен;

2) мектеп, сынып өміріндегі қоғамдық мәдени жұмыстарда белсенділік танытуымен

;

3) қосымша деректермен өз бетімен жұмыс жасай алуымен;

4) музыка өнері жайлы әңгіме жүргізе алуымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 137-қосымша

Есту қабілеті бұзылған (нашар еститін, кейіннен естімей қалған) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-2 сыныптары үшін "Қоршаған ортамен таныстыру" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 137-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Бағдарлама Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Бастауыш сыныптарға арналған "Қоршаған ортамен таныстыру" пәні "Түзету компонентінің" негізгі пәндерінің бірі болып табылады. "Қоршаған ортамен таныстыру" пәнін оқыту екі бағытта жүреді.

3. "Қоршаған ортамен таныстыру" бағдарламасының бірінші бағытында: балаларды қоршаған ортадағы қоғамдық өмірде пайдалы істерді атқару, адам еңбектерімен танысу, мәдени ортада өзін-өзі ұстай білу талаптары іске асырылады.

4. Бағдарламаның екінші бағытында: айналадағы табиғат құбылыстарын тани білу, табиғат құбылыстары жөнінде түсініктер беру, табиғатқа жауапкершілікпен қарау, табиғат аясында өзін-өзі ұстай білу, табиғатты қорғауға қолдан келетін барлық

шараларды жасай білу жақтары үйретілуі керек. Осы бағыттың алдына қойған мақсаты - тікелей және түсінікті материалдарды пайдаланып, балаларды және тірі табиғатпен таныстыру табиғаттың өзіне тән қасиеттерін жете түсінуге тәрбиелеу.

5. Қоршаған ортамен таныстыру сабағының алдына қойған басты мақсаты - балалардың табиғат туралы түсінігін жүйелі түрде қалыптастыру және қоршаған ортаның құбылыстарымен таныстыра отырып, нашар еститін балалардың сөйлеу тілін дамыту.

6. "Қоршаған ортамен таныстыру" пәнін оқытудың негізгі міндеттері:

1) балаларды нақты материалдары қолдана отырып тірі және өлі табиғатпен таныстыру;

2) табиғат құбылыстарымен адам еңбектерінің арасындағы өзара байланысты түсіндіру;

3) қоршаған орта туралы қалыптасқан білімдеріне сүйене отырып, нашар еститін оқушылардың өмірге, қоғамға деген дұрыс көзқарасын қалыптастыру, табиғатқа деген сүйіспеншілігін, отан сүйгіштігін, эстетикалық көзқарасын тәрбиелеу;

4) қоршаған ортамен таныстыру барысында кеңістіктік және уақыттық ұғымдарын қалыптастыру;

5) қоршаған орта туралы сөздік қорын кеңейтіп, өз бетімен сөйлеуге ынталандандыру.

7. Пәннің мазмұнын меңгеру үшін дайындық сыныбында аптасына 3-рет, жылына 99 сағат, 1 аптасына 3-рет, 99 сағат, 2 сыныпта аптасына 2-рет, 68 сағат.

8. "Қоршаған ортамен таныстыру" пәні математика, тіл дамыту, ана тілі пәндерімен тығыз байланыста жүргізіледі. Табиғат құбылыстарын бақылау, қоғамдық ортаны, адам еңбегін бағалау осының бәрі қазақ тілі, еңбекке баулу сабақтарында жете түсінуге мүмкіндік туғызады.

9. Басқа сабақтармен қатар қоршаған ортамен таныстыру сабақтарында да есту арқылы, көріп-есту арқылы қабылдау, дыбыстарды қадағалап дұрыс айтуды талап ету жұмыстары іске асыруы аса қажет.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

10. Біздің мектеп:

1) оқушының аты-жөні;

2) отбасы мүшелері: ата, апа, әке, шеше, бала, қыз;

3) мектеп. Мектеп бөлмелері (мұғалімдер бөлмесі, оқу бөлмелері, кітапхана, салтанат залы, жатақхана, асхана).

11. Біздің сынып:

1) мектеп қызметкерлерінің мамандығы: директор, мұғалім, тәрбиеші, дәрігер, кітапханашы, үй сыпырушы, аспаз;

2) мұғалім, тәрбиеші, мектеп директоры, оқу ісінің меңгерушісі, дәрігер, кітапханашының аты жөні;

3) мектеп мүлкі, оларды күтіп ұстау;

4) оқушылардың мектептегі міндеттері: (мұғалім, тәрбиешілердің тапсырмаларын бұлжытпай орындау, сыныпты, жатақхананы жинау, сабақ кезінде мұғалімді мұқият тыңдау, жолдастарына кедергі жасамау, сабаққа, тапсырмаға, өтініштерге жауапкершілікпен қарау. Ойын ойнағанда ережені сақтай білу;

5) оқушының асханадағы тәртібі: асхана құралдарын дұрыс пайдалана білу, тағамдарды үнемі пайдалану, нанға ұқыптылықпен қарау;

6) қоршаған ортадағы заттарға ұқыптылықпен қарау (киімдер, оқулықтар, жатақхана жабдықтары).

12. Киімдер мен аяқ киімдер. Киімдер мен аяқ киімдер күтімі. Тұрмыстық құралдарды пайдаланудағы сақтандыру ережесі. Өрттен сақтандыру ережесі.

13. Денсаулықты сақтау. Денсаулықты сақтау дағдыларын қалыптастыру. Жұқпалы аурулардан сақтану жолдары.

14. Адамның дене мүшелері:

1) жеке бас гигиеналық ережелері: қол жуу, дене күтімі, шаш, тіс күтімі;

2) жеке бас гигиенасына керекті заттар;

3) денсаулық күтімі: ертеңгі жаттығу сумен жуыну, күн тәртібі. Сабақ кезінде орындықта дұрыс отыру, денені тік ұстау;

4) бөлмедегі тазалықты сақтау. Бөлменің ауасын тазарту;

5) сыныптағы өсімдіктер және оларды күту;

6) өсімдіктердің түрлері және олардың аталуы;

7) өсімдіктерді күту (суғару, топырағын қопсыту, тыңайтқышпен қоректендіру, ыдыстардың тазалығын сақтау, өсімдік жапырақтарын сүрту, жуу);

8) мектеп айналасындағы өсімдіктер: бұталардың, 2-3 ағаштардың аталуы, гүлдердің атаулары. Мектеп бау-бақшасында өсетін жемістер мен көкөністер. Жемістер мен көкөністердің қолданылуы, пайдасы;

9) мектеп жанындағы үлескіде жүргізілетін жұмыстар: қураған жапырақтарды жинау, көктемгі, күзгі бұтақтарды, өсімдік тұқымдарын жинау.

15. Біздің қала (ауыл):

1) біздің қала (ауыл) және туған жер табиғаты;

2) туған қаланың (ауылдың) аты;

3) қаламен таныстыру (алаң, көше, көліктер). Қаланың бас көшесі, алаңы;

4) көше (жол): жол жиегі, өтетін жер, бағдаршам, көше қиылысы, жол белгілері, "Сақ бол, балалар";

5) жүргіншілер жүретін жол, машина жүретін жол;

6) көшеде жүріп-түру ережелері;

7) балалардың көшеде және қала көліктерімен жүру ережелерін сақтауы, аялдамада күту, артқы есіктен кіріп, алдыңғы есіктен шығу, автобустың арт жағынан айналып өту;

8) қала (ауыл) табиғаты;

9) қалада өсімдіктер отырғызу (ағаш, гүлдер) саяжайда, көшелерде. Қоршаған ортадағы өсімдіктерді қамқорлықпен күту. Өсімдіктерді күту шараларына қатысу.

16. Туған өлке:

1) біздің еліміз - Қазақстан;

2) Астана - республикадағы бас қала;

3) біздің елдің барлық халқы бірлесіп еңбек етеді. Олардың еңбектері бағаланады. Қазақстан үкіметі балаларға көп көңіл бөледі. Елімізде өтетін атаулы күндер мен мерекелер. Мерекелік ертеңгіліктерді дайындау және оны сыныпта өткізу;

4) ауа-райын бақылау: жауын-шашын, күн, жел, қар, ауаның жағдайы (жылы, суық), аспан (ашық, бұлтты).

17. Жыл мезгілдеріне байланысты өсімдіктерде болатын өзгерістер: күзде жапырақтардың сарғаюы, түсуі. Қыстағы ауа-райының өзгешіліктері. Көктемде ағаштардың бүршік жаруы, шептің жығуы. Жазда жеміс-жидектердің гүлдеп, пісуі. Қыстағы күйі, өзгешіліктері. Көктемде ағаштардың бүршікті жаруы, шөптің шығуы. Жазда жеміс-жидектердің гүлдеп, пісуі. Мектеп жанындағы құстарды бақылау. Құстарды күту (дән, нантүйіршіктерін беру). Көктемде жыл құстарын қарсы алу, үйшік жасап, ағаш басына ілу т.с.с.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

18. Біздің үй:

1) біздің отбасы: ата, әже, әке, шеше, бала, қыз, іні, қарындас, аға, әпке;

2) отбасындағы қарттар мен балаларға қамқорлық. Отбасы мүшелерінің өзара ілтипаты және қамқоршыл қарым-қатынасы. Әр адамның отбасына қосар үлесі. Отбасындағы ересектер немен айналысады. Балалардың үлкенге көмегі. Үй ішінде өзін-өзі ұстау. Қонақ күту ережелері. Отбасы мүшелеріне ортақ орындалатын іс-тәртібі.

19. Менің үйім (Менің бөлмем):

1) үйді, бөлмелерді жабдықтау. Үй жиһаздары. Үлкендердің еңбегін сыйлау. Мекен жайы: қаланың (ауылдың) және өзі тұратын көшенің аты, үй нөмірі, пәтері;

2) оқушының жеке бас гигиенасының ережелері: ұйықтау және оның ұзақтығы. Ұйықтау гигиенасымен таныстыру. Оқушының күн тәртібі.

20. Бөлме өсімдіктері және оларды күту. Үйдің айналасын көгалдандыру. Өсімдіктерді қорғау.

21. Біздің мектеп және туған жер табиғаты:

1) біздің мектеп. Мектеп ішіндегі сыныптар, бөлмелер, кабинеттер. Біздің сынып, көрші сыныптар, кабинеттер. Мұғалімдер бөлмесі, директордың кабинеті, асхана,

салтанат залы, дене шынықтыру залы, кітапхана, жатақхана, шеберхана, дәрігер бөлмесі. Директор, мұғалім, тәрбиешілердің аты-жөні;

2) мұғалімдердің, тәрбиешілердің, дәрігердің, үй сыпырушылардың, аспаздардың мектепте атқаратын жұмыстары.

22. Мектеп қызметкерлерінің еңбегін бағалау, көмектесу:

1) мектеп ережелері: үлкендерді құрметтеу, сыпайы сөйлесе білу. Әдептілікті сақтау, сәлемдесу, өз өтінішін білдіру, кешірім сұрау, алғыс айта білу. Өзара достық қатынас;

2) асхана құралдарын дұрыс пайдалана білу, нанды тағамдарды үнемі пайдалану;

3) киімге, оқулықтарға, ойыншықтарға, сынып жабдықтарына, жатақхана жабдықтарына ұқыптылықпен қарауға тәрбиелеу.

23. Киімдер мен аяқ киімдер күтімі. Киімді, аяқ киімді тазалау. Тұрмыстық құралдарды пайдаланудағы сақтандыру ережесі. Өрттен, судан сақтандыру ережелері.

24. Өсімдіктерді бақылау:

1) түр-түсін анықтау, өсімдіктің құрылысымен танысу: тамыры, діңі, сабағы, жапырағы, гүлі. Өсімдіктің тұқымы. Мектеп үлескісінде өсетін гүлдердің аталуы, күтімі;

2) гүлдерден гүлшоқтарын жасау. Серуенге шығып әр түрлі гүлдерді жинау. Гербарий жасау. Ол гербарийді сабақта пайдалану. Табиғаттағы өсімдіктерді бақылау: түр-түсін, аталуын, өзгеруін.

25. Біздің қала (ауыл) және туған жер табиғаты:

1) қаланың (ауылдың) аты;

2) қаламен (ауылмен) танысу, көшелер, көлік түрлері, алаңдар. Қаланың бас көшесі (алаңы). Тұрғын үйлер, дүкендер, мектептер, балабақшалар және т.б.;

3) қаланың көрнекті жерлері, мәдени орталықтары, ескерткіштер, кинотеатрлар, мұражай, спорт кешені т.с.с.

26. Құрылыста, көліктерде жұмыс істейтін адамдардың мамандығы:

1) адам жұмысын жеңілдететін машиналар (трактор, комбайн, көтергіш кран, қар тазалайтын машина);

2) қала (жолы): көше, көшеден өтетін жер, бағдаршам, көше қиылысы, көше жүрісін реттейтін белгілер. Көшеден өту ережесі;

3) балалардың қала көлігіне отыру тәртібін және ережелерін сақтауы; аялдамада күту, артқы есіктен кіріп, алдыңғы есіктен шығу және т.б.;

4) қала табиғаты: саяжайдағы көшелердегі өсімдіктер. Қоршаған ортадағы өсімдіктерді қорғау, күту.

27. Бау-бақша. Бақтағы жеміс ағаштары: алма, алмұрт, шие, өрік, шабдалы, алхоры. Бақшадағы көкөністер: сәбіз, қызылша, қызанақ, қырыққабат, қияр, пияз. Жемістер мен көкөністердің айырмашылығы, өсу жағдайы, оны адамдардың қолдануы және оның пайдасы.

28. Туған өлке:

1) біздің Отанымыз. Отанымыздың ең басты қаласы. Біздің еліміз -Қазақстан Республикасы. Астанамыз - Астана қаласы. Алаңдар. Ескерткіштер. "Медеу" мұз айдыны. Біздің қаламыз (ауылымыз) туған өлкенің бір бөлігі;

2) мерекелік ертеңгіліктерді дайындауға, өткізуге балалардың қатысуы;

3) біздің еліміздің табиғаты, оны қорғау. Далада өсетін өсімдіктер: бидай, арпа, сұлы, жүгері, картоп. Осы өсімдіктерді өсіру, күту, адамдардың пайдалануы;

4) гербариймен жұмыс: өсімдіктердің құрылымымен танысу. Дала өсімдіктерінен алынатын заттармен таныстыру: ұн, жарма, тары, қант, нан;

5) бейнетаспаларды көрсету;

6) үйде өсетін өсімдіктер: бөлмедегі гүлдер, оның аталуы, күтімі;

7) үй өсімдіктерінің құрылысымен таныстыру. Бөлмеде өсетін гүлдермен іс-тәжірибие жұмыстарын жүргізу.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

29. Біздің үй және туған жер табиғаты:

1) ата-аналар мамандығы. Отбасындағы еңбек және демалыс түрлері. Отбасындағы үлкендерге үй шаруасына көмектесу. Отбасы мүшелерінің өзара ілтипаты және қамқоршыл қарым-қатынасы. Үлкендердің, көршілердің достарының еңбегін сыйлау, көмектесу;

2) сыпайы түрде амандасу, өтінішін білдіру, кешірім сұрай білу, алғысын айту;

3) күн тәртібі, күн тәртібіне кіретін еңбек түрлері: үйдегі өз-өзіне қызмет көрсету, оның міндеті және маңызы. Күн тәртібіне кіретін демалыс түрі және оның міндеті, маңызы;

4) үй мүліктеріне, өз киімдеріне және отбасы мүшелерінің киімдеріне бөлме өсімдіктеріне, үй жануарларына ұқыптылықпен қарау;

5) өрттен сақтандыру ережесін сақтай білу;

6) жеке бас гигиенасының ережелері. Балалардың денсаулығын қорғау туралы алғашқы ұғымдар:

бөлмедегі тазалықты сақтай білу;

көз гигиенасы. Жұмыс орнына жарықтың (шамның) дұрыс түсуі. Әр жыл мезгілдеріне сәйкес денсаулықты сақтау;

7) үй айналасын көгалдандыру (ағаш отырғызу, гүлдер, бұталар). Олардың күтімі және олады қорғау;

8) ауа-райын бақылау (күн ашық, бұлтты, жаңбырлы, суық, жел). Жеке күнделікке күнделікті ауа-райындағы өзгерістерді белгілеп отыру. Сонымен қатар күннің шығуын, батуын белгілеу;

9) уақыт түсінігі: таңертең, күндіз, түс, кеш, түн;

10) жыл мезгілі: қыс, көктем, жаз, күз;

11) жыл мезгілдерінің ауысуы;

12) табиғатта болып жатқан күнделікті өзгерістерді бақылау: бақылау және серуендеу арқылы оқушылар табиғаттағы өзгерістер мен құбылыстарды білу керек: күз айларын атау, әр айдағы ауа-райындағы өзгерістерді айту (күн бұлтты, жаңбырлы, суыта бастады, құстар жылы жаққа ұшып кетті, ағаштарың жапырақтары сарғайды, жерге түсті т.с.с.). Күздегі адам еңбегі;

13) қыс айларын атай білу. Ай ішіндегі өзгерістерді (суық, боран, қар қалың, су қатты, өсімдіктер және аңдар жайлы);

14) көктем айларын атай білу. Табиғаттағы өзгерістерді айту (қар ереді, күн жылынды, ағаштар бүршік жарды, құстар жылы жақтан ұшып келді, бәйшешек шықты);

15) көктем айындағы адам еңбегі;

16) жаз айларын атай білу. Табиғаттағы өзгерістерді айту (күн ыстық, өсімдіктер гүлдеп тұр, жазғы жаңбыр, күннің күркіреуі, аңдардың, құстардың жазғы өмірі). Жаз айындағы адам еңбегі.

30. Біздің мектеп:

1) адамның дене мүшелері және оның күтімі. Мектептегі күн тәртібі, күн тәртібінде істелетін жұмыс түрлері, оқушылардың өзіне-өзі қызмет жасауы, оның мақсаты және мәні. Күн тәртібіндегі демалыс уақыттары, оның мақсаты мен мәні, бөлме ішіндегі тазалықты сақтау (бөлменің ауасын тазарту, жинау, жуу, сүрту, оқитын және ойнайтын бөлмелердің тазалығын сақтау). Мектеп жабдықтарына оқушылар ойнайтын және спорт алаңдарына сыныптағы жиһаздарға, оқулықтарға, оқу құралдарына ұқыптылықпен, жауапкершілікпен қарау;

2) сабақ кестесі. Кесте бойынша белінген уақыттар сағаты, минуты, жыл уақыттарын белгілеу (жыл, ай, апта, тәулік, сағат, минөт). Апта аттары. Күнтізбе-табель. Оқушы ережелері. Мектептің қоғамдық жұмысына қатысу;

3) адамның дене мүшелері (бас, мойын, дене, қол (оң, сол), қас, кірпік, ауыз (тіс және тіл), жақ, иек):

дене: арқа, кеуде, іш, бүйір (оң, сол), иық, мықын;

қолдағы және аяқтағы саусақ аттары; (шынтак, алақан, тізе, табан, тобық);

4) оқушының жеке бас гигиенасы: партада, орындықта дұрыс отыру, денесін тік ұстау;

5) іс-тәжірибе жұмыстары:

адамның дене мүшелерін ажырата білу (көрсетіп, атын атау);

жеке бас гигиенасын сақтай білу: көз, тіс гигиенасы, тамақтану, ұйқы гигиенасы.

Осы тақырыптарға сай кинофильм, бейнефильмдер көрсетіп талдау жасау.

31. Біздің қала (ауыл):

1) қаланың басты алаңы мен көшелері;

2) алаңның көрнекті жерлері, саяжайлар, ескерткіштер, мұражайлар т.с.с.;

3) қаладағы басты өндіріс орындары. Қаланың мәдени орталықтары: кітапхана, мұражай, театр т.с.с. Қаладағы жаңа үй құрылыстары. Құрылыстарда, зауытта, фабрикада істейтін адамдардың мамандықтары;

4) адам еңбегін жеңілдететін машиналар. Әр адамның еңбегінің, қоғамдық еңбектің маңызы мен мәні;

5) қаладағы (ауылдағы) көлік түрлері: Әуеде, жерде, суда. Көлік түрлерінде жұмыс істейтін адамдар олардың мамандығы. Көшеде жүру, жолдан өту тәртібі. Бағдаршам және оның маңызы. Жол белгілері: "Кіруге болмайды", "Жаяу жүргіншілер өтуге болмайды" т.с.с. Қоғамдық көліктермен жүру, кіру, шығу ережелері;

6) шамамен, шаңғымен сырғанайтын, ойын ойнайтын орындар. Қоғамдық көліктер тоқтайтын аялдамалар. Сулы және тайғанақ жолдармен жүру ерекшеліктері. Темір жолдан өту ережесі;

7) қоғамдық орындардағы оқушы тәртібі (көшеде, көлік ішінде, дүкенде, кітапханада т.с.с.);

8) оқушылардың мектептегі ертеңгіліктерге қатысуы.

32. Жануарлар әлемі:

1) үй жануарлары: мысық, ит, қоян, сиыр, шошқа, қой, жылқы. Олардың сыртқы ерекшеліктері (дене мүшелері, терісі т.с.с.). Олардың күтімі, қоректенуі, пайдасы. Үй жануарларының төлдері. Олардың адамға берер пайдасы, маңызы;

2) жабайы аңдар: ақ тиін, қасқыр, түлкі, аю, қоян, кірпі, көртышқан, арыстан, жолбарыс. Олардың сыртқы ерекшеліктері (дене мүшелері, терісі т.с.с.). Олардың қоректенуі, күтімі, пайдасы;

3) жабайы аңдардың үй жануарларынан айырмашылығы, салыстыру, сипаттау;

4) жыл мезгілдеріне байланысты аңдардың өмір сүру жағдайлары (қысқы ұйқы, үнгірде, інде ұйықтауы). Жабайы аңдардың пайдасы мен зияны;

5) жабайы аңдарды қорғау;

6) іс-тәжірибе жұмыстары:

серуенде үй жануарларын бақылау;

диафильмдер, бейнефильмдер көру, суреттермен жұмыс істеу;

тақырыптарға сай макеттер, көрнекі құралдар дайындау (сабақтан тыс кезде).

33. Туған ел:

1) біздің отанымыз- тәуелсіз Қазақстан республикасы. Бас қаласы - Астана. Ең ірі, мәдениет орталығы - Алматы қаласы. Қазақстан туы, елтаңбасы, әнұраны. Біздің республика көп ұлтты;

2) Қазақстанның бірінші президенті – Н. Ә. Назарбаев;

3) Қазақстандағы аталып өтетін мәнді оқиғалар мен мерекелер: 8 наурыз - аналар мерекесі, Наурыз - жыл басы, 1 мамыр - халықтар достығы мерекесі, 7 мамыр - ұландар

күні, 9 мамыр - Жеңіс күні, 1 маусым - дүниежүзілік балаларды қорғау күні, 30 тамыз - Конституция күні, 25 қазан - Республика күні, 1 қыркүйек - білім күні, 16 желтоқсан - Тәуелсіздік күні, 31 желтоқсан - жаңа жыл мерекесі;

4) мерекелік ертеңгіліктерді бақылау және оны өткізе білу.

34. Үй құстары және жабайы құстар:

1) үй құстары (үйрек, қаз, тауық):

олардың сыртқы түрінің ерекшеліктері, ұқсастығы, күтімі, пайдасы;

үй құстарының өсуі, көбеюі;

үй шаруашылығындағы құстардың пайдасы;

2) жабайы құстар (қараторғай, ұзақ, қарлығаш, торғай, қарға, суық торғай, сауысқан, көкек, үкі):

олардың сыртқы ерекшеліктері, күтімі, пайдасы, зияны. Олардың өмір сүру ортасы, қоректенуі;

қыстайтын және жылы жаққа қайтатын құстар. Оларды күту және қорғау;

3) іс тәжірибе жұмыстары:

құс фермаларына серуенге шығу, бақылау;

жабайы құстарды бақылау, олардың өмір сүру ортасымен танысу;

құстардың жылы жаққа ұшуын, көктемде келуін бақылау. Құстардың қысқы күтімі.

Диафильмдер, бейнефильмдерді көрсету;

тақырып бойынша "Үй құстары", "Жабайы аңдар" көрнекі құралдарын жасау (сабақтан тыс кезде).

5. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

35. Пәндік нәтижелер. Дайындық сыныптың соңында оқушылар:

1) оқушылар өзінің аты-жөнін;

2) отбасы мүшелерін, мұғалім, тәрбиешілердің аты-жөнін;

3) жеке бас гигиена ережесін;

4) амандасу түрлерін;

5) мектептегі тәртіп ережелерін (сабақта, жатақханада, асханада т.б.)

6) көшеден өту, көлікте жүру ережелерін, бағдаршам түстерінің мәнін;

7) мектептің айналасында өсіп тұрған ағаштардың атауын, бұталарды, гүлдерді айыруды;

8) елімізде өтетін атаулы күндер мен мерекелерді;

9) жыл мезгілдеріне байланысты өсімдіктерде болатын өзгерістерді: күзде жапырақтардың сарғаюын, түсуін білуі тиіс.

6. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

36. Пәндік нәтижелер. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) көшеде жүру тәртібін, жол айырма белгілерін, көшеден өтуді, үлкендермен көшеде бірге өтуді. Бағдаршамға қарап өтуді;
- 2) амандасу түрлерін;
- 3) мектеп ережесін сақтап, тәртіпті болуды (жатақханада, қоғамдық орындарда, көшеде);
- 4) өсімдіктерді, оладың құрылысын, пайдасын білу. Өсімдіктерді (дала өсімдіктері мен үй өсімдіктерін) ажырата;
- 5) киімдер мен аяқ киімдер күтімі жайында;
- 6) гербариймен жұмыс: өсімдіктердің құрылымын танып;
- 7) мұғалімдердің, тәрбиешілердің, дәрігердің, үй сыпырушылардың, аспаздардың мектепте атқаратын жұмыстары туралы;
- 8) сөз, сөз тіркестерін, сөйлемді дыбыстарды қадағалап, дұрыс айта білуі тиіс.

7. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

37. Пәндік нәтижелер. 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) өзі тұратын елінің (қала ауылының) аталуын білу. Өз республикасының астанасын;
- 2) жеке бас гигиенасын сақтап, күн тәртібін орындай;
- 3) амандасу, өз өтінішін білдіру, алғысын айта білу, кешірім сұрай;
- 4) көшеде жүру тәртібін білу, көшеден өту, көлікпен жүру, көше белгілерін білу " Байқаңыз балалар", "Жүруге болмайды", "Өтуге болмайды", "Темір жолдан өту" тәртібін;
- 5) тұрмыстық жабдықтарды пайдалана (Үтік, шаш кептіргіш, микроволновка, т.с.с);
- 6) өртке қарсы ережені колдана;
- 7) қоршаған ортадағы өсімдіктер мен аңдарды қорғай;
- 8) өсімдіктердің (бөлмедегі гүлдердің) күтімі, суғаруы, түбін қопсытуды;
- 9) үлкендермен, өз қатарларымен мәдениетті түрде сөйлесе;
- 10) өз тілегін, өтінішін білдіруді;
- 11) бақылау күнделігіне, жыл мезгілдері ішіндегі өзгерістерді мұғалімнің көмегімен бақылап, жазып отыруын;
- 12) күн тәртібін бұлжытпай орындау, қоғамдық орындарда тәртіп сақтай білу, үлкендерге және езінен кішілерге кемектесуді орындай;
- 13) сабақта, серуенде көргендерін, қызықты оқиғаны айтып беруді білуі тиіс.

38. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) берілген тапсырмаларды өздігінен орындай алуынан;
- 2) табиғатты қорғай білуінен;
- 3) отбасындағы қарттар мен балаларға қамқорлық жасауынан;
- 4) әдептілікті сақтау, сәлемдесу, өз өтінішін білдіру, кешірім сұрау, алғыс айта білуінен;

- 5) өзара достық қатынас туралы түсінуінен;
- 6) табиғат құбылыстарын, айналадағы әдемілікті сезіне білуінен;
- 7) меңгерген сөздік материалдарын ауызша айтып үйренуінен көрініс табады.

39. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

- 1) тапсырманы түсініп, орындай білуімен;
- 2) сұраққа жауап беріп, әңгімелесе білуімен;
- 3) оқу-тәжірибе үлескісінде далада, саябақта, кітапханада, тікелей табиғат аясында бақылау жүргізе алуымен;
- 4) тақырыптық серуендер, топсеруендер, әңгімелеу, музыка тындау, диафильмдер көру арқылы алған ақпараттарын шынайы өмірмен байланыстыра білуімен;
- 5) адамзат қоғамының өркендеуі үшін адам еңбектерінің маңыздылығы туралы түсінігімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 138-қосымша

Көру қабілеті бұзылған (көрмейтін және нашар көретін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Бейімделген дене шынықтыру" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 138-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. "Бейімделген дене шынықтыру" пәнінің оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. "Бейімделген дене шынықтыру" көру қабілеті зақымдалған балаларды (көзі көрмейтін және нашар көретін) арнайы оқыту және тәрбиелеудің жалпы білім беру компонентіне кіретін негізгі пәндердің бірі болып табылады.

3. Бейімделген дене шынықтыру – бұл көру қабілетінің бұзылуына шалдыққан адамдарды оңалтуға және қалыпты әлеуметтік ортаға бейімдеуге, олардың толыққанды өмірді сезінуіне кедергі болатын психологиялық тосқауылдарды жоюға бағытталған спорттық - сауықтыру іс-шаралар кешені.

4. Бұл бағдарлама көру қабілеті зақымдалған 0-4 сынып оқушыларына арналған.

5. Бейімделген дене шынықтырудың сабақтары санитарлық-гигиеналық және өртке қарсы талаптарға сай келетін спорттық объектілерде жүргізіледі (спорттық залдар, стадиондар, бассейндер; ашық спорттық аландар және т.б.). Осы объектілер тиісті

мемлекеттік бағдарламалардың жүзеге асуына қажетті спорттық бұйым мен құрал-саймандармен жабдықтардырылуы керек.

6. Көрмейтін және нашар көретін оқушыларға арналған "Бейімделген дене шынықтыру" пәннің негізгі мақсаты: қозғалыс белсенділігінің максималды еркінділігін, тиімділігін, үнемділігі мен қауіпсіздігін қамтамасыз ету, сондай-ақ оның кеңістікте еркін бағдарлау іс-әрекетін дамыту.

7. Қозғалыс икемділіктер мен дағдыларды қалыптастыру мақсаттардың шешілуі коррекциялық-компенсаторлық бағыттылыққа ие:

- 1) тұрақтылықты, статикалық және динамикалық тепе-теңдікті дамыту;
- 2) бағдарлау дағдыларын дамыту (есту және сипап сезу қабылдауын пайдалану арқылы);
- 3) коррекциялық-компенсаторлық даму және бұлшық ет-буын сезімдерін арттыру;
- 4) қозғалыстардың бөгеліп қалушылығы мен шектелгенділігін жою;
- 5) қозғалыс әрекеттерді орындау сапасын жетілдіру (соның ішінде қолдың күрделі қимыл-қозғалыс іс-әрекетін сапасын);
- 6) қозғалыс икемділіктер мен дағдылардың ауқымын арттыру;
- 7) дене тәрбиенің кемшіліктерін түзету.

8. Бейімделген дене шынықтырудың сабақтарында пәнаралық байланыстары бар құралдар қолданылады: балалардың ойлауын, сөйлеуін, зейінін, есін, математикалық қабілеттерін белсендіретін жаттығулар, ертегі және ойын терапиясында, тақырыптық ойын композицияларында орындалатын рөлдік қозғалыс функцияларына байланысты музыкалық-әдеби, хореографиялық, би жаттығулары.

9. "Бейімделген дене шынықтыру" пәнін оқыту барысында балалардың жас ерекшеліктері мен көру кемістігінің сипаты есепке алынады. Оларды мүмкіндіктерін жете зертегеннен кейін, медициналық тексерулердің, педагогикалық бақылаулардың және қорытынды бақылау сынақтардың нәтижелерін есепке ала отырып, оқушыларды екі топқа бөледі:

1) біріншісі – арнайы топ. Бұл топқа бағдарламалық материалды меңгеруде көптеген шектеулер қойылған;

2) екіншісі - негізгі топ.

10. Дене шынықтыру сабақтардың нәтижелілігін бақылау мақсатында әр сыныпта жылына екі рет балалардың дене дайындылық тексерісі жүргізіледі. Тексеріс қорытындылары талданады, дене дайындылығының анықталған кемшіліктерін жоюға әрекеттер жасалынады және барлық мәліметтер оқушыларға, ата-аналарға және педагогикалық ұжымға баяндалады.

11. Дене шынықтыру пәні бойынша баға қоюды қолданудың өзі балалардың өзіндік жетілуіне талаптандыруы қажет, олардың өз көрсеткіштерін жақсартуға талпынуын ынталандырып, дене жаттықтырудан қуанышты сезінуіне себепші болу керек. Жетістіктерді бағалау кезде балалардың оқу орта нормативтерін орындау сапасынан

гөрі, олардың өзіндік жеке дамуындағы қозғалыс қабілетінің даму қарқындығына көбірек көңіл бөлу керек.

12. Дене шынықтыру сабақтарынан уақытша босануды мектеп дәрігері ғана бере алады. Сабақтан уақытша босатылған оқушылар дене шынықтырудың кемшіліктерін түзетуге бағытталған жеке немесе топтық тапсырмаларды бөлек орындайды.

13. Көру қабілеті зақымдалған оқушаларға дене шынықтыру-сауықтыру іс-шаралары басқа да сабақтарда, үзіліс кезінде жүргізіледі, оған сергіту сәттер, жалпы жаттықтыру, қол моторикаға жаттығу жасау және т.б. жатады.

14. Көзі көрмейтін және нашар көретін балалардың дене шынықтыру бойынша сабақтан тыс жұмыс түрлеріне (көпшілікке арналған дене шынықтыру-спорт мерекелік іс шаралар, қолайлы бағдарлама бойынша құрастырылған сынып арасындағы сайыстар және т.с.с.) қатысуын қадағалап, соған үлкен назар аудару қажет.

15. Пәннің оқу жүктемесі:

кесте 1

№	Оқу пәні	Сыныптар бойынша сағаттар саны (1 аптада)				
		0	1	2	3	4
1.	Бейімделген д е н е шынықтыру	3	3	3	3	3

16. Спорттық құрал-жабдықтарға қойылатын талаптар:

1) көрмейтіндер үшін көзбен көретін ақпаратты дыбыстық ақпаратпен үйлестіру міндетті. Акустикалық бағдарлағыштарды қолдану ұсынылады – бұл секіруды, лақтыруды орындау үшін "дыбыстық бағдар беру" болады. Көзі көрмейтін оқушылар үшін спорттық залдың периметрі бойынша 100см биіктік бойымен жүруде, жүгіруде бағдар болатын тұтқаны орналастырады;

2) көрмейтіндер үшін дыбыс – басты бағдар беруші болғандықтан, залды арнайы дыбыстық құрал - жабдықтырмен қамтамасыз ету маңызды (зал қабырғаларды қорғаныш төсенішпен жабдықтау, еденге жұмсақ төсемді жабу);

3) залдар көлемі кем дегенде технологиялық талаптардың ең төмен мөлшерлеріне сай болуы тиіс. Зал төбесінің кейбір жақтарын, мүмкіндігіне қарай, перфорацияланған (тесілген) немесе қатпарлы акустикалық етіп жасау жөн болып саналады;

4) сонымен қатар, спорттық залда көзбен көретінге жатпайтын басқа да бағдар беруші кілттер болу керек, оларға еден фактурасының өзгеруі, дөңес әріптермен жазылған жазулар, ойын зоналарды белгілейтін хабарлама жолақтар және т.б. жатады;

5) жарық түсудің сапасы да маңызды. Жарық беретін арматураның жарығы шамадан тыс жарқын және жылтыр болуына жол бермеу қажет және терезелердің тым үлкен болмауын, жарықты қатты шағылыстыратын аймақтардың болмауын қадағалау керек. Жарақаттанудың немесе тікендердің кіріп кетудің мүмкіндіктерін толық жою үшін, еден беті мінсіз тегіс болуы міндетті;

б) залда құрал-жабдықтарға қол жеткізудің оңайлығын және оларды тасымалдау мүмкіндіктің болуын қамтамасыз ету тиіс.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

17. Негізгі гимнастика.

18. Гимнастикалық жаттығулар. Сап құру және сапқа қайта тұру. Бір қатар лекке сапқа тұру. Қатарда "бірінші-екінші" тәртібі бойынша санасу. Орнында тұрып адымдау. Адымдап жүру. Адымдап жүруді тоқтату. Бір қатар сапқа тұру. Шеңбер сапқа тұру.

19. Жалпы дамыту жаттығулары (заттарсыз):

1) бастапқы қалып: тік тұрып, аяқты алшақ қою (иіқтың енімен). Қолдардың негізгі қалыптары: алға қарай созу, екі жаққа созу, белге қою, бүгіп кеуде алдында ұстау, басқа, бастың артына қою;

2) тік қолдардың қозғаластары: алға, екі жаққа, жоғары, кері қарай. Иық және шынтақ буындардың қозғалыстары. Тізеден бүгілген аяқты көтеру. Тік аяқпен қозғалыстар жасау (оң және сол аяқпен): алға, бір жаққа, кері қарай;

3) денені бір жаққа қарай еңкейту. Қолмен тізеге таянып, гимнастикалық орындыққа таянып, денені алға қарай еңкейту (басты төмен түсіруге болмайды);

4) гимнастикалық орындық үстінде жаттығулар жасау. Гимнастикалық қабырғасының таяғынан ұстап, отырып, тұру. Гимнастикалық қабырғаға қырынан тұрып, бел деңгейіндегі таяқшаны ұстап алу. Аяқты алға қарай көтеру, кері қайтару, бір жаққа қарай көтеріңкіреу. Гимнастикалық қабырғасына алдымен тұрып, алға қарай еңкею, тізе деңгейдегі таяқшаны ұстап алу;

5) аяқ ұштарын қосу және ажырату. Аяқ ұшымен тұрып, көтерілу, жартылай отыру және осы күйден тіземен тұру қалыпқа ауысу. Аяқтарды біріктіру (алшақтау), алға қарай еңкею (басты түсіруге болмайды). Аяқтарды кезек-кезек көтеру, "Қарлығаш" қалыпқа еліктеп, тіземен тұрып, таяну;

б) шалқасынан жату қалыптан - жинақталу. Шалқасынан жатып жинақталу қалыпты ұстап алға-артқа аунау.

20. Үлкен доппен орындалатын жаттығулар:

1) доппен жасалатын негізгі қалыптар: допты қолында ұстап төмен, алға қарай, жоғары көтеру;

2) допты ары-бері домалату. Зал қабырғасының бойымен, одан 100-130 см қашықтықта бірнеше гимнастикалық орындықтарын бірінен кейін бірін қырынан қояды. Осылайша қалыптасқан коридорға екі бала бір-біріне қарама-қарсы отырып, аяқтарын кең алшайтып қояды. Олар допты көтермей, оны бір-біріне домалатады. Алғашқыда балалар арасындағы қашықтық 1-1,5 м құрайды, кейіннен бұл ара қашықтықты біртіндеп ұлғайтады;

3) допты қалқанға, қақпаға лақтыру. Секірген допты тауып алу және ұстап алу. Шеңберге аяқты айқастырып, отырып немесе аяқтарды алшақ қойып, тұрып, денені бұру арқылы допты шеңбер ішінде оңға-солға қарай өткізу.

21. Мүсінді қалыптастыратын жаттығулар. Аяқтың ұшымен жүру, қол буындары бастың артында ұстасқан, шынтақтары жан жақта, арқасы тіке, жауырындар жақындасқан. Бастапқы қалып – қабырғаға жақындап, желке, жауырын, жамбас, шынтақ және өкшені тигізіп тұру. Сол тұрған күйде алға қарай кету және қайта келу. Желке, жауырын, жамбас, шынтақ және өкшені қабырғаға тигізіп, тіке тұрып, қолдарды екі жаққа көтеру, қабырғаға желке мен жауырынды тигізіп, отыру.

22. Бағдарлауға бағытталған жаттығулар. Дыбыс белгісі бойынша жүру (10-15 м дейін). Дыбыс белгісінің артынан түрлі бағыт бойынша жүру. Зал қабырғасынан жарты қадам қашықтықты ұстап, залды айналып жүру. Қадам ұзындығын өзгерту арқылы жүру. Ұзындықтық түрлі бөліктерін жаңғырту (5, 10, 15 м). Орыннан түрлі қашықтыққа секіру. Тапсырыс бойынша допты түрлі қашықтыққа лақтыру:

1) өрмелеу және асып түсу. Гимнастикалық қабырғада еркін өрмелеу (жоғары, төмен). Гимнастикалық қабырғада төрт аяқтап өрмелеу. Шағын кедергіден асып түсу. Ұзындығы 50 см-ден кем емес кедергінің астынан өрмелеп немесе еңбектеп өту. Ойындар кезіндегі өрмелеу, еңбектеу және асып түсу;

2) жүру. Барлығымен бірге бір бағытта, жалпы қарқынды ұстаным, еркін жүру. Қарқынды жүру. Аяқтың ұшымен жүру. Бір-бірінің артынан жүру.

23. Жеңіл атлетика:

1) жүгіру. Баяу жүгіру. Мұғалімнің белгісі бойынша бағытты өзгертіп жүгіру. 2-3 реттен 10-20 м қашықтыққа жүгіру. Бір орында тұрып жай жүгіру – 30 сек. 2 рет. Ойын кезіндегі еркін жүгіру;

2) лақтыру. Үлкен допты екі қолмен ұстап, жерге, қабырғаға, жоғары лақтыру, соңынан қағып алу. Шағын доптарды, тастарды, кар кесектерін алыстық пен дәлдікке лақтыру. Дыбыс белгісімен бейнеленген сырыққа шағын шығыршықтарды лақтыру. Ойын кезінде допты лақтыру;

3) секіру. Гимнастикалық қабырғаның жанында тұрып, оның таяқшасынан ұстап, екі аяқпен секіру. Бір аяқпен кезек-кезен секіру (3-4 секіруден). Қолдар белде, аяқты бірге қойып, секіру және аяқты алшақ қойып, секіру. Секіру жібін бастан жоғары алға-артқа сермеу. Қозғалмай асулы тұрған және теңселіп жатқан ұзын секіру жібінен екі аяқпен секіру;

4) қолшанамен сырғанау.

24. Шанамен сырғанау жеріне қойылатын талаптар: ұзындығы 15-20 м тегіс еңіс жол, еңіс бұрышы - 5-10. Қолшаналарды ұстап, сапқа тұру.

25. Шана үстінде жасалатын жаттығулар. Отыру: шананы екі қолмен ұстап алу, аяқтарға тірену. Отыру: шананы екі қолмен ұстап алу, оң аяқты алға, сол аяқты артқа ұстау. Отыру: шананы екі қолмен ұстап алу, аяқтарды алға. Шанаға екіден отырып,

сырғанау; отыру: шананы екі қолмен ұстап алу, аяқтарды алға. Отыру: шананы екі қолмен ұстап алу, аяқтарды алға қою. "Шананың үстіне дұрыс отыру" атты практикалық сабақты жүргізу. Еркін сырғанау, еңіске сырғанау.

26. Ойындар:

1) "Допты көршіне бер". Жүруді аяқтанған соң, мұғалім балаларды бір-бір қатар екі карама-қарсы сапқа тұрғызады, допты бір-біріне беру шарттарын түсіндіреді. Екі қатар саптардың ара қашықтығы – 50-60см. Сап ішіндегі балалардың ара қашықтығы - 30-40см. Балаларға допты тек қолға беру керектілігін алдын ала айту қажет, қолды алға қарай созу арқылы. Допты лақтыруға тыйым салынады. Допты лақтырған адам, ойыннан шығады;

2) "Жақындаған кім". Балалар қол ұстасып, шеңберге тұрады, олар жүргізушіні таңдайды. Жүргізуші шеңбер ортасына тұрады, ал балалар бір-бірден оған жақындап келіп кетеді, әр бала жақындағанда жүргізушінің иығынан ұстап, "а", "о", "у", "е", "и", "ю" және т.б. дыбыстарды айтады. Жүргізушінің мақсаты: жақындаған баланы дауысынан танып айту. Үш-төрт баланы танып қойған жүргізушіге сыйлық беріледі;

3) "Орынға тез тұру". Мұғалімнің "Тараңдар!" командасы бойынша балалар залдың жан-жағына жүгіріп кетеді (волейбол алаңның тек бір жағында ған). "Сапқа тұр" командасы бойынша балалар сапқа тұрады және "Теңел!", "Тік тұр!" командаларын орындауды үйренеді. Мұғалім әр балаға командаларды орындауда дұрыс қалыпты ұстануға көмектеседі.

27. Дайындық сынып оқушысының даярлық деңгейіне қойылатын талаптар.
Нормативті талаптар:

1) дененің алға қарай еңкею деңгейі – 10см ден кем емес;

2) тепе-теңдік функциясы – 4-6 сек;

3) жылдамдылық – 12-14 рет;

4) қол буынның күші – 7-8 кг;

5) жалпы төзімділік – 25-30 сек;

6) орнынан алға қарай секірудің ұзындығы - 100-106 см.

7) оқушылар білуі тиіс: сабақтардың жүру орнын (зал, алаң); дене шынықтыру залында, спорт алаңында жүріс-тұрыс ережелерін; күн тәртібі мен жеке тазалық туралы мәліметтерін; қатар, лек, сап, бағана туралы түсініктерін; саптағы өз орнын; негізгі тұру қалыптарын; қолдардың негізгі қалыптарын;

8) оқушылар жасай алу тиіс: залға ұйымдасқан түрде кіру; колоннамен (саппен) жүру; сапқа тұру.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

28. Негізгі гимнастика.

29. Гимнастикалық жаттығулар. Сап құру және сапқа қайта тұру. Бір қатар лекке (сапқа) тұру. "Бірінші-екінші" тәртібі бойынша санасу. Орнында тұрып адымдау.

Адымдап жүру. Адымдап жүруді тоқтату. Бір бағанаға тұру. "Сапқа тұр!", "Тік тұр!", "Еркін тұр!", "Тарандар!" командаларын орындау. Шеңберге тұру.

30. Жалпы дамыту жаттығулары (затсыз). Бастапқы қалып: тік тұрып, аяқты алшақ қою (иықтың енімен). Қолдардың негізгі қалыптары: алға қарай созу, екі жаққа созу, белге қою, бүгіп кеуде алдында ұстау, басқа, бастың артына қою. Тік қолдардың қозғаластары: алға, екі жаққа, жоғары, кері қарай. Иық және шынтақ буындардың қозғалыстары. Тізеден бүгілген аяқты көтеру. Тік аяқпен қозғалыстар жасау (оң және сол аяқпен): алға, бір жаққа, кері қарай. Денені бір жаққа қарай еңкейту. Қолмен тизеге таянып, гимнастикалық орындыққа таянып, денені алға қарай еңкейту (басты төмен түсіруге тыйым салынады).

31. Гимнастикалық орындық жанында жаттығулар жасау. Гимнастикалық қабырғасының таяғынан ұстап, отырып, тұру. Гимнастикалық қабырғаға қырынан тұрып, бел деңгейіндегі таяқшаны ұстап алу. Аяқты алға қарай көтеру, кері қайтару, бір жаққа қарай көтеріңкіреу. Гимнастикалық қабырғасына алдымен тұрып, алға қарай еңкею, тізе деңгейіндегі таяқшаны ұстап алу. Аяқ ұштарын қосу және ажырату. Аяқ ұшымен тұрып, көтерілу, жартылай отыру және осы күйден тіземен тұру қалыпқа ауысу. Аяқтарды біріктіру (алшақтау), алға қарай еңкею (басты түсіруге болмайды). Аяқтарды кезек-кезек көтеру, "Қарлығаш" қалыпқа еліктеп, тіземен тұрып, таяну. Шалқасынан жату қалыптан - жинақталу. Шалқасынан жатып жинақталу қалыпты ұстап алға-артқа аунау.

32. Үлкен доппен орындалатын жаттығулар:

1) допты домалату. Зал қабырғасының бойымен, одан 100-130 см қашықтықта бірнеше гимнастикалық орындықтарын бірінен кейін бірін қырынан қояды. Осылайша қалыптасқан дәлізге балалар екеуден бір-біріне қарама-қарсы отырып, аяқтарын кең алшайтып қояды және допты көтермей, оны бір-біріне домалатады. Алғашқыда балалар арасындағы қашықтық 1-1,5 м құрайды, кейіннен бұл ара қашықтықты біртіндеп ұлғайтады;

2) лекте (сапта), бағанада тұрып, допты бастан асырып, артта тұрған балаға беру. Допты қалқанға, қақпаға лақтыру. Секірген допты тауып алу және ұстап алу. Аяқты айқастырып, шеңберге отырып немесе аяқтарды алшақ қойып тұрып, денені бұру арқылы допты шеңбер ішінде оңға-солға қарай өткізу.

33. Мүсінді қалыптастыратын жаттығулар. Аяқтың ұшымен жүру, қол буындары бастың артында ұстасқан, шынтақтары жан жақта, арқасы тіке, жауырындар жақындасқан. Залдың әр түрлі жақтарында орналасқан дыбыстық белгілерге бағдарлап, жартылай отыру қалпында жүру (арқаны түзу ұстау). Қабырғаға жақындап, желке, жауырын, жамбас, шынтақ және өкшені тигізіп тұру қалпынан алға қарай кету және қайта келу. Желке, жауырын, жамбас, шынтақ және өкшені қабырғаға тигізіп, тіке

тұрып, қолдарды екі жаққа көтеру, қабырғаға желке мен жауырынды тигізіп, отырып-тұру. Желке, жауырын, жамбас, шынтак және өкшені қабырғаға тигізіп, тіке тұру, осы қалыптан денені оңға, солға еңкейту.

34. Бағдарлауға бағытталған жаттығулар. Дыбыс белгісі бойынша жүру (10-15 м дейін). Дыбыс белгісінің артынан түрлі бағыт бойынша жүру. Зал қабырғасынан жарты қадам қашықтықты ұстап, залды айналып жүру. Қадам ұзындығын өзгерту арқылы жүру. Ұзындықтық түрлі бөліктерін жаңғырту (5, 10, 15 м). Орыннан түрлі қашықтыққа секіру. Тапсырыс бойынша допты түрлі қашықтыққа лақтыру:

1) өрмелеу және асып түсу. Гимнастикалық қабырғада еркін өрмелеу (жоғары, төмен). Гимнастикалық қабырғада төрт аяқтап өрмелеу. Шағын кедергіден асып түсу. Ұзындығы 50 см-ден кем емес кедергінің астынан өрмелеп немесе еңбектеп өту. Ойындар кезіндегі өрмелеу, еңбектеу және асып түсу.

35. Жеңіл атлетика:

1) жүру. Мұғалімнің артынан бір қалыпты орташа қарқынды ұстанып, бір қатар құрып, залды айналып жүру. Бір қатар құрып, қол ұстасып, жүру. Шеңберге тұрып, қол ұстасып, айналып жүру. Зал қабырғасынан бір қадам алшақ жүріп, залды айналып жүру. Залдың әр жерінде жатқан спорттық төсеніштерді айналып, залдың бір жағынан қарама-қарсы жағына өту;

2) жүгіру. Баяу жүгіру. Мұғалімнің белгісі бойынша бағытты өзгертіп жүгіру. 2-3 реттен 10-20 м қашықтыққа жүгіру. Бір орында тұрып жай жүгіру – 30 сек 2 рет. Ойын кезіндегі еркін жүгіру;

3) лақтыру. Бір және екі қолмен лақтыруды орындау үшін түрлі заттарды дұрыс ұстап тұру. Үлкен допты екі қолмен ұстап, жерге, қабырғаға, жоғары лақтыру, соңынан қағып алу. Бір орында тұрып, шағын допты қабырғаға оң және сол қолмен лақтыру. Дыбыс белгісімен бейнеленген сырыққа шағын шығыршықтарды лақтыру. Ойын кезінде үлкен және шағын доптарды лақтыру;

4) секіру. Гимнастикалық қабырғаның жанында тұрып, оның таяқшасынан ұстап, екі аяқпен секіру. Бір аяқпен кезек-кезен секіру (3-4 секіруден). Қолдар белде, аяқты бірге қойы секіру және аяқты алшақ қойып секіру. Секіру жібін бастан асып жоғары алға-артқа сермеу. Қозғалмай асулы тұрған және теңселіп жатқан ұзын секіру жібінен екі аяқпен секіру. Бір орынан секіру.

36. Ойындар:

1) "Аюлар мен аралар". Балалар тобының жартысы - "аюлар", қалғандары – "аралар". "Аюлар" ара балын жеу үшін "ағаштар" үстіне өрмелеп шығады (орындықтардың үстіне шығып тұрады). Сол кезде "аралар" ұшып келеді де, "аюларды" шағады (қолдарын тигізеді). "Аюлар" өз "апандарына" (жерге сызып қойылған) жүріріп кетеді. "Апанда" аюды аралар шақпайды. "Аюлар" балды жеуге 2-3 рет барады. "Шағылған аюлары" аз командасы ойын жеңімпазы болып атанады;

2) "Аяғынды сулап алма" Алаңда немесе залда еден бетіне "бұлақ" саламыз. "Бұлақтың" ені бір жерде 2 қадам болса, басқа жерде – 3 қадам, ал ең енді жерінде - 4 қадам. Балалар "бұлақтан" секіру керек. Бұлақтың ең енді жерінен секіріп, "аяғынды сулап алмаған" бала ойын жеңімпазы болып шығады.

37. 1-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар. Нормативті талаптар:

- 1) дененің алға қарай еңкею деңгейі – 10 см-ден кем емес;
- 2) тепе-теңдік функциясы – 4-6 сек;
- 3) жылдамдылық – 12-14 рет;
- 4) қол буынның күші – 7-8 кг;
- 5) жалпы төзімділік – 25-30 сек;
- 6) орнынан алға қарай секірудің ұзындығы - 106-110 см.;

7) оқушылар оқушылар білуі тиіс: күн тәртібі мен жеке тазалық тұралы мәліметтерін; қатар, лек, сап, бағана тұралы ұғымдарын; негізгі тұру қалыптарын; "Сапқа тұр!", "Тік тұр!", "Еркін тұр!", "Тараңдар!" командалардың орындалуын; жүру, жүгіру, секіру, лақтыру дегенді; жеңіл атлетика сабақтарында және жалпы дене шынықтыру сабағында жүріс-тұрыс ережелерін; шаңғы тебу сабағына қалай дайындалу керектілігін; ойын ережелерін және оларды сақтау қажеттілігін;

8) оқушылар жасай алу тиіс: күн тәртібін орындауды және жеке тазалық ережелерін сақтап жүруді; ұйымдасқан түрде кіруді; бір қатар колоннамен (саппен) жүруді; сапқа тұруды; мұғалімнің ауызша нұсқасы бойынша қарапайым негізгі қалыптарды орындауды; негізгі қалыпты орындауда және жүруде мүсінді түзу ұстауды; гимнастикалық орындықтың үстінде жүргенде тепе-теңдікті ұстауды; жүруді жүгірумен кезектестіруді; бір және қос аяқпен секіруді; бір орнында тұрып, допты бір қолмен лақтыру; белсенді қозғалыс ойын барысында мұғалімнің басшылығымен мақсатты әрекет жасай алуы тиіс.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

38. Негізгі гимнастика:

39. Гимнастикалық жаттығулар. Сап құру және сапқа қайта тұру. Бір қатар сапқа (лекке) бойына сәйкес тұру. Оңға, солға бұрылу. Шеңберге тұру. "Сапқа тұр!" командасы бойынша сапқа тез тұру. Қол ұстасып тұрып, бір лектен шеңберге тұру. Лекті (сапты) қайта құру. "Сапқа тұр!" "Тік тұр!", "Еркін тұр!", "Тараңдар!" командаларын орындау.

40. Жалпы дамыту жаттығулары (затсыз):

1) қолдардың негізгі қалыптары: алға қарай созу, екі жаққа созу, белге қою, бүгіп кеуде алдында ұстау, басқа, бастың артына қою. Қол қозғаластары: алға, екі жаққа, жоғары, кері қарай;

2) иықты көтеру және төмен түсіру. Иықты алға, артқа қарай жылжыту. Иық және шынтақ буындардың қозғалыстары;

3) басты алға, артқа еңкейту, оңға-солға бұру. Денені алға, оңға-солға еңкейту. Түрлі бастапқы қалыптан денені оңға, солға бұру;

4) тік аяқты алға, бір жаққа қарай көтеру, қайта қою. Тізеден бүгілген оң (сол) аяқты алға қарай көтеру. Аяқ ұшымен көтерілу және одан өкшемен тұруға ауысу. Жартылай отыру. Отырып тұру. Отырып таяну. Жартылай отырып, жинақталу; отырып, жинақталу;

5) шалқасынан жату қалыптан - жинақталу. Шалқасынан жатып жинақталу қалыпта алға-артқа аунау. Отырып, жинақталу қалыптан алға-артқа аунау. Отырып, таяну қалыптан алға-артқа аунау (басты жерге тигізбеу қажет). Отырып, таяну қалыптан артқа аунау және қайта алға аунап, отырып, жинақталу қалпына келу. Үйренген қозғалыстарды бір-бірімен қарапайым түрде үйлестіру.

41. Үлкен доппен орындалатын жаттығулар. Допты қолмен ұстап тұрып, түрлі бастапқы қалыптарға тұру. Лекте (сапта), бағанада тұрып, допты бастан асырып, артта тұрған балаға беру. Допты жерге соғу, жоғары лақтыру, қабырғаға лақтыру. Допты бір-біріне домалату: шеңбер ішінде, ара қашықтығы 3-4 қадам екі қатар арасында.

42. Мүсінді қалыптастыратын жаттығулар:

1) аяқтың ұшымен жүру (арқаны түзу ұстау), қолдары белде. Табанның сыртқы жағымен шеңбер айналып жүру, жауырындарды қосу. Тік қолдармен артқа айналма қозғалыстар жасап, шеңбер айналып жүру (басты тік ұстау, дистанцияны сақтау);

2) желке, жауырын, жамбас, және өкшені қабырғаға тигізіп, тіке тұрып, денені оңға, солға еңкейту. Баспен жүк (100-150г.) ұстап, желке, жауырын, жамбас, өкшені қабырғаға тигізіп, қабырғаға арқа беріп тұру, осы қалыпта аяқты кезек-кезек көтеру;

3) гимнастикалық қабырғада асылу. Қол қозғалыстары: белге, екі жаққа қарай, арқа артына. Ені 20 см. жолмен жүру. Орындыққа тұру және одан түсу;

4) жерде жатқан тақтай үстінде жүру. Жерде жатқан арқан үстінде жүру. Гимнастикалық таяқ үстінде табан ортасымен тұрып, аяқтың ұшынан өкшеге ауысу.

43. Бағдарлауға бағытталған жаттығулар. Дыбыс белгісі бойынша жүру (10-15м дейін). Жүру жылдамдылығын өзгертіп, дыбыс белгісінің артынан түрлі бағыт бойынша жүру. Зал қабырғасынан жарты қадам қашықтықты ұстап, түрлі қарқынмен залды айналып жүру. Қадам ұзындығын өзгерту арқылы жүру. Мұғалім дауысына бұрылу. Мұғалімнің есептеуі бойынша қолдарды дұрыс қою:

1) өрмелеу және асып түсу. Гимнастикалық қабырғада еркін өрмелеу (жоғары, төмен). Гимнастикалық қабырғада төрт аяқтап өрмелеу. Шағын кедергіден асып түсу. Ұзындығы 50 см-ден кем емес кедергінің астынан өрмелеп немесе еңбектеп өту. Ойындар кезіндегі өрмелеу, еңбектеу және асып түсу.

44. Жеңіл атлетика:

1) жүру. Жылдамдылықты өзгертіп жүру. Қолдарды түрлі қалыпқа қойып жүру: белге, иыққа, кеуде алдына, бастың артына. Мұғалімнің командалары бойынша жүру бағытын өзгертіп жүру;

2) жүгіру. Жүгіру кезіндегі қолдардың дұрыс қозғалыстарын үйрену. Бір орнында баяу жүгіру 10-20 м. 2-3 реттен. 2-3 реттен 15-20 м. қашықтыққа жүгіру. Мұғалімнің белгісі бойынша бағытты өзгертіп жүгіру. Баяу жүгіру – 1 минуттан 2 рет;

3) лақтыру. Үлкен допты бастың артынан алға қарай лақтыру және төменнен жоғары қабырғаға лақтыру. Үлкен допты екі қолмен ұстап, жерге, қабырғаға, жоғары лақтыру, соңынан қағып алу. Шағын доптарды, тастарды, кар кесектерін алыстық пен дәлдікке лақтыру. Дыбыс белгісімен бейнеленген сырыққа шағын шығыршықтарды лақтыру. Ойын кезінде допты лақтыру;

4) секіру. Бір орнында тұрып, екі аяқпен секіру және алға қарай секіріп жүру, қолдары белде. Орыннан ұзындыққа секіру және жұмсақ қону. Секірмек қысқа жіп арқылы екі аяқпен бір орында секіру, 10-15секіруден 2 серия, сериялар арасы 1,5 минут . 90 айналып, екі аяқпен бір орында секіру (5-6 рет). 2-4 қадам жасап, секіру. Орындық үстінен секіру. Ойын кезінде секіру.

45. Шаңғы тебуге дайындық: шаңғыны иыққа қойып, жүру. Бір бірінің артынан жаттықпа шаңғы жолымен шаңғымен сырғанап, жүру (бір сабақта 05-08км). Шаңғымен жайлап басып жүру техникасы. Шаңғының ұштарын айнала "аттау" арқылы бір орнында тұрып, бұрылу. Негізгі тұрыс қалыпта тұрып, жаттықпа жолмен түсу.

46. Ойындар:

1) "Тыйым салынған қозғалыс". Оқушылар бір орнында тұрып немесе жүріп, мұғалім көрсеткен қозғалыстардың барлығын қайталап орындайды, бір қозғалыстан басқасын, мысалы, қолдарды белге қоюдан басқасын – бұл тыйым салынған қозғалыс. Қателескен бала бағананың соңына тұрады, ал ойын ары қарай жалғасады;

2) "Дауыстан тану". Балалар шеңберге тұрады. Біреуі шеңбер ортасына тұрады. Балаларға үй және жабайы жануарларды атауды ұсынады. Ойыншылардың әрқайсысы қандайда бір жануарды атайды. Сол айтылған сөзден (дыбыс белгісі) ортадағы жүргізуші сөзді айтқан баланың атын атайды. Ойынды бірнеше рет қайталауға болады, сол кезде дыбыс белгілерін басқа сөз топтардан алады, сондай-ақ спорттық терминологиясын да пайдалануға болады. Ең көп дауысты таныған жүргізуші жеңеді.

47. 2-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар. Нормативті талаптар:

- 1) дененің алға қарай еңкею деңгейі – 8см ден кем емес;
- 2) тепе-теңдік функциясы – 6-8 сек;
- 3) жылдамдылық – 14-16 рет;
- 4) қол буынның күші – 8-10 кг;
- 5) жалпы төзімділік – 30-35 сек;
- 6) орнынан алға қарай секірудің ұзындығы - 110-112 см;

7) ыршып, секіру - 21-23 см

48. Оқушылар:

1) қатардағы өз орнын; саптық командаларын; саптағы "бағыттаушы" және "соңында жүруші" туралы түсініктерді;

2) дұрыс мүсін туралы түсінікті;

3) лек дегеніміз не;

4) жүру және жүгіру кезінде, шаңғы тебуде дұрыс тыныс алуды;

5) жеңіл атлетика, шаңғы тебу сабақтарында жүріс-тұрыс ережелерін білуі тиіс.

49. Оқушылар:

1) мұғалімнің ауызша нұсқасы бойынша қарапайым негізгі қалыптарды орындауды;

2) саптық командаларын орындауды: оңға, солға қарай бұрылуды; негізгі қалыпты орындауда және жүруде мүсінді түзу ұстауды; бір қатар колоннамен (саппен) жүруді; лек құрып, сапқа тұруды;

3) жаттығуларды орындауда тыныс алуды үзбеді; шаңғыны аяқ киімге бекітуді және шешіп алуды;

4) шаңғының ұштарын айнала "аттау" арқылы бір орнында тұрып, оңға бұрылуды жасай алу тиіс.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

50. Негізгі гимнастика.

51. Гимнастикалық жаттығулар. Сап құру және сапқа қайта тұру. Оң және сол фалангалар туралы түсінік. Қатарда тұрып, оңға, солға, ортаға теңелу. Рапорт (баянат) беру. "Теңел!", "Тік тұр!", "Еркін тұр!" командаларын орындау. "Бірінші-екінші" тәртібі бойынша санасу. Орында тұрып, бір аяқтың өкшесімен, ал екінші аяқтың ұшымен оңға, солға бұрылу. Аяқтарды тақап жүру арқылы адымдап, қатардағы аралықты алшақтату және жақындату. Бір орнында адымдау және "бір-екіге" тоқтау. 90 - ға бұрылу.

52. Жалпы дамыту жаттығулары (затсыз):

1) бас, қол, дене және аяқтардың негізгі қалыптары мен қозғалыстары. Қол қозғалыстары: қолдарды біріктіріп, 4-ке дейін санауға алға қарай созу, жоғары көтеру, түсіру. Қолдарды алдыңғы және бүйір жақта айналдыру. Қолдарды арқанын артына тік ұстап, денені оңға-солға бұру. Денені бұрып, оң-сол аяққа қарай еңкею;

2) гимнастикалық орындықтың жанында жаттығулар жасау. Гимнастикалық қабырғасының таяғынан ұстап, отырып, тұру. Гимнастикалық қабырғаға қырынан тұрып, бел деңгейіндегі таяқшаны ұстап алу. Аяқты алға қарай көтеру, кері қайтару, бір жаққа қарай көтеріңкіреу. Гимнастикалық қабырғасына алдымен тұрып, алға қарай еңкею, тизе деңгейдегі таяқшаны ұстап алу;

3) аяқ ұштарын қосу және ажырату. Аяқ ұшымен тұрып, көтерілу, жартылай отыру және осы күйден тіземен тұру қалыпқа ауысу. Аяқтарды біріктіру (алшақтау), алға

қарай еңкею (басты түсіруге болмайды). Аяқтарды кезек–кезек көтеру, "Қарлығаш" қалыпқа еліктеп, тіземен тұрып таяну;

4) шалқасынан жату қалпынан - жинақталу. Шалқасынан жатып жинақталу қалыпты ұстап алға-артқа аунау.

53. Акробатикалық жаттығулар:

1) отырып, жинақталу. Бастапқы қалып – аяқты созып, отыру, қолдар екі жақта. Аяқ табандарын алшақтату, аяқтарды тізеден бұғу, қолмен аяқты сирақ жағынан ұстап, құшақтап алу, тізелерді кеудеге қарай көтеру, басты алға қарай еңкейту (тізе арасына);

2) жатып, жинақталу. Бастапқы қалып – шалқасынан жату, қолдар жерде дене бойымен созылған. Аяқтарды бұғу және қолмен аяқты сирақ жағынан ұстап, құшақтап алу, тізелерді кеудеге қарай көтеру, басты алға қарай еңкейту (тізе арасына);

3) жартылай отырып, жинақталу. Бастапқы қалып – аяқтарды алшақтату, қатар қою. Бар табанмен отыру, аяқты тізеден төмен құшақтау, тізелерді кеудеге қысу, басты төмен түсіру (тізелер арасына), иекті кеудеге қысу;

4) алға, артқа қарай аунау. Жаттығулар бір қатар төселінген үш төсеніш (мат) үстінде орындалады. Жаттығулар қатаң түрде жеке орындалады. Отырып, жинақталу қалпынан артқа аунап, алға қарай аунап, отырып, таяну қалпысына ауысу. Тіземен тұру қалпынан оңға-солға қарай ауысу. Бір жаққа қарай аунау.

54. Үлкен доппен орындалатын жаттығулар:

1) доппен негізгі қалыптарды жасау: допты екі қолмен төмен, алдында, жоғары ұстау;

2) допты домалату. Зал қабырғасының бойымен, одан 100-130 см қашықтықта бірнеше гимнастикалық орындықтарын бірінен кейін бірін қырынан қояды. Осылайша қалыптасқан коридорға балалар екеуден бір-біріне қарама-қарсы отырып, аяқтарын кең алшайтып қояды. Олар допты көтермей, оны бір-біріне домалатады. Алғашқыда балалар арасындағы қашықтық 1-1,5 м құрайды, кейіннен бұл ара қашықтықты біртіндеп ұлғайтады;

2) допты қалқанға, қақпаға лақтыру. Секірген допты тауып алу және ұстап алу. Аяқты айқастырып, шеңберге отырып немесе аяқтарды алшақ қойып, тұрып, денені бұру арқылы допты шеңбер ішінде оңға-солға қарай өткізу.

55. Мүсінді қалыптастыратын жаттығулар. Қолдармен түрлі қозғалыстарды жасап тұрып, аяқтың ұшымен көтерілу. Аяқтың екі өкшесімен, бір өкшесімен тұру. Гимнастикалық орындық үстінде жүру: алға қарап, арқамен алдыға қарай, қырындап, ауыспалы адым арқылы, аяқтың ұшымен. Баспен 300-400г салмағы бар жүкті ұстап тұру. Басына жүк қойып, жүру. Гимнастикалық орындықта еш таянбай отыру, бір аяқ тіке, екіншісі – бүгілген. Аяқтың ұшымен алға қарай жүру, 180 бұрылып, артқа қарай жүру.

56. Бағдарлауға бағытталған жаттығулар. Дыбыс белгісі бойынша жүру (10-15м дейін). Дыбыс белгісінің артынан түрлі бағыт бойынша жүру. Зал қабырғасынан жарты

қадам қашықтықты ұстап, залды айналып жүру. Қадам ұзындығын өзгерту арқылы жүру. Ұзындықтық түрлі бөліктерін жаңғырту (5, 10, 15м). Орыннан түрлі қашықтыққа секіру. Тапсырыс бойынша допты түрлі қашықтыққа лақтыру:

1) өрмелеу және асып түсу. Гимнастикалық қабырғада еркін өрмелеу (жоғары, төмен). Гимнастикалық қабырғаға еңіс бұрышы 20-25 бойынша тақап қойылған гимнастикалық орындықтан өрмелеу, гимнастикалық қабырғасына ауысу (басты түзу ұстау). Шағын кедергіден асып түсу. Ұзындығы 50 см-ден кем емес кедергінің астынан өрмелеп немесе еңбектеп өту. Ойындар кезіндегі өрмелеу, еңбектеу және асып түсу. Арқанда асылу – арқан түйінінен қолмен, аяқпен ұстау арқылы асылу. Арқанмен 2 м. дейін өз еркінше өрмелеу. Кедергіледен өрмелеп өту. Ойындар кезіндегі өрмелеу, еңбектеп кіру және асып түсу.

57. Жеңіл атлетика.

1) жүру. Қол-аяқты дұрыс қозғалтып, жүру. Аяқ санын жоғары көтеріп, жүру. Қалыпты жүруді аяқтың ұшымен кезектестіріп, жүру. Аяқты айқас басып, адымдау. Жүру мен жүгіруді кезектестіру (100 метрге дейін). Залдың әр жерінде жатқан спорттық төсеніштерді, түрлі заттарды айналып, түрлі бағытта ары-бері жүру;

2) жүгіру. Бір орнында тез жүгіру: 4-6 секундтан 2-3 рет. Бір орында жай жүгіру: 30 -40 секунд 2-3 рет. Биік старт. Секіріп, жүгіру (әр бес қадам сайын). Үдеу қосып, жүгіру. Бір қалыпты қарқынмен жүгіру: 30секунд 2-3 рет. Баяу жүгіру: 2 минуттан 2-3 рет. Қалыпты өзгертіп жай жүгіру: алдымен, артымен, қырыннан;

3) секіру. Гимнастикалық қабырғаның жанында тұрып, оның таяқшасынан ұстап, екі аяқпен секіру. Бір аяқпен кезек-кезен секіру (3-4 секіруден). Қолдар белде, аяқты бірге қойып секіру және аяқты алшақ қойып секіру. Секіру жібін бастан асып жоғары алға-артқа сермеу. Қозғалмай асулы тұрған және теңселіп жатқан ұзын секіру жібінен екі аяқпен секіру. Бір орынан секіру. Жүгіріп барып ұзындыққа екпінмен секіру. Секірімек жіп арқылы 3-4 рет аттап, жоғарыға секіру, аяқты бүгіп, төсенішке қону;

4) лақтыру. Лақтыру бағытына қырыннан тұрып, допты бір орныннан лақтыру. 3-5 метр қашықтықтан допты қалқанға лақтыру. Шағын допты алысқа лақтыру.

58. Шаңғы дайындығы: шаңғыны иыққа қойып, жүру. Шаңғымен адымдап басу, сырғанай басып жүру. Екі адымды кезекпе-кезек басу әдісін үйрену (таяқтарсыз). Шаңғының ұштарын айнала "аттау" арқылы бір орнында тұрып, оңға-солға бұрылуды жаттықтыру. Еңіс бұрышы 10-12 көлбеу жазықтыққа түзу және қиғаш басып, көтерілу. Негізгі тұрыс қалыпты ұстанып, тіктігі 8 дейін беткейден жаттықпа жолмен түсу. Асықпай баяу жүру – бір сабақта 1км.

59. Ойындар.

1) "Аңшылар мен үйректер". Екі команда: "аңшылар" және "үйректер". "Аңшылар" шеңбер құрып, тұрады, олардың аяқ ұштарының алдынан сызық жүргізілген. "Үйректер" шеңбер ішінде өз қалаулары бойынша жүреді. Олардың мойындарында кішкентай қоңыраулар асылған. "Аңшылардың" біреуінде волейбол добы бар.

Мұғалімнің белгісі бойынша "аңшылар" доп лақтырып, "үйректерге" тигізуге тырысады. "Аңшы" "үйрекке" доп тигізсе, сол үйректің орнына тұрады. "Үйрек" ролінде ұзағырақ уақыт болған балалар жеңеді;

2) "Пішіндер". Ойыншылар қол ұстасып, шеңберге тұрады. Жүргізуші шеңбер ортасына тұрады. Мұғалімнің бірінші белгісін берген кезде балалар шеңбер бойы оңға қарай айналып жүреді. Олар қарқынын өзгертіп жүреді. Мұғалім тағы да белгі береді – балалардың барлығы тоқтап, қандайда бір кейіпте, "пішінде" тұрып қалады. Тоқтаған кезде мұғалімнің (жүргізушінің) қасында тұрып қалған бала оның орнына жүргізуші болып аталады. Ойын жалғасады, енді балалар шеңбер бойымен басқа жаққа қарай айналып жүреді.

60. 3-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар. Нормативті талаптар:

- 1) еденге жету кездегі иілгіштік – 2 см ден кем емес;
- 2) тепе-теңдік функциясы – 12-14 сек;
- 3) жылдамдылық – 15-16 рет;
- 4) қол буынның күші – 16-18 кг (ұлдар), 13-15 кг (қыздар);
- 5) жалпы төзімділік – 40-50 сек. (ұлдар), 30-40 сек. (қыздар);
- 6) орнынан алға қарай секірудің ұзындығы – 124-126 см. (ұлдар), 116-118см (қыздар);
- 7) ыршып, секіру -25-26 см. (ұлдар), 21-22 см.(қыздар).

61. Оқушылар:

- 1) саптық командаларын;
- 2) жүру, жүгіру, секіру кезіндегі дене мүшелер қалыптарын;
- 3) шаңғы құрал-жабдықтарын; шаңғыны, шаңғы таяқтарын өз бойына сай қалай таңдау керек, шаңғы тебуші қалай киіну керек екенін;
- 4) 2-3 үйреніп алған ойындардың мазмұны мен ережесін білуі тиіс.

62. Оқушылар:

- 1) аттап басу арқылы оңға-солға бұрылыс жасауды;
- 2) биік стартты жасауды, 2 мин. баяу жүгіруді. 30 м. тез жүгіруді; бір аяқпен итерілу арқылы алға және жоғары жаққа секіріп, екі аяққа қонуды;
- 3) бір орнында тұрып, шағын допты оң, сол қолмен лақтыруды;
- 4) шаңғы мен таяқтарды дұрыс таңдауды;
- 5) аяқтың өкшесімен айналып, оңға-солға қарай бұрылуды;
- 6) шаңғымен 0,5-1км дейін жүруді және негізгі қалыпқа тұрып, төмен түсуді;
- 7) мұғалімнің бақылауымен қарапайым ойындарды ойнауды жасай алуы тиіс.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

63. Негізгі гимнастика.

64. Гимнастикалық жаттығулар. Сап құру және сапқа қайта тұру. Рапорт беру. 3 жыл бойы үйренген сап құруды және сапқа қайта тұруды жетілдіру. Бір қатарда (лекте) 3-ке, 4-ке санасу.

65. Сапта (қатарда) "6 – 4 – 2 - орында", "9 – 6 – 4 - орында" тәртібі бойынша санасу және санасу бойынша шығу. Айналып бұрылу. Бір шеңберден екі шеңберге тұру. Жүру (жүгіру) кезінде лекке жиналу, бір бағанадан тұратын қатарға тұру, шеңбер құру. Қарама-қарсы және қиғашынан жүру. Педагогтың белгісі бойынша оң, сол жағынан қатар тұрған адаммен орын алмастыру.

66. Тепе-теңдікті сақтау жаттығулары:

1) аласа бөрене үстінде шағын кедергілерден аттап, жүру. Аяқты айқас басып оңға, солға қарай жүру;

2) бір аяқпен тұрып, жартылай отыруды орындау, қолдар екі жақта (бос аяқты алға созу);

3) орында тұрып, секіру;

4) бір аяқпен тұру кезде тепе-теңдікті сақтап, бос аяқты алға созу, бір жаққа қарай көтеру, артқа апару, қолдарды алға, екі жаққа созу, жоғары көтеру;

5) аяқтың ұшымен жылдам адымдау: өрмелеу және асып түсу;

6) бастапқы қалып – арқан алдында орындықта отырып, арқанды бастан жоғарырақ жерінен тік колмен ұстап алу, бүгілген аяқтармен де арқанды ұстап отыру. Аяқтармен арқанға таянып, аяқтарды созу және қолдарды бүгу, бастапқы қалыпқа оралу. Екі рет кайталау;

7) арқанды айқастырған аяқтар мен аяқ алқымдар арасында қысып, арқанда асылу. Арқанда асылып, алға-артқа бір рет шайқалу (орындауды қатан түрде жекелеу);

8) арқанмен өз еркінше өрмелеу. Гимнастикалық қабырғада еркін өрмелеу (барлық бағыттар бойынша). Көлбеу сатымен кол-аяқтар арқылы өз еркінше өрмелеу;

9) түрлі кедергіледен асылып түсу. Кедергілер алқабын өту;

10) өрмелеу және асып түсуді қамтитын ойындар мен эстафеталар.

67. Акробатикалық жаттығулар. Аяқтарды айқастыра отырып, артқа қарай аунау, алға қарай аунау. Алға тоңқалаң асып түсу (Мұғалім назарына: гидроцефалиясы бар балаларды тоңқалаң асудан босату қажет, мұндай балалар бұл кезде аунау жаттығуларын жасаса болады; баланың тоңқалаң асудан кейінгі күйін қадағалау керек; тоңқалаң асуды орындауда баланың басы жерге (төсенішке) тимеуін қадағалау қажет; тоңқалаң асуды үйрену үшін балалар әр сабақта 6-7 рет тоңқалаң асуды жасап тұру керек):

1) бір адым басып, тоңқалаң асып түсу. Екі рет тоңқалаң асу;

2) комбинациялар: отырып, таянудан артқа қарай аунау, алға аунау; аяқтарды айқастырып, артқа аунау, алға аунап, отырып, таяну қалпына ауысу, жоғары секіру.

68. Жеңіл атлетика:

1) жүру. Адым ұзындығы мен жиілігін өзгертіп жүру. Аяқ санын жоғары көтеріп, жүру. Тізелерді бүгпей аяқ ұшымен жүру. Артымен жүру. Жүру мен жеңіл секіруді кезектестіру;

2) жүгіру. Қозқалмайтын тірекке таянып, жүгіру, 7-10 секунд: 2 рет. Ұзындығы 15-20м жол бөлігінде жүгіру жаттығуларын орындау (ұсақ-ұсақ басып жүгіру, аяқ санын жоғары көтеріп жүгіру, "жіліншікті артқа орап" жүгіру). Бір қалыпты баяу және орташа қарқынмен жүгіру: 60-80 м. Биік старттан 20-30м жүгіру. 1 км дейін баяу жүгіру. Қысқа дистанцияны ары-бері қайта-қайта жүгіріп өту;

3) секіру. Бір орнында тұрып, секіру және алға қарай секіріп жүру. Аяқтан аяққа ауысып секіру және 20 м бойымен алға қарай секіріп жүру. Аяқты біріктіріп қойып, орында секіріп бұрылу. Бір орында секіру: аяқтары біріктірілген, қолдары екі жақта, аяқтарды алшақтату, қолдарды төмен түсіру;

4) лақтыру. Лақтыру бағытына қырыннан тұрып, допты бір орныннан лақтыру. 3-5 метр қашықтықтан допты қалқанға лақтыру. Шағын допты алысқа лақтыру.

69. Шаңғы дайындығы: шаңғыны иыққа қойып, жүру. Екі адымды кезекпе-кезек басу әдісін үйренуді жалғастыру. "Шырша" әдісімен көтерілу. Негізгі тұрыс және биік тұрыс қалыпты ұстанып, тіктігі 6-7 дейін беткейден жаттықпа жолмен түсу. Түсуді аяқтаған соң "аттау" арқылы оңға, солға бұрылуды жаттықтыру. Тегіс жерде асықпай баяу жүру: – бір сабақта 1 км (қыздар), 1,5 км (ұлдар). Шаңғы теуіп, ойнау.

70. Қозғалыс ойындар:

1) "Күн мен түн". Командалар залда көлденеңінен (орта сызықтың бойымен) бір-біріне арқасымен қарап 2-3 м қашықтықта тұрады. Әр команданың алдынада 8-10 метр қашықтықта өз "үйі" орналасады. Бір команда – "Күн", екіншісі – "Түн". Мұғалімнің белгісі (команданы атын айқалап, шақыру) бойынша "Түн" командасы өз "үйіне" қашады, ал "Күн" командасы оларды қуалап, ұстауға тырысады. Кейін командалар өз орындарына қайта тұрады. Ұсталынғандар саны анықталады (олар қолдарын көтереді). Команданы шақырып, атаудың кезектілігі әр түрлі болуы керек. Қарсы команданың ойыншыларын көп ұстаған команда ойынның жеңімпазы болып аталады. Командалардың бастапқы тұрыс қалпын өзгертуге болады;

2) "Сынып, тік тұр!". Жүргізуші түрлі командалар береді, ал қалғандар сол командалардың ішінен тек "сынып" деп басталатындарды ғана орындауы тиіс. Егер алдынала "сынып", деп айтылмаса, командасын орындауға болмайды;

3) "Шеңберге қарай тарт". 10-12 оқушы ойнайды. Олар алаңға шығып, шеңбер құрып, тұрады. Шеңбер ішіне (ойыншылардан 0,5м қашықтықта) қардан жасалынған кішігірім кесектердің бес-алтауын қойып шығады. Одан кейін балалар қол ұстасып, шеңбер бойымен оңға және солға айналып жүреді. Мұғалімнің белгісі (сықыру) бойынша әркім өзімен қол ұстасқандардың біреуін шеңбер ішіне тартады, ол оның қар кесегін басып кететіндей етіп тартады. Ойын 3-5 минут жалғасады. Айыптық ұпай алмаған ойыншылар жеңеді.

71. 4 сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар. Нормативті талаптар:

- 1) иілгіштік – алға еңкею кезінде қол саусақтармен еденге жету;
- 2) тепе-теңдік функциясы – 16-18 сек;
- 3) жылдамдылық – 17-18 рет;
- 4) қол буынның күші – 18-20 кг. (ұлдар), 14-16 кг. (қыздар);
- 5) жалпы төзімділік – 50-55 сек. (ұлдар), 40-45сек. (қыздар);
- 6) орнынан алға қарай секірудің ұзындығы – 132-138 см. (ұлдар), 128-130см (қыздар);
- 7) ыршып секіру -26-27 см. (ұлдар), 20-23 см.(қыздар);
- 8) таяну арқылы өз денесін түсіріп-көтеру - 2-4 рет.

72. Оқушылар:

- 1) кезекшінің рапорт мазмұнын, саптық командаларын;
- 2) дистанция түсінігін;
- 3) таңғы жаттығулардың 1-2 кешенін;
- 4) шаңғы және аяқ киімді сақтап, күту ережелерін білуі тиіс.

73. Оқушылар:

- 1) рапорт кезінде командаларды беруді;
- 2) таңғы жаттығулар кешенін орындауды;
- 3) сапты қайта құру кезінде дистанцияны сақтауды;
- 4) үйіріліп аттап айналууды;
- 5) түзу мүсінді дұрыс ұстауды;
- 6) қолды түрлі бастапқы қалыпқа қойып түрлі қарқынмен жүруді;
- 7) кедергілерден асып түсу мен олардың астына биіктігіне байланысты түрлі әдіс қолдану арқылы өрмелеп кіруді;
- 8) бірнеше жеңіл допты ұстап жүруді;
- 9) тіземен тұру қалыптан гимнастикалық теке үстіне жалт секіруді;
- 10) гимнастикалық орындық үстінде өзі жалғыз немесе жұп ішінде түрлі заттармен жаттығулар жасаған кезде тепе-теңдікті сақтауды;
- 11) арқанда асылуды;
- 12) шаңғы тебуде кезекпе-кезек екі аттап жүру әдісін қолдануда (30-40 м.) қол-аяқтардың қозғалыстарын дұрыс үйлестіруді, берілген дистанция бойынша шаңғымен жүру: 1 км. (қыздар), 1,5 км. (ұлдар) жасай алу тиіс.

7. Оқыту нәтижелері

74. Пәндік нәтижелер:

- 1) қозғалыс әрекеттердің базалық түрлерінің негіздерін меңгеру, өз денесін басқару икемділігі, мүсінді түзу ұстау машықтанған дағдысын білу;

- 2) сіңір, бұлшық ет және буындардың қозғалыс пен иілгіштік сапасын арттыруға арналған жаттығулар кешендерін меңгеру;
- 3) қол манипуляциялық түрлі қозғалыстарды жасай білу;
- 4) тұрақтылықты, статикалық және динамикалық тепе-теңдікті сақтауды дамытатын жеке кешендерін меңгеру;
- 5) денеге және эмоциялық жаққа түсетін күштің жүктемесін өз мүмкіндіктеріне сәйкестіріп бағалай білу және бөліп қабылдай алу керек.

75. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) тұлғаның эстетикалық және дене мәдениеті және өзін-өзі басқару мен өзіне-өзі талдау жасау тәсілдері туралы қалыптасқан түсініктерінен;
- 2) өз эмоциялырын басқара алу, құрдастарымен өзара қарым-қатынас дағдылары, қарым-қатынас мәдениетін игеру, белсенділік, жаупкершілік танытуынан;
- 3) Отанына махаббат сезімін, қазақ халқының рухани мұрасы мен музыкасына мақтанш сезімін білдіруінен көрініс табады.

76. Жүйелі -әрекеттік нәтижелер:

- 1) пән бойынша білім жүйесін меңгерген, оны тәжірибелік іс-әрекетінде қолдана білу біліктілігімен;
- 2) танымдық, зияткерлік, шығармашылық қабілеттіліктерін белсенді қолданумен;
- 3) дамыған коммуникативтік қабілеттіліктерін меңгерумен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 139-қосымша

Көру қабілеті бұзылған (көрмейтін және нашар көретін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Түзету ырғағы" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 139-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. "Түзету ырғағы" пәнінің оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. "Түзету ырғағы" пәні бойынша оқу бағдарламасы көру қабілеті бұзылған (көрмейтін және нашар көретін) балаларды арнайы оқыту мен тәрбиелеудің коррекциялық бағыттағы негізгі пәндердің бірі болып табылады.

3. Курс - оқушылардың әуенге, қозғалыс мәдениетіне эмоциялық-ерікті түрде көңіл бөлуін, ырғақты сезінуін, ынтасы мен өз бетінше жұмыс істеу қабілетін дамыту мен жетілдіруге бағытталады. Көру қабілеті бұзылған балалар ритмика сабағында жаттығуларды аспаптардың дыбысы арқылы (асатаяқ, қылқобыз, домбыра, сылдырмақ т.б.) жасайды.

4. "Түзету ырғағы" музыканың көмегімен көру қабілеті бұзылған балалардың қозғалысын ұйымдастыру, олардың назарын, есте сақтау, қабылдау, елестету, мақсатты әрекет ету қабілеттерін қалыптастырады. Ырғақ жаттығулары арқылы балалардың денсаулығы нығайып, бұлшық ет күштері жақсарып, икемділік, төзімділік қабілеттері, ой-өрістері дамиды. Дене бітімдері түзеліп, сымбаттылыққа тәрбиеленеді, әдемілікке деген құштарлықтары артады, яғни ырғақты би жаттығулары баланың барлық ішкі ағзаларына әсер етеді. Ырғақты би жаттығулары бала үшін қозғалыс арқылы өздерін көрсетудің бірден-бір тәсілі болып табылады.

5. Курстың мақсаты - музыкалық түрлі іс-әрекет арқылы көру қабілеті бұзылған балалардың қозғалыс кемшіліктерін түзетуге, кеңістікті бағдарлай білуге, қимыл икемділігін қалыптастыру мен ұлттық музыканы қабылдауға мүмкіндік туғызу.

6. Курстың артықшылығы көру қабілеті төмен баланың музыкалық ырғақты сезіну қабілетінің мүмкіндіктерін, қол-қимыл қозғалысындағы үйлесімділікті, дәлдікті, дене мен қолдың қозғалысқа түсуіндегі анықтықты қалыптастыра білуінде.

7. Ұсынған оқу бағдарламасы төмендегі коррекциялық міндеттерін іске асыруға бағытталған:

1) дамуында кемшілігі бар балалардың бұлшық ет тонусының қалыпты жағдайда болуы, түзу дене сымбатын қалыптастыру, бұлшық еттің белгілі жаттығуларды жасау мүмкіндігін қалыптастыру, дамыту;

2) дененің әр түрлі қозғалыстарды үйлестіре білуін қалыптастыру;

3) ұсақ моторикасын дамыту;

4) дененің барлық бұлшықеттері мен буындарының қозғалысын дамыту;

5) зейінді дамыту;

6) көру арқылы есте сақтауын дамыту;

7) дұрыс түсінік қалыптастыру.

8. Оқыту және түзету міндеттері баланың жас шамасын, оқу материалын қабылдау деңгейін, физикалық мүмкіндіктері деңгейін ескере отырып жүзеге асырылады. Қойылған міндеттердің табысты іске асырылуы үшін оқытудың әртүрлі әдістері мен түрлері қолданылады.

9. Ритмика сабағында дене шынықтыру қимылдары (негізгі қимылдар, гимнастикалық жаттығулар, гимнастикалық заттармен жаттығулар, сапқа тұру, т.б.), би қимылдары (заманауи, қазақ халық билерінің элементтері), арнайы этюдті, сюжетті-кейіпкерлер қимылдары (аң, құс қимылдары мен адамдардың қозғалыстары) қолданылады. Ритмика сабағының барысында осы қимылдардың барлығы біртіндеп

жетілдіріліп, үйлестіріліп, ерікті, ырғақты, жатық, айқын бола түседі. Ритмикамен айналысу негізгі музыкалық – теориялық түсініктерді игеруге, моториканы, қозғалыс координациясын, есте сақтауды, музыканы сезінуді, ұлттық музыканы қабылдауды жандандырады.

10. Негізгі түрлеріне өлең жолдарын айта жүріп қол, аяқ, дене қимылдарын жасау, жүгіру (әр түрлі темппен), жалпы дамыту жаттығулары (затпен және затсыз), би, әуенді-ырғақты және қозғалмалы ойындар.

11. Бағдарлама бойынша оқытудың нәтижесі үш деңгей бойынша анықталады: білмейді, меңгермеген; ересектер мен құрбыларының көмегімен игереді; жетекші компетенттілік бойынша өзбетінше игереді.

12. Пәнаралық байланыс:

1) музыка: оқушының музыка ырғағын сезіну, оның басым және әлсіз тұстарын көрсете алу, музыканың сипатын ажырата білу (жай-байсалды, жылдам-ырғақты) машығын қалыптастырады;

2) математика: өлшем бірліктерін ырғақты гимнастика жаттығуларын жасаған кезде қолдану баланың зейінін жақсартады;

3) әдебиеттік оқу: өлең жолдарын қозғалмалы ойындарды ұйымдастыруға қолдану баланың есте сақтау қабілетін дамытады;

4) бейімделген дене шынықтыру және сауықтыру: баланың шапшаңдығын, икемділігін, тепе-теңдікті сақтай алу қабілетін дамытып, дене, қол-аяқ қимылдарының икемділігі мен қозғалғыштық қабілетін үйлестіруге көмектеседі. Пластикалық тренинг ЕДТ-нің бір түрі ретінде релаксация әдісі іспеттес және шапшаң жаттықтыратын элементтердің орнына жалпы тренаж ретінде қолданылады.

5) мимика, пантомима (ымдау, қимыл ишаралау): көру қабілеті бұзылған балалардың өз эмоцияларын ымдау, қимыл ишаралау амалдары арқылы білдіру жолдарын үйретеді;

6) кеңістікті бағдарлау: үйлестіру қабілетін, өз денесін игере білу, дұрыс дене сымбатын қалыптастыру машығын дамытады.

13. Оқу курсының мазмұны. Көру қабілеті бұзылған 0-4 сынып оқушыларына арналған ритмика пәнінің бағдарламасы келесі бөлімнен тұрады:

1) теориялық ақпарат;

2) арнайы ырғақты жаттығулар;

3) әуен мен қимылдың байланысына арналған жаттығулар;

4) ырғақты гимнастикалық жаттығулар;

5) биге арналған дайындық жаттығулары;

6) би элементтері;

7) билер;

8) қозғалмалы, музыкалық-ырғақты ойындар.

14. Бөлім 1. Теориялық ақпарат: бес жылға арналған теориялық материалдар осы мерзімде игерілетін ақпараттардың ішкі сабақтастығына, оқытылатын теориялық материалдың дәйекті түрде күрделенуіне бағытталған. Бұл әдіс – оқушылардың материалды меңгеруін жақсартып, олардың музыкаға, ұлттық музыкаға деген қызығушылығын арттыра түседі.

15. Бөлім 2. Арнайы ырғақты жаттығулар:

1) арнайы ырғақты жаттығуларда нақты бір ырғақты жаттығудың басым, әлсіз жақтары сараланады. Қолданылып жүрген көптеген әдістердің ішіндегі ең қарапайы әрі түсініктілері: санау арқылы жүру, алақан соғу арқылы жүру, қол мен дене қозғалыс жаттығулары, таныс би қадамдарын (музыкасыз) санамақ немесе өлең жолдарын айту арқылы орындау (мысалы, "Айгөлек", "Жалқаубек", т.б.);

2) бұл жаттығулар баланың тек ырғақты сезінуін ғана емес дұрыс тыныс алуын, сөз мәнерін (дикциясын) қалыптастырады. Арнайы жаттығулар баланың жас ерекшелігіне қарай күрделеніп отырады.

16. Бөлім 3. Әуен мен қимылдың байланысына арналған жаттығулар:

1) бұл бөлімдегі жаттығулардың барлығы белгілі бір әуеннің сүйемелдеуі арқылы орындалуға есептелген. Оқушылар музыканың ырғағына сай үйлесімді қимылдар жасап, әуенмен бірге бастап, әуен аяқталғанда аяқтап үйренуі тиіс;

2) әуенмен бірге жасалатын жаттығулар көзі нашар көретін балардың тек қана дене сымбатын түзеп қана қоймай, сонымен бірге олардың ойлау, есте сақтау, зейін, қабылдау сияқты қабілеттерін де дамытуға ықпал етеді. Сабақта қазақ композиторларының әндері мен күйлерін қолдану баланың ұлттық музыкаға деген сүйіспеншілігін арттырады.

17. Бөлім 4. Ырғақты гимнастикалық жаттығулар: ырғақты гимнастикалық жаттығулармен айналысу бала ағзасының функционалдық мүмкіншілігіне байланысты. Бұл сабақ негізінен қимыл-қозғалысында ауытқуы бар балалардың қимылын түзетуге, оны қалыптастыруға және функционалдық қабілетінің дамуына бағытталған.

18. Бөлім 5. Биге арналған дайындық жаттығулары:

1) дайындық жаттығуларының міндеті – балаларды биге қажет қозғалыс машықтарына үйрету. Баланың назарынсаналы түрде өз қимылдарына аудару. Балаға би қимылдарын үйретердің алдында оларға белгілі бір дайындық жаттығуларын жасау ұсынылады;

2) заттармен жаттығу жасау (доп, жалауша, қамшы, тостаған, домбыра, т.б.) балалардың ептілігін, шапшаңдығын, қимыл дәлдігін дамытады;

3) затсыз жаттығу жасауға: еліктеу жаттығулары, яғни аң мен құстардың қимылдарын, сюжеттік қимылдарды көрсету жатады (ымдау, қимыл ишаралау).

19. Бөлім 6. Би элементтері: би элементтерін орындау қарапайым қозғалыс арқылы жүру, жүгіру басқа да қимылдарды меңгеруге көмектеседі.

20. Бөлім 7. Билер: ұлттық, заманауи, бал билерін үйрену. Ритмика сабағында билерді пайдалану. Баланың эстетикалық талғамының өсуіне, олардың әдемі, әсем қимылдарды. Үйренуіне, биге деген сүйіспеншілігінің артуына ықпал етеді.

21. Бөлім 8. Қозғалыс, музыкалық-ырғақты ойындар: музыкалы-ырғақты, қозғалыс ойындары баланың ырғақты сезініп, музыкалық шығармаларды қабылдауына, сөйлеу дағдылары мен ойлау қабілетін дамытуға, ерік-жігерін ұштауға бағытталған.

22. Материалдардың тақырыптарға бөлініп көрсетілуін міндетті түрде рет-ретімен орындалу керек деп түсінбеу керек. Ритмикада ұстаз жекелеме тақырыптарға қайта оралып, оны күрделендіре түседі.

23. Ритмика сабағында материалдар әр түрлі тақырыптардан алынып жинақталады. Осы тақырыптардың біреуі жұмыстың негізін құрап, басқалары көмекші құрал ретінде пайдаланылады. Әр тақырып бойынша істелетін жұмыс келесі тақырыпқа алғышарт ретінде, ал өткен тақырып жаңа сабаққа тіреуіш ретінде қолданылады. Материалдарды тақырыпқа бөлу шартты сипатқа ие.

24. Демек, музыканы тұтастай қабылдау музыкалық айқындық тәсілдеріне сараланған ықпалды шығармайды. Оларды тақырыптарға бөлу оқыту мақсатында беріледі.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

25. Қарапайым пластикалық жаттығулардың жиынтығын игеру және бекіту. Қимыл-қозғалыс түрлерінің базалық негіздерін меңгеру.

26. Дайындық сыныптың оқыту тақырыптық жоспары:

кесте 1

Тақырыптың бөлімнің атауы	Сағат саны	Теориялық	Практикалық
1 бөлім	2	2	-
2 бөлім	5	-	5
3 бөлім	4	-	4
4 бөлім	3	-	3
5 бөлім	5	-	5
6 бөлім	5	-	5
7 бөлім	4	-	4
8 бөлім	5	-	5
Жыл бойғы сағат саны	33	2	31

27. Дайындық сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар.

28. Бағдарлама игеріліп болған соң балалар төмендегі құзыреттіліктер бойынша өз біліктіліктерін көрсете алады.

29. Біліктілік құзыреттілігі:

- 1) қимыл – қозғалысты музыкамен үйлестіре білу;
- 2) қимыл-қозғалысты музыкамен бірге бастап, бірге аяқтай білу.

30. Жалпы мәдени құзыреттілігі: оң және сол аяқпен адымдап жүру; оң және сол қолын көтеріп, түсіру; оң және сол қолға бұрылу және қозғалу, жеңіл әрі ырғақты жүру.

31. Оқу-танымдық құзыреттілігі: өзара әрекет ете білу, жұбымен ортада қозғалып, жүре білу.

32. Өзін-өзі жетілдіру: музыкалық шығармалардан ертегі кейіпкерлерінің бейнелерін көрсете білу.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

33. Әр түрлі ойын кейіпкерлерін мәнерлі түрде көрсете білу, ойын кезінде бейнелі қимылдардың түрлерін ойдан шығара білу, сюжетті ойындарда ырғақты анықтай білу.

34. 1-сыныптың оқыту тақырыптық жоспары:
кесте 1

Тақырыптың бөлімнің атауы	Сағат саны	Теориялық	Практикалық	Баланың білім деңгейін бақылау
1 бөлім	2	2	-	-
2 бөлім	5	-	4	1
3 бөлім	4	-	4	-
4 бөлім	3	-	3	-
5 бөлім	5	-	5	-
6 бөлім	5	-	5	-
7 бөлім	4	-	4	-
8 бөлім	5	-	5	-
Жыл бойғы сағат саны	33	2	30	1

35. 1-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар.

36. Бағдарлама игеріліп болған соң балалар төмендегі құзыреттіліктер бойынша өз біліктіліктерін көрсете алады.

37. Біліктілік құзыреттілігі:

1) музыканың әр түрлі ырғағына сай қозғала білу;

2) қимыл-қозғалыста ырғақтың басым тұстарын көрсете білу, музыкалық шығарманың өзгеруіне қарай қимыл-қозғалысты өзгерте білу;

3) қимыл-қозғалысты өз бетінше музыкамен бірге бастап, бірге аяқтай білу.

38. Жалпы мәдени құзыреттілігі: мына жаттығуларды жасау: "секіру", "тура және қырынан жүру", "серпілу", "аяқтың ұшымен жүру", "адымдап жүгіру", "шапалақтау".

39. Оқу-танымдық құзыреттілігі: өзара әрекет ете білу, жұбымен ортада жүгіре, жүре білу, айнала білу, музыканың ырғағына сай жорғалай және жай жүріп, шашырап қозғала білу.

40. Өзін өзі жетілдіру құзыреттілігі: ырғақты музыкалық және ауызша ойындарда кейіпкерлердің бейнелерін көрсете білу.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

41. 2/4, 4/4 – өлшемді ырғағымен негізгі қимылдарды жасауды (жүру, жүгіру) игеру. Музыкамен бірге бастап, аяқтай білу. Адымдау арқылы музыканың әр түрлі ырғағын жеткізе білу (тез – баяу), әр түрлі екпінді сап түзеп және жай жүріспен, аяқтың ұшымен, өкшемен жүруді меңгеру. Бірден, бірінің артынан бірі шашырап, қайта жиналып сап түзеп, қатарға тұрып, шеңбер құрып жүріп, жүгіруді меңгеру. Музыка ырғағымен жалпы дамыту жаттығуларын жасау.

42. 2-сыныптың оқыту тақырыптық жоспары:
кесте 1

Тақырыптың бөлімнің атауы	Сағат саны	Теориялық	Практикалық	Баланың білім деңгейін бақылау
1 бөлім	2	2	-	-
2 бөлім	4	-	3	1
3 бөлім	3	-	3	-
4 бөлім	5	-	4	1
5 бөлім	5	-	5	-
6 бөлім	5	-	5	-
7 бөлім	5	-	4	1
8 бөлім	5	-	5	-
Жыл бойғы сағат саны	34	2	29	3

43. 2-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар.

44. Бағдарлама игеріліп болған соң балалар төмендегі құзыреттіліктер бойынша өз біліктіліктерін көрсете алады.

45. Біліктілік құзыреттілігі:

- 1) өз бетімен музыканың сипатын бағдарлай білу;
- 2) шапалақтау арқылы қарапайым ырғақты жеткізе білу;
- 3) өз беттерінше шеңбер құрып, қолдарынан ұстап шеңберді кішірейтіп, үлкейтіп айналып жүре алу;
- 4) шеңбер құрып жұбымен айналғанда ара-қашықтықты сақтай білу.

46. Жалпы мәдени құзыреттілігі:

- 1) заттармен жаттығулар жасау (домбыра, таяқ, жалауша, қамшы, т.б.);

2) мына жаттығуларды орындау: "секіру", "тура және қырынан шоқырақтап жүру", "серпілу", "би қадамы", "адымдап жүру", "шапалақтау", "сүйемелдеуші қадам".

47. Оқу танымдық құзыреттілігі: ырғақты гимнастикада шығармашылық қабілетін көрсете білу.

48. Өзін-өзі жетілдіру: ырғақты-музыкалық кейіпкерлердің бейнелерін көрсете білу.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

49. 2/4, 4/4 – өлшемді музыка ырғағымен негізгі қозғалыстарды (жүру, жүгіру, секіру) дұрыс орындай алу машығын жетілдіру. Музыкалық сүйемелдің екпінін тез өзгерту. Сапта жалғыз, жұбымен, төрт адамнан жүріп, жүгіруді меңгеру. Жалпы дамыту жаттығуларын анық, ырғақты жасау.

50. 3-сыныптың оқыту тақырыптық жоспары:

кесте 1

Тақырыптың бөлімнің атауы	Сағат саны	Теориялық	Практикалық	Баланың білім деңгейін бақылау
1 бөлім	2	2	-	-
2 бөлім	4	-	3	1
3 бөлім	2	-	2	-
4 бөлім	9	-	8	1
5 бөлім	3	-	3	-
6 бөлім	5	-	5	-
7 бөлім	5	-	4	1
8 бөлім	4	-	4	-
Жыл бойғы сағат саны	34	2	29	3

51. 3-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар.

52. Бағдарлама игеріліп болған соң балалар төмендегі құзыреттіліктер бойынша өз біліктіліктерін көрсете алады.

53. Біліктілік құзыреттілігі:

- 1) өз бетінше музыканың сипатын бағдарлай білу;
- 2) шапалақтау арқылы ырғақтық суреттемелерді жеткізу;
- 3) өз бетінше үлкен және кіші шеңбер құру, қолдарынан ұстап шеңберді үлкейтіп, кішірейтіп айналу; жұбымен секіріп айналу;
- 4) шеңберді айналғанда жұптардың ара-қашықтығын сақтау.

54. Жалпы мәдени құзыреттілігі:

- 1) шеңберде "Жанды күмбез" модулін пайдаланып жаттығу жасау;
- 2) заттармен жаттығулар жасау (жалауша, домбыра, қамшы, таяқ т.б.);

3) жаттығулар орындау: "секіру", "шоқырақтап жүгіру", "серпілу", "би қадамы", " адымдап жүру", "тізені бүгіп, жартылай бүгіп сүйемелдеуші қадам" "дүрсілдетіп адымдау", "жай қимылдап жүру", "шапалақтау", "аяқты айкастырып жүру".

55. Оқу танымдық құзыреттілігі: гимнастикалық жаттығуларда шығармашылық қабілетін көрсете білу.

56. Өзін өзі жетілдіру құзыреттілігі: ойын кезінде өз бетінше әрекет ету; бір-біріне еліктемей мәнерлі қимылдарды іздеу; музыканың ырғағына сай қимылдар жасау.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

57. 3/4 – өлшемді екі бөлікті, төрт бөлікті қозғалыстарды меңгеру. Тактінің басым тұстарын шапалақтау немесе басқа қимылдармен баса көрсету. Музыка ырғағының өзгеруіне байланысты жүгіру мен секіруді, адымдау мен отыруды, жүрудің әр түрлі түрлерін меңгеру. Музыка ырғағымен: тепе-теңдікті сақтауға, сымбатты мүсін қалыптастыруға, ептілікті дамытуға арналған жалпы дамыту жаттығуларын жасау.

58. 4-сыныптың оқыту тақырыптық жоспары:

кесте 1

Тақырыптың бөлімнің атауы	Сағат саны	Теориялық	Практикалық	Баланың білім деңгейін бақылау
1 бөлім	2	2	-	-
2 бөлім	4	-	3	1
3 бөлім	2	-	2	-
4 бөлім	12	-	11	1
5 бөлім	4	-	4	-
6 бөлім	3	-	3	-
7 бөлім	3	-	2	1
8 бөлім	4	-	4	-
Жыл бойғы сағат саны	34	2	29	3

59. 4-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар.

60. Бағдарлама игеріліп болған соң балалар төмендегі құзыреттіліктер бойынша өз біліктіліктерін көрсете алады.

61. Біліктілік құзыреттілігі:

- 1) өз бетімен кеңістікті, сахнаны бағдарлай білу;
- 2) шапалақ арқылы күрделірек ырғақтық-суреттемелерді жеткізу;
- 3) өз бетінше үлкен және кіші шеңбер құрып, қолдарынан ұстап айналу, жұбымен секіріп айналу;
- 4) шеңберді айналғанда жұптардың ара-қашықтығын сақтау.

62. Жалпы мәдени құзыреттілігі:

- 1) заттармен жаттығулар жасау (жалауша, домбыра, қамшы, таяқ т.б.);

2) таныс би қимылдарын бекіту.

63. Оқу танымдық құзыреттілігі: таныс қимылдарды еркін би, ойын кезінде шығармашылықпен пайдалану.

64. Өзін өзі жетілдіру құзыреттілігі: қозғалмалы және би ойындарында өз бетімен әрекет ету; бір-біріне еліктемей мәнерлі қимылдар іздеу; музыкалық шығарманың ырғағына орай қимылдар жасау.

7. Меңгеру нәтижелері

65. Пәндік нәтижелер:

1) қимыл-қозғалыстың негізгі базалық әрекеттерін игеру, өз денесін игере білу, денені тік, сымбатты ұстау дағдысы қалыптасқан болуы;

2) буын, бұлшық ет, сіңірдің икемділігі мен қозғалысын дамытуға арналған жаттығулар жиынтығын игеру;

3) бидің қарапайым элементтерін игеру;

4) әртүрлі ойын кейіпкерлерін мәнерлі түрде көрсете білу, затпен жаттығуларды орындай алу, ойын кезінде бейнелі қимыл түрлерін ойдан шығара алу;

5) емдеу және түзетуге арналған гимнастиканың жеке адамға арналған кешендік жаттығуларын меңгеру;

6) өз қабілеттеріне қарай эмоциялық және денеге түсетін күшті дұрыс бөлуді үйрену керек.

66. Тұлғалық нәтижелері:

1) көрермендер алдында өнер көрсету кезінде (концерттер, мерекелер) ерік-жігері мен адамгершілік қасиеттері;

2) дене және эстетикалық мәдениет туралы түсінігі, өзін-өзі бақылау және саралай алу қабілеттері;

3) өз эмоцияларын бақылай білу, құрбыластарымен өзара қатынас жасай алу мәдениетінің дамуы, жауапкершілік пен бастамашыл қабілеттерінің көрінуі;

4) өз Отанына деген сүйіспеншілігін, қазақ халқының музыкасы мен рухани мұрасына деген мақтаныш сезімін білдіруі.

67. Жүйелі-әрекеттік нәтижелері:

1) пән бойынша білімді жүйелі түрде меңгеру, алған білімін практикалық әрекетте қолдана алу;

2) танымдық, зияткерлік, шығармашылық қабілеттерін жандандыру;

3) тіл мәдениеті мен дамыған коммуникативті қабілеттерге ие болу.

Көру қабілеті бұзылған (көрмейтін және нашар көретін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Қалдық көру қабілетін және көру арқылы қабылдауын сақтау және дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 140-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. "Қалдық көру қабілетін және көру арқылы қабылдауын сақтау және дамыту" пәнінің оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Көру қабілеті зақымдалған балаларды (көрмейтін және нашар көретін) арнайы оқыту мен тәрбиелеуде "Қалдық көру қабілетін және көру арқылы қабылдауын сақтау және дамыту" коррекциялық компоненттерінің негізгі пәндерінің бірі болып табылады.

3. Көру қабілеті қалыптан тыс ауытқыған балаларға көздің формалық (арнаулы), стереоскоптық (заттың көлемдік ауқымын көретін), затты көз алдында ұстай алатын қасиеттерінің бұзылуына тән сипат болғандықтан, олар заттардың пішінін, түсін дұрыс қабылдай алмайды, кеңістіктің тереңдігін бағалай алмайды. Осыған байланысты көзбен көру үдерісінде мынадай өзгерістер байқалады: үзінділік, зат көлемінің кішіреюі, дәлсіздік, қате пікірлер, бұл білім мен білікті меңгеруде қайшылыққа әкеледі. Сондықтан балалардың көру тәжірибесін қоршаған орта туралы ақпаратпен қамтамасыз ететін арнайы жағдайлар жасау, заттар мен бейнелер түрінде сигналдық жабдықтар бөлу арқылы молайту керек. Тифлопедагогтар көздің көру қабілетінің дамуы жеке (бөлектенген) түрде емес, бүкіл танымдық іс-әрекет үдерісінде өтетінін атап айтады.

4. Көз арқылы қабылдауды дамыту сабақтарын ұйымдастыру сенсорлы – перцептивті (сезімдік), мнемоникалық (бір нәрсені есте сақтау) және ойлау үдерістерін белсендіруге бағытталған психофизиологиялық және психологиялық-педагогикалық әдістерді қолдануды ескереді. Психофизиологиялық әдістер көздің атқарымдық белсенділігін ынталандыру мен арттыру, көру қызметінің дамуы үшін қолданылады. Әр түрлі ортаға бейімделу және кеңістіктік оқшаулық жағдайында заттар мен бейнелердің негізгі қасиеттері – пішінін, көлемін, түсін қабылдауда кездесетін бұзушылықты түзетуге бағытталған. Психологиялық – педагогикалық әдістер сенсорлық ақпараттың, талдаудың және тиянақтылықтың талдауы мен жинақтауының дамуына бағытталған психологиялық-педагогикалық әдіс.

5. Көздің көру қалдығын сақтау мен дамыту және көзбен қабылдау бағдарламасының мақсаты - көзбен қабылдаудың операциялық механизмін қалыптастыру мен дамытуда оқушылардың қоршаған орта нысандары туралы түсініктерін байыту.

6. Міндеттері:

- 1) баланың бойында заттық орта туралы жүйелі түсініктерін қалыптастыру;
- 2) сыртқы орта заттарын қабылдауда көру мүмкіндіктерін және олармен әрекет жасау әдістерін дамыту;
- 3) бейнелердің белгілерін (нұсқа, ашықтық, түс, кеңістіктік бағдар) атап көрсете білуін дамыту және олардың ықпалдастығын жүзеге асыру;
- 4) есте сақтау және көрнекі-бейнелі ойлау қабілетін дамыту;
- 5) көру, есту, тактильді (дене арқылы сезіну) және басқа сенсорлық (сезімдік) функцияларға сүйене отырып, қозғалыстарды қабылдаудың әдіс-тәсілдерін қалыптастыру;
- 6) көру анализаторларын сақтау мен дамытудың гигиеналық дағдыларына баулу;
- 7) көз көру қалдығын тиімді пайдалану уәждемесін қалыптастыру.

7. "Көз көру қалдығын қорғау мен дамыту және көз арқылы қабылдау" пәнінің оқу жүктемесінің көлемі:

кесте 1

№	Оқу пәні	Сыныптар бойынша сағаттар саны (1 аптада)				
		0	1	2	3	4
1.	Қалдық көру қабілетін және көру арқылы қабылдауын сақтау және дамыту	2	2	2	2	2

8. Бағдарламаның мазмұны бұлжымайтын нақты, тоқсандарға бөлінетін бағыт ұстанбайды:

1) бағдарламаның мазмұны мұғалімге өзінің шығармашылық бастамасын көрсетуге, балалардың әлеуеттік мүмкіндіктері мен даму деңгейіне байланысты олардың көзбен қабылдау деңгейі дамуының дифференциалды (жеке тұрғыдан келетін) мазмұнын табуға мүмкіндік береді;

2) мұғалім өз бетімен көрнекіліктің белгілі түрлерін, дидактикалық материалдарды, ойындық жағдайларды іске қосады, оқушылардың жеке ерекшеліктері мен көз көруінің бұзылуы деңгейін есепке ала отырып, дене жаттығуларының мөлшері мен сипатын анықтайды. Сонымен қатар көз гимнастикасымен үйлестіре отырып, іс-әрекеттің әр алуан түрлерін алмастыру және қимыл ойындарын кіргізеді;

3) балаларға 2-3 міндетті бірдей атқаратын кешендік жаттығуларды беру орынды. Бұл уақытты үнемдейді және көзге түсетін жүктемені азайтады.

9. Пәнаралық байланыс "Көз көру қалдығын қорғау және көру арқылы қабылдау" коррекциялық (түзету) курсының мазмұны жалпы білім беретін пәндер: математика, дүние тану, орыс тілі, еңбекке баулу, кеңістікті бағдарлау пәндері бағдарламасы мазмұнымен тығыз байланысты.

2. Оқу пәннің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

10. Көз көру қабілетін қорғау: көзге арналған жаттығулар. Түзету (көзілдірік) құралдарын күту.

11. Форманы (түр, қалып) қабылдау:

1) заттарды зерттеу (қарау), көру тәсілдерін қалыптастыру, жазықтықтық геометриялық фигураларды ажырату және атау (шеңбер, шаршы, үшбұрыш, сопақ, тікбұрыш);

2) көлемді геометриялық денелер (шар, текше, пирамида, призма). Олардың пішіндерін нақты заттардың негізгі түрлерін талдау үшін қолдануға үйрету. Сызбаүлгіні, трафаретті заттарды бейнелеу және олардың суретін салып бітіру үшін қолдану;

3) дидактикалық ойындар мен жаттығулар: Осы формадағы затты тап; Геометриялық фигураны ата; Зат және оның формасы. Зат қандай фигуралардан тұрады? "Таңғажайып қап".

12. Түсті қабылдау:

1) түстердің негізгі реңкін және ахроматтық түс (ақ, сұр, қара), түстердің қоюлығын, карама-қарсылығын, ашықтығын ажырата білуді қалыптастыру. Қоршаған ортадағы нақты заттардың түсін білу. Қозғалыстағы заттың түсін білуін қалыптастыру;

2) дидактикалық ойындар мен жаттығулар: "Түрлі-түсті автомобильдер", "Кемпірқосақ", "Табақшаға тостағандар жиыстыру", "Әдемі гүлшоғы", "Сұлбаны түсіне сәйкес боя".

13. Мөлшерін (көлемін) қабылдау:

1) заттардың көлемінің ара қатынасын білу. Ұғымдармен таныс болу: үлкен-кіші, биік-аласа, ұзын-қысқа, кең-тар, жуан-жіңішке;

2) дидактикалық ойындар мен жаттығулар: "Қашаны тәртіпке сәйкес сал", "Кім биік, кім аласа?", "Рет-ретімен қой", "Осындай ұзындықтағы жолдың суретін сал".

14. Қозғалысты қабылдау:

1) қозғалыстағы заттарды ажырата білу. Қозғалыстың жылдамдық сапасын (тез, ақырын) түсіну, сөзбен атау;

2) дидактикалық ойындар мен жаттығулар, "Шарды кім тез домалатады?" "Кім жылдам?", "Біздің көшедегі машинелер", "Ауа шары".

15. Кеңістікті бағдарлау (бейімделу):

1) мектеп ғимаратында кеңістікке бейімделе білуін қалыптастыру. Өз бетімен жатын бөлмеге, асханаға апаратын жолды табу. Иіс арқылы бөлмелерді көрсету. Бағыттарын анықтауды және сөзбен айтуды үйрету: алға-артқа, оңға-солға, жоғары-төмен;

2) дидактикалық ойындар мен жаттығулар: "Қайда барсаң, сол жерден табарсың", "Жиһазды орналастыр", "Шым шытырық", "Баспалдақпен өт".

16. Дайындық сынып оқушысының даярлық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) біртекті белгілері (пішіні, түсі, көлемі, кеңістікте орналасуы) бар заттар тобын көру арқылы айыра және атай білуді үйрену;

2) қоршаған ортадағы нақты заттардың түстерін білу;

3) геометриялық фигуралар пішінін нақты заттардың негізгі пішінін айыра білу өлшемі ретінде пайдалана білу;

4) өзінен бастап басқа нысандарға қатысты кеңістіктік бағдарлауға байланысты сөзбен айтылған нұсқауларды, тапсырмаларды түсіне білу;

5) заттарды анықтап қарау кезінде оптикалық құралдарды пайдалана білу.

3. Оқу пәннің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

17. Көруді сақтандыру: көзге арналған жаттығулармен танысу. Көзілдірікке ұқыпты қарау, көзілдірік күтімі. Коррекциялық (түзету) құралдары: лупалар, линзалар.

18. Формаларды (пішіндерді) қабылдау:

1) қарапайым геометриялық фигуралар, көлемді денелер(шар, цилиндр, текше) туралы білімдерін бекіту;

2) сызықтармен танысу (түзу, қисық, сынық сызықтар, кесінділер). Сызғыштың көмегімен түзу сызық, кесінділер сызу. Фигураларды пішініне қарап жіктеуге арналған жаттығулар, зат бейнесі (көрінісі) мен геометриялық фигураның ара қатынасын белгілеу, фигураларды бөліктерге бөлу. Мозаика. Конструктор – қарапайым және күрделі бейнелі суреттеулерді құрастыру. Жеке белгілеріне қарап топтау.

19. Түсті қабылдау: кемпіркосақ түстерімен танысу. Қоршаған ортадағы түстер мен олардың реңктерін атап көрсету. Жемістер, көкөністер тақырыбы бойынша көру түсініктерін қалыптастыру. Көру-қозғалу үйлестігін дамыту. Ақ, қара, қызыл, жасыл, көк және сары – алты түрлі форма қалыптастыратын түстерден құрастырылған мозаика

20. Заттың көлемін қабылдау (ұғыну): суреттегі және қоршаған ортадағы үлкен және кішкене заттарды қабылдай білу (ұзындығы, ені, биіктігі). Жабайы және үй жануарлары тақырыбы бойынша көру түсінігін қалыптастыру.

21. Кеңістікке бейімделу: кеңістіктегі және жазықтықтағы бағытты қабылдау (түсіну) жаттығулары графикалық диктанттар орындау, көру диктанты. Жиһаз

тақырыбы бойынша көру түсініктерін қалыптастыру. Нысандар арасындағы бағыттарды, қашықтықтарды түсіну. "Қасында, қарама-қарсы, бөлек, бірге, арасында, жақын, маңында" ұғымдарын меңгеру.

22. Тұтас затты қабылдау: нұсқалық және сұлбалық бейне бойынша заттарды тануға арналған жаттығулар. Суреттермен жұмыс істеу. Бөліктерден тұтас зат құрастыру. Құрастыруға арналған ойын. "Жиһаз" тақырыбы бойынша көру түсінігін қалыптастыру.

23. Күрделі суреттерді түсіну: суреттер, суреттер топтамасы, бір сюжетті суреттерді біріктіру. Суреттер бойынша әңгіме құру берілген жоспар бойынша заттарды суреттеу. Суреттегі нәрселердің орналасуын көре білу, жақын, алыс орналасқан заттарды атай білу.

24. 1-ші сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

- 1) негізгі түстер мен олардың реңктерін білу, оларды қоршаған ортада айыра білу;
- 2) көзілдірікті пайдаланудың негізгі ережелерін білу. Оларды кию (тағу) қажеттілігі, көзге арналған қарапайым жаттығуларды орындау. Сызғыш қолдана білуі;
- 3) кеңістікте өзіне және басқа заттарға қатысты бағыттарды білу, жазықтыққа бейімделе білу;
- 4) жоспар бойынша затты суреттеу және сурет топтамасымен әңгіме құру;
- 5) қарапайым себеп-салдарлық байланыс орнату;
- 6) "Жыл мезгілдері", "Жеміс-жидектер мен көкөністер", "Жабайы және үй жануарлары" тақырыптары бойынша көру түсінігін қалыптастыру.

4. Оқу пәннің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

25. Көруді сақтандыру. Көзге арналған жаттығулар. Аккомодациялық (машықтану, көз үйрену) жаттығулары. Теледидар хабарларын көру гигиенасы.

26. Пішінді (форма) қабылдау (түйсіну): геометриялық фигуралар қиыстыруынан жасалған заттарды тану, текшелерден қарапайым үлгілер құрастыру. Геометриялық денелер жиынтығына берілген геометриялық фигураны табу. Фигураға ұқсас фигураны табу. Құрылыс конструкторы материалынан қарапайым үлгілер (үйшік, мұ нара, қақпа) жасау.

27. Түсті қабылдау:

- 1) түстік үйлесімділігі жақын (қызыл-сары-қызғылт-көк-күлгін) түстерді салыстыру және ара қатынасын білу. "Спектр" (шоғыр) мағынасы, жылы және суық түстер;
- 2) дайындалған үлгі бойынша бастырмалар (кемпірқосақ, жеті түсті гүл, жұлдызша, жылы және суық түстерден жасалған гүл шоғын) жасау.

28. Заттың көлемін қабылдау (ұғыну): заттардың нақты көлемін ұғыну. Қарапайым суреттер арқылы анықтау. Түрлі ауқымда бейнеленген заттарды салыстыру. "Өсімдіктер" тақырыбы бойынша көру арқылы түсінігін қалыптастыру.

29. Қозғалысты қабылдау: айнада өз денесінің қимылына бақылау жүргізуін қалыптастыру, кеңістікте заттардың нақты орналасуы мен айнада орналасуын салыстыру. Қашықтықта зат қозғалысының бағытын анықтау. "Көлік" тақырыбы бойынша көру түсінігін қалыптастыру.

30. Кеңістікке бейімделу:

1) ғимарат ішін және төңіректі бағдарлау. Нысандардың орналасуын анықтау;

2) кабинетте, сыныпта, мектепте, көшеде нысандардың орналасу қатынасын анықтау. "Менің сыныбым", "Менің мектебім", "Менің қалам", "Менің үйім" және т.б. тақырыптары бойынша сюжеттік ойындар.

31. Өсімдік және хайуанаттар әлемі туралы көру түсініктерін қалыптастыру: жабайы және үй жануарларының бейнелерін тану, салыстыру және табу, ағаштарды, бұталарды, шөптерді айыра білу. (Сипаттама бойынша тап "Қай бұтақтың жемістері", "Егістікте, бақта, бақшада не өседі?"

32. Күрделі суреттерді қабылдау (түсіну): суреттегі заттардың орналасуын көру, жақын, алыс орналасқан заттарды атау. Бейнелеуде және шынайы жағдайда бір нысанның екінші нысанды көлегейлеуі.

33. 2-ші сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) тор көзді және жіңішке сызықты қағаз парағын дұрыс және тез айыра білу;

2) күрделі геометриялық фигураларды талдау, құрамдас бөліктерінің пішін үйлесімділігін белгілеу;

3) қоршаған ортада түстердің реңкін анықтау;

4) қанықтығы бойынша түстердің үйлесімділігін жасау;

5) табиғат құбылыстарын уақытты бағдарлау үшін пайдалану;

6) маңызды белгілерге қарап салыстыру және жинақтап қорыту;

7) өздігінше тану мен атау деңгейінде сенсорлық (сезім арқылы) үлгіні меңгеру;

8) микро-(кішігірім) және макро (аса ірі) жазықтықтардағы кеңістіктік жағдайларды сөзбен жеткізу керек.

5. Оқу пәннің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

34. Көруді сақтандыру: көзге, қабаққа арналған жаттығулар, массаж. Көз көруін түзетудің заманауи құралдары Шыныға таңба (белгі) жасау жаттығулары (Аветисов-Мац). Теледидардан хабарлар қарау гигиенасы, компьютер, планшет, ұялы телефон пайдалану.

35. Пішінді қабылдау: затты пішіні бойынша табу, ұқсастыру. Конуспен, тризмамен, эллипсоидпен танысу. Нұсқасын атап көрсету және тану, қоршаған ортада пішінін атап көрсету, геометриялық формалар мен денелерді тану және атау, әр түрлі пішіндегі фигураларды оқшаулау.

36. Түсті қабылдау: заттардың түстік қатарын олардың үдемелі және азаймалы қанықтығына сәйкес қатарлап қою (3-ші үдемеден 7-ге дейін). Құрама түстерді шығару.

"Қарама-қарсы түстер" ұғымы. Санамақты жаттау (Әр аңшы қырғауылдың қайда отырғанын білгісі келеді) "Жыл құстары" тақырыбы бойынша көру арқылы қабылдауын қалыптастыру. Құстардың нұсқалық және толық бейнесін салыстыру.

37. Көлемді қабылдау: заттарды көлеміне, ұқсастығы мен айырмашылығына қарай топтастыру, 4-ші артық затты табу. "Ағаштар мен бұталар" тақырыбы бойынша көру қабылдауын қалыптастыру, жапырақтары мен жемістеріне қарап тану.

38. Кеңістікті қабылдау:

1) қашықтықтың кеңістіктік белгісін түсінуін және қабылдауын қалыптастыру. "Төменнен, жоғарыдан, бүйірінен, солдан-жақын, алыс, оң жақтан-алыс, жақын, оңға, солға". Заттардың орналасуын сөзбен түсіндіре білу;

2) "Менің пәтерім" тақырыбы бойынша көру арқылы қабылдау түсінігін қалыптастыру;

3) сынып, бөлме планын (сызба) құру. "Мектеп орналасқан көше" – экскурсия.

39. Күрделі сюжеттік суреттерді қабылдау: кеңістікте заттарды бейнелеу тәсілдері. Көрініс заңы бойынша (бейнелеу) ережелерімен танысу. Сюжеттің сырын ашатын бірнеше планының (сызба), сансыз көп бөлшектерінің, түсіндірмелік сипатының болуы, хабарландыратын белгісін атап көрсету.

40. Күрделі заттық суретте өсімдіктер мен жануарлар дүниесі нысандарын қабылдау: келесі тақырыптарды қолдану: өсімдіктер әлемі, аңдар, құстар, балықтар, жәндіктер. Әр нысанды толық суреттеу мен талдау, нысандарды салыстыру, нақты жағдайлар мен байланыстарға енгізілген нысандарды тану.

41. Табиғи материалдарды қабылдау: табиғи материалдар (су, құм, дәнді дақылдар, жаңғақтар, тұқымдар). Қолдың ұсақ қимылдарын дамыту-сұрыптау, себу, араластыру.

42. 3-ші сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) көз көру қабілеті бұзылған жағдайда заттарды тани білу;

2) көз көру қалдығын қорғай білу;

3) тифлопедагогтық талаптарды білу және оларды мектепте және үйде сақтау;

4) әр түрлі ұсақ-түйек заттарды жасауда оюлардағы түстерді үйлестіре білу;

5) кеңістіктегі және жазықтықтағы заттарды берілген бағытта орналастыра білу;

6) заттарды пішіні мен мөлшеріне қарап топтай білу;

7) сақталған анализаторлар арқылы кеңістікке бейімделе білу (есту, көру, иіс сезімі, түйсіну).

6. Оқу пәннің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

43. Көруді сақтандыру: көзге арналған жаттығулар, қабақ, көз массажы. Оптикалық құралдар күтімі (көзілдірік, лупа, линза). Аккомодациялық (көздің әр түрлі қашықтықта көруге бейімделуі) жаттығулар, шыныдағы (әйнектегі) белгі көмегімен жаттығу жасау. "Пальминг" жаттығуы. Көздің тұрмыстық жарақаттануы. Көзге түсетін жүктеме тәртібі.

44. Пішінді (форма) қабылдау: трафарет (үлгі), шаблондар (қалып) арқылы геометриялық фигуралардың суретін салу. Нұсқаның контурлық (сұлбалық) бейнесімен қосарлануы. Күнделікті жағдайда түсініксіз сұлба, үстіне салынған геометриялық фигуралар бейнесін қабылдау. Тану, есінде сақтау, еске түсіру мақсатында бір, екі, бірнеше геометриялық фигураларды уақытша (тез арада) көрсету.

45. Түсті қабылдау:

1) қабылданатын заттар санын арттыру, түс мөлшері (саны), түстер арасындағы айырмашылықтары (қызыл, қызғылт-сары заттар, бір түсті, бірақ реңкі әртүрлі заттар. Үлгі бойынша кездейсоқ ретте қойылған түстерді қатарлап қою;

2) бояу тақтайшасын немесе пробиркада (шыны ыдыс) бояуларды араластыру арқылы құрама түстер алу.

46. Зат мөлшерін қабылдау: көп нысандар ішінен тапсырылған көлемдегі нысанды атап өту (қабылданатын нысандар саны 10-ға дейін көбейеді, көлемдегі айырмашылықтар азаяды). Қабылданатын нысандарға дейінгі ара қашықтық ұлғайтылады. Өлшеу кезінде шартты өлшемдер қолданылады. Көлемдік заттардың үш ұзындық өлшемі барын түсіну.

47. Табиғи материалдарды қабылдау: табиғи материалдар – су, құм, дән, дақылдар, жаңғақтар туралы білімдерін қалыптастыру. Қолдың ұсақ қозғалысын дамыту – сұрыптау, себу, араластыру.

48. Қозғалыстағы нысандарды қабылдау: әр түрлі аймақтардағы жануарлар өмірі туралы видеофильмдерді пайдалану, документальды (деректі) фильмдер. Көлемі мен ракурсы өзгерген жағдайдағы қозғалыстағы нысандарды тануын дамыту.

49. Күрделі сюжеттік суреттер мен көріністерді қабылдау: сюжеттік көріністерді бір ізділікпен қабылдау (көз назарымен толық айналдырып қарау, негізгіні атап көрсету, бөлек нысандарды егжей-тегжейлі қарап шығу. Оқиғаның орны мен уақытын қатынасушы адамдарын анықтау. Үш құрылымдық жоспарды қарастыра білу.

50. Адамды қабылдау: дене мүшесіндегі пішінінің, көлемінің, өзара қарым-қатынасының динамикалық өзгерістерін қалыптастыру. Адам бейнесін өз фигурасымен салыстыру. Әр түрлі ракурстағы бейнеленген (бет алдынан, қырынан, суретте бір ғана қол мен бір ғана аяқ көрінген адамның жеке ерекшеліктерін бөліп айту (сырт келбеті, жас шамасы, жынысы).

51. Бейнелеу өнері шығармаларын қабылдау: бейнелеу өнерінің түрімен және жанрын танысу және айыра білу. Күрделі бейнені бір ізділікпен қабылдау дағдыларын бекіту. Көркем шығарманы фотосуретпен және безендірілген бейнелерден айыра білу.

52. 4-ші сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) көздің көру қабілетіне қауіп төндіретін факторларды білу. Өз денсаулығына ұқыпты қарауды қалыптастыру;

2) метрлік, сонымен қатар шартты өлшеуіштерді пайдалана білу. Күрделі сюжеттік-бейнелерді бір ізділікпен қабылдай білу;

3) талқылап қарайтын нысандардың: адамның, жануарлардың жеке ерекшеліктерін атап айта білу;

4) үлгі бойынша өрнектер, сызбалар орындай білу;

5) бұрмаланған (бұзылған) бейнелердің немесе бір заттың не оның бөлігінің кеңістіктегі тұрған орнын таба білу керек.

7. Оқытудың нәтижелері

53. Пәндік нәтижелер:

1) сенсорлық (сезімдік) үлгінің зияткерлік әрекетке қосылуы;

2) түс пен пішінді айыра білуді белсендіру;

3) микро (ықшам) және макро (өте ірі) кеңістікті бағдарлай білуді пайдалану;

4) қоршаған әлемде және шектес заттарда әр түрлі көру жағдайымда кездесетін өлшемдік және графикалық дағдылары туралы алған білімін қолдану.

54. Тұлғалық нәтижелер:

1) Отанға деген сүйіспеншілігін, Қазақстанның рухани мұрасы мен табиғи байлықтарына деген мақтаныш сезімін ояту;

2) отбасылық құндылықтарға жасы үлкен адамдарға, қоршаған ортаға ұқыпты қарау ;

3) өз денсаулығына жауапкершілікпен қарау деңгейін түсіну, көзі сау адамдар ортасына бейімделу және шоғырлану (интеграция).

55. Жүйелілік – әрекеттік нәтижелер:

1) пәндік білімдер жүйесін меңгеру, оларды іс жүзінде қолдана алуы;

2) танымдық, зияткерлік және шығармашылық қабілеттіліктерінің белсенділігін ояту;

3) заманауи ақпараттық-қатынастық технологияларды меңгеру;

4) дамыған коммуникативті қабілеттілікті, тіл мәдениетін меңгеру.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 141-қосымша

Көру қабілеті бұзылған (көрмейтін және нашар көретін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 141-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. "Әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау" пәнінің оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Көру қабілеті зақымдалған балаларды (көрмейтін және нашар көретін) арнайы оқыту мен тәрбиелеуде "Әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау" коррекциялық компоненттерінің негізгі пәндерінің бірі болып табылады.

3. Әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау – көру мүмкіндігі шектеулі балалардың жас шамасы мен өзіндік ерекшеліктерін, мүмкіндіктерін есепке ала отырып жүргізілетін арнайы (коррекциялық) сабағының курсы. Көрмейтін балаларға арналған бастауыш мектепте әлеуметтік тұрмыстық бағдарлау (бұдан әрі ӘТБ) сабағы курсы нәтижелі меңгеру көруі шектелген жандардың әлеуметтік-психологиялық бейімделуі мен көруі қалыпты адамдардың ортасына шоғырлануына мүмкіндік туғызады. Өз мінез-құлықтарын, жүріс-тұрысын ұйымдастыру және әр түрлі әлеуметтік-тұрмыстық жағдайларда айналасындағы адамдармен араласу көру мүмкіндігі шектеулі оқушының оқудан тыс кездегі өмірде болатын жағдайда өз бетімен бейімделуіне, өздігінен өмір сүру жағдайында кездесетін заттар мен құбылыстар туралы дұрыс түсінік алуларына, қоғамда өзін басқа адамдармен теңбе-тең ұстай білу дағдыларын меңгеруге және өзін қоғамның толыққанды, толыққұқықты мүшесіндей сезінуге мүмкіндік береді.

4. ӘТБ пәнінің мақсаты: көру қабілеті зақымдалған балалардың қоғамда өзін адамдармен теңбе-тең ұстай білуі туралы біртұтас білім, біліктілік, дағды жүйесін қалыптастыру және заманауи жағдайға әлеуметтік-психологиялық бейімделулерін қамтиды.

5. Әлеуметтік-тұрмыстық бейімделу сабағының міндеттері:

1) күнделікті тұрмыста пайдаланылатын заттар туралы нақты түсініктер беру, олардың міндеттері және пайдалану ережелері;

2) күнделікті тұрмыста қолданылатын құралдар мен аспаптарды техникалық қауіпсіздік ережелерін сақтай отырып пайдалану дағдыларын қалыптастыру;

3) тұрмыста, көзі сау адамдар ортасында, қоғамдық орындарда, әртүрлі жағдайда өзін мәдениетті ұстай білу дағдыларын қалыптастыру;

4) балалардың бойында өз мінез-құлқын, сырт келбетін бақылай білу тәсілдерін тудыру, әр түрлі жағдайларда адамдармен қарым-қатынас жасай білу, әңгіме жүргізе білу дағдыларын қалыптастыру;

5) жүйке жүйесінің әр алуан түріне байланысты адамдардың өзара қарым-қатынасындағы ерекшеліктерімен танысу.

6. ӘТБ бағдарламасына келесі бөлімдер кіреді:

1) "Жеке бас тазалығы", "Киім және аяқ киім", "Тамақтану", "Пәтер-үй", "Отбасы", "Көлік", "Байланыс", "Өзін-өзі ұстау мәдениеті", "Медициналық көмек", "Сауда";

2) "Жеке бас тазалығы" тақырыбы көрмейтін балалар үшін өте маңызды, өйткені олар жеке бас тазалығы туралы алғашқы бастапқы ережелерін, адам көп жиналатын орындарда өздерін ұстай білу ережелерін меңгереді. Көз көру қалдығын сақтау мен теріге күтім, өз денсаулығын сақтау және нығайту;

3) "Киім және аяқ киім", "Пәтер-үй" тақырыптарын өту барысында оқушылар киім мен аяқ киімді күтудің дағдыларына ие болады. Әр мезгілге байланысты киім таңдай білуге үйренеді;

4) "Тамақтану" тақырыбы бойынша сабақтар: тамақ өнімдерінің негізгі түрлерімен танысу, оларды сақтау ережелері, ас үй жабдықтарымен танысу, қарапайым тағамдарды әзірлеу дағдысы, тамақ ішу мәдениеті. Тамақ түрлерімен жақын таныс болу сақталған анализаторлар жұмысын белсендіреді, оның ішінде сипап сезу, дәм сезу;

5) "Отбасы", "Мінез-құлық мәдениеті" тақырыптарында отбасындағы, сыныптағы, топтағы, қоғамдық жерлердегі өзара қарым-қатынас орнатудың жолдары мен тәсілдері ашылады, үстел басында, театрға, киноға, мұражайларға, дүкендерге барған уақыттағы өзін ұстай білу ережелері бекітіледі;

6) "Көлік" тақырыптарын өтуінде көшеде жүру тәртібі дағдылары, жол жүру ережелері бекітіледі, балалар қала көліктерінің әр түрімен, метромен танысады;

7) ғаламтор мен ұялы телефонның біздің өмірімізге әкелген үлкен әсеріне байланысты балалардың байланыс құралдарын пайдалануын қалыптастыруға зор мән беріледі, сондықтан "Байланыс құралдар" тақырыбы 4 сыныпта ЭТБ-ның негізгі курсы болады;

8) "Медициналық көмек", "Сауда" – бұл тақырыптар көрмейтін және нашар көретін балалар бойында алғашқы медициналық көмек көрсету, сауда жасай білу дағдыларын қалыптастырады; ең басты тағам түрлері мен киімнің бағасын білу, отбасы қаржысын үнемдеп жұмсауға үйретуге мүмкіндік жасайды.

7. ЭТБ-де білім, білік дағдыларын қалыптастыру үшін келесі әдістемелік тәсілдер пайдаланылады: әңгімелер, түсіндіру әдісі, табиғи заттарды көрсету, сюжеттік ойындар, экскурсиялар, практикалық сабақтар.

8. ЭТБ-де бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс істеудің басты әдісі - оқып үйренетін затты көрсету, мұғалімнің түсіндіруімен қатар ол затты зерттеп қарау. Сезім түйсігі көмегімен оқушылар толық кешенді сезімге (түйсінуге) ие болады. Жылылық, суықтық, кедір-бұдырлық, сыңақтық, тегістік және т.б. Бұған қоса көрмейтін балалар бойына зат (нәрсе, бұйым) туралы түсінікті қалыптастыру қажет, түрлі пропорцияларын, физикалық қасиетін сипаттайтын элементтерді сақтау, түрлі жағдайда орындалатын үйреншікті қозғалыстардың амалдарын бекіту.

9. Әңгіме, әсіресе, үйретудің бастапқы кезеңінде көмекші құрал болады. Ол таныстыру, қорытынды сипатында, сонымен қатар әңгіме-пысықтау түрінде жүргізіледі

10. Ойын әдісінің мынадай түрлері бар: айқын сюжетті ойын, еркін сюжеттік ойын, жатталып алынған рольдері бар сахнаға лайықталған ойындар, балалар және топтар арасындағы жарыс ойындар.

11. Экскурсиялар – таныстырмалық, күнделікті, қорытынды болады. Көрмейтін балалар тобы шағын (6-8 адам) болу керек, көз көру қалдығы сақталған балалар көрмейтін баламен жұптасып, кірерде және шығарда оларға сөзбен немесе қол қимылымен жолдағы кедергілер туралы ескертіп отырады. Есту түйсігіне көп көңіл бөлу керек, балаларды дыбыстың бағытын анықтауға үйрету керек, күнделікті, табиғи, қала дыбыстарын анықтау және білу, иіс түйсігін дамыту-иіс арқылы киімнің, төсек-орынның тазалығын, тағам, азық-түлік сапасын анықтай білу.

12. Бастауыш сыныптарда ӘТБ бағдарламасы көрмейтін баланы өзіне-өзі қызмет ету, жеке бас тазалығы, отбасындағы және қоғамдағы мінез-құлық, жүріс-тұрысы бастауыш сынып оқушылары-көз мүгедектерін олардың өзіндік ерекшеліктерін ескеріп, сюжеттік-рольдік ойын түрінде өмірде болатын жағдайлардың үлгісін жасай отырып үйретуге бағыттайды.

13. ӘТБ-бағдарламасын құрастыруда қазақ халқының ұлттық салт-дәстүрі, қазақтың ұлттық педагогикасының негізгі пайымдаулары ескерілді.

14. Пәннің оқу жүктемесі:

кесте 1

№	Оқу пәні	Сыныптар бойынша сағаттар саны (1 аптада)				
		0	1	2	3	4
1	Әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау	1	1	1	1	1

15. Көзі көрмейтін оқушыларды оқытудағы нәтижелікті бағалау: көру қабілеті зақымдалған оқушыларға жеке ыңғайда қарау, жеке тұрғыдан келу жағдайында балалардың өзіне-өзі қызмет ету дағдысы мен көзі көрмейтін бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік бейімделуін дамыту мен қалыптастыру нәтижелілігі мониторингке негізделген өз мүмкіндіктеріне дұрыс қарауын қалыптастыра отырып, олардың жетістіктері баллдық емес, сапалы-түсіндірмелі сипатта бағаланады.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

16. Кіріспе: оқушыларды бір-бірімен таныстыру. "Бұл кім?" ойыны. Айналасындағыларды дауысына қарап тану.

17. Адамдармен қарым-қатынас жасау түрлері: амандасуды (сәлемдесу) үйренеміз. Өтініш (сұрау), алғыс айту, ыммен көрсету, дене қимылы.

18. Кеңістікті бағдарлауын қалыптастыру:

1) жоғары-төмен, оңға-солға, алда-артта, үстінде-астында, аралығында, жанында;

2) осы түсініктерді іс жүзінде бекіту (ойын, практикалық іс-әрекет).

19. Қолдың ұсақ қозғалысын дамыту: қолдың білезігі мен саусақтарының үйлесімді қозғалысын дамытуға арналған жаттығулар комплексі (кешені), заттарды: тарақты, щетканы т.б. тұрмыста қолдана білуін қалыптастыру. Қимылдарды көрсету, сюжеттік ойын.

20. Мектеп ғимаратындағы кеңістікті бағдарлауға үйрету: сынып бөлмесімен таныстыру: партаны, үстелді, жұмыс орнын табу, дәлізді бағдарлау, баспалдақпен көтерілу, түсу. Бірінші қабаттағы нысандар, екінші қабаттағы нысандар, жатын бөлмені бағдарлау: төсек, тумбочка, шкаф. Асхана, үстелдің орналасуы, үстел басындағы өз орны.

21. Жеке бас тазалығы: "Жеке бас тазалығы" ұғымы. Күн тәртібі. Көздің көру қалдығын сақтау (қорғау) үшін жеке бас тазалығы мен күн тәртібінің маңызы. Таңертеңгі және кешкі уақыттағы баланың өзін-өзі тазалыққа келтіру дағдысының жүйелілігін қалыптастыру, сабынның түрлері, қолды кептіруге арналған электр құрғатқыш. Тісті тазалау дағдысын қалыптастыру, тіс пастасы мен тіс щеткасының түрлері. Шампуньмен бас жуу, аяқ жуу. Жеке бас тазалығына арналған заттарды қолданудың жеке ерекшеліктері және оларды интернат жағдайында сақтау ережелері.

22. Киім және аяқ киім: киім кию, шешу, оларды рет-ретімен жинап қою, өз шкафтарына салу дағдыларын қалыптастыру. Иіс түйсігі мен сезім түйсігі арқылы киімі мен аяқ киімдерінің тазалығын анықтау. "Іш киім", "сырт киім" ұғымдары. Тұрмыстағы тазалық пен ұқыптылық ұғымдарының мағынасы.

23. Тамақтану: үстел басында бойын тік ұстап дұрыс отыруды, ас үстелі басында дұрыс отыру дағдысын қалыптастыру. Ыдыс-шәйға арналған ыдыс, ас ішетін ыдыс. Ас ішетін сайман, оны қолдана білу. Үстел басындағы өзін ұстау мәдениеті.

24. Пәтер – үй: үйлердің түрлері. Бөлмелер, үй бөлмелерінің қызметі, жиһаз. Пәтер-үйде тазалық сақтау. Үйлердегі жарық пен жылыту. Бөлмелердің ішкі көрінісі.

25. Отбасы: отбасы ұғымы. Отбасы құрамы. Туыстық қатынас, отбасылық қарым-қатынас. Отбасындағы мінез-құлық ережелері. Күнделікті тұрмыста қолдан келгенше көрсетілетін көмек.

26. Дайындық сынып оқушысының даярлық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) сынып, жатын бөлмелерде, қызмет орнына бейімделе білу, өз жұмыс істейтін орнын таба білу, кеңістіктік ұғымдарды іс жүзінде қолдана білу, заттарды және құралдарды қолдануда қимыл үйлесімділігін сақтау;

2) сезім түйсігі көмегімен (алақан, саусақтар, аяқтың табаны, тері) тұрмыстық нысандардың ерекшеліктері (сипаты) мен олардың пішіні, материалы, сыртқы бетінің ерекшеліктерін айыра білу;

3) сақталған анализаторлар (түйсіктер) арқылы: есту, иіс сезу, дәм, көздің көру қалдығы арқылы қоршаған (айналадағы) заттарды тани білу. Жеке бас тазалығын сақтау, өз бетімен күнделікті әрекеттерді бір жүйелілікте жасау;

4) дұрыстап тамақ іше білу, үстел басында өзін мәдениетті (дұрыс) ұстай білу ережелерін сақтау;

5) өз бетімен шешіну, киіну дағдылары. Заттары мен аяқ киімін арнайы бөлінген орындарда сақтау. Оларды күтіп ұстай білудің қарапайым ережелерін білу, жеке бас тазалығына керекті заттарды пайдалана білу.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

27. Кіріспе: сынып бөлмесіне бейімделу, дәлізде жүруді үйрену, таныс оңашаланған кеңістікте бағдарлану: жатын бөлме, ас үй орналасқаны туралы. Күнделікті әрекетте осы түсініктерін қолдана білу.

28. Жеке бас тазалығы:

1) күн тәртібі. Оның орындалуы. Жеке бас тазалығы ережелерін сақтау. Жеке бас тазалығына арналған заттар арқылы жұғатын көз аурулары. Тіс тазалау мерзімі аралығы. Шаш күтімі ережелері. Бас жуу аралық мерзімі, шампунь түрлері, шаш ерекшеліктеріне байланысты оларды таңдап алу. Қайызғаққа қарсы құрал. Жеке бас тазалығына арналған заттарды қолдану ерекшеліктері;

2) практикалық сабақ: шаштаразға бару, шаштараздық қызмет көрсету.

29. Киім және аяқ киім:

1) әр мезгілге байланысты киім және бас киім таңдау. Киім және бас киім түрлері;

2) киім мен аяқ киімді күнделікті күту. Сезу түйсігі және иіс түйсігі арқылы киімнің тазалығын бақылау;

3) су киім мен аяқ киімді күтуге арналған заманауи құралдар.

30. Тамақтану:

1) азық-түлік тағамдарының әр түрлілігі және олардың адам өміріндегі маңызы. Дәрумендер. Мектептегі тамақ дайындайтын жерге экскурсия: Ас үй жабдықтары. Аспазшы мамандығы. Түскі ас пен кешкі ас аралығындағы жеңіл асты даярлаудағы үстелдерді жабдықтауда балалардың көмегі;

2) практикалық сабақ: үстелді шай ішуге жабдықтау. Қарапайым бутербродтер.

31. Пәтер-үй:

1) үй түрлері, пәтер, бөлмелер қызметі, пәтер-үйді тазалықта ұстау. Үйді тәртіпке келтіру түрлері: дымқыл және құрғақ;

2) практикалық сабақ: сынып бөлмесін жинастыру, шаң сүрту, шкафтар мен парталарды ретке келтіру;

3) жақын маңдағы құрылыс алаңына экскурсия: "Үйлер қалай салынады?".

32. Отбасы:

1) өз отбасының құрамын, жақын туыстарының есімдері мен әкесінің атын, олардың жасын, немен айналысатынын білу, отбасындағы мінез-құлық ережелерін білу : үлкенді құрметтеу, оларға қолдан келгенше көмек көрсету, отбасы мүшелері арасындағы күнделікті шаруашылық-тұрмыстық міндеттерді бөліп атқару;

2) практикалық сабақ: отбасылық мерекелер, салт-дәстүрлер туралы ойындар.

33. Көлік:

1) көлік түрлері, қалалық көлік, көлікке міну және түсу ережелері. Қаладағы метро, метродағы жүріс-тұрыс ережелері, көз мүгедектеріне арналған дыбыстық бағдарламалар. Жол жүру ережелері;

2) дыбыстық бағдарламалары бар көшелерге экскурсия, олар арқылы жолдан өту.

34. Мінез-құлық мәдениеті:

1) дұрыс келбетін (бойын тіктеп ұстай білуін) қалыптастыруда жүргізілетін жұмыс, әдемі жүре білу, қисынды және орынды ымдай білу;

2) құрбы-құрдастарымен, жасы кішілермен кездескенде және қоштасқанда мінез-құлық ережелері. Үлкендерге және құрбы-құрдастарына өтініш жасаудағы өздерін ұстай білуі. Әдептілік пен сыпайылық мәдениетті адамға тән қасиет;

3) практикалық сабақ: "Мектеп директорының кабинетінде", "Дәрігерде", "Доспен кездесу";

4) ойын-драма "Әр түрлі жағдайдағы мінез-құлық".

35. Сауда:

1) дүкен түрлері: азық-түлік, шаруашылық, кітап дүкендері, супермаркеттер. Олардың атаулары. Базарлар;

2) дүкендерден тауар сатып алу, негізгі азық-түлік пен бірінші қажеттіліктегі тауарлар бағасын білу.

36. 1-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) жеке бас тазалығы дағдыларын игеру, киімі мен аяқ киімін таза ұстау, негізгі азық-түліктерді білу, дәрумендердің денсаулыққа тигізетін маңызы, ас үйде, ас үстелін жабдықтауда қолдарынан келгенінше көмек көрсету;

2) отбасы құрамын білу, қарапайым міндеттерді орындау, отбасылық мерекелер мен дәстүрлі мейрамдарға қатысу;

3) әр түрлі жастағы адамдармен мәдени қарым-қатынасқа түсу дағдыларын игеру;

4) пәтер-үй түрлерін білу. Тұрғын үй ғимараттарының міндеті. Жол жүру ережелерін білу, қоғамдық көлікте өзін ұстай білу дағдыларын білу;

5) дүкен түрлерін білу, қарапайым затты сатып ала білу (мысалы: нан).

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

37. Кіріспе: көзі көрмейтін оқушының мектепте, аулада, қызмет бөлмелерінде өз бетімен еркін жүре алуы.

38. Жеке бас тазалығы:

1) күн тәртібі. Күн тәртібінің денсаулық үшін маңызы. Оқушылар бойында уақытша түсініктерді қалыптастыру, тырнақ және қол терісі күтімі ережелері (тырнақ алуға

арналған тістеуік, онымен тырнақ алу), қолға сипап сезу түйсігін қалыптастырудың негізгі құралы ретінде ұқыпты қарау. Денені жуудың аралық мерзімі. Душқа шомылудағы қауіпсіздік ережелері. Лас қолдан болатын аурулар;

2) практикалық сабақ: төсек-орынды ауыстыру (тәрбиешінің басшылығымен және бақылауымен).

39. Киім және аяқ киім:

1) әр мезгілге байланысты киім мен аяқ киімді алмастыру. Сырт киім күтімі. Су болған киімді кептіру әдісі (киім ілгіштер). Сырт киімді тазалау. Киім, аяқ киім щеткалары. Аяқ киім тазалайтын крем түрлері. Кір жуатын ұнтақ түрлері. Ұсақ заттарды жуу: орамалдар, жағалар, носкилер;

2) практикалық сабақ: аяқ киімді щеткамен және креммен тазалау.

40. Тамақтану:

1) тамақтанудың әр түрлілігі, дәрумендер, тамақтану гигиенасы. Ас үйде өзіне-өзі қызмет көрсетуге дағдыландыру. Ыдыс-аяқ түрлері, ыдыс жуу (бақылау). Азық-түлік сақтау (тоңазытқыш). Үстел басында өзін ұстау мәдениеті;

2) практикалық сабақ: ас үстелін түскі асқа жабдықтау.

41. Пәтер-үй:

1) "Әр заттың өз орны бар" қағидасына сәйкес оқушының жұмыс орнын дұрыс таңдау ережелері. Оқушының жұмыс орнын таза ұстауы, сынып бөлмесін, жатын бөлмені құрғақ және дымқыл тазалаудың бір ізділігі (реті). Гүлді күту. Ғимаратқа қойылатын санитарлық-гигиеналық талаптар (ауасын тазарту, қажетті температураны ұстау, жарықтылық). Сынып бөлмесі мен жатын бөлмені жинастырудың күнделікті міндеттерін бөлісу;

2) практикалық сабақ: сынып бөлмесін жинастыру (құрғақ).

42. Отбасы:

1) отбасы құрамы, ата-анасының аты-жөні, олардың жұмыс орны, туыстық қатынастарды білу (әке, шеше, аға, әкпе, іні, сіңлі және т.б.) жақын туыстары туралы мәліметтерді білу (апай, ағай, немере туыстар т.б.). Отбасындағы жеке қарым-қатынас. Шаруашылық-тұрмыстық міндеттерді бөлу;

2) практикалық сабақ: отбасындағы қатынасты қалыптастыратын сюжеттік ойын, отбасылық-тұрмыстық міндеттерді орындау.

43. Көлік:

1) қаладағы, ауылдағы, қала үлгісіндегі ауылдардағы көлік құралдары. Жер үстіндегі, ауадағы, судағы көлік түрлері. Авиация: азаматтық, әскери, жүк таситын. Авиацияның артықшылығы. Қалалық көлікте жол жүру ақысы түрлері: валидаторлар, оларды пайдалана білу;

2) практикалық сабақ: қалалық электр көлігі мен валидатор арқылы жол ақысын төлеп жүру.

44. Мінез-құлық мәдениеті:

- 1) үстел басында, асханада өзін ұстай білу ережелерін бекіту;
- 2) практикалық сабақ: тамақ ішу мәдениетін қалыптастыру;
- 3) қоғамдық орындарда: театрға, кинотеатрға, мұражайларға, көрмелерге барғанда өзін ұстай білу ережелері. Театрдағы үзіліс кезінде тәртіп ережелері;
- 4) практикалық сабақ: қалалық театр спектакльдеріне бару (Жас өспірімдер театры).

45. Сауда:

1) арнайы фирмалық азық-түлік дүкендері: кондитерлік бұйымдар, теңіз тағамдары, супермаркеттер, көтерме сауда гипермаркеттері, құрылыс материалдары. Олардың қызметі, ассортименті (тауарлар жиынтығы), жұмысуақыты. Сауда түрі: өзіне-өзі қызмет ету. Сауда қызметкерлерінің мамандығы: сатушы-кеңесші, кассир, бақылаушы. Төлем түрлері: төлем карточкалары, чектер;

2) практикалық сабақ: жақын маңдағы супермаркетке бару, кеңесшінің көмегімен тауардың бір түрін сатып алу.

46. 2-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) өз денесін күте білу, душ қабылдау мерзімі аралығын білу, тырнақтарын тістеуікпен ала білу, тері күтімі ережелерін білу, қолға ұқыпты қараудың басты ережелерін іс жүзінде пайдалану. Қол-қоршаған ортаны сезім түйсігі арқылы танып білетін негізгі құрал;

2) дұрыс тамақтана білуге қойылатын санитарлық-гигиеналық нормаларды және талаптарды білу;

3) ас үй жабдықтарымен жұмыс істеу кезінде қауіпсіздік ережелерін білу: Отбасында және интернатта қарапайым күнделікті шаруашылық міндеттерін атқара білу;

4) жұмыс орнын, ғимаратты, гүлді күтуде санитарлық -гигиеналық дағдыларын білу және меңгеру;

5) негізгі көлік құралдары, оларды пайдалана білу, жол жүру ережелерін сақтау, жол ақысын төлеу;

6) қоғамдық орындарда өзін ұстай білу ережелерін білу және оларды қолдану;

7) дүкендердің түрлерін білу, заманауи төлем түрлерін пайдалана отырып, дүкенде сауда жасау.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

47. Жеке бас тазалығы:

1) 2-ші сыныпта үйренген жеке бас тазалығы дағдыларын бекіту. Сабақтарды ұйымдастыруға қойылатын гигиеналық талаптар. Күн тәртібінің, дұрыс тамақтанудың маңызы, салауатты өмір салтын сақтау, зиянды әдеттер: темекі тарту, ішімдік ішу, есірткі шегу. Дәрігердің темекі мен ішімдіктің зияны туралы әңгіме жүргізуі. Дәрігер-наркологтың: "Есірткі – ешқайда апармайтын жол";

2) практикалық сабақ: мектептегі дәрігер кабинетіне экскурсия.

48. Киім және аяқ киім:

1) кір жуғыш машинасымен табиғи және жасанды маталардан жасалған бұйымдарды жуу ережелері. Кір жуғыш машинаның жұмыс істеу тәртібімен танысу. Ұсақ бұйымдарды кір жуғыш ұнтақтарды қолданып жуу: кір жуғыш ұнтақ түрлері. Кептіретін киімдерді ілу, киімдегі белгі. Су аяқ киімді кептіру;

2) практикалық сабақ: мектептегі кір жуатын орында заттардың жуылуын бақылау.

49. Тамақтану:

1) үстел басында өзін дұрыс ұстау ережелерін, ас үй, ас үстелін түскі және кешкі асқа жабдықтау, тамақ ішіп болған соң ыдыс жинау ережелерін бекіту. Азық-түлікті тоңазытқышта сақтау ережелері, тоңазытқыштағы азық-түліктің жеке түрлеріне белгі қоюды қадағалау. Қазақтың дәстүрлі ас үйі, ұлтқа тән азық-түліктер, қазақ қонақжайлылығы дәстүрі;

2) практикалық сабақ: қазақша дастархан жаю.

50. Пәтер-үй:

1) швабра көмегімен дымқыл жинастыру. Шаңсорғыш. Оны қолдану ережелері. Шаңсорғышпен жұмыс істеу. Жылтыр және ағаштан жасалған жиһаз күтімі. Тәртіпке келтіру (жинастыру) жағдайында санитарлық-гигиеналық талаптарды сақтау;

2) практикалық сабақ: кілемді шаңсорғышпен тазалау.

51. Отбасы:

1) үй шаруасында ата-анаға көмек көрсету: пәтер жинау, ыдыс жуу, үйдегі мерекелерге, салтанаттарға қатысу. Құттықтаулар. Отбасылық мерекелерде өзін-өзі ұстай білу;

2) практикалық сабақ: құттықтау ашық хаттарын Брайль әріптерімен әдемілеп дайындау.

52. Көлік:

1) метромен танысу. Метрода өзін ұстау тәртібі, эскалаторлар, метромен жүру. Темір жол көлігі, вокзалдар және олардың қызметі, жолаушы вагондары түрлері (жалпы, плацкорт, купе, жұмсақ). Темір жол билеттерін алу тәртібі (кассадан алу, телефон арқылы тапсырыс беру);

2) практикалық сабақ: темір жол вокзалына экскурсия.

53. Мінез-құлық мәдениеті:

1) қонақта өзін ұстай білу, әңгіме жүргізе білу, айналасындағыларға көңіл бөлу, кездесу және қоштасу кезіндегі өзін ұстай білу мәдениеті. Сыйлықтарды беру және алу ережелері. Сыйлық таңдаудағы талаптар. Сыйлықты өз қолымен жасау;

2) практикалық сабақ: сыйлықтарды тапсыру, түрлі салтанаттарда құттықтаулар ұйымдастыру.

54. Сауда:

1) ақша белгілері, теңгелер, әр түрлі елдер валютасы (ақша белгілері). Айырбастау пункттері. Олардың шығу орындары-Алматы Теңге сарайы;

2) практикалық сабақ: жақын маңдағы супермаркетте ақшаға сауда жасау.

55. Медициналық көмек:

1) медициналық қызмет: ауруханалар, клиникалар, поликлиникалар, медициналық орталықтар, дәріханалар. Жедел жәрдем көмегі – 103. Үй аптекасы, оның қызметі, қолданылуы. Өзін-өзі емдеудің зияндылығы. Дәрілік шөптер. Кесік жарада, жарақат алуда көрсетілетін алғашқы көмек ережелері.

2) практикалық сабақ: термометрді пайдалану, электрондық танометрмен танысу.

56. Байланыс құралдары:

1) байланыстың негізгі түрі: почта, телеграф, телефон, ұялы байланыс, спутниктік байланыс. Үй телефонын пайдалану ережелері, үй телефоны және ұялы телефонда абоненттердің номерлерін теру. Телефонмен сөйлесу мәдениеті;

2) практикалық сабақ: үйге, досына телефон соғу.

57. 3-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын меңгеру (игеру), жеке бас тазалығының барлық ережелерін сақтау, қоғамдық орындарда өзін ұстай білу ережелері, сауда, байланыс, медицина саласы қызметін білу;

2) қызмет көрсетушілермен диалог жүргізе білу. Қарапайым медициналық көмек көрсете білу. Кір жуғыш машинаны пайдалана білу. Үстел жабдықтауға және қарапайым тамақ әзірлеуге көмектесу;

3) қарапайым заттарды сатып алуды үйрену. Көліктің әр түрін пайдалана білу, қажет жағдайда көзі сау адамдардан көмек сұрау;

4) медициналық мекемелер қызметін пайдалану.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

58. Бас тазалығы:

1) дене мүшелерін күте білу дағдыларын бекіту. Ағзаны шынықтыру. Әр маусымға байланысты денсаулықты және көз көру қалдығын сақтау ережелерін білу. Денеге түсетін ауырлық мөлшерін анықтау үшін және денсаулығы мен көз көру қалдығына зиян келтіруді болдырмау үшін өз диагнозын, көз көру анализаторларының ауруларын білу;

2) практикалық сабақ: көз дәрігері кабинетіне бару.

59. Тамақтану:

1) скороварка (тамақты тез пісіретін ыдыс), мультиварка (коп функционалды ыдыс). Оларды дұрыс пайдалана білу. Көзі сау адамның көмегімен қарапайым тағам даярлау. Мектеп асханасындағы аспаздың жұмысы. Ас үй электр жабдығы;

2) ұлттық тағамдар. Керек-жарақтар. Қазақтың көшпелі тұрмыс-салты жағдайында азық-түлікті сақтау. Қазақтың ұлттық тағамдары;

3) пәндік сабақ: Ауылдағы атамда қонақта.

60. Пәтер-үй:

- 1) қазақтың ұлттық тұрғын-жайы - киіз үймен танысу, киіз үйдің ішкі жабдығы;
- 2) практикалық сабақ: этнографиялық мұражайға экскурсия, киіз үйді қарап шығу, киіз үйдегі тұрмыстық жағдаймен танысу.

61. Отбасы:

1) отбасындағы психологиялық жағдай, ата-ана үлгісі мен беделі, отбасы мүшелері арасындағы қарым-қатынас. Отбасының әр мүшесінің міндеттері. Отбасында қазақтың ұлттық салт-дәстүрін сақтау;

- 2) практикалық сабақ: "Менің отбасым"-рольдік ойын.

62. Көлік:

1) көлік түрлері туралы білімдерін бекіту. Оларды пайдалана білу. Жүріске төлей білу;

2) практикалық сабақ: метрода, маршруттық таксиде, қаладан тыс жерде көлікпен жүру.

63. Сауда:

1) дүкендердің түрлерімен ары қарай танысу; практикалық сабақ: дүкенде өзін ұстай білу дағдысын тәжірибе жүзінде бекіту. Базардағы сауда жасау ерекшеліктерімен танысу;

2) практикалық сабақ: орталық базарға бару, жеміс-жидек пен көкөніскөктен (сатып алу).

64. Мінез-құлық мәдениеті.

1) сырт келбеті: адамның сырт келбетін сезім түйсігі (қол) арқылы бақылау. Кейбір жағдайларда көзі сау адамдардың көмегі. Адамның сыртқы және ішкі мәдениеті. Мінез-құлықта қазақ халқының салт-дәстүрін сақтау. Қарапайым, таза және әдемі киіне білу. Әр түрлі өмірлік жағдайларда өз тәртібін бақылай білу;

- 2) практикалық сабақ: "Әжемнің туған күні".

65. Медициналық көмек:

1) дәрігерге уақытысында қаралу, емдік шараларды орындау. Өзін-өзі емдеудің зияны. Көз көруін түзететін құралдарды білу. Көздің жұқпалы аурулары;

- 2) практикалық сабақ: Көз жаттығулары.

66. Байланыс құралдары: төтенше жағдайларда телефон қолдану (пайдалану). Өрт қызметі. Полиция. Жедел жәрдем. Газ. Телефон, оны қолдану ережелері, қалааралық телефон байланысы, спутниктік байланыс.

67. 4-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) үстел жабдықтау. Ас үй саймандарын қолдана білу. Үй жұмыстарының түрін орындау, қоғамдық тәртіп ережелеріне бағыну;

2) көліктің әр түрін қолдану, денсаулық пен көз көру қалдығын сақтаудың негізгі принциптерін білу;

3) дұрыс сауда жасай білу, телефонды, таксофонды, ұялы байланысты қолдана білу. Заманауи спутниктік байланыстың мәні туралы түсініктері болу;

4) медициналық мекеме қызметін пайдалана білу керек.

7. Оқыту нәтижелері

68. Пәндік нәтижелер:

- 1) өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын меңгеру;
- 2) күнделікті үй тұрмысында қолданылатын заттарды, құрал-жабдықтарды, заманауи байланыс құралдарын пайдалана білу;
- 3) көзі көрмейтін адамның заманауи қоғамға бейімделуіндегі өзін-өзі ұстай білу мәдениеті;
- 4) қазақ халқының тұрмыстық салт-дәстүрін білу.

69. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) Отанға деген сүйіспеншілігін, Қазақстанның рухани мұрасы мен табиғи байлықтарына деген мақтаныш сезімінің оянуы;
- 2) жоғары мәдени адамгершілік қатынасты оята отырып, әлеуметтік ортаның ерекшеліктерін теңбе-тең бағалау;
- 3) өз денсаулығына жауапкершілікпен қарау деңгейін түсіну, қоғам ортасына бейімделу және бірігу.

70. Жүйелілік-әрекеттік нәтижелер:

- 1) пән бойынша білім жүйесін меңгеру, оларды іс жүзінде қолдана алу;
- 2) танымдық, ой-өрістік және шығармашылық қабілеттіліктерінің белсендіруі;
- 3) заманауи ақпараттық-қатынастық технологияларды меңгеру;
- 4) дамыған коммуникативті қабілеттілікті және тіл мәдениетін меңгеру.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 142-қосымша

Көру қабілеті бұзылған (көрмейтін және нашар көретін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Кеңістікте бағдарлау" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 142-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. "Кеңістікте бағдарлау" пәнінің оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Көру қабілеті зақымдалған балаларды (көрмейтін және нашар көретін) арнайы оқыту мен тәрбиелеуде "Кеңістікте бағдарлау" коррекциялық компоненттерінің негізгі пәндерінің бірі болып табылады.

3. Қазіргі кезеңде көрмейтін оқушыларды кеңістікте бағдарлауға үйрету басты міндеттердің бірі болып, зақымдалған функциялардың орнын басуға, өмірлік тәжірибе жинақтаудың әртүрлі салаларын меңгеруге икемделуге (кірігу) және әлеуметтік ортаға бейімделуге мүмкіндік туғызады.

4. Кеңістікте бағдарлауға оқыту курсы бағдарламаның мазмұнын анықтаудың кешенді тұғырларын (амал-тәсілдерін) жүзеге асыруды болжайды және келесі пәндермен байланысты: "Емдік дене шынықтыру", "Түзету ырғағы (ритмикасы)", "Әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау", "Көру арқылы қабылдау мен қалдық көруін дамыту мен сақтау" және т.б., сонымен қатар педгог, тәрбиешілер мен ата-аналардың кеңістікте бағдарлай білу біліктілігі мен дағдыларын меңгеруді бірдей талап ету.

5. "Кеңістікте бағдарлау" пінінің мақсаты бұл - көрмейтін және нашар көретін балалардың қоршаған орта туралы біркелкі (біртұтас) түсініктерін қалыптастыру, жеке тұлғаның одан әрі жақсы дамуына септігін тигізетін қоғамнан оңашалануды жеңу, кеңістікте бағдарланудың ортақ (жалпылама) амалдарын меңгеру болып табылады.

6. Бағдарлауға үйрету бағдарламасы концентрикалық негізге сүйеніп құрылған, демек, бір оқу материалдары сынып сайын қайталанады, бірақ берілген деректердің мазмұны күрделенген және кеңейтілген, оның әрбір элементтерінің мәнін толық ашып, нақты дәлел көрсетіледі.

7. Кеңістікте бағдарлауға оқытудың негізгі ұйымдастырушылық формасы түзету сабақтар болып табылады. Алайда, бағдарлама материалдарын жемісті (ойдағыдай) меңгеруі сабақтан тыс уақытта білік және дағдыларын бекітуді болжайды.

8. "КБ" оқыту үрдісінде онды көзқарас (мотивация) қалыптастыру мақсатында көрнекі оқу құралдарын қолдану қажет, мысалы: дидактикалық және түзету ойындары, тәжірибелік жаттығулар, сонымен қатар оқыту формасын түрлендіру үшін әртүрлі сабақ түрлерін жүргізу: экскурсия, саяхат сабағы, рөлдік ойын, эстафета, "зарница" жарысы, ертегі әлеміне саяхат сабағы, тосын сый сабағы және т.б.

9. Ішкі бағалау білім нәтижесінің негізіндегі жетістіктерінің деңгейін жүйелі басқарумен, оны уақытылы түзетуді қамтамасыз етеді. Бұл деңгейді анықтау үшін көруінде ауытқуы бар оқушыларды кеңістікте бағдарлауға үйрету бойынша әдістемелік нұсқауларды, баланың бастапқы, аралық, соңғы дамуын диагностикалауға мүмкіндік беретін стандартқа сәйкес емес тапсырмаларды, оқу бағдарламасының тараулары бойынша тиімді диагностикалық тесттерді қолдануға болады.

10. Оқытудың сапасын диагностикалау (ішкі бағалау) бар мәліметтерді толықтыру үшін оқушылардың қызметтерін жалпы білім беру сабақтарында, серуен уақытында, әртүрлі дербес қызметтер түрлерін орындау барысында бақылау жасауды болжайды. Тесттің нәтижесі бойынша бағдарламаны меңгеру деңгейінің мониторингісін құру

қажет, оны мынандай шартты белгілермен (таңбалармен) белгілейді: 1 сынып- "1+,1-" және т.б. Қандай да бір біліктілікті меңгере алмаған оқушыларға ағымдық кезең мен соңғы нәтижені шығару мен жүзеге асыру үшін түзету тапсырмалары көрсетілген жеке карта құрылады.

11. Көрмейтін және нашар көретін оқушыларды кеңістікте бағдарлау арнайы кабинеттің болуын және оқытуға қажетті құралдар, көрнекіліктер, дидактикалық және техникалық құралдармен қамтамасыз етілуін болжайды.

12. "Кеңістікте бағдарлау" пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі Қазақстан Республикасы БЖҒМ 2012 жылғы 8 қарашада №500 бекіткен көру қабілеті бұзылған бастауыш сынып оқушыларын оқытуға арналған Типтік оқу жоспарына сәйкес, құрайды:

кесте 1

№	Оқу пәні	Сыныптар бойынша сағаттар саны (1 аптада)				
		0	1	2	3	4
1	Кеңістікте бағдарлау	1	4	4	4	4

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

13. Кіріспе: пәнді қабылдау үшін сақталған анализаторлардың дайындық деңгейін және психологиялық күйін, әрбір жеке тұлғаның психологиялық үрдісінің ерекшеліктерін талдау.

14. Үйлесімді қозғалу дағдыларының дамуы:

1) өзінің, қуыршақтың және басқа адамның дене бөліктерін (жұп және жұп емес мүшелерін, оң және сол дене мүшелерін және т.б.) анықтау;

2) үстелдің үстінде, орындықта отыру барысында денесін тік және дұрыс ұстау түсінігін қалыптастыру;

3) шағын кеңістікте (жазықтықта) бағдарлана алу. Үстелдің ортасы, бүйір бұрыштары, шеткі бөліктері, асты-үсті, оң-сол ұғымын қалыптастыру;

4) оқу пәндері, асхана ыдыстары, ойыншықтар және олардың үстелде орналасу реті туралы түсініктерін қалыптастыру;

5) өзінің және заттардың атқаратын қызметтеріне сәйкес үстелдің үстінде орналасуы жөнінде мағлұматтың болуы;

6) құлап қалған затты алдыға қарай алақанын бетіне қарама-қарсы ұстап еңкейіп немесе отыру қалпында іздеу дағдысын дамыту;

7) қолдың ұсақ моторикасын дамыту: қимыл-қозғалысты ұстауға септігін тигізетін қол білезігі және алақанымен қағып алу.

15. Дұрыс жүру, денесін тік ұстауды қалыптастыруға үйретудің амалдары:

1) дұрыс жүру және денені тік ұстау туралы түсініктерін қалыптастыру. Жануарлардың мүсіндерімен, жануарлардың және әртүрлі категориядағы адамдардың (солдат, спортшы, қарт адамдардың және т.б.) жүру қалпымен танысу. Жүру кезінде тізе және табанды дұрыс басу. Жүру барысындағы зақымдалған дағдыларды түзету (сүйреп жүру, басу, басын төмен түсіріп аяғын жартылай бүгіп жүру). Жылдам жүру мен жүгіру кезіндегі аяқ пен қол қозғалысының үйлесімділігі;

2) ретпен, қатар және жұппен қозғалу; тік түзу сызықпен және шеңбер бойымен қозғалу. Қимыл-қозғалыс ойындары мен түзету жаттығулары.

16. Қоршаған ортаны қабылдауға сақталған анализаторларды дайындау:

1) есту анализаторларын дамыту: дыбыс шығаратын заттарды анықтау; дыбыс шығаратын заттардың дәрежесін анықтау (қатты, ақырын, сыңғырлаған, қатаң және т.б.); адамның дауыстары (ән салу, шапалақтау, топырлату); тірі және өлі табиғаттың дыбыстары (жануарлардың дауыстарын салу, құс; желдің, өзеннің, жапырақтың дыбыстары және т.б.). Кұлаған затты дыбысы бойынша дұрыс табу тәртібі;

2) дене түйсігі арқылы заттарды сезіну және қабылдау: көлем, пішіні, түсі және қасиеті бойынша (кұрғақ, дымқыл, мамық, қатты, жұмсақ және т.б.); заттарды көлем, құрылым және қасиеті бойынша салыстыру; геометриялық фигураларды анықтау: шаршы, үшбұрыш, дөңгелек, тік төртбұрыш;

3) заттарды көру арқылы қабылдау: суреттер мен ойыншықтарды мұқият қарау. Түстерді анықтау;

4) тері сезім мүшелері арқылы қабылдау: температураны анықтау (жылы, суық, ыстық); сипап сезуін дамыту: иісін және оның қасиетін, иісін анықтау.

17. Оңашаланған кеңістікте (тұйық орта) бағдарлана алу дағдысы:

1) мектеп және оның ғимараттары туралы түсініктерін қалыптастыру. Әртүрлі ғимарат ішінің заттармен толыққандылығы: сынып, ұйықтайтын, ойын, асхана бөлмелері;

2) дайындалған заттардың материалдары (ағаш үстел, темір төсек және т.б.) туралы малғұматтарының болуы;

3) заттардың бөлмелерде орналасу тәртібімен сәйкестендіру: (төсек – ұйықтау бөлмесі, диван - қонақ үй, ойыншықтар - ойнау бөлмесінде, ыдыстар - асхана);

4) ғимаратты тактильді және көру арқылы зерттеу (саралау); өзінің оқитын, ойнайтын және ұйықтайтын орындарын анықтау;

5) терезенің, есіктің, жиһаздардың орналасу тәртібін анықтау;

6) әртүрлі ғимарат ішінде бағдарлануға дағдылану.

18. Мектеп айналасында бағдарлана алу дағдысы:

1) мектеп айналасы туралы түсініктерін қалыптастыру. Мектеп айналасында серуендеу; мектептің орналасқан орны мен кіру орталығына қарасты мектеп айналасындағы объектілердің орналасуы. Дене шынықтыру алаңы, мектеп бақшасы, ойын алаңына баратын жол. Мектеп саябағында бағдарлана алу;

2) дене шынықтыру және ойын алаңында спорттық ойындар ойнау; мектеп айналасында өсетін ағаштар (жапырақтарды, ағаштың діндерін мұқият зерттеу, емен жаңғақтарын жинау) туралы түсініктерін қалыптастыру. Мектеп аумағындағы топырақ жабындыларын аяқтың табанымен анықтау.

19. Дайындық сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) заттардың құрылымы, түсі, көлемі, қасиеті туралы мағлұматтарды игерген, сонымен қатар келесідей түсініктерді білуі қажет: ұзындық, ені, биіктігі, ортасы, бұрышы, оң-сол жағы; өзінің және қоршаған адамның дене бөліктерін анықтай алу;

2) өзіне таныс ғимараттардағы бөлмелердің түрлі заттармен жабдықталғаны туралы мағлұматтарды меңгеруі;

3) денені тік ұстау арқылы дұрыс жүру және қимыл-қозғалысының үйлесімді болуына басшылық жасай білу;

4) педагогтың көмегімен оңашаланған және бос, шағын жазықтықта бағдарлана алу;

5) дыбысты, дыбыстың дәрежесін, тірі және тірі емес табиғаттың әртүрлі дыбыстарын анықтай алу. Көру арқылы суреттерді, ойыншықтардың түсі, пішіні және құрылымы бойынша ажырата алу;

6) қарапайым түйсіну және тері сезімі арқылы қабылдау дағдыларын игеру; температураны, заттардың қандай материалдан жасалғанын анықтау;

7) қоршаған ортадағы адамдарымен, ата-аналармен және құрдастарымен қарым-қатынас жасаудың қарапайым дағдыларын меңгеру.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

20. Кіріспе: "Кеңістікте бағдарлау" пәнінің негізгі ұғымы ашық және жабық кеңістік болып табылады. КБ кабинетімен танысу. КБ пәнін меңгеру үшін сақталған анализаторлардың дайындық деңгейін және психологиялық күйін, әрбір жеке тұлғаның психологиялық үрдісінің ерекшеліктерін талдау. Мектеп ғимараты мен аумағы бойынша экскурсия жасау.

21. Бағдарлы-мобиляторлы іс-әрекеттің негізгі ұғымдары: кеңістік ұғымдарын вербальды белгілеу: "оңға - солға", "оңға – солға қарай", "биік - төмен", "алыс - жақын", "айналасында, жанында". Өзінің дене мүшелерін анықтау. Өзінің денесіне қатысты объектілер мен заттардың орналасу орнын анықтау.

22. Дұрыс жүру, денесін тік ұстауды қалыптастыруға үйретудің амалдары: жұппен жүру, ойын әрекетінде тұру қалпында дербес жүру кезінде денесін тік ұстауын қалыптастыру. Түзу және шеңбер бойымен айналу, қозғалу. Жұппен, қатармен жүру. Гимнастикалық таяқшада жүру. Ойын алаңында бағдарлану.

23. Сақталған анализаторларды қоршаған ортаны қабылдауға дайындау:

1) қолдың ұсақ моторикасын, қағып алу қимылын, заттарды қолымен, қол білезіктерімен және алақанымен заттарды алуын дамыту. Заттарды зерттеу амалдары.

Заттарды кескін, түс, көлем, құрылым бойынша тану. Заттарды құрылымы және қасиеті (жиынтығы) бойынша тану;

2) кеңістікті есту арқылы қабылдау. Айналамыздағы дыбыстар. Табиғаттың дыбыстары. Адамдардың дауыстары. Қозғалмайтын дыбыстарға бағытталған қимыл-қозғалыстар. Ауысып отыратын дыбыстарға бағытталған қимыл-қозғалыстар;

3) оңашаланған (тұйық) кеңістіктегі заттарды көру арқылы қабылдау. Кең (ашық) кеңістіктегі объектілерді көру арқылы қабылдау;

4) айналамыздағы иіс түрлері. Иісі бойынша заттарды қабылдау. Жағымды және жағымсыз иістер. Кеңістікте бағдарлауда сақталған анализаторларды пайдалану.

24. Оңашаланған кеңістікте (тұйық орта) бағдарлана алу дағдысы:

1) мектеп аумағы туралы түсініктерін қалыптастыру. Сыныптың ішкі көрнісін зерттеу. Сынып бойынша бағдарлану. Өзінің оқу орнын анықтау. Парта үстінде бағдарлана алу. Мектеп ішіндегі өз сыныбының орналасқан орнына қарай бағыттала алу;

2) ұйықтайтын бөлменің ішкі бөлігін зерттеу. Ұйықтайтын бөлме кеңістігінен өзінің төсегін анықтау. Ұйықтайтын бөлмедегі жеке шкафының орналасқан орынын анықтау. Жеке киімдері мен заттарын тани білу;

3) мектеп қабаттарындағы дәретхананың орналасқан орындарын айқындау. Дәретхананы дұрыс пайдалана алу;

4) мектеп ғимаратындағы асхананың орналасқан жерін анықтау. Асхананың ішкі бөлігі. Асханада бағдарлана алу. Өзінің отыратын орнын анықтау;

5) мектеп қабаттарында бағдарлану. Бір қабаттан екінші қабатқа жүру, баспалдақтың не үшін қажет екенін бақылау және зерттеу. Мектеп ішінен шығу мен кірудің тәртібін білу. Сыртқы есіктің орналасуын анықтау және далаға шығудың ережесін білу;

6) дәрігерлік пунктың орналасқан орнын анықтау. Акт және дене шынықтыру залының орналасқан жерін анықтау. Кітапхананың орналасқан орны мен оның ішкі бөлігінде бағдарлана алу. Кеңістікте бағдарлау кабинетінің орналасқан жерін анықтау. Кеңістікте бағдарлау кабинетінде бағдарлана алу;

7) мектеп туралы түсініктерінің болуы (жинақтау).

25. Мектеп айналасында бағдарлана алу дағдысы: мектеп аумағы туралы мағлұматтарының болуы. Оң және сол жаққа қозғалыс жасау арқылы мектеп айналасын жүріп өту. Спорт алаңына баратын жолында және онда бағдарлана алу. Алаңда жүру жолды анықтау және бағдарлана алу. Педагогтың бақылауымен мектеп айналасы бойынша жүру.

26. Кең (ашық) кеңістікте бағдарлана алу дағдысы: далада және даладағы объектілер туралы білу: ғимарат, қақпа, арықтар, көгал, бағаналар және т.б. Ғимарат

элементтері: терезелер, подъезд және т.б. ғимараттың орналасқан орны. Жаяужол және жолаушы бөлік, жол жиегі туралы түсініктерінің болуы. Дүкен туралы мағлұматтарының болуы. Далада жүру ережесін білу.

27. 1-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) кеңістікте бағдарлану қажеттіліктерін саналы түрде түсіну. Негізгі кеңістік ұғымдарын меңгеру және кеңістікте бағдарлану барысында қолдану;

2) таныс оқшауланған кеңістікті толықтыратын заттар туралы түсініктерінің болуы. Тәжірибелік іс-әрекетінде білімдерін қолдану білігі;

3) шынайы заттарды үлгі және кескінімен сәйкестендіре білу;

4) мектеп аумағындағы объектілер мен заттар туралы мағлұматтарының болуы;

5) ойын қызметінде, заттарды зерттеу уақытында, өзбетінше қозғалу барысында, жұппен жүру, отыру, тұру қалпы дұрыс қалыптасқан және дұрыс жүру дағдысын меңгеру;

6) айналадғы кеңістіктегі дыбыстарды саралау білігі;

7) заттардың кеңістіктік белгілерін: көру және сипап сезу арқылы формасын, пішінін, көлемін, түсін салыстыру білігі;

8) өз денесі мен айналадағы заттарға қатысты педагогтың көмегімен ғимаратта және мектеп аумағында бағдарлана алу білігі;

9) Микро және макро кеңістіктерде бағдарлану барысындағы қорқыныш сезімін жеңу білігі. Үлгі бойынша манипулятивтік әрекеттерді өз бетінше меңгеруге талпынысы

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

28. Кіріспе:

1) кеңістікте бағдарлауға үйренуге оңды көзқарас қалыптастыру. Жаңа оқу жылының міндеттерін анықтау және білім, білік, дағдыларын талдау. Көру қабілетінің деңгейі мен пәнді меңгеру сапасына қарай түзету топтарына топтастыру.

29. Бағдарлы-мобиляторлы іс-әрекеттің негізгі ұғымдары: шағын кеңістікте кеңістік бағыттарын ауызша анықтау: "оң жақ жоғары бұрышында, сол жақ жоғары бұрышында, төменнен жоғарыға қарай, жоғарыдан төменге қарай, ортасында т.б."

30. Дұрыс жүру, денесін тік ұстауды қалыптастыруға үйретудің амалдары: қолмен ұстау арқылы жүру. Ернеу бойымен жүру. Әртүрлі заттардан, кедергілерден аттап өту. Көшбасшының артынан жүру. Ырғақты өзгерту арқылы жүру. Жүру бағытын өзгертіп жүру. Жіп бойынша жүру. Елестету арқылы түзу жолмен жүру. Дұрыс жүру дағдысын түзету.

31. Сақталған анализаторларды қоршаған ортаны қабылдауға дайындау:

1) қоршаған кеңістіктегі дыбыстарды қабылдау: өндірістік, көлік, тұрмыстық және т.б. Нақты дыбыс қорына қимыл-қозғалыстарын бейімдеу және дыбыстарды саралау.

Сөздік емес есту қабілетін дамыту. Есту-сөйлеу қабілетін дамыту. Адамның дауысы арқылы эмоционалды күйін анықтау;

2) заттардың кескін және мүсін бейнесін қабылдау. Заттарды біртұтас қабылдау: пішін, көлем, түс. Суреттердегі заттардың бір түрін қайта-қайта қабылдамау. Қабылдаудан ойлауға және жалпылауға ауысу;

3) көрнекі-бейнелік және көрнекі-әрекеттік ойлауын дамыту. Топографиялық дағдыларын қалыптастыру;

4) сипап сезу арқылы зерттеудің амалдары: мектептің және басқа да ғимараттың сұлбасын зерттеу. Жоспарларын зерттеу: сынып, ұйықтайтын бөлме, асхана, кітапхана, акт залы, кеңістікті бағдарлау кабинеті. Сипап сезу арқылы қабылдауын дамыту;

5) қоршаған кеңістікте кездесетін иістерді иіс сезу мүшесі арқылы анықтау. Иісті шыққан өзегімен сәйкестендіру, кеңістікте шыққан иістерді саралай білу. Мектеп бөлмелеріндегі иістер және иісі арқылы бағдарлану;

б) тері сезім мүшелері арқылы қабылдау (ыстық, жылы, суық);

7) сақталған анализаторлардың рөлі (жинақтау).

32. Оқшауланған кеңістікте (тұйық орта) бағдарлана алу дағдысы:

1) мектеп ғимараттары (ауызша) туралы түсініктерінің болуы. Шағын кеңістіктерді (оң жақ, сол жақ, ортасы, бұрышы, айналу және т.б.) ауызша айтып беру;

2) ғимарат ішінде өмір қауіпсіздік ережесін сақтау. Коридор бойымен өмір қауіпсіздік ережесін сақтап қозғалу;

3) мектеп ішінде бағдарлану кезінде бағдарлану түрлерін таңдау. Педагогтың бақылауымен мектеп ғимараттарының аумағында жүру және бағдарлана алу: сынып – асхана, сынып – ұйықтайтын бөлме, сынып – акт залы, сынып – дене шынықтыру залы, сынып – кітапхана, сынып – дәрігер пункті, сынып – КБ кабинет, керісінше. Акт және дене шынықтыру залында бағдарлану;

4) жуыну бөлмесі және бөлме ішінде бағдарлана алу. Душты пайдалану кезінде өмір қауіпсіздік ережесін сақтау. "Бөлмені тап" тапсырмасы бойынша мектеп ішінде жүру. Мектеп ғимараттары бойынша бағдарлану (қорытынды сабақ).

33. Мектеп айналасында бағдарлана алу дағдысы:

1) мектеп аумағы туралы жалпы мағлұматтарының болуы (ауызша). Мектеп аумағы "Карта-жолы". Мектеп аумағының жоспарын зерттеу. Мектеп аумағындағы объектілер: көгал, дуал, ағаштар, жиегі. Объект арасындағы ара қашықтықты анықтау. Объектінің өзінің тұрған нүктесін ара қашықтығы мен бағытын анықтау. Мектеп айналасының "Карта-жолы" жолдары;

2) педагогтың басқаруымен мектеп аумағында бағдарлану: стадион алаңына, сыпырынды жүксауыттарына барар жол; сыпырынды тастау ережесі; ойын алаңына, мектеп бақшасына барар жол; алаңда доппен қимыл ойындарын ойнау. Далада дұрыс жүру тәртібі. Мектеп аумағында бағдарлану дағдысын бекіту.

34. Кең (ашық) кеңістікте бағдарлана алу дағдысы:

1) мектептің орналасқан көшесі. Көлік және оның түрлері. Қоғамдық көліктердегі мінез-құлық ережесі. Аялдама кешені туралы мағлұматы бар. "Біз – жолаушылар" - сюжеттік-рөлдік ойындар. Бағдаршам, жолақша және қиылыстар туралы түсініктерін меңгерген. Біздің адал досымыз – бағдаршам;

2) тиім салынған және ойнауға арналған алаңдар. Егер сіздер адасып қалсаңыздар;

3) жолда жүру белгілері: "абайлаңыздар балалар" "абайлаңыздар тайғанақ", "жаяу жүру жолы", "қараңғы көзілдірік".

35. 2-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) өзінің тәжірибелік бағдарлануында негізгі кеңістік ұғымдары туралы түсініктерінің болуы;

2) жүру түрлерін ажырату, дұрыс жүріс пен әдемі келбет қажет екенін түсіну;

3) кеңістікте, мектептің басты бөліктерінде, ашық (кең) кеңістік объектілерінде бағдарланудың амалдары туралы білу;

4) орын ауыстыру өмір қауіпсіздік тәртібі мен далада, ғимараттарда өзін-өзі ұстау мен мінез-құлық ережесін білу;

5) көліктің негізгі түрлері, бағдаршам және жаяу жүру ережесі туралы білу;

6) сақталған анализаторлар арқылы қоршаған кеңістіктегі заттар туралы ақпарат ала білу;

7) сызба бойынша бағдарлану, ұсынған сызбаны оқу, бір объектіден екінші объектіге қарай орын ауыстыру; өзінің тұрған жеріне қарай объектінің орналасуын және өзінің қозғалыс бағытын нақты ауызша айта алу.

8) қозғалмайтын және қозғалып бара жатып шығаратын дыбыс өзегінің орналасқан орнын анықтау; дыбыстың орналасқан орнын, кеңістіктегі иісті кеңістік терминіне сай ауызша айтып беру;

9) педагогтың басшылығымен мектеп аумағы мен мектептен тыс аумақтарда бағдарлана алу дағдысын, жолақша бойынша жаяу жолда жүру, көлікте өзін-өзі ұстай білу тәртібін меңгерту.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

36. Кіріспе: күнделікті өмірде кеңістікте бағдарланудың рөлі. Кеңістікте бағдарлауға үйренуге оңды көзқарас қалыптастыру. Жаңа оқу жылының міндеттерін анықтау және білім, білік, дағдыларын талдау. Психологиялық түзету жұмыстарының міндеттерін анықтау және оқушылардың психологиялық күйін, психологиялық үрдісін талдау. Көру қабілеті зақымдалған атақты саяхатшылармен танысу.

37. Бағдарлы-мобильторлы іс-әрекеттің негізгі ұғымдары: кеңістік ұғымдары: " Көлдеңнен, тік" (мысалы, шахмат жолдары). Көлдеңнен және тік қалпындағы объектілер мен заттарды анықтау. Ұғымдары: "сол жақтан оңға қарай, оң жақтан солға қарай". Ұғымдар: "қатар, бағана, сап". Уақыт туралы ұғымдары: "ерте, кеш").

38. Дұрыс жүру, денесін тік ұстауды қалыптастыруға үйретудің амалдары: қол мен аяқтың қозғалысының үйлесімділік дағдыларын түзету. Жүру арқылы денеге салмақ түсіретін жаттығулар: отырып тұру, секіріп жүру, кеудесін шеңбер бойымен айналдыру. Басына жүк қою арқылы жүру, вестибулярды аппаратты үйлестіру. Тар коридор бойымен жүру. Қисық жазықтықта жүру. 180 градусқа бұрылу арқылы жүру. Шұңқырлар мен арықтардан өту. Лабиринт бойынша жүру.

39. Сақталған анализаторларды қоршаған ортаны қабылдауға дайындау:

1) кеңістікті есте сақтау. Үлгі бойынша әрекет жасауға үйрену. Қоршаған кеңістік туралы ақпараттарды талдау және сараптау дағдылары. Ауысатын және қозғалмайтын дыбыс өзегіне қарай қозғалу. Заттар туралы түсініктерін дыбыстармен сәйкестендіру.

2) дыбыс шығарушы заттардың алшақтық деңгейін бағалау. Оңашаланған (тұйық орта) кеңістікте көру арқылы заттарды ажырату. Кеңістікті тұйық арқылы қабылдауды түзету. Қоршаған ортадағы заттардың ара қашықтығын анықтау. Топографиялық дағдыларды меңгеру;

3) құралдың көмегімен ғимарат орындарын зерттеу: сынып, ұйықтайтын бөлме, асхана, кітапхана, акт залы, кеңістікті бағдарлау кабинеті. Кеңістікті бағдарлауда сипап сезудің рөлі: дәріханаға, дүкенге саяхат. Әртүрлі құрылымдарды аяқтың табанымен анықтау. Қар жолмен жүру. Кедергілерден (омбылар) өту. Қысқы ойындар. Сақталған анализаторларды пайдалану. Жалпылау.

40. Оңашаланған кеңістікте (тұйық орта) бағдарлана алу дағдысы: таныс кеңістікте (тұрған нүктесінен кеңістікте бағдарлау) бағдарлау жүйесін анықтау. Оңашаланған кеңістікте бағдарлану амалы: бір заттан екінші затқа "есік - объект - есік" ауысу. Ойлану арқылы кеңістікте бағдарлану: елестету арқылы түзу сызықпен бағдарлау. Сынып, ұйықтайтын бөлме, асхана, кітапхана, акт және дене шынықтыру залында өзбетінше бағдарлана алу. Сахнада бағдарлана алу. Ертегіні драмалау. Тұрақтысыз бағдарлану бойынша коридорда әрекет жасау. Мектеп бойынша бағдарлану дағдыларын қортындылау.

41. Мектеп айналасында бағдарлана алу дағдысы:

1) мектеп аумағы туралы білімдерін бекіту. Мектеп аумағында бағдарлану жүйесі туралы түсініктерін қалыптастыру: шарбақ, дуал жол, бұрылыстар, жиек асфальтты;

2) мектеп аумағының сызбасын құру. Орталық кіру аймағының кеңістігін игеру. Қосымша шығатын есіктің кеңістігінде бағдарлану. Өзбетінше мектеп айналасын сағат тілімен айналып өту. Сағат тіліне керсінше қозғалу. Стадионда өзбетінше әрекет жасау. Сыпырынды жүксауыттарына ересектің көмегінсіз әрекет жасау;

3) кеңістікте бағдарлану кезінде уақытты пайдалану. Өмірге қауіп төндірмейтін әрекеттер жасауға дағдылану. Аумақтағы кедергілерден өту (арық, құдық, бұталар арасынан өту және т.б.). Вербалды ақпараттар бойынша аумақта әрекет жасау (қортынды сабақ).

42. Кең (ашық) кеңістікте бағдарлана алу дағдысы:

1) көше, шағын көшелер білу, тұрғын үй және мәдени ғимараттардың көлемі, түсі, көп қабаттылығы бойынша анықтай білу. Жол мен көшенің элементтері. Жаяу жол, жаяу жолда жүру ережесін білу. Жер асты жолдан (жолақша) жүру ережесін білу. Көлік жүретін жолдарға экскурсия жасау, дауыстары бойынша көлік түрлерін ажырату (тану) : троллейбус, автобус, трамвай, жеңіл көлік;

2) жолда жүру ережесіне "Біз жол бойымен жүріп келеміз" байланысты практикалық сабақ: күн және басқа да бағдарды ескере отырып тұрған жерінен өзі білетін жерге дейін жүріп өту: жапырақтың дыбысы, жүріп бара жатқан және бір орында тұрған машина және т.б. объектілердің пішінін, көлемін, түсін және оның орналасқан орнын бақылап көше бойымен жүру.

43. Көмекшінің көмегімен жүру дағдысы және құрдастарымен қарым-қатынас жасау этикеті: ұжым және топ арасында іс-әрекет жасаудың негізгі дағдылары. Ұжымдық ойын әрекетінің негізі. Құрдастарымен саптың бойымен жүру ережесі. Ойындар мен жарыстар. Құрдастарымен қарым-қатынас жасаудың этикеті: амандасу, көмек сұрау.

44. 3-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) қоғамдық орындарда, далада, мектепте өзін-өзі ұстау тәртібін меңгеру;

2) үлкен және шағын кеңістіктегі объектілердің орналасуын ауызша айту, қоршаған кеңістіктегі бағыты өзбетінше анықтау және көрсетілген бағытта заттарды орналастыру және таба білу;

3) бағдарланумен байланысты тәжірибелік іс-әрекеттерді орындау, әртүрлі анализаторлардың көмегімен алынған ақпараттарды өзбетінше ауызша айтып, анықтай білу;

4) күн және басқа да бағдарды ескере отырып тұрған нүктесінен өзі білетін жерге дейін жүріп өту: жапырақтың дыбысы, жүріп бара жатқан және бір орында тұрған машина және т.б.;

5) объектілердің пішінін, көлемін, түсін және оның орналасқан орнын бақылап көше бойымен жүру;

6) дауысы бойынша көліктің түрін және көліктің жақын орналасқанын анықтау. Ашық (кең) кеңістікте дыбыс шыққан жердің алыстығын бағалау;

7) мектеп ғимаратына дейінгі жолды сөзбен айтып беру. Қалдық (сақталған) көру қабілетімен ашық (кең) кеңістіктегі заттардың алыстығын бағалау. Жиі бағдары жоқ ашық (кең) және оңашаланған кеңістікте түзу жол бойымен жүру;

8) "Егер сен адасып кеткен" жағдайдағы өзін-өзі ұстауы, көмекшінің көмегімен жүру дағдысын меңгеру.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

45. Кіріспе: "Кеңістікте бағдарлау" пәні және оның маңызы. Оқушылардың кеңістікте бағдарлауға үйрету дайындығын зерттеу үшін диагностикалау. Атақты көру қабілеті зақымдалған адамдардың өмір баяны.

46. Бағдарлы-мобиляторлы іс-әрекеттің негізгі ұғымдары: "Көлденнен, тік, ұзындық, ені биіктік" ұғымдары туралы білімдерін бекіту. Көк жиек бойында бағдарлану. Вербалды ақпараттар бойынша өз дене бөліктеріне қатысты кеңістікте бағдарлану.

47. Дұрыс жүру, денесін тік ұстауды қалыптастыруға үйретудің амалдары: әртүрлі кедергілерден және заттардан аттап өтіп жүру. Үлкен бөлменің кез келген жерінен шыққан дыбыс белгілеріне қарай жүру. Кедергілерден өтіп. Дыбыс сигналдарына сәйкес жүру. 90, 180 градусқа жүру бағытын өзгерту арқылы 10-20 метр арақашықтықтан өту. Көшбасшы және топтың жүрген бағытымен қозғалу. Затты ұстап қисық жазықтықта және баспалдақпен жүру. Дұрыс жүру дағдысы.

48. Сақталған анализаторларды қоршаған ортаны қабылдауға дайындау:

1) қаланың дыбыс шығарушы суреті. Дыбыс шыққан жерді анықтау. Дыбысқа сәйкес қозғалыс жасау. Дыбыстың шығуына қарай ара қашықтықты анықтау. Ашық (кең) кеңістікте көру арқылы бір объектіні бірнеше рет қабылдау. Түзу бойынша қозғалу барысында түстерді пайдалану. Көру анализаторын ғимараттан кіру және шығу арқылы жаттықтыру. Көшеде және ғимараттағы әртүрлі жарық түрлеріне көру анализаторларының аккомодация амалдары. Қоршаған объектілерді сипап сезу арқылы зерттеу. Әртүрлі материалды тану дағдысын бекіту. Топографиялық дағдыларын жетілдіру: бірінші, екінші, үшінші қабаттың сызба жоспарымен жұмыс жасау (танысу);

2) сипап сезу сезімін пайдаланып кеңістікте бағдарлану: супермаркеттерде иісті тану. Ақ таяқтың мәні және қызметі, түрлері. Таяқты ұстау және дұрыс ұстау, таңдау. Таяқты дұрыс ұстауда өмір қауіпсіздік ережесін сақтау. Таяқпен жүру. Кеңістікте бағдарлауда сақталған анализаторларды пайдалану.

49. Оқшауланған кеңістікте (тұйық орта) бағдарлана алу дағдысы: мектеп ғимараты бейнеленген карта. Сыныптардың орналасқанын анықтау. Шеберхананың орналасқан орнын анықтау. Сақталған анализаторларды пайдалана отырып шеберханаға баратын жолдың сызбасын құру. Баспалдақтан өзбетінше көтерілу және түсу. Қандай да бір бөлмеге баруын алдын ала ой санасынан өткізу.

50. Мектеп айналасында бағдарлана алу дағдысы: мектеп аумағы туралы білімдерін бекіту. Мектеп аумағында өзбетінше бағдарлану. Сөзбен баяндау арқылы мектеп аумағының жоспарын құру. Мектеп аумағының жеке бөлімдерінің жоспарын құру. Мектеп аумағы мен объектілер арасындағы қашықтықты анықтау. Өзінің денесінен басқа объектілердің орналасу алыстығын анықтау. Берілген бағыт бойынша мектеп аумағында жүру. Кедергілер және олардың түрлері: жиі, уақытша. Мектеп аумағындағы кедергілерден өту: жиі, уақытша, кездейсоқ. Мектеп аумағында бағдарлану дағдысын бекіту.

51. Кең (ашық) кеңістікте бағдарлана алу дағдысы:

1) "Біз, жолда жүру ережесін білеміз бе?" - викторина. Разметка. Жол белгілері;

2) қиылыстар түрлері. бағдаршамның дыбыстық сигналдары мен түстері. Бағдаршамнан өту ережесі. Жол таңбалары: нұсқаушы, алдын ала ескеретін, тыйым салынатын, сервис белгілері. Жол ернеуі мен қара жол бойынша қозғалу, жер асты және жер үсті жолдан өту. Жолда жүру ережесі бойынша жарыс ойындар.

52. Көмекшінің көмегімен жүру дағдысы және құрдастарымен қарым-қатынас жасау этикеті: көмекшінің көмегімен жүру ережесі. Көмекшінің көмегімен жүрудің амалдары. Түзу бағыты бойынша көмекшімен жүру. Ғимаратта көмекшінің көмегімен жүрудің амалдары. Көмекшінің көмегімен ғимаратқа кіру және шығу. Ересек адаммен қарым-қатынас жасау этикеті.

53. Туып өскен қаласы/ауылы туралы түсініктерін қалыптастыру: туып өскен қаласы/ауылы туралы мағлұматтары. Шағын аудан туралы түсініктері. Жақын аймақтағы саябақ пен бақтарға саяхат. Жақын көшелердің сызба картасын зерттеу. Жақын көшелерге саяхат жасау. "Егер сіз адасып қалсаңыз"-тренинг. Өтілген курс бойынша білім, білік, дағдылар, құзыреттілігін тексеруде тест жүргізу.

54. 4-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) есте сақтау бойынша мектептің әртүрлі бөлмелеріндегі заттардың орналасуын ауызша айтып беру;

2) жақын көшелердің атауын және шағын аудандар туралы мағлұматтары бар, сонымен қатар жолда жүру ережесін білу;

3) таяқтың (қолға ұстайтын) қызметін, түрлерін және мәнін білу. Таяқты қолдану ережесін, ұстау мен қағып алу амалдарын меңгеру;

4) дыбыстарды саралап, бір дыбысты ерекшелей және бағдарлана алу;

5) сақталған анализаторларды қолдана отырып жақын көшелерде, мектеп аумағында ғимарат ішінде өзбетінше бағдарлана алу;

6) кез келген таныс кеңістіктің сызбасын құрастыра білу. Таныс көшелердің сызбасын зерттеу дағдыларын меңгеру; ересектің бақылауымен бағдаршамнан және жаяу жолдан өту.

7) жолда жүру ережесін білу және өз тәжірибесінде қолдана алу;

8) қоғамдық ортадағы мінез-құлық ережесін, ересек адаммен қарым-қатынас жасау этикетін меңгеру;

9) бейтаныс адамдардан көмек сұрау, қоршаған ортадағы адамдардың көмегін қабылдай алу.

7. Оқытудың нәтижесі

55. Пәндік нәтижелер:

1) өзбетінше қозғалуға қызықушылық білдіру, дұрыс жүру дағдысын меңгерген, денені тік ұстау дағдысы қалыптасқан;

2) қимыл үйлесімділігінің дағдысы дамыған;

3) сақталған анализаторларды шынайы ортадағы әрекет пен болмысты, заттарды қабылдауда белсенді пайдалану;

4) қоршаған ортада бағдарлану үшін қалдық көру мен оның орнын толтыратын мүшелердің мүмкіндіктерін қолдану;

5) ашық және оқшауланған кеңістікте еркін бағдарлана алу;

6) шағын және үлкен жазықтықтарда бағдарлану кезіндегі қорқыныш сезімін жеңе білу;

7) таныс емес орындарда әрекет жасау барысында қалыптасқан мәдени мінез-құлық дағдыларын қолдану.

56. Тұлғалық нәтижелер:

1) отанына махаббат сезімін, Қазақстанның табиғи байлықтарына және рухани мұрасына мақтаныш сезімін білдіру;

2) әртүрлі өмірлік жағдаяттарда қалыптасқан қарым-қатынас дағдыларын қолдану;

3) мінез-құлқына басшылық жасауы мен адекватты бағалау әрекетін сыртқы келбет бойынша қоршаған ортадағы адамдардың және өзінің іс-әрекетін талдауға бағыттау;

4) адамның жоғары мәдени қарым-қатынас жасауын, әлеуметтік ортаның өзгешелігін адекватты түрде бағалай білу.

57. Жүйелі әрекеттік нәтижелер:

1) пән бойынша білім жүйесін меңгерген, оны өз қызметінде пайдалана білу;

2) танымдық, зияткерлік, шығармашылық қабілеттіліктерін белсенді қолдану;

3) тіл мәдениетінің дамыған коммуникативтік қабілеттіліктерін меңгерген.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 143-қосымша

Көру қабілеті бұзылған (көрмейтін және нашар көретін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Мимика және пантомимиканы дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 143-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. "Мимика және пантомимиканы дамыту" пәнінің оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Көру қабілеті зақымдалған балаларды (көрмейтін және нашар көретін) арнайы оқыту мен тәрбиелеуде "Мимика және пантомимиканы дамыту" коррекциялық компоненттерінің негізгі пәндерінің бірі болып табылады.

3. Қарым-қатынас – баланың қалыпты психикалық дамуының негізгі шарты және маңызды факторы болып табылады. Көру қабілеті терең бұзылған бала үшін қарым-қатынас қосымша маңызға ие, өйткені екіншілік ауытқуды түзету мен орын толтыруда нәтижиелі құрал болып саналады.

4. Көруінде мүкістігі бар балалардың даму заңдылықтарының бір ерекшелігі - қоршаған орта туралы ақпараттың тапшылығы, болып жатқан өзгерістер мен көру қабілеті үдерісінің саябырлығында айқындықты, фрагменттікті, әлемнің бейнесінің схематизмын шарттайды. Бұл қарым-қатынас әрекетінің дамуына кері әсерін тигізеді (сөздік және сөздік емес құралдар және т.б.), сол себептен арнайы коррекциялық-дамыту сабақтарын талап етеді.

5. Тифлопедагогтар мен тифлопсихологтар қоршаған ортаны көріп қабылдау мүмкіндігінен айырылғандығы және орын толтыру тәсілі арқылы үйретілмеген балаларда эмоция, мимика, жесттер мен пантомимика туралы түсініктері айқын емес, бұл тұлғааралық қарым-қатынас жасау деңгейін қиындататындығын айтқан. Көруі бұзылған балалар түрлі қарым-қатынас жағдаяттарын дұрыс қабылдамайды, оларды дұрыс бағаламайды, ол балалар арасындағы қарым-қатынасты үзеді немесе аз араласуға алып келеді. Балалар қарым-қатынас жасауда енжар болады, қарым-қатынас жасауға қызығушылық танытпау сияқты қиыншылықтарды сезінеді.

6. Осының бәрі көру қабілеті бұзылған балалардың сөздік және сөздік емес қарым-қатынас құралдарын танымдық процестерінің ерекшеліктерін ескере отырып дамыту үдерісін мақсатты түрде басқару керектігін көрсетеді

7. Көру қабілетінің ауытқуы бар балаларды еліктеушілікке әкелетінін ескеретін болсақ, осыған байланысты педагогтың алдында адамгершілік және этикалық түсініктерді, белгілі бір эмоция мен сезімдерді, қарым-қатынас ақпараттарын балаға жеткізу міндеті тұрады.

8. "Мимика және пантомимиканы дамыту" пәнінің мақсаты - көру қабілеті бұзылған балалардың ересек адамдармен, құрдастарымен өзіне деген эмоциональды-мотивациялық қатынасты орнату; адами өзара қарым-қатынас мәдениеті туралы, сонымен қатар тұлғаның тиімді дамуына әкелетін қоғамда қажетті адекватты мінез-құлық, тәжірибе мен біліктілік, қарым-қатынас дағдылары мен білім жүйесін қалыптастыруды қамтиды.

9. Міндеттері:

- 1) қоршаған адамдарды қабылдау алгоритімін қалыптастыру;
- 2) өз сезімдерін көрсете білуге және әңгімелесушінің эмоциялық күйін қабылдауға үйрету;

3) адамға қажетті айқын қалыптар мен жесттерді, мимикаларды, қимылдарды көрсету және қабылдау дағдысын қалыптастыру;

4) өзінің, әңгімелесушінің, әдеби шығармалардың кейіпкерлерінің эмоциялық күйін және сыртқы көріністерін сөзбен сипаттау дағдысын жетілдіру;

5) көңіл-күй жағдайын басқа адамдармен бөлісу, ортақтасу қажеттіліктерін қалыптастыру;

б) қарым-қатынас жасауға және қоршаған адамдарға қызығушылығын дамыту;

7) сыртқы көріністері бойынша қоршаған адамдардың әрекеттерін және өзінің мінез-құлқын талдауға бағытталған іс-әрекетті өзіндік бақылау және адекватты бағалау, мінез-құлықты өзіндік басқару негіздерін қалыптастыру;

8) қоршаған ортаға өзара сену және өзара құрметтеу сезімін дамыту;

9) сөздік және сөздік емес қарым-қатынас құралдарын қолдану арқылы еркін тәжірибелік әрекетте қалыптасқан мәдени мінез-құлық дағдыларын қолдану;

10) өмірлік жағдаяттарда қалыптасқан қарым-қатынас дағдыларын қолдану.

10. Курстың мазмұны келесі бөлімдерде ұсынылған:

1) бет, мойын, иық және дене бұлшық етін дамыту және нығайту/психикалық-ымдық жаттығу;

2) дене және беттің кескінін қабылдау алгоритімін қалыптастыру:

өз-өзіне, басқа адамда, тірі объектіде, қуыршақта;

3) эмоцияналдық күйін дұрыс қабылдауға үйрету, өзінің эмоцияларын мимикалық және пантомимикалық әрекет арқылы көрсету және сөйлеу интонациясымен байланыстыру;

4) сөздік және сөздік емес қарым-қатынас құралдарын тәжірибеде қолдану және оларды іс-әрекет барысында дұрыс жаңғырту дағдысын қалыптастыру;

5) сөйлеу интонациясын дамыту;

б) мәдениетті іс-әрекет дағдысын қалыптастыру.

11. Курстың барлық бөлімдері өзара байланысты. Осы бөлімдер тәжірибелік жұмыста біріктірілуі мүмкін және бір-бірін толықтырады. Сондықтан бір сабақта оқу әрекетінің түрлері де және бөлімдері де үйлесуі мүмкін. Мысалы "Сөздік және сөздік емес қарым-қатынас құралдарымен тәжірибеде қолдану және оларды іс-әрекет барысында дұрыс жаңғырту дағдысын қалыптастыру" бөлімінің мазмұнын "Сөйлеу интонациясын дамыту" бөлімінің элементтерімен үйлестіруге болады.

12. Сабақтың мазмұны келесідей құрылымдық компоненттерден тұруы мүмкін:

1) 1 кезең – бұлшықет тонусын жаттықтыру;

2) 2 кезең – мимикамен, жесттермен және дене қалыптарымен таныстыру;

3) 3 кезең – іс-әрекетті вербализациялау, бет және дене қимылдарын айқын орындауға үйрету;

4) 4 кезең – қойылымдарда, ойындарда, этюдтарда сөздік және сөздік емес қарым-қатынас құралдарын пайдалану.

13. Оқу іс-әрекетінің негізгі тәсілдері:

- 1) оқу, әңгіме, талқылау, айтып беру, мәнерлеп әңгімелеу, талдау;
- 2) ойындар – импровизациялар, ережелі ойындар, сюжетті ойындар, дидактикалық және театрланған ойындар, драматизациялы қойылымдар;
- 3) жоғарғы психикалық функцияларды дамытуға арналған ойындар;
- 4) тифлографика, сурет салу (еркін, тақырыптық);
- 5) кинофильмдер, жаттығулар, этюдтерді көру және талдау;
- 6) сюжетті суреттерді және заттардың суреттерін, иллюстрацияларды қарап шығу және талдау (қалдық көру қабілеті болған жағдайда);
- 7) психогимнастикалық жаттығулар мен ойындар;
- 8) ертегітерапия, арттерапия элементтері бар ойындар;
- 9) дем алу гимнастикасы, көру гимнастикасы, саусақ гимнастикасы.

14. Мимика және пантомимиканы дамыту сабағы баланың даму деңгейін ескере отырып жинақталған топпен (3-5 адам) аптасына 1 рет жүргізіледі; ерекше күрделі жағдайда – жеке. Жеке жұмыс жүргізілетін оқушылар бұзылысының түзетілу деңгейіне қарай топтық сабақтарға қамтылады. Сабақтың ұзақтылығы – 45 минут.

15. Пәннің оқу жүктемесі:

кесте 1

№	Оқу пәні	Сыныптар бойынша сағаттар саны (1 аптада)				
		0	1	2	3	4
1	Мимика және пантомимиканы дамыту	-	1	1	1	1

16. Оқушылардың оқу нәтижелілігін бағалау: көру қабілеті терең бұзылған оқушылардың оқу жетістігін бағалау оқушыларға дифференциалды және жеке жол табуды жүзеге асыру негізінде балдық жүйе бойынша емес, сапалық-сипаттамалық, эмоциялық сипатта (өз мүмкіндіктеріне дұрыс қатынасты қалыптастыру), баланың қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру және дамуының нәтижелі мониторингіне негізделген болуы керек.

17. Бағдарламада "Мимика және пантомимиканы дамыту" курсы бойынша түзете оқытуға сапасын ішкі бағалауды жүргізу үшін оқушылардың қол жеткізетін жоспарланған нәтижелері анықталған.

2. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

18. Бет, мойын, иық және дене бұлшық етін дамыту және нығайту:

- 1) көз және қас аймағы бұлшық етінің дамуына жаттығу: қасты көтеру-түсіру: қасты қозғалту; көзді ашып-жұму (ақырын-тез); бетті әңгімелесушінің жағына бағыттау;

2) ерін және тіл бұлшық етін жаттықтыру: ерінді алдыға дүрдиту, алдыңғы тістерді көрсету, ерінді керу (қатты-жай), үстелден ұсақталған қағаз бөлшектерін ұшырып түсіру, мақта бөлшектерін үстел үстінен ұшырып түсіру, түтікшеге үрлеу, ауызды ашу және жабу (кең - кең емес), ауызды жауып ерін арасына тілді сұғу, түрлі бағытта ерінді тілмен жалау, тісті қысқан қалыпта ерінді ашу және жабу, ерін арасында тілді қысу, жоғары, төменгі ерінді кезекпен-кезек тістеу, ерінді домалақтау, қуыршақты сүйіп жатқандай, шөлпідету, ерінді күліп керу, тілді сору (кең, тар), тілді бір жақтан екінші жаққа шайқау ("маятник"), тілмен "быламық" ойнау, бет бұлшықетін дамыту (үрлеу, тарылту);

3) иық бұлшық етін дамыту: басты түрлі бағытқа қозғалту; басты алдыға-артқа, оң/сол иыққа, көкірекке еңкейту; бір мезетте және кезекпен-кезек иықты көтеру-түсіру, басты шалқайту. 3-5 минут аралығында отырып, дұрыс дене күйін сақтау жаттығуы. Түйреуішті, тігін инелерін, өзге де ұсақ заттарды қолдан-қолға беру жаттығуы;

4) вестибулярлы аппаратты дамыту: дене корпусын оңға-солға тез бұру (отырып, тұрып); адамдармен әңгімелесу кезінде бет бұру.

19. Дене және беттің кескінін қабылдау алгоритімін қалыптастыру: өз-өзіне, басқа адамда, тірі объектіде, қуыршақта:

1) баланың дүниетанымын кеңейту мақсатымен қоршаған ортадағы адамдармен және заттармен денелік қарым-қатынасты ұйымдастыру. Жағымды үйлескен іс-әрекет қолдану (кұшақтау, қысу, сипау). Арнайы тәсілдерін қолданумен өз денесін зерттеу: көру-сезушілік анализаторларына сүйене отырып "Хандз әдісін" қолданумен баланың өз денесін зерттеу дағдысын қалыптастыру. (Педагог өзінің қолын баланың қолының үстіне қояды. Содан кейін олар бірлескен әрекетпен бала денесін басынан аяғына дейін зерттейді);

2) өзін айнада қарау (қалдық көру қабілеті бар жағдайында). Өз денесінің мүшелерін табу. Өз денесінің мүшелерін ересектердің денесінің мүшесімен сәйкестендіру (педагог өзінің қолын баланың қолының үстіне қояды, олар бірлескен әрекетпен бала денесінің мүшесін атап отырып зерттейді. Содан кейін осы тәсілмен ересек адамның мүшесін қарастырады). Өзінің бет-әлпетін, зерттеу. Өзінің бет-әлпетінің басқа адамның бет-әлпетімен сәйкестендіру. (Баланың бет-әлпетін зерттеп және оны ересек адамның бет-әлпетімен салыстыру үшін "Хандз әдісі" қолданылады. Бақылағанын сөзбен жеткізу қажет. Мысалы: "Менің бетіме қарашы!" (баланың қолын өз бетімен жүргізу, оларды сипау). "Менің бетім үлкен. Ал сенің бетің қандай? "Қане көрейік!" ("кішкентай, жұмсақ бет"). "Қане менің мұрнымды табайық. Міне ол – үлкен, бүкірейген. Сенің мұрның қандай? Міне ол кішкентай, түзу");

3) айналадағылардың бетінің әртүрлі, оларды тек дауысынан емес, бет-әлпетінен де тануға болатындығын балаға ұғындыру. Айқын алгоритімдер бойынша қуыршақты зерттеу. Негізгі дене мүшелерін қуыршақта көрсету. Дене мүшесінің кеңістікте орналасқаны туралы түсінігін дамыту.

20. Эмоционалдык күйін дұрыс қабылдауға үйрету, өзінің эмоцияларын мимикалық және пантомимикалық әрекет арқылы көрсету және сөйлеу интонациясымен байланыстыру:

1) сезімдермен танысу (тынышталу, өкпелеу, қуану, жылау). Сезімдерді басқара алудың дамуы, қуанғанда, өкпелегенде т.б. өзінің эмоцияналдық жай-күйін адекватты түрде көрсетуге үйрету. Ертегі оқығанда кейіпкерлердің эмоциялық жай-күйімен таныстыру (қуаныш, өкпелеу, жылау);

2) ермексаздан жасалған беттің барельефпен танысу. (Педагог ермексазбен әртүрлі көңіл-күйдегі адамдардың беттерін жасай алады (тыныштық, қайғы, қуаныш, жылау), барлық мүшелерін көрсетеді (қас, көз, мұрын, ерін және т.б.);

3) барельефтегі беттермен танысу: баланың және қыздың; шаштардың әртүрлі үлгілері (таралған және шатасқан). Барельефті суреттерде тыныштық, қуаныш, қайғы, жылау эмоцияналдық күйлерімен танысу. Тыныштық, қуаныш, жылау сияқты эмоцияналдық күйлерге тән жесттерді, дене қалыптарды, әрекеттерді тану, атау, сипаттау. Тыныштық, қуаныш, қорқыныш, жылау сияқты эмоцияналдық күйлерді беттің мимикалық қимылынан және оның белгілі бір әрекетпен көрсетуге үйрету. Эмоционалды ашық көрсете білуге әлеуметтік тәжірибеде бекіту.

21. Сөздік және сөздік емес қарым-қатынас құралдарын тәжірибеде қолдану және оларды іс-әрекет барысында дұрыс жаңғырту дағдысын қалыптастыру:

1) күнделікті өмірде қолданатын жесттердің сөздермен байланысы: беріп жібер! (алақанды жоғары қаратып қолды созу); сау бол (қолмен бұлғау); сәлем (қолдың білегін қимылдату); сипау/жаны ашу (адамды сипау, қуыршақты шашынан, иығынан сипау); қуыршақты мәпелеу (қолмен тербету); қуыршақты арбамен серуендету; нәрсенің жылағанын, күлгенін көрсету (нәрестенің күлгені мен жылағанын көрсету); шулама! болмайды, тыныш! (сұқ саусақты көрсету, саусақты ерінге қою);

2) күнделікті өмірде қолданатын жесттер, қалыптар, қимылдар имитациясы: тісімді қалай тазалаймын, қалай жуынатынымды, қолымды қалай сүртетінімді, қуыршақты қалай тербететінімді, шашымды қалай тарағанымды көрсету;

3) сезімді білдіре отырып қимылдар, қалыптар, жесттерді сәйкес мимикамен байланыстыра моделдеу: мен қалай ояндым; күнге қызыдырынып жатқанда; мен дәрігерден, екпеден қалай қорықтым; мерекеге/сыйлық бергенде менің қуануым; менің өзімнің ойыншығымды жоғалтып алғандағы көңіл-күйімнің түсуі;

4) жануарлардың қозғалысын имитациялау: қоян сияқты секіру; аю сияқты жүру;

5) әртүрлі жүрісті имитациялау: әскердің жүруі; асығып бара жатқан адам; жай кетіп бара жатқан адам.

22. Сөйлеу интонациясын дамыту: сөздер мен сөйлемдерді анық айту дағдысын қалыптастыру. Дыбыстар мен сөздерді дауыстап-ақырын айтуға жаттығу:

жануарлардың дыбысын салу; көліктің дыбыстарын салу; жел мен жаңбырдың дыбыстарын салу. Сөздерді интонациямен айтуға үйрету: өтіну; қарау; сұрау; талап ету; алғыс білдіру.

23. Мәдениетті іс-әрекет дағдысын қалыптастыру. Мәдениетті іс-әрекет дағдысын қалыптастыру: қарым-қатынас жасауда өзін дұрыс ұстау (әңгімелесушінің бетіне қарап тұру, көңілін аудару); еске салмай амандасу, қоштасу; жөтелгенде, түшкіргенде ауызды, мұрынды жабу; алғыс білдіру, тамаққа отырғанда үстел басында өзін мәдениетті ұстау; көмекті мәдениетті сұрау; сөйлеп жатқан адамның сөзін бөлмеу; сөз сұрағанда белгі беруге үйрету (қолды көтеру); ойыншықты сұрау, ойынға шақыру, ойыншықты ұсыну, сыпайы түрде бас тарту.

24. Қарым-қатынас қажеттілігін тудыру. Көретін адамдармен, ата-анамен қарым-қатынасқа түсудің адекватты тәсілдерін қалыптастыру. Сүйікті ойынмен, іс-әрекетпен баланы айналыстыру арқылы қарым-қатынасқа тарту, мысалы ойыншықты ұстап тұрған ересек адамға мән бермегенше балаға ойыншықты бермей тұру керек.

25. Көңіл-күйдің және мінездің жеке көріністерін мимика пантомимика құралдары арқылы түзету. Өзінің эмоцияларын басқара білуін қалыптастыру: қарым-қатынасқа түсушіге көңіл бөлу; бұлшықеттің жеке топтарын босаңсытуы. Ертегі кейіпкерлерінің тыныштық, қуаныш, қайғыру, жылау сияқты эмоциялық күйлерін ажыратуға, бөлісуге үйрету. Музыкалық терапия ермексазбен жұмыс кезінде (жұмсарту, дөңгелету, жасау) агрессивті-абыржыған күйлерді, көңіл-күйді басқару. Қалдық көру қабілеті болған кезде бейнелеу әрекетінің көмегімен көңіл-күйді басқару.

26. 1-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

- 1) педагогтың шағын көмегімен бет, мойын, иық бұлшықеттерін жаттықтыру;
- 2) ерікті түрде белгілі бір бұлшықет топтарына күш түсіру (қатайту) және босаңсыту;
- 3) педагогтың шағын көмегімен өзінің бетін, денесін зерттеу;
- 4) педагогтың көмегімен басқа адамының беті мен денесінде алгоритм бойынша бағдарлай білу;
- 5) сөзді сәйкес қозғалыстармен, жесттермен (әпер, сипа, сәлем, сау бол және т.б.) көрсете білу;
- 6) тыныштық, қайғы, қуаныш, жылау, қорқыныш эмоциялық күйлерді ажырата білу;
- 7) педагогтың көмегімен барельефті беттің тыныштық, қайғы, қуаныш, жылау, қорқыныш эмоциялық күйлерді ажырата білу;
- 8) тыныштық, қайғы, қуаныш, жылау эмоциялық күйлерді тану және атай білу;
- 9) қимылдарды, жесттерді, қалыптарды сәйкес мимика арқылы көрсете білу;
- 10) өзінің айқын қимылдары мен жесттерін сөз арқылы жеткізе білу;

11) педагогтың көмегімен күнделікті әрекетте қимылдарды, жесттерді, қалыптарды көрсете білу;

12) педагогтың басшылығымен сипау арқылы тексеру жүргізе білу;

13) сипап сезу сезімі арқылы тану деңгейінде ажырата білу;

14) сөйлемді интонациямен, анық айта білу;

15) сөздік және сөздік емес қарым-қатынас құралдарын қолдана отырып амандық сұрау, алғыс білдіру, қоштасуды өздігімен орындай білу.

3. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

27. Бет, мойын, иық және дене бұлшық етін дамыту және нығайту:

1) бет бұлшықетін босаңсыту мен қатайтуға жаттығу. Мимикалық қимылдарды орындауға қажетті бұлшықет аппаратын жаттықтыруға арналған жаттығу: көз және қас аймағының бұлшықеттері; ерін аймағының және тілдің бұлшықеттері (еріннің шермиту, тілмен жалау, ерінді дөңгелету, шөпілдету); бет бұлшықеттері (үрлеу, тарылту: бір мезгілде-кезек-кезек); мұрынға жаттығу: тыржиту;

2) иық бұлшықеттерін жаттықтыру (иықты көтеру-түсіру, иықпен алға-артқа бір мезгілде-кезек-кезек қозғалыс жасау). Статикалық қалыпты 3-5 минут ұстап тұруға арналған жаттығу. Вестибулярлық аппаратты дамыту: бас пен кеудені жылдам қозғалту, айналдыру, қимыл бағыттарын ауыстыру (көтеру-түсіру, қолды бұғу-жазу). Қозғалыс тапсырмаларының орындалу нақтылығын өзіндік бақылау. Жағымды қарым-қатынас әрекетін ұйымдастыру.

28. Дене және беттің кескінін қабылдау алгоритімін қалыптастыру:

1) өз-өзіне, басқа адамда, тірі объектіде, қуыршақта: макро және микрокеңістікте бағдарлауын дамытумен үйлестіре отырып адамның бет және дене кескінін қабылдау алгоритмін қалыптастыру: өзінде; басқа адамда;

2) зерттеу алгоритмінің қалыптастыру схемасы бойынша құбыжық, муляж, бет пен дененің барельефі; олардың шынайы объектілермен байланысы. Күнделікті өмірде қуыршақпен сюжетті ойынды көрсету (киіндірдім, шешіндірдім, қыдырттым, шомылдырдым, шашын тарадым).

29. Эмоцияналдық күйін дұрыс қабылдауға үйрету, өзінің эмоцияларын мимикалық және пантомимикалық әрекет арқылы көрсету және сөйлеу интонациясымен байланыстыру:

1) бірінші оқу жылының материалын бекіту;

2) қорқыныш, ауру, күлкі, жылау эмоциялық күйлермен, сезімдермен танысу;

3) сюжеттік ертегілер мен әңгімелердегі кейіпкерлердің эмоциялық күйлерін ажыратуға үйрету. Сюжеттік ертегілер мен әңгімелердегі күлкі, ауыру, қорқыныш эмоциялық күйлерін анықтау. Сюжеттік суреттегі мимика, жест, қалыптардың қандай мағына беретінін айқындау дағдысын қалыптастыру (қалдық көру қабілеті болған жағдайда);

4) қорқыныш, ауыру, күлкі эмоцияналдық жағдайымен ермексаздан жасалған бет барельефінен таныстыру;

5) күлкі, ауру, қорқыныш сезімдерін жеткізумен байланысты мимикалық, пантомимикалық дағдыларын дамыту;

6) педагогтың нұсқауы бойынша ұсынылған эмоциялық күйлерді имитациялауға жаттықтыру;

7) күліп жатқанда өзінің эмоцияналдық күйін адекватты түрде жеткізу.

30. Сөздік және сөздік емес қарым-қатынас құралдарын тәжірибеде қолдану және оларды іс-әрекет барысында дұрыс жаңғырту дағдысын қалыптастыру:

1) күнделікті өмірдегі қалыптар мен жесттерді анық көрсетуге үйрету: тоқта! (алақанды вертикалды түрде ішкі жағын адамға қайыру); жүр, өтіп кет! (керекті бағытта қол қимылын жасау); азырақ, кішкене (үлкен және сұқ саусақпен көлемін көрсету); есікті қағу (саусақты жұдырыққа жинап есікті қағу); өтіп кет (шақырған түрде қолдың жесті); тұрыңыз (адамның қолын алып оны көтермелеп жатқан сияқты жасау);

2) жест пен қалыптарды, қимылдарды күнделікті өмірде қолдануды көрсету: қуыршақты ұйықтатып жатырмын, еден жуып жатырмын, жүргізушінің қалпы, серуендеп жүрмін, шашымды тарап отырмын;

3) қорқыныш, ауыру, күлкі сезімдерін сәйкес мимика арқылы жеткізуде жесттер мен қалыптарды, қимылдарды байланыстыру. Жануарлардың жүрісін имитациялау;

4) әртүрлі жүрісті имитациялауды үйрету: сенімсіз жүріс, серуендегі жүріс, "әдемі емес" жүріс.

31. Мәдениетті іс-әрекет дағдысын қалыптастыру. Жағадятқа байланысты модельдеу: түскі асқа шақыру, қонақтағы түскі ас; бейтаныс адамнан көмек сұрау; бірінші кездесуде өзін таныстыра білу. Қалыпты көретін құрдастарымен адекватты қарым-қатынас жасау қабілеттерін қалыптастыру.

32. Сөйлеу интонациясын дамыту: бір қалыпты дауысты сақтауға және дауыс күшін өлшеуге арналған жаттығу. Сөйлемнің соңын ырғақпен бөлуге үйрету. Сөйлемді түрлі ырғақты екпінмен айтуға арналған жаттығу. Сөйлемнің ырғақты екпінін өзгертіп айтуға үйрету. Өтініш, қалауды сөйлеу интонациясын жеткізе білу дағдысын қалыптастыру. Сұраулы, лепті сөйлеу ырғағын жеткізе білу. Әуенді, ән айтуды ажырата білу. Музыкалық шығарманың көңіл-күйін ажырата білу (көңілді, албырт, қайғылы, назды).

33. Көңіл-күйдің және мінездің жеке көріністерін мимика пантомимика құралдары арқылы түзету: дене мен беттің бұлшықетін жаттықтыру. Автоматизм әрекеттерін қалыптастыру. Қорқыныш шақыратын суреттерден қорықпау үшін сол жағдаяттан жол табу. Адамға позитивті қарым-қатынасты қалыптастыру.

34. 2-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) өз бетінше жануардың, адамның беті мен денесінде алгоритм бойынша бағдарлай білу;

- 2) заттың құрамын және белгілерін нұсқауға сәйкес саралай отырып, сипап-сезу тексеруін жүргізу;
- 3) өз бетінше табиғи заттармен тұлып, нақпішін (муляж), барельеф сәйкестендіре білу;
- 4) әртүрлі бұлшықет топтарымен жұмыс жасай білу;
- 5) педагогтың шағын көмегімен (жүр, өт, азырақ, тұр, отыр және т.б.) орындалатын әрекетті жесттер, қалыптар, қимылдар арқылы тану;
- 6) жесттерді, қалыптарды, қимылдарды анық (айқын) орындай білу;
- 7) ауру, қорқыныш, күлкі эмоциялық күйлерін бейнеленген барельефті бетте тану;
- 8) ауру, қорқыныш, күлкі эмоциялық күйлерін педагогтың нұсқаулығымен қайталау ;
- 9) сөздік және сөзік емес қатынас арқылы басқа адамнан қажетті затын сұрау, көмекке шақыру, өз бетімен таныса білу;
- 10) көркем шығармаларда кейіпкердің эмоциональдық күйін анықтай білу (қуаныш, қайғы, жылау, күлкі, ауыртпашылық, қорқыныш);
- 11) қалыптасқан дағдылар арқылы өзінің қимылдары мен әрекеттерін өздігімен сөзбен жеткізе білу.

4. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

35. Бет, мойын, иық және дене бұлшық етін дамыту және нығайту: ым-ишара (жесттік) және мимикалық қимылдарды орындауға қатысатын бұлшықет аппаратын жетілдіру. Жаңа, қиын қимылдарды кіргізе отырып тапсырманы күрделендіру және түрлі қимылдар санын көбейту. Бет және дене бұлшықеттерінің жаттығуларын қайталау. Өз бетінше және педагогтың нұсқаулығымен әртүрлі дене қимылдарын байланыстыруды үйрену, өзінің сезімдерінің вербалдануы.

36. Дене және беттің кескінін қабылдау алгоритімін қалыптастыру. Өз-өзіне, басқа адамда, тірі объектіде, қуыршақта: алгоритім бойынша бет және дене кескіндерін дұрыс қабылдай білуді бекіту (адам, жануар): нақпішінде, барельефте, айқын көрінген суретте , бейімделген суретте.

37. Эмоциональдық күйін дұрыс қабылдауға үйрету, өзінің эмоцияларын мимикалық және пантомимикалық әрекет арқылы көрсету және сөйлеу интонациясымен байланыстыру:

1) бірінші және екінші оқу жылында анық қимылдарды, күйді, ым-ишараны бекіту. Таң қалу, өкіну, өкпелеу және зерігу сезімдерімен танысу. Желілі әңгімелерді оқу, кейіпкердің эмоциональды күйлерін бейнелейтін ертегілерді (таң қалу, өкіну, өкпелеу және зерігу). Берельефтерде таң қалу, өкіну, өкпелеу және зерігу сияқты эмоциональдық күйлерді суреттермен танысу. Таң қалу, өкіну, өкпелеу және зерігу сияқты эмоциональдық күйлерге сәйкес айқын қимылдар, күйлер, ым-ишаралармен танысу;

2) айқын қимыл, күй, ым-ишараларды іс-әрекетте жандандыра отырып үйрену. Таң қалу, өкіну, өкпелеу және зерігу сезімдерімен мимикалық және пантомимикалық қимылдарды жандандыру;

3) таң қалу кезінде өзінің эмоциональдық күйлерін сәйкес көрсете білуді дамыту. Өзге адамның эмоциональдық күйлерін түсінушілікті дамыту;

4) қоғамға таныс әрекеттермен эмоцияның анық көрінуіне мүмкіндік беру.

38. Сөздік және сөздік емес қарым-қатынас құралдарын тәжірибеде қолдану және оларды іс-әрекет барысында дұрыс жаңғырту дағдысын қалыптастыру:

1) күнделікті өмірде орындайтын айқын әрекеттерді, күйлерді, ым-ишаралары үлгілеу: мен қалай аяқ-киім тазалаймын, мен қалай шаң сүртемін, мен қалай итпен қыдырамын, мен қалай гүл теремін, мен қалай қағаздың беттерін парақтаймын;

2) айқын қимылдарды, күйлерді, ым-ишараларды жеткізу сезімдерімен және оларды ымдармен сәйкестендіре жандандыру: мен зеріктім, мен жаурадым, мен қатты ыстықтадым; мен досымды ренжітіп алдым, мен анама ренжулімін; алақай, Аяз Ата келді!;

3) жануарлардың қимылдарына еліктеу. Шаршаған, ауырған адамның жүріс-тұрысына еліктеу;

4) өзінің кейіпін нақты бір сюжетте сахналауды жаңғырту.

39. Мәдениетті іс-әрекет дағдысын қалыптастыру. Мәдениетті тәртіптің дағдысының дамуы: телефонмен сөйлескенде; бір нәрсені сатып алғанда; қоғамдық көліктегі тәртіп. Жасаған қылықтарына, кешіккен жағдайда кешірім сұрай білу. Қалыпты көретін құрдастарымен адекватты қарым-қатынас жасау қабілеттерін қалыптастыру.

40. Сөйлеу интонациясын дамыту: дауыс күшін өзгертуге жаттығуы. Бір қалыпты дауыс биіктігін ұстап тұруға жаттығу. Таң қалу, зерігу, ренжу, кінәлі сезіну күй интонациясын көрсете білу. Мәтінді түсініп оқу және драматизациялау жолымен жеткізу.

41. Көңіл-күйдің және мінездің жеке көріністерін мимика пантомимика құралдары арқылы түзету:

1) әлеуметтік орта туғызатын (қызғаншақтық, мейрімділік, адалдық) мінез көріністерін анық көрсете білу;

2) адамның жағымды және жағымсыз мінезін (қызғаншақ, мейрімділік, адалдық) бағалай білу;

3) кейіпкерлердің мінез-құлқын сол немесе басқа да мінез сипаттарын үлгілеу;

4) қозғалыстық жаттықтыруды жеңу тәсілдерін қалыптастыру;

5) зерігу, ренжу, кінәлі сезіну сезімдерін жеңе білуді дамыту.

42. 3-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) бұлшықет аппаратын жаттықтыруға бағытталған жаттығуларды өздігімен жасай білуі;

- 2) қалыптасқан бұлшықет жүйесі, жесттік және пантомимикалық, мимикалық қимылдарды толық көлемде жүзеге асыруға қабілетті болу;
- 3) педагогтың шағын көмегімен жесттік және мимикалық қозғалыстарды үйлестіре білу;
- 4) адамның бет және дене, жануардың кескіндемесін күрделенген жағдайда (барельеф, рельеф, схема-символ) өздігімен дұрыс көрсете білу және қабылдай білу;
- 5) педагогтың көмегімен таң қалу, кінәлі сезіну, ренжу эмоцияларын дұрыс қабылдай білу;
- 6) өмірлік жағдаяттарда таң қалу, кінәлі сезіну, ренжу эмоцияларын адекватты түрде көрсете білу;
- 7) педагогтың көмегімен үйренішті жағымсыз қозғалыс автоматизмдерін жеңе білу;
- 8) өмірлік жағдайларды моделдейтін (телефонмен сөйлесу, дүкенде, кешірім жасау және т.б.), сюжеттік-рөлдік ойындарға сәйкес өзін ұстай білу.
- 9) жоспар бойынша тексеру жұмыстарын орындау, орындалып жатқан әрекеттерді сөзбен жеткізу;
- 10) рельефті заттың бейнесін тану, рельефті бейнені шынайы затпен сәйкестендіру.

5. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

43. Бет, мойын, иық және дене бұлшық етін дамыту және нығайту: ым-ишара, мимикалық, пантомимикалық қимылдарды орындауға қатысатын бұлшықет аппаратын жетілдіруге арналған жаттығуларды жалғастыру. Өз бетінше және әртүрлі дене қимылдарын байланыстыруды үйрену, өзінің сезімдерін вербалдануы.

44. Дене және беттің кескінін қабылдау алгоритімін қалыптастыру: өз-өзіне, басқа адамда, тірі объектіде, қуыршақта:

1) алгоритм бойынша адам мен жануардың бет және дене кескіндерін дұрыс қабылдай білуді үйренуді жалғастыру: нақпіншіде, рельефте, барельефте, айқын көрінген суретте, бейімделген суретте;

2) желілі әңгімелерді оқу; кейіпкердің эмоциональды күйлерін бейнелейтін ертегілердегі таң қалу, өкіну, ренжу және зерігу барельефтердегі түрлерді мүсіндеуді үйрену. Н.А.Семевскийдың сурет салуға арналған құралында эмоциональдық күйлерді бейнелеу.

45. Эмоциональдық күйін дұрыс қабылдауға үйрету, өзінің эмоцияларын мимикалық және пантомимикалық әрекет арқылы көрсету және сөйлеу интонациясымен байланыстыру:

1) өткен оқу жылдарындағы қалыптасқан мимикалық және пантомимикалық қимылдарды бекіту. Қайғы, жек көру, мақтаныш, қызығушылық сезімдерімен танысу;

2) кейіпкердің нақты эмоциональдық күйлерін бейнелейтін ертегілер мен сюжетті әңгімелер оқу;

3) барельефтерде өкпелеу, жиіркену, қызығушылық және мақтаныш сияқты эмоциональдық күйлерді мимикалық суреттермен танысу. Өкпелеу, жиіркену, қызығушылық және мақтаныш сияқты эмоциональдық күйлерге сәйкес айқын қимылдар, күйлер, ым-ишаралармен танысу;

4) қуаныш, қайғы, таң қалу, зерігу, ренжу, тыныштық сияқты эмоциональдық күйлерді айқын қимылдармен, күйлермен, ым-ишаралармен жаңғырта білу;

5) қайғы, жек көру, мақтаныш, қызығушылық сияқты сезімдерімен сәйкес келетін жаттығуларды орындау. Басқа адамның эмоциональдық күйлерін түсінуді дамытушылық жаттығуларын жасау. Қоғамға таныс әрекеттермен эмоцияның анық көрінуіне мүмкіндік беру.

46. Сөздік және сөздік емес қарым-қатынас құралдарын тәжірибеде қолдану және оларды іс-әрекет барысында дұрыс жаңғырту дағдысын қалыптастыру:

1) күнделікті өмірдегі айқын қимылдарды, қалыптарды, жесттерді үлгілеу (моделдеу): бер! көрсетпеймін!, кет! – қалың; жұқа тыңдау;

2) айқын қимылдар, жесттер мен қалыптарды сезіммен сәйкес мимикамен байланыстыра отырып қайталау: менің көңіл-күйім жоқ, мен саған риза емеспін, мен бәрінен мықтымын, маған жиіркенішті, мен саған жаным ашиды, мен сені жақсы көремін, мен сенсіз зерігіп кетемін;

3) тәжірибелік жағдайларда сөзсіз қатынас құралы арқылы көрсету (пантомимика): жесттер, қимылдар (шаңсорғышты пайдалану, күртені киемін, аяқ киімді киемін, құлақтарды сүртемін, доппен ойнаймын); сезімдер (мені мақтайды, жаңбыр жаууда, маған ұрсуда, маған екпе егейін деп жатыр); кәсіби әрекетті көрсету (мен балаларды оқытамын, мен адамдарды емдеймін, мен дүкеншімін);

4) жануарлар әрекетін көрсету. Асқақ адамның жүрісін салу (көрсету); аяқ киімі шақ емес адамның жүрісі, бірінші рет аяқ киім киген адамның жүрісі. Қарым-қатынасты орнату және қолдай білу дағдысын жетілдіру.

47. Сөйлеу интонациясын дамыту: сөздің таң қалу, зерігу, ренжу, кінәлі сезіну күй интонациясын бекіту. Рөл бойынша оқығанда кейіпкерлердің сезімін жеткізе отырып мәнерлеп оқу. Кейіпкерлердің сезімін сөздің дауыс ырғағымен және пантомимикалық қозғалыстармен жеткізе отырып сюжетті көрсету.

48. Мәдениетті іс-әрекет дағдысын қалыптастыру:

1) мәдениетті тәртіптің дағдысының дамуы: көмекке шақыру туралы өтінішке (көтеру, апару, жылжыту);

2) баспалдақта, лифтте өзін ұстай білу;

3) өзге адамның затын рұқсатпен алу және қайтарып бергенде алғыс айту;

4) қонақта өзін ұстай білу,

5) басқа адамға көмек керек екенін байқау және көмек көрсету;

6) мектеп-интернатында өздігімен жүріп-тұрғанда өзін дұрыс ұстау;

7) мектепте ресми қонақтарды қабылдағанда өзін қалай ұстау керектігін білу. Қалыпты көретін құрдастарымен, ата-аналармен, педагогтармен және т.б. адекватты қарым-қатынас жасау қабілеттерін қалыптастыру.

49. Көңіл-күйдің және мінездің жеке көріністерін мимика пантомимика құралдары арқылы түзету: әлеуметтік орта туғызатын мінездің сипатын анық бейнелей білу (шамшылдық, жиреншектік, өмірге құштарлық). Мінездің (ұждандылық, шамшылдық, өмірге құштарлық) сипатының моралдік сарапшылығы. Жиреншектік, шамшылдық, өмірге құштарлықты бейнелеу үшін ым-ишара мен жесттерді қолдану жаттығулары. Өзінің сезімдерін және оны сипаттауды талдау. Бас тарту мен қайғыру сезімдерін жеңе білу дағдыларын дамыту. Қозғалыс автоматизмін жеңе білуге жаттығулар.

50. 4-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

- 1) мимикалық және жесттік қозғалыстарды өздігімен үйлестіре білу;
- 2) адамның бет және денесін қабылдау алгоритімін өздігімен қолдану;
- 3) педагогтың көмегімен барельефтерде қуаныш, зар, күлкі, реніш, кінә, таң қалу эмоцияларын бейнелеу;
- 4) Семейскийдің аспабында беттің эмоциялық көріністерін бейнелеу;
- 5) ертегі және сюжетті әңгімелердегі кейіпкерлердің эмоциялық күйлерін анықтай білу;
- 6) намыс, жеркеніш, мұң, қызығушылық эмоциялық күйлерді мимикамен, жестпен, қалыптармен, айқын қимылдармен көрсету;
- 7) қуаныш, қайғы, ренжу, тыныштық, кінә, зерігу эмоциялық күйлерге сәйкес қуыршақтарда қалыптарды көрсету;
- 8) әлеуметте қолданылатын қабілеттерді эмоциялық көрсету;
- 9) кейіпкерлердің сезімдерін жеткізе отырып мәнерлеп оқу;
- 10) сөзсіз қарым-қатынасты қолдана отырып, күнделікті өмірде қолданатын қалыптасқан мәдени тәртіп дағдыларын пайдалана білу;
- 11) өзінің сезімін атай және сипаттай, ажырата отырып мақсатты түрде міндетті тексеруді орындау;
- 12) мұң, қайғы, қуаныш, таң қалу, зерігу эмоцияларын шынайы заттармен сәйкестендіру, рельефті бейнелерден тану.

6. Оқыту нәтижелері

51. Пәндік нәтижелер:

- 1) қоршаған ортадағы адамдармен қарым-қатынас жасау дағдысын меңгеру және қызығушылық таныта;
- 2) еркін тәжірибелік жағдайда сөздік және сөздік емес қатынас құралын қолдана отырып мәдени тәртіпте қалыптасқан дағдыларды қолдана;
- 3) қарым-қатынас кезінде мимикалық және жест қимылдарын үйлестіре және дұрыс қолдана;

4) өзінің, әңгімелесушінің, әдеби шығарма кейіпкерлерінің сыртқы көріністерін және эмоциялық жағдайын сөзбен сипаттай білуі тиіс.

52. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) Отанға сүйіспеншілік таныту, Қазақстанның табиғи байлықтарына және рухани құндылықтарына мақтаныш сезімін көрсетуінен;

2) әртүрлі өмірлік жағдаяттар барысында қалыптасқан қарым-қатынас дағдыларын қолдануынан;

3) қоршаған адамдардың даусы, әрекеттерінің сыртқы көріністері бойынша және өзінің мінез-құлқын саралауға бағытталған өзіндік бақылау және адекватты бағалау әрекеті, мінез-құлықты өзіндік басқаруынан көрініс табады.

53. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

1) пән бойынша білімді жүйелі түрде меңгеру, оны өмірдегі әрекеттер барысында қолдана білуімен;

2) танымдық, зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін белсендіруімен;

3) дамыған коммуникативті қабілеттер мен тілдік мәдениетке ие болуымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 144-қосымша

Көру қабілеті бұзылған (көрмейтін және нашар көретін) оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Сөйлеу тіліндегі кемшіліктерді түзету" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 144-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. "Сөйлеу тіліндегі кемшіліктерді түзету" пәні бойынша оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 Қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. "Сөйлеу тіліндегі кемшіліктерді түзету" пәні бойынша оқу бағдарламасы көру қабілетінің бұзылыстары бар (көрмейтін және нашар көретін) балаларды арнайы оқыту мен тәрбиелеудің коррекциялық бағытындағы негізгі пәндердің бірі болып табылады.

3. Сөйлеу тілінің барлық құрамдас бөліктерінің қалыптаспауы оқушылардың бағдарламалық материалды меңгеруіне кедергі жасайды. Өйткені ауызша сөйлеу тілінің барлық компоненттерінің дамымауы оқу мен жазу үдерістері барысында байқалады.

4. Сөйлеу тілін дамыту дегеніміз – оқушылардың өз ойын ауызша және жазбаша түрде байланыстыра білу дағдылары мен біліктіліктерін қалыптастыру және дамыту мақсатында жүргізілетін кешенді жұмыс.

5. Көру қабілетінің бұзылыстары кезінде сөйлеу тілінің күрделі кемшіліктері болмағандықтан сөйлеу тілін және оның қызметтерін, құрылымын меңгеру дамуы қалыпты балалардағыдай болады. Дегенмен көру қабілетінің бұзылысы тілдік құралдарының дамуына, сөз бен бейненің арақатынасының ерекшелігіне, лексиканың мазмұнына, сөйлеу тілі дағдылары мен тілдік сезімталдығына кері әсер етеді.

6. Көру қабілеті бұзылған балалардағы қарым-қатынастың тілдік және тілдік емес амалдарын көру арқылы бақылау мүмкіндіктері шектеулі. Сол себептен осы балалардың сөйлеу тіліндегі бұзылыстар дамуы қалыпты балаларға қарағанда екі есе жиі болады: сигматизм, ламбдацизм, ротацизм т.б.

7. Зағип және нашар көретін бастауыш мектеп оқушыларының арасында сөйлеу тілінің жалпы дамымауы жиі кездеседі. Көрмейтін және нашар көретін балалардың сөйлеу тілінің ерекшелігі ретінде вербализмді атап кетсек болады. Яғни сөздердің мағынасын жеткілікті емес түрде түсіну болып табылады. Вербализм өз кезегінде білімнің формалды, жаттанды болуына әкеліп соғады.

8. Ана тілінің сөздік қорының жинақталуы және грамматикалық құрылымның меңгерілуі байланыстыра сөйлеу тілінің дамуына әсер етеді. Көру қабілеті бұзылған балалардың сөйлеу тілін түсіну және меңгеру қалыпты даму заңдылығына бағынышты болады. Дер кезінде ұйымдастырылған түзете-дамыту жұмысы сөйлеу тілінің дамуындағы тежелістерді жеңіп, қалыпты деңгейге жетуге мүмкіндік береді.

9. "Сөйлеу тіліндегі кемшіліктерді түзету" пәнінің бағдарламасының мақсаты ретінде тілдік құралдарды қарым-қатынас үшін қолдану икемділіктерін қалыптастыру; қоршаған орта, адам, табиғат пен қоғам туралы түсініктерді толықтыру; аз уақытта әлеуметтенуге әсер ететін сөйлеу арқылы қарым-қатынас құру қажеттілігін туындату болып табылады.

10. Міндеттері:

1) тілдік нормаларға сәйкес дыбыс айтуды жетілдіру, айтылымдардың байланыстылығы мен реттілігін қалыптастыру;

2) фонематикалық қабылдау мен ауызша сөйлеу тілін есту арқылы талдау қабілетін дамыту;

3) қоршаған орта туралы түсініктерді тереңдету арқылы балалардың сөйлеу әрекетін кеңейту мен белсенділендіру;

4) сөйлемдегі сөздерді грамматикалық тұрғыдан дұрыс қолдануға үйрету;

5) бейнелі сөздердің мағынасын жеткізу қабілетін дамыту;

6) ауызша сөйлеу тілін эмоционалды тұрғыдан қабылдауын дамыту;

7) балаларды ертегілер мен әңгімелерді, тақпақтарды тыңдауға, көркем шығарманың желісін қадағалауға үйрету;

8) сөздердің заттармен арақатынасын белгілеу. Жалпылама сөздердің қолдану дағдысын қалыптастыру;

9) таным үдерістерін дамыту, шығармашылық белсенділігі мен өздігінен әрекеттену қызметін ояту;

10) түрлі жағдаяттардағы қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру. Курс мазмұны төмендегі тарауларға бөлінген:

- фонематикалық есту қабілеті мен дыбыс айтуды дамыту;
- сөздік қорды нақтылау және байыту;
- сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымын қалыптастыру;
- байланыстыра сөйлеу тілін дамыту;
- қарым-қатынас дағдыларын дамыту;
- қарым-қатынас мәдениетін тәрбиелеу;
- шығармашылық сөйлеу әрекеті.

11. Ұсынылатын лексикалық тақырыптар:

1) "Отбасы", "Адамның дене мүшелері", "Үй жануарлары және жабайы аңдар", "Көлік" (жерде, әуеде, суда жүретін), "Күз", "Жеміс-жидектер", "Бау-бақша", "Жыл құстары", "Мерекелік шырша", "Аналар күні", "Наурыз мейрамы", "Президент күні", "Жаңа жыл", "Менің қалам (ауылым)", "Менің Қазақстаным", "Апамның қымызы (құрты)", "Маған қыста не ұнайды?", "Көктем келді!", "Қазақстанның Елордасы–Астана қаласы", "Қазақстанның қалалары", "Табиғатты қорғайық!", "Қазақтың ұлттық ойыны: Асық ату", "Еңбек әрекеті", "Ғарыш", "Жол қозғалысы ережелері", "Менің досым", "Мен... ұқсағым келеді", "Менің өмірімдегі ең бақытты күн", "Жайлауда", "Бір жолы мен қатты ұялдым" және т. б.

12. Пәннің оқу жүктемесі:

кесте 1

№	Оқу пәні	Сыныптар бойынша сағаттардың апталық саны					Б і р жылдағы шамалық жүктеме
		0	1	2	3	4	
1	Сөйлеу тіліндегі кемшіліктерді түзету	2	2	2	2	2	68 сағат

13. Курстың барлық тараулары өзара байланысты. Түзету-педагогикалық жұмыста бұл тараулар өзара қиыстырылуы мүмкін. Соның нәтижесінде бір сабақта тараулар мен оқу әрекетінің үйлесуі болуы мүмкін. Мысалға, "Сөздік қорды нақтылау және байыту" тарауы "Қарым-қатынас дағдыларын дамыту" тарауының мазмұнымен байланысты болуы мүмкін.

14. Оқушыларды оқытудың нәтижелілігін бағалау:

1) бағдарламада "Сөйлеу тіліндегі жетіспеушіліктерді түзету" курсы бойынша оқытудың ішкі сапасын бағалау үшін оқушылардың жетістіктерінің жоспарлы нәтижелері анықталған;

2) пән бойынша бағалау балалардың сөйлеуін дамытуға ынталанатындай, нәтижелерін жақсартатындай, қарым-қатынастан қуаныш алатындай болып қолданылуы тиіс. Жетістікті бағалауда қөру қабілеті бұзылған балалардың сөйлеу қабілеттерінің дамуындағы жеке қарқынына сүйену қажет.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

15. Фонематикалық есту қабілеті мен дыбыс айтуды дамыту:

1) қарапайым дыбыстардың айтылуын нақтылау, оларды дұрыс айту дағдысын бекіту. [п], [т], [к], [ф], [в], [м] және т.б. сақталған дыбыстар күрделі буындық құрылымдарды фонематикалық қабылдау үшін тірек ретінде қолданылады. [с] дыбысының айтылуына ерекше көңіл аударылады. Себебі ол ысылдау дыбыстарының қалыптасуында базалық болып табылады. Оппозициялық дыбыстарды ([д] – [т], [в] – [ф], [б] – [п] т.б.) саралау;

2) қазақ тіліне тән [ғ], [қ], [ң], [ұ], [ү], [ө], [һ] дыбыстарын дұрыс айтуға жаттықтыру ;

3) дыбыстарды ажырату дағдысын жетілдіру: тілдік және тілдік емес, дауысты және дауыссыз, жуан және жіңішке, ұяң және қатаң және т.б. Екі, үш, төрт дауыстылардан тұратын дыбыстар қатарын талдай білуге үйрету: кері буынды талдау мен жинақтау дағдысы: "ап"; сөздегі соңғы дауыссыз дыбысты ажырата алу, мысалы "қол"; дауыссыз дыбыстан кейінгі дауысты дыбысты белгілей алу; тура буындарды талдай және жинақтай алу, мысалы: "са", "па"; әртүрлі позициядағы дауыссыз дыбысты ажырата алу (қыз, адам, ыдыс); "бар, ара, қол" сияқты үш дыбыстан құралған сөздерді толықтай талдай алу дағдылары.

16. Сөздік қорды нақтылау мен байыту: кеңістікте орналасуды білдіретін көмекші сөздер мен септік жалғауларын меңгерту: үйлердің арасында мәшине келе жатыр. Орындықтың үстінде/орындықта бала отыр. Үстелдің астында мысық жатыр. Зат есімдер мен етістіктердің жекеше және көпше түрлерін қолдануды үйрету: гүл – гүлдер , келе жатырмын – келе жатырмыз. Қарама-қарсы әрекеттердің мағынасын түсіндіру, оларды қолдануға үйрету: ашу – жабу, әкелу – апару. Кеңістіктегі қатынастарды білдіретін сөздерді түсінуін дамыту: алыс – жақын, адында – артында.

17. Сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымын қалыптастыру:

1) зат есімдерді кішірейту және еркелету жұрнақтарымен бірге қолдану. Жіктеу есімдіктерін ілік септікте қолдану дағдыларын қалыптастыру. Зат есімдерді жекеше және көпше түрде, етістіктерді осы және өткен шақта қолдануға үйрету;

2) қарапайым жайылмалы сөйлемдерді құрастыру, негізгі түстер мен реңктерді атауда сын есімдерді пайдалану;

3) сын есімдерді зат есімдермен бірге қолдану. Зат есімдерді септік формаларында қолдану, сөйлемдерді бірыңғай мүшелерімен тарату, сөйлемдегі сөздер санын анықтау.

18. Байланыстыра сөйлеу тілін дамыту: әңгіме құрастыру: заттарды (жемістер, көкөністер, жан-жануарлар және т.б.) сипаттауға, желілі суреттер (суреттер топтамасы) бойынша әңгімелеуге, оқыған мәтіннің мазмұнын айтып беруге үйрету. Үлгі, жоспар, түсініктер, ұсынылған суреттер бойынша әңгімелеуге дағдыландыру.

19. Қарым-қатынас мәдениетін тәрбиелеу. Жағдаяттарға байланысты әрекет етуді үйрену: дүкенде өзін ұстай білу; телефонмен сөйлесебілу; кешіккен жағдайда кешірім сұрай білу. Балаларды сұқбат барысында қарсы ой білдіруге, келісуге, басқа біреудің ойын теріске шығаруға немесе қолдауға үйрету. Оқу барысындағы қарым-қатынаста жаттығу: "Сабақ барысындағы әңгіме", "Үзіліс кезіндегі сұқбат", "Ұстазбен әңгіме", "Сыныптастармен сұқбат" және т.б. тақырыптар бойынша диалог құрастыру, "Мектеп" тақырыбында желілі-рөлдік ойын.

20. Дайындық сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

- 1) сөйлеу тілінің дыбыстық (фонетикалық) жағын дұрыс айта білу;
- 2) өзіндік сөйлеу тілінде жай сөйлемдерді қолдана білу;
- 3) қарапайым сөзжасам дағдыларын меңгеру;
- 4) мәтіннің мазмұнын айту және заттарды сипаттай білу;
- 5) лексикалық тақырыптарды ашу үшін сөздік қорының жеткілікті болуы;
- 6) жай сөздердің фонемалық құрылымын ажырата білу, сөзге дыбыстық талдау жасай алу;
- 7) сөйлеу тілінде "Кім?", "Не?", "Қайда?" сұрақтарын қолдана алу;
- 8) қарым-қатынас барысында меңгерілген білімдерді қолдана білу.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

21. Фонематикалық есту қабілеті мен дыбыс айтуды дамыту:

- 1) [р], [л] ұяң дыбыстарын дұрыс айтуды автоматтандыру және бекіту;
- 2) [з-с], [ж-ш], [ч-щ], [д-т] акустикалық ұқсас дыбыстарды, ана тіліне тән [ғ], [қ], [ң], [ұ], [ү], [ө], [һ] дыбыстарын ажыратуды жетілдіру;
- 3) фонематикалық түсініктерді дамыту. Буындық құрамы әртүрлі сөздерді айтуға жаттықтыру.

22. Сөздік қорды нақтылау мен байыту: сөзжасам дағдыларына үйрету: зат есімдерге кішірейту және еркелету жұрнақтарын жалғау (үй – үйшік, кітап – кітапша, Азат – Азатжан, Марал – Маралтай); сын есімдердің салыстырмалы шырайын жасау (дәмді – дәмдірек, әдемі – әдемілеу); етістіктерден зат есімді туындату (аялдау – аялдама, жазу – жазба); туынды сөздер құрау (құрылыс – құрылысшы, тұз – тұздау); антонимдерді меңгерту.

23. Сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымын қалыптастыру. Етістіктерді әртүрлі шақта қолдануға үйрету. Зат есімді барлық септіктерде түрлендіру; зат есімге бірыңғай

сын есімдер таңдау; заттардыңкеңістікте орналасуын белгілеу; сан есімдерді зат есім және сын есімдермен тіркестіру, септіктерде түрлендіру дағдыларын дамыту.

24. Байланыстыра сөйлеу тілін дамыту: әңгіме құрастыра білуге үйрету – мұғалімнің үлгісі, жоспары немесе өзінің түсінігі бойынша сипаттама беру. Сурет немесе желілі суреттер топтамасы негізінде әңгімелер құрастыруға үйрету. Әңгімелер мен ертегілерді мазмұндаудың амал-тәсілдерін үйрету. Әңгіме мазмұнын шығармашылық пен түрлендіру дағдысын дамыту (кейіпкерді алмастыру, басы мен аяғын өзгерту). Диалогты құру алгоритмімен таныстыру (әртүрлі интонацияда).

25. Қарым-қатынас мәдениетін тәрбиелеу: мектеп ішінде өзін ұстау дағдыларын қалыптастыру. Дау-дамай жағдайында тілдік және тілдік емес құралдарды қолдану дағдыларын қалыптастыру. Қарым-қатынаста бағдарлай алуын, жаңа жағдаятта сөйлеу стилін өздігінен табуға үйрету.

26. Шығармашылық сөйлеу әрекеті:

1) ертегілер мен әңгімелерді, өлеңдерді зейінімен тыңдау; санамақтар, жаңылтпаштар мен жұмбақтарды есте сақтау; көркем әдебиетке қызығушылығын ояту; көркем шығармаларды талдай білу;

2) туындылардың мазмұнына қатысты пікірін білдіру дағдысын қалыптастыру. Балалардың көркем сөйлеу тілін дамыту: такпақтарды мәнерлеп оқуға үйрету;

3) қазақ халқының фольклорымен таныстыру; сөйлеуге ынталандыру.

27. 1-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) тілдік нормаларға сәйкес сөйлеу тілін фонетикалық және грамматикалық тұрғыдан дұрыс безендіре алу;

2) шығармашылықпен өз ойын білдіре алу;

3) әңгімелер құрастыру және оны мазмұндай алу;

4) көркем әдебиетке қызығушылықтың болуы;

5) өлеңдерді мәнерлеп оқи алу;

6) сөзжасам дағдыларын меңгеру;

7) сөйлеу тілінде лексикалық-грамматикалық категорияларды қолдану.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

28. Фонематикалық есту қабілеті мен дыбыс айтуды дамыту: дыбыстарды дұрыс айтуды бекіту, акустикалық ұқсас дыбыстарды ажыратуды жетілдіру, фонематикалық түсініктерді дамытуды жалғастыру. Буындық күрделілігі әртүрлі сөздерді айту дағдысын қалыптастыру.

29. Сөздік қорды нақтылау мен байыту:

1) қарата айтылған сөзді тыңдай білуін жетілдіру: заттар, әрекеттер мен сипаттарды атауға жаттығу;

2) сөздердің жалпылама мағынасын түсінуге үйрету;

3) сөзжасам дағдыларын қалыптастыру және бекіту: зат есімдерге кішірейту және еркелету жұрнақтарын жалғауға жаттықтыру;

4) сөздердің лексикалық мағынасын анықтау; мағынасы қарама-қарсы (антонимдер) және мағынасы бірдей (синонимдер) сөздерді қолдануға үйрету;

5) жұмбақтардағы бейнелік сипаттамаларды түсіне алуын қалыптастыру;

6) мақал-мәтелдер мен жаңылтпаштардың мағынасын түсіндіру. Затты, әрекетті, сипатты білдіретін сөздерді қолдану;

7) өздігінен сөйлеу кезінде синоним, антоним, көп мағыналы сөздерді қолдануға жаттығу.

30. Сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымын қалыптастыру: әңгімелеуде жай және күрделі сөйлемдерді өздігінен қолдануды үйрету. Белгілі бір объектілерді атауда сөздерді түрлендіру дағдыларын қалыптастыру; зат есімдерге қатысты бірыңғай сын есімдерді таңдауды үйрету.

31. Байланыстыра сөйлеу тілін дамыту:

1) бақылау мен зерттеулері және өзінің түсініктері бойынша әңгіме-сипаттамалар құрастыруды үйрету;

2) сурет немесе желілі суреттер топтамасы негізінде әңгіме құрастыра алуын жетілдіру;

4) әңгімелер мен ертегілерді мазмұндаудың амал-тәсілдерін үйрету; шығармашылықпен әңгімелеп беру, өз тарапынан өзгерістер енгізу дағдыларын қалыптастыру;

5) әртүрлі интонациядағы диалогтық сөйлеу тілін дамыту;

6) ауызша сипаттауда сөз мағынасын түсіндіре білуге жаттықтыру;

7) сөйлемдерді тірек сөздердің (басында, содан кейін, себебі, сондықтан, сол себепті т.с.с.) көмегімен құрастыру біліктілігін дамыту; сөйлемдерді үлгі бойынша құрастыруға үйрету;

8) мәтіндегі сөйлемдердің байланысын анықтау дағдысын қалыптастыру, мәтіннің тақырыбын өзара байланысты сөйлемдер арқылы анықтауға үйрету;

9) оқылған мәтін бойынша сұрақтарға жауап беруге дағдыландыру; мәтінді бастау немесе аяқтау үлгісі бойынша қайта құрастыруға жаттықтыру. Мәтін бойынша әңгімелесуге үйрету;

10) мәтінге қатысты берілген суреттерді сөзбен сипаттау; мәтіндердің мазмұнын сұрақтардың көмегімен және онсыз айтып беру.

32. Қарым-қатынас мәдениетін тәрбиелеу: кино, театр мен көлікте өзін ұстау дағдыларын қалыптастыру. Дау-дамай жағдайында тілдік және тілдік емес құралдарды қолдану дағдыларын дамыту. Қарым-қатынаста бағдарлай алуын, жана жағдаятта сөйлеу стилін өздігінен таба алуын бекіту.

33. Шығармашылық сөйлеу әрекеті:

1) сұрақтар арқылы сөйлемдерді тарату, осы тәсілмен белгілі бір ойды жеткізуге үйрету;

2) бірыңғай мүшелері бар (бастауыш, баяндауыш, анықтауыштар) сөйлемдерді құрастыруға үйрету. Үлгі бойынша сипаттау - әңгімелерді құрастыруға үйрету;

3) мәтінді рөлдерге бөлу арқылы оқу дағдысын қалыптастыру; мәтінге қатысты суреттерді ауызша сипаттау арқылы нақтылау. Мәтінді редакциялау, жұмбақтар мен өтірік өлеңдерді ойдан шығару дағдыларын қалыптастыру. Оңай ұйқастар, санамақтар, жұмбақтар, тақпақтар мен өлеңдерді жаттау.

34. 2-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

1) акустикалық тұрғыдан ұқсас дыбыстарды ажырата білу;

2) кішірейту және еркелету жұрнақтармен зат есімдерді тудыру;

3) сөздің құрамын өзгерте алу;

4) зат есіммен сын есімді және сан есімді тіркестіре алу;

5) бақылау негізінде сипаттау-әңгімелерді құрастыра алу;

6) сұқбат жүргізе алу;

7) сөйлеу әдебін қолдана алу;

8) сөздерді қосу арқылы сөйлемдерді тарата білу;

9) мәтін бойынша сұрақтарға жауап бере алу;

10) мәнерлеп оқи алу;

11) санамақтар мен өлеңдерді жатқа айта білу.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

35. Фонематикалық есту қабілеті мен дыбыс айтуды дамыту: дыбыстардың дұрыс айтылуын бекіту, акустикалық жағынан ұқсас дыбыстарды ажыратуды жетілдіру, фонематикалық түсініктерді дамытуды жалғастыру. Буындық құрамы әртүрлі сөздерді айту дағдысын жетілдіру. Сөйлеу тілінің интонациясы мен қарқынын ажырата алуын дамыту.

36. Сөздік қорын нақтылау мен байыту:

1) сөзжасам құрылымына негізделе отырып, сөздердің мағынасын түсіндіруді үйрету: футболист – футбол ойнайтын спортсмен;

2) сөздердің лексикалық мағынасы туралы жалпы түсінікті қалыптастыру;

3) синоним сөздерді таңдау және оларды сөйлеу барысында қолдануға жаттығу: сараң – қомағай, салақ – ұқыпсыз, лас адам;

4) сын есімдердің салыстырмалы шырайын жасай білу: жақсырақ, мейірімсіздеу, алыстау; күрделі және құрамдас сын есімдерді (қою қоңыр, аппақ, жап-жақсы, тым нашар) қолдануды үйрету;

5) тұрақты сөз тіркестерінің (жаны таза, басы алтын, ұяттан өлді) ауыспалы мағынасын түсіну, оларды түсіндіре білу дағдыларын дамыту;

6) жалпылама сөздердің мағынасын нақтылай білу;

- 7) грамматикалық категорияларды өзгертуге үйрету: би – биші – билеу – билету;
- 8) сөздердің мағынасын ашу мақсатында түсіндірмелі сөздікті қолдана алу;
- 9) жаңа сөздердің мағынасын өздігінен талдау дағдысын дамыту.

37. Сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымын қалыптастыру:

1) белсенді сөздік қорындағы барлық сөздердің грамматикасын дұрыс қолдана білуін жетілдіру;

2) әртүрлі нұсқада әңгімелеуде жай және құрмалас сөйлемдерді өздігінен қолдануға үйретуді жалғастыру. Зат есіммен сын есімнің және сан есімнің түрлі категорияларын тіркестіріп, қолдану дағдысын бекіту. Сөйлемдегі сөздердің арасындағы байланысты анықтауға үйрету. Етістіктерді бірнеше шақта қолдану дағдысын қалыптастыру;

3) заттардың кеңістікте орналасуын белгілеу мақсатында септіктер мен көмекші сөздерді қолдануға жаттығу; жіктеу есімдіктерін ілік септігінде қолдануға жаттығу;

4) сөйлеу тілін сын есімдермен толықтырып, түрлендіру;

5) сөйлеу барысында жалпылама сөздерді қолдана білуін бекіту.

38. Байланыстыра сөйлеу тілін дамыту:

1) бақылау мен елестету бойынша әңгіме құрастыру дағдыларын қалыптастыру;

2) сурет немесе желілі суреттер топтамасы негізінде әңгімелерді құрастыра білуін дамыту; тірек сөздерді қолдана отырып, сипаттау-әңгіме құрастыру;

3) әңгіме мен сұқбат шарттарын қабылдай білуін қалыптастыру; мәтіндерді тыңдау, түсіну және қайталау дағдыларын бекіту; тілдің бейнелеу-мәнерлі тәсілдерін (салыстыру, эпитеттер) қолдануға үйрету;

4) оқығаны туралы қорытынды жасау, шығарманың кейіпкерлеріне мінездеме беру, олардың іс-әрекеттерін бағалау біліктілігін дамыту;

5) жауап беру кезінде байланыстыра сөйлеуін дамыту;

6) талқылаулар мен пікірталастарға қатысуын ынталандыру. Мәтінді бөліктерге бөлу, оларға тақырып қоюға үйрету.

39. Қарым-қатынас мәдениетін тәрбиелеу:

1) сөйлеу этикеті бойынша сөздерді қолдануға жаттығу;

2) қарым-қатынас түріне сәйкес сөйлеу тілі дағдыларын дамыту. Жағдаятқа байланысты қарым-қатынас құру біліктілігін дамыту: пікірталас, дау-дамай, кездесуге байланысты қуаныш, телефон арқылы сөйлесу, ресми кездесу. Қашықтықтан қарым-қатынас құруға үйрету: хат пен жеделхат жазу, ғаламтор арқылы қарым-қатынас орнату;

3) сөйлеу тілінің көмегімен басқа адамға әсер ету дағдысын дамыту.

40. Шығармашылық сөйлеу әрекеті:

1) мәнерлеп оқуға жаттығу;

2) интонацияны өзгерте алуын дамыту. Мәтінді талдау дағдысын қалыптастыру. Сипаттау және баяндау мәтіндерін редакциялау бойынша жұмысты жалғастыру;

3) ертегілер мен қысқаша оқиғаларды ойдан шығаруға жаттығу. Сөйлеу тілінің стильдерімен (ауызекі сөйлеу мен кітап) таныстыру. Сұқбатты жүргізе алуын дамыту;

4) монологты сөйлеу біліктілігін қалыптастыру. Көру қабылдауы негізінде өз сезімдерін сөзбен жеткізе алуға үйрету. Тірек сөздер мен жоспар бойынша мәтін құрастыруға үйретуді жалғастыру;

5) желілі сурет пен желілі суреттер топтамасы бойынша әңгіме құрастыру. Өздігінен мәтінге тақырып қою біліктілігін дамыту;

6) басталған мәтінді жалғастыру, соңын аяқтау, шатасқан мәтіндерді түзете алуға үйрету. Мәтіннің жоспарын сұраулы сөйлем түрінде құрастырып үйрету. Оқылған мәтіннің мазмұнын ауызша айтып беру дағдысын жетілдіру;

7) өлеңдерді мәнерлеп оқу, жұмбақтар мен әңгімелерді ойдан шығаруды үйрету.

41. 3-сынып оқушысының білім деңгейіне қойылатын талаптар:

1) сөзжасам құрылымына негізделе отырып, мағыналарын түсіндіре алу;

2) сын есімдердің салыстырмалы шырайын жасай алу;

3) грамматикалық категорияларды өзгерте алу;

4) әңгімелеуде жай және құрмалас сөйлемдерді өздігінен қолдана білу;

5) етістіктерді әртүрлі шақтарда қолдана алу;

6) есімдіктердің барлық категорияларын қолдана білу;

7) тірек сөздерді қолдана отыра сипаттау-әңгімелерін құрастыра алу;

8) мәтінге тақырып қоя білу;

9) желілі сурет пен желілі суреттер топтамасы бойынша әңгіме құрастыра білу;

10) сөйлеу тілінің ауызекі және кітап стильдерін ажырата алу.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

42. Фонематикалық есту қабілеті мен дыбыс айтуды дамыту: дыбыстардың дұрыс айтылуын бекіту, акустикалық жағынан ұқсас дыбыстарды ажыратуды жетілдіру, фонематикалық түсініктерді дамытуды жалғастыру. Буындық күрделілігі әртүрлі сөздерді айту дағдысын қалыптастыруды жалғастыру. Сөйлеу тілінің интонациясы мен қарқынын ажырата білуді дамыту.

43. Сөздік қорды нақтылау мен байыту:

1) заттар, іс-әрекеттер және т.б. атауларды қосу арқылы сөздік қорды кеңейтуді, сөйлеу әрекетін белсенділендіруді жалғастыру. Жұмбақтар мен өтірік өлеңдер құрамындағы бейнелік ұғымдарды түсінуін әрі қарай дамыту;

2) жаңылтпаштар мен мақал-мәтілдердің мағынасын түсіндіре алу біліктілігін бекіту;

3) сөздердің лексикалық, тура және ауыспалы мағыналарын анықтау мақсатында "Түсіндірмелі сөздікті" қолдануға үйретуді жалғастыру;

3) бір және көп мағыналы сөздерді, өзге тілден енген сөздерді (пальто, кино және т.б.) өздігінен қолдануға жаттығу;

4) шығармалардағы кейіпкерлерге мінездеме беру үшін сын есімдерді таңдай білуін дамыту: Ы.Алтынсариннің "Бай баласы мен жарлы баласы" атты әңгімесі (Асан мен Үсенді сипаттандар, олар қандай балалар екен?);

5) көне және жаңа сөздермен (архаизмдер мен неологизмдер) таныстыру, олардың лексикалық мағынасын түсіндіру.

44. Сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымын қалыптастыру:

1) қатесі бар мәтінмен жұмыс жасау, ондағы сөйлемдерді грамматикалық тұрғыдан жөндеуге үйретуді жалғастыру. Пікір білдіру, пайымдау, тезистер мен қорытынды мәтіндерді құрастыруды үйрету. Белсенді сөздік қорындағы барлық сөздердің грамматикасын дұрыс қолдана білуге үйретуді жалғастыру;

2) таныс сөздердің жаңа формаларын байқау: тігу – тігін – тігінші – тігілген; сөйлеу тілінде зат есімдерді әртүрлі тұлғаларда қолдану: жалпы немесе жалқы, жанды немесе жансыз және т.с.с. Кейбір қайталанатын сөздерді есімдіктермен және синонимдермен алмастыру дағдысын бекіту;

3) етістіктерді осы, өткен және келер шақтарда қолдануға жаттықтыру.

4) сөйлеу мен қарым-қатынас барысында бірыңғай зат есімдер, сын есімдер мен етістіктерді қолдану дағдысын бекіту;

5) мәтіннің түрін (пайымдау, баяндау, сипаттау және т.б.) анықтауға жаттықтыру. Сөйлемдерді әртүрлі формаларда құрастыруға үйретуді жалғастыру: себеп, салдар, қалау, шарт мағыналарын білдіретін құрмалас сабақтас сөйлемдер. Сипаттауға қажет сөз таптарын таңдау дағдысын бекіту.

45. Байланыстыра сөйлеу тілін дамыту:

1) ауызекі сөйлеу тілін анықтауды, сұқбатты ары қарай жалғастыра білуін дамыту;

2) мәнерлеп оқу, сөйлеу тілінің интонациясын өзгерту біліктілігін бекіту;

3) мәтінді шығармашылықпен өзгерту дағдыларын жалғастыру: толықтыру, аяқтау, тірек сөздердің көмегімен өзгерістер енгізу, берілген бастама бойынша жалғастыру;

4) ауызша және жазбаша шығармаларында тілдің бейнелеу-мәнерлі тәсілдерін (салыстыру, эпитеттер, метафоралар) қолдану дағдыларын дамыту;

5) мәтінді бөліктерге бөлу, оларға тақырып қоюға, оқығанын өздігінен бағалауға жаттығу;

6) суреттерді ауызша және жазбаша сипаттау біліктілігін бекіту. Бір-біріне сұрақтар қойып, оларға жауап беру дағдыларын дамыту.

46. Қарым-қатынас мәдениетін тәрбиелеу:

1) достарымен қарым-қатынас құру ережелерін талқылау; қарым-қатынас этикасы туралы білімдерін толықтыру: тыңдаушы ретінде не істеу керек, әңгімелесушіні қалай тыңдау жөн? Қонақ күту дәстүріне сәйкес сөйлеу іс-әрекетін ұйымдастыру: амандық-саулық сұрастыру, сый-құрмет көрсету.

2) сөйлеу тілінің этикет дағдыларын дамытуды жалғастыру: күлімсіреу, кешірім сұрау, сыпайы түрде өтіну. Өзінің қарым-қатынас дағдыларын талдауды үйретуді

жалғастыру, жаман әдеттерден арылу қажеттілігін талқылау; әртүрлі көзқарастар және әркімнің өз пікірі болуы мүмкін екендігін мойындау.

47. Шығармашылық сөйлеу әрекеті:

1) әңгімені аяқтау біліктілігін бекіту: халық ауыз әдебиетінің туындысы – "Ер Тарғын" ертегісінің аяғын ойлап шығару. Мәтіннің стилін анықтау және дәлелдеуге жаттығу: сипаттау мәтіні, ой пайымдау мәтіні. Тірек сөздер мен сұрақтар бойынша мәтінді ойлап шығаруға жаттығу: Басында не болды? Содан кейін не болды? Оқиға немен аяқталды? Қателері бар мәтінді редакциялау бойынша жаттығу;

2) шығарма үзінділерін драматизациялауға жаттығу. Ақпараттық жанрдағы (хабарлау, очерк, ақпараттық жазба, оқиға орнынан репортаж, спорт жаңалықтары, фельетон т.с.с.) мәтінмен танысу; ғылыми мәтінін ақпараттық мәтінінен ажырату; оқылған немесе тыңдалған мәтін бойынша тезис құрастыру.

48. 4-сынып оқушысының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

- 1) сөйлеу тілінің интонациясы мен қарқынын ажырата білу;
- 2) сөйлеу тіліндегі бейнелі сөйлемдерді түсіну;
- 3) жаңылтпаштар мен мақал-мәтелдердің мағынасын өз сөзімен аша білу;
- 4) "Түсіндірмелі сөздікті" қолдана білу;
- 5) шығарма кейіпкерлеріне мінездеме беруде сын есімдерді таңдай алу;
- 6) сөздердің жаңа формаларын дұрыс қолдана алу;
- 7) қайталанатын сөздерді есімдіктермен, синонимдермен алмастыру;
- 8) мәтіннің түрін анықтау: ой пайымдау, баяндау, сипаттау;
- 9) мәтінді шығармашылықпен өзгерту: толықтыру, аяқтау;
- 10) ақпараттық жанр туралы түсініктің болуы.

7. Оқытудың нәтижелері

49. Пәндік нәтижелер:

- 1) акустикалық жағынан ұқсас дыбыстарды ажыратуы, айтай;
- 2) ауызша сөйлеу тілін есту арқылы талдай;
- 3) ауызша сөйлеу тілін эмоционалды тұрғыдан қабыладай;
- 4) сөйлеу тілінде бейнелік-мәнерлі ұғымдарды қолдана;
- 5) сөйлемдерді грамматикалық жағынан дұрыс құрастыра;
- 6) сөйлеу тілін шығармашылықпен байыта;
- 7) қарым-қатынастың вербалды және вербалды емес құралдарын қолдана;
- 8) сөйлеу әрекетін белсендіру және қарым-қатынас аймағын кеңейте;
- 9) сөйлеу тілі дағдылары мен тілдік сезімталдық қасиеттерін меңгере;
- 10) қарым-қатынас этикеті ережелерін сақтай білуі тиіс.

50. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) әртүрлі өмірлік жағдаяттар барысында қалыптасқан қарым-қатынас дағдыларын қолдануынан;

2) әрекеттің барлық түрлерінде мүмкіндіктерді кеңейте отырып, дамудағы жетіспеушіліктердің орнын толтыруынан;

3) адами қарым-қатынастың көрінісі ретінде әлеуметтік ортаның ерекшеліктерін дұрыс бағалауынан;

4) айналадағы адамдарға қызығушылық білдіріп, олармен қарым-қатынас орнату дағдыларын меңгеруінен;

5) қазақ халқының әдет-ғұрпымен, фольклорымен танысу арқылы рухани құндылықтарды бойына сіңіруінен;

б) қоғамға үйлесімді түрде әлеуметтенуінен көрініс табады.

51. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

1) пән бойынша білімді жүйелі түрде меңгеру, оны өмірдегі әрекеттер барысында қолдана білуімен;

2) танымдық, зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін белсендіруімен;

3) дамыған коммуникативті қабілеттер мен тілдік мәдениетке ие болуымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 145-қосымша

Сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Түзету ырғағы" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 145-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Сөйлеу тілі күрделі бұзылған балаларға арналған мектептің негізгі құрамына - тұтықпа, ринолалия, дизартрия, алалия, жалпы сөйлеу тілі дамымуы кездесетін балалар жатады.

3. Сөйлеу тіл бұзылыстары бар балаларға арналған мектептердің типтік оқу жоспарына "Түзету ырғағы" арнайы пәнін енгізу, қимыл-қозғалысты сөйлеу мен әнмен сәйкестендіру, қимыл аясын дамыту мен түзетуді, сөйлеу тілі бұзылыстары бар балалардың интеллектуалды және сенсорлы мүмкіндіктерін түзете отырып, сөйлеу тіл бұзылыстарын жою және қорытындылай келе осы оқушылардың әлеуметтік ортаға енгізу болып табылады.

4. "Түзету ырғағы" пәнінің нысаны болып сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар балаларға арналған мектептерде негізгі бұзылыстарды, ішкі және сыртқы ортаға бейімделу механизмдерін қалыптастыру.

5. Түзету ырғағының салаларының негізгі міндеттері:

1) сауықтыру:

сүйек- бұлшықет аппаратын қатайту;

жүрек қантамырлары мен тыныс алуын дамыту;

дененің дұрыс мүсіні мен жүрісін, қозғалыстың дұрыстығын қалыптастыру;

балалардың психикалық жағдайын сақтай отырып, нығайту және екінші эмоциялық бұзылыстың алдын алу;

2) оқыту:

қимыл-қозғалыс ритмика біліктерін қалыптастыру және қимылдың үйлесімділігін қосу;

теориялық білім жүйесіне метроырғақ, музыкалық мәдениет, әуенді қабылдау мен әсерін қоса қалыптастыру;

3) тәрбиелеу:

жағымды жеке тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру;

ортаға бейімделуін дамыту;

ережелерге бағынуын қалыптастыру;

эстетикалық талғамын қалыптастыру;

іскерлік және шығармашылық коммуникацияларын және ұжым ортасын қалыптастыру;

4) түзету және дамыту:

сөзсіз функцияларын түзету және дамыту (кеңістікті және уақытты бағдарлау, жоғарғы психикалық функциялар);

сөйлеу тілінің барлық компоненттерін дамыту (дыбыс айту, грамматика, сөздік қор, байланыстырып сөйлеу тілі);

просодикалық екпін мен мәнерлігін дамыту;

монологтық және диалогтық сөйлеу түрлерін дамыту және түзету.

6. Бағдарлама құрылымына екі негізгі жұмыс топтамалары кіреді:

1) жалпы ырғақты қозғалыстар (түрлі қадам түрлерін үйрену, айқастыру, түрлі қозғалыс түрлерін кезектестіру, гимнастикалық заттармен жұмыс, бағдарлау мен назар аударуды дамытуға арналған жаттығулар), жалпы дамытушы ырғақты-гимнастикалық жаттығулар (қозғалыс аппаратын нығайту, дамыту және түзету, дыбысталу сипаты, екпіні, күші және биіктігіне сәйкес ырғақ сезімін, қозғалыс екпінін жетілдіруге арналған жаттығулар), би және басқа музыка-ырғақ жаттығулары (ұлттық және заманауи би, билеу-өлеңдер қозғалыстарын үйрену, музыканы тыңдау мен талдау, ырғақтарды тықылдату мен шапалақтау, даңғырлатып ойнайтын оркестрде ойнау);

2) психогимнастика элементтері бар сөйлеу ырғағы, оральды праксисты дамытуға арналған жаттығулар (сөйлеу дыбыстарының бейнелерін айқындау, дыбыстау машықтарын бекіту), просодика (дыбыс биіктігі мен дауыс күшін, логикалық екпінді, дауыс ырғағын, сөйлеу демалуын дамытуға арналған жаттығулар), ұсақ моторика (саусақ гимнастикасы, массаж және өз өзіне массаж жасау, саусақ театры элементтері бар жаттығулар), психогимнастика (эмоцияларды, оларға сәйкес ым-ишара мен пантомимиканы дамытуға арналған жаттығулар, босаңсу жаттығулары, аутотренингтер).

7. Соматикалық жағдайының ерекшеліктерін, оқушылардың физикалық әлсіздігін ескере отырып, түзету ырғағы педагогы тәртіпті ауыстырып отырады: сабақта жұмыс пен демалысты кезектестіреді.

8. "Түзету ырғағы" пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі мектептегі бастапқы кезеңі типтік оқу жоспарымен сәйкес құрастырылады:

- 1) дайындық сыныбы - аптасына бір сағат, барлығы - 33 сағат;
- 2) бірінші сынып – аптасына бір сағат, барлығы - 33 сағат;
- 3) екінші сынып – аптасына бір сағат, барлығы - 34 сағат;
- 4) үшінші сынып – аптасына бір сағат, барлығы - 34 сағат;
- 5) төртінші сынып – аптасына бір сағат, барлығы - 34 сағат.

9. Түзету ырғағы пәні дене шынықтыру мен музыка сабақтарымен, басқа да оқу және түзету пәндердің мазмұнымен тығыз байланысты:

1) "Дене шынықтыру": негізгі қимылдарды (сермеу, иілу, тербелу...) дене шынықтыру бағдарламасымен сәйкес музыка мен сөйлеу тіліне сәйкестендіру;

2) "Ән айту мен музыка": тыныс алу-дыбыс айту және артикуляциялық аппаратының қолданылатын музыкалық материалына сәйкестендіру;

3) "Қазақ тілі", "Орыс тілі": қазақ және орыс тілдерінде өлең сөздерін жаттау кезінде сөздік қорын молайту, қазақша өлеңдерді айту кезінде осы тілде бұзылған дыбыстармен түзету жұмыстарын жасау;

4) "Қоршаған ортаны тану": өмірлік тәжірибені, музыкалық туындымен жұмыс жасау кезінде саяхат материалдарын, табиғат бейнесімен сәйкестендіру, әнде кездесетін жерлердің және жануарлардың аттарын қоршаған ортамен байланыстыру;

5) "Математика": қимыл кезіндегі математикадағы қарапайым түсініктерді, біліктерді қолдану (жоғары және төменірек секіру, қадам, кең және тар...), музыкалық туындының ритмикалық суретін құрастыру (метр, ырғақ, такт, буындардың саны, шумақтардың саны және т.б.).

10. Жұмыс бағдарламасының жаңашылдығы мыналардан:

1) "Түзету ырғағы" пәнін инвариантты құрамадан мектеп-интернаттың түзету жұмысының бөлігіне қосылуынан (үлгілік оқу жоспары);

2) Қазақстан Республикасының жаңа Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарт талаптарына сәйкес оқушылар дайындығының деңгейін бағалаудың жаңа тәсілдемесінен құралады.

11. Сабақтарда оқушыларды дамыту, оқыту және тәрбиелеу екі негізгі бағыт бойынша бір уақытта жүргізіледі:

1) сөйлеуге жатпайтын (бірақ сөйлеудің психологиялық базасын құрайтын) үдерістерді дамыту, тәрбиелеу және түзету, атап айтсақ: есту зейіні, есту жады, оптика-кеңістіктік көрініс, көру бағдары, қозғалыстар координациясы, қозғалыс екпіні мен ырғағын сезіну; тұлға мен мінезді қайта тәрбиелеу;

2) сөйлеу қабілетін дамыту және сөйлеу кемістіктерін түзету, атап айтсақ: екпінді, демалу мен дауыс, оральды праксис, просодика, фонематикалық есту қабілеті ырғағын тәрбиелеу.

12. Түзету ырғағы бағдарламасы екі бөлімнен тұрады:

1) жалпы қозғалыс ырғағы және оның бөліктері:

ырғақты жаттығу;

жалпы дамыту жаттығулары (ырғақты-гимнастикалық);

би және басқа әуенді ырғақты жаттығулар;

2) психогимнастикалық бөлшектері бар сөйлеу ырғағы және оның бөліктері:

оральді праксис және фонопедиялық жаттығулар;

просодикалық жаттығулар;

ұсақ моторикасын дамытуға арналған жаттығулар;

психогимнастиканың элементтері.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

13. Жалпы қозғалыстар ырғағы:

1) ырғақты жаттығу. Шеңбер, жартылай шеңбер жасау. Кеуде алдында қолды бүгу мен қайта түзету, кезектесіп және марштық жүріс пен жай жүріс кезінде бірге қолмен айналмалы қозғалыстар жасау. Белгі бойынша оңға, солға бұрылу. "Паровоз" қозғалысы. Бытыраңқы, жұппен, бір бірден ритмикалық жүгіріс. Орнында тұрып және жүру кезінде 2 қатарға түзелу. Аяқ ұшымен, табанымен, сыртқы және ішкі табан беттерімен қадамдау;

2) жалпы дамыту ырғақты-гимнастикалық жаттығулар. Заттарсыз және заттармен (жалауша, айналма шеңбер, таяқтар, доптар) алдыға-артқа-жоғары қолдарды қозғалту – тұрып, еденде отырып, орындықта отырып. Амплитуданы бірте бірте жоғарылатумен қол серпулері. Өз алдында және артында шапалақ ұру. Қолдармен айналмалы қозғалыстар, бір уақытта аяқ ұшына тұрып қолдарды көтеру мен түсіру. Орындық артынан қолмен ұстап отырып тұру. Дәл соны тірексіз. Жалаушамен, айналма шеңбермен, таяқпен отырып тұру. Аяқтың ұшын кезектесіп алдыға және сыртқа шығару. Тізе астынан шапалақ ұрып, бүгілген сол және оң аяқтарды кезектесіп көтеру,

тізені қолмен, таяқпен, айналма шеңбермен құшақтау. Аяқ ұшына тұру. Оңға, солға бұрылулар – аяқ бірге, еденде отырып. Алдыға, артқа, бүйір жақтарға еңкею (аяқ ұшына қолмен жету). Заттарды өз алдына, бүйір жақтарына қою, сол заттарға жету. Жатқан жағдайдан тік аяқтарды өз алдынан кезектесіп көтеру және түсіру. Арқаны түзетуге арналған жаттығу. "Тізде жатқан" жағдайдан, қолмен еденге тіреліп, аяқты түзетіп, қолды жерден алмай тұру. Заттар арасында еденмен еркін еңбектеу;

3) би және басқа музыка-ырғақты жаттығулар. Музыкалық аспап дыбысталуын қабылдау (рояль, металлофон, дабыл, домбыра, керней, қобыз). Музыкалық туындының басталуы мен аяқталуын қабылдау: музыка басталысымен орындау қадам басу, аяқталумен – тоқтау және шапалақ ұру. Музыканың бірқалыпты және тез екпіндерін қозғалыспен жеткізу. Екі- және үш буынды әуезде екпінге (1 буын) шапалақ ұру. Күшті және әлсіз буындарды жеткізу үшін ырғақты көріністі жаңғырту үшін дабылды, дауылпазды, домбыраны пайдалану. Қозғалысты көріністен кейін бірден бастау. Еліктеу бойынша қозғалыстарды жеке және ұжымдық орындау. Би элементтерімен танысу. Жай жүріс. Жартылай аяқ ұштарымен жүгіру. Шоқырақ қадам (баяу, шапшаң). Жерді ақырын тебу. Иық арқылы айналу. Аяқтардың классикалық позициялары: № 1 және № 2. Қазақ ұлттық бидің элементтері: өкшеден және 1 позициядан сыртқа қадам басу, қолдар позициясы "Сәлем". Билеу.

14. Сөйлеу ырғағы:

1) оральды праксисты дамыту. Артикуляция ағзаларын атау мен табу. Еріннің айналмалы бұлшық етінің, тіл, тіл асты бұлшық еттерінің ырғақтындырылған артикуляциялық тренингі. Қозғалыс қалыптарын кезектестіру (екі-төрт қозғалыс тізбегі) – есеп бойынша және музыкамен. Дауыстылар қатарын дыбыссыз және дыбыстап айту;

2) просодиялық жаттығулар. Бірқалыпты ұзақ ауыз дем шығаруды үйрену. Буындар санын өсірумен, көрсету ым-ишараларымен, жер тебумен, шапалақ ұрумен және басқа жалпы қозғалыстармен бірге - бір дауыссызбен дауыстыларды кезектесумен, бір дауыстымен дауыссыздарды кезектесумен тікелей ашық буындар тізбегін дыбыстау. Дыбысталатын дауыссыздар кезектілігі: с, з, сь, зь, м, н, мь, нь, ль, дифтонгтар (иотирленген дауыстылар). Орындалатын ырғақтар кезектілігі: белгіленген екпіні жоқ екі буынды ырғақ, екпін бірінші буынға, екінші буынға түсетін екі буынды ырғақтар, бір буынды ырғақтар, жабық буын. Буын ырғақты сұлбаға сөздер таңдау. Сөйлеу дыбысының көзін, күш пен жоғарылық бойынша сөйлеу дыбыстарының айырмашылықтарын анықтау. Дыбыс бағыты;

3) ұсақ моторикаға арналған жаттығулар. Қолдарды жұдырыққа жұму, жұдырықтарды ашу. Белгі бойынша санауға параллель тік сызықтар сызу. Саусақтарды ырғақты, үлкенмен кезектесіп, мәтін бойынша біріктіру. Саусақтарды жұдырықтан кезектесіп шығару, мәтін бойынша – өлеңдетіп. "Қуырмаш", "Сұр қоян" мазақтау-өлеңдері. Тағайындалу бойынша саусақтарды табу;

4) психогимнастика элементтері. Жалпы бұлшық еттің қалыптасу сезіміне этюдтер. Қуанышты, қайғыны бейнелеуге арналған этюдтер. Қуаныш пен қайғының мимикалық және пантомимикалық қалыптарын көрсету. Мимика мен патомимика бойынша эмоцияларды анықтау. Рахаттану эмоциясы. Балаларда босаңсу сезімін шиеленіс сезімімен бірге қалыптастыру (назарды демалу үдерісіне аударусыз). Шиеленіспен біріктірмей психологиялық бұлшық ет жаттығуы. Релаксациялық жаттығулар. Демалу үдерісіне назар аударып, шиеленіс пен босаңсу қалыптасуының этюдтары. Нұсқаулық бойынша босаңсу. Жануарлар кейпінде қозғалу. Күтпеген қуанышты бейнелеуге арналған этюдтар. Өнер бастамасын дамыту.

15. Сөздік материал:

1) негізгі: ырғақ сабағы, доп, дабыл, дауылпаз, қадам, жерді тебу, шапалақ, алдыға, артқа (артқы жақта), шапшаң, баяу, қатты, ақырын, оңға, солға, үстіге, төменге, бұрылыс, еңкею, айналу, үстіңгі ерің, төменгі ерің, тіл, тістер, қуаныш, қайғы сезімі;

2) қосымша: ырғақты, жай қадам, жартылай аяқ ұштарымен қадам басу, бірінші позиция, сап, қатар, саусақ, дене бөліктерінің аттары, мимика, пантомимика, пианино, домбыра, дабыл, дауылпаз.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

16. Жалпы қозғалыстар ырғағы:

1) ырғақты жаттығу. Бір қалыпты үлкен адымдап жүру. Берілген екпінде жеңіл ырғақты жүгіріс. Музыка өзгерісімен қозғалыс екпінін ауыстыру. "Жылан" жүріс пен жүгіріс (қолмен ұстамдай). Мұғалім тапсырмасы бойынша қозғалыс бағытын өзгерту. Сапта бір бірден жүру, ара қашықтықты сақтап 2, 3. Жүріс пен жүгірісті біріктіріп, нұсқаулық бойынша бір-екі тапсырманы орындау (айналып жүгіру, заттарды жинау, орын ауыстырып қою және т.б.). Шеңберге сап түзеу және денені бұрумен шеңбер бойымен жүру. Бөлме бұрыштарындағы айқын бұрылумен қабырға бойымен жүру. Бөлменің орта сызығы бойымен жүру. Сапта орын табу (бой бойынша);

2) жалпы дамытушы ырғақ-гимнастикалық жаттығулар. Қолдарды көтеру мен сермеу. Қолдарды алдыға, арқа артына жинау. Еркін тербелістер, өзінің алдына, басының үстіне шапалақ ұру. Ленталармен қозғалыс. Тізені бүкпей, аяқ ұштарына жетіп еңкеюлер. Заттарды бір біріне берумен, қолдарды белге ауыстырумен бұрылу:

аяқтарды кезектесіп аяқ ұшын алдыға, шетке, артқа шығару. Жартылай отыру, тұру, тіздеде аяқты бұгу мен қайта түзету. Қабырғада оған табанмен, жамбаспен, жауырынмен, баспен тиіп тұру. Түзелеп отырып, еденге еңкею. Түзерлеп тұрып, еденге сүйеніп, қолмен оңға, солға ауысу.

3) би және басқа музыкалық-ырғақты жаттығулар. Қозғалыс екпіндерін музыка екпіндеріне сәйкестендіруге арналған жаттығулар. Ырғақты шапалақтау, тықылдату, қозғалысты музыка бітісімен аяқтау, музыка бойынша ырғақты секірістер, қозғалыс бағытын музыкалық тақпақ ауысуымен ауыстыру, музыкадағы түрлі сипаттар. Көңілсіз

- көңілді, созылыңқы - үздік, тегіс-секірмелі. Музыка сипаты өзгеруімен ілеспе қозғалысты өзгерту (шапалақтар, жерді тебу, секіру). Сөз белгісі бойынша қозғалысты тоқтату. Бір затпен музыкаға үлгі бойынша жаттығулар тізбегін орындау. Музыка бойынша сөз белгісімен заттарды бір біріне беру, дөңгелету, лақтыру және ұстауға арналған жаттығулар. Көру зейінің дамытуға арналған жаттығулар (көру белгісі бойынша тоқтау). Алдын ала сөз нұсқаулығы бойынша әрекеттер қатарын орындау. Балаларға арналған музыкалық пьесаларды тыңдау мен ажырату.

17. Сөйлеу ырғағы:

1) оральды праксисты дамыту. Артикуляциялық тренинг (қол қозғалыстарымен бірге тілді үстіге көтеруге арналған жаттығулар (дыбыстарды дыбыстамай) жабысыңқы дауыссыз дыбыстар материалында – жарылысты және аффрикатты. Жабысыңқы дауыссыздарды тез қозғалыстармен үйлестіріп айту (алға қарай қозғалыстар, жер тебу, еңкеюлер). Ұяң-көмескі, қатты-жұмсақ дауыссыздарды кезектестіру;

2) просодиялық жаттығулар. Сөздердегі, екі буынды сөздерде екі буынды ырғақ. Орында марштық жүріспен үйлесімде екі буынды ырғаққа шапалақ ұру, жер тебу. Отырған жағдайдан түрлі еңкеюлермен бірге ызың дауыссызды ашық буындарды айту (екпін түсетін буынды көбірек дыбыстау). Екі буынды ырғақты өлеңде және музыкадағы екі бөлімді мөлшерге қатыстыру. Екпінді акцентты буын мен бөлімді ерекшелеу. Дауыс күшін өзгертуге арналған жаттығулар, сөйлеу төмен диафрагмалық демалуды үйрену бойынша жаттығулар (1 ырғақты дем алу, дем шығару – 2, 3, 4 ырғақ). Үзілістер, дененің бір қалыпты қозғалысымен бірге бір дем шығаруда фраза бөлігін айту. Буын қатарларында, жаңылтпаштарда екпінді күшейту, акцентпен және акцентсіз. Ұсақ моторикаға арналған жаттығулар. Екпінді төмендету және күшейтумен жиектерді бірге жазу, бұралымдар, домалақтар, жіңішке сызықтар салу. Қол буындарын өздігінен ұқалау. Саусақтардың түрлі бірігулері мен ажыратулар. Саусақ атаулары және ұсақ қозғалыстар бар санамақтар;

3) психогимнастика элементтері. Тітіркенуді әлсіретуге арналған ойындар. Тыныштық жағдайға сену формулаларын, дұрыс сөйлеу формулаларын ендіру (сөйлеу ережелерін өңдеу). Босаңсуға арналған жаңа жаттығулар. Таңқалу эмоциялары (бейнені таңу), қуаныш, қайғы, қаңқалу эмоцияларын кезектестіру.

18. Сөздік материалы:

1) негізгі: аяқ ұшы*, табан*, тізе*, шынтақ, қадам, шоқырақ, шеңбер бойымен жүру, еңкею, бұрылу, хоровод, алға қарай қозғалыс, қатты (жеңіл) қадам, ақырын*- жоғары*, демалу*, дем шығару*, кезекті қадам, шұқылау, акцент, төменгі-жоғары (ноталар, дауыстар), көңілді*, домбыра*, балалайка, Наурыз*;

2) қосымша: екпін (шапшаң, баяу), музыка сипаты, мүсін, айналдыру, жиек, дене, 2 позиция, марш ырғағы, вальс ырғағы, беріп жіберу, лақтыру, дөңгелету, ұстап алу + табыс септігінде заттың атауы, тынышталу (сабырлы), таңқалу*. Берілген материал күрделі құрылымды кемістігі бар балалар сыныптарында жүргізіледі.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

19. Жалпы қозғалыстар ырғағы:

1) ырғақты жаттығу. Сол аяқтан жүру, жүруді отырып тұрумен кезектестіру. Үлкен сырғанау қадамымен тізені бүгумен, ауыр затты көтеріп бара жатқанды елестетіп жүру. Үлкен қадамдармен аяқ ұштарымен жеңіл жүгіріс. Секіріп қозғалу, күшті жаққа қарай шапалақ ұру. Бой бойынша, шахматтық тәртіпте бір бірлеп ұйымдасып өз бетінше сапқа тұру. Бірнеше шеңберге бір шеңберден түзелу. Шектелген кеңістік ішінде еркін қозғалыстан кейін тез арада өз жұбын таба алу. Өз қозғалысын көру белгісі, сөз нұсқауы, музыкалық белгі бойынша тоқтата алу;

2) жалпы дамытушы (ырғақты-гимнастикалық) жаттығулар. Басты еңкейту, бұру, айналдыру қозғалыстары. Қолдарды лақтыру. Иықты құшақтаумен амплитуданы өсірумен қолдарды тербеу. Иық белдеуіндегі айналмалы қозғалыстар. Тік және бүгілген арқамен алдыға және артқа еңкею. "Аяқ екі жақта", "отырған" жағдайда жартылай отырудан бұрылу. Допты дене бітімін артқа созып отырған қалыптан бастың үстінен беру. Жартылай отырып тұрулар, аяқ ұштарына көтерілу, барлық табанға қайта түсу. Отырған қалыпта аяқ ұшын алдыға, шетке, үстіге шуғары, тізе бөлігінде айналмалы қозғалыс жасау. Аяқты жамбастан еркін тербелту. Топта арқамен дөңгелектену. Қолмен еденге сүйеніп, аяқ табанында отырып, арқаны бұгу және дөңгелектеу;

3) би және басқа музыка-ырғақты жаттығулар. Көрініс назарын аудару элементтерімен қозғалыс жаттығулары. Қозғалыспен музыка темпын жеткізу, бірқалыптыдан тезге немесе баяу қозғалысқа бірте бірте көшу. Музыканың контрасты сипатына сәйкес қозғалыстар. Ырғақты көріністі шапалақтармен жеткізу. Музыканың динамикалық реңктерін қозғалыстармен жеткізу (бірте бірте дыбысталуды күшейтіп немесе әлсіретіп). Музыкада екі бөлікті және үш бөлікті бірқалыпты қайталанатын мөлшерді қабылдай және жаңғырту, оларды заттармен және заттарсыз қозғалыспен жеткізу (маршты қадам және вальс қадамы). Мұғалім беретін ырғақты суреттерді шапалақтармен жеткізу (музыкалық сүйемелдеусіз және көру қабілетіне сүйенбей). Қозғалыс тізбегін бір "рұқсат етілмеген" қозғалыспен орындау;

4) би элементтері. Отырып тұру (ұлдар үшін). "Матрешка" қыздар үшін. Секіру қозғалысы бар полька. Вальс қадамы. "Жіпше" қадамы. Шетке ілгері құлау қозғалысын жасаумен бүйір қадам. Ауыспалы қадам (классикалық және қазақ биі). Отырып тұрумен аяқ қасына тіреу қадамы (қазақ ұлттық биінің екінші, үшінші қозғалысы). Ырғақты (музыкаға) бір қолдан екінші қолға түрлі диаметрлі доптарды қайта қою, қайта лақтыру, дөңгелету.

20. Сөйлеу ырғағы:

1) оральды праксисты дамыту. Жалпы қозғалыстармен үйлесімділікте артикуляциялық сонорлы дыбыстарды үйрену (отырған қалыптан еңкею), ырғақты

сақыл. Аяқ пен қол бұлшық еттерін сілкумен бірге "р" артикуляциясын үйрену. Ырғақталған артикуляциялық мимикалық гимнастика. Епкін арқылы артикуляциялық құрылыстарды ауыстыру (екі бөлімді размер, бірқалыпты екпін). Таныс әуендерде үйреніп жатқан дыбыс бар буынды ерекшелеумен жаңылтпаштарды әуендету. Стакатты бұрылыстар әдісімен жабық буындарда "к", "қ", "х", "г", "ғ", "д", "т" дыбыстары тәртіптерін бекіту;

2) просодиялық жаттығулар. Жалпы қозғалыста диафрагмальды демалуды реттеу (бұрылыстар, айналымдар, шетке ілгері құлаулар). Буындарды, екі-үш буынды сөздерді айтумен бірге дем шығару. Бір мағынамен байланыспаған түрлі сөздердегі үш буынды ырғақтар. Ырғақты суретке фразаны таңдау. Өлеңдегі үш бөлікті ырғақ пен вальс әуенін сәйкестендіру. Дауыс екпінінің өзгеруін немесе сақталуын қарастыратын балалар санамақтары. Диалогтар. Дауыс екпіні мен күштілігі өзгертін балалар санамақтары мен тақпақтары. логикалық екпін (фраза бойынша акцент). Сұрау дыбыс екпінін жеткізумен сұрау сөзі бойынша сұрақты қалыптастыру;

3) ұсақ моториканы дамытуға арналған жаттығулар. Суреттегі сол және оң қол буындарының айырмашылығы. Білезік буынында қолды бұғу, айналдыру. Қол буыны бұлшық еттерінің түйіндерін созу. Бірінші-екінші, бірінші-үшінші, бірінші-төртінші саусақтармен шақылдату. (музыка немесе тақпақ ырғағын белгілеу). Саусақтарды құлыпқа жұму. "Кірпішешен"-қылшақпен қол буындарына өз бетімен массаж жасау – ырғақты сипалау мен басу. Саусақты бассейн;

4) психогимнастика элементтері. Логопед формулалары мен жеке белгілер бойынша жеке топтардың бұлшық еттерін босату мен қырыңқырауды еркін кезектестіру. Қатайтумен бірге артикуляциялық бұлшық еттерді босаңсыту. Оң және теріс эмоциялар туралы түсініктер. Сезімдер мен түйсік карталарымен жұмыс істеу. Жағдайларды талдау, бейнеленген мимикаға жағдайды таңдау – материалда қуану, қайғыру, таңқалу, қорқу эмоциялары бейнеленген. Мимикалық бұлшық еттерге массаж жасау.

21. Сөздік материалы:

1) негізгі: ауыр қадам, сырғанау қадамы*, аяқ ұштарында жүгіру*, секіру*, бағана*, сап*, шеңбер*, айналу*, дауыссыз дыбыстар*, жақ*, қатты-жұмсақ* (дыбыстар), ұяң-катаң* (дыбыстар), ілгері құлаумен шетке қадам жасау, отырып тұрумен аяқты аяққа алып келу қадамы, вальс қадамы, ауыспалы қадам*, полька*, вальс ырғағы, марш*, диалог, дауыс ырғағы, сұраулық сөз, қол саусақтарының атаулары*;

2) қосымша: ауыспалы акцент, серпу, жартылай отырып тұру, табан, құшақ, иық белдеуі, ырғақты сурет, босаңсу, қолдар қамшы сияқты салпылдады, тыныштық жағдайы, сенімді өткізу, теріс жән оң эмоция сезімі, бақыт, қорқыныш*. Күрделі құрылымды кемістігі бар балаларға арналған сыныптарында жүргізіледі.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

22. Жалпы қозғалыстар ырғағы:

1) ырғақты жаттығу. Бағанада сол аяқтан дұрыс қолдар координациясымен, тік мүсінмен, тездетілген және баяулатылған екпінде жүру. Еркін (белгі бойынша) кадам көлемі мен түрін өзгерту. Жануарлар қозғалысын келтіру: түлкі, аю, тырна, кірпікшешен, бақа. Қолдарды серпұмен, аяқтарды көтерумен, жіліншіктерді артқа лақтырып, жеңіл серіппелі кадаммен жүгіру. Алдыға қарай жылжумен секіру және бір уақытта бірте бірте дөңгелекке бұрылу. Бағанаға, сапқа, дөңгелекке түзелу, орында, жүріп бара жатып түрлі бағаналарға қайта сап түзеу – барлығы мұғалум белгісі бойынша. Шахматты тәртіпте түзелу. Дөңгелекті сапқа айналдыру. Түрлі берілген бағыттарда жүру. Иіріліп тұрған жіп астынан жүгіріп өту;

2) дамыту (ырғақты-гимнастикалық) жаттығулары:

жалпы қозғалыстармен бір уақытта басты бұру мен айналдыру, заттарды бір біріне беру, басқа да кезекті жаттығулар. Жауырынды біріктіру-ажырату (демалумен бірге). Қолдарды лақтыру. Еркін тербеліс. Түрлі амплитудамен түрлі ырғақта біріктіру-ажырату. Бірқалыпты, кенет, тез, баяу қозғалыстар;

еңкеюлер. Түрлі қалыптардағы бұрылыстар. Жамбас буынын айналдыру. Еркін тербеліс ("эткеншек"). Тізе буынын бұгу, серпу, қозғалту. Аяқ ұшын көтеріп қозғалу. Жіліншік табанда айналма қозғалыстар. Басты, қол мен денені қозғалтумен аяқ буындары қозғалыстарын үйлестіру. Аяқтарды айналдыру.

23. Сөйлеу ырғағы:

1) оральды праксисты дамыту. Ашық және жабық буындарды кезектестірумен ырғақталған есту жолдары. Асырып айтылған артикуляциямен дауыстыларды созып әуендету. Дыбыссыз артикуляция. Ішкі артикуляция;

2) просодиялық жаттығулар.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

24. Жалпы қозғалыстар ырғағы:

1) ырғақты жаттығу. Бір бірлеп тұрған саптан 2, 3, 4-тен бағанаға ауысу. Екпіннің күшті бөлігін акценттеумен, ырғақты суреттік жаңғыртумен жүру. Бірнеше бағаналардан бірнеше дөңгелектерге оларды кішірейту мен кеңейтумен сап түзету. Жүру мен жүгіру кезінде орындалатын заттармен жаттығулар жасау (допты басқа біреуге беру, лентаны айналдыру, айналмалы шеңберді лақтыру және ұстап алу). Фигуралық марш жүрісі (баланың әрқайсысы өзіне жүргізуші рөлін алады, топты жүргізеді). Қозғалыс кезінде дабылды, дауылпазды, сылдырмақты пайдалану;

2) жалпы жетілдіруші (ырғақты-гимнастикалық жаттығулар). Заттарды бір біріне беру кезінде жүріс пен жүгірістегі бұрылыстар мен айналулар. Жауырындарды біріктіру мен ажырату, ырғақты демалуды белгілеумен бицепспен басу. "Жүресінен отыру" қалпынан аяқты түзетіп, қолмен жіліншекті құшақтап, жіліншекті жібермей "бүгілген" қалыпқа дейін бару және бірқалыпты екпінде қайта қалпына келу (размері 2/4). Денені айналдырумен түрлі отырып тұрулар. Фронтальды және шетке серпулер (

жамбас буынындағы қозғалыстар). Бір уақытта және кезекпен бас, қолдар және дене қозғалыстарын аяқ буындары қозғалыстарымен үйлестіру;

3) би және басқа музыка-ырғақыт жаттығулар. Жалаушалармен, айналма шеңберлер мен доптармен жаттығулар, алдыңғы сыныптарға қарағанда күрделірек. Қадам нұсқалары: орын ауыстыру және орнындағы қарапайым қадам. Қазақ биінің элементтері мен қозғалыстарын бекіту.

25. Сөйлеу ырғағы:

1) оральды праксис және фонопедиялық жаттығулар. Оппозициялық дыбыстарды кезектестіруге жаңылтпаштармен жұмыс ("р" - "л"- "й", "п"- "т"- "к", "ч"- "ть"- "ц") және басқалары, екпінді күшейтумен "р", бекіту. Мимикалық және артикуляциялық жаттығуларды қиыстыру (екпінді күшейтумен). Екпіні, ырғағы белгіленген жаттығуларда барлық дыбыстардың айқын айтылуын белгілеу;

2) просодиялық жаттығулар. Дауыс биіктігін ажырату және өзгерту (тесситураларды кезектестіру). Шартты белгілерге сәйкес биіктік бойынша дауысты өздігінен өзгерту. Түрлі биіктіктер, ұзақтықтар және дыбыс пен есту күштері. Қозғалыстары мен ым-ишаралары бар санағыштар, лақап аттар, мазақтаулар және күлдіргі тақпақтар. Өлеңмен жазылған мәтінді өздік белгілеу (үзілістер, тесситура, даусы). Диалогтардағы логикалық екпін. Дауыс екпінінің барлық түрлерін үйрену;

3) ұсақ моторика жаттығулары. Саусақты гимнастика, саусақты көлеңкелі театр ("марал", "балерина", "қасқыр"). Қазақстанды мекендейтін ұлттардың ұлттық оюлары элементтерінің түр сызықтары, ырғақты өңделуі. Ұлттық оюлардағы ырғақ;

4) психогимнастика элементтері. Эмоционалды шиеленіс пен логофобияны жою үшін өзін-өзі сендіру тәсілдерін үйрену. Жаттығуларды орындауды өзінді және өзара дұрыс бағалауды қалыптастыруға арналған жаттығулар. Оң және теріс эмоциялар, ұят пен кінә сезімі (анықтау, бейнелеу, жағдайды талдау).

26. Сөздік материал:

1) негізгі: бұлшық ет (мойын, дене...), тік арқа – бүкірейген арқа, ритмикалық дем алу, сирақ*, тізе*, буын*, сермеу, айналдыру, табан*, тұмсық*, ішке*, сыртқа*, аяқты ажырататын секірулер*, кенет қозғалыстар – байсалды қозғалыстар. Екпін (жоғары, төмен), тездету*, баяулау*, жоғары дауыс* - төмен дауыс*, орташа биіктікті дауыс*, ұлттық* (би, әуен), бүйір қадам* (айқас, таптаумен, сылтып басу), қарапайым бөлшек, полька*. "шұқылау"*, шоқырақ, гопак, лезгинка, молдавандық, Қазақстан ұлттары, қазақ* билері, ою, костюм, шумақ, ән бастамасы, қайырма, фраза (музыкалық), әуезді, байсалды, екпінді белгілеу, сергек, көңілді, қайғылы, маршты, билеу әуезді (әуен). Жаңылтпаштар, санамақтар, екі-үш буынды ырғақ, дауыс күші, дауыс ырғағы*, логикалық екпін*, фраза (мәтіндік), мәтін белгілеуін жасау, дауыс көтеру*, дауысты төмендету*, екпінді (екпін астындағы), епкінсіз, балаларға арналған композиторлар –

пьесалар авторларының аты-жөндері (5-тен кем емес), заманауи және классикалық балалар пьесаларының атаулары названия (5-тен кем емес). Оң – теріс (эмоциялар), ұят, кешіріңіз, мейірімді – мейірімсіз, шадыр – қарапайым;

2) қосымша: бұлшық ет топтары, иін, жамбас буыны, тазобедренний сустав, айналдыру, майыстыру. Қиыстыру, ырғақтарды кезектестіру, бірқалыпты екпін, ансамбль, ішекті, үрмелі, ысқымен ойнатылатын, шертпелі, соқпалы, дирижер, орындаушы, заманауи, классикалық, ұлттық би. Дауыссыздардың кезектесуі, екпінді-екпінсіз, күшті – әлсіз позициялар. Кінәні сезіну, кешірім сұрау, эмоциялар, аутотренинг, мимика, ыш-ишаралар.- берілген материал әдіс құрамы күрделі кемістікті балаларға арналған сыныптарда жүргізіледі.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

27. Дайындық сыныптың соңында оқушылар:

1) оқушылар сабаққа дайындала және ұйымдасып музыка бойынша сыныпқа кіре алуды;

2) музыкалық сүйемелдеу сипаты, екпіні, динамикасына сәйкес қозғала алулары, музыка немесе мәтіннің басы мен аяғын қабылдай алуды;*

3) қолдар мен аяқтар қозғалысын координациялап, жеңіл және ырғақты аяқ ұштары мен табандарында жүре алуды (музыка бойынша 2/4, 4/4);

4) педагогтың белгісі бойынша бір аяқтан екіншісіне бірқалыпты өтумен бір аяқта тұра алуды;

5) күрделі емес ырғақты суретті жаңғырта алуды;*

6) үлгі бойынша затпен (таяқтар, доптар, орамалдар) қарапайым қозғалыстар орындауды;*

7) кеңістікте бағдарлану, қажетті ара қашықтықты сақтап, орында тұрып және жүрі кезінде сапқа тұру және қалпын өзгерте алуды;

8) бағдарламалық талаптарға сәйкес өлең, бидің ұжымдық ойнау және билеу қозғалыстарын орындай алуды;

9) орыс және қазақ ұлттық билерінің бірнеше негізгі қозғалыстарын, аяқтың 1,2,3 классикалық позицияларын білу және орындай алуды;*

10) барлық дауысты дыбыстар мен сонорлы дауыссыздарды дұрыс артикульдеуді ("р" басқа);

11) "көңілді - көңілсіз", "тез және баяу" аясында еститін және музыкалық материалдың сипатын анықтауды;*

12) дененің жеке бұлшық еттерін еркін қатайту мен босатуды;

13) есту бойынша музыкалық аспаптардың дыбыстарын ажыратуды: рояль, дабыл, дауылпаз, металлофон, маракасс және т. б. білуі тиіс.

28. Ескерту: танымдық мүмкіндіктері төмен деңгейдегі оқушылар үшін міндетті пункттер жұлдызшамен "*" белгіленген.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

29. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) белгі бойынша біреуінен екіншісіне ауысып түрлі екпінді музыкамен қоғалысты үйлестіреді;*
- 2) ара қашықтықты сақтап бір бірден, екі, үш адамдап бағанада жүру мен жүгіруді (жылан тәрізді, шеңбер бойымен бір қатармен);
- 2) мұғалім белгісі бойынша қозғалыс бағытын өзгерту және тез арада тоқтау, анық бұрылыстар жасауды;*
- 3) бір біріне жол беріп бытырап жүгіруді;*
- 4) түрлі екпіндерде музыкамен қозғалысты есте сақтау және жаңғырту, үйлестіру, кезекті артикуляциялық және жалпы қозғалыстар қатары*, алдын ала нұсқаулық және үлгі бойынша заттармен әрекеттер қатарын орындай алуды;*
- 5) музыкалық кесінді немесе фразаның екпіні мен күрделі емес ырғақты көрінісін қозғалыста жаңғыртуды және бере алуды;
- 6) музыкалық пьесалар мен туындылар кесінділерін тыңдай және тани;
- 7) қозғалыс кезінде оны кеңейтіп және кішірейтіп, хороводта қозғала алу;
- 8) ызың дауыссыздарды айқын артикуляциялау, дыбысталу мен артикуляциядағы негізгі ерекшеліктерді айта алу, дауыс күшін ерікті өзгерте - алу, сөйлеу демалу тәсілдерін игере;
- 9) саусақ аттары мен оларды атай алу,* өз бетінше сөйлеу сүйемелдеуімен саусақтық гимнастиканың 1-2 жаттығуын жаңғырта алуды;
- 10) музыка сипатын ажырата: көңілді, қайғылы, үздік үздік, созылыңқы;
- 11) жүріспен музыканың түрлі сипатын бере: жеңіл кадам, ауыр кадам;
- 12) жануарлар қозғаласы ерекшеліктерін көрсете: аю, түлкі, қоян;
- 13) белгілі эмоцияларға сәйкес келетін қозғалыстарды еркін жаңғырта: қайғы, қуаныш, қобалжу білуі тиіс.

30. Ескерту: танымдық мүмкіндіктері төмен деңгейдегі оқушылар үшін міндетті пункттар жұлдызшамен "*" белгіленген.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

31. 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) сол аяқтан адымдауды*, жүрісті отырып тұрумен кезектендіруді, үлкен сырғанау қадамдарымен жүруді*, ауыр кадаммен жүруді, аяқ ұштарында жеңіл жүгіруді*, екпіннің күшті бөлігін ерекшелеп секіріп қозғалуды, бір бірден бағанаға тез түзелуді, бой бойынша сапқа тұруды, дөңгелекке тұруды*;
- 2) бір дөңгелектен 2*, 3, 4 жеке кішкентай дөңгелектерге қайта түзелу. Өз жұбын таба алуды*;

3) лента мен айналма шеңбермен айналу, лақтырылған затты қайта лақтыра және ұстай алуды *;

4) белгі бойынша өз қозғалысын тоқтату, Барлық ойын және билеу қозғалыстарын жеңіл, табиғи және еркін орындау. Дауыссыз дыбыстарды дұрыс және айқын айта білу;

5) вальс, марш ырғақтарын айыра;

6) екі бөлшекті және үш бөлшекті мөлшерде күшті және әлсіз бөліктерді кезектестіру қозғалыстарымен жеткізе;

7) сұрау және лепті дауыс ырғағын жеткізіп, дауыс күші мен жоғарылығын еркін ауыстыру;

8) жеке бұлшық ет топтарын өз бетінше босаңсу әдістерін орындау және сөйлеу ережелерін орындай;

9) ым-ишара мен пантомимика бойынша эмоционалды күйзелу сипатын анықтау, қуаныштың, қайғының, таңқалу мен қорқыныштың мимикалық түрлерін жаңғырта.*

10) күрделі құрылымды кемістігі бар балаларға арналған сыныптарда жүргізілуі міндетті машықтар мен икемдерді білуі тиіс.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

32. 3-сыныптың соңында оқушылар:

1) сол аяқтан бастап бір тізбекте бір-бірінің артынан жүруді, қол және аяқ қимылдарын үйлестіруді*;

2) жылдам және жай темппен жүруді*;

3) бір орыннан екі аяқпен алдыға немесе артқа секіруді;

4) мұғалім нұсқауы бойынша тізбекті тарылтуды немесе кеңейтуді;

5) берілген ырғаққа өз қимылын сәйкестендіруді;

6) ойын әрекетінде музыкалық, тесктік ерекшеліктерді көрсете

7) би және ән айту кезінде тыныс алуды реттеуді;

8) қойылған дыбыстардың дұрыс артикуляциясы мен фонациясын ұстануды;

9) би мен марштың әртүрлі және дыбысталуына сәйкес ажырата;

10) дұрыс сөйлеу тілін меңгере;

11) топтық ойындарда басқара білу, нақты нұсқаулар бере алу, қалған ойыншылардың ойын шартын ұстануын бақылай;

12) педагогтың белгісі бойынша бір аяқтан екіншісіне бірқалыпты өтумен бір аяқта тұра;

13) күрделі емес ырғақты суретті жаңғырта алу;*үлгі бойынша затпен (таяқтар, доптар, орамалдар) қарапайым қозғалыстар орындауды*;

14) кеңістікте бағдарлану, қажетті ара қашықтықты сақтап, орында тұрып және жүру кезінде сапқа тұру және қалпын өзгерте;

15) бағдарламалық талаптарға сәйкес өлең, бидің ұжымдық ойнау және билеу қозғалыстарын орындай алуы, орыс және қазақ ұлттық билерінің бірнеше негізгі

қозғалыстарын, аяқтың 1,2,3 классикалық позицияларын білу және оқушылар сабаққа дайындала және ұйымдасып музыка бойынша сыныпқа кіре;*

16) музыкалық сүйемелдеу сипаты, екпіні, динамикасына сәйкес қозғала алулары, музыка немесе мәтіннің басы мен аяғын қабылдай;*

17) қолдар мен аяқтар қозғалысын координациялап, жеңіл және ырғақты аяқ ұштары мен табандарында жүре білуі тиіс (музыка бойынша 2/4, 4/4).

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

33. 4-сыныптың соңында оқушылар:

1) өздігінен, дұрыс және тез қажет екпін мен жүріс түрін, музыкалық шығарма құрылымын анықтауды *;

2) музыкадағы екі және үш бөлікті размерлерін, түрлерін ажыратуды, қоғалыста метроны белгілеуді, акценттер, ритмикалық суреттерді;

3) музыкалық фразалар мен бөліктерді ауыстыруға сәйкес қозғалысты есту және өз бетінше ауыстыруды *;

4) ҚР тұратын ұлттар билерінің негізгі сипаттамалық қозғалыстарын ажырату мен орындауды *;

5) сүйемелдеусіз 1-2-3 қарапайым, жақсы таныс билеу өлеңдерін орындауды;

6) музыкалық-даңғырлатып ойнайтын аспаптарды пайдаланып естілетін әуен ырғағын белгілеуді (дабыл, дауылпаз);

7) әуендерді ажырата алу, заманауи және классикалық музыканы ажыратуды;

8) барлық дыбыстардың дұрыс артикуляциясын жаңғыртуды, оны барлық логоритмды жаттығуларды орындау кезінде сақтауды;

9) өз өзіне массаж жасаудың қарапайым әдістерін;

10) мұғалім белгілері бойынша босаңсуды;

11) өз қызметін және басқа оқушылардың міндеттерді орындау сапасын дұрыс бағалау, білім нәтижесін өткізуді;*

12) күрделі құрылымды кемістіктігі бар балалар сыныптарында жүргізілетін міндетті икемдер мен машықтарды білуі тиіс.

34. Пәндік нәтижелер:

1) сөйлеу кемістіктерінің орнын толтыру жағынан сөйлеу қабілеті өте нашар дамыған оқушылардың коммуникативтік біліктіліктерін арттыру:

сөйлеудің физиологиялық базасын дамыту;

просодика;

қарқынды-ырғақты безендірулер;

2) психо-эмоционалды аяда кемшіліктерді толтыру жағынан сөйлеу қабілеті өте нашар дамыған оқушылардың коммуникативтік біліктілігін арттыру:

топ пен ұжымда келісіп әрекет ете алуға жетілдіру;

диалогта ым мен мимиканы дұрыс қолдана алуды дамыту. Сөйлеу қабілеті өте нашар оқушылардың еңбекке қабілеттіліктерін арттыру, денсаулықты сақтау және нығайту;

белсенді өнер қызметіне, салауатты өмір салтын таңдау мен қалыптастыру қабілеттілігін арттыру;

3) өз қызметінің мақсаттарын өз бетінше анықтай алу, танымдық қызмет пен дамуда өзі үшін жаңа міндеттер қою мен қалыптастыру ептілігін дамыту, өзіндік танымдық қызметінің себептері мен қызығушылықтарын жетілдіру.

35. Тұлғалық нәтижелер:

1) өздігінен жұмыс орнын дайындаудан, мұғалім нұсқауымен тапсырма орындауға кірісуді;

2) таныс жаттығуларды орындау кезінде нұсқауды қатаң ұстануды;

3) музыкалық-ырғақты әрекетті орындауға қажетті қорларын анықтауды (музыкалық сүйемелдеу);

4) берілген белгі және тәсіл бойынша өзінің әрекетін бағалауды;

5) өзінің ритмикалық қимылдардың жақсы және нашар жақтарын көрсетуді;

6) музыка және ырғақ тақырыптарына жоспар дайындауды;

7) сөйлеу тілі мен музыка-ырғақ шығармашылық әрекетінде көпшілік алдында өзін-өзі ұстау ережелерін, уақыт тәртібін сақтауды;

8) музыка, ырғақ тақырыптарына монологта, диалогта, пікір-таласта ақпаратты бағалай отырып, негізгі мазмұнды қабылдауды;

9) топтық музыкалық-ырғақ әрекеттік тапсырмаларға (қимылды орындау) сәйкес жауап беруін айқындауы керек.

36. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

1) музыка туындыларын талдау, ұлттық ойындарды үйрену және т.б. арқылы Отан сүйгіштікті, Отанға, оның дәстүрі мен мәдениетіне деген құрметті, көп ұлтты Қазақстан ұлттарына құрмет пен толеранттылықты тәрбиелеуді;

2) балалар ұжымы мен ересектермен ортақ қызмет үдерісінде кіші оқушылардың коммуникативтік біліктіліктерін дамытуды;

3) сөйлеу қабілеті өте нашар дамыған оқушы тұлғасының эмоционалды-ерік аясын дамытуды;

4) денсаулықты сақтау өмір салтына тәрбиелеуді;

5) оқуға деген жауапты көзқарасты, еңбекке деген құрметті қалыптастыруды айқындауы керек.

37. Пәнге арналған құрал-жабдықтар:

1) мұғалімге арналған музыкалық аспап;

2) аудиотаспалары жазылған музыкалық центр;

3) жаттығуларды орындауға арналған құралдар (әр оқушыға): түрлі түсті жалауша, шарлар, ленталар, орамалдар, доптар, шеңберлер, гимнастикалық таяқтар, секірмектер;

4) балаларға арналған музыкалық аспаптар: сылдырмақтар, дауылпаздар, пианино, үрмелі аспаптар, металлофон, маракас;

5) орындықтар (балалардың бойына сәйкес). Аспаптарды қоятын сөре. Гимнастикалық сөре. Тақта. Оқу кестелері, сюжетті және пәндік суреттер, музыка ғылымына үлес қосқан тұлғалардың суреттер;

б) қосымша материалдар: композиторлардың, балет әртістерінің, спортшылардың суреттері.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 146-қосымша

Сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің дайындық сыныбы үшін "Айналадағы әлеммен танысу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 146-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Сөйлеу тілі дамуының кемістіктері, психоэмоционалдық, ерік және когнитивті дамуының ерекшеліктері сөйлеу тілінде күрделі бұзылыстары бар балаларға оқу материалдарының мазмұнын және қоршаған орта пәнінің материалдарын игеруге кедергі келтіреді. Сөйлеу тілінде күрделі бұзылыстары бар балалар арнайы түзету көмегіне мұқтаж.

3. Бағдарламадағы материалдар мазмұны, балалардың танымдық, сөйлеу аймағының дамымауын түзету, қоршаған ортаға әлеуметтік бейімделуіне, танымдық мүддесінің, сөйлеу тілі қабілетінің қалыптасуына септігін тигізеді.

4. Пәннің мақсаты – қоршаған әлем тұтастығы туралы білім мен адамзаттың табиғатпен қарым-қатынас жүйесі негізінде жалпы адами құндылықтарын, алғашқы экологиялық түсініктерін, тірі және өлі табиғаттың нысандары мен құбылыстарына дұрыс және саналы көзқарасын қалыптастыру.

5. Негізгі міндеттері:

1) сөйлеу тілінде күрделі бұзылыстар бар балалардың психикалық дамуының (зияткерлік, эмоциялық, әлеуметтік) деңгейін көтеру;

2) қоршаған ақиқат туралы білімдерін, когнитивті олқылықтарын, сөйлеу тілінің бұзылысын толықтыру;

3) балалардың қоршаған әлем туралы білімі мен түсініктерін анықтау, кеңейту және жүйелеу;

4) балалардың әлем туралы түсініктерінің біртұтастығын қалыптастыру, жан-жақтылы танымдық қызығушылығын дамыту;

5) баланың өзін-өзі сақтау уәжін қалыптастыру;

6) бақылау, салыстыру, негізгі белгілерін ажырату және жинақтауын дамытуға қажет ойлау әрекетінің тәсілдерін қалыптастыру;

7) заттардың қасиеттері (түсі, пішіні, көлемі)мен олардың кеңістікте орналасуы туралы түсініктерін қалыптастыру;

8) баланың жақын қоршаған ортасындағы заттар мен құбылыстар туралы білімдерін толықтыру;

9) ақыл ой және сенсорлы дамуының деңгейін дамыту;

10) ауызша диалог және монолог сөзін дамыту, сөздік қорын молайту, жүйелеу.

6. Бұл бағдарламаның негізіне жалпы және түзету педагогикасының басты методологиялық қағидалары алынды:

1) ғылымилық және қолжетерлік;

2) тұтастық және бірізділік;

3) оқытудың дамытушылық қағидасы ("дамудың жақын аймағын" қалыптастыру);

4) жетекші әрекетін анықтайтын әрекеттік қағидасы;

5) сөйлеу тілі бұзылған баланың психикалық және танымдық дамуын ынталандыру қағидасы.

7. Даярлық сыныптың "Айналадағы әлеммен танысу" пәнінің жылдық жүктемесі толықтай типтік оқу жоспарымен сәйкес, аптасына 2 сағаттан, барлығы 66 сағатты құрайды.

8. Пәнді оқыту үдерісінде пәнаралық байланыс ескеріледі:

1) тіл дамытумен. Байланыстырып сөйлеу, сипаттау, салыстыру, баяндау арқылы сөздік қорын молайту. Табиғат, жер байлығы туралы өлеңдер мен мақал-мәтелдерді, жұмбақтарды жаттау. Табиғатты қорғауға, аялауға үйрену;

2) еңбекке баулумен. Түрлі бұйымдар жасау барысында табиғи материалдар туралы білімдерін пайдалану, кеңейту; адамдардың еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу, табиғи материалдармен жұмыс жасау арқылы қолдың ұсақ моторикасын дамыту;

3) дене шынықтыру пәнімен. Партада дұрыс отыру; дене бітімінің дұрыс дамуы үшін жаттығулар жасау; сабақта сергіту сәтін өткізу;

4) бейнелеу өнерімен. Отандық және шетелдік суретшілердің табиғат, табиғат құбылыстары, жыл мезгілдеріне арналған шығармаларын пайдалану. Соның негізінде сөздік қорын молайту, сөз байлығын арттыру, байланыстырып сөйлеу тілін дамыту; сурет бойынша өз сезімдерін, ой-пікірлерін білдіруге үйрету;

5) музыкамен. Адамның көңіл-күйін, табиғаттың құбылыстарын бейнелейтін әуендер, күйлер мен әндер тыңдау.

9. Пәнді оқу кезінде "Жаратылыстану" пәнінің келешекте оқуының негізі қаланады.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

10. Табиғат (28 сағат):

1) тірі және өлі табиғат (2 сағ.). Жер және ғарыш (2 сағ.). Күнтізбе, түн мен күннің ауысуы, жыл мезгілдері (5 сағ.). Жасыл көмекшілер (2 сағ.). Бөлме өсімдіктерін күту (2 сағ.). Біздің аймақтың құстары мен жануарлары (3 сағ.). Ыстық пен суық елдердің жануарлары (4 сағ.). Өзендер, көлдер, теңіздер (4 сағ.). Ауа мен су (4 сағ.).

11. Мен және қоғам (29 сағат):

1) менің атым (2 сағ.). Менің үйім, отбасым және көршілерім(3 сағ.). Жан-жағымыздағы заттар. Не неден? (4 сағ.). Тұрмыстық бұйымдар (3 сағ.). Сыпайы боламыз, қонақта өзін ұстау ережесі (3 сағ.). Жол жүру ережесі. Көшеде және көліктегі тәртіп (4сағ.). Ас атасы – нан (3 сағ.). Пошта. Дүкен. Базар(4 сағ.). Мамандық (3 сағ.).

12. Отан (9 сағат):

1) біздің ел (2 сағ.). Біздің қала (ауыл) (2 сағ.). Мерекелер (5 сағ.).

3. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

13. Пәндік нәтижелер:

- 1) аты – жөнін, жасын;
- 2) тәулік, уақыттың ретін;
- 3) жыл мезгілін, жыл мезгілдерінің ретін;
- 4) адам өмір қауіпсіздігін, жолда жүру ережесін;
- 5) тірі және өлі нысандарын ажырата;
- 6) заттардың қасиеттері мен сапасын сипаттай;
- 7) пішінін, түсін, көлемін анықтай;
- 8) әр заттың қасиетіне қарай жіктеп, салыстыра;
- 9) тұрмыста техникалық қауіпсіздікті сақтай;
- 10) мектепте және мектеп ауласында бағдарлай;

11) жыл мезгілінің өзгеруінде табиғи құбылыстардың өзгерістерінің байланысын бақылауды білу керек.

14. Түсінік қалыптасу керек:

- 1) өз отанын көп ұлтты мемлекет ретінде;
- 2) негізгі мемлекеттік мерекелер туралы;
- 3) туған қала (ауыл), оның көрікті орындары туралы;
- 4) қоршаған ортадағы заттар, олардың қолдану мақсаты, құрамының бөлшектері мен бөлімдері, жасалған материалы туралы;
- 5) мамандық, ересектердің еңбек іс-әрекеті туралы;
- 6) мектеп жұмысшылары туралы;

7) құрал-сайман, еңбек құралы, әртүрлі мамандыққа қажет құралдар, өсімдіктер мен жануарлар, ғарыш әлемі туралы.

15. Тұлғалық нәтижелер:

1) өз Отанын символдарын құрметтеуге тәрбиелеуді;

2) туған жеріне деген сүйіспеншілік пен оны қорғау, табиғатын сақтауға тәрбиелеуді;

3) мәдени қарым-қатынас, этикалық нормаларды сақтауды;

4) мамандықтармен танысуға уәждеу, мамандықтарға қызығушылық артуын;

5) төтенше жағдайларда керекті әрекеттер жасай білуін айқындауы керек.

16. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

1) бақылау жасай алуды;

2) бақылау нәтижелерін қарапайым тілмен жеткізе алуды;

3) мұғалімнің түзету көмегімен табиғат құбылыстарын саралап, қортынды шығара алуды;

4) табиғатты зерттеудің әдістерін меңгеруді;

5) саралай алу, алған мәліметтерді жинақтап, қарапайым тәжірибе деңгейінде қортынды жасауды айқындауы керек.

17. Даярлық сыныпта білімі мен біліктігі жарты жылдықта сынақ ретінде бағаланады.

18. Осы бағдарламада оқушылардың білімі мен дағдысы мұғалімнің көмегімен сабақ уақытында меңгерілуі тиіс. Дайындық сыныпта үй тапсырмасы берілмейді.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 147-қосымша

Сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Тіл дамуының кемшіліктерін түзеу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 147-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. Сөйлеу тілі күрделі бұзылған оқушыларда жалпы және сөйлеу тілінің дамуының тежелуіне байланысты оқуында көптеген қиыншылықтар кездеседі. Оқушылар арасында бірінші күннен бастап оқу бағдарламасын меңгере алмайтын, үлгермеушілігі

бар балалардың санына кіретіндері де аз емес. Сөйлеу тілінің бұзылуы – мектептегі үлгермеушіліктің себептерінің бірі. Баланың сөйлеу тілі дамуының жағдайымен оқу бағдарламасын меңгеру мүмкіндігінің өзара байланысы бар екені сөзсіз. Сөйлеу тілінің дамымауы баланың қоршаған ортадағылармен толыққанды қатынас байланыстарын орнатуға кедергі болады.

3. Сөйлеу тілі күрделі бұзылған балалардың дамуында көрсетілген бұл бұзылыстар өз бетімен жойылмайды. Олар мектеп мұғалімдерінен арнайы ұйымдастырылған түзету жұмыстарын талап етеді. Осыған байланысты сөйлеу тілі күрделі бұзылған балаларға арналған бастауыш мектептің оқу бағдарламасына арнайы пән енгізілген: "Тіл дамуының кемшіліктерін түзеу". Бұл пән – сабақ кестесі мен оқу құжаттарында "Дыбыс айту" және "Тіл дамыту" деп аталатын екі дербес пәнді біріктіреді. Екі бағыт (оқу-түзету пәндері) өзара логикалық түрде байланысқан.

4. Дыбыс айту сабағында дыбыс айтуын және сөйлеу тілінің фонетикалық-фонематикалық жағын кезектілікпен кезең бойынша түзету жұмыстары жүргізіледі. Тіл дамыту сабағында оқушылар тәжірибелік тұрғыдан сөйлеу тілін меңгеруге және бақылауға дайындалады, сөйлеу тілі әрекетінің әртүрлі процестерін талдау мен жинақтауға үйренеді; сөйлеу тілінің грамматикалық қатарының негізгі заңдылығын тәжірибелік тұрғыдан меңгеру және сөздік қорын байыту мен анықтау негізінде ауызша (диалогтық және монологтық) байланыстырып сөйлеуін дамыту жұмыстары жүргізіледі. Осы сабақтарда дыбысты айтқызу барысында фонетикалық бұзылыстарды түзету мен сөздің дыбыстық-буындық құрамын қалыптастыру жүргізіледі.

5. "Тіл дамуының кемшіліктерін түзету" пәнінің мақсаты — сөйлеу тілі бұзылған балалардың қарым-қатынас құралдарын толыққанды қалыптастыру және жүйелі түрде жүзеге асыру.

6. Негізгі міндеттері:

- 1) фонематикалық қабылдауын, талдауын, жинақтауын толыққанды дамыту;
- 2) сөйлеу тілінің дыбыстарын дұрыс айтуды меңгеру және бұзып айтатын дыбыстарды түзету;
- 3) сөйлеу тілінің лексикалық-грамматикалық жағын қалыптастыру, дамыту, жетілдіру;
- 4) әртүрлі күрделілігіне қарай, сөздің дыбыстық-буындық құрамын меңгерту негізінде сөйлеу тілінің анықтылығын және ырғақтылығын қалыптастыру;
- 5) айналадағы болмыс жайлы білімдерін арттыру, таным әрекеттерін, заттық-тәжірибелік, көрнекі-бейнелік және сөздік-логикалық ойлауын дамыту негізінде ауызша сөйлеу тілінің әр түрін (диалог, монолог) дамыту;
- 6) дыбыстық сөйлеу тіліне зейіні мен қызығушылығын қалыптастыру, сөйлеу тіліне байланысты жаңа білімдер мен ақыл-ой әрекеттерін қабылдауға ынталандыру.

7. Бағдарламада жалпы педагогикалық қағидалар іске асырылған: ғылымилық, жалпылық пен жүйелік, сонымен қатар арнайы педагогиканың қағидалары: сөйлеу тілі дамуының этиопатогенетикалық белгілерін, онтогенезінің есепке алынуы. Материал концентрлық қағидаларды сақтай отырып құрастырылған.

8. Жүктеменің көлемі пәндік бағыттар мен сыныптар бойынша келесідей түрде бөлінеді:

кесте 1

№	Сынып	Бөлім: "Дыбыс айту"		Бөлім: "Тіл дамыту"	Аптасы-на жалпы сағат саны	Жылына
		Жеке-шағын топтық сабақтар	Топтық сабақтар			
1	0	13	2	3	18	594
2	1	16	-	2	18	594
3	2	11	2	3	16	544
4	3	11	1	2	14	476
5	4	9	-	3	12	408

9. Жұмысты ұйымдастыру түрлері.

10. "Дыбыс айту" бойынша бағдарлама жеке-шағын топтық және топтық логопедиялық сабақтар түрінде жүзеге асырылады.

11. Тілді дамыту бойынша бағдарлама "Тіл дамыту" сабақтарында іске асырылады.

12. Сөйлеу тілі күрделі бұзылған балалармен жұмыс істеу кезінде педагогикалық стиль мен талаптардың біркелкілігін сақтау мақсатында және оқушылардың сөйлеуіне бақылау жасауын қамтамасыз ету үшін, берілген сыныпта негізгі жалпы білім беру пәндерін өткізетін мұғалім-логопед топтық және жеке логопедиялық сабақтарды жүргізеді.

13. Пәнаралық байланыстар:

1) "Тіл дамуының кемшіліктерін түзету" курсы ғылым негіздерін меңгеруге жеткілікті жалпы білім беру дайындығының алғашқы негізін қалайды және ғылыми дүниетанымын қалыптастырады, сөйлеу тілінің ауызша, сөздік және жазбаша әдеби түрлерінің толық дағдыларын дамытады, оқушылардың тұлғалық дамуын қамтамасыз етеді. Барлық жалпы білім беру пәндері мен сөйлеу тілі бұзылыстарын түзету бойынша бағдарламамазмұнының өзара тығыз байланыстыталап етіледі;

2) "Сауат ашу": сөйлеу тілінің фонетикалық-фонематикалық қатарын дамыту бойынша жұмыс сөйлеу тілі күрделі бұзылған оқушыларға сөйлеу тілінің дыбыстық және буындық құрамын толық меңгеруге, фонеманы графемамен дұрыс ауыстыруға мүмкіндік береді, оқу және жазу кезінде ерекшеленген қателердің пайда болуын алдын алады;

3) "Қазақ тілі және әдебиеті": сөйлеу тілі бұзылысын мақсатты түзету жұмысы балаларға қазақ тілі және әдебиеті бойынша бағдарламаны ойдағыдай меңгеруіне

мүмкіндік береді, оларды морфологиялық және синтаксистік категорияны тәжіриелік деңгейде игеруге дайындайды, оқу техникасын дамытады (жылдамдығын, тәсілін, түсінуін, интонациялық - мәнерлі оқу жағын);

4) "Айналамен таныстыру": логопедиялық сабақтардың жүргізілуі кезінде оқушылар тәжірибелік сөздік дайындықты меңгереді және айналадағы болмыстардың әр түрлі үрдістерін бақылауға, талдау мен жинақтауға үйренеді;

5) "Математика" пәнін түсінуге оң әсер етеді: фраза, сөйлем, мәтінді құрастыруда жоспарлық жұмыс балалардың мәтіндік тапсырмалардың мазмұнын, дерексіз түсініктерді дұрыс түсінуін қалыптастырады;

6) "Ән айту және музыка": арнайы ұйымдастырылған дауыс жаттығулары үрдісінде демалу-дауыс шығару және артикуляциялық аппараты нығаяды.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

14. Ескерту: "Дыбыс айту. Жеке-шағын топтық логопедиялық сабақтар" 15-ші бөлімдеріндегі оқу сағаттарының санын сөйлеу тілінің ауыр бұзылыстары бар балалардың сөйлеу тілінің әртүрлі ерекшеліктеріне қарай логопед өзгертуі мүмкін.

15. "Дыбыс айту. Жеке және шағын топтық логопедиялық сабақ" бөлімі -429 сағат:

1) оқушыларды тексеру (26 сағат). Беттің бұлшық етін дамытатын арнайы жаттығулар; дұрыс тыныс алу, жұмсақ таңдайдың қозғалмалылығы, және т.б. (26сағат); ұйқасы. Дауысты дыбыстарды ажырату. Дауыссыз дыбыстарды ажырату;

2) қойылған дыбыстардың алғашқы бекітілуі (буындардың, сөйлемдердің, мәтіндердің құрамында) (156 сағат). Дыбыстардың айтылуын анықтау (39 сағат): дауысты дыбыстар және олардың буындық құрамы (13 сағат) күрделі сөздер мен сөйлемдердің айтылуымен байланысты қиындықтар келесі материалдарда түзетіледі: қақ, бала, тқа, шаш, сыпр, апр, сқа сияқты буындар мен тіркестер (26 сағат);

3) оппозициялық дыбыстар (жаз); темпі жылдамдатылған және қатардағы дыбыстардың кезектілігін өзгертетін әртүрлі буын қатарлары, буындық қатарларды еске түсіріп айтып беру (26 сағат);

4) екі, үш буынды, дауыссыз дыбыстар бірге келетін және оппозициялық (балапан, жұмыртқа, құмырсқа) және жеке дыбыстары бар бітеу төрт буынды сөздерді дұрыс айту, сөйлем құрамындағы жаттанды сөздерді қолдану (26 сағат);

5) келесі буындық құрамдағы сөздерді меңгеру: бала, тас, сағат, қанат, шырақ, бірте-бірте үш буынды (орамал, қолшатыр, құлпынай, сырғанақ) және сөз басындағы дауыссыз дыбыстары бірге келетін сөздерді (стақан) қосу (26 сағат);

6) балалардың жеке қиындықтарына сәйкес бұзып айтылатын дыбыстарды түзету (13 сағат). Буындар мен тіркестерді анық айту: уа, уі, әуе, тө, өт, тағ, рға, сқа, жбү; темпі жылдамдататылған және буындардың кезектілігі немесе құрылымы өзгерген буындық

қатарларды анық айту: и-а-у..., ә-у-е..., ү-ө-о..., у-а-и..., ү-і-ү..., ұ-ы-ұ..., та-та-қа..., қа-ға-қа..., па-та..., тра-трұ-трө және т.б. (26 сағат). Сөздердің дыбыстық құрамын талдау және жинақтауда кездесетін қиындықтардың алдын алу (26 сағат).

16. "Дыбыс айту. Топтық логопедиялық сабақтар":

1) дыбыс айту дағдыларын қалыптастыру және фонематикалық қабылдауын дамыту ;

2) артикуляциялық аппараттың моторикасын дамыту;

3) дыбыстарды дұрыс айтуды және ажыратуды бекіту: түзетуді қажет етпейтін дыбыстарға: [а], [ә], [о], [ө], [у], [і], [м], [п], [б], [к], [н], [т], [ғ] – 13 сағат;

4) түзетуді қажет ететін мынадай дыбыстарды:

[к], [л], [х], [ұ], [э], [в], [ф], [ү], [ң] буындардың басында, ортасында, соңында дұрыс айту және естіп ажырату: [к] — [х], [к] — [к'], [л] — [к'], [б] — [в], [в] — [ф], [е] — [э], [ү] — [ұ], [ң] — [н] – 20 сағат;

дауысты дыбыстарды: [а] — [ә], [о] — [ө], [у] — [ү], [у] — [ұ], [ү] — [ұ], [ы] — [і] ажыратуға – 12 сағат;

дауыссыз дыбыстарды: [с], [с']; [с] — [с'], [з], [з1]; [з] — [з'] [с] — [з]; [с'] — [з']; [б], [б1]; [б] — [б1], [п] — [б] ажыратуға – 12 сағат;

5) дыбыстарды дұрыс айтуын және ажыратуын бекіту: [т¹], [д], [д']; [д] — [д']; [т] — [д]; [г] — [г']; [к] — [г]; [л], [л] — [л']; [с] — [ш]; [ж], [ш] — [ж], [з] — [ж]; [р], [р']; [р] — [р'], [л] — [р] – 12 сағат.

17. "Тіл дамыту". Әңгімелесу тақырыптары мен мазмұны:

1) "Мен және менің мектебім" (7 сағат): мектептің мекен-жайы, мектеп бойынша экскурсия, тәртіп ережесі, оқу құралдары, күн тәртібі, мектеп жұмысының тәртібі;

2) "Өсімдіктер. Көкөністер мен жемістер" (12 сағат): бақша, бақ, егін, өнімдерді жинау, жемістер, көкөністер, өсімдіктер тобының және өсімдіктер түрлерінің атауы, мектеп ауласындағы ағаштардың атауы, жылдың әр мезгілдерінде өсімдіктердің өзгерістерін бақылау;

3) "Табиғаттағы мезгілдік өзгерістер" (22 сағат):

күз мезгілінің маңызды белгілері, ауа райын бақылау;

қыстық киім және аяқ киім, қыстық ойындар, қыс мезгіліндегі еңбек, қыс туралы жұмбақ пен мақал-мәтелдерді жаттау, күнтізбе;

ерте келген көктемнің белгілері, қардың еруі, алғаш шығатын өсімдіктер, құстардың ұшып келуі және ұя салуы, көктем мезгіліндегі еңбек, ауладағы жұмыстар, кеш келген көктемнің белгілері, құстың балапандары, пайдалы және зиян жәндіктер, ағаштардың гүлдеуі;

жаз мезгілінде табиғаттың өзгерістері, аңдардың төлдері, күннің күркіреуі, шөп шабу, жаз мезгіліндегі орман мен көгал, өзен-көлдер, өзен-көлдерде ұстанатын тәртіп ережелері;

4) "Дене мүшелері" (4 сағат):

дене мүшелерінің және беттің атаулары;

гигиена құралдары;

төсек жабдықтар;

күн тәртібі;

5) "Киім және аяқ киім" (7 сағат):

киім және аяқ киімдердің атаулары;

мезгілдік киімдер түрлері;

киім және аяқ киімді күту;

6) "Менің отаным, қалам және көшем". "Қала көліктері" (16 сағат):

менің Отаным, менің қалам, көше аттары, менің ауылым, астана;

ҚР негізгі мемлекеттік мейрамдары;

қалалық көліктер, көліктегі тәртіп ережелері, жолда жүру тәртібі;

7) "Үй жануарлары" (7 сағат):

үй жануарлары мен төлдерінің атауы;

үй жануарларды күтуіне қатысты кейбір мамандардың атауларымен әрекеттері;

8) "Жабайы аңдар мен құстар" (12 сағат):

жабайы аңдар мен құстардың атаулары, мекендері, мезгілдегі жүріс-тұрыстары, ұшып кететін және қыстайтын құстар;

қыстайтын құстарға қамқорлық;

жабайы аңдардың төлдері, жәндіктер;

9) "Отбасы" (5 сағат):

отбасы мүшелері, туыстық байланыс;

отбасы мүшелерінің міндеттері;

отбасындағы кеш, демалыс күні, балалардың отбасына көмегі;

10) "Дүкен мен базар" (4 сағат):

дүкендердің түрлері;

азық-түлік және өнеркәсіп тауарлары;

сауда-саттыққа қатысты мамандықтар. Тақырыпқа байланысты диалог құрастыру.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

18. Ескерту: "Дыбыс айту. Жеке және шағын топтық логопедиялық сабақтар" 18-ші бөлімдеріндегі оқу сағаттарының санын сөйлеу тілінің ауыр бұзылыстары бар балалардың сөйлеу тілінің әртүрлі ерекшеліктеріне қарай логопед өзгертуі мүмкін.

19. "Дыбыс айту. Жеке және шағын топтық логопедиялық сабақ" - 528 сағат:

1) барлық оқушыларды тексеру (32 сағат). Артикуляциялық аппараттың қимылын және құрылым ерекшелігін анықтау;

2) оқушылардың сөйлеу тілінің жеке бұзылыстарын түзету (1 жыл ішінде) - 496 сағат:

өтілген дыбыстарды қайталау. С, з, ц, ж, ш, ч, щ, л, р, ң дыбыстарын дұрыс айту және ажырату;

дыбысты айту және ажырату;

буындық құрамы әр түрлі сөздердің және сөйлемдердің айтылуы;

сөйлеу тілінің анықтылығы, екпіндігі және жатықтығы;

оқуы мен жазуы; сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымы, сөздігі;

дыбысты дұрыс және анық айту үшін, артикуляциялық аппараттың қимыл-қозғалысын дамыту;

артикуляциялық аппаратының құрылымы немесе қимылындағы бұзылыстары бар оқушылар мен жаңадан түскен оқушылардың дыбыс айтуының жетіспеушіліктерін түзету (жеке оқу және жалпы жоспарына сәйкес);

дыбыстық-буындық құрылымы қиын сөздерді және сөйлемдерді айтылуын игерудегі жеке қиыншылықтарды түзету (2-3 дауыссыздардың қатар келгеніндегі, буындық құрамы әр түрлі 3-4 буыннан тұратын және т.б.);

жеке қиыншылықтарын талдау мен жинақтауда, сөйлеу тілінің дыбыстық құрылымында, дисграфия мен дислексияның пайда болуының алғышартын түзету;

сөздік және тілдің грамматикалық қатарын игерудегі жеке қиыншылықтарды жеңу.

20. "Тіл дамыту". Әңгімелесу тақырыптары мен мазмұны:

1) "Біздің мектеп және сынып" (3 сағ): мектептегі мамандық иелері, сынып, сыныптың бөлімдері, мектеп ғимараты, оқушылардың тәртіп ережесі;

2) "Адам. оның киімі және аяқ киімі" (4 сағ): дене мүшелерінің, бастың бет бөліктерінің атауларымен сөздікті молайту, сезім мүшелерінің атауларын атау және олардың қызметін түсіну, гигиена құралдары және оларды пайдалану, киім мен аяқ киімнің атауларымен сөз қорын жетілдіру, тақырып бойынша жалпылау сөздермен сөздікті кеңейту: киім мен аяқ киімді күту;

3) "Өсімдіктер және олардың топтары" (6 сағ): "жемістер", "көкөністер", "жидектер" тақырыптары бойынша, өсімдіктердің негізгі топтары жайлы түсініктермен, өсімдіктердің көбею тәсілдері жайлы түсінікпен, тұқым түрлері, өсімдіктерді қорғау, өсіп-өну орындары жайлы білімдерінің практикалық деңгейлерін кеңейту және айқындау; сипаттау, салыстыру жаттығулары, мағыналық тақырыптар бойынша сөздікті толықтыру, адамдардың бақша мен бақтағы еңбегін білдіретін сөздермен сөздікті молайту;

4) "Табиғаттағы маусымдық өзгерістер" (14 сағ): өлі және тірі табиғаттағы маусымдық өзгерістер, егін, көкөністер мен жемістер, дала жұмыстары, бақша мен бақтағы жұмыстар, қыстағы ойындар, көктемдегі алғашқы гүлдер, гүлдік өсімдіктер мен жеміс ағаштарының гүлдеуі, егіншінің еңбегі жайлы білімін кеңейту, егін өнімдері жайлы білімін қалыптастыру, ауыл шаруашылық машиналарымен жерді өңдеу,

жаздағы ауа райы, балалар демалысы, жәндіктер жайлы көріністерін қалыптастыру, жануарлардың топтары жайлы да, жәндіктердің зияны мен пайдасы, жәндіктердің дене бөлшектері;

5) "Біздің Отан" (8 сағ): ел, мемлекеттік рәміздер, астана, менің туған қалам (ауыл), біздің еліміздің қалалары, қала және ауыл, Қазақстанның табиғат аймақтары, мемлекеттік мейрамдар. Меншікті зат есімдерімен сөз қорын молайту;

6) "Үй жануарлары мен құстар" (4 сағ): оқушылардың білімдерін үй жануарлары мен құстардың атауларымен тереңдету, үй жануарларының мекені, адамға пайдасы, үй жануарларын күтуге байланысты мамандықтар жайлы біліміндер тереңдету;

7) "Жабайы аңдар мен құстар" (8 сағ): жануарлардың топтары, жабайы аңдардың түрлері жайлы білімін кеңейту, жергілікті жануарлардың кейбір түрлерінің атауларын енгізу, әр түрлі жануарлардың сыртқы түріндегі ерекшеліктері, әр түрлі жыл маусымдарындағы тұрмыс қалпы және қоректенуі, жануарларды қорғау, қыстап қалатын құстардың аттары, мүшелері, жем салатын ыдыс;

8) "Көлік" (4 сағ): негізгі қала көліктерінің түрлері жайлы білім қалыптастыру, қала аралық көліктерінің түрлері және мамандықтары жайлы түсінігін енгізу, көліктермен байланысты, жол жүру ережесі;

9) "Менің үйім" (4 сағ): туған қаласы немесе ауылы жайлы білімін кеңейту, ауыл және қала үйлерінің айырмашылығы, үйдегі бөлмелердің орналасуы және аттары, тұрмыстық құралдар жайлы білімін жетілдіру, "жиһаз", "үй мекен-жайы" тақырыбы бойынша сөздікті молайту;

10) "Мен және менің туыстарым" (6 сағ): отбасы мүшелерінің аты және тегі жайлы білімін нақтылау және кеңейту, ата-аналарының жұмыс орындары, отбасындағы еңбек және демалыс, кіші және үлкен жастағы отбасы мүшелеріндегі қарым-қатынасы, мектеп ұжымы, достық және өзара көмек жайлы түсінік қалыптастыру, әңгімелеп айтатын мәтіннің мазмұнын талдау;

11) "Еңбек және мамандық" (5 сағ): балалардың құрылыс және құрылыстағы мамандықтар жайлы білімін анықтау, толықтыру, құрылыс жұмыстарының түрлерінде машиналарды қолдану, өнер-кәсіптік мамандықтар жайлы алғаш білімдерін қалыптастыру, киім өндіру үрдісі жайлы түсініктерін қалыптастыру, лексикалық мағынасын анықтау және кеңейту, медициналық мекемелермен байланысты емдеу мамандықтары және мекемелері жайлы түсініктерін кеңейту, балалар жарاقاتынан сақтандыру жайлы әңгімелеу, бірінші медициналық көмек көрсету.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

21. Ескерту: "Дыбыс айту. Жеке және шағын топтық логопедиялық сабақтар" 20-ші бөлімдеріндегі оқу сағаттарының санын сөйлеу тілінің ауыр бұзылыстары бар балалардың сөйлеу тілінің әртүрлі ерекшеліктеріне қарай логопед өзгертуі мүмкін.

22. "Дыбыс айту. Жеке және шағын топтық логопедиялық сабақ"- 374 сағат:

1) оқушыларды тексеру (22 сағат);

2) оқушылардың сөйлеу тіліндегі жеке бұзылыстарды жеңу (1 жыл ішінде) – 352 сағат:

артикуляциялық аппараттың құрылысында немесе қимылында бұзылыстары бар оқушыларда дыбыс айту кемшіліктерін түзету (1 сыныпта және дайындық сыныптарында басталған жұмыстың жалғасы);

жаңадан түскен оқушылардың дыбыс айту кемшіліктерін түзету. Дыбысты дұрыс айтуын машықтандыру және дыбыстарды талдау;

буындық құрамы күрделі сөздерді айтуға байланысты қиындықтарды түзеу;

жаңадан түскен сөйлеу тілі өте күрделі бұзылған балалардың жазу мен оқудағы жеке ауытқуларын түзету;

сөйлеу тілінің грамматикалық жағын және сөздікті игерудегі жеке қиыншылықтарды түзеу.

23. "Дыбыс айту. Топтық логопедиялық сабақтар".

1) дауысты дыбыстарды және жұп дауыссыз дыбыстарды дұрыс, нақты айтуын бекіту [п], [б], [т], [д], [к], [г], [ф], [в], [ң], [н], [с], [з] – 12 сағат;

2) қатаң және ұяң дыбыстарды саралау, қиындығы жағынан түсінікті сөздерден қатаң және ұяң дыбыстарды белгілеу және естудегі айырмашылықтар – 6 сағат;

3) үндестік заңына сәйкес, дауыстылардан кейінгі дауыссыз дыбыстарды дұрыс айту (бар-бер);

4) дыбыстарды қайталау [ж] – [ш]; [ч], [щ], [ц], [л], [р] – 21 сағат;

5) дыбыстарды ажырату:

[ш] – [ж] – [с] – [з] – 3 сағат;

[щ] – [ч] – [т'], [ц] – [ш] – [ч], [ш] – [ч] – [с'] – [с], [ц], [с'] – [с] – [ц], [р] – [л] – 18 сағат;

6) ұяң және қатаң дауыссыз дыбыстарды дұрыс айту, ажырату, талдау – 8 сағат.

24. "Тіл дамыту". Әңгімелесу тақырыптары мен мазмұны:

1) "Табиғаттағы маусымдық өзгерістер" (18 сағат):

маусымдар жайлы білімін жетілдіру, табиғаттағы маусымдық өзгерістерді тәжірибелік бақылау;

табиғат көріністерінің арасындағы өзара байланыс орналастыру жаттығулары, белгілерін салыстыру, өлі табиғат мүшелерінің және көріністерінің арасындағы байланыс орналастыру жаттығулары, табиғат денелері және құбылыстары жайлы білімі мен түсініктері, ұжымдық бейнелеуді құрастыру жаттығулары;

көктем мен жаздың белгілерін ажырату;

2) "Өсімдік және адам" (17 сағат):

негізгі өсімдік топтарына тән белгілері, өсімдік өмірінің жағдайы, өсімдіктердің көбею мүшелері және тәсілдері, тұқымның жетілуі, дәнді егістер жайлы түсініктер, дәнді егістерді жинау, дән және ұн сақтау;

мақташылық жайлы түсініктерін қалыптастыру, мақта иіретін өнеркәсіп жайлы түсініктер;

диқаншының еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу, жеміс пен көкөніс жайлы білім, "жүзім шаруашылығы", "бағбаншылық" туралы түсініктер енгізу;

3) "Біздің Отан" (15 сағат):

Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері туралы білімі;

туған жерінің бедері жайлы түсініктерін қалыптастыру, меншікті зат есімдер сөздігін кеңейту, географиялық картамен тәжірибелік танысу;

мемлекеттікті дамыту жайлы қарапайым тарихи мәлімет, Астана - елдің мәдени және әкімшілік орталығы, Алматы – республикамыздың ғылыми және мәдени ошағы ретінде түсініктерін қалыптастыру, Отанның табиғи байлықтары жайлы білімін кеңейту;

4) "Жануарлар және адам" (16 сағат):

мал шаруашылығы жайлы түсініктерін қалыптастыру, мал шаруашылығына байланысты сөздігін кеңейту;

жыл құстарының аттарын белсендіру, құстардың ұшып келуі, ұя салу, ұялардың түрлері;

қоршаған орта жағдайларына бейімделген жануарлар жайлы түсініктерін қалыптастыру, тұратын ортасы жайлы түсініктер, маусымдық өзгерістерге бейімделген жануарлар жайлы түсініктерді толықтыру және нақтылау, жануарлар тобы жайлы түсінік, қыстайтын құстардың аттарымен сөздігін кеңейту, кейбір түрлердің өмір салтымен танысу, жануарлар, жануар тобының сыртқы көрінісі жайлы білімі;

Қазақстан Республикасының қорықтары жайлы түсінік енгізу, "Қызыл кітап", қоршаған ортаны қорғау жайлы әңгімелеу, балықтардың көбеюі, қос мекенділер, бауырымен жорғалаушылар, балық аулаушылық жайлы түсінік, жануарлардың ұрпағына қамқоршылық;

5) "Мемлекеттік мейрамдары" (12 сағат):

Қазақстан Республикасының мемлекеттік мейрамдары жайлы түсініктер қалыптастыру;

өлеңмен жазылған мәтінді жаттау, әйелдің отбасындағы және өнер-кәсіптегі еңбегі, құтықтауды құру;

ғарышты игеру тарихы туралы қарапайым білім мен түсініктер беру;

Қазақстан Республикасының халқы, көп ұлттылық құрамы, Қазақстан халық достастығы жайлы түсініктер қалыптастыру;

әскер елдің қорғанышы ретінде қарапайым түсініктерін қалыптастыру;

6) "Мен және менің айналам" (10 сағат):

мектеппен байланысты мамандықтар, оның мекен-жайы, мектеп жайлы білімін толықтыру, мектеп жанында орналасқан мекемелердің аты, жердің жоспары жайлы түсінік;

оқушының тәртіп сақтау ережелері, достық, ұжым және өзара көмек жайлы әңгіме, қоғам жайлы түсінік және тәртіп сақтау;

дене құрылысы жайлы білім, гигиена ережелері, салауатты өмір салты жайлы;

кәсіптік бейімделу туралы алғашқы білім, іс қағаздарды құрастыру жаттығулары (арыз, хабарландыру, өтініш);

7) "Еңбек бақыт әкеледі" (14 сағат):

оқудың пайдасы жайлы әңгіме, өнеркәсіп тауарларын өндіру процесі туралы қарапайым түсініктерін қалыптастыру;

үлкендердің еңбегін құрметтеу туралы әңгіме;

қалалық және қала аралық көліктердің айырмашылықтары, қимылдау тәсілдері бойынша көлік түрлері, көлікке байланысты мамандық сөздігін кеңейту.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

25. Ескерту: "Дыбыс айту. Жеке және шағын топтық логопедиялық сабақтар" 23-ші бөлімдеріндегі оқу сағаттарының санын сөйлеу тілінің ауыр бұзылыстары бар балалардың сөйлеу тілінің әртүрлі ерекшеліктеріне қарай логопед өзгертуі мүмкін.

26. "Дыбыс айту. Жеке және шағын топтық логопедиялық сабақтар"- 374 сағат:

1) оқушыларды тексеру – (22сағат);

2) оқушылардың сөйлеу тіліндегі жеке бұзылыстардың алдын алу (1 жыл ішінде) - 352 сағат:

қимылдары немесе артикуляциялық аппаратының құрылымы (дизартрия, ринолалия) бұзылған оқушылардың сөйлеу моторикасын дамыту және дыбыс айту бұзылыстарын түзету;

жаңадан келген оқушылардың дыбыс айту кемшіліктерін түзету. Буындық құрамы күрделі сөздерді айтуындағы қиындықтардың алдын алу;

сөйлеу тілі аса күрделі бұзылған оқушылардың жазу мен оқудағы жеке ауытқушылықтарын жою;

сөйлеу тілінің грамматикалық құрылысын және сөздік қорын меңгерудегі жеке қиындықтардың алдын алу.

27. "Дыбыс айту. Топтық логопедиялық сабақтар":

1) тіл дыбыстары (дауысты, дауыссыз, қатаң, ұяң дауыссыз дыбыстар) – 2 сағат;

2) үнді дыбыстар (н), ң, (м), (л), оларды ажырату – 2 сағат;

3) түзетуді қажет етпейтін жұп дауыссыздар (п-б, д-т, қ-ғ, в-ф) – 2 сағат;

4) дауыссыз (қ-ғ-х) – 1 сағат;

5) түзетуді қажет ететін жұп дауыссыздар (с-з) – 2 сағат, (ж-ш) – 2 сағат;

6) дыбыстарды ажырату: ш] – [с], [ж] –[з], [с] – [з] – [ц], [ш] – [ч], [ш] – [щ] – [ч], [щ] – [ч] – [ж] – [з], [ц], [с'] – [с]– [ц], [р] – [л] – 19 сағат;

7) үндестік заңына байланысты дыбыстардың жуан және жіңішке айтылуы – 4 сағат

28. "Тіл дамыту". Әңгімелесу тақырыптары мен мазмұны:

1) "Табиғаттағы мезгілдік өзгерістер" (15 сағат):

маусымдық өзгерістердің сипаттамасы, жазда гүлдейтін өсімдіктердің және саңырауқұлақтардың атауы;

өсімдіктер мен жануарлар әлеміндегі өзгерістерді салыстыру, сипаттаманы жазу, жыл мезгілдері, мұз, су тасқыны туралы халық ырымдары, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, сюжетті суреттердің бейнеленуін құрастыру немесе мазмұндау;

жаздық суғару жұмыстары;

2) "Менің Қазақстаным" (15 сағат):

елі, мемлекеттік рәміздері, астанасы туралы білімі, табиғат аймақтары, аудандар мен Республиканың аудан орталықтары туралы білімдерін қалыптастыру;

сөздік қорын кеңейту (қалалардың, ҚР-ның ірі географиялық нысандары мен туған өлкесінің атаулары);

туған өлкесінің тарихы туралы қарапайым түсініктерін қалыптастыру;

атақты тарихи тұлғалардың есімдерімен таныстыру;

қазақ халқының ұрпақтан ұрпаққа қалған мұралары, әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрлері туралы түсініктерін қалыптастыру;

3) "Еңбек және мамандық" (10 сағат):

өнеркәсіп түрлері туралы білімдері;

Қазақстан Республикасында белгіленген мамандықтарға арналған мерекелер туралы түсініктеріне кіріспе;

балалардың көлік түрлері туралы түсініктерін толықтыру және анықтау, көліктің маңызы;

оқушылардың ауыл-шаруашылық жұмыстары туралы білімдерін кеңейту, ауылдағы кәсіп атауларымен байланысты сөздік қорын молайту;

мал шаруашылығы және егін шаруашылығы туралы білімдерін қалыптастыру (анықтау және толықтыру);

ғылым мен шаруашылық арасындағы байланыстарды анықтау жаттығулары;

4) "Мемлекеттік мейрамдар" (11 сағат):

мерекелер туралы білімдері, халық және оның бірлігі туралы мақал-мәтелдер мен жұмбақтар, құттықтау қағазына немесе мектеп ертеңгілігіне шақыруға арналған мәтіндерді құрастырудағы жаттығулар;

Қазақстан аумағында тұратын ұлыстардың атауларын оқушылардың сөйлеу тілінде белсендіру, республиканың көп ұлтты құрамы туралы түсініктерін қалыптастыру, ұлт аралық сыйластық жөнінде әңгімелер;

5) "Жануарлар, өсімдіктер және адам" (11 сағат):

жануарлар, атауы, сипаты, сырт әлпеті, өмір сүруі жөнінде білімдерін кеңейту;

сөздік қорын келесі тақырыптар бойынша молайту: қорықтар, жануарларды қорғау, "өмір жағдайы", "тіршілік ортасы" түсініктеріне кіріспе, мәтіндерді құрастыру (

Қазақстан қорықтарындағы сирек және жойылып бара жатқан жануарлардың тіршілік ортасын баяндау);

оқушылардың жыл құстары туралы білімдерін толықтыру, сирек және жоғалып бара жатқан құстардың атауларымен сөздік қорын молайту, қорықтар туралы әңгімелеу ;

б) "Сенің мүмкіндіктерің" (6 сағат):

дене мүшелері мен ағзалар жүйесі, тазалық ережелері туралы білімдерін, салауатты өмір салты туралы түсініктерін қалыптастыру;

кәсіби бағдарлау жөнінде бастапқы білімдерін қалыптастыру.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

29. Ескерту: "Дыбыс айту. Жеке және шағын топтық логопедиялық сабақтар" 26-ші бөлімдеріндегі оқу сағаттарының санын сөйлеу тілінің ауыр бұзылыстары бар балалардың сөйлеу тілінің әртүрлі ерекшеліктеріне қарай логопед өзгертуі мүмкін.

30. "Дыбыс айту. Жеке және шағын топтық логопедиялық сабақтар" - 306 сағат:

1) бұрын меңгерілген дыбыстарды дұрыс айту дағдыларын бекіту және жетілдіру, сөздер, сөз тіркестерін айту дағдыларын қалыптастыруды жалғастыру. Тілдік дағдыларын жетілдіру (36 сағат);

2) өз бетімен жазбаша әңгімелеудің материалында оппозициялық фонемаларды ажырату. Бір фонема ішінде (функционалды әлсіз және күшті қалыпты фонеманы анықтау) нақты дифференциацияны анықтау дағдысын жетілдіру (54 сағат);

3) сөздің құрамын дыбыстық талдау, жинақтау дағдыларын жетілдіру. Морфемді талдау дағдысын дамыту (63 сағат);

4) сөзжасам тәсілдері: жұрнақтардың көмегімен және оларды қолдану арқылы сөзжасам дағдыларын меңгеру. Сөзжасам дағдыларының дифференциациясы (63 сағат) ;

5) лингвистикалық үлгілер (морфемалар, сөздер, грамматикалық құрылымдар) және оларды түрлі көлемдегі мәтінде айқындай алуын қалыптастыру (54 сағат);

6) мәтінді мағыналық бөліктерге (сөйлемдер, абзацтар, шумақтар) бөлу дағдысын жетілдіру (36 сағат).

31. "Тіл дамыту". Әңгімелесу тақырыптары мен мазмұны:

1) "Мәдениет және өнер" (10сағ):

халық ағартушылары, өндіріс пен қазіргі заман мектебінің байланысы туралы білімдерін қалыптастыру және оның пайдасы туралы сұхпаттасу;

оқушылардың жазудың дамуы туралы түсініктерін қалыптастыру, қазіргі және бұрынғы кітап шығару әдісін салыстыру, кітап пен оның пайдасы туралы халық мақалдарын жаттау, еліміздің тарихи өткені туралы білімдерін кеңейту;

әлем архитектура, өнер және мәдениет ескерткіштері туралы түсініктерін қалыптастыру;

2) "Маусымдық өзгерістер" (20сағ):

жыл мезгілдерінің ауысуы, күнтізбе, жаз бен күз белгілерін салыстыру; өсімдіктер өміріндегі мезгілдік өзгерістер, табиғат суреттерін сипаттау, табиғаттың жеке құбылыстары, түрлі жыл мезгілдеріндегі адамдардың еңбегі, қозғалысты режим мен демалыс туралы сұқпаттасу;

3) "Жабайы жануарлар мен қоршаған ортаны қорғау" (22сағ.):

қыстап қалатын және жылы жаққа ұшатын құстардың өмірін салыстыру, құстардың ұшуы туралы түсінігі;

жануарлардың жүріс-тұрысы туралы әңгіме құрастыру, жануарлардың түрі мен олардың мекен ететін ортасының арақатынасы, қорықтар, қоршаған орта туралы білім, адамның табиғатқа тигізетін әсері туралы түсінік;

Қазақстанның табиғи аймақтарының картасы, табиғи аймақтарының климаты, жануарлар мен құстардың орналасуы;

4) "Адам еңбегі" (12 сағ.): балалардың мал шаруашылық, егіншілік, ауылды жердегі және дербес басқарушылық құрылымының жаңа түрінің агрошаруашылық туралы білімдері, тұлғаның қалыптасуындағы рөлі туралы білімі;

5) "Тәуелсіз және еркін ел" (16 сағ.):

Қазақстан Республикасыны құрылу тарихы туралы білімі;

адамның құқығы туралы қарапайым түсініктері;

алыс және жақын шетел туралы түсінігі;

қосымша әдебиеттермен және географиялық картамен жұмыс істей алу дағдысын қалыптастыру;

6) "Біздің мейрамдарымыз" (12 сағ.):

Қазақстанның тәуелсіздігі туралы білімі; қазақ халқының тарихи өткені туралы түсінігі және оның жоңғар басқыншыларымен соғысы, жыл санағы туралы түсінігі;

құттықтау мәтіндерін құрауға жаттығулар;

Отанымыздағы ғарышты зерттеу тарихы жөнінде түсінік беру, ғарыш пен қазақстандық ғарышкерлер туралы әңгімені оқу, жер – ғарыштық дене туралы түсінік беру;

7) "Қоғам. Адам" (10 сағ.): адамның шығу тегі және өсімдіктер мен жануарлардың жалпы эволюциясы туралы қарапайым түсініктерді, алғашқы қауымдық қоғаммен қазіргі қоғам, археология, адамды қалыптастырудағы еңбектің рөлі отбасы қоғамның бір бөлшегі ретінде, сыйласымды туыстық қатынастар мен отбасындағы ұлттық салт-дәстүр туралы түсініктерді қалыптастыру.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

32. "Дыбыс айту" бөлімі бойынша оқушылар.

1) меңгерілген дыбыстар мен дыбыстар тіркестерін естіп ажыратады ([y] – дыбысын [a], [o], [ы], [и], [ә] – дыбыстарынан); па буынын басқа буындардан (ма, мө, қа, ка; са от

за, ща, тя, ша және т.б.) ажырату. Сөз құрамындағы дыбысты ажыратады, сөздердегі соңғы дауыссыз дыбысты атайды (доп), буын тудырушы дауысты дыбысты бас, мал, мол, жол, сан, сән және т.б., сөздегі бірінші дауыссыз дыбысты анықтайды, буынның көлемі бойынша бір, екі, үш буынды сөздерді;

2) 2–3 нұсқаулық әрекеттерді есте сақтайды және орындайды. Ырғақты және дыбыстық құрамы ұқсас және әр түрлі 3 – 4 сөздерді (сақа, тас, бақа, бәкі, шағала, қағаз, лимон, берілген кезектілік бойынша (па-по; қа-жа; ұс-ас-үс; сқа; сты), екпінді буындары бар буындар қатарын есте сақтайды және қайталайды;

3) 2 дауыссыз дыбыстар қатар келген: авт, фта ашық, тұйық, бітеу буындарды, олардың бірлесуін: ту-та-ты; тұ-та-тү, ап-та; сто-ста-сты, дұрыс екпінді әртүрлі буын құрамында бір, екі, үш буыны бар сөздерді нақты және қосып айтады;

4) тура және кері буындарға талдау жүргізу лақ, сан сөздеріне дыбыстық талдау, маса, қала және т.б. дыбыстық – буындық талдау жасау. Сөздегі екпін орнын анықтайды. 2-3 қатардағы дауысты дыбыстардың кезектілігін анықтайды: [ә], [ө]; [ү], [ұ], [у], [ы];

5) сөздерді буындарға бөледі, бір буынды, екі буынды және үш буынды сөздердің буындық сызбасын құрайды;

6) "Дыбыс", "сөз", "дауысты дыбыс", "дауыссыз дыбыс", "жіңішке дыбыс", "жуан дыбыс", "буын" терминдерін меңгерген, дауысты дыбыстардың буын тудырушы рөлі туралы біледі.

33. "Тіл дамыту" бөлімі. Сөйлеу тілінің біліктері мен дағдылары:

1) қаратпа сөйлеу тілінің түрлі формаларын түсінеді (өтініш, бұйрық, нұсқау);

2) өз қалауы мен өтінішін, ересектермен жағымды амандасуды (амандасу, қоштасу) дұрыс жеткізе алады;

3) мұғалімнің, тәрбиешінің, сыныптастарының атын біледі, қоршаған ортада кездесетін әрекеттерді заттарды атайды, қолданылған сөздерді, заттардың бөліктері мен бөлшектерінің мағынасын дұрыс түсінеді;

4) нақты белгілері бойынша ұқсас заттарды ажырата алады. әрекеттің уақытын білдіретін не істеді? не істеген? не істейді? Сұрақтарын дұрыс қолданады;

5) қарапайым жалаң сөйлемдерді құрайды, сұрақтар бойынша (кім? не? не істеді? қайтті?) сөйлемдегі заттар мен қимылдарды білдіретін сөздерді анықтай алады;

6) бекіту немесе қарсылық, керекті заттың болуы немесе болмауы өтініш, білу немесе білмеу, істей алу немесе істей алмауын білдіретін сөйлеудерді қолдану арқылы мұғалімнің сұрақтары бойынша қысқаша диалогтарға қатысады;

7) таныс сөздерден тұратын байланысқан әңгімелеуді түсінеді және оларды сұрақтарға сүйеніп өз бетімен құрайды;

8) бұл не? Қандай? Бұл затпен не істейміз? сұрақтарының көмегімен өзі жақсы танитын заттарды түсі, пішіні, көлемі бойынша сипаттайды;

9) суреттер сериясы (2-3 сурет) бойынша уақыттық кезектілікті анықтайды және мұғалімнің көмегімен олардың мазмұнын жеткізеді, өткен күндерде болған оқиғалар, ауа-райы туралы хабарлайды.

34. Сөзбен жұмыс:

1) кішірейткіш мағынадағы және кеңістікті қатынастағы сөздерді түсінеді және сөйлеу тілінде қолданады;

2) заттың, іс-әрекеттің орнын, бағытын анықтайтын сөздерді түсіну, айту;

3) түсі, көлемі, пішіні, дәмі, қалпы (қызыл, үлкен, домалақ, тәтті, таза) және уақыттық қатынасы бойынша заттарды атайды;

4) жеке және нұсқаулық есімдіктерді дұрыс қолданады (мен, сен, ол, бұл, сол).

35. Сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымы:

1) етістіктерді уақыттық түріне қарай және зат есімдерді жанды және жансыз түріне қарай ажырата алады, қолданады. Етістікті есімдікпен және зат есіммен тіркестіре алады;

2) қозғалыстың бағытын, заттың орналасуын білдіретін, қайда? Сұрағына жауап беретін кеңістікті қатынасты айқындайды, әрекеттің белгілерін атайды;

3) қайда? Сұрағына жауап беретін заттың орнын анықтайды.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

36. "Дыбыс айту" бөлімі бойынша оқушылар:

1) дауысты дыбыстар қатарын, дыбыстар мен буындар тіркесін (уиу у..., уиуа у аиу), ашық, тұйық, бітеу буындар мен дауыссыз дыбыстармен топталған буындар қатарын (па-па-па-ап; пә-әп-пә, сас-сәс-сұс; прө-прұ-про; пра-кра-тра; са-се-сә; ле-лә-лі-ли; иле-пли-пло; стра-стры-стре; бра-бро-бру-бры; бра-бра-пра-пра), оппозициялы дыбыстары бар түрлі буындардың бірлесуін (са-са-за, бра-бра-пра> жа-ша-жа-ша; ча-ща-тя), екпінді және екпінсіз буындардың алмасуын (жаттығу жақсы меңгерілген тілдік материалды жоғары темпте айту арқылы жүзеге асады): дыбыстардың алмасуынсыз (тататататата..., тата-татата-тата-татата; та-татата-та-татата-та), дауысты және дауыссыз дыбыстардың алмасуымен (татотутатоту..., ту-татоту..., ша-саса-ша-саса..., таданатаданатадана), [J'] (та-тя-ту, те-тұ-тә) дыбысымен бірлесуін дыбыстайды;

2) 3-4 буыннан тұратын буындар қатарын қабылдау кезектілігі бойынша қайталайды;

3) екі буынды, үш буынды сөздердің, берілген типтерден құралған (қасық, қант, орманшы, өшіргіш) жеке төртбуынды сөздерді екпінін сақтай отырып дұрыс анық дыбыстайды (құрылысшылар);

4) сөздердің формасын өзгерткенде жалғауларды анық дыбыстайды;

5) үш дауыссыз дыбыстар қатарласқан буындарды біріктіріп, дұрыс дыбыстайды;

6) оппозициялық дыбыстары бар сөздерді дұрыс дыбыстайды;

7) екі буынды және үш буынды сөздердегі екпінді буынды дұрыс анықтайды;

8) екпінді буыны айқындалған сөздердің сызбасын дұрыс құрайды, үш дауыссыз дыбыстар қатар келеген сөздердің дыбыстарын дұрыс айқындайды (жұмыртқа);

9) дыбыстық-буындық күрделілігін меңгерген сөздерді қолданған сөйлемдерді құрайды және дұрыс дыбыстайды;

10) ритмі сақталған сөздер мен меңгерген дыбыстары бар тақпақтарды жаттайды.

37. "Тіл дамыту" бөлімі. Сөйлеу тілінің біліктері мен дағдылары:

1) кім? Не? Не істеп жатыр? қайда? Кімге? Қанша? Сұрақтарын қоя алады, сабақ тақырыбы бойынша не? Қайда? Қалай? Сұрақтарын қолдану арқылы оқу диалогын құрай алады және оған қатысады;

2) сөйлеу тілінде хабарлы, сұраулы, лепті сөйлемдерді қолданады және ажыратады;

3) уақыты бейнеленген қарапайым және күрделі сөйлемдерді қолдану. Өзіндік сөйлеу тілінде жеке есімдіктерді қолданады (1, 2 және 3 жақ) және сұраулы сөйлемдерді құрайды, қолданады:

өткен, осы, келер шақ етістерінің сұрақтарымен;

мәтіннің мазмұнына қойылатын сын есімнің сұрақтарымен;

4) 3–4 сериялы сурет бойынша оқиғаның уақыттық кезектілігін орната алады және оны 3-5 сөйлемнен тұратын хабарлы мәтіннің мазмұнына жеткізе алады;

5) сюжетті суретке сүйене отырып 2–3 сөйлемнен тұратын хабарлы мәтінді құрастыра алады;

6) оқу жұмысындағы өзінің жетістіктері мен кемшіліктері, киім мен оқу құралдарының қалпы туралы хабарлайды;

7) тірек сұрақтар арқылы 8–10 (15сөзге дейін) сөзден мағыналы мәтінді ауызша айтып береді.

38. Сөзбен жұмыс:

1) сөйлеу тілінде бұйрық беруді білдіретін сөздерді түсінеді және қолданады, балалар күнделікті өмірде, сабақта, қоршаған ортамен танысу кезіндегі қолданылатын сөздер – заттардың атауы, іс-әрекеті, заттың сыны, іс-әрекеттің уақыты болу керек;

2) сөздердің жалпылама мағыналарын, әр түрлі мағынада қолданылатын бір сөздерді түсінеді (тіс щеткесі, аяқ киім щеткесі, киім щеткесі; жинау — киімді, асықты, үйді);

3) кішірейткіш сөздерді түсінеді және дұрыс қолданады (зат есімдер –ше, -ша, -шік, -қай жұрнақтары арқылы); жұмыстың түріне байланысты тұлғаларды атау (зат есімдер –шы, -ші, -гер жалғаулары арқылы) қозғалыс, заттың түсі бойынша, көлемі бойынша, дәмі бойынша, салмағы бойынша, сапасы бойынша (қатты – жұмсақ); іс-әрекетін (тез, күлімсіреп); іс-әрекеттің уақытын (таңертең, кешке, бүгін); заттардың бөлшектерін атайды және анықтайды, сонымен қоса заттарды топтастырып айтады.

39. Сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымын қалыптастыру:

1) сұрақ арқылы сөйлемнің грамматикалық негізін айқындай алады. Өз бетімен зат есіммен етістіктің жеке түрімен көпше түрін құрастыру;

2) зат есіммен етістіктің жекеше және көпше түрінің формаларын, етістікті сөз тіркес + табыс септігіндегі зат есім (тірі және тірі емес), грамматикалық негіздегі сөйлемді ажырату мен келісумен сөйлем құрайды. Жайылма сөйлемдерді анықтауышпен (қандай? Қай?), толықтауышпен (кіммен? немен? не?), пысықтауышпен (қайда? қайдан? қалай?) анықтайды;

3) сөздік қорын молайту мақсатында жағдаяттан етістік пен үстеуді айқындайды;

4) не істейді? Қалай? деген сұрақтарға жауап бере алады, кім? не? деген сұрақты түсінеді, не істеп жатыр? Қалай? деген сұрақтарға жауап береді. Кімді? Нені? деген сұраққа жауап бере алады;

5) зат ісімнің (ілік, барыс, табыс) септіктерін меңгереді. Сөз тіркестерін қолданып, сөйлем құрайды бастауыш+ толықтауыш+ баяндауыш;

6) зат есімдерді грамматикалық категориялар бойынша сан есіммен есімдікпен топтастырады;

7) өткен шақтағы етістікті зат есіммен сәйкестендіреді, етістік + табыс септігіндегі зат есім;

8) бастауыш рөліндегі есімдігі бар сөйлемді сәйкестендіру, зат есімдегі табыс септігінің түрін меңгереді;

9) жайылма сөйлемдерден зат есіммен сын есімдерді тауып, бөліп айтады;

10) осы, өткен және келер шақтағы көпше жіне жеке түрдегі жіктік жалғауының 2 түріндегі есімдікті дұрыс қолданады.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

40. "Дыбыс айту" бөлімі бойынша оқушылар:

1) дыбыстар мен буындардың түрлі тіркестерін дыбыстау: дауысты дыбыстар (аиуаиуаиу..., әуәмәніүкіс), дауыссыз дыбыстар (мә-ме-мі-ме, тіл-піл –ніл, мя-ня-вя-ря), жуан және жіңішке дауыссыз дыбыстары бар буындар тіркесі (ста-стя-ста-стя, та-ат-тя-ать, кра-кря-кла-кля), құрамында [я] дыбысы бар буындар тіркесін айту: ин-пя-пья, пье-пье-пью, пья-вью-ля. Құрамындағы оппозионды дыбыстары бар буындық тіркестерді айту: ша-са-за-жа, шва-жва-зва-сва, саш-шас, ча-ща-тя-ся, сяща-чаща-чача. Буындар қатарын екпінді және екпінсіз ауыстыру арқылы айту (жаттығу жылдам орындалады), дауыссыз және дауысты дыбыстарды алмастыру мен кезектілігін ауыстыру: сасошусасошу..., татянататяна..., әр түрлі екпін арқылы тата, татата, тататата;

2) сөз бен сөйлемді айтудың дағдыларын қалыптастыру:

дұрыс айтылатын дыбыстардан құралатын нақты, қосарланған екпіні бар дыбыстарды айту (үш - бес күрделі дыбыстардан құралу керек);

ашық және жабық буындар (қарлығаш, құмырсқа), буын құрамындағы екі-үш дауыссыздардың қатар келуі (қалампыр, балдырған, сылдырмақ);

3) төрт-бес буындардан құралатын сөздегі, екпінді буынды белгілеу;

4) сөздегі жалғау, жұрнақтарды дұрыс қолдану (оқушылардың, мектептердің). Заттың сынын білдіретін сөздерді нақты, анық айту (сүйкімді, әдемі, ақылды, жаңбырлы күн);

5) математика, әдебиет, тіл және басқа да оқу пәндерімен байланысты күрделі терминдерді меңгереді;

6) дұрыс екіні сақталған берілген күрделі және қарапайым сөздерден құралған жайылма сөйлемдерді анық және қосарлап айтады;

7) сөйлем соңындағы екінді сақтайды және ажыратады.

41. "Тіл дамыту" бөлімі. Сөйлеу тілінің білік пен дағдылары:

1) өзінің тегін, атын, әкесінің атын, жасын, үй мен мектеп мекен жайын біледі;

2) кім? не? және т.б. деген сұрақтарды қоя алады, сұрақтарға толық және қысқа жауап бере алады, қысқа және жауаптың айырмашылығын түсінеді, географиялық объектіні, атақты адамдар мен тарихи тұлғаларды, білдіретін жалқы есімдерді ажыратады және оны сөйлеу тілінде қолданады;

3) ауызша сөйлеу тілінде септік жалғаулардың мағынасын түсініп, қолдану;

4) заттарды сипаттамасы бойынша салыстыра алады, олардың белгелерін анықтай алады, іс-әрекеттің балауын білдіретін (қалай? жақсы, жаман), іс-әрекеттің уақытын (қашан? жазда, кешке), іс-әрекеттің бағытталған орнын (қайда? қайдан?) мөлшер (қанша?) үстеу, зат есім, сан есімдерді қолдана алады;

5) сөздің тура және жанама мағынасын түсінеді;

6) оқиғаның уақытын біледі, өткен және келер шақтағы жағдай мен күнтізбелік мерзім туралы хабарлай алады, сабақтың тақырыбы бойынша әңгімелесе алады, сюжетті суреттегі кейіпкердің диалогын құрай алады, сұхбаттың тақырыбы бойынша сұрақтық жоспары немесе мұғалімнің сұрақтары бойынша өз бетімен сөйлемдер құрай алады;

7) бөлшектенген мәтінмен (мәтінді бірнеше бөліктерге бөлу) жұмыс істей алады. Мәтін бөлігі түсінігін меңгерген. Мәтінге тақырып қоя алады, ауызша әңгімелеудің басы мен жалғасын ауызша қорғай алады, мәтін бөлігінің негізгі бөлігінің ойын көрсете алады;

8) сурет, берілген жағдай бойынша диалог құрай алады, 3–5 сериялы сурет, көмекші сөздер, бөлшектенген мәтін бойынша және мұғалімнің басшылығымен ұжыммен бірге жоспар, мағыналы әңгіме құрастыра алады. Мәтінді ауызша және жазбаша мазмұндай алады;

9) сөйлеу тілінде сын есімнің салыстырмалы түрін қолданады (ақ – ағырақ, қара-қаралау);

10) түрлі контекстте сөздердің қолданылуын түсінеді (бару (қайда?)), жүру (қайда?), жүру (немен?), әңгімелесудің тақырыбымен анықталған антоним мен синонимдер;

11) ұжыммен жұмыстың жоспарын құрастырған, хабарлы мәтінді ауызша және жазбаша түрде өз бетімен құрай алады, сонымен қатар өз өмірінен алған тақырыптарға әңгімелесе алады.

42. Сөзбен жұмыс:

1) атау сөздердің түрлерін дұрыс қолданады. Зат есімнің тек жеке немесе көпше түрін білу (сүт, қаймақ, нан), мамандықты, сапаны білдіретін сөздерді қолдануы: (жұмсақ, қатты, ауыр, жеңіл) мерзімі бойынша (қыстық, жаздық, күздік); заттың түр-түсін салыстырады (көк-көгірек, үлкен-үлкенірек); кішірейтікіш мәнде айту: (көрпе-көрпеше, бала-балақай);

2) заттың іс-қимылын, бағытын, аяқталғанын білдіретін сөздерді пайдаланады (келді, келе жатыр, жақын келді, келіп қалды);

3) мамандықтарды немесе кәсіп иелерін білдіретін сөздерді жасайтын жұрнақтарды дұрыс қолданады (оқытушы, малшы, жүргізуші);

4) түрлі контекстерде сөздерді дұрыс қолдана алады (бару қайда? Немен? кіммен?);

5) түбірі, жұрнағы ортақ және мағынасы бойынша ұқсас сөздерді топтастырады және реттейді;

6) көп мағыналы сөздердің қарапайым жағдайын ажыратады;

7) заттың сипатын білдіретін сөздерді ауыз екі сөйлеу тілінде қолдана алады, керекті сөздерді, грамматикалық жағын дұрыс қалыптасқан мағынасын нақты түсіндіретін сөздерді жылдам таба алады.

43. Сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымын қалыптастыру:

1) сөйлемдегі зат есімнің септік жалғауын, етістіктің уақытын меңгерген. Сөз тіркесінің бағыныңқы және басыңқы бөлігін тәжірибе жүзінде ажырата алады;

2) сөзтіркесін және сөйлеммен байланыстырып сөйлеу тілінде қолданады: етістік + табыс септігіндегі зат есім, етістік + барыс септігіндегі зат есім және кім? Не? Кімді? Нені? Кіммен? Немен? сұрақтары бойынша сөйлем ішіндегі байланысын орнатады;

3) сөйлемде сөз тіркестерін құрайды және қолданады: кеңістікті қатынасты білдіретін зат есім + табыс септігіндегі зат есім, етістік + табыс септігіндегі зат есім;

4) бір уақытта тура және жанама толықтауышы бар сөйлемді құрайды, түсінеді және сөйлеу тілінде қолданады;

5) зат есімі мен сын есімі бар, баяндауышы бар грамматикалық негізделген сөйлем мен сөз тіркесі бар сөйлемдерді құрайды;

6) есімдіктердің түрлерін (саған, маған, мені) өзгерту, сөйлеу тілінде дұрыс қолдану

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

44. "Дыбыс айту" бөлімі бойынша оқушылар:

1) негізгі грамматикалық терминдер: сөйлеу тілі, сөйлем, сөз тіркесі, сөз, буын, екпін, дауысты және дауыссыз дыбыстар, ызың, ысқырық дауыссыз, дыбыстың сөздегі орны, дыбысты әріппен белгілейді;

2) сөйлеу тілі ағымында барлық дыбыстарды нақты айту (сөйлеу аппаратының күрделі органикалық зақымдалуы бар балалардан басқа);

3) дыбыстардың айырмашылығын айтады;

4) сөздердің дыбыстық талдау мен жинақтауды өткізеді;

5) жіңішке акустикалық – акустикалық айырмашылығы бар дыбыстарды дифференциациялау, оларды жазуды дұрыс белгілеу. Сөздегі екпінді дұрыс анықтайды;

6) сөздегі екпін орнын анықтайды;

7) акустикалық – артикуляциялық және оптикалық – кинетикалық ұқсастығы бар дыбыстарды жазуда дұрыс белгілейді.

45. "Тіл дамыту" бөлімі. Сөйлеу тілінің біліктері мен дағдылары:

1) әңгімелесу барысында белсенді түрде жүргізе алады: толық жауап беру, 3-5 сөйлемді сипаттамалық толықтырылған жауап беру, әңгімелесу барысында анықталған кезектілікпен сұрақтар қою: қайда? Неге? Қандай? Кімдігі? Қанша? Қалай? қашан? сонымен қатар жолдасының әңгімелеуін толықтыру және бағалау. Дайын жоспар және сюжетті сурет бойынша ұжыммен бірге сипаттама мәтіндер құрастырады;

2) 3–5 сюжетті суреттер сериясы бойынша және ұжыммен құралған жоспар бойынша хабарлы сөйлемді ауызша және жазбаша құрай алады, мұғалім нұсқауымен бір сурет бойынша немесе жеке эпизодтың өзі құраған жоспарына сүйене отырып қысқаша әңгіме құрайды;

3) мағыналы мәтіндердің ерекшеліктері мен себептерін біледі (мәтіннің тақырыбы мен бөліктері), мәтін бөлігінің немесе толық мәтіннің негізгі ойын белгілейді, мәтін бөлігінің тақырыбын ойлап табады;

4) ұжыммен тірек сөздер және сөйлемдер арқылы әңгіме құрайды, оны ары қаратай жалғастыруымен қоса қате текстті қайта өңдейді, іс-әрекеттің уақытын немесе тұлғаларын өзгертіп мәтінді айтып береді;

5) өзінің жеке бақылауы, көзқарасы бойынша, қосымша әдебиеттердегі мәліметтерді қолдану арқылы әңгіме құрайды, өз бетінше мәтіннің қарапайым жоспарын құрайды;

6) мұғалімнің нұсқауымен өзінің іс-әрекеттері бойынша, қабырға газетіне ескерту жазу, іскерлік (түсініктеме, мәлімхат) қысқа жеке хат жаза алады.

46. Сөзбен жұмыс:

1) сын есімдердің қысқа формаларын жасайды, баяндауыш ретінде, сын есімдердің асыра және салыстырмалы сілтеуде қолданады, -ырақ, -ірек жұрнақтары арқылы күрделі сөздерді жасау (қызылырақ, жасылырақ, дәмдірек), іс-әрекеттің аяқталуын

немесе қайталануын білдіретін етістіктерді қолдануы, толық емес әрекетті білдіретін әртүрлі мәтіндердегі етістіктер (есікті аш, жиналыс аш), жұрнақтар арқылы етістіктер жасайды;

2) табиғат құбылыстарын белгілеуге қатысты антоним және синонимдерді қолданады;

3) сөздердің астарлы және тікелей мағынасын түсінеді;

4) әртүрлі тәсілдер арқылы түбірі бір сөздерді жасау білігі (Кезекші тақтаны сұртті. Біздің сынып мектепте кезекші. Балалар кезек-кезек сабақ айтты).

47. Сөздің грамматикалық құрылымын қалыптастыру:

1) сөйлемдердегі сөздерді бөліп атау, сөйлемдер мен сөз тіркестерін ажыратады;

2) сөз тіркестері мен сөйлемдер құрастырады және қолданады: толықтауыш ретінде зат есім + етістік, зат есім + пысықтауыш ретіндегі етістік, үстеу+етістік;

3) сөйлемнің грамматикалық негізін жасауды және қолдануды біледі;

4) айту мақсаты бойынша сөйлемдерді ажырата біледі (сұраулы, лепті, хабарлы);

5) ауызша сөйлеуінде бірыңғай мүшелерімен сөйлемдер құрастырады және қолданады: бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш;

6) "Зат есім", "Сын есім", "Етістік" грамматикалық түсініктерін меңгерген;

7) үстеулермен құрмалас сөйлемдерді құрастырады және қолданады;

8) сөйлемдегі сөздер арасындағы байланыстарды сақтайды.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

48. "Дыбыс айту" бөлімі бойынша оқушылар:

1) жуан және жіңішке дауысты дыбыстарды, қатаң және ұяң дауыссыздарды, артикуляциясы ұқсас дыбыстарды ажыратады;

2) дыбыстық талдау мен жинақтаудың күрделі түрін жасай алады;

3) сөзжасам мен сөз өзгертуді ажыратады;

4) сөз тасқынында барлық дыбыстарды айта алады (сөйлеу аппаратының ауыр органикалық зақымдануы бар балалардан басқа);

5) жайылма сөйлемдерді, сөз таптары бірдей сөйлемдерді анық және дұрыс айтады;

6) қарым-қатынастың паралингвистикалық және экстралингвистикалық құралдарын қолданады (ым-ишара, жесттер).

49. "Тіл дамыту" бөлімі. Сөйлеу біліктері мен дағдылары:

1) мәтінді бөлімдерге бөледі және өз бетінше жоспар құрастырады;

2) сюжетті және сюжетті суреттер сериясы, берілген басы немесе соңы бойынша әрекеттердің кезектілігін сақтай отырып, шығармашылықпен, өз тарапынан пікірін айтып әңгіме құрастырады және айта біледі;

3) мектептегі өмір тақырыбында, берілген тақырыпқа сөз қоры мен грамматикалық формаларды қолданып әңгіме жүргізе біледі; жолдасының айтқанын толықтырады, болып жатқан жағдайларға, көрген, білгеніне өзінің пікірін білдіреді;

4) тікелей және қосымшаларды қолданып, диалогтар құрастырады;

5) түбірі ұқсас осы, өткен шақ түріндегі етістіктерді салыстырады (тер- теру), сөйлеу тілінде жақсыз берілген етістіктерді қолданады (аяздап тұр);

6) қарапайым және дайын жоспарды ажыратады, күрделі жоспардың бөлімдерін мәтіннің бөлімдерімен сәйкестендіреді;

7) төл сөзбен төлеу сөздерді қолданып сахналауға қатысады, басқа адамның сөйлеу тілін ажыратады.

50. Сөзбен жұмыс:

1) жұрнақтар арқылы зат есімді әр түрлі етіп өзгертуді (етікші, малшы, қойшы, оқушы), жұрнақтар арқылы сын есімдерді жасауды (қызылырақ, көкшіл), сөйлеу тілінде жалпылама зат есімдерді қолданады;

2) ауызша сөйлеу тілінде зат есімдерді (жастар), көпше түрде қолданатын зат есімдерді (су, ұн, дала, тары); атау зат есімдерді (алтын, оқдәрі) кішірейткіш, еркелету мағынасындағы сөздерді (қарағым, ботақан); мамандықты, кәсіп иелерінің атауын білдіретін жұрнақтарды қолданады;

3) сөздерді морфологиялық белгілері, сөз түбірі, бойынша іріктеп топтастырады.

51. Сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымын қалыптастыру:

1) етістіктің жеке және көптік түрін құрады: оларға сұрақ қойып, сөйлемді дұрыс құрастырады;

2) табыс септігіндегі зат есім + етістік сөз тіркесін жасайды (жанды және жансыз), сын есім + зат есім (қиысу); заттың, іс-әрекеттің сынын, уақытын, себебін білдіретін антоним сөздерді (қандай?жақсы, жаман), көрнекілікке сүйене отырып сын есімдерге антоним сөздерді іріктейді;

3) қыстырма сөздер мен сөйлемдерді қолданады;

4) сөздің бірыңғай мүшелерімен синтаксистік құрылымдар қолданады;

5) жақсыз сөйлем туралы түсінігі бар.

52. Пәндік нәтижелер:

1) Фонематикалық түсініктерін (қабылдау, талдау, жинақтау) жетілдіру негізінде сөздің дыбыстық құрамы туралы толық түсініктерін қалыптастыра;

2) дыбыс айтуы мінсіз байланыстырып сөйлеу тілін қалыптастыра;

3) оқуға қатынас (коммуникативті) дайындығын дамыта, жетілдіре: мұғалім-логопедті зейін қойып тыңдай;

4) өз әрекеттерін оның нұсқауларына сәйкес орындай;

5) ауызша түрде қойылған оқу міндеттерін түсініп, қабылдай;

6) айтылған нұсқау бойынша оқу міндеттерін нақты қабылдау, есте сақтау және орындау мақсатында қатынастың ауызша құралдарын еркін қолдана;

7) берілген тапсырма, нұсқауға сәйкес оқу әрекеттерін мақсатты және дәйектілікпен орындай;

8) мұғалім-логопедтің бағалауына дұрыс орай білдіре;

9) серіктестігінің көзқарасын ескере;

10) айналасындағылармен қарым-қатынасқа түсе білуі тиіс.

53. Тұлғалық нәтижелер:

1) Отанына, халқына және тарихына деген сүйіспеншілігін арттыру, азаматтық көзқарасын, гуманистық және демократиялық құндылықтарын қалыптастыруынан;

2) эстетикалық сұраныстарын, құндылықтары мен сезімдерін қалыптастыруынан;

3) басқа елдің тарихы мен мәдениетіне құрметпен қарауынан;

4) басқа адамдардың сезімін түсініп, оларға жанашырлық пен ізгіниетшілік танытуынан;

5) сауатты, қауіпсіз өмір сүру ұстанымын қалыптастыруынан;

6) шығармашылық еңбекке ынталануынан;

7) рухтық және материалдық құндылықтарға ұқыпты қарауынан көрініс табады.

54. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

1) оқу мақсаты мен міндетін қабылдап, түсінуімен, есте сақтауымен;

2) оқу міндетін жүзеге асыруын жоспарлай білуімен;

3) өз әрекеттерін бақылап, бағалай білуімен, оларды іске асыру кезінде қажетті өзгерістер енгізе білуімен (әр баланың психофизиологиялық дамуының жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып);

4) танымдық және қатынас міндеттерін шешу үшін сөйлеу құралдарын қолдана білуімен;

5) баланың мүмкіндіктеріне қарай ақпаратты қарастырудың әртүрлі тәсілдерін қолдана білуді үйренуімен;

6) баланың мүмкіндіктеріне сай деңгейде таңбалы-символикалық құралдарды, модельдеу әрекеттерін қолдана білуімен;

7) әр баланың психофизиологиялық дамуының жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып логикалық әрекеттерді меңгеруімен;

8) талдау, жинақтау, салыстыру, ұқсастығы мен себеп-салдарын анықтай білумен, белгілі бір ұғым бойынша әңгімелеп берумен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 148-қосымша

Психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-1 сыныптары үшін "Сауат ашу (оқу, жазу)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 148-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес бағдарлама негізінде және психикалық дамуы тежелген балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Сауат ашу кезеңі қазақ тілінің грамматикасына және әдебиет туралы білім жүйесіне кіріспе болып табылады. Психикалық дамуы тежелген оқушылардың оқу және жазу дағдыларын қалыптастыруға дайындау, қарапайым грамматикалық ұғымдармен таныстыруға даярлау, айтатын ойын толық, түсінікті жеткізе білуге, байланыстыра сөйлеуге үйрету, ауызша, жазбаша тілін дамыту, сөздік қорын байыту мақсаттарын жүзеге асыруға бағытталады. Бұл мақсат оқу және жазу сабақтарында ауызша және жазбаша сөйлеудің үйлесімділік ұстанымын ескере отырып оның екі кезеңінің (әліппеге дейінгі кезең, әліппе кезеңі) негізгі міндеттерін шешу арқылы қамтамасыз етіледі:

1) әліппеге дейінгі кезеңнің міндеттері: психикалық дамуы тежелген балалардың өмірінде жаңа пайда болған жетекші әрекет – оқу әрекетіне бейімдеуге дайындау, тұрақты зейіні мен жадын, ойлау мен қызығушылығын тәрбиелеу, баланың тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру, оқуға және жазуға дайындау, сөздік қорын кеңейту, байланыстыра сөйлеуге дайындау;

2) әліппе кезеңінің міндеттері: психикалық дамуы тежелген балалардың қазақ әліпбиіндегі әріптермен (баспа және жазба түрі, бас әріп және кіші әріп) таныстыру, әріптен буын, буыннан сөз, сөзден сөйлем құрап оқуға және жазуға дағдыландыру, байланыстыра сөйлеу тілін дамыту, сөздік қорын кеңейту және белсендіру, оқу дағдысы мен жазу икемділігін қалыптастыру.

3. Пәннің мазмұнын меңгеру үшін аптасына 7 сағаттан оқытылады (барлығы – 231 сағат). Жалпы сағат саны кезеңдер бойынша төмендегіше бөлінеді:

1) әліппеге дейінгі кезең – 56 сағат;

2) әліппе кезеңі – 175 сағат.

4. Пәнді оқыту үрдісінде пәнаралық байланыстар жүзеге асырылады:

1) дүниетану пәнімен: психикалық дамуы тежелген балалардың "адам және табиғат" туралы білімдерін толықтыру, табиғат құбылыстарымен адам, өсімдік, жан-жануарлар арасындағы байланыс пен тәуелділікті таныстыра отырып, оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, топсеруен кезінде, табиғатты бақылау барысында алған білімдерін, бақылағандарын оқушылардың сөздік қорын байыту, ауызша жазбаша тілін дамыту мақсатында пайдалану;

2) музыка пәнімен: психикалық дамуы тежелген балаларғаертегі, аңыздар оқу барысында мазмұнына сәйкес музыкалық шығармалар тыңдау, оқушылардың тілін жаттықтыру, дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету мақсатында балалар әндер тыңдату;

3) бейнелеу өнері пәнімен: сурет бойынша психикалық дамуы тежелген оқушылардың сөйлеу тілін дамыту, сурет салғызу, бояту жұмыстары арқылы қаламды, қарындашты дұрыс ұстауға үйрету, қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту, эстетикалық тәрбие беру;

4) еңбекке баулу пәнімен: еңбек тақырыбына байланысты шығармалар оқу барысында психикалық дамуы тежелген оқушыларды еңбексүйгіштікке баулу, адамдардың еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу, ермексазбен, табиғи материалдармен жұмыс жасау, қағаздарды қию, безендіру арқылы қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту;

5) дене шынықтыру пәнімен: психикалық дамуы тежелген оқушыларды партада дұрыс отыру; дене бітімінің дұрыс дамуы үшін жаттығулар жасау; сабақта сергіту сәтін өткізу.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

5. Әліппеге дейінгі кезең (56 сағат):

1) тыңдалым. Психикалық дамуы тежелген оқушылардың ауызша сөйлеуде сөйлеушіні немесе мұғалімді (сыныптастарын) аяғына дейін тыңдай білуі. Тыңдау барысында ақпаратты дұрыс қабылдау, ондағы негізгі ойды түсіну, тиісті жауап қайтаруы;

2) айтылым. Психикалық дамуы тежелген оқушылардың сөйлеу кезінде сөздерді, дыбыстарды анық, дұрыс айтуы. Сөздердің мағынасын дұрыс түсініп, орынды қолдануы. Тілдік қарым-қатынасқа, диалогқа қатыса білу, сөйлеу барысында айтатын ойының мақсатына және жағдаятқа сәйкес тілдік құралдарды тиімді таңдауы. Оқу міндетіне (суреттеу, баяндау) сәйкес монологтік (ауызша) сөйлеуді меңгеру, өзі жайында, ата-анасы, үй-іші жайлы, достары туралы айтып бере алу. Мектептегі және күнделікті өмірдегі түрлі жағдаяттарға сәйкес сөйлеу мәдениеті (сәлемдесу, қоштасу, кешірім сұрау) нормалары мен орфоэпиялық нормалар туралы түсінік қалыптастыру. Дауыс ырғағын дұрыс қою. Айтылуы ұқсас л – р, н – ң, с – з, с – ш, ж – ш, п – б дыбыстарын дұрыс айтуға дағдыландыру: жаңылтпаштар, жұмбақтар, санамақтар жаттату;

3) оқылым. Психикалық дамуы тежелген оқушылардың сөйлеу, сөйлем және сөз туралы алғашқы түсініктері. Сөйлеудің сөйлемнен, сөйлемнің сөздерден, сөздің буындардан құралатындығын графикалық сызба арқылы ұғындыру және оқу. Графикалық сызбалар бойынша сөйлемдер құрастырып оқу;

4) буын туралы алғашқы түсінік. Психикалық дамуы тежелген оқушылардың сөзді буынға бөлуі, сөздегі буын санын, буын түрлерін анықтауы. Графикалық сызбалар түріндегі буындардан сөз құрап оқу;

5) дыбыс және әріп туралы алғашқы түсінік. Психикалық дамуы тежелген оқушыларға буынның дыбыстардан (әріптерден) құралатындығын графикалық сызба арқылы ұғындыру. Дыбыстардың дауысты және дауыссыз түрлері болатыны: ауыз қуысында ауаның кедергісіз, еркін шығуынан жасалатын дыбыстардың дауысты деп аталатыны немесе ауыз қуысындағы сөйлеу мүшелерінің қатысуымен жасалатын дыбыстардың дауыссыз деп аталатыны туралы алғашқы түсінік қалыптастыру. Дыбыс шығаруда сөйлеу мүшелерінің әрекеті, дыбыстардың артикуляциясы: дыбыстау кезінде дауысты және дауыссыз дыбыстарды ажырату. Дауысты дыбыстардың буын жасай алатыны (буындағы дауысты дыбысты ұзағырақ созу);

6) психикалық дамуы тежелген оқушыларға буындық-дыбыстық талдау: сөзді буынға бөлу, буын санын, буын түрін анықтау, сөздегі дыбыс санын, оның дауысты немесе дауыссыз екенін ажырату;

7) жазылым. Психикалық дамуы тежелген оқушыларды жазу жұмысына дайындық жаттығулары: үзік сызықтарды бастыра отырып, түрлі фигуралар, өрнектер, сызықтар (көлбеу, тік, ирек, үзік) салу, үзбей, байланыстыра жазуға дағдыландыру. Санитарлық-гигиеналық талаптарды сақтау (дұрыс отыру, парта бетіне дәптерді дұрыс орналастыру, қаламды дұрыс ұстау ережесі);

8) тіл дамыту. Психикалық дамуы тежелген оқушылардың сөздік қорын байыту: суреттер бойынша кім? не? кімдер? нелер? қандай? қай? не істеді? қайтті? не үшін қажет? т.б. сұрақтарға жауап ала отырып, заттардың атын атату, сапалық қасиеттерін, қимыл, іс-әрекетін, атқаратын қызметін, т.с.с. айтқызу, сөздердің мағынасын түсіндіру, сюжетті суреттер бойынша шағын әңгіме құрату, ертегі айтқызу. Тақпақтар, санамақтар, жаңылтпаштар, жұмбақтар жаттату.

6. Әліппе кезеңі (175 сағат):

1) дыбыс. Әріп. Әріп – дыбыстың таңбасы. Бас әріп және кіші әріп. Қазақ әліпбиіндегі дыбыстармен және әріптермен жеке-жеке таныстыру;

2) дыбыстар мен олардың таңбалары төмендегідей ретпен өтіледі: 1-кезеңде а, р, о, л, ш, с, у, ы, д дыбыстары меңгертіледі. 2-кезеңде т, м, н, ң, ғ, ж, і, ә, ө, қ, к. 3-кезеңе е, б, и, й, г, з, ұ, ү, п дыбыстары оқытылады;

3) дыбыс пен әріпті ажырату. Дыбыстың айтылу ерекшелігі. Дыбыс шығаруда сөйлеу мүшелерінің әрекеті, дыбыстардың артикуляциясы. Дыбыстардың дауысты және дауыссыз түрлері; дауысты және дауыссыз дыбыстарды ажырату: ауыз қуысында ауаның кедергісіз, еркін шығуынан жасалатын дыбыстардың дауысты деп аталатыны немесе ауыз қуысындағы сөйлеу мүшелерінің қатысуымен жасалатын дыбыстардың дауыссыз деп аталатыны. Дауысты дыбыстардың буын жасай алатыны. Дыбыстық талдау;

4) буын. Дыбыстардан буын құрау. Буындардан сөз құрау. Сөзді буынға бөлу. Дыбыстық-буындық талдау;

5) сөз және сөйлем. Сөздің мағынасы (сөздік жұмысы). Сөздерден сөйлем құрау. Сөйлемдерден шағын әңгіме (мәтін) құрау. Сөйлемнің соңына тыныс белгісі (нүкте, леп, сұрақ белгілері) қойылатыны, тыныс белгісі сөйлемнің аяқталғанын білдіретіні, келесі сөйлемнің бас әріптен басталатыны туралы қарапайым түсінік қалыптастыру;

6) оқу. Дауыстап оқу. Буындап оқудан біртіндеп сөзді тұтас, үзбей оқуға көшу. Сөздердің мағынасын есте ұстай отырып сөйлемді дұрыс әрі түсініп оқуға дағдыландыру. Сөйлемдегі айтылатын ойдың сипатына қарай дауыс ырғағын келтіріп, мәнерлеп оқуға машықтандыру. Біртіндеп оқу жылдамдығын арттыру; іштей оқу (алғашқы "көзбен оқу" дағдысын қалыптастыру). Оқу барысында көру арқылы сөзді тұтас қабылдау қабілетін қалыптастырып, "көру аймағын" ұлғайту. Көлемі жағынан шағын мәтінді түсініп оқу және түсінгенін айта білу, сұраққа жауап беру, мәтіннен қажетті сөзді таба білуге дағдыландыру;

7) жазу. Жазуға қойылатын талаптарды меңгерту (денені дұрыс ұстау, дұрыс отыру, дәптерді дұрыс орналастыру, қаламды дұрыс ұстау), саусақтардың ұсақ бұлшық еттерін дамыту; дәптер бетін дұрыс бағдарлау: жұмыс жолы мен үлкен жолды ажырату, жоларалық кеңістікті сақтау, жолдың жоғарғы және төменгі сызығынан шықпау, әріптерді жұмыс жолына дұрыс орналастыру, т.с.с.; әріп элементтерін жазу. Жекелеген элементтерді жазып үйренуден біртіндеп оларды қосып, әріп жазуға, сөздердің ара жігін сақтауға машықтандыру; әріптердің баспа және жазба түрлерін ажырату. Бас әріптер мен кіші әріптердің жазылуын меңгерту; жазба және баспа түрде берілген сөздерді, сөйлемдерді, шағын мәтіндерді дұрыс көшіріп жазуға дағдыландыру. Жазу барысында сөздерді іштей буынға бөліп айтып отырып жазуға машықтандыру; есту арқылы, яғни мұғалімнің айтуымен жазу. Графикалық құралдардың қызметін түсіндіру: сөздердің арасына орын қалдыру, жаңа жолдан немесе азат жолдан (абзацтан) бастау, сөздің жолға сыймаған бөлігін сызықша белгісін қоя отырып буын жігімен жаңа жолға көшіру, тасымалдау;

8) тіл дамыту. Қазақ тіліндегі дыбыстарды, оның ішінде айтылуы ұқсас л – р, н – ң, с – з, с – ш, ж – ш, п – б дыбыстарын дұрыс айтуға дағдыландыру. Оқушылардың сөздік қорын байыту. Сөздің белгілі бір мағына (заттардың атын, түсін, дәмін, көлемін, санын, қимыл-әрекетін, орнын, т.с.с.) беретінін жаттығулар арқылы ұғындыра отырып, оларды орынды қолдануға үйрету. Сөйлеу барысында ойын нақты жеткізу үшін қажетті сөзді дұрыс табуға, қажет жағдайда мәндел сөздермен байланыстырып сөйлеу тілін дамыту. Суреттер бойынша сөйлемдер құрастырып, одан шағын әңгіме құрауға үйрету. Оқылған әңгіме, ертегі, т.б. мәтіндер бойынша түсінгенін айтып беруге дағдыландыру. Дайын үлгі бойынша өз көргенін, бақылағанын әңгімелеуге жаттықтыру. Сұраққа толық жауап беруге үйрету. Жұмбақ, жаңылтпаш, тақпақтар жаттату.

7. Жыл бойы өткенді қайталау.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

8. Әліппе кезеңі (120 сағат):

1) оқу. Психикалық дамуы тежелген оқушылардың шағын көлемді тілі жеңіл көркем шығармалар (Отан, туған тіл, туған жер, табиғат, отбасы, еңбек, т.с.с. туралы) оқуы. Әдеби жанрлар (өлеңдер, әңгімелер, ертегілер; жұмбақтар, жаңылтпаштар, санамақтар, мақал-мәтелдер, т.б.) туралы алғашқы түсініктер қалыптастыру. Оқылған шығармалардағы көркем, бейнелі сөздерді сезіну, түйсіну, мәтінді талдау (мұғалімнің көмегімен) біліктілігін қалыптастыру. Шығарманы толық қабылдау қабілетін дамыту; оқу түрлерін (дауыстап оқу, іштей оқу, түсініп оқу, дұрыс оқу, мәнерлеп оқу) меңгерту. Оқудың сөздерді тұтас оқу, бірнеше буынды сөздерді буындап оқу тәсілдерін меңгерту. Өлеңдерді, ертегілерді, әңгімелерді дауыс ырғағын, нақышын келтіре отырып оқуға машықтандыру; оқуға ұсынылатын шығармалар (үлгі тақырыптар): "Жарқын жүзді ұстазым", "Әдептілік", "Менің атамекенім", "Әліппе – алғашқы кітабым", "Халық ауыз әдебиеті үлгілері";

2) жазу: психикалық дамуы тежелген оқушылардың сөз ішіндегі әріптерді дұрыс байланыстырып әрі ырғақты жазу дағдысын жетілдіру. Шағын мәтіндерді көшіріп жазуға дағдыландыру; есту арқылы жазу, көргенін есте сақтап сөздерді, жай сөйлемдерді жатқа жазу: көркем, таза, қатесіз, сауатты жазуға дағдыландыру; сөзді тасымалдап жаза білу;

3) тіл дамыту. Психикалық дамуы тежелген оқушылардың сөздік қорын жаңа сөздермен байыту және ол сөздердің мағынасын түсініп, орынды қолдана білу, оларды қатыстырып сөз тіркестерін, сөйлемдер құрастыра білу дағдыларын жетілдіру; әңгімелесу барысында өз ой-пікірін білдіру, сұрақ қою біліктілігін қалыптастыру; сөйлеудің монологтік түрін практикалық тұрғыда меңгерту. Белгілі бір тақырыпқа байланысты өз ойын толық, түсінікті етіп ауызша жеткізе білуге дағдыландыру; суреттер топтамасы, тірек сөздер, дайын үлгі, жоспар (сұраққа жауап жазу) бойынша, сондай-ақ оқығаны, көргені, бақылағаны жайында шағын әңгімелер (мәтін) құрастыру (бастапқы кезде ауызша, бірте-бірте жазбаша); мәтінге ат қою; сөйлеу мәдениетін (сәлемдесу, қоштасу, кешірім сұрау, алғыс айту) меңгерту;

4) грамматика, емле: дыбыс және әріп. Сөйлеу тілінде сирек кездесетін дыбыстар: х, һ, щ, я. Орыс тілінен енген сөздерде кездесетін в, э, Ы, ц, ф, ч дыбыстары, орыс тіліндегі ь (жіңішкелік белгісі) және ъ (айыру белгісі) таныстыру. Қазақ әліпбиін: әріптердің дұрыс аталуын және олардың әліпбидегі орнын (ретін) білу. Дыбыс және әріпті ажырату; дауысты және дауыссыз дыбыстар мен әріптер туралы білімдерін пысықтау және дамыту. Дауысты және дауыссыз дыбыстарды бір-бірінен ажырату, айтылу ерекшеліктерін білу; жуан және жіңішке дауысты дыбыстар мен әріптер, олардың емлесі: айтылу ерекшеліктерін салыстыру, оларды бір-бірінен ажырату, сөз ішіндегі орнын тапқызу; жуан дауыстылардың жуан буындарда, жіңішке дауыстылардың жіңішке буындарда жазылатыны туралы ұғым беру; а, ә дыбыстары мен әріптері және олардың емлесі", "О, ө дыбыстары мен әріптері және олардың емлесі.

Ұ, Ү дыбыстары мен әріптері және олардың емлесі, ұ, ү әріптері бар сөздерді дұрыс жазу. Ы, і дыбыстары мен әріптері және олардың емлесі. Қосарлы дауыстылар. И, Ұ, я, ю дыбыстары мен әріптері және емлелері. Қосарлы дауыстылар кездесетін сөздерді дұрыс жазуға жаттықтыру; буын.

9. Әліппеден кейінгі кезең (144 сағат):

1) оқу. Шағын көлемді тілі жеңіл көркем шығармалар (Отан, туған тіл, туған жер, табиғат, отбасы, еңбек, т.с.с. туралы) оқу. Әдеби жанрлар (өлеңдер, әңгімелер, ертегілер; жұмбақтар, жаңылтпаштар, санамақтар, мақал-мәтелдер, т.б.) туралы алғашқы түсініктер қалыптастыру. Оқылған шығармалардағы көркем сөздерді сезіну, мәтінді талдау (мұғалімнің көмегімен) біліктілігін қалыптастыру. Шығарманы қабылдау қабілетін дамыту; оқу түрлерін (дауыстап оқу, іштей оқу, түсініп оқу, дұрыс оқу, мәнерлеп оқу) меңгерту. Оқудың сөздерді тұтас оқу, бірнеше буынды сөздерді буындап оқу тәсілдерін меңгерту. Өлеңдерді, ертегілерді, әңгімелерді дауыс ырғағын, нақышын келтіре отырып оқуға машықтандыру; оқуға ұсынылатын шығармалар (үлгі тақырыптар): "Қазақстан байрағы" "Өз Астанам – өз ордам", "Ата насихаты";

2) жазу: сөз ішіндегі әріптерді дұрыс байланыстырып, үздіксіз әрі ырғақты жазу дағдысын жетілдіру. Шағын мәтіндерді дұрыс көшіріп жазуға дағдыландыру; есту арқылы жатқа жазу, көргенін есте сақтап сөздерді, сөйлемдерді жатқа жазу: дыбыстық және буындық құрылымы әркелкі сөздердегі дыбыстардың ретін анықтай алу; жазғанын өздігінен тексеру; көркем, таза, қатесіз, сауатты жазуға дағдыландыру; сөзді тасымалдап жаза білу;

3) тіл дамыту. Сөздік қорын жаңа сөздермен байыту және ол сөздердің мағынасын түсініп, грамматикалық тұлғада байланыстырып, орынды қолдана білу, оларды қатыстырып сөз тіркестерін, сөйлемдер құрастыра білу дағдыларын жетілдіру; сөйлеудің диалогтік түрін практикалық тұрғыда меңгерту, әңгімелесу барысында өз ой-пікірін білдіру, пікірін дәлелдеу, сұрақ қою біліктілігін қалыптастыру; сөйлеудің монологтік түрін практикалық тұрғыда меңгерту. Белгілі бір тақырыпқа байланысты (айтатын ойының мақсатына қарай) өз ойын толық, жүйелі, түсінікті етіп ауызша жеткізе білуге дағдыландыру; суреттер топтамасы, тірек сөздер, дайын үлгі, жоспар (сұраққа жауап жазу) бойынша, сондай-ақ оқығаны, көргені, бақылағаны жайында шағын әңгімелер (мәтін) құрастыру (бастапқы кезде ауызша, бірте-бірте жазбаша); мәтінге ат қою; мазмұндаманың (дайын үлгі бойынша, сұрақтарға жауап жазу, еркін мазмұндау түріндегі) негізгі түрлерімен таныстыру; сөйлеу мәдениетін (сәлемдесу, қоштасу, кешірім сұрау, алғыс айту) меңгерту;

4) грамматика, емле: дыбыс және әріп. Қазақ тіліндегі және орыс тілінен енген дыбыстар мен әріптер туралы алған білімдерін жалпылау және пысықтау; қазақ әліпбиін: әріптердің дұрыс аталуын және олардың әліпбидегі орнын (ретін) білу;

5) дыбыс және әріпті ажырату; дауысты және дауыссыз дыбыстар мен әріптер туралы білімдерін пысықтау және дамыту. Дауысты және дауыссыз дыбыстарды

бір-бірінен ажырату, айтылу ерекшеліктерін білу; жуан және жіңішке дауысты дыбыстар мен әріптер, олардың емлесі: айтылу ерекшеліктерін салыстыру, оларды бір-бірінен ажырату, сөз ішіндегі орнын тапқызу; жуан дауыстылардың жуан буындарда, жіңішке дауыстылардың жіңішке буындарда жазылатыны туралы ұғым беру; а, ә дыбыстары мен әріптері және олардың емлесі", "О, ө дыбыстары мен әріптері және олардың емлесі. Ұ, Ү дыбыстары мен әріптері және олардың емлесі, ұ, ү әріптері бар сөздерді дұрыс жазу. Ы, і дыбыстары мен әріптері және олардың емлесі. Қосарлы дауыстылар. И, Ұ, я, ю дыбыстары мен әріптері және емлесі. Қосарлы дауыстылар кездесетін сөздерді дұрыс жазуға жаттықтыру;

6) буын. Буын (анықтамасын білу);

7) тасымал (анықтамасын білу). Сөзді тасымалдауға болмайтын жағдайлар;

8) сөз. Сөз туралы білімдерін пысықтау, дамыту. Сөз және оның қызметі. Кім? не? сұрағына жауап беретін сөздер. Кім? кімдер? сұрақтары адамдарға қатысты сөздерге қойылатыны. Не? нелер? сұрақтары заттарға, жан-жануарларға қатысты сөздерге қойылатыны. Кім? сұрағы бір адамға, кімдер? сұрағы бірнеше адамға қатысты қойылатыны. Не? сұрағы бір затқа, нелер? сұрағы көп затқа қойылатыны; бас әріппен жазылатын сөздер. Адамның аты-жөні, фамилиясының бас әріппен жазылатыны. Қаланың, ауылдың, көшенің аттарының бас әріппен жазылатыны. Жан-жануарларға арнайы қойылған аттардың бас әріппен жазылатыны. Қандай? қай? сұрақтарына жауап беретін сөздер;

9) сөз және сөйлем. Сөйлем және сөйлемнің сөздерден құралатыны туралы білімдерін пысықтау және дамыту. Сөйлемнің бас әріптен басталып жазылатыны. Сөйлемнің соңына қойылатын тыныс белгілер.

10. Жыл бойы өткенді қайталау.

4. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

11. Пәндік нәтиже бойынша психикалық дамуы тежелген оқушылар дайындық сыныптың соңында білуі қажет:

1) тілдің (ауызша және жазбаша сөйлеудің) негізгі бірліктері туралы қарапайым ұғымдарды: сөйлеу – сөйлем – сөз – буын – дыбыс – әріп туралы қарапайым түсінікті;

2) қазақ әліпбиіндегі меңгерілген дыбыстар мен әріптерді;

3) дыбыстарды (дауысты, дауыссыз, жуан дауысты, жіңішке дауысты) ажыратуды;

4) әріптерді (баспа және жазба түрлерін, бас әріп және кіші әріпті) ажыратуды;

5) бас әріптен басталып жазылатын сөздерді (адамның аты-жөні, тегі, қала, ауыл аттары);

6) тасымалды және тасымалдауға болмайтын жағдайларды;

7) сөйлемнің бас әріптен басталып жазылатынын;

8) сөйлемнің соңына қойылатын тыныс белгілерді;

9) сөйлемнің, сөздің, буынның, дауысты, дауыссыз дыбыстардың графикалық белгіленуін;

10) а және ә; о және ө; ұ және ү; ы және і дыбыстары мен әріптерін және олардың емлесін; меңгерілген қосарлы дауыстылар кездесетін сөздерді дұрыс жазуды.

12. Сөйлеу әрекетінің түрлері бойынша. Тыңдалым және айтылым бойынша меңгеруі қажет:

1) сөзді, сөйлемді, мәтінді тыңдауды, сөздің мағынасын, сөйлем мен мәтіннің мазмұнын түсінуді;

2) сөздегі дыбысты дұрыс есту және айыруды, оларды дұрыс айтуды;

3) сұрақты мән беріп тыңдауды және оған тиісті жауап қайтаруды;

4) естігенін немесе оқығанын түсінуді және оны мазмұндап айтып беруді;

5) қарым-қатынас барысында сыпайы сөздерді (сәлемдесу, қоштасу, кешірім сұрау) қолдануды;

6) мәтін бойынша сұрақ қоюды және оларға жауап беруді;

7) әңгімелесуге, диалогқа, дидактикалық ойындарға қатысуды;

8) шағын өлеңді, жұмбақ, жаңылтпаштарды жатқа айтуды.

13. Оқылым бойынша:

1) дауыстап және іштей оқуды;

2) сөздерді буындап оқуды, жыл соңына қарай тұтас сөзбен оқуды;

3) сөздерді бір қалыпты және ұғына отырып оқуды (оқу жылының аяғында минутына 10-20 сөзден тұратын мәтінді);

4) дауыс кідірісін және оқу қарқынын сақтай отырып сөйлемдерді (мәтінді) мәнерлеп оқуды;

5) оқу жылдамдығын жыл соңына қарай арттырып әрі түсініп оқуды;

6) тақырып бойынша үш-бес сөйлемнен тұратын мәтін құрастыруды.

14. Жазылым бойынша:

1) дыбыстарды әріптермен дұрыс белгілеуді;

2) қазақ әліпбиінің меңгерілген әріптерін (баспа және жазба, бас әріптер мен кіші әріптер) каллиграфия нормасына сәйкес жазуды, оларды сөз ішінде бір-бірімен дұрыс байланыстыруды;

3) жазба және баспа түрде берілген мәтіндерді (8-10 белгіден артық емес), сөйлемдерді (2-3 сөзден тұратын), сөздерді (10 сөзден артық емес) дұрыс көшіріп жазуды;

4) жазу барысында сөйлемді дұрыс рәсімдеуді (сөйлемді бас әріппен жазу және соңында сәйкес тыныс белгісін қою);

5) сөздерді (3-4 сөз) және сөйлемдерді (1-2 сөйлем) есту арқылы жазуды;

6) жазу барысында кейбір орфография ережесін (сөздерді тасымалдау; адамның аты, тегі, қала, ауылатауларын бас әріппен жазу) қолдануды.

15. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

1) Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздерін (елтаңба, ту, әнұран) құрметтеуінен және білуінен;

2) туған елге деген сүйіспеншілігінен, туған жердің табиғатын сақтауға және қорғауға деген ұмтылысынан;

3) өз ана тілін, мәдениетін, салт-дәстүрін құрметтеуінен;

4) салауатты өмір салтын ұстануынан;

5) еңбек пен оқуға деген жауапкершілікті сезінуінен;

б) қарым-қатынас барысында мәдениет сақтауынан, үлкен адамдарды құрметтеп, кішілерге қамқорлық танытуынан көрінеді.

16. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

1) дыбыстық және әріптік жүйе, дыбыстың түрлері (дауысты: жуан, жіңішке, дауыссыз); буын, сөз, сөйлем; буыннан сөз, сөзден сөйлем құралатыны; сөздердің белгілі бір мағынасы болатыны және белгілі бір қызмет атқаратыны (заттың атын, іс-қимылын, түр-түсін, дәмін, иісін т.б. сипаттарын білдіретіні);

2) сөйлемнің бас әріптен басталып, соңына тыныс белгісі (? !.) қойылатыны; бас әріппен жазылатын сөздер; тасымал, т.б. жайында алған қарапайым түсініктерін оқу және жазу барысында дұрыс пайдалана білуінен және сөздерге қарапайым дыбыстық-буындық талдау жасауынан, сөйлеуден тілдік бірліктерді айырып көрсете алуынан;

3) оқу үдерісінде алған түрлі ақпараттарды дұрыс қабылдауынан және дұрыс түсінуінен, қажетті жағдайда есіне түсіріп, орынды қолдана алуынан;

4) түсініп және мәнерлеп оқу дағдысынан;

5) дұрыс, қатесіз жаза алуынан;

б) ауызша және жазбаша тілінің дамуынан, ойын түсінікті жеткізе алуынан.

5. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

17. Пәндік нәтиже бойынша 1-сыныптың соңында психикалық дамуы тежелген оқушылар:

1) тілдің (ауызша және жазбаша сөйлеудің) негізгі бірліктері туралы қарапайым ұғымдарды: сөйлеу – сөйлем – сөз – буын – дыбыс – әріп туралы қарапайым түсінікті;

2) қазақ әліпбиіндегі барлық дыбыстар мен әріптерді;

3) орыс тілінен енген сөздерде кездесетін дыбыстар мен әріптерді;

4) дыбыстарды (дауысты, дауыссыз, жуан дауысты, жіңішке дауысты) ажыратуды;

5) әріптерді (баспа және жазба түрлерін, бас әріп және кіші әріпті) ажыратуды;

б) бас әріптен басталып жазылатын сөздерді (адамның аты-жөні, тегі, қала, ауыл, өзен, көл, көше аттары, жан-жануарларға қойылатын атаулар);

7) тасымалды және тасымалдауға болмайтын жағдайларды;

8) сөйлемнің бас әріптен басталып жазылатынын;

9) сөйлемнің соңына қойылатын тыныс белгілерді;

10) сөйлемнің, сөздің, буынның, дауысты, дауыссыз дыбыстардың графикалық белгіленуін;

11) а және ә; о және ө; ұ және ү; ы және і дыбыстары мен әріптерін және олардың емлесін; қосарлы дауыстылар (и, Ұ, я, ю) кездесетін сөздерді дұрыс жазуды білуі қажет

18. Сөйлеу әрекетінің түрлері бойынша. Тыңдалым және айтылым бойынша:

1) сөзді, сөйлемді, мәтінді тыңдауды, сөздің мағынасын, сөйлем мен мәтіннің мазмұнын түсінуді;

2) сөздегі дыбысты дұрыс есту және айыруды, оларды дұрыс айтуды;

3) сұрақты тыңдап, оған тиісті жауап қайтаруды;

4) естігенін немесе оқығанын түсінуді және оны мазмұнын айтып беруді;

5) қарым-қатынас барысында сыпайы сөздерді (сәлемдесу, қоштасу, кешірім сұрау) қолдануды;

6) мәтін бойынша сұрақ қоюды және оларға жауап беруді;

7) оқылған мәтіннің мазмұнын айтып беруді;

8) әңгімелесуге, диалогқа, дидактикалық ойындарға қатысуды;

9) 1-2 шумақ (4 жолдан тұратын) шағын өлеңді, жұмбақ, жаңылтпаштарды жатқа айтуды меңгеруі қажет.

19. Оқылым бойынша:

1) дауыстап және іштей оқуды;

2) сөздерді буындап оқуды, жыл соңына қарай тұтас сөзбен оқуды;

3) сөздерді бір қалыпты және ұғына отырып оқуды (оқу жылының аяғында минутына 20-30 сөзден тұратын мәтінді);

4) дауыс кідірісін және оқу қарқынын сақтай отырып сөйлемдерді (мәтінді) мәнерлеп оқуды;

5) оқу жылдамдығын жыл соңына қарай арттырып, түсініп оқуды;

6) мәтін мазмұны бойынша сұрақтарға жауап табуды, мазмұнын айтуды; тақырып бойынша үш-бес сөйлемнен тұратын мәтін құрастыруды меңгеруі қажет.

20. Жазылым бойынша:

1) дыбыстарды әріптермен дұрыс белгілеуді;

2) қазақ әліпбиінің барлық әріптерін (баспа және жазба, бас әріптер мен кіші әріптер) каллиграфия нормасына сәйкес жазуды, оларды сөз ішінде бір-бірімен дұрыс байланыстыруды;

3) жазба және баспа түрде берілген мәтіндерді (10-15 белгіден артық емес), сөйлемдерді (3-4 сөзден тұратын), сөздерді (10 сөзден артық емес) дұрыс көшіріп жазуды;

4) жазу барысында сөйлемді дұрыс рәсімдеуді (сөйлемді бас әріппен жазу және соңында сәйкес тыныс белгісін қою);

5) сөздерді (5-6 сөз) және сөйлемдерді (2-3 сөйлем) есту арқылы жазуды;

б) жазу барысында кейбір орфография ережесін (сөздерді тасымалдау; адамның аты, фамилиясы, қала, ауыл, өзен, көл, көше аттары, жан-жануарларға қойылатын атауларды бас әріппен жазу) қолдануды меңгеруі қажет.

21. Тұлғалық нәтижелер оқушылардың:

1) Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздерін (елтаңба, ту, гимн) құрметтеуінен, мемлекеттік гимнді білуінен;

2) туған елге деген сүйіспеншілігінен, туған жердің табиғатын сақтауға және қорғауға деген ұмтылысынан;

3) өз ана тілін, мәдениетін, салт-дәстүрін құрметтеуінен;

4) салауатты өмір салтын ұстануынан;

5) еңбек пен оқуға деген жауапкершілікті сезінуінен;

б) қарым-қатынас барысында мәдениет сақтауынан, үлкен адамдарды құрметтеп, кішілерге қамқорлық танытуынан көрініс табады.

22. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер оқушылардың:

1) дыбыстық және әріптік жүйе, дыбыстың түрлері (дауысты: жуан, жіңішке, дауыссыз); буын, сөз, сөйлем;

2) буыннан сөз, сөзден сөйлем құралатыны; сөздердің белгілі бір мағынасы болатыны және белгілі бір қызмет атқаратыны (заттың атын, іс-қимылын, түр-түсін, дәмін, иісін т.б. сипаттарын білдіретіні); сөйлемнің бас әріптен басталып, соңына тыныс белгісі (? !.) қойылатыны; бас әріппен жазылатын сөздер;

3) тасымал, т.б. жайында алған қарапайым түсініктерін оқу және жазу барысында дұрыс пайдалана білуімен және сөздерге қарапайым дыбыстық-буындық талдау жасауымен, сөйлеуден тілдік бірліктерді айырып көрсете алуымен;

4) оқу үдерісінде алған түрлі ақпараттарды дұрыс қабылдауынан және дұрыс түсінуінен, қажетті жағдайда есіне түсіріп, орынды қолдана алуымен;

5) түсініп және мәнерлеп оқу дағдысымен;

б) дұрыс, қатесіз, сауатты әрі көркем жаза алуымен;

7) ауызша және жазбаша тілінің дамуымен, ойын нақты, түсінікті, толық, жүйелі жеткізе алуымен;

8) шығармашылық жұмыстарға қызығушылығымен, талдау, жалпылау әдістерін қолдана білуімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 149-қосымша

Психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-1 сыныптары үшін "Сауат ашу (оқу, жазу)" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 149-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка учебной программы по предмету "Грамота" для подготовительного класса

1. Учебная программа разработана в соответствии с программой дошкольной подготовки, утвержденной МОН Республики Казахстан от 21 сентября 2012 года № 439

2. Курс "Грамота" в 0 классе является интегрированным и включает начальное обучение учащихся с задержкой психического развития (ЗПР) основным видам речевой деятельности: устной (говорение и слушание) и письменной (чтение и письмо) и ориентирована на формирование понятий и умений, лежащих в основе содержания курса русской грамоты для 1 класса.

3. Целью обучения предмету "Грамота" в 0 классе является комплексное развитие познавательно - речевой активности детей, овладение старшими дошкольниками с ЗПР основами грамоты.

4. Задачи обучения предмету:

- 1) развитие умений говорения и слушания, формирование опыта чтения слогов;
- 2) развитие интереса и внимания к слову, собственной речи и речи окружающих;
- 3) обогащение активного и пассивного словаря, развитие грамматического строя речи, умений связной речи с опорой на речевой опыт ребенка;
- 4) развитие фонетического слуха, совершенствование звуковой культуры речи детей;
- 5) обучение звуко - слоговому анализу слов.

5. Основные разделы курса учебного предмета "Грамота":

- 1) развитие речи – словарная работа, связная речь, грамматический строй речи, звуковая культура речи;
- 2) обучение грамоте – языковой анализ и синтез, чтение, письмо.

6. Объем учебной нагрузки по учебному предмету в неделю составляет 7 часов. Годовой объем учебной нагрузки: 231 час.

2. Базовое содержание учебного предмета "Грамота" для подготовительного класса

7. Воспитание звуковой культуры речи. совершенствование произносительной стороны речи (развитие артикуляционной моторики, уточнение правильного произношения звуков), развитие фонематического слуха, формирование навыков слоگو-звукового анализа (различение звуков на слух, дифференциация звуков по месту и способу образования, по твердости и мягкости, по звонкости и глухости), выделение

звуков из состава слова, анализ и синтез слогов (обратных, прямых, закрытых, со стечением согласных), слов различного звуко-слогового состава.

8. Словарная работа:

1) уточнение, обогащение, активизация словаря по тематическим лексическим группам (одежда, обувь, головные уборы, посуда, мебель, электрические приборы, инструменты, спортивные принадлежности, музыкальные инструменты, овощи, фрукты, ягоды, цветы, деревья, грибы, птицы, рыбы, животные, насекомые и т. д.). Обогащение словаря различными грамматическими категориями существительными, глаголами, прилагательными, числительными, местоимениями, наречиями, предлогами, сочинительными и подчинительными союзами;

2) формирование грамматической стороны речи (образование существительных родительного падежа множественного числа, образование существительных предложного падежа единственного и множественного числа, образование существительного родительного падежа единственного и множественного числа с предлогом, согласование прилагательных с существительными в роде, числе, образование падежных форм существительных и прилагательных в форме множественного числа, согласование существительных с числительным, образование существительных при помощи суффиксов (-иц, -щик, -ищ).

9. Работа над предложением. Составление предложений по вопросам, по картинке, по опорным словам (составление простых распространенных предложений без предлога, с предлогами – к, с, со, за, из-за, без, под, из-под, над, между, перед, выделение слов в предложении, определение их количества, составление рассказа по серии картинок, по опорным словам, составление деформированных предложений, заучивание наизусть стихов, скороговорок, пословиц).

10. Основные содержательные линии раздела "Обучение грамоте":

1) звуки: понятие "звук"; способы произнесения звука, его условное обозначение; акустические характеристики звука: согласные и гласные звуки, твёрдые и мягкие, звонкие и глухие согласные; выделение в слове гласных звуков, согласных звуков, твёрдых, мягких, звонких, глухих согласных звуков; выделение звука в начале, конце и середине слова, определение положения звука в слове; звуковой анализ состава слогов и слов; чтение и составление слогов и слов с помощью условных звуковых обозначений. Выделение в слове ударного звука. Подбор слов с заданным звуком;

2) буквы: знакомство с буквами, дифференциация понятий "звук" и "буква";

3) поэтапное изучение букв: гласные и звуки и буквы (а, у, и, о, ы), (е, Ё, э, я, ю); 1 группа согласных (м, т, н, л, с, р, ш, к, п, б, г); 2 группа согласных (д, з, ж, в, й, х, ц, ч, щ, ф, ь);

4) слоги: понятие "слог", слоговой анализ слов; подбор слов на заданное количество слогов; выделение в словах первого и последнего слогов; подбор слов на заданный слог; составление прямых и обратных слогов;

5) слова: выявление различий в звуковом (слоговом) составе двух слов; составление слова из звуков и слогов, их первых (последних) звуков или слогов в названии картинок; изменение слов путем замены, перестановки, добавления, исключения звуков или слогов; выявление повторяющихся в словах слогов с последующим их добавлением к другим словам; восстановление нарушенной последовательности звуков или слогов в структуре слова;

6) основной механизм чтения слогов (с введением согласных звуков и букв), ориентировка на гласную в слоге при его чтении;

7) чтение обратных, прямых, закрытых слогов и слогов со стечением согласных, плавного слогового, сознательного чтения слогов и отдельных слов;

8) подготовка к письму. Восприятие контуров предметов и их свойства; Ориентировка в плоскости листа тетради, знание рабочей строки, обводка мелких предметов по точкам, безотрывная обводка предметов по контуру, штриховка предметов внутри контура, рисование коротких и длинных палочек, округлых и волнистых линий, рисовании элементарных бордюров.

3. Требования к уровню подготовки учащихся подготовительного класса по предмету "Грамота"

11. Предметные результаты в разделе "Развитие речи":

1) по завершении 0 класса учащиеся с ЗПР должны знать:

единицы речи;

способы слияния звуков в слоги;

2) учащиеся должны уметь:

согласовывать слова в роде, числе, падеже;

пересказывать сказку, рассказ (небольшие по содержанию) по опорным иллюстрациям;

составлять устный рассказ по картинке, серии сюжетных картинок;

использовать в речи многозначные, обобщающие слова, антонимы, синонимы, сравнения;

высказываться простыми распространенными предложениями;

свободно участвовать в диалоге со сверстниками и взрослыми, выражать свои чувства и намерения с помощью речевых и неречевых средств, владеть формами вежливости.

12. Предметные результаты в разделе "Обучение грамоте":

1) учащиеся должны знать:

термины: звук, слог, слово, гласный, согласный, твердый, мягкий;

образы печатных букв;

способы слияния звуков в слоги;

2) учащиеся должны уметь:

правильно произносить все звуки родного языка;
различать и называть слова с определенным звуком;
определять место (начало-середина-конец) и порядок звуков в слове;
делить слова на слоги, устанавливать соотношение звукового и буквенного состава в словах;
ориентироваться на странице тетради;
читать слоги различной слоговой структуры (закрытые и открытые, прямые и со стечением согласных: СГ, ГС, СГС, ССГС, СГСС и др.);
сопоставлять изучаемые звуки с их изображением в виде печатных букв.

4. Пояснительная записка учебной программы по предмету "Грамота" для 1 класса

13. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начальное, основное среднее, общее среднее образование), утвержденным постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080.

14. Курс "Грамота" является интегрированным и дает учащимся с задержкой психического развития (ЗПР) первичные сведения о языке как целостной системе, проявляющейся в речевой деятельности и литературе. Эти сведения являются базовыми для освоения программ "Русский язык" и "Литературное чтение" и предполагает развитие всех видов речевой деятельности (слушание, говорение, чтение, письмо).

15. Целью обучения предмету "Грамота" учащихся с ЗПР является формирование основ функционально-грамотной личности, обеспечения языкового и речевого развития ребѸнка, создание условий для осознания им себя носителем языка.

16. Задачи обучения грамоте учащихся с ЗПР:

- 1) развитие всех видов речевой деятельности (слушание, говорение, чтение, письмо) ;
- 2) формирование фонематического восприятия, звукового анализа и синтеза;
- 3) уточнение и обогащение словарного запаса путем расширения и уточнения непосредственных впечатлений и представлений об окружающем мире;
- 4) развитие связной речи;
- 5) формирование интереса к родному языку;
- 6) выработка у учащихся орфоэпических, орфографических и пунктуационных умений по русскому языку;
- 7) формирование коммуникативных умений в устной и письменной форме;
- 8) приобщение детей к миру художественной литературы, к работе с книгой;
- 9) усвоение приемов умственной деятельности, необходимых для овладения начальным курсом русского языка (наблюдения, сравнения и обобщения явлений языка).

17. Процесс обучения грамоте делится на три периода: добукварный (подготовительный), букварный и послебукварный. Определить количество часов на эти периоды учитель может самостоятельно, ориентируясь на объективные возможности учеников своего класса и уровень их готовности к овладению грамотой.

18. Объем учебной нагрузки по учебному предмету в неделю составляет 8 часов. Годовой объем учебной нагрузки: 264 часа.

19. В процессе изучения содержания учебного материала учитываются межпредметные связи со следующими предметами:

1) русский язык и литературное чтение. Формирование знаний в области элементарной грамматики осуществляется на основе литературных текстов разных жанров, которые служат основой для формирования нравственно-этических представлений, социально-нормативного поведения, социального развития учащихся с ЗПР в целом;

2) познание мира. Обучение чтению осуществляется на основе литературных текстов, позволяющих познакомить учащихся с ЗПР явлениями природы, окружающего мира, деятельностью людей, что имеет большое значение для коррекции недостатков познавательной деятельности;

3) математика. Проведение звукового анализа требует от учащихся с ЗПР определения количества звуков в слове, их последовательности, сравнения (больше/меньше) звуко-буквенного состава слов, ориентировки в пространстве при выполнении графических заданий;

4) изобразительное искусство. На уроках грамоты широко используются произведения живописи, рисунка: учащиеся рисуют, раскрашивают, штрихуют, пополняют свой словарный запас, составляя устные рассказы по картинам;

5) музыка. Использование музыкальных произведений во время уроков грамоты создает положительную мотивацию к усвоению нового материала;

6) физическая культура. Во время проведения динамической паузы учащиеся выполняют различные логоритмические упражнения, кинезеологические упражнения.

20. Учебный предмет "Грамота" готовит учащихся к изучению содержания учебных предметов "Русский язык" и "Литературное чтение" во 2 классе.

5. Базовое содержание учебного предмета "Грамота" для 1 класса

21. Подготовительный (добукварный) период (28 ч):

1) основные единицы речи: речь. Речь-средство общения. Речь устная и письменная ; знакомство с формами речи, с их особенностями и средствами;

2) предложение . Распознавание в звучащей речи предложений. Выражение мысли как основной признак предложения. Графическое обозначение предложений (схема предложения);

3) слово. Наличие значения как основной признак слова. Разграничение реальных предметов и слов как их названий. Распознавание в предложении слов. Графическое обозначение слова (схема слова);

4) слог, ударение . Деление слова на слоги путём скандирования. Графическое обозначение слогов в схеме слова, приёмы определения ударного гласного звука, обозначение знаком ударения ударного слога в схеме. Моделирование слогового состава слов с помощью слоговых схем;

5) звук. Особенности гласных и согласных звуков, их характеристики. Приёмы вычленения звуков из слова и определения их характера. Частичный и полный фонетический анализ слов. Графическое обозначение звуков (гласный - красная клеточка, твердый согласный – синяя, мягкий - зеленая клеточка);

б) виды речевой деятельности:

слушание (аудирование): Коррекция и развитие речевого слуха, дифференциация основных единиц речи (слово, предложение), распознавание в слове звуков (гласных и согласных), их соотнесение с буквами; слушание диалогической и монологической речи, чтения текстов учителем, учащимися;

говорение. Коррекция произносительной стороны речи (чистоговорки, скороговорки, логоритмические упражнения) автоматизация, дифференциация слов с оппозиционными звуками: Л-Р, З-С, С-Ш, Ш-Ж, З-Ж, П-Б. Овладение нормами речевого этикета в ситуациях учебного и бытового общения: приветствие, прощание, извинение, благодарность, обращение с просьбой; особенности общения со знакомыми и незнакомыми, с родными и друзьями, ровесниками и взрослыми, с маленькими детьми. Особенности общения в школе, на уроке;

словарная работа по обогащению активного словарного запаса слов по лексическим темам: "Расскажи о себе", "Я и мои друзья", "Моя семья", "Город (село), где я родился"; "Что где растет", "Кто где живет"; "Кем быть?" и др. Составление устных сочинений, придумывание начала и конца сказки: "Чем могла закончиться сказка?", "А с чего все началось?" и др.; сочинение рассказов и сказок по картинке и личным впечатлениям; описание природы ("Мое любимое время года", "Золотая осень", "Как мы ходили в лес" и др.);

7) подготовка к чтению. Составление звуковой схемы слова (трех-, четырех-звуковых с открытым (СГ) и закрытым (ГС) слогом, со стечением согласных (ССГ)). "Чтение" звуковых схем с ориентировкой на гласный звук (обозначенный красным квадратом), на твердые и мягкие согласные (синие и зеленые квадратики) и количество звуков в схеме слова. Подбор к звуковой схеме слов, соответствующих по звуковому составу и "прочтение" схемы;

8) подготовка к письму. Гигиенические требования при письме. Ориентировка на тетрадном листе и на классной доске. Обводка по трафарету, соединение по точкам различных геометрических фигур. Строка, межстрочное расстояние. Овалы, их

штриховка, рисование бордюров. Овладение начертанием письменных прописных (заглавных) и строчных букв. Письмо 8 элементов строчных букв. Специальные упражнения для развития глазомера, коррекционные упражнения для развития мелкой моторики рук, мелких мышц пальцев.

22. Букварный период (112 ч):

1) чтение и письмо. Буквы печатные и письменные, заглавные, строчные: 33 буквы русского алфавита, их правильное называние и письмо в соответствии с нормами каллиграфии; обозначение буквами гласных и согласных, твердых и мягких согласных звуков. Перевод звуковой схемы в звуко-буквенную в целях обозначения звука буквой и соотнесения звука и буквы: при совпадении со звуком буква вписывается в звуковую схему, в случае несовпадения со звуком буква надписывается над словом (е, Ў, ю, я) или пишется за словом (ь);

2) поэтапное изучение букв:

1 группа – а, у, о;

2 группа – м, с, х, р, ш, с-ш;

3 группа – ы, л, л-р, н, к, т, и, и-ы п, з, с-з, й, и-й, г, к-г, в, д. б, ж, ж-з;

4 группа – е, ь, я, ю, Ў, о-Ў, ч, э, ц, ф, щ, ь;

3) слог. Ударение. Определение слогов в слове по количеству гласных букв. Графическое обозначение слогов для чтения (дефис или лита). Чтение слога с ориентировкой на букву, обозначающую гласный звук. Чтение слогов разной структуры: СГ (согласный + гласный), ГС (гласный + согласный); ССГ (согласный + согласный + гласный), СГС (согласный + гласный + согласный) и др. Ударный слог. Постановка знака ударения в слове; выделение голосом при чтении ударного слога. Письмо слогов; правильное соединение букв в слоге;

4) слово. Осознанное, правильное, плавное чтение и письмо слов различной структуры: односложные слова закрытой структуры (кот, дом); двусложные слова с открытыми слогами (ма-ма, мы-ло), с открытым и закрытым слогом (ма-лыш); двусложные слова с первым обратным слогом (Ан-тон); односложные и двусложные слова со стечением согласных (мост, со-сна); пары слов с мягкими и твердыми согласными (лук-люк, мышка-мишка); глухими и звонкими согласными (палка-балка, суп-зуб); слова с йотированными гласными в начале и середине слова (ель, мель; еж, клен); слова с мягким знаком на конце и в середине слова (конь, коньки); слова с разделительным твердым и мягким знаком (объявление, листья);

5) списывание слов и предложений с печатного и рукописного текста; письмо под диктовку слов, написание которых не расходится с произношением;

6) письмо слов с сочетаниями жи-ши, ча-ща, чу-щу;

7) предложение. Различение границ предложения. Осознанное, правильное, выразительное чтение предложений, состоящих из 2-5 слов. Списывание предложений с образцов рукописного и печатного текста. Большая буква в начале первого слова

предложения; точка в конце предложения. Письмо под диктовку предложений, состоящих из 2-3 слов;

8) текст. Осознанное, выразительное чтение текста (слоговое чтение и целыми словами), состоящего из 5-10 предложений. Комментированное, выборочное чтение текста (по вопросам). Творческий пересказ букварного текста: дополнение содержания текста. Письмо связного текста под диктовку (3-4 предложения) со словами, написание которых не расходится с произношением;

9) обогащение словарного запаса. Развитие связной речи;

10) звуковая культура речи. Разучивание и произнесение чистоговорок, скороговорок, стихотворений, загадок и др.; различение на слух и произнесение смешиваемых звуков (л-р, с-з, щ-ж, п-б, с-ш и др.);

11) работа над словом. Словарная работа: обогащение, уточнение, активизация в речи словарного запаса детей, использование слов для названия предметов, действий, признаков предмета. Классификация слов по лексическим темам ("Дикие и домашние животные", "Овощи и фрукты", "Одежда и обувь" и др.). Воспитание языкового чутья к смысловым оттенкам слов, восстановление деформированных предложений, текста пропущенными словами. Подбор синонимов, антонимов (без использования терминов). Умение использовать в своей речи эмоционально-оценочные слова для выражения чувств, оценки прочитанного;

12) работа над предложением и текстом. Составление предложений, текста по опорным словам. Пересказ связного текста, составление диалогов на материале букварных текстов; ответы на вопросы по прочитанному, восстановление текста по данному началу или концу; творческий пересказ, словесное рисование, составление рассказов по аналогии, по личным впечатлениям; составление рассказов по картинкам букваря, по серии картинок, объединенных общей темой, развернутое объяснение содержания букварного текста;

13) внеклассное чтение: чтение небольших художественных произведений (1-2 страницы) детской литературы; умение узнавать книгу, рассматривать иллюстрации, рассказывать содержание сюжета, описывать героев произведения.

23. Послебукварный период (124 ч):

1) чтение. Письмо. Чистописание. Развитие речи. Чтение художественных и научно-популярных рассказов, стихотворений известных детских писателей русской, казахской и зарубежной литературы (объем – 0,5-1,5 страницы): А.С.Пушкин, К.И.Чуковский, С.Маршак, М.Алимбаев, А.Дуйсенбиев, Б.Заходер, Г.Скребицкий, Бр.Гримм, Э.Успенский, В.Бианки, К.Г.Паустовский и др. Чтение текстов (примерная тематика): Вот пришли морозы. Мир и природа вокруг нас. Наши добрые дела. Друг в беде не бросит. Смешные истории. На дворе звенит капель. Наша Родина – Казахстан. Чтение и разучивание наизусть стихотворений и рассказов, посвященных праздникам 8 Марта, 9 Мая;

2) внеклассное чтение: самостоятельный выбор книг для внеклассного чтения. Различение основных элементов книги(переплет, обложка, страница). Умение сравнивать прочитанную книгу с другими книгами. Знание наизусть стихотворений, загадок, пословиц (не менее 8-10);

3) письмо. Общее понятие об основных единицах языка, их использовании в речи: звук, буква, слово, слог, предложение, текст. Гласные звуки и буквы Ударение. Согласные звуки и буквы Парные глухие и звонкие согласные. Алфавит. Слово – часть нашей речи. Слово называет предмет. Слово называет действие. Слово называет признак предмета. Слово – имя собственное. Предлог. Письмо в соответствии с орфографическими правилами правописания: Перенос слов. Заглавная буква в начале предложения. Безударные гласные. Мягкий знак на конце и в середине слова. Гласные после шипящих (жи-ши, ча-ща, чу-щу). Парные глухие и звонкие согласные в конце слова. Правописание предлогов со словами. Пунктуационные правила: знаки препинания в конце предложения (точка, вопросительный, восклицательный знаки) в соответствии с интонацией. Чистописание. Закрепление каллиграфических навыков: письмо букв, правильное соединение букв в слогах;

4) развитие связной речи, навыков общения: Работа по обогащению словарного запаса и связной речи: пересказ прочитанного, ответы на вопросы по содержанию текста; творческая перестройка текста; деление текста на части, озаглавливание частей. Развитие навыков общения в соответствии с коммуникативной целью, мотивом высказывания.

6. Требования к уровню подготовки учащихся 1 класса

24. По завершении 1 класса учащиеся должны знать:

1) основные единицы устной и письменной речи: предложение. Слово. Слог. Текст. Ударение. Звуки речи (гласные, согласные, твердые, мягкие). Буквы (письменные и печатные, заглавные и строчные); графическое обозначение основных единиц речи;

2) правила орфографии и пунктуации: правописание слов с сочетаниями жи-ши, ча-ща, чу-щу, слов с мягким знаком на конце и в середине слова, слов с йотированными гласными в начале и середине слова; оформление начала и конца предложения; правила правописания имен и фамилий людей, кличек животных с большой буквы; основные правила переноса слов.

25. Учащиеся должны уметь:

1) различать звуки и буквы; устанавливать число и последовательность звуков в слове;

2) различать в устной речи слова, предложения, вычленять их из речи;

3) определять место ударения в двусложных словах, делить слова на слоги;

4) устанавливать соотношение звукового и буквенного состава в словах, использовать условные графические средства;

- 5) пользоваться нормами речевого этикета в ситуациях учебного и бытового общения (приветствие, прощание, извинение, благодарность, обращение с просьбой);
- 6) пересказывать текст объемом 30-50 слов, соблюдая логику повествования;
- 7) читать вслух, шепотом, про себя плавным слоговым чтением, с частичным переходом на чтение целыми словами (скорость 30-35 слов и знаков в минуту на конец учебного года);
- 8) писать письменные прописные (заглавные) и строчные буквы и их соединения, буквосочетания, слоги, слова, предложения;
- 9) списывать слова и предложения с образцов.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 150-қосымша

**Психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш
білім беру деңгейінің 2-4 сыныптары үшін "Орыс тілі"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептер үшін)**

Ескерту. 150-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа по предмету "Русский язык" для учащихся с ЗПР разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования), утвержденным постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080.

2. Программа по русскому языку обеспечивает усвоение детьми с ЗПР содержания начальной ступени обучения и реализацию требований государственного стандарта к знаниям и умениям обучающихся, заканчивающих начальную школу.

3. Целью курса русского языка является формирование языковой и коммуникативной компетенции у учащихся с ЗПР.

4. Задачи учебного предмета:

1) развитие фонематического восприятия, формированию звукового анализа и синтеза;

2) уточнение и обогащение словарного запаса путем расширения и закрепления непосредственных впечатлений об окружающем мире;

3) развитие связной речи: формирование и совершенствование умения создавать текст, т.е. связно выражать свои мысли, точно и разнообразно употреблять слова, говорить внятно и выразительно; воспитание интереса к родному языку;

4) формирование навыков учебной работы;

5) развитие приемов умственной деятельности, необходимых для овладения программой русского языка: умения наблюдать, сравнивать и обобщать языковые явления.

5. Объем учебной нагрузки по учебному предмету составляет: 2 класс – 4 часа в неделю, 136 часов в учебном году; 3 класс – 4 часа в неделю, 136 часов в учебном году; 4 класс – 4 часа в неделю, 136 часов в учебном году.

6. В процессе изучения содержания учебного материала учитываются межпредметные связи:

1) литературное чтение. На материале произведений "Литературное чтение" осуществляется формирование нравственной системы ценностных ориентиров школьников, формирование их гражданской и нравственной позиции;

2) казахский язык, иностранный язык. Использовать знания по казахскому и иностранному языкам при изучении фактов русского языка для формирования полиязычной личности;

3) познание мира. Для грамматического анализа на уроках русского языка широко привлекаются тексты, посвященные явлениям природы, жизни животного мира. Уроки русского языка – это расширение познавательных интересов учащихся об окружающем мире, природе;

4) математика. Изучение имени числительного как части речи, количественный подсчет при звуко-буквенном анализе слов требует использования знаний по математике;

5) изобразительное искусство. В целях развития связной речи на уроках русского языка широко используются произведения живописи: составление сочинений по картине;

6) музыка. Использование музыкальных произведений в начале уроков русского языка создает положительную мотивацию к усвоению нового материала. Музыкальные произведения могут быть использованы во время физкультпаузы, для снятия излишнего напряжения, отработки правильного произношения текстов;

7) физическая культура. Физические упражнения используются во время динамической паузы.

2. Базовое содержание учебного предмета для 2 класса

7. Повторение изученного в первом классе (10 часов):

1) речь устная и письменная. Слово. Предложение. Точка в конце предложения. Большая буква в начале предложения. Сочинение по опорным словам.

8. Звуки и буквы. Правописание. Произношение (30 часов):

1) различение звуков в слове на слух: правильная и отчетливая артикуляция звуков. Звуки гласные и согласные, согласные твердые и мягкие, их артикуляция и звучание; сопоставление парных звуков по артикуляции и звучанию (твердые и мягкие; звонкие и глухие);

2) слог и правила переноса. Правила переноса слов с буквами Й и Ъ, с двойными согласными. Ударение, его смысловоразличительная функция. Алфавит;

3) правописание слов с буквами звуков е, Ё, ю, я, звукобуквенный анализ слов. Способы обозначения мягкости согласных буквами Е, Ё, И, Ю, Я и мягким знаком (Ь);

4) произношение и правописание звонких и глухих согласных на конце слова, применение способа их проверки. Правописание слов с разделительным мягким знаком (Ь);

5) нахождение в слове безударных гласных, проверяемых и не проверяемых ударением. Применение способа проверки безударных гласных (изменение формы слова);

6) правописание слов с сочетаниями ЖИ - ШИ, ЧА - ЩА ЧУ-ЩУ. Правописание слов с -чк-, -чн-, -щн-. Правописание ь знака в конце и середине слова;

7) Звуко-буквенный анализ слов. Диктант, изложение по вопросам.

9. Состав слова. Развитие речи. Правописание (20 часов):

1) общее понятие о составе слова. Окончание (звуковое). Родственные слова. Корень слова. Однокоренные слова. Приставка. Суффикс;

2) разбор слова по составу; графическое обозначение значимых частей слова. Изменение окончаний для связи слов в предложении;

3) нахождение в корне слова безударных гласных, их произношение, обозначение буквами и проверка безударных гласных способом подбора однокоренных слов;

4) нахождение на конце и в середине корня слова перед согласными парных глухих и звонких согласных, их произношение, применение способа проверки парных согласных;

5) произношение и правописание слов с приставками, не изменяющимися на письме (с, по, об, от, за, в, во, за, пере и др.). Сравнение правописания приставки и предлога. Нахождение и употребление в речи слов с уменьшительно-ласкательными суффиксами -оньк, -еньк-. Диктант, сочинение по вопросам.

10. Части речи. Правописание. Развитие речи. Имя существительное. Правописание. (20 часов):

1) имя существительное (общее грамматическое значение, вопросы кто? что?). Существительные одушевленные и неодушевленные. Собственные имена существительные. Род имен существительных (мужской, женский, средний род). Число имен существительных (единственное и множественное число);

2) правописание Ъ на конце слов женского рода после шипящих;

3) определение числа имен существительных, употребление в речи форм единственного и множественного числа имен существительных. Правописание существительных с предлогами. Диктант, сочинение по картине.

11. Имя прилагательное. Правописание. Развитие речи (10 часов):

1) имя прилагательное (общее грамматическое значение, вопросы);

2) нахождение прилагательного по значению и вопросам. Установление связи прилагательного с существительным. Изменение прилагательного по родам. Изменение прилагательного по числам. Изложение, сочинение-описание природы, животного.

12. Глагол. Правописание. Развитие речи (10 часов):

1) глагол (общее грамматическое значение и вопросы);

2) нахождение глагола по значению и вопросам. Изменение глагола по числам. Диктант, сочинение – описание действий предмета.

13. Предлог. Правописание. Развитие речи (4 часа):

1) предлог;

2) нахождение предлога в предложении и его условно-графическое обозначение. Раздельное написание предлога со словом. Связь слов в предложении с помощью предлога. Написание слов с приставками, сравнение написания приставки и предлога со словами. Диктант.

14. Предложение. Знаки препинания. Развитие речи (15 часов):

1) предложение и его виды по цели высказывания (повествовательные, вопросительные, побудительные), по интонации (невосклицательные и восклицательные). Главные члены предложения (подлежащее и сказуемое), их условно-графическое обозначение. Второстепенные члены предложения: (общее понятие);

2) составление предложений с предлогами в, на, за, над, под, перед. Использование в предложениях и словосочетаниях существительных в родительном падеже множественного числа (типа много тетрадей, коробка конфет) и существительных в творительном падеже единственного числа (типа люблю Астаной, кормлю зерном). Составление и различение предложений по цели высказывания и интонации. Написание предложений, постановка знаков препинания в конце повествовательного, вопросительного и восклицательного предложения. Прописная буква в начале первого слова предложения. Разбор предложений по членам. Диктант. Изложение по плану.

15. Текст. Развитие связной речи (10 часов):

1) общее понятие о тексте. Тема текста. Заголовок текста. Текст – описание (природы, животного). Текст-повествование. Ключевые (опорные) слова текста. Структурные части текста: начало, основная часть, концовка;

2) деление текста на смысловые части. Составление плана текста. Составление текста по опорным словам, по картине. Составление текста по вопросам. Составление текста-описания животного и природы. Восстановление последовательности развития

действия в тексте- повествовании. Озаглавливание текста в соответствии с темой. Сочинение на свободную тему.

16. Повторение изученного во 2 классе (7 часов). Контрольный диктант.

17. Чистописание. Закрепление гигиенических навыков письма. Работа над письмом букв их соединений в словах. Написание строчных и прописных (заглавных) букв по группам, в порядке усложнения их начертания: 1) и, ш, И, Ш, п, РТ, г; 2) л, м, Л, М, я, Я, А; 3) у, ц, щ, У, Ц, Щ, Ч, ч; 4) е, Е, с, С, о, О, а, д, б; 5) ь, ы, ь 4; 6) н, ю, И, Ю, к, К4; 7) В, в, з, З, Э, э, Ж, ж, Х, х, ф, 4; 8) Ф, У, Г, Т, Р, Б, Д. Написание, слов, предложений. Примечание: упражнения по чистописанию проводятся на каждом уроке 8-10 мин.

18. Для получения личностных результатов на уроках русского языка усвоение грамматического материала должно идти не только на отдельных предложениях и словах, но и на связных текстах следующей тематики: "Родной язык, ты с детства мне знаком...", "Родина любимая моя...", "Люби и береги природу родного края", "Забота о старших и младших", "Что такое хорошо и что такое плохо", "Береги своих друзей". Содержание текстов должно быть направлено на формирование патриотической и нравственно-этической позиции учащихся. Связные тексты (объем 20-40 слов) содержат наряду с грамматическими заданиями вопросы нравственно-этического характера.

19. Для получения системно-деятельностных результатов обучения:

1) участие в определении темы и цели урока, адекватное понимание поставленной учебной задачи, умение выполнять последовательные действия по ее решению; умение проводить самоконтроль, оценивать свою деятельность;

2) составление плана текста, работа со словарем;

3) наблюдение объекта исследования;

4) работа в парах, группах.

3. Базовое содержание учебного предмета для 3 класса

20. Повторение изученного во 2 классе (10 часов):

1) предложение. Главные и второстепенные члены предложения. Правила переноса слов;

2) определение границ предложения, расстановка знаков препинания в конце предложения. Установление связи слов в предложении. Правописание имен, фамилий людей, кличек животных, географических названий;

3) звуки, их обозначение буквами. Звуко-буквенный разбор слов. Различение безударных и ударных гласных, проверка безударных гласных. Нахождение в слове глухих и звонких согласных, их правописание и проверка;

4) распознавание и правильное произношение твердых и мягких согласных, обозначение мягкости согласных на письме;

5) письмо слов с разделительным Ъ. Правописание сочетаний жи-ши, ча-ща, чу-щу, чк, чн, щн; двойных согласных в слове. Перенос слов. Сочинение по опорным словам.

21. Слово и его значение. Развитие речи (10 часов):

1) общее понятие о лексическом значении слова. Синонимы. Антонимы. Толковый словарь (общее понятие о его назначении);

2) распознавание и употребление слов, называющих предметы, признаки, действия. Составление тематических групп слов. Подбор синонимов и антонимов, их употребление в речи. Использование толкового словаря для раскрытия значения слов. Диктант.

22. Состав слова и словообразование. Правописание. Развитие речи (12 часов):

1) состав слова. Окончание и основа слова. Нулевое окончание. Роль окончания в предложении. Родственные слова. Корень слова. Однокоренные слова. Суффиксы, их значение для образования слов. Приставки, их значение для образования слов;

2) определение состава слова. Графическое обозначение значимых частей слова. Выделение окончания; способы определения окончания. Подбор однокоренных слов. Правописание слов с удвоенными согласными в корне слова, с непроизносимой согласной в корне. Проверка безударных гласных с помощью формы слова (единственное и множественное число) и однокоренных слов. Образование слов с помощью приставок, не изменяющихся на письме: с-, от-, о-, про-, под-, над-, за-, на-. Образование слов с помощью суффиксов –еньк, - онък, -юшк, -ушк, - ик, -ек; - енок-, - онок-; определение значения суффиксов в слове, их правописание. Диктант, изложение по вопросам.

23. Части речи. Правописание. Развитие речи (59 часов). Имя существительное (30 часов):

1) имя существительное: его значение, грамматические вопросы начальной формы. Род имен существительных. Мягкий знак (ь) после шипящих на конце существительных женского рода и его отсутствие у существительных мужского рода (рожь – нож, вещь – плащ и т.п.) Изменение имен существительных по числам;

2) изменение имен существительных по падежам в единственном числе (склонение) . Умение различать падежи. Практическое изменение имен существительных при сочетании с другими словами. Преобразование косвенных падежей имен существительных в начальную форму. Составление предложений с существительными, стоящими в различных падежах. Выделение изученных орфограмм, проверка безударных гласных и парных глухих и звонких согласных в корне слов.

24. Имя прилагательное (10 часов):

1) имя прилагательное: его значение, вопросы, на которые оно отвечает. Имена прилагательные, сходные и противоположные по значению. Изменение имен

прилагательных по родам и числам при сочетании с существительными. Правописание окончаний –ий, –ый, –ая, –ая, –ое, –ее, –ые, –ие. Изменение имен прилагательных по падежам;

2) нахождение имен прилагательных по значению, вопросам, роли в предложении. Изменение имен прилагательных по числам, родам при сочетании с именем существительным. Склонение имен прилагательных женского рода единственного числа. Склонение прилагательных мужского и среднего рода единственного числа. Правописание падежных окончаний имен прилагательных. Использование имен прилагательных в тексте-описании (природы, животного). Подбор и употребление в речи прилагательных-синонимов и антонимов. Сочинение–описание природы, животного.

25. Местоимение (4 часа):

1) местоимение (общее понятие). Личные местоимения 1, 2, 3 лица единственного и множественного числа;

2) использование личных местоимений в устной и письменной речи. Правописание местоимений. Контрольная работа.

26. Глагол (15 часов):

1) его значение, вопросы, на которые он отвечает. Практические упражнения в употреблении глаголов настоящего, прошедшего и будущего времени. Изменение глагола по временам: настоящее, прошедшее, будущее. Не с глаголами;

2) нахождение и употребление глагола в речи по значению, вопросам, роли в предложении. Написание неопределенной формы глагола. Изменение глагола по временам. Изменение глагола настоящего времени по лицам и числам. Изменение глагола прошедшего времени по родам. Употребление глагола будущего времени (простая и сложная форма глагола). Написание глаголов с частицей НЕ. Диктант. Сочинение-повествование.

27. Предложение. Члены предложения. Развитие речи (15 часов):

1) предложения повествовательные, восклицательные, вопросительные. Знаки препинания в конце предложения. Условно-графическая модель предложения;

2) упражнения в определении главных членов предложения: подлежащее и сказуемое. Второстепенные члены предложения (без деления на виды). Выделение из предложений словосочетаний. Различение членов предложения и частей речи. Составление и запись предложений, включающих слова, которые выражены изучаемыми частями речи.

28. Текст. Развитие связной письменной и устной речи (20 часов):

1) предложение и текст. Тема и основная мысль текста. Типы текста: описание и повествование. Структура текста: начало, основная часть, концовка;

2) нахождение текста по признаку связности и целостности. Определение темы и основной мысли текста. Установление типа текста. Нахождение в тексте-описании

прилагательных. Нахождение в тексте-повествовании глаголов. Деление текста на части. Составление плана текста. Сочинение на свободную тему.

29. Повторение изученного за 3 класс (10 часов):

1) повторение основных тем разделов "Звуки и буквы", "Слово и его значение", "Слово и его состав". "Части речи", "Предложение";

2) контрольный диктант.

30. Тематика связных текстов, содержание которых ориентировано на получение личностных результатов обучения: "Родной язык, ты с детства мне знаком...", "Родина любимая моя...", "Люби и береги природу родного края", "Забота о старших и младших", "Что такое хорошо и что такое плохо", "Береги своих друзей". Содержание связных текстов должно быть направлено на формирование патриотической и нравственной позиции школьника.

31. Общеучебные умения, ориентированные на системно-деятельностные результаты обучения:

1) участие в целеполагании, планировании и самопроверке; умение находить пути решения поставленных задач урока, умение задавать вопросы;

2) наблюдения, получение информации через чтение и письмо; создание письменного текста (описание, повествование);

3) анализ, классификация, обобщение, составление плана текста;

4) умение поддерживать общение и в совместной деятельности в парах, группах.

4. Базовое содержание учебного предмета для 4 класса

32. Повторение изученного в 3 классе (10 часов):

1) обобщение сведений о слове, предложении, тексте, части речи;

2) правописание безударных гласных в корне слова, проверяемых и не проверяемых ударением. Правописание парных согласных в конце и середине слова перед согласными, способы их проверки. Разбор по составу слова: окончание, основа, корень, суффикс, приставка.. Правописание приставок и предлогов (сопоставление). Диктант.

33. Лексика. Развитие речи (12 часов):

1) лексическое значение многозначного слова. Прямое и переносное значение слова . Новые и устаревшие слова;

2) определение лексического значения слова (прямого и переносного). Составление предложений со словами в прямом и переносном значении. Использование толкового словаря при работе над значением слова. Сочинение по опорным словам или данному началу. Изложение по плану.

34. Части речи. Правописание. Развитие речи (69 часов).

35. Имя существительное, его роль в предложении (20 часов):

1) три склонения имен существительных. Правописание безударных падежных окончаний существительных 1, 2, 3-го склонений в единственном числе (кроме имен

существительных на –ия, -ий, -ие). Сходные и противоположные по значению имена существительные. Склонение имен существительных во множественном числе. Употребление предлогов с именами существительными в различных падежах;

2) определение и различие падежей: именительный и винительный, винительный и родительный, винительный и предложный. Правописание падежных окончаний существительных 1 склонения. Правописание падежных окончаний существительных 2 склонения. Правописание падежных окончаний существительных 3 склонения. Окончания – е и – и в именах существительных 1, 2 и 3 склонения. Диктант, изложение с творческим заданием.

36. Имя прилагательное, его роль в предложении (10 часов):

1) обобщение сведений об имени прилагательном, изученных в 3 классе. Изменение имен прилагательных по родам и числам в зависимости от имен существительных, с которыми они связаны (кроме притяжательных прилагательных). Имена прилагательные сходные и противоположные по значению. Правописание безударных окончаний имен прилагательных (кроме прилагательных с основой на шипящую и Ц);

2) склонение прилагательных женского, мужского и среднего рода единственного числа. Употребление падежных форм прилагательных в речи. Склонение имен прилагательных во множественном числе. Употребление падежных форм прилагательных во множественном числе в речи. Правописание падежных окончаний прилагательных в единственном и во множественном числе. Диктант, сочинение–описание по картине;

37. Местоимение, его роль в предложении (10 часов):

1) обобщение сведений о местоимении, полученных в 3 классе: личные местоимения, их роль в предложении;

2) склонение личных местоимений, их употребление в речи. Правописание местоимений с предлогами. Диктант.

38. Глагол, его роль в предложении (25 часов):

1) обобщение сведений о глаголе, изученных в 3 классе: общее грамматическое значение глагола, вопросы, неопределенная форма глагола, изменение глагола по временам, числам, родам. Настоящее и будущее время глагола. 1 и 2 спряжение глагола, личные окончания глаголов. Виды глагола. Прошедшее время глагола;

2) умение задавать вопросы к глаголам совершенного и несовершенного вида (что делать? и что сделать?). Правописание глаголов на –ТСЯ и ТЬСЯ. Спряжение глагола в настоящем и будущем времени. Правописание личных окончаний глаголов 1 и 2 спряжения. Определение спряжения глагола по окончанию 3 лица мн. ч.: -ут (-ют) и –ат (-ят). Правописание Ъ после шипящего в глаголах 2 лица ед. ч. Изменение глагола в прошедшем времени по родам. Правописание глаголов с НЕ. Употребление глагола в

речи. Определение значения многозначного глагола, прямого и переносного значения, Подбор и употребление в речи глаголов-синонимов и антонимов. Изложение, сочинение–рассуждение.

39. Числительное (4 часа):

- 1) числительное, его общее грамматическое значение, вопросы сколько? Который?;
- 2) употребление в речи и правописание числительных пять-тридцать.

40. Предложение. Знаки препинания. Развитие речи (20 часов):

1) предложение, виды предложений; главные члены предложения. Распространенные и нераспространенные предложения. Второстепенные члены предложения: определение, дополнение и обстоятельство. Однородные члены предложения. Знаки препинания при однородных членах предложения, связанных интонацией;

2) составление и употребление в устной и письменной речи предложений, разных по цели высказывания, интонации. Распространение предложений второстепенными членами. Нахождение главных и второстепенных членов предложений по вопросам, их графическое выделение в предложении. Составление и нахождение предложений с однородными членами. Расстановка знаков препинания между однородными членами, связанных интонацией. Диктант, контрольная работа.

41. Текст. Развитие связной речи (15 часов):

1) обобщение сведений, изученных в 3 классе: текст-описание, текст-повествование . Тема и основная мысль текста. Текст- рассуждение;

2) наблюдение и использование прилагательных в тексте-описании и глаголов в повествовании. Составление текста-рассуждения (по образцу). Сочинение на свободную тему.

42. Повторение пройденного за 4 класс (10 часов). Контрольный диктант.

43. Тематика связных текстов, содержание которых ориентировано на получение личностных результатов обучения: "Родной язык, ты с детства мне знаком...", "Родина любимая моя...", "Люби и береги природу родного края", "Забота о старших и младших", "Что такое хорошо и что такое плохо", "Береги своих друзей". Содержание связных текстов должно быть направлено на формирование патриотической и нравственной позиции школьника.

44. Общеучебные умения, ориентированные на системно-деятельностные результаты обучения:

1) целеполагание, планирование и самоконтроль;

2) умения определять проблему, вести наблюдение, сравнивать и сопоставлять языковые факты, доказывать, делать грамматический разбор, получать информацию через анализ текста, восстановление текста грамматического определения; создавать письменный текст (описание, повествование); принимать участие в составлении таблиц , схем;

3) анализировать, классифицировать, обобщать, доказывать, составлять план текста, устанавливать логические связи между словами в предложении;

4) вести диалоги на заданную тему, составлять рассказ о себе, своей семье, друзьях; использовать языковые знания в речи, умение поддерживать общение и организацию совместной деятельности в парах, группах, выступать с продуктами творческой деятельности перед классом.

5. Требования к уровню подготовки учащихся для 2 класса

45. По завершении 2 класса учащиеся должны знать:

- 1) названия букв русского алфавита; его практическое применение;
- 2) твердые и мягкие согласные звуки, обозначение мягкости согласных гласными буквами е, Ё, ю, я и ь; парные глухие и звонкие согласные;
- 3) правила переноса: перенос слов с буквами Й и Ъ, с двойными согласными;
- 4) значимые части слова (общее понятие): окончание и основа, корень, приставка, суффикс;
- 5) части речи (общее понятие): имя существительное, имя прилагательное, глагол, предлог, их значение, вопросы, грамматические признаки (род, число);
- 6) части текста: начало, основная часть, концовка.

46. Учащиеся должны уметь:

- 1) различать звуки речи: гласные и согласные, твердые и мягкие согласные, глухие и звонкие согласные; правильно произносить их и обозначать буквами;
- 2) находить в слове безударный гласный, применять способы проверки безударных гласных;
- 3) распознавать в слове парные согласные звуки (глухие и звонкие) на конце и в середине слова; применять способ их проверки - подбирать проверочное слово;
- 4) обозначать мягкость согласного в слове буквами Е, Ё, И, Ю, Я и мягким знаком (Ь);
- 5) писать слова с сочетаниями -чк-, -чн-, -щн-; жи-ши, ча-ща, чу-щу;
- 6) переносить слова по слогам;
- 7) производить звуко-буквенный разбор слов; разбор предложений по членам (главные члены – подлежащее и сказуемое, второстепенные члены);
- 8) разбирать слова по составу: находить окончание, корень, приставку, суффикс; графически обозначать значимые части слова;
- 9) писать слова с уменьшительно-ласкательными суффиксами -оньк-, -еньк-; слова с приставками с, по, об, от, за, во, пере и др., не изменяющимися на письме;
- 10) распознавать части речи;
- 11) писать с большой буквы имена собственные (клички животных, имена и фамилии людей, географические названия);

12) использовать в речи слова речевого этикета: извинение, просьба, благодарность, приветствие, прощание;

13) составлять предложения, находить главные и второстепенные члены предложения; писать предложения с большой буквы; ставить знаки препинания в конце предложений (точка, вопросительный знак);

14) находить предлоги, правильно писать предлоги со словами, различать предлог и приставку;

15) определять тему текста, делить текст на смысловые части, озаглавливать текст в соответствии с темой; составлять текст по вопросам;

16) писать словарные диктанты 6-8 слов; обучающие и контрольные диктанты 15-20 слов; изложения – 30-40 слов, сочинения – 4-6 предложений.

6. Требования к уровню подготовки учащихся для 3 класса

47. По завершении 3 класса учащиеся должны знать:

1) лексическое значение слова; синонимы и антонимы;

2) состав слова;

3) части речи;

4) виды предложения по цели высказывания, по интонации; главные и второстепенные члены предложения: определение, дополнение, обстоятельство;

5) признаки текста, типы текста: описание, повествование; тему и основную мысль текста.

48. Учащиеся должны уметь:

1) понимать и раскрывать лексическое значение слова; подбирать синонимы, антонимы, составлять тематические группы слов;

2) находить в слове его значимые части: окончание, основу, корень, приставку, суффикс;

3) распознавать части речи по их значению, вопросам, грамматическим признакам; изменять имена существительные по падежам, родам и числам;

4) склонять имена прилагательные мужского, женского и среднего рода единственного числа; изменять прилагательное по числам, родам в связи с существительным; определять и писать падежные окончания прилагательных; подбирать прилагательные синонимы и антонимы;

5) распознавать в предложении личные местоимения, определять их роль в предложении (подлежащее);

6) распознавать глагол (по вопросу и значению), называть его грамматические признаки (число, время, лицо); изменять глагол по временам, числам и лицам; писать НЕ с глаголом; подбирать глаголы синонимы и антонимы;

7) устанавливать связь между словами в предложении, графически обозначать ее; разбирать предложение по членам: находить главные и второстепенные члены - определения, дополнения, обстоятельства;

8) определять текст по признакам связности и единой темы; выявлять тему и основную мысль текста; озаглавливать текст; делить текст на части, называть их (начало, основная часть, концовка), составлять план текста; устанавливать вид текста (описание, повествование);

9) грамотно списывать и писать под диктовку текст (40-50 слов), включающий изученные орфограммы;

10) писать изложение по вопросам, с грамматическим заданием, по коллективно составленному плану (50-60 слов.);

11) писать сочинение – описание, сочинение повествование по сюжетной картине, личным наблюдениям (45-50 слов); определять тему и основную мысль текста.

7. Требования к уровню подготовки учащихся для 4 класса

49. По завершении 4 класса учащиеся должны знать:

1) лексическое значение слова; многозначность слова; прямое и переносное значение;

2) синонимы, антонимы разных частей речи;

3) признаки, по которым отличаются части речи (общее грамматическое значение, морфологические признаки и роль части речи в предложении);

4) общее грамматическое значение, морфологические признаки имени. Существительного, имени прилагательного, глагола, числительного, служебную функцию предлога;

5) виды простого предложения; главные и второстепенные члены предложения: определение, дополнение, обстоятельство;

6) признаки текста, типы текста: описание, повествование, рассуждение.

50. Учащиеся должны уметь:

1) использовать толковые словари;

2) определять тип склонения имен существительных, склонять и писать падежные окончания имен существительных 1, 2, 3 склонения (кроме существительных на -ия, -ие, -ий и -мя); различать падежи: винительный и именительный, винительный и родительный, винительный и предложный; правильно писать безударные падежные окончания существительных; правильно употреблять несклоняемые существительные в речи;

3) склонять прилагательные в единственном и во множественном числе; устанавливать связь прилагательного с существительным в роде, числе и падеже; правильно употреблять прилагательное+существительное в речи;

4) склонять личные местоимения; правильно писать местоимения с предлогами; правильно употреблять местоимения в связной речи;

5) изменять глаголы по лицам и числам; определять 1 и 2 спряжение глагола; правильно писать личные окончания глагола 2 лица единственного числа;

6) различать неопределенную форму и формы глагола 3 лица единственного и множественного числа, правильно писать - ТЬСЯ и – ТСЯ;

7) различать по вопросам глаголы совершенного и несовершенного вида;

8) изменять глаголы по временам; изменять глаголы прошедшего времени по родам ; правильно писать и употреблять времена глагола в связной речи;

9) писать частицу НЕ с глаголами;

10) различать числительное по значению и вопросам, правильно писать числительные от 1 до 30;

11) производить элементарный синтаксический разбор предложения с графическим обозначением главных и второстепенных членов предложения; 13) находить признаки текста; определять основные структурные части текста (начало, основная часть, концовка), восстанавливать порядок следования его частей;

12) различать типы текстов: описание, повествование, рассуждение, анализировать содержание текста, составлять тексты разных типов речи;

13) правильно списывать и писать тексты под диктовку (75-80 слов) с изученными орфограммами;

14) писать диктанты (объемом 65-75 слов), изложения по тексту (объем текста 150-200 слов), сочинения (описание, повествование, рассуждение) объемом 50-60 слов.

51. Личностные результаты. Учащиеся должны проявлять:

1) патриотические чувства к своей стране, к народу Казахстана; уважение и знание государственных символов (герб, флаг, гимн Республики); понимать ценностную значимость родного, государственного и других языков как средства познания мира;

2) уважение к законам страны, соблюдать правила общественного поведения на улице, в школе;

3) интерес к историческому прошлому народов Казахстана, чувство национальной гордости за многонациональный народ, уважение к национальным традициям народов;

4) внимательное и доброжелательное отношение к окружающим людям, товарищам ;

5) бережное отношение к окружающей среде, защиту родной природы.

52. Системно-деятельностные результаты. Учащиеся должны применять:

1) учебно-организационные умения при определении цели и задач урока; в самоконтроле, постановке вопросов, в поиске путей решения поставленных задач урока ;

2) учебно-информационные умения при работе с языковым материалом урока: приемы наблюдения, слушания, грамматического разбора, получения информации

через чтение и письмо; создание письменного текста (описание, повествование); составление таблиц, схем;

3) виды речевой деятельности для отбора необходимой информации;

4) учебно-логические приемы анализа языкового материала с целью выявления существенных признаков изучаемого понятия; при классификации, группировке фактов языка, обобщении, составлении плана текста, доказывает принадлежность слова к той или иной части речи по совокупности признаков;

5) учебно-коммуникативные умения для общения в различных ситуациях (в учебной и повседневной деятельности); устную и письменную речь для выражения своего эмоционально ценностного состояния от переработанной информации;

6) пользоваться языковыми знаниями и речевыми навыками для совместной работы в группе, команде, для расширения своего кругозора;

7) речевые навыки в устной и письменной форме для разрешения проблем в различных ситуациях;

8) начинать и заканчивать разговор в соответствии с правилами речевого этикета; отвечать на вопросы и задавать вопросы в соответствии с целью диалога, строить монологическое высказывание с изменением лица рассказчика.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 151-қосымша

**Психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш
білім беру деңгейінің 2-4 сыныптары үшін "Қазақ тілі"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептер үшін)**

Ескерту. 151-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес бағдарлама негізінде және психикалық дамуы тежелген балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Қазақ тілі – психикалық дамуы тежелген бастауыш сынып оқушыларын алғашқы тілдік білім негіздерімен қаруландыратын, тіл арқылы қарым-қатынас жасау қызметінің барлық түрін меңгертетін және олардың ақыл-ойын дамытатын пән.

3. Пәнді оқытудың жалпы мақсаты – психикалық дамуы тежелген оқушыларда тіл туралы тұтас ғылыми ұғым қалыптастыру, тіл ғылымы туралы негізгі ережелерді меңгерту; ауызша және жазбаша сөйлеудің қарым-қатынас білігі мен дағдысын игерген тілдік тұлға қалыптастыру.

4. Психикалық дамуы тежелген балаларға бастауыш мектептегі "Қазақ тілі" пәнін оқытудың мақсаты – алғашқы тілдік мағлұматтарды меңгерту, сауатты жазу, оқу дағдыларын жетілдіру, жеке тұлғаның қалыптасуы мен дамуына мүмкіндік жасау.

5. Басты міндеттері:

1) психикалық дамуы тежелген оқушылардың өз ана тілі – қазақ тіліне деген қызығушылығын ояту, тілдің құдіретін және оның эстетикалық құндылығын сезіндіру арқылы қазақтың ұлттық мәдениетінің бір бөлігі ретінде өз тілін құрметтеу және мақтаным ету сезімдерін қалыптастыру;

2) тілдік ұғымдар арқылы психикалық дамуы тежелген оқушыларды тілдік тұлға ретінде сезінуге тәрбиелеу;

3) ауызекі және жазба тілде қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіру;

4) тілдік материалдар негізінде қажетті тілдік білім, білік, дағдыларды (өз ана тілінде дұрыс, түсініп, мәнерлеп оқу және сауатты, көркем жазу) қалыптастыру және дамыту;

5) алғашқы тілдік құбылыстарды танымдық нысан ретінде меңгерту, оларды талдау, салыстыру, топтау және ажырату дағдыларын қалыптастыру;

6) психикалық дамуы тежелген оқушының өзіндік іс-әрекеті арқылы оның белсенді ойлауын жетілдіру.

6. Бастауыш білім беру деңгейіндегі оқу бағдарламасында материалдар психикалық дамуы тежелген оқушылардың мүмкіндігіне бейімделіп және жүйелі-концентрлі ұстанымға негізделді, мазмұны жағынан кешенді сипатта берілді. Бағдарламаның мұндай құрылымы тілді оқытудың қарым-қатынастық іс-әрекеттік бағытын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Мұның өзі тілдік білімнің сапалы меңгертілуін қамтамасыз етеді. Осы тұтас жүйе мазмұны мен өзіндік мақсатқа бағыттылығы арқылы психикалық дамуы тежелген оқушылардың тілдік іс-әрекеттерге ауызекі және жазба тілдегі дайындығын қамтамасыз етеді.

7. Психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған "Қазақ тілі" пәнінің оқу бағдарламасы мынадай бөлімдерден тұрады: "Тіл және сөйлеу", "Дыбыс және әріп", "Мәтін", "Сөйлем", "Сөз және оның мағынасы", "Сөз құрамы", "Сөз таптары".

8. Пән бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

1) 2 – 4-сыныптар барлығы 136 сағатты құрайды (аптасына 4 сағаттан).

9. 2–4-сыныптарда тіл пәнін оқыту барысында пәнаралық байланысты үнемі ескеріп отыру керек. Тіл пәнінің басқа пәндермен байланысы туралы айтқанда, ең алдымен, тақырыптық байланыстарға назар аударған жөн. Тақырыптық байланыстың негізіне пәндер мен құбылыстар туралы оқытудың міндеттері мен шарттарына байланысты әр

түрлі жағдайларда қарастырылатын жалпы түсініктер мен ұғымдар алынады (барлық сыныпта да осылай және олар сыныбы өскен сайын біртіндеп күрделене түседі).

10. Қазақ тілін оқыту барысында мынадай пәнаралық байланыстар жүзеге асырылады.

1) әдебиеттік оқу пәнімен:

қазақ тілі сабақтарында мақал-мәтел, жұмбақ, жаңылтпашты пайдалануда;

ақын-жазушылардың суреттерін көрсету, олар туралы мәлімет беруде;

мәтінді мәнерлеп оқу мен өлең жаттауда;

мәтіннің авторы туралы мәліметтер, не оның мазмұнын айтуды қажет ететін тапсырмалар арқылы оқу сабағындағы материалдарды еске түсіруде;

тәрбиелік мәні бар көркем шығармаларды және балалардың жас ерекшелігіне лайық ауыз әдебиеті үлгілерін пайдалануда;

2) математика пәнімен:

сан атауларын пайдалануда;

жұмбақтарды пайдалануда;

сөз мағыналарын түсіндіру барысында өлшемдік ұғымдарды пайдалануда;

заттарды пішініне, өлшеміне қарай салыстыруда;

3) дүниетану пәнімен:

қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстардың атауларын таныстыру, олар жайында түсінік беруде;

жаттығу мәтіндері арқылы жануарлар, өсімдіктер, т.б. туралы түсініктерін кеңейтуде;

табиғат құбылыстарымен таныстыруда;

туған ел, Отан туралы жаттығуларды орындатуда;

қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстар туралы ұғымдардың кеңейтілуінде;

еліміздің мәдениеті және шаруашылығы туралы түсінік беруде.

4) музыка пәнімен:

өлең мәтіндері арқылы музыкалық қабілетін дамытуда;

музыка шығармаларының негізінде байланыстыра сөйлеуді дамытуда;

5) бейнелеу өнері пәнімен:

жаттығу мазмұнына байланысты сурет салғызуда;

әр алуан суреттерді, портреттерді пайдалануда;

белгілі суретшілер туралы мағлұмат беруде;

сурет бойынша шағын мазмұндама (ауызша, жазбаша түрде) жазуда;

6) дене шынықтыру пәнімен:

сергіту жаттығуларын орындаған кезде дене қимылдарын пайдалануда;

оқыту барысында "дене шынықтыру минутын", қимыл-қозғалыс ойындарын ұйымдастыруда;

7) еңбекке баулу пәнімен:

қол саусақтарының нәзік бұлшық еттерін дамытуда;
шығармашылық ой-қиялы арқылы сөйлей білу қабілетін дамытуда.

2. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

11. Тіл және сөйлеу (2 сағат):

1) сөйлеудің адам өміріндегі маңызы мен оның қажеттілігі;

2) ауызекі және жазба тілде сөйлеу туралы түсінік.

12. Дыбыс және әріп (24 сағат):

1) у дыбысы. Сөз ішінде у дыбысының бірде дауысты, бірде дауыссыз болып келуі. У әрпінің емлесі: дауыссыз дыбыстан кейін келген у әрпінің алдында ү, ұ дыбыстары естілгенімен, жазылғанда олардың орнына у-дың өзі ғана жазылатыны;

2) дауысты ы, і әріптеріне аяқталған сөздерге у әрпі қосылғанда, ы, і әріптерінің түсіп қалатыны;

3) и дыбысы. И-дің дауысты, ал й - дауыссыз дыбыс дыбыс екені. И-дің бірде жуан, бірде жіңішке болатыны. И, й әріптерінің емлесі;

4) я, ю әріптерінің жазылуы;

5) дауыссыз дыбыстардың қатаң, ұяң, үнді болып бөлінетіні;

6) б, п дыбыстары. Б және п әріптерінің емлесі;

7) қ, ғ және к, г дыбыстары. Қ, к дыбыстарынан аяқталған сөздерге дауысты ы, і дыбыстары жалғанса, олардың ғ, г дыбыстарына айналуы;

8) л, р дыбыстары. Л, р әріптерінің емлесі;

9) н, ң дыбыстары. Олардың бір-бірінен өзгешелігі және емлесі.

13. Мәтін (7 сағат):

1) мәтін туралы түсінік. Жеке сөйлемдерден мәтіннің өзгешелігі. Мәтіннің тақырыбы және ондағы негізгі ойды анықтау. Мәтіннің мазмұнына сай ат қою. Мәтінге , сюжетті суреттерге ат қою;

2) мәтіннің құрылымын байқату: негізгі ойды беру формасы сөйлем екені, мәтіннің бөліктері (басқы, ортаңғы (негізгі), соңғы (қорытынды)) туралы ұғым меңгерту. Мәтіндегі азат жолдың рөлін аңғарту;

3) мәтіндегі сөйлемдердің байланысы. Әр алуан мәтін түрлерін аңғарту: әңгімелеу, сипаттау;

4) заттардың негізгі бөліктерін байқату: таныс заттарды көрсетіп, олардың басты белгілері жайлы әңгімелету, сипаттап айтқызу. Берілген мәтінге байланысты сұрақтарға жауап беру;

5) берілген жоспар бойынша мазмұндама жазу. Берілген тақырып, тірек сөздер, суреттер т.б. бойынша қарапайым мәтін құру.

14. Сөйлем (14 сағат):

1) сөйлем туралы түсінік. Сөйлемнің мәтіннен өзгешелігі. Тұтас мәтінді сөйлемдерге бөлу: берілген мәтіндегі сөйлемдердің ара жігін ажырату;

2) сөйлемнің айтылу мақсатына қарай түрлері: хабарлы сөйлем, сұраулы сөйлем, лепті сөйлем. Сөйлем түрлерінің айтылу интонациясын байқату;

3) сөйлем соңына қойылатын тыныс белгілері (нүкте, сұрау, леп белгісі);

4) сөйлемдегі сөздердің байланысы. Сұрақ қою арқылы сөйлемнің ішінен бір-бірімен байланысын анықтау;

5) сөздердің орналасу тәртібін ескере отырып, сөздерден сөйлем құрау. Сұрақ бойынша сөйлемді кеңейтіп жазу (екі сөзден тұратын сөйлемді үш сөзді етіп құру). Үлгі, сызба, суреттер бойынша сөйлем құрап жазу.

15. Сөз және оның мағынасы (6 сағат):

1) сөз және оның мағынасы туралы түсінік;

2) мағынасы жуық, мәндес сөздер, қарама-қарсы мағыналы сөздер, әртүрлі мағынаны білдіретін сөздер (терминдер айтылмайды);

3) сөздердің қолдану ерекшелігі;

4) мәтіндегі сөздерді мағыналарына қарай ажырата білу.

16. Сөз құрамы (12 сағат):

1) сөздің түбірі мен қосымшасы туралы алғашқы түсінік;

2) түбір мен қосымшаның бір-бірінен айырмашылығы;

3) қосымшаның жұрнақ, жалғау болып бөлінуі.

17. Сөз таптары (35 сағат):

1) кім? не? кімдер? нелер? қандай? қай? не істеді? не қылды? қайтті? қанша? неше? нешінші? сұрақтарына жауап беретін сөздер туралы түсінікті қайталау;

2) сөз табы туралы түсінік. Зат есім, оның мағынасы, сұрақтары. Жалқы есім және жалпы есім. Жалқы есімнің жазылу емлесі;

3) зат есімнің жекеше және көпше түрлері. Зат есімнің көпше түрін сөз құрамына талдау, көптік жалғаулары;

4) етістік, оның анықтамасы, сұрақтары. Дара және күрделі етістіктер;

5) сын есім және оның анықтамасы, сұрақтары. Сын есіммен зат есімнің байланысы ;

6) сан есім және оның анықтамасы, сұрақтары. Сан есімнің зат есіммен байланысып айтылуы.

18. Сөйлеу мәдениеті (2 сағат):

1) сөйлеу мәдениеті туралы түсінік. Әдемі сөйлеу – әдептілік. Амандасу, сәлемдесу, танысу, алғыс айту кезінде қолданылатын сөздер.

19. Жыл бойы өткенді қайталау (14 сағат).

20. Жыл бойына арналған жазба жұмыстары (20 сағат).

3. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

21. Тіл және сөйлеу (2 сағат):

1) сөйлеу туралы берілген ұғымды кеңейту. Сөйлеу мәнерлілігі. Дауыс ырғағының сөйлеу жағдайына сәйкес болуы;

2) ауызекі және жазба тілде сөйлеу ерекшеліктері.

22. Дыбыс және әріп (16 сағат):

1) дыбыс туралы 2-сыныпта өткенді қайталау;

2) э, е, ф, в, ц, ч, ш, щ дыбыстарының ерекшеліктерін меңгерту. Бұл дыбыстарды дұрыс айтып, сауатты жазуға дағдыландыру;

3) в, ф дыбыстары мен әріптерінің ерекшеліктерін салыстыру;

4) ч, щ дыбыстары мен әріптерінің ерекшеліктері;

5) х, һ дыбыстары, олардың айтылу ерекшеліктері. Х, һ дыбыстарына қатысты сөздердің емлесі.

23. Мәтін (7 сағат):

1) мәтін туралы берілген ұғымды қайталау. Мәтін құрастырудың сызбасы (басқы, ортаңғы, соңғы бөліктері);

2) мәтінді бөліктерге бөлу (жоспар және жоспарсыз). Жоспар құру. Әр алуан мәтін түрлерін құрастыру: әңгімелеу, сипаттау;

3) мәтіндегі сөйлемдердің байланысы. Берілген жоспар, суреттер бойынша әңгіме құрастыру. Сөйлеу ортасына, сөйлеу мақсаты мен сөйлеу тақырыбына сәйкес қарапайым диалог құру;

4) бірлесіп жасалған жоспар бойынша 20-30 сөзден құралған қысқаша шығарма жазу;

5) мәтінді ықшамдау арқылы қысқартып, баяндау.

24. Сөйлем (22 сағат):

1) сөйлем туралы 2-сыныпта берілген білімді қайталау;

2) сөйлем түрлерін әртүрлі жағдаяттарда орынды қолдана білу;

3) сөйлем мүшелері. Тұрлаулы және тұрлаусыз мүшелер;

4) бастауыш пен баяндауыштың байланысы. Бастауыш пен баяндауыштың арасына қойылатын сызықша;

5) жалаң және жайылма сөйлем;

6) үлгі сызба, сұрақ бойынша сөйлем құрау;

7) қаратпа сөз, оның тыныс белгісі.

25. Сөз және оның мағынасы (6 сағат):

1) сөз туралы берілген білімді еске түсіру;

2) сөз мағыналарымен жұмыс: сөз өзінің тура мағынасынан басқа ауыспалы мағынада қолданылатынын және бір сөздің бірнеше мағынада жұмсалатынын байқату;

3) мәндел және қарама-қарсы мағыналы сөздер.

26. Сөз құрамы (14 сағат):

1) сөз құрамы жайында 2-сыныпта берілген ұғымдарды қайталау;

2) түбір сөз және туынды сөз;

- 3) туынды сөз жасайтын жұрнақтар;
- 4) туынды сөз бен түбір сөзді салыстыру;
- 5) түбірлес сөздер;

5) қосымшалардың емлесі: қосымшалардың сөздің соңғы буынымен үндесіп жалғануы, қосымша жалғанғанда кейбір сөздердің соңғы дыбысының өзгеруі немесе түсіп қалуы туралы түсінік (кітап+ы – кітабы).

27. Сөз таптары (34 сағат):

- 1) сөз таптары туралы берілген ұғымды қайталау;
- 2) зат есім туралы 2-сыныпта өтілген материалды еске түсіру;
- 3) негізгі және туынды зат есім. Негізгі зат есім, оның анықтамасы;
- 4) туынды зат есім, оның анықтамасы. Туынды зат есім жасайтын жұрнақтар;
- 5) зат есімнің тәуелденуі;
- 6) тәуелдік жалғау, оның жекеше және көпше түрлері. Тәуелдік жалғаудың емлесі;
- 7) етістік туралы берілген білімді еске түсіру. Негізгі және туынды етістік;
- 8) болымды және болымсыз етістік;
- 9) сын есім жайында берілген білімді еске түсіру. Негізгі және туынды сын есімдер;
- 10) салыстырмалы шырай жұрнақтарымен таныстыру;
- 11) заттарды әр алуан белгісіне, сапасына және т.б қарай салыстыру;
- 12) сан есім туралы берілген білімді еске түсіру. Есептік және реттік сан есімдер.

28. Сөйлеу мәдениеті (2 сағат):

- 1) танысу, өтіну, тілек білдіруге байланысты сөздерді пайдалану;
- 2) ауызекі және жазба тілде шақыру, құттықтау.

29. Жыл бойы өткенді қайталау (13 сағат).

30. Жыл бойына арналған жазба жұмыстары (20 сағат).

4. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

31. Тіл және сөйлеу (2 сағат):

- 1) тіл және сөйлеу туралы берілген ұғымды еске түсіру. Ауызекі және жазба тілде сөйлеу туралы түсініктерін кеңейту;
- 2) сөйлеудің адамдардың сезіміне, іс-әрекетіне әсері.

32. Дыбыс және әріп (7 сағат):

1) дыбысқа байланысты берілген білімді қайталау. Фонетикатуралы түсінік беру. Фонетикалық талдау жасау;

2) буын үндестігі туралы ұғым қалыптастыру: дауысты дыбыстардың сөз ішінде жуан-жіңішкелігіне қарай үндесіп айтылуы және жазылуы;

3) дыбыс үндестігі туралы түсінік. Түбірдің соңғы дыбысы қатаң болса, оған жалғанатын қосымшаның бірінші дыбысы қатаң болып келетіні. Түбірдің соңғы дыбысы ұяң немесе үнді болса, оған жалғанатын қосымшаның бірінші дыбысы да ұяң не үнді болып сәйкестенуі;

4) дауысты дыбыстың әсерінен түбірдің соңындағы қатаң дыбыстың ұяң не үнді болып өзгеруі.

33. Мәтін (7 сағат):

1) мәтін және оның түрлері туралы берілген ұғымды кеңейту;

2) әңгімелеу мәтіні, оның құрылымын талдау. Өз беттерінше әңгіме құрау (6-7 сөйлем);

3) тірек сөздер, суреттер, оқығандары бойынша әңгіме;

4) сипаттау мәтіні, оның құрылымын талдау. Затты салыстырмалы сипаттау;

5) пайымдау мәтіні. Пайымдаудың мазмұндық және құрылымдық ерекшеліктерін байқату: мұнда түсіндіру (ой), дәлелдеу және қорытынды болатыны; пайымдауда түсінікті дәйектемелерді пайдалану. Пікір айтуға дағдыландыру, қорытынды жасай білуге үйрету;

6) саяхат кезінде көргендері, алған әсерлері жайында жазу. Айтқан ойларының тақырыпқа сай болуы, мазмұндау логикасының сақталуы, сөйлемдердің дұрыс құрылуы және т.б.

34. Сөйлем (22 сағат):

1) сөйлемге қатысты берілген білімді қайталау;

2) синтаксис туралы түсінік беру. Синтаксистік талдау жасауға үйрету;

3) сөйлемнің дара және күрделі мүшелері;

4) сөйлемнің бірыңғай мүшелері. Сөз тіркесі туралы түсінік. Сөйлемдегі сөз тіркестерін табуға жаттықтыру;

5) жай сөйлем және құрмалас сөйлем;

6) құрмалас сөйлемнің тыныс белгісі;

7) қыстырма сөз, олардың тыныс белгісі.

35. Сөз және оның мағынасы (5 сағат):

1) сөз мағыналары туралы білімді еске түсіру;

2) мағынасы бір-біріне жуық сөздер, мағынасы қарама-қарсы сөздер, көп мағыналы сөздер туралы түсініктерін кеңейту;

3) тұрақты сөз тіркестері туралы түсінік беру.

36. Күрделі сөздер (9 сағат):

1) күрделі сөз туралы жалпы түсінік;

2) біріккен сөз. Біріккен сөздің жасалуы және оның жиі кездесетін түрлері;

3) қос сөз және олардың жасалуы. Қос сөздердің мәні және емлесі;

4) қысқарған сөз. Қысқарған сөздердің жасалуы және олардың емлесі.

37. Сөз таптары (48 сағат):

1) сөз табы туралы өтілгенді қайталау;

2) морфология туралы түсінік. Морфологиялық талдау жасау;

3) зат есім. Зат есімнің септелуі. Септік жалғауының аттары мен септелуі. Септік жалғауының емлесі;

- 4) тәуелденген сөздердің септелуі;
- 5) көптік жалғаулы сөздердің септелуі. Зат есімнің жіктелуі;
- 6) жіктік жалғаулары, олардың жекеше, көпше түрлері;
- 7) етістік, оның жіктелуі. Жекеше және көпше жіктеу үлгілері;
- 8) етістіктің шақтары: осы шақ, өткен шақ, келер шақ;
- 9) сын есім. Сын есімнің дара және күрделі түрлері, олардың емлесі;
- 10) қарсы мәндес сын есімдер;
- 11) сан есім. Дара және күрделі сан есімдер, емлесі;
- 12) есімдік туралы жалпы түсінік. Жіктеу есімдіктері, олардың септелуі;
- 13) үстеу туралы түсінік;
- 14) шылау туралы түсінік, олардың мәні;
- 15) шылау мен шылау тұлғалас қосымшалардың жазылуы;
- 16) одағай сөздер және олардың емлесі;
- 17) еліктеуіш сөздер туралы түсінік. Олардың мәні мен емлесі.

38. Сөйлеу мәдениеті (2 сағат):

1) сөйлеу мәдениеті бойынша берілген ұғымды кеңейту: сөйлесіп отырған адамның сөзін бөлмеу, онымен ақжарқын, байыпты қалыпта сөйлесу, өзі туралы көп айта бермеу, дөрекі сөйлемей және т.б.;

2) ауызекі және жазба тілде кешірім сұрауға немесе келіспегенін білдіруге қажетті сыпайы сөздерді қолдана білу.

39. Жыл бойы өткенді қайталау (14 сағат).

40. Жыл бойына арналған жазба жұмыстары (20 сағат).

5. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

41. Пәндік нәтиже бойынша 2-сыныптың соңында психикалық дамуы тежелген оқушылар:

- 1) тіл және сөйлеудің мәнін, ауызекі және жазба тілді;
- 2) тіл дыбыстарының дауысты және дауыссыз түрлерін;
- 3) мәтіннің құрылымы мен түрлерін;
- 4) сөйлемнің айтылу мақсатына қарай бөлінетін түрлерін;
- 5) сөйлемдегі сөздердің байланысын;
- 6) сөз мағыналарын;
- 7) өтілген сөз таптарын, олардың сұрақтарын білуі қажет.

42. Пәндік нәтиже бойынша 2-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) сөзге дыбыстық талдау жасауды;
- 2) сөз құрамын талдауды;
- 3) өтілген сөз таптарын ажырату, талдау және оларды өзара салыстыруды;
- 4) мәтіндегі тірек сөздерді табу;

5) түрлі жағдаяттарда әңгімелесу, пікірлесу, өз ойын жеткізуді (кіммен? қайда? қашан? не туралы?);

б) өздеріне таныс заттарды, құбылыстарды салыстыруды;

7) 5-7 сөзден тұратын сөздік диктанты, 20-25 сөзден тұратын диктанттарды, 20-30 сөзден мазмұндаманы, 3-5 сөйлемнен тұратын шығарманы жазуды меңгеруі қажет.

6. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

43. Пәндік нәтиже бойынша 3-сыныптың соңында оқушылар:

1) мәтін түрлері мен ерекшеліктерін;

2) сөйлемнің тұрлаулы және тұрлаусыз мүшелерін, олардың арасындағы байланысты;

3) жалаң және жайылма сөйлем түрлерін;

4) қаратпа сөзді;

5) дыбыс және әріп, олардың емлесін;

6) сөз және оның мағынасын;

7) түбір сөз бен қосымшалы сөздің бір-бірінен айырмашылығын,

8) туынды сөз жасайтын жұрнақтарды;

9) түбір мен қосымшаның жазылуын білуі қажет.

44. Пәндік нәтиже бойынша 3-сыныптың соңында оқушылар:

1) жоспар бойынша әңгімелеуді;

2) үлгі бойынша сызба құрастыруды;

3) сөздерді сауатты және каллиграфиялық талапқа сай жазуды;

4) сөз құрамына талдауды;

5) мәтінге ат қоюды және ондағы негізгі ойды табуды;

6) сөйлемнен тұрлаулы және тұрлаусыз мүшелерді табуды

7) түрлі жанрда әңгімеқұрау;

8) өткен тақырыпты қайталау үшін 45-50 сөзден (диктант) тұратын мәтінді көшіріп және есту арқылы жазуды;

9) сұрақтар, грамматикалық тапсырмалар, ұжыммен құрастырған жоспар бойынша (30-40 сөз) мазмұндама жазуды;

10) сурет бойынша баяндау, өзінің бақылауы арқылы әңгіме жазуды; шығарма жазуды, мәтіннің тақырыбын анықтауды меңгеруі қажет.

7. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

45. Пәндік нәтиже бойынша 4-сыныптың соңында оқушылар:

1) мәтін және оның түрлерін;

2) сөйлемнің дара және күрделі мүшелерін; 3) сөйлемнің бірыңғай мүшелерін, олардың тыныс белгілерін;

- 4) сөз тіркесін;
- 5) буын және дыбыс үндестігін;
- 6) сөз мағыналарын, олардың бір-бірінен айырмашылығын;
- 7) күрделі сөздерді және оның түрлерін (біріккен сөз, қос сөз);
- 8) жай сөйлем мен құрмалас сөйлемнің бір-бірінен өзгешелігін, құрмалас сөйлемнің тыныс белгісін;
- 9) сөз таптарын білуі қажет.

46. Пәндік нәтиже бойынша 4-сыныптың соңында психикалық дамуы тежелген оқушылар:

- 1) мәтіндегі тірек сөздерді табуды және олармен мәтін құрауды;
- 2) сөз таптарын ажырату, талдау және оларды топтастыру, өзара салыстыруды;
- 3) жіктеу есімдіктерін табуды және оларды септеуді;
- 4) мәтіннен қаратпа және қыстырма сөздерді табуды;
- 5) жай сөйлемге синтаксистік талдау жасауды;
- 6) өз ойларын жеткізуді, сөйлемдерді дұрыс құрастыруды;
- 7) қоршаған орта мен мақсатқа сәйкес орынды сөйлей білуді;
- 8) диктант (көлемі 55-65сөз), мәтін бойынша мазмұндама (мәтін көлемі 50-100 сөз), көлемі 30-40 сөзден тұратын шығарма жазуды меңгеруі қажет.

47. Тұлғалық нәтижелер психикалық дамуы тежелген оқушылардың:

- 1) Қазақстан Республикасы Конституциясы туралы түсінігі болуы және оны құрметтеуінен;
- 2) өз Отанына деген мақтаныш сезімінен;
- 3) өз ана тілін білуі және құрметтеуінен, өз халқының және Қазақстанда өмір сүріп жатқан басқа ұлттардың салт-дәстүріне және басқа құндылықтарына құрметпен қарауынан;
- 4) өз елінің, туған өлкесінің табиғатын аялауға және қорғауға ұмтылуынан;
- 5) үлкендерге құрметпен, кішілерге қамқорлықпен қарап, айналасына мейірімді, кішіпейілділігінен көрінеді.

48. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер психикалық дамуы тежелген оқушылардың:

- 1) бастауыш сыныпта оқытылған пәндер бойынша білімінің болуынан;
- 2) алынған ақпаратты талдай және қолдана білуінен;
- 3) шығармашылықпен жұмыс істеу әдістерін меңгеруінен көрінуі қажет.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 152-қосымша

**Психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш
білім беру деңгейінің 2-4 сыныптары үшін "Әдебиеттік оқу"**

пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 152-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования), утвержденным постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080 и с учетом необходимости удовлетворять особые образовательные потребности учащихся с задержкой психического развития.

2. Основная цель учебного предмета – формирование функциональной грамотности высоконравственной и патриотической личности школьника через его читательскую деятельность.

3. Задачи учебного предмета:

1) овладеть осознанным, правильным, беглым, выразительным чтением на уровне осмысления и понимания тематического и идейного содержания произведения;

2) формировать читательский кругозор, восполнять и расширить знания учащихся с задержкой психического развития об окружающей действительности на материале произведений русской, казахской и зарубежной литературы;

3) развивать и обогащать связную речь, творческое воображение, образное мышление; эмоциональную отзывчивость при чтении художественных произведений; стремление к продуктивно-творческому осмыслению прочитанного;

4) прививать устойчивый интерес к самостоятельному и систематическому чтению доступных возрасту произведений детской мировой литературы; приобретать опыт осознанного выбора книг для самостоятельного чтения.

4. Содержание программы составляет детская русская, казахская и мировая литература, отобранная с учетом художественно–эстетической и воспитательной ценности произведения, ее доступности для данного возраста обучаемых. Структура программы для каждого класса состоит из следующих разделов:

1) навыки аудирования (слушание) и чтения;

2) тематика и круг чтения;

3) теория литературы (пропедевтика);

4) анализ текста;

5) продуктивно-творческая деятельность.

5. Объем учебной нагрузки по учебному предмету составляет: 2 класс – 4 часа в неделю, 136 часов в учебном году; 3 класс – 4 часа в неделю, 136 часов в учебном году; 4 класс – 4 часа в неделю, 136 часов в учебном году.

6. В процессе обучения литературному чтению осуществляются межпредметные связи с:

1) русским языком. Работа над элементарным языковым анализом текста, формирование выразительной, правильной, логически грамотной речи, совершенствование навыков письма, связной речи, овладение навыком построения текстов разных типов речи;

2) познанием мира. Использование научно-популярных произведений по тематике, использование жизненного опыта, материала экскурсий в процессе анализа литературного произведения;

4) математикой. Использование счета в играх, произведениях устного народного творчества, обогащение речи математическими терминами;

5) изобразительным искусством. Обогащение словарного запаса на материале рисунков, формирование эстетических представлений и чувств; развитие умений "словесного рисования", сравнения и сопоставления прочитанного и увиденного, развитие умений описывать возможные иллюстрации к прочитанному тексту;

6) музыкой. Использование музыкальных произведений при чтении текстов, развитие связной речи на основе сравнения литературного и музыкального произведений;

7) трудовым обучением. Развитие мелкой мускулатуры пальцев руки, использование поделок художественного труда для иллюстраций читаемых произведений;

8) физической культурой. Использование физических движений для сопровождения читаемых рифмованных текстов, организация ролевых игр на материале читаемого произведения.

2. Базовое содержание учебного предмета для 2 класса

7. Навыки аудирования (слушания) и чтения:

1) восприятие на слух литературного произведения, умение слушать и понимать художественное слово;

2) осознанное правильное плавное чтение вслух с переходом на чтение целыми словами;

3) техника чтения: чтение слов с соблюдением орфоэпических норм литературного языка; темп чтения на конец года – 40-60 слов и знаков в минуту при чтении вслух;

4) правильность и сознательность чтения: правильное осознанное чтение предложений в соответствии с литературными нормами языка; понимание значения

прочитанных слов, предложений, текста; обращение к словарям для разъяснения значения незнакомых слов;

5) выразительность чтения: правильная расстановка при чтении логических ударений и смысловых пауз; выбор темпа, силы голоса, правильной интонации в соответствии с целью высказывания;

6) работа с книгой. Элементы книги: обложка, переплет, титульный лист, оглавление, иллюстрация. Элементарные сведения об авторе.

8. Вводный урок: знакомство с учебным предметом "Литературное чтение, учебником (1 час).

9. Родные просторы (15 часов). Поэтический родник "Лучше нет родного края":

1) стихи поэтов: У.Турманжанов, КадырМырза Али, С.Майленов, К.Идрисов и др.;

2) произведения писателей: С.Сейфуллин, М.О.Ауэзов, Д.Досжанов, Г.Мельник и др.;

3) поэтический родник "Осень наступила". Стихи поэтов: А.Плещеев, З.Федоровская, О.Высотская, У.Турманжанов, М.Алимбаев и др.;

4) внеклассное чтение;

5) развитие речи. Изложение "Осень наступила".

10. Фольклорные мотивы (14 часов):

1) малые жанры мирового фольклора (загадки, песенки, потешки, пеструшка, прибаутка, закличка, приговорка, небылица, считалки, чистоговорки, пословицы и поговорки и др.); народные сказки;

2) внеклассное чтение. Развитие речи. Изложение сказки с творческим заданием (сочини начало или конец сказки).

11. Мои друзья (18 часов):

1) поэтический родник "В дружбе наша сила". Стихи поэтов: С.Михалков, М.Пляцковский, Е.Благинина, А. Горбунов, и др.;

2) произведения детских писателей: В.Осеева, А.Митта, В.Ю. Драгунский, Н.Н.Носов, А.Б.Раскин, и др.;

3) внеклассное чтение;

4) развитие речи. Изложение о дружбе с творческим заданием (выскажи свое мнение, какой должна быть дружба).

12. Мы и природа (21 часов):

1) поэтический родник "Зима пришла". Стихи поэтов: А.С.Пушкин, И.Никитин, С.Сейфуллин, Я Аким, В.Степанов, А.Яшин и др.;

2) произведения писателей: М.Алимбаев, Туве Янсон, В.Даль, М.Д.Зверев, В.Степанов, В.В.Бианки, М.М.Пришвин, Н.Н.Сладков, Э.Ю.Шим и др.;

3) внеклассное чтение;

4) развитие речи. Сочинение по картине "Зима". Поэтический родник "Скоро, скоро Новый год!";

5) стихи поэтов: Е.Трутнева, З.Александрова, С.Михалков, К.Чуковский, В.Степанов;

6) развитие речи. Сочинение "Письмо к Деду Морозу".

13. Хочу все знать! (15 часов):

1) произведения писателей: В.Бианки, Н.Носов, В.Коржиков, Г.Снегирев, Б.Заходер, В.Берестов, Г.Остер, С.Сахарнов и др.;

2) поэтический родник "Мир, полный тайн и чудес". Стихи поэтов: В.Орлов, Р.Сеф, И.Гришашвили, А.Барто, Э.Мошковская и др.;

3) внеклассное чтение;

4) развитие речи. Сочинение "О чем рассказал мне (лес, поле, цветок и т.д.)".

14. Золотая душа (19 часов):

1) К.Ушинский, К.Тангрыкулиев, В.Железников, Р.Погодин, В.П.Катаев, Е.Шварц и др.;

2) поэтический родник "Ты на свете лучше всех!";

3) стихи поэтов: Л.Николаенко, М.Пляцковский, А.Кайранов, С.Сеитов и др.;

4) внеклассное чтение;

5) развитие речи. Сочинение – поздравление "Мамин праздник".

15. Мир приключений и фантастики (19 часов):

1) В.Бианки, Д.Родари, А.Линдгрэн, Д.Крюсс, Бр.Гримм, и др.;

2) поэтический родник "Весна – утро нового года";

3) стихи поэтов: А.Асылбеков, В.Тютчев, А.Плещеев, Г.Ладонщиков, Е.Благинина, С.Маршак, И.Токмакова и др.;

4) внеклассное чтение;

5) развитие речи. Сочинение "На кого я хочу быть похожим".

16. Наша планета Земля (13 часов):

1) поэтический родник "Моя Родина- Казахстан!";

2) стихи поэтов: У.Турманжанов, Ж.Саин, Т.Молдагалиев, М.Алимбаев и др.;

3) рассказы: М.Ауэзов, Ю.Яковлев, Ш.Бейшеналиев, И.Ландо, М.Пришвин, В.Бианки, и др.;

4) поэтический родник "Лето жаркое идет...";

5) стихи поэтов: В.А.Жуковский, С.Сейфуллин, Б.Заходер, Г.Ладонщиков и др.;

6) внеклассное чтение;

7) развитие речи. Сочинение по картине "Казахстан – моя Родина".

17. Заключительный урок (1 час).

18. Теория литературы (пропедевтика):

1) общее понятие о малых жанрах устного народного творчества: загадки, потешки, песенки, приговорки, считалки, пословицы, поговорки, чистоговорки, скороговорки;

2) понятие народной сказки, различение ее видов (бытовая сказка, сказка о животных, волшебная сказка); композиционных частей сказки: зачин, концовка, присказка;

3) общее представление о жанре рассказа;

4) понятие текста - описание, повествование;

5) первоначальное представление о средствах выразительности: сравнение, олицетворение, эпитет.

19. Анализ текста:

1) знание названия произведения и фамилии его автора, последовательности событий;

2) работа по содержанию прочитанного: умение ответить на вопросы; найти в тексте подтверждение своему ответу или отрывок по предлагаемому заданию; различать действующие лица и оценивать их поступки; разделить текст на части по вопросам, определить с помощью учителя основную мысль прочитанного, пересказать содержание;

3) языковой анализ текста: умение находить в выделенном отрывке меткие слова или выражения, ярко характеризующие героя, природу, события, определять их значение и объяснять, почему это слово выбрано автором, как оно характеризует героя; различать простейшие случаи многозначности слова;

4) сравнение персонажей одного произведения, а также различных произведений. Оценка эмоционального состояния героев, их нравственных позиций. Понимание отношения автора к героям произведения.

20. Продуктивно-творческая деятельность (на основе литературных произведений). Развитие связной речи:

1) проявление интереса к словесному творчеству. Создание текста по опорным словам или частям текста: придумать начало или конец сюжета, ввести свои эпизоды в развитие сюжета;

2) творческая работа по сочинительству: сказки, рассказа, загадки, (на материале образца прочитанных произведений; на иллюстративном материале);

3) рассказывание сказок от лица одного из ее персонажей. Придумывание продолжения произведения (сказки, рассказа), изменение начала и продолжения произведения. Коллективные творческие работы ("Мир любимых героев", "Путешествие в сказку", "Сочиняем загадки", "В сказочном лесу" и т. д.);

4) овладение приемом словесного рисования (опиши картины, которые вызвало у тебя прочитанное);

5) составление портфолио-набора индивидуальных образовательных достижений по творческой деятельности школьника: иллюстрирование отдельных произведений,

участие в выставках рисунков по изученным произведениям; изготовление книг-самоделок, коллективное творчество (аппликация, лепка, леги-конструкции к изученным произведениям или разделам).

3. Базовое содержание учебного предмета для 3 класса

21. Навыки аудирования (слушания) и чтения:

1) слушание и адекватное понимание услышанного, выделение информации для решения учебной задачи, ответов на поставленные вопросы;

2) совершенствование правильности, сознательности, выразительности и темпа чтения до уровня, когда техника чтения не мешает процессу смыслового восприятия читаемого;

3) темп чтения на конец 3 класса – 60-70 слов и знаков в минуту при чтении вслух;

4) способ чтения: плавное чтение целыми словами при смысловом охвате в процессе чтения словосочетаний и групп слов;

5) правильность и сознательность чтения: безошибочное орфоэпическое прочтение вслух предложений, интонационное оформление предложений в зависимости от знаков препинания и смысла высказывания;

6) выразительность чтения: выделение при чтении логических ударений и пауз.

22. Тематика и круг чтения. Вводный урок: повторение пройденного во 2 классе, знакомство с учебником (1 час).

23. Родные просторы (15 часов):

1) стихотворения и небольшие рассказы, отрывки из повестей писателей и поэтов: С.Сейфуллин, М.Алимбаев, М.Ауэзов, О.Сулейменов, С.Жиенбаев и др.;

2) поэтический родник "Закружилась листва золотая". Стихи об осени: А.Пушкин, А.Фет, М.Лермонтов, К.Бальмонт, М.Алимбаев, И.Токмакова и др.;

3) понятие о пейзаже. Углубление понятия эпитета;

4) внеклассное чтение;

5) развитие речи. Сочинение по картине "Осень".

24. Фольклорные мотивы (20 часов):

1) сказки народов мира: русская, казахская, корейская и др.;

2) литературная сказка: А.С.Пушкин, Ы.Алтынсарин, Ш.Перро, Х.К.Андерсен, Бр.Гримм, О.Уальд, Е.Шварц и др.;

3) углубление понятия народная сказка. Понятие литературной сказки;

4) поэтический родник "Сказка – умница и прелесть, с нами рядышком живет": Ю.Мориц, Б.Заходер, Е.Ершов, С.Маршак и др.;

5) внеклассное чтение;

6) развитие речи. Сочинение по иллюстрации к сказке.

25. Мои друзья (16 часов):

- 1) Н.Гарин-Михайловский, Б.Житков, Г.Скребицкий, К.Паустовский, Н.Носов, В.Осеева, Е.Велтисов, А.Волков, С.Голицын;
  - 2) поэтический родник "Друг придет на помощь...": А.Барто, С.Михалков, Э.Мошковская, Е.Благинина, М.Бородицкая, и др.;
  - 3) понятие о литературном герое;
  - 4) внеклассное чтение;
  - 5) развитие речи. Сочинение "Так поступают друзья".
26. Мы и природа (16 часов):
- 1) рассказы, отрывки из повестей писателей: М.Зверев, М.Зощенко, Д.Мамин-Сибиряк, А.Чехов, П.Бажов, В.Бианки, Л.Риис и др.;
  - 2) поэтический родник. Стихи о зиме: И.Никитин, С.Есенин, А.Табылдиев, М.Алимбаев, Ю.Мориц, Э.Мошковская, Ю.Коринец, И.Токмакова;
  - 3) внеклассное чтение;
  - 4) развитие речи. Сочинение по картине художника "Зима".
27. Хочу все знать (16 часов):
- 1) В.Одоевский, К.Паустовский, Ю.Драгунский, Э.Раскин, В.Дуров, В.Голявкин, В.Чаплина и др.;
  - 2) поэтический родник "Чудеса вокруг нас!": стихи В.Высотская, А.Барто, Г.Сапгир, Ю.Мориц, Р.Сеф, В.Орлов, и др.;
  - 3) понятие о юморе;
  - 4) внеклассное чтение;
  - 5) развитие речи: Сочинение "Смешной случай".
28. Золотая душа (20 часов):
- 1) Л.Толстой, А.Платонов, Е.Пермяк, К.Паустовский, В.Осеева, М.Москвина, А.Милн, и др.;
  - 2) поэтический родник "Что такое хорошо и что такое плохо": Г.Ладонщиков, З.Петрова, С.Михалков, А.Барто, Э.Мошковская и др.;
  - 3) внеклассное чтение;
  - 4) развитие речи. Сочинение на нравственную тему.
29. В мире фантастики и приключений (16 часов):
- 1) стихотворение и небольшие рассказы, отрывки из повестей писателей и поэтов: П.Бажов, Н.Носов, Н.Абрамцева, Д.Барри, Т.Янссон, Н.Абрамцева, Ю.Кими др.;
  - 2) понятие о фантастическом;
  - 3) поэтический родник "Весна, весна на улице!": Ф.Тютчев, С.Маршак, З.Александрова, П.Соловьева, М.Бородицкая и др.;
  - 4) внеклассное чтение;
  - 5) развитие связной речи. Сочинение по картине "Весна".
30. Наша планета Земля (15 часов):

1) С.Муканов, Г.Снегирев, Н.Богданов, М.Жумабаев, А.Твардовский, В.Высоцкий, Н.Богданов, Ю.Коринец, М.Джалиль, С.Бабенко, Б.Окуджава и др.;

2) внеклассное чтение;

3) развитие речи. Сочинение о родной земле.

31. Заключительный урок (1 час).

32. Теория литературы (пропедевтика):

1) общее понятие о жанрах: народная и литературная сказка, рассказ;

2) общее понятие о пейзаже. Расширение понятия об эпитете, сравнении; их роль в описании пейзажа;

3) расширение понятия об олицетворении в художественном тексте;

4) общее понятие о литературном герое. Портрет героя;

5) понятие о юморе;

6) понятие фантастического в произведении.

33. Анализ текста:

1) биографические сведения о писателе;

2) пересказ содержания текста: подробный, сжатый, выборочный;

3) характеристика героев и событий прочитанного; составление устной характеристики персонажа произведения;

4) языковой анализ текста: нахождение слов и выражений для характеристики литературных героев;

5) чтение по ролям; инсценирование текста.

34. Продуктивно-творческая деятельность:

1) коллективное сочинительство сказок, рассказов по данному началу или мотивам прочитанного произведения. Придумывание загадок, считалок, небылиц;

2) устное словесное описание пейзажа (на материале прочитанного стихотворения);

3) творческая работа по сочинительству: сказки, рассказа, загадки, (на материале образца прочитанных произведений; на иллюстративном материале).

4. Базовое содержание учебного предмета для 4 класса

35. Навыки аудирования (слушания) и чтения:

1) слушание текстов, понимание темы и основной мысли произведения;

2) синтетическое чтение, характеризующееся слиянием навыков чтения и понимания читаемого;

3) темп чтения на конец года – 75-80 слов и знаков в минуту;

4) развитие изучающего, комментированного и поискового чтения;

5) самостоятельное чтение, чтение с конкретным заданием, выборочное чтение, хоровое и комментированное чтение и др.

36. Вводный урок: повторение за 3 класс; знакомство с учебником "Литературное чтение" (1 час).

37. Родные просторы (15 часов):

1) поэтический родник "Родные просторы – твоих дорог начало...": М.Айтхожина, Ф.Унгарсынова, М. Сарикова, А.Балтыгереева и др.;

2) рассказы, пословицы о Родине: С.Муканов, С.Бабенко, Б.Сокпакбаев, С.Бегалин и др.;

3) тема и идея произведения;

4) поэтический родник "Унылая пора! Очей очарованье!": А.С.Пушкин, Ф.И.Тютчев, А.Майков, С.Есенин, В.Орлов, В.Степанов и др.;

5) внеклассное чтение;

6) развитие речи: Сочинение "Осень в нашем городе (селе)".

38. Мои друзья (15 часов):

1) произведения о дружбе: Г.Куликов, В.Осеева, С.Голицын, Г.Н. Троепольский, А.Гайдар, В.Драгунский и др.;

2) понятие о портрете;

3) поэтический родник "Кто в дружбу верит горячо..." А.Дуйсенбиев, С.Михалков, А.Барто, В.Берестов, З.Александрова и др.;

4) внеклассное чтение;

5) развитие речи. Сочинение "Портрет моего друга".

39. Фольклорные мотивы (20 часов):

1) произведения казахского героического эпоса, мирового фольклора о защитниках Родины; легенды, сказания, героический эпос, былинный сказ;

2) фольклор народов мира, произведения устного народного творчества: мифы, легенды;

3) понятие о гиперболе;

4) поэтический родник "Стихи о чудесах": М.Бородицкая, Б.Заходер, Э.Мошковская, Н.М.Рубцов и др.;

5) внеклассное чтение;

6) развитие речи: Сочинение "Этот герой мне понравился...".

40. Мы и природа (16 часов):

1) прозаические произведения о природе: М.Пришвин, В.Бианки, К.Паустовский, Ю.Бондарев, Н.Сладков, И.С.Тургенев, Н.Некрасов, Редьярд Жозеф Киплинг, и др.;

2) понятие о композиции;

3) поэтический родник. Стихи о зиме: А.Асылбеков, М.Алимбаев, Ф.И.Тютчев, О.Высотская, И.Бунин, К.Бальмонт и др.;

4) внеклассное чтение;

5) развитие речи: сочинение "Зимняя сказка".

41. Хочу все знать (16 часов):

1) рассказы о тайнах природы, животного мира: В.Бианки, В.Катаев, Г.Паустовский, М.Пришвин, Р.Д. Киплинг и др.;

2) поэтический родник. Стихи "Все на свете интересно": Я Аким, Б.Заходер, Э.Мошковская, А.Дуйсембиев и др.;

3) развитие речи. Сочинение "Тайны жителей леса".

42. Золотая душа (20 часов):

1) рассказы, сказки, отрывки из повести, романа: Г.-Х. Андерсен, В. Гауф, В. Гюго, Р.Киплинг, В.Осеева, М.Зощенко и др.;

2) поэтический родник. Стихи о маме, В.Берестов, Р.Гамзатов, М.Исаковский и др.;

3) внеклассное чтение;

4) развитие речи. Сочинение "Кем быть?".

43. Мир приключений и фантазии (20 часов):

1) рассказы и отрывки из повестей: Кир Булычев, Дж.Свифт, Р.-Э. Распе, С.Лагерлѳф, Л.Лагин, В.Гаршин, Д.Родари, О.Уальд, Е.ВелтисовМ. Бородицкая и др.;

2) внеклассное чтение;

3) развитие речи. Сочинение "Мой любимый герой".

44. Наша планета (7 часов):

1) рассказы и стихи: М.Ауэзов, М.Алимбаев, С.Торайгыров, О.Сулейменов, Н.Сладков, Г.Мельник, В.Высоцкий, К.Симонов, М.Джалиль и др.;

2) поэтический родник. Стихи о лете: Абай Кунанбаев, В.Суриков, Г.А.Ладонщиков, И.А.Бунин и др.;

3) внеклассное чтение;

4) развитие речи. Сочинение "Моя Родина";

5) повторение изученного в 4 классе (6 часов).

45. Теория литературы (пропедевтика):

1) озаглавливание частей прочитанного произведения. Составление плана;

2) тема и идея художественного произведения (О ком и о чем говорится в произведении? Что хотел сказать автор?). Главные герои произведения; их общая оценка;

3) общее понятие о композиции произведения;

4) общее понятие о видах и жанрах устного народного творчества: сказание, миф, героический эпос, былинный сказ; Развитие понятий о жанрах: стихотворение, рассказ;

5) понятие о гиперболе;

6) портрет и характер героя произведения. Выявление авторского отношения к герою, оценка его чувств и характера через описание портрета, пейзажа;

7) повторение и углубление сведений: изобразительно-выразительные средства (эпитетов, сравнений) в художественном произведении.

46. Анализ текста:

1) осознание темы и идеи художественного произведения. Художественный пересказ с сохранением изобразительно-выразительных языковых средств произведения;

- 2) осмысление нравственно-этической проблемы произведения, высказывание собственного отношения к ее решению;
- 3) установление причинно-следственных связей в содержании текста;
- 4) характеристика героя через описание его портрета;
- 5) развитие внимания к деталям художественного образа, умение высказывать предположения о значении данной детали для характеристики персонажа;
- 6) развернутые ответы на вопросы по содержанию текста; конструирование собственных вопросов; организация поиска ответов на проблемные вопросы; озаглавливание частей текста; составление плана пересказа текста;
- 7) устный отзыв о прочитанном.

47. Продуктивно-творческая деятельность:

- 1) сочинительство сказок, рассказов, стихотворений по опорным словам, частям текста, мотивам прочитанных текстов, на основе личных жизненных впечатлений;
- 2) устное сочинение-описание портретов героев произведения. Придумывание сравнений, эпитетов для портретной характеристики героев;
- 3) сочинение собственных эпизодов в развитии сюжета произведения;
- 4) составление сказки, рассказа. Инсценирование прочитанных произведений;
- 5) рисование словесных картин к тексту.

5. Требования к уровню подготовки учащихся 2 класса

48. По завершении 2 класса учащиеся должны знать:

- 1) наизусть стихотворения, загадки, пословицы (7–10), небольшие логически законченные отрывки из прозаических произведений детской литературы (3-6 строчек);
- 2) названия сказок, виды сказок; их содержание;
- 3) композиционные части сказки (зачин, концовка, присказка);
- 4) малые жанры устного народного творчества: загадка, песенка, считалка, пословица, чистоговорка, скороговорка;

49. Учащиеся должны уметь:

- 1) читать целыми словами осознанно, правильно, выразительно;
- 2) воспринимать на слух читаемый художественный текст; отвечать на вопросы по содержанию прочитанного и пересказывать текст;
- 3) различать произведения устного народного творчества (произведения малого жанра, сказки, легенды), жанры стихотворение и рассказ;
- 4) называть прочитанные произведения, фамилии их авторов, приводить примеры из сказок, рассказов;
- 5) находить ответы в тексте, выборочно читать заданные отрывки их произведения; высказывать свое отношение к героям и их поступкам;
- 6) уметь находить аналогии между описанными в тексте ситуациями и реальными жизненными событиями;

7) оценивать поступки героев как "хорошие" и "плохие" с точки зрения принятых норм поведения в обществе;

8) работать по предложенному учителем плану, делать выводы в результате совместной работы с учителем.

6. Требования к уровню подготовки учащихся 3 класса

50. По завершении 3 класса учащиеся должны знать:

1) наизусть стихотворения (8–12), 1-2 небольших законченных отрывков из прозаических произведений;

2) иметь представление о жанрах: народная и литературная сказка, рассказ; сказание, легенда, былинный сказ;

3) литературоведческие понятия: пейзаж; портрет героя.

51. Учащиеся должны уметь:

1) читать осознанно, правильно, выразительно со скоростью, которая не тормозит понимание читаемого;

2) пересказывать прочитанное, соблюдая логику повествования;

3) делить текст на части, составлять план пересказа текста;

4) различать юмористическое произведение, фантастическое произведение;

5) находить в тексте изображение пейзажа; портрета героя;

6) давать развернутые ответы на вопросы, устанавливать причинно-следственные связи;

7) характеризовать героев, их поступки, давать им оценку; находить ответы в тексте для раскрытия образа персонажа.

7. Требования к уровню подготовки учащихся 4 класса

52. По завершении 4 класса учащиеся должны знать:

1) жанры устного народного творчества: сказание, былинный сказ; басня, притча (общее понятие);

2) владеть определенным запасом лексики, позволяющим передать близко к тексту прочитанное произведение, рассуждать о прочитанном;

3) знать содержание программных произведений; определять их жанр;

4) читать наизусть 10–14 стихотворений; 2-3 законченных отрывков из прозаических произведений.

53. Учащиеся должны уметь:

1) понимать и формулировать тему и идею произведения;

2) различать жанры устного народного творчества: казахский героический эпос, легенды, былинный сказ, загадки, сказки (народные и литературные), стихотворения;

3) находить в тексте изобразительно-выразительные средства языка (эпитет, сравнение, гипербола) для анализа характера героя, портрета, пейзажа читаемого произведения;

4) читать правильно, соблюдая орфоэпические и интонационные нормы при чтении; читать выразительно, соблюдая постановку логических ударений и пауз, выбирая темп и силу голоса в соответствии с содержанием читаемого; читать со скоростью 60-90 слов и знаков в минуту; понимать смысл прочитанного;

5) уметь находить в тексте ответы на поставленные вопросы, пересказывать содержание текста;

6) передавать последовательность событий, устанавливать причинно-следственные связи в повествовании;

7) уметь оценивать действия и поступки персонажей художественных произведений, выражать свое отношение к прочитанному, объяснять мотивы их поступков;

8) владеть нормами речевого этикета, культурой межнационального общения.

54. Личностные результаты. Учащиеся должны проявлять:

1) чувство любви и уважения к государственным символам Республики Казахстан, знать и исполнять гимн Республики; любить и беречь родную землю, знать и уважать традиции, культуру многонационального народа Казахстана, его национальные праздники;

2) нравственные качества характера при оценке литературных героев: честность, правдивость, справедливость, отзывчивость, сострадание, внимательность, уважение к старшим, родителям, умение прийти на помощь слабому, быть добрым и заботливым, смелым;

3) умение осознавать и определять (называть) свои эмоции и эмоции героев прочитанных произведений, сочувствовать другим людям, героям, сопереживать;

4) умение воспринимать красоту природы, бережно относиться ко всему живому; чувствовать красоту художественного слова, стремиться к совершенствованию собственной речи;

5) свои чувства и оценку при написании сочинений о друзьях, близких и знакомых людях, сравнивать их с героями прочитанных книг.

55. Системно-деятельностные результаты. Учащиеся должны применять:

1) учебно-организационные умения: формулировать тему и цель урока, оценивать свою учебную деятельность в конце урока, принимать участие в поисковой беседе, в решении поставленных задач;

2) учебно-информационные умения: получать информацию через слушание и чтение текста, его анализ; умение выделять главное в тексте, устанавливать причины действия героев, составлять план текста, владеть разными видами пересказа текста (подробный, сжатый, творческий);

3) учебно-логические умения: простейшие виды и приемы анализа и синтеза; наблюдение за действиями героев, сравнение портретных характеристик; установление причинно-следственных связей в действиях героя;

4) учебно-коммуникативные умения: общение в группе, в парах при выполнении учебной задачи урока; совместное сотрудничество при анализе текста, при обсуждении характера героев произведения; различные способы поиска учебной информации в справочниках, словарях, Интернете в соответствии с коммуникативными и познавательными задачами, выражать собственную оценку прочитанному произведению.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 153-қосымша

**Психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш
білім беру деңгейінің 2-4 сыныптары үшін "Әдебиеттік оқу"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептер үшін)**

Ескерту. 153-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес бағдарлама негізінде және психикалық дамуы тежелген балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. "Әдебиеттік оқу" пәні – психикалық дамуы тежелген бастауыш сынып оқушыларының ауызша және жазбаша тілін дамытуды, яғни сөздік қорын байытуды, байланыстыра және грамматикалық тұрғыдан жүйелі сөйлеуге үйретуді, сөйлеу мәдениетін қалыптастыруды көздейді. Ұлттық тәрбие, рухани-мәдени құндылықтар, ана тілі және қазақ халқының салт-дәстүрі негізінде сусындаған жеке тұлғаны қалыптастыруға ықпал етеді. Адамның ішкі рухани жан дүниесі байлығын ашуға, адамгершілікке тәрбиелеуге, тілі мен қиялын дамытуға мүмкіндік береді.

3. Пәнінің мақсаты – психикалық дамуы тежелген бастауыш сынып оқушыларына мәнерлеп оқуды меңгерту, оқушыны шығарманы түсінуге жетелеу және мәтінді қабылдаушы оқырман ретінде тәрбиелеу, көркем-шығармашылық және танымдық

қабілеттерін дамыту, сөз өнеріне деген қызығушылығы мен эстетикалық талғамын қалыптастыру, сөйлеу әрекетінің барлық түрін жетілдіру, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылық пен рухани-адамгершілік тәрбие беру.

4. Пәнінің міндеттері:

1) оқу сапасын (дұрыс, түсініп, мәнерлеп) жетілдіру;

2) ауыз әдебиетінің жанрларымен, отандық және әлемдік балалар әдебиетінің үлгілерімен таныстыру;

3) ақын-жазушылардың балаларға арналған шығармаларының басты тақырыбын, басты кейіпкерлерін және негізгі мазмұнын айқындау;

4) талданып отырған мәтіннің сипатын анықтау;

5) әдеби-теориялық білім негіздерін қалыптастыру;

6) адамгершілік және эстетикалық құндылықтар жүйесі негіздерін қалыптастыру;

7) оқылған шығарма ізімен немесе еркін тақырыпта әртүрлі әдеби шығармашылық жұмыс түрлерін (әңгіме құрастыру, мәтінді сахналау, мәтін бойынша сурет салу және т.б.) орындауға машықтандыру;

8) сауаттылыққа баулу және әдеби тілде сөйлеуді меңгерту;

9) тұлғалық оқырмандық мәдениетін қалыптастыруда ана тілінде ауызша және жазбаша дұрыс сөйлеу, өз ойын анық (тіл байлығын арттыра отырып), баяндау дағдысын қалыптастыру;

10) кітапжәне сөздіктермен жұмыс істей білуге дағдыландыру.

5. Пән бойынша оқу жүктемесінің көлемі: 2 – 4-сыныптар барлығы 136 сағатты құрайды (аптасына 4 сағаттан).

6. Әдебиеттік оқу пәнінің басқа пәндермен пәнаралық байланысы психикалық дамуы тежелген оқушылардың ауызша және жазбаша сөйлеу тілін, көркем-шығармашылық, танымдық қабілеттерін дамыту, сөз өнеріне деген қызығушылығын, эстетикалық талғамын арттыру, ұлттық сананы қалыптастыру, сөйлеу әрекетінің барлық түрін жетілдіру, рухани-мәдени, ұлттық-әлемдік құндылықтарды барынша бағалап, құрметпен қарауға үйрету мақсатында жүзеге асырылады.

7. "Әдебиеттік оқу" пәнінің сөздік қоры басқа пән терминдері арқылы байытылып, кеңейтіледі және ол пәндердің мазмұнын толық ұғынуға ықпалын тигізеді:

1) "Қазақ тілі":

жазба жұмыс түрлерін (мазмұндама, шығарма) орындау;

сөздік қорын байыту, байланыстыра және грамматикалық тұрғыдан сөйлеуге үйрету, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру;

үлгі бойынша, көргені немесе оқығаны бойынша мәтін (сипаттау, баяндау) құрастыру, мәтінді талдау, мәтінге атау беру;

жазба жұмыстарын сауатты жазу (қатесіз жазу);

жазба жұмыстарын жазу барысында грамматикалық ережелерді қолдану, орфографиялық және орфоэпиялық нормаларды сақтау;

2) "Математика":

сандарды ойын кезінде, ауыз әдебиет шығармаларында қолдану;

тілді математикалық терминдермен байыту;

3) "Дүниетану":

қоршаған дүниенің біртұтастығы, олардың арасындағы байланыс туралы білімдерін қолдану;

топсеруен кезінде, табиғат туралы алған білімдерін жазба жұмыстарда қолдану;

4) "Музыка":

қазақ халқының және Қазақстанда тұратын басқа халықтардың музыка саласына еңбек сіңірген қайраткерлердің музыкалық шығармаларын тыңдау;

музыка тіліне салынған ақындардың өлеңдерін жаттау;

ақын өлеңдерінің ырғағын анықтай алу;

өлеңдерге сай әуендер табу;

мәтіндердегі автордың көңіл-күйін байқау;

ана тіліміздің сазды, әуенді, әуезді сарынын, үнін тыңдау;

көркем шығармалардағы сипаттау, теңеулердің музыка тіліндегі үндестігін ұғыну;

5) "Бейнелеу өнері":

суретшілердің шығармалары арқылы оқушылардың сөз байлығын арттыру, тілін дамыту;

сурет бойынша өз пікірлерін білдіру;

суретке қарап мәтіндегі оқиғаны әңгімелеуге, мәтіндегі оқиғаға сай сурет салғызуға жаттықтыру;

эстетикалық тәрбие беру;

6) "Еңбекке баулу":

еңбек тақырыбына байланысты шығармалар оқу барысында оқушыларды еңбексүйгіштікке баулу, адамдардың еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу;

еңбекке баулу сабағында берілетін қазақ халқының және Қазақстанда тұратын басқа халықтардың ұлттық киім үлгілері, қазақтың ұлттық зергерлік бұйымдары мен ою-өрнектерінің тарихы т.б. туралы мәліметтерді шығармалар оқу кезінде еске түсіру, байланыс орнату;

қазақтың сәндік-қолданбалы өнерін оқушылардың ауызекі және жазба тілдерін дамыту, сөздік қорларын байыту арқылы жүзеге асырылады.

2. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

8. Оқу материалдары төмендегі тараулар бойынша топтастырылады:

1) білім керек бәріне (17 сағ.);

2) атадан қалған асыл мұра (19 сағ.);

- 3) неткен сұлу, неткен көркем, осы менің туған өлкем (12 сағ.);
- 4) қыста талай қызық бар (16 сағ.);
- 5) қадірлі әкелерім, мейірімді аналарым (18 сағ.);
- 6) адам болам десеніз (19 сағ.);
- 7) бабалар өмірі-ұрпаққа өнеге (19 сағ.);
- 8) туған өлке табиғатын қастерлейік (16 сағ.).

9. Әр тоқсан бойынша екі үлкен тараудан топтастырылған материалдарды оқыту көзделген. Әр бөлімге бөлінген сағаттар санында ауызша және жазбаша тіл дамыту, қайталау сабақтары қоса есептеледі.

10. Ауыз әдебиеті үлгілері:

1) балаларға арналған тақпақтар, ойын өлеңдер, төрт түлік жырлары, бесік жыры, өтірік өлеңдер (үзінділер), мақал-мәтелдер (әртүрлі тақырыптағы), жұмбақ-жаңылтпаштар (әртүрлі тақырыптағы);

2) ертегілер: хайуанаттар жайындағы, қиял-ғажайып оқиғалы, шыншыл ертегілер;

3) бата, айтыс үлгілері, аңыз-әңгімелер, мысалдар, күлдіргі әңгімелер, шешендік сөздер.

11. Жазба балалар әдебиеті үлгілері:

1) қазақ ақындарының балаларға арналған өлеңдері (А.Құнанбаев, Ш.Құдайбердиев, Ж.Жабаев, М.Жұмабаев, М.Дулатов, С.Сейфуллин, І.Жансүгіров, А.Тоқмағамбетов, Қ.Аманжолов, М.Мақатаев, Ө.Тұрманжанов, М.Әлімбаев, Қ.Мырза Әлі, Б.Ысқақов, Қ.Баянбай, С.Қалиев, Ж.Смақов, Т.Молдағалиев, С.Мәуленов, Ә.Дүйсенбиев, Ф.Оңғарсынова, Ө.Ақыпбеков, Ғ.Қайырбеков, О.Әубәкіров, Ш.Смаханұлы, Е.Өтетілеу, Е.Елубаев, Н.Айтов және т.б.), қазақ жазушылары (Ы.Алтынсарин, А.Байтұрсынұлы, Ж.Аймауытов, М.Әуезов, С.Көбеев, С.Сарғасқаев, С.Мұқанов, Ш.Мұртаза, С.Бегалин, Б.Соқпақбаев және т.б.), орыс және әлем классиктері (Л.Толстой, И.Крылов және т.б.) мен орыс педагогі К.Д.Ушинскийдің шығармалары;

2) жазушылар өмірбаяны мен шығармашылығы туралы қысқаша мәліметтер;

3) ғылыми-танымдық шығармалардан: мақала, естелік, өмірбаян, күнделік (аспан әлемі, су асты тіршілігі, табиғат құбылыстары, жаратылыс құпиялары, халықтық әдет-ғұрып, салт-дәстүр туралы шығармалар).

12. Әдеби-теориялық білім:

1) халық ауыз әдебиеті жанрлары жөнінде (ертегі, өтірік өлең, жыр, жұмбақ, мақал-мәтелдер, жаңылтпаштар, аңыз-әңгіме және т.б.) өлеңнің ұйқасқа құрылатыны, ақынның көңіл-күйі туралы түсінік (өлең түрлері: табиғат лирикасы, арнау өлеңдер, мысал өлеңдер, сықақ өлеңдер және т.б.), мәтіндегі көркем сөз жөнінде практикалық түрде түсінік, мәтін түрлері, мәтіндегі негізгі ой туралы қарапайым мағлұмат;

2) диалог туралы балалардың түсінігіне сай анықтама.

13. Мәтінмен жұмыс:

- 1) мәтіндегі негізгі ойды, оның басталуын, жалғасуын, аяқталуын анықтау, мәтінді әңгімелеу, мәтін кейіпкерлерін атау;
- 2) мәтін соңындағы сұрақтарға жауап беру және сұрақ қоя білу;
- 3) мәтінге берілген суреттермен жұмыс жасау, мәтін мазмұны бойынша сурет салу;
- 4) сөздік жұмысын жүргізуге қатысу, түсіндірілетін сөздермен жұмыс;
- 5) жазбаша шығармашылық жұмыстар жүргізу: шағын шығарма, хат, құттықтаулар жазу және т.б.

14. Шығарма атауын, оның шығарма мазмұны және байланысын түсіну. Атау нұсқауларын ойластыру, неғұрлым сәйкес атауды таңдау. Тақырып атауы, иллюстрация және түйін сөздер негізінде мәтін мазмұнын болжау. Мәтіннен түйін сөздерді, сөз тіркестерін табу. Мәтін кейіпкерін ауызша сипаттау. Мәтінді бөлімдерге бөліп, оларға атау беру. Мәтіннің негізгі ойын анықтап, оны атауымен сәйкестендіру.

15. Оқу дағдысы. 2-сыныпта оқушылардың мәтіндерді дұрыс, түсініп оқуына баса көңіл бөлінеді. Мәнерлеп оқу дағдыларын қалыптастырып, жетілдіру жұмыстары жүргізіледі. Оқу түрі: дауыстап оқу, іштей оқу.

3. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

16. Оқу материалдары төмендегі тараулар бойынша топтастырылады:

- 1) талаптан да, білім мен өнер үйрен (16 сағ.);
- 2) маужырап барқыт қоңыр күз (10 сағ.);
- 3) туған елім, туған жерім (15 сағ.);
- 4) ата-бабам тарихы – менің тарихым (15 сағ.);
- 5) туған жерге қыс келді (10 сағ.);
- 6) жақсыдан үйрен (15 сағ.);
- 7) масатыдай құлпырар жердің жүзі (10 сағ.);
- 8) табиғат – менің өз үйім (15 сағ.);
- 9) жаздыгүн шілде болғанда (12 сағ.);
- 10) сарқылмас қазына (18 сағ.).

17. Әр бөлімге бөлінген сағаттар санында ауызша және жазбаша тіл дамыту, қайталау сабақтары қоса есептеледі.

18. Ауыз әдебиеті үлгілері:

1) бесік жыры, төрт түлік туралы жырлар, жұмбақтар және жаңылтпаштар, түрлі тақырыптағы мақал-мәтелдер (өнер, білім, тәрбие, еңбек, ынтымақ, бірлік, батырлық, ерлік, жақсылық және жамандық, достық және т.б.);

- 2) қазақ және басқа да халықтар ертегілері;
- 3) аңыз әңгімелер, мысалдар, күлдіргі әңгімелер;
- 4) шешендік сөздер, нақыл сөздер;
- 5) батырлар жыры;
- 6) айтыс түрлері.

19. Жазба балалар әдебиеті үлгілері:

1) қазақ ақындарының балаларға арналған өлеңдері (А.Құнанбаев, Ш.Құдайбердиев, Ж.Жабаев, М.Жұмабаев, М.Дулатов, С.Сейфуллин, І.Жансүгіров, Т.Жароков, А.Токмағамбетов, Қ.Аманжолов, М.Мақатаев, Ж.Смақов, Т.Айбергенов, Қ.Мырза Әлі, С.Мәуленов, Ө.Тұрманжанов, Н.Айтов, Ә.Дүйсенбиев, Ф.Оңғарсынова, Б.Ысқақов, Ө.Ақыпбеков, Ғ.Қайырбеков, О.Әубәкіров, Ш.Смаханұлы және т.б.), қазақ жазушылары (Ы.Алтынсарин, С.Көбеев, А.Байтұрсынұлы, Ж.Аймауытов, Б.Майлин, М.Әуезов, С.Мұқанов, Ш.Мұртаза, С.Бегалин, М.Иманжанов, Б.Соқпақбаев, М.Төрежанов, С.Шаймерденов және т.б.), орыс және әлем классиктерінің (Л.Толстой, Ш.Айтматов, А.Гайдар және т.б.) шығармалары;

2) жазушылар өмірбаяны мен шығармашылығы туралы қысқаша мәліметтер;

3) ғылыми-танымдық шығармалардан: мақала, естелік, өмірбаян, күнделік (аспан әлемі, су асты тіршілігі, табиғат құбылыстары, жаратылыс құпиялары, адамзат сырлары, техника жетістіктері, халықтық әдет-ғұрып, салт-дәстүр туралы шығармалар).

20. Әдеби-теориялық білім:

1) 3-сыныпта әдебиет теориясы элементтерінен алдыңғы сыныптарда өткен ертегі, жұмбақ, мақал – мәтелдер, өлең т.б. жөнінде білетін білімдерін одан әрі арттыра түседі;

2) халық ауыз әдебиетінің негізгі жанрлары (ертегі, аңыз, наным–сенім өлеңдері, тұрмыс–салт жырлары, жаңылтпаш, жұмбақ, мақал–мәтелдер, батырлар жыры, айтыс, шешендік сөздер) туралы ұғымдар дамытылып, олардың басты белгілері, мысал, әңгіме туралы ұғым, шығарманың тақырыбы, негізгі ойы туралы қарапайым түсініктер, теңеу қолданысы, олардың анықтамалары, кейіпкерге мінездеме, портрет, диалог, монолог туралы балалардың түсініктеріне сай анықтамалар.

21. Мәтінмен жұмыс:

1) мәтіннен немесе мәтін бөлімдерінен түйін сөздерді көрсету, түйін сөздер мен негізгі ой арасындағы байланысты орнату;

2) өздігінен мәтінді бөлімдерге бөлу және атау; әр бөлімнің және тұтас шығарманың (мұғалімнің көмегімен және өздігінен) басты ойын бөлу;

3) қарапайым жоспар құрастыру (қарапайым жоспар нұсқасы: жоспардың пункттері – хабарлы сөйлемдер; сұрақтардан тұратын, мәтіндегі сөйлемдер арқылы құрастырылған жоспар);

4) мұғалім немесе оқушылардың құрастырған жоспарын мәтін құрылымымен сәйкестендіру;

5) кейіпкер туралы жоспар құрастыру;

6) мәтін бойынша алдын-ала құрастырылған сұрақтарға, оқыған мәтін мазмұны бойынша мұғалімнің сұрақтарына жауап беру;

7) мәтінге сұрақтар құрастыру;

8) тақырып атауы, иллюстрация және түйін сөздер негізінде мәтін мазмұнын болжау; тақырып атауын ойластыру;

- 9) нақты тапсырма бойынша таңдап оқуды қолдану;
- 10) мәтінді сахналау;
- 11) авторлар жөнінде қосымша деректер жинау;
- 12) сөздіктермен жұмыс жасау;
- 13) шығармашылық жұмыстар: мәтін құрастыру және т.б.

22. Оқу дағдысы. Іштей және дауыстап сөздерді тұтас мәнерлеп, дұрыс, саналы, жылдам оқу. Сөйлем құрылымына сәйкес келетін, дауыс ырғағын, қарқын, үнін, екпінін таңдап оқу.

4. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

23. Білім мазмұнын құруда жанрлық – хронологиялық ұстанымы басшылыққа алынып, қазақ балалар әдебиетінің тұтас бітімінің қысқа нұсқасы ұсынылады.

24. Оқу материалдары төмендегі тараулар бойынша топтастырылады:

- 1) кәусар бұлақ (24 сағ.);
- 2) асыл арналар (12 сағ.);
- 3) жарық жұлдыздар (20 сағ.);
- 4) мәуелі бақ (70 сағ.);
- 5) әлем әдебиеті үлгілері (10 сағ.).

25. Халық ауыз әдебиеті үлгілері:

1) батырлар жырынан үзінділер ("Ер Тарғын", "Қамбар батыр", "Тайбурылдың шабысы", "Алпамыс батыр", "Батыр бала Бөген мен Шұбар ат" және т.б.);

2) аңыз әңгімелер мен қиял-ғажайып оқиғалар;

3) халық арасында шешендігімен елге танылған билер мен батырлардың даналық шешендік сөздері;

4) ақындар айтысы. Жұмбақ айтыс;

5) ертегілер;

6) мысалдар.

26. Жазба балалар әдебиеті үлгілері:

1) қазақ ақын-жазушыларының шығармалары (әл-Фарабидің даналық ойлары, М.Қашғари, Ж.Баласұғын нақыл сөздері, М.Өтемісұлы, Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев, С.Көбеев, Ш.Құдайбердіұлы, Ғ.Қараш, С.Дөнентаев, А.Байтұрсынов, М.Дулатов, Ж.Аймауытов, М.Жұмабаев, С.Торайғыров, С.Сейфуллин, Б.Майлин, І.Жансүгіров, М.Әуезов, С.Мұқанов, А.Тоқмағамбетов, Ж.Жабаев, М.Мақатаев, Қ.Аманжолов, Ғ.Орманов, И.Байзақов, М.Иманжанов, Ғ.Мүсірепов, Б.Соқпақбаев, С.Сарғасқаев, Т.Айбергенов, Б.Бұлқышев, Ө.Тұрманжанов Т.Молдағалиев, Ә.Тәжібаев, С.Жүнісов, С.Мұратбеков, Ш.Мұртаза, М.Мағауин, А.Сейдімбек, Қ.Жұмағалиев, С.Жиенбаев, Б.Момышұлы, М.Шаханов, О.Сүлейменов, Ғ.Қайырбеков, О.Бөкей, А.Асылбеков, Ж.Әбдірашев, Ф.Оңғарсынова т.б.);

2) әлем әдебиеті классиктері (Ш.Айтматов, Н. Хикмет, Э.Корр, Э.Хемингуэй, Г.Х.Андерсен, Л.Толстой, И.Крылов, т.б.) мен педагог В.Сухомлинскийдің балаларға арналған шығармалары. Жазушылар өмірбаяны мен шығармашылығы туралы қысқаша мәліметтер. Ғылыми-танымдық шығармалардан: мақала, очерк, естелік, өмірбаян, күнделік.

27. Әдеби-теориялық білім:

1) көркем мәтіндердегі пейзаждың, портрет, мінездеудің, диалог, монологтың орны туралы қарапайым түсінік, жазушы қолданған көркем сөздерді (теңеу, кейіптеу, эпитет) табу, шығарманың тақырыбы мен идеясы, композициясы, сюжеті туралы практикалық тұрғыда түсіндіру;

2) эпикалық жырлар, аңыз, теңеу, айтыс, әдеби ертегі, мысал, диалог, монолог, сатира, кейіптеу, фантастикалық шығарма, портрет, лирика, мінездеме, қайталау, логикалық екпін, сюжет, естелік және т.б. туралы ұғымдар.

28. Мәтінмен жұмыс:

1) мәтін бойынша автордың көзқарасына өз пікірін білдіру;

2) мәтінді эстетикалық-сезімдік тұрғыда қабылдау, шығарма кейіпкерлерінің іс-әрекетіне баға беру (сөйлеген сөздеріне, іс-әрекетіне, автордың көзқарасына сүйеніп және бүгінгі күн талабына сай өз көзқарасын білдіре отырып);

3) мәтіндегі оқиғаның ретін, себебін, уақытпен, тарихи кезеңмен себеп-салдар байланысын көрсете алу;

4) өлеңдерге сай ырғақты таңдай білу, сөздіктерге сүйене отырып сөздердің мағынасын түсіндіру, жазушы тіліне назар аудару, көркем сөздерді қолдану;

5) өздігінен шығарманың атауын түсіну;

6) мәтінді оқу үдерісінде (кезеңдері: мәтінді оқу барысында өздігінен сұрақтар құрастыру, мүмкін болатын жауаптарды болжау, өзін-өзі бақылау);

7) "Автормен диалог" жүргізу;

8) оқыған шығарманың басты ойын өздігінен тұжырымдау, мәтін бөлімдері арасында мағыналық байланысты орнату;

9) өздігінен әртүрлі нұсқада қарапайым жоспар құрастыру, мұғалімнің көмегімен және өздігінен күрделі жоспар құрастыру;

10) нақты тақырыпқа әңгіме құрастыру үшін мәтіннен қажетті мәліметтерді табу;

11) өздігінен мәтіннен түйін сөздерді айырып көрсету;

12) негізгі ойды тұжырымдау, оны мәтін аталуымен сәйкестендіру, жоспар бойынша мәтінді мазмұндау;

13) шығарма кейіпкерлерінің образын сезіне отырып рөлге бөліп оқу;

14) оқу мәдениеті. Ауызша және жазбаша сөйлеу.

29. Оқу дағдысы. Ауызша сөйлеу мәнерлілігі тәсілін қолдана отырып, қажетті нормаларды сақтай жылдам, саналы, дұрыс, мәнерлі оқу. Өздігінен мәнерлеп оқуға дайындалу. Көлемі мен жанры әртүрлі кез-келген мәтінді іштей саналы оқу.

5. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

30. Пәндік нәтиже бойынша 2-сыныптың соңында психикалық дамуы тежелген оқушылар білуі қажет:

- 1) мәтінді саналы оқуды;
- 2) шығармаларды өздігінен дауыстап, іштей оқуды;
- 3) мәтінді рөлдерге бөліп, мәнерлеп оқуды;
- 4) мәтіндегі негізгі ойдың басталуын, жалғасуы мен аяқталуын табуды;
- 5) көлемі 80-100 сөзден тұратын мәтін мазмұнын толық, қысқаша және жоспар бойынша таңдау мен әңгімелеуді;
- 6) мәтіннің азат жолдарынан басталатын бөліктерін анықтау және оған атау қоюды;
- 7) мәтіннің мазмұнына қатысты тірек сөздерді табуды;
- 8) тыңдаған мәтіндері бойынша сұрақтарға жауап беруді;
- 9) халық ауыз әдебиетінің шағын жанрларын (жұмбақ, жаңылтпаш, санамақ) ажыратуды;
- 10) өлеңнің басты ерекшеліктерін (ұйқасқа құралады, шумақтан тұрады және т.б.);
- 11) өлеңді мысалдан, әңгімеден ажыратуды;
- 12) оқулықпен жұмыс атқаруды (мәтін, сұрақ–тапсырмалар берілген беттерді көрсету және т.б.);
- 13) шығарманың авторы мен тақырыбын атауды.

31. 2-сыныптың соңында оқушылар меңгеруі қажет:

- 1) сурет бойынша диалог құруды;
- 2) тыңдаған ән-күйлерінің мәтінмен байланысын анықтауды;
- 3) ғылыми-танымдық мәтіндерден өзіне қажетті мәліметті табу;
- 4) өзі байқаған және көрген іс-әрекеттер мен оқиғалар бойынша әңгіме жазуды;
- 5) мәтін кейіпкерлеріне, туысқандары мен достарына хатпен құттықтау жазуды;
- 6) халық ауыз әдебиет үлгілерін және 1-2 өтірік өлеңді, 8-10 мақал-мәтел мен жұмбақ, жаңылтпашты жатқа айтуды;
- 7) 2-3 өлеңді жатқа айтуды;
- 8) мазмұндама мен шағын әңгіме жазуды (15-20 сөзден тұратын);
- 9) 2-сыныптың бірінші жарты жылдығында минутына сөздер мен тыныс белгілерін қоса есептегенде 30-35 сөз оқуды; екінші жарты жылдықта – 40-45 сөз оқуды.

6. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

32. Пәндік нәтиже бойынша психикалық дамуы тежелген 3-сыныптың соңында оқушылар білуі қажет:

- 1) шығармаларды өздігінен дауыстап, іштей, шапшаң, мәнерлеп және сөз екпінін дұрыс қойып оқуды;
- 2) нұсқауға сәйкес мәтінді теріп оқуды;

- 3) мысалдағы үгіт–насихат, өсиет сөз айтылған жолдарды тауып оқуды;
  - 4) көлемі қысқа мәтіндердегі оқиға мен іс-әрекетке өз көзқарасын білдіре әңгімелеуді;
  - 5) көлемі 100–150 сөзден тұратын мәтін мазмұнын толық, қысқаша және жоспар бойынша әңгімелеуді;
  - 6) мәтінге түрліше жоспар құруды;
  - 7) мәтін мазмұнын өз сөзімен әңгімелеуді;
  - 8) мәтінді бөліктерге бөліп, ат қою;
  - 9) оқиға желісін ажыратуды, оқиғаға өзінің көзқарасын білдіруді;
  - 10) шығармадағы негізгі ойды табуды;
  - 11) шығарма кейіпкерлеріне сипаттама, олардың іс-әрекеттеріне баға беруді;
  - 12) мәтін авторын немесе авторы арқылы шығарманы атауды.
33. Психикалық дамуы тежелген оқушылар меңгеруі қажет:
- 1) ауыз әдебиеті үлгілерін жазба әдебиеттен ажырата алуды;
  - 2) өзі байқаған, көрген іс-әрекет, оқиғалар бойынша шағын шығарма жазуды;
  - 3) мәтін кейіпкерлеріне, туысқандарына, достарына хат, құттықтау жазуды;
  - 4) халық ауыз әдебиет үлгілерін және 3-4 өтірік өлеңді, 4–5 өлеңді жатқа айтуды; 15-20 мақал-мәтел мен жұмбақ, жаңылтпашты жатқа айтуды;
  - 5) мазмұндама мен шығарма жазуды (20-25 сөзден тұратын);
  - 6) 3-сыныптың бірінші жарты жылдығында минутына сөздер мен тыныс белгілерін қоса есептегенде 50-55 сөз оқуды; екінші жарты жылдықта – 55-60 сөз оқуды меңгеруі қажет.

7. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

34. Пәндік нәтиже бойынша 4-сыныптың соңында психикалық дамуы тежелген оқушылар білуі қажет:

- 1) тегі, жанры әр түрлі шығармаларды оларда бейнеленген оқиғалар мен кейіпкерлердің іс-әрекетіне өзіндік қарым-қатынасын білдіре отырып, мәнерлеп оқуды;
- 2) мәнерлеп оқу құралдарын (ой екпінін, дауыс ырғағын, дауыс күшін, кідірісін, қарқынын) дұрыс қоюды;
- 3) қара сөз бен өлеңнің ұқсастығын (екеуінің де бір ойға құрылғандығы, тақырып пен идеяның бірлігі, оқушының ой-сезіміне көркем сурет арқылы әсер етуі);
- 4) өлеңнің қара сөзден айырмашылығын, яғни оның құрылымының өзіне тән ерекшеліктерін (ұйқасқа құрылуы, шумақтардан, тармақтардан, бунақтардан, мөлшерлі ырғақтан тұратыны);
- 5) көлемі 200-250 сөзден тұратын мәтін мазмұнын толық, қысқаша және жоспар бойынша таңдап, әңгімелеуді;
- 6) басқа шығармалардан мысалдардың өзіндік (жағымсыз жәйт, кемшілік, ұнамсыз мінез-құлықты ашық, тура сынамай астарлап, яғни аллегориялап сынауы, белгілі бір

үгіт, тәлім-тәрбие айтылатын кіріспе немесе қорытынды шумақ болатыны, монологты – диалогты құрылымы дауысты құбылтып оқуға міндеттейтіні) ерекшеліктерін;

7) шығармадағы негізгі ойды анықтап, оның басталуы, жалғасуы, шарықтау шегі, аяқталуына байланысты өздігінен жоспар құруды;

8) мәтінді оқиға желісіне қарай шегін ажыратып, ат қоюды;

9) мәтіннің мамұнына қатысты тірек сөздерді табуды;

10) мәтіндегі таныс емес сөздердің мағынасын түсіндірмелі сөздіктерді қолдана отырып түсіндіруді;

11) мәтіндегі көркем сөздерді тауып, олардың шығармадағы рөлін, мәнін түсіндіруді;

12) әр түрлі жанрлы шығармалардағы көркем сөздерді салыстыруды.

35. Психикалық дамуы тежелген оқушылар меңгеруі қажет:

1) шығармадағы оқиғаға өз көзқарасын білдіруді;

2) мәтінді талқылау кезінде автор сөзін дәлел ретінде келтіре алуды;

3) портреті арқылы және шығармалардағы іс-әрекетіне сәйкес кейіпкерлерге мінездеме беруді;

4) ғылыми-танымдық және публистикалық мәтіндерден өзіне қажетті мәліметті табуды және оны берілген үлгіге (кестеге, сызбаға т.б.) сай өңдеп;

5) көркем шығармада суреттелген оқиға, кейіпкерлер іс-әрекеті мен қарым қатынасының нақты өмірмен байланысын көрсетуді;

6) мәтін туралы пікір білдіруді;

7) әдеби кейіпкерге, туысқандарына, достарына хат, құттықтау жазуды;

8) көркем шығармадан алған әсерін жазбаша түрде (8-10 сөйлем) орындауды;

9) ауызша, жазбаша сөйлеуде мақал-мәтелдерді орынды қолдануды;

10) сөйлегенде, жазғанда көркем сөз, шешендік сөз үлгілерін қолдануды;

11) тақырыбы бір-біріне үндес шығармалардың кейіпкерлерін, оқиғаларын салыстыруды;

12) көркем шығармада суреттелген оқиға, кейіпкерлер іс-әрекеті мен қарым-қатынасының нақты өмірмен байланысын көрсетуді;

13) мазмұндама мен шығарма жазуды (30-35 сөзден тұратын);

14) 4-сыныптың бірінші жарты жылдығында минутына сөздер мен тыныс белгілерін қоса есептегенде 60-65 сөз оқуды, екінші жарты жылдықта – 65-70 сөз оқуды

36. Тұлғалық нәтижелер психикалық дамуы тежелген оқушылардың:

1) Қазақстан Республикасының әнұранын жатқа білуінен;

2) Қазақстан Республикасының Конституциясы мен заңдарын, рәміздерін құрметтеуінен;

3) ел ішінен шыққан құрметті азаматтардың, халыққа танылған билер мен батырлардың өмірі мен даналық сөздерін білуде, жатқа айтуда, жазба жұмыстарында, олардың өмірінен үлгі алуынан;

4) қазақ және әлем классиктерінің шығармалары арқылы тарихи тұлғаларға құрметпен қарауда, өз туған жері, қоршаған ортаны сақтауға үйренуінен;

5) мәтін кейіпкерлеріне деген өз көзқарасын білдіруден;

6) адамдар арасындағы қарым-қатынас мәдениеттілігі мен этикалық нормаларды сақтауынан көрінеді.

37. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер психикалық дамуы тежелген оқушылардың:

1) бағдарлама көлемінде мәтінді мәнерлеп, дауыс ырғағын келтіріп оқу дағдысынан;

2) мәтінмен жұмыс істеу (сұрақтарға жауап беру, суретпен жұмыс, шығарманың негізгі ойын түсіну, талдау, жоспар құру және т.б.) білігінен;

3) мәтін, сурет бойынша қысқаша әңгіме құрастыру білігінен;

4) көркем шығармаларды меңгеру, пайымдау, қарапайым талдау жасауынан;

5) шығарма авторлары туралы мәліметтер жинақтау білігінен;

6) шығармашылықпен мазмұндау, басты кейіпкерлерге сипаттама беру, әңгіме құрастыру білігінен;

7) ана тілінде ауызша және жазбаша дұрыс сөйлеу білуінен;

8) танымдық, шығармашылық жобаларды орындауынан көрінеді.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 154-қосымша

Психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Математика" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 154-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және психикалық дамуы тежелген оқушылардың оқытуда талап ететін ерекше қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында құрастырылды.

2. Бастауыш сыныптардағы (0, 1-4-сыныптар) математика пәні – "Математика" білім саласындағы кіріктірілген оқу пәні. Оны игеруде 1000000-ға дейінгі натурал

сандар және нөл санының арифметикасы, негізгі шамалар, алгебра мен геометрия элементтерін негізгі орта мектепте білімді жалғастыру үшін құрылған.

3. Оқыту мақсаты – ұлттық және жалпыазаматтық құндылықтар негізінде тұлғаның интеллектуалды дамуының қажетті деңгейін қамтамасыз етуге бағытталған математиканың базистік негізін сапалы игеруді қамтамасыз ету; көрнекі-бейнелі, логикалық және абстрактты ойлауды қалыптастыру, негізгі орта білім деңгейінде алгебра мен геометрияны игеруге практикалық негіз жасау.

4. Оқытудың міндеттеріне:

1) балалардың оқуға деген жалпы қабілетін қалыптастыру, мектепке дейінгі дамуы және оқуының жетіспеушілігін толықтыру;

2) тұлғаның зейін, қабылдау, есте сақтау, ойлау, ауызша және жазбаша, сонымен қатар математика тілінде сөйлеу, психомоторика тәрізді функциональдық қасиеттерін дамыту; көрнекі-бейнелі және логикалық ойлауын дамыту;

3) бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық қызметін (жоспарлау, жоспар бойынша әртүрлі іс-әрекеттер жасау, оның ішінде ойлау қызметін (талдау, зерттеу, жалпылау, модельдеу және т.б.), өзін-өзі бақылау және өзін-өзі бағалауды жүргізу біліктігін қалыптастыру;

4) оқытуды білімнің келесі деңгейлерінде жалғастыру үшін оқушыға қажетті математикалық білім мен білікті, есептеу, өлшеу және графиктік дағдыны қалыптастыру; алгебра мен геометрияны игеруге алдын-ала мақсатты дайындықты жүргізу;

5) оқуға деген ынтасын, математикаға деген оң көзқарасы мен қызығушылығын, танымдық қызығушылығын, өздігінен жұмыс атқару дағдысын қалыптастыру;

6) баланың тұлғалық қасиеттерін, яғни жауапкершілік, белсенділік, мақсатқа талпынушылық, жауапкершілік тәрізді қасиеттерін тәрбиелеу;

7) қарым-қатынас мәдениетін, үлкендерге құрмет көрсету мен кішілерге қамқор болуды, қоршаған ортаны қорғауда өзін белсенділігін көрсетуді, патриоттық сезімді тәрбиелеу, қазақ халқы мен елімізде өмір сүріп жатқан этностардың тарихына, мәдениетіне, әдет-ғұрпына және басқа байлықтарына құрмет көрсетуді, математика ғылымының дамуы барысында жинақталған құндылықтарға қатыстыру кіреді.

5. "Математика" пәні бойынша ҚР БЖҒМ 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бекітілген психикалық дамуы тежелген бастауыш сынып оқушыларының Типтік оқу жоспарына сәйкес оқу жүктемесінің көлемі: 0 сыныпта – аптасына 4 сағат, барлығы – 132 сағат, 1-сыныпта: аптасына 4 сағат, барлығы 132 сағат, 2-сыныпта: аптасына 4 сағ, барлығы 136 сағат, 3-сыныпта: аптасына 5 сағат, барлығы 170 сағат, 4-сыныпта: аптасына 5 сағат, барлығы 170 сағат.

6. Математиканы оқыту процесінде пәнаралық байланыс:

1) ана тілі пәнімен. Математикалық мазмұны бар тұжырымдарды, сөйлемдерді, қорытындылар мен жалпылауларды құру кезінде тілінің ережелерін қолдану,

оқулықпен, дидактикалық материалдармен және т.б. жұмыс жасау кезінде оқушының оқу дағдысы мен сапасының қалыптасқан деңгейін ескеру;

2) "Айналамен таныстыру және тіл дамыту" түзету курсымен. Сан және көлем туралы түсініктерді қалыптастырудың негізі ретінде қоршаған ортадағы заттардың қасиеті және сапасы туралы білімдерін қолдану;

3) дүниетану пәнімен. Математикалық мазмұны бар тапсырмаларды орындау барысында қоршаған ортадағы құбылыстар туралы білімдерін қолдану;

4) еңбекке баулу пәнімен. Математикадан жазбаша жұмыстарды орындау кезінде қол бармақтарының ұсақ бұлшық еттерінің даму деңгейін ескеру; 5) бейнелеу өнері пәнімен. Қағаз бетінде бейнелеу біліктігін қолдану, қағаз бетінде (жазықтықта) және кеңістікте заттардың орналасуын қабылдай білу біліктігін қолдану;

б) дене шынықтыру пәнімен. Кеңістікте бейімделу (солға, оңға және т.б сөздердің мағынасын түсіну) біліктігін қолдану арқылы жүргізіледі.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

7. Санға дейінгі түсініктерді анықтау, нақтылау, қалыптастыру (36 сағат):

1) мөлшер түсінігі: ұзын – қысқа (ұзынырақ - қысқарақ, ұзындығы бірдей), кең - тар (кеңірек – тарлау, кеңдігі бердей), биік - аласа (биігірек- аласа, биіктігі бірдей), жуан - жіңішке (жуанырақ – жіңішкерек, жуандығы бірдей), терең – таяз, тереңдігі бірдей), үлкен – кіші (үлкенірек – кішірек, көлемі бердей). Екі затты көлемі бойынша салыстыру тәсілдері: үстіне, қасына қойып, көру арқылы салыстыру;

2) көлемнің нақты белгісі бойынша бірнеше затты топтастыру (бөлу) және реттеу (жіктеу). Көлемі бойынша бір заттың басқа заттан қаншалықты айырмашылығы бар екенін анықтау (көрсету). Көлемдік сипатына қарай заттарды теңестіру. Сөздер: барлығы, әрқайсысы, қалғандары, қалдығы, басқалары, бірдейлері;

3) салмақ түсінігі: ауыр – жеңіл (ауырлау – жеңілдеу, салмағы бірдей). Екі заттың салмағын қолмен немесе таразының көмегімен салыстыру. Заттарды салмағы бойынша топтастырып және реттеу;

4) сандық түсініктер: қанша? Көп, аз, бір, көп емес, бірнеше, бір де біреу емес, сондай (сонша, қанша), теңдей, бірдей. Екі топтағы заттардың бірдей өзара сәйкестігін орнату (жұптап салыстыру). Сөздер: артық, жетіспейді, аз – көп, бос. Көпті теңестірудің екі жолы. Сұйық және төгілетін заттардың санын салыстыру;

5) түрлі тәжірибелік әрекеттердің көмегімен заттардың және сұйықтықтың, төгілмелі заттардың санының (көбейтіп, азайту) өзгеруі (қайта төгу, қайта құю, қосу, кесу және т.б) өзгеруі. Қосу және алудың нақты мағынасын ашатын сөздерді түсіну және пайдалану: қостық, алдық, алып тастадық, құйдық, төктік, құттықтадық және т.с., және келесі сөздер: болған, болады, болды, бірге, барлығы, қалды;

б) өз денесінің бөлшектерінде бағдарлау: жоғырыда – бас, мойын, төс; төменде – аяқтар; алдыда – бет, кеуде, іш; артта – желке, арқа; оң – сол қол, аяқ, көз, құлақ, бет.

Баланың өзінен алғанда қоршаған ортада бағдарлау: жоғарыда – төменде, алдында – артында, алыс – жақын, оң жақта – сол жақта, қасында, жанында, осында, анау жақта, алдыда, артында;

7) берілген бағытта баланың қозғалуы. Қозғалу бағытын анықтау: алға, артқа, жоғарыға, төмен, оңға, солға, шетке;

8) екі, үш заттың бір бірінен орналасуын анықтау: жоғары – төмен, қасында, жанында, үстінде, ішінде, артында, алдында, артында, астында, қарсыда, арасында, ортасында;

9) қағаз бетінде бағдарлау: жоғарғы – төменгі шеті, оң – сол шеті, сол жақтағы жоғарғы (төменгі) бұрыш, сол жақтағы жоғарғы (төменгі) бұрыш, ортасында, дәл ортасында, үстінде, астында, оң жағында, сол жағында, арасында;

10) кезеңділік тәртіп қатынасы: шеткі, бірінші, соңғы, алдында, артында, кейін, артынан, артынан, келесі, алдыңғы, арасында. Заттарды қатарға орналастыру;

11) тәулік бөліктері: таң, күн, кеш, түн. Бүгін, кеше, ертең, бүрсігүні, келесі күні; ерте – кеш, ертерек – кешірек, кешікті, бұрын, жақында; баяу – жылдам, кәрі – жас, үлкенірек – жасырақ. Апта күндері;

12) заттардың түрлері. Текше, шар, шеңбер, доғал, төртбұрыш, тіктөртбұрыш, үшбұрыш;

13) сызылмаған қағазда сызба жұмыстарын орындау: сызба суретті бастыру, тірек нүктелері бойынша, дайын үлгілерді және трафареттерді бастыру, сызу арқылы бояу, бояу, басталған суретті салу және т.б.

8. 1 ден 10 дейінгі сандар және 0 саны (40 сағат):

1) 1 ден 10 дейінгі сандар сызу ұзындығын, сұйықтықты және төгілмелі заттарды өлшеу және есептеу нәтижесі ретінде;

2) бірінші ондық сандарының алдыңғы санға 1 қосу, санағанда арттағы саннан 1 алу арқылы жасалуы;

3) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0 сандары. Саны, сан есімі және цифрдың сәйкестігі;

4) заттарды сандық және реттік санау (берілген саннан тік және кері санау). Дыбыстарды, қимылдарды, заттарды сезу арқылы санау;

5) көпті өзара біркелкі сәйкестік орнату тәсілімен салыстыру (жұппен салыстыру), сандарды салыстыру. Артық, кем заттар, бірліктер;

6) сандар қатарындағы санның орны. Сандық қатардың негізгі қасиеті;

7) басқа екі аз саннан заттық-тәжірибелік әрекеттердегі 2-10 сандарының құрамы;

8) баға өлшемі: теңге. Тиындар: 1 тг., 5 тг., 10 тг. Тиындарды майдалау және ауыстыру.

9. 10 көлемінде қосу және алу. 10 көлемінде қосу және алу. Есеп құрылымы (44 сағат):

1) қосу және азайту әрекеттерінің аталуы және нақты мәні. + (қосу), - (алу), = (тең) белгілері;

2) заттық-тәжірибелік әрекет ізімен мысалдарды құрастыру (цифрлар және белгілер кассасының көмегімен) және оқу;

3) қосудың орын алмасу қасиетімен практикалық түрде танысу. Заттық әрекетте қосу және алудың арақатынасы;

4) алу амалдары: қайталап санау; 1 ден қосу және алу; санның құрамын білуге негізделген тәсіл;

5) ашық және жабық нәтижелі көрсетілетін-есептер, суреттеме-есептер;

6) қосындыны және қалдықты табуға арналған қарапайым мәтінді есептер. Есептің құрылымдық элементтері: шарты, сұрағы, сандары, есепті шығару, жауабы. Цифрлар және белгілерден есепті шығаруды көрсету;

7) нүкте, тік сызба, қисық сызу. Сызықты жіп, сымтемір, қағаз және т.б материалдардан жасау. Тік сызықтың қасиетін практикалық үйрену. Түзу сызықты сызғыштың көмегімен сызылмаған қағазда түрлі бағытта (тік, көлденең, қиғаш) құру;

8) шеңбер, төртбұрыш, үшбұрыш, тіктөртбұрыш, доғал. Сызбаны бастыру, бояу, сызба бояу, таяқшалардан, сымтемірден жасау.

10. Қайталау (12 сағат).

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

11. Дайындық кезеңі (14 сағат):

1) заттарды мөлшері бойынша салыстыру: көп, аз. Ұзындығы бойынша салыстыру: ұзын (ұзындығы бойынша артық). Қысқа (ұзындығы бойынша кем); кеңдігі бойынша. Кеңірек, тарлау; жуандығы бойынша. Жуанырақ, жіңішкерек; биіктігі бойынша. Биігірек, аласа; ауырлығы бойынша. Ауыр (массасы бойынша артық. Жеңіл (массасы бойынша кем); сыйымдылығы бойынша салыстыру. Көбірек (азырақ) сыйдырады; бағасы бойынша салыстыру. Қымбат (бағасы бойынша артық). Арзан (бағасы бойынша кем); ауданы бойынша салыстыру. ауданы бойынша артық (кем); бірнеше заттың мөлшерін салыстыру арқылы топтастыру және реттеу; бірден онға дейінгі сандар тізбегі. Кері тізбек (оннан бірге дейінгі тізбек);

2) заттарды саны бойынша салыстыру: көп, аз, сондай, теңдей, көп емес, бірнеше, бір де біреу емес; заттардың тобын теңестіру; заттардың санын өзгертуге алып келетін әрекеттер;

3) сөздердің кезеңділігі –бірден онға дейінгі сандардың. Кері кезеңділік (оннан бірге дейін);

4) заттарды санау. Есептік санау. Реттік санау. Артық, кем, сонша. Тура және кері санау;

5) заттардың кеңістікте орналасуы (оң жақта, сол жақта, жоғарыда, төменде, үстінде, астында, арасында, алдында, артында). Қозғалыс бағыты (бір-біріне қарама-қарсы, бір бағытта, қарама-қарсы бағытта);

6) қозғалысты жылдамдық бойынша салыстыру. Жылдам (жылдамдық бойынша артық). Баяу (жылдамдық бойынша кем);

7) заттардың пішіні. Геометриялық фигуралар. Нүкте, сызық (түзу, қисық), доғал, сәуле, үшбұрыш, дөңгелек, шаршы, тіктөртбұрыш, текше, шар. Заттарды пішіні, түсі және өлшемі бойынша салыстыру;

8) уақыт бойынша салыстыру (ерте, кеш). Үлкен (жасы бойынша үлкен). Кіші (жасы бойынша кіші);

9) уақытта бағдарлау: кеше, бүгін, ертең, таң, кеш, күн, түн, апта күндері.

12. 0-ден 10-ға дейінгі сандар. Нүкте, қисық, түзу, кесінді, сынған кесінді. 1 см дәлдікке дейінгі кесіндінің ұзындығын табу (29 сағат):

1) 1-ден 9-ға дейінгі атау. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 сандар қатары. Көп заттарды пайдалану арқылы, сандар қатарындағы орнына байланысты сандарды салыстыру;

2) алдыңғы санға 1-ді қосу, санау барысында келесі сан болатын саннан 1-ді азайту арқылы санды алу;

3) қосу. "+" белгісі. $2 + 1$ түріндегі жазудың оқылуы: "екі қосу бір", "екіге 1-ді қосу", "екіні бірге арттыру", "екі мен бірдің қосындысы";

4) азайту. "-" белгісі. $2 - 1$ түріндегі жазудың оқылуы: "екі минус бір", "екіден 1-ді азайту", "екіні бірге кеміту", "екі мен бірдің айырымы";

5) қосу мен азайтудың тәсілдері: $\bar{h} \pm 1$, 2 түрінде бір-бірден, екі-екіден қосу және азайту, сандық қатарды қолдану;

6) санау нәтижесі мен сандарды салыстыру (соның ішінде есептеудің көмегімен есептің сұрағына жауап табу кезінде);

7) әртүрлі өлшеулер арқылы заттардың ұзындығын өлшеу. Заттың ұзындығы өлшеу нәтижесі мен санын салыстыру;

8) 0 саны. 0 санын алу және белгілеу. 0-ден 10-ға дейінгі сандарды жазу;

9) теңдік. Тура және тура емес теңдіктер мен тексіздіктер;

10) кесінді. Кесіндінің ұзындығын өлшеу. Ұзындық бірлігі – сантиметр (1 см);
Бөліктері бар сызғыш;

11) кесіндіні салу. Үшбұрыш, төртбұрыш, бесбұрыш.

13. 10 –ға дейін қосу мен азайту. Есептің құрылымы. Теңдік. Теңсіздік (61 сағат):

1) қосу. Қосынды. Қосылғыш. Қосындының мәні;

2) сандық өрнек;

3) азайту. Айырма. Азайғыш. Азайтқыш. Айырманың мәні;

4) қосу мен азайтудың компоненттерінің арасындағы байланыс;

5) өзара кері амалдар;

6) қосу мен азайтудың тәсілдері: 1 қосу және алу; сандардың құрылымын білу негізінде қосу және алу; қосудың ауыстырымдылық қасиеті бойынша қосу; сәйкес қосу жағдайларын білу негізінде азайту;

7) 10 дейінгі қосу кестесі және азайтудың сәйкес жағдайлары;

- 8) 0 санымен қосу мен азайтуды орындау;
9) 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 сандарының құрамы. 1 тг., 2 тг., 5 тг., 10 тг.;
10) сызғыштың көмегімен берілген нүктелер арқылы көпбұрыш құру;
11) есептің құрамы. Шарты және сұрағы. Есептің шешуі және жауабы. Қосындыны және қалдықты табуға, бірнеше бірлікке арттыруға (кемітуге) арналған есептер.

14. 10 нан 20 дейінгі сандар (24 сағат):

- 1) екінші ондықтың сандарын оқу және жазу;
  - 2) бір таңбалы және екі таңбалы сандар;
  - 3) екітаңбалы сандардың бірлік және ондық разрядтары;
  - 4) екітаңбалы санды разрядты қосынды түрінде жазу;
  - 5) екітаңбалы сандардың құрылымын және сандық ретті білу негізінде қосу және алу тәсілдері: $10+5$, $5+10$, $15-10$, $15-5$, $15+1$, $16-1$;
  - 6) сағат бойынша уақытты 1 сағатқа дейін дәлдікпен айту;
  - 7) жыл айлары тәртібін анықтау;
  - 8) көпбұрышты тану, оның элементтерін атау: бұрыш, шыңы, жақтары;
  - 9) ұзындық бірлігі – дециметр (1 дм). $1 \text{ дм} = 10 \text{ см}$.
15. Қайталау (4 сағат).

4. Оқу пәнінің 2–сыныптағы базалық білім мазмұны

16. Қайталау (8 сағат):

1) 1 ден 20 дейінгі сандарды ауызша және жазбаша белгілеу. Сандар қатарының негізгі қасиеті. Біртаңбалы сандардың құрамы. Екітаңбалы сандардың ондық құрамы. Айырымдылық сан;

2) 10 көлемінде қосу және алу. 20 көлемінде қосу және алу түрі: $10+3$, $13-3$, $13-10$, $13+1$, $14-1$;

3) есептерді шығару.

17. Біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу. Санды өрнек. Сынық сызық және оның ұзындығы (42 сағат):

1) біртаңбалы сандарды қосу, санды екі біртаңбалы сандардың қосындысы түріне келтіру білімдеріне негізделген;

2)

$$\square + 2,$$

$$\square + 3,$$

$$\square + 4,$$

$$\square + 5,$$

$$\square + 6,$$

□

+ 7,

+ 8,

+ 9 түріндегі біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу кестесі;

3) қосу мен азайту – өзара кері амалдар;

4) 11–

,12 –

,13 –

,14 –

,15 –

,16 –

,17 –

,18 –

түріндегі азайту;

5) 20 көлеміндегі қосу мен азайту;

6) санды өрнек және оның мәні. Мәндері бойынша санды өрнектерді салыстыру;

7) жақша. Жақшасы бар және жақшасыз берілген санды өрнектерде қосу және азайту амалдарын орындау реті;

8) сантиметр және дециметр арасындағы қатынас;

9) ұзындығы 1 см дәлдікпен алынған кесіндіні салу. Сынық сызық;

10) сынық сызықтың ұзындығы;

11) көпбұрыш;

12) белгісіз қосылғышты, азайғыш пен азайғышты табуға берілген есептер. Айырымдылық салыстыруға берілген есептер;

13) екі амалға берілген есептер – екі қосылғыштың қосындысын табуға берілген құрама есептер;

14) кері есептер. Өзара кері есептер.

18. Толық ондықтар. Жүз (10 сағат):

1) есептеудің жаңа бірлігі – ондық, оның құрылуы;

2) ондықтармен санау. Ондықтардың аталуы, олардың реті, оқылуы және жазылуы;

3) ондықтарды салыстыру;

4) ондықтарды және сәйкес мөлшерлерді (ұзындықты) қосу және алу;

5) 20 тг., 50 тг., 100 тг. тиындар (жиынтығы және айырбастау).

19. 20 дан 100 дейінгі сандар (40 сағат);

1) 100 көлеміндегі сандарды оқу, жазу және салыстыру;

- 2) сандағы цифрдың орны. Санның ондық құрамы. Сандарды салыстыру. Тура және кері санау, берілген саннан санға дейін санау, топпен санау;
  - 3) санның ондық құрамы негізінде қосу және азайту. $14 + 3$, $17 - 3$ түріндегі қосу мен азайту. $20 + 18$, $38 - 20$ түріндегі қосу мен азайту. $36 + 21$, $57 - 21$ түріндегі қосу мен азайту. $37 + 3$, $40 - 3$ түріндегі қосу мен азайту. $36 + 24$, $60 - 36$ түріндегі қосу мен азайту. $27 + 8$, $35 - 8$ түріндегі қосу мен азайту;
  - 4) қосудың терімділік қасиеті. Қосындыдан санды және саннан қосындыны азайту;
  - 5) салмақ. Салмақ бірлігі – килограмм (1 кг);
  - 6) ұзындық. Ұзындық бірлігі – метр (1 м). Сыйымдылық. Сыйымдылық бірлігі – литр (1 л);
  - 7) уақыт аралығы. Уақыт бірліктері – минут (1 мин), секунд (1 с), тәулік (1 тәулік), апта, ай, жыл, ғасыр. Ұзындық бірліктері мен уақыт бірліктерінің арасындағы қатынастар;
  - 8) шамалар. Баға, мөлшер, құн;
  - 9) тікбұрыш. Сүйір және доғал бұрыштар. Тіктөртбұрыш. Тіктөртбұрыштың қарама-қарсы қабырғалары және олардың қасиеттері;
  - 10) шаршы. Торкөз қағазға тіктөртбұрыш пен шаршыны салу;
  - 11) көпбұрыштың периметрі;
  - 12) әріптік белгілеу. Бір әріптік таңба белгісі;
  - 13) теңдеу. $12+x=12$, $25-x=25$, $x-2=8$ түріндегі теңдеулерді таңдау арқылы, қосу және азайтудың белгісіз компоненттерін табу ережесінің негізінде шешу;
  - 14) қалдықты табуға берілген құрама есеп. Азайғышты (азайтқышты) табуға арналған құрама есептер;
  - 15) ондықтан аттап жазбаша қосу және азайту. $26 + 42$, $68 - 42$ түріндегі жазбаша қосу мен азайту. $43 + 28$, $71 - 43$ түріндегі жазбаша қосу мен азайту. $26 + 34$, $60 - 26$ түріндегі жазбаша қосу мен азайту;
  - 16) қосу және азайту амалдарын тексеру. Есептеудің ауызша және жазбаша тәсілдерін салыстыру;
  - 17) теңдеудің көмегімен есептерді шығару.
20. Көбейту және бөлу. Тіктөртбұрыштың, шаршының периметрі (28 сағат):
- 1) көбейту және бөлу амалдарының нақты мәні. Амалдардың таңбалары;
  - 2) көбейту. Көбейткіштер. Көбейтінді. Көбейтіндінің мәні;
  - 3) көбейтудің ауыстырымдылық қасиеті. Көбейтудің компоненттерінің арасындағы байланыс;
  - 4) бөлу. Бөлінгіш. Бөлгіш. Бөлінді. Бөліндінің мәні;
  - 5) көбейту мен бөлудің байланысы. Көбейту мен бөлу – өзара кері амалдар;
  - 6) 2, 3, 4 сандарына көбейту және бөлудің кестелік жағдайлары;
  - 7) тіктөртбұрыш және шаршының периметрі;

8) қосу, азайту, көбейту және бөлуге бір-екі амал орындауға берілген есептер (бірдей бөліктерге және мағынасы жағынан бірдей есептер);

9) есептердің шешулерін әртүрлі тәсілдермен (амалдармен арқылы жазу, өрнек құру және оның мәнін табу арқылы) жазу;

10) екі-үш амалдан тұратын амалдарды шешу (жақшамен және жақшасыз);

11) тіктөртбұрыштың (төртбұрыштың) периметрі.

21. Қайталау (8 сағат).

5. Оқу пәнінің 3–сыныптағы базалық білім мазмұны

22. Қайталау (12 сағат):

1) 20-ға дейін қосу және азайту кестесі;

2) 100-ге дейін сандарды ондықтан аттап ауызша және жазбаша қосу мен азайту;

3) 2, 3, 4 сандарына көбейту және бөлудің кестелік жағдайлары;

4) шама (ұзындық, масса, уақыт, сыйымдылық). Шамалар бірліктері арасындағы қатынастар;

5) теңдеу. Өрнек. Санды және әріпті өрнектер;

6) теңдік. Теңсіздік;

7) құрама есептер және оларды шығару тәсілдері;

8) геометриялық фигуралар. Периметр.

23. Көбейту және бөлудің кестелік жағдайлары. Геометриялық фигураның ауданы. Әріпті өрнек. Теңдеу (45 сағат):

1) 5, 6, 7, 8, 9 сандарының көбейту кестесі;

2) бөлудің сәйкес жағдайлары. Көбейту және бөлу амалдарын тексеру;

3) көбейту мен бөлудің белгісіз компоненттерін табу ережелері;

4) сандарды 0 санына және 1 санына көбейту;

5) нөл санын натурал санға бөлу. Сандарды 1 санына бөлу. Санды 0 санына бөлуге болмайтындығы;

6) тең бөліктерге бөлу. Санның және шаманың бөліктері. Санның үлесін (бөлігін) және үлесі (бөлігі) бойынша санды табу;

7) көбейту және бөлу амалдары бар теңдеулерді шығару;

8) сандық өрнектер. Әріпті өрнектер;

9) жақша бар және жақшасыз болмайтын 2-3 амалдардан тұратын санды өрнектердегі арифметикалық амалдарды орындау реті;

10) белгісіз көбейткішті, бөлінді мен бөлгішті табуға, бірнеше рет ұлғайту мен кішірейтуге, еселік салыстыруға берілген есептер;

11) тіктөртбұрыштың (шаршының) периметрін табу тәсілдері. Геометриялық фигуралардың ауданын "көзбен" және беттестіру арқылы салыстыру;

12) ауданды өлшеу. Палетка. Аудан бірліктері: 1 м^2 , 1 дм^2 , 1 см^2 ;

- 13) тіктөртбұрыштың (шаршының) ауданы;
- 14) геометриялық фигураларды латын әріптерімен белгілеу;
- 15) уақыт өлшемдері: жыл, ай, тәулік. Олардың араларындағы сәйкестік. Шеңбер. Ортасы, радиусы, диаметрі.

24. 100 саны көлемінде ауызша көбейту және бөлу амалдары (30 сағат):

- 1) көбейтудің ауыстырымдылық, терімділік және үлестірімділік қасиеттері. Көбейтудің қасиеттерін қолдану;
- 2) қосынды мен көбейтіндіні санға бөлу;
- 3) екітаңбалы санды разрядты қосындыларға бөлу, ыңғайлы қосындыларға бөлу көмегімен біртаңбалы санға бөлу және көбейту;
- 4) екітаңбалы санды таңдау әдісімен екітаңбалы санға бөлу;
- 5) қалдықпен бөлу. Көбейтуді және бөлуді тексеру.

25. 1000-ға дейінгі сандар (14 сағат):

- 1) жүздік. Жүздіктермен санау;
- 2) үштаңбалы сан және оның ондық құрамы; 1000 көлеміндегі сандарды оқу және жазу; үштаңбалы сандарды салыстыру;
- 3) $600 + 300$, $900 - 300$ (6 жүзд. + 3 жүзд., 9 жүзд. – 3 жүзд.) түріндегі үштаңбалы сандарды қосу және азайтудың ауызша тәсілдері;
- 4) $440 + 50$, $750 - 90$ (44 онд. + 5 онд., 75 онд. – 9 онд.) түріндегі үштаңбалы сандарды қосу және азайтудың ауызша тәсілдері;
- 5) $120 + 780$, $900 - 120$ (12 онд. + 78 онд., 90 онд. – 12 онд.) түріндегі үштаңбалы сандарды қосу және азайтудың ауызша тәсілдері;
- 6) санның ондық құрамы негізінде үштаңбалы сандарды қосу және азайтудың ауызша тәсілдері;
- 7) санды бірнеше бірлікке арттыруға (кемітуге) арналған құрама есептер;
- 8) айырымдылық салыстыруға арналған есептер;
- 9) ұзындық бірлігі – километр (1 км). Масса бірліктері – грамм (1 г), центнер (1 ц), тонна (1 т);
- 10) салмақ бірлігі – грамм (1 г), центнер (1 ц), тонна (1 т). Салмақ бірліктері арасындағы сәйкестік: $1\text{ц} = 100\text{кг}$; $1\text{т} = 1000\text{кг}$.

26. 1000-ға дейінгі жазбаша қосу мен азайту. Шамалар арасындағы тәуелділік (21 сағат):

- 1) келесі түрлердегі үштаңбалы сандарды қосу және азайтудың жазбаша тәсілдері: $246 + 342$, $588 - 246$; $362 + 456$, $818 - 362$; $236 + 687$, $923 - 236$; $286 + 617$, $903 - 286$;
- 2) қосу және азайту амалдарын тексеру;
- 3) шамалар. Бір заттың салмағы, заттардың саны, жалпы салмақ; бір затқа жіберілген шығын, заттардың саны (мөлшері), жалпы шығын;

4) шамалар арасындағы тәуелділікке берілген есептерді шығару: баға, саны, құны; бір заттың салмағы, заттардың саны, жалпы салмақ; бір затқа жіберілген шығын, заттардың саны (мөлшері), жалпы шығын;

5) шамалар арасындағы салыстыруға берілген есептерді шығару: мөлшерлер арасындағы байланыс, заттардың саны, жалпы салмақ; бір затқа жіберілген шығын, заттардың саны (мөлшері), жалпы шығын;

6) 2-3 қосу, алу, көбейту, бөлу амалдары бар есептерді шығару.

27. 100-ге дейінгі ауызша көбейту мен бөлуді, 20 көлеміндегі амалдарға келтіру (20 сағат).

28. 1000 көлеміндегі көбейту және бөлудің ауызша тәсілдері (20 сағат):

1) екітаңбалы және үштаңбалы сандарды біртаңбалы санға бөлу;

2) үш амалмен шығарылатын есептер. $x + 4 \cdot 2 = 24$ түріндегі теңдеуді шығару. Есепті теңдеу құру арқылы шығару;

3) үшбұрыш түрлері; әртүрлі жақты, тең төртбұрыш.

29. Қайталау (8 сағат).

6. Оқу пәнінің 4–сыныптағы базалық білім мазмұны

30. Қайталау (10 сағат):

1) 100 ге дейінгі және 1000-ға дейінгі сандар (оқу, жазу, салыстыру);

2) 1000-ға дейінгі сандармен арифметикалық амалдарды орындау;

3) шамалар;

4) тіктөртбұрыштың (шаршының) ауданы;

5) текшенің көлемі;

6) өрнек. Теңдеу;

7) есепті шығару;

8) геометриялық фигуралар; кесінділерді қосу және азайту.

31. 1000-нан 1 000 000-ға дейінгі сандар. Шамалар арасындағы тәуелділік. Шеңбер және дөңгелек (50 сағат):

1) разрядтар және кластар кестесі; миллионға дейінгі сандарды оқу, жазу және салыстыру; сандарды разрядтық қосылғыштардың қосындысы түрінде жазу;

2) шамалар арасындағы тәуелділіктер: жылдамдық, арақашықтық (жүрілген жолдың ұзындығы), уақыт; өнімділік, жұмысқа жіберілген уақыт, атқарылған жұмыс; егіннің түсімділігі, ауданы және массасы;

3) қозғалысқа берілген есептер;

4) шеңбер және дөңгелек. Шеңбер мен дөңгелектің центрі, радиусы және диаметрі.

32. Миллионға дейінгі сандармен арифметикалық амалдарды орындау. Текше және тікбұрышты параллелепипед (70 сағат):

1) бөліндінің мәні көптаңбалы сан болғанда нөлге аяқталатын сандарға бөлу;

2) 10, 100, 1000 сандарына қалдықпен бөлу. Санды көбейтіндіге бөлу; бөліндінің мәні бір сан болғанда нөлге аяқталатын сандарға қалдықпен бөлу. Бөліндінің мәнінде нөлдер болғанда нөлге аяқталған сандарға бөлу. Нөлмен аяқталатын сандарға қалдықпен бөлу;

3) қосындыны санға және санды қосындыға көбейту. Санды қосындыға көбейту ережесін қолданып, екітаңбалы санға ауызша көбейту;

4) екітаңбалы санға жазбаша бөлу. Бөліндінің мәнінде бір цифр болғанда екітаңбалы санға жазбаша қалдықсыз бөлу;

б) бөліндінің мәнінде көптаңбалы сандар болғанда екітаңбалы санға жазбаша бөлу;

7) санды қосындыға көбейту ережесін қолданып, үштаңбалы санға ауызша көбейту;

8) үштаңбалы санға жазбаша көбейту;

9) бөліндінің мәнінде бір цифр болғанда үштаңбалы санға жазбаша қалдықсыз бөлу;

10) бөліндінің мәнінде бір цифр болғанда үштаңбалы санға жазбаша қалдықпен бөлу;

11) бөліндінің мәнінде көптаңбалы сандар болғанда үштаңбалы санға жазбаша бөлу

;

12) бөліндінің мәнінде нөлдер болғанда үштаңбалы санға жазбаша бөлу;

13) бір-біріне жақындау қозғалыс. Жақындау жылдамдығы;

14) қарама-қарсы бағыттағы қозғалыс. Қашықтық жылдамдығы;

15) бір бағыттағы жылдамдық;

16) белгісізді екі айырым бойынша табуға арналған есептер;

17) әріпті теңдіктердің (формулалардың) көмегімен қосу мен көбейтудің қасиеттерін жазу. Екі әрпі бар өрнектің мәнін табу;

18) аудан бірлігі – ар (1 а). Ауданның бірліктері арасындағы сәйкестік: $1 \text{ м}^2 = 100 \text{ дм}^2$, $1 \text{ дм}^2 = 100 \text{ см}^2$, $1 \text{ см}^2 = 100 \text{ мм}^2$, $1 \text{ а} = 100 \text{ м}^2$. ауданның бірлігі – гектар (1 га). Ауданның бірліктері арасындағы сәйкестік: $1 \text{ га} = 10\,000 \text{ м}^2$;

19) тікбұрышты параллелепипед және оның өлшемдері (ұзындығы, ені, биіктігі). Тікбұрышты параллелепипедтің төбелері, қырлары және жақтары;

20) көлем. Көлем бірліктері. Тікбұрышты параллелепипедтің (текшенің) көлемі.

33. Білімді жүйелеу және қайталау (40 сағат):

1) натурал сандар және нөл саны. Натурал сандар. Натурал сандарды қолдану;

2) натурал сандар және нөл санымен арифметикалық амалдарды орындау;

3) натурал сандар және нөл санымен орындалатын арифметикалық амалдардың қасиеттері;

4) арифметикалық амалдардың компоненттерінің атаулары. Арифметикалық амалдардың белгісіз компоненттерін табудың ережелері;

5) қосу мен азайтудың, көбейту мен бөлудің байланыстары;

6) микрокалькулятордың көмегімен есептеу. Микрокалькулятор. Калькуляторда сандарды енгізу және өшіру;

7) жақшалармен, жақшаларсыз берілген және 4-5 амалдан тұратын өрнектің мәнін табу;

8) өрнектер мен теңдеулер. Санды және әріпті өрнектер. Өрнектің мәні. Санды өрнектің мәнін табу ережелері;

9) теңдеу. Теңдеудің шешімі (түбірі);

10) арифметикалық амалдардың белгісіз компоненттерін табу ережелері; тура санды теңдіктердің қасиеттерін қолдана отырып таңдау тәсілімен теңдеулерді шығару;

11) шамалар. Шамалар: ұзындық, аудан, көлем (сыйымдылық), масса, уақыт, баға, құн, жылдамдық, өнімділік, түсім;

12) шамалар бірліктері. Шамаларды салыстыру;

13) шамаларға арифметикалық амалдар қолдану: шамаларды қосу, азайту, бөлу, шаманы санға көбейту. Шамалар арасындағы тәуелділік;

14) көпбұрыштың периметрі және тіктөртбұрыштың (шаршының) ауданы;

15) тікбұрышты параллелепипедтің (текшенің) көлемі;

16) есептер. Есептің құрылымы: шарты, сұрағы. Есептің шешуі. Есептің жауабы. 1-4 арифметикалық амалмен (есептің шешуін амалдар бойынша жазу; өрнек және оның мәнін табу) және теңдеудің көмегімен шығарылатын есептер;

17) геометриялық фигуралар. Нүкте, сызық (түзу, қисық, сынық), кесінді, бұрыш (тік, сүйір, доғал, жазыңқы), көпбұрыш (үшбұрыш, төртбұрыш және т.б.), тіктөртбұрыш (шаршы);

18) тікбұрышты параллелепипед (текше). Шеңбер, дөңгелек. Шеңбер мен дөңгелектің центрі, радиусы, диаметрі.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

34. Пәндік нәтижелер. 0-сыныптың соңында оқушылар:

1) 1 ден 10 дейінгі сандардың атауларын және кезеңін;

2) қосу және азайту амалдардың компоненттерінің атауларын және белгілеуін;

3) 2-5 сандарының құрамын білуі қажет.

35. Оқушылар:

1) үстіне және қасына қою тәсілдерімен заттарды түрлі мөлшерлері бойынша салыстыруды;

2) санап және жұппен сәйкестендіру арқылы заттық топтардың санын салыстыруды ;

3) заттық әрекетте 2-10 аралығындағы сандардың құрамын көрсетуді;

4) заттардың, сұйықтықтың, төгілмелі заттардың санын өзгертетін әрекеттерді көрсетіп, атауды;

5) шоттың көмегімен 10 көлемінде заттардың санын анықтауды;

6) санның құрамын білуге негізделген сандар және белгілерден қосу және азайтуға арналған мысалдарды жасау мен оқу, қосындыны және қалдықты бір әдіспен шығаруды: қайта санау, қосып, азайтып санау арқылы;

7) шеңбер, доғал, төртбұрыш, тіктөртбұрышты тануды, ажыратуды, жасауды;

8) қосындыны және қалдықты табуға арналған мысалдарды шығаруды, мысалдың мазмұнын заттар арқылы көрсетуді меңгеруі тиіс.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

36. Пәндік нәтижелер. 1-сыныптың соңында оқушылар:

1) 0 ден 20 дейінгі сандардың ретін;

2) 10 көлемінде қосу және азайту кестесін;

3) арифметикалық амалдар компоненттерінің аталуын; қосудың ауыстырымдылық қасиетін;

4) біртаңбалы сандардың құрамын, екінші ондықтағы сандардың ондық құрамын;

5) шамалар бірліктерінің белгілеулерін: 1 сағат, 1 см, 1 дм, 1 тг;

6) дециметр мен сантиметр арасындағы қатынастарды білуі қажет.

37. 1-сыныптың соңында оқушылар:

1) 20 көлемінде заттардың санын анықтау, 0 ден 20 дейінгі сандарды оқу, жазуды және салыстыруды;

2) оқулықпен жұмыс жасау, оқулықта берілген суреттер мен сызбалардың, жаттығулар мен талаптардың мағынасын түсіне білуді;

3) 20 көлемінде (жақшасыз) 1- 2 амалдан туратын сандық мысалдың мағынасын табуды;

4) қосу және алуға арналған бір амалдан туратын есептерді шығаруды;

5) сызғыштың көмегімен кескінді өлшеп сызуды;

6) геометриялық пішіндерді тануды және табуды: түзу сызық, кесінді, сәуле, бұрыш, шеңбер, доғал, төртбұрыш, доғал, тіктөртбұрыш, үшбұрыш;

7) оқулықпен жұмыс істеу, суреттер және сызбалардың мағынасын түсінуді, жаттығулар және қойылған талаптарды түсінуді меңгеруі тиіс.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

38. Пәндік нәтижелер. 2-сыныптың соңында оқушылар:

1) 100 дейінгі сандардың аталуын және кезегін;

2) 20 көлемінде біртаңбалы сандардың қосу кестесін және соған сәйкес азайту кестесін;

3) жақшамен немесе жақшасыз берілген санды өрнектердегі қосу және азайту амалдарын орындау ретінің ережелерін;

4) шамалардың өлшем бірліктерін (1 л, 1 кг, 1 м, 1 мин, 1 с, 1 тәул), ұзындық пен уақыт бірліктерінің арасындағы қатынастарды білуі қажет.

39. Оқушылар:

- 1) 0 ден 20 дейінгі сандарды оқуды, жазуды, салыстыруды;
- 2) 100 көлемінде сандардың қосындысын және қалдығын табуды, жеңіл жағдайда ауызша, қиын болған жағдайда жазбаша;
- 3) 1- 2 амалдан тұратын сандық мысалдың мағынасын табуды (жақшамен және жашасыз);
- 4) қосу және азайту амалдары. 1-2 амалдардан тұратын есептерді шығаруды;
- 5) ұзындығы 1 см дәлдікпен берілген кесіндіні салуды;
- 6) торкөз қағазға тіктөртбұрыш, шаршы салуды, бұрыш түрлерін көрсетуді;
- 7) сынық сызықтың ұзындығын табуды;
- 8) үшбұрыштың, төртбұрыштың, тіктөртбұрыштың периметрін табуды меңгеруі тиіс.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

40. Пәндік нәтижелер. 3-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) 1000 дейінгі сандардың айтылуын және кезегін;
- 2) біртаңбалы сандардың көбейту кестесін және соған сәйкес азайту кестесін жатқа;
- 3) сандардың еселік және айырымдылық ережелерін;
- 4) біртаңбалы санға ауызша көбейту және бөлу тәсілдерін;
- 5) жақшамен және жақшасыз берілген арифметикалық амалдарды орындау ретінің ережелерін қолдана;
- 6) ұзындық, баға, заттың массасы шамалар арасындағы тәуелділіктерді;
- 7) тіктөртбұрыштың (шаршының) ауданы мен периметрін есептеу ережелерін, текшенің көлемін білуі қажет.

41. Оқушылар:

- 1) 1000 көлемінде сандарды оқуды, жазуды және салыстыруды;
- 2) 100 және 1000 көлемінде ауызша төрт арифметикалық амалды орындауды, 100 көлемінде амалдарға теңестірілген жағдайда есепті тексеруді;
- 3) жазбаша есептеу әдістерін қолдануды;
- 4) жақшамен немесе жақшасыз берілген санды өрнектердегі қосу және азайтуды орындауда 2-3 амалдардың орындау ретінің ережелерін қолдануды;
- 5) белгісіз компонентті табу арифметикалық амалы негізінде теңдеулер шешуді;
- 6) 2-3 амалдан тұратын есеп шығаруды, оның ішінде сынық сызықтың ұзындығын табуды, көпбұрыштың ұзындығын табуды, тіктөртбұрыштың (төртбұрыштың) периметрі мен ауданын табуды меңгеруі тиіс.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

42. Пәндік нәтижелер. 4-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) мәтінді есептің құрылымын;
- 2) өрнектердегі арифметикалық амалдарды орындау ретінің ережелерін;
- 3) арифметикалық амалдар компоненттерінің атауларын;
- 4) қосу мен көбейтудің ауыстырымдылық және терімділік қасиеттерін, қосу мен азайтуға байланысты көбейтудің үлестірімділік қасиетін;
- 5) сандарды еселік және айырымдылық салыстыру ережелерін;
- 6) арифметикалық амалдар белгісіз компоненттерін табу ережелерін;
- 7) шамалардың бірліктерінің белгілеулерін: 1 сағ, 1 см, 1 дм, 1 тг, 1 л, 1 кг, 1 м, 1 мин, 1 с, 1 тәул, 1 мм, 1 км, 1 мм², 1 см², 1 дм², 1 м², 1 мм³, 1 см³, 1 дм³, 1 м³, 1 г, 1 ц, 1 а, 1 км/сағ, 1 м/мин, 1 см/с және т.б.;
- 8) ұзындық, масса, уақыт, көлем бірліктерінің арасындағы байланыстарды;
- 9) тіктөртбұрыштың (шаршының) ауданы мен периметрін есептеу ережелерін, тіктөртбұрышты параллелепедтің (текшенің) көлемін;
- 10) шамалар: жылдамдық, арақашықтық (жүрілген жолдың ұзындығы), уақыт, өнімділік, жұмысқа жіберілген уақытты, атқарылған жұмысты; егіннің түсімділігін, ауданы және салмағы арасындағы тәуелділіктерді білуі қажет.

43. 4-сыныптың соңында оқушыларда:

- 1) оқулықпен жұмыс жасау, оқулықта берілген суреттер мен сызбалардың, жаттығулар мен талаптардың мағынасын түсіну;
- 2) жаттығулардың орындалуының, есептермен теңдеулердің шығарылуының дұрыстығын тексеру;
- 3) математикалық белгілерді дұрыс қолдану;
- 4) талдау, салыстыру, жалпылауды қолдану;
- 5) миллион деңгейінде сандарды оқу, жазу және салыстыру;
- 6) натурал сандармен және нөл санымен арифметикалық амалдарды орындау, санның квадраты мен кубын есептеу;
- 7) калькулятордың көмегімен есептеу;
- 8) мәтінді есептерді шығару, оның ішінде арифметикалық тәсілмен (амалдап немесе өрнекті құру және оның мәнін табу арқылы шығару) және теңдеулер арқылы шығарылатын қозғалысқа, бірігіп атқарылатын жұмысқа, шамалар арасындағы тәуелділіктерге берілген есептерді шығару;
- 9) теңдеу мен теңсіздікті, өрнек пен теңдеуді ажырату;
- 10) өрнектің мәнін табуда ауыстырымдылық, терімділік және үлестірімділік қасиеттерін қолдану;
- 11) сандарды еселік және айырымдылық салыстыру (бір санның екінші саннан қанша есе артық, қаншаға артық болатынын табу) ережелерін қолдану;

12) өрнектің мәнін табуда арифметикалық амалдардың орындау ретінің ережелерін қолдану;

13) арифметикалық амалдар белгісіз компоненттерін табу ережелері негізінде, таңдау тәсілімен, тура санды теңдіктердің қасиеттерін қолдану арқылы теңдеулерді шығару;

14) кесінді салу, кесінділер мен сынық сызықтарының ұзындықтарын өлшеу және салыстыру;

15) торкөз қағазға тіктөртбұрышты (шаршыны) салу;

16) шеңберді дөңгелектен ажырату, бұрыштарды (тік, сүйір, доғал, жазыңқы) атау;

17) геометриялық фигураларды латын әріптерімен белгілеу және ол әріптерді дұрыс оқу біліктігі болуы қажет.

44. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылар:

1) өз Отанына, қазақ халқы мен елімізде өмір сүріп жатқан этностардың тарихына, мәдениетіне, әдет-ғұрпына және басқа байлықтарына құрмет көрсетуімен;

2) әлемдік дамуда өз елінің рөлін түсіну, жанұялық құндылыққа сыйластықпен қарауды; қоршаған ортаны сақтауға деген ұмтылысымен;

3) қоршаған ортаны сақтауда өз белсенділігімен;

4) жауапкершілік, ұқыптылық, зейінділігін және тәртіптілігімен;

5) салауатты өмір салтын сақтауға ұмтылуын; шығармашылық жұмысқа, жұмыстың нәтижесіне деген ынтасымен;

6) үлкендермен және өз құрбыларымен қарым-қатынас жасау қабілетімен;

7) білім мен қызмет түрлерін игеру мен кеңейтуге қызығушылығын, тапсырманы орындауда шығармашылықпен қарауымен;

8) үлкендерге құрмет және кішілерге қамқорлық көрсете білуімен айқындалуы тиіс.

45. Жүйелі - әрекеттік нәтижелер. Оқушылар:

1) ережелер мен үлгілерді және берілген алгоритмдерді математикалық материалда қолдану біліктігін;

2) практикалық түрде есеп шығаруды;

3) қоршаған ортада болып жатқан әртүрлі жағдайларда және аралас пәндерде математикалық білімін, біліктігін, есептеу, өлшеу және графиктік дағдыларын;

4) математикалық мәтінмен жұмыс жасау (талдау, қажетті ақпаратты алу), математикалық терминология мен символдарды қолдана отырып, өз ойын ауызша және жазбаша түрде анық және нақты түсіндіру біліктігін;

5) жоспар бойынша әртүрлі әрекеттерді жоспарлау орындау білігін, өзін-өзі бақылау мен бағалауды іске асыруды;

6) өз іс әрекетін рефлексиялауды;

7) оқу қызметінің әртүрлі формаларында коммуникативтік қабілеттерін меңгеруі тиіс.

Психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Түзету ырғағы" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 155-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және психикалық дамуы тежелген оқушылардың оқытуда талап ететін ерекше қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында құрастырылды.

2. Психикалық процестердің, әсіресе моториканың жеткіліксіз қалыптасуы психикалық дамуы тежелген (ПДТ) балаларды оқыту жағдайының ерекшелігін көрсетеді. Олардағы оқу және қозғалыс әрекеттерінің қалыптасуы, өзін-өзі ұстауының реттелуі жоғары психикалық қызметтердің: есте сақтауы, зейіні, ойлауы, елестетуі мен сөйлеу тілінің жеткіліксіз дамуы аясында жүзеге асады. Осылардың барлығы ПДТ балаларға арналған мектептер мен сыныптарда оқу жоспарына "Түзету ырғағы" пәнін кіріктірудің қажеттілігін көрсетеді.

3. Психикалық дамуы тежелген балаларға арналған мектептердегі (сыныптардағы) "Түзету ырғағы" пәнінің мақсаты негізгі бұзылыстың орнын оқушылардағы қимыл-қозғалыс аясының сөзбен және музыканың үйлесімділігімен, сонымен қатар түпкі нәтижесінде ішкі және сыртқы ортаның жағдайларына бейімделуін дамыту, тәрбиелеу мен түзету жолдарымен толықтыру болып табылады. Осылайша, ырғақты түзету сабақтарының негізгі мазмұны сөзбен және музыкамен байланысты қимыл-қозғалыс әрекетінен тұрады.

4. Негізгі міндеттері:

- 1) ырғақ пен әрекеттің кезектілігін ұйымдастыратын негізгі фактор ретінде түсініктерді қалыптастыру;
- 2) кеңістікті дұрыс бағдарлай отырып, үйлесімді, әдемі және ырғақпен қозғалуды (жүру, жүгіру, билеу) үйрету;
- 3) әуенді тыңдай білу, сезіну және оның ырғағын, екпінін, динамикасын, мазмұны мен сипатын көрсете білу қабілеттерін қалыптастыру;
- 4) кез келген қимылға өз еркімен қосылу және оны аяқтау шеберлігін дағдыландыру ;

5) барлық дыбыстарды, сөздерді, сөз тіркестерін, мәтіндерді анық айта білу; сөйлеу тілінің ырғағы мен екпінін өз бетінше өзгерте білу, екпіннің әр түрін орындай алуы, өзінің сөйлеу тілі мен қимыл қозғалысын ым-ишарамен жеткізе білу іскерліктерін қалыптастыру;

6) психомоториканы жетілдіру процесінде психикалық қызмет пен оқу әрекет құрылымының құрамдас бөліктерін түзету мен дамыту;

7) тұлғаның жағымды сапаларына: тәртіптілікке, сыпайылыққа, төзімділікке тәрбиелеу.

5. Бағдарлама төрт бөлімнен тұрады:

1) кеңістікті бағдарлауға арналған жаттығулар;

2) жалпыдамытушылық жаттығулар (ырғақты-гимнастикалық);

3) би және басқа да музыкалық-ырғақтық қимыл-қозғалыстары;

4) психогимнастикалық элементтер мен сөйлеу тілінің ырғағы.

6. Берілген бағдарламаның мазмұны негізгі ұйымдастырушылық қағидалары тұрақтылық принципіне негізделеді. Барлық материал дамыту мен қайталау, бірте-бірте күрделендіру арқылы таңдалып алынды.

7. "Түзету ырғағы" пәнінің оқу жүктемесі типтік оқу жоспарына сәйкес төмендегідей өтеді: дайындық сыныбы – аптасына 1 сағат, барлығы 33 сағат; 1 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 33 сағат; 2 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 34 сағат; 3 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 34 сағат; 4 сынып – аптасына 1 сағат, барлығы 34 сағат.

8. "Түзету ырғағы" пәнін зерделеу үдерісінде жалпы білім беретін оқу пәндерімен пәнаралық байланыс іске асырылады:

1) "Қазақ тілі", "Орыс тілі": қазақ және орыс тілдерінде әндерді үйрену арқылы сөздік қорлары толығыады; қазақ әндерін орындау арқылы қазақ тіліне тән дыбыстармен жұмыс жасалады;

2) "Әдебиеттік оқу": музыкалық туындыларды тыңдаумен және әдеби мәтіндерді оқумен байланысты;

3) "Бейнелеу өнері": ән айту мен билеу кезінде бейнелік туындыларды қолданады;

4) "Дүние тану": өмірлік тәжірибені қолдану, музыкалық туындылармен жұмыс барысында экскурсия материалдары; музыкада кездесетін қоршаған әлемдегі жануарлар мен тұрғылықты жерлерді аталуы, табиғат үлгілерінің қатынасы;

5) "Математика": қарапайым математикалық түсініктер, қозғалыстарды талдаудағы білімдер мен ұғымдар (жоғары-төмен секіру, кең және тар адымдау...), музыкалық туындылардағы суреттерді (метр, ырғақ, әдеп, буындар саны, шумақтар саны және т.б.) құрастырады;

6) "Дене шынықтыру": негізгі қозғалыстар (иілу, бүгілу, тербелу....) дене шынықтыру бағдарламасына сәйкес музыкамен өткізіледі;

7) "Ән айту мен музыка": ән айту барысында артикуляция аппараттары мен тыныс алуды жетілдіру үшін үйренген музыкалық материалдарды қолданады.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

9. Кеңістікті бағдарлауға арналған жаттығулар. Қол мен аяқты табиғи қозғалыстарымен еркін түрде түрлі бағыттар қозғалысқа келтіру. Бүкіл зал бойынша бір-бірлеп, жұбымен, шашырап жеңіл түрде жүгіру.

10. Жалпыдамытушылық ырғақты-гимнастикалық жаттығулар:

1) қолымызды алға-артқа-жоғары көтеріп тұрып, еденге отырып, орындыққа отырып заттармен (жалау, шеңбер, таяқша, доп) немесе заттарсыз қозғалыстар жасау. Бірте-бірте амплитуданы ұлғайта отырып қолдарды сермеу. Алдыға және артымызға қол шапалақтау. Бір уақытта қолды көтеру және түсіру, аяқтың ұшына тұру, қолды айналдыра қозғалту;

2) орындықтың арқасын ұстап, отырып-тұру. Сондай-ақ ұстамай отырып-тұру. Жалаушамен, шеңбермен, таяқшамен отырып-тұру. Дене бұлшық еттеріне арналған жаттығулар. Отыру, аяқты біріктіру, оңға-солға бұрылу. Оңға-солға, алдыға- артқа еңкею (аяқтың ұшына жету);

3) алдына созыла отырып заттарды қою, сол заттарды алу. Арқаға жатып, аяқты бүкпей көтеріп- түсіру. Бойды тік ұстауға арналған жаттығулар. Тізеге жатып еденге колмен сүйеніп тұру, тізені бұгу, еденнен қол үзбеу. Заттар арқылы еркін еңбектеу.

11. Би және басқа музыкалық-ырғақтық қозғалыстар:

1) музыкалық аспаптың дыбыстарын қабылдау (домбыра, қобыз, сыбызғы, сырнай). Музыкалық әуеннің басталуын және соңын қабылдау; әуеннің басында бір орнында адымдау, әуен біткенде тоқтап, шапалақтау. Жай және жылдам темпті музыкадағы қимыл қозғалыстың ауысуын білу. Қимылдың басы әуеннен кейін жүретінін білу;

2) ұжыммен және жеке еліктеп қимыл жасау. Динамикалық қабылдауды жіберу: әуен қатты-ақырын;

3) би элементтерімен танысу. Би қозғалысы. Бос жүріс. Аяқ ұшымен жүгіру, өкшемен жүру (ақырын-тез). Адымдау. Иықпен айналу. Қазақтың ұлттық би элементтері: қарапайым адымдау, бірінші позициядан шетке қозғалу, қол позициясы "Амандасу", "Киіз басу", "Айнаға қарау", "Шашын өру"; "Қамажай" биі, қазақтың ұлттық әуені "Ортеке", "Қара жорға".

12. Психогимнастикалық элементтер мен сөйлеу тілі ырғағы:

1) қуаныш, реніш ым-ишара позалары. Осы сезімдерді ым-ишара арқылы анықтау;

2) дикциондық жаттығулар. Артикуляциялық мүшелерді анықтау және атау. Ерінге артикуляциялық ырғақтық тренинг жасау, тіл және тіл асты мускулаторы;

3) музыкамен бірге қимылдың кезектесуі (кезек-кезек екі-үш қимыл). Дауысты дыбысқа дауыссыз дыбысты кезек-кезек қосу. Біркәлыпты тыныс алуды үйрену.

13. Сөздік материал: ырғақ, ырғақ сабағы, жалауша, шеңбер, лента, доп, домбра, дауылпаз, сыбызғы, сырнай, бубен, жұдырық, адым, шапалақтау, алдыға, артқа, жылдам, баяу, қатты, ақырын, оңға, солға, жоғары, төмен, бұрылу, еңкею, бір орнында, жоғарғы ерін, төменгі ерін, тіл, тіс, қуаныш сезімі, реніш.

14. Дайындық тобында түзету ырғағы пәнінен музыкалық материалдар: "Әгугай", "Той бастар" (халық әндері), күйлер: "Ақсақ құлан", "Ерке сылқым", "Балбырауын", Жорықтық марш "Ана тілім" (сөзі Қ.Мырза Әлі, әні М.Керейбаев); "Бесік жыры" (халық әні); "Қошақан" әні.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

15. Кеңістікті бағдарлауға арналған жаттығулар:

1) адымдап жүру. Берілген темпен жеңіл ырғақты жүріс. Музыка ауысуына байланысты қозғалыс темпін ауыстыру. "Иретіліп (жыланша)" жүгіру және жүру (қолдарын ұстамай);

2) мұғалімнің тапсырмасы бойынша қозғалыс бағыттарын ауыстыру. Ара қашықтықты сақтай отырып бір-бірден, 2, 3 қатарда бағана болып жүру. Жүру мен жүгіруге байланысты (затты жинау, алып қою және т.б.) бір екі тапсырманы нұсқау бойынша орындау. Дөнгеленіп жүру. Залдың бұрыштарымен бұрылып, бөлменің қабырғасымен жүру. Залдың ортасымен жүру. Өзінің орнын табу (бой бойынша).

16. Жалпыдамытушылық ырғақты-гимнастикалық жаттығулар:

1) иық бұлшық етіне арналған жаттығулар. Қолды көтеру және сермеу. Қолды алдыға және арқада қосу. Алдыға, артта шапалақтау, еркін журу. Қимылды лентамен орындау;

2) дене бұлшықеттеріне арналған жаттығулар. Аяқты бүкпей, қолды аяқ ұшына жеткізу. Еңкейіп, затты әрлі-берлі қозғалту. Аяқ бұлшық етіне арналған жаттығулар. Аяқтың ұшын кезек-кезек, алдыға-артқа, екі шетке қозғалту;

3) отыру, жартылай отыру, аяқты бүгу. Бойды тік ұстауға арналған жаттығулар. Керегенің жанына тұрып өкшемен, жамбаспен, иықпен, баспен тию. Тіземен отырып, еденге еңкею. Тізде тұрып, еденге тіреліп, қолды кезек-кезек ауыстыру.

17. Би және басқа музыка-ырғақтық қимыл-қозғалыстар:

1) музыка темпіне сәйкес би қозғалысының темпін сәйкестендіру. Музыка бітісімен қозғалыстың тоқтатылуы. Музыкамен секіру. Музыка фразасының ауысуымен қозғалыс бағытының ауысуы. Музыканың сипатын ажырату: көнілді, көнілсіз, жылдам, баяу, секірмелі. Музыкамен затты ұстап алу немесе домалатуға арналған жаттығулар;

2) көруге арналған жаттығулар. Балаларға арналған қойылымды есту және тану. Музыканың акцентін доп ойнау немесе барабан арқылы көрсету. Би қозғалысы. Шетке қарай жүру. Аяқты ауыстырып жүру. Аяқтың ұшынан өкшеге ауыстырып жүру. "Қара жорға" биі, "Ортеке" биі, "Наурыз" (әні. Б.Аманжолов), Айгөлек (халық әні), "Кел, билейік" (Б.Байқадамов) және т.б.

18. Ескерту. Көңілді өлеңдердің мәтіндері мен әуендері алдын ала музыка сабақтарында жатталады, сосын қайталанатын, ырғақ сабақтарында өңделеді. Көңілді өлеңдердің мәтіні, ырғақтық бағыттылығы және элементтердің күрделілігі бойынша аналогиялыққа алмастырылуы мүмкін.

19. Психогимнастикалық элементтер мен сөйлеу тілінің ырғағы:

1) сабырлылыққа шақыратын ойындар. Босаңсуға арналған жаңа жаттығулар. Таңданыс эмоциясы (көріністі тану), қуаныш пен реніш, таңданыс эмоциясының кезектілігі;

2) артикуляциялық тренинг. (тілдің жоғарғы көтерілісіне арналған жаттығулар "Кесе", "Сылақшы", "Саңырауқұлақ", "Желкен", қолды жоғары көтеріп түсіру (дыбыссыз). Дауыссыз дыбысты жылдам қозғалатын кимылмен орындау. Дауыссыз дыбысты алмастыра қолдану;

3) ұсақ моторикаға жаттығулар. Саусақтарға массаж жасау. Саусақтарды түрліше қосу және ажырату. Саусақтар арқылы санамақ жасау.

20. Сөздік материал: аяқ, өкше, тізе, шынтақ, адым, шеңбермен жүріс, еңкею, бұрылу, ауыр (жеңіл) адым, ақырын-қатты, демді ішке алу, демді сыртқа шығару, ауыспалы қадам, биік-аласа (дыбыс, дауыс), көңілді, домбра, қобыз, Наурыз.

21. 1-сыныпқа арналған музыкалық материалдар: Қазақ вальсі (Л. Хамиди), Қара Жорға (халық биі), Қыз қуу (халық биі); "Айналада ақша қар" (әні М.Бестибаев, сөзі К.Ыдырысов), "Балдырғандар полькасы" (әні А.Менжанова), "Әже" (әні М.Аубакиров, сөзі С. Калиев), Айгөлек (халық әні), "Айналайын анашым" (әні А.Байдильдаев, сөзі Ш.Сариев).

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

22. Кеңістікті бағдарлауға арналған жаттығулар:

1) сол аяқпен отырып жүру, жүрісті отырып-тұрумен алмастыру. Ауыр жүк көтергендей, тізені бүгіп, сырғанап жүру;

2) кең адымдап жеңіл жүгіру. Секіріп, шапалақтап жүгіру;

3) дөнгеленіп тұру, сонымен қатар бірнеше дөнгелек жасау. Шағын кеңістікте еркін жүріс арқылы өзінің жұбын тез табу;

4) музыкалық белгі мен ауызша нұсқау арқылы өз қозғалысын тоқтата алуы.

23. Жалпыдамытушылық ырғақты-гимнастикалық жаттығулар:

1) иық бұлшықетіне және мойынға арналған жаттығулар. Басты еңкейту, бұру, айналдыра қозғалту. Қолды сілкі. Амлитуданы ұлғайта отырып, қолды сермеу және иықты құшақтау;

2) дене бұлшық етіне арналған жаттығулар. Арқаны бүгіп және түзу ұстап еңкею. Допты отырып, тұрып бас арқылы, артқа еңкейіп беру;

3) бойды тік ұстауға арналған жаттығулар. Арқаға жатып топпен домалау. Өкшеге отырып қолды еденге тіреп, арқаны еңкейтіп жазу. Аяққа арналған жаттығулар.

Жартылай отыру, аяқ ұшына тұру, отырып аяқ ұшын көтеру, оңға, солға, жоғары, төмен қозғату. Аяқты жанбастан бастап еркін қозғалту.

24. Би және басқа музыкалық-ырғақтық қозғалыстар:

1) көріп қабылдауына арналған жаттығулар. Баяу музыкадан жылдамға өтуде қимылдың сай келуі. Музыканың ырғағына қимылдың сәйкес келуі. Ырғақтық суретті шапалақтау арқылы жеткізу. Музыканың динамикалық төмендеуін қимылмен жеткізу;

2) музыкада үш бөлікті немесе екібөлікті өлшемді біркалыпты қабылдап қосу, заттармен, заттарсыз қимыл арқылы көрсету (марштық жүріс, вальстік жүріс);

3) мұғалімнің шапалақтауы арқылы ырғақтық суретті көрсету (музыкасыз, көруге сүйене отырып). Қимылдың кезектілігін бір "рұқсат етілмейтін" қимылмен орындау;

4) би элементтері. "Қамажай" (қыздарға арналған). "Кел, билейік" (муз. Б.Байқадамов); "Ортеке" (ұлдарға арналған), "Қыз қуу", Аяқты кезек-кезек ауыстырып жүру (ұлттық билер); Аяқты екінші аяққа сүйреп жартылай тізені бұғу (қазақтың ұлттық биі). Әр түрлі көлемдегі доптарды бір қолдан екінші қолға лақтыру, домалату. Биге арналған әндер: "Кел, жаңа жыл", "Наурыз" (әні Б. Есдаулетов, сөзі М. Сарынов), "Той бастар" (халық әні), "Биші болам өскенде" (муз. Т.Тайбеков), "Марш" (муз. Л.Хамиди), "Кел, билейік" (Б.Байқадамов), "Айгөлек" (халық әні).

25. Музыка сабағында алдын ала әуеннің сөздері жаттатылады. Ырғақ сабағында оны дайындайды.

26. Психогимнастика элементтері мен сөйлеу тілі ырғағы:

1) мұғалімнің нұсқауына сәйкес бұлшықеттерді кезекпен босаңсыту мен кернеулік жағдайға келтіру. Артикуляциялық бұлшықеттерді кернеуден босату;

2) жағымды және жағымсыз эмоциялар туралы түсініктер. Сезім мен түйсікке жұмыс. Мимикалық бұлшықеттерге массаж жасау;

3) ауыр басу, сырғыта қадам жасау, аяқтың ұшымен жүгіру, секіру, колонна, қатар, шеңбер жасау, айналдыру, жақ, қатаң-ұяң (дыбыстар), үнді (дыбыстар), вальстік адым, айнымалы адым, вальс ырғағы, марш, диалог, интонация, сұраулы сөз, саусақтардың аталуы.

27. 2-сынып бойынша музыкалық материалдар: "Сары-Арқа", "Балбырауын" (муз. Қурманғазы), Сарыжайлау (муз. Таттімбет), "Ерке сылқым" (Н.Тлендиев).

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

28. Кеңістікті бағдарлауға арналған жаттығулар:

1) сапта сол аяқпен, жылдам және баяу жүру. Адым түрлері мен адым енін (белгі бойынша) өз бетінше алмастыру. Жануарлардың жүрісін салу: түлкі, аю, тырна, кірпі, бақа;

2) тізені көтеріп, қолды сермеп, жеңіл жүгіру. Қолды айналдырып секіріп алдыға қарай секіріп жүру;

3) мұғалімнің нұсқауы бойынша бір қатарда, екі қатарда тұру, бір саптан 2-3 сап түзеу. Екі сапқа тұру, бір саптан екі-үш сап түзеу. Шахмат бойынша тұру. Өртүрлі бағытта жүру. Айналып тұрған арқанның арасынан жүгіру.

29. Жалпыдамытушылық ырғақты - гимнастикалық жаттығулар:

1) иық бұлшықеттері мен мойынға арналған жаттығулар. Затты басқа адамға жіберу, жалпы қимылды баспен бірге айналдыру. Иықты қосу және ажырту (тыныс алумен сәйкес). Қолды сермеу. Еркін тербелу. Қолды әр түрлі темпте және амплитудада майыстыру және түзету;

2) дене бұлшықетіне арналған жаттығулар. Енкею. Әр түрлі позада айналу. Жанбасты айналдыру. Еркін селкілдеу. Аяққа арналған жаттығулар. Тізені қимылдату. Майыстыру. Сермеу. Аяқтың басын жоғары көреріп қимылдау. Аяқты, басты, денені қозғалысқа келтіру.

30. Би және басқа музыкалы-ырғақтық қозғалыстар:

1) қимылдың темпін дұрыстау, әр оқушының темпі мен ырғақты қимылмен сәйкестендіру;

2) екі ырғақты байланыстыру (төртіншісі адым, сегізіншісі шапалак). Жұппен ырғақты орындау. Нақты ырғақта затпен жұмыс істеу, оны топпен ауыстыру. Ұсынылған ырғақты қосу. Ырғақты би жаттығуын орындауда канонды қолдану;

3) қазақ билерінің элементтері ("шаңырақ", "тұмар", "кошқар мүйіз", аяқты сілкілеу, аяқты ауыстырып сүйреп жүру, "айна", "бүркіт" "киіз басу" қол позициялары). Биге арналған әндер: Туған жер (әні К.Дүйсекеев), Келіншек" (халық биі), "Балалар вальсі" (И.Нүсіпбаев). ҚР тұратын түрлі ұлттар мен ұлыстардың әуендері: "Жұп пляскасы" (чех халқының әуені), "Чеботуха" (орыс халқының әуені).

31. Психогимнастика элементтері мен сөйлеу тілі ырғағы:

1) бейнелі жестер этюды. Бұйрық бойынша барлық бұлшықеттерді босаңсыту этюды. Тақырыптық суреттер. Тиым салынған позадағы ойындар (жалпы және ым-ишарамен);

2) қорқыныштың, ашудың, бақыттың, қапа болудың эмоциялық көрініс этюды. Дыбыссыз артикуляция. Ішкі артикуляция. Дауыс күшін өзгерту – логикалық екпінді қою тәсілі. Тақпақтағы үштік, төрттік ырғақты қолдану.

32. Сөздік материал: ырғақты сурет, сырғанақ адым, толқынды қимыл, тез қозғалыс, дауысты күшейту-азайту, тербелмелі, толқынды-үзінділі әуен, сергек-жабырқаулы әуен, канон, шахматтық тәртіппен солқылдақ адым, скрипка, рояль, оркестр, дирижер, нәзіктік, дауыс ырғағы.

33. 3-сыныпқа арналған музыкалық материал: "Молдабай (халық әні), "Батырлар биі" (Б.Байқадамов), "Абай" операсы (Е.Брусиловский), "Гүлдер-айым" (халық әні), "Көктем" (Б.Байқадамов), "Келіншек" (халық биі), "Балалар вальсі" (И.Нүсіпбаев), ҚР тұратын түрлі ұлттар мен ұлыстардың әуендері: "Жұп пляскасы" (чех халқының әуені), "Чеботуха" (орыс халқының әуені).

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

34. Кеңістікті бағдарлауға арналған жаттығулар: 1 қатардан 2, 3, 4 қатарға тұру. Бірнеше саптан бірнеше шеңбер құрастыру, оны тарылту-кеңейту. Жүру мен жүгіру кезінде затты қолдану (допты беру, лентаны айналдыру, шеңберді жоғары лақтырып ұстап алу). Фигуралық қадамдар (әр бала өзіне жеке жүргізушілік рөл алады, бұйрық береді, топты алып жүреді). Қимыл барысында бубн дауылпаз, сылдырмақ қолдану.

35. Жалпыдамытушылық ырғақты-гимнастикалық жаттығулар:

1) иық бұлшықетіне және мойынға арналған жаттығулар. Затты басқа адамға жіберу, жүру, жалпы қимылды баспен бірге айналдыру. Иықты қосу, ажырату. Ырғақты тынысты калыптастыру;

2) аяққа арналған жаттығулар. Отырып аяқты созу, табанды қолмен ұстау, нормалық темпте (өлшем $2/4$). Денені бұрып әртүрлі отырып-тұру. Фронтальді және шетке аяқты сермеу (жанбасты қимылдату);

3) дене бұлшықетіне арналған жаттығулар. Арқамен жату, қолмен мойынды ұсап алдыға енкею. Арқамен жатып, иықты қозғалтпай аяқты көкірекке алып келу. Ішпен жатып бір уақытта иық пен тізені көтеру "алтыбақан";

4) жұптық жаттығулар: бір-біріне арқамен сүйеніп тұрып, шынтақтарынан ұстап жұптарын кезек-кезек көтеру.

36. Би және басқа музыкалық-ырғақты қозғалыс:

1) төменгі сыныптарға караганда заттармен жаттығуларды күрделендіріп жасату. Танымал ән мен биді жеке орындау. Естілген әуеннің мағынасын музыкалық әуенді аспаптармен білдіру. Жаттаған әуенді ырғақпен, мәнерлеп орындау (ансамбльді сақтау);

2) заманауи және классикалық музыканы ажырата алу. Балаларға (4-5 жас) арналған заманауи және классикалық қойылымдарды дыбыс арқылы ажырату. Шумақты, кайырманы және сөз тіркесін музыкада анықтай алу. Әуеннің мазмұны мен жалпы сипатын анықтай алу. ҚР ұлттардың билерін ажырату.

37. Психогимнастика элементтері мен сөйлеу тілі ырғағы. Жағымды және жағымсыз эмоциялар, ұялу мен кінәлі сезіну (анықтама, бейнеленуі, жағдайды талдау). Мақал-мәтелдермен, жаңылтпаштармен жұмыс. Дауыс биіктігінің өзгерісі мен оны ажырату. Тақпақтың айтылуындағы: үзілісін, тесситураны, дауысын өз бетімен ажырату. Диалогтағы логикалық екіпін. Интонацияның барлық түрлерінің жұмысы.

38. Сөздік материалдар: бұлшықет (мойын, дене...), тік арқа - дөңес арқа, ырғақты дем, тізе, буын, айналдыру, аяқ, ішкі, сыртқы, аяқты ажыратып секіру, тез қозғалу, баяу қозғалу, жылдамдату, ақырындату, жоғары дауыс-төменгі дауыс, орта деңгейдегі дауыс, халықтық (би, әуен), жай бөлшек, таяқ, Қазақстан халқы, қазақтың биі, ою-өрнегі,

ұлттық киімі, шумақ, әндету, қайырмасы, фраза (музыкалық). Жағымды-жағымсыз (эмоция), ұят, кешірім, мейірімді-қаскөй, мылжың-қарапайым; кінәні сезіну, кешірім сұрау, эмоция, аутотренинг, ым-ишара.

39. 4-сыныпқа арналған музыкалық материал: Той жыры (Д. Сулеев). Әлем ұлттарының әуендері. Шеңбер бойымен алға (ұлттық грек әуені).

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

40. Дайындық сыныбының соңында оқушылар:

- 1) сабаққа дайындалу, сыныпқа әуенмен ұйымдасқан түрде кіруді;
- 2) музыканың динамикасына және темпіне, сипатына қарай қимылдау. Музыканың басы мен соңын немесе ауызша мәтінді қабылдауды;
- 3) аяқ және қол қимылын біріктіре отырып, аяқ ұшымен және өкшемен жеңіл ырғақты жүруді;
- 4) бір аяқта тұру, педагог нұсқауымен екінші аяққа жаймен ауысуды;
- 5) затпен (таяқша, доп, орамал және т.б.) қарапайым қозғалыстарды үлгі бойынша орындауды;
- 6) талап етілген арақашықтықты сақтай отырып, жүру барысында орын алмастыруды, кеңістікті бағдарлауды;
- 7) бағдарлама талаптарына сәйкес ән мен биде ұжымдық ойындар мен би қимылдарын орындауды, қазақ және орыс халықтарының бірнеше ұлттық билерінің негізгі қозғалыстарын орындауды және білуді;
- 8) музыкалық материалдардың сипатын (көңілді-көңілсіз, жылдам-баяу) анықтауды;
- 9) берілген жағдайға сәйкес мимикалық позаны жариялауды: қуаныш пен реніш;
- 10) музыкалық аспаптардың дауысын ажыратуды: домбра, қобыз, дауылпаз, сырнай, сыбызғы меңгеруі керек.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

41. 1-сыныптың соңында оқушылар:

- 1) музыканың темпіне, жылдамдығына, баяулығына қарай қозғалуға және бір қозғалыстан екінші қозғалысқа ауысуды;
- 2) ара қашықтықты сақтай отырып 1, 2, 3, адамнан сап құрып жүру және жүгіруді, қозғалыс бағытын ауыстыруды, мұғалімнің белгі беруімен сол мезетте тоқтауды, нақты бұрылыстар жасауды, шашырап жүгіруді, бір-біріне жол беруді;
- 3) музыкалық қойылымды, музыкалық фразаны, үзінділерді тануды;
- 4) сөйлеу тілінде төмен диафрагмалы тыныс алуды қолдана алуды;
- 5) саусақтардың аттарын атауды. Саусақтармен бір-екі жаттығу орындауды;
- 6) жеңіл және ауыр жүріс арқылы әуеннің ырғағын анықтау: түлкі, аю, қоянның жүріс ерекшеліктерін көрсете білуді меңгеруі керек.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

42. 2-сыныптың соңында оқушылар:

1) сол аяқпен адымдауды, отыруды және жүрісті ауыстыруды, кең адымдап аяқты сүйреп жүруді, аяқты ауыр басуды, аяқ ұшымен тез жүгіруді, секіріп қозғалуды, бір сапқа тез тұруды, шеңбер құрып тұруды;

2) өзінің жұбын табуды;

3) лентамен шеңберді айналдыруды, затты лақтырып, оны ұстап алуды;

4) барлық дыбыстарды дұрыс және анық айтуды;

5) марш пен вальс ырғақтарын ажыра алуды;

6) лепті және сұраулы интонацияларды бере отырып, дауыстың күші мен биіктігін өз бетінше ауыстыруды;

7) жеке бұлшықеттерді босансыту жаттығуларын жасауды;

8) мимика және пантомимика бойынша эмоционалды мінезін анықтай алуды, қуаныш, реніш, қорқыныш, таң қалу мимикасын көрсете білуді меңгеруі керек.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

43. 3-сыныптың соңында оқушылар:

1) қозғалыс барысында тізбектеліп тұру, мұғалімнің бұйрығы бойынша оны шеңберге алмастыруды;

2) қозғалысын берілген ырғаққа сәйкес бағындыруды;

3) мәтін мен музыканың бөлшектерін түрлі би қозғалыстары мен ойынға айналдыруды;

4) ән мен биді орындау барысында дұрыс тыныс алуды;

5) ән мен бидің сипаты бойынша ажырата алуды (өзге ұл өкілдерінің билері, қазақтың ұлттық билері және балаларға арналған билер);

6) ұжымдық ойындарда топ басшысы болуды, нақты бұйрық беруді, ойын ережелерін түсінуді, барлық ойыншылардың оны сақтауын қадағалауды меңгеруі керек.

11. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

44. 4-сыныптың соңында оқушылар:

1) музыканың бөлігіне, фразасына сәйкес өз бетімен кимылды ауыстыра алуды;

2) ҚР мекендеген ұлттар мен ұлыстардың ұлттық билері орындауы және ажырата алуды;

3) басқа оқушылардың орындаған тапсырмаларының сапасы мен өзінің іс-әрекетін бағалауы, сабаққа қорытынды жасауды;

4) сабақ барысында көңіл-күйді тұрақтандыратын тәсілдерді, барлық қолжетімді әдіс-тәсілдерді;

- 5) өз бетімен көмексіз екі-үш өлеңді орындай алуды;
- 6) аттаған әуенді орындауы, заманауи және классикалық әуендерді ажыратуды;
- 7) барлық дыбыстардың артикуляциясын дұрыс айтуы, жаттығуларда оны сақтауды ;
- 8) жеңіл массаждарды өзі жасай алуды;
- 9) өзін бағалай білуді, тапсырманы сапалы орындауды, сабақты қорытындылай алуды меңгеруі керек.

45. Пәндік нәтижелер:

- 1) ырғақтық сезімге ие бола;
- 2) музыка ырғағына сәйкес көркем қозғалыстар жасау мүмкіндігін;
- 3) өзгеру қабілеттерін;
- 4) шығармашылық қабілеттерін өз бетінше көрсете;
- 5) жалпы және ұсақ бұлшықеттерін, бұлшықет тонустарын басқара;
- 6) берілген тапсырмаларды орындау әрекеттеріне ие бола;
- 7) шығармашылық және орындаушылық әрекеттерінде нәтижеге жетудің тиімді тәсілдерін анықтай білуі тиіс.

46. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) тұлға қалыптасуына қажетті ұлттық және жалпыадами құндылықтар туралы алғашқы түсініктерге ие болуынан;
- 2) ұжымда жағымды мінез-құлықтарды қалыптастыра отырып, құрдастарымен достық қарым-қатынас орнатуынан;
- 3) Қазақстан Республикасында тұратын ұлттар мен ұлыстардың мәдени құндылықтарын білуі және оларға түсіністікпен қарауынан;
- 4) қозғалыс режимдерін сақтай отырып, дене шынықтыру негіздерін, жеке санитарлық гигиенаны сақтауға дағдылануынан;
- 5) шығармашылық біліктілігі пен дағдыларын өз бетінше дамытуға ұмтылуынан көрініс табады.

47. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

- 1) мұғалімнің бағыттауымен тапсырманы орындау барысында өз бетінше жұмыс орнын ұйымдастыруымен;
- 2) таныс жаттығуларды орындау барысында нұсқауларды қатаң сақтау арқылы орындауымен;
- 3) ырғақты-музыкалық іс-әрекеттерді орындауға арналған қажетті құралдарды(музыкалық қосалқы құралдар, атрибуттар) анықтауымен;
- 4) ырғақты іс-әрекеттердің басталуы мен аяқталуын өз бетінше бақылауымен;
- 5) ырғақты әрекеттердің күшті және әлсіз жақтарын өзінің ырғақтық әрекеттерде көрсетуін, берілген әдістер мен көрсеткіштер бойынша өзінің іс-әрекеттерінің нәтижесін бағалауымен;
- б) музыка, ырғақ тақырыптары бойынша жоспар дайындауымен;

7) музыкалық-ырғақта, шығармашылық іс-әрекеттерде немесе баяндау барысында кесімді уақыттарды сақтауымен;

8) пікірталаста, диалог, монологта музыка, ырғақ тақырыптарына нақты, бағалау ақпараттарының негізгі мазмұнын қабылдауымен;

9) топтық музыкалық-ырғақтық іс-әрекеттерде тапсырмаларға сәйкес (әрекеттерді орындау) жауап беруімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 156-қосымша

Психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-1 сыныптары үшін "Айналамен таныстыру және тіл дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 156-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және психикалық дамуы тежелген оқушылардың оқытуда талап ететін ерекше қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында құрастырылды.

2. Психикалық дамуы тежелген (ПДТ) мектеп жасындағы оқушылардың негізгі ерекшелігі олардың мектепте оқуға дайын болмауы. Балаларда танымдық және сөйлеу тілінің белсенділігі төмен деңгейде, зейін және есте сақтау қабілеттерінің жеткіліксіз дамуы, қоршаған орта туралы білімінің аздығы, қабылдау жылдамдығының төмендігі, көру-қимыл тепе-теңдігінің, кеңістік туралы түсініктерінің кемшілігі байқалады. Сонымен қатар сезімдік-еріктік аймағының жетілмеуі орын алады: өз әрекетін шартты ретке келтіру дамымаған, ойнау әрекеті басым.

3. "Айналамен таныстыру және тіл дамыту" курсы түзету циклының пәні болып табылады, оның мақсаты – психофизикалық жетіспеушілікті, мектепке оқуға келген психикалық дамуы тежелген оқушылардың сезімдік-тұлғалық аймағының жетілмеуін жеңу. Курс түзету ғана емес, сондай-ақ дайындық сипатына ие және 3-4 сыныптарда "Дүниетану" пәнін, 5-6 сыныптарда "Жаратылыстану", "Биология", "География" пәндерін оқуға қажет.

4. Түзету курсының міндеттері:

1) заттардың қасиеттері (түс, түр, мөлшер), кеңістікте заттардың орналасуы туралы оқушылардың жалпы түсініктерін қалыптастыру;

2) табиғаттағы құбылыстар туралы түсініктері мен білімдерін жинақтау;
3) сөздікті байыту және жүйелеу, диалогтік және монологтік сөйлеу тілін дамыту;
4) оқушылардың (көру, есту, тактильді-қозғалыс, кеңістікті) қабылдауын, көрнекті-әрекетті және көрнекі-бейнелі ойлауды, түсінікті ойлаудың элементтері, ойлау операцияларын (сараптау, синтез, салыстыру, топтастыру, жалпылау, абстрактілеу) түзету және дамыту.

5. "Айналамен таныстыру және тіл дамыту" пәні бойынша оқу жүктемесі Қазақстан Республикасы БЖҒМ 2012 жылғы 8 қарашада № 500 бекіткен психикалық дамуы тежелген бастауыш сынып оқушыларын оқытуға арналған Типтік оқу жоспарына сәйкес келесі: 0 сыныпта – аптасына 2 сағат, оқу жылында 66 сағат; 1 сыныпта – аптасына 2 сағат, оқу жылында 66 сағат.

6. Оқу материалының мазмұнын оқығанда пәралық байланыс ескеріледі:

1) орыс тілімен. Әңгімелеу, пікір айту, сипаттау құрастырғанда орыс тілінің ережелері қолданылады;

2) математикамен. Сан және мөлшер туралы түсініктерін қалыптастырушы негізі ретінде қоршаған ортадағы заттардың қасиеті және сапасы жайлы білімдерін қолдану;

3) еңбекке баулу сабағымен. Практикалық жұмыс орындағанда ұсақ моториканың дамуын ескеру;

4) бейнелеу өнерімен. Заттарды кеңістікте және қағаз бетінде орналастыра білу (жазықтықта);

5) дене шынықтырумен. Кеңістікте бағдарлай білу (оңға, солға және т.с. сөздерінің мағынасын түсіну).

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

7. Адам және оның қоршаған жақын ортасы (40 сағат):

1) бала (ұл, қыз): аты, тегі, жасы, баланың туылған күні. Адамның дене мүшелері. Денесінің, бетінің оң, сол жақтары. Денесінің жоғары, төмен жақтары. Адам денесінің алды, артқы жақтары. Жеке тазалық ережелері: дене, шаш, тіс, киім, аяқ киім күтімі;

2) үйінің мекен-жайы: көшенің аты, үй, пәтер, үйінің телефоны. Үй, пәтер, бөлме, үйге арналған жиһаз;

3) менің отбасым. Отбасының құрамы. Отбасы мүшелерінің аттары. Отбасы мүшелерінің үйдегі міндеттері. Үлкендердің міндеттері. Үлкендердің еңбектерін сыйлау. Отбасында қарттарға және балаларға қамқорлық жасау. Отбасындағы мерекелер. Үйде тәртіп сақтау. Күн тәртібі;

4) біздің мектеп. Мектеп ғимараты. Мектептегі бөлмелердің аттары және қызметтері: сынып, асхана, дәретхана, кіпатхана, дәрігер бөлмесі, денешынықтыру залы және т.б. Мектепте, сыныпта, асханада, дене шынықтыру залында тәртіп сақтау. Мектеп жұмысшыларының мамандықтары. Мектеп жұмысшыларына сыпайылық таныту (сәлемдесу, қоштасу, өтініш). Мектеп жиһазы. Мектепке, оқу құралдарына,

дәліздеріне қамқорлықпен қарау. Сыныптағы өсімдіктер. Екі-үш бөлме өсімдігінің аталуы;

5) айналамыздағы заттар. Заттардың түстері. Негізгі және аралық түстерді және олардың реңдерін ажырату және атау: қызыл, сары, сарғылт, жасыл, көк, көгілдір, қою көк, ақ, қоңыр, қара. Заттарды түсі бойынша топтастыру;

6) заттардың түрі. Қоршаған ортада заттардың белгілі түрін табу (дөңгелек, төртбұрыш, үшбұрыш, доғал). Заттарды түрі бойынша топтастыру;

7) біздің қала, біздің ел. Өз қаласының (ауылының) аты, елінің аты және Қазақстан астанасы. Мектепке жақын орналасқан көше. Осы көшеде орналасқан қоғамдық ғимараттар (дүкен, пошта, дәріхана), олардың қызметтері. Қоғамдық орындарда тәртіп сақтау. Осы мекемелерде жұмыс жасайтын адамдардың мамандықтары;

8) көше: тротуар, жолдың желегі, көлік жүретін жол, жол қиылысы. Көшеде балалардың жүру ережелері. Жолдан өту тәртібі. Бағдаршам белгілері. "Жаяу жүргінші", "Жер асты өткелі" жол белгілері;

9) топсеруен: мектепте, мектептің қасында орналасқан қоғамдық мекемелерге;

10) практикалық жұмыс: оқушының отбасы мүшелерінің суреттерінен жеке альбом құрастыруы. Отбасының әр мүшесі жайлы әңгімелеу. Денесін, тістерін, шаштарын, киімін, аяқ киімін күтуді жаттықтыру (қолдарын жуу, тарақ, тіс щеткасын, киім және аяқ киім щеткасын пайдалануды жаттықтыру). Көшеде жүру тәртібін және жол жүруді бекітуге арналған дидактикалық қозғалысты ойындар. Сыныптағы өсімдіктерге қарау (суғару, жапырақтарды сүрту).

8. Тірі табиғат (14 сағат):

1) өсімдіктер. Бау-бақшаның 2-3 өсімдігін тану және атау (көкөністер), бақтың 2-3 өсімдіктің атын айту (жеміс-жидек);

2) қоршаған ортадағы ағаштар, бұталар, шөптік өсімдіктер. Негізгі белгілері бойынша екі-үш ағаштың, бір-екі бұтаның, екі-үш гүлді өсімдіктің тану және айту (жапырақтары, гүлі, жемісінің түрі және мөлшері, қабыршығы бойынша);

3) өсімдіктерге қамқорлық жасау. Ағаштардың, бұталардың, гүлді өсімдіктердің бөлшектерінің аталуын қолданып сырт белгілері жайлы әңгіме құрастыру (дің, бұтақтары, сабағы, жапырақтары, гүлдері, желектері);

4) жануарлар. Жақын арадағы саябақтағы құстар. Екі-үш құстың және олардың балапандарының аттары;

5) құстардың дене мүшелерінің аталуы (бас, дене, қанаттары, тұмсығы, қауырсыны). Әртүрлі құстардың сыртқы айырмашылық белгілері. Қыста құстарға жем беру;

6) үй жануарлары. Жергілікті жерде тараған екі-үш үй жануарын және олардың төлдерін атау;

7) жануарлардың дене мүшелерін атау (бас, дене, аяқ, табаны, тұяғы, жалы, құйрығы);

8) үй құстары. Үш-төрт құйтың түрін және олардың балапандарының тану және атау. Айырмашылық белгілері;

9) үй жануарлары және құстарына адамның қамқорлығы. Үй жануарларымен қатынас ережесі (бөтен иттерге жақындамау, бөтен мысықтарды қоға алып, сипаламау және т.с);

10) топсеруендер. Мектептің жер теліміне, жақын арадағы саябаққа. Қыста құстарға жем салғанда бақылау;

11) практикалық жұмыс: ағаштардың жапырақтарын жинау және оларды келесі сабақтарда қолдану үшін кептіру. Табиғи материалдарды жинау (бүршіктер, емен жаңғақтары және т.б). Ағаштар, бұталар, гүлді өсімдіктер бейнеленген суреттер салу немесе аппликациялар жасау. Құстарға қысқа жем дайындау (нанның қиқымдары, дән, тары). Жемді құстарға салу.

9. Табиғаттағы мезгілдік өзгерістер. (12 сағат):

1) күз. Күз белгілерін бақылау. Күз айларын аталуы. Күзге арналған киімдер;

2) қыс. Қыс белгілерін бақылау. Балалардың қысқы ойындары. Қыс айларының аталуы. Қысқа арналған киім;

3) көктем. Көктем белгілерін бақылау. Көктем айларының аталуы. Көктемге арналған киімдер;

4) жаз. Жаз белгілері. Балалардың жазғы ермектері. Жаз айларының аталуы. Жаздық киімдер;

5) практикалық жұмыстар. Жыл мезгілдеріне тиісті белгілерін бақылау. Табиғат күнтізбесінде шартты белгілермен белгілеу. Балалардың табиғат күнтізбесінде бағдарлануы.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

10. Адам және оны қоршаған жақын ортасы (40сағат):

1) баланың аты, тегі, туылған күні. Мекен-жайы: көше аты, үй, пәтер номері;

2) менің отбасым. Отбасының үлкен мүшелерінің аттары, әкелерінің аттары, олардың үйдегі және өндірістегі еңбектері. Үлкендердің еңбектерін сыйлау;

3) үй жиһаздары, олардың қызметі;

4) ыдыс және оған күтім жасау;

5) үй еңбегінде техниканы қолдану, баланың үй жұмысына араласуы, үйдегі міндеттері туралы айтуы. Ауылды жердегі үй. Қалалық пәтер. Үйде қауіпсіздік тәртібі;

6) отбасында қарттарға және балаларға қамқорлық жасау. Отбасындағы мерекелер. Үйдегі тәртіп ережесі;

7) күн тіртібі. Жеке тазалығы: денесін, шаштарын, тістерін, киімін, аяқ киіміне күтім жасау. Бөлме тазалығын сақтау (тәртіп, тазалық, таза ауа);

8) айналамыздағы заттар. Заттардың түстері. Негізгі және аралық түстерді және олардың реңдерін ажырату және атау: қызыл, сары, сарғылт, жасыл, көк, көгілдір, қою көк, ақ, қоңыр, қара;

9) заттардың түрі. Қоршаған ортада заттардың белгілі түрін табу (дөңгелек, төртбұрыш, үшбұрыш, доғал). Заттарды (олардың суреттерін) түсі, түрі бойынша топтастыру;

10) адам денесінің кеңістікте орналасуы (жоғары, төмен, алды, артқы, адам денесінің, бетінің оң, сол жақтары);

11) баланың өзінен алғанда қоршаған ортада бағдарлау: алдында, артында, оң жақта, сол жақта, жоғарыда, төменде. Заттардың баладан алғанда кеңістікте орналасуы: алдында, артында, оң жақта, сол жақта, жоғары, төмен. Заттардың арасындағы кеңістіктегі қатынастар: артында, алдында, үстінде, астында, оң жағында, сол жағында, арасында. Заттардың арасындағы кеңістіктегі қатынастарды үлгі бойынша, сөздік нұсқау арқылы құру. Сәйкес сөздерді сөйлеу тілінде белсенді пайдалану;

12) біздің мектеп, біздің сынып. Мектептегі бөлмелердің аттары және қызметтері. Мектептегі үлкен адамдардың еңбектері. Мектеп қызметкерлерінің мамандықтары: мұғалім, директор, директордың орынбасары, дәрігер, медбике, еден жуушы және т.б. Мектеп жұмысшыларына сыпайылық таныту. Мектепте тәртіп сақтау (үлкендермен және құрбыларымен әдепті болу);

13) қатынастың негізгі түрлері: сәлемдесу, өтініш жасау, кешірім сурау, алғыс айту, қоштасу. Мұғалімнің тапсырмаларына, жолдастарының өтініштеріне жауапкершілікпен қарау;

14) сабақ барысында тәртіп сақтау (мұғалім түсіндіргенде және сыныптастары жауап бергенде мұқият тыңдау, жұмыс орнында тазалық сақтау);

15) математика, ана тілі, жазу, бейнелеу, еңбек сабақтарына арналған оқу құралдары; дене шынықтыру сабағына арналған киім, олардың аталуы және қызметі;

16) бізді қоршаған ортадағы заттарға қамқорлықпен қарау (киім, жиһаз, кітаптар, ойыншықтар, сынып бөлмесінің, пәтердің жабдықтары). 1-2 үстел үстінде ойнайтын ойындардың ережелерін білу (лото, дойбы, т.б.). 4-6 түрлі нақты затты (заттың суретін) жалпылама сөздерге жатқызу: ойыншықтар, оқу құралдары, жиһаз, ыдыс, киім, бас киім, тұрмыстық техника;

17) біздің қала (ауыл). Өз қаласының (ауылының) аты. Мектепке жақын орналасқан көшенің аты. Қаланың бас көшесінің (даңғылы) аты, қаланың (ауылдың) алаңы;

18) мектептің жанында орналасқан қоғамдық ғимараттар (дүкен, пошта, дәріхана, емхана, кинотеатр, кітапхана), олардың қызметтері. Осы мекемелерде жұмыс жасайтын адамдардың мамандықтары. Қоғамдық орындарда тәртіп сақтау;

19) көше (жол): тротуар, жолдың желегі, көлік жүретін жол, жол қиылысы, бағдаршам. Көшеде адамдардың жүру ережелері. Жолдан өту ережесі. Бағдаршам белгілері. "Жаяу жүргінші", "Жер асты өткелі" жол белгілері;

20) қалалық көлік, ауылдық көлік. Жолаушы тасымалдайтын көліктер: автобус, троллейбус, трамвай, такси, жеке көлік және т.б. қоғамдық көлікте жүру тәртібі;

21) саябақтар және басқа да демалыс орындары. Демалыс орындарда тәртіп сақтау. Табиғатты қорғау;

22) Астана – Қазақстанның бас қаласы. Алматы – Қазақстанның ең үлкен қаласы.

11. Тірі табиғат (14 сағат):

1) өсімдіктер. Бау-бақшаның 2-3 өсімдігін тану және атау (көкөністер), бақтың 2-3 өсімдіктің атын айту (жеміс-жидек);

2) негізгі белгілері бойынша екі-үш ағаштың, бір-екі бұтаның, екі-үш гүлді өсімдіктің тану және айту;

3) өсімдіктердің бөлшектері: тамыры, діңі, бұтақтары, сабақтары, жапырақтары, гүлдері, жемістері. Өсімдіктердің өсуіне қажетті жағдайлар (топырақ, су, жылу, күн сәулесі);

4) 3-4 бөлме өсімдігін танып, атын айту. Бөлме өсімдіктеріне күтім жасау. 1-2 өсімдіктің айырмашылық белгілері туралы әңгіме құрастыру;

5) жануарлар. Жабайы аңдар және үй жануарлары. Олардың төлдері. Жергілікті жерде тараған 5-6 жануарды тану және атау;

6) құстар. Дене құрылымының ерекшеліктері. Үй құстары, жыл құстары. Құстың адамға әкелетін пайдасы. Жергілікті жерде тараған 3-4 құстың түрі;

7) балықтар. Алабұға, шортан, жайын. Дене құрылымының ерекшеліктері. Мекендеу ортасы;

8) жәндіктер. Жәндіктердің ден мүшелері. Пайдалы және зиянды жәндіктер. Жануарларымен қатынас құру ережесі (бөтен иттерге жақындамау, бөтен мысықтарды қоға алып, сипаламау, балапандарды ұясынан алмау, тиым салынған жерлерде балық ауламау және т.с).

12. Табиғаттағы мезгілдік өзгерістер (12 сағат):

1) күз. Күзге тән белгілерді бақылау. Суық, ұзақ жауған жаңбырлар, алғашқы үсік, жапырақтардың түстерінің өзгеруі, шөптің солуы, жапырақтың түсуі, құстардың жылы жаққа ұшуы, жәндіктердің болмауы. Күз айларын аталуы. Олардың саны және кезеңділігі;

2) қыс. Қысқа тән белгілерді бақылау: аяз, қардың жаууы және бұрқасын, судың қатуы. Қыстағы өсімдіктер және жануарлар. Балалардың қысқы ойындары. Қыс айларының аталуы. Олардың саны және кезеңділігі;

3) көктем. Көктемге тән белгілерді бақылау: күннің жылуы, қардың еруі, бұлақ, тамшы, судың еруі, ағаштардың бүршік жаруы, жасыл шөптің және алғашқы гүлдердің пайда болуы. Құстардың ұшып келуі, жәндіктердің пайда болуы. Көктем айларының аталуы. Олардың саны және кезеңділігі;

4) жаз. Жаз белгілері: ауа температурасының көтерілуі, күннің ұзаруы. Жаздық киімдер. Балалардың жазғы ермектері. Жаз айларының аталуы. Олардың саны және кезеңділігі;

5) әртүрлі жыл мезгілінде адамдардың еңбектері: науқан жинау, құрғақ жапырақтар мен бұтақтарды жинау, жолдарды қардан тазалау, көкөніс, жеміс, ағаштар, бұтақтар, гүлдер егу жұмыстары;

6) топсеруендер: мектепте, мектептің жер теліміне, спорт алаңына, ойын алаңына, мектепке жақын оналасқан қоғамдық орындарға;

7) практикалық жұмыс: оқушының отбасы мүшелерінің суреттерінен жеке альбом құрастыруы. Отбасының әр мүшесі жайлы әңгімелеу. Денесін, тістерін, шаштарын, киімін, аяқ киімін күтуді жаттықтыру (қолдарын жуу, тарақ, тіс щеткасын, киім және аяқ киім щеткасын пайдалануды жаттықтыру); нүктелерді қосу арқылы геометриялық пішіндерді бастыру. Геометриялық пішіндердің кесінділерін бастыру. Геометриялық пішіндердің сызбасын бояу. Геометриялық пішіндерді түрлі ұзындықтағы таяқшалардан құрастыру. Геометриялық пішіндерді түсі, мөлшері, түрі бойынша топтастыру. Геометриялық пішіндердің үлгілерін пайдаланып аппликация және өрнектер жасау;

8) дидактикалық ойындар: "Түрі бойынша таңда", "Түсі бойынша таңда", "Геометриялық лото". Көшеде жүру және жолдан өту ережесін бекітуге арналған дидактикалық ойындар. Қыста құстарды тамақтандыру үшін дәндер жинау. Күзгі жапырақтарды жинап кептіру;

9) жапырақтардан, ағаштың жемістерінен өрнектер жасау. Табиғи материалдардан қолдан жасалған өнімдер орындау. Ағаш жапырақтарын үстінен бастыру. Сызбаның ішін түрлі-түсті қарындашпен бояу. Таныс ағаштардың жапырақтарының сызуын тану;

10) жануарларды, балықтарды, жәндіктердің суреттерін бояу;

11) сыныптағы өсімдіктерге күтім жасау (суғару, жапырақтарын сүрту). Жыл мезгілдеріне тән белгілерді бақылау. Оларды шартты белгілері арқылы табиғат күнтізбесіне ендіру. Балалардың күнтізбеде бағдарлануы.

4. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

13. 0 сыныпты бітірген оқушылар:

1) өзінің атын, тегін, жасын;

2) өзі тұратын қаланың (ауылдың) атын, елінің атын;

3) адам жасаған заттардың аттарын (жиһаз, көлік, азық-түлік, ойыншық, оқу құралдары, оқу заттары, аспаптарды);

4) жабайы аңдар және үй жануарларының құстардың аттарын және олардың төлдерін;

5) жыл мезгілдерінің аттарын және кезеңділігін білуі тиіс.

14. Оқушылар:

- 1) денесінің (қолы, аяғы, көзі, беті) оң және сол жағын;
- 2) екі және одан көп затты айырмашылығы бойынша салыстыруды;
- 3) маңызды белгісі бойынша заттарды топтастыруды;
- 4) бақыланған зат немесе құбылыс жайлы әңгімелеуді;
- 5) аяқталған жұмыс, затпен жасалғат әрекет жайлы әңгімелеуді;
- 6) затты суретті немесе шартты жоспар көмегімен сипаттауды;
- 7) жыл мезгілдерінің белгілерін айтуды және анықтауды;
- 8) қарапайым тазалық сақтау ережелерін орындауды меңгеруі тиіс.

5. 1 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

15. 1 сыныпты бітірген оқушылар:

- 1) өзінің толық атын, тегін, жасын, мекен-жайын;
- 2) дене мүшелерінің аталуын және олардың қызметін;
- 3) мұғалімінің аты және әкесінің атын, сыныптастыранның аттарын;
- 4) сабақта тәртіп сақтауды;
- 5) өзі тұратын қаласының (ауылының) атын, елінің атын және оның астанасын; өз қаласының басты көшесін және алаңын;
- 6) жол жүру ережесін;
- 7) адам жасаған заттардың аттарын (киім, аяқ киім, жиһаз, көлік, азық-түлік, ойыншық, оқу құралдары, оқу заттары, аспаптарды);
- 8) жабайы аңдар және үй жануарларының құстардың аттарын және олардың төлдерін, жәндіктердің аттарын;
- 9) өсімдіктердің аттарын (ағаштардың, бұталардың, шөптік өсімдіктердің) және олардың бөлшектерін (тамыр, дің, бұтақтар, жапырақтар, жемістер, гүлдері);
- 10) жыл мезгілдерін және кезегімен айтуды;
- 11) жыл айларын кезегімен айтуды білуі тиіс.

16. Оқушылар:

- 1) денесінің (қолы, аяғы, көзі, беті) оң және сол жағын;
- 2) есту, көру, дәм сезу, иіс сезу мүшелері туралы әңгімелеуді;
- 3) мұғалімнің сурақтары бойынша отбасының құрамын және ата-анасының еңбегі туралы айтып беруді, сыныптасына сондай сурақ қоюды;
- 4) маңызды белгілері арқылы бірнеше затты салыстыруды;
- 5) маңызды белгісінен заттарды топтастыруды;
- 6) бау-бақша, огород, үй өсімдіктерін ажыратуды;
- 7) жыл мезгілдерінің белгілерін айтуды және анықтауды;
- 8) өз бақылауы негізінде бір күндік ауа-райы туралы әңгіме құрастыруды; бақылайтын зат немесе құбылыс туралы әңгімелеуді;
- 9) аяқталған жұмыс, затпен жасалғат әрекет жайлы әңгімелеуді;
- 10) затты суретті немесе шартты жоспар көмегімен сипаттауды;

11) саябақтарда және басқа да демалыс орындарында тәртіп сақтауды, өсімдіктерді және жануарларды сақтауды;

12) тазалық сақтау ережелерін меңгеруі тиіс.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 157-қосымша

**Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш
білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Қазақ тілі"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептер үшін)**

**Ескерту. 157-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің
18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн
өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.**

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және жеңіл ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Қазақ тілі арнайы (түзету) мектепте барынша қарапайым тұрғыда жүргізіледі.

3. Бұл мектепте қазақ тілін оқытудың негізгі мақсаты - оқушыларды оқуға, жазуға және тіл арқылы қарым-қатынас жасау қызметінің түрлерін (тыңдау, оқу, сөйлеу, жазу) меңгеруге үйрету, ойлау қабілетін дамыту, өз ойын еркін жеткізе алуға тәрбиелеу.

4. Бұл мақсатты орындау үшін мынадай міндеттер қойылады:

1) оқушылардың ұғымына сай мәтіндерді дұрыс оқып, мағынасын түсінуге үйрету;

2) ауызекі және жазба тілде қарым-қатынас жасауға қажетті сөйлеу дағдыларын қалыптастыру, өз ойын жүйелі түрде дұрыс жеткізе білуге үйрету;

3) оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес орфографиялық және пунктуациялық ережелерді практикалық түрде меңгеру;

4) диалогтік және монологтік сөйлеу (ауызекі, жазба тіл) дағдыларын, сөйлеу мәдениетін, өз сөзінің дұрыс айтылуын өзі бақылау машығын дамыту;

5) оқушылардың сауатты, көркем жазу дағдыларын жетілдіру. Шәкірттер бойында адамгершілік, әсемдік қасиетін қалыптастыру. Ойлау мен сөйлеу кемістігін түзету – зияты бұзылған балаларды ана тілін оқытудағы ерекше мақсат болып табылады.

5. Сонымен қатар көмекші мектепте оқытылатын тіл сабағы аса маңызды дидактикалық міндеттерді де шешуге тиіс:

1) жалпы оқу дағдысы мен машығын қалыптастыру;

2) оқушылардың қоршаған орта, дүниетаным туралы (адам, табиғат және т.б.) түсініктерін қалыптастыру;

3) балаларға патриоттық тәрбие беру.

6. Бұл бағдарлама көмекші мектепте оқитын балалардың және олардың ата-аналарының қажетін қанағаттандыра алатын гуманистік қағидаларға негізделіп құрылды:

1) мүмкіндігі шектеулі балалардың өзіне тән қабілет, мүмкіндіктері болады. Кейбір оқушылар арнайы оқу бағдарламасындағы қарастырылған материалдарды толық меңгере алмайды. Сондықтан мұғалімдер оқу материалдарын оқушының қабылдау деңгейіне байланысты жеңілдетіп беруге мұқтаж болады. Осындай жағдайларды ескере отырып, жаңа бағдарлама деңгейлік ықпал ету қағидасын басшылыққа алу негізінде құрастырылды.

7. Бағдарламада оқу материалдары біртіндеп күрделеніп, оқыту кезеңдеріне бөлініп берілді. Сыныптағы оқушылардың мүмкіншіліктерімен ерекше оқыту қажеттілігіне байланысты тақырыпты меңгеруге қажет сағат санын мұғалім өзі анықтап, жоспарлайды.

8. Оқу материалын меңгеруіне байланысты педагог балалармен келесі білім деңгейіне көшеді:

1) бастауыш сыныптарда (0-4) төрт–бес кезеңді меңгеру көзделген. Педагог балаларға түсінікті, қолжетімді оқу материалдарымен жұмыс жүргізуі керек:

0 сыныпта аптасына 3 сағат, барлығы 99 сағат;

1 сыныпта аптасына 3 сағат, барлығы 99 сағат;

2 сыныпта аптасына 3 сағат, барлығы 102 сағат;

3 сыныпта аптасына 3 сағат, барлығы 102 сағат;

4 сыныпта аптасына 3 сағат, барлығы 102 сағат.

2) аталған кезеңдердің тақырыптық мазмұны бір-бірімен тығыз байланысып отырады.

9. "Қазақ тілі" пәнінің білімдік, тәрбиелік міндеттері келесі пәндермен тығыз байланыста іске асырылады:

1) "Оқу және тіл дамыту" - оқулықта берілген мәтіндерді меңгеру негізінде танымдық ерекшеліктеріне сай оқушылар өз ойын жеткізуге дағдыланады, қазақ халқының мәдениетін құрметтеп, меңгеруге тәрбиеленеді;

2) "Бейнелеу өнері", "Музыка және ән күй" пәндерін өту барысында эстетикалық талғамдары, ойлау, қабылдау, ауызша сөйлеу тілі дамиды;

3) "Математика" – мәтіндерді қабылдау, түсіну, логикалық ойлау қабілеті дамиды;

4) "Айналамен таныстыру" - мәтіндерді оқу арқылы қоршаған орта туралы мағлұматтар алады, табиғатты қорғауға, аялауға үйренеді;

5) "Әлеуметтік бейімдеу және еңбекке баулу" пәнді оқыту барысында оқушылар еңбектің өмірдегі орнын, маңыздылығын түсінеді, әлеуметтік ортаға бейімделеді.

2. Оқу пәнінің бірінші кезеңіндегі базалық білім мазмұны

10. Сөзсіз функцияларын дамыту:

1) көріп қабылдауын дамыту. Заттарды атау. Затты толық мөлшерде көріп, есте сақтау. Заттың бөлшегін бөліп айту. Заттарды топ ішінен бөліп айта білу. Екі затты салыстыра білу. Суреттегі заттарды таңдап алу және жалғастыра білу. Заттардың атын атағанда солдан оңға қарау. Геометриялық фигураларды білу, құрастыру. Таяқшаларды және қағаз жолақшаларын түр-түсі және көлемі бойынша құрастыра білу.

2) кеңістікте бағдарлау. Адамның дене мүшелерін атай білу. Бас, көз, құлақ, мұрын, ауыз... Дене: қол, аяқ, оң қол, сол қол... Алыс. Жақын. Алдында. Артында;

3) ұғымдар. Заттың түсі (ақ, қара, қызыл, көк). Заттың түрі (үшбұрыш, төртбұрыш). Заттың көлемі (үлкен, кіші, биік, аласа). Тәулік мөлшері (таңертең, түс, түн). Ата тегі (өзінің аты, ата-анасының аты). Мекен жайы;

4) қолдың ұсақ бұлшықеттерін дамыту. Қолды созып, алақанды жоғары, төмен, екі қолды бірден, кезек ұстау; қолды созып немесе бүгіп алға ұстау, саусақты біріктіріп, ашып, алақанды жоғары, төмен қаратып ұстау; екі қолдың саусақтарын біріне-бірін қарама-қарсы қойып түйістіру; жұдырықты ашып, жабу; саусақтарды шерту; саусақты бірінің үстіне шығарып ұстау (бір-бірімен ілмек тәрізді етіп ұстау); үш саусақты біріктіріп ұстау; ұсақ заттарды жинау; қарындашты ұстауға жаттығу;

5) дем алу мен артикуляциялық жаттығулар. Дем алу, дем шығаруды үйрену; дауысты дыбыстарды созып айта білу; заттарды үрлей білу; артикуляциялық мүшелерді дамытуға арналған жаттығуларды жасай білу (ерінді түтікше тәрізді жасау, жымию және т.б.);

6) дыбысқа назар аудару. Қоршаған ортадағы әр түрлі дыбыстарды ажырата білу (жапырақтың сыбдыры, қоңыраудың шылдыры, аяқты басқандағы дыбыс т.б.); жануарлардың дыбысын ажырату (сиыр, ит және т.б.); әр түрлі дыбыс шығаратын заттарға, жануарларға еліктеу (ұшақтың, машинаның дауысы); сөздегі бірінші дыбысты ажырата білу; керекті дыбысы бар сөздерді естіп, ажырата білу; дыбыстық құрамы жақын сөздерді ажырата білу (бақа — баға, қас — қаш); артық буынды табу (ба-ба-па-ба); шағын тақпақты жатқа айту.

11. Тіл дыбыстарын дұрыс айтуға жаттықтыру. Артикуляциясы жеңіл, қиын дыбыстарды айта білу (м, б, п, г, х); дауысты дыбыстарды айта білу; дауыссыздыбыстарды айта білу (с, з, р); жұмбақ жаттау; тақпақ жаттау; жаңылтпаш жаттау; ойын түрінде жаттығу; ойын тәртібін білу, түсіну. "Жануарлардың дыбыс шығаруы", "Пойыз", "Машинаның дабылы".

12. Сөз. Заттарды атау; сөздер ойлай білу; сөйлемдегі сөздерді түсіну; сұраққа жауап беру.

13. Танымдық қызметін дамыту. Заттарды кезектілікпен орналастыра білу; сынып ішін танып білу (парта, тақта); мектеп ішін танып білу (сынып, кітапхана, асхана);

оқу құралдарын білу; оқушының өз туған жері туралы білуі; Отан туралы түсінік беру. Қорытындылау.

14. Қайталау:

1) таныс заттарды атай білу; негізгі түстерді, заттардың көлемін атай білу (үлкен, кіші). Күндерді (кеше, бүгін, ертең) атай білу; тәулік мөлшерін атай білу (таңертең, түс, түн); өзінің ата-анасының, жақын туған-туысқандарының аты-жөнін, ата тегін (фамилиясын) атай білу; үйінің мекен-жайы, мектептен үйге келер жолды атай білу; жеңіл, шағын тақпақты жатқа айта білу.

2) сұраққа жауап қайыру; мазмұны жеңіл сурет бойынша сұрақ қою арқылы сөйлем құрау; сюжетті сурет бойынша сұраққа жауап беру; қойылған тіл дыбыстарын дұрыс айту; сөз басындағы дыбысты ажырата білу, ести білу; дәптерді пайдалана білу, қаламды дұрыс ұстау; дәптерге ою-өрнек сызу, дәптер жолын сақтай отырып, әріп элементтерін жазу. Сөздерді дұрыс айту;

3) үлкендермен сәлемдесу, қоштасу.

3. Оқу пәнінің екінші кезеңіндегі базалық білім мазмұны

15. Әліппеге дейінгі кезең. Мектеппен, күн тәртібімен таныстыру. Сынып ішіндегі заттарды атай білу; "Мұғалім мен оқушылар" деген тақырыпқа қатысты сөздер табу және сөйлем құрастыру; оқушылардың аты-жөндерін білу; мұғалімнің аты-жөнін атай білу; ата-анасының аты-жөнін атай білу; туған жерін айта білу; "Менің Отаным – Қазақстан" деген тақырыпқа сай сөздер табу.

16. Оқу тәртібіне дағдылану. Сыныптағы тәртіпті, талапты түсіну; партада дұрыс отыра білу; мұғалімнен рұқсат сұрай білу; мұғалімнің сөзін тыңдап, түсіне білу.

17. Ауызша сөйлеу тілін дамыту. Қарапайым тапсырмаларды, нұсқауды орындай білу; әңгіме, ертегі, тақпақты мұқият тыңдап, түсіне білу; суреттегі заттарды атау; суретке қарап сөйлем құрастыру; сұрақ бойынша сөйлем құрастыру; көрнекілікке сүйене отырып, сөйлем құрастыру; қимыл-әрекеттер, сурет, сұрақ бойынша жай сөйлем құрастыра білу; дыбыстарды дұрыс айта білу.

18. Фонематикалық есту қабілетін дамыту. Сөзді естіп, қабылдау, ұға білу; әр түрлі дыбыстарды ажырата білу (тарсыл, сыңғыр, ызыңдау, гүрілдеу); сөздерді анық, қатесіз қайталауға дағдылану; дыбыстық құрамы жағынан ұқсас сөздерді айыра білу (тас-қас, кара-қала); сөздерді буынға бөліп айта білу.

19. Көру қабілетін жетілдіру. Кең тараған түстерді ажырата білу; сызықтардың түрі мен қарапайым фигураларды ажырата білу; қарапайым заттардың бөліктерін құрастыра білу; көрсетілген заттарды рет-ретімен дұрыс көрсету және айта білу.

20. Жазуға үйретуге арнайы дайындау. Қол мен саусақтардың қимылы мен қозғалысын қалыптастыруға арналған жаттығуларды жасай білу; түзу сызықтар бойынша қағаздарды қию, жапсыру, ретімен орналастыра білу; қағаз жолақшалардан әртүрлі фигуралар құрастыра білу; үлгі бойынша тақтаға бормен, қағазға қарындашпен

эртүрлі бағытта (көлденең, қиғаш, тік) сызықтар жүргізе білу; сызықты бір бағыттан екінші бағытқа бұрып сыза білу; сызғанда белгіленген сызықтан асырмай сыза білу; үлгі бойынша шар, шеңбер, үшбұрыш, шаршыны айналдырып сыза білу, оларды бояу, штрихтай білу; қарапайым заттардың бейнесін құрастыра білу; әріптердің негізгі элементтерін ретпен жазу:

1) түзу сызық; қиғаш сызыққа қосылған түзу сызық; жоғары я төменгі доғалана келген тура сызық; сопақша және жартылай сопақша келген сызық.

21. "Сөз", "Сөйлем". "Сөйлем" ұғымын айналадағы таныс заттардың іс-әрекетін бейнелейтін суреттер арқылы тәжірибелік жолмен беріледі:

1) заттардың атын атау; Бұл не? Бұл кім? сұрақтарына жауап бере білу; сөздің шартты белгісін тани білу; _____.

2) сөз. Сөйлем басындағы сөз; сөйлемдегі сөздерді бөліп айту.

22. Буын. Сөздің буыннан құралатынын білу; буынның дыбыстан құралатынын білу; сөзді буынға бөлу; буынның санын анықтай білу; буындағы дауысты дыбыстарға көңіл бөлу; сөздегі буынды бөліп, жолақшамен белгілеу.

23. Дыбыс. Артикуляциялық жаттығулар жасау, әр түрлі дыбыстарды ажырата білу; сөздегі дауысты, дауыссыз дыбыстарды анықтап, бөліп айта білу; дыбысты дұрыс айта білу.

24. Өткенді қайталау.

4. Оқу пәнінің үшінші кезеңіндегі базалық білім мазмұны

25. Әліппе кезеңі.

26. Бірінші кезеңде өтілетін дыбыстар:

1) "Аа" дыбысы мен әріпін білу;

2) "Оо" дыбысы мен әріпін білу;

3) "Лл" дыбысы мен әріпін білу;

4) "Тт" дыбысы мен әріпін білу;

5) "Мм" дыбысы мен әріпін білу;

6) өткен әріптердің жазба түріндегі кіші және бас әріп таңбаларын меңгеру.

27. Екінші кезеңде өтілетін дыбыстар:

1) өткен дыбыстарды білу;

2) "Пп" дыбысы мен әріпін білу;

3) "Нн" дыбысы мен әріпін білу;

4) "Рр" дыбысы мен әріпін білу;

5) "Уу" дыбысы мен әріпін білу;

6) "Ғғ" дыбысы мен әріпін білу;

7) "Сс" дыбысы мен әріпін білу;

8) "Ии" дыбысы мен әріпін білу;

9) "Бб" дыбысы мен әріпін білу;

- 10) өтілген әріптердің жазба түрдегі бас жәнекіші әріп таңбаларын меңгеру;
- 11) өтілген дыбыстардан сөздер құрау, оларды оқи білу;
- 12) буындарды мұғалімнің айтуымен жаза білу. Оқу.

28. Үшінші кезеңде өтілетін дыбыстар:

- 1) өтілген дыбыстар мен әріптерді қайталай білу;
- 2) Ққ дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 3) "Шш" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 4) "Ыы" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 5) "Ее" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 6) "Дд" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 7) "Кк" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 8) "Іі" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 9) "Зз" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 10) "Гг" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 11) "Үү" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 12) "Ңң" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 13) "Жж" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 14) "Ии" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 15) "Ұұ" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 16) "Фф" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 17) "Хх" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 18) "Өө" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 19) "Әә" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 20) "Һ" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 21) "Яя" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 22) "Юю" дыбысы мен әріпін меңгеру;
- 23) үш-төрт сөзден тұратын сөйлем оқу;
- 24) өтілген әріптердің жазбаша түрдегі бас және кіші таңбаларын жаза білу;
- 25) екі-үш сөзден тұратын сөйлемдерді тақтадан, әліппеден көшіріп жазу;
- 26) сурет астында қалдырылып кеткен әріптерді тауып жаза білу;
- 27) сөйлемді бас әріптен бастап жазып, соңында нүкте қоюды үйрену;
- 28) таныс сөздерді мұғалімнің айтуы бойынша жазу, буындап оқу.

29. Төртінші кезеңде өтілетін дыбыстар:

- 1) өтілген (әріптерді) дыбыстарды қайталау;
- 2) "Вв" дыбысы мен әрпін білу;
- 3) "ҢҢ" дыбысы мен әрпін білу;
- 4) "Цц" дыбысы мен әрпін білу;
- 5) "Щщ" дыбысы мен әрпін білу;
- 6) "Ээ" дыбысы мен әрпін білу;

7) "Чч" дыбысы мен әрпін білу;

8) "Ъ" дыбысы мен әрпін білу;

9) "ь" дыбысы мен әрпін білу;

10) өтілген дыбыстардың жазбаша түрдегі бас және кіші әріп таңбаларын меңгеру; дыбыстарды естігенде және айтқанда оныбасқа дыбыстардан ажырата білу; сөздерді дыбыстық құрамына қарай, кеспе әліппенің әріптері мен буындарынан сөз құрай білу;

30. Сөздерді, сөйлемдерді, шағын мәтіндерді буындап, байыппен оқи білу; оқыған материалдың мазмұны мен мәтінге берілген суреттер бойынша сұрақтарға жауап бере білу; айтылған шағын ертегі, жұмбақ, тақпақ және әңгімені түсіне білу; тыңдаған материалдың мазмұны бойынша және мәтінге берілген суреттерге байланысты сұрақтарға жауап бере білу; бас және кіші әріптерді жаза білу; оқыған, талдаған сөздер мен сөйлемдерді тақтадан және әліппеден көшіріп жаза білу.

31. Ауызша сөйлеу. Сұрақты тыңдай білу, сұрақтағы сөзді қолдана отырып, жауап беру, асықпай сөйлеу; іс-әрекет, сурет бойынша жай сөйлем құрау;

32. 2-3 сұраққа жауап беру арқылы байланыстырып сөйлеуге дайындау, үйрету.

5. Оқу пәнінің төртінші кезеңіндегі базалық білім мазмұны

33. Өткенді қайталау:

1) әріп пен дыбыстың өзара қатысын айқындап айта білу; құрамында екі дауыссыз дыбыс қатар келетін сөздерді айта білу, тілдерін жаттықтыру; сөздерден дауысты дыбыстарды көмек арқылы таба білу; сөздерден дауыссыз дыбыстарды көмек арқылы таба білу; дауысты және дауыссыз дыбыстардың белгіленуі (қызыл, көк), оларды ажырата білу;

2) сөздерден сөйлемдер құрылатынын білу; сөйлем құрамындағы сөздердің жеке айтылатынын және бір-бірінен бөлек жазылатынын білу; сөйлемнің жігін ажырата білу, жаттығуларды орындай білу.

34. Дыбыстар мен әріптер. Дыбыстарды дұрыс айту, олардың дұрыс айтылуын бақылау. Дыбыстар мен әріптерді танып білу; дыбыстар мен әріптерді сәйкестендіре білу; жуан, жіңішке дауыстыларды айтқызу, танып білу, ажырату; жуан, жіңішке дауыстылардың әріптік таңбаларымен танысу; дыбысталуы ұқсас дыбыстарды ажырата білу (а-ә, о-е, й-и, ұ-ү); дауыссыз дыбыстарды айтқызу, танып білу, ажырату; дауыссыз дыбыстардың әріптік таңбаларын ажырата білу; жазылуы ұқсас әріптерді ажырата білу (и-й, г-ғ, ұ-ү, е-с, н-ю, б-д, г-б); бас әріптері ұқсас әріптерді ажырата білу (п-т, ш-т, л-м, у-н).

35. Буын. Дауысты дыбыстардан буын жасалатынын білу; сөздерді буынға бөлуді үйрену, жаттығу; сөздердегі дауысты дыбыстарды тауып, астын сыза білу; дауыстылардың әсерінен дауыссыз дыбыстар мен сөздердің жуан, жіңішке болып

айтылуын ұғыну, құрамында а-ә, о-ә, ү-ұ, к-ғ дыбыстары бар сөздерді атау, оқу, жазу; дыбыстық талдау жасай білу, талдау схемасын сызу; қазақ тіліндегі әріптердің орналасу ретімен танысу.

36. Сұрақтар / сөздер:

- 1) кім? кімдер? не? нелер? Заттардың атын атай білу;
- 2) жеке және бірнеше сөздерді атау (бала – балалар, гүл – гүлдер);
- 3) кісі аты мен фамилиясын атай білу және жаза білу;
- 4) үй жануарларына ат қоя білу, олардың аттарын бас әріппен жаза білу;
- 5) заттың жеке және олардың бөліктерін атай білу (үстел – беті, тартпасы, аяғы; ағаш – діңі, бұтағы, бүршігі, жапырақтары, тамыры);
- 6) затты жеке және топтап айта білу (қой, ешкі, сиыр – малдар);
- 7) өзара ұқсас заттарды салыстыра білу. Заттардың ұқсас, ұқсамайтын белгілерін анықтай білу (кесе – стақан, қасық – шанышқы).

37. Қимылды білдіретін сөздер. Заттың, құбылыстың қимылын, әрекетін білдіретін сөздерді Не істеді? Қайтті? деген сұрақтарға жауап беру арқылы айта білу; затты, нәрселерді ұқсас қимыл-әрекеттері бойынша атай білу. Не қалай дыбыстайды? Не жүреді / ұшады? заттардың аты мен қимылын білдіретін сөздерден сөйлем құрай білу. "Қандай?" деген сұрақ бойынша заттың түсін, дәмін, көлемін атай білу.

38. "Мен, сен, ол" есімдіктерін мысалдар арқылы түсіне білу (Мен келдім. Мен мектепке келдім. Сен келдің. Сен мектепке келдің. Ол келді. Болат келді). Көмекші сөздердің мағынасын түсіну және түсіндіре білу; суреттер, ойыншықтар арқылы көрсете білу (үстелдің үстінде, астында, қасында, жанында т. б.).

39. Жай сөйлем. Жай сөйлемнің құрылысымен танысу; берілген сұраққа жауап бере білу; суреттер бойынша сөйлемдер құра білу; басталған сөйлемді аяқтай білу; орны ауыстырылған сөздерден сөйлем құрай білу; берілген мәтіннен қажетті сөйлемді бөліп ала білу, сөйлемдегі сөз санын анықтай білу; сөйлемнің бірінші сөзі бас әріптен басталып жазылатынын білу; сөйлем соңына нүкте қойылатынын түсіну, тәжірибе арқылы жаттығу көрсете білу; сызба бойынша сөйлем құрастыра білу.

40. Байланыстырып сөйлеу. Екі-үш сөзден құралған шағын сөйлемдерді жүйелі түрде айта білу; суреттер арқылы сөйлем құра білу; сериялы (2-3) суреттерге ат қоя білу; екі-үш сөйлемді мәтін құрастыру; зат есімнің орнына (мен, сен, ол) сәйкес есімдікті дұрыс қоя білу (Мұрат келді – Ол келді).

41. Жазу және көркем жазу:

- 1) жазу техникасын меңгеру;
- 2) бас және кіші әріптерді жаза білу; оқулықтағы жазба жұмыстарын орындай білу;
- 3) жазбаша және баспа әріптермен жазылған сөздерді буынға бөліп көшіру;
- 4) жазылуы мен айтылуы бірдей сөздерден құралған жай сөйлем жаза білу;
- 5) сөздердегі қалып қойған әріптерді табу және оларды орнына қойып, көшіріп жазу

;

- 6) белгілі бір әріптен, буыннан басталатын сөздерді көшіру;
- 7) суреттерге ат қоя білу, оны кеспе әріптермен жазу;
- 8) үш-төрт сөзден сөйлем құрап жазу;
- 9) ауызша құрастырылған сөйлемдерді сызба-үлгі бойынша дәптерге көшіре білу.

42. Жыл бойы өткенді қайталау. Дауысты дыбыстардың түрлерін айтуда және жазуда ажырата білу; сөзден дауыссыз дыбыстарды таба білу; сөзді дыбыстың құрамына қарай талдай білу; жазбаша және баспа әріптермен жазылған сөздерді буынға бөліп көшіру; берілген сөздерді тасымалдай білу; Кім? Кімдер? Не? Нелер? Қандай? Сұрақтарын түсініп, мысалдар келтіру; бас әріппен жазылатын сөздерді мәтіннен теріп жазу, ережесін қолдана білу; қимылды білдіретін сөздерді сөйлемнен таба білу, сұрақтарын қоя білу; сурет бойынша екі-үш жай сөйлем құрастыра білу; екі-төрт сөйлемнен құрылған шағын диктант жаза білу.

6. Оқу пәнінің бесінші кезеңіндегі базалық білім мазмұны

43. Өткенді қайталау: жай сөйлемдерді қолдана білу. Сөйлемнің бас әріптен бастап жазылатынын, сөйлем соңында нүкте қойылатынын білу; сурет бойынша сұрақ қоя білу және жауап айту; сөйлем құрастыра білу; орын тәртібі ауысып берілген сөздерден сөйлем құрастыру; сөйлемнен және мәтіннен жеке сөйлемді теріп жаза білу; сөйлемдегі сөздердің санын анықтау.

44. Дыбыстар мен әріптер. Әліпби:

1) қазақ тіліндегі әріптердің орналасу тәртібімен танысу; әліпбидің анықтамасымен танысу, жаттау; сөздерді әліпби ретімен орналастыра білу; оқушылардың тізімін әліпби бойынша жаза білу.

45. Дауысты және дауыссыз дыбыстар:

1) дауысты дыбыстар, олардың жуан және жіңішке болып бөлінуін меңгеру; жуан дауыстылар: а, о, ы, у. Айтылуы мен естілуін ұғыну; жіңішке дауыстылар: ә, е, ө, і, ү. Айтылуы мен естілуін ұғыну; жуан және жіңішке жұп дауыстыларды (а-ә, о-ө, ы-і, ү-ү) ажырата білу; дауысты дыбыстардың жазылу емлесін есте сақтау, мысалдар арқылы ұғыну; дауыссыз дыбыстардың түрлерімен танысу, қатаң дауыссыздарды білу; ұяң дауыссыз дыбыстармен танысу; үнді дауыссыз дыбыстарды білу; мысалдар келтіру арқылы дауыссыз дыбыстарды ажырата білу.

46. Буын және тасымал:

1) дауыстылардың буын жасай алатынын білу; сөздерді буынға бөліп жасауды үйрену және тасымалды ажырата білу; тасымалдау жолдарын мысалдар арқылы ұғыну; тасымалданбайтын сөздер туралы білу; дауыстылардың әсерімен дауыссыз дыбыстардың жуан және жіңішке айтылуын білу (Ана, Әке). Сөздерден жуан және жіңішке болып қолданылған дауыссыздарды табу, астын сызу;

2) сөйлемнен жуан және жіңішке болып айтылатын сөздерді табу, астын сызу.

47. Сөз:

1) заттың атын білдіретін сөздер. Заттың атын білдіретін сөздер туралы оқушылардың ұғымдарын кеңейту; сөздерге Кім? Не? деген сұрақтарды дұрыс қоя білу және жауап беру; заттың суреттері арқылы сөздер ойластыру; Кімді? Нені? Кімге? Неге? Кімнің? Ненің? деген сұрақтарды қоя білу және жауап беру; оқушылардың жалқы есім туралы ұғымдарын кеңейту; Қала, ауыл, көше, кісі аттарын бас әріппен жазылуын білу;

2) заттың қимылын білдіретін сөздер. Заттың қимылын білдіретін сөздер туралы ұғымдарын кеңейту; заттың қимылын білдіретін сөздерге сұрақ қоя білу; заттың қимылын білдіретін сөздерді мәтіннен таба білу; заттың қимылын білдіретін сөздерді қатыстырып сөйлем құрау; Не істейсің? Не істедің? деген сұрақтарға жауап беру; берілген қимылдың иесі бола алатын заттардың атын анықтау. Не маңырайды? Не боздайды?;

3) заттың санын, сапасын, белгісін білдіретін сөздер. Қандай? Қай? Неше? деген сұрақтар арқылы заттың белгілерін анықтау; заттың санын, сапасын, белгісін білдіретін сөздерді мәтіннен дұрыс таба білу; оларды заттың атын білдіретін сөздермен дұрыс тіркестіріп айта және жаза білу; аталған заттың бірнеше белгісін (сапасын) тауып айту және бірнеше белгіні (сапаны) білдіретін сөздерге қарап заттың атын таба білу; Екі затты сапалары бойынша салыстыру (қар – ақ, көмір – қара, мақта – жұмсақ, тас – қатты); сөз тіркестерін құрастыру: ақ көйлек, қара бояу, үлкен мектеп, биік ағаш.

48. Сөйлем:

1) жай сөйлем құрылымымен танысу; Кімнің? Ненің? Кімді? Нені? Кімге? Неге? Кімде? Неде? Кімнен? Неден? Кіммен? Немен? деген сұрақтар арқылы сөйлем құрай білу; сөйлемді мәтіннен ажырата білу; сөйлемді аяқтап жазуды үйрену; сұрақ бойынша сөйлемді толықтыруға дағдылану; берілген жауабын түсініп жаза білу (Самат ненің суретін салды? Самат әтештің суретін салды); сөйлемдегі сөздердің ретін схема арқылы көрсету.

49. Байланыстырып сөйлеу:

1) ретсіз берілген сөздерді мағынасына қарай ретімен орналастырып жаза білу;

2) мазмұндаманың мәтінін құрап, сөйлемдерді жүйелі түрде реттілікпен айту;

3) сурет бойынша шағын мәтін құрастыру.

50. Көркем жазу:

1) көркем, әдемі жазуға дағдылану;

2) кіші әріптердің бір-бірімен қосылып жазылуын білу, графикалық түрде дұрыс жаза білу:

1 топ — і, и, й, ш, п, т, н, ң, һ;

2 топ — л, м, г, ғ, ү, ұ, у, ц, щ;

3 топ — а, о, ө, ю, и, ы;

4 топ — с, е, ә, х, ж;

5 топ — б, д, з, в, ф;

6 топ — К, Қ, Ч, Ы, Ь;

3) бас әріптерді жазу:

1 топ - О, Ө, С, Ә, Э;

2 топ - И, Ш, Ц, Щ, У;

3 топ - Г, П, Т, Б, Ғ, Р;

4 топ – Н, К, Қ, Ы, Ф, Ю, І;

5 топ – А, Л, М, Я, Ү;

6 топ — Х, Ж, З, Е, Ү;

51. Оқулықтағы жаттығуларды орындай білу; жазбаша және бас әріптермен берілген мәтіндердегі тұтас немесе жеке сөздерді, сөз тіркестерін көшіру; қалдырылып кеткен әріптер мен сөздерді орнына қойып, сөздермен сөйлемдерді көшіріп жазу; емле ережелерін сақтай отырып жатқа жазу; ретсіз берілген сөздерден сөйлем құрау.

52. Жыл бойы өткенді қайталау:

1) әліпбидің анықтамасын меңгеру, әріптер ретін есте сақтау; дауысты дыбыстар және олардың түрлерін меңгеру, астын сызып көрсету; сөздерді буынға бөліп жазуды білу; буынмен тасымалды ажырата білу; дауыссыз дыбыстардың түрлерін ажырата білу; заттың атын білдіретін сөздерді атай білу, сұрақ қоя білу; жалқы есімдерге қатысты ережелерді пайдалана білу;

2) заттың қимылын білдіретін сөздерді таба білу, сұрақтарын есте сақтау;

3) қандай? Қай? деген сұрақтар арқылы заттың белгілерін анықтау; жай сөйлемнің ережесін меңгеру және мысалдар келтіру; 5-6 сөйлемнен құрылған шағын диктант жаза білу.

7. Оқу пәнінің бірінші кезеңін аяқтаудан кейін күтілетін нәтижелер

53. Пәндік:

1) таныс заттарды атау;

2) негізгі түстерді, заттардың көлемін атау (үлкен, кіші, биік, аласа);

3) тәулік мөлшерін атай білу (таңертең, түс, түн);

4) өзінің ата-анасының, жақын туыстарының аты-жөнін, ата тегін (фамилиясын) атау

;

5) үйінің мекен-жайы, мектептен үйге келер жолды атай білу;

6) жеңіл, шағын тақпақты жатқа айта білу;

7) сұраққа жауап қайыру;

8) мазмұны жеңіл сурет бойынша сұрақ қою арқылы сөйлем құрау;

9) сюжетті сурет бойынша сұраққа жауап беру;

10) қойылған тіл дыбыстарын дұрыс айту; сөз басындағы дыбысты ажырата білу, ести білу;

11) дәптерді пайдалана білу, қаламды дұрыс ұстау;

12) дәптерге ою-өрнек сызу, дәптер жолын сақтай отырып, әріп элементтерін жазу.

- 13) сөздерді дұрыс айту;
- 14) үлкендермен сәлемдесу, қоштасу.

8. Оқу пәнінің екінші кезеңін аяқтаудан кейін күтілетін нәтижелер

54. Пәндік:

- 1) дыбыстарды естігенде және айтқанда ажырата білу;
- 2) сөздің дыбыстық құрамын талдау, кеспе әліппенің әріптері мен буындарынан сөз құрай білу;
- 3) әңгіме, ертегі, тақпақты мұқият тыңдап, түсіне білу;
- 4) көрнекілікке сүйене отырып сөйлем құрастыру;
- 5) дыбыстарды дұрыс айта білу;
- 6) сөздіңбуыннанқұралатынынбілу;
- 7) дыбыстық құрамы жағынан ұқсас сөздерді айыра білу; сөздерді буынға бөліп айта білу;
- 8) бас және кіші әріптерді жаза білу;
- 9) оқыған, талдаған сөздер мен сөйлемдерді тақтадан және әліппеден көшіріп жаза білу.

9. Оқу пәнінің үшінші кезеңін аяқтаудан кейін күтілетін нәтижелер

55. Пәндік:

- 1) сөздерді дыбыстық құрамына қарай, кеспе әліппенің әріптері мен буындарынан сөз құрай білу;
- 2) бас және кіші әріптерді жаза білу;
- 3) сөздерді, сөйлемдерді, шағын мәтіндерді буындап, байыппен оқи білу;
- 4) оқыған, талдаған сөздер мен сөйлемдерді тақтадан және әліппеден көшіріп жаза білу;
- 5) сөздерді жатқа жазу, шағын мәтінді буындап оқу, шағын тақпақтар жаттау.

10. Оқу пәнінің төртінші кезеңін аяқтаудан кейін күтілетін нәтижелер

56. Пәндік:

- 1) дыбыстар мен әріптерді сәйкестендіре білу;
- 2) жуан, жіңішке дауыстыларды айтқызу, танып білу, ажырату;
- 3) жуан, жіңішке дауыстылардың әріптік таңбаларымен танысу;
- 4) дыбысталуы ұқсас дыбыстарды ажырата білу;
- 5) дыбыстық талдау жасай білу, талдау схемасын сызу; қазақ тіліндегі әріптердің орналасу ретімен танысу;
- 6) үш-төрт сөзден сөйлем құрап жазу; ауызша құрастырылған сөйлемдерді сызба-үлгі бойынша дәптерге көшіре білу.

7) сериялы (2-3) суреттерге ат қоя білу; екі-үш сөйлемді мәтін құрастыру.

11. Оқу пәнінің бесінші кезеңің аяқтаудан кейін күтілетін нәтижелер

57. Пәндік:

- 1) қазақ тіліндегі әріптердің орналасу тәртібін білу;
- 2) сөздерді әліпби ретімен орналастыра білу;
- 3) жуан және жіңішке жұпдауыстыларды (а-ә, о-ө, ы-і, ү-ү) ажырата білу;
- 4) ұяң және үнді дауыссыз дыбыстарды білу;
- 5) сөздерді буынға бөліп жасауды үйрену және тасымалды ажырата білу;
- 6) тасымалданбайтын сөздер туралы білу;
- 7) ретсіз берілген сөздерді мағынасына қарай ретімен орналастырып жаза білу;
- 8) мазмұндаманың мәтінін құрап, сөйлемдерді жүйелі түрде реттілікпен айту;
- 9) сурет бойынша шағын мәтін құрастыру;
- 10) көркем, әдемі жазуға дағдылану;
- 11) кіші әріптердің бір-бірімен қосылып жазылуын білу, графикалық түрде дұрыс жаза білу.

58. Тұлғалық:

1) ұжыммен, өзбетінше, мұғалімнің басшылығымен нәтижелі жұмыс атқаруды үйрену. Сөйлеу, ойлау іс-әрекетін белсендіру, қарым-қатынас, танымдық функцияларын дамыту.

59. Жүйелік-әрекеттік:

- 1) сөзді, сөйлемді, шағын мәтіндерді буындап, байыппен оқи білу;
- 2) тыңдаған материалдың мазмұны бойынша және мәтінге берілген суреттерге байланысты сұрақтарға жауап бере білу, жазу дағдыларын меңгеру;
- 3) шағын тақпақтарды жаттау.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 158-қосымша

**Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш
білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Орыс тілі"
пәнінен типтік оқу бағдарламасы
(оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептер үшін)**

**Ескерту. 158-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің
18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн
өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.**

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования), утвержденным постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080 и с учетом необходимости удовлетворять особые образовательные потребности учащихся с легкой умственной отсталостью.

2. Русский язык является одним из основных предметов в специальной школе.

3. В вспомогательной школе обучение русскому языку носит элементарно практический характер.

4. Цель учебного предмета – формирование речи как средства общения, как способа коррекции познавательной деятельности учащихся и облегчения их адаптации после окончания школы.

5. Основные задачи:

1) научить школьников правильно и осмысленно читать доступный их пониманию текст;

2) выработать достаточно прочные навыки грамотного письма на основе усвоения звукового состава языка, элементарных сведений по грамматике и правописанию;

3) повысить уровень общего развития учащихся;

4) научить последовательно и правильно излагать свои мысли в устной и письменной форме;

5) развивать нравственные качества школьников.

6) преодоление недостатков развития познавательной сферы, формирование положительных эмоционально-волевых и личностных качеств;

7) развитие интереса к учебным занятиям, умения взаимодействовать с другими детьми и взрослыми.

8) Специальной задачей обучения русскому языку во вспомогательной школе является коррекция речи и мышления умственно отсталых школьников.

6. Объем учебной нагрузки по учебному предмету "Русский язык" в соответствии с Типовым учебным планом начального образования школьников с легкой умственной отсталостью, утвержденным Приказом МОН РК от 8 ноября 2012 года № 500, составляет:

1) 0 класс – 3 часа в неделю, 99 часов в учебном году;

2) 1 класс – 3 часа в неделю, 99 часов в учебном году;

3) 2 класс – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году;

4) 3 класс – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году;

5) 4 класс – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году.

7. В процессе обучения русскому языку, чтению и развитию речи осуществляются межпредметные связи со следующими предметами:

1) с курсом "Мир вокруг". Расширение познавательных интересов учащихся об окружающем мире, природе. Обучение чтению осуществляется на текстах, посвященных явлениям природы, жизни животного мира, тайнам растений лесов и полей;

2) с математикой. Проведение звукового анализа требует определения количества звуков в слове, их последовательности, сравнения (больше - меньше) звуко-буквенного состава слов;

3) с изобразительным искусством. На уроках русского языка и чтения широко используются произведения живописи, рисунка: учащиеся рисуют, раскрашивают, штрихуют, пополняют свой словарный запас, составляя устные рассказы по картинкам;

4) с музыкой и пением. Использование музыкальных произведений во время уроков создает положительную мотивацию к усвоению нового материала;

5) с физической культурой. Во время физминуток учащиеся выполняют различные физические упражнения, сопровождаемые стихотворными текстами.

8. Программа по русскому языку включает в себя следующие разделы:

1) подготовка к обучению грамоте;

2) обучение грамоте;

3) чтение и развитие речи;

4) грамматика, правописание и развитие речи.

9. Основным принципом, организующим эти разделы, является развитие речи. В процессе обучения проводится работа над устранением недостатков всех сторон речи ребенка. На уроках русского языка исправляются дефекты произношения, формируются фонетико-фонематические представления, проводятся упражнения на звуковой анализ и синтез, на дифференциацию оппозиционных фонем (с-ш, с-з, р-л и др), на соотнесение звуков и их графических обозначений, а также на ознакомление с некоторыми фонетическими понятиями.

10. Неточность и бедность словаря, неправильное употребление грамматических форм, синтаксических конструкций устраняются на всех занятиях по русскому языку, будь то уроки, посвященные развитию устной речи, чтению, практическим грамматическим упражнениям или грамматике и правописанию.

11. Важное значение имеет практическая направленность программного материала, его нацеленность на формирование у детей речевых навыков.

12. Изучение грамматических, орфографических и стилистических закономерностей подчиняется практическим целям овладения речью. Реализация этих целей предполагает, что законы языка усваиваются учащимися вспомогательной школы в тех пределах, которые необходимы для совершенствования их речевой практики.

13. Курс грамматики во вспомогательной школе не является лингвотеоретическим. Это практическая грамматика, нацеленная не на усвоение школьниками языковой

системы, а на развитие и коррекцию речи, призванная научить учащихся понимать и строить речевые высказывания, пользоваться речью как средством общения.

14. Реализуя право каждого умственно отсталого ребенка развиваться и усваивать учебный материал в индивидуальном темпе и объеме учебный материал изложен в программе в виде последовательных, постепенно усложняющихся порций учебного материала (образовательных этапов).

15. Количество часов на усвоение каждой темы учитель должен определить самостоятельно, ориентируясь на возможности и особые образовательные потребности учащихся своего класса. По мере усвоения учебного материала каждого образовательного этапа, педагог переходит с учащимися к изучению учебного материала следующего образовательного этапа. За период обучения школьников в 0-4 классах допускается усвоение материала первых 4-5 образовательных этапов. Педагог должен работать с учащимися на материале доступном пониманию учащихся.

2. Базовое содержание учебного предмета для подготовительного класса

16. Подготовка к обучению грамоте (99 ч).

17. Пояснительная записка.

18. Цель занятий на подготовительном этапе – повышение уровня как психологической, так и функциональной готовности детей с нарушением интеллекта к школьному обучению.

19. Кроме того, в подготовительном классе, наряду с обучающей, должна решаться и диагностическая задача, что позволит предупредить ошибочное зачисление детей во вспомогательную школу.

20. Вся работа с детьми на нулевом этапе должна носить очень непринужденный характер. Она должна быть организована увлекательно и интересно, проводиться в основном в игровой форме и вызывать у ребенка только положительные эмоции.

21. Чтобы обучение было успешным необходимо решить на подготовительном этапе следующие задачи:

1) первичное изучение детей, поступающих в школу (выявление общего и речевого развития детей, уровня владения учебными знаниями и навыками); развитие интереса к обучению;

2) воспитание навыков речевого общения;

3) развитие фонематического слуха;

4) отработка произносительной стороны речи;

5) формирование зрительного и пространственного восприятия и представления; коррекция моторики руки, подготовка к обучению письму;

6) формирование нравственной и волевой готовности к обучению в школе.

22. Развитие речи:

1) выполнение простых поручений по словесному заданию учителя;

- 2) выражение своих просьб и желаний;
- 3) называние игрушек, предметов и характеристика их по основным свойствам;
- 4) классификация предметов и подбор обобщающих слов;
- 5) полные ответы на вопросы;
- 6) слушание сказок, пересказ и рассказ сказок;
- 7) ответы на вопросы по прослушанному произведению;
- 8) разучивание коротких стихотворений с голоса учителя.

23. Подготовка к чтению:

- 1) различать звуки окружающей среды;
- 2) соотносить игрушку, картинку и слово, понятие "слово";
- 3) условно-графическая запись слов под картинкой и "чтение" их;
- 4) понятие "предложение", условно-графическая схема предложения;
- 5) составление предложений на заданную тематику по картине, по схеме;
- 6) деление предложений на слова;
- 7) четкое произнесение всех звуков;
- 8) звуки гласные и согласные;
- 9) выделение предложенного звука из ряда звуков;
- 10) выделение звука из слова и определение его местонахождение (в начале слова, середине, конце);
- 11) подбор слов на заданный звук с опорой на наглядность;
- 12) знакомство с условно-графическим обозначением звуков;
- 13) обозначение гласных и согласных звуков;
- 14) понятие "слог";
- 15) деление слов на слоги и запись с помощью условно-графической записи;
- 16) плавное проговаривание слов по слогам.

24. Подготовка к письму:

- 1) правильная посадка при письме, расположение тетради;
- 2) правильное держание карандаша, ручки;
- 3) письмо мелом на доске и ручкой и карандашом на листе бумаги;
- 4) письмо горизонтальных, вертикальных и наклонных прямых линий;
- 5) обводка по трафарету и раскрашивание;
- 6) штриховка;
- 7) письмо основных элементов рукописных букв: прямая палочка в соединении с наклонной; прямая палочка с закруглением вверху и внизу, овал, полуовал, палочка с петелькой; выполнение бордюров из усвоенных элементов букв.

25. Устная речь:

- 1) организованное участие в общей беседе (умение слушать вопрос, отвечать на него, используя слова вопроса; говорить отчетливо, не торопясь, не перебивая друг друга);

2) составление простых нераспространенных предложений на основе демонстрируемого действия и действия, изображенного на картинке;

3) подготовка к связному высказыванию в виде ответов на 2-3 вопроса.

3. Базовое содержание учебного предмета для 1 класса

26. Добукварный период (30 ч). Подготовка к чтению:

1) слушать звуки, прислушиваться;

2) различать звуки окружающей среды;

3) соотносить игрушку, картинку и слово;

4) понятие "слово";

5) словно-графическая запись слов под картинкой и "чтение" их;

6) понятие "предложение", условно-графическая схема предложения;

7) составление предложений на заданную тематику по картине, по схеме;

8) деление предложений на слова;

9) четкое произнесение всех звуков;

10) звуки гласные и согласные;

11) выделение предложенного звука из ряда звуков;

12) выделение звука из слова и определение его местонахождение (в начале слова, середине, конце);

13) подбор слов на заданный звук с опорой на наглядность;

14) знакомство с условно-графическим обозначением звуков;

15) обозначение гласных и согласных звуков.

16) понятие "слог". Деление слов на слоги и запись с помощью условно-графической записи. Плавное проговаривание слов по слогам.

27. Подготовка к письму:

1) правильная посадка при письме, расположение тетради;

2) правильное держание карандаша, ручки;

3) письмо мелом на доске и ручкой и карандашом на листе бумаги;

4) письмо горизонтальных, вертикальных и наклонных прямых линий;

5) обводка по трафарету и раскрашивание;

6) штриховка;

7) письмо основных элементов рукописных букв:

прямая палочка в соединении с наклонной;

прямая палочка с закруглением вверху и внизу;

овал;

полуовал;

палочка с петелькой;

8) выполнение бордюров из усвоенных элементов букв.

28. Букварный период (69 ч).

29. 1-й этап – изучение звуков и букв: А, У, О, М, С, Х.

30. выделение изучаемого звука из слова, определение его местонахождение. Правильное и отчетливое произношение этого звука. Характеристика изучаемого звука и обозначение его графически. Образование из усвоенных звуков и букв слов: ау, уа, ум и чтение их. Образование и чтение открытых и закрытых двух звуковых слогов из этих звуков и букв после сравнительного анализа. Составление и чтение слов из этих слогов. "Печатание" изученных букв. Письмо строчных изученных букв и прописных букв М, С.

31. Соотнесение изученных звуков с буквами, нахождение их в касе букв. Определение место звука в слове и обозначение его. Образование и протяжное и слитное чтение открытые и закрытые двух звуковых слогов из изученных звуков.

32. Составление и чтение слов из двух усвоенных слоговых структур (мы-ла). Письмо изученных строчных и прописных Ш, Л, А,Х, Н, Р после анализа. Подбор слов с заданным звуком и определение места этого звука в слове. Списывание с классной доски прочитанных и разобранных слов, состоящие из двух слогов. Письмо под диктовку изученных букв, слогов после предварительного буквенного анализа.

33. 2-й этап – повторение пройденных звуков и букв и изучение новых Ш, Л, Н, Ы, Р

34. Достаточно быстрое соотнесение звуков с соответствующими буквами, определение местонахождения их в словах (в начале или конце). Образование открытых и закрытых двухзвуковых слогов из вновь изученных звуков, чтение этих слогов протяжно и слитно. Составление и чтение слов из двух усвоенных слоговых структур (ма-ма, мы-ла). Образование и чтение трехбуквенных слов, состоящих из одного закрытого слога (сом).

35. Усвоение рукописного начертания изучаемых строчных букв и прописных: ш, л, а, х, н, р.

36. Списывание с классной доски прочитанных и разобранных слов, состоящих из двух слогов. Письмо под диктовку букв, слогов, после предварительного звуко-буквенного анализа.

37. 3-й этап. Повторение пройденных звуков и букв, изучение новых: к, п, и, з, в, ж, б, г, д, й, ь, т

38. Подбор слов с заданным звуком и определение его нахождения в словах (в начале. в середине, в конце). Образование и чтение открытых и закрытых слогов с твердыми и мягкими согласными в начале слога (па, ли, лук, вил). Составление и чтение слов из усвоенных слоговых структур (пи-ла, со-ло-ма, гор-ка, пар-та, ко-тик). Чтение предложений из двух - трех слов. Усвоение рукописного начертания изучаемых строчных букв и прописных: у, п, т, к, в, г, э, ж, и, б, л.

39. Списывание с классной доски и с букваря (рукописный шрифт) слов, состоящих из усвоенных слоговых структур; предложений из двух слов. Большая буква в начале

предложения, точка в конце предложения. Письмо хорошо знакомых слов под диктовку после анализа звукового состава. Самостоятельное составление из букв разрезной азбуки открытых и закрытых двухзвуковых и закрытых трехзвуковых слогов с последующей записью. Вставка пропущенной буквы в словах под картинками.

40. 4-й этап. Повторение пройденных звуков и букв, изучение новых: е, я, ю, п, ч, щ, ф, э, ь.

41. Практическое различение при чтении и письме гласных и согласных; согласных звонких и глухих (в сильной позиции); твердых и мягких. Образование и чтение усвоенных ранее слоговых структур со звуками и буквами, изучаемыми вновь, и слогов с чтением двух согласных (тра, кни, пле).

42. Отчетливое послоговое чтение коротких букварных текстов. Усвоение рукописного начертания изучаемых строчных букв и прописных: е, я, ю, ц, ч, щ, ф, э. Списывание с классной доски и с букваря (рукописный и печатный текст) слов, состоящих из усвоенных слоговых структур, и предложений из трех - четырех слов.

43. Прописная буква в именах людей (практическое ознакомление). Письмо под диктовку слов и предложений из двух - трех слов с предварительным анализом. Самостоятельное составление из букв разрезной азбуки слов из трех - четырех букв с последующей записью. Вставка пропущенной буквы в словах при списывании с доски.

44. Устная речь: организованное участие в общей беседе (умение слушать вопрос, отвечать на него, используя слова вопроса; говорить отчетливо, не торопясь, не перебивая друг друга).

45. Составление простых нераспространенных предложений на основе демонстрируемого действия и действия, изображенного на картинке;

46. Подготовка к связному высказыванию в виде ответов на 2-4 вопроса.

4. Базовое содержание учебного предмета для 2 класса

47. Цель: овладеть видами речевой деятельности (слушание, чтение, письмо, говорение).

48. Задачи:

1) освоение 33 букв русского алфавита (печатных и письменных, строчных и заглавных), умение соотносить звук и букву, фиксировать данное соответствие / несоответствие в звукобуквенной схеме;

2) слоговое плавное чтение слогов, слов с переходом на чтение целого слова, чтение предложений, небольших связных текстов;

3) каллиграфическое письмо букв, слогов и слов с данными буквами; письмо предложений;

4) развитие связной речи на материале читаемых текстов, воспитание нравственных и духовных ценностей.

49. Повторение

50. Звуки и буквы. Соотношение звука и буквы, различие звуков и букв. Буквы сходные по начертанию, их различие. Слова, отличающиеся одним звуком, последовательностью и количеством звуков в слове. Слова со стечением согласных. Составление предложений из двух-трех слов.

51. Звуки и буквы

52. Звуки гласные и согласные, их различие. Ударение. Гласные ударные и безударные. Их различие в двусложных словах. Постановка знака ударения. Слова с гласной Э. Слова с буквами И и Й, их различие.

53. Слова с гласными И, Е, Ю, Я в начале слова и после гласных. Согласные звонкие и глухие, артикулярно-сходные (р-л), свистящие и шипящие, аффрикаты, их различие на слух и в произношении. Написание слов с этими согласными. Согласные твердые и мягкие, их различие на слух и в произношении. Обозначение мягкости согласных буквами И, Е, Ю, Я.

54. Буква Ь для обозначения мягкости согласных в конце слова. Практические упражнения в чтении и написании слов с разделительными Ь и Ъ.

55. Слово:

1) изучение слов, обозначающих предметы: называние предметов и различие их по вопросам кто? что?; называние одного предмета и нескольких одинаковых предметов (стол-столы; рама-рамы); различие основных частей хорошо знакомых предметов (стул - спинка, сиденье, ножки); сравнение двух предметов и определение признаков различия и сходства (стакан - кружка; кушетка — диван); умение различать слова по их отношению к родовым категориям (игрушки, одежда, обувь и другие слова); большая буква в именах, фамилиях людей, в кличках животных;

2) изучение слов, обозначающих действия: называние действий предметов по вопросам что делает? Что делают?; группировка действий по признаку их однородности (кто как голос подает, кто как передвигается); различие предметов по их действиям (птица летает, а рыба плавает); умение согласовывать слова, обозначающие действия, со словами, обозначающими предметы.

56. Предлог:

1) знакомство с предлогом как отдельным словом (в, на, из, у, с). Раздельное написание предлога со словом, к которому он относится (под руководством учителя). Правописание слов с непроверяемыми написаниями в корне, взятых из словаря учебника.

57. Предложение:

1) практическое знакомство с построением простого предложения: составление предложения по вопросу, картинке, на тему, предложенную учителем; замена картинки словом в предложении; закончить начатое предложение; составление предложений из слов, данных в нужной форме вразбивку; выделение предложений из текста; написание прописной буквы в начале предложения и точки в конце предложения.

58. Письмо и чистописание:

1) письмо строчных и прописных букв, слов. Составление и запись слов под картинками. Списывание с рукописного и печатного текстов. Письмо под диктовку букв, слов, простых по структуре предложений. Письмо слов с пропущенной буквой. Запись слов на определенную букву. Письмо зрительных, слуховых и объяснительных диктантов.

5. Базовое содержание учебного предмета для 3 класса

59. Повторение:

1) употребление простого предложения. Большая буква в начале предложения, точка в конце. Составление предложений по вопросу, на тему, из слов, данных в нужной форме вразбивку. Выделение предложений из речи и текста.

60. Звуки и буквы:

1) звуки и буквы. Порядок букв в русской азбуке. Алфавит. Расположение в алфавитном порядке нескольких слов. Составление списков учащихся по алфавиту. Нахождение слов в словаре;

2) звуки гласные и согласные. Словообразующая роль гласных. Деление слова на слоги. Гласные И, Е, Ю, Я, Э в начале слова и после гласных. Перенос части слова при письме.

61. Ударение. Постановка ударения в двусложных и трехсложных словах. Гласные ударные и безударные.

62. Согласные твердые и мягкие. Различение твердых и мягких согласных при обозначении мягкости буквами И, Е, Ю, Я.

63. Обозначение мягкости согласных в конце и середине слова буквой Ь.

64. Разделительный Ь перед гласными Е, Ю, Я.

65. Шипящие согласные. Сочетание гласных с шипящими.

66. Правописание ЖИ, ШИ, ЧА, ЩА, ЧУ, ЩУ.

67. Парные звонкие и глухие согласные. Написание звонких и глухих согласных на конце слова. Проверка написания путем изменения формы слова (гриб - грибы).

68. Слово:

1) закрепление знаний о словах, обозначающих названия предметов, умение выделять их в тексте, различать по вопросам что? кто? и правильно употреблять в речи в различных формах в зависимости от связи их с другими словами в предложениях (по вопросам Кого? Чего? Кому? Чему? Кого? Что? Кем? Чем? О ком? О чем?);

2) расширение круга собственных имен: названия городов, сел, аулов, улиц. Большая буква в этих названиях. Знание своего домашнего адреса, адреса школы;

3) закрепление знаний о словах, обозначающих действия, умение находить их в тексте, различать по вопросам что делает? Что делал? Что будет делать? Что сделает?,

правильно согласовывать их в речи со словами, обозначающими предметы. Подбор к данному предмету ряда действий и определение предмета по ряду действий;

4) слова, обозначающие признаки (качества) предметов: название признака данного предмета по вопросам: какой? Какая? Какое? Какие?; нахождение слов, обозначающих признаки, в тексте и правильное отнесение их к словам, обозначающим предметы; подбор и название ряда признаков данного предмета и определение предмета по ряду признаков, сравнение двух предметов по их качествам; согласование слов, обозначающих признаки, со словами, обозначающими предметы.

69. Предлог. Умение находить предлоги к, от, под, над, о (об) и писать их отдельно со словами (с помощью учителя). Разделительный Ъ. Правописание слов с непроверяемыми написаниями в корне; умение пользоваться словарем, данным в учебнике.

70. Предложение.

71. Практическое знакомство с построением простого предложения. Составление предложений с употреблением вопросов падежей. Выделение в тексте или составление предложений на заданную тему учителем. Умение закончить предложение или дополнить его по одному - двум вопросам. Составление предложений из слов, данных в начальной форме. Умение ответить на заданный вопрос, записать ответ.

72. Повторение пройденного за год.

73. Связная письменная речь: умение восстанавливать несложный деформированный текст по картинкам. Последовательное расположение данных учителем предложений по смыслу. Коллективные ответы на вопросы по картинке, по теме, данной учителем.

74. Устная речь: правильное составление простых распространенных предложений и сложных с союзом И. Связное высказывание по плану в виде вопросов, назывных предложений, по картинному плану или серии картинок.

6. Базовое содержание учебного предмета для 4 класса

75. Повторение:

1) практическое построение простого предложения. Составление предложений с употреблением слов в косвенных падежах по вопросам, из слов, данных в начальной форме; заканчивание предложений; восстановление нарушенного порядка слов в предложении.

76. Звуки и буквы:

1) алфавит. Употребление Ъ на конце и в середине слова. Разделительный Ъ перед гласными Е, Е, Ю, Я, И. Сочетание гласных с шипящими. Правописание ЖИ, ШИ, ЧА, ЧУ, ЩА, ЩУ;

2) правописание звонких и глухих согласных в конце и в середине слова. Проверка написания путем изменения формы слова и подбора (по образцу) родственных слов.

Ударение. Различение ударных и безударных гласных в корне. Проверка написания путем изменения формы слова.

77. Слово:

1) различение основных категорий слов (названия предметов, действий, качеств) в тексте по вопросам, правильное употребление их в связи друг с другом. Имена собственные. Расширение круга имен собственных: названия рек, гор, морей. Большая буква в именах собственных;

2) предлоги ДО, БЕЗ, ПОД, НАД, ОКОЛО, ПЕРЕД. Раздельное написание предлогов со словами. Родственные слова. Общая часть родственных слов (корень). Правописание слов с не проверяемыми написаниями в корне, умение пользоваться словарем, данным в учебнике.

78. Предложение:

1) членение речи на предложения, выделение в предложениях слов, обозначающих, о ком или о чем говорится в тексте, что говорится. Упражнения в составлении предложений. Распространение предложений. Установление связи между словами в предложении по вопросам. Знаки препинания в конце предложения (точка, вопросительный и восклицательный знаки). Главные члены предложения: подлежащее, сказуемое. Второстепенные члены предложения (без деления на виды).

79. Повторение пройденного за год.

80. Связная письменная речь: составление и запись небольшого рассказа по серии картинок под руководством учителя и самостоятельно.

81. Составление и запись рассказа по сюжетной картинке и подробному вопроснику после устного разбора содержания, языка и правописания. Восстановление несложного деформированного текста по вопросам. Описание несложных знакомых предметов и картин по коллективно составленному плану в виде вопросов. Составление и написание под руководством учителя небольшого письма родным, товарищам, Адрес на конверте.

82. Устная речь: правильное составление простых распространенных предложений и сложных посредством союзов и, а, но, потому что, чтобы (с помощью учителя). Связное высказывание по затрагиваемым в беседе вопросам. Составление небольших рассказов на предложенную учителем тему. Использование в своей речи вновь усвоенных слов и оборотов речи, предлогов и союзов.

7. Требования к уровню подготовки учащихся подготовительного класса

83. По завершении первого образовательного этапа учащиеся должны знать:

1) названия предметов их ближайшего окружения и узнавать их среди других предметов и на картинках;

2) названия основных цветов, форму и размер предметов (большой, маленький);

3) свое имя, фамилию, имена и фамилии родителей и ближайших родственников;

- 4) свой домашний адрес;
- 5) наизусть 4 - 5 коротких стихотворений или четверостиший.

84. Учащиеся должны уметь:

- 1) отвечать на вопрос простой фразой;
- 2) составлять предложение по несложной сюжетной картинке;
- 3) связно высказываться по несложной сюжетной картинке;
- 4) правильно произносить все поставленные звуки;
- 5) выделять первый звук в слове;
- 6) слышать нужный звук;
- 7) правильно держать карандаш;
- 8) владеть орнаментальным рисованием.

8. Требования к уровню подготовки учащихся 1 класса

85. По завершении второго образовательного этапа учащиеся должны знать:

- 1) отличие гласных и согласных звуков;
- 2) "Что первое слово в предложении пишется с большой буквы и в конце предложения ставится точка".

86. учащиеся должны уметь:

- 1) анализировать слова по звуковому составу;
- 2) различать звуки гласные и согласные, согласные звонкие и глухие, р — л, свистящие и шипящие, аффрикаты, твердые и мягкие на слух, в произношении, написании;
- 3) списывать по слогам с рукописного и печатного текста;
- 4) писать под диктовку слова, написание которых не расходится с произношением, простые по структуре предложения, текст после предварительного анализа;
- 5) писать предложения с заглавной буквы, в конце предложения ставить точку;
- 6) составлять по заданию предложения, выделять предложения из речи и текста.

9. Требования к уровню подготовки учащихся 2 класса

87. По завершении третьего образовательного этапа учащиеся должны знать:

- 1) отличие гласных и согласных звуков;
- 2) "Что первое слово в предложении пишется с большой буквы и в конце предложения ставится точка".

88. Учащиеся должны уметь:

- 1) анализировать слова по звуковому составу, различать звуки гласные и согласные, согласные звонкие и глухие, р — л, свистящие и шипящие, аффрикаты, твердые и мягкие на слух, в произношении, написании;

2) списывать по слогам с рукописного и печатного текста; писать под диктовку слова, написание которых не расходится с произношением, простые по структуре предложения, текст после предварительного анализа;

3) писать предложения с заглавной буквы, в конце предложения ставить точку; составлять по заданию предложения, выделять предложения из речи и текста.

10. Требования к уровню подготовки учащихся 3 класса

89. По завершении четвертого образовательного этапа учащиеся должны уметь:

1) составлять предложения, выделять предложения из текста и речи, восстанавливать нарушенный порядок слов в предложении;

2) анализировать слова по звуковому составу;

3) различать гласные и согласные, сходные согласные, гласные ударные и безударные;

4) определять количество слогов в слове по количеству гласных, делить слова на слоги, переносить части слова при письме;

5) списывать текст целыми словами;

6) писать под диктовку текст (20-25 слов), включающий изученные орфограммы.

90. Учащиеся должны знать: алфавит.

11. Требования к уровню подготовки учащихся 4 класса

91. По завершении пятого образовательного этапа учащиеся должны уметь:

1) составлять и распространять предложения;

2) устанавливать связи между словами по вопросам;

3) ставить знаки препинания в конце предложения;

4) анализировать слова по звуковому составу (выделять и называть звуки, устанавливать последовательность звуков в слове);

5) списывать рукописный и печатный текст целыми словами и словосочетаниями; писать под диктовку предложения и тексты (30-35 слов).

92. Учащиеся должны знать: алфавит, расположение слов в алфавитном порядке в словаре.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 159-қосымша

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Оқу және тіл дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 159-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования), утвержденным постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080 и с учетом необходимости удовлетворять особые образовательные потребности учащихся с легкой умственной отсталостью.

2. Методологической основой программы является система личностно-ориентированного обучения, которая соответствует индивидуальному развитию ребенка, его потенциальным возможностям в приобретении знаний, формированию функциональной грамотности, при которой знания, полученные на уроках чтения, используются учащимися в различных жизненных ситуациях.

3. Основная цель учебного предмета: научить школьников правильно читать доступный их пониманию текст вслух и "про себя", осмысленно воспринимать прочитанное; формирование функциональной грамотности и воспитание патриотической личности школьника через его читательскую деятельность.

4. Для каждого класса дается примерная тематика и определяется уровень требований по технике чтения, анализу произведений, совершенствованию навыков устной речи.

5. В 0 классе проводится подготовка учащихся к обучению чтению. В 1 классе идет формирование навыков орфографически правильного слогового чтения.

6. Во 2 – 4 классах продолжается формироваться навык правильного, сознательного и плавного выразительного чтения.

7. Основными задачами уроков "Чтение и развитие речи" являются:

1) выработка у учащихся навыков правильного, беглого, выразительного и сознательного чтения;

2) развитие у школьников памяти, внимания, мышления;

3) исправление недостатков произношения;

4) развитие умения выражать свои мысли в устной форме.

8. Содержание программы составляет детская русская, казахская и мировая литература, отобранная с учетом художественно–эстетической и воспитательной ценности произведения, ее доступности для данного возраста и возможностей учащихся.

9. Объем учебной нагрузки по учебному предмету составляет:

1) 0 класс – 2 часа в неделю, 66 часов в учебном году;

- 2) 1 класс – 3 часа в неделю, 99 часа в учебном году;
- 3) 2 класс - 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году;
- 4) 3 класс – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году;
- 5) 4 класс – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году.

10. В процессе изучения учебного материала учитываются межпредметные связи с русским языком, развитием речи, с логопедическими занятиями, рисованием, предметно-практической деятельностью, миром вокруг, музыкой.

11. Уроки чтения имеют большое значение во всей системе учебно- воспитательной работы вспомогательной школы.

12. Чтение является одним из главных средств познания. Именно на уроках чтения последовательно и систематически расширяются представления детей об окружающей действительности, обогащаются их наблюдения.

13. На уроках чтения в младших классах вспомогательной школы учащиеся получают элементарные сведения о природе и обществе, которые служат основой формирования у них материалистического мировоззрения.

14. Чтение является могучим средством воспитания, дает богатый материал для развития связной речи, обогащения словаря, воспитывает любовь к родному языку.

15. Уроки чтения в младших классах – это база, на которой строится все обучение, это основа для дальнейшего развития ученика. На уроках учитель уделяет много времени на коррекцию недостатков мыслительной и речевой деятельности младших школьников, которая осуществляется в процессе формирования навыка полноценного чтения.

16. Уроки чтения в младших классах вспомогательной школы организуются как объяснительное чтение и ставят перед собой задачи развития у учащихся навыков сознательного, правильного, беглого и выразительного чтения, сообщения первоначальных сведений о природе и обществе, а также нравственного и эстетического воспитания учащихся.

17. Очень важно, чтобы дети овладели навыком правильного чтения - чтение без искажения звуко-буквенного или слогового состава слова; безошибочное чтение.

18. Умственно отсталые дети допускают большое количество ошибок: пропускают и смешивают буквы, слоги, слова, перескакивают со строки на строку, не дочитывая окончания и т. д., что затрудняет выработку навыков беглого, выразительного и осознанного чтения.

19. Наиболее результативным периодом для формирования правильного чтения являются 1-4 классы. В этот период они читают небольшие тексты, и учитель имеет возможность обратить самое пристальное внимание на правильное прочитывание слов.

20. Обучение чтению учащихся младших классов вспомогательной школы является наиболее трудным разделом обучения русскому языку.

21. Порядок изучения звуков и букв, слоговых структур определяется данными фонетики в современном ее развитии. Но специфические особенности развития умственно отсталых школьников вносят некоторые коррективы в применение аналитико-синтетического метода во вспомогательной школе. Удлиняется срок обучения грамоте: на изучение каждого звука и буквы отводится большее количество времени для лучшего закрепления их; сходные звуки и буквы изучаются с определенным перерывом и после твердого усвоения каждого из них.

22. Каждый этап обучения чтению отличается решением каких-либо определенных задач. Но задачи предыдущего этапа остаются актуальными и на всех последующих этапах:

1) на первом этапе основными задачами являются умение выделить звук, соотнести пройденные звуки и буквы, овладение обратным слогом и знакомством с прямым открытым слогом;

2) на втором этапе все перечисленные задачи остаются, особенно задача соотношения звука и буквы, но центр тяжести переносится на овладения прямым открытым слогом и знакомства с закрытым слогом;

3) основной задачей третьего этапа является овладение чтением прямых слогов с мгновенными согласными, а также прямым открытым и закрытым слогом в мягком варианте;

4) задачи четвертого этапа на ряду с предыдущими включают в себя овладение чтением слов с йотированными гласными, когда они стоят в начале слова и составляют слог.

23. Выработка навыка чтения происходит сложным путем, состоящим из ряда последовательных этапов.

24. Наиболее сложным моментом в овладении навыком чтения является слияние звуков, обозначаемых буквами. Процессу слияния необходимо специально учить. Особенно это относится к умственно отсталым школьникам, у которых все навыки формируются со значительными затруднениями.

25. Одним из эффективных приемов работы по выработке у учащихся навыка правильного чтения являются ежедневные специальные упражнения, способствующие правильному воспроизведению слоговых структур и слов, которые могут вызывать затруднения при чтении текста. Предварительные упражнения в правильном чтении решают и такую задачу, как совершенствование произносительных навыков учащихся, так как прочтение слогов и слов предполагает четкость их артикулирования. Однако в противоположность артикуляционной гимнастике с ее нацеленностью на укрепление мышц артикуляционного аппарата, на четкость произношения звуков эти упражнения, прежде всего, готовят детей правильному прочтению слов текста.

26. Во вспомогательной школе приходится специально учить детей пользоваться двумя способами чтения (по слогам и целыми словами), так как только в этом случае

они смогут постепенно переходить от послогового чтения к быстрому "узнаванию" слова.

27. В процессе проработки связного текста учителю рекомендуется показать учащимся образец правильного чтения и затем неоднократно читать материал вместе с детьми.

28. Тренировка в чтении должна занять большую часть урока. Во избежание быстрого утомления школьников при однообразной работе, когда (особенно в младших классах) к одному и тому же тексту приходится возвращаться многократно, учитель, планируя повторное обучение, каждый раз модифицирует задания.

29. Учащиеся читают по цепочке (предложения текста прочитываются поочередно), абзацами (учитель называет ученика, который будет читать), по эстафете (сами дети называют товарища, который продолжает чтение), выборочно. Прием выборочного чтения дает возможность варьировать: школьники почтывают отрывок, ориентируясь на иллюстрацию, на вопрос учителя, на конкретное задание. Повторное чтение можно проводить при делении текста на части или озаглаивании их, при чтении по ролям, при подготовке к выразительному чтению.

30. Заинтересованность учащихся при повторном чтении достигается за счет постоянной вариативности заданий и подчеркнутого интереса учителя к новому виду деятельности детей. Актерские данные (эмоциональность, выразительность, умение играть роль заинтересованного участника всего происходящего) необходимы педагогу любого типа школы, но еще в большей степени тому, кто обучает и воспитывает умственно отсталых детей.

31. Не менее важно для формирования навыка правильного чтения организовать наблюдение учащихся за чтением своих товарищей. Только при активности всего класса можно добиться такого положения, когда школьники читают текст на протяжении всего урока либо вслух по вызову учителя, либо про себя, следя за чтением одного из учеников класса.

32. Для организации таких наблюдений можно использовать приемы предварительно спланированного чтения или контроля за чтением товарищей с последующим сообщением количества и характера допущенных ими ошибок. Причем каждый ребенок должен читать не более одного - двух предложений, так как в противном случае школьники забывают ошибки и начинают придумывать их, добиваясь поощрения учителя.

33. Специальные приемы, способствующие выработке правильного чтения:

1) звуко-буквенный анализ слов. Работа с классной разрезной азбукой. Трудное слово произносится по слогам, анализируется, составляется из букв разрезной азбуки и затем плавно прочитывается. Иногда трудное слово записывается на доске по слогам и прочитывается;

2) чтение таблиц с трудными словами и предложениями. Их учащиеся сначала читают по слогам, затем слитно;

3) чтение небольших текстов, написанных на доске. В текст включаются слова, в которых учащиеся чаще всего делают ошибки (слова со стечением согласных, с твердым и мягким знаками, слова с буквой е и т. д.);

4) самостоятельное выделение учащимся из текста слов, прочтение которых требует помощи учителя;

5) своевременное объяснение значения слова;

6) хоровое чтение трудной части рассказа. В след за этим данную часть читают слабые учащиеся;

7) применение указок при чтении. Указка облегчает ориентировку на странице, помогает целостному, а поэтому правильному восприятию слова, мобилизует учащихся с неустойчивым вниманием, с нарушением зрительных восприятий;

8) распределение частей текста для чтения между учащимися с учетом возможностей каждого;

9) коллективное обсуждение правильности чтения отдельных учеников. Все учащиеся по своим книгам следят за чтением товарищей. После прочтения соответствующей части идет обсуждение качества чтения каждого ученика.

34. В развитии навыка сознательного чтения огромное значение имеют те виды занятий, которые проводятся в условиях школы, а именно: подготовка учащихся к восприятию текста, словарная работа, выразительное первоначальное чтение произведения учителем, чтение текстом учащимися, анализ прочитанного при повторном чтении, составление плана, пересказ, работа над выразительными средствами художественного произведения, характеристика героя, творческая деятельность школьников.

35. Сознательность чтения - это понимание смысла как отдельных слов и выражений, так и всего произведения в целом. Осознанность чтения является основным качеством, при овладении которым достигается наиболее полное понимание информационной, смысловой и идейной сторон текста.

36. Чтение учащихся младших классов вспомогательной школы часто бывает недостаточно сознательным. Они не понимают некоторых слов, недостаточно правильно устанавливают взаимоотношения частей текста, временные, пространственные и причинные связи описываемых явлений, событий и предметов, следовательно, нечетко представляют себе основное содержание читаемого, не улавливают главной мысли.

37. Недостатки в сознательности чтения объясняются некоторыми особенностями умственно отсталых детей в восприятии художественных произведений.

38. Учащиеся вспомогательной школы часто воспринимают формальную оболочку слова, а не образ, стоящий за ним. Они склонны к механическому восприятию текста.

39. Сознательность чтения является основным качеством, при овладении которым достигается наиболее полное понимание информационной, смысловой и идейной сторон текста.

40. Специфические особенности интеллектуального и речевого развития осложняются разнохарактерностью состава учащихся коррекционной школы для детей с интеллектуальными нарушениями развития. Все это обязывает учителя знать трудности детей в обучении, их причины, а также серьезно продумать вопрос об индивидуальном подходе при обучении чтению, без чего невозможен успех даже когда общее методическое направление в работе правильно.

41. У умственно отсталых детей усвоение навыков чтения протекает своеобразно, что связано с преодолением ряда недостатков и затруднений. Некоторые из них выявляются уже в период обучения грамоте: учащиеся медленно запоминают буквы, смешивают сходные по начертанию графемы, недостаточно быстро соотносят звук с буквой, искажают звуковой состав слов, испытывают большие трудности в соотношении прочитанного слова с определенным предметом, действием, признаком.

42. Умственно отсталые школьники, начав читать по слогам, с трудом переключаются на чтение целыми словами даже хорошо знакомых и усвоенных слов и, наоборот, прочитав первое слово сразу, пытаются также быстро прочесть и следующее, но, как правило, ошибаются.

43. Беглость чтения - это такой темп, который характерен для разговорной речи и при котором понимание читаемого материала опережает его произнесение.

44. Становление навыка беглого чтения у умственно отсталых детей - процесс достаточно длительный.

45. Уроки чтения направлены на развитие связной устной речи детей. Не случайно в программе по чтению и развитию речи, содержащей требования к данным урокам, назван "Чтение и развитие речи". Навык связного изложения прочитанного текста из года в год совершенствуется: от ответов на вопросы по содержанию прочитанного в 1-м классе до творческого пересказа в старших классах, когда школьники строят рассказ не только на основе изучаемого произведения, но и с привлечением ранее увиденного или услышанного материала.

46. Эффективность дальнейшего обучения школьника всем другим предметам напрямую зависит от того, как сформированы у него навыки чтения.

47. Во 2- 4-м классах проводится объяснительное чтение, которое представляет собой целую систему учебных занятий, в процессе которых у школьников совершенствуется техника чтения, развиваются умения анализировать произведения, объяснять поступки героев и причинную обусловленность событий.

48. Доступность анализа обеспечивается за счет группировки материала в соответствии с определенными темами, связанными с жизнью и опытом детей. Это сезонные изменения в природе, морально- этические проблемы ("Что такое хорошо?", "

Дружная семья", "Наша Родина Казахстан" и др.). такое расположение материала дает возможность опираться в разборе произведений на наблюдаемые в данный момент сезонные изменения в природе, школьные и классные мероприятия, поступки и дела детей. Доступность понимания читаемого достигается также и за счет специального отбора произведения по жанрам.

49. В книге для чтения для 2-4-го классов включают, как правило, произведения малых форм: небольшие по объему и доступные по сюжету рассказы, сказки, стихотворения, басни, пословицы, загадки. Кроме художественных произведений в учебники помещают научно-популярные статьи. Их содержание в учебниках для младших классов во многом отражает тематику уроков по предмету "Мир вокруг".

50. Последовательность в отработке навыков чтения:

1) в 1-м классе у детей формируют навыки орфографически правильного слогового чтения, умение отвечать на вопросы;

2) во 2-м классе продолжается работа над слоговым чтением с последующим переходом к чтению целыми словами структурно простых двухсложных слов. Детей учат пересказывать близко к тексту содержание, прочитанного материала;

3) в 3-м классе школьник продолжают овладевать навыком чтения целыми словами;

4) в 4-м классе учащиеся поэтапно переходят на орфоэпическое чтение, а также закрепляются навыки правильного, осознанного и выразительного чтения.

51. Школьники читают вслух и "про себя", осваивают полный и выборочный пересказ прочитанного текста.

52. Внеклассное чтение вводится в 3 классе по 15-20 минут 2 раза в неделю, а в 4 классе 1 час в 2 недели за счет уроков чтения. На уроках внеклассного чтения учащиеся знакомятся с лучшими доступными их пониманию произведениями детской литературы. Формируется интерес к чтению, умение выбрать книги по интересу, привычка самостоятельно читать стихотворения, рассказы, сказки, статьи в книгах, газетах и журналах для детей.

2. Базовое содержание учебного предмета для подготовительного класса

53. Подготовка к грамоте (66 часов):

1) развитие речи: выполнение простых поручений по словесному заданию учителя; выражение своей просьбы, желания; называние предметов и их группировка по основным свойствам; подбор обобщающих слов; ответы на вопросы; слушание сказок и рассказов в устном изложении учителя; пересказ сказок с опорой на наглядность; разучивание с голоса учителя короткие стихотворения;

2) подготовка к чтению: слушание звуков окружающей среды; различение неречевых звуков;

3) слово: выделение и называние слов; изображение "слова" графически; чтение "слов" по условно-графической записи;

4) предложение: знакомство с тем, что наша речь состоит из предложений; графическое изображение предложений; составление и "чтение" предложений по картинке, по схеме на заданную учителем тему; деление предложений на слова;

5) звуки: четкое произношение всех звуков: гласных, простых по артикуляции согласных – губно-губных – М, Б, П; губно-зубных – В, Ф, переднеязычных – Н, Д, Т; заднеязычных – К, Г, Х; трудных для произношения звуков - шипящие – Ж, Ш, Ч, Щ и сонорные – Л, Р; выделение заданного звука из ряда звуков; выделение заданного звука из слова и определение его местоположения (в начале слова, в середине, на конце); подбор слов на заданный звук; обозначение гласных и согласных звуков с помощью условного значка - кружка нужного цвета;

6) слоги: деление слов на слоги с помощью учителя коллективно; условное обозначение слога; "чтение" слов по слогам.

3. Базовое содержание учебного предмета для 1 класса

54. Обучение грамоте (99 часа):

1) добукварный период: выполнение простых поручений выполнение простых поручений по словесному заданию учителя; выражение своей просьбы, желания; называние предметов и их группировка по основным свойствам; подбор обобщающих слов; ответы на вопросы; слушание сказок и рассказов в устном изложении учителя; пересказ сказок с опорой на наглядность; разучивание с голоса учителя короткие стихотворения;

2) букварный период:

1-й этап изучения звуков и букв: А, У, О, М С, Х;

2-й этап – повторение пройденных звуков и букв и изучение новых Ш, Л, Н, Ы, Р;

3-й этап – повторение пройденных звуков и букв и изучение новых – К, П, И, З, В, Ж, Б, Г, Д, Й, Ъ, Т;

4-й этап – повторение пройденных звуков и букв, изучение новых – Е, Я, Ю, П, Ч, Щ, Ф, Э, Ъ.

4. Базовое содержание учебного предмета для 2 класса

55. Навыки аудирования (слушания) и чтения:

1) составление и чтение слов со сходными по звучанию и артикуляции звуками, со стечением согласных, с разделительным Ъ и Ь знаками;

2) осознанное, правильное чтение слов по слогам. Постепенный переход к чтению целыми словами. Соблюдение при чтении интонации в соответствии со знаками препинания;

3) ответы на вопросы по содержанию прочитанного в связи с рассматриванием иллюстраций к тексту, картин; нахождение в тексте предложений для ответа на вопросы; элементарная оценка прочитанного;

4) пересказ содержания прочитанного по вопросам учителя с постепенным переходом к самостоятельному пересказу, близкому к тексту;

5) разучивание с голоса учителя или по учебнику коротких стихотворений, чтение их перед классом;

6) знакомство с доступными детскими книгами, рассматривание читаемой книги, правильное название книги, автора; ответы на вопросы: "О ком она? О чем в ней рассказывается?"

56. Примерная тематика произведений:

1) небольшие по объему произведения, отрывки из произведений – о жизни детей в школе, об обязанностях школьников, о делах ребят;

2) о хороших и плохих поступках детей, о дружбе и товарищеской взаимопомощи; о семье, о труде взрослых;

3) об участии в домашнем труде детей; о национальных праздниках и знаменательных событиях;

4) об изменении в природе и жизни животных и растений в разное время года.

57. Перечень разделов:

1) снова в школу;

2) осень;

3) что такое хорошо, что такое плохо?;

6) зима;

7) мы будем трудиться;

8) 8 марта - мамин день!;

9) наурыз - начало года;

10) весна;

11) лето

5. Базовое содержание учебного предмета для 3 класса

58. Навыки аудирования (слушания) и чтения:

1) осознанное, правильное чтение текста вслух целыми словами после работы над ним под руководством учителя;

2) слоговое чтение трудных по смыслу и слоговой структуре слов;

3) соблюдение при чтении знаков препинания и нужной интонации;

4) чтение "про себя" простых по содержанию текстов;

5) ответы на вопросы о ком или о чем говорится в прочитанном тексте. Понимание и объяснение слов и выражений, употребляемых в тексте. Установление связи отдельных мест текста, слов и выражений с иллюстрацией;

6) подведение учащихся к выводам из прочитанного, сравнение прочитанного с опытом детей и с содержанием другого знакомого текста;

7) деление текста на части с помощью учителя и коллективное придумывание заголовка к выделенным частям, составление картинного плана, рисование словесных картин;

8) подробный пересказ содержания прочитанного рассказа или сказки;

9) чтение диалогов. Драматизация простейших сценок из рассказов и сказок;

10) научивание в течение года небольших стихотворений, чтение их перед классом;

11) знакомство с доступными детскими книгами, рассматривание читаемой книги, правильное называние книги, автора; ответы на вопросы: "О ком она? О чем в ней рассказывается?".

59. Примерная тематика произведений:

1) произведения о Родине, об Астане, о рабочих профессиях, об отношении людей к труду, к природе, к друг другу;

2) об общественно полезных делах школьников, о праздниках. Произведения о сезонных изменениях в природе, жизни животных и занятиях людей;

3) рассказы, сказки, статьи, пословицы и поговорки на морально-этические темы, на темы мира и дружбы.

60. Перечень разделов:

1) сентябрь начинается школьным звонком;

2) вспомним лето;

3) осенняя пора;

4) мой Казахстан, моя земля!;

5) зимушка-зима, как ты хороша;

6) о хорошем и плохом;

7) хитрость, мудрость и смекалка,

8) весна пришла;

9) о тех, кто рядом с нами;

10) месяц май.

6. Базовое содержание учебного предмета для 4 класса

61. Навыки аудирования (слушания) и чтения:

1) осознанное, правильное чтение вслух целыми словами. Чтение "про себя";

2) работа над выразительным чтением: саблюдение пауз между предложениями, логическое ударение, необходимая интонация. Понимание главной мысли произведения, осознание последовательности, причинности и смысла читаемого. Деление текста на законченные по смыслу части по данным заглавиям. Придумывание заглавий к основным частям текста, коллективное составление плана. Объяснение выделенных учителем слов и оборотов речи;

3) подведение учащихся к выводу из произведения, сравнение прочитанного с опытом детей и ранее прочитанным. Выделение главных действующих лиц, оценка их поступков; выбор в тексте слов, выражений, характеризующих героев, события, картины природы;

4) самостоятельный план и выборочный пересказ, рассказ по аналогии с прочитанным;

5) заучивание наизусть стихотворений, басен;

6) внеклассное чтение доступных детских книг из библиотеки. Ответы на вопросы по содержанию прочитанного и объяснение иллюстраций.

62. Примерная тематика:

1) небольшие произведения о служении Родине и народу, о мирном труде людей, о праздниках, о знаменательных событиях: День первого Президента Республики Казахстан; День Независимости; День Единства народов Казахстана и др.;

2) общественно полезные дела для школьников в наши дни;

3) чтение рассказов и стихотворений русских классиков и казахстанских писателей и поэтов о природе, жизни животных, занятиях взрослых и детей в разные времена года

63. Перечень разделов:

1) Родина краше солнца, дороже золота;

2) ученье – главное богатство;

3) ходит осень повсюду дозором и осенние правит дела;

4) без хлеба не прожить;

5) здравствуй, гостья - зима;

6) где правда, там счастье, где ум, там и толк;

7) ах, какая красота! В гости к нам пришла весна!;

8) на старже Родины;

9) о добре и дружбе, о мире и труде.

7. Требования к уровню подготовки учащихся подготовительного класса

64. По завершении 0 класса учащиеся должны уметь:

1) выполнить простые поручения по словесному заданию учителя;

2) внятно выразить свою просьбу, желание;

3) называть предметы и характеризовать их по основным свойствам;

4) подобрать обобщающие слова к группе предметов;

5) отвечать полными ответами с использованием слов данного вопроса. В соответствии с ситуациями и сюжетом;

6) слушать сказки и рассказы в устном изложении учителя;

7) ответить на вопросы по прослушанному;

8) пересказать сказку с помощью учителя с опорой на наглядность;

- 9) разучивать с голоса учителя коротких стихотворений;
- 10) слышать звуки, прислушиваться;
- 11) различать неречевые звуки (звуки окружающей среды);
- 12) выделить слово и назвать его;
- 13) графически изобразить "слово" с помощью полоски;
- 14) "читать" слова по условно-графической записи;
- 15) составлять предложения на заданную тематику, по картинке по схеме и "читать" их;
- 16) делить предложения на слова;
- 17) составлять схемы предложения и читать предложения по составленным схемам;
- 18) четко произносить все звуки;
- 19) четко произносить все гласные звуки;
- 20) произносить простых по артикуляции согласных – губно-губных – М, Б, П; губно-зубных – В, Ф, переднеязычных – Н, Д, Т; заднеязычных – К, Г, Х;
- 21) правильно произносить трудные для произношения звуки- шипящие – Ж, Ш, Ч, Щ и сонорные – Л, Р;
- 22) выделить заданный звук из ряда звуков;
- 23) выделить заданный звук из слова, определить его местоположение (В начале слова, в середине, на конце);
- 24) подобрать слова, начинающиеся на заданный звук с опорой на наглядность и без нее;
- 25) обозначать гласные и согласные звуки с помощью условного значка - кружка нужного цвета;
- 26) определить место звука в слове и обозначить его в графическом изображении слова под картинкой;
- 27) плавно по слогам проговаривать слова;
- 28) делить слова на слоги с помощью учителя коллективно с фиксацией условно-графическим изображением;
- 29) "читать" слова по слогам.

65. Учащиеся должны знать:

- 1) что наша речь состоит из предложений;
- 2) условно-графическую запись предложения;
- 3) что слог – часть слова.

8. Требования к уровню подготовки учащихся 1 класса

66. По завершению 1 класса учащиеся должны уметь:

- 1) выполнить простые поручения по словесному заданию учителя;
- 2) внятно выразить свою просьбу, желание;
- 3) называть предметы и характеризовать их по основным свойствам;

- 4) подобрать обобщающие слова к группе предметов;
- 5) отвечать полными ответами с использованием слов данного вопроса. В соответствии с ситуациями и сюжетом;
- 6) слушать сказки и рассказы в устном изложении учителя;
- 7) ответить на вопросы по прослушанному;
- 8) пересказать сказку с помощью учителя с опорой на наглядность;
- 9) разучивать с голоса учителя коротких стихотворений;
- 10) слышать звуки, прислушиваться;
- 11) различать неречевые звуки (звуки окружающей среды); выделить слово и назвать его;
- 12) графически изобразить "слово" с помощью полоски;
- 13) "читать" слова по условно-графической записи, что наша речь состоит из предложений;
- 14) условно-графическую запись предложения;
- 15) составлять предложения на заданную тематику, по картинке по схеме и "читать" их;
- 16) делить предложения на слова;
- 17) составлять схемы предложения и читать предложения по составленным схемам;
- 18) четко произносить все гласные звуки;
- 19) произносить простые по артикуляции согласные – губно-губных – М, Б, П; губно-зубных – В, Ф, переднеязычных – Н, Д, Т; заднеязычных – К, Г, Х;
- 20) правильно произносить трудные для произношения звуки- шипящие – Ж, Ш, Ч, Щ и сонорные – Л, Р;
- 21) выделить заданный звук из ряда звуков;
- 22) выделить заданный звук из слова, определить его местоположение (В начале слова, в середине, на конце);
- 23) подобрать слова, начинающиеся на заданный звук с;
- 24) обозначать гласные и согласные звуки с помощью условного значка- кружка нужного цвета;
- 25) определить место звука в слове и обозначить его в графическом изображении слова под картинкой;
- 26) выделять звуки А, У, М в словах;
- 27) плавно по слогам проговаривать слова;
- 28) делить слова на слоги с помощью учителя коллективно с фиксацией условно-графическим изображением;
- 29) "читать" слова по слогам;
- 30) выделить изучаемый звук из слова, определить его местонахождение;
- 31) правильно и отчетливо произнести этот звук;
- 32) дать характеристику изучаемому звуку и обозначить его графически;

- 33) образовывать из усвоенных звуков и букв слов: ау, уа, ум;
- 34) читать эти слова;
- 35) образовывать и читать открытые и закрытые двухзвуковые слоги из этих звуков и букв после сравнительного анализа;
- 36) составлять и читать слова из этих слогов;
- 37) "печатать" изученные буквы М, С;
- 38) соотносить изученные звуки с буквами, находить их в касе букв;
- 39) определять место звука в слове и обозначать его;
- 40) образовывать и читать протяжно и слитно открытые и закрытые двухзвуковые слоги из изученных звуков;
- 41) составлять и читать слова из двух усвоенных слоговых структур (мыла);
- 42) писать изученные строчные и прописные Ш, Л, А, Х, Н, Р после анализа;
- 43) списывать с классной доски прочитанные и разобранные слова, состоящие из двух слогов;
- 44) писать под диктовку изученные буквы. Слоги после предварительного буквенного анализа;
- 45) подбирать слова с заданным звуком и определять место звука в слове;
- 46) образовывать и читать открытые и закрытые слоги с твердыми и мягкими согласными в начале слога. (па, ли, лук, вил);
- 47) составлять и читать слова из усвоенных слоговых структур;
- 48) читать предложения из двух – трех слов;
- 49) самостоятельно составлять из букв разрезной азбуки открытых и закрытых двухзвуковых и закрытых трехзвуковых слогов и записывать их;
- 50) вставить пропущенную букву в словах под картинками;
- 51) различать при чтении гласные и согласные звуки и буквы;
- 52) различать при чтении и письме в сильной позиции звонкие и глухие согласные;
- 53) различать при чтении твердые и мягкие согласные и обозначать их графически;
- 54) образовывать и читать слоги и слова со стечением согласных;
- 55) отчетливо по слогам читать короткие букварные тексты;
- 56) слушать учителя;
- 57) участвовать в беседе;
- 58) слушать вопрос;
- 59) дать полный ответ на поставленный вопрос, используя слова вопроса;
- 60) говорить отчетливо, не торопясь, не перебивая друг друга;
- 61) составить предложение по выполненному действию и действию на картинке;
- 62) ответить на 2-3 вопроса по теме.
67. Учащиеся должны знать:
  - 1) что первая буква в предложении пишется с большой буквы, а в конце предложения ставится точка;

2) что имена людей пишутся с большой буквы.

9. Требования к уровню подготовки учащихся 2 класса

68. По завершении 2 класса учащиеся должны уметь:

- 1) читать по слогам короткие тексты;
- 2) слушать небольшую сказку, рассказ, стихотворение, загадку;
- 3) по вопросам учителя или по иллюстрациям рассказать о чем читали или слушали.

69. Учащиеся должны знать:

- 1) наизусть 3 – 5 коротких стихотворений, отчетливо читать их перед классом.

10. Требования к уровню подготовки учащихся 3 класса

70. По завершении 3 класса учащиеся должны уметь:

- 1) осознанно и правильно читать текст вслух целыми словами после работы над ним под руководством учителя;
- 2) трудные по смыслу и слоговой структуре слова читать по слогам;
- 3) отвечать на вопросы по прочитанному; высказывать отношение к поступку героя, событию;
- 4) пересказывать содержание прочитанного;
- 5) устно рассказывать на темы, близкие интересам учащихся.

71. Учащиеся должны знать:

- 1) наизусть 5-8 стихотворений.

11. Требования к уровню подготовки учащихся 4 класса

72. По завершении 4 класса учащиеся должны уметь:

- 1) читать сознательно, правильно текст целыми словами вслух, с соблюдением пауз и с соответствующей интонацией;
- 2) читать "про себя";
- 3) отвечать на вопросы по прочитанному;
- 4) выделять главные действующие лица;
- 5) пересказывать прочитанное полно и выборочно.

73. Учащиеся должны знать:

- 1) наизусть 6-8 стихотворений и 2 басни.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 160-қосымша

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Оқу және тіл дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 160-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және жеңіл ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Ана тілі арнайы мектепте барынша қарапайым тұрғыда жүргізіледі.

3. Бұл мектепте ана тілін оқытудың негізгі мақсаты оқушыларды оқуға және тіл арқылы қарым-қатынас жасау қызметінің түрлерін (тыңдау, оқу, сөйлеу) меңгеруге үйрету, ойлау қабілетін дамыту, өз ойын еркін жеткізе алуға тәрбиелеу. Бұл мақсатты орындау үшін мынадай міндеттер қойылады:

1) оқушылардың ұғымына сай мәтіндерді дұрыс, жылдам түсініп мәнерлеп оқу мағынасын түсініп, айтып беруге үйрету;

2) ауызекі сөйлеуге машықтандыру, өз ойын жүйелі түрде дұрыс жеткізе білуге үйрету;

3) диалогтік және монологтік сөйлеу (ауызекі) дағдыларын, сөйлеу мәдениетін, өз сөзінің дұрыс айтылуын өзі бақылау машығын дамыту;

4) оқушылардың сауатты, көркем жазу дағдыларын жетілдіру;

5) шәкірттер бойында адамгершілік, әсемдік қасиетін қалыптастыру;

4. Ойлау мен сөйлеу кемістігін түзету-зияты зақымдалған балаларды ана тілін оқытудағы ерекше мақсат болып табылады. Сонымен қатар арнайы мектепте оқытылатын тіл сабағы аса маңызды дидактикалық міндеттерді де шешуге тиіс.

5. Осы пәнің негізгі мақсаты оқушыларды ішінен және дауыстап оқуға үйрету, оқығанын толық әңгімелеп беру, балаларға патриоттық тәрбие беру.

6. Бұл бағдарлама арнайы мектепте оқитын балалардың және олардың ата-аналарының қажетін қанағаттандыра алатын гуманистік қағидаларға негізделіп құрылды. Зияты зақымдалған балалардың өзіне тән екпіні мен өзіне тән қабілет мүмкіндіктері болады. Оқытылып жүрген бағдарламада көрсетілген материалдарды толық меңгермеген оқушылар да кездесіп отырады. Сондықтан арнайы мектепте балаларды оқытуда мұғалімдер өз бетімен оқыту материалдарын оқушыларға қабылдату үшін өзгертулер енгізіп отырады. Себебі, тоқсанға, жылға белгіленген тақырыптарды кейбір оқушылар қабылдап үлгере алмайды. Ескеретін жағдай: оқушы

барлық бағдарламалық материалдарды толық меңгеруге және оқыту мақсаттарын іске асыруға міндетті емес. Сондықтан, арнайы мектептерге арналған жаңа бағдарлама құрастырылып отыр.

7. Әр сыныпқа тақырыптар беріледі. Балалардың деңгейлеріне сәйкес талаптар қойылған: дұрыс, жылдам, мәнерлеп, түсініп оқу дағдылары, шығарманы талдау және ауызша сөйлеу тілін дамыту.

8. 2 – 4 сыныптарда "Оқу және тілдамыту" сабақтарында қойынған негізгі міндеттері:

- 1) оқушыларды дұрыс, жылдам, мәнерлеп және түсініп оқуға үйрету;
- 2) оқушылардың ойлауын, есте сақтауын және зейінін дамыту;
- 3) ауызша сөйлеу тілінің кемістіктерін түзету
- 4) өзінің ойын ауызша байланыстырып сөйлеуге үйрету.

9. Бағдарлама мазмұны қазақ және әлем әдебиеттерінен құрастырылған. Шығармалардың тәрбиелік құндылығы, қол жетерлігі оқушылардың жасына және мүмкіндіктеріне сәйкес келеді.

10. Оқу жүктемесінің көлемі:

- 1) 0 сынып аптасына 2 сағат;
- 2) 1 сынып аптасына 3 сағат;
- 3) 2 сынып аптасына 3 сағат;
- 4) 3 сынып аптасына 3 сағат;
- 5) 4 сынып аптасына 3 сағат.

11. Оқушылар мәтіндермен танысқанда мұғалімдер пән аралық байланысын ескере отыру керек: қазақ тілі, тіл дамыту, логопедия сабақтарымен, сурет салу, айналамен танысу, музыка пәндері.

12. Оқу сабақтарында оқушылардың адамгершілік, еңбек, эстетикалық, экологиялық тәрбие жұмыстарын мұғалім жүргізу қажет. Осы сабақтарда балалар туған табиғатын сүйюге және аялауға үйренеді. Балалардың және үлкендердің іс-әрекетіне баға беруге үйренеді. Ана тілі сабақтарында оқушылар қызық мәліметтермен танысады. Белгілі адамдардың және олардың еңбектерінен үлгі алады. Мәтінің ішінен жаңа сөздермен танысады, оларды қолдануға үйренеді, және оқушылардың ауызша байланыстырып сөйлеу тілі дамиды.

13. Сыныптан тыс оқу 3 сыныптан басталады, 15-20 минутқа дейін созылады, аптасына 2 рет жүргізіледі, ал 4 сыныпта 2 аптада 1 сағаттан өткізіледі. Сыныптан тыс оқу кезеінде оқушылар қарапайым және қызық шығармалармен танысады.

14. Балаларға арналған әңгімелер, өлеңдер, ертегілер, мақалаларды, газеттерден және журналдардан өз бетімен оқуға үйренеді.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

15. Сауат ашу және сөйлеу тілін дамыту (аптасына 2 сағат):

1) өткен дағдыларды, білімдерін, іскерліктерін қайталау.

16. Бірінші кезеңде:

1) а, о, д, т, м дыбыстары мен әріптерді үйрету;

2) а, о, л, т, м дыбыстарды жеке тұрғанда айтылатынын ажыратуды, айта білуді үйрету;

3) а, о, л, т, м дыбыстарды сөз басында келгенде қалай айтылатынын ажыратуды, айта білуді үйрету;

4) а, о, л, т, м дыбыстарды сөз ортасында келгенде қалай айтылатынын ажыратуды айта білуді үйрету;

5) а, о, л, т, м дыбыстарды сөз аяғында келгенде қалай айтылатынын ажыратуды, айта білуді үйрету;

6) бұл дыбыстар мен әріптерден ауызша және жазбаша буын құрастырып, сол бойынша созылықты дауыспен оқу, буындарды салыстыру.

17. Екінші кезеңде өткен дыбыстарды (әріптерді) қайталау және н, р, ғ, у, с, й, б дыбыстарын (әріптерін) меңгерту:

1) бұл дыбыстардың сөздердегі орнын таба білу (сөз басында, ортасында, аяғында);

2) осы дыбыстардан тұратын тұйық, ашық буындар құрап, оларды созылықты дауыспен оқыту;

3) өтілген дыбыстардан (әріптерден) сөздер құрау (ана, тал, ат, бал), оларды оқыту;

4) өтілген әріптердің жазбаша түрдегі бас және кіші әріп таңбаларын меңгерту.

3. Оқу пәнінің 1 сыныптағы базалық білім мазмұны

18. Сауат ашу және сөйлеу тілін дамыту:

1) өткен білімдерін, дағдыларын, іскерліктерін қайталау.

19. Үшінші кезеңде:

1) өтілген дыбыстар мен әріптерді қайталау және қ, ш, ы, е, п, к, і, з, г, ү, ң, ж, и, ұ, ф, х, ө, ә, һ, я, ю дыбыстарын (әріптерін) меңгерту;

2) дыбыстардың орнын анықтау (сөздің басында, ортасында, аяғында);

3) осы дыбыстармен сөз құрау;

4) ашық, тұйық буындар құрастыру, оларды оқу, сондай буындардан тұратын сөздер құрастыру және оқу;

4) үш-төрт сөзден тұратын сөйлемді оқу.

20. Төртінші кезеңде:

1) өтілген дыбыстарды (әріптерді) қайталау және ж, е, в, ц, щ, э, ч, ь, ы дыбыстарын (әріптерін) меңгеру;

2) оқу кезінде дауыстылар мен дауыссыздарды, ұяң және қатаң дауыссыздарды тәжірибе жүзінде ажырата білу;

3) осы дыбыстарды бас және кіші әріп таңбаларын (Вв, Цц, Ээ, Ыы) меңгерту;

4) бұрын меңгерілген және бірінші кезеңде өтілетін дыбыстардан (әріптерден) буын құрау және оқу, қос дауыссыз қатар келетін буындар құрау және оқу.

4. Оқу пәнінің 2 сыныптағы базалық білім мазмұны

21. Оқу техникасы:

- 1) мұғалімнің көмегімен мәтінді дұрыс түсініп, сөзді буындап дауыстап оқу;
- 2) сөздің құрамында қиын буын кездесе, сөзді буындап баяу созып оқу;
- 3) оқу кезінде тыныс белгілері мен интонациянын бақылау, қадағалау;
- 4) қарапайым мәтіндерді дауыстап оқу.

22. Оқығанды түсіну:

- 1) оқыған мәтінде кім, не туралы сұраққа жауап беру;
- 2) сөздердің мазмұнын түсіндіру және ұғыну;
- 3) әр мәтіннің сөйлемін суреттермен сипаттау;
- 4) оқушылардың оқығандарын әңгімелеп беруге үйрету;
- 5) оқығандарын өздерінің тәжірибесімен және таныс мәтіннің мазмұнымен салыстыру.

23. Ауызша сөйлеу тілін дамыту:

- 1) оқылған әңгімені немесе ертегіні толық әңгімелеп беру.

24. Сыныптан тыс оқу:

- 1) мектеп оқушыларына арналған кітаптарды сыныптан тыс оқу;
- 2) оқыған кітаптардың мазмұнына байланысты қойылған сұрақтарға жауап беру және суреттердің мазмұнын түсіндіру;
- 3) балаларға арналған кітапшаларды оқу, сұрақтарға мазмұны бойынша жауап беру, суреттер бойынша әңгіме құрастыру.

25. Тақырыптың үлгілері:

- 1) Отан, Астана туралы, адамдардың еңбекке, табиғатқа, бір-біріне деген қарым-қатынасын нығайту, табиғаттағы өзгерістер, жануарлардың өмірі, адамдардың іс-әрекеттері туралы әңгімелер құрастыру.

26. Оқытылатын негізгі тақырыптар:

- 1) "Менің сүйікті мектебім";
- 2) "Күз";
- 3) "Біз оқушы баламыз";
- 4) "Еңбекпен ел көгерер";
- 5) "Әдептілік – әдемілік";
- 6) "Қыс";
- 7) "Жақсыдан үйрен, жаманнан жирен";
- 8) "8 Наурыз – Аналар күні";
- 9) "Көктем";
- 10) "Табиғатты аялайық";

11) "Жануарлар біздің досымыз";

12) "Жаз".

5. Оқу пәнінің 3 сыныптағы базалық білім мазмұны

27. Оқу техникасы:

1) мұғалімнің көмегімен мәтінді дұрыс, түсініп, сөзді тұтас дауыстап оқу;

2) сөздің құрамында қиын буын кездесе, сөзді буындап және тұтас оқу;

3) оқу кезінде тыныс белгілері мен интонациянын бақылау, қадағалау, мәнерлеп оқу

;

4) қарапайым мәтіндерді іштей оқу.

28. Оқығанды түсіну:

1) оқыған мәтінде кім, не туралы сұраққа жауап беру;

2) сөздердің мазмұнын түсіндіру және ұғыну;

3) әр мәтіннің абзацтарын суреттермен сипаттау;

4) оқушылардың оқығандарын қорытындылауға үйрету, оқығандарын өздерінің тәжірибесімен және таныс мәтіннің мазмұнымен салыстыру;

5) мұғалімнің көмегімен мәтінді бөлу, әр бөлімге ат қою; сурет жоспарын құрастыру, осы жоспар бойынша әңгімелеп беру.

29. Ауызша сөйлеу тілін дамыту:

1) оқылған әңгімені немесе ертегіні толық әңгімелеп беру;

2) диалогты рөлдеп оқу;

3) оқулықта берілген тапсырмалар мен сұрақтарға өзіндік жұмыс;

4) қысқа өлеңдерді сыныптың алдында жатқа оқып беру.

30. Сыныптан тыс оқу:

1) мектеп оқушыларына арналған кітаптарды сыныптан тыс оқу;

2) оқыған кітаптардың мазмұнына байланысты қойылған сұрақтарға жауап беру және суреттердің мазмұнын түсіндіру;

3) балаларға арналған кітапшаларды оқу, сұрақтарға мазмұны бойынша жауап беру, суреттер бойынша әңгіме құрастыру.

31. Тақырыптың үлгілері:

1) Отан, Астана туралы, адамдардың еңбекке, табиғатқа, бір-біріне деген қарым-қатынасы туралы; қоғамға пайдалы істер туралы шығармалары; табиғаттағы өзгерістер, жануарлардың өмірі, адамдардың іс-әрекеттері туралы шығарма;

2) бейбітшілік пен достық тақырыбына сай әңгімелер, ертегілер, мақалалар, өлеңдер, рухани-эстетикалық тақырыптағы мақал-мәтелдер.

32. Оқытылатын негізгі тақырыптар:

1) "Мектепке қайта оралдық";

2) "Күз";

3) "Біз оқушы баламыз";

- 4) "Отан ортақ үйіміз";
- 5) "Еңбекпен ел көгерер";
- 6) "Әдептілік – әдемілік";
- 7) "Қыс";
- 8) "Жақсыдан үйрен, жаманнан жирен";
- 9) "8 Наурыз – Халықаралық әйелдер күні";
- 10) "Көктем";
- 11) "Табиғатты аялайық";
- 12) "Жануарлар біздің досымыз";
- 13) "Әрқашан күн сөнбесін";
- 14) "Жаз".

6. Оқу пәнінің 4 сыныптағы базалық білім мазмұны

33. Оқу техникасы:

- 1) тұтас сөздермен дауыстап дұрыс оқу, іштен оқу;
- 2) мәнерлеп оқуға үйрету, сөйлем арасында кідіріс жасау, логикалық екпін қою, интонацияға мән беру.

34. Оқығанды түсіну:

- 1) негізгі ойын анықтау, мәтіннің жүйелілігін, себептерін, мәнін түсініп оқу;
- 2) мәтінді бөліп, әр бөлімге ат қою;
- 3) кейбір жаңа сөздерді және сөз тіркестерін түсіндіріп, әңгіме барысында қолдану;
- 4) оқушыларды шығарма бойынша қорытынды жасауға үйрету, өздерінің тәжірибесімен салыстыру;
- 5) басты кейіпкерлерді бейнелеу, іс-әрекеттеріне сипаттама беру, мәтіннің ішінен керек сөздерді, сөйлемдерді, абзацтарды, оқиғаларды оқып әңгімелеп беру.

35. Ауызша сөйлеу тілін дамыту:

- 1) мәтінді өз бетінше толық және ішінәра оқу және аналогия бойынша әңгімелеп беру;
- 2) мысалдар мен өлеңдерді жатқа білу.

36. Сыныптан тыс оқу:

- 1) мектеп кітапханасындағы балаларға арналған кітаптар, газеттер, журналдарды оқыту;
- 2) кітаптың атын және авторын атау;
- 3) мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беру;
- 4) кейбір мәтіннің бөлімдерін әңгімелеп беру.

37. Тақырыптың үлгілері:

- 1) халық ауыз әдебиетінің шығармаларын оқу;
- 2) соғыс уақытындағы қазақ батырлары туралы әңгімелер мен өлеңдер;
- 3) оқушылардың қоғамға пайдалы істері;

- 4) еліміздегі атаулы мереке күндері туралы әңгімелер, өлеңдер т.б.;
- 5) табиғат, жануарлардың өмірі, үлкендердің және балалардың әр жыл мезгіліндегі іс-әрекеттері туралы қазақ және шет ел классиктерінің өлеңдері мен әңгімелерін оқу.

38. Оқылатын негізгі тақырыптар:

- 1) "Сағындым сені мектебім";
- 2) "Көңілді күз";
- 3) "Ер барда, ел қор болмас";
- 4) "Менің отаным Қазақстан";
- 5) "Мемлекеттік рәміздер";
- 6) "Тәуелсіз Қазақстан";
- 7) "Айналайын анашым";
- 8) "Көктем келді алақай";
- 9) "Кім болсам екен?";
- 10) "Бейбітшілік, достық, мамыр мейрамы";
- 11) "Жарқын жаз".

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

39. Пәндік нәтижелер:

- 1) дыбыстарды естігенде және айтқанда, оны басқа дыбыстардан ажырата білу;
- 2) сұраққа толық жауап қайтару;
- 3) қоршаған ортадағы әрекеттердің атау сөздерін түсіну;
- 4) дауысты және дауыссыз дыбыстарды дұрыс айту;
- 5) артикуляциялық маториканы жаттықтыру;
- 6) сөздерді дыбыстық құрамына қарай, кеспе әліппенің әріптері мен буындарынан сөз құрай білу;
- 7) қойылған тіл дыбыстарын дұрыс айту;
- 8) ұзақ баяу тыныс шығару.

8. 1 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

40. Пәндік нәтижелер:

- 1) дауысты және дауыссыз дыбыстарды дұрыс айту;
- 2) артикуляциялық маториканы жаттықтыру;
- 3) сөздерді дыбыстық құрамына қарай, кеспе әліппенің әріптері мен буындарынан сөз құрай білу;
- 4) қойылған тіл дыбыстарын дұрыс айту;
- 5) әртүрлі дыбыстарға еліктей алу;
- 6) қойылған сұрақтардың мағынасын түсініп, дұрыс, толық жауап беруге үйрету.

9. 2 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

41. Пәндік нәтижелер:

- 1) қысқа мәтіндерді буын жігімен дұрыс оқу;
- 2) шағын ертегілер мен әңгімелерді, тақпақтар мен жұмбақтарды тыңдай және түсіне білу;
- 3) тыңдаған шығармаларды мұғалімнің қойған сұрақтары бойынша және мәтінге сәйкес берілген суреттерді мазмұнына сәйкес әңгімелей білу;
- 4) көлемі шағын 3-5 тақпақты сынып алдында мәнерлеп дұрыс оқу.

42. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) зияты зақымдалған оқушылардың оқу сабақтарында таным процестерін дамытуға ;
- 2) қарым-қатынас жасауға;
- 3) мәтінді талдау және қорытындылау барысында оқушыларға тәрбиелік жағын меңгерту;
- 4) тұлғалардың жақсы қасиеттерін бойына сіңіру.

43. Жүйелі әрекеттік нәтижелер:

- 1) зияты зақымдалған оқушыларды өздігінен кітап оқуға ынтасын, қызығушылығын арттыру және ұйымдастыру;
- 2) арнайы (түзету) мектепте әдеби кітаптарды оқыту кезінде сүйіспеншілік, ұжым, тұрақтылық, адалдық, еңбек сүйгіштік сияқты адамгершілік қасиеттерін меңгерту.

10. 3 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

44. Пәндік нәтижелер:

- 1) қысқа мәтіндерді буын және тұтас дұрыс және түсініп оқу;
- 2) шағын ертегілер мен әңгімелерді тыңдай және түсіне білу;
- 3) қысқа өлеңдер мен жұмбақтарды жатқа білу;
- 4) тыңдаған шығармаларды мұғалімнің қойған сұрақтары бойынша және мәтінге сәйкес берілген суреттерді мазмұнына сәйкес әңгімелей білу;
- 5) көлемі шағын 3-5 тақпақты сынып алдында мәнерлеп дұрыс оқу.

45. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) зияты зақымдалған оқушылардың оқу сабақтарында таным процестерін дамытуға , қарым-қатынас жасауға;
- 2) мәтінді талдау және қорытындылау барысында оқушыларға тәрбиелік жағын меңгерту;
- 3) тұлғалардың жақсы қасиеттерін бойына сіңіру;
- 4) елін ерлікпен қорғағандар және бейбітшілік жолындағы үлгі істерін;
- 5) шынайы жолдастық пен достық, ержүрек те адал ниетті адамдардың қасиеттеріне еліктету.

46. Жүйелі әрекеттік нәтижелер:

1) зияты зақымдалған оқушыларды өздігінен кітап оқуға ынтасын, қызығушылығын арттыру және ұйымдастыру;

2) арнайы (түзету) мектепте әдеби кітаптарды оқыту кезінде сүйіспеншілік, ұжым, тұрақтылық, адалдық, еңбексүйгіштік сияқты адамгершілік қасиеттерін меңгерту.

11. 4 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

47. Пәндік нәтижелер:

1) мазмұны жеңіл, көлемі шағын әңгімелерді, өлеңдерді, ертегілерді - дұрыс, жылдам, түсініп және мәнерлеп оқу;

2) тыңдаған шығармаларды мұғалімнің қойған сұрақтары бойынша және мәтінге сәйкес берілген суреттерді мазмұнына сәйкес әңгімелей білу;

3) сөздерді тұтас дауыстап және іштей мағынасын түсініп оқуға үйрету.

48. Тұлғалық нәтижелер:

1) зияты зақымдалған оқушылардың оқу сабақтарында балалардың мектептегі өмірі, борышы мен міндеттері, халқымыздың ертедегі тұрмысы туралы мәліметтер, түрлі мерекелер, Ұлы отан соғыс жылдарында көрсеткен ерліктер, балалардың істері, жолдастық, қайырымдылық, балалардың үлкендерге тигізер көмегі, халықтар арасындағы достық, ынтымақтастық, жыл мезгілдеріне қатысты табиғаттағы адамдардың еңбек әрекеттеріндегі өзгерістер, жануарлар мен өсімдіктер дүниесіндегі өзгерістер туралы өлеңдер мен шығармаларды балалардың бойына сіңіру.

49. Жүйелі әрекеттік нәтижелер:

1) зиятында ауытқуы бар оқушыларды өздігінен кітап оқуға ынтасын, қызығушылығын арттыру;

2) жаңғырту және ұйымдастыру;

3) арнайы (түзету) мектепте әдеби кітаптарды оқыту кезінде сүйіспеншілік, қарым-қатынас, ұжым, тұрақтылық, адалдық, еңбексүйгіштік сияқты адамгершілік қасиеттерін меңгерту.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 161-қосымша

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 2-4 сыныптары үшін "Қазақ тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілде емес мектептер үшін)

Ескерту. 161-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және жеңіл ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Бағдарлама өзге тілде білім алатын бастауыш сынып оқушыларының, қазақ тілде сөйлесу әрекеті арқылы мәдениетаралық қатынас құралы ретінде меңгерулерін көздейді.

3. Орыс тілінде жүретін көмекші мектептердегі қазақ тілі пәні бағдарламаға сәйкес екінші сыныптан басталады. Қазақ тілін бұл мектептерде оқытудың негізгі мақсаты – қарапайым түрде күнделікті тұрмысқа, оқуға қатысты тақырыптар мөлшерінде оқушылардың ауызекі сөйлесу, түсіну, өз ойын қазақ тілінде жеткізе білу дағдыларын дамыту және әлеуметтік ортада қарым-қатынас жасауға қажетті сөйлеу дағдыларын қалыптастыру.

4. Қазақ тілі сабақтары нәтижелі болу үшін оқыту барысында төменде берілген негізгі міндеттерді түсініп, жүзеге асыру қажет.

5. Тәрбиелеу және баланың жалпы танымдық үрдістерін дамыту саласындағы міндеттер.

6. Оқушылардың интернационалдық, патриоттық, Отанға деген сүйіспеншілік сезімдерін қалыптастыру, дамыту. Сабақта жаңа сөздерді өту барысында негізгі ұғымдар мен құбылыстарды таныстыра отырып, балалардың жалпы ой-өрісін, танымдық қабілеттерін (зейінін, есте сақтауын), сөйлеу белсенділігін дамыту.

7. Қазақ тілі фонетикасын игеру саласындағы міндеттер: қазақ тіліндегі дыбыстарды жеке, сөзде, сөйлемде дұрыс айтуға дағдыландыру. Қазақ тіліне тән үндестік заңын практикалық түрде игеру, жуан, жіңішке дыбыстарды ажырата білу.

8. Сөз қорын дамыту саласындағы міндеттер: тақырыптар бойынша қазақша сөз қорын заттың атын, сынын, қимылын білдіретін сөздермен толықтыру, молайту. Жаңа сөздердің мағынасын түсіну, мағынасы бойынша топтастыру. Сөздік қорын молайтуда аударма және түсіндірме сөздіктерді пайдалана білуге үйрету.

9. Қазақ тілі грамматикасын игеру саласындағы міндеттер: көптік жалғауларды пайдалану арқылы заттың көпше түрлерін анықтау, түсіну, қолдану дағдыларын қалыптастыру. Зат есім қосымшаларының, септік жалғаулардың мағынасын түсіну: түбір + қосымша үлгілерін практикалық түрде меңгеру. Есімдіктің шағына, жағына қарай етістікті өзгерте білуге, мағынасын түсініп қолдана білуге үйрету. Сөз жасау және сөйлем құрау, мағынасын кеңейту дағдыларын қалыптастыру. Сабақта өтілген сөздерді, сөйлемді қарапайым орфографиялық, пунктуациялық ережелерді сақтай отырып, оқу, жаза білу.

10. Байланыстырып сөйлеу: диалогтік және монологтік сөйлеу (ауызекі, жазба тіл) дағдыларын қалыптастыру. Беріліген сұраққа жауап бере білу, сұрақ қоя білу, бірнеше сөйлемдерден шағын мәтін құрастыру, қарапайым тақырып бойынша өз ойын жеткізе білуге үйрету. Қазақ тіліндегі жарнамаларды, іс-қағаздарын, мәтіндерді оқып, түсінуге машықтандыру. Қазақ тілі этикасына байланысты сөйлеу мәдениетін меңгеру.

11. Бұл бағдарлама төмендегі қағидаларды басшылыққа ала отырып құрастырылды:

1) көмекші мектеп оқушыларының танымдық үрдістерінің даму ерекшеліктерін ескерту;

2) қарым-қатынас жасауға белсендіретін тақырыптар алу;

3) сөйлеу мен таным әрекеттерін түзете отырып, дамыту, оқыту;

4) ауызша қарым-қатынас жасау дағдыларын меңгеру;

5) сөздік материалдарды жүйелеу;

6) сөйлеу үлгілерін (модульді) кеңінен пайдалану арқылы қазақ тілінде сөйлеу дағдыларын меңгеру;

7) қарым-қатынас жасау қызметінің барлық түрлерін (тыңдау, сөйлеу, оқу, жазу) дамыту;

8) практикалық оқыту әдістерін кеңінен қолдану.

12. "Қазақ тілі" пәнінің білімдік, тәрбиелік міндеттері келесі пәндермен тығыз байланыста іске асырылады:

1) "Оқу және тіл дамыту" пәнімен: оқулықта берілген мәтіндерді меңгеру негізінде танымдық ерекшеліктеріне сай өз ойын жеткізуге дағдыланады; қазақ халқының мәдениетін құрметтеуге тәрбиеленеді;

2) "Қазақ тілі" пәнінің білімдік, тәрбиелік міндеттері келесі пәндермен тығыз байланыста іске асырылады;

3) "Бейнелеу өнері", "Музыка – ән- күй" пәндерін өту барысында эстетикалық талғамы дамиды, ойлау қабылдау, ауызша сөйлеу тілі дамиды;

4) "Математика" пәнімен: мәтіндерді қабылдау, түсіну, логикалық ойлау қабілеті дамиды;

5) "Айналамен таныстыру" пәнімен: мәтіндерді оқу арқылы қоршаған орта туралы мағлұматтар алады, табиғатты қорғауға, аялауға үйренеді;

6) "Әлеуметтік бейімдеу және еңбекке баулу" пәнімен: әлеуметтік ортаға бейімдеу, еңбектің өмірдегі маңыздылығын түсініп біледі.

13. Пәнді оқыту жүктемесінің көлемі:

1) 2 сынып – 2 сағат, барлығы 68 сағат;

2) 3 сынып – 2 сағат, барлығы 68 сағат;

3) 4 сынып – 2сағат, барлығы 68 сағат.

14. Орыс тіліндегі арнайы мектеп.

15. Қазақ тілін оқытудың білім мазмұны үш аяға бөлінеді:

1) әлеуметтік-тұрмыстық аясы;

2) әлеуметтік-мәдени аясы;

3) оқу еңбек аясы.

14. Әр бағытта барлық кезеңде шамамен:

1) әлеуметтік-тұрмыстық аяға - 33-34 сағат;

2) әлеуметтік-мәдени аясы - 15 сағат;

3) оқу-еңбек аясына - 18 сағат.

15. Орыс тілінде оқитын көмекші мектептің бастауыш сыныптарында қазақ тілін оқыту 4 кезеңге бөлінеді.

16. Ол кезеңдердің тақырыптық мазмұны бір-бірімен тығыз байланысып отырады.

17. Бірінші кезеңде қазақ тілі сабағының бүкіл мазмұны, жүйесі, мақсаты мен міндеті тек ауызекі, сөйлеу, қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастыруға бағытталады.

18. Екінші-үшінші кезеңдерде сөйлеу түрлерін (қабылдау, тыңдау, ауызша сөйлеу, оқу, жазу, сөйлеу мәдениетінің қарапайым түрлерін игеру) дамыту бағытында жұмыс жүргізіледі. Сонымен қатар қазақ тіліндегі дыбыстар мен әріптерді дұрыс айтуға, оқуға, жазуға үйрету.

19. Төртінші кезеңнен бастап қарапайым теориялық білімді ұғынып, оны сөйлеу қызметінде практикалық тұрғыда меңгеру басталады. Сөйлемнің айтылу мақсатына қарай түрлерімен танысады, тыныс белгілерін қоюға үйренеді.

20. Оқушы ұғымына сай жеңіл мысалдар, модульдер (үлгілер), әртүрлі ойын түрлерін (гүл, баспалдақжәне тағы да басқа) пайдалану арқылы түбір, қосымша туралы түсінік алады және меңгереді.

21. Оқу кезеңінің басталуынан бастап, оқушылар әралуан мәтін түрлерімен (әңгімелеу, сипаттау, талқылау) танысады. Оларды дұрыс құрастырып айтуға жаттығады. Жоғарғы сыныптарда жазба жұмыстарын кеңірек жүргізу көзделеді.

22. Қазақ тілінен жүргізілетін негізгі жұмыстардың (көшіріп жазу, көру, есту диктанты, мазмұндама, сипаттама) кейбір жеңіл түрлерін бастауыш сыныптарда бастауға болады. Мысалы, үлгі бойынша сипаттайды. Кейінгі сыныптарда жұмыс түрлері біртіндеп күрделенеді, тек ауызша айтумен қатар сол айтқанын жазады және т.б. Өтілген дыбыстарды дұрыс айту, сөздерді есте сақтау, байланыстырып сөйлеу дағдыларын қалыптастыру үшін сабақта ырғақтық жаттығуларды орындап, дыбысқа, тақырыпқа байланысты тақпақ, өлеңдер, мақалдар, жұмбақтар, жаңылтпаштар айту, дидактикалық ойындар ойнау тиімді.

23. Көрнекі құралдар.

24. Көмекші мектептерде "Қазақ тілін" оқыту барысында көрнекіліктерге зор көңіл бөлінеді. Бастауыш сыныптарда көрнекіліктердің мәні зор. Ол жаңа тақырыпты тереңірек түсінуге көмегін тигізеді.

25. Оқушылар қолымен ұстап, көзімен көріп, қайталап айтып отырғандықтан олардың есте сақтау қабілеті дамып, білімі мен біліктілігі арта түседі.

26. Сабақта салыстырмалы мазмұнды кестелерді үнемі пайдалану тиімді.

27. Көрнекілік пен техникалық құралдарды ұтымды пайдалану оқушылардың материалды жеңіл меңгеруіне мүмкіндік туғызады, сабаққа ынтасын, қызығушылығын арттырады.

28. Көрнекілікпен түсіндірілген материалды оқушылар тез қабылдап, жеңіл меңгереді. Есінде ұзақ сақтайды.

2. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

29. Тыңдалым. Тақырыпқа байланысты мұғалімнің, сыныптастарының сөзін, қарапайым нұсқауын түсіну. Қарапайым сөздерді көрнекілікке сүйеніп түсіну.

30. Айтылым:

1) қазақ тіліндегі ә, ө, ғ, ү дыбыстарымен танысу, естіп қабылдау, дұрыс айту, ажырату, есте сақтау, таңбалай білу. Өткен дыбыстарды буындарда, сөздерде, сөз тіркестерінде дұрыс қолдана білу;

2) А-Ә дыбыстарын ажырата білу, сурет бойынша сол дыбыстармен сөздер айту;

3) "А-Ә" дыбыстарын өзара салыстырып, естіп ажырата білу;

4) "А-Ә" дыбыстарына заттық суреттер арқылы сурет беру;

5) "А-Ә" дыбыстарына келтірілген мысалдарды жазып, оқып таба білу;

6) керекті дыбысы бар сөзді тауып оқи білу;

7) тақпақ, өлең, жұмбақ, ырғақты жаттығу арқылы керекті дыбысты есте сақтау;

8) "О-Ө" дыбыстарын ажырата білу, сурет бойынша сол дыбыстармен сөздер айту;

9) "О-Ө" дыбыстарын өзара салыстырып, естіп ажырата білу;

10) "О-Ө" дыбыстарына заттық суреттер арқылы сурет беру;

11) "О-Ө" дыбыстарына келтірілген мысалдарды жаза, оқып таба білу;

12) керекті дыбысы бар сөзді тауып оқи білу;

13) тақпақ, өлең, жұмбақ, ырғақты жаттығу арқылы керекті дыбысты есте сақтау;

14) "Г-Ғ" дыбыстарын ажырата білу, сурет бойынша сол дыбыстармен сөздер айту;

15) "Г-Ғ" дыбыстарын өзара салыстырып, естіп ажырата білу;

16) "Г-Ғ" дыбыстарына заттық суреттер арқылы сурет беру;

17) "Г-Ғ" дыбыстарына келтірілген мысалдарды жаза, оқып таба білу;

18) керекті дыбысы бар сөзді тауып оқи білу.

31. Төмендегідей тақырыптар бойынша қысқа диалогтік сөйлеуін дамытуда өтілген дыбыстарды дұрыс айту.

32. Оқылым. Жеке әріптерді, әртүрлі буындарды, қысқа сөздерді оқу, жазу.

33. Тілдесу. Берілген тақырып бойынша қарапайым диалогтық сөйлеу тілін дамыту: Кім? Не? Не істеді? сұрақтарына үлгі бойынша жауап беру (Мынау кім? Мынау ата. Мынау не? Мынау тақта.).

34. Танысу (Атын кім? Атым - Айсұлу. Мынау не? Мынау мысық. Сенің атың кім? Менің атым – Жасұлан. Жасың нешеде? Фамилияң кім? т.б.).

35. Отбасы (Апа, ата, әже, аға, әпке, шеше, іні, сіңлі, апай).

36. Адамның дене мүшелері (бас, бет, ерін, тіс, тіл, қол, аяқ, саусақ, құлақ, ауыз, көз, мұрын, құлақ).

37. Ойыншықтар (қуыршақ, доп, зырылдауық, аю).

38. Сабақ (мұғалім, оқушы, қазақ тілі, сурет сабағы).

39. Оқу құралдары (кітап, дәптер, қалам, сызғыш, қарындаш).

40. Сынып (тақта, бор, парта, кезекші).

41. Диалогтік сөйлеуде "бар", "жоқ" сөздерін қолдану.

42. Тақырып бойынша заттардың атауын атау, түсіну, көрсету. "Бар" "Жоқ" сөздерін қолдану. Амандасу, қоштасу.

43. Төмендегідей сөйлеу үлгілері бойынша сұраққа жауап беру білігін дамыту: мынау не? Мынау – бас. Кімнің басы?

3. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

44. Өткенді қайталау: ә, ө, ү, ғ дыбыстарын естеріне түсіру, айта білу.

45. Берілген дыбыстарды әріппен таңбалай білу, өтілген тақырып бойынша сұрақтарға жауап бере білу, аудару; сәлемдесу, қоштасу, ризашылықты білдіретін сөздерді қолдану.

46. Тындалым: Тақырып аясында сөз тіркестерін, жеңіл сөйлемдерді түсіну, екі сөзден тұратын сөз нұсқауларын түсіну, орындау. Жаңа сөздердің мағынасын түсіну. Заттың көпше түрін түсіну.

47. Айтылым:

1) өтілген дыбыстарды және ұ, і, қ, ң, һ дыбыстарын дұрыс айту, ажырату;

2) дауысты дыбыстарды естеріне түсіру: а-ә, о-ө;

3) құрамында (а-ә, о-ө, ү-ұ, ы-і) дыбыстары бар сөздерді атау, оқу, жазу;

4) дауыссыз дыбыстар к-г, қ-ғ дұрыс айта білу;

5) дыбыс ерекшеліктерін өзара салыстыра білу, есту арқылы ажырата білу;

6) к-г, қ-ғ дыбыстарына суреттер қарап сөздер табу, аудармасын білу;

7) құрамында к-г, қ-ғ дыбыстары бар сөздерді атау, оқу, жазу, есте сақтау;

8) сұрақтарға жауап беру арқылы сөйлем құрастыру:

Қайрат не істеді? Қайрат доп ойнады;

9) дауыссыз дыбыстар н-ң; дұрыс айта білу;

10) дыбыс ерекшеліктерін өзара салыстыра білу, есту арқылы ажырата білу;

11) н-ң дыбыстарына суреттер арқылы мысалдар келтіре білу, аудармасын білу;

12) құрамында н-ң дыбыстары бар сөздерді атау, оқу, жазу, есте сақтау;

13) әріптік диктант жаза білу;

14) сұрақтарға жауап беру арқылы сөйлем құрастыру:

нанның құрамында не бар? Нанның құрамында ұн бар;

15) жаңа сөздерді қазақшадан орысшаға, орысшадан қазақшаға аударуға дағдылану;

16) қазақ әліпбиімен танысу. Бірнеше таныс сөздерді әліпби ретімен орналастыра білу;

17) дауысты дыбыстардан буын жасалатынын білу, оған нақты мысалдар келтіре білу (ба-ла, са-бақ);

18) сөздерді буынға бөлу.

48. Төмендегідей тақырыптар бойынша сөз қорын молайту, мағынасын түсіну, меңгерген сөздерді есінде сақтап, диалогтік сөйлеуінде қолдану:

1) мектеп (сынып, асхана, кітапхана, аула, сабақ, үзіліс);

2) киімдер (көйлек, шалбар, жейде, костюм, белдемше, галстук, киді, киемін, шешін, шешемін, әдемі т.б.);

3) азық-түлік (нан, шай, май, айран, сүт, қаймақ, ірімшік, ет, айран, сүт, жұмыртқа, кәмпит, ет, ірімшік, қаймақ, сұйық, қою, жеймін, жемеймін);

4) ыдыстар (қасық, шанышқы, пышақ, кесе, шәйнек, кесемін);

5) үй жануарлары (сиыр, ешкі, жылқы, қой);

6) аңдар (қасқыр, түлкі, қоян, аю);

7) жемістер (алма, алмұрт, жүзім, шабдалы, өрік);

8) көкөністер (картоп, қияр, қызанақ, сәбіз, қызылша).

49. Оқылым:

1) өтілген әріптерден тұратын әр түрлі буындарды, сөздерді оқу, жазу, мағынасын түсініп аудару.

50. Тілдесу:

1) сұрақтың құрамындағы сөздерді пайдаланып, сұраққа жауап беру:

алма қандай? –Алма тәтті. Бұл не? –Бұл алма;

бұлар нелер? –Бұлар алмалар;

алма қайда өседі? –Алма бақта өседі;

алма қандай? –Алма тәтті (қышқыл);

сен алма сатып аласың ба? –Мен алма сатып алмаймын (аламын). Мен алманы бақтан жинаймын;

сен қайдан келдің? –Мен мектептен келдім;

2) Кім? Кімдер? Не? Нелер? Не істеді? Не істейді? Қайда? сұрақтарына дұрыс жауап беріп, диалогтық сөйлеу тілін дамыту;

3) жаңа сөздермен танысу: сиыр, қой, ат, ит, мысық, ырылдайды, мияулайды сөздерінің мағынасын түсіну, дұрыс оқу, жазу;

4) жаңа сөздердің аудармасын білу. Суреттерден көрсету, жекеше, көпше түрде айта білу: ит – иттер т.б.;

5) үлгі бойынша сөйлесу:

мынау нелер? –Мынау- сиыр, қой, ат;

сиыр қалай дыбыстайды? – Сиыр мөңірейді. Қой маңырайды. Жылқы кісінейді. Ит үреді, ырылдайды. Мысық мияулайды;

- 6) мәтінді дұрыс оқу, сұрақтарын түсіну, жауап қайтара білу;
- 7) екі-үш сөйлем құрастыра білу;
- 8) үй жануарларына арналған тақпақ, өлең, жұмбақ, мақал жаттап айту;
- 9) әріп, сөздік, көру диктантын жаза білу (9-10 сөз). Екі-үш жай сөйлем жаза білу (8-9 сөз).

51. Төмендегідей сөйлеу үлгілері бойынша диалогтік және монологтік сөйлеуін дамыту:

1) мынау не? (Мынау – парта). Мынау нелер? (Мынау – парталар.) Мынау не? (Мынау – мектеп.) Мынау не? (Мынау – тақта.) Мынау нелер? (Мынау – тақталар.);

2) Сәуле қайда бара жатыр? (Сәуле мектепке бара жатыр.) Мектепте не істедің? (Мектепте сабақ оқыдым.);

3) Мынау не? (Мынау – көйлек.) Көйлек қандай? (Көйлек әдемі.).

52. Отанға байланысты сөздермен танысу, оны дұрыс айта білу:

1) Қазақстан, Отан, туған жер, қала, ауыл сөздерінің аудармасын білу, есте сақтау;

2) тақырыпқа сай суреттерден Отанға байланысты сөздерді атай білу, олардың дұрыс айтылуына дағдылану: сенің Отаның қай ел? –Менің Отаным Қазақстан.

53. Отан, Қазақстан, туған ел туралы тақпақ жаттау, оны ауызша айта білу.

4. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

54. Тындалым:

1) шағын мәтіндерді тындап, сұраққа жауап беру арқылы түсінгенін білдіру. Мәтінде не туралы айтылғанын суреттен көрсету. Тақпақты тындап, суретпен сәйкестендіру. Заттарды мағынасы бойынша топтастыру. Септік жалғауларының мазмұнын түсіну.

55. Айтылым:

1) қазақ тіліне тән дыбыстарды анық, дұрыс айту, ажырату;

2) "Үй жануарлары, төлдері", "Андар", "Киім", "Аяқ киім", "Жыл мезгілдері", "Отаным - Қазақстан", "Көкөністер" тақырыптары аясында сөздерді түсіну, айту, диалогтік және монологтік сөйлеуде қолдану, түстерді сәйкестендіру, атау, сурет, көрнекілікке сүйеніп септік жалғауларды қолдану.

56. Оқылым: Шағын мәтіндерді (2-3 жай сөйлемнен тұратын) оқу, жазу. Сұраққа жауап беру.

57. Тілдесу:

1) көрнекілік сурет, мәтін бойынша Кімге? Неге? Кіммен? Немен? Неше жастасың? деген сұрақтарға қарапайым үлгілерді пайдаланып сөйлесу. Затты сипаттау (үлкен, қызыл). Этикалық оралымдарды қолдану. Қарапайым мәтіннің мазмұны бойынша суреттерді орналастыру, сөйлеу;

2) тақырыпқа сәйкес сөздерді дұрыс атау, есте сақтау, мағынасын түсіну;

3) жаңа сөздердің аудармасын білу;

4) суреттерден көкөніс, жемістерді атау, оларды таза, әдемі көшіріп жаза білу;

5) төмендегідей сөйлеу үлгілері бойынша диалогтік және монологтік сөйлеуін дамыту:

мынау ат. Ат қара. Мынау – кара ат;

мынау қой. Қой ақ. Мынау - ақ қой;

аңдар қайда өмір сүреді? Аңдар орманда өмір сүреді;

сенің қандай киімдерің бар? Менің белдемшем, шалбарым бар;

қыста қандай киімдер киеміз? Қыста тон, шалбар киеміз;

жазда қандай киімдер киеміз? Жазда көйлек киеміз;

қазір қай мезгіл? – Қазір жаз;

жазда күн қандай болады? – Жазда күн жылы болады;

жазда нелер піседі? – Жазда жемістер піседі;

сен жазда қайда барасың? Мен жазда ауылға барамын;

мынау не? Мынау нелер? Сұрақтарды қоя білу және жауап бере білу;

6) сөздерді жекеше және көпше түрде айта білу: сәбіз–сәбіздер, алмұрт–алмұрттар;

7) көкөніске жататын сөздерді білу, жаза білу;

8) жемістерге жататын сөздерді білу, жаза білу, жалпылама сөзін есте сақтау;

9) үлгі бойынша сөйлей білу:

мынау не? Мынау нелер?;

бұл – қияр. Мынау – қиярлар;

қияр қайда өседі? – Қияр бақшада өседі;

қияр қандай көкөніс? – Қияр пайдалы көкөніс;

мына қияр қандай? – Бұл қияр үлкен (кіші);

сен қияр жейсің бе? – Мен қияр жеймін (жемеймін).

10) үлгі бойынша сөйлей білу:

бұл не? Бұлар нелер?;

бұл алма. Бұлар алмалар?;

алма қайда өседі? – Алма бақта өседі;

алма қандай? –Алма тәтті (қышқыл);

сен алма сатып аласың ба? – Мен алма сатып алмаймын (аламын). Мен алманы бақтан жинаймын.

11) сөйлеу үлгілерін түсінікті аудару білу; шағын жұмбақ, тақпақ жаттап айта білу.

5. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

58. Пәндік: қарапайым нұсқауларды көрнекілікке, сөзге сүйеніп түсіну; қазақ тіліне тән дыбыстарды естіп, қабылдау, ажырату, айту. Бағдарламада қарастырылған тақырыптар бойынша заттарды атау, диалогтық сөйлеу тілінде үлгі бойынша қолдану; жеке әріптерді, әртүрлі буындарды, қысқа сөздерді оқу жазу.

6. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

59. Пәндік: Тақырып аясында сөз тіркестерін, жеңіл сөйлемдерді түсіну, заттың көпше түрін түсіну, ү, қ, ң, і, һ дыбыстарын айту ажырату, меңгерген сөздерді есте сақтап, диалогтік сөйлеуде қолдану. Өтілген әріптерден тұратын, буындарды, сөздерді оқу, жазу; мағынасын түсіну, аудару. Ауызша сөйлеуде жай сөйлемдерді қолдану.

7. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

60. Пәндік: Қарапайым шағын мәтіндердің мазмұнын көрнекілікке сүйеніп түсіну; етістіктердің шағына, жағына қарай түсіну. Жай сөйлемдерді құрау, септік жалғауларды суретке сүйеніп қолдану; монологтік, қарапайым сөйлеу тілін дамыту. Мәтінді, тапқакты тындап, мазмұнын түсіну, септік жалғаулардың мағынасын түсіну. Өтілген тақырыптар аясындағы сөздерді түсініп, монологты сөйлеуде қолдану. Шағын мәтіндерді оқу, жазу, сұрақтарға жауап беру. Көрнекілікке, сұраққа сүйеніп, заттарға сипаттама беру.

61. Қарапайым суреттер бойынша әңгімелесу.

62. Жүйелік-әрекеттік: Пәндік оқыту барысында алған білім, дағдыларын өз бетімен әр жағдайларда тәжірибе жүзінде пайдалану. Айналасындағылармен әдептілікті сақтай отырып, қарым-қатынас жасай білу, өзін - өзі бақылау, бағалау.

63. Тұлғалық: ұжыммен, өзбетінше, мұғалімнің басшылығымен нәтижелі жұмыс атқаруды үйрену. Сөйлеу, ойлау іс-әрекетін белсендіру, қарым-қатынас, танымдық функцияларын дамыту. Қазақ халқының салт-дәстүрлерін білу, үлкендерді сыйлап, кішілерге жәрдем беру.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 162-қосымша

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 2-4 сыныптары үшін "Орыс тілі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілде емес мектептер үшін)

Ескерту. 162-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования), утвержденным постановлением Правительства

Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080 и с учетом необходимости удовлетворять особые образовательные потребности учащихся с легкой умственной отсталостью.

2. Изучение русского языка во вспомогательной школе с казахским языком обучения имеет большое образовательное значение и является одним из важнейших средств воспитания интернационализма.

3. Целью обучения учащихся русскому языку в национальных вспомогательных школах является формирование у них навыков владения элементарной русской речью как средством коммуникации, подготовка учащихся вспомогательной школы к самостоятельному общению на русском языке.

4. Для того чтобы обучение русскому языку было эффективным, необходимо четко представлять весь комплекс задач:

1) задачи воспитания и общего развития детей. На занятиях русского языка воспитывать у детей интернациональные чувства. Расширять кругозор детей, знакомить их на занятиях с основными понятиями и явлениями по мере изучения новых слов. Развивать познавательные способности детей, их память, внимание, воображение, речевую реакцию, наблюдательность относительно языковых явлений, навыки речевого самоконтроля, речевую активность, умение слушать, понимать речь педагога и речь окружающих, говорить, читать и писать по-русски;

2) задачи, реализуемые при изучении основ фонетики русского языка. Сформировать у детей правильное произношение всех звуков русского языка как изолированно, так и в составе слова. Овладеть понятиями твердость-мягкость, глухость-звонкость согласных и учить различать их на слух. Добиваться правильного произношения звуков, отсутствующих в родном языке;

3) задачи, реализуемые при изучении основ лексики русского языка. Создать у детей запас русской лексики, предусмотренный словарном минимуме. Знакомить детей с новыми словами, объединяя их в группы по смысловому признаку (в соответствии с темой). Раскрывать значение новых слов, максимально используя средства наглядности. Добиваться правильного произношения всех слов;

4) задачи, реализуемые при изучении основ грамматики и правописания. Познакомить детей с грамматическими явлениями русского языка. Учить детей различать множественность предметов, правильно используя окончание существительных. Сформировать представление о грамматическом роде существительных. Учить ориентироваться на окончание существительного при определении рода;

5) научить учащихся согласовывать прилагательные с существительными в роде, числе, падеже. Учить детей изменять окончание глагола в зависимости от лица и

времени. Правильное понимание и употребление предлогов в сочетании с соответствующими падежными формами существительных. Владение некоторыми навыками словообразования и построения предложений различных конструкций;

б) задачи формирования связной речи. Развивать как диалогическую, так и монологическую речь на русском языке. Учить детей самостоятельно строить фразы различной сложности для описания разных ситуаций (просьба, описание и прочее). Научить связно передавать свою мысль. Учить детей творчески использовать изучаемый языковой материал.

5. Весь учебный материал в начальных классах вспомогательных школ распределен в концентры, которые изучаются последовательно за 4 этапа. На каждом этапе формируются представления и понятия из различных разделов языка (фонетика, лексика и морфемика, грамматика и правописание, связная речь). Материал каждого этапа является законченным и систематизированным, логически связанным с материалом предыдущего и последующего модулей. Сложность и объем увеличиваются постепенно.

6. К изучению материала на новом этапе школьники переводятся по мере формирования навыков предыдущего. Учитель самостоятельно определит период времени, необходимый для формирования у учащихся его класса умений и навыков, определенных для каждого этапа. Возможности отдельных учащихся или класса в целом могут быть настолько ограничены, что за время обучения в школе ими будет усвоен материал только трех или четырех этапов. Учитель должен работать с детьми на материале доступного уровня сложности и объема. Это обеспечит результативность в обучении.

7. В программе сделан акцент на формирование у учащихся прежде всего практических речевых умений, которые могут быть реализованы в каждодневных делах, что обусловлено ограничениями умственной деятельности детей.

8. На начальном этапе обучения языку является формирование умений понимать устную русскую речь. Уточнение, расширение, активизация словарного запаса, что сопровождается систематической работой над развитием и коррекцией речевого слуха, формированием орфоэпических навыков. Для этого можно использовать беседы, заучивание небольших стихотворений, загадок, скороговорок, фраз, речевые игры. При этом учитель добивается орфоэпически правильного произношения слов, на примере своей речи учить отвечать на вопросы, задавать простейшие вопросы по-русски, читать слова, предложения, небольшие тексты (2-3 простых предложения).

9. Начиная с 3-го класса ученики практически упражняются в звуковом, а затем в звукобуквенном анализе слов. Этот вид работы имеет большое значение для развития речевого слуха, помогает увидеть место каждого звука и каждой буквы в русском слове, что, в свою очередь, будет способствовать правильному произношению, написанию, запоминанию новых слов.

10. Учитывая особенности фонетико-фонематической стороны речи учащихся вспомогательной школы, особое внимание следует обратить произношению и различению звуков. А специфические звуки русского языка целесообразно изучать в следующей последовательности: ч, щ, ц, ф.

11. На начальных этапах изучения языка необходимо использовать следующее оборудование: настенная классная касса для букв разрезной азбуки; разрезные буквы; наборное полотно; касса слогов; слоговые таблицы: наборы предметных, ситуативных, сюжетных картинок; разноцветные фишки: полоски для слогового, звукобуквенного анализа (индивидуальные конверты); алфавит; таблицы.

12. Для формирования навыка правильного написания слов используются специальные упражнения: списывание слов, предложений с доски и учебников; списывание со вставкой пропущенных букв, слогов, слов; выборочное списывание; восстановление нарушенного порядка слов в предложениях под диктовку, по памяти, по следам анализа и другое.

13. В начальных классах слушание, говорение, чтение, сознательное списывание, которое сопровождается орфографическим проговариванием, являются основными видами работ по усвоению русской речи. В процессе чтения на уроках русского языка решаются ряд коррекционно-воспитательных задач: осуществляется эстетическое, нравственное, патриотическое воспитание детей, развивается речь, обогащается лексика, совершенствуются логическое мышление, память.

14. Успешное формирование навыков чтения в значительной мере зависит от понимания учащимися прочитанного. Поэтому в программе внимание учителя специально обращается на совершенствование навыка чтения-понимания одновременно с развитием устной речи учащихся.

15. При чтении необходимо выяснять, правильно ли воспринимают они факты (что? где? когда?), устанавливают ли причинно-следственные связи (почему? зачем?), как понимают смысл прочитанного и так далее.

16. При обучении детей русскому языку большое значение имеет словарная работа. Она способствует формированию осознанного чтения, обогащению словаря, практическому усвоению произношения и правописания отдельных слов. Содержанием словарной работы должны быть объяснение значения новых слов и введение их в активную (устную и письменную) речь учащихся. На уроках русского языка следует широко использовать игровые программы, которые способствуют выработке устойчивого интереса и эмоционального отношения к выполняемому речевому действию, повышению речевой активности учащихся. При изучении программных тем необходимо создание речевой реакции.

17. Можно мысленно создать ситуацию с помощью наглядного материала, естественных ситуаций, которые возникают постоянно: на занятиях в классе, экскурсиях, при рисовании предметов. Например, при изучении темы "игрушки"

можно мысленно воссоздать на уроке ситуацию "мы обедаем". Учащиеся при этом участвуют в подготовке стола к обеду, обращаются друг к другу с просьбой дать ту или иную посуду и так далее.

18. Для эффективной организации словарной работы необходимо вести в 3-4 классах тематические словарики. В них записывают слова, которые должны войти в активный словарный запас учащихся, а также слова, которые должны запомнить ученики.

19. Толкование смысла новых слов желательно проводить по-русски. В отдельных случаях возможно использование казахского языка, перевод слов с одного языка на другой.

20. Одним из главных условий обучения детей русской речи в национальной школе служат речь и чтение учителя. Речь педагога является образцом для подражания. Русская речь взрослого должна быть четкой, ясной, без фонетических, лексических и грамматических ошибок. Особое значение во вспомогательной школе придается первому чтению текстов. Как свидетельствуют данные экспериментальных исследований (В.Г.Петрова и другие), первое воспроизведение текста играет большую роль в понимании его смысла. Если ученик что-то неправильно понял в первом чтении, то он в последующем воспроизведении долго будет повторять эту ошибку. Учитывая эти особенности, первое чтение текстов во вспомогательной школе не следует поручать даже лучшим ученикам. После первого чтения с помощью двух-трех вопросов учитель выясняет, правильно ли ученик понял и содержание прослушанного. Затем учитель повторно читает, а ученики следят по книге. Темп чтения при его повторении следует несколько замедлить, чтобы ученики не только успевали следить по книге, но и обратили внимание на правильное произношение слов, выразительность и интонирование и др.

21. Большие возможности для закрепления навыков русской речи представляют режимные моменты. Так, во время одевания на прогулку закрепить названия одежды, обуви. Понимание и употребление двуступенчатых, трехступенчатых инструкций (надень шапку, поставь обувь в шкаф и так далее).

22. Навыки русской разговорной речи в пределах усвоенного языкового материала можно активизировать на праздниках, утренниках, во время просмотра телепередач, фильмов, диафильмов, слушания радиопередач.

23. В процессе бытового труда (дежурство, уход за растениями или животными, уборка помещений) так же представляются большие возможности для закрепления и активизации словаря, грамматических конструкций, интонации, произношения.

24. В программе определены основные требования к умениям учащихся по русскому языку в каждом классе. Знания и умения учащихся проверяются в процессе беседы с ними, выполнения устных и письменных заданий. Контрольные работы по русскому языку не проводятся. Календарный план работы по русскому языку

составляется по принятой во вспомогательной школе схеме с дополнительной графой " Усвоение лексики".

25. Во вспомогательной школе с казахским языком обучения проводится единый (интегрированный) урок русского языка. Уроки чтения и русского языка отдельно проводить не рекомендуется.

26. Уроки русского языка имеют тесную связь с другими предметами:

1) ознакомлением с окружающим миром – для грамматического анализа широко привлекаются тексты, посвященные явлениям природы, животному миру. Тем самым развиваются познавательные интересы учащихся об окружающем мире, природе;

2) математикой – в целях изучения и закрепления знаний при изучении имени числительного как части речи, количественный подсчет при звуко-буквенном анализе слов используются знания по математике.

3) чтением – в процессе усвоения текстов, данных в учебнике ученики в соответствии с особенностями познавательной деятельности закрепляют умения передавать свои мысли;

4) СБО – при изучении тем в рамках этой дисциплины у учащихся обогащается словарь, развиваются навыки речевого общения;

5) изобразительной деятельностью – в целях развития связной речи на уроках русского языка используются произведения живописи составление сочинений по картине. Развиваются эстетические чувства, мышление, восприятие, связная речь;

6) коррекцией нарушений речи – совершенствуется звуковая сторона речи, лексико-грамматический строй.

27. Объем учебной нагрузки по учебному предмету "Русский язык" в соответствии с Типовым учебным планом начального образования школьников с легкой умственной отсталостью, утвержденным Приказом МОН РК от 8 ноября 2012 года № 500, составляет:

1) 2 класс – 2 часа в неделю, 68 часа в учебном году;

2) 3 класс – 2 часа в неделю, 68 часа в учебном году;

3) 4 класс – 2 часа в неделю, 68 часа в учебном году.

2. Базовое содержание учебного предмета для 2 класса

28. Слушание:

1) слушание и понимание учащимися на слух простых инструкций ("возьми, сядь, открой, закрой, встань, слушай, смотри"), просьбу учителя, связанных с организацией учебного процесса, усвоением слов и речевых образцов с голоса учителя, магнитофонной записи. Общие речевые представления. Роль языка в жизни человека, существовании различных языков. Различать разные по цели высказывания инструкции и обращения, ориентируясь на интонацию: вопросительную, повествовательную, восклицательную. Адекватно реагировать на вопросительную реплику. Наблюдение за

речью, используемой в различных условиях общения (в школе, на уроке, в столовой, дома, в транспорте). Соблюдать правила поведения во время разговора (дослушать вопрос до конца, не перебивая говорящего);

2) усвоение терминов: предложение, слово, слоги, буква, звук. Деление на слоги.

29. Говорение. Самостоятельное спонтанное использование элементарной устной речи на доступном уровне в процессе игровой и учебной деятельности. Элементы речевого этикета на русском языке: приветствие, прощание, просьба. использовать образцы устной речи: слова и выражения, имеющиеся в багаже к началу систематического изучения курса; употреблять при общении в различных ситуациях вежливые формы общения: слова; здравствуйте, до свидания, спасибо, пожалуйста. Копирование речевых образцов. Усвоение в устной форме слов, обозначающих предметы по темам: "знакомство", "семья", "учебные предметы", "части тела", "домашние животные", "Времена года", "Различение, узнавание основных цветов". Усвоение слов, обозначающих признаки предмета (черный, белый, красный, большой, маленький, плохой, хороший, чистый); место (предлоги в, на); время, принадлежность (мой, моя); местоимений (он, она); числа (1-10).

30. Усвоение по образцу и по аналогии следующих речевых моделей:

1) это книга. Это ручка;

2) моя ручка.....;

3) книга на столе;

4) красный карандаш.

5) он читал. Она читала;

6) меня зовут Болат. Мне семь лет.

31. Уметь вести диалог (без употребления термина) по образцу, по данной реплике с опорой на иллюстрацию, учебную или реальную ситуацию, на текст (в течение года).

1) это кто? – Это кошка;

2) кошка что делает? - Кошка сидит;

3) кошка какая? – Кошка черная.

32. Чтение и письмо. Усвоение специфических звуков и букв русского языка. Правильное произношение звуков, письмо и чтение букв.

33. Воспринимать и различать на слух русские звуки и звукосочетания, произносить их в составе слога, слова, фразы; выполнять деление на слоги.

34. Развитие и коррекция речевого слуха и произношения.

3. Базовое содержание учебного предмета для 3 класса

35. Слушание:

1) закрепление речевых умений, полученных ранее: простой бытовой диалог, элементарный речевой этикет – на материале новой лексики и грамматических конструкций с предлогами у,в,на,с. Названия предметов и их качеств, действий.

Различение слова и предложения. Усвоение терминов: предложение, точка, запятая, вопросительный, восклицательный знаки;

2) слушание несложной русской речи. Различение звуков русского и родного языка способом сопоставления. Выполнение инструкций состоящих из 2-3 слов ("Встань с места". "Принеси мяч"). Понимание значения предлогов "под", "над". Понимание глаголов в зависимости от лица и времени (Я пришел. Она пришла.). Понимать значение единственного и множественного числа существительных (книга –книги, яблоко-яблоки).

36. Говорение. Усвоение новых слов обозначающих названия предметов по темам:

1) учебные принадлежности (пенал, портфель, альбом, краски, кисточка);

2) домашние животные (корова, лошадь, коза, осел, баран);

3) времена года (снег, жара, дождь, град, холодно, пасмурно, наурыз, цветы, праздник);

4) урок (урок математики, рисования, чтения, перемена, оценка, класс, звонок, дежурный);

5) время, число (завтра, сегодня, вчера, счет от 1 до 20);

6) овощи (огурец, помидор, морковь, капуста);

7) фрукты (яблоко, груша, виноград, слива);

8) одежда (брюки, рубашка, платье, пальто, костюм, юбка, чапан, камзол);

9) цвета (желтый, зеленый, синий).

37. Усвоение новых слов и словосочетаний обозначающих действия предметов:

1) читать, считать, рисовать, писать, собирать, надевать, снимать, вышел, зашел, разрезать, идет; надеть пальто, снять шапку, купить альбом, взять карандаш, помыть яблоко, выйти из класса, зайти в класс, закрыть окно, и т.д.).

38. Усвоение новых слов и словосочетаний обозначающих признаки предметов:

1) синий карандаш, зеленое яблоко, красная юбка, жаркое лето, холодная зима, красивые цветы, веселый праздник, и.т.д.

39. Умение употреблять в устной речи форму единственного и множественного числа существительных.

40. Уметь вести диалог по образцу и самостоятельно с опорой на наглядно-практическую, учебно-игровую деятельность.

1) речевые образцы:

какое сейчас время года? Сейчас весна. Весна какая? Весна теплая;

как называется весенний праздник? Наурыз;

что делают на празднике? Танцуют, поют.

41. Отвечать на вопросы по прослушанному тексту при помощи учителя; строить словосочетания по образцу, вопросу с предлогами у, в, на, с;

42. Строить с помощью учителя грамматически правильные ответы с использованием в них усвоенных речевых образцов (моделей).

43. Усвоение форм речевого этикета на русском языке (здравствуйте, до свидания, спасибо, пожалуйста).

44. Чтение и письмо:

1) чтение слогов, слов, словосочетаний и предложений. Чтение и понимание небольших текстов, чтение текстов, содержащих небольшие диалоги. Списывание слов, небольших предложений с печатного и рукописного текстов. Формирование умения сверять написанное с образцом;

2) различать представленные пары звуков русского и родного языка способом сопоставления; выполнять звуковой анализ несложных слов; правильно называть буквы, различать звуки и буквы; правильно писать новые буквы изолированно и в сочетании с другими буквами. Правильно называть буквы, которых нет в казахском алфавите;

3) находить слово в алфавитном списке, располагать слова в алфавитном порядке;

4) понимать и различать термины: звук, буква слог, слово предложение;

5) читать русские тексты, придерживаясь произносительных норм русского языка, соблюдая паузы и интонацию;

6) списывать слова, предложения;

7) замечать расхождения между произношением и написанием слова;

8) сверять написанное с текстом и образцом.

45. Повторение и систематизация пройденного материала.

4. Базовое содержание учебного предмета для 4 класса

46. Слушание:

1) различение на слух гласных и согласных, глухих и звонких, твердых и мягких согласных. Узнавание на слух звуков, слов, предложений. Отработка интонационно правильного произношения различных по цели высказывания предложений (повествовательных, вопросительных, побудительных) при чтении и в разговоре путем подражания интонации учителя. Понимание значения прочитанного текста и стихотворения и ответить на вопросы по содержанию. Понимание значения двух-трехступенчатых инструкций ("Подойди к окну, возьми лейку и полей цветок"). Выделить из текста новые слова, найти в словаре перевод данного слова.

47. Говорение:

1) развитие умения орфографически правильно произносить по-русски звуки, их сочетания. Правильно произносить в устной речи при чтении звуки и звукосочетания русского языка;

2) использование в самостоятельной речи слов по пройденным темам на предыдущем этапе и усвоение новых слов по следующим темам:

продукты питания (молоко, хлеб, сметана, кефир, мясо, яйца, мука);

обувь (сапоги, ботинки, тапочки, туфли);

дни недели, месяц;

дикие животные (волк, лиса, заяц, медведь, белка, дупло, нора, берлога);

транспорт (автобус, троллейбус, самолет, вертолет, пароход);

мой город (улица, дом, адрес, театр, библиотека, магазин, памятник);

моя Родина (столица, Астана, Казахстан, государство, флаг, герб, гимн, день рождения Родины, природа);

3) усвоение новых слов и словосочетаний обозначающих действия предметов: пить, готовить, резать, купить, варить, ехать, летит, гудит, плавать, рычать, чистить обувь, надеть тапочки, кипятить молоко, приехать в понедельник, жить в столице, любить Родину, слушать гимн, петь гимн, служить Родине, беречь природу, спать в берлоге);

4) усвоение новых слов и словосочетаний обозначающих признаки предметов: высокий, низкий, весенний, зимний, жаркий день, веселый праздник, летний день, чистая обувь, горячее молоко, красивая столица, любимый город, точный адрес, голубой флаг, серый заяц, хитрая лиса, вкусный пирог). Употреблять в речи давние слова, словосочетания, строить с ними простые предложения. Составлять предложения с опорой на наглядно-иллюстративный материал и на вопросы учителя. Восстанавливать деформированные предложения;

5) устанавливать с помощью вопросов связь между словами в предложении. Распространять предложения по вопросам. Кто это? Чего это? Что делает? Какой карандаш? Это книга?;

6) высказывать стимулирующие реплики в диалоге, задавать вопросы; участвовать в беседе;

7) создание ситуаций, требующих употребления предложений указанных типов. Инициация и ведение диалога на указанную тему, стимуляция речевой реакции собеседника (задавать стимулирующие вопросы);

8) участие в беседах на темы, близкие жизненному опыту учащихся, по материалам экскурсии, иллюстрациям;

9) обсуждение содержания прочитанного. Составление при помощи учителя ответов на вопросы, пересказ прочитанного и прослушанного текста по вопросам;

10) заучивание наизусть несложных стихотворений, рифмованных загадок, поговорок, выражений;

11) речевой этикет при знакомстве Как Вас зовут? Как Ваша фамилия? Меня зовут... Твоя фамилия... Речевой этикет при просьбе. Дайте, пожалуйста, книгу. Можно взять карандаш? т.д..

48. Чтение и письмо. Сознательно, орфографически правильно, выразительно читать по-русски, соблюдая паузы между предложениями, интонацию в конце предложения; чтение и письмо слов с буквами, различающимися в русской и казахской

графике. Большая буква в именах и фамилиях людей, кличках животных, в начале предложения. Списывание слов, предложений с печатного и рукописного текстов. Приемы самоконтроля при списывании.

5. Требования к уровню подготовки учащихся 2 класса

49. Предметные результаты: воспринимать и различать на слух звуки и звуко сочетания, произносить их в составе русского языка, слога, слова, отвечать на вопросы учителя. Усвоение минимальной лексико-грамматической базы, необходимой для ведения элементарных разговоров. Слушать и понимать русскую речь в пределах лексико-грамматического минимума программы.

6. Требования к уровню подготовки учащихся 3 класса

50. Предметные результаты: Слушание несложной русской речи. Различение звуков русского и родного языка способом сопоставления. Различение слова и предложения. Уметь вести диалог по образцу и самостоятельно с опорой на наглядно-практическую, учебно-игровую деятельность.

7. Требования к уровню подготовки учащихся 4 класса

51. Предметные результаты: Различение на слух гласных и согласных, глухих и звонких, твердых и мягких согласных. Узнавание на слух звуков, слов, предложений. Правильно произносить в устной речи при чтении звуки и звуко сочетания русского языка. Составлять предложения с опорой на наглядно-иллюстративный материал и на вопросы учителя. Восстанавливать деформированные предложения.

52. Личностные результаты: формирование вежливой формы общения в соответствии с правилами речевого этикета.

53. Системно-деятельностные результаты: формирование элементарной устной речи учащихся в процессе учебной деятельности, правильно произносить в устной речи при чтении усвоенные звуки; правильно писать новые для них буквы изолированно и в сочетании с другими буквами; строить с помощью учителя грамматически правильные ответы с использованием в них усвоенных речевых образцов (моделей); читать несложные русские тексты, придерживаясь произносительных норм русского языка, соблюдая паузы и интонацию; списывать слова, предложения, сверять написанное с текстом и образцом.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 163-қосымша

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Математика" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 163-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және жеңіл ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Математика – арнайы мектептегі негізгі жалпыға бірдей білім беру пәндерінің бірі.

3. Оқу пәнінің мақсаты - оқушылардың қоғамға сәтті кіріктеніп және еңбекпен оналтуға қажетті қолжетімді математикалық білім, икем, дағдыны қалыптастыру.

4. Негізгі міндеттер:

1) оқушыларға тұрмысқа бейімделуге, шаруашылық еңбек қызметін икемденуге, қол жетімді кәсіпті игеруге жеткілікті математикалық білімді, дағдыны қалыптастыру;

2) танымдық аймағының дамуының кемшіліктерін жеңу, жағымды эмоциялық-жігерлі, тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру;

3) оқуға қызығушылығын дамыту, өзге балалармен және ересектермен өзара қатынас құруды үйрету.

5. ҚР БЖҒМ 2012 жылғы 8 қарашасындағы №500 бұйрығымен бекітілген " Ақыл-ойы жеңіл түрінде кешеуілдеген оқушыларға алғашқыбілім беруге арналған үлгілік оқу жоспарына сәйкес "Математика" пәні бойынша оқу жүктемесінің мөлшері:

1) 0 сыныпта - аптасына 3 сағат, оқу жылында 99 сағат;

2) 1 сыныпта – аптасына 5 сағат, оқу жылында 165 сағат;

3) 2 сыныпта - аптасына 5 сағат, оқу жылында 170 сағат;

4) 3 сыныпта - аптасына 5 сағат, оқу жылында 170 сағат;

5) 4 сыныпта - аптасына 5 сағат, оқу жылында 170 сағат.

6. Математиканы оқыту үрдісінде келесі пәндермен пәнаралық байланыс орнатылады:

1) "Орыс тілімен". Орыс тілінің ережелерін пікір құрастыру, қортындылау және математикалық мазмұнды жалпылау үшін қолдану, кітаппен, дидактикалық материалдармен және т.с.с. жұмыс істегенде оқу сапасы және дағды деңгейін есептеу үшін маңызды;

2) "Дүниетану" түзету курсымен. Мөлшер және сан туралы түсініктің қалыптастыру негізі ретінде қоршаған ортадағы заттардың сипаты және сапасы туралы білімдерін қолдану;

3) "Қол еңбегімен". Қол еңбек сабақтарында математика курсынан "алға шығуға" жол беріледі. Математикадан жазба және іс жүзіндегі жұмыстарда ұсақ моториканың дамуы ескеріледі;

4) "Бейнелеу өнерімен". Заттарды кеңістікте, қағаз бетінде (жазықтықта) орналастыра білу;

5) "Дене шынықтырумен". Кеңістікте бағдарлау (солға, оңға және т.б. сөздердің мағынасын түсіну).

7. Ақыл-ойы кешеуілдеген әр оқушының даму және оқу материалын жеке дара қарқында және көлемде меңгеру құқығын жүзеге асыру үшін бағдарламада оқу материалы кезеңімен, біртіндеп күрделене түсетін оқу материалымен (білім беру кезеңі) берілген.

8. Өз сыныбының оқушыларының мүмкіндіктерін және оқытуға талап ететін ерекше қажеттіліктерді ескеріп әр тақырыпты меңгеруге арналған сағат санын мұғалім өзі анықтайды. Әр кезеңнің оқу материалын меңгерген соң, мұғалім оқушылармен келесі оқу кезеңнің оқу материалына ауысады. 0-4 сыныптарда оқу барысында оқушылар әдетте төрт немесе бес оқу кезеңінің оқу материалын меңгеруге қабілетті. Мұғалім оқушылардың түсінуіне қолжетімді материалмен жұмыс жасау керек.

2. Оқу пәнінің бірінші білім беру кезеңінің базалық білім мазмұны

9. Санға дейінгі түсініктер:

1) мөлшер түсініктері: ұзын – қысқа (ұзынырақ-қысқарак, ұзындығы бірдей), кең – тар (кеңірек – тарлау, кеңдігі бердей), биік – аласа (биігірек – аласа, биіктігі бірдей), жуан – жіңішке (жуанырақ – жіңішкерек, жуандығы бірдей), терең – таяз (тереңірек – таяздау, тереңдігі бірдей), үлкен – кіші (үлкенірек - кішірек, мөлшері бірдей). Екі нысанның мөлшерін өлшеу тәсілі: үстіне, қасына қою, көру арқылы өлшеу;

2) мөлшердің бір белгісімен бірнеше затты топтастыру (классификация) және реттестіру (сериация). Берілген мөлшерде бір заттың екінші заттан айырмашылығын анықтау (көрсету) нысандарды мөлшерлік белгісі бойынша теңестіру. Сөздер: барлығы, әрқайсысы, қалғандары, қалдықтары, басқалары, бірдей;

3) салмақ түсінігі: ауыр – жеңіл (ауырлау – жеңілдеу, салмағы бірдей). Екі заттың салмағын қолмен немесе таразының көмегімен салыстыру. Заттарды салмағы бойынша топтастырып және реттеу;

4) сандық түсініктер: қанша? Көп, аз, бір, көп емес, бірнеше, бір де біреу емес, сондай (сонша, қанша), теңдей, бірдей. Екі топтағы заттардың бірдей өзара сәйкестігін орнату (жұптап салыстыру). Сөздер: артық, жетіспейді, аз – көп, бос. Көпті теңестірудің екі жолы. Сұйық және төгілетін заттардың санын салыстыру;

5) түрлі тәжірибелік әрекеттердің көмегімен заттардың және сұйықтықтың, төгілмелі заттардың санының (көбейтіп, азайту) өзгеруі (қайта төгу, қайта құю, қосу, кесу және т.б.). Қосу және алудың нақты мағынасын ашатын сөздерді түсіну және

пайдалану: қостық, алдық, алып тастадық, құйдық, төктік, құттықтадық және т.с., және келесі сөздер: болған, болады, болды, бірге, барлығы, қалды;

6) өз денесінің мүшелерінде бағдарлау: жоғырыда – бас, мойын, төс; төменде – аяқтар; алдыда – бет, кеуде, іш; артта – желке, арқа; оң – сол қол, аяқ, көз, құлақ, бет. Баланың өзінен алғанда қоршаған ортада бағдарлау: жоғарыда – төменде, алдында – артында, алыс – жақын, оң жақта – сол жақта, қасында, жанында, осында, анау жақта, алдыда, артында;

7) берілген бағытта баланың қозғалуы. Қозғалу бағытын анықтау: алға, артқа, жоғарыға, төмен, оңға, солға, шетке;

8) екі, үш заттың бір бірінен орналасуын анықтау: жоғары – төмен, қасында, жанында, үстінде, ішінде, артында, алдында, артында, астында, қарсыда, арасында, ортасында;

9) қағаз бетінде бағдарлау: жоғарғы – төменгі шеті, оң – сол шеті, сол жақтағы жоғарғы (төменгі) бұрыш, сол жақтағы жоғарғы (төменгі) бұрыш, ортасында, дәл ортасында, үстінде, астында, оң жағында, сол жағында, арасында;

10) кезеңділік тәртіп қатынасы: шеткі, бірінші, соңғы, алдында, артында, кейін, артынан, артынан, келесі, алдыңғы, арасында. Заттарды қатарға орналастыру;

11) тәулік бөліктері: таң, күн, кеш, түн. Бүгін, кеше, ертең, ерте – кеш, ертерек – кешірек, кешікті, бұрын, жақында; баяу – жылдам, кәрі – жас, үлкенірек – жасырақ. Басында, кейін;

12) заттардың түрлері. Текше, шар, шеңбер, доғал, төртбұрыш, тіктөрбұрыш, үшбұрыш;

13) сызылмаған қағазда сызба жұмыстарын орындау: сызба суретті, тірек нүктелерді бастыру, дайын үлгілерді және трафареттерді бастыру, сызу арқылы бояу, бояу, басталған суретті салу және т.б.

3. Оқу пәнінің екінші білім беру кезеңінің базалық білім мазмұны

10. 1-5 сандары:

1) бірінші ондық сандарының заттық-практикалық әрекеттерде алдыңғы санға +1 қосу, арттағы саннан -1 алу арқылы жасалуы. Тура және кері санау. сан есім және реттік сан;

2) 1, 2, 3, 4, 5 сандары. Сан есім, заттардың саны, цифрлардың сәйкестігі;

3) 1-5 сандарының сандық қатардағы орны;

4) заттардың топтарын жұппен, қайта санау арқылы салыстыру;

5) 2, 3, 4, 5 сандарының басқа екі аз саннан құрылуы (көрнекілікті пайдаланып, сан туралы түсініктері деңгейінде заттық-практикалық әрекеттерде).

11. 5 көлемінде қосу және алу:

1) қосу және алудың нақты мәні (екі көпшілікті қосу және көптің бөлшегін алып тастауға арналған заттық әрекеттер);

2) "+" (қосу), "-" (алу), "=" (тең);

3) нақты материалда 5 көлемінде қосу және алу (қайта санау тәсілі) көрнекілікті пайдаланып (1 қосу және азайту), есептеу икемінің көмегімен (1 қосу, алу және санның құрамын білдіретін тәсілдермен);

4) мұғалімнің сөйлеген сөзінде арифметикалық әрекеттердің компоненттерін және нәтижелерін қолдануы.

12. Арифметикалық есептер: қосындыны және қалдықты табуға ашық және жабық нәтижелі көрсетілетін-есептер, суреттеме-есептер.

13. Өлшемдер. Баға өлшемі: 1 тг., 2 тг., 5 тг.

14. Уақыт түсініктері: бүрсігүні, арғы күні, ерте-кеш, кешікті. Бұрын, жақында, ақырын-тез, жасы үлкен-кіші, басында-содан кейін.

15. Кеңістік түсініктері. Қағаздың жазық бетінде бағдарлау: жазық суреттің қағаз бетінде орналасуы: дәл ортасында, орталықта, үстінде, астында, оң жағында, сол жағында, арасында.

16. Көрнекті геометрия элементтері:

1) куб, шар, текше;

2) төртбұрыш, шеңбер, тіктөртбұрыш, доғал;

3) сызықтар: түзу, қисық. Нүкте.

4. Оқу пәнінің үшінші білім беру кезеңінің базалық білім мазмұны

17. 6-10 сандары:

1) 6 дан 10 дейінгі сандардың +1, -1 тәсілімен, заттық-практикалық әрекеттерде құрылуы;

2) 0 саны. 0, 6, 7, 8, 9 сандары. 10 санын екі цифрмен жазылуы;

3) санның, сан есімнің, цифрдың сәйкестігі;

4) сандардың сандар қатарындағы кезеңділігі. Сандарды салыстыру;

5) сандардың құрамы. Салыстыру белгілері. Сан және цифр.

18. 10 көлемінде қосу және алу:

1) нақты материалда 10 көлемінде қосу және алу (қайта санау тәсілі), көрнекілікті жартылай қолдану арқылы (1 бойынша қосу және алу тәсілі), есептеу икемдері арқылы (санның құрамын білуге негізделген 1 бойынша қосу және алу тәсілі);

2) мұғалімнің сөйлеген сөзінде арифметикалық әрекеттердің компоненттерін және нәтижелерін қолдануы.

19. Арифметикалық есептер:

1) қосындыны және қалдықты табуға ашық және жабық нәтижелі көрсетілетін-есептер, суреттеме-есептер;

2) қосындыны және қалдықты табуға мәтінді арифметикалық есептер;

3) есептің құрылымдық компоненттері: шарты, сурағы, сандар, шешуі, жауабы.

20. Мөлшерлер:

- 1) баға өлшемі - 10 тг. тиыны, тиындарды майдалау және ауыстыру;
  - 2) ұзындық өлшемі: сантиметр, дециметр. см, дм белгілеу; сәйкестендіру: $1 \text{ дм} = 10 \text{ см}$;
  - 3) уақыт өлшемі: апта. Апта күндерінің саны және аталуы.
21. Көрнекті геометрия элементтері: шеңбер, төртбұрыш, доғал, тіктөртбұрыш, үшбұрыш. Түзу сызық, сауле, кесінді.

5. Оқу пәнінің төртінші білім беру кезеңінің базалық білім мазмұны

22. 11-20 сандар:

- 1) жаңа разрядты бірлік ретінде ондықтың жасалуы. Ондықты және 10 бірлікті салыстыру және ажырату;
- 2) 11-19 сандарының үш тәсілмен жасалуы: $+1$, -1 , ондыққа бірнеше бірлікті қосу. 20 санының жасалуы;
- 3) сандарды жазу және оқу. "Сан" және "цифр" түсініктерін ажырату, біртаңбалы және екітаңбалы сандар;
- 4) әр санның ондық құрылымы; бірліктер және ондықтар, сандарды жазудағы орны;
- 5) сандардың сандар қатарындағы кезегі. Сандар қатарының негізгі қасиеті;
- 6) сандарды салыстыру. Бірінші және екінші ондық сандарын салыстыру.

23. 20 көлемінде қосу және алу:

- 1) 10 көлемінде қосу және алуды қайталау: қосу және алу компоненттерінің аталуы. Қосудың ауыстырымдылық қасиеті;
- 2) санды бірнеше бірлікке көбейту және азайту ("бірнеше рет көп, бірнеше рет аз" қатынастары);
- 3) 20 көлемінде ондықтан аспай қосу және азайту:
ондықты және біртаңбалы санды қосу және оның азайту жағдайлары ($10+5$, $15-5$);
 1 қосу және алу ($16+1$, $17-1$);
екітаңбалы санды біртаңбалы санмен қосу және сәкес азайту жағдайлары ($12+3$, $15-3$);
 0 қосындысын алу үшін екітаңбалы санмен біртаңбалы санды қосу;
20 дан біртаңбалы санды алу ($17+3$, $20-3$);
екітаңбалы саннан екітаңбалы санды алу ($18-12$);
екітаңбалы санды 20 алу ($20-13$);
- 4) жақшалар. Жақшадағы мысалдарды шығару тәртібі;
- 5) ондықтан асып қосу (20 көлеміндегі барлық жағдайлар);
- 6) ондықтан асып алу (20 көлеміндегі барлық жағдайлар).

24. 20 көлеміндегі кестелік көбейту және бөлу:

- 1) бірдей қосындыларды қосу. 20 көлемінде заттардың бірдей топтарын 2, 3, 4, 5 тен санау;

2) көбейтуді бірдей қосындылардың қосу деп түсіну. Көбейту белгісі: $\times$. Көбейту есептерін жазу және оқу. Бірдей қосындыларды қосуды көбейтуге алмастыру және кері әрекет;

3) мұғалімнің сөйлеген сөзінде көбейту компоненттерін пайдалану (бірінші көбейткіш, екі көбейткіш, көбейтінді);

4) 2 санының көбейту кестесі;

5) бірдей бөлшектерге бөлумен практикалық түрде танысу (2-ге, 3-ке, 4-ке, 5-ке). Бөлу арифметикалық әрекеті туралы түсінік. Бөлу белгісі: $:$. Практикалық әрекеттен кейін бөлуге арналған есептерді жазу және оқу;

6) мұғалімнің сөйлеген сөзінде бөлу компоненттерін пайдалану (бөлінгіш, бөлгіш, бөлінді);

7) 2-ге бөлу кестесі;

8) 20 көлемінде 3 көбейту кестесі, 20 көлемінде бірдей 3 бөлу;

9) әрекеттердің тәртібіне берілген мысалдарды алмағанда, 20 көлемінде екі әрекеттегі мысалдар;

10) 20 көлемінде 4 санына көбейту кестесі. 20 көлемінде бірдей 4 бөлу кестесі;

11) 20 көлемінде 5 санына көбейту кестесі. 20 көлемінде бірдей 5 бөлу кестесі;

12) көбейту мен бөлудің байланысы. Көбейту мен бөлу – өзара кері амалдар.

25. Арифметикалық есептер:

1) қосынды, қалдық, санды бірнеше бірлікке көбейту және азайтуға арналған қарапайым мәтінді арифметикалық есептер;

2) көбейтіндіні табуға және бірдей бөлшекке бөлуге арналған қарапайым мәтінді арифметикалық есептер;

3) мөлшерлер байланысының негізінде бағасын шығару: құны, саны, бағасы.

26. Өлшемдер:

1) баға өлшемі - 20 тг. тиын. Тиынды айырбастау және майдалау;

2) ұзындық өлшемі - сантиметр, дециметр. См, дм белгілеу. $1 \text{ дм} = 10 \text{ см}$ сәйкестігі;

3) уақыт өлшемі - сағат. Белгілеу: с. Сағат бойынша 1 сағатқа дейін дәлдікте уақытты анықтау;

4) уақыт өлшемі: ай, жыл. Күнтізбе. Айлардың аталуы, олардың кезегі, әр айдың реттік саны. Бір жылдағы айлардың саны. $1 \text{ ж.} = 12 \text{ ай}$ сәйкестігі;

5) сыйымдылық мөлшері - литр. Белгілеу: л.

27. Көрнекті геометрия элементтері:

1) геометриялық пішіндердің аталуын және келбеттерін қайталау: шеңбер, доғал, төртбұрыш, үшбұрыш;

2) тік, қисық сызықтар, кесінді. Кесіндінің ұзындығын өлшеу.

3) кесінділерді салыстыру. Берілгеннен ұзын (қысқа) кесінді сызу;

4) бұрыш. Шыңы, бұрыштың жақтары. Бұрыш: тік, сүйір, доғал;

5) геометриялық фигуралар салу – үшбұрыш, төртбұрыш, тіктөртбұрыш, берілген шыңдарымен сызғыштың көмегімен салу.

6. Оқу пәнінің бесінші білім беру кезеңінің базалық білім мазмұны

28. 21-100 сандары:

1) ондықтардың құрылуы және жазылуы. Толық ондықтардың сандар қатарындағы орны. Сандардың тура сызығы;

2) ондықтарды салыстыру. Бірінші ондықтың сандарын және ондықтарды салыстыру;

3) 21 ден 99 сандардың үш тәсілмен құрылуы: бірнеше бірлікті бірнеше ондыққа қосу, 1 санын алдыңғы санға қосу, артындағы саннан 1 алу арқылы;

4) 21 ден 99 дейінгі әр санды жазу, цифрдың сандағы орны;

5) сандардың разрядтары: бірліктер, ондықтар. Олардың разряд сеткасындағы орны;

6) 21-100 сандарының ондық құрамы;

7) сандардың сандар қатарындағы кезегі. Сандар қатарының негізгі қасиеті;

8) толық сандарды салыстыру. Сан және цифр. Біртаңбалы және екітаңбалы сандар.

Жұп және тақ сандар.

29. 100 көлемінде арифметикалық әрекеттер:

1) 10 көлеміндегі қосу және азайту жағдайларының қайталануы;

2) ауызша есептеу әдістерімен 100 көлемінде ондықтан аттамай қосу және азайту (есептеуді жоғарғы разрядтан бастау):

ондықтарды қосы және азайту. Жақшалар. Жақшасы бар мысалдардың амалдарын орындау реті;

ондықтар және бірліктерді қосу; толық саннан барлық бірліктерді немесе барлық ондықтарды алу;

екітаңбалы санды біртаңбалы санмен қосу және азайту;

екітаңбалы санды ондықпен қосу және азайту;

екітаңбалы сандарды қосу және азайту;

ондықты және жүзді екітаңбалы санға біртаңбалы санды қосу арқылы алу;

біртаңбалы санда ондықтан және жүзден алу;

ондықты және жүзді екі екітаңбалы қосу арқылы алу;

екітаңбалы санды ондықтан және жүзден алу;

3) 20 көлемінде ондықтан аттап қосу және азайтуды қайталау;

4) разрядтан аттап екітаңбалы сандарды біртаңбалы және екітаңбалы сандарға қосу және азайту;

5) қосу және азайту – өзара кері амалдар. Белгісіз қосындыны, азайтқышты, азайтындыны табу. Белгісіздікті x әрпімен белгілеу;

6) қосуды азайтумен тексеру және керісінше;

7) қосудың ауыстырымдылық қасиетін практикада қолдану.

30. 100 көлемінде кестелік көбейту және бөлу:

- 1) 20 көлемінде 2, 3, 4, 5 сандарына кестелік көбейту және бөлуді қайталау;
- 2) 3, 4, 5, 6 сандарының көбейту кестелері және 3, 4, 5, 6 бірдей бөлу;
- 3) көбейтудің ауыстырымдылық қасиеті;
- 4) көбейту және бөлу өзара кері амалдар ретінде;
- 5) 1 және 2 деңгейлі әрекеттер, оларды жақшадағы қиын мысалдарда шығару реті;
- 6) затты-практикалық әрекеттерде мазмұнымен бөлу;
- 7) санды бірнешеге көбейту және азайту;
- 8) 7, 8, 9 сандарының көбейту кестелері және 7, 8, 9 бірдей бөлу;
- 9) қалдықпен бөлу. Қалдық үнемі бөлгіштен аз болады.

31. Арифметикалық есептер:

1) қосынды, қалдық, санды бірнеше бірлікке көбейту және азайтуға арналған, белгісіз қосындыны, азайтқышты, азайтыны табуға арналған қарапайым мәтінді арифметикалық есептер;

2) көбейтіндіні табуға және бірдей бөлшекке бөлуге, мазмұнды бөлуге, санды бірнеше рет көбейтуге және азайтуға арналған қарапайым мәтінді арифметикалық есептер;

3) сандарды бірнеше бірлікке көбейтуге (азайтуға) арналған есептер;

4) мөлшерлер арасындағы сәйкестік: құны, саны, бағасы;

5) 2 әрекетті талап ететін құрылымды мәтінді арифметикалық есептерді шығару;

6) есепті қысқаша жазу. Қарапайым есепті шешімімен жазу, құрылымды есепті – әр әрекетке түсіндірмесі немесе сұрағымен немесе толық жауабымен жазу. Есептің шешімін жазғанда сандардың аталуы міндетті түрде жазылады.

32. Өлшемдер:

1) баға өлшемі: теңге және тиын. Теңгені – тг., тиынды – тн. белгілеу. 1 тн. = 100 тн. сәйкестігі. 50 тг., 100 тг. тиындары, оларды айырбастау және майдалау;

2) ұзындық өлшемдері: миллиметр, сантиметр, дециметр, метр. м: белгілеу. 1 см = 10 мм, 1 дм = 10 см, 1 м = 10 дм, 1 м = 100 см сәйкестігі. Дециметр және сантиметр бөліктерімен метрдың жеке үлгісін жасау;

3) уақыт өлшемі: жыл, ай, тәулік, сағат, минут, секунд. 1 апта, 7 тәулік, 1 ай = 28, 29, 30, 31 тәулік, 1 тәулік = 24 с., 1 с = 60 мин, жарты сағат – 30 мин, 1 мин = 60 с. белгілеу және сәйкестендіру;

4) масса өлшемі: килограмм, центнер. кг, ц белгілеу. 1 ц = 100 кг сәйкестігі. Таразы, гирялар, олардың қажеттілігі.

33. Көрнекті геометрия элементтері:

1) шеңбер, дөңгелек, доға;

2) бұрыш. Шыңы, бұрыштың жақтары. Бұрыш: тік, сүйір, доғал;

3) жабық, ашық қисық сызықтар, кесінді. Жабық сызық – көпбұрыштың шекарасы. Қисық кесіндінің ұзындығын өлшеу;

4) шаршы, тіктөртбұрыш. Пішіндердің элементтері: шыңы, бұрыштары, жақтары (негізі: жоғарғы, төменгі; қабырға жақтары). Тіктөртбұрыштың және шаршының бұрыштары және жақтарының қасиеттері;

5) үшбұрыш: негізі, жақтары, бұрыштары;

6) көпбұрыштар. Шыңы, жақтары, бұрыштары;

7) кесіндінің, түзу сызықтардың, шеңбердің, көпбұрыштың жазықтықта өзара орналасуы. Қосылу нүктелері;

8) латын әліппесінің бірнеше әріпін геометриялық пішіндерді белгілеуге пайдалану.

34. Бөлік: толық нысанның бөлігі, соның ішінде сұйықтық және төгілмелі заттар.

7. Білім берудің бірінші кезеңін аяқтағанда күтілетін нәтижелер

35. Білім берудің бірінші кезеңін аяқтағанда оқушылар: мөлшерді, заттардың санын, заттардың кеңістікте орналасуы, заттардың түрін сипаттайтын сөздерді атауды білуі тиіс.

36. Оқушылар:

1) қасына және үстіне қою арқылы заттарды түрлі өлшемдері бойынша салыстыруды;

2) ойын, тұрмыстық, заттық әрекеттерде заттардың көлемін ескеруді;

3) заттарды мөлшеріне қарай (3-5) реттеуді;

4) мөлшер белгісі бойынша заттарды топтастыруды;

5) заттардың топтарын саны бойынша және жұптастыру арқылы көз мөлшермен салыстыруды меңгеруі керек.

8. Білім берудің екінші кезеңін аяқтағанда күтілетін нәтижелер

37. Білім берудің екінші кезеңін аяқтағанда оқушылар:

1) 1-5 сандарын атауды және жазуды;

2) әр санның сандар қатарындағы орнын көрсетуді;

3) геометриялық пішіндерді атауды: шеңбер, доғал, төртбұрыш, тіктөртбұрыш, үшбұрыш, түзу сызық білуі тиіс.

38. Оқушылар:

1) бес көлемінде санауды пайдаланып заттардың санын анықтауды;

2) 1-5 цифрларын жазуды;

3) 5 көлемінде түрлі әдістермен қосу және азайтуды орындауды;

4) қосындыны және қалдықты табуға жабық нәтижелі, айтылуын жазбай артынан мысал құрастыратын көрсетілетін-есептер, суреттеме-есептерді;

5) 1, 2, 5 тг. тиындарды ойындарда және жаттығуларда тануды, тиындарды айырбастау және майдалауды меңгеруі керек.

9. Білім берудің үшінші кезеңін аяқтағанда күтілетін нәтижелер

39. Білім берудің үшінші кезеңін аяқтағанда оқушылар:

- 1) бірінші ондықтың сандарын атай;
- 2) бірінші ондықтың әр санының сандар қатарындағы орнын анықтай;
- 3) біртаңбалы сандардың құрамын анықтай;
- 4) қосудың ауыстырымдылық қасиетін айта;

5) геометриялық пішіндерді атай: шеңбер, доғал, төртбұрыш, тіктөртбұрыш, үшбұрыш, түзу сызық, нүкте, сауле, кесінді білуі тиіс.

40. Оқушылар:

1) шотты қолданып топтағы заттардың санын анықтау (10 көлемінде), суретте, сандық пішінде. "Қанша?" сурағына жауап беруді;

2) заттардың санын саусақтарының санымен, сан есіммен және 0 цифрымен сәйкестендіруді;

3) заттардың тобын жұппен сәйкестендіруді, қайта санау әдісімен салыст

4) 10 көлемінде қосу және азайту амалдарын орындауды;

5) қосындыны және қалдықты табуға арналған, шешуін мысал ретінде аталуымен бірге, жауабын мұғалімнің көмегімен және өздігінен жазатын қарапайым мәтінді арифметикалық есептерді шығаруды меңгеруі керек.

10. Білім берудің төртінші кезеңін аяқтағанда күтілетін нәтижелер

41. Білім берудің төртінші кезеңін аяқтағанда оқушылар:

1) екінші ондықтың сандарын;

2) екінші ондықтың әр санының сандар қатарындағы орнын анықтай;

3) 20 көлемінде біртаңбалы сандарды қосу және соған сәйкес азайту кестесін есте сақтауды білуі тиіс.

42. Оқушылар:

1) 11 ден 20 дейінгі сандарды оқиды және жазуды;

2) 20 көлемінде ондықтан аттап және аттамай қосу және алуды орындауды;

3) 20 көлемінде көбейту және бөлуді өздігімен және мұғалімнің көмегімен орындауды;

4) мәтінді арифметикалық есептерді өздігімен және мұғалімнің көмегімен шығаруды;

5) сантиметр және дециметрдің ұзақтығын сызғышта көрсетуді;

6) сағат бойынша 1 сағатқа дейін дәлдікпен уақытты анықтауды;

7) өлшеуге арналған кружка немесе бір литрлік банканың көмегімен тұрмыстық заттардың сыйымдылығын анықтауды (кастрол, банка, битон және т.б.) меңгеруі керек.

11. Білім берудің бесінші кезеңін аяқтағанда күтілетін нәтижелер

43. Білім берудің бесінші кезеңін аяқтағанда оқушылар:

1) 1 ден 100 сандарды аталуын және кезегін анықтай;
2) 2 амалдан тұратын санды өрнектердегі амалдарды (жақшамен және жақшасыз) орындау ретін атай;

3) ұзындық және уақыт бірліктері арасындағы сәйкестікті анықтай білуі тиіс.

44. Оқушылар:

1) 100 дейінгі сандарды оқып, жазуды, салыстыруды;

2) 100 көлемінде разрядтан аттамай ауызша, разрядтан аттап жазбаша түрде сандардың қосындысын және айырмашылық табуды;

3) 2 амалдан тұратын (жақшамен және жақшасыз) санды өрнектердің мәнін есептеуді;

4) көбейту және бөлу кестесін білуді оқу барысында және өмірлік жағдайларда орындауды;

5) қосу және азайтуға арналған 1-2 амалдан тұратын есеп шығаруды;

6) берілген ұзындықта кесінді сызуды;

7) сызылған қағазда тіктөртбұрыш және төртбұрыш құруды. Тік, сүйір, доғал бұрыштар құруды;

8) үшбұрыштың, төртбұрыштың, тіктөртбұрыштың периметрін табууды;

9) 50, 100 тг. жинау және басқа тиындармен майдалауды;

10) бөлменің, үстелдің, кітаптың және басқа заттардың ұзындығын сызғыштың, метр үлгісінің көмегімен анықтауды;

11) сағат бойынша жарты сағатқа, 5 минутқа дейін дәлдікпен уақытты анықтауды;

12) азық-түлік, тұрмыстық заттардың салмағын таразының көмегімен анықтауды меңгеруі керек.

45. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) өз Отанына, қазақ халқы мен елімізде өмір сүріп жатқан этностардың тарихына, мәдениетіне, әдет-ғұрпына және басқа байлықтарына құрметінен;

2) жауапкершілік, ұқыптылық, зейінділігінен және тәртіптілігінен;

3) салауатты өмір салтын сақтауға ұмтылуынан; шығармашылық жұмысқа, жұмыстың нәтижесіне деген ынтасынан;

4) үлкендермен және өз құрбыларымен қарым-қатынас жасау қабілетінен;

5) үлкендерге құрмет және кішілерге қамқорлығынан көрініс табуы қажет.

46. Жүйелі - әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) ережелер мен үлгілерді және берілген алгоритмдерді математикалық материалда қолдану біліктігімен;

2) қоршаған ортада болып жатқан әртүрлі жағдайларда және аралас пәндерде математикалық білімін, біліктігін, есептеу, өлшеу және графиктік дағдыларымен;

3) жоспар бойынша әртүрлі әрекеттерді жоспарлау орындау білігімен;

4) өзін-өзі бақылау және өз іс әрекетін бағалауды жүзеге асырумен;

5) оқу қызметінің әртүрлі формаларында коммуникативтік қабілеттерін қолдануымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 164-қосымша

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Айналадағы әлем" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 164-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және жеңіл ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. "Айналадағы әлем" пәні оқушыларда бар психофизикалық дамудың бұзылыстарын, өмірде қажетті білімді, біліктілік және дағдыларды меңгерудегі қиындықтарын түзету немесе деңгейлестіру бағытталған, коррекциялық пәндердің циклына кіреді.

3. Оқу пәнінің мақсаты – қоршаған шынайы орта заттары және құбылыстарымен таныстыру негізінде ауызекі сөйлеу тілін дамыту.

4. Сабақтардың негізгі міндеттері:

- 1) жалпы және сөйлеу тіл дамуының дефектілерін түзету;
- 2) танымдық іс-әрекет қызметін дамыту;
- 3) қоршаған әлем туралы түсініктерін кеңейту және толықтыру;

4) басқа оқу пәндерін оқыту кезінде қажетті жәй ой-қалып пен түсініктерін қалыптастыру;

5) болжам жасау, салыстыру, жалпылау, нақтылау, жәй қорытынды шығара алу, жәй себеп-салдар байланыстарын қалыптастыру қабілеттілігіне үйрету;

- 6) оқушылардың сөздік қорын байыту;
- 7) әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру.

5. "Айналадағы әлем" оқу пәні жеңіл зиятының зақымдалуы бар балаларға арналған дайындық сыныбынан 4 сыныпқа дейін аптасына 2 сағаттан, типтік оқу жоспарына ендірілген. Сағаттардың көлемі бір жылда дайындық және 1 сыныптарда 66 сағаттан, 2-4 сыныптарда 68 сағаттан құрайды.

6. "Айналадағы әлем" пәнінің мазмұны дамуында зиятының мүмкіндіктері шектелген балалардың өмірлік тәжірибелерін байытуға бағытталған, оқытудың коммуникативті-қызмет моделіне бағдарланған.

7. "Айналадағы әлем" пәні әрі қарай "Жаратылыстану", "География" және "Қазақстан тарихы" пәндерін оқудың пропедевтикалық курсы болып табылады, сондықтан бағдарлама төрт негізгі бөлімдерден тұрады және концентрикалық қағида бойынша құрастырылған. Әр жыл өткен сайын бөлімдердің мазмұны нақтылана, тереңдетіле, жалпылана түседі.

8. "Айналадағы әлем" бағдарламасының мазмұны тоқсандарға бөлінбейді. Мұғалім жергілікті жердің табиғат жағдайына қарай тақырыптарды оқыту дәйектілігін өзгертіп отырады.

9. Төртінші тоқсанның басым уақытын жыл бойы өткенді бекітуге және жеке оқушылардың білімдеріндегі жетіспеушіліктерін жоюға арнау ұсынылады.

10. "Айналадағы әлем" пәнін оқытудағы маңызды жағдай ондағы оқу материалын балалардың өнімді қызметі барысында меңгеруі болып табылады. Заттық – іс тәжірибелік қызмет әрбір баланың қажеттілігі болып табылады деп есептеледі. Осы мақсатпен мұғалім тақырыптарды жоспарлағанда іс-тәжірибелік тапсырмаларды анықтайды, ал сабақта олардың маңызын ашып, олардың қажеттіліктерін басып көрсетеді.

11. "Айналадағы әлем" пәні балалардың қоршаған әлем туралы білімдерін жүйелі түрде қалыптастырады және зияты жеңіл зақымдалған балалардың біріншілік әлеуметтенуіне және оқытудың коррекциялық-қалыптастырушы қызметін іске асыруға мүмкіндік береді.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

12. Табиғаттағы маусымдық өзгерістер:

1) жыл мезгілдерімен танысу. Табиғаттағы күздік өзгерістер. Күздегі өсімдіктер мен жануарлар. Адамдардың күзде киетін киімдері. Балалардың күзгі ойындары. Табиғаттағы қыс мезгілінде болатын өзгерістер. Қыстағы өсімдіктер мен жануарлар. Адамдардың қыста киетін киімдері. Балалардың қысқы ойындары. Табиғаттағы көктемдік өзгерістер. Көктемдегі өсімдіктер мен жануарлар. Адамдардың көктемде киетін киімдері. Балалардың көктемгі ойындары. Жаз. Табиғаттағы жаздық өзгерістер. Жаздағы сауықтыру шаралары. Суда жүзудің ережелері. Әр түрлі жыл мезгілдерінде табиғатқа саяхат. Табиғи материалды жинау. Табиғи материалдардан аппликациялар, жасанды заттар дайындау.

13. Мектеп:

1) мектеп. Сынып. Сабақ. Сыныппен, сыныптастарымен, жұмыс орнымен, оқушының міндеттерімен таныстыру. Сыныптағы, мектептегі, мектеп аумағының тәртіп ережелері. Оқушының күн тәртібі. Мектеппен және мектеп бөлмелерімен танысу

– сыныптар, дәліз, ас-бөлмесі, әжетхана, дәрігер бөлмесі және т.б. Әр заттың атқаратын қызметі және оларды қолдану;

2) балалар ойын алаңы, дене шынықтыру алаңы, гараж, мектеп ауласы.

14. Мен және менің отбасым:

1) оқушының аты-жөні. Отбасы мүшелері – ата-ана, ата-әже, аға, әпке. "Отбасы" түсінігі. Отбасының мүшелеріне, үлкендерге құрметпен қарау. Отбасының кіші мүшелеріне қамқорлықпен қарау. Отбасындағы балалардың міндеттері. Отбасындағы жалпы мейрамдар – от басының туылған күндері, жаңа- жыл. Отбасылық альбом – отбасы мүшелерінің суреттері. Тұрмыстық заттар – жиһаз, ыдыс-аяқ, тұрмыстық құралдар (холодильник, шан сорғыш және т.б). Ойыншықтар мен ойындар. Ойыншықтар мен мектеп құралдарын ажырату.

15. Табиғат:

1) мезгілдік түсініктер – күн және түн, олардың белгілері. Тірі және шық жел өзгерістерін жылдың әр түрлі мезгілінде және тәулігінде бақылау, олардың картинадағы, әңгімелердегі бейнеленуі. Табиғат дыбыстары – жаңбырдың шуы, жапырақтар шықыры, қардың сықыры, желдің дыбысы. Табиғаттағы түстер – қызыл, сары, жасыл, көк, ақ, қоңыр (күздің, қыстың, көктемнің және жаздың негізгі түстері);

2) жыл мезгілдеріндегі тірі табиғат өзгерістерін бақылау: жапырақтардың, ағаштардың және бұтақтардың бояулары; жануарлар (құстар, шіркейлер және т.б) жүріс-тұрыстарын бақылау. Жабайы және үй жануарларын бақылау (жергілікті аймаққа тән таралған) – сыртқы көрініс, дене бөліктері, әрекеттері, өмір сүру ортасы. Аквариум – аквариумда мекен ететін балықтарды бақылау. Жемістер мен көкөністер бойынша – түстерін, түрін, иісін, дәмін, тамақта қолдану әдістерін қарастыру. Үй өсімдіктері, оларды күту.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

16. Табиғаттағы маусымдық өзгерістер:

1) жыл мезгілдері. Жыл уақытының айлары. Жыл уақытының негізгі белгілері. Күз – ашық, бұлтты, суыту, жапырақтардың түсуі, жаңбырдың жаууы. Қыс – суық, қардың жаууы. Көктем – ауа райының жылуы, қардың еруі, ағаштардың бүр жаруы, алғашқы шөптер. Жаз – күн жылынады, ыстық. сурет бойынша жыл мезгілін анықтай білу;

2) ауа-райы. Ауа райын бақылау. Кешегі, бүгінгі ауа-райы;

3) жылдың түрлі уақытында болатын өсімдіктер мен жануарлар. Жылдың әр уақытындағы жануарлар түстерінің өзгеруі – қоян, тиын. Жануарлардың қыстағы өмірлері – аю, қасқыр. Түс өсімдікер жетілуінің белгісі ретінде – қызанақ жасыл және қызыл, жапырақтар жасыл және сары;

5) бақылау. Жапырақтар бояуларының өзгеруі, шөптердің шіруі, ағаштардың қыс мезгіліндегі қалпы, жапырақтардың жайылуы, сырғалар;

6) адамдардың киім киістері. Жылдың түрлі мерзімдеріндегі балалар ойындары.

17. Менің Отаным – Қазақстан:

1) туған жер түсінігі. Туылған қаланың, ауылдың аталуы. Мемлекеттің аталуы – Қазақстан Республикасы. Қоғамдық құрылымдар және олардың атқаратын қызметтері (мектеп, дүкен, пошта, емханалар және т.б). Туған қаланың, ауылдың мәдени орталықтары, ескерткіштері, саябақтар;

2) мемлекеттік гимнді қолдану ережелері – оң қолды жүрекке қойып, тік тұру. Туған аумаққа деген сүйіспеншілігін тәрбиелеу. Қоршаған табиғат әдемілігін бақылау.

18. Өлі табиғат:

1) жылдың түрлі мезгілдерінде өлі табиғаттың құбылыстары мен қалыптары туралы түсініктерін қалыптастыру: суық, жылы, ыстық, бұлтты, ашық, жел, жаңбыр, қар, мұз, қардың және мұздың еруі. Тәулік уақыты – таңертең, күндіз, кеш, олардың белгілері. Бір күндік адамның іс-әрекеті. Оқушының күндік күн-тәртібі;

2) күн, су, жер, от – олардың адам өміріндегі маңыздылығы. Күн – жылу және сәуленің көзі; су – өмір бұлағы (өзендегі, ыдыстағы су); жер – құм, тастар, саз балшық; от - май-шам, ошақ.

19. Тірі табиғат:

1) өсімдіктердің әр-түрлілігі: ағаштар, бұтақтар, шөптер, гүлдер. Жерде өсетін, жеміс-жидектер: сәбіз, қызылша, пияз, картоп. Түсі, пішіні, дәмі, тамақтануда қолданылуы. Пияз: пияздың құрылымын қарастыру. Пиязды бақшада, терезенің алдына қорапшаға отырғызу. Жемістер: алма, алмұрт. Оларды пішіндері, түсі, иісі, көлемі бойынша ажырату. Көкөніс пен жемістердің бір-бірінен айырмашылықтары;

2) жануарлар: үй жануарлары – ит, мысық, жабайы жануарлар – аю, қоян. Жануарларды сыртқы көріністері, көлемі, мекен ету ортасы бойынша, пайдасы және зияндықтары бойынша салыстыру. Мысық немесе иттің іс-әрекетін бақылау;

3) құстар: көгершін, торғай – қайда тұрады, немен қоректенеді, адамға пайда немесе зиян әкелуі. Табиғатта құстарды бақылау;

4) жәндіктер: көбелек, қоңыздар. Сыртқы түрі. Түрлердің көп түрлілігі. Айырмашылықтары. Табиғатта көбелек пен қоңыздарды бақылау.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

20. Табиғаттағы маусымдық өзгерістер:

1) күннің жыл мерзімдерінің алмасуына тигізетін әсері. Жылдың әр-түрлі мерзімдеріне қарай күннің және түннің ұзақтығы: күзде жарықтың біртіндеп қысқаруы, қыс мерзіміндегі күннің қысқартылуы және түннің ұзартылуы, көктемдегі күннің ұзартылуы, жаздағы түннің қысқаруы және күннің ұзаруы;

2) жыл мезгілдерінің негізгі белгілері: күз – түнерген күндер, жиі жауатын суық жаңбырлар, бұлт, клумбалардағы гүлдердің солуы, құстардың жылы жаққа ұшуы, алғашқы қар. Қыс – аяз, боран, шуақ, қар жауу, мұздай, қар жабындының қалыңдығы. Көктем – жылыну, мұз және қардың еруі, тамшы, шалшықтар, ағаштардың бүр жаруы,

жапырақтардың пайда болуы, құстардың оралуы, алғашқы көктемдік гүлдер, алғашқы найзағай, күннің күркілі. Жаз – жайма-шуақ ыстық күндер, жылы жаңбырлар, шөптердің гүлдеуі, жидектерді жинау;

3) адамдардың жыл мезгіліне қарай атқаратын жұмыстары. Бақшадағы, мектеп ішілік телімдерде маусымдық жұмыстар;

4) жыл мезгілдерінің ауа-райын бақылау, қабырғалық күнтізбеде керекті белгімен белгілеу.

21. Менің Отаным – Қазақстан:

1) Қазақстанның астанасы – Астана қаласы. Қазақстан республикасының алғашқы президенті. "Кіші туған ел" түсінігі. Қалалардың (ауылдардың) негізгі көшелері. Негізгі ғимараттар. Қаланың ауылдан айырмашылығы. Қала және ауылдардың ғимараттарын салыстыру. Қала және ауыл халқының саны (көп-аз);

2) көлік (транспорт). Көліктің атқаратын қызметіне қарай бөлінуі (жүк тасымалдаушы, қоғамдық, адам тасымалдаушы). Жол жүру ережелері. Бағдаршам белгілері. Көшеде жүру ережелері. Жол белгілері: "Абайлаңыз, балалар!", "Жүргінші жол өткелі!", "Жол асты жолдан өту өткелі". Қоғамдық көліктерде және қоғамдық жерлерде жүру ережелері.

22. Өлі табиғат:

1) су және оның қасиеттері: мөлдір, иісінің болмауы, сұйықтық, тұнба;

2) су және оның қасиеттері: температура (суық-ыстық). Судың қызуын өлшеуге арналған термометр;

3) су айдындары: өзен, тоған, балшық. Жылдың әр мезгілдерінде суайдындарындағы судың қалпы;

4) су бетіндегі мұздың еруі;

5) табиғаттағы су: жаңбыр, қар, мұз, булану;

6) судың өсімдік, жануарлар, адам өміріндегі маңыздылығы. Суды қорғау. Суды үнемдеу.

23. Тірі табиғат.

24. Өсімдіктер:

1) клумбадағы гүлдер – петунья, алқалар тұқымдасы, настурция және т.б гүлдер. Бөлме өсімдіктері – дымқылды сүйгіш, құрғақтылыққа төзімді (традесканция, кактус), жарық сүйгіш және көлеңкені сүйгіш гүлдер (фиалка, традесканция). Бөлме өсімдіктерін күту;

2) бақша. Бұтада, жердің үстінде өсетін, көкөністер – қызанақ, қияр, баялд, тәтті бұрыш. Қызанақ, қияр, баклажан, тәтті бұрыш жемістерінің сыртқы көріністері. Берілген көкөністерді тамақтануда қолдану, оларды қыста сақтау;

3) бау-бақша. Дәнекті өсімдіктер. Жемістер – өрік, шие, шабдалы. Пішін, түс, дәм, иісі, көлемі бойынша ұқсастықтары және айырмашылықтары. Өсіп жетілудің ерекшеліктері;

4) бақша, бау-бақша өсімдіктерін күту.

25. Жануарлар:

1) үй жануарларын олардың жабайы тұқымдастарымен салыстыру. Мысық – сілеусін, ит – қасқыр. Сыртқы түрі, тамақтануы, төлдердің атаулары, іс-әрекеттері, өмір сүру қалпы, тұрақтану аясы. Жануарлардың өмір сүрулеріне қажетті жағдайлар – су, жылылық, ауа, тамақ. Адамның жануарларға деген көз-қарасы;

2) құстар. Торғай, сары шымшық. Құстардың пішіні, дене мүшелері, тері жабындысы. Құстардың адамға пайдасы. Қыстайтын құстарды бақылау, тамақтандыру;

3) балықтар. Жергілікті аймақта таралған 2-3 атау. Сыртқы көрінісі, мекен ету аумағы, тамақтануы, өмір сүру салты. Адамның балықты қолдануы. Балықтарды қорғау

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

26. Табиғаттағы маусымдық өзгерістер:

1) жаз мезгілімен салыстырғанда күздегі ауа-райының өзгеруі – күннің қысқаруы, күннің сууы, жаңбырдың жиі жаууы. Күздің ерте және кеш түсуі. Күздің айларының қазақ тіліндегі аталуы. Күз мезгілінің белгілері. Өсімдіктер мен жануарлардың өмірлеріндегі өзгерістер – жеміс және дәннің пісіп жетілуі, гүл мен шөптердің солуды, жапырақтар түстерінің өзгеруі, жәндіктердің жоғалып кетуі, құстардың жылы жаққа ұшып кетуі. Мезгілдік жұмыстар – тұқым және егін жинау;

2) күз мезгілімен салыстырғандағы қыс мезгілі кезіндегі ауа-райының өзгеруі-күннің қысқаруы, үсік шалу, алғашқы қар, боран, су қоймаларының қатуы. Қыс айларының қазақ тілінде аталулары. Қыс мезгілінің белгілері. Қыстағы ағаштар мен бұталар. Қыстайтын құстарды тамақтандыру;

3) қыс мезгілімен салыстырғандағы көктем мезгілі кезіндегі ауа - райының өзгеруі - күннің ұзаруы, күннің жылы түсуі, тамшылар, қардың еруі, мұздың сырғуы. Көктем айларының қазақ тілінде аталулары. Көктем мезгілінің белгілері. Бұр жару, жапырақтардың шығуы, ерте гүлдейтін гүлдер – бәйшешек, меруертгүл, бақ-пақана және өгей шеше. Құстардың оралуы, балапандардың шығуы. Мектеп ауласында мерзімдік жұмыстар – топырақты қопарысыту, топыраққа өсімдіктерді, гүлдерді егу. Бақшадағы, бақтағы жұмыстар;

4) көктем мезгілімен салыстырғандағы жаз мезгіліндегі ауа-райының өзгеруі – күннің ұзаруы, жылы күн, ашық аспан, әдемі бұлт, ыстық күн, бұлттар, жазғы жаңбырлар. Жаз мезгілі айларының қазақ тіліндегі аталуы. Жаз мезгілінің белгілері. Мектеп ауласындағы мерзімдік жұмыстар және өсімдіктерді күту – суару, түптеу, жемістерді жинау.

27. Менің Отаным – Қазақстан:

1) Қазақстан Республикасының рәміздері – Қазақстан Республикасының Мемлекеттік ел таңбасы, Қазақстан Республикасының мемлекеттің туы, Қазақстан Республикасының Мемлекеттік әнұраны;

2) қазақтардың ұлттық киімдері, ұлттық киімдер құрамы – камзол, сәукеле, тымақ, кимешек, тақия, бөрік және т.б. Ұлттық орнамент. "Наурыз" мерекесі. Мерекелік дастархан. "Наурыз" мерекесіндегі басты тағам – көже. Қазақ үй – көшпенді қазақтардың тұрағы, оның безендірілуі;

3) балалардың ұлттық ойындары.

28. Өлі табиғат:

1) ауа, оның өсімдіктер, жануарлар, адамдар өмірлеріндегі маңыздылығы. Ауа температурасын өлшеу. Ауаны өлшеуге арналған термометр. Тұрғын бөлмедегі, көшедегі ауаның температурасы. Бөлменің ауасын тазартып тұру, Көше, бөлменің ауасының тазалығы. Жел – ауаның қимыл-қозғалысы. Желдің бағыты, күші, желдің температурасы (суық, жылы).

29. Тірі табиғат.

30. Өсімдіктер:

1) ерте гүлдейтін өсімдіктер – бәйшешек, бақ–бақ, меруертгүл. Олардың құрылымы – тамыры, сабағы, жапырақтары, гүлдері. Жалпы және ажыратылмалы белгілері;

2) ағаштар – ақ–қайын, жөке, үйеңкі, терек, емен. Жалпы белгілері: тамыры, діңгегі, бұтақтары, жапырақтары. Ажыратылмалы белгілері: діңгегінің түсі, жапырақтарының пішіндері. Бақ ағаштары (дәнекті өсімдіктер) – өрік, шие, абрикос, шабдалы. Салыстыру және тани білу. Ажыратылмалы белгілері: діңгегінің түсі, жапырақтардың пішіні, жемісінің пішіні. Жемістерді олардың белгілері бойынша сипаттау– пішіні, түсі, иісі, дәмі. Түрлердің алуан түрлілігі. Адам тамақтануындағы жемістер. Жемістерді жеу кезінде гигиена ережелері. Бақ ағаштарын күту ерекшеліктері;

3) бақша – көкөністер (орам жапырақ). Орамжапырақ түрлерінің түрлілігі– түсті және т.б. Орамжапырақтың пайдалы қасиеттері. Адам тамақтануындағы көкөністер. Шикі және қайнатылған көкөністер. Шикі көкөністерді қолданудың гигиена ережелері;

4) бұталы өсімдіктер - бөртегүл, итмұрын. Танылуы. Аталуы. Ағаштармен салыстыру. Ажыратылмалы белгілері – көп дінгекті, жапырақтарының пішіні, гүлдер. Жалпы белгілері – тамыр, бұталар, жапырақтар. Жеміс–жидекті бұталы өсімдіктер – смородина, таңқурай, тұшала. Салыстыру және танибілу;

5) бақ және бақша өсімдіктерін күту.

31. Жануарлар:

1) үй жануарлары және олардың төлдері: мысық–марғау, ит–күшік, ешкі–лақ, қой–қозы (таңдау бойынша). Сыртқы көрінісі, жүріс–тұрысы, дауысы, қорегі, мекені. Мысық және иттердің түрлі тұқымдастары. Олардың адамдарға пайдасы. Адамның үй жануарларына қамқорлығы. Жабайы аңдар – түлкі, кірпі, және т.б. (таңдау бойынша). Сыртқы түрі, төлдері, қоректі табу тәсілдері;

2) үй құстары: тауық, үйрек, олардың балапандары. Олардан адамға пайдасы. Адамның үй құстарына қамқорлығы. Жабайы құстар: торғай, қарға, қараторғай, суықторғай, сауысқан, сарышымшық. Сыртқы түрлері, көлемдері бойынша салыстыру. Қыстайтын құстар – қарлығаш, қарға, суықторғай, сауысқан, сарышымшық. Қыс мезгілінде құстарға қамқорлық көрсету. Жылы жаққа ұшып кететін құстар – қарлығаш, көкқұтан, қарлығаш, қараторғай. Құстарды бақылау. Өмір сүру жағдайларын салыстыру. Адамның жабайы құстарға қамқорлығы;

3) жәндіктер – шыбындар, масалар, қоңыздар. Таңдау бойынша 3-4 жәндіктерді атау және көрсету. Жануарлар және өсімдіктер әлеміндегі жәндіктердің маңыздылығы.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

32. Табиғаттағы маусымдық өзгерістер:

1) маусымдардың аталуы және олардың кезектілігі. Маусым айларының аталулары. "Ерте" және "Кеш" кезеңдер түсініктерін түсіндіру;

2) әр мезгілдің өзіне тән құбылыстары: өзендердің қатуы, себелеп жауатын жаңбыр, қырау, ала қар, тасқын, шық және т.б.;

3) адамдардың әр мерзімде атқаратын еңбектері, мерзімдік жағдайларға байланысты қызмет түрлерінің алмасып тұруы;

4) күз – өнім жинау, ағаштар мен бұталарға қамқорлық, жаңа өсімдіктерді отырғызу ;

5) қыс – жануарларлаға қамқорлық көрсету, қыстайтын құстарға көмек көрсету, көктемдік егінге техника мен тұқымдарды дайындау;

6) көктем – бақ ағаштарын ақтау. Ағаштар, бұталар, бақша өсімдіктерін отырғызу;

7) жаз – бақ, бақша өсімдіктеріне күтім көрсету, жидек, көкөністердің ерте пісетін өнімін жинау, шөп шабу;

8) мектеп ауласында түрлі жыл мезгілдеріне сай жұмыстар атқару, оларға балаларды атсалыстыру.

33. Менің Отаным – Қазақстан:

1) Қазақстан Республикасының мемлекеттік мерекелері – Конституция күні, Республика күні, Қазақстан республикасының тәуелсіздік күні, Қазақстан – көп ұлтты Республика;

2) Қазақстанның тарихи жерлері. Өлке тану мұражайы. Тарихи мұражай. Танымал адамдардың мұражайы. Туған қаладағы (ауылдағы) тарихи ескерткіштер. Қазақстан қаһармандары. Туған өлке тарихы;

3) қазақтардың мәдениеті мен дәстүрлері.

34. Өлі табиғат:

1) топырақ. Топырақтың құрамы (күм, саз–балшық, тастар). Құнарлы қабаты. Топырақтың жәй қасиеттері. Өсімдіктерге олардың маңыздылығы. Топырақты өңдеу

тәсілдері – қопсыту, суғару және т.б. Топырақтың құнарлы қабатын қорғау және қайта қалпына келтіру;

2) жердің беткі қабатының көрінісі – жазық жерлер, құздар, бөктерлер, таулар.

35. Тірі табиғат.

36. Өсімдіктер:

1) орман өсімдіктері. Қылқанды және жапырақты ағаштар (қарағай, шырша, қайың, емен). Саңырауқұлақтар – улы және жеуге болатын. Орман жидектері – бүлдірген, қаражидек. Улы және жеуге қолдануға болатын жидектер. Пайдалы және қауіпті шөптер. Орманда жүру ережелері;

2) дала, өріс өсімдіктері. Бидай, жүгері, тары, сұлы. Адамның дала өсімдіктерін күтуі, олардың адам өміріндегі маңыздылығы. Дала өсімдіктерінің құрылымы – тамыр, сабақ–сабан, жапырақ, масақ. Мерзімдік өзгерістердің дала өсімдіктерінің өміріне тигізетін әсері;

3) емдік қасиеттері бар өсімдіктер – қырмызы, шайқурай және т.б. Таралуы аз өсімдіктер және оларды қорғау. Қызыл кітап. Сая бақ, бақ. Жасанды сая бақтар жасау.

37. Жануарлар:

1) жабайы жануарлар – қабан, бұлан, арқар, киік, қоян. Сыртқы көрінісі, жүріс-тұрысы, қоректенуі, өмір сүру салты, төлдері. Жабайы жануарлардың табиғат жағдайларына бейімделулері;

2) үй жануарлары – шошқа, сиыр, үй қояны. Сыртқы түрі, қоректенуі, өмір сүру салты, төлдері. Үй жануарларын күту;

3) жабайы және үй жануарларын салыстыру: қабан – шошқа, бұлан – сиыр, арқар – ешкі, қоян – үй қояны. Ұқсастықтары және ажыратылатын белгілері;

4) құстар: қыстайтын және жылы жаққа ұшып кететін (бозшымшық, тоқылдақ, шауқарға); жыртқыш құстар (қаршыға, бүркіт, кезқұйрық); ән салғыш құстар (бұлбұл, қарлығаш);

5) жәндіктер. Пайдалы жәндіктер – ара, қызыл қоңыз, көбелектер. Сыртқы түрі, өмір сүру салты, қоректенуі. Адаммен араны қолдануы және өсіп өндіруі. Бал арасының ұялары тұратын жер. Балдың пайдалы қасиеттері.

6) адамның жануарлар өміріндегі рөлі.

7. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

38. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) жыл мезгілдерін, жылдың маусымдық өзгерістерін;

2) мемлекеттің, туған қаланың, ауылдың атауларын; ағаштар, бұталарды, шөптерді, гүлдерді;

3) жылдың әр мерзімінде өлі табиғаттың көрінісі; жылдың әр маусымында және күнінде өлі табиғатта болатын өзгерістерді білуі керек.

39. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) жыл мерзіміне сәйкес киіне білуінен;

2) Қазақстан Республикасында тұратындарын және олардың қаласы, ауылы Қазақстанда орналасқанын білуінен;

3) күн тәртібін орындай білуінен көрініс табады.

40. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) табиғатта болып жатқан өзгерістерді бақылай білуімен;

2) Қазақстан Республикасының әнұраны орындалғанда, оң қолын кеуденің жүрек тұсына қойып, тігінен тыныш тұруымен;

3) көкөністерді түсі, пішіні, дәмі бойынша ажырата білуімен; суды үнемдеу, отты қолдануда қырағы болу; ашық су қоймаларында шомылу кезінде өзін дұрыс ұстай білуімен айқындалады.

41. Табиғат құбылыстары мен заттарының атауларын дұрыс атай алуы; зат есімді анықтауышпен және етістікпен үйлестіруі; қойылған сұрақтарға дұрыс жауап бере алуы.

8. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

42. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) жылдың түрлі мерзіміндегі күн мен түннің ұзақтығын; күннің жыл мерзімдерінің алмасуына тигізетін әсерін; жыл мерзімінің негізгі белгілерін; Қазақстан Республикасының бірінші Президентінің аты-жөнін;

2) Қазақстан Республикасының астанасы – Астананы; астананың негізгі көшелерінің, қиылыстардың, алаңдарының аттарын; қалалар мен ауылдың арасындағы айырмашылықтарын;

3) "Жас ел" түсінігін; бағдаршам белгілерін және көшені өту орындарын; жол жүру ережелерін;

4) судың қасиетін: мөлдірлік, иісінің жоқтығы, сұйықтық, температурасын;

5) жылдың әр мезгіліндегі су қоймаларындағы судың қалпын;

6) судың өсімдіктер, жануарлар, адамдар өміріндегі маңыздылығын білуі керек.

43. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) ауа-райын бақылай алулары және ол бойынша қабырға күнтізбесінде керекті белгімен белгілей білуінен;

2) бөлме өсімдіктерін күте білуінен; тамаққа көкөніс пен жемістерді қолдануынан;

3) көкөністерді қысқа сақтауды дайындауға көмектесе білуінен; бақ және бақша өсімдіктерін күтуінен көрініс табады.

44. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) көшені дұрыс өтуімен;

2) қоғамдық көлікте және қоғамдық жерлерде өзін ұстай білуімен;

3) клумбадағы гүлдерді сыртқы көріністері бойынша ажырата білуімен;

4) үй және жабайы аңдарды салыстыра білуімен айқындалады.

45. Қойылған сұрақтарға берілген сұрақтың сөздерін қолданып, толық жауап бере алуы; жай сөйлемдерді құрастыра білуі; таныс сөздердің түрлерін дұрыс қолданып, сөйлемдерді сұрақтары бойынша бөле білуі.

9. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

46. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

- 1) ай атауларын;
  - 2) жаз мезгілімен салыстырғанда күз мезгілінде болатын ауа–райының өзгеруін;
  - 3) күз мезгілімен салыстырғанда қыс мезгілінде болатын ауа–райының өзгеруін;
  - 4) қыс мезгілімен салыстырғанда көктем мезгілінде болатын ауа–райының өзгеруін;
  - 5) көктеммен салыстырғанда жаз мезгілінде болатын ауа –райының өзгеруін;
- мемлекеттік нышандардың мағыналарын – ту, ән ұран, ел таңба;
- 6) қыздарға, әйелдерге, балалар мен ер адамдарға арналған ұлттық киімдердің арасындағы айырмашылықты білу;
  - 7) ұлттық тағам – көжеге кіретін жеті құрамының маңыздылығын; өсімдіктер, жануарлар, адам өміріндегі ауаның маңыздылығын; ағаштардың аттарын – ақ қайын, қарағай, үйеңкі, емен, терек;
  - 8) ағаштың құрылымын – тамыр, діңгек, бұталар, жапырақтар; гүлдің құрылымын; жануарлар және өсімдіктер әлеміндегі жәндіктердің маңыздылығын білуі керек.

47. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) мемлекеттік нышандарға құрметпен қарауынан;
- 2) ұлттық тағамды қолданып, мерекелік дастархан жая білуінен;
- 3) мектеп ауласында мерзімдік жұмыстарды атқара білуінен, өсімдіктерді күтуінен; жемістер мен шикі көкөністерді қолдануда гигиена ережелерін орындай алуынан;
- 4) бөлме өсімдіктерін күтуінен көрініс табады.

48. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) біздің мемлекетіміздің рәміздерін - ел таңбаны, туды көрсете білуімен;
  - 2) Республиканың ән ұранын дұрыс айтуымен; ауа температурасын өлшей алуымен;
  - 3) бөлменің ауасын тазарта білуімен; жергілікті жердің негізгі ағаштарын ажырата алуымен;
- б) жемістерді белгілері -пішіні, түсі, иісі, дәмі бойынша ажырата алуымен айқындалады.

49. Әңгімеге қатысу, қойылған сұраққа толық және дұрыс жауап бере білуі; таныс сөздер түрлерін қолданып, жиі таралған жәй сөйлемдерді құрастыра білуі; кейбір үстеулерді қолдана білуі.

10. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

50. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) әр мезгілдің өзіне тән құбылыстарын; Қазақстан Республикасының Мемлекеттік мерекелерін – Конституция күнін, Қазақстан Республикасының тәуелсіздік күнін; Қазақстанда тұратын бірнеше ұлттарды атай;

2) туған қаланың, ауылдың тарихи ескерткіштерін; Қазақстанның тарихи жерлерін; топырақ құрамын білу (күм, саз балшық, тастар);

3) орман өсімдіктерін; жапырақты және инелі ағаштарды; саңырауқұлақ – улы және жеуге жарамды; орман жидектері – бүлдірген, қаражидек; жидектер; қауіпті және пайдалы шөптер; орманда жүру ережелері; дала өсімдіктерінің құрылымы – тамыр, сабақ, жапырақ, масақ;

4) өсімдіктердің адам өміріндегі маңыздылығын; сирек кездесетін өсімдіктер және оларды қорғау;

5) Қызыл кітап;

6) жабайы жануарлардың табиғат жағдайларына бейімделулері;

7) жануарлар өмірінде адамның рөлі туралы білуі тиіс.

51. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) тарихи жерлерге ұқыптылықпен қараудағы қажеттілікті және оны сақтауды түсінуінен;

2) өздерінің отандастарының батырларының әрекеттерін есте ұстап бағалай білуінен;

3) тарихи және аймақтық және басқа да мұражайларға баруынан;

4) республиканың құрылыстарына қамқорлықпен қарауынан; Қазақстанда тұратын ұлттардың мәдениеті мен салт- дәстүрлерін сыйлауынан көрініс табады.

52. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) табиғаттың жыл мезгілдері кезеңдерінің "ерте" және "кеш" түсініктерін түсіндіруімен;

2) Қазақстан "көп ұлтты ел" деген не екенін түсіндіруімен; орманда жүрудің ережелерін білуімен; өсімдіктерді күтуімен;

3) әңгімеге қатысуымен; сыныптастарының ойларын толықтырып, сұрақтарға жауап беруімен; көп таралған сөйлемдерді қолданып, таныс сөздер түрлерін дұрыс қолданып, жоспар бойынша байланысты сөйлем құрап ойын білдіре алуымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 165-қосымша

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Бейнелеу өнері" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 165-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және жеңіл ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Бейнелеу өнері сабақтары зиятында ауытқушылығы бар балалардың дамуындағы кемістіктерін түзетуге зор мүмкіндік береді. Сабақтың түзетушілік бағыты – оқыту процессінің міндетті шарты.

3. Оқытудың мақсаты:

1) жан-жақты және үйлесімді дамытуға жағдай жасау; жүйелі және мақсатты тәрбиелеу жолымен оқушылардың таным әрекеттеріндегі кемістіктерін түзету және олардың заттардың пішінін, құрылысын, көлемін, түсін, кеңістіктегі орнын дұрыс қабылдауын дамыту;

2) бейнеленген нәрседегі маңызды белгілерді таба білу, қозғалыс аясындағы кемшіліктерін түзету; көру-қимыл координациясының кемшіліктерін деңгейлестіру; балаларға қоршаған әлемді тануға көмектесу;

3) оқушыларға шынайы суреттің қарапайым негіздері туралы білім беру; бейнелеу өнеріндегі дағдылары мен икемдерін бойға сіңіру, жұмыстың негізгі техникалық тәсілдерімен таныстыру;

4) еңбекке деген сүйіспеншілігін арттыру, ұқыптылыққа, табандылыққа, өз бетінше жұмыс істеуге тәрбиелеу; балаларды эстетикалық тәрбиелеу, бейнелік түсінігін және қиялын дамыту;

5) кеңістіктік ойлауын, бейнелік түсінігін және қиялын дамыту; оқушыларды әлемдік бейнелеу өнерінің үздік шығармаларымен таныстару; көркемдік мәнерін дамыту.

4. Оқытудың міндеттері:

1) көркемөнер мен оны жасаушының аса көрнекті туындыларымен таныстыра отырып, оқушылардың ой-өрісін кеңейту;

2) эстетикалық тәрбиесінің қалыптасуына көмектесу;

3) шығармашылық қабілеттерін дамыту, дүниетанымын қалыптастыру, яғни тұлғаны жан-жақты дамыту;

4) балалардың дамуындағы кемістіктерін түзету;

5) балаларға қоршаған болмысты тануға көмектесу, олардың байқампаздығын дамыту;

6) шынайы суреттің қарапайым негіздерін, сурет салу тәсілдері мен дағдыларын меңгерту;

7) ұйымдастырушылығын, жұмыстың кезектілігін ойлау, жоспар бойынша жұмыс істеуін дамыту;

8) табиғатқа, туған жеріне деген махабатын ояту.

5. Арнайы (түзету) жалпы білім беретін мектептерге (0-4 сыныпқа) арналған бейнелеу өнері бойынша оқу материалы сабақтың төрт түрін ұсынады: тікелей заттың өзіне қарап сурет салу, декоративті сурет салу, тақырыптық сурет салу, көркемөнер жайлы әңгімелесу.

6. Бейнелеу өнері сабағының мазмұны. Бейнелеу өнері сабағы 0-4 сынып аралығында жүргізіледі. Барлық оқыту курсы 168 сағатқа ажыратылады, оның 48 сағаты тікелей заттың өзіне қарап сурет салуға; 47 сағат - декоративті сурет салуға; 35 сағат - тақырыптық сурет салуға және 5 сағаты - көркемөнер жайлы әңгімелесуге беріледі (4 сынып). Дайындық сыныпта сабақтардың 33 сағаты балалардың графикалық дағдыларын меңгеруге, ұсақ моторикасын, кеңістіктік-көріп қабылдауын дамытуға бағытталған. 0-3 сыныптарда әңгімелесу бір тоқсанда 2 рет жүргізіледі. Оларға жеке сағаттар берілмейді, сабақтың басында немесе соңында 10-15 минут беріледі.

7. Оқыту процесінде пәндер арасында пәнаралық байланыстар іске асырылады: "Орыс тілі", "Оқу және тіл дамыту", "Музыка және ән айту", "Айналамен таныстыру", "Қол еңбегі", "Математика".

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

8. Дайындық жаттығулары:

1) балалардың сенсорлы тәрбиесін жүзеге асыру, оларды көру, сезу және бастыру арқылы қол қимылдарының көмегімен заттардың көлемін ажырату, негізгі геометриялық фигураларды (дөңгелек, шаршы, тікбұрыш) тану және көрсету;

2) форманың графикалық көріністерін қалыптастыру (дөңгелек, шаршы, тікбұрыш, үшбұрыш, дөңгелек пен сопақ). Қол моторикасын дамыту, қарындашпен әрекет ете алуға графикалық икемін қалыптастыру. Түстер жиынтығының реттілігі туралы түсінік беру. Түстерді ажыратуға үйрету: қызыл, сары, көк, жасыл. Суретті бояуға үйрету: үзік сызықтардың бағытын сақтау (жоғарыдан төмен қарай, солдан оңға қарай, қиғаш), ашық жер қалдырмау, кескіннің шегінен шықпау керек. Сурет салуға деген қызығушылығын ояту.

9. Үлгі түріндегі тапсырмалар. 1 тоқсан (9 сағат):

1) дайындық сыныбының деңгейін тексеру(қарындашты ұстай алуы, сызық жүргізу, нұсқауларды тыңдау). Графикалық жаттығулар;

2) түзу сызықтар: түзу және көлденең. Түспен танысу: қызыл;

3) таныс заттарды салу: баспалдақтар, әткеншек (үлгі бойынша). Түспен танысу: көк;

- 4) шаршы пішіндес заттардың суретін салу;
  - 5) тікбұрышты пішіндегі заттардың суретін салу;
  - 6) штрихтеу: шаршы, тікбұрыш;
  - 7) түспен танысу: жасыл;
  - 8) үшбұрыш пішіндегі заттардың суретін салу;
  - 9) штрихтеу: шаршы, тікбұрыш.
10. 2 тоқсан (7 сағат):
- 1) қисық және ирек сызықты салу. Ұлулар, домалақтар салу;
  - 2) түспен танысу: сары. Күздің иллюстрацияларын қарау;
  - 3) түстерді ажырату: қызыл – көк. Қыс жайлы иллюстрацияларды қарау;
  - 4) дөңгелек пішіні бар заттардың суретін салу. Шыршаның ойыншықтарын шаблон бойынша салу.
11. 3 тоқсан (9 сағат):
- 1) сопақша пішіндес заттардың суретін салу. Ауа шарын жіппен салу;
  - 2) жолаққа қарапайым өрнек. "Мойынорағыш";
  - 3) геометриялық фигуралардан өрнек құрау (дөңгелек, шаршы). Үлкен және кіші заттар (шыршалар, үйшіктер);
  - 4) "Қолғап". Үлгі бойынша өрнекті салып бітіру және бояу;
  - 5) "Екі лента" жіңішке және жуан. Қызыл лента жуан, ал жасыл жіңішке;
  - 6) саңырауқұлақты шаблон бойынша салу, контурдан шықпай бояу;
  - 7) алманы шаблон бойынша салу, контурдан шықпай бояу;
  - 8) "Кірпі алма апара жатыр" (шаблон бойынша).
12. 4 тоқсан (8 сағат):
- 1) жолаққа қарапайым өсімдік өрнегі (алма, саңырауқұлақ). Көктем жайлы суреттерді қарастыру;
  - 2) "Ойыншықтар". Симметриялы заттардың контурларын аяқтап салу (пирамида);
  - 3) "Балықтар". Қисық сызықтарды қолданып, үзік сызық бойынша сурет салу;
  - 4) "Зымыран". Үлгі бойынша тірек нүктелері арқылы сурет салу;
  - 5) "Құстар". Тік, дөңгелектерді, сопақ сызықтарды қолданып қарапайым құстардың суретін салу;
  - 6) "Бағдаршам" (қозғалмалы жабыстырмалардың ізі арқылы сурет салу);
  - 7) "Кемпірқосақ". Бояулардың шоғырлану кезектілігімен танысу;
  - 8) "Азбука". Әріптер мен сандарды штрихтеу.

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

13. Декоративті сурет салу (14 сағат): оқушыларда тік түзу, көлденең және көлбеу сызықтарды еркін сызуды шынықтыру; балаларды суреттің пішінін сақтай отырып,

орнамент элементтерін ұқыпты бояуға жатықтыру; трафарет-өлшеуіштермен қолдану икемділіктерін дамыту; түстерді ажыратып және атауға үйрету: қызыл, жасыл, сары, көк, қоңыр, қызғылт-сары.

14. Тікелей заттың өзіне қарап сурет салу (11 сағат): балаларды заттардың пішініне, үлкендігіне, түсіне қарай ажыратуға және олардың суретте негізгі ерекшеліктерін жеткізуге; парақта суретті дұрыс орналастыруға; контурларды сақтай отырып, суретті ұқыпты бояуға үйрету.

15. Тақырыптық сурет салу (8 сағат): балаларды заттарды пішінінің белгілеріне қарай біріктіруге үйрету; оқылған ертегіден суреттеуге ең жеңіл сәтті алып, соны сурет салу арқылы жеткізе алу икемділіктерін дамыту; қиын емес заттардың кеңістіктегі қатынасын жеткізе отырып, сурет элементтерін параққа орналастыру (жоғарыда, төменде, жанында, қасында; үлкен, кіші, ең кішкентай); өз суретін бір затпен ұқсастыруға үйрету.

16. Сурет бойынша әңгімелесу (тоқсанына 2 рет): балалардың жақын айналасындағы танитын өсімдіктердің, жануарлардың, заттардың суреттерін иллюстрацияларында тануға және ажырата алуға үйрету; олардың заттарды пішініне, түсіне, үлкендігіне қарай салыстыру икемділіктерін дамыту.

17. Үлгі түріндегі тапсырмалар.

18. 1 тоқсан (9 сағат):

1) жолақтағы өрнек (үшбұрыштар, төртбұрыштар, сынық сызық);

2) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу. Жұпаргүл, шие жапырағы, көкөніс-жемістер;

3) тақырыптық сурет салу. "Бау-бақшада ма, бақшадама". "Қаладағы күз" (қайың, емен, шырша);

4) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу. Төртбұрыш, дөңгелек (бет орамал, тәрелке). Мойынорағыш және бас киім.

19. 2 тоқсан (7 сағат):

1) жолақтағы өрнек (ирек сызықта). "Моншақ" суретін салу;

2) тақырыптық сурет салу: "Ертегі терезесі". "Ойыншықтары бар шыршаның бұтағы";

3) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу: дәптер, шырша ойыншықтары, шыршаның және қарағайдың бұтағы.

20. 3 тоқсан (9 сағат):

1) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу. Дөңгелек пішіндегі заттар (үлкен және кіші доптар). Балық. Жалауша (тікбұрышты пішінді);

2) тақырыптық сурет салу. "Аққала". "Әңгімелесу". "Ормандағы қыстағы шырша";

3) жолақтағы өрнек (шыршаның бұтағы және қар бүршігі).

21. 4 тоқсан (8 сағат):

- 1) тақырыптық сурет салу. "Мен зымыранның суретін саламын". "Судағы кеме". "Үш аю" ертегісі (түрлі үлкендіктегі және бояудағы үш тостағанша);
- 2) қазақ оюының элементтерінен жолақтағы және шаршыдағы өрнек.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны (34 сағат)

22. Декоративті сурет салу (13 сағат):

- 1) оқушыларға қолдан түзу сызық салуға үйрету (жатық, түзу, көлбеу), кесіндіні теңдей бөлу;
- 2) пішіні мен түсінің кезектілігін сақтай отырып, қолдан негізгі геометриялық фигураларды салу және олардан жолақтағы өрнектер құрастыру икемділіктерін дамыту ; жолақта, төртбұрышта, дөңгелекте өсімдік элементтерінен өрнектер құрастыру; сурет бояу дағдыларын жетілдіру;
- 3) бір бағытта артық қысымсыз біркелкі штрихтау; қызыл, көк, жасыл, сары, қоңыр, сарғылт және күлгін түстерді өрнектерде қолдануға үйрету.

23. Тікелей заттың өзіне қарап сурет салу (12 сағат):

- 1) балаларды суретті параққа дұрыс орналастыруға, төртбұрыш, тіктөртбұрыш, дөңгелек және үшбұрыш заттардың атын атап және ажыратуға;
- 2) заттардың суретте кеңістіктік қатынасын сақтауға және бұл қарым-қатынастарды сөзбен белгілеуге (ортасында, сол жағында, оң жағында); болмысына байланысты түсті тандап, суретті ұқыпты бояуға үйрету.

24. Тақырыптық сурет салу (9 сағат):

- 1) оқушылардың айналадағы шындық жайлы көз қарасын байыту және айқындау;
- 2) таныс заттардың негізгі пішінін сурет арқылы жеткізуге үйрету;
- 3) заттың бөлігін, оның үлкендігін дөңгелек пішінді көрінісі арқылы салу, сонымен қатар заттардың және олардың бөліктерінің кеңістіктік қарым-қатынасын жеткізуге (үстінен, астынан, жанында, қасында).

25. Сурет бойынша әңгімелесу (тоқсанына 2 рет): балалардың халық ертегілеріндегі кейіпкерлерді иллюстрацияда тану, суретте бейнеленген әрекет етуші тұлғаны атау, оларды өзара салыстыру дағдыларын дамыту; Түстерді атау және саралау. Кітаптағы халық ертегілерінің иллюстрацияларымен таныстыру.

26. Үлгі түріндегі тапсырмалар. 1 тоқсан (9 сағат):

- 1) сынық және ирек сызықтардың жолағында геометриялық және өсімдік өрнектері;
- 2) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу: алма, саңырауқұлақ, ағаш (жапырақсыз), ойыншық;
- 3) сюжеттік сурет. "Бауырсақ" ертегісі.

27. 2 тоқсан (7 сағат):

- 1) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу: сызғыш, үшбұрыш, жалауша (үшбұрышты ойықпен), шырша ойыншықтары, шыршаның бұтағы;
- 2) үшбұрыштағы өрнек. Қазақ ұлттық оюлары;

3) тақырыптық сурет салу. "Жаңа жылдық шырша" (ойыншықтары бар шырша бұтағы).

28. 3 тоқсан (10 сағат):

1) төртбұрыштағы өрнек: геометриялық, өсімдік, жануар. Дөңгелектегі өрнек. Қазақтың "Гүл" оюының элементі;

2) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу. Балық. Құрылыс жабдықтарының элементтеріне мұнара;

3) сюжеттік сурет. "Аққалалар". "Аквариумдағы балықтар";

4) тақырыптық сурет салу. "Наурыз".

29. 4 тоқсан (8 сағат):

1) қазақ оюының элементі: "Түйенің ізі", "Бұлақ", "Бойтұмар", "Су", "Сүйек" (Балдақ);

2) сюжеттік сурет. "Зымыран ұшып барады";

3) тақырыптық сурет салу. "Судағы кеме";

4) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу. Бақбақ гүлі.

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны (34 сағат)

30. Декоративтік сурет салу (13 сағат):

1) балаларға жолақ пен төртбұрышта геометриялық және өсімдік пішініндегі өрнектер салуға үйрету;

2) үлгіні талдау қасиеттерін дамыту;

3) өрнектің құрылымын (элементтердің қайталануы немесе алмасуы), құрамдас бөліктің пішінін және түсін анықтау;

4) төртбұрышта өрнек салуда осьтік сызықтар қолдану. Өрнектерде қызыл, көк, жасыл, сары, қоңыр, қызғылт сары, қара, ақ және күлгін түстерді қолдануға үйрету.

31. Тікелей заттың өзіне қарап сурет салу (12 сағат):

1) оқушыларды дөңгелектенген және сопақша пішіндегі заттардың суреттерін машықтандыру;

2) төртбұрыш, тікбұрыш, дөңгелек және үшбұрыш пішінді заттардың атын атап, ажыратуды үйрену және оларға тән ерекшеліктерін жеткізу;

3) симметриялы пішіндегі жазық заттарды бейнелеуде орташа (осьтік) сызықты қолдану; суретті салудың кезектілігін анықтау икемділігін дамыту;

4) тікелей заттың өзіне қарап сурет салғанда ашық немесе қара түстердің реңктерін қолдану.

32. Тақырыптық сурет салу (9 сағат):

1) балаларды бір сюжеттік суретте бірнеше заттардың бейнесін біріктіруге үйрету;

2) суреттерді белгілі бір ретте орналастыру (жақын, алыс, барлық парақты қолданып және суреттің асты мен үстін сақтай отырып).

33. Сурет бойынша әңгімелесу (тоқсанына 2 рет): балаларды кітаптардың иллюстрацияларында және жыл мезгіл белгілері тән көркем сурет көшірмелерін тануға үйрету. Оларда түрлі жыл мезгіліндегі табиғат әсемдігін көру дағдысын дамыту.

34. Үлгі түріндегі тапсырмалар.

35. 1 тоқсан (9 сағат):

1) жолақтағы, төртбұрыштағы геометриялық өрнек. Жолақтағы, төртбұрыштағы өсімдік өрнегі;

2) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу: қарапайым пішіндегі жапырақ, алмалар (пішіні және түсі бойынша әр түрлі);

3) тақырыптық сурет салу. "Біздің қаламыздағы күз".

36. 2 тоқсан (7 сағат):

1) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу. Теннис қалағы, бөлетін тақтай, балалар күрегі, балға;

2) тақырыптық сурет салу: "Отшашу", "Жаңа жылдық шырша".

37. 3 тоқсан (10 сағат):

1) жолақтағы ұлттық оюдың элементтері. Қазақ оюының элементі;

2) тақырыптық сурет салу "Ормандағы қыстағы шырша", "Аквариумдағы балықтар балдырлардың арасында", "Наурыз";

3) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу. Оятқыш, екі түсті доп, жалаушалар, ойыншық;

4) сюжеттік сурет. "Үш аю" ертегісі.

38. 4 тоқсан (8 сағат):

1) төртбұрыштағы өрнек. Дөңгелектегі өрнек. Сәндік сурет салу. "Балта", "Балдақ" қазақ оюының элементі;

2) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу. Көктемдік бұтақ (қызылтал, жұпаргүл);

3) тақырыптық сурет салу "Көктем гүлдері".

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны (34 сағат)

39. Тікелей заттың өзіне қарап сурет салу (12 сағат):

1) балаларды суреттің объектісін талдауға үйрету(құрамдық бөліктердің түрін, түсін , көлемін анықтау);

2) тікбұрышты заттарды бейнелеу дағдыларын дамыту;

3) параққа байланысты, суреттің үлкендігін дұрыс анықтау;

4) заттың құрылымын суретте жеткізу;

5) сурет салу кезінде осьтік сызықтарды қолдануды үйрену; заттарды бейнелеуге сәйкес келетін түстерді таңдау.

40. Декоративтік сурет салу (8 сағат):

1) балаларды осьтік сызық қолданып, тікбұрышта және төртбұрышта орнаментті ретімен құрауды үйрету;

2) шетін, бұрыштарды, ортасын толтырып, өрнекті симметриялы орналастыру; дөңгелекте декоративті элементтерді орналастыру; бояуларды қолдану.

41. Тақырыптық сурет салу (9 сағат):

1) оқушылардың көру елестері мен икемділігін дамыту; парақта суретті дұрыс орналастыруға үйрету;

2) көлденең сызық, алыстағы және жақындағы заттар, алдыңғы, кейінгі жоспар туралы білімін бекіту.

42. Бейнелеу өнері жайлы әңгіме (5 сағат): оқушылардың бейнелеу өнеріндегі қарастырылып жатқан шығарманың мазмұны бойынша мұғалімнің сұрақтарына жауап беруін қалыптастыру; бейнелеу өнеріндегі жанрлар, олардың ерекшеліктері және белгілері жайлы қарапайым білім бекіту.

43. Үлгі түріндегі тапсырмалар.

44. 1 тоқсан (9 сағат):

1) жолақтағы өрнекті өздігінен құрау;

2) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу: еменнің жапырағы, шетен ағашының бұтағы, көкөніс пен жемістер, ойыншықтар. Тақырыптық сурет салу "Күздегі ағаштар";

3) суреттер – пейзаж. Суреттер – натюрморттар;

4) сюжеттік сурет "Күздік күн".

45. 2 тоқсан (7 сағат):

1) төртбұрыштағы өрнек (суық немесе жұмсақ түсті). Қар бүршігі (үлгі бойынша);

2) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу: ойыншық-кішкентай стакан;

3) сюжеттік сурет "Машина көшеде";

4) тақырыптық сурет салу. "Қыстық орман". "Мерекелік салют".

46. 3 тоқсан (10 сағат):

1) кілемге, дөңгелекке, үшбұрышқа өрнектің суретін салу және құрау. Табиғи заттардың пішіндерінен қазақ халқының орнаменті;

2) сюжеттік сурет. "Бауырсақ" ертегісі;

3) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу: жиналмалы пирамида, ара, домбыра.

4) қазақ халқының декоративті-қолданбалы өнері.

47. 4 тоқсан (8 сағат):

1) матрешканың сәндік қолы;

2) сюжеттік сурет "Көктем күні";

3) тікелей заттың өзіне қарап сурет салу. Көбелек- ақ көбелек. Көктемгі гүл шоғы. Тақырыптық сурет салу. "Наурыз";

4) натюрморт. Гүл. Пейзаж. Жаз.

7. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

48. Оқушылардың дайындық деңгейі пәндік, тұлғалық, жүйелі-әрекеттік нәтижелерін ескере отырып бағаланады.

49. Пәндік нәтижелер екі көріністе бейнеленген: істей алуы керек және білуі керек.

50. Пәндік нәтижелері. Дайындық сынып оқушылары:

1) спектрда түстердің қойылу ретін; түстерді ажырату және атай (қызыл, жасыл, сары, көк);

2) негізгі геометриялық фигураларды (шаршы, тікбұрыш, үшбұрыш, сопақша, дөңгелек) көрсетіп, атай білуі керек.

51. Оқушылар:

1) партада (үстелде) дұрыс отыруды;

2) пішіні қиын емес үлгіні (трафарет) қарындашпен белдеулей алуды, параққа мұғалімнің қойған нүктелерін қосуды, тік, көлденең, көлбеу, дөңгелектенген (тұйық және тұйық емес) сызықтарды қолдан жүргізуді;

3) суретті түрлі-түсті қарындаштармен бояуды;

4) мұғалімнің көмегімен суретте заттың негізгі пішінін жеткізуді меңгеруі керек.

8. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

52. Пәндік нәтижелері. Оқушылар:

1) түстерді ажыратып және атын атай: қызыл, сары, жасыл, көк, қоңыр, қызғылт-сары;

2) негізгі геометриялық фигураларды және заттарды танып, көрсете: дөңгелек, шаршы, тікбұрыш, үшбұрыш, сопақша мен дөңгелекті ажырата білуі керек.

53. Оқушылар:

1) суретте заттың негізгі пішінін жеткізуді;

2) балаларға таныс заттардың, жануарлардың, өсімдіктердің суретін иллюстрацияда тану және ажырата алуды; оларды өзара пішініне, түсіне қарай салыстыруды меңгеруі керек.

9. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

54. Пәндік нәтижелері. Оқушылар:

1) түстердің спектрда орналасу ретін;

2) түстердің атауын: қызыл, жасыл, сары, көк, қоңыр, сарғылт, күлгін, қара, ақ;

3) өрнектегі элементтердің қайталану немесе алмасу принципін түсіне (пішініне және түсіне байланысты);

4) қазақ халқының декоративтік-қолданбалы өнері жайлы қарапайым түсініктерді білуі керек.

55. Оқушылар:

1) мұғалімнің нұсқауы бойынша парақты бұрмай, керек бағытта еркін, еш қысымсыз сызық жүргізуді;

2) дөңгелектенген, тіктөртбұрышты және үшбұрышты пішіндегі заттарды саралауды және оларды атауды;

3) дөңгелектенген, тікбұрыш, төртбұрыш, үшбұрыш заттардың пішіндерін қолдан бейнелеуді;

4) формасы, түсі, пішіні бойынша екі затты салыстыруды;

5) төртбұрышта осьтік сызықтар жүргізу;

6) иллюстрацияда халық ертегілеріндегі кейіпкерлерді тануды меңгеруі керек.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

56. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) ашық және күңгірт түсті реңктерді ажырата: ашық жасыл, күңгірт жасыл, алқызыл, көгілдір және т.б.;

2) көркем өнердің жанры ретінде натюрморт жайлы қарапайым түсінікті;

3) қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнері жайлы қарапайым түсініктерді білуі керек.

57. Оқушылар:

1) бейненің кеңістікте орналасуына байланысты парақты дұрыс орналастыруды;

2) кеңістіктегі жадайына, пішініне, түсіне, формасына байланысты бірнеше заттарды салыстыруды;

3) мұғалімнің басшылығымен суреттің құрылымының реттілігін белгілеуді;

4) мұғалімнің көмегімен өзінің суретін талдауды меңгеруі керек.

11. 4 сынап оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

58. Пәндік нәтижелері. Оқушылар:

1) сызықтық және ауа үмітінің заң жайлы қарапайым мағлұматты;

2) кітаптардың иллюстрацияларында және жыл мезгіл белгілері тән көркем сурет көшірмелерін тани;

3) қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнері жайлы қарапайым түсініктерді білуі керек.

59. Оқушылар:

1) параққа байланысты суреттің үлкендігін анықтауды;

2) симметриялы пішінді сурет құрау алдында осьтік сызықты қолдануды;

3) суретте бейнеленген заттарға түстерді таңдауды және жеткізуді;

4) орнаменттерді салған кезде гуашь бояуларымен қолдануды;

5) сөйлемде заттардың кеңістік белгілері мен кеңістіктегі қарым-қатынастарын білдіретін сөздер қолдануды меңгеруі керек.

60. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) қазақ халқының және Қазақстанның территориясында тұрып жатқан басқа халықтардың мәдениеті мен салтына қызығушылық танытуынан;
- 2) халық ертегілерінің кейіпкерлеріне эмоционалды-эстетикалық қарым-қатынасты білдіруінен;
- 3) эстетикалық қажеттілікті, құндылықты, сезімді игере алуынан;
- 4) қоршаған ортадағы заттардың болмысын салғанда көркем және мақсатты сезімдерде пайдалана алуынан көрініс табады.

61. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

- 1) затты бейнелейтін неғұрлым қол жетімді әдістерді қолдануымен;
- 2) өзінің салған суретін мұғалімнің сұрақтары бойынша талдауымен;
- 3) кеңістіктің белгісін және заттардың кеңістіктік қарым-қатынасын білдіретін сөздерді сөйлеу тілінде қолдануымен;
- 4) алынған білімді суреттерді орындағанда пайдалануымен;
- 5) бейнелеу өнерінің қарастырылған шығарманың мазмұнын мұғалімнің көмегімен айтуымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 166-қосымша

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-3 сыныптары үшін "Қол еңбегі" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 166-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және жеңіл ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Мүмкіндігі шектелген балаларды еңбекке оқыту көмекші мектепте оқу және түзету-тәрбие жұмысының жалпы жүйесінің маңызды бөлігі болып табылады.

3. Оқытудың мақсаты:

- 1) бастапқы технологиялық білімдерді, еңбектік біліктілік және дағдыларды, еңбекті жоспарлау және ұйымдастыру тәсілдерін меңгерту;
- 2) сенсориканы, қолдың ұсақ моторикасын, кеңістікті елестетуін, әр түрдегі мәліметке бейімделу қабілеттілігін дамыту.

4. Еңбекке оқытудың міндеттері:

1) еңбек және экологиялық мәдениеттің жалпы еңбектік және арнайы біліктілік, дағдалардың негіздерін қалыптастыру;

2) күнделікті өмірде және іс-тәжірибелік әрекеттерде меңгерілген білім және біліктілікті, мәліметті іздеуге, орындауға, сақтауға және қолдануға пайдалану;

3) жеке гигиена ережелерін және еңбек қауіпсіздігі ережелерін орындау;

4) түрлі бұйымдарды өзбеттілі құрастыру;

5) сабақта ұжымдық еңбекті ұйымдастыру.

5. Типтік оқу бағдарламасына сәйкес "Қол еңбегі" пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі: 0-1 сынып – аптасына 2 сағаттан, барлығы әр сыныпта 66 сағатты; 2-3 сыныптар – аптасына 2 сағаттан, барлығы әр сыныпта 68 сағатты құрайды.

6. Пәнаралық байланыс басқа пәндерде: "Орыс тілі", "Оқу және тіл дамыту", "Музыка және ән", "Айналадағы әлем", "Бейнелеу өнері", "Математика" алынған біліктілік және дағдыларды қолдану арқылы іске асырылады.

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

7. Қол еңбегі пәнінің мазмұны келесі бөлімдерден тұрады. Кіріспе сабақтары (1 с.): оқушыларды оқу жылының барысында орындау жоспарланған, бұйымдармен таныстыру. Жасанды заттар жасауға арналған материалдарды атау (қағаз, ермексаз, сым.). Қол еңбегі сабағын өтуде ұстанатын ережелерді, жұмыс орнын ұйымдастыруға қойылатын талаптарды айту.

8. Құрылыс материалдарымен құрастыру (3 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) мұғалім әрекеттеріне еліктеу арқылы жәй құрылымды құрастыру. Машина, қақпасы бар көлік тұратын орынды, гаражды құрастыру. Қуыршаққа арналған бөлмеге 3-4 заттан тұратын жиһазды орналастыру. Еліктеу және бейне, сөздік нұсқау бойынша жеке заттардың орнын ауыстыру;

2) жиынтықтың бір бөлшегін басқалардан (одан ұсақ) құрастыру немесе бір құрылыс материалдардың орнына басқа жиынтық элементтерін қолдану жаттығулары (кубиктерден, екі ермексаздан кесек құрастыру);

3) еліктеу бойынша құрастыру: үй, жиһаз. Ойынға қолдануға болатын конструкция құру. Өзінің түсінігі бойынша құрылыс материалдарының әр-түрлі түрдегі жиынтығынан өзара байланысқан бірнеше құрылымды құрастыру.

9. Саз және ермексазбен жұмыс (24 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) илеу материалына даярлық жаттығулары. Арнайы тапсырмасыз илеу – тұтас бөлікті екі қолмен жібітіп, ірі бөліктерге бөлу, қосу. Саз және ермексазды жаю жаттығулары. Жәй геометриялық денелерді орындау. Түсі бойынша ермексазды таңдау жаттығулары;

2) төсеме таяқшада және алақанда қалыңдығы және ұзындығы әр-түрлі бөренені жаю бойынша илеу. Ұлу дайындау. "Ұлудың отбасы" композицияны орындау.

Түйіршікті, жаңғакті жабағылану бойынша илеу. Бірнеше бөліктен тұратын (дөңгелек пішіндегі) заттарды жабығалану бойынша илеу. Түрлі көлемдегі көлемдегі үлгі бойынша екі дөңгелек илеу: ақ- қала, жатпайтын-қонжық;

3) алдын ала дайындалған түрлі мөлшердегі шарлардан шынжыртабан орындау. "Парақта шынжыртабан" композициясын жасау. Жемістер және көкөністерді үлгі бойынша илеу. Табиғи материалдан (қарбыз, қауын дәндері, бұршақ), мұғалім ермексазбен қаптаған төс етегіне, нобайға ұлттық өрнекті орындау.

10. Табиғи материалдармен жұмыс (8 с). Іс-тәжірибелік жұмыстар: Табиғи материалдарды жинау мақсатында табиғатқа саяхат. Түрлі-түсті қағаздан жасалған қағазға кептірілген жапырақтарды жабыстыру (жапырақ үлкен, жапырақ кішкентай). Емен, қайың, үйеңкі жапырақтарынан аппликация дайындау. Кептірілген жапырақтардан қабырға кілемін "түскиізді" дайындау. Әр-түрлі мөлшердегі жапырақтардан аппликация дайындау: балықтар, көбелектер. Балықтар, құстар, кірпіні таңдау бойынша жаңғақтың сыртынан, шышка және ермексаздан орындау.

11. Қағаз және қатырмақағазбен жұмыс (22 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар: Бүктеме сызығы бойынша қағазды бүктеу және жыртуды жаттықтыру. Дайын тік бұрышты пішіннен шаршы шығару. Шаршыдан бүктеу арқылы үш бұрыш шығару. Аппликация бейнесі бойынша үйшік, автобус дайындау. Жолақшадағы өрнек бейнесі бойынша, фигураларды көлемі бойынша кезектестіру (үлкен – кіші). Қағазды бүктеу. Көлемді ойыншықтарды бейне бойынша дайындау: ұшақ, қайық. Мұғалімнің алдын - ала дайындалған, түрлі-түсті қағаздан жолақшалардан шынжыр дайындау.

12. Жіппен жұмыс (4 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар: Материалдың аталуы – жіптер - танысу. Жіптерді түсі, қалыңдығы, байламы бойынша іріктеу. Түрлі түсті жіптерді байлау, домалақтап орау, қатыр қағазға орау. Жіп коллекциясын құру –қалың қағаздың үстіне жабыстыру. Қалың түрлі-түсті жіптерден бау өру.

13. Сыммен жұмыс (4 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар: Сымды шеңбер, төрт бұрыш, бұрышы бойынша майыстыру жаттығулары. Сымды геометриялық фигуралардың графикалық бейнелерінің үстіне қою арқылы геометриялық фигуралардың сұлбасын алу (сым берілген ұзындықта).

3. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

14. Қол еңбегі пәнінің мазмұны келесі бөлімдерден тұрады.

15. Кіріспе сабақтары (1 с.):

1) еңбек туралы әңгіме. Оқушылардың еңбек сабағының ерекшеліктерімен таныстыру;

2) оқушылардың еңбек сабағы барысында өзін ұстау талаптары. Дұрыс жұмыстық қалып және жұмыс орнында тәртіптілікті сақтау. Материалдар мен инструменттерге ұқыпты қарау. Қауіпсіздік техникасын және санитарлы-гигиеналық талаптарды орындау.

16. Түрлі материалдардан құрастыру және моделдеу (4 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар : Үлгі бойынша әр-түрлі ұзындықтағы, түрлі-түсті жолақшалардан көбелек, қоян дайындау (жолақтар ені 1 см), жабыстырманы қолданып тую.

17. Саз және ермексазбен жұмыс (23 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) жолақшалар мен бағаналардан шырша, баспалдақты дайындау. "Ұшақтар орманда" композициясын құрастыру;

2) әр-түрлі көлемдегі бірнеше бөліктен тұратын, ойыншық үлгісі бойынша илеу (пирамидалар, ақ-қала). Дайындалған матрешкалардан композиция құру "көңілді ақ-қалалар". Тақтада әріп және сан рельефтерінің үлгісі бойынша илеу;

3) "Бауырсақ", қазақтың әңгімесі "қарлығаштың құйрығы неге айыр?" тақырыбы бойынша илеу.

18. Табиғи заттармен жұмыс (8 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) табиғатқа саяхат. Табиғи материалдарды жинау, олардың қасиеттерімен танысу (жапырақтар, гүлдер, дән – шаған и зығыр қанатшалары, бұтанақтар және т.б.);

2) түрлі-түсті қағаздан жасалған қатты қағазға кептірілген жапырақтарды жабыстыру (жапырақ үлкен, жапырақ кішкентай). Кептірілген жапырақтардан үлгі бойынша "гүл шоғыры", "жайлауға" сюжетті картина дайындау;

3) үлгі бойынша ермексаздан кірпіні дайындау (ине, шаған и зығыр қанатшалары, бұтанақтар). Үлгі бойынша ермексаздан және ұсақ жапырақтардан көбелекті құрау. Жаңғақ қабығынан, талшын, айғұлақ, қарағай қабыршығынан кеме, ағаш жапырақтарынан желкен дайындау. Жаңғақ қабығынан аюды, көздерін тұқымнан, мұрын мен ауызын емен жаңғағының басынан, аяқ-қолдарын үлкен емен жаңғағының басынан дайындау.

19. Қағаз және қатырмақағазбен жұмыс (22 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) қағаз жолақшаларын шаршы, тік бұрыш, үш бұрыштар жасап қию. Жолақшаларда өрнек жабыстыру. Шыршалы безендіру "Кішкене шам" дайындау. Қағаз жолақтарын бүктеме сызығы бойынша аяғына дейін жеткізбей кесу. Бүктеу және жеке композициялар жолы арқылы, бір бөлшектен орындалған, жалаулардан грильянда дайындау;

2) аппликациялар. Шаршыда үлгі бойынша, өрнек элементтерін қолданып, қазақ нақышын орындау. Үлгі бойынша дөңгелекте өрнекті дайындау (3 -тен көп емес, шаршы, үш бұрыш, тік бұрыш);

3) үлгі бойынша, жолақта, дөңгелекте, шаршыда өсімдікті нақышты дайындау. Түсі, пішіні, бойынша кезектестірілген, қазақ нақышын құрастыру.

20. Жіппен жұмыс (8 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) әр-түрлі ұзындықтағы және қалыңдықтағы жіптерді кесуге жаттығулар. Түрлі – түсті жіптен шәпкіге бау дайындау. Жүнді тоқыма жіппен тоқу;

2) сыған инесіне жіпті өткізу жаттығуы. "Ине жоғары – төмен" тесік әдісі бойынша тігу. Геометриялық фигуралар тесігі бойынша тігу. Пішінді түрлі-түсті қарындаштармен бояу.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

21. Қол еңбегі пәнінің мазмұны келесі бөлімдерден тұрады.

22. Саз және ермексазбен жұмыс (24 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) геометриялық денелерді тегіс қалыпқа құю (текше, дінгек). Төсенішті қолданумен дидактикалық материал дайындау: үлкен, кішкентай төртбұрыш және кесек биік, аласа;

2) жабыстырылған бөлшектерден үй, башня құрастыру. Цилиндрлік пішіндегі заттарды илеу: гүл ыдысының шелекгі. Үлгі бойынша стильденген құс, жануарлар фигураларын илеу;

3) шынайы ойыншық үлгісінен қзбеттілі илеу. "Көктем" тақырыбы бойынша жіңішке бағанамен контур бойынша илеу (үй, күн, ағаштар жапырақтарымен, шөптер, гүлдер).

23. Табиғи заттармен жұмыс (16 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) табиғи материалдарды жинау мақсатында табиғатқа саяхат. Үлгі бойынша емен жаңғағынан, шаған қанаттарынан қоянды дайындау; өрік сүйегінен тасбақаны; қайың шыршасынан, жапырақтарынан, қабыршықтарынан үйрек пен балапандарын дайындау. "Көлдегі құстар" композициясын қосымша табиғи материалдарды– жапырақтар, шөптер, гүлдерді және т.б қолданып дайындау;

2) үлгі бойынша кептірілген жапырақтардан композицияны құру (макеттер); "Жыл басы" әңгімесіне ұжыммен макетті дайындау. Табиғи материалдардан онымен бірге қолда бар дайын материалды (таяқшалар, клей және т.б) қолданып жәй жануарлар фигураларын дайындау.

24. Қағаз және қатырмақағазбен жұмыс (16 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) дәнек, тұқымды сақтауға қағаздан сөмке дайындау. Оны ұлттық өрнек "гулмен" аппликациялау бойынша безендіру. Үлгі бойынша жұқа қатырмақағаздан ажыратпа затын орындау. Қайшымен тік және қисық сызық бойынша кесу;

2) кітаптың арасына салғышты дайындау. Қатырмақағаздан шырша ойыншықтарын дайындау (көкөністер, жемістер, жануарлар фигураларын). Қатырмақағазды бір жағына түрлі –түсті қағазды жабыстыру;

3) аппликациялар дайындау және оны кітаптың арасына салғышқа жабыстыру; үш бұрыш пішініндегі "тумарша" дайындау, оның бір жағына түрлі –түсті қағазды жабыстыру. Тұмарды ұзын жіппен бекіту.

25. Тоқыма мата материалдарымен жұмыс (12 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) шоқ жіптен, қатты жіп, тесьмадан фигураларды (қыз баланы, ұл баланы) дайындау;

2) дайын пішін бойынша шаршы немесе тік бұрышты матада пішу жаттығуы. Ішкі және сыртқы жағы нақты айқындалған маталар жиынтығын құрастыру;

3) "Бауды" шаншып тігуді орындау: шақпақ қаға сызындағы жаттығулар. Селдір матадан немесе ірі өрімді матадан белгі бау орындау. Белгі баудың аяғын безендіру.

5. Оқу пәнінің 3—сыныптағы базалық білім мазмұны

26. Қол еңбегі пәнінің мазмұны келесі бөлімдерден тұрады.

27. Табиғи заттармен жұмыс (12 с). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) табиғи материалдарды жинау мақсатында табиғатқа саяхат;

2) өзбетімен жүгерінің дәнінен, жаңғақтың сыртынан, сым, ермексаз, арша шышқалары, күнбағыс дәнегінен: үкі, өрмекші, керік, шегіртке дайындау;

3) түрлі материалдардан ойластыру бойынша көлемді бұйымдарды дайындау (экскурсиядан кейін, кітапты оқығаннан кейін, кинобейне көргеннен кейін). Ойластыру бойынша "Бәйге" қазақтың ұлттық ойыны тақырыбына композиция дайындау: жануарлар фигуралары – жылқыларды; адамдарды.

28. Қағаз және қатырмақағазбен жұмыс (26 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) қатырмақағазды қағаз және парақ жолақтарымен рамалау. Тегіс табиғи материалдарды орнатуға арналған үлгі бойынша шаршы және тік бұрышты формадағы астына қойғышты дайындау;

2) қатты түрлі-түсті қағаздан көлемді пішіндегі әсемдеуіш заттарды дайындау: екіге бөлінген, үш немесе төрт шеңберден тұратын қалта шамын; екі бөлшектен саңырауқұлықты, үш бөлшектен ракета. Жаңа-жыл кешіне маскалар мен жартылай маскалар дайындау. Күрделі конфигурациядан тұратын үлгі бойынша қатырмақағазды және қағазды ажырату. Күрделі конфигурациядағы қазақ өрнектердің жеке бөлшектерін қатырмақағаздан және қағаздан дайындау: "сынық мүйіз", "түйе-табан". Қалдықты материалдардан шырша ойыншықтарын дайындау. Жіңішке қатырмақағаздан ашық қобдиша дайындау;

3) шаблон және сызғыш бойынша қорабшаның қабын бөлу. Қорабшаны екі әдіспен жабыстыру: қағаз жолағымен жабыстыру және түйістіру. Жұмыс үлгі, мұғалім жұмысының жеке тәсілдерін көрсету бойынша орындалады.

29. Сыммен жұмыс (6 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) тізбекті жұмсақ түсті сымнан дайындау. Бұйымдарды мұғалімнің жұмыс тәсілдерін көрету арқылы орындау: өзекке жұмсақ сымды өру және бөлшектеп сақиналар кесу, сақиналардан моншақ теру;

2) үлгі және контурлы сурет бойынша балық, құстар, жануарлар фигураларын дайындау.

30. Тоқыма мата материалдарымен жұмыс. Жіппен жұмыс (18 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар:

1) бірнеше жіптен тоқылған орама дайындау. Көкөністерді, жемістерді, гүлдерді алдын ала тесу бойынша тігу. Түрлі-түсті қарындаштармен бояу;

2) қисық шаншып тігумен таныстыру. Жұқа қатырмақағаз жолағында дайын тесіктер бойынша тігуді жаттығу;

3) қазақтың өрнектерін алдын ала тесу бойынша шаршы түріндегі қағазды тігу. ("сынық мүйіз", "түйе-табан"). Түрлі-түсті қарындашпен бояу.

31. Саз және ермексазбен жұмыс (6 с.). Іс-тәжірибелік жұмыстар: ермексаздан қатырмақағаздан түрлі түсті шарлармен жануарлар контурын қою (көбелек, қоңыз, қолтырауын, керік).

6. Дайындық сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

32. Пәндік нәтижелер. Оқушылар білуі керек:

1) құрылыс материалдарымен құрастыру бөлімі бойынша техникалық білімдер: "Құрылысшы" жиынтығының әр-түрлі түрлерімен танысу; материалмен (ағаш) оның қасиеттермен, мөлшерімен, бөлшек конструкциясымен, түсімен таныстыру. Құрылыс жиынтығының әр-түрлі түрлері туралы мәліметті бекіту. Ағаштан құрылыс жиынтығының әр-түрлі түрлері туралы жәй мәліметтер;

2) техникалық білімдер. Материалдың аталуы – ермексаз. Ермексаз қасиеттерімен танысу. Ермексазбен жұмыс істеу ережелері. Ермексаз түсі: қызыл, көк. Ермексазды жұмысқа дайындау тәсілдері: жылыты және езу. Бөлшектерді жағу бойынша біріктіру. Жәй композицияларды орындау. Заттарды үйкекке белгілі бір кезектілік бойынша орналасу туралы түсінік. Заттарды жасауда ермексазды қолдану. Илеуді орындауға арналған жұмыс орнын ұйымдастыру. Илеу кезінде санитарлы –гигиеналық талаптарды орындау. Жасанды заттарды атау. Үлгі мөлшерімен ермексаз кесегінің көлемін сәйкестендіру. Өрнекті орындау кезінде қолданылған, материалдар түрлері. Илеу кезінде санитарлы –гигиеналық талаптарды орындау;

3) техникалық білімдер. Табиғи материалдар туралы жәй түсініктер. Табиғи материалдардың ерекшелігі: түсі, көлемі, пішіні, кептірілген гүлдер мен жапырақтардың нәзіктілігі. Аппликация түсінігі. Ермексаз және қатырғышты қолдану аясы;

4) техникалық білімдер. Материалдарды атау: қағаз, қағаздың ерекшелігі: бүгіледі, қыртыстанады, жыртылады, дымқылды сіңіреді онымен қаттылығын жоғалтады. Қағаздың негізгі түстері. Қағаздың қасиеті- жабысады. Өрнек және орнамент түсініктері. Геометриялық және өсімдік әліптес бедерлер өрнегі. Өрнек, орнаменттерді құру ережелері, кезектестіру қағидасы;

5) жіппен жұмыс. Техникалық білімдер. Жіпті қолдану. Жіптің ерекшелігі мен қасиеті: жіңішке, қалың, қалың, шатасады, байланысады, жыртылады, әр-түрлі түстерге боялады;

б) сыммен жұмыс бөлімі бойынша техникалық білімдер. Материалдың аталуы, ерекшеліктері, түрлері. Сыммен жұмыс кезіндегі қауіпсіздік техникасы.

33. Оқушылар жасай алу керек:

1) екі бөлшектен тұратын еліктеу арқылы кейбір жәй құрылымдарды орындауды; түстерді қабылдауды дамыту және құрылыс жиынтығының бөлшектерін ажырату, айқындау, пішіні, түсі бойынша сәкестендіру біліктілігін дамыту жаттығуларын орындату;

2) үлгі бойынша жәй құрылысты орындау. Үлгілер бойынша құрылыс элементтерін іріктеу. Қажет болағанда бір элементтерді басқалардың орнына қолдана білу. Мұғалімнің әрекетінен кейін үлгі бойынша қуыршақ бөлмесінің жиһаздарын орналастыру. Қуыршақ бөлмесінде мұғалім көмегімен жоспарға сәйкес жиһаздардың орнын ауыстыру. Жиһаздың жеке заттардың мұғалімнің әрекетіне еліктеу және үлгі бойынша орнын ауыстыру. Екі бөлме жоспарын салыстыру (бөлмеде нені ауыстырды?, орындық өай жерде тұрды?, орындық енді қай жерде тұр?, Төсекті енді қай жерге қойды?);

3) мұғалімге еліктеу бойынша ермексазды екі қолымен жібіту, жаю және илеу. Ермексазды алақанда және таяқшада жан-жаққа домалату. Бөлшектерді желімдеп жапсыру. Ермексаз бағаналарының майысуын орындау. Мұғалімнің көмегімен композицияларды орындау. Бөлшектерді тұтасқа біріктіру. Илеуде заттардың негізгі қасиеттерін жеткізе білу және оларды атау (домалақ, үлкен- кіші, ең кіші, астында-үстінде). Дайын ермексаз кесектерін илеу. Илеудің негізгі тәсілдерін меңгеру. Бұйымның үлгісін жасандымен салыстыру. Дайындаманы ермексазбен біркелкі қаптау;

4) дайындаманы табиғи материалмен қаптау. табиғи материалдардың түрлерін ажырату, табиғи материалды сұрыптау. Жұмысқа қажетті, табиғи материалды іріктеу. Оқытушының көмегімен жұмысты орындай білу. Мұғалімнің көмегімен жұмысты орындай алу. Композиция бөлшектерін кезектілі жабыстыру. Бастыру бойыша кептіру. Оқытушы таңдауы бойынша табиғи материалдардан бұйымдарды жинау;

5) қағазды бүктеу, үтіктеуді қолдау. Бүктеме сызығы бойынша қағазды жырту. Қағаз жолақшаларын түстері бойынша іріктеу. Мұғалімнің көмегімен бөлшектерді біріктіруді орындау. Мұғалімнің басшылығымен жабыстыратын қарындаштың көмегімен қағаз жолақшаларын жинау. Қағазды түсіне қарай іріктей білу. Қағаздың тік бұрышын қайыру арқылы екіге бөліп, негізгісіне жабыстыр. Қағаз жолақшасында өрнекті орындау. Заттарды пішіні, түсі, көлемі бойынша кезектестіру. Мұғаліммен бірге кезектесіп жұмысты орындау;

б) жіп коллекциясын құрастыру. Бір жіптен бау тігу;

7) мұғалімнің көмегімен сымды бүгу. Геометриялық фигуралардың сылбаларын алу

7. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

34. Пәндік нәтижелер. Оқушылар білу керек:

1) техникалық білімдер. Қағаз жолағынан домалақ пішіндегі жасанды затты құру ережелерімен танысу;

2) техникалық білімдер. Бөлшектерді жағу мен қысу арқылы біріктіру. Ермексаздың ерекшелігін. Ермексаздың әр – түрлі түстерін. Ермексазды жұмысқа дайындауды. Жұмыс орнын ұйымдастыру және санитарлы-гигиеналық талаптарды орындауды. Илеудің түрлерін: тегіс (рельеф). Илеуде қолданылатын жабдықтар, олардың аталулары және атқаратын қызметін. Жұмыс орнында материалдар мен құрал – жабдықтардың орналасуын. Илеуді орындау кезінде санитарлы–гигиеналық талаптарды орындауды. Заттарды кезектілікпен бір заттың үстіне орналастыру туралы түсінік қалыптастыру;

3) техникалық білімдер. Табиғи материалдардың ерекшеліктері. Кептірілген жапырақтар мен гүлдердің нәзіктілігі. Жинау және сақтау. Жұмыс кезінде қолданылатын, табиғи материалдардың ерекшеліктері: түсі, пішіні, қаттылығы және жұмсақтығы, сыртының ерекшеліктері;

4) техникалық білімдер. Бүгу сызығы түсінігі. Қағаздың негізгі түстері мен түрлері (газетті, сурет салуға арналған қағаз, түрлі-түсті). Қайшымен қауіпсіздікті сақтау ережелері. Қағазбен жұмыс кезінде жұмыс орнын ұйымдастыру және санитарлы-гигиеналық талаптарды орындау. Мерекеге бөлме безендірулері. Кесетін құрал-жабдықтармен және клеймен жұмыстың қауіпсіздік ережелері. Қағаздан жасалған бөлшектерді клейдің көмегімен біріктіру. Қазақтың ою-өрнектерінің элементтерінің символикалық аталулары мен мәні. Ою-өрнек мәнерін құрастыру ережелері, кезектестіру қағидалары. Қалып бойынша белгілеуде қағазды үнемді қолдану. Түсініктер: қию, ажырату. Нышанда қағаз түстерінің сәйкестіктері;

5) техникалық білімдер. Бұйымдардың аталуын білу. Түс сәйкестіктері туралы жәй түсініктері. Жіпті қолдану және оның қызметі. Жіптің ерекшеліктері: қалыңдығы, жеңіл кесіледі, түсі. Жіппен жұмыс істеуге арналған құралдар және олардың атқаратын қызметі. Қайшы, ине. Пішінді бояуға арналған қарындаштың және жіптің түстерінің сәйкес келуі.

35. Оқушылар жасай алу керек:

1) түрлі –түсті қағаздан (1 см) тік сызық бойынша жолақты қия алу. Клей жағып, жеке бөлшектерді дөнгелек (көбелектер, қояндар) түріне жабыстыру. Ойыншықтарды нұсқау және мұғалімнің үлгісі бойынша құру;

2) ермексазды домалату және жаю. Заттарды илеу, композициялар құрастыру. 2-3 бөліктен пирамида бөлшектерін домалатып жасау, түрлі көлемдегі 3 шардан ақ-қаланы жасау;

3) тақтайшада рельефті бейнелерді илеу (сандар мен әріптер). Жануарлар бөліктерін домалатып жасау. Оларды майлап жағу бойынша біріктіру. Жануарларды тақтайшаға бекіту;

4) мұғалімнің көмегімен жасанды заттың үлгісіне сүйене отырып өзінің жұмысын ұйымдастыру, мұғалімнің ауызша нұсқауына операцияларды орындау. Араластырып жағу бойынша ермексазбен табиғи материалды біріктіру. Табиғи материалдардың бөлшектерін ермексазға енгізу. Көлемді табиғи материалдардан бұйымдарды, ермексазды біріктіру және сылау, енгізуді қолдану арқылы орындау;

5) бүктеу сызығы бойынша қағазды қию. Қағаздың негізгі түрлерін ажырату. Екі қолдың синхронды жұмысы: оң қол қайшымен - кеседі, сол қол беріп тұрады, ыңғайлап . Түзу сызық бойынша қайшымен кесу. Қағаз жолақтарын бүктеме сызығы бойынша аяғына дейін жеткізбей кесу. Тік сызық бойынша кесу (жолақ). Үлгіге сүйену арқылы қосымша бөлшектерді біріктіру;

6) шаршы және шеңберде нақышты құру кезінде үлгіні қолдану. Мұғалім үлгісіне сүйене отырып қию және жабыстыру. Қағаз тегістігі және бір- біріне қатысты аппликация бөлшектерін орналастыру. Өсімдік нақышына түсі бойынша қағаз таңдау. Мұғалімнің көмегімен орналастыру. Өсімдікті нақыштың жәй бөлшектерін өзбеттілі кесу. Аппликация бөліктерін жабыстыру;

7) жіпті қатырма қағазға кесу, орау және қыл қаламды жасағанда байлау. Жіпті инеге өткізуді. "Ине жоғары – төмен" тесік әдісі бойынша тігуді, геометриялық фигураларды бояй алу керек.

8. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

36. Пәндік нәтижелер. Оқушылар білуі керек:

1) техникалық білімдер. Түсініктер - геометриялық денелер (текше, дінгек). Тану және атау. Жұмыста қолданылатын құрал-жабдықтар: сызғыштар, төсемелер. Жұмыстың қауіпсіздікті сақтау техникасы. Оқушыларды керамикалық бұйымдармен, декорды ыдыс-аяқпен таныстыру. Қазақ елінің үйге қажетті керек-жарақтарымен таныстыру; құстар мен жануарлардың пропорциялары;

2) техникалық білімдер. Ермексаз көмегімен бөлшектерді біріктіру тәсілі. Операцияларды атау (біріктіру, ендіру). Бөлшектерді жабыстыруға, ендіруге қолданылатын материал: ермексаз. Кептірілген жапырақтардың, гүлдердің, шөптердің ерекшеліктері; макетті құру ережесі. Қосымша материалдардың көмегімен бөлшектерді ендіру тәсілдерін бекіту;

3) техникалық білімдер. Қатырмақағазды қолдану және оның қызметі. Қатырмақағаздың қасиеттері мен ерекшеліктері. Қағаз және қатырмақағазбен жұмысқа арналған жабыстыратын құрамдар. Қатырмақағазбен жұмыс кезінде қолданылатын құралдар, олардың атқаратын қызметі: қайшы, үттіктеуіш, үлгі. Қатырмақағаздың түрлері туралы мәліметтер. Түстердің сәйкестіктері. Пропорцияларды ұстану. Материалдарды ұқыптылықпен қолдану; түрлі материалдарды (жіп – тесьманы) түрлі – түсті қағаз және қатырмақағазбен сәйкестікте қолдану;

4) техникалық білімдер. Жіптерді қолдану және олардың қыметін. Адамдардың өміріндегі маталарды қолданулары және олардың тағайындалуы. Қолмен орындалатын өңдемелі шаншып тігудің түрлері: сметалы және "бау". Маталармен жұмыс кезінде қолданылатын құрал-жабдықтарды. Қауіпсіз жұмыстың ережелерін.

37. Оқушылар жасай алу керек:

1) тік бұрышты түрдегі дидактикалық материалды илеуді. Заттарды қысу және қопырсыту жолы арқылы илеу. Натураға қарап илеу кезінде пропорцияларды сақтау, материалды қолмен және төсеуіштің көмегімен өңдеу біліктілігін бекіту. Ермексаз арқылы бұйымдардың өзіндік ерекшеліктерін жеткізе алу. Макет бөлшектерінің бөлімдері мен мөлшеріндегі пропорцияны сақтау. Композицияның сырт көрінісін және түсін анықтау;

2) ермексаздың көмегімен бөлшектерді жалғау. Үлгі және кептірілген өсімдіктер бойынша композицияларды құрастыру; композиция фигураларын дайындау, ендіру;

3) берілген сызық бойынша қағазды бүктеу. Бұйымдарды қазақтың өрнектерімен безендендіруді. Қатырмақағазбен жұмыс істеу алуды. Үлгіні жүргізуді. Қайшымен тік және қисық сызық бойынша кесуді, оларды жабыстыруды. Мтапсырманы орындауда жоспарды ұстануды, қажетті бақылау әрекеттерін іске асыруды (теңістіру, сызғышпен өлшеу). Сызық бойымен, үлгі және тарфарет бойынша тұмардың бөлшектерін орналастыруды. Тұмарды дайындау;

4) қалың жіпті орау (ширатпа жіп, айылқияқ, синтетикалық жіптен), мұғалімнің басшылығымен жіпті түзету, қайшымен байлау. Дайын үлгі бойынша матаны пішуді. Материалды үнемдеп қолдануды. Сметалы шаншып тігуді орындауды. Белгі бауды ірі өрім, "бау" шаншып тігу бойынша матадан немесе селдір матадан тігу.

10. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

38. Пәндік нәтижелер. Оқушылар білуі керек:

1) техникалық білімдер. Жұмыста қолданылатын материалдардың ерекшеліктері: түс, пішін, көлем. Біріктіру түрлері. Құрал-жабдықтар: пышақ, шоқ. Жабыстырғыш құрамдар: клейдің түрлері;

2) техникалық білімдер. Материалдардың қызметі, қатырмақағаздан жасалатын бұйымдарды өңдеменің түрлерін. Қатырмақағаздың және түрлі-түсті қағаздың ерекшеліктері. Безендіру жұмысында қолданатын, қатырмақағаз түрлерін. Қатырмақағаздың ерекшеліктері мен атқаратын қызметтерін;

3) техникалық білімдер. Сымды қолдану және ерекшеліктері туралы жәй түсініктер;

4) техникалық білімдер. Адамдардың тұрмыстық бейнелеу әрекеттерінің тарихында өрудің маңыздылығы. Қисық шаншып тігудің қызметі. Тұрмыстық бұйымдарды безендіруде өрнектің маңыздылығы.

39. Оқушылар жасай алу керек:

1) ермексаз, клей, таяқшалар көмегімен бөлшектерді біріктіруді. Жасанды заттарды үлгі және сурет бойынша дайындай білу. Ойластырылғанға сүйене келе, заттар бейнесін шығаруды орындау;

2) мұғалімнің көмегімен және өзбеттілі жұмыстың жоспарына сүйене отырып, бұйымдарды орындау. Жұмыстарды алдын ала дайындама бойынша, үлгі және өлшеуіштер бойынша орындау. Жұмысты заттық – операциялау бойынша жоспарлау және оларды орындау;

3) мұғалімнің көмегімен өзекке сымды орау. Моншақ жинау. Үлгі бойынша жануарлардың фигураларын дайындау;

4) түсі бойынша жіптерді таңдау және олардан орау, браслет тоқу. Өзбеттілі тапсырмаларда, жіптердің түстерінде, қарындаштарда бағдарлану. Жұмысты орындау. Үлгі бойынша өрнектерді орындау және бояу;

5) жануарлар бөлшектерін бөліктер мен көлемдер пропорцияларын сақтау. Оларды паракта дұрыс орналастыру.

40. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) ойыншықтар, жасанды заттар және аппликациялар жасауда қауіпсіздік техникасын және санитарлы-гигиеналық талаптарды білуінен;

2) сабақтарда өзара қарым-қатынасты құра білуінен;

3) еңбекке деген қызығушылығын көрсете білуінен;

4) қазақ елінің мәдениеті мен дәстүрлерін сыйлауынан;

5) ұлттық әуенді құрал-жабдықтарды және қазақ елінің тұрмыстық заттарын білуінен көрініс табады.

41. Жүйелі –әрекеттік нәтижелер:

1) бұйымдарды құрастырудың жәй тәсілдерін білуімен;

2) құрал-жабдықтармен материалдарды дұрыс қолдануымен;

3) бұйымдарды дайындауда әрекеттері кезектілікпен орындауымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 167-қосымша

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін "Түзету ырғағы" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 167-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және жеңіл ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Осы бағдарлама зияты зақымдалған оқушылардың жас ерекшелік және психофизикалық даму ерекшеліктерін олардың білім және біліктілік деңгейлерін ескере отырып құрастырылған.

3. Оқу пәнінің мақсаты кіші зияты зақымдалған оқушылардың жалпы дамуына жәрдемдесу, физикалық дамуының, жалпы және сөйлеу тіл моторикасының, ерікті-көңіл күй саласын түзетуге; тұлғалық жағымды сапасын (дисциплинарлық, ұжымдық, достыққа ықылас білдіру), эстетикалық тәрбиелеуге жәрдемдеседі.

4. Түзету ырғағы сабақтарының негізгі міндеттері:

1) қимыл-қозғалыс саласын дамыту: қимыл-қозғалыстардың ұйымдасқандығы, мақсаттыбағытталғандығы, саздылығын және жатықтылығын;

2) ырғақ сабақтарына жағымды көз- қарасты қалыптастыру;

3) ырғақ сезімін қалыптастыру;

4) балаларда музыкамен сазды және ырғақты қимылдай алу, қимылды музыканың қарқынымен және ырғағымен сәйкестендіре алу қабілетін дамыту;

5) ептілікті, тепе тендікті сақтау сезімін, кеңістікте бағдарлай алуын, қимыл-қозғалыс координациясын қалыптастыру;

6) би қимылдарын үйрету;

7) қимылдың айқындылығы бойынша және бейнені жеткізе білуі бойынша жұмыс;

8) музыкаға деген көңіл-күйлікпен жауап беруін, жоғарлығы, күші, ұзақтығы, тембрі, сипаты бойынша ажыратуды үйрету;

9) қимылды есте сақтауын дамыту;

10) тәртіптілікті, достық сүйгіштікті, ұжымдық сезімін тәрбиелеу.

5. Музыка және ырғақ сабақтары жеңіл ақыл-ой кемістігі бар балаларға арналған бастауыш сыныптардың типтік оқу жоспарына дайындық сыныбынан бастап 4 сыныпқа дейін – аптасына 1 сағаттан қарастырылған. Бір жылда дайындық және 1-ші сыныпта 33 сағатты, 2-4 сыныпта 34 сағатты құрайды.

6. Ырғақ бойынша бағдарлама бес бөліктен тұрады:

1) кеңістікте бағдарлай алуға бағытталған жаттығулар;

2) ырғақ-гимнастикалық жаттығулар;

3) балалардың музыкалық аспаптарымен орындалатын жаттығулар;

4) музыканың сүйемелдеуімен орындалатын ойындар;

5) би жаттығулары.

7. Оқыту процесінде пәндер арасында пәнаралық байланыстар жүзеге асырылады: "Емдік дене тәрбиесі", "Дене тәрбиесіне бейімдеу", "Психомоториканы және сенсорлы үрдістерді дамыту".

2. Оқу пәнінің дайындық сыныптағы базалық білім мазмұны

8. Кеңістікте бағдарлауға арналған жаттығулар:

1) жүру мен жүгірудің дұрыс дағдыларын қалыптастыру: қолды бос жіберіп, аяқты кең басып жүру; бірінің артынан бірі, қосарланып, шашыраңқы, бөлменің барлық кеңістігін қолданып, бір-біріне кедергі келтірмей жеңіл, ырғақты жүгіру. Заттар арасымен сап бойынша жүру және жүгіру. Бір бірінің қолдарын ұстап, шеңбер құрып жүру және жүгіру; аяқтың ұшымен және өшкемен жүру;

2) жүру кезінде педагогтың белгі беруі бойынша бұрылуларды (оңға, солға, алдыға, артқа) орындау. Түрлі адым (жәй, тез, нақты, спортты, серпінді) бойынша шеңбер жасап сап бойынша жүру;

3) музыкалық сүйемелдеудің сипатының ауысуына байланысты адым мен қимыл-қозғалысты өзгерту. Басында педагог қимыл-қозғалыстың алмасуын қол соғу, сылдырмақ дыбысын қолданып айтып отырады;

4) жүріс кезінде қолмен әр-түрлі қимылды (заттармен және затсыз) орындау. Балалар шеңбер бойынан шығып кетпеулерін қадағалау керек. Оңға немесе солға бұрылу арқылы саптан, бір қатар құруға алмаса алуын үйрету;

5) кеңістікте бағдарлана алуын, оқытушымен берілген бағыт бойынша қимылдың бағытын және жылдамдығын орындай алуы біліктілігін жетілдіру. Жүру және жүгіру кезінде қатар тұру, сап құру, бағана құру, шеңбер құру, дұрыс бастапқы қалыпты ала білулері керек.

9. Ырғақты -гимнастикалық жаттығулар:

1) дайындық сыныпта ырғақты-гимнастикалық жаттығуларда—жалау, таяқша, бет орамал, сылдырмақ, жасанды гүлдер, шеңбер,және тағыда басқа түрлі заттарды жиі қолдану арқылы өткізген жөн;

2) қимыл координациясын дамыту. Қол қимылдарын аяқ және дене қимылдарымен үйлестіре білуін үйрету.

10. Бұлшық еттердің жеке бөліктерін дамытуға жәрдемдесетін, жаттығулар. Иық бөлігінің бұлшық етіне арналған жаттығулар: қолдың затпен және затсыз, алдыға, артқа, жоғарыға қарай қимылдары; тұрып, еденде отырып, орындықта отыру қалыпында жаттығуларды орындау; таяқшаларды жоғары көтеру, иыққа түсіру, қолды алдыға, артқа сермеу, өзінің алдына артына шапалақ соғу; қолды кеуде алдындағы қалыптан екі жаққа сермеу және қайта бұғу; қолмен кезектестіріп және бірге шеңберлі қимыл орындау; отырған орнынан тұру, бір уақытта қолды жоғары көтеріп, аяқтың өкшесіне тұру.

11. Аяқтың бұлшық етіне арналған жаттығулар. Кезектестіріп аяқты алдыға немесе жанына өкшелеп қою; тізеге қайрылған қалыптан оң және сол аяқты кезектестіріп көтеру, тізе астында шапалақ соғу; тізені қолмен, таяқшамен, шеңбермен қамту; аяқтың ұшына тұру; қолдың тіреуісіз, бір қолымен орындықтың арқасынан ұстап тұрып, отырып тұру қимылын орындау; заттарды қолданып, отырып тұру жаттығуын орындау.

12. Дене бұлшық еттеріне арналған жаттығулар. Еденде отырып, аяқты бірге қойып, оңға және солға бұрылу. Аяқты иық енімен бірдей деңгейге қойып, дененің алдыға, төменге және екі жанға иілуі, қолмен аяқ ұшына тию; заттарды алдына және жанына қою, оларды алу; арқаға жатқан күйде аяқты кезектестіріп көтеру және төмен түсіру:

1) арқаны тік ұстауды (сымбаттылық) үйретуге арналған жаттығулар. Босансытатын жаттығулар;

2) ырғақты-гимнастикалық жаттығуларды орындау барысында қимылдардың музыканың дыбысталуымен бір уақытта басталуын және оның аяқталуымен парапар келуін қадағалауға ерекше көңіл бөлінеді. Егер музыкаға кіріспе болса, ол қимылды орындауға даярлық кезі болып қолданылады. Даярлық сыныптарда музыка кенетті кереғар болуы керек.

13. Балаларға арналған музыкалық аспаптармен орындалатын жаттығулар: кейбір музыкалық аспаптардың (дабыра, шылдырмақ) дыбысталуымен танысу өткізу. Дабыраны қолдануды үйрену. Музыкалық туындылардың жеңіл және қатты бөліктерін дабыра, шылдырмақтарды қолданып жеткізу. Дабыра және шылдырмақта ұынылған ырғақты бейнені қайталай алуды үйрету.

14. Музыканың орындалуымен бірге ойналатын ойындар:

1) зиятының бұзылыстары бар даярлық сыныптың балаларының қабылдай алу деңгейлеріне сай келетін, ырғақты әуенге еркін және табиғи түрде қимылдай алуын үйрету;

2) түрлі қимылдарды әр-түрлі қарқындылықта, ырғақта орындау. Музыкалық сүйемелдеуді қолданып, музыканың орташа, тез қарқынын шапалақ ұру арқылы жеткізе білу;

3) музыканың түрлі сипатына, динамикасына (дыбысты қатайту, азайту) сай қимылдау, қимылда екпіндерді, күрделі емес ырғақты бейнені белгілей алу. Музыка бойынша орындалатын ойындар. Заттарды қолданып ойналатын ойын-эстафеталары. Ән айту ойындары.

15. Би жаттығулары: бидің жәй элементтерімен және жәй би қимылдарымен танысу : жәй қадам – жұмсақ, домаланбалы, жамбасты жоғары көтеру, жартылай саусақта, толық табанмен топырлату, жарты саусақта жүгіру, бір аяқпен секіру шапалақ соғумен қатар; оң иық арқылы айналу, жұп бойынша айналу. Қыздарға- қолға орамал ұстап би қимылдарын орындау. Қайталанбалы қимылдардан тұратын жәй билерді үйрену.

16. Би және көңілді би:

1) "Кел, билейік" әуені Б.Байқадамовтікі;

- 2) "Қасқыр. Қақпан" әуені К.Қуатбаевтікі;
- 3) "Түлкі мен қаздар" әуені К.Қуатбаевтікі;
- 4) "Айгөлек" қазақтың халық әні. Өңдеме Б.Байқадамов;
- 5) "Жалаушалармен билеу". Қазақтың халық әуені. Өңдеме Е.Брусилковский;
- 6) "Гуляем и пляшем" әуені М. Раухвергердікі;
- 7) "Маленький танец" әуені Н. Александровтікі;
- 8) "По улице мостовой" орыстың ұлттық әуені;
- 9) "Танец с воздушными шарами" әуені М. Раухвергердікі;
- 10) "Пойду ль я, выйду ль я" орыстың ұлттық әуені.

3. Оқу пәнінің 1–сыныптағы базалық білім мазмұны

17. Кеңістікте бағдарлауға арналған жаттығулар: дұрыс бастапқы қалып. Жүру және жүгіру: тізені қатты жоғары көтеру, тік аяқты алдыға сілтеу және аяқтың ұшын тарту арқылы. Қатарланып тұру қалпынан шеңберленіп тұру қалпына өту. Қимылдардың бағыттылығына бейімделу- алдыға, артқа, оңға, солға, шеңберге, шеңберден. Жәй заттарды қолданып жүру кезінде жәй қимылдарды орындау.

18. Ырғақты-гимнастикалық жаттығулар. Жалпыдамытушы жаттығулар: еңкею, басты тік ұстау және бұру, иықпен шеңберлі қимылдар (паровоз) орындау. Заттарды қолданумен және қолданбаумен (жалау, сылдырмақ, ленталар) қолдың түрлі бағытында қолдың қимылы. Дененің оңға, солға бұрылуы, еңкеюі (заттарды көтеру, алдына және жанына қою). Заттармен, тіреуішсіз және тіреумен (дөңгелек, таяқша, жалау) тырып тұру. Жоғарға көтеру қалыпында аяқты бұгу, табанды ішке, сыртқа келтіру, жартылай саусаққа тұру. Арқаны тік ұстауды үйретуге арналған жаттығулар.

19. Қимыл-қозғалыс координациясына арналған жаттығулар. Қолды кезектестіріп көтеру және төмен түсіру (оң қол жоғары – сол қол төмен). Оң қолды жоғары, сол қолды –жанғабір уақытта қимылдату; оң қолды алдыға, солды –жоғарға қарай бір уақытта қимылдату. Сол аяқты алдыға, оң қолды алдына қою; оң аяғын жанға, сол қолын жанға және т.б. Қол қалыптарын (позицияларын) үйрену; қол позицияларын жеке және екеі қолмен бір уақытта орындау; қол қимылын баспен, көз қараспен шығарып салу: ырғақтылық бейнелерді тарсылдату, шапалақ ұру, аяқпен топырлату.

20. Бұлшық етті босансытуға арналған жаттығулар. Кішкене алдыға еңкейе келе қолды екі жаққа көтеріп, оқытушының белгісі немесе музыканың ырғағына қарай қолды төмен түсіру; қолды сермеу қимылын үзбей орындау (суды саусақтардан қағу еліктеуі); иықты барынша жоғары көтеріп, оларға қайтадан қалпына жайлап оралуы. Қолдың еркін айналмалы қимылы. Өкшеден дененің ауырлығын аяқтың ұшына және қайта бастапқы қалыпқа (шамшырақ) ауыстыру.

21. Балаларға арналған музыкалық аспаптармен орындалатын жаттығулар:

1) түрлі бағыттағы қол білегінің қимылы. Музыканың жылдамдығының өзгеруімен қол саусақтарын кезектесіп және бір уақыттағы жұдырыққа бууы. Музыкадағы әр

екпінге бірінші саусақтың басқаларына сәкестендіруі. Бір қолдың және екі қолдың саусақтарын ашып, жабу, бөлу. Қол саусақтарының ерекшеленуі. Балалар күйсандығында орындалатын қол саусақтарына арналған жаттығулар;

2) жеке орташа жылдамдықта оң немесе сол қолымен бір октаваның бес нотасы көлемінде жоғарлату және бәсеңдету гаммасын орындау. Дабылда екі таяқшамен бір уақытта және әр қайсысын жеке оқытушының санағы бойынша, тақпақты айтумен және айтпаусыз, жәй ырғақтық дыбысты шығару.

22. Музыканың орындалуымен бірге ойналатын ойындар:

1) музыканың сипатымен, динамикасына сәйкес (дауыстап, ақырын) ырғақтылық қимылдарды орындау. Регистрлер бойынша (жоғары, төмен). Музыкадағы өзгерістерге сай би қимылдарының, жүру, жүгіру, секірудің бағытының өзгеруі (жеңіл, билі жүгіру қарқынды спорттыққа ауысады; жеңіл ойналмалы секіру-ауыр және т.б.);

2) белгілі бір музыканың эмоциональды және динамикалық сипатына сәйкес, балаға жақсы таныс, нақты бейнелерге еліктеуге негізделген, еліктеушілік жатығулар және ойындарды орындау (жануарлардың, құстардың әрекеті, көліктің жүрісі, адамның іс-әрекеті);

3) музыкадағы кенеттік акценттерді шапалақ соғу, топырлату және т.б қимылмен жеткізу. Заттармен бірге орындалатын музыкалық ойындар. Ән айту немесе ауыз екі сөйлеу тілмен сүйемелденетін ойындар.

23. Би жаттығулары:

1) би қимылдарымен танысу. Сергек, биязы, топырлатушы қадам. Жүгіру жеңіл, жарты саусақта орындалатын. Екі аяқта секіру. Тік шоқырақ. Қолды серпу қимылдары. Көңілді орыс биінің элементтері: жәй хор айту адымы, жерге толық табанын тигізетін қадам (қыздарға орамалмен қимылдар орындау);

2) бір аяқпен және кезектесіп топырлату, аяқтың ұшына өкшесіне тұру. Қосарланған қимылдар: жүгіру, жүру, бір орында тұрып айналу. Шеңберде хор айту, топырлату, айналу, шапалақ соғу бойынша орыс көңілді биін орындау.

24. Би мен көңілді би:

1) "Қоян би". Қазақша би. Әуені Курмангазы. өңдеме. В.Питерцевтікі;

2) "Танец рыбок". Әуені Е.Брусиловскийдікі;

3) "Балдырғандар полькасы". Әуені А.Менжанованікі;

4) "Балдырған маршы". Әуені Б.Гизатовтікі;

5) "Маусымжан". Қазақтың ұлттық әні;

6) "Пальчики и ручки". Орыстың ұлттық әуені "Ой, на горе-то";

7) "Стукалка". Украиндік ұлттық әуен;

8) "Подружились". Әуені Т.Вилькорейскаянікі;

9) "Пляска с султанчиками". Украиндік ұлттық әуен;

10) "Жүппен билеу". Литаның ұлттық әуені;

11) "Пляска с притопами". Гопак. Украиндік ұлттық әуені.

4. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

25. Кеңістікте бағдарлауға арналған жаттығулар:

1) жүру мен жүгіру дағдыларын жетілдіру. Бөлме бұрыштарында нақты бұрылуды орындаумен қабырғаның бойымен жүру;

2) қатарға тұру, сапқа тұру, тізбектеп тұру, шеңбер жасап тұру, қосарланып тұру. Сапқа екіден тұру, қосарланған қатардан бірден құралған сапқа тұру. Қатардан және шашыранқы қалыптан сапқа тұру;

3) жүру және жүгіру кезінде заттармен жәй қимылдарды орындау: оларды айналып жүгіру, теру, бір-біріне беру, бір орыннан екінші орынға ауыстырып қою.

26. Ырғақты-гимнастикалық жаттығулар:

1) жалпы дамытушы жаттығулар. Қолды екі жаққа бағыттау, оны алдыға бағыттау, шеңберлі қимылдар, ленталармен орындалатын жаттығулар. Басты алдыға, артқа, жанына бұру, айналдыру. Денені тізені бүгіп, бүкпей иілуі. Дененің қолдың жоғары, екі жаққа, белге қойылуы бойынша қимылына сәйкес дененің бұрылуы және иілуі. Дененің затты берубойынша(жалау, доп) бұрылу қимылдары;

2) өзінің алдында тұрған, жанындағы заттарды тізені бүкпей төмен түсіру және жоғары көтеру. Оң және сол аяқты кезектіріп алдыға, артқа, жанына, бастапқы қалыпқа қою;

3) бірден аяқты тізеге бұгу, марштау кезіндегідей. Тұрып немесе отырып табанды қимылдату. Арқаның тіктігіне арналған жаттығулар.

27. Қимыл координациясына арналған жаттығулар:

1) оң қолдың жоғары- төмен қимылдары бір уақытта сол қолдың кеудеге қарай бұгу қимылымен орындалуы (қолды ауыстыру). Оң аяқ пен сол қолдың, сол аяқ пен оң қолдың әртүрлі қиылысты қозғалыстары (оң аяқты жанына шығару және бір уақытта сол қолды иыққа бұгу мен босату қалпына келу);

2) оң аяғының және сол қолының, сол аяғының оң қолының қиылысып орындалуы. Жаттығулар ырғақты музыканың орындалуы бойынша орындалады. Қимылдардың тездетілуі мен бәсеңдетілуі музыкалы сүйемелдеудің өзгерісіне сәйкес орындалады. Берілген жылдамдықта немесе музыканы тоқтатқаннан кейін қимылдарды орындау.

28. Бұлшық етті босаңсытуға арналған жаттығулар. Қолдың бастапқы қалыптан жанына немесе алдына қарай еркін орындалуы. Қолды кезектестіріп және алдыға, артқа, жанына немесе кеуде тұсына серпу. Білекпен серпу (суды саусақтан сілку, жел соққанда жапырақтардың қимылдарына еліктеуі). Бірде оң, бірде сол аяғын алдыға лақтыру (футбол ойыны кезіндегідей).

29. Балаларға арналған музыкалық аспаптармен орындалатын жаттығулар: білекпен айналмалы қимылдар (күш салу және еркін орындалатын). Біртіндеп жылдамдатылған,

жәй қырқынмен бір уақытта бір қолдың саусақтарын жұдырыққа түю, ал басқасын жұдырық күйінен босату. Бірінші саусақтың басқаларымен сәйкестендіру және бір қол саусақтарын екінші қол саусақтарына қарама-қарсы қосып сәкестендіру.

30. Балалар музыкалық аспаптарында орындалатын жаттығулар. Балалар күй сандығында орташа қарқынды, екі қолмен бір уақытта, бес нота деңгейінде жоғарғы және бәсеңдеуші гамманы орындау, баян аспабында бір актава деңгейінде гамманы үйрену. Екі таяқпен әр түрлі вариацияда бірдей және кезектесіп дабыл және сылдырмақпен жәй ритмикалық суреттерді орындау.

31. Музыканың орындалуымен бірге ойналатын ойындар:

1) қимылдарды музыканың түрлі сипатына, динамикасына (қатты, орташа, жәй), көрестікішіне (жоғарғы, орташа, төмен) сәйкес орындау;

2) музыкада қарқындылық, динамикалық және әуенділік өзгерістерді өз бетімен ажырата алуға және олардың қимылдан бейнеленуін үйретуге арналған жаттығулар. Қимылда екі бөлімді музыканың айырмашылықтарын жеткізу. Еркін орыстың көңілді биінде таныс қимылдарды айқындылықпен орындау. Қимылдарда ойын бейнелерін және әннің мазмұнын эмоциялы түрде және айқын етіп жеткізу. Музыкалы-қимылды бейнені өзбеттілі құрастыру;

3) заттарды пайдаланып орындалатын әуенді ойындар. Ән айтумен және сөйлеу тілімен сүйемелденентін ойындар. Қолжетімді әндерді сахналау. Дыбысталған әннің ырғақты көрінісін шапалақтау.

32. Би жаттығулары:

1) 1-сыныпқа арналған бағдарлама бойынша би элементтерін қайталау. Жәй жүріс, жоғарғы аттам. Жұмсақ секірмелі қадам. Асықтырылмаған билі жүгіру, қарқынды жүгіру. Бір аяқтан екінші аяққа секіру, жеңіл секіру. Ауыспалы топырлату. Аяқты алдыға лақтыру бойынша секіру;

2) көңілді би элементтері: бір қадам топырлатумен, бір қадам секірумен, ауыспалы қадам; қол дене бойымен еркін қалыпта, кеуде жаққа айқастырылған; бір қолымен жантайып, екіншісі орамалмен жанға жоғары қарай көтерілген, шамалы ілекке иіліккен (қыздарға арналған).

33. Билер мен көңілді билер:

1) "Сергек жүріс". Әуені А.Байдильдаевтікі;

2) "Көлеңке". Әуені К.Куатбаевтікі;

3) "Балықшы". Әуені А.Еспаевтікі;

4) "Ел, балалар, ойнайық". Әуені А.Еспаевтікі;

5) "Қаз қатар". Қазақтың ұлттық биі. Өңдеме. А.Зацепиндікі;

6) "Зеркало". Орыстың ұлттық әуені "Ой, хмель, мой хмелек";

7) "Парная пляска". Чехтің ұлттық биі;

8) "Веселые дети". Литвалық ұлттық би;

9) "Хлопки". Полька. Әуені Ю.Слоновтікі;

10) "Русская хороводная пляска". Орыстың ұлттық әуені "Выйду ль я на реченьку".

5. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

34. Кеңістікте бағдарлануына арналған жаттығулар:

1) метрлік тамырдың соғуына сәйкес жүру; арқаны тік ұстаған қалыпта, отырып тұру, тізені бүгу, аяқтың ұшымен жүру, аяқтың өкшесімен кең және қысқа адымдаумен кезектестіріп ауыстырып отырыпжүруді орындау;

2) қатарға үштен тұру. Бір топ балаларының бір қадам алдыға шығуы, басқасы бір қадам артқа шығуы бойынша, бір шеңберден екеу құрау, үш жеке кішкентай шеңбер және шоғырласқан шеңберлер құру. Ортақ шеңберден екі немесе үш қадам шығып шеңбер жасау және қайтып ортақ шеңберге оралу;

3) алдыңғы сыныптарға қарағанда күрделірек заттармен қимылдарды орындау.

35. Ырғақты-гимнастикалық жаттығулар:

1) жалпыдамытушы жаттығулар: бастың еңкеюі, жанға бұрылуы, айналмалы қимылдары;

2) қолдың түрлі бағыттағы қимылдары: қолды екі жаққа бағыттау, иықты қамтып кеуде жаққа екі қолды айқастыру; күштеумен қалды екі жаққа созу (резинаны созу);

3) дененің еңкеюге сәйкес бұрылуы; қолдың қимылымен бірге дененің алдыға, жанға бұрылуы;

4) күшейту арқылы тізені жанға бағыттап жәй отырып тұру, жәй бастапқы қалыпқа оралу. Аяқтың ұшына тұрып жартылай отырып тұру. Табанның шеңберлі қимылдары. Аяқты алдыға, жанға қою арқылы отырып тұру қимылын орындау;

5) таяқша арқылы өрілген қолдардың арасынан өту. Тік арқаны қалыптастыруға арналған жаттығулар.

36. Қимыл координациясына арналған жаттығулар:

1) оң аяғын бірден жанға қарай бағыттау және қолды жанға жоғары қарай көтеру, шапалақ соғу, басты жанға бұру. Оң қолдың айналмалы қимылдарына сәйкестендіріп сол аяқтың айналмалы қимылдары;

2) заттарды қолдану (ту, доп, дөнгелек, скакалка) арқылы қимылдың күрделі координациясына арналған жаттығулар. Дабыл, сылдырмақ сияқты музыкалық сүйемелдеумен орташа және тездетілген жылдамдықта жәй ырғақты көріністерді бір уақытта шапалақтау және топырлату;

3) жәй ырғақты көріністерді өзбеттілі құрастыру. Оқытушы шапалақ соққанды топырлатын көрсету және керісінше.

37. Бұлшық етті босаңсытуға арналған жаттығулар. Буында қолды түзеу және иықтан саусақ ұшына дейін барлық бұлшық еттің қатаюы; қолды жібермей тұрып, иыққа, саусаққа пассивті бүгілуге мүмкіндік беріп, күштемді азайту (қолдар жұмсақ жастыққа жатқызылған қалыпта сияқты) Қолды жоғары көтеру, барлық денені тіктеу-жарты саусақта тұрып, тездетілген қимылмен бұратылып, тізерлеп отыру (үлкендер

және кішкентайлар). Аяқтан аяққа, бір жанынан екінші жанға дене ауырлығын алмастыру.

38. Балалар музыкалық аспаптарымен орындалатын жаттығулар:

1) қол саусақтарын жұмылдыру, ашу, сілкіу, айналдыру, жұдырық тию және босату. Қол саусақтарына арналған дабылды таяқшалар жаттығуы;

2) балалар күй сандығында, баянда тездетілген жылдамдықта бір актава деңгейінде гамманы орындау. Жәй мелодияларды жаттау. Дабыл және сылдырмақтармен түрлі ырғақталуды орындау.

39. Музыканың орындалуымен бірге ойналатын ойындар:

1) қимылдарда музыкалық туындылар бөлімдерін жеткізе білу, музыкалық фразаларды алмастыру. Музыкадағы динамикалық көңілді, тактінің күшті бөлгін қимыл-қозғалыста көрсете білу;

2) түрлі қимылдардың өзбеттілі жылдамдатылуы және баяулатылуы;

3) бидің және қимылдардың таныс элементтерін қолданып, қимылдарды серпілмелі, жәй, кең ауқымда орындау;

4) әнді сахналау кезінде ойын кейіпкерлерін сомдау жаттығулары. Қимылмен музыкалы әңгіменің сюжетін жеткізу;

5) импровизацияда ролдермен алмасу. Ойын мен көңілді билерге варианттарды ойлап шығару;

6) бейнелі заттармен іс-әрекеттеу. Ән айтумен бірге орындалатын қимылды ойындар.

40. Би жаттығулары: 2-сынып бағдарламасы бойынша би элементтерін қайталау. Аяқты ұшымен қадам, полька қадамы. Қатты секірулер. Көңілді би элементтері; бір аяқты алдыға қойып отырып, тұру, өкшеде тұрып жартылай отырып, тұру. Жұп бойынша қимылдарды орындау: бір орында және жүру арқылы бүйірлі шоқырақ, жартылай отыру. Ұлттық билердің негізгі қимылдары.

41. Билер мен көңілді билер:

1) "Гүлдер-айым". Қазақтың ұлттық әні;

2) "Көктем". Әуені Б.Байкадамовтікі;

3) "Қазақ биі". Ұлттық күй "Келіншек". өңдеме. Л.Хамиди;

4) "Балалар вальсі". Әуені И.Нусупбаевтікі;

5) "Дружные тройки". Полька. Әуені И.Штраус;

6) "Украинская пляска", "Коло". Украиндікұлттық әуен;

7) "Жұп пляскасы". Чехтік ұлттық әуен;

8) "Пляска мальчиков", "Чеботуха". Орыстың ұлттық әуені;

9) "Шапалақ соғу бойынша би билеу". Карельдік ұлттық әуені.

6. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

42. Кеңістікте бағдарлануына арналған жаттығулар:

1) қатардан шахматты тәртіпке ауысу. Бірнеше қатардан бірнеше шеңбер құрып тұру, құрған шеңберді кішірейту және кеңейту. Жәй және шоғырласқан шеңбер құрудан "жұлдызша", "әткеншек" құру;

2) бөлме ортасымен жүру, бір бұрыштан екінші бұрышқа диагональды сызықты белгілей алуды үйрету. Сапта тұрудың барлық түрлерінде, бау, шеңбер, секірмекті қолдану арқылы, дұрыс ара-қашықтықты сақтау;

3) алдыңғы сыныптарға қарағанда, анағұрлым күрделірек заттармен орындалатын жаттығулар.

43. Ырғақты-гимнастикалық жаттығулар:

1) жалпы дамытушы жаттығулар. Басты әр бағытта алдыға, артқа қимылдату, айналдыру. Қолдан иыққа қалыптан, қолды алдыға, жанға, жоғары қарай лақтыру. Білектің байсалды, жылдам, кенеттен орындалатын қимылдары. Заттарды беру бойынша, тұрып, отырып орындалатын дененің айналмалы қимылдары. Дененің қолды екі жаққа союмен, басына қоюмен, беліне қоюмен орындалатын шеңберлі қимылдар;

2) аяқ қимылының мүмкін болатын сәйкестіктері: аяқты алдыға, артқа, жанға шығару, тізе бүгу, айналмалы қимылдар, табанның ішкі жағымен жүру;

3) денені тік ұстауды қалыптастыруға арналған жаттығулар.

44. Қимыл-қозғалыс координациясына арналған жаттығулар. Бір уақытта орындалатын қол, аяқ, дене, білек қимылдарының түрлі сәйкестіктері. Біртіндеп жылдамдатылатын, бірден ауысатын қимыл темпіндегі, музыкамен орындалатын жаттығуларды орындау. Бастың үстінен, кеудеде, өзінің алдында, оң жақта, сол жақта, тізде кезектесіп шапалақ соғу. Заттармен (сылдырмақ, дабыл, дағыра), шапалақ соғу және топырлатумен сәйкес келетін, жәй ырғақты суретті өз бетінше құру.

45. Бұлшық етті босансытуға арналған жаттығулар. Қолың салбырап тұрғандағы және бастың төмен қарағандағы қалыппен, бір уақытта жұмсақ босансыған тізе мен денемен бірге орындалатын екі аяқта тұрып секіру ("петрушка"). Бас иілулі, аяқтың ұшымен тізе бүгіп отырып-тұру қалпынан біртіндеп басты, денені, қолды жан-жаққа көтеру (ашылып жатқан гүл). Сол қимыл керісінше бағытта (солып жатқан гүл имитациясы).

46. Балалар музыкалық аспаптарымен орындалатын жаттығулар:

1) білекпен айналмалы қимылдар (саусақтар жұдырыққа түйілген күйде). Бір саусақты қалғандарына қарама-қайшы қою. Түрлі қарқындылықтағы: баяу, орташа, жылдам, біртіндеп жылдамдату, шапшандылықтың немесе баптылықтың бірден өзгеруі бойынша білек және қол саусақтарының қимыл-қозғалысы;

2) балалар күй сандығында, баян, аккардионда ойнаумен қатар жәй жаттығуларды, әндерді орындау. Таныс әннің музыкалы аспаптарда негізгі ырғағын жеткізу және берілген ырғақ бойынша таныс әндер әуенін анықтау жаттығулары.

47. Музыканың орындалуымен бірге ойналатын ойындар:

1) қимылда метр, ритмикалық суретті, акцентті, музыкадағы қарқындылық және динамикалық өзгерістерді өзбетімен жеткізе білуге арналған жаттығулар. Бөлімдер, музыкалы сөйлемнің ауысуына сәйкес қимылды өзбетінше ауыстыру;

2) кіріспе әуеннен кейін қимыл-қозғалысты бастай білу дағдысын қалыптастыруға арналған жаттығулар. Ойынның, би қимылдарының элементтерінің жаңа нұсқасын ойлап шығаруды, оларды үйлестіруді, жәй би композицияларын құруды үйрену. Ән айту, ауыз екі сөйлеу тілді сүйемелдеумен орындалатын ойындар. Музыкалы әңгіме, әндерді сахналау.

48. Би жаттығулары:

1) 3-сыныпта үйретілген би және көңілді би элементтерін орындау. Қыздарға арналған "Қамажай" қазақ биінің элементтері;

2) ұл балаларға арналған "Қара жорға" қазақ биінің элементтері. Түрлі халықтың билерінің элементтерін ажырата білуді үйретуге арналған жаттығулар;

3) жұптасып биленетін би: үш жәй қадам және бір сырғанамалы қадам, аяқтың ұшы созылған. Серпілі жүгіру. Артқа (арқамен) секірмелі жүру. Толық табанда және жартылай саусақта жылдамдатылған ұсақ қадамдар. Ұлттық билерді орындауды үйрену

49. Билер мен көңілді билер:

1) "Көктем". Әуені Б.Ерзаковичтікі;

2) "Қамажай". Қазақ биі;

3) "Қара жорға". Қазақтың ұлттық күйі. өңдеме. Л.Хамиди;

4) "Ұйғыр биі". Өңдеме. К.Шилдебаевтікі;

5) "Круговой галоп". Венгер ұлттық әуені;

6) "Кадриль". Орыстың ұлттық әуені;

7) "Бульба". Белорустік ұлттық әуені;

8) "Веселый танец". Украиндік ұлттық әуені;

9) "Өзбек биі". Әуені Р.Глиэрдтікі.

10) "Лезгинка" Грузияның ұлттық биі.

7. 1—сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

50. Пәндік нәтижелер. Оқушылар сапқа тұру және қайта сапты түзудің негізгі қимыл-әрекеттерін; гимнастикалық жаттығулар, салтанатты марштың, билердің негізгі қимылдарын білу керек.

51. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың түзету ритмика бағыттарында өзін ұстау ережелерін орындауынан, сабақтарға дайындалуынан, сапқа бір-бірлеп тұруынан, қатардан өзінің орнын таба білу және сахнаға әуен бойынша ұйымдасқан түрде шыға білуінен, оқытушымен сәлемдесуінен көрініс табады.

52. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) дұрыс бастапқы қалыпымен;

- 2) еркін шынайы кадаммен жүру, бөлмеде түрлі бағыт бойынша қозғалу, бір-біріне кедергі келтірмеуімен;
- 3) дұрыс ара-қашықтықты сақтай отырып шеңбер бойынша жүре және жүгіре алуын ; қол және аяқпен күрделі емес қимылдарды ырғақты орындай алуымен;
- 4) қимыл темпін музыкалық туынды темпімен сәйкестендіре алуымен;
- 5) ойынды және көңілді билер қимылдарын орындауымен;
- 6) тапсырмаларды оқытушының сөздік нұсқасы және көрсетуі бойынша орындауымен;
- 7) музыканың дыбысталуына сәйкес қимылдарды бастау және аяқтай білуімен айқындалады.

8. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

53. Пәндік нәтижелер. Оқушылар сапқа тұруды және жұп бойынша қатарға тұру ережесін; би қимылдарын білулері және оларды нақты орындай білуі керек.
54. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың оқытушы талаптарын орындауларынан; би жұбына зейінді және жақсы қатынаста болуынан көрініс табады.
55. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:
  - 1) музыка және қимыл ерекшеліктеріне және мазмұнына сай дұрыс бастапқы қалыпты ұстануды; ұйымдасқан түрде қатарға тұруымен (тез және нақты);
  - 2) жұп бойынша сапта дұрыс ара-қашықтықты сақтай алуымен;
  - 3) оқытушының сөздік нұсқауын, дыбыстық және музыкалық белгісі бойынша керекті қимылдың бағытын өзбетімен анықтай алуымен;
  - 4) музыкаға көңіл бөліп, қимыл темпін орындап, барлық ойындық және көңілді би қимылдарын орындай алуымен;
  - 5) контрастілі құрылған екі бөлімді түрде музыкалық туындының бөлімдерінің ауысуын сезінуімен айқындалады.

9. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

56. Пәндік нәтижелер. Оқушылар үштен сапқа тұру, қайта тұру ережелерін білу керек; музыканың негізгі ойнамалы, қарқынды, бапты ерекшеліктерін білу және ажырата алу керек; би, көңілді би қимылдарын білу керек.
57. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:
  - 1) оқытушы талабын орындауынан;
  - 2) сабақта дисциплинаны сақтауынан;
  - 3) би бойынша жұбына зейінмен көңіл бөлуінен;
  - 4) ұжымдық іс-әрекеттері нақты орындай, музыкалы сүйемелдеудің сипатын эмоционалды жеткізуінен көрініс табады.
58. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

1) оқушылар үш қатарға, сапқа тұра алу үшін бірінші, екінші, үшінші деп саналана алуын; шоғырланған шеңберде үш қатарда дұрыс ара-қашықтықты дұрыс орындай білуімен;

2) музыканы басшылыққа алып, қимылдардың талап етілген қарқын мен бағытының ауысуын өзбеттілі орындай білуімен;

3) азконтрастілі құрылымды екі бөлімді түрде музыкалық туындының бөлімдерінің ауысуын сезіне білуімен;

4) ойын және көңілді би қимылдарында музыканың түрлі қырларын-баптылығын, қарқынын, ойыншылдығын және т.б жеткізе білу; шапалақ соғумен ырғақты суретті жеткізе білуімен;

5) оқытушымен ұсынылған, кез-келген ырғақты қайталай алуымен;

6) өзі сыныптастарына ырғақты ұсына алуын және оның орындалуының дұрыстығын тексеруімен (шапалақтау немесе аяқпен тарсылдату) айқындалады.

10. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

59. Пәндік нәтижелер. Оқушылар музыкада екібөлікті және үш бөлікті түрлерді білулері; кейбір ұлттық билердің негізгі өзіндік қимылдарын білулері керек.

60. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) ұлттық бидің музыкалық көңіл-күйін эмоциональды түрде көрсете алуынан;

2) түзету ырғақ сабақтарында алынған біліктілік пен дағдыларды күнделікті өмірде қолдана алуынан;

3) ашық сабақтарда дұрыс және әдемі билей алуын, сынып және мектептің өзбетімен шығармашылық шараларына белсенді қатысуларынан көрініс табады.

61. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) музыкалық үзінді сипаты және құрылуы сипатына қарай жүру және жүгірудің керекті темпін дұрыс және тез таба алуымен;

2) музыкадағы екі бөлімді және үш бөлімді түрлерді ажырата білуімен;

3) қимыл-қозғалыста метр, ырғақты сурет, акцентті белгілей алуынан, музыкалық фразалардың ауысуына сәйкес өзбеттілі қимылдарды ауыстыра алуынан;

4) нақты, ұйымдасқанды түрде бейімделу, көңілді би болса да әуеннің "бұйрығына" бірден жауап беруімен;

5) кейбір ұлттық билердің қимылдарын ажыратуымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 168-қосымша

Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Қазақ тілі, оқу және тіл дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 168-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және орташа ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Бағдарлама негізіне зерде дамуы бұзылған балалардың ерік-жігер сферасы мен танымдық әрекеттерін дамытуға бағытталған оқыту жүйесі алынды.

3. Сауаттылықты меңгеру (оқу мен жазудың бастапқы дағдылары) – күрделі психофизиологиялық үдеріс. Оны жүзеге асыру үшін көру, сөйлеу қимыл-қозғалыстық, сөйлеу-есту және кинестетикалық анализаторлар қатысады. Сауаттылықты табысты меңгеру үшін баланың психикалық үдеріс деңгейінде қабылдау, зейін, есте сақтау, ойлау, сөйлеу тілі үдерістерінің ерікті реттелуін қамтамасыз етуін болжайды.

4. "Қазақ тілі, оқу және тіл дамыту элементтерін дамыту" сабағының негізгі мақсаты – балаларда қол жетерлік қарым-қатынас құралдарын (тілдік және тілдік емес), жақсы мінез-құлықты, оқудың қарапайым дағдыларын қалыптастыру болып табылады. Оқытудың қарым-қатынастық бағыттылығы, шынайы жағдайларды сезінуі сөйлеу тілін және сауаттылық элементтерін дамыту сабағының бағдарламалық және әдістемелік қамтамасыздандырудың негізгі қағидаларының бірі болуы тиіс.

5. Мұғалім бағдарламалық материалды іріктеу барысында әрбір баланың танымдық мүмкіндіктерін және қалыптасатын білімдердің өз бетінше күнделікті өміріне пайдалана алуын ескеру қажет: кейбір балалар жеке сөздер мен сөйлемдерді жазудың қарапайым дағдыларын, кейбір балалар әріптер мен сөздерді, графикалық белгілерді танып білуді және көшіріп жазу дағдыларын үйренеді.

6. Бағдарлама материалдары шартты түрде сыныптарға бөлінген. Алайда, оқу барысында мұғалім балалардың ерекшеліктерін ескеріп, оқу материалын кезеңдерге бөлуіне болады (1-кезең: 1-4 сыныптар, 2-кезең: 5-7 сыныптар; 3-кезең: 8-9 сыныптар).

7. Әр кезеңнің мазмұны құрылымды түрде өзара байланысуы керек. Бағдарламада ұсынылған материалды берілген кезеңде барлық оқушылардың меңгермеуі де мүмкін. Бұндай жағдайда меңгерілмеген кезең тақырыптары келесі кезеңде өтіледі.

8. Сөйлеу тілі және сауаттылық элементтерін дамыту сабағын өткен материалды көп рет қайталау қажеттілігін, өткен тақырыптарға біртіндеп жаңа элементтерді енгізуді ескеріп жоспарлау қажет. Оқытудың барысына қарай, әр оқушының жеке ерекшеліктеріне байланысты материалды өту қарқыны баяулайды немесе көбейе түседі.

9. Оқытудың бастапқы кезеңінде зерде бұзылысы бар балалардың жеке ерекшеліктерін ескеріп, сөйлеу тілін дамытуға, танымдық әрекеттерін белсендіруге, оқу мен жазудың элементтерін қалыптастыруға бағытталған сөйлеу тілі және сауаттылық элементтерін дамыту және оқу сабақтарын бірегей кіріктірілген сабаққа біріктіру керек. Сонымен қатар, "Қоршаған әлем", "Әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлану", "Өзіне-өзі қызмет ету", "Еңбек және бейнелеу өнері" сабақтарымен де өзара байланыс орнату қажет.

10. Мұғалім игерілетін материал кезектілігін өзгертуге, оны жылдар (сыныптар) мен оқыту кезеңдеріне қайта бөліп қарастыруға, күрделендіруге немесе жетілдіруге, әрбір оқушыға оқытудың жеке бағдарламаларын жасап шығаруға, оқу жоспары аясында игеретін материал уақытын анықтауға мүмкіндік беріледі. Бір сыныпта оқитын оқушылар бағдарламалық материалдағы оқушының әртүрлі кезеңдерінде (сыныптарында) бола отырып, мұғалім жасаған және білім беру мекемесінің кеңесі бекіткен жеке бағдарламалармен және жоспарлармен жұмыс жасай алады.

11. Сыныпта оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеріп, оқу материалының мазмұнын бірінші кезеңнен үшінші кезеңге дейін кеңейтіп, оқуды келесі тақырыптар бойынша ұйымдастыру ұсынылады:

- 1) "Мен";
- 2) "Менің отбасым";
- 3) "Менің үйім";
- 4) "Менің ойыншықтарым";
- 5) "Менің мектебім";
- 6) "Мен қоршаған ортаны танимын";
- 7) "Жануарлар әлемі";
- 8) "Өсімдіктер әлемі";
- 9) "Табиғат құбылыстары".

12. Қазақ тілі, оқу және тіл дамыту элементтерін дамыту бойынша жүргізілетін жұмыс келесідей міндеттері шешуді болжайды:

- 1) көріп қабылдауын және естіп қабылдауын дамыту;
- 2) қимыл-қозғалыс координациясын, ұсақ қол бұлшықеттерін дамыту;
- 3) артикуляциялық моторикасын дамыту;
- 4) сөйлеу тілін түсінуін дамыту;
- 5) балаларда қол жетерлік қарым-қатынас құралдарын қалыптастыру;
- 6) фонематикалық есту қабілетін дамыту.

13. Бағдарлама оқушылардың танымдық іс-әрекетіндегі ерекшеліктерді және сөйлеу тілі дамуының деңгейін есепке ала отырып құрастырылған және оқытудың қарапайым практикалық-бағыттылығын болжайды. Мұғалім қалыптасқан қимыл дағдыларын ескеріп, жалпы моторикасын дамытуға, сондай-ақ қол саусақтары мен білезіктерінің топтастырылған қозғалыстарын дамытуға арналған жаттығуларды іріктеп алуға тиісті.

14. Зерде бұзылыстары бар бұл топтағы оқушылардың сөйлеу тілі әр түрлі дейгейде дамыған: кейбір балалар тілдік емес сөйлеу тілін, былдырлауды қолданады, ал кейбіреулері қарым-қатынастың тілдік дағдыларын меңгерген. Балалардың белсенді сөйлеу тілін белсендіруді ойын кезінде, көрнекі-бейнелі жағдайларда, баланың затпен практикалық іс-әрекетке түсуі барысында жүзеге асыру керек.

15. Сөйлеу тілін дамыту және қоршаған ортаны танып білу біртұтастықты құрайды. Баланың сөйлеу тілін айналасындағы қоршаған заттарды пайдаланбай дамыту мүмкін емес. Сонымен қатар, заттардың атауын атамай, олармен жасалатын іс-әрекетті көрсету мүмкін емес. Сөйлеу тілін дамытуда оқытудың бастапқы кезеңінің басты міндеті – қоршаған әлемдегі заттардың атауларын, заттармен әрекеттесуін білдіретін сөздермен оқушылардың сөздік қорын байыту. Балаларды сабақ кезінде ойыншықтардың, таныс заттардың, іс-әрекеттің, белгілердің аттарын атауға, өз қалау-тілектерін өздеріне ыңғайлы дыбыстық немесе белгілік (ишара, пиктограмма және т.б.) түрде жеткізуге итермелеу қажет.

16. Оқытуды көрнекіліктер мен практикалық іс-әрекеттер негізінде сақталған анализаторларға сүйене отырып, жүзеге асыру ұсынылады. Сөздік ережелер қарапайым, қол жетерлік, біркелкі кезектілікпен бірнеше рет қайталануы, әр түрлі дауыс ырғағымен айтылуы шарт.

17. Мұғалімге сабақта түсінгенін дамытуға және грамматикалық түрлер мен тіл категорияларын практикалық түрде игертуге арналған жұмыстар жүргізу ұсынылады. Сөйлеу тілінің грамматикалық құрылымын меңгеру сөздік қорын байытумен және сөйлемді сөйлеу тілінің бірлігі ретінде практикалық таныстыруымен қатар жүреді. Балаларды жұрнақ-жалғауларды дұрыс қолдана білуге үйрету өте маңызды.

18. Мұғалімнің міндеті сабақта баланың айналадағы тұлғалармен, мұғаліммен қарым-қатынасқа түсуге қажеттілігін және өз қалауын келтіретіндей жағдай туғызу болып табылады. Мұғалім сыныпта жағымды эмоционалды көңіл-күйді, әрбір балаға зейін аударуды, мейірімділік аясын қалыптастыруға ұмтылуы керек.

2. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

19. Жағымды көңіл-күйді қалыптастыру:

1) дидактикалық ойындар мен заттық-ойындық әрекеттерді пайдаланып, бала мен ересектің арасындағы жағымды көңіл-күйді орнату үшін жағдай жасау;

2) бала мен ересектің арасында орындалатын жұмысты бірге жасау қабілетін қалыптастыру.

20. Балалардың зейінін, көру және есте сақтау анализаторларын дамыту:

1) ересек адамның бетіне тура қарауды, заттарға көз тоқтатуды, қозғалып жатқан заттарға қарауға, объектінің пайда болуына және жоғалуына зейін аударуға үйрету.

21. Қимыл-қозғалыс, ұсақ моторика және қол саусақтарының координациясын дамыту:

- 1) педагогтың нұсқауы бойынша музыкалық ойыншық-аспаптарды алуға;
- 2) қол саусақтарына арналған арнайы жаттығуларды қолдануға ("Сақина", "Құстар ұшты", "Саусақтар амандасты" және т.б.) үйрету.

22. Сөйлеу тілін түсінуді дамыту:

- 1) әртүрлі дыбыс шығаратын заттарға қатысты балада ізденіс әрекетін ұйымдастыру ;
- 2) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ажырата білуді үйрету;
- 3) баламен қарым-қатынасқа түсіп тұрған адамға зейінін тоқтату, тыңдау, қарау дағдысын дамыту.

23. Балаларға қолжетімді қарым-қатынас амалдарын қалыптастыру:

- 1) қарым-қатынас кезінде жауапты жағымды эмоционалды (күлімдеу, күлкі) және сөздік (дыбысқа еліктеу) жауап қайтаруды үйрету;
- 2) ишарамен, дене қозғалыстарымен әрекеттерді көрсетуді үйрету (соғады, жүреді, ұйықтайды, секіреді және т.б.);
- 3) өзінің қажеттіліктері мен тілектерін әрекеттер мен дыбыстармен айтуды дамыту.

24. Естіп қабылдауы мен естуін дамыту:

- 1) түрлі заттар шығаратын дыбыстармен оқушыларды таныстыру;
- 2) сынып ішіндегі, терезе сыртындағы, өзге бөлмеден шығатын дыбыстарды тыңдай білуге үйрету.

25. Артикуляциялық моторикасын дамыту: дыбыстарға еліктеу қабілетін дамыту.

26. Белсенді сөйлеу тілін жетілдіру және дамыту, сөйлеу тілі қарым-қатынасының тәжірибесін және меңгеру тәсілдерін жинақтау:

1) өлеңнің сөздерін тыңдауға, оларды ишарамен сипаттауға, ересекке қарап, ойындық іс-әрекеттерді, жеңіл би қозғалыстарының орнындауға (қолымен бұлғау, отыру, аяғын басу, алақанымен өлең ырғағына сәйкес шапалақтау және т.б.) үйрету;

2) еліктеуге үйрету керек:

жануарлардың дыбыстарына (ав-ав, му-му, мяу, ку-ку және т.б.);

көлік дыбыстарына (би-би, ту-ту, уу және т.б.);

музыкалық аспаптар мен ойыншықтарға (ду-ду, бом-бом және т.б.).

3. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

27. Жағымды көңіл-күйді қалыптастыру: сабаққа жағымды көңіл-күйді орнату.

28. Балалардың зейінін, көру және есте сақтау анализаторларын дамыту: объектінің пайда болуына және жоқ болуына зейін аудару білуге үйрету.

29. Қимыл-қозғалыс, ұсақ моторика және қол саусақтарының координациясын дамыту:

1) допты және басқа әртүрлі көлемдегі заттарды алуды (ұстауды, қайта қоюды, тасуды, лақтыруды), оларды алдыға, артқа, жоғарыға, төменге екі (бір) қолымен лақтыруды үйрету;

2) әртүрлі көлемдегі және пішіндегі түймелерді жіпке, сымға тағуды және шешуді үйрету;

3) кішкентай затты үлкен заттың ішінен алуды немесе салуды үйрету.

30. Сөйлеу тілін түсінуді дамыту:

1) күн тәртібіндегі, заттық-практикалық әрекеттердегі қимыл-қозғалыстарды, арнайы жаттығуларды орындау барысында сөйлеу тілін түсінуді дамыту;

2) адамдардың есімімен таныстыру. Белгілі есімді нақты бір адамға қарасты айтуды және түсінуді үйрету;

3) өз есіміне жауап беруді үйрету.

31. Балаларға қолжетімді қарым-қатынас амалдарын қалыптастыру:

1) өзінің көңіл-күй жағдайын, ауру сезімдерін, жағымсыз халін ауырып тұрған жерін көрсетіп, ишара, ым-ишара, былдырлау, демеулік шылау (ай, ой, ух, тәй-тәй) көмегімен айтуды үйрету;

2) аморфты сөздерді (ма, па, та, дя, де және т.б.) шақырту.

32. Естіп қабылдауы мен естуін қабілетін дамыту:

1) әртүрлі дыбыс шығаратын заттарға қатысты балада ізденіс әрекетін ұйымдастыру ;

2) өзге бөлмеден келетін, сыныпта, терезеден естілетін және т.б. дыбыстарды анықтай білуді үйрету.

33. Артикуляциялық моторикасын дамыту:

1) дыбыстарға еліктеу қабілетіне үйрету;

2) ерінге, төменгі жаққа, бет ишарасына арналған арнайы жаттығуларды пайдаланып артикуляциялық моториканы дамыту.

34. Белсенді сөйлеу тілін жетілдіру және дамыту, сөйлеу тілі қарым-қатынасының тәжірибесін және меңгеру тәсілдерін жинақтау:

1) дыбысқа еліктеу және дауысты дыбыстар (а, о, у, и, ы, э) мен дауыссыз дыбыстарды (м, п, б, т, д, к, в, ф, н, г, х, й) дұрыс айтуға еліктету арқылы үйрету.

35. Оқу техникасына және оқығаннан ақпарат алуды үйрету:

1) бала тұрмыста, мектепте қолданылатын заттардың (қасық, кесе, табак, үстел, орындық, дәптер, қалам және т.б.), киім, аяқ-киім, ыдыс, жиһаз, жануарлар, басқа да заттардың және қоршаған табиғаттың құбылыстарының (күн, шөп, су, аспан, жел, бөлме, үй және т.б.) атау-сөздерімен таныстыру;

2) баланың айналасындағы заттардың, құбылыстардың, әрекеттердің, заттар белігісінің (көшедегі, ауладағы, бөлмедегі) атау-сөздерімен таныстыру;

3) педагог нұсқауы бойынша бірнеше заттардың ішінен бір затты табуды үйрету;

4) бағыты бойынша заттарды тануды (Тісінді ысу үшін саған не қажет? Сүтті сен неден ішесің? және т.б.) үйрету.

36. Қарапайым жазу дағдыларын дамыту:

1) моншақтарды, дөңгелектерді, түймелерді сымға, жіпке тағуды, тізуді үйрету;

2) пунктир бойынша сызықтарды (түзу, қисайған, ирек) саусағымен, бояумен, қарындашпен, фломастермен ең алдымен ересектің көмегімен, содан соң өзі жүргізуді үйрету;

3) белгілі арақашықтықта орналасқан екі заттың сызықтарын қосуды үйрету;

4) серуендеу кезінде балаларды құмда, қарда, асфальтта сызықтар сызуға ынталандыру.

4. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

37. Жағымды көңіл-күйді қалыптастыру:

1) күлімсіреуге, адамның көзіне қарауға, қолын созуға, басын июге, қолын бұлғауға, қолын ұстауға, "Сәлем. Сау бол. Сәлеметсіз бе. Сау болыңыз және т.б." сөздерді айтуға үйрету.

38. Балалардың зейінін, көру және есте сақтау анализаторларын дамыту:

1) қоршаған ортаның түрлі дыбыстарын, адамдардың сөйлеу тіліне, әуенге, дыбыс шығаратын заттарды тыңдауға үйрету.

39. Қимыл-қозғалыс, ұсақ моторика және қол саусақтарының координациясын дамыту:

1) қораптарды ашуды (жабуды), ойыншықтарды орындарына қоюды, дөңгелектерді сырғытуды, оларды шелекке жинауды, қорапқа жинауды, пирамидаға сақиналарын кигізуді және алуды үйрету;

2) ұсақ заттарды (түймелер, дәндер, бұршақ және т.б.) алып, қораптарға орындарына салуды үйрету.

40. Сөйлеу тілін түсінуді дамыту:

1) объекті мен сөз арасындағы байланысты орнатуға итермелейтін ізденіс әрекеттерін жасау (Ана қайда? Апа қайда? Қасық қайда? және т.б.);

2) ересектің қимыл-қозғалысына және әрекеттеріне баланың зейінін аударту, олардың бағыттылығын түсінуді үйрету;

3) аталған затқа, әрекетке, сапасына баланың зейінін бағыттау.

41. Балаларға қолжетімді қарым-қатынас амалдарын қалыптастыру:

1) балалармен, ересектермен қарым-қатынасқа түсуден алшақтау, қорқыныш, қарым-қатынасқа түсе алмау сезімдерінен аулақ болуға үйрету;

2) балада өзі меңгерген тілдік (дыбысқа еліктеу, таң қалу, жеке буындарды, сөз бөліктерін және т.б.) және тілдік емес (ишара, дене тұрысы, пиктограмма) амалдардың көмегімен ересектермен қарым-қатынасқа түсу қажеттілігін қалыптастыру.

42. Естіп қабылдауы мен естуін қабілетін дамыту:

1) музыкалық дыбыстарға қызығушылығын тәрбиелеу;

2) музыкалық ойыншық-аспаптармен, дыбыс шығаратын ойыншықтармен таныстыру;

3) әртүрлі музыкалық аспаптарда ойналатын әуендерге назар аударту.

43. Артикуляциялық моторикасын дамыту: сөйлеу тілдік тыныс алуын дамыту.

44. Белсенді сөйлеу тілін жетілдіру және дамыту, сөйлеу тілі қарым-қатынасының тәжірибесін және меңгеру тәсілдерін жинақтау:

1) балалардың белсенді сөздік қорын дамыту. Сөйлеу тіліне еліктеу жағдайлар (ойын кезінде, заттармен практикалық әрекеттер жасағанда, көрнекі жағдайлар барысында және т.б.) жасау. Балаларда ересектің сөзіне еліктеу қабілетін ояту;

2) өзінің қажеттіліктері мен тілектерін (қарным ашты, ұйқым келді, су бер және т.б.) сөзбен айтуды үйрету;

3) ересекке еліктеу дағдыларын дамыту, сөйлеу кезінде бірізділікті сақтау (ишаралау, дыбыс шығарып еліктеуді, ересекпен бірге кезектесіп сөздерді айту).

45. Оқу техникасына және оқығаннан ақпарат алуды үйрету:

1) заттарды түрлі анализаторлардың көмегімен олардың қасиеттерімен сапасын анықтау мақсатымен тексеруді үйрету;

2) заттардың белгілерінің атау-сөздерін (үлкен-кіші, суық-ыстық, қатты-жұмсақ, түсі, пішіні, мөлшері бойынша және т.б.) түсінуді үйрету;

3) зат есімнің жекеше және көпше жағының грамматикалық түрлерін (кітап-кітаптар), бір адамға немесе бірнеше адамға қатысты (тыңда-тыңдаңыздар), зат есімнің кішірейтілген түрде (ботакан) айтылған сөздерді түсінуді және практикалық түрде ажырата білуді үйрету;

4) бұл кім? Бұл не? Не істеп отыр? сұрақтарын түсінуді үйрету және оларға ишараны, дыбыстап еліктеуді, сөздерді пайдаланып жауап беруді үйрету.

46. Қарапайым жазу дағдыларын дамыту:

1) затты контурлы бейнесі бойынша тануды, түрлі түсті бейнелерді табуды, контурлы бейнесінің үстіне қоюды үйрету;

2) мұғаліммен бірлесіп, шаблондарды, жай геометриялық пішіндердің және таныс заттарды айналдыра сызу, одан кейін үлгі бойынша өзі сызуды үйрету. Құрылыс материалдарымен ойындарды, ермексазбен жапсыруды, мозайкамен, аппликациямен және т.б. жұмыстарды қолдану.

5. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

47. Жағымды көңіл-күйді қалыптастыру: құрбыларын қабыл алуға, олармен өзара әрекеттесуге үйрету (көргенде қуану, ойыншықтарымен бөлісу, амандасу, қоштасу, бірге ойнау және т.б.).

48. Балалардың зейінін, көру және есте сақтау анализаторларын дамыту:

1) сөйлеп тұрған адамның дауысын естіп, сол дауысқа мән беруге және өзге дыбысты іздеп табуға ынталандыруға үйрету.

49. Қимыл-қозғалыс, ұсақ моторика және қол саусақтарының координациясын дамыту:

1) қимыл-қозғалыс пен заттардың белгілі дыбыстармен және сөздермен сипатталатын жағдайлар жасау;

2) қағазда түрлі бағыттағы сызықтар салу: тігінен, көлденеңінен сызықтарды салуды үйрету.

50. Сөйлеу тілін түсінуді дамыту:

1) оқушыны объектілерді, заттарды, суреттерді, заттар мен әрекеттерді орындауды бірге қарастыруға шақыру, болып жатқан әрекеттерді бақылауға баулу;

2) оқушының өзі (ойнайды, тамақ ішеді, ұйықтайды, жүреді, жуынады, сурет салады және т.б.), оның жақын адамдары (кір жуады, сыпырады, оқиды, тігеді және т.б.) орындайтын әрекеттердің, баланың айналасындағы (көшедегі, үйдегі, бөлмедегі және т.б.), орындалып жатқан әрекеттердің (ұшады, тарсылдайды, шырылдайды және т.б.) атау-сөздерін түсінуді үйрету;

3) мұғалімнің айтқан нұсқауы бойынша балаға түсінікті жай қимыл-қозғалыстарды (Тұр. Отыр. Бер. Ал. Қой. Көрсет және т.б.) түсінуді және орындауды үйрету.

51. Балаларға қолжетімді қарым-қатынас амалдарын қалыптастыру:

1) қарым-қатынасқа түсу ынтасын дамыту;

2) адамдармен ым-ишараны, белгілерді, дыбыстарды, буындарды, меңгерілген сөздерді пайдаланып, белсенді қарым-қатынасқа түсуді үйрету;

3) ишара, сөз бөліктерін пайдаланып, кездескенде амандасу, қоштасқанда сау бол деп қоштасуды үйрету.

52. Естіп қабылдауы мен естуі қабілетін дамыту:

1) дауысы бойынша ойыншықты, музыкалық аспапты табуды үйрету;

2) екі музыкалық аспаптың, дыбыс шығаратын ойыншықтардың ойынын естіп ажырата білуді үйрету: педагогтың нұсқауы бойынша екеуінің бірін табу (аспаптар, ойыншықтар, заттық суреттер ішішнен).

53. Артикуляциялық моторикасын дамыту:

1) тыныс алуға арналған гимнастиканы, ойыншықтарды пайдаланып, балаларды ұзақ бірқалыпты тыныс шығаруға үйрету;

2) дұрыс дыбыс шығаруға үйрету.

54. Белсенді сөйлеу тілін жетілдіру және дамыту, сөйлеу тілі қарым-қатынасының тәжірибесін және меңгеру тәсілдерін жинақтау:

1) қандайда болмасын дыбыстық көріністегі балалардың сөйлеу тілінің еліктегіш әрекеттерін ояту;

2) басқа заттар мен құбылыстар шығаратын дыбыстарға (дүңк-дүңк, тасыр-тұсыр және т.б.) еліктеуді үйрету;

3) балалардың жауапты және өз ынтасымен айтылатын сөйлеу тілін тудыратын жағдайларды жасау;

4) практикалық әрекет барысында ишараны, дыбыс шығаруды, еліктеуді, сөздерді пайдаланып керек затын сұрауды, өзіне қажет адамды шақыруды және т.с.с. дағдыларын үйтеру;

5) ересектен кейін заттардың (әрекеттердің, белгілердің) атын қайталау;

6) өз бетінше таныс ойыншықтардың атын, заттарды, заттық суреттерді, бейнелерді қайталауды үйрету;

7) дыбыстап айтатын сөздерін (тәй-тәй) біртіндеп қоғамда қалыптасқан сөздермен (жүру) алмастыру;

8) сөйлеу тілінде жай фразаны екі ишараны қолданып, ишара мен жыбыстап еліктеуді, екі дыбыстап еліктеуді қолданып айтуды үйрету;

9) жеке сөздерді айтуды үйрету, сурет және мұғалімнің сұрағы бойынша 2-3 сөздерден жай сөйлемдер құрастыруды үйрету (Мынау аю. Аю отыр. Анау қоян. Апа, бер. Ата келді. Айжанда қарындаш. Апа сүт құйды және т.б.).

55. Оқу техникасына және оқығаннан ақпарат алуды үйрету:

1) дыбыстарды буындарда, сөздерде, сөйлемдерде айтуды бекіту;

2) буындарды оқуды үйрету. Тура және кері буындарды оқу дағдыларын қалыптастыру;

3) нақты заттар мен заттық суреттерге сүйеніп, өткен әріптерден сөздер құрастыру, оқыту және оларды түсінуді үйрету;

4) мазмұны бойынша қысқа, жай тақпақтарды, өлеңдерді, әңгімелерді, ертегілерді оқып беру және түсіне білуді үйрету;

5) оқуды мазмұнына сай заттармен, әрекеттермен, ойыншықтармен бірге көрсету;

6) ересек адамның жеке сөздерді, сөйлемдерді, жай мәтіндерді оқуы барысында ең алдымен мұғаліммен бірге, сосын өзі заттармен, ойыншықтармен, заттық суреттермен әрекеттер жасауды үйрету;

7) көру қабілетіне сүйеніп, ересек оқып тұрған төрт шумақ өлеңдегі, жаңылтпаштағы таныс дыбыстық еліктеуді, буындарды, сөздерді аяғына дейін айтуды үйрету;

8) мұғалімнің сұрағына жауап бере отырып, суреттер бойынша сөйлемдер құрастыруды үйрету.

56. Қарапайым жазу дағдыларын дамыту:

1) пунктир, нүкте бойынша жай (күрделі емес) заттарды сызуды; заттық бейнелерді бояуды, штрихтауды үйрету;

2) әріптерді сипап-сезу арқылы тануды үйрету (мұғалім әріпті саусақпен, қарындашпен баланың қолында, маңдайында, арқасында, аяғында "саласы");

3) есеп таяқшаларынан, түрлі-түсті қағаздан қиылған сызықшалардан, мозайкадан әріптерді құрастыру. Ермексаздан (иленген наннан) жапсыру;

4) әріптерді жіптен, сымнан, бұршақтан, өзге де заттар мен материалдардан жасауды үйрету;

5) саусақпен ауады, әйнекте, сумен (түрлі-түсті бормен тақтада, аяқпен еденде және т.б. жерлерде "салады");

б) әріпті аяғына дейін салуды, штрихтауды, бояумен, фломастермен, қарындашпен бояуды, нүкте, сызықтар бойынша жазуды қағаз бетінде (дәптерлерінде) үйрету.

6. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

57. Пәндік нәтижелер:

- 1) дыбыстарға еліктеу қабілетін меңгеруінен;
- 2) нұсқау бойынша музыкалық ойыншық аспаптарды табу және алуы үйренуінен;
- 3) объектіге зейінін шоғырландыруынан көрініс табады.

58. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) жай өлеңдерді тыңдай білуден;
- 2) дыбысқа қатысты ізденіс әрекеттерін ұйымдастырудан;
- 3) түрлі әдістермен дыбыс шығарудан көрініс табады.

59. Жүйелік-әрекеттік нәтижелер:

- 1) дидактикалық ойындар барысында эмоционалды жағымды қарым-қатынасқа түсуінен;
- 2) сабаққа жағымды көңіл-күй орнатуынан көрінеді.

7. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

60. Пәндік нәтижелер:

- 1) сызықтарды (түзу, қисайған, ирек) саусағымен, бояумен, қаламмен ересекпен бірлесіп өзі сызуынан;
- 2) сабақ барысында сөйлеу тілін түсінуді меңгеруінен;
- 3) дыбыстарды естігенде және айтқанда, оны басқа дыбыстардан ажырата білуінен көрініс табады.

61. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) объекті мен сөздің арасында байланыс орнатуынан;
- 2) өзінің есіміне назар аударуынан;
- 3) сұраққа жауап қайтаруынан көрінеді.

62. Жүйелік-әрекеттік нәтижелер:

- 1) әрекеттерді бақылаудан;
- 2) ересектердің қозғалыстарына назар аудара білуінен;
- 3) тұрмыста қолданылатын заттардың атау-сөздерін білуінен көрініс табады.

8. 3 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

63. Пәндік нәтижелер:

- 1) қоршаған ортадағы әрекеттердің атау-сөздерін түсінуінен;

- 2) дене қозғалыстарымен әрекеттерді көрсетуінен;
- 3) өзіне қатысты қимыл-қозғалыстарды түсінуінен, орындауынан көрініс табады.

64. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) дауысты және дауыссыз дыбыстарды дұрыс айтуынан;
- 2) сөздерді дыбыстық құрамына қарай, кеспе әліппенің әріптері мен буындарынан сөз құрай білуінен;
- 3) қойылған тіл дыбыстарын дұрыс айта алуынан көрініс табады.

65. Жүйелік-әрекеттік нәтижелер:

- 1) артикуляциялық моториканы жаттықтыруынан;
- 2) ұзақ баяу тыныс шығаруынан;
- 3) ересектің сөзіне еліктеуінен көрініс табады.

9. 4 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

66. Пәндік нәтижелер:

- 1) өтілген дыбыстар мен әріптердің орнын анықтау, сөз құрауынан;
- 2) бас және кіші әріптерді жазуынан көрініс табады.

67. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) сөздерді дыбыстық құрамына қарай, кеспе әліппенің әріптері мен буындарынан сөз құрай білуінен көрініс табады.

68. Жүйелік-әрекеттік нәтижелер:

- 1) қарым-қатынасқа түсуде сөздік қатынастарды пайдаланып амандасу, қоштасуынан;
- 2) талдаған, оқыған сөздер мен жай сөйлемдерді тақтадан, әліппеден көшіріп жазудан; әдептің жай түрлерін меңгеру, үйренуінен көрініс табады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 169-қосымша

Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Қазақ тілі, оқу және тіл дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептер үшін)

Ескерту. 169-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Пояснительная записка

1. Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом среднего образования (начального, основного среднего,

общего среднего образования), утвержденным постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080 и с учетом необходимости удовлетворять особые образовательные потребности учащихся с умеренной умственной отсталостью.

2. Программа по предмету "Письмо, чтение и развитие речи" предназначена для обучения детей с интеллектуальной недостаточностью (умеренной формой умственной отсталости), обучающихся во вспомогательных школах (2-ое отделение).

3. У детей с умеренной умственной отсталостью наблюдается глубокое недоразвитие познавательной деятельности, что создает серьезные трудности при овладении ими грамотой (первоначальными навыками чтения и письма). В его акте принимают участие зрительный, речи двигательный, речеслуховой и кинестетический анализаторы. Несформированность названных психических процессов у детей с умеренной степенью умственной отсталости значительно затрудняет процесс формирования знаний, умений и навыков, необходимых для овладения грамотой.

4. Все учебные предметы для учащихся с умеренной умственной отсталостью имеют практическую направленность и максимально индивидуализированы, именно поэтому, деление содержательного материала по классам условные. Обучение направлено, прежде всего, на решение вопроса развития речи, как еѰ регулирующей, так и коммуникативной функций.

5. Цель учебного предмета "Письмо, чтение и развитие речи" - формировать у детей доступные (невербальные и вербальные) средства общения, правильное поведение, элементарные навыки чтения, которые помогут им наилучшим образом адаптироваться в быту, овладеть доступной хозяйственно-трудовой деятельностью, осознавать реальные ситуации, общаться с одноклассниками и взрослыми, узнавать предметы, предметные картинки, графические символы.

6. Основные задачи:

- 1) развитие зрительного и слухового восприятия;
- 2) развитие координации движений, мелкой моторики кистей и пальцев рук;
- 3) развитие артикуляционной моторики;
- 4) развитие понимания речи;
- 5) формирование средств общения доступных детям;
- 6) развитие фонематического слуха;
- 7) развитие и совершенствование активной речи, усвоение способов и накопление опыта речевого общения;
- 8) формирование положительных эмоций, связанных с процессом обучения чтению, создание мотивации;
- 9) развитие навыков элементарного чтения и письма;
- 10) использование полученные умений и навыков элементарного чтения и письма в жизненных ситуациях;

11) формирование и развитие предметно-практической деятельности, моторной ловкости, положительных эмоционально-волевых качеств, познавательной сферы;

12) развитие интереса к занятиям, умения взаимодействовать с другими детьми и взрослыми.

7. Объем учебной нагрузки по учебному предмету "Письмо, чтение и развитие речи" в соответствии с Типовым учебным планом начального образования школьников с легкой умственной отсталостью, утвержденным Приказом МОН РК от 8 ноября 2012 года № 500, составляет:

- 1) 1 класс – 4 часа в неделю, 132 часа в учебном году;
- 2) 1 класс – 5 часов в неделю, 170 часов в учебном году;
- 3) 2 класс – 5 часов в неделю, 170 часов в учебном году;
- 4) 3 класс – 5 часов в неделю, 170 часов в учебном году;
- 5) 4 класс – 5 часов в неделю, 170 часов в учебном году.

8. Программный материал распределен на три периода обучения, с учетом уровня развития ребенка, "готовности" к обучению:

- 1) первый период охватывает первые четыре года обучения (1–4 классы);
- 2) второй период – три года обучения (5–7 классы);
- 3) третий период – два года обучения (8–9 классы).

9. Распределение программного материала по периодам обучения не означает, что предлагаемый материал может быть усвоен в течение одного периода обучения. Предлагаемое распределение учебного материала по периодам (классам) является примерным.

10. Материал каждого этапа является законченным и систематизированным, логически связанным с материалом предыдущего и последующего этапов. Сложность и объем увеличиваются постепенно.

11. На новый этап обучения детей переводят по мере закрепления навыков предыдущего этапа. Учитель самостоятельно определит период времени, необходимый для формирования у учащихся его класса умений и навыков, определенных для каждого этапа обучения. Учитель должен работать с детьми на материале доступного уровня сложности и объема. Это обеспечит результативность в обучении.

12. В процессе работы с учащимися в рамках предмета устанавливаются межпредметные связи с предметами: "Счет", "Мир вокруг", "Предметно-практическая деятельность", "Самообслуживание", "Рисование", коррекционным курсом "Развитие психомоторики и сенсорных процессов", особенно в пропедевтическом периоде.

13. Учителю дается право изменять последовательность изучения материала, перераспределять его по классам и периодам обучения, усложнять или упрощать, разрабатывать индивидуальные программы обучения, определять время изучения материала в рамках часов учебного плана. Ученики одного и того же класса могут работать с программным материалом разных периодов (классов) обучения, по

индивидуальным программам и планам, разработанным учителем и утвержденным директором учреждения образования.

2. Базовое содержание учебного предмета 1-4 классов

14. Дети с умеренной степенью нарушения интеллекта, воспитанники вспомогательной школы имеют разный уровень речевого развития: дети, не говорящие, дети с лепетной речью, дети говорящие.

15. Речь детей с умеренной степенью нарушения интеллекта исключительно скудна и дефектна. Главным ее недостатком является нарушение сенсорной стороны. Они не понимают обращенной к ним речи и словесной инструкции. Их собственные высказывания отличаются крайней бедностью. В разговоре они ограничиваются выражением самых простых своих нужд и ощущений, употребляя короткие слова и фразы. Для их устной речи характерен резкий аграмматизм, то есть ошибки в грамматическом оформлении активной речи и в понимании значения грамматических конструкций. Имея в запасе небольшое число слов, они часто повторяют их, или вторят чужим словам, от этого их речь получается с однообразными, повторными оборотами.

16. Работу по развитию речи рекомендуется начинать с выявления знаний и умений ребенка. Эти сведения заносятся в индивидуальную карту развития ребенка, где отмечаются все данные о развитии речи ребенка (понимание слов и инструкций, возможности речевого подражания, состояние звукопроизношения, самостоятельные высказывания и т.д.), на основании которых планируется дальнейшая работа.

17. Занятия по развитию речи начинают с развития зрительного и слухового восприятия ребенка. Детей учат слушать речь педагога, фиксировать взгляд на лице говорящего, смотреть в лицо собеседника. Достигается это постоянным разговором учителя с детьми. Даже в тех случаях, когда ребенок сам не говорит, с ним необходимо проводить работу по развитию импрессивной речи (понимание простых просьб, поручений, инструкций, слов и т.д.).

18. Разговор с ребенком необходимо проводить эмоционально, в игровой форме. Важным моментом в работе с "безречевыми детьми" является создание потребности подражать слову взрослого. Подражательные речевые реакции могут выражаться в любых звуковых комплексах. Педагогу необходимо создать условия, в которых у ребенка появилось бы желание неоднократно повторять (самостоятельно произносить) звукосочетания, слоги, слова.

19. Активизацию речи детей необходимо осуществлять в ходе практической деятельности ребенка с предметами в игре, наглядной ситуации. Развитие речи и познание окружающего мира составляют единое целое. Невозможно развивать речь ребенка в отрыве от окружающих его предметов, невозможно показывать действия с предметами, не называя их.

20. Общей задачей обучения развитию речи на начальном этапе является обогащение словаря учащихся словами-названиями предметов окружающего мира, словами-названиями действий с предметами, словами-названиями признаков предметов. На уроках необходимо побуждать детей называть игрушки, знакомые предметы, действия, признаки, выражать свои желания в доступной для них звуковой или знаковой (жесты, пиктограммы) форме.

21. При работе по формированию пассивного и активного словаря рекомендуется использовать следующую последовательность.

22. При знакомстве со словами - предметами:

- 1) показать ребенку предмет или предметную картинку;
- 2) назвать предмет (с учетом возможностей детей: звукоподражание, жест или слово например "мяч");
- 3) составить предложение с предметом ("Это мяч");
- 4) назвать предмет ("мяч");
- 5) познакомить с назначением предмета;
- 6) организовать игру или практическую деятельность в ходе, которой неоднократно называть предмет;
- 7) по инструкции педагога находить предмет среди других предметов (выбор осуществлять вначале из двух предметов, постепенно их количество увеличивать);
- 8) находить аналогичные предметы, но отличающиеся цветом, величиной и т.д.;
- 9) использовать название предмета в играх, практической деятельности, стихах, рассказах;
- 10) находить предмет на предметной и сюжетной картинке, показывать его;
- 11) самостоятельно называть предмет в доступной для ребенка форме.

23. При знакомстве с глаголами:

- 1) совершить действие;
- 2) назвать действие ("кушает");
- 3) составить предложение с этим глаголом ("Шолпан кушает");
- 4) назвать отдельно глагол ("кушает");
- 5) организовать игру с многократным обыгрыванием и названием действия ("Кукла кушает". "Мишка кушает". "Ансар кушает");
- 6) по инструкции педагога выбирать одно действие из двух (и более);
- 7) включить слово-действие в игры, бытовые ситуации, рассказы, стихи;
- 8) находить предметы, совершающие это действие на сюжетных картинках, показывать их;
- 9) самостоятельно называть действия предмета.

24. При знакомстве с прилагательными:

- 1) показать ребенку большой и маленький предмет;
- 2) назвать прилагательное (показать большой мяч и сказать "большой");

- 3) составить предложение с этим прилагательным ("Этот мяч большой");
- 4) назвать отдельно прилагательное ("большой");
- 5) в ходе игры, практической деятельности неоднократно называть прилагательное;
- 6) по инструкции педагога находить предмет с данным признаком среди двух и более предметов и признаков;
- 7) находить аналогичные по признаку предметы, но отличающиеся цветом формой и т.д.;
- 8) название признака предмета использовать в играх, практической деятельности, рассказах, стихах и т.д.;
- 9) находить предметы с данным признаком на предметной, сюжетной картинке, показывать их;
- 10) самостоятельно называть прилагательное в доступной для ребенка форме.

25. Обучение рекомендуется осуществлять на основе наглядности и практической деятельности с опорой на сохранные анализаторы. Речевые инструкции должны быть простыми, доступными, повторяющимися несколько раз в одной и той же последовательности, голосом разной громкости.

26. На уроках педагогу рекомендуется проводить работу над развитием понимания и практическим усвоением грамматических форм и категорий языка. Овладение грамматическим строем речи идет одновременно с обогащением словаря и практическим знакомством с предложением как единицей речи. Необходимо учить детей правильно использовать в речи предлоги. Задача учителя создавать на занятиях ситуации, вызывающие у ребенка необходимость и желание общаться с педагогом и окружающими. Учитель стремиться к созданию в классе положительного эмоционального настроя, обстановки доброжелательности, внимания к каждому ребенку.

27. Формирование навыка чтения предусматривает использование различных методов работы: синтетического, комбинированного, метода "глобального чтения".

28. Авторами метода "глобального чтения" (который родился примерно в 50-годы XX века) можно считать американского нейрофизиолога Глена Домана и японского педагога Шиничи Сузуки. Суть метода состоит в том, что ребенок на протяжении длительного времени регулярно воспринимает зрительно и на слух написанные целиком слова, словосочетания, короткие предложения и в результате обработанной мозгом информации, ребенком самостоятельно выводится технология чтения любых слов и текстов.

29. Обучение чтению глобальным способом происходит "с другого конца", в более естественной форме – примерно по таким же законам, как обучение устной речи.

30. Глобальное чтение позволяет выяснить, насколько неговорящий ребенок понимает обращенную речь, позволяет ему преодолеть негативное отношение к занятиям, дает уверенность в себе.

31. Обучение проводится при помощи карточек. Карточки должны быть большие - шрифт высотой 10 см, красного цвета. Карточки делаются из белой плотной бумаги. Желательно ламинированные. Работа проводится в три этапа.

32. 1 этап. Чтение знакомых и родных слов – существительные (типа мама, папа, баба, деда, братик, тетя, дядя, имя самого ребенка должно быть обязательно, имена родителей, сестер, братьев, друзей, кошек, собак, которые в доме живут и т.д.) мяч, мишка (любимые игрушки), предметы, которые окружают дома (стол, стул, пианино, телевизор и т.д., одежда и другое:

1) затем глаголы в неопределенной форме: читать, играть, есть, пить, спать, гулять, одевать и т.д.;

2) затем прилагательные: сначала цвета: красный, зеленый, синий.

33. 2 этап: чтение словосочетаний: красное яблоко, зеленая шапка. Сначала словосочетания с названиями цветов (естественно, словосочетания состояются из уже знакомых слов или хотя бы одно слово должно быть знакомым). Потом проходятся опять прилагательные – противоположности, типа – мягкий - твердый, холодный - горячий и т.д. Затем словосочетания с этими прилагательными: "холодная вода" - хорошо составлять так, чтобы одно слово было знакомое, а второе - новое. Словосочетания из двух существительных - типа - шум ветра...

34. 3 этап: короткие предложения. Я ем. Я играю. Мама читает. Папа спит: далее делаются книжки. Разворот - на одной стороне картинка, на другой - короткое предложение.

35. Виды работ:

1) чтение автоматизированных энграмм (имя ребенка, имена его близких, клички домашних животных). Удобно использовать семейный фотоальбом как дидактический материал, снабдив его соответствующими печатными надписями. На отдельных карточках надписи дублируются. Ребенок учится подбирать одинаковые слова, затем подписи к фотографиям или рисункам в альбоме закрываются. От ученика требуется по памяти "узнать" необходимую надпись на карточке и положить ее к рисунку. Закрытое слово открывается и сличается с выбранной подписью;

2) чтение слов. Подбираются картинки по всем основным лексическим темам (игрушки, посуда, мебель, транспорт, домашние и дикие животные, птицы, насекомые, овощи, фрукты, одежда, продукты, цветы) и снабжаются подписями. Таблички к игрушкам или к картинкам мы начинаем подкладывать сами, говоря, что на них написано. Затем предлагаем ребенку положить табличку к нужной картинке или игрушке самостоятельно.

36. После запоминания двух табличек начинаем постепенно добавлять следующие. Порядок введения новых лексических тем произволен, так как в основном мы ориентируемся на интерес ребенка.

37. Понимание письменных инструкций. Составляются предложения, в которых используются разные существительные и один и тот же глагол.

38. Тематика предложений:

1) схема тела ("Покажи нос", "Покажи глаза", "Покажи руки" и т. д. — здесь удобно работать перед зеркалом);

2) план комнаты ("Подойди к двери", "Подойди к окну", "Подойди к шкафу" и т. д.). Предъявляя карточки, обращаем внимание ребенка на различное написание вторых слов в предложениях;

3) чтение предложений. Составляются предложения к серии сюжетных картинок, на которых одно действующее лицо выполняет разные действия. (Кошка сидит. Кошка спит. Кошка бежит).

39. Очень полезны упражнения, сочетающие в себе элементы глобального и побуквенного чтения. Изготавливаются карточки (удобный формат — половина альбомного листа) с картинками и соответствующими им словами. Слова печатаются шрифтом, по размеру совпадающим с высотой пластмассовых букв. Ребенок смотрит на слово под картинкой и накладывает сверху такие же пластмассовые буквы. Педагог четко прочитывает слово. Затем собранное из букв слово сдвигается с карточки на стол, напечатанное на бумаге название картинки закрывается, а ребенку предлагается определить, под какой картинкой такое же слово, как и у него на столе. Сначала ребенок делает выбор из двух карточек, потом из 3—4. Когда выбор сделан, слово под картинкой открывается и сравнивается с образцом на столе. Слова подбираются по принципу увеличения количества букв:

1) на первых карточках используются звукоподражательные слова из одной буквы ("а" — плач ребенка, "у" — гудение поезда, "о" — жалобный стон, "э" — укоризненное восклицание, "ф" — лопнувший шарик, "т" — стук колес, "в" — завывание ветра, "р" — рычание собаки, "б-б" — чайник кипит и гремит крышкой, "с" — льется вода из крана, "ш" — шипение змеи и т.п.);

2) слова из двух букв ("иа", "на", "га-га", "но", "пи-пи", "би-би", "ме", "бе", "ку-ку", "гу-гу", "ду-ду", "ту-ту", "ай-ай", "ой-ой" и т.п.);

3) слова из трех букв ("шар", "бах", "кап", "ква", "рак", "мак", "дай", "бам", "лак", "дом", "пол", "кот", "сок", "бом", "лом", "сом", "мох", "ток", "нос", "цок", "гол", "оса", "том", "лук", "жук", "сук", "дул", "душ", "тук", "дым", "сыр", "пых", "кря", "мяу", "тяф", "мяч" и т.п.);

4) слова из четырех букв ("утка", "мост", "миша", "сани", "рыба", "рыбы", "ваза", "вазы", "коза", "козы" и т.п.).

40. Важно научить детей понимать смысл прочитанного, соотносить прочитанное слово с реальным предметом (предметной картинкой, сюжетом и т.д.).

41. В период обучения детей чтению необходимо уделять внимание развитию фонематического слуха, совершенствованию моторики речевого аппарата, выработке отчетливого и правильного произношения звуков, слогов, слов.

42. Работа над развитием навыков элементарного письма представляет значительные трудности, особенно при наличии нарушений в двигательной сфере. Рекомендуется учить детей писать печатным шрифтом, так как он легче усваивается и хорошо связывается с чтением слов.

43. С целью облегчения формирования навыка письма, возможности пользоваться ручкой (карандашом) рекомендуется их утолстить, надев на них резиновую трубку или кольцо.

44. Детям предлагаются посильные задания, соответствующие их возможностям, при необходимости оказывается своевременная дозированная помощь с привлечением наглядности, организацией совместной деятельности, доступного объяснения, показа и т.д.

45. Учитель оценивает деятельность каждого учащегося сообразно его индивидуальным возможностям и способностям, отмечают даже незначительные успехи учащихся. На положительную оценку может рассчитывать каждый ребенок. При выполнении учебных задач учитель выражает одобрение и поощрение успехов ребенка словом, жестом, фишками, игрушками, знаками и символами. В речь учителя включаются слова стимулирующие деятельность учащихся, их собственно личностные достижения ("Молодец", "Правильно" и т.п.). Обязательно поощряется и хорошее поведение ребенка.

46. Первый период обучения (1–4 классы).

47. Обучение грамоте, чтению и письму направлено на решение чисто практической задачи. Учащиеся должны научиться читать и понимать несложные тексты, инструкции, вывески, некоторые деловые бумаги, выполнять необходимые действия в определенной последовательности. Они должны научиться ставить свою подпись, писать полностью свою фамилию, инициалы или полное имя и отчество, делать несложные записи.

48. Развитие зрительное и слуховое сосредоточение, внимание:

1) всматриваться в лицо взрослого, останавливать взгляд на предметах, следить взором за передвигающимися предметами;

2) обращать внимание на появление и исчезновение объекта;

3) прислушиваться к различным звукам окружающего мира, к речи взрослого, пению, звучащим предметам;

4) побуждать искать взором говорящего и другой источник звука.

49. Узнавать и различать неречевые и речевые звуки:

1) знакомить детей со звуками, которые издают различные предметы;

2) слушать звуки в классе, за окном, в коридоре, соседней комнате и т.д.;

3) организовывать поисковую деятельность ребенка по отношению к разным источникам звуков;

4) определять какие звуки доносятся из коридора, другого класса, из-за окна и т.д. подражать звукам;

5) воспитывать интерес к музыкальному звучанию;

6) знакомить с музыкальными игрушками–инструментами, звучащими игрушками;

7) развивать умение брать музыкальные игрушки-инструменты по сигналу педагога ;

8) создавать зрительно-слуховой образ данных звучащих предметов;

9) привлекать внимание к звучанию мелодий, исполняемых на разных музыкальных инструментах;

10) учить извлекать звуки разными способами (погремушку, колокольчик – трясти; в бубен, барабан – бить; в дудочку – дуть; гармошку – растягивать и т.д.);

11) учить находить музыкальный инструмент, игрушку по звуку;

12) учить различать на слух звучание двух контрастных музыкальных инструментов , звучащих игрушек; выбирать один из двух по инструкции педагога (среди инструментов, игрушек, предметных картинок). Приучать слушать простые песенки;

13) учить эмоционально, откликаться на пение и музыку веселого, спокойного характера;

14) учить вслушиваться в слова песни, сопровождать их жестами, выполнять игровые действия, несложные плясовые движения, подражая взрослому (махать руками , приседать, топтать ногами, хлопать в ладоши в такт музыке и т.п.).

50. Развивать коммуникативные возможности:

1) создавать условия для установления положительного эмоционального контакта ребенка и взрослого, используя дидактические игры и предметно-игровые действия;

2) формировать сотрудничество ребенка и взрослого;

3) вырабатывать положительную эмоциональную реакцию на занятие;

4) развивать умение концентрировать внимание, слушать, смотреть, реагировать на обращающегося к ребенку человека;

5) учить определять удобную позу для занятия (на ковре, стуле, в кресле, за партой, в коляске и т.п.).

51. Развивать мелкую моторику пальцев рук:

1) хлопать в ладоши;

2) сжимать и разжимать руку в кулак;

3) поочередно сгибать и разгибать пальцы на руке (обеих руках). использовать специальные упражнения для пальчиковой гимнастики ("Колечко", "Коза", "Замочек", " Птички улетают", "Кулачки–ладошки", "Пальчики здороваются" и др.);

4) брать (держат, переносить, собирать) мяч (мячи) и другие предметы разных размеров, катать их, бросать в корзину, вперед, вверх, вниз двумя (одной) руками;

- 5) застегивать и расстегивать пуговицы разной формы и величины;
- 6) вынимать (вкладывать) маленький предмет из (в) большого (большой), открывать (закрывать) коробки, расставлять игрушки по местам, катать шарики, собирать их в ведро, складывать в корзину, надевать и снимать кольца пирамидки. Учить захватывать пальцами и раскладывать по коробкам мелкие предметы (пуговицы, зерна, горох и т.д.) ;
- 7) нанизывать бусы, колечки, пуговицы на проволоку, нитку. Учить проводить линии (прямые, наклонные, волнистые) по пунктиру пальцем, краской, карандашом, фломастером сначала с помощью взрослого, затем самостоятельно;
- 8) соединять линией два предмета, расположенных на расстоянии;
- 9) побуждать детей к черчению линий на песке, снегу, асфальте во время прогулок;
- 10) узнавать предмет по контурному изображению, находить и накладывать цветные изображения на контурные;
- 11) развивать умение обводить шаблоны, контуры простейших геометрических фигур и знакомых предметов сначала путем совместных действий с педагогом, затем по образцу и самостоятельно;
- 12) использовать игры со строительным материалом, лепку из пластилина, работу с мозаикой, аппликацию и т.д.;
- 13) рисовать простые предметы по пунктиру, точкам; раскрашивать, штриховать предметные изображения;
- 14) развивать понимание речи в процессе специальных занятий, выполнения режимных моментов, предметно-практической деятельности;
- 15) знакомить детей с именами людей. Учить понимать и относить конкретное имя к определенному человеку. Учить реагировать на свое имя. Вызывать поисковые движения, способствовать установлению связи между объектом и словом (Где мама? Где Аня? Где зайка? и т.п.). В процессе общения вызывать ответные положительные эмоциональные (улыбку, смех) и речевые (звукоподражание) реакции;
- 16) обращать внимание ребенка на движения и действия взрослого; учить понимать их значение. Направлять внимание ребенка на называемый предмет, действие, качество . Привлекать ребенка к совместному рассматриванию объектов, предметов, картинок, выполнению действий с предметами, наблюдению за происходящим;
- 17) знакомить со словами-названиями игрушек, частей тела (своих, куклы, животных и т.п.), предметов туалета (мыло, зубная щетка, расческа, полотенце и т.д.), предметов обихода, которыми ребенок пользуется в быту, в школе (чашка, ложка, ручка, стол, стул и т.д.), предметов одежды, обуви, посуды, мебели, животных и других предметов и явлений окружающей ребенка среды (солнце, трава, вода, небо, дом и т.д.) ;

18) знакомить со словами-названиями предметов, явлений, действий и признаков предметов, которые находятся и происходят в непосредственно близком и в более далеком (во дворе, в саду, в лесу, на улице) окружении;

19) учить находить по слову педагога один предмет среди нескольких;

20) учить узнавать предметы по их назначению (Что тебе нужно, чтобы чистить зубы? (есть суп, копать песок?) Из чего ты пьешь молоко? и т.д.);

21) учить понимать слова-названия действий предметов, которые совершает сам ребенок (играет, ест, спит, идет, умывается, рисует и т.д.), которые совершают близкие ему люди (стирает, подметает, читает, шьет, копает, рубит и т.д.), которые совершаются в ближайшем окружении ребенка (на улице, дома и т.д.) (летит, гудит, звонит и т.д.);

22) учить показывать действия жестаами, телодвижениями (стучит, идет, пилит, спит, лепит, рисует и т.д.). Учить понимать и выполнять по слову педагога простые действия, понятные ребенку, просьбы, поручения (Встань. Сядь. Дай. Возьми. На. Иди. Положи. Покажи и т.д.);

23) учить обследовать предметы с помощью различных анализаторов с целью выделения их свойств и качеств. Учить понимать слова-названия признаков предметов (холодный – горячий, сладкий, кислый, твердый – мягкий, большой – маленький, цвет, форму, размер и т.д.);

24) учить понимать и практически различать грамматические формы единственного и множественного числа имен существительных (карандаш - карандаши), единственного и множественного числа глаголов (сидит- сидят), единственного и множественного числа имен прилагательных (красный- красные), обращение к одному или нескольким лицам (сядь - сядьте), уменьшительно-ласкательные формы имен существительных;

25) развивать артикуляционную моторику, используя специальные упражнения для губ, языка, нижней челюсти, мимики лица;

26) развивать речевое дыхание, фонематический слух;

27) обучать детей длительному плавному выдоху, используя упражнения для дыхательной гимнастики, игрушки (губная гармошка, надувные шары, вертушка и т.д.) ;

28) обучать правильному произнесению звуков;

29) вызывать путем звукоподражания и отрабатывать правильный уклад гласных (а, о, у, и, ы, э) и согласных (м, п, б, т, д, к, в, ф, н, г, х, й) звуков;

30) развивать активную речь детей. Создавать условия для речевого подражания (в игре, практической деятельности с предметами, наглядной ситуации и т.д.) и вызывать у детей потребность подражать слову взрослого;

31) вызывать подражательную речевую деятельность детей в форме любых звуковых проявлений;

32) учить подражать: крикам животных (ав–ав, му–му, мяу, ко–ко, ква–ква, ку–ку и т.д.); транспортным средствам (би–би, у–у, ту–ту и т.д.); музыкальным игрушкам и инструментам (ду–ду, ля–ля, бом–бом и др.); другим звукам, производимыми предметами и явлениями (кап–кап, топ–топ, бух, тук–тук, ш–ш, х–х и т.д.), создавая ситуации, в которых движения и действия предметов сопровождаются определенными звуками и словами: баюкаем куклу: баю–бай; позови животное: кис–кис, цып–цып; дети танцуют: гоп-гоп;

33) стимулировать развитие у ребенка движений и звуковых реакций для выражения своих желаний;

34) учить выражать свое состояние, сообщать о болевых ощущениях, дискомфорте с помощью мимики, жестов, указывая на больное место, лепетных слов, междометий (ай, ой, ух, ох, бо–бо и т.д.);

35) вызывать аморфные слова (ма, па, да, дя, де и т.д.);

36) преодолевать у ребенка отчужденность, боязнь и неумение общаться со взрослыми и детьми;

37) создавать мотивацию общения практическим взаимодействием;

38) формировать потребность общаться со взрослым с помощью доступных ребенку неречевых (жест, мимика, поза, пиктограмма) и речевых (восклицаний, звукоподражаний, отдельных слогов, обрывков слов и т.д.) средств. Развивать желание вступать в контакт;

39) развивать умение активно обращаться к окружающим (педагогу, товарищу и т.д.), используя жесты, мимику, символы, звуки, слоги, усвоенные слова;

40) создавать ситуации побуждающие ответную и инициативную речь детей. В процессе практической деятельности отрабатывать умение просить нужный предмет, подзывать нужного человека и т.д., используя жест, звукоподражание, слово;

41) учить выражать словесно свои желания и потребности (дай пить, хочу есть и т.д.). Развивать умения подражать взрослому, учить соблюдать очередность в речи (жестикулировать, произносить звукоподражания, слова по очереди со взрослым). Побуждать повторять за взрослым названия предметов (действий, признаков); учить называть самостоятельно знакомые игрушки, предметы, лица, предметные картинки;

42) поощрять постепенную замену звукоподражательных слов (би–би) общепотребительными (машина);

43) учить использовать в речи простую фразу, соединяя два жеста, жест и звукоподражание, 2 звукоподражания. Учить произносить отдельные слова, практически составлять простые предложения из 2–3 слов по картинкам и вопросам учителя (Это кукла. Кукла спит. Вот мяч. Тут кот. Мама дай. Папа идет. У Ани кукла. Мама варит суп и т.д.);

44) учить понимать вопросы Кто это? Что это? Что делает? и отвечать на них, используя по подражанию жесты, звукоподражания, слова;

- 45) обучать элементарным формам этикета;
- 46) учить здороваться при встрече, прощаться при расставании, используя мимику, жест, словесное обращение;
- 47) учить улыбаться, смотреть в глаза, протягивать руку, кивать головой, махать рукой, пожимать руку, произносить слова: "Привет. Пока. Здравствуй. До свидания и т.д.". Учить воспринимать сверстников рядом, взаимодействовать с ними (радоваться при встрече, делиться игрушками, здороваться, прощаться, вместе играть и т.д.);
- 48) закреплять произношение звуков в слогах, словах, предложениях. Знакомить с заглавными и строчными печатными буквами А, О, У, М. Учить соотносить звук и букву, находить заданную букву на картинке, среди других букв, не сходных по написанию. Узнавать букву по части, по контурному, пунктирному изображению, буквы перевернутые, перечеркнутые, спрятавшиеся в предмете (с учетом возможностей детей);
- 49) учить конструировать букву из счетных палочек, полосок цветной бумаги, мозаики, лепить из пластилина (теста), делать из ниток, проволоки, веревки, гороха, фасоли, других предметов и материалов;
- 50) учить узнавать букву по тактильному ощущению (педагог "рисует" букву пальцем, карандашом на руке, щеке, спине, ноге ребенка);
- 51) учить "рисовать" букву пальцем в воздухе, на запотевшем стекле, водой (цветным мелом) на доске, ногой на полу и т.д.;
- 52) учить держать карандаш, фломастер, ручку, мел. Формировать правильный захват этих предметов;
- 53) учить дорисовывать букву, штриховать, закрашивать краской, фломастером, карандашом, писать букву по точкам, пунктиру, пробовать самостоятельно на листе бумаги (в тетради);
- 54) учить образовывать слоги из усвоенных звуков и букв (ау, уа, ма, ам);
- 55) учить складывать слоги из букв разрезной азбуки, кубиков и т.д.;
- 56) учить читать слоги. Формировать навык чтения прямых и обратных слогов;
- 57) учить составлять, читать слова из пройденных букв, понимать их значение с опорой на реальные предметы и предметные картинки;
- 58) читать детям и развивать понимание коротких, простых по содержанию потешек, стихотворений, сказок, рассказов. Чтение сопровождать показом соответствующих предметов, игрушек, картинок, действий;
- 59) учить выполнять сначала совместно с педагогом, а затем и самостоятельно действия с предметами, игрушками, предметными картинками в процессе чтения взрослым отдельных слов, предложений, элементарных текстов;
- 60) учить договаривать знакомые звукоподражания, слоги, слова в читаемые взрослым четверостишия, потешки со зрительной опорой;

61) учить совместно с педагогом проговаривать, заучивать наизусть простые двуступиши (Ав–ав, кто там? Му–му – молока кому? и т.д.);

62) учить составлять предложения по картинкам, отвечая на вопросы педагога.

3. Базовое содержание учебного предмета в пропедевтическом периоде (безпредметное обучение) 1-2 классы

52. Социальное развитие.

53. Цель: формирование самосознания, ориентировки в ближайшем окружении, навыков самообслуживания.

54. Задачи:

1) учить самостоятельному и аккуратному приему пищи;

2) формировать умения ухода за своим телом, выполнения гигиенических процедур

;

3) учить самостоятельному одеванию-раздеванию.

55. Примерное содержание:

1) представления о себе и ближайшем окружении: я – мальчик, я- девочка, мое тело, мои вещи, моя любимая игрушка, моя семья, мой дом, мой класс, моя школа, я умею, я учусь;

2) санитарно-гигиенические навыки: утренние и вечерние гигиенические процедуры, пользование туалетными принадлежностями, правила хранения туалетных принадлежностей, умение обозначить необходимость помощи (жестом, словом, знаком) в физиологических потребностях; пользование носовым платком; выражение благодарности за оказываемые виды помощи;

3) прием пищи: порядок и последовательность приема пищи, пользование ложкой, чашкой, соломинкой для питья; опрятность приема пищи, пользование салфеткой; умение выразить благодарность после приема пищи; различение пищи (жидкая-твердая , холодная -горячая), названия продуктов питания и блюд (суп, каша, чай, сок, молоко, хлеб, картошка, помидор, огурец и т.п.);

4) навыки одевания-раздевания: узнавание предметов одежды и обуви; дифференциация одежды по функциональному использованию; последовательность одевания-раздевания; знание места хранения одежды; выбор одежды по погоде, по сезону; навыки обращения с пуговицами, шнурками, замками, липучками и пр.; оказание помощи сверстнику в одевании (раздевании); умение контролировать опрятность своего внешнего вида.

56. Двигательное развитие.

57. Цель: стимуляция и коррекция движений с учетом индивидуальных показателей развития детей.

58. Задачи:

1) развивать и совершенствовать двигательный опыт детей;

- 2) формировать представления о собственном теле, его частях и их функциях;
- 3) учить выполнять движения по подражанию, по словесной инструкции;
- 4) развивать согласованность, выразительность, ритмичность движений в ходе игр, игровых физических упражнений сидя, лежа, стоя, в ходьбе и т.д.

59. Познавательное развитие.

60. Восприятие пространства и временных отношений.

61. Цель: Привлечь внимание детей к временным и пространственным характеристикам явлений и предметов ближайшего окружения.

62. Задачи:

1) учить осознавать настоящее, прошедшее и будущее на примерах личного опыта (что уже было, что есть сейчас, что будет потом);

2) формировать практические представления о частях суток на основе выполнения режимных моментов дня;

3) практическое ознакомление с пространственным расположением предметов в ближайшем окружении, понимание предлогов и слов, для обозначения пространственных отношений;

4) учить использованию в речи (в соответствии с уровнем ее развития, слов обозначающих пространственные и временные отношения).

63. Развитие речи и коммуникативных навыков.

64. Цель: развитие потребности в коммуникативном взаимодействии детей в игре, в практических видах деятельности на основе речи и невербальных средств общения.

65. Задачи:

1) формировать доверительное отношение учащихся к педагогу;

2) формировать положительное эмоциональное восприятие сверстников;

3) вызывать реакцию на обращение, просьбы, интонации, жесты;

4) учить сопровождать деятельность доступными видами речи: вокализациями, звуком комплексами, словами, простой фразой;

5) учить отвечать на вопросы, выражать просьбу или желание с помощью речи или знаковых заместителей (фотографии, рисунки, пиктограммы);

6) учить давать отчет о выполненном действии, используя однословные и простые предложения.

66. Развитие деятельности.

67. Цель: развитие интереса к предметно-практической, до изобразительной и простой изобразительной, конструктивной, трудовой и игровой деятельности.

68. Задачи:

1) формировать умения пользоваться инструментами и приспособлениями, необходимыми материалами и атрибутами для каждого из видов детской деятельности;

2) обучить доступным приемам работы с различными материалами.

4. Базовое содержание учебного предмета 3 класса

69. Развитие речи.

70. Задачей предмета является формирование умения называть своё имя и имя учителя, воспитателя, по произнесенному имени показывать учеников своего класса, соотносить названия предметов с реальными предметами, находящимися в классе, в школе, дома; развитие мотивации на высказывание и повторение отдельных слов, обозначающих просьбы и действия; формирование понимания смысла коротких простых сюжетов (сказок, потешек и т.д.); проговаривание вслед за учителем чистоговорок; обучение детей высказываться предложением, состоящим из одного слова, из двух слов, постепенно усложняя фразу.

71. Тематика:

- 1) игрушки (пирамидка, кубики, мяч, кукла, мишка, машина, лопатка, ведро);
- 2) я сам, мое тело (уметь показывать части тела у себя и товарища: руки, ноги, голова, туловище, пальцы и т.д.);
- 3) элементарные наблюдения за погодой (тепло, холодно, осадки, ветер);
- 4) временные представления (утро, день, ночь);
- 5) экскурсии по школе, на школьный двор (элементарные наблюдения за живой природой);
- 6) одежда (платье, брюки, рубашка);
- 7) обувь (туфли, тапочки, ботинки).

72. Чтение.

73. Задачей предмета является:

- 1) развитие у детей слухового внимания и способности к звукоподражанию, привитие навыков правильно сидеть, вставать, слушать учителя, воспитателя и обращаться с просьбами. Вся работа должна проводиться в виде игр и игровых упражнений;
  - 2) развитие слухового внимания;
  - 3) различение звуков окружающей действительности;
  - 4) игры с движениями, направленные на подведение к восприятию звуков речи (едет машина, плачет ребенок, летит самолет, едет поезд, скачет лошадка);
  - 5) дыхательная гимнастика и артикуляционные упражнения;
  - 6) специальные упражнения для всех артикуляционных органов (статические, динамические);
  - 7) работа над звукопроизношением;
  - 8) отработка всех гласных звуков и простых по артикуляции согласных;
  - 9) фронтальная отработка трудных для произношения звуков.
74. Письмо: На занятиях решаются задачи:

- 1) развития и коррекции мелкой моторики; развития зрительного восприятия и пространственной ориентировки; привитие навыков правильно сидеть, вставать, слушать учителя, воспитателя и выполнять их инструкции; формирование умения пользоваться карандашом и ручкой;
- 2) развитие зрительного восприятия и пространственной ориентировки;
- 3) учить узнавать предмет по контуру и соотносить его с реальным предметом (мяч, кубик, один и несколько);
- 4) узнавать "зашумленные", заштрихованные предметы;
- 5) определять начало-конец строчки, верх-низ страницы тетради, учебника;
- 6) учить различать цвета: черный, синий, красный, белый, зеленый;
- 7) работать с разрезными картинками из 2-3 частей;
- 8) развитие мелкой моторики рук (подготовка к письму). Проводить специальные упражнения для развития и укрепления мелкой моторики на вытянутых и согнутых руках, статически и в динамике. Обводить по шаблону или трафарету геометрические фигуры, по возможности раскрашивать или штриховать их. Работать с мозаикой, с "сухим бассейном", сортировать фасоль и горох. Складывать геометрические фигуры из палочек, составлять орнамент из геометрических фигур. Шнуровать. Работать с проволокой и тесьмой по нарисованному контуру. Развивать тактильное восприятие: игры на распознавание мягкого-твердого, холодного-теплого, большого-маленького.

5. Базовое содержание учебного предмета 4 класса

75. Чтение и письмо.

76. Обучение грамоте умственно отсталых детей ведется по звуковому аналитико - синтетическому методу. Порядок изучения звуков и букв диктуется данными фонетики с учетом специфических особенностей познавательной деятельности умственно отсталых детей. Прежде чем знакомить учащихся с той или иной буквой, необходимо провести большую работу по распознаванию соответствующего звука (выделение и различение его, правильное произношение).

77. На первых годах обучения учащиеся осваивают буквы, учатся слоговому чтению, много работают с буквами разрезной азбуки и различными таблицами (работа с буквами разрезной азбуки осуществляется на всех годах обучения).

78. Освоение слоговых структур и упражнения в чтении слов, состоящих из усвоенных слогов, должны проводиться на основе тщательного звукового анализа и синтеза. В соответствии с этим на уроках обучения грамоте широко используются такие дидактические пособия, как подвижная азбука, карточки со слогами, букварные настенные таблицы.

79. Особенности первых занятий по обучению письму заключаются в том, что одновременно даются как технические навыки (умение правильно держать карандаш, правильно пользоваться им при проведении линии и т.д.), так и умения в изображении

отдельных элементов букв. Письмо букв следует проводить параллельно с прохождением алфавита. С первых лет обучения следует систематически практиковать зрительные и слуховые диктанты отдельных букв, слогов и, по возможности, предложений.

80. При обучении чтению и письму следует учитывать неоднородность состава класса (группы) и осуществлять индивидуальный подход к учащимся. Обучение письму детей с умеренной умственной отсталостью носит сугубо практическую направленность, требующую от учащихся усвоения только элементарных правил правописания.

81. Конечная цель обучения письму и чтению заключается в том, чтобы научить более способных детей списывать с печатного текста, писать самостоятельно на слух, по памяти слова, короткие предложения из 2-4 слов, уметь писать свое имя, фамилию, читать несложный текст (печатный или письменный), ответить на заданные вопросы.

82. Добукварный период (4 месяца).

83. Задачи курса:

1) привитие учащимся навыков учебной деятельности: умение правильно сидеть за партой, вставать, слушать объяснения и указания учителя, поднимать руку при желании что то сказать, просить разрешения выйти из класса;

2) развитие органов артикуляционного аппарата, постановка дыхания и голоса, исправление дефектов речи и специальная логопедическая работа (проводится логопедом и закрепляется на уроках учителем);

3) развитие речевого слуха, различение звуков окружающей действительности (стук, звон, гудение, жужжание и т.д.) уточнение и развитие слухового восприятия учащихся ;

4) правильное произнесение за учителем слов, состоящих из одного звука (у-у); двух звуков (ау, ах, му, уа); 3-4 звуков (там, мама и т.д.);

5) называние слов по предъявленным предметным картинкам;

6) составление простых предложений из 2-3 слов (безречевые дети вместо называния слов и действий должны изображать действия по предложенной картинке и вопросам учителя);

7) уточнение и развитие зрительного восприятия учащихся, выработка умения показывать и называть изображения предметов в последовательном порядке (слева направо);

8) специальная подготовка к обучению письму: привитие навыков правильно сидеть за партой во время письма, правильно располагать на парте тетрадь и пользоваться карандашом. Развитие движений кисти и пальцев рук. Обведение карандашом простейших фигур по трафаретам, закрашка и штриховка их, рисование прямых линий и несложных предметов;

9) письмо основных элементов прописных букв.

84. Букварный период (1 этап):

1) последовательное изучение звуков и букв, усвоение основных слоговых структур ;

2) изучение звуков и букв: а, у, о, м, с, х; правильное и отчетливое произнесение их в изолированной позиции, а также различение их в начале или в конце слова (в зависимости от того, в каком положении этот звук легче выделяется). Образование из усвоенных звуков и букв слов (ау, уа, ах, ух), чтение этих слов с протяжным произношением;

3) образование и чтение прямых и обратных слогов (ау, уа, ам, ум, ма, му, ах, ох, ух, ха, хо, ас, ос, ус, са, со, су), сравнение их. Составление слов с этими слогами из букв разрезной азбуки, чтение их;

4) коллективное заучивание вслух чисто говорок по изучаемым буквам и слогам, типа: Са- са- са - вот летит оса.

85. Письмо: Усвоение рукописного начертания изучаемых строчных и прописных букв Аа, Уу, Оо, Мм, Сс, Хх.

86. Письмо по обводке и по образцу, данному учителем.

87. Письмо под диктовку изученных букв, по возможности, отдельных слогов и слов.

88. Предполагаемые результаты обучения учащихся.

89. В результате обучения на первом периоде (1 – 4 классы) ожидается, что учащиеся будут уметь:

1) реагировать на свое имя, знать имена родных и одноклассников, отыскивать свое имя среди карточек по образцу, по названию;

2) различать на слух музыкальные инструменты, играть на них простые ритмические рисунки, различать и воспроизводить отдельные звуки, звукоподражания, короткие слова;

3) читать отдельные слова, словосочетания и короткие предложения, методом глобального чтения;

4) выкладывать из счетных палочек буквы, из букв составлять свои имена, отдельные слова;

5) печатать свое имя по образцу;

6) выполнять простые упражнения пальчиковой гимнастики, выполнять простые шнуровки;

7) рисовать простые узоры, из 2-3 элементов, палочки, кружочки, клубочки. Точки.

90. Личностные результаты. Проявлять:

1) активно общаться со сверстниками и взрослыми, посильными средствами (речь, жесты, карточки...);

2) активность, аккуратность, умение довести начатую работу до конца, умение преодолевать посильные трудности;

3) навыки культурного поведения на занятиях, сотрудничества со взрослыми и сверстниками;

4) интерес к занятиям, к предлагаемым видам деятельности.

91. Системно-деятельностные результаты. Проявлять: умения применять элементарные речевые навыки в жизненных ситуациях.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 170-қосымша

Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Санау" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 170-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және орташа ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Ақыл-ойы орта деңгейде кешеуілдеген балаларда танымдық әрекеттерінің терең жетіспеушілігі байқалып, есептеу әрекетін игеруге күрделі қиындықтар келтіреді. Сондықтан оқушыларды оқыту едәуір дайындық кезеңінен басталып, ұзақтығы 2 жылға дейін созылуы мүмкін. Дайындық кезеңінде оқу үрдісі пәнсіз оқыту негізінде ұйымдастырылады. Барлық сабақтар кіріктендіре оқылып оқушылардың жалпы дамуына (қарым-қатынас, қимыл-қозғалыс, сөйлеу, сезімдік) бағытталған. Оқушылардың жеке дара дамуына қарай, оқу үрдісіндегі жағымды өзгеріс байқалған жағдайда пәндік оқытуға ауысады.

3. "Санау" оқу пәнінің мақсаты – оқушылардың тұрмыста бейімделуге және қолжетімді шаруашылық-еңбекті меңгеруге қажетті қарапайым математикалық түсініктерді, икем және дағдыларды қалыптастыру.

4. Негізгі міндеттері:

1) қарапайым есептеу әрекетін меңгерген икем-дағдыларын күнделікті өмірде қолдануды үйрету;

2) танымдық аймағын, жағымды сезімдік-еріктік қасиеттерін, қозғалыс ептілігін, заттық-тәжірибелік әрекеттерін дамытып, алыптастыруға ықпалдасу;

3) сабаққа қызығушылығын арттыру, басқа балалармен және ересектермен қарым-қатынас орната білуін дамыту.

5. Сағат саны: 1 сыныпта – аптасына 3 сағат, бір жылда - 99 сағат, 2-4 сыныптарда аптасына 3 сағаттан, жалпы бір жылда әр сыныпта 102 сағат.

6. Ұсынылып отырған бағдарламада дайындық кезеңінде (пәнсіз оқыту кезеңі) және "Санау" пәні бойынша мұғалімнің жеке оқыту бағдарламасын құрастырғанда қолданатын оқу материалының үлгілі тізімі берілген. Бағдарлама мазмұны ұсыныс ретінде беріледі, сондықтан мұғалім әр оқушының мүмкіндігін және ерекше қажеттіліктерін ескере отырып оқыту мазмұнына өзгерістер енгізуге құқылы.

7. Бағдарламадағы оқу материалдары оқу кезеңдеріне сәйкес бөлінген. Әр кезеңнің материалы аяқталған және жүйеленген, алдыңғы және келесі кезеңдегі материалмен логикалық байланыста. Қиындығы және көлемі біртіндеп арта береді.

8. Балаларды оқытудың жаңа кезеңіне алдыңғы кезеңдегі дағдыларды бекіткеннен кейін ауыстырады. Әр деңгейдің икем-дағдыларын қалыптастыруға қажетті уақытты сыныптағы оқушыларға мұғалім өзі білгілейді. Мұғалім оқушыларымен қиындығы және көлемі қолжетімді деңгейдегі материалмен жұмыс жүргізу керек. Бұл оқудағы нәтижені қамтамасыз етеді.

9. Оқушылармен жұмыс жүргізу кезінде пән шеңберінде келесі пәндермен пәнаралық байланыс орнатылады: "Дүниетану", "Заттық-практикалық әрекет", "Өзі-өзіне қызмет көрсету", "Бейнелеу", "Психомотрика және сенсорлы үрдістерді дамыту" түзету курсымен әсіресе дайындық кезеңінде. Дайындық кезеңіндегі және қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру кезеңіндегі сабақтарда оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастыру барысында аталған оқу пәндерінің мазмұнын пайдалануы мүмкін.

2. Оқу пәнінің дайындық кезеңіндегі базалық білім мазмұны (пәнсіз оқыту)

10. Әлеуметтік даму.

11. Мақсаты: сана сезімін, жақын қоршаған аймақта бағдарлауды, өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын қалыптастыру.

12. Міндеттері:

1) өздігімен және ұқыпты тамақтануды үйрету;

2) өз денесін күте білуді қалыптастыру, тазалық ережелерін орындау;

3) өзі киініп-шешінуді үйрету;

13. Үлгілік мазмұны:

1) өзі және жақын қоршаған орта туралы түсінік: мен – ұл, мен – қыз, менің денем, менің заттарым, менің сүйікті ойыншығым, менің отбасым, менің үйім, менің сыныбым, менің мектебім, мен... жасай аламын, мен... үйреніп жүрмін;

2) санитарлық-гигиеналық дағдылары: таңғы және кешкі тазалық процедуралары, тазалық заттарын пайдалану, тазалық заттарын сақтау тәртібі, физиологиялық

қажеттіліктерді өтеуге керек көмек белгісін көрсете білу (қолымен, сөзбен, белгімен); бет орамалды қолдану; көрсетілген көмек түріне алғыс айту;

3) тамақтану: тамақты қабылдауда тәртіп және кезеңділік, қасық, шыны, сұйықтық ішуге арналған сабанша; тамақтану ұқыптылығы, майлықты пайдалану; тамақтанғаннан кейін алғыс айту; тамақты ажырату (сұйық-қатты, суық-ыстық), тағамдардың және азық-түліктің аттарын айту (сорпа, ботқа, шай, шырын, сүт, нан, картоп, қызанақ, қияр және т.с.);

4) киініп-шешіну дағдылары: киімді және аяқ-киімді тану; киімді пайдалану қызметіне қарай ажырату; киініп-шешіну кезеңдігі, киімді сақтау орнын білу; ауа-райына және жыл мезгіліне қарай киім таңдау; түйме, баулар, замоктар, жапсырмаларды қолдану дағдылары; құрбысына киінуде (шешіну) көмектесу; сырт киімінің тазалығын бақылай білу.

14. Қимыл-қозғалыс дамуы.

15. Мақсаты: Балалар дамуының жеке көрсеткіштерін ескере отырып қозғалыстарын түзетіп және белсенділігін арттыру.

16. Міндеттері:

1) балалардың қозғалыс тәжірибесін даму және жетілдіру;

2) өз денесі, оның бөлшектері және олардың қызметі туралы түсініктерін қалыптастыру;

3) қайталау, сөзбен тапсырма беру арқылы қимылдарды қайталауды үйрету;

4) ойын және ойын жаттығулары барысында отырғанда, жатқанда, тұрғанда, жүргенде және т.б. қозғалыста келісімділік, нақтылықты дамыту.

17. Үлгілік мазмұны:

1) қол, жіп, шеңбер ұстап берілген бағытта жүру; түзу, қисық жолда жүгіру; кірпіш, ағаш, жұмсақ төсемелер және т.б. төселген жолда жүру және жүгіру; қарқынын өзгертіп жүру және жүгіру (тез-баяу);

2) шеңберде қозғалу (қол ұстасып билеу);

3) төмен орналасқан бөгеттерден қолдау арқылы және өздігімен аттау;

4) доппен ойнау: лақтыру, аунату, қақпаға домалату, қайта лақтыру; ойын мақсатына еңбектеп, төртаяқтап жету, бөгеттің астынан өту;

5) биік емес қоршаулардан аттап (секіріп) өту; екі аяғымен секіру; екі аяғымен, бір аяғымен сызықтан секіру; баспалдақпен жоғары шығу, түсу және т.б.;

6) сумен, құммен ойнау.

18. Танымдық дамуы:

1) сенсорлық тәжірибенің дамуы.

19. Мақсаты: заттық (зерттеулік) әрекет негізінде түйсік және қабылдауды дамыту.

20. Міндеттері:

1) көру және тактильді (дене мүшелерімен сезу) анализаторларын "Дәл сондай" нұсқауын пайдаланып затты мөлшерлерінен (үлкен-кіші), түсінен, пішінінен (доп, текше, шеңбер, төртбұрыш) тану;

2) дыбыстық зейінін қалыптастыру, заттарды дыбысы және әрекеті бойынша ажырата білу: ойыншық шиқылдайды, қағаз сытырлайды, су ағады, тамшылайды, музыка ойнайды және т.б.;

3) қол қимылының тепе-теңдігін және тактильді (дене мүшелерімен сезу) түйсігін қалыптастыру.

21. Үлгілік мазмұндар:

1) көру арқылы қабылдау: қоршаған заттық ортада (Бұл не? Бұл не үшін?) балалардың зерттеу әрекеттерін (қарастыру, бақылау, ізденіс) ұйымдастыру; жақын ортадағы заттардың аттарын қайталау, таныс заттарды тану, олардың белгілерін анықтау (түс, пішін, мөлшер); белгілері бойынша заттарды топтастыру. Зат пен оның фотосуреттегі бейнесін сәйкестендіру. Өзін және таныс адамдарын суреттен тану;

2) есту арқылы қабылдау: дыбыстардың әртүрлі шығуына қарай: адамның дауысы, тарсыл, шылдыр, сыбдыр, музыка, сытыр, сағаттың тықылдауы және т.б. есту зейінін дамыту; дыбыстың шығуын табуға арналған ойындар; дыбысты шығаруға арналған ойындар (шапалақтау, таптау, дабыл, музыкалық аспаптар және т.б.; музыкаға сәйкес қозғалысты дамыту); дыбыстарды тану және нақты бейнемен сәйкестендіру;

3) тактильді (дене мүшелерімен қабылдау) түйсік және қол және саусақтар қимылының тепе-теңдігі: қол тигізгенге жағымды сезімді дамыту, саусақтармен ойнау; қасықты, тіс щеткасын, сабынды, тарақты, басқа заттарды ұстауды, ұстап тұруды үйрету; ұсақ заттарды пинцет және қысқаш тәрізді ұстауға үйрету; әртүрлі заттармен зерттеу ойындары; қатты және жұмсақ қойылмалы заттармен мозаикалармен, көп қуыршақтармен ойын әрекеттері; сумен, құммен, қабыршықтармен ойын әрекеттері, құрғақ бассейнде ойындар; үрлемелі, жүзбелі ойыншықтармен ойындар; түймені, замоктарды, жапсырмаларды, қыстырғыштарды ашып-жабу әрекеттері; жүздікті, түймелерді, моншақтарды жіпке ілу, әртүрлі ұсақ заттарды кішкене тесікке кіргізу әрекеттері. (Жарманы, құмды және басқа құйылмалы материалдарды түрлі бейімделген заттардың көмегімен) қайта құю, елеу, жапқышты ашып-жабу, майлықтарды, дастарханды жинап жаю. Мозайка, пазл, конструктор құрастыру;

4) дәм түйсіктері: сөз негізінде түйсікті топтастыру: ыстық-суық, тәтті-қышқыл, тұзды, ашты, қатты-сұйық.

22. Кеңістікті қабылдау және уақыт қатынасы.

23. Мақсаты: жақын қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстардың уақыттық және кеңістік сипатына балалардың назарын аудару.

24. Міндеттері:

1) өз тәжірибесі (бұл болды, бұл қазір болуда, бұдан кейін болады) мысалдарымен өткен, осы және келер шақтарды түйсіну;

2) күн тәртібін орындау негізінде тәулік бөлігі туралы түсініктерін қалыптастыру;

3) қоршаған ортадағы заттардың кеңістікте орналасуымен таныстыру, кеңістікте орналасуды белгілейтін сөздерді және қысқа сөздерді түсінуі;

4) сөйлеу барысында қолдануды үйрету (кеңістік және уақыт қатынастарын білдіретін сөздерді даму деңгейіне сәйкес).

25. Үлгілік мазмұны:

1) өміріндегі жағдайларды "алғашқыда", "кейін", "кеше", "бүгін", "ертең" ұғымдарымен сәйкестендіру;

2) кеңістіктегі заттарды қайталау арқылы, үлгі бойынша "осында", "ана жерде", "қасында", "алыс", "жақын", "үстінде", "ішінде", "артында", "арасында", "астында", "алдында", "артында", "жоғарыда", "төменде" ұғымдарына сәйкес орналастыру.

26. Сөйлеу тілі және қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

27. Мақсаты: сөйлеу тілі және сөзсіз қатынас орнату негізінде ойында, практикалық әрекет түрінде балалардың қарым-қатынас орнату қажеттілігін дамыту.

28. Міндеттері:

1) оқушылардың мұғалімге деген сенімін қалыптастыру;

2) құрдастарын жағымды сезіммен қабылдауды қалыптастыру;

3) қаратпа сөзге, өтініштерге, дауыс ырғағына, ым-ишараға назар аудару;

4) әрекетті қолжетімді сөйлеу тілімен жеткізу: дауыс ырғағының ауысуы, дыбыс кешендері, сөздермен, жай сөйлеммен;

5) сұрақтарға жауап беруді үйрету, өтінішті немесе тілегін сөздің көмегімен немесе белгілер арқылы жеткізу (фотосуреттер, суреттер, таңбалар);

6) бір сөзді және жай сөйлемдерді пайдалану арқылы аяқалған әрекетке есеп беру.

29. Үлгілік мазмұны: Ойыншықтарды қолдану арқылы дауыс ырғағын ауыстыру, дауысқа еліктеу. Дыбыстарды, дауыстарды, шуларды тану және шығуымен сәйкестендіру. Қоршаған ортадағы заттардың атын білдіретін сөздерді; зерттейтін заттардың қасиеттерін сипаттайтын және олармен өткізетін әрекетерді білдіретін сөздерді: жұмсақ-қатты, үлбіреуік-тегіс, ыстық-суық, сулы-құрғақ, кіші-үлкен, ал, сал, қапта, бер, таста, алып бер, беріп жібер, қойып қой, дөңгелет, сырғанат және т.б. түсінуін дамыту (мүмкіндігінше айтуды). Дыбысты қабылдау арқылы естуді дамыту, айту, өздігімен сөйлеу тілі (жеке дара дамуын ескере).

30. Әрекеттің дамуы.

31. Мақсаты: заттық-тәжірибелік, бейнелеуге дейінгі және қарапайым бейнелеу, құрылымдық, еңбектік және ойын әрекеттеріне қызығушылығын арттыру.

32. Міндеттері:

1) балалар әрекеттерінің барлық түрлеріне арналған қажетті материалдар мен аспаптармен, бейімделген заттарды қолдана білуді қалыптастыру;

2) түрлі материалдармен жұмыстың қолжетімді әдіс-тәсілдерін үйрету.

33. Үлгілік мазмұны:

1) ермексаз илеу: материалдармен танысу және жұмысқа дайындық, бөлшектерге бөлу, материалды жағу, оқтаудың көмегімен жаю. Пішіннің көмегімен жасалған бұйымдарды шағару. Ермексаз, балшық, қамыр, қардан бұйымдар жасау;

2) аппликация: материалдармен танысу, жабыстыратын материалдар және аспаптармен таныстыру (желім, қамыр, скотч). Қағазбен (бүгу, жырту, мыжырайту), желіммен (ашу, жабу, бет жағынна жағу), қайшымен жұмыс жасау дағдылары. Жинау және желімдеу;

3) сурет салу: сурет салуға арналған құралдар мен материалдар (қарындаштар, фломастерлер, бояулар, бор, бояу жаққыштар, ысқыш және т.б) және оларды қолдану әдістерімен таныстыру. Қағазда, тақтада қарындаштың, фломастердің, бордың, бояу жаққыштың, ысқыштың көмегімен із қалдыру. Қалыптың, трафареттің, дайын контурлы сызықтар мен тіректі нүктелердің көмегімен заттың суретін салу. Қағаз парағында бағдарлану. Сурет салуда түстерді пайдалану;

4) қарапайым еңбек әрекеті: щетка және крем қолдану арқылы киім және аяқ киімге күту; жұмыс орнын (заттарды өз орнына реттестіру, шаң сүрту, щетка және қалақтың көмегімен ұсақ қоқысты жинау) және сынып бөлмесін жинастыру, бөлмедегі гүлдерді күту;

5) ойын әрекеті: ойыншыққа деген қызығушылығы негізінде тұындаған пәндік-ойын әрекеттері, желісті-қайталау ойыны, ертегілерді сахналау, қозғалысты ойындар; қолжетімді үстелдік ойындар.

3. Оқу пәнінің бірінші кезеңдегі базалық білім мазмұны: санауға дейінгі кезең

34. Мөлшер туралы түсініктер: Үлкен-кіші (көп-аз, бірдей мөлшерде), ұзын-қысқа (ұзындау-қысқарақ, ұзындығы бірдей), кең-тар (кеңірек-тарлау, кеңдігі бірдей), биік-аласа (биіктігі бердей), жуан-жіңішке (жуанырақ-жіңішкерек, жуандығы бірдей).

35. Салмақ туралы түсініктер: ауыр-жеңіл (ауырлау-жеңілірек, салмағы бірдей).

36. Сандық түсініктері: Қанша? Көп, аз, біреу, бір де біреу емес, көп емес, бос, сондай (сондай ақ). Сөздерді түсіну: салыстыр, артық, жетпейді, аз-көп, болған, болады, болды, бірге, қалды.

37. Кеңістік түсініктері: жоғарыда-төмен, биігірек-аласа, жоғарғы-төменгі, оң-сол, алдында-артында, алыс-жақын, қасында, тусынла, осында, ана жақта, үстінде.

38. Көрнекті құралдар, дидактикалық материал:

1) ойыншық, тұрмыстық заттар, түрлі мөлшердегі, салмақтағы оқу құралдары. Табиғи материал, ұсақ ойыншықтар. Кезекшілік күнтізбесі;

2) балалардың фотосуреттері - сынып оқушыларының. Шардың, текшенің, шеңбердің, төртбұрыштың, үшбұрыштың үлгілері. Монтессори-материалдар: қызғылт мұнара, қоңыр баспалдақ, қызыл штангалар, салмақ кестелері, геометриялық тартпа;

3) оқушыларды оқытудың ұсынылатын нәтижелері.

4. Оқушыларды оқытудың дайындық кезеңінен күтілетін нәтижелер:

- 1) заттарды көлемін бойынша үстіне, қасына қойып салыстыру тәсілін қолдануы;
  - 2) заттардың көлемін ойында, тұрмыста, заттық әрекеттерде ескеруі;
  - 3) заттардың салмағын қолда ұстап өлшеуді салыстыру;
  - 4) екі топтағы заттардың санын салыстырғанда жұппен сәйкестендіру тәсілін қолдану;
  - 5) топтағы заттардың санын теңестіргенде жетіспейтін және артық затты қосу және алу тәсілін қолдану;
  - 6) заттардың, сұйықтық және төгілетін нәрселердің санын көбейтуге, азайтуға арналған әрекеттерді қолдану;
  - 7) өз денесінің бөлшектерінде және оның орналасуында бағдарлануы: жоғарыда - бас, мойын, кеуде; төменде - аяқ, алдында – бет, төс, қарын; артында – желке, арқа; оң – сол қол, аяқ, көз, құлақ, бет;
  - 8) өзінен алғанда қошаған жақын аймақта бағдарлау: алыс-жақын, қасында, жанында, ана жерде, осы жерде;
  - 9) өз өмірінің жарқын сәттерін "кеше", "бүгін", "ертең" түсініктерімен сәйкестендіру;
  - 10) заттардың, оыншықтардың арасынан шар және текшені үлгі бойынша, аталуымен, қолымен ұстап табу;
  - 11) геометриялық пішіндердің үлгілері арасынан шеңбер, төртбұрыш, үшбұрышты үлгімен, аталуымен табу;
  - 12) шеңбер, төртбұрыш, үшбұрыш сызбаларын мұғалімнің көмегімен, өздігімен бастыру. Алынған пішінді бояу.
39. Бірінші бестіктің сандары:
- 1) 1 ден 5 дейінгі сандарды белгілеу: заттық-тәжірибелік әрекеттерде +1, -1 тәсілімен сандардың жасалуы. 1, 2, 3, 4, 5 сандары. Сан есім, заттардың саны, цифрдың сәйкестігі. 5 көлемінде тік және кері санау. Санның сандық қатардағы орны. 2, 3, 4, 5 сандарын басқа екі кішкене саннан заттық-тәжірибелік әрекетте құру;
  - 2) 5 көлемінде алу және қосу: Алу және қосудың нақты мәні. "+" (қосу), "-" (алу), "=" белгілері. Нақты материалдармен 5 көлемінде қосу және алу;
  - 3) ашық нәтижемен қосындыны және қалдықты табуға арналған көрсетілетін-есептер, суреттеме-есептер;
  - 4) баға өлшемі: 1 тг. 5 тг. Тиындар;
  - 5) уақыт түсініктері: таң, күн, кеш, түн;
  - 6) кеңістік түсініктері: алдында, артында, қарсыда, оң жақта- сол жақта, алға-артқа, шетке, жоғарыға-төменге, оңға-солға;
  - 7) геометриялық түсініктер: текше, шар, төртбұрыш, шеңбер, үшбұрыш.
40. Көрнекі құралдар, дидактикалық материал:

- 1) ойыншық, ұсақ заттар, табиғи материал;
  - 2) сыныптың және жеке цифр кассалары, цифрлар жиынтығы;
  - 3) сандық пішіндер. 5 көлемінде топтық заттар саны бейнеленген суреттер. Сыныптық және жеке шоттар, санау арналған таяқшалар;
  - 4) тәуліктік үй. Геометриялық пішіндердің үлгілері. Нумикон жүйелік дидактикалық материалы. Монтессори-материалдары: қызыл-көк штангалар, ұршықтар, сандар, бұжыр сандар.
41. Оқушыларды оқытудың ұсынылатын нәтижелері.

5. Оқушыларды оқытудың бірінші кезеңінен күтілетін нәтижелер:

- 1) заттардың санын саусақтар санымен, сан есіммен және цифрмен сәйкестендіру;
- 2) берілген цифрды үлгімен және аталуы бойынша цифрлер кассадан табу;
- 3) топтағы заттардың сандарын анықтау (сан түрінен) қайта санаусыз, яғни санды тұтас қабылдау;
- 4) заттардың топтарын жұпатастыру, қайта санау арқылы салыстыру;
- 5) заттардың екі тобын қосу және кейбір бөліктерін топтан алу. Осы практикалық әрекеттерді "+" және "-" амалдарымен сәйкестендіру;
- 6) цифрлар мен белгілерден қосу және азайту амалдарына заттық-тәжірибелік әрекеттің артынан мысалдар келтіру. Осы мысалдарды оқу;
- 7) санап отырып, топтағы заттардың санын анықтау (5 көлемінде). "Қанша?" деген сұраққа жауар беру;
- 8) ашық нәтижемен қосындыны және қалдықты табуға арналған көрсетілетін-есептер, суреттеме-есептер шығару, кейіннен содан аталуы жоқ мысал құру;
- 9) қосу және азайту амалдарының нәтижелерін, және есепке қойылған сұраққа жауапты тізбектеп санау амалдарымен табу;
- 10) тиындарды ойында және жаттығуларда тану;
- 11) 5 теңге тиынын майдалау;
- 12) 1 теңгелік 5 тиынды 5 теңгелік тиынмен алмастыру;
- 13) жеке күн тізбегін тәулік бөліктерімен сәйкестендіру;
- 14) күн тәртібінің сәттерінің кезеңділігін анықтау;
- 15) саусақпен сезу, көрген үлгісі, сөздік нұсқау арқылы шар мен текшені табу ("Ғажайып дорба" ойыны);
- 16) түпнұсқаға, үлгіге қарап геометриялық пішіндерден қарапайым аппликациялар құрастыру.

42. Тұлғалық нәтижелер:

- 1) белсенділік, ұқыптылық, бастаған жұмысын аяқтау, қиындықтарды жеңуден;
- 2) сабақта тәртіпті болу, үлкендермен және құрбыларымен ықпалдастық орнату дағдыларынан;

3) сабаққа, ұсынылған әрекет түрлеріне қызығушылық танытуынан көрініс табады.

43. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

1) амалдың нәтижесін анықтау үшін заттық әрекеттік амалды қолдануымен, калькуляторды пайдалануымен;

2) күнделікті өмірде қарапайым математикалық дағдыларды қолдануымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 171-қосымша

Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Айналамен танысу" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 171-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және орташа ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. "Айналамен танысу" пәні оқушыларда бар психофизикалық дамудың бұзылыстарын, өмірде қажетті білімді, біліктілік және дағдыларды меңгерудегі қиындықтарын түзету немесе деңгейлестіруге бағытталған, коррекциялық пәндердің циклына кіреді.

3. Оқу пәнінің мақсаты – балалардың табиғат туралы жәй түсініктерді меңгерулері, олардың жақын қоршаған орта құбылыстары және заттары туралы түсініктерінің толысуы және жүйеленуі, сонымен қатар дұрыс жүріс-тұрыс дағдыларын қалыптастыру.

4. Сабақтардың негізгі міндеті:

1) қоршаған әлемде іс жүзінде бағдарлауға арналған қажетті икемділіктер мен дағдыларды қалыптастыру;

2) әлеуметтік дағдылар мен құзыреттілікті дамыту және қалыптастыру;

3) заттардың қолданыс түрін есепке ала отырып, олармен іс-әрекеттердің тәсілдерін қалыптастыру;

4) айналасындағы адамдармен сқйлеу тілінің және басқа да қарым-қатынас түрлерінің көмегімен түсінісе білу қабілетін қалыптастыру;

5) мәдени, әлеуметтік және қоғамда қабылданған ережеге қарай бейімдеу;
6) жақын арада орналасқан әлеуметтік –мәдени орталықтармен танысу мүмкіндігін тудыру;

7) табиғатты зерттеу мүмкіндігін тудыру және табиғатқа деген жауапты қатынасты қалыптастыру.

5. "Айналамен танысу" оқу пәні 1-ден 4 сыныптарда орташа зияты зақымдалған балаларға арналған типтік оқу жоспарына ендірілген. Бір жылда 1 сыныпта 66 сағатты, 2 сыныпта 68 сағатты, 3 және 4 сыныпта -102 сағатты құрайды.

6. Орташа зияты зақымдалған балалардың қоршаған әлем туралы түсініктері тым кедей, сондықтан "Айналамен танысу" бағдарламасының бөлімі бойынша сабақтардың негізгі тағайындалуы оқушыларға тірі және өлі табиғат, жылдың әр түрлі мерзіміндегі адамдардың қызметтері, жергілікті қоршаған ортаның кейбір өсімдіктері, үй және жабайы жануарлар туралы түсінік беру қарастырылған, табиғатта мерзімдік құбылыстарды бақылау ұйымдастырылады.

7. Оқытушы жұмыстың әр кезеңінде, жоспарлаудан бастап, жұмыстың әдістері және түрлерін өз бетінше таңдайды. Бұл жағдайда ол келесі дидактикалық қағидаларды пайдаланады:

1) баланың жан-жақты білімі және оған тиімді де, арнайы көмек көрсету;
2) педагогикалық тәсілдерді оқушылардың мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне және қоршаған орта жағдайына қарай бейімдеу;

3) әдістерді, дидактикалық тәсілдерді, жұмыс жылдамдылығын индивидуализациялау;

4) оқытылатын материалдың қолжетімділігі;

5) қиындықтардың біртіндеп өсуі;

6) үйрену-оқыту үдерісіндегі баланың белсенді және саналы түрде қатысуы;

7) көрнекілік пен мысалдардың жан-жақтылығы;

8) интегралды әсер ету (ішкі және пәнаралық байланыстар, мамандардың өзара бірлесе іс-әрекет жасауы);

9) тұрақты жетістіктерді және оларды пайдалана білуді қалыптастыру (материалды қисынды орналастыру, алынған білім мен дағдыларды үнемі бекітіп отыру, оларды күнделікті өмірде қолдану).

8. Бағдарламаның оқу материалы зиятының орташа деңгейде бұзылған балаларда өмірде қажетті икемділіктерді және дағдыларды қалыптастыруға бағытталған. Қоршаған ортада бағдарлау, көрсетілген санаттағы балалар үшін көкейкесті болып саналатын әлеуметтік бейімдеу бойынша жұмыстың бір бағыты болып табылады. Оқыту практикалық түрде жүреді. Қалыптастырылатын икемділіктер қажеттіліктерді қанағаттандырумен және күнделікті өмірмен байланысты болады.

9. Берілген курстың басты міндеті-қоршаған шынайы орта заттарымен, құбылыстарымен танысу негізінде ауызекі сөйлеу тілін дамыту. Сөйлеу тілінің

реттеуіш, сол сияқты қатынас қызметі де дамиды. Балаларды айтылған сөзді түсінуге, қажетті нұсқауларды орындауға, өзінің іс-әрекетін мұғалімнің талабына бағындыруға үйретеді. Қатынас құралы ретінде сөйлеу тіліне үйрету, баланың ересек адамдармен, құрдастарымен қарым-қатынас жасай білуді қалыптастыруды көздейді. Мүмкіншілікке қарай сөйлеу тілінің лексикалық, синтаксистік жағы, зияты орташа деңгейде дамымаған балалардың байланыстырылған ауызекі сөйлеу тілі дамиды.

10. Сабақта сөйлеу тіліне ынталандыруды жоғарылатуға арналған жағдай тудыру, бірқатар әдістемелік тәсілдер мен жұмыс түрлерін пайдалануды талап етеді: заттармен орындалатын әр-түрлі іс-әрекеттер, заттық-тәжірибелік қызмет, сан алуан оқиғалы-рөлдік ойындарды өткізу, табиғат күнтізбесімен және табиғатты бақылау күнделігімен жұмыс, бақылау негізіндегі жоспар бойынша, оқиғалы суреттер бойынша әңгіме құру және т.б.

11. "Айналамен танысу" пәнін оқытудағы маңызды жағдай ондағы оқу материалын балалардың өнімді қызметі барысында меңгеруі болып табылады. Заттық-практикалық қызмет әрбір баланың қажеттілігі болып табылады деп есептеледі. Оқытушы осы мақсатпен тақырыптарды жоспарлағанда практикалық тапсырмаларды анықтайды, ал сабақта олардың маңызын ашып, олардың қажеттіліктерін басып көрсетеді.

12. 1-сыныптың бағдарламалық материалына келесі тараулар енеді: "Мектеп. Оқушы", "Мен және менің жанұям. Менің достарым", "Менің үйім", "Оқу заттары мен ойыншықтар", "Жыл мезгілдері, табиғаттағы маусымдық өзгерістер", "Көкөністер мен жемістер", "Үй және жабайы жануарлар", "Құстар", "Жәндіктер".

13. 2- сыныпта осы тарауларға "Менің қалам, ауылым" тақырыбы қосылады. Бұл тараудың мазмұнына балаларды жақын маңдағы қоршаған ортамен-көшемен, сквермен, қала (ауыл) саябағымен, басты мекемелермен, спорт және мәдени құрылыстармен таныстыру жатады. 3-сыныпта "Транспорт" тарауы ендіріледі.

14. Берілген тақырыптар бірізділікпен емес, оқудың әр-бір кезеңінде бір тақырып бірнеше рет қайталап оқытылады. Жұмыстың бұлай орындалуы түсініктермен, оларды білдіретін сөздермен ал, ашқы таныстықта, оқушылардан оларды толық та жан-жақты түсінуді және есте сақтауды қажет етпейтіндігіне байланысты өте маңызды. Сөз алдымен шектелген, бірбелгілік мағынада беріледі. Арықарайғы жұмыс барысында ол жаңа мазмұнмен толықтырылып, оның мағынасы кеңейеді. Бірнеше жыл барысында бір тақырыпқа қайта-қайта оралу хабарланған білімді, оларды молайтуға және дамыту үшін өте қажет.

15. "Айналамен танысу" бағдарламасының мазмұны тоқсандықтарға бөлінбейді. Оқытушы жергілікті жердің табиғат жағдайына ұарай тақырыптарды оқыту дәйектілігін өзгертіп отырады. Бір немесе қандай да болмасын тақырыпты оқуға арналған уақытты бөлу оқу материалын оқушылардың сапалы түрде меңгеруін қамтамасыз етуге міндетті.

16. Төртінші тоқсанның басым уақытын жыл бойы қткедерді бекітуге ұсынылады. Қайталау сабақтарын өткізу оқу материалын берік меңгеруді қамтамасыз етеді және оқытушыға тапсырмаларды балаларға өзгерген, жаңа жағдайда орындауды ұсынуға мүмкіндік береді. Балалар тәжірибені меңгерген материал негізінде жинайды. Бала өз қызметінде шынайы жағдаймен қатынасқа түседі.

17. Баланың шынайы жағдайды меңгеруі баланың қоршаған әлеммен өзара әрекеттес болуын қамтамасыз ететін және қолдайтын ересек адамның басшылығымен жүретін белсенді үдеріс барысында орындалады. Ең алдымен қоршаған әлемде және әлеуметтік ортада іс-жүзінде бағдарлауға қажет қызмет тәсілдері, икемділіктер қалыптасады. Тәжірибе көрсеткендей зиятының орташа бұзылысы бар балалар оларды жақын қоршаған ортаға бейімделуге қабілеттілігін көрсетеді, ал бұл олардың жалпы психологиялық дамудың көрсеткіші мен нәтижесі болып табылады.

18. Оқытушылардың кейбір балаларды мектеп бағдарламасы бойынша пәндерді оқыту табысты болмауы мүмкін, сондықтан зиятының орташа дамымаған балалардың белгілі бір бөлігінің оқуға қабілеттілігін бағалау сындықтары педагогикалық үдірістер аясындағы оқыту технологиясының нәтижелілігіне емес, олардың қоршаған әлемді заттық және сезімдік бейнелеуін, адамдар қоғамындағы өзін өзі тұлғалық сезінуін дамыту негіз болатын олардың әлеуметтік алға жылжу тәжірибесіне бағытталады.

19. Қажет болған жағдайда берілген бағдарлама жеке дамыту бағдарламасын әзірлеуге негіз бола алады.

20. "Айналамен танысу" пәні бойынша орташа зияты зақымдалған оқушыларды оқыту барысында күтілетін нәтижелер шегарасын және оларды алдын-ала бағдарлау мүмкін емес. Әр оқушыда дамудың жылдамдығы, қабілеттері мен шектеулері өзіндік ерекшелікте. Оқушы дамиды бағытты болжай алуға болады. Зиятының орташа бұзылысы бар оқушыларды жалпыға ортақ шәкілге сай бағалауға болмайды. Жетістік деңгейін, дамуды оқушы жетістіктерінің өзіндік ерекшелігі бар педагогикалық диагноз болып табылатын, сипаттаушы бағалау көмегімен баға берген орынды.

21. Сипаттаушы бағалау келесі ажыратылмалы ерекшеліктерден тұруы керек:

1) ол жалпылама бола алмайды және белгілі бір кезеңдегі оқушының нақты жұмысының қорытындысын шығарылуы болуы тиіс (сонымен қатар жұмыс мақсатының қысқаша сипатынан мазмұндау керек);

2) сызбаға ұқсас болмай, индивидуальды болуы керек;

3) оның алдында бағаланған, деңгеймен салыстырғанда қол жеткізілген деңгейдің сипатын мазмұндау керек (яғни, оқушы бұрынғысынша функциялайды ма әлде жақсарды ма, немесе регресс пайда болды ма);

4) оқушының мүмкіндіктеріне қатысты оқудағы жетістіктерінің барысын бағалайтын, құжат болуы тиіс (оқушы оған жоспарланған материалды қалай меңгергендігі туралы пікір мазмұндалуы керек);

5) салмақты (жағымды) сараптау болуы тиіс (жетістіктерінің болмауы жағымсыз бағаланбауы керек), бірақ өзінің баласы туралы жансақ пікірде болмауы үшін, оқушы объективті түрде бағалануы керек.

22. "Айналамен танысу" сабақтарында 2- бөлімнің балаларында қалыптастырылатын, оқуға қатысты біліктілік пен дағдылар.

23. Оқу-ұйымдастырушылық:

- 1) оқудың міндеттерін дұрыс түсіну;
- 2) сабақ жүргізетін оқу орынын дайындау;
- 3) денесін тік ұстап, дұрыс отыруын қадағалау.

24. Оқу-ақпараттық:

- 1) мұғалім ұсынатын суреттерді қарау;
- 2) мұғалім жетекшілігімен қоғамдық өмір мен табиғат құбылыстарын бақылау;
- 3) мұғалімнің түсіндіргенін, әңгімені тыңдау және түсіну;
- 4) "Айналамен танысту" сабақтарында оқытылатын заттар мен олардың белгілерін білдіретін, сөйлеу тілінде қолданылатын сөздерді білу және қолдану.

25. Оқу-коммуникативтік:

- 1) мұғалімнің сұрақтарына жауап беру;
- 2) өз достарының жауабын тыңдау;
- 3) мұғалім артынан қысқа тақпақтарды қайталау;
- 4) көрсету бойынша қолға арналған жаттығуларды орындау;
- 5) көрсету бойынша артикуляциялық жаттығуларды орындау;
- 6) бақыланған құбылыс, іс-әрекет, сурет бойынша әңгімелейтін шағын сөйлемдерді құрастыру;
- 7) жолдастарымен керекті құралдар мен аспаптарды бөлісу;
- 8) сыныптастарының жанында жұмыс істей білуге үйрену;
- 9) парталас жолдасының ауысуына сабырлықпен қарау;
- 10) жұмыс орнының ауысуына сабырлықпен қарау.

2. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

26. Мен және менің жанұям. Менің достарым. Баланың тегі және аты. Туысқандық қатынасы: апа, әке, әже, ата, аға, әпке. Жақын достарының есімдері.

27. Менің үйім. Бала тұратын аулдың, қаланың аты. Тұрғын бөлмелердің атулары: асхана, жататын бөлме, ас үй, жуынатын бөлме, дәретхана.

28. Мектеп. Оқушы. Мектеп жайлары: сыныптар, дәліздер, асхана, дәретхана, дәрігердің, логопедтің, психологтың, директордың бөлмелері. Мектеп территориясы. Мектептегі тәртіп ережелері, оқушының күн тәртібі және оның міндеттері.

29. Оқу құралдары мен ойыншықтар. Оқу құралдары: кітап, дәптер, қарындаш, қалам және т.б. Ойыншықтар: доп, мшина, қуыршақ, жұмсақ ойыншықтар,

конструкторлар, пирамидка және т.б. Олардың атқаратын қызметі, рөлдік ойындарда пайдалану.

30. Жыл мезгілдері, табиғаттағы маусымдық өзгерістер. Жыл мезгілдері туралы түсінік: көктем, жаз, күз, қыс. Ауа-райының сипаттамалары (жылы, суық, аяз, күн, жел, жаңбыр, қар). Жыл бойы ай атаулары. Апта күндері.

31. Көкөністер мен жемістер. Көкөністер (сәбіз, қияр, картоп, қызанақ және т.б.); жемістер (алма, алмұрт). Суретте оларды тану. Көкөністер мен жемістер атаулары.

32. Жануарлар. Үй жануарлары (ит, мысық, сиыр, жылқы және т.б.); жабайы жануарлар (қасқыр, аю, қоян және т.б.). Суретте оларды тану. Жануарларды атау.

33. Құстар. Үй құстары (тауық, қаз, үйрек және т.б.); Жабайы құстар (сауысқан, қарға және т.б.). Суретте оларды тану. Құстарды атау.

34. Жәндіктер. Қоңыз, көбелек. Суретте оларды тану. Жәндіктерді атау.

3. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

35. Мен және менің жанұям. Оқушының аты, тегі, от басы мүшелерінің аттары, өзінің туылған күні. Ауызша сөйлеу тілінде есімдіктерді қолдану (мен, ол, біз, сіз, олар)

36. Менің үйім. Өзінің мекенжайы: көшенің атуы, үй, пәтер номері. Үй жиһаздары: үстел, кереует, және т.б. Үйдегі тәртіп ережелері, отбасының тапсырыстары.

37. Мектеп. Оқушы. Сынып бөлмесіндігі заттар: қабырға, төбе, еден, есік, терезелер, тақта, парта, үстел. Сабақтағы оқушының міндеттері. Сынып кезекшісінің міндеттері.

38. Оқу құралдары мен ойыншықтар. Оқу құралдары, олардың атқаратын қызметі. Оқу заттары мен ойыншықтар: олардың атқаратын қызметі бойынша ажырату және салыстыру және оларды пайдалана білу.

39. Менің қалам (ауылым). Оқушылар тұратын қаланың, ауылдың атауы. Басты алаңдар мен көшелердің атауы. Көшелердің мерекелік безендірулері.

40. Жыл мезгілдері, табиғаттағы маусымдық өзгерістер. Жыл мезгілдері: көктем, жаз, күз, қыс. Ауа-райының сипаттамалары (жылы, суық, аяз, күн, жел, жаңбыр, қар).

41. Кешегі және бүгінгі ауа-райы. Күзгі айлардағы табиғаттағы өзгерістер: жапырақтардың түсуі, құстардың ұшып кетуі, суыту, жаңбырлы күндер /экскурсия/. Қыс айлардағы табиғаттағы өзгерістер: суық, қар, мұз, жапырақсыз ағаштар, жеміссіз ағаштар, аяз. Көктем айларындағы табиғаттағы өзгерістер: күннің жылуы, мұз сүңгілері, құстардың ұшып келуі, ағаштардың бүршік жаруы.

42. Өсімдіктер. Сыныпта өсетін, бөлме гүлдері. Бөлме өсімдіктерін күту және суғару.

43. Көкөністер. Қызанақ, қияр, сәбіз. Көлемі, түсі, пішіні, дәмі, иісі бойынша ажырату. Көкөністердің пайдасы. Шикі және піскен көкөністерді салыстыру. Көкөністен даярланатын негізгі тамақ. "Тұқымы мен сабағы" дидактикалық ойыны.

44. Жемістер. Алма, алмұрт. Көлемі, түсі, пішіні, дәмі, иісі бойынша ажырату:

1) жемістерді тамаққа пайдалану, олардың пайдасы. Компот дайындау.

45. Жидектер. Құлпынай, таңқурай. Дәмі, көлемі, өңі бойынша салыстыру:

1) жидектерді тамаққа пайдалану, олардың пайдасы. Жидектерден қайнатылған тосап.

46. Үй жануарлары. Мысық, ит, сиыр, жылқы, қой, ешкі. Үй жануарларын атау. Сыртқы түрі, тамақтануы, жүріс–тұрыстары, үй жануарлардың пайдасы.

47. Жабайы жануарлар. Қасқар, түлкі, қоян. Жабайы жануарлардың өмір салты, сыртқы түрі, тамақтануы.

48. Үй құстары. Тауықтар мен қаздар. Үй құстарының сыртқы түрі, адамдарға пайдасы, құстарды күту және қамқорлау.

49. Жабайы құстар. Торғайлар, қарға. Сыртқы түрі, тамақтануы, тигізетін пайдасы.

50. Жәндіктер. Ара. Құмырсқа. Сыртқы түрі, адамдарға пайдасы.

4. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

51. Мен және менің жанұям. Оқушының аты-жөні, тегі. Туылған күні. Ата-анасының аты-жөні. Сыныпта және ауладағы жақын достарының аты-жөні. Мектептің және үйдің мекен-жайы. От басы мүшелерінің үй ішілік міндеттері.

52. Мектеп. Мектептің бөлмелеріжәнерекреациялары. Акт залы, кітапхана, шеберхана, гараж, спорттық алаң. Мектептің негізгі бөлмелерінің қызметі.

53. Көлік. Жол ережелері. Көлік: автобус, троллейбус т.б. Мектеппен үйге баратын жол. Көшені жер асты жолы арқылы өтудің және бағдаршамның жасыл түсіне өту ережелері.

54. Менің қалам (ауылым). Республика, қала, ауыл атауы:

1) баланың тұратын жерінің маңызды, көрнекті жерлерін (өзен, көл, таулар және т.б.). Мерекелер: жаңа-жыл, 8-наурыз, 22-наурыз.

55. Жыл мезгілдері, табиғаттағы маусымдық өзгерістер. Табиғатта, өсімдіктер және жануарлар өміріндегі, маусымдық өзгерістер. Күзгі айлардағы суыту, жаңбырлы күндер, суық желдер, жапырақтардың түсуі, шөптердің, гүлдердің қурауы. Құстардың ұшып кетуі. Қыста – суық, аяз, қар, мұз, тайғақ. Көктемде: күннің жылуы, қардың еруі, құстардың ұшып келуі, ағаштардың бүршік жаруы, гүлдену. Ауа-райы (ашық, бұлтты, суық, күн шуақты, қар, бұршақ). Күнделікті ауа-райы.

56. Өсімдіктер. Көкөністер. Сәбіз, пияз, қырыққабат. Оларды түсі, пішіні, иісі бойынша ажырату. Көкөністердің пайдасы.

57. Жемістер. Лимон, апельсин және т.б. Оларды түсі, пішіні, иісі бойынша ажырату:

1) көкөністердің пайдасы. Көкөністер мен жемістер. Салыстыру. "Бақшада не өседі?" дидактикалық ойын. Көрнекі бейнесі бойынша көкөністер мен жемістердің классификациясы, жалпылама сөздерді қолдану.

58. Жидектер. Өрік, алхоры, бұрген, шие. Жергілікті жидек түрлері:

1) түсі, пішіні, дәмі, иісі бойынша ажырату. Жидектердің пайдалы қасиеттері.

59. Ағаштар. Жергілікті ағаштар: қайың, үйеңкі, шегіршін, емен және т.б (экскурсия).

60. Бөлме өсімдіктері. Сыныптағы бөлме өсімдіктері. Бөлме өсімдіктерін күту (гүл саутты, сауыттың астына қоятын ыдысты жуу, жапырақтың шаңын сүрту). Гүлдер: раушангүл, қалампыр. Құмыраға салынған гүлдерді күту.

61. Үй жануарлары. Сиыр және шошқа. Сыртқы түрі, денеенің негізгі бөліктері, адамдарға тигізетін пайдасы.

62. Жабайы жануарлар. Аю, ақ бөкен. Сыртқы түрі, жүріс-тұрысы, қоректенуі, мекен ету аясы.

63. Құстар. Сауысқан, тоқылдақжәне жергілікті құстар. Сыртқы түрі, жүріс-тұрысы, қоректенуі, мекені. Құстар мен жәндіктерді салыстыру.

5. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

64. Менің үйім. Мекен -жайы, мектепке баратын жол. Отбасындағы сөйлеу мәдениеті:

1) үйдегі бөлмелердің және жататын бөлме, асхана, ас бөлмелеріндегі жиһаздың (үстел, орындық, диван, төсек, шкаф) атаулары. Ересектер мен балалардың отбасындағы еңбегі.

65. Көлік. Жол ережелері. Жол жүру ережелері, көшеден өту ережелері, бағдаршам белгілері. Балалардың көшеде, көлікте қоғамдық орындарда өзін ұстау ережелері.

66. Менің қалам (ауылым). Қала, ауылдың басты көшелері. Қала, ауылдың негізгі мекемелері (әкімшілік, емхана, мектеп, мәдениет орталығы, мұражай, вокзал).

67. Жыл мезгілдері, табиғаттағы маусымдық өзгерістер. Жыл мезгілдерінің белгілері, жыл мезгілдеріне қарай өсімдіктер және жануарлар өміріндегі өзгерістер. Қыста табиғаттың маусымдық өзгерістері: түннің ұзаруы, аяз, қар, боран, жапырақсыз ағаштар. Қыстап қалатын құстарды бақылау және тамақтандыру. Көктем айларындағы табиғаттағы өзгерістер: күннің ұзаруы, жылуы, мұз бен қардың еруі, мұз сүңгілері, көктемнің алғашқы гүлдері, ала кеуім жерлер, ағаштардың бүршік жаруы және бірінші жапырақтар, құстардың ұшып келуі, бірінші найзағай. Жаз айларындағы табиғат өзгерістерін бақылау: құрғақ, ыстық ауа-райы, жылы жаңбыр, шөптің гүлденуі. Жазғы өнімді жинау. Бақ және бақшада жүргізілетін күздік, көктемдік жұмыстар.

68. Көкөністер. Осы мекенде көп таралған көкөністерді білу. Қызылша, бұрыш, асқабақ. Тәжірибелік жұмыс: пиязды терезе алдында өсіру, өсуін бақылау және күту.

69. Жемістер. Осы мекенде көп таралған жемістер. Құрма мен анар. Түсі, пішіні, дәмі және иісі бойынша салыстыру. Бақшалық өсімдіктер қарбыз, қауын, оларды түсіне, пішініне, дәміне қарай ажырату.

70. Жидектер. Жергілікті жидектер. Таңқурай, құлпынай, қарақат:

1) түсі, пішіні, дәмі және иісі бойынша салыстыру. Жидектерден дайындалған тосап

71. Бұталар. Қарақат, таңқурай бұталары. Бұталарды ағаштармен салыстыру.

72. Ағаштар. Бұл мекенде жиі кездесетін ағаштар:

1) ағаштың құрылымы: тамыр, діңгек, бұтақтар, ағаштың ұшар басы.

73. Бөлме өсімдіктері. Үлкен жапырақты бөлме өсімдіктері: фикус, бегония. Тәжірибе жұмысы: оларды күту (суару, жапырақтың шаңын сүрту). Салыстыру, ажырату және атау: ағаштар, бұталар, гүлдер.

74. Үй жануарлары. Үй жануарларының төлдерін атау, "үй қояны" тірі табиғат бұрышындағы жануарлар: дененің негізгі бөліктері, қоректенуі, қозғалысы.

75. Жабайы жануарлар. Жолбарыс, архар. Сыртқы түрі, дене мүшелері, өмір сүру салты, қоректенуі, қозғалысы.

76. Құстар. Қараторғай, ұзақ. Сыртқы түрі, дене мүшелері, дененің қауырсындары. Адамдарға тигізетін пайдасы. Қыста тамақтандыру, көктемде құстарды қарсы алуға дайындау. Үйдің қасында құстарды бақылау және құстарға арналған жемшашар.

77. Жәндіктер. Шыбын, қанқыз, маса. Аталуы, сыртқы түрі, мекені.

78. Балықтар. Бұл мекенде жиі кездесетін балықтар. Сазан, алабұға. Сыртқы түрі, дене мүшелері, мекені, қоректенуі, қозғалысы:

1) сыртқы түрі, мөлшері, әрекеті, жануарлар, құстар, жәндіктер, балықтар ортасының мекені бойынша салыстыру.

6. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

79. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) өзінің аты-жөнін, тегін және отбасы мүшелерінің аттарын, жақын достарының аттарын;

2) негізгі оқытушы, тәрбиешілердің аты мен тегін; туған қала, ауылдың аталуын;

3) суретте жыл мезгілдерін тани;

4) оқу құралдарының атауларын;

5) тамақта қолданылатын, көкөністер мен жемістер атауларын білуі керек.

80. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) мектептегі және сабақтағы ережелерді орындауынан; күн тіртібін орындауынан;

2) жыл мезгілдеріне сай киіне білуінен көрініс табады.

81. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) өзінің от басы мүшелерінің барлығын аттарымен атап, оларды фотоальбомда көрсете алуымен;

2) оқу құралдарымен дұрыс пайдалана алуымен;

3) табиғаттағы өзгерістерді бақылай алуымен;

4) республиканың ән ұраны орындалғанда қолдарын кеуделеріне қойып, дұрыс тұра білуімен;

5) көкөністер мен жемістерді түсі, пішіні, дәмі бойынша ажырата білулері керек. Заттар атаулары мен табиғат құбылыстарын дұрыс айта алуымен айқындалады.

7. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

82. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) сабақ барысында және үзілістегі кезекші оқушының міндеттерін; оқушының мектептегі ережесін; мектеп құралдарын, олардың атқаратын қызметін; өз үйінің мекен-жайын;

2) негізгі көкөністер мен жемістерді, олардың сыртқы түрін;

3) бағдарлама бойынша үй және жабайы жануарларды;

4) бағдарлама бойынша құстар мен жәндіктерді білуі тиіс.

83. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) мектептегі және сыныптағы ережелерді орындауларынан;

2) оқытушының берген тапсырмаларын орындай алуынан;

3) пәтерде, үй ауласында, сыныпта тазалықты сақтауынан;

4) бөлме өсімдіктерін күте білуінен көрініс табады.

84. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) мектеп ғимаратында бейімделуімен;

2) отбасы мүшелерін дерексіз суреттен атау және ажыратуымен: ана, әке, апа, ата, аға және әпке (үлкен, кіші);

3) үлкендер мен балаларға өтініш, қалауларды, сәлемдесуді білдіруімен;

4) оқу құралдарын және ойыншық заттарын салыстырумен;

5) әр-түрлі жыл мезгілдерінде өсімдіктер мен жануарлар өміріндегі өзгерістерді бақылауымен;

6) көкөністер мен жемістерді, үй жануарлары мен жабайы жануарларды салыстыруды. Заттар мен табиғат құбылыстарын дұрыс атай алуымен айқындалады.

8. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

85. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) өзінің аты-жөнін, тегін, ата-анасының аты-жөнін, жақын достарының аты-жөндерін; отбасындағы балалардың міндеттерін; өзінің туылған күнін; мекен жайын;

2) бала тұратын республика, қала, ауылдың, негізгі көрнекі жерлерінің (өзен, тау т.б) атауларын;

3) Наурыз, Жаңа- жыл, 8-наурыз мерекелерін; гүлдерді атау-раушангүл, қалампырды білуі тиіс.

86. Тұлғалық нәтижелер:

1) оқушылар мектепте және сабақтардағы ережелерді орындауынан;

2) үй шаруасы бойынша қолдан келетін міндеттерді орындауынан;

3) сынып оқушылары арасындағы жақсы қарым-қатынаста болу, үлкендер мен сыныптастарына сыйласымдық қатынаста болуынан көрініс табады.

87. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылар:

1) жақын қоршаған ортаға бағдарлана білу: маңайындағы көшелердің атын білу, қоғамдық көлікте өзін дұрыс ұстауды; бөлме өсімдіктерін күтуді (гүл сауытты, сауыттың астына салынатын ыдысты жуу, жапырақтардың шаңын сүрту), гүлдерді сауытқа қоюды, сауыттағы суды ауыстыруды; көкөністер мен жемістерді түсі, пішіні, көлемі, дәмі, иісі бойынша атау және ажыратуды; бағдарлама бойынша үй және жабайы жануарларды, құстарды, жәндіктерді тану және салыстыра білу керек.

9. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

88. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) үйінің мекен-жайын, мектепке баратын жолды;

2) бөлмелердің және асхана, жататын бөлме жиһаздарының аталуларын, балалардың көшеде, көлікте, қоғамдық орындарда жүру ережелерін;

3) қала, аулдың бастапқы көшелерін;

4) жыл мезгілдерінің белгілерін; жыл мезгілдеріне қарай өсімдіктер мен жануарлардың өмірлеріндегі өзгерістерінің тәуелділіктерін; осы мекенде көп таралған көкөністер, жемістер, жидектер; бағдарлама бойынша қарастырылған жануарлардың сыртқы түрлерін; үй және жабайы жануарлар арасындағы айырмашылықтарды;

5) жануарлар, құстар, жәндіктер және балықтардың мекенін.

89. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) ата-аналарына, ересектерге қалаулары, сұраулары, тапсырыстары бойынша жүгіне білулері керек және үлкендерге, сыныптастарына сыйластықпен қарау, олардың сөздерін бөлмеуінен;

2) ересектердің еңбегін сыйлай білуінен, отбасындағы тапсырмаларды орындай білуінен; көшеден өту ережелерін, қоғамдық жерлерде жүру ережелерін орындай білуінен көрініс табады.

90. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) табиғаттағы маусымдық өзгерістерге бақылау жүргізуімен;

2) сыртқы көрінісі және дәмі бойынша көкөністер мен жемістерді ажыратуды; терезенің жанында пиязды өсіруімен;

3) бөлме өсімдіктерін және мектеп алаңындағы өсімдіктерді күтуімен;

4) ағаштарды, бұталарды, гүлдерді салыстыру және ажыратуымен; үй жануарларын күтуімен; бағдарламада берілген үй жануарларын, құстар, жәндіктер, балықтарды атаумен және салыстырумен айқындалады.

Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Музыка және ырғақ" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 172-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және орташа ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Аталған бағдарламаның негізіне эмоциялық сфераның және танымдық іс-әрекетінің жетіспеушіліктерді түзетуге бағытталған музыка сабақтарының жүйесі салынған.

3. Оқу пәнінің мақсаты кіші жастағы зияты зақымдалған оқушылардың жалпы дамуына, дене даму жетіспеушіліктерін түзетуге, жалпы және сөйлеу тіл моторикасына, эмоциялық-ерік жігер сферасына, тұлғалық сапаларды дұрыс тәрбелеуге ықпал етеді. (достықтық, тәртіпшілдік, ұжымшылдық).

4. Музыка және ырғақ сабағының негізгі міндеттері болып:

1) музыкалық сабақтарға және олардың мазмұнына оң қарым-қатынастарды қалыптастыру;

2) тембрі, ұзақтылығы, күші бойынша ажырату, музыкаға эмоционалық ықыластықты тәрбиелеу;

3) сезім ырғақтылығын қалыптастыру;

4) музыкалық есте сақтауын дамыту;

5) балаларда қоршаған орта әрекеттерінің ақиқаттылығын және жаңа музыкалық елестерді қалыптастыру;

6) балаларда музыкаға ырғақтап және анық қимылдау қабілеттерін дамыту, қимыл-қозғалысты қарқынмен және ырғақпен сәйкестендіру;

7) ептілік, тепе-теңдік сезімін, кеңістікте бағдарлауын, қимыл-қозғалысты координациялауды қалдыптастыру;

8) би қозғалыстарын үйрету;

9) қимыл-қозғалыстың анықтығын және бейнені көрсетумен жұмыс.

5. Орташа ақыл-ойы кем балаларға арналған типтік оқу жоспарына сәйкес музыка және ырғақ сабақтары 1 - 4 сыныптарда – аптасына 2 сағаттан қосылған. Сағат саны 1 сыныпта жылына 66 сағатты, 2-4 сыныптарда 68 сағатты құрайды.

6. Музыкаға тәрбиелеу сабағының бағдарламасы өзіне келесі бөлімдерді қосады:

- 1) ән айту;
- 2) музыка тыңдау;
- 3) музыкалық-ырғақтық жаттығулар;
- 4) музыкалық-дидактикалық ойындар;
- 5) балаларға арналған музыкалық аспаптарындағы ойындар.

7. Ән айту – зияты зақымдалған балаларға музыкалық іс-әрекеттің қолжетімді және түсінікті түрі. Ән айтуға деген қызығушылығын және сүйіспеншілігін дағдыландыру қиыншылықты тудырмайды. Әндерді орындай, олар музыканы тереңірек қабылдап, өзінің қобалжуларын және сезімдерін белсенді түрде көрсетеді.

8. Ән айту барысында балаларда музыкалық қабілеттері музыкалық есту қабілеті, есте сақтауы, серпіндік сезімдер дамиды. Ән айту сөйлеу тіліне ықпал етеді. Музыка және сөз ұйымдастырушылық сезімдерін дағдыландырады. Ең маңызды емдік тәсілі бар хормен ән айту болып табылады. Әндердің мазмұны және әуендердің әдемілігі қызығушылықты, ән айтушыларды ынталандырып, олардың эмоциялық қобалжуларын байытады. Мұндай психологиялық күйде теріс комплектсер азаяды, ал осының арқасында сөйлеу тілі қиыншылықтары оңай ұсынылады. Ән айту өкпе және барлық дауыс аппараттарын дамытуға ықпал етеді.

9. Әр сабақтың мазмұнына музыка тыңдау кіреді. Музыка тыңдау оған деген сүйіспеншілігін, музыкалық өресін кеңейтеді, музыкалық ұғымдылығын жоғарлатады, эмоционалдылығын, музыкалық қызығушылығын дамытады.

10. Әнді тыңдауға және әнді айтуға тек жоғарыкөркемді, әуендік, өзінің әдемі туындыларымен, әуендерімен, анық формада айтылатындай үйлесімділіктер таңдалып алынады. Осының барлығы әр түрлі зақымдылықтарға орташа зияты зақымдалған балалардың психофизикалық сферасына жалпыпедагогикалық ықпалға әсер етеді (өте қозғыш балаларға сабыр сақтатып және баяу қозғалатын балаларды белсендіру, дұрыс емес және артық қимыл-қозғалыстарды ретке келтіру).

11. Тыңдауға арналған музыкалық туындылар, қысқа болуы керек. Орташа зияты зақымдалған балаларға тез шаршау, жаңғалақтық, зейінін ұзақ уақытқа сақтай алмау, сондықтан әр туынды 5 минуттан аспау керек. Ұзақ музыкалық туындыларды бөлімдерге бөлу қажет.

12. Музыкалық-ырғақтық қимыл-қозғалыстар. Коррекциалық ырғақ – бұл музыкалық-ырғақтық-қозғалыс синтез әрекеті негізінде жатқан белсенді музыкалық терапия және кинезитерапияның түрі. Арнайы музыкалық-қимыл-қозғалыс сабақтарын ұйымдастыру зияты және сөйлеу тілі зақымдалған балалардың сенсорикалық қабілеттіліктерін, қимыл-қозғалыс сферасын дамытуға және түзетуге әсер етеді, орташа

зияты зақымдалған балалардың әлеуметтік оңалтуда сөйлеу тіл және қимыл-қозғалыс зақымдылықтарын жоюға ықпал етеді.

13. "Музыкалық-ырғақтық қимыл-қозғалыстар" бөлімі музыкалық ойындар арқылы ырғақтық сезімдерін қалыптастыруды, би қимылдарын, музыкалық аспаптардағы ойындардың тура бағытталуын болжайды.

14. Оқытудың міндеттері:

- 1) айқын көрінетін музыкаға сай қимыл-қозғалыстарды үйрету;
- 2) музыкалық туындыларда метрикалық бөліктердің пульсациясын бақылау;
- 3) музыкада, қимыл-қозғалыстарда күшті және әлсіз бөліктерді белсенді және айқын көрсету.

15. Музыка және ән айту сабақтарының бағдарламасына сонымен қатар балаларға арналған музыкалық аспаптардағы ойын қосылған. Музыкалық ойыншықтарға және балалардың соқпалы музыкалық аспаптарына ереше назар аударылады, себебі олар балаларды музыка саласына ынталандырады, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға және музыкалық сауаттылықтың жеке элементтерімен таныстыруға көмек көрсетеді.

16. Музыкалық аспаптар күрделі және дидактикалық ойындарда қолданылады. Музыка және ырғақ сабақтарында түрлі музыкалық аспаптарды қолдануға болады: ксилофондар, металлофондар, цитралар, ұлттық аспаптар, аккордеон, пианино және мүмкіндігінше синтезаторлар, электромузыкалық аспаптар. Одан басқа, соқпалы және даңғырлатып ойнайтын аспаптар – сылдырмақ, дабыл, үшбұрыштар, қасықтар, таяқшалар, пандейрлер, маракастар, тәрелкелер (хай-хет), барабандар жиынтығы, тамтамдарды кең түрде қолдануға болады.

17. Мұғалімнің міндеті балаларды қызықтыру үшін музыканы ұйымдастыру болып табылады. Бастапқы кезеңде балаларға қарапайым ырғақтық суреттерді түрлі музыкалық аспаптарды ұсынып, педагогпен бірге қайталатуға болады.

18. Музыкамен ойын өткізу барысында мұғалімнің алдында оқушыларды музыкалық-қимыл-қозғалыс бейнелерін құруға үйрету міндеті тұр. Ақыл-ойы кем оқушылардың көпшілгі өзінің қарым-қатынасын музыкада қимыл-қозғалыстарын көрсете алмайды. Оларда музыка ойнаған кезде қимылдауға деген құштарлығын ояту қажет. Ол үшін оларға аталған бейнеге тән әуенмен еліктеу түріндегі тапсырмаларды ұсынған жөн. Бірден орындаудың анықтылығына және нақтылығына көптеген талаптарды қоюға болмайды. Бұл дағдыларды оқушылар түрлі қимыл-қозғалыс жаттығуларын меңгеру барысында бірте-бірте иеленеді.

19. Зияты зақымдалған балаларды биге үйрету бидің элементтерінің және жеке қимыл-қозғалыстардың айқындылығын және нақтылығын дағдыландыру бойынша жұмысты алдын алу. Әр жаттығуға қимыл-қозғалыстың ерекшелігі көрінетін әуен таңдалып алынады. Мысалы, хормен қадам тыныш орыс әуенімен, ал дүрсілдетіп билеу – көңілді бимен байланысты. Қолдарына ту ұстап жүру кеңінен жүруге мәжбүрлейді.

Ашық түсті орамал қызықты және еркін, байсалды және жеңіл билеуге көмектеседі. Байсалды қимыл-қозғалыстарды дағдыландыру қазақ билерін үйренуге ықпал жасайды ("Қамажай").

20. Бұл бөлімнің тапсырмалары тек дамытушылық сипат емес, сонымен қатар танымдық сипатқа ие болу керек. Қарапайым биге және көңілді биге үйрене, оқушылар олардың атауларымен (полька, гопак, қол ұстасып билеу, жұптасып билеу, вальс), сонымен қатар бидің негізгі элементтерімен танысады (тапылдату, шоқырақ, кадам, полька, ауыспалы кадам, отырып-тұру, қазақ билерінің қимыл-қозғалыстары және Қазақстан ұлтының ұлттық билері). Әр халықтың билерін орындау балаларды халықтық мәдениетке тартады, түрлі ұлттардың билеріне тән ерекшеліктерді табуға, барлық ұлттардың теңдігін мойындау сезімін тәрбиелейді.

21. Көмекші мектептің 2 бөлімінде бір оқу жылында 2-3 биден көп емес биді үйрену ұсынылады. Оқытудың алғашқы кезеңінде балалармен ерте жаттықтырылған билерде және көңілді билерде қайталанатын қимыл-қозғалыстарды нақты таңдау керек. Музыка және ырғақ сабақтарының барлық кезеңдерінде қазақстандық және шетелдік композиторлардың туындыларын музыкамен сүйемелдеу ретінде қолдану қажет.

22. Сөйлеу тілінің ырғағымен жұмыс сабақтың жеке кезеңіне бөлінбейді, бірақ түрлі іс-әрекеттердің үйлесімділігімен педагогпен қарастырылады. Мысалы, ырғақтық-гимнастикалық жаттығулар, балалардың музыкалық аспаптарында ойнау аздап әндетумен, ("Лесенка", "Андрей-воробей" және т.б.), қол ұстасып, әндетіп ойын ойнаумен орындалады. Музыкалық ырғақты сезінуін дамыту тақпақ ырғағымен ұйқасуы мүмкін.

23. Музыка сабағындағы ең бастысы әр баланың шығармашылық белсенділігіне қол жеткізуге қойылатын талаптар болып табылады.

24. Шығармашылық фантазия, әр балаға тән ойынға деген әуестік сияқты, сондықтан бұл табиғи нышандарды үлкен жетістіктермен дамытуға болады. Осы мақсатпен музыкалық сабақтарға музыкалық суырып салмалықты енгізу қажет. Музыкалық суырып салмалықтың құндылығы өте үлкен: олар балалардың шығармашылық қабілеттерін, соның ішінде орындаушылық дағдыларын, сонымен қатар музыкаға деген қабілеттілігін дамытады. Балаларды өздері жаттығуларды құрастыра алады деген ойға бағыттап, оларды бейнелі елестерменен байланыстыра оларға ырғақпен, екпінмен қалай "ойнау" керек екендігін көрсету керек. Бұл ойындардың негізінде бейнелі немесе сюжетті ойлар жатыр. Олар ұжымдық суырып салмалықты және есту қабілетін жаттықтыру үшін еркіндік беруі керек.

25. Қимыл-қозғалыс ойындары, ән айтумен ойындар, драматизациялық ойындар, музыкалық ертегілер, көңілді билер, қол ұстасып әндетіп ойын ойнау, билер, әндер, мейрамдарда, мейрамдық концерттерді өткізуде, шығармашылық байқау-конкурстарында және т.б. қолдану керек.

26. Сонымен, барлық музыкалық-ырғақтық тәсілдер сабақтарының жүйесі баланың физикалық зақымдылықтарына, қимыл-қозғалыс сферасының жағдайына байланысты, музыкалық-педагогикалық жұмыстың әр кезеңінің коррекциалық міндетімен, музыкалық сабақтардың мақсаты және міндеттерімен түрлендіріледі. Музыкалық-ырғақтық тәсілдерді түрлі үйлесімдіктерде көптеген түрін қолдану орташа ақыл-ойы кем балаларды әлеуметтік оңалту мақсатымен шартталған.

27. Музыка және ырғақ сабақтарын қажетті құрал-жабдықтармен жабдықталған кең залда өткізу керек: мұғалімге арналған музыкалық аспап, күйтабақ жиынтығымен күйтабақ ойнатқышы, үнжазба, әр оқушы жаттығуды орындауға арналған заттар (түрлі-түсті жалаушалар, шарлар, ленталар, таяқшалар, шеңберлер, доптар, секіргіштер, сылдырмақтар, барабандар), балалар музыкалық аспаптары (ксилофон, металлофон, пианино, аккордеон, барабандар, үрлеп ойнайтын аспаптар, дабылдар және т.б.). Залда сонымен қатар балалардың музыкалық аспаптарына арналған орындықтар және тіреуіштер болуы керек. Сабаққа ұлдар спорттық киім киіп келулеріне, ал қыздар жеңіл жейде және шалбар киіп, ал аяқтарына жұмсақ шәрке киіп келулеріне болады.

28. Залға кіру ұйымдастырылған түрде болуы керек. Оқушылар бір қатарға тұрып мұғаліммен сәлемдеседі: ұлдар-бастарын сәл иіп, қыздар-жартылай тізерлей отырып.

29. Сабақта дәрігердің ұсыныстарын ескере отырып, әр баланың физикалық және қимыл-қозғалысқа түсетін күшін реттей, жеке ықпал жасау қажет.

30. Музыка және ырғақ сабақтары коррекциалық бағыттағы сипатқа ие, ал оқытудың нәтижелері орташа ақыл-ойы кем балалардың жеке музыкалық-ырғақтық мүмкіншіліктеріне байланысты болады, бұл сабақтарда дәстүрлі бесбалды бағалармен бағаланбайды. Балаларды бағалау сөзбен мадақтаумен және ынталандырумен орындалады.

2. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

31. Балалардың музыка туралы білімін, олардың қызығушылықтарын, музыкалық дайындық деңгейін анықтау. Балаларда музыка және ырғақ сабақтарына, музыкаға және музыкалық-ырғақтық қимыл-қозғалыстарға эмоционалдық ықыластығын, музыканы тыңдау икемділіктерін, қарапайым әуенді есте сақтауын, оны тануға деген қызығушылықтарының ояту. Балаларды ән айтуға қызықтыру, ән айтуды ырғақтық қимыл-қозғалыстармен сүйемелдеу.

32. Балаларды музыкалық дыбыстардың әр түрлілігімен, оның өмірмен байланысы туралы елестерін қалыптастыру, музыка шынайы ақиқаттылықты білдіруші болып табылады, балаларды түрлі музыканың мәнерлігімен, дыбыстардың дыбыстануының жоғарлығы және күшінің өзгеруі бойынша таныстырады. Аспаптар – пианино, барабан.

33. Залда жүру кезінде кеңістікте бағдарлауға үйрету, бір-біріне кедергі жасамау, музыкалық белгі бойынша жиналу және тарқау. Өз араларында бірдей қашықтықты ұстап шеңберге тұрып қозғалып үйрену.

34. Музыкамен қарапайым қимыл-қозғалыстарды орындау:

1) бір аяқпен секіріп және қарапайым ырғақты суреттерді алақандарын соғып шапалақтау керек;

2) заттармен қимыл-қозғалыс: орамалдармен, сылдырмақпен, жалаушалармен, ленталармен және т.с.с. Қимыл-қозғалыстарды музыканың басталуымен және аяқталуымен қиыстыру керек (педагогтың көрсетуі бойынша).

35. Музыкалық ойындар барысында кейіпкерлердің қимыл-қозғалыстарына тән негізгі қимыл-қозғалыстарды көрсетіп беруге үйрету (аю, қоян, ойыншық қораз, құлыншақ және т.б.), осы кезде музыкалық сүйемелдеуде сол немесе басқа қимылдарды еске түсіретін өлеңдер болуы мүмкін. Балаларды залға кіруге, орындықтарға отырғызуға, педагогтың қойған талаптарын тыңдауға және орындауға үйрету.

36. Музыкалық репертуар.

37. Музыканың тыңдалуы:

1) "Қасқыр. Қақпан" әні К.Қуатбаевтікі, "Түлкі мен қаздар" әні К.Қуатбаевтікі, "Айгөлек" қазақтың халық әні Б.Байқадамовтікі, "Заинька" және "Медвежата" әні М.Красевтікі, "Лошадка" әні Е.Тиличеваныкі, "Собачка"әні М.Раухвегердікі, "Серенькая кошечка"әні Витлактікі, "Кукла" әні М.Старокадамскийдікі, "Осенняя песенка" әні А.Александровтікі, "Зима пришла" әні Метловтікі, "Дождик"әні Г.Лобочевтікі, "Воробышки" әні М.Красевтікі;

2) ән айту: "Кір басқан" әні Л.Гауктікі, сөзі Ж.Қашқыновтікі, "Сұр қоян" әні К.Қуатбаевтікі, "Қуыршақ" әні М.Мангитаевтікі, "Сылдырмақ" әні Л.Гауктікі, сөзі Ж.Смаковтікі және т.б.;

3) би, көңілді билер: "Кел, билейік" әні Б.Байқадамовтікі, Е.Брусилковскиймен өңделген, қазақтың халық әуені "Танец с флажками", "Марш" әні Л.Хамидидікі, "Биші болам өскенде" әні Т.Тайбековтікі, сөзі К.Бұғыбаеваныкі, "Гуляем и пляшем" әні М.Раухвегердікі, "Праздничная пляска" әні М.Красевтікі.

3. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

38. Балаларды ән тыңдауға, өлең айтуға, би билеуге деген құмарлығын арттыру. Әуенге деген эмоционалдық ықыластығын дамыту, ырғақтық сезімді дамыту:

1) балаларды бар дауыспен ән айтуға, әуеннің бастапқы және соңғы дыбысталуына жауап қайтаруға үйрету, ән айтуды уақытында бастау және аяқтауды үйрету. Мүмкіндігінше әннің мәтінін толықтай айту, әннің сипатын екпінмен көрсету;

2) балаларды музыкалық шапшаңдықты ажыратуға үйрету – "шапшаң-баяу", сипаты "көңілді-көңілсіз", регистрлердің қарама-қарсылығы– "жоғары –төмен",

дыбыстанудың ұзақтығы – "қысқа-ұзын". Екі бөлікті формалы музыка сипатының өзгеруіне өз бетінше жауап қайтаруды үйрету. Балаларда инструменталды әуенге деген оңтайлы көзқарас тәрбиелеу. Аспаптар-домбыра, труба;

3) балаларды музыкамен қоса билеп қозғалуға үйрету. Оларды екіге бөлінуге үйрету және залдың ішінде бірдей арақашықтықта қозғалуға үйрету. Бір-біріне сүйенбей, жеңіл жүгіруге үйрету. Музыкалық-ырғақтық қимыл-қозғалыстарды заттармен орындау, осы кезде қимыл-қозғалыстың анықтылығына назар аудару керек. Сөзі жоқ музыкалық пьесаның атымен сәйкес келетін қимыл-қозғалыс жасау-аю жүреді, қоян секіреді, ұшақ ұшады, қар жауады.

39. Музыкалық репертуар.

40. Музыканың тыңдалуы:

1) "Айналада ақша қар" әні М.Бестібаевтікі, сөзі К.Ыдырысовтікі, "Балдырғандарполькасы" әні А.Менжановтікі "Әже" әні М.Аубакировтікі, сөзі С.Қалиевтікі, "Крошка Енот" мультфильмінен "Улыбка" әні В.Шаинскийдікі, сөзі М.Пляцковскийдікі, "Вместе весело шагать" әні В.Шаинскийдікі, "Весело-грустно" әні Л.Бетховендікі, "Грустная музыка" әні П.Чайковскийдікі, "Слон", "Куры и петухи", "Черепахи" сюитадан "Карнавал животных" әні К.Сен-Санса, "Зайка" әні М.Краевтікі, "Медвежата" әні М.Краевтікі, "Дождик" әні Г.Лобачевтікі;

2) ән айту: "Айгөлек" қазақтың халық әні, Б.Байкадамовтікі, "Апорт дегентәттіалма" әні Д.Ботбаевтікі, сөзі Н.Алимкуловтікі. "Елка жыры" әні Л.Хамиди, сөзі А.Дүйсенбиевтікі, "Айналайын анашым" әні А.Байдильдаевтікі, сөзі Ш.Сариевтікі және т.б.;

3) би, көңілді билер: "Қасқыр. Қакпан" әні К.Қуатбаевтікі, "Тулкі мен қаздар" әні К.Қуатбаевтікі, "Айгөлек" қазақтың ұлттық әні, Б.Байкадамовпен өңделген, "Танец с флажками" қазақтың халық әуені Е.Брусиловскиймен өңделген. "Парный танец" әні Е.Тиличеваныкі, "Полька" әні М.Глинкидікі, "Итальянская полька" әні С.Рахманиновтікі, "Маленький танец" әні Н.Александровтікі, "Танец с воздушными шарами" әні М.Раухвергердікі.

4. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

41. Балаларды музыканы зейін қойып тыңдауға, тыныш отыруға, бір орыннан екінші орынға ауысуға болмайтындығына, сөйлемеуге үйрету керек. Балаларға музыка адамның көңіл-күйін көрсететінін түсіндіру керек: қуаныш және қайғыны, табиғаттың суретін және өмірдегі түрлі басқа құбылыстарды суреттей алады. Музыкалық туындылардың әдемілігін түсінуге үйрету керек. Балалардың жақсы музыкаға қызығушылықтарын дамыту, музыкалық ортасын кеңейту керек. Музыканы эмоционалдық түрде жоғары қабылдауына ықпал ету. Музыкалық елестердің мазмұнын түсінуін

тереңдету. Жеке музыкалық жанрларды ажыратуға үйрету (марш, би, бесік жыры). Жоғары, орташа және төмен регистрлерді ажыратуға үйрету; шапшаң, орташа, біркелкі темп. Музыкалық туындылардың екі бөлімді формаларын ажыратуға үйрету.

42. Мәдени ән айтулардың дағдыларын қалыптастыру. Мүмкіндігінше нақты интонациялауды, анықтылықты, дұрыс артикуляцияны, хорда ән айтуға үйрету. Дирижерлық қимылдарды түсіну: зейін, тыныс алу, әннің басталуы, әннің аяқталуы. Иықтарын көтермеген кезде тыныс алуы тыныш. Өлеңді айқайлап айтудан алдын алу. Өлең айтқан кезде дұрыс қалыпты ұстауға үйрету. Өлең мәтіндерін дұрыс түсіну. Дыбыстарды жоғары түрде қабылдауын дамыту. Әр түрлі аспаптардың тембрін дифференциациялау.

43. Аспаптар – скрипка, балалайка.

44. Балаларда музыкалық-ырғақтық қимыл-қозғалыстар техникасын машықтандыру. Үш түрлі темпте жүру. Шығармашылық белсенділігін дамыту. Музыкалық туындалардың бейнелі-сюжетті мазмұнын қимыл-қозғалыста көрсете білуге үйрету. Өзбетімен түрлі сипаттағы музыканың бөлімдерін ажыратуға және осыған сәйкес қимыл-қозғалыстар жасауға үйрету. Қимыл-қозғалыста тікелей шоқырақтауларды жаттықтыру. Марш қимыл-қозғалыстарын ажыратуға және орындауға үйрету – ойыншықтық, парадтық, спорттық. Польша-биі.

45. Музыкалық репертуар:

1) музыканың тыңдалуы: "Марш" әні Л.Хамиди, "Қоянби" (қазақ биі) әні Құрманғазыныкі В.Питерцевтің өңдеуімен, "Три подружки" әні Д.Кабалевскийдікі, "Танец маленьких лебедей", "Марш деревянных солдатиков" әні П.Чайковскийдікі, "Спортивный марш" әні М.Дунаевскийдікі, "Марш" әні С.Прокофьевтікі, "Болезнь куклы", "Новая кукла" әні П.Чайковскийдікі, "Пойду ль я, выйду ль я" орыстың халық әні;

2) ән айту: "Анадайасылмектебім" әні И.Нусіпбаевтікі, "Айналада ақша қар" әні М.Бестибаевтікі, сөзі К.Ыдырысовтікі, "Әже" әні М.Аубакировтікі, сөзі С. Калиевтікі, "Ақ бидай" әні Д.Қозмағамбетовтікі, "Бишіболам өскенде" әні Т.Тайбековтікі, өзі Қ.Бұғыбаевтікі;

3) би, көңілді билер: "Балдырғандарполькасы" әні А.Менжановтыкі. "Балдырған маршы" әні Б.Гизатовтікі. "Пляска с султанчиками" украин халқының әуені. "Подружись" әні Т.Вилькорейскийдікі. "Танец рыбок" әні Е.Брусилловскийдікі. "Қоянби" (қазақ биі) әні Құрманғазыныкі В.Питерцевтің өңдеуімен. "Пляска парами" литва халқының әуені. "Пляска с притопами. Гопак" украиндық әуен.

5. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

46. Музыканы толықтай қабылдауға үйрету. Музыкаға деген эмоционалдық қайырымдылық деңгейін көтеру. Музыка тыңдауға деген қажеттілігін қалыптатыру. Балаларды музыканы байсалды тыңдауын дамыту, музыканың дыбысталуын тыңдауға,

музыкалық туындыларға адекватты түрде назар аудару. Музыкалық есте сақтауын дамыту. Таныс әуендерді фрагмент және кіріспесі бойынша тани білу.

47. Қысқаша қайырмалы ән айтуда дыбыссыз, терең тыныс алуға және тыныс алуды бірдей бөлу икемділіктерін дамыту. Дыбысталуға табиғи күш түспеген кездегі дағдының тұрақтылығын қалыптастыру. Ән айту кезінде жылдам дыбыстардан аулақ болу. Бір қалыпты түрде ән айту темпі және дауысының қаттылығы, байсалдылығы, күш түспеген, ән айту диапазоны ми1-ля1 шамасында оны біртіндеп кеңейту. Жеке және хорда ән айтумен таныстыру.

48. Аспаптар – қобыз, аккордеон.

49. Польша биінің қимылдарын қайталау. Музыкалық қимыл-қозғалыс дағдыларын арттыру. Таныс би қимылдарын және көңілді би қимыл-қозғалыстарын бекіту. Қимыл-қозғалыстарды музыкамен, оларды музыканың сипатының өзгеруі бойынша байланыстыру. Би-ойын қимыл-қозғалыстарын анық көрсетуіне қолжеткізу. Қазақ және орыс билеріндегі қимыл-қозғалыстарды ажырата білуге үйрету. 2/4 өлшеммен таныстыру. 2/4 дирижердің қимылын түсінуге үйрету: күшті бөлігі – жер (қолдар төмен қарайды), әлсіз бөлігі – апан (қолдар жоғары көтеріледі). Сонымен қатар бейнелі түрде түсіндіруді қолдануға болады. Мысалы, доп ойнау: күшті бөлікке жоғары лақтыру немесе еденге ұру, әлсіз бөлікке-допты қағып алу.

50. Музыкалық репертуар:

1) музыканың тыңдалуы: "Көкем-ай" қазақтың халық әні, "Қараторғай" әні Ақан серінікі, "Еркем-ай" қазақтың халық әні, "Айгөлек" әні Б.Байқадамовтікі, "Қазақ вальсі" әні Л.Хамидидікі, "Таң" (Утро) әні Қ.Қуатбаевтікі, "Кеш" (Вечер) әні Қ.Қуатбаевтікі, "Бұл-бұл" әні Л.Хамидидікі, "Ақсақ-Құлан" қазақтың халықтық күйі, "Маусымжан" қазақтың халық әні, "Песенка о лете" мультфильмінен "Дед Мороз и лето" әні Е.Крылатовтікі, сөзі Ю.Энтиндікі, "Клоуны. Труба и барабан" әні Д.Кабалевскийдікі, "Сказочка" әні С.Прокофьевтікі, "Танец маленьких лебедей", "Лебединое озеро" балетінен П.Чайковскийдікі. "Гопак" "Сорочинская ярмарка" операсынан М.Мусогорскийдікі;

2) ән айту: "Тентек күшік" әні Ф.Бүшікованыкі, сөзі Ш.Смаханұлыныкі, "Жаңа жыл" әні Л.Гаук, өзі М.Дусекеевтікі, "Менің достарым" әні А.Бүшікованыкі, сөзі О.Ақыпбековтыкі "Ақ ботам" әні А.Бүшікованыкі, сөзі Н.Айтовтыкі, "Әншібалапан" әні Д.Қозмағамбеттыкі және т.б.;

3) би, көңілді билер: "Сергекжүріс" әні А.Байдильдаевтыкі, "Көленке" әні Қ.Қуатбаевтыкі, "Балықшы" әні А.Еспаевтыкі "Кел, балалар, ойнайық" әні А.Еспаевтыкі, "Қаз қатар" қазақтың халық биі А.Зацепиннің өңдеуімен, "Ой, хмель, мой хмелек" орыстың халық әуені, "Парная пляска" чех халқының әуені, "Веселые дети" литва халқының әуені, "Хлопки" полька әні Ю.Слоновтыкі, "Выйду ль я на реченьку" орыстың халықтық әуені.

6. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

51. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

- 1) қарапайым өлеңдерді педагогпен бірге орындай;
- 2) пианино және барабанның дыбысталуын тани білуі тиіс.

52. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) музыка болмыстың шынайылығы екенін түсінуінен;
- 2) кейіпкерлерге тән негізгі қимыл-қозғалыстарды көрсете білуінен көрініс табады.

53. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) музыкаға дене қимыл-қозғалыстарымен, шапалақпен, аяқпен дүрсілдету мен әрекет жасауымен; музыка тыңдау, қарапайым әуенді есте сақтау және оны тануымен;
- 2) өз араларында бірдей қашықтықты ұстай залдың ішінде жүруімен; заттармен және заттарсыз музыкамен қарапайым қимылдарды орындауымен; уақытылы әуеннің дыбысталуымен қимыл-қозғалыстарды бастап, аяқтауымен айқындалады.

7. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

54. Пәндік нәтижелер:

- 1) оқушылар әннің мәтінін дұрыс дайындап, әнді айта; бидің қарапайым қимылдарын есте сақтай;
- 2) домбыра мен трубаның дыбысталуын ажырата; музыкалық темпті ажырата – "шапшаң-баяу"; сипаттамасы "көңілді-көңілсіз"; регистрлер қарама-қарсылығы "жоғары-төмен", дыбысталудың ұзақтығы – "қысқа-ұзақ" білуі тиіс.

55. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) әннің сипаттамасына қарай эмоционалды айтуынан;
- 2) музыканың әуезділігіне сай қимылдарынан (нақты қадам, жүріс, жүгіру, бидің ырғақтылығы және т.б.) көрініс табады.

56. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) толық, бар дауысымен әнді айтуымен; өз уақытында әнді бастап, өз уақытында аяқтауымен;
- 2) бірдей қашықтықты сақтай отырып, жұпта тұруымен және залда жұптасып қозғалуымен айқындалады.

8. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

57. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

- 1) дирижердің қимылдарын түсіне: зейін, тыныс алу, өлеңнің басталуын, аяқталуын;
- 2) пианиноның, барабанның, домбыраның, трубаның, скрипканың, балалайканың дыбысталуларын ажырата білуі тиіс.

58. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) музыка адамның көңіл-күйін көрсететінін түсінулерінен: қуаныш және қайғыны, жайдарлық пен мұндылықты, табиғаттың суретін және өмірдегі түрлі басқа құбылыстарды суреттей алуынан, жеке музыкалық жанрларды ажырата алуынан (марш, би, бесікжыры) көрініс табады.

59. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер:

1) оқушылар жоғары, орташа, төменгі регистрлерді ажырата білуімен: шапшаң, орташа, біркелкі темп;

2) музыкалық туындылардың екі бөлікті формасын ажырата білуімен, (шумақ және қайырмасы);

3) түрлі сипаттағы музыканың бөлімдерін ажырату және осы сипатқа сай қимылдауымен; марш және көңілді би қимылдарын ажыратуымен және орындауымен айқындалады.

9. 4-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

60. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) ми1-ля1 диапазонында өлең айта;

2) фрагмент және кіріспесі бойынша таныс әуендерді тани, қобыз, аккордеон аспаптарының дыбысталуларын ажырата;

3) қазақ және орыс билеріндегі қимыл-қозғалыстарды ажырата білуі тиіс.

61. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) музыканы байсалды тыңдауынан, музыкалық дыбысталуды тыңдауынан, музыкалық туындылар сипатын адекватты сезінуінен;

2) музыканың сипатын би мен ойын қозғалыстарында жеткізе алуынан көрініс табады.

62. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) өлең айту барысында дұрыс тыныс алуымен;

2) музыкамен қимыл-қозғалысты оларды музыка сипатының өзгеруіне байланысты қиыстыруымен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 173-қосымша

Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Өзіне қызмет көрсету" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 173-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1. Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және орташа ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Пәннің негізгі ерекшелігі – өздері туралы және қоршаған әлемнің өзара әрекеттілігін және өзара байланысы туралы білімдерін қалыптастыру. Өзіне қызмет көрсету зияты орташа зақымдалған баланың тұлғалық дамуына әсер ететін негізгі фактор болып табылады.

3. Өзіне қызмет көрсету пәнінің мақсаты 1-4 сыныптарда:

1) оқушыларда адамның тұрмыстық іс-әрекетін, тәжірибелік, тұрмыстық, еңбек дағдыларын қалыптастыру.

4. Бұл келесі міндеттерді шешуге мүмкіндік береді:

1) оқушыларда тұрмыстық еңбек дағдыларын: жеке бас тазалығы, тамақтануды ұйымдастыру, тұрған жерді, киімді, аяқ киімді және басқа да құрал-жабдықтарды таза ұстауды қалыптастыру;

2) тұрмыстық-экономикалық дағдыларын (қоршаған заттарға, өзінің киіміне, аяқ киіміне, дайындалған тамақтарға және азық-түлікке, суға, электр қуаттарына т.б аялап қарауын) қалыптастыру;

3) әр түрлі қызмет көрсету кәсіпорындарымен және мекемелерде (сауда, мәдениет орталықтары, медициналық мекемелер), бағдарлануды үйрету;

4) қоғамдық көліктердің қызметтерін қолдану дағдыларын қалыптастыру;

5) таныс, таныс емес кісілермен, үлкен және кіші, өзімен жасты құрдастармен өзін дұрыс ұстауын және бағдарлауды үйрету;

6) мектеп оқушыларының танымдық іс-әректінің даму жетіспеушілігін түзету.

5. Осы бағдарлама баланың зияты бұзылудың орташа деңгейдегі даму ерекшелігін психофизиологиялық және жасерекшелік дамуын ескере отырып құрастырылған. Сонымен қатар, осы деңгейдегі оқушылардың деңгейін есере отырып, жалпы білім беретін пәндерге сәйкес режимдік сәттердің орындалуы.

6. Бағдарламада зияты зақымдалудың орташа деңгейіндегі балалар Қазақстан Республикасында өмір сүре отырып, өз елінің азаматы ретінде және мейрам күндерін білуді қарастырады.

7. Жүйелілік қағидасын және кезектілігін ұстана отырып, бағдарлама межеге келтірілген. Балалардың жалпы дамуы туралы ақпарат ала отырып, қандай біліктіліктері мен дағдыларын қалыптастыру керек екендігін және тәжірибелік жұмыстар және жаттығулар арқылы керек дағдыларды қалыптастыру. Сондықтан да, кез келген оқушы өзінің физикалық және зияткерлік мүмкіндігіне қарамастан, өзінің тұрмыстық дағдыларын ұйымдастыру, өз өзіне қызмет көрсетудің негізгі дағдыларын игеруі қажет.

8. Осы курс бойынша бағадарлама келесі бөлімдерден тұрады:

- 1) денсаулық, оны қалай сақтау керек;
- 2) киім және аяқ киім;
- 3) тамақтану;
- 4) менің үйім, мектеп;
- 5) менің қалам;
- 6) менің айналамдағы әлем;
- 7) дүкендер;
- 8) мен және басқа адамдар;
- 9) менің бос уақытым;
- 10) мейрамдар.

9. "Өзіне қызмет көрсету" пәнінің оқу жүктемесі типтік оқу жоспарына сәйкес:

- 1) 1 сынып – аптасына 2 сағат, барлығы – 66 сағат;
- 2) 2-4 сыныптар – аптасына 2 сағаттан, 68 сағатты құрайды. Барлық оқу курсына 168 оқу сағаты бөлінеді.

10. Басқа пәндерден алынған біліктіліктер мен дағдыларды қолдана отырып, пәнаралық байланыстар орнату жазу, сауат ашу және тіл дамыту, есеп, заттық-тәжірибелік іс-әрекет, бейнелеу.

2. Оқу пәнінің 1–сыныптағы базалық білім мазмұны

11. Кіріспе сабақтар:

- 1) өзіне қызмет көрсету пәнінің мағынасы және мазмұны жайында әңгімелесу;
- 2) өзіне қызмет көрсету талабы бойынша альбом (дәптер) бастау қажет;
- 3) сабақ барысында, бөлмемен таныстыру, санитарлық-гигиеналық тазалық нормаларын және техникалық қауіпсіздік ережелерін сақтау керек.

12. Денсаулық, оны қалай сақтау керек – 18 сағат:

- 1) адам денесінің мүшелері;
- 2) тазалық сақтау заттары;
- 3) менің таңым (қол жуу, тіс тазалау, жуыну, орамалмен сүртіну);
- 4) ұйықтауға дайындалу;
- 5) сынып бөлмесі;
- 6) сынып жиһазы;
- 7) партада қалай дұрыс отыру керек.

13. Киім және аяқ киім - 12 сағат:

- 1) маусымдық киім және аяқ киім: жазға, қысқа арналған киім, көктемдік және күздік киім. Мақсаты және ерекшеліктері;
- 2) киімді дұрыс күту;
- 3) аяқ киімді дұрыс күту.

14. Тамақтану – 8 сағат:

- 1) азық-түлік және олардың адам денсаулығына маңыздылығы;
- 2) тамақтану тәртібі;
- 3) шай ішуге арналған ыдыстар және олардың мақсаты;
- 4) тамақтануға азық-түліктерді дайындау (қораптарын ашу).

15. Менің үйім, мектеп - 8 сағат:

- 1) жеке үй және оның бөлімдері: аула, бақ, бақша, гүлзар;
- 2) көпқабатты үйдегі пәтер;
- 3) пәтердегі бөлмелердің атаулары;
- 4) мектеп, сынып, тақта, стол, орындық.

16. Менің қалам - 8 сағат:

- 1) көліктердің түрі. Олардың мақсаты;
- 2) қала. Қала көшелері. Көше бөліктері;
- 3) бағдаршам. Бағдаршам белгілері.

17. Менің айналадағы әлем – 6 сағат:

- 1) оқулықтар және оларды күтіп ұстау (мұқабасы);
- 2) телефон. Телефонды қолданудың жалпы ережелері.

18. Мен және басқа адамдар – 2 сағат:

- 1) танысу. Осы кездегі бет бейнесі.

19. Мейрамдар – 4 сағат:

- 1) туған күн. 8 Наурыз;
- 2) жаңа жыл. Жаңа жылға дайындық.

3. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

20. Денсаулық, оны қалай сақтау керек – 10 сағат:

- 1) күн (тәулік), күннің бөлімдері: түн, таң, күндіз, кешке;
- 2) күн тәртібі;
- 3) қолды күту тәртібі;
- 4) жуу және сүрту ережелері;
- 5) аяқты күту тәртібі;
- 6) жуу және сүрту ережелері.

21. Киім және аяқ киім - 10 сағат:

- 1) мектеп формасы және оны күту (шкафта дұрыс сақтау, құрғақ тазалау);
- 2) сабақтан кейін киетін ауыстыратын киім, оны күту және сақтау;
- 3) қыздарға арналған киім;
- 4) ұлдарға арналған киім;
- 5) мақсатқа арналған аяқ киім. Мектеп аяқ киімі (туфли, бөтеңке), үйге киетін аяқ киім (шәркейлер), спорттық (кроссовки, кеды). Аяқкиімді дұрыс күту.

22. Тамақтану - 14 сағат:

- 1) тамақтану тәртібі: таңғы ас, түскі ас, кешкі ас. Үстел үстінде өзін ұстау тәртібі;

2) асханалық ыдыс, оның мақсаты (тәрелке, шұңғыл тәрелке, нан салатын ыдыс);
3) асхана аспаптары олардың мақсаты, (сұйық тағамға арналған қасық, шанышқы, асханалық пышақ);

4) асханалық жаймалар (скатерть, асханалық сүлгілері, майлық). Оларды қолдану тәртібі;

5) азық-түлік тағамдары: сүт және сүт тағамдары, нан өнімдері;

6) түстік ас. Үстелді түстік асқа жабдықтау.

23. Менің үйім, мектеп - 4сағат:

1) менің бөлmem, жиһаз (төсек, үстел, орындық, шкаф);

2) бөлмеде тазалық жүргізу тәртібі;

3) менің сыныбым, жиһаз (шкаф, парта, орындық), оқу жабдықтары.

24. Менің қалам - 4 сағат:

1) біз жаяу жүргіншілерміз. Көшеде жүру тәртібі;

2) біз жолаушылармыз. Қоғамдық көлікте өзін ұстау тәртібі.

25. Менің айналамдағы әлем– 4 сағат:

1) теледидар. Оны өшіру және қосу тәртібі. Теле бағдарламаларды көру кезіндегі тазалық сақтау талаптары;

2) телефонмен сөйлесу тәртібі.

26. Дүкендер – 4 сағат:

1) азық-түлік дүкені;

2) біз сатып алушылармыз;

3) дүкенде өзін ұстау тәртібі.

27. Мен және басқа адамдар – 10 сағат:

1) сыпайы сөздер. Олардың адам өміріндегі маңыздылығы;

2) үзіліс кезінде және сабақ барысында сыныпта өзін ұстау тәртібі;

3) менің достарым. Достық қарым-қатынасты қолдау тәртібі.

28. Менің бос уақытым – 4 сағат:

1) балаларға арналған кітаптар, журналдар. Оларды дұрыс ұстау тәртібі;

2) үстел үстіне арналған ойын түрлері (кубиктер, пирамидалар, мозаика). Ойын орнын таза ұстау тәртібі.

29. Мейрамдар – 4 сағат:

1) 8 наурыз мейрамы. Құттықтаулар, сыйлықтар.

4. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

30. Денсаулық, оны қалай сақтау керек – 10 сағат:

1) адамның дене мүшелері. Бас. Бас бөлімдері. Шашты күту. Бетті күту;

2) мектептегі медпункт.

31. Киім және аяқкиім - 10 сағат:

1) адамдар үшін киімнің маңыздылығы. Киім, аяқ киім, бас киім (маусымдық);

2) киімді күнделікті дұрыс күту;

3) киім-кешек түрлері, олардың белгіленуі: іш киім, төсек орын тыстары, асхана киімі. Киім-кешектерді шкафта сақтау ережелері.

32. Тамақтану - 12 сағат:

1) асханалық жиһаз, жабдықтар: қол жуғыш, пеш, тоңазытқыш. Үстелде және сөрелерде тазалықты қолдау;

2) асханаға арналған киім және оның мақсаты. Тамақты дайындау кезіндегі гигиеналық тазалықты сақтау;

3) асханалық ыдыс және оның мақсаты;

4) азық-түлік тағамдары – жемістер, көкөністер. Олардың денсаулыққа маңыздылығы. Шырындар, салаттар. Оларды дайындаудың жалпы ақпараттары.

33. Менің үйім, мектеп - 10 сағат:

1) Қазақстан Республикасы. Менің туған қалам. Мен тұратын көше;

2) мен оқитын мектеп;

3) көшені өту ережесі;

4) тұратын бөлмеге қойылатын гигиеналық талаптар. Бөлмені және сыныпты құрғақ және ылғалды тазалау.

34. Менің қалам - 8 сағат:

1) көлік құралдарының түрлері;

2) қала көшелері. Көше бөліктері, олардың мақсаттары;

3) жол қозғалысы кезінде өзін дұрыс ұстау ережесі. Жолды қалай дұрыс өту керек.

35. Менің айналадағы әлем - 4 сағат:

1) маңдайшалар (дүкен, дәріхана, банк, емхана т.б.), олардың маңыздылығы.
Жарнама.

36. Дүкендер – 6 сағат:

1) дүкендер олардың түрлері (азық-түліктер, промо тауарлар);

2) арнайы азықтық дүкендер: "Нан", "Сүт";

3) сату кезінде алынған тауарларды "сөрелерге" реттеу.

37. Мен және басқа адамдар – 4 сағат:

1) оқушылардың отбасы мүшелері (отбасы мүшелерінің есімдері). Туыстық қатынастар.

38. Менің бос уақытым – 2 сағат:

1) сенің сүйікті ойыншықтарың. Олардың мақсаттары. Оларды сақтау реті.

39. Мейрамдар – 2 сағат:

1) 1 қыркүйек – Білім күні;

2) мейрамды өткізу дәстүрі.

5. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

40. Денсаулық, оны қалай сақтау керек (10 сағат):

1) адам. Күн тәртібі, денсаулықты сақтаудағы оның маңызы;

2) көз. Көздің маңызы, көзді қалай сақтау керек;

3) тістер. Тістердің маңызы, тістерді қалай сақтау керек.

41. Киім және аяқ киім (10 сағат):

1) керектілігіне байланысты киімнің, аяқ киімнің, бас киімнің түрлері (мектеп, үй, мереке, жұмыс, спорттық). Киімдерді шкафта сақтау ережелері;

2) аяқ киім түрлері: теріден жасалған, резеңкелі, текстильді. Аяқ киім күтімі;

3) жуу заттары: үй шаруашылық сабын, ұнтақ.

42. Тамақтану (12 сағат):

1) дұрыс тамақтану принциптері: тамақтану тәртібі, азық түліктің түрлілігі;

2) үстел және шай ыдыстары. Олардың күтімі, ыдысқа арналған күтім заттары;

3) ас-үй ыдыстары, құралдары және пайдалану. Ас-үй ыдыстарына ерекше күтім, оларды сақтау;

4) таңғы ас. Таңғы асқа үстелді дайындау. Үстел үстінде өз өзін ұстай алу ережелері

;

5) жартылай фабрикаттардан тағам жасау, пакеттегі шай, "Ролтон" кеспесі, "Царь" ботқасы.

43. Менің үйім, мектеп (10 сағат):

1) мектеп интернат және үй орналасқан көше;

2) мектеп тапсырмасы. Оқу корпусы: сыныптар, шеберхана, дәліздер, асхана, спортзал, кітапхана;

3) жатын корпус: жатын орындар, ойын бөлмелері, тазалық бөлмелері;

4) сынып бөлмесі, жиһаз, жиһаз күтімі;

5) сыныпты күн сайын тазалау. Оны жүргізіп отыру маңызды іс.

44. Менің қалам (8 сағат):

1) қаланың көлік атаулары (автобус, троллейбус, трамвай). Көлікте өз өзін ұстау ережесі;

2) жол қозғалысының ережесі. Жол белгілері: "Жер асты өткелі", "Абайландар, балалар!";

3) аула – балалардың көшеде ойнайтын орны.

45. Мені қоршап тұрған әлем (4 сағат):

1) құттықтау парақшасы және оны өз қолымен сәндеу, безендіру.

46. Дүкендер (6 сағат):

1) "Сөре арқылы" сауда жасау кезінде, тұтынушылардың сауда дүкендерінде өз өзін ұстау ережелері: дүкенде даналап (штучный) сатылатын заттар түрлілігі: сүт, нан, жемістер, көкөністер;

2) сауда дүкендеріндегі тауарлардың түрлілігі.

47. Мен және өзге адамдар (4 сағат):

1) үлкендермен қатынас. Сөйлесу, әңгіме кезіндегі өз өзін ұстау ережелері. Сәлемдесу және қоштасу формалары;

2) азаматтармен, таныстармен, құрдастармен қатынас. Сәлемдесу және қоштасу формалары.

48. Менің бос уақытым (2 сағат):

1) қозғалмалы, жылжымалы ойындар. Олардың маңыздылығы, керектілігі. Жүргізілу тәртібі.

49. Мейрамдар (2 сағат):

1) 1 Қазан – мұғалімдер күні. Мұғалімдер мен тәрбиешілерді құттықтау.

6. 1-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

50. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) денсаулық, оны қалай сақтау керек – дене мүшелерін атай;

2) тазалыққа арналаған заттардың атаулары және мақсаттарын; қол жуу, тіс тазалау, жуыну, орамалды қолдану ережелерін;

3) ұйқыға дайындалу тәртібін;

4) мектеп мекемесіндегі сынып бөлмелерінің орналасуы; сабақ кезінде партада отыру тәртібін;

5) киім және аяқ киім – киімдердің маусымдық атауларын;

6) киімді, аяқ киімді дұрыс күту ережелерін;

7) тамақтану – азық-түлік атауларын;

8) тамақтану тәртібін; шайға арналған ыдыстардың атаулары және олардың мақсаттарын;

9) асты қолдануда азық-түлікті дайындау кезектілігін;

10) менің үйім, мектеп – үй бөлімдерінің атауларын: (аула, бақ, бақша, гүлзардың) мақсаттарын; мектеп бөлімдерін атау: (аула, бақ) мақсаттарын;

11) менің қалам – көліктердің атауларын; өзі тұратын қалалардың атауларын; көше бөліктері, бағдаршам белгілерін;

12) менің айналамдағы әлем – оқулықтарды қалай ұстау керек, оның бастапқы қалпын сақтай; телефонды қолдану тәртібін;

13) мен және басқа адамдар – танысу барысында өзінің атын айта.

14) мейрамдар – өзінің жасын; үстел үстіндегі кейбір тәртіп ережелерін білуі тиіс.

51. Оқушылар:

1) денсаулық, оны қалай сақтау керек – дене мүшелерін көрсетуді және атауды;

2) гигиеналық тазалықты сақтау кезінде тазалық заттарды қолдануды; тазалыққа арналған заттарды сақтау реттілігін; ұйықтауға дайындық кезектілігін;

3) киім және аяқ киім – киім мен аяқкиімді маусымға бөлуді;

4) тамақтану – тамақтануға арналған азық-түлікті атауды; үстел үстіндегі тәртіп ережелерін сақтауды;

- 5) менің үйім, мектеп – суретте үйдің, мектептің бөлімдерін көрсетуді;
- 6) менің қалам – суретте көлік құралдарын табу, альбомде қарандашпен контур бойымен бастыру және түрлі-түсті қарындаштармен бояуды;
- 7) менің айналамдағы әлем – телефонмен сөйлесу кезінде сұрақтарға жауап беруді;
- 8) мен және басқа адамдар – қарым-қатынасқа түсуді;
- 9) мейрамдар – үстел үстінде өзін тәртіпті ұстауды көрсете білуі керек.

52. Оқушылар:

- 1) мақсаттарына сәйкес жиһаздарды қолдана білу;
- 2) сабақ барысында партада дұрыс отыру;
- 3) киім және аяқкиімді ұстау;
- 4) азық-түлікті дайындау;
- 5) көше бөліктерін ажырату; бағдаршам түсін ажырату; оқулықтарға аялап қарау;
- 6) телефондық кіріс қоңырауларына жауап беру дағдыларын меңгеруі керек.

7. 2-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

53. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

- 1) денсаулық, оны қалай сақтау керек - қолды, аяқты сүрту және жуу тәртібін;
- 2) киім және аяқ киім - мектеп формасының мақсаты және оны күтудің негізгі тәртібін;
- 3) тамақтану - күні бойы тамақтану тағамының атай; денсаулықты сақтаудағы тамақтану ретін; үстелде өзін ұстау тәртібін; асханалық сервиз, аспаптардың атауларын; нан өнімдерінің және сүт тағамдарының атауларын; тамақтану тәртібі және үстелді дайындау ережесін;
- 4) менің үйім, мектеп - жиһаздардың атаулары, бөлмеде, сыныпта тазалықты ұстау тәртібін;
- 5) менің қалам - көшеде өзін ұстау тәртібін; қоғамдық көлікте өзін тәртіпті ұстау ережелерін;
- 6) менің айналамдағы әлем - теледидарды көру тәртібін, оны қалай өшіру және қосу тәртібін; телефонмен сөйлесу тәртібін;
- 7) дүкендер - адамға арналған тағамдар және олардың маңыздылығын, дүкенде өзін ұстау тәртібін;
- 8) мен және басқа адамдар - сыпайы сөздер, үзіліс кезінде және сабақ барысында, сыныпта, мектеп дәлізінде өзін ұстау тәртібі, достық қарым-қатынасты қалай қолдау керектігін;
- 9) менің бос уақытым - балаларға арналған кітаптар мен журналдарды дұрыс ұстау тәртібін; ойын кезінде және одан кейін өзін ұстау тәртібін;
- 10) мейрамдар - 8 наурыз мейрамында кімді құттықтау керектігін білуі тиіс.

54. Оқушылар:

- 1) денсаулық, оны қалай сақтау керек - үлкендердің басқаруымен режимді орындауын;
- 2) киім және аяқкиім - мектеп формасын шкапка салуды, тазалауды және ілуді;
- 3) тамақтану - тамақтану кезінде үстел үстінде өзін мәдениетті ұстау тәртібі, асхана ыдыстарын және аспаптарды көрсетуді және атауды;
- 4) менің үйім, мектеп - қоршаған ортада, сурет бойынша үй мен мектеп жиһаздарын көрсетуді және атауды;
- 5) менің қалам - қоғамдық көлікте және көшеде өзін ұстауын;
- 6) менің айналамдағы әлем - телефонға үлкенді шақыру, телефон қоңырауларына жауап беруді;
- 7) дүкендер – өзін дүкенде дұрыс ұстау тәртібін;
- 8) мен және басқа адамдар - күнделікті өмірде сыпайы сөздерді қолдануды;
- 9) менің бос уақытым - бос уақытта өзін ойыншықтармен және ойынмен қамтамасыз ету, ойын барысында өзара конфликтісіз қатынас орнатуды;
- 10) мейрамдар – құттықтау сөздерін айтуды көрсете білуі керек.

55. Оқушылар:

- 1) үлкендердің басқаруымен қолды, аяқты жуу және сүртуді игерулері керек; аяқ киімді және киімді бүктеу және сөрелерге қою;
- 2) азық-түлік тағамдарының қораптарын ашу; түстік асқа үстелді дайындау; бөлмеде тазалықты жүргізу; теледидарды қосу және өшіру; басқа адамның көмегінсіз қоғамдық көлікке кіру және шығу;
- 3) сөрелерден тауарларды алу; мектеп дәлізінде өзін дұрыс ұстауы, басқалармен ойыншықтарымен басқа да заттарымен бөлісу; ойыннан кейін орынды жинастыру; құттықтау сөздерін айту және сыйлықтар беру дағдыларын меңгеруі керек.

8. 3-сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

56. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

- 1) денсаулық оны қалай сақтау керек - адамның негізгі дене мүшелері, оны мұғалімнің сұрағы бойынша атай; басты, бетті жуу ережелерін; дәрігерге арызбен қалай дұрыс баруды;
- 2) киім және аяқкиім - бас киім, аяқкиім, киімнің бөлімдерін атай; киімді күтудің күнделікті негізгі әдістерін; дастарханның түрлері көрсете және атай; оны шкафта сақтау тәртібін;
- 3) тамақтану - тұратын бөлмедегі жабдықтар және асханалық жиһаздарды атай; үстелде және сөрелерде реттілікті қолдау тәртібін; асхана ыдыстарының атаулары және мақсаттарын; салаттарды дайындаудың реттілігін;
- 4) менің үйім, мектебім – біз қай республикада тұрамыз, өз қаласын атай; бағдаршам бойынша жолдан өту ережесін; тұрғын үйге қойылатын гигиеналық талаптарды және оларды қамтамасыз ету бойынша шараларды;

5) менің қалам – қозғалыс амалдарының көліктік атаулары, оны айыруды; көше бөлімдерін; жаяу жүргіншілердің жиекте жүру ережелерін; жол жүру ережелерін (таңдаулы, мұғалімнің қарауы бойынша);

6) мені қоршап тұрған әлем – тақтайшалардың орналасқан орны, олардың мәнін;

7) дүкендер – сатылатын тауарларға байланысты дүкендер түрлерін; нан дүкенінің түрлілігін;

8) мен және басқа адамдар – өз отбасының құрамы, ата анасының есімдерін;

9) менің бос уақытым – ойыншықтардың атауларын және олардың керектілігін;

10) мейрамдар – бұл мейрам не үшін аталып отырғанын білуі тиіс.

57. Оқушылар:

1) денсаулық және оны қалай сақтау керек – өз дене бөлімдерін көрсету, басын және бетін жуғанда сабынды қолдануды;

2) киім және аяқ киім – өз киіміне күтім жасауды;

3) тамақтану – ас үй ыдыстарын және үстел үсті тазалығын сақтауды;

4) менің үйім, мектеп – қайда тұратынына, қайда оқитынына жауап беруді, жолдың арғы бетіне өту, жиһаз шаңын сүрту, ылғал және құрғақ сыпыртқымен сыпыруды;

5) жиһаздағы шаңды сүртуді, кебу және ылғал сыпырғышпен сыпыруды;

6) менің қалам – жол жиегінде дұрыстап жүруді, жолдан өтіп жатқанда жол жүру ережелерін пайдалануды;

7) мені қоршаған әлем – маңызды ақпаратты қабылдай отырып жарнамалық тақтайшаларды қарауды, қадағалауды;

8) дүкендер – азық түлік және промтауарлар дүкендерін айыра білуді, маңызды сауданы жоспарлауды, нан тоқаш сатып алуды, сауда жұмысшыларына сұрақпен, өтінішпен қатынас жасауды;

9) мен және басқа адамдар – отбасы мүшелерін атап өтуді, отбасы мүшелерінің есімдерін атауды, отбасы мүшелерінің үлкендеріне сыпайы әрі сыйластық арқылы қатынас жасауды, кіші іні-қарындастарды ренжітпеуді;

10) менің бос уақытым – ойыншықтарды реттеп сақтауды, оларды бұзбай сындырмай ойнауды;

11) мейрамдар – үлкендерді және қатарластарын осы мейраммен құттықтауды көрсете білуі тиіс.

58. Оқушылар:

1) үлкендердің басқаруы бойынша басын және бетін жуа білу;

2) төсек жабдықтарын шкафаға жинай білумен; үстел үстін дайындап және алдын ала кесілген азық-түліктерді салатқа салып араластыру; сыпыртқымен керек бағытқа қарай сыпыру (өзінен); ойыншыққа арналған шкафты реттеу дағдыларын меңгеруі керек.

9. 4 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

59. Пәндік нәтижелер. Оқушылар:

1) денсаулық және оны қалай сақтау керек – денсаулықты сақтаудағы күн тәртібінің маңызы (еңбек, демалыс), бет бөліктері, оларды атау, көру мен тістерді қалай сақтау керектігін;

2) киім және аяқ киім – киім, аяқ киім және бас киім түрлері, олардың қолданыс барысын;

3) киімдерді, аяқ киімдерді және бас киімдерді шкафта сақтау ережелерін, материалына байланысты аяқ киімді күту ережелерін, жуу құралдары және оларды қолдана алу ережелерін;

4) тамақтану – дұрыс тамақтану принциптерін: тамақтану тәртібі, ыдыс аяқ атаулары және қолдану барысын, ыдыс аяқты күту ережелерін, таңғы асқа үстелді дайындау, үстел үстінде өз өзін ұстау ережелерін, жартылай фабрикаттардан тағам дайындау тәртібін;

5) менің үйім, мектеп – біздің үй, үйдің номері, үйдің бөлмелері, олардың маңызын, үй жиһазын атау және оның күтімі, үйді күнделікті тазалау тәртібін; оқу бөлмелері мен шеберханалардың аты, сынып бөлмелерінің маңызы, сынып жиһазын атау және оның күтімі, сынып бөлмесін күнделікті тазалау тәртібін;

6) менің қалам – көлік атауларын атау, оларды түрлері бойынша айыра білу, кейбір жол белгілерінің мағынасын білуді;

7) мені қоршап тұрған әлем – құттықтау парақшаларының (открытка) мағынасы туралын;

8) дүкендер – сауда жасау кезінде, тұтынушылардың сауда дүкендерінде өз өзін ұстау ережелерін: дүкенде даналап (штучный) сатылатын тауарлар түрлілігін;

9) мен және өзге адамдар – үлкендермен құрдастармен сөйлесу, әңгіме кезіндегі өз өзін ұстау ережелерін. Сәлемдесу және қоштасу формаларын;

10) менің бос уақытым – қозғалмалы, жылжымалы ойындар. Олардың маңыздылығын, керектілігін. Жүргізілу тәртібін;

11) мейрамдар – мұғалімдер мен тәрбиешілерді қалай құттықтау керектігін білуі тиіс.

60. Оқушылар:

1) денсаулық және оны қалай сақтау керек – өз бетінің және жолдастарының бет бөліктерін көрсетіп атау, сүлгіні, орамалды дұрыс қолдану, жеке гигиена заттарын орнымен қолдануды;

2) киім және аяқ киім – киім, аяқ киім және бас киім түрлері, олардың қолданыс барысы. Киімдерді, аяқ киімдерді және бас киімдерді шкафта сақтау ережелері, материалына байланысты аяқ киімді күту ережелері, жуу құралдары және оларды қолдана алу ережелері, ұнтақты кір жуғыш машинада көпіргенше салуды;

3) тамақтану – таңғы асқа үстелді дайындау, үстел үстінде өз-өзін ұстау ережелері, жылдам дайындалатын кеспелер мен ботқаларды, пакеттегі шайды дайындауды;

4) менің үйім, мектеп – мектеп ғимараттарын аңғара алу, мектеп жиһазының шаңын сүртуді; үйде бағдарлануы және үй жиһазының шаңын сүрту; менің қалам - көлікте өз өзін ұстау ережесі, жол жүру ережелерін сақтауды;

5) мені қоршап тұрған әлем – құттықтау парақшасы және оны өз қолымен сәндеуді, безендіруді (сурет, аппликация);

6) дүкендер – керегі бойынша азық түлік алу, сауда орын сатушыларына өтінішпен, сұрақпен қатынас жасауды;

7) мен және өзге адамдар – үлкендермен құрдастармен сөйлесу, әңгіме кезіндегі өз өзін ұстау ережелерін. Сәлемдесу және қоштасу формаларын;

8) менің бос уақытым – ойын ойнау барысында ережелерді сақтауды;

9) мейрамдар – педагогтарды құттықтау сөзбен жеткізуді көрсете білуі тиіс.

61. Оқушылар:

1) тісін жуып аузын шаю; киім ілгішке киімдерін ілу; шкаф полкасына киімдерін реттеп қою; аяқ киімді күту; кішігірім заттарды сабынмен жуу (шұлық, бет орамал);

2) таңғы асқа үстелді дайындау; шай демдеу; кеспе, ботка, ыдысты қолданып болғасын жуу;

3) үлкендердің басқаруы бойынша мектеп ішінде жүру, шкаф шаңын сүрту дағдыларын меңгеру керек.

62. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) өз өзіне қызмет жасау және тамақ дайындау кезінде санитарлық гигиеналық талаптарды білуінен;

2) сабақта түсіністік қатынасты орната білуінен;

3) мұғалімнің басқаруымен практикалық амалдарды орындау қабілетінен;

4) өздерімен ішін ара түсіністік қатынас кезінде керісусіз жүріс тұрыстарынан;

5) үлкен жолдастарына сыйластықпен қарауынан көрініс табады.

63. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) жиі қайталанатын амалдарда манипуляцияның қолжетімді амалдарын қолданумен;

2) өз өзіне қызмет жасау кезінде қарапайым тәсілдерді білумен;

3) тамақ дайындау және үстелді дайындау кезінде құралдарды қолдана білу қабілетімен;

4) киімге және аяқ киімге күтім жасаумен;

5) кеңістікті немесе бөлмені реттеу кезінде кезекті амалдарды орындай алу қабілетімен айқындалады.

Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін "Психомоториканы және сенсорлы үрдістерді дамыту" пәнінен типтік оқу бағдарламасы

Ескерту. 174-қосымшамен толықтырылды - ҚР Білім және ғылым министрінің 18.06.2015 № 393 (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Түсінік хат

1. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес және орташа ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқытуға қажетті ерекше талаптарды қанағаттандыру мақсатымен құрастырылды.

2. Зияты зақымдалған оқушыларды гуманды және жекешелендіріп тәрбиелеу және оқыту тапсырмалары олардың толыққанды дамуына керекті жағдайларын, оқу жұмыстарының субъектісі болып қалыптасуын талап етеді.

3. Түзету жұмыстарының берілген бағдарламаның теориялық негізі Л.С.Выготскийдің тұжырымдамалық теориялық жағдайы:

- 1) ауытқумен және қалыпты дамып жатқан балалардың ортақ даму заңдылықтары;
- 2) оның орын басу мүмкіндіктері мен кемістіктің құрылымы;
- 3) ақауы бар баланы зерттеуде жүйелі жол табу қолданысы;
- 4) психологиялық көмек ұйымдастыруда оның өзекті және жақын даму аймағы;

5) психологиялық-педагогикалық түзету бағдарламасын іске асыру барысында балаларға жеке және саралауға үйрету болып табылады.

4. Оқу пәнінің мақсаты "Психомоторика мен сенсорлы үдерістің дамуы" - баламен әр түрлі сенсорлық құрамның біртұтас объектілерін, сапасымен белгісін танып білуде тиімді шарттың қалыптасуы болып табылады; баланың қоғамда тиімді әлеуметтеніп және психикасының дамуына әсер ететін қоршаған орта жайлы көпқырлы дұрыс көріністі беру.

5. Негізгі міндеттер. Мақсатқа жету үшін келесі тапсырмаларды орындаумен шектеледі:

1) бақылау, салыстыру, заттардың белгілерімен еліктеулерді және оларды сөйлеу тілі кезінде жеткізе білу есте сақтау барысында психологиялық процесстердің дамуы, ойлауы, сөйлеу тілі, қабылдауы;

2) сезім мүшелерінің дамуын қалыптастыру қоршаған ортадағы барлық жағдайларды қабылдау, кемістіктерді түзету заттардың ерекше белгілерін, түстерін олардың орнын, қоршаған ортаны уақыт бірліктерін ажырату;

- 3) қоршаған ортаға бейімделу;
- 4) есту және сөйлеу ерекшеліктерін дамыту;
- 5) эстетикалық қабілетті дамыту (түс, дәм, иіс, дыбыс, ырғақ);
- 6) сенсорлы қызметтің дамуы;
- 7) сөйлеу аппаратын дамыту;
- 8) моторикадағы кемшіліктерді түзету, көру-қимыл ерекшеліктерін, қозғалыспен іс-әрекеттегі тұрақтылығын дамыту;
- 9) ерік-жігерлік этикалық өлшемдерді дамыту, әдеби шығармаларды қабылдау;
- 10) назар аударуымен есте сақтауын дамыту (ойындар, назар аударуға арналған жаттығулар, есептеуіштерді жаттау).

6. Оқу тәрбиелеу, түзету дамыту жұмыстары барысында кіші мектеп жасында ойын әрекеті негізгі рөлді алады.

7. Түзеу жұмыстары келесі бөлімдерден құрылады:

- 1) психомоторлы процестердің және диагностиканың жағдайы;
- 2) дене моторикасы ұсақ моториканы және қол саусақ моторикасын дамыту;
- 3) қозғалыс әрекетін дамыту;
- 4) кинестикалық және кинетикалық даму;
- 5) көлемді, түрді, түсті және заттардың құрылымын ажырату;
- 6) заттардың ерекше белгілерін қабылдау;
- 7) көру арқылы есте сақтау барысында көру қабылдауын дамыту;
- 8) есту арқылы есту қабілетін дамыту;
- 9) қоршаған ортаны қабылдау және түсіну;
- 10) уақытты қабылдау.

8. Пәнді оқытуда сағат саны:

- 1) 1-ші сыныпта аптасына 2 сағат, жылына 66 сағат;
- 2) 2-4 сыныптарда аптасына 2 сағат жылына 68 сағаттан;
- 3) 4 жылдық қорытынды бойынша 270 сағат.

9. Түзету жұмыстарын сабақтың 1-ші және 2-ші бөлімінде жүргізуге болады. Жүргізілетін жұмыс 30-35 минутты құрайды. Әрбір сыныпқа аптасына 2 сағаттан бөлінген. Жеке жұмыстардың көлемін психолог оқу бағдарламасына сәйкес және оқушының қажеттіліктеріне сәйкес енгізеді. Оқушыларды диагностикалық тексеруден өткізу оқу жылының басында және соңында жүргізіледі.

10. Оқу процесі кезінде пән аралық байланыс оның ішінде мәдениеттану, әлеуметтану, бейімделу және еңбек дайындығы қарастырылады:

- 1) "Қоршаған орта";
- 2) "Сурет салу";
- 3) "Әуендік және ырғақтық";
- 4) "Пәндік және тәжірибелік қызмет";
- 5) "Емдеу және физикалық тәрбие".

2. Оқу пәнінің 1-сыныптағы базалық білім мазмұны

11. Тақырыптарды орналастырудың үлгісі (бөлім бойынша) - 66 сағат.

12. 1 тоқсан (17 сағат). Ірі және ұсақ моториканы дамыту қол-қимыл моторикасын дамыту.

13. Моторикалық және графомоторикалық дағдыларды дамыту:

1) сабақ өткізуге арналған топтарды бөлу;

2) ірі моториканы дамыту (мұғалімнің нұсқауына сәйкес тапсырмаларды орындау);

3) тепе-теңдік қалпын сақтау. Дене мүшелердің үйлесімді қызметі (қол-қимылы, жүру бағытын өзгертіп қозғалыс жасау);

4) қол саусақтары ұсақ моторикасын дамыту, саусақ жатығулары. Үлгімен жүріп өту;

5) қолдың және көру мүшесінің ерекшелігін дамыту;

6) жапсыру жұмыс техникасы, майысқан қағаздарды тігінен қию.

14. Түйсіну – қимылдарын қабылдауы:

1) заттың көлемі бойынша көлемін түсіну (үлкен, кіші, өте үлкен). Дидактикалық ойындар "Сиқырлы қап";

2) тік пішіндерді және заттарды ажырату.

15. 2 тоқсан (16 сағат).

16. Ермексазбен жұмыс.

17. Ірі мозайкамен жұмыс.

18. Кинестикалық және кинетикалық даму:

1) дененің әр түрлі қалпын қалыптастыру;

2) дидактикалық ойындар "Өзен теңселіп жатыр" дененің жоғарғы және төмен бөліктерінің қозғалысы;

3) бас қалпының қозғалысы.

19. Заттардың түрін, түсін, құрылымын қабылдау:

1) сенсорикалық үлгідегі геометриялық пішіндер (дөңгелек, төртбұрыш, тік бұрыш, үшбұрыш);

2) заттарды түрін ажырату;

3) заттарды топтастыру (түріне, түсіне сәйкес);

4) дидактикалық ойындар. "Пішіндерге сәйкес заттарды біріктіру".

20. 3 тоқсан (17 сағат):

1) заттардың көлеміне сәйкес ажырату (үлкен, кіші);

2) ұзындығына және биіктігіне сәйкес 2 затты ажырату;

3) ені мен қалыңдығына сәйкес 2 затты ажырату;

4) геометриялық пішіндерді құрастыру;

5) негізгі түстермен танысу (қызыл, сары, жасыл, көк, ақ). Дидактикалық ойындар "Заттың түсін айт" көлемді заттардың құрылымы (2-3 зат);

6) көру арқылы көру қабілетін дамыту: талдау және жинақтау әдісі; заттарды салыстыру; дидактикалық ойындар "Қай зат жетіспейді" (столдың аяқтары жоқ болады, орындықтың арқашасы жоқ, шелектің құлағы жоқ). Дидактикалық ойындар "Не өзгерді?" (2-3 зат); алдына алу және көруді түзетуге арналған жаттығулар;

7) заттардың ерекше белгілерін қабылдау: заттың температурасын ажырату; дәмдік сапаларды айыра білу (қышқыл, тәтті, тұзды). Дидактикалық ойындар "Дәмін тат".

21. 4 тоқсан (16 сағат):

1) есту арқылы есту қабілетін дамыту: қоршаған орта дыбыстарын ажырату және тану. Дидактикалық ойындар;

2) есту арқылы танымын, түрлі әуендік дыбыстарды, қоршаған орта дыбыстарын ажырату;

3) қоршаған ортаны қабылдау:

өз дене мүшесінде бейімделу (оң жақ, сол жақ, қол-аяқ);

мектеп ішіне бейімделу (алға, артқа);

сызық бойымен тұруға бейімделу;

дәптер парақшасына бейімделу (ортасы, жоғары, оң жақ, сол жақ, жиегі);

4) уақытты қабылдау:

тәулік. Тәулік бөліктері (таңертең, күндіз, кеш, түн), тәуліктің графикалық моделі; іс-әрекеттің кезектілігі;

бүгін, кеше түсініктерін қалыптастыру; апта. Жеті күн, күндердің кезектілігі;

дидактикалық ойындар "Көңілді апта";

таным процестеріне сәйкес бақылау диагностикасы.

3. Оқу пәнінің 2-сыныптағы базалық білім мазмұны

22. Тақырыптарды орналастырудың үлгісі (бөлім бойынша) - 68сағат.

23. 1 тоқсан (17 сағат).

24. Балаларды зерттеу, түзету жұмыстарға топтарды іріктеу, жинақтау.

25. Моторикалық және графомоторикалық дағдыларды дамыту:

1) қимыл нақтылығының дамуы (көзделген орынға допты сілтеу және оны лақтыру, "Шеңберге лақтырғыш"); қимыл үйлестігі (доппен ойнау, шеңберді айналдыру);

2) мұғалімнің екі буынды нұсқауы бойынша мақсатты бағытталған оқыту амалдары (2 қадам алға – оңға бұрыл, т.б.);

3) сөздік нұсқау арқылы жүргізіліп отыратын саусақ жаттығулары;

4) екі қолмен бірдей орындалатын жаттығулар (баумен жұмыс, моншақтарды жіпке өткізу);

5) әр түрлі бағытта штрихтау және үлгі бойынша сурет салу; үлгідегі геометриялық пішіндердер бойынша берілген оюды жиектеу;

6) қол мен көздің қимыл үйлестігінің дамуы (мұғалім нұсқауы бойынша);

7) графикалық диктант (көрініс бойынша);

8) үлгі бойынша тіктөртбұрышты, төртбұрышты, үшбұрышты пішіндерді қайшымен қию;

9) "Көлемді жапсыру" техникасымен жұмыс.

26. Түйсіну – қимылдарын қабылдауы:

1) әр түрлі құрамдағы заттарды түртіп, сипап байқау, анықтау (жұмсақ, қатты, суық, жылы);

2) заттарды түртіп, сипап байқау, анықтау. "Сыйқырлы қап" дидактикалық ойыны.

27. 2 тоқсан (17 сағат).

28. Ермексазбен және саз балшықпен жұмыс (қатты және жұмсақ жағдайда).

29. Орта мозайкамен ойын.

30. Кинестетикалық және кинетикалық даму:

1) жоғарғы және төменгі буындардың қимылдары мен қозғалыстары (мұғалімнің нұсқауы бойынша жаттығулар); бастың қимылдары мен қозғалу ерекшеліктері (мұғалімнің нұсқауы бойынша);

2) өзіндік әсерлерді сөзбен айтып жеткізу;

3) бүкіл дененің қимылдары мен қозғалу ерекшеліктері. Дидактикалық ойын "Айна" ; қимылдардың және қозғалыстардың ұқсастығы (жануарлар қимыл әдеттері, табиғат құбылыстары).

31. Түс, көлем, формасын қабылдау және заттарды құрастыру:

1) көлемді геометриялық пішіндерді құрылымдау (шар, төртбұрыш); формасы бойынша заттарды топтастыру (көлемді және жіңішкерек);

2) биіктігі және қалыңдығы бойынша 2-3 заттарды салыстыру; ұзындығы және ені бойынша 2-3 заттарды салыстыру;

3) мұғалімнің нұсқауы бойынша заттарды формасы мен көлемі бойынша топтастыру;

4) берілген белгі-сипаты бойынша көлемге байланысты 3-4 заттық сериациондық қатар құрастыру.

32. 3 тоқсан (17 сағат):

1) түстер мен бояуларды ажырату;

2) негізгі түстерге бояуларды таңдау. Дидактикалық ойын "Аталған түстегі заттарды жинақта";

3) геометриялық пішіндерден заттарды құрастыру (2-4 бөлшек);

4) таныс заттардың бөліктерін бөлу және айыру (орындық-арқасы, аяқтары, шкаф-есіктері, қабырғалары т.б.);

5) қырқылған, кесілген бөліктерден бір бүтін құрастыру (3-4 бөлшек).

33. Көріп қабылдау және көріп есте сақтауының дамуы:

1) 3-4 бөліктен тұратын көру анализінің және заттардың синтезінің құрылымдық қабілеті (мұғалімнің нұсқауы бойынша);

2) көрнекі құралдардан айырмашылықты табу (2 суретті салыстыру);

- 3) көріп есте сақтауының дамуы. Дидактикалық ойын "Не өзгерді?" (4-5 заттардан);
- 4) салынған суреттегі заттарды айыра білу (2-3 сурет);
- 5) көруді алдын ала емдеу және түзетуге арналған жаттығулар.

34. Ерекше құрамдағы заттарды қабылдау:

1) сипап сезуінің дамуы (температуралық сезімдер). Температураны өлшеуге арналған құрал жабдықтар (градусниктер);

2) дәмдік сапаларды айыра білу (ащы-тәтті, піскен-шикі). Дидактикалық ойын "Дәмін біл";

3) иіскеп білу дамуы (өткір-жұмсақ, тағамның иістері);

4) әр түрлі заттардың қатты жұмсақты сезімін қабылдау (мақта, шегелер, т.б.).

34. Естіп қабылдауы мен естіп есте сақтауын дамыту:

1) әртүрлі даңғырлақ және әуендік аспаптардың дыбысы (сылдырмақ, дауылпаз, қоңырау, дабыл, гармон);

2) дауыс қаттылығы мен ұзақтығына сипаттама (шу, музыкалық және сөздік дыбыстар);

3) әуенді сипаты бойынша ажырату (көңілді, мұңды). Әуендік шығармаларды тыңдау.

35. 4 тоқсан (17 сағат):

1) дыбыстық еліктеу (айналадағы дыбыстарға еліктеу);

2) дидактикалық ойын "Сені кім шақырғанын айт" (дауысы бойынша ажырату).

36. Кеңістікті қабылдау:

1) ғимаратты бағдарлау, берілген бағыт бойынша қозғалу; қозғалыс бағыттары сөздерінің мағынасы; мектеп ғимаратында бағдарлау;

2) "жақын" және "алыс" ұғымдары;

3) парақты бағдарлау (барлық бұрыштарын белгілеу); парақтың тік бағытына жазық және көлемді заттарды орналастыру; парақтың көлденең бағытына жазық және көлемді заттарды орналастыру; заттар арасындағы кеңістіктік түсініктерді сөздік түрді сипаттау ;

4) партаның жоғарғы жағын кеңістіктік бағдарлау;

5) дидактикалық ойын "Заттың орнын анықта".

37. Уақытты бағдарлау:

1) жыл айларын реттеу; жыл мезгілдері. "Жыл мезгілдері" графикалық модельмен жұмыс жасау;

2) сағатпен танысу (циферблат, тілдік); уақыт өлшемдері (секунд, минут, сағат, тәулік); сағат бойынша уақытты анықтау. Ойын "Сағат модельдері";

3) таным процесстерін бақылау диагностикасы.

4. Оқу пәнінің 3-сыныптағы базалық білім мазмұны

38. Тақырыптарды орналастырудың үлгісі (бөлім бойынша) – 68 сағат.

39. 1 тоқсан (17 сағат). Қабылданған балаларды тексеру.

40. Моторикалық және графомоторикалық дағдыларды дамыту:

1) нақты бір заттармен белгілерді дамытуға арналған жаттығулар ("Керік", "Жолбарыс");

2) әртүрлі бұлшық еттердің қозғалысына сәйкес дамыту жұмыстарын жасау (мұғалімнің нұсқауы бойынша);

3) мұғалім екі-үш құрылымды тапсырмаларды мақсатты түрде орындауға үйрету (екі адым алға – оңға бұрыл – бір адым артқа);

4) сөздік қолдау арқылы саусақ жаттығулары;

5) қолдың ұсақ қимылдарының дәлдігін жүзеге асыру (байлау, шешеу, бау байлау); заттық суреттердің шетін айналдыра орау, әртүрлі бағытта сызықтау. Үлгі бойынша салу; графикалық диктант; заттық суреттердің жиегі бойынша парақты қайшымен қию; "Көлемді" және "үзілген" жапсыру жұмыстарын жасау.

41. Түйсіну – қимылдарын қабылдауы:

1) сипап сезу арқылы заттарды тану; әртүрлі қасиеттерін ажырату (жұмсақ және қатты, үлкен және кіші); бетін сипап сезу арқылы анықтау (тегіс, қатпарлы, тікенекті, үлпілдек). Дидактикалық ойыны "Қалай болады?";

2) сазбен немесе ермексазбен жұмыс (жаймалап жазу, домалату, қысу). "Жемістер" жасау.

42. 2 тоқсан (17 сағат). Сюжеттік ойындар.

43. Кинестетикалық және кинетикалық даму:

1) дене бөліктерінің (көз, ауыз, саусақтар) статикалық және динамикалық әртүрлі қалыптарының дамуын сезіну;

2) өзіндік сезімдерін сөзбен жеткізу.

44. Қимылдың бейнелілігі (жануарларды салу, мектептегі шараларда сахналау).

45. Түс, көлем, формасын қабылдау және заттарды құрастыру:

1) заттарды салыстыру және оның қалпын сөзбен түсіндіру (3-4 зат); "Сопақ" сөзінің мағынасы. Домалақ пен сопақты салыстыруға арналған жаттығулар;

2) геометриялық құрастырғыш бойынша әртүрлі қалыптардың кешенділігі;

3) заттардың көлемінің екі жағынан салыстыру және сөздік мағынасы (ұзын және кең, жіңішке және қысқа, т.б.);

4) дидактикалық ойын "Бөлік және толықтық"; 4-5 заттың көлемі жағынан бөлім реттіліктің құрылуы;

5) пәндердің өзіндік ерекшеленген белгілері бойынша топтастыру; түстік спектр. Жылы және суық түстер; бір түстің әр түрлі қанықтығы бойынша 4-5 айналымнан бөлім реттілігінің құрылуы. Дидактикалық ойын "Жеті түсті гүл".

46. 3 тоқсан (17сағат):

1) заттарды олардың жеке бөліктері арқылы білу. Таныс заттардың бітпеген суреттерін аяқтау; заттарды немес ұсақ бөлшекті құраманы құрастыру (пазлдар, едендік "Лего").

47. Көріп қабылдау мен көріп есте сақтауды дамыту:

1) көріп-қимылдаудың қол және көз координациясы бойынша жүзеге асыру. Көрнекілік үлгі бойынша жиектас сызу;

2) көрнекілік мәліметтің жалпы және ерекшеленетін белгілерін табу (2 суретті салыстыру);

3) заттарды ажырамас қасиеттері мен сипаты бойынша салыстыру;

4) көріп есте сақтауға арналған жаттығулар. Дидактикалық ойын "Не өзгерді?". Дидактикалық ойын. "Өрнекті қайтала";

5) көруді алдын ала емдеу және түзетуге арналған жаттығулар.

48. Заттардың жеке қасиеттері бойынша қабылдау:

1) сипап сезуін дамыту (жылырақ – салқынырақ);

2) сөздік мағынасы. Заттардың температурасын контраст бойынша анықтау (жылытқыш, үтік, шәйнек);

3) тағамдық иіс пен дәмді ажырату және олардың сөздік мағынасы; заттардың әр түрлі сипаттарын анықтау (қатты, ұнтақ, ерігіштік);

4) дифференциалды ауырлық сезімінің дамуы (ауырлау-жеңілдеу); алақанда өлшеу, "көз мөлшерімен" салмағын анықтау.

49. Естіп қабылдау мен естіп есте сақтауды дамыту:

1) кеңістіктегі дыбыстың бағытын анықтау (оң жақтан – сол жақтан – алдыңғы жақтан – артқы жақтан). Дидактикалық ойын "Дыбыс қайдан шығады?";

2) дыбыстық белгі арқылы әрекеттерді жасау (басты белгілі градусқа бұру). Дидактикалық ойын "Үзілген әуен";

3) әуендік және тілдік дыбыстардың тонның жоғарылығы арқылы ажырату.

50. 4 тоқсан (17 сағат):

1) ырғақ бойынша әуендерді ажырату; әуендік үзінділер тыңдау;

2) ырғақ сезімдерін дамыту. Дидактикалық ойыны "Біз барабаншымыз".

51. Кеңістікті қабылдау:

1) кеңістікте бағдар алу (бөлмеде және көшеде); кеңістіктегі қарым – қатынасты сөйлемдерді пайдалану арқылы сөзбен жеткізу;

кеңістік тәжірибесін дамыту. Орындалған тапсырманың сөздік есебі;

2) дидактикалық ойын "Қайда барасың, соны табасың"; бөлмедегі жиһаздардың орналасуын кеңістікте модельдеу. Дидактикалық ойын "Бөлмені жабдықтайық";

3) қағазды "көзбен" тең 2 және 4 бөлікке бөлу; қағаздың тік және көлденең жиектеріне заттарды орналастыру; тақтаға жапсырылған түрлі көлемдегі қағазға бағдар жасау (қағаздың көлденең орналасуы).

5. Оқу пәнінің 4-сыныптағы базалық білім мазмұны

52. Тақырыптарды орналастырудың үлгісі (бөлім бойынша) – 68 сағат.

53. 1 тоқсан (17 сағат). Қабылданған балаларды тексеру.

54. Моторикалық және графомоторикалық дағдыларды дамыту:

1) бұлшық еттің түрлі топтарын дамыту қимылдары (мұғалімнің нұсқауымен); қимылдардың дыбыстық белгімен сай келуі (бір шапалық ұрғанда жүгіресің, екі шапалақ ұрғанда кері жүгіресің және т.б.);

2) мұғалімнің нұсқауы бойынша мақсатты қимылдарды орындау (оңға бұрыл – екі қадам алға – бір қадам артқа): орындалуы жөнінде сөздік есеп беру;

3) қолдың ұсақ қимылдарының дәлдігін жетілдіру (ұсақ мозайка "Лего" сақиналарды шынжырға тізу); күрделі тапсырмалары бар графикалық диктант; геометрикалық пішіндерді сызу (шеңбер, төртбұрыш, үшбұрыш); суреттердің симметриялық жалғасын толықтырып салу; заттардың бейнесін "көз өлшеммен" қайшымен кесу (алмұрт, доп).

55. Түйсіну – қимылдарын қабылдауы:

1) заттардың түрлі қасиеттері мен сапаларын сипап білу арқылы ажырату (майысқан, ағаш, ыстық, тікенді);

2) ермексаз және сазбалшықпен жұмыс кезінде сипап түйсінуді дамыту; "Ғажайып дорба" ойыны (ұсақ заттармен);

3) ұсақ мозайкамен ойын.

56. Кинестетикалық және кинетикалық даму:

1) қимыл мен дененің түрлі мүшелерінің қалпының сай келуі (мұғалімнің нұсқауымен);

2) қимыл мен іс-әрекетті сөйлеу арқылы орыдау.

57. 2 тоқсан (17 сағат):

1) бұлшықеттерді босаңсытуға арналған жаттығулар;

2) ой арқылы елестету қимылдары (допты лақтыру, ағашты жару, киімді жуу).

58. Түс, көлем, формасын қабылдау және заттарды құрастыру:

1) заттарды екі белгісі бойынша өз бетінше топтастыру; сөзбен толықтыру;

2) заттарды көлемі, түсі, формасы бойынша топтастыру және салыстыру;

3) заттардың жекелеген параметрлерін өлшеу және салыстыру үшін қарапайым өлшемдерді қолдану (ұзындығы, ені, биіктігі бойынша);

4) түстер спектрі. Түстердің араласуы; түстерді анықтау. Дидактикалық ойын "Түсті ата";

5) күрделі үлгідегі заттарды құрастыру ("Техникалық құрастыру", ұсақ пазл);

6) бір элемент бойынша заттарды тану; заттарды сөзбен сипаттау арқылы тану. Дидактикалық ойын "Сипаты бойынша таны".

59. 3 тоқсан (17 сағат).

60. Көру арқылы қабылдау мен көру арқылы есте сақтауды дамыту:

1) көрнекі материалдан ерекше және ұқсас белгілерді табу (2-3 заттық, сюжетті суреттерді салыстыру). Суреттерден "Сәйкессіздікті" табу;

2) көру арқылы есте сақтауды дамыту. "Есінде қалғанын бейнеле"; көруді алдына алу. Көзге арналған жаттығулар.

61. Заттардың ерекше қасиеттерін қабылдау:

1) сипап сезу сезімінің айырмашылығын дамыту (кұрғақ-ылғал-дымқыл); олардың ауызша анықтамасы;

2) температура. Дененің, судың, ауаның температурасын өлшеуге арналған құралдар;

3) дәм сезу сезімінің айырмашылығын дамыту (тәтті-тәттірек, қышқыл-қышқылырақ);

4) ауызша анықтамасы;

5) иістердің айырмашылығын қабылдау (жеміс, гүл, иіссу иістері). "Затты иісінен тап" дидактикалық ойыны;

6) заттарды таразыда өлшеуге арналған жаттығулар;

7) заттардың қарама-қарсы қасиеттерін анықтау (таза-кір, жарық-қараңғы); заттармен жасалынатын қарама-қарсы әрекеттерді анықтау (ашу-жабу, түймелеу-ағыту, киіндіру-шешіндіру).

62. Естіп қабылдау мен естіп есте сақтауды дамыту: дыбыстардың ұзақтығы мен қаттылығына қарай ажырату (сөйлеу кезіндегі, әуендік).

63. 4 тоқсан (17 сағат):

1) есту моторлық үйлестілігін дамыту. Дидактикалық ойын "Тыйым салынған дыбыс";

2) есту арқылы түрлі әуендік аспаптардың дыбысталуын анықтау. "Бұл ненің дыбысы, тап";

3) ырғақты сезінуді дамыту. Ойын жаттығулары.

64. Кеңістікті қабылдау:

1) ауызша нұсқау бойынша көшедегі ғимараттарды бағдарлау;

2) жақын және алыс кеңістікте заттардың орналасуын анықтау;

3) заттардың кеңістікте орналасуын модельдеу; кеңістіктік қатынастарды сөзбен жеткізу;

4) мұғалімнің нұсқауы бойынша кеңістіктегі жағдайларды модельдеу (қуыршақтар бөлмесіне жиһаздар қою);

5) түрлі үлгідегі (дәптер, альбом, ватман) және түрліше орналасқан (тігінен, көлденеңінен, қырынан) қағаздарға бағдарлану.

65. Уақытты қабылдау:

1) сағаттан уақытты анықтау; уақыт аралықтарының ұзақтығы. Дидактикалық ойын "Минутты сақта";

2) күнтізбемен және жылдық күнтізбе үлгісімен жұмыс. Дидактикалық ойыны "Бұл қашан болады";

3) негізгі өмірлік оқиғалардың реттілігі. Адамдардың жасы;

4) танымдық әрекеттердің бақылау диагностикасы.

6. 1 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

66. Пәндік нәтижелер. 1 сыныптың оқушыларында психомоторлы және сенсорлы процестерін мақсатты түрде бағытталған қызметінде төмендегілерді:

1) мұғалімнің нұсқаулары мен мақсатты іс-әрекетті орындай;

2) жазу жабдықтарын дұрыс қолдай;

3) қиын емес суреттерді көшіре;

4) пәндегі көрсетілген белгіні салыстырып талдау шығара: нысан, көлем, түс; маңызды суретті атап ажырата;

5) геометриялық пішіндерді топтастыра;

6) пән 2-3 құрамнан құралуын; жақсы танитын көлемді заттарды сипау арқылы анықтай;

7) жалпы 2 заттарды көзбен анықтау және айыруды;

8) таныс сенсорлы үлгідегі суреттерді пәндік арқылы топтастыруды, қарапайым жалпылама жүргізуді;

9) тілдік және тілдік емес дыбыстарды ажырата;

10) жазық беттік қағазға ерекше нәрселерді бағдарлай;

11) уақыт өлшемдерін ретілігімен анықтай білуі тиіс.

67. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) үлкендерге, табиғат пен халыққа, Қазақстан Республикасының шекарасында өмір сүрушілерге құрметпен қарауды үйренуінен;

2) түзету жұмыстары кезінде өзінің және қасындағы құрдастарының қауіпсіздігін қорғауынан көрініс табады.

68. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) мұғалімнің нұсқауларын дұрыс орындап, жазу жабдықтарын дұрыс қолдануымен ;

2) апталық күндерді бағдарлауымен айқындалады.

7. 2 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

69. Пәндік нәтижелер. 2 сыныптың оқушыларында психомоторлы және сенсорлы процестерін мақсатты түрде бағытталған қызметінде төмендегілерді:

1) мұғалімнің 3 нұсқауын дәлме-дәл қимылдар арқылы көрсету, бейнелі іс-қимылдарды;

2) екі қолмен, қол және көздің қимылдарын үйлестіру, үлгіні белгілеу, салу және штрих түсіру, үлгідегі заттардың көлемін, түсін ажыратып атай, сөздерді көрсете;

3) реңі мен түсін айыра;

4) 3-4 геометриялық пішіндерді құрастыра, заттарды бөліктермен бөле; заттардың ерекшелігін анықтай және атай (жоғарыға, салмағына, температурасына);

5) 2 сюжеттік тәрізді суреттердің айырмашылығы мен ұқсастықтарын таба;

6) суреттердің оңай түрін жалпылауда салыстырып сапасын ажырата;

7) дыбыстың ұзақтылығы мен әуендік дауысын салыстыра;

8) бағыт қозғалысының орналасуын бағдарлай;

9) жыл мен ай аттарының арақатынасын түсіндіре білуі тиіс.

70. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) 2 сынып оқушылары туған жердің табиғатын қорғауынан;

2) қоршаған ортада бауырмалдық қарым-қатынас, жақсылық көрсетуінен;

3) сенсорлық дамыту арқылы барлық адамның көңіл-күйін сезуінен көрініс табады.

71. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) 2 сынып оқушылары мұғалімнің 3 нұсқауын дәлме-дәл орындауымен;

2) әуендік дыбыстарды қабылдауын құрастыруды және трафаретке сурет салуды үйренуімен айқындалады.

8. 3 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

72. Пәндік нәтижелер. 3 сынып оқушыларының психомотрика және сенсорлық үрдістерін дамыту бойынша сабақтарында мақсатты қызметінде келесілерді:

1) мұғалімнің үш және төртбуынды нұсқаулығы бойынша әрекеттерді мақсатты орындай;

2) бітпей қалған суреттерді салуды аяқтай;

3) заттарды формасы, шамасы және түсінің берілген екі қасиеттері бойынша топтастыру, оларды сөзбен белгілеуді;

4) түрлі түстердің суық түстен ашық реңдікке дейін түс гаммасын құруды;

5) геометриялық пішіндерден 5-6 бөлшектерінен заттарды құрастыра;

6) сипап сезу арқылы заттардың беткі қабатын анықтай, сөзбен заттардың сапасы мен қасиеттерін белгілей;

7) қатты көзге түспейтін қасиеттері бойынша көру арқылы 2-3 затты ажырату, оларды сөзбен анықтауды;

8) бөліп көрсетілген сапасы мен қасиеттері негізінде заттар мен құбылыстарды топтастыра;

9) иіс және дәмдік қасиеттерді ажырату, оларды атай;

10) қолмен өлшеу арқылы заттардың ауырлығын көз мөлшерімен анықтай;

11) дыбыс сигналы бойынша әрекет етуді;

12) жазықтықта және кеңістікте сәйкесінше бейімделе;

13) көмекші сөздер көмегімен кеңістіктік қатынасын айқындай;

14) сағат бойынша уақытты анықтай білуі тиіс.

73. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) қоғамдағы этикалық шама тәртіптерінен (мысалы, адамдармен амандасу және қоштасу; уақытты сағат бойынша анықтай біле отырып, кешікпеу);

2) әлемді оның объектілерінің қасиеттері мен нышандарының түрлілігімен (түстерімен, дәмдерімен, иістерімен, дыбыстарымен, ритмдерімен) қоршаған ортаны эстетикалық тұрғыда қабылдауынан көрініс табады.

74. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

1) мұғалімнің үш және төрт буындық нұсқалықтарын орындап үйренулерімен;

2) сипап сезу арқылы заттардың бетін анықтауды үйренуімен;

3) әуенді дыбыстарды, иістерді және дәмдік қасиеттерді ажырата білуімен айқындалады.

9. 4 сынып оқушыларының дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

75. Пәндік нәтижелер. 4 сынып оқушыларының психомотрикасын және сенсорлық үрдістерін дамыту бойынша сабақтарында мақсатты қызметтерін:

1) мұғалімнің төрт буынды нұсқаулығы бойынша әрекеттерді мақсатты орындау, әрекет ету жоспарын құруды;

2) екі қолмен штрихтау кезінде дәл қимылдар жасауды;

3) босаңсу элементтерін пайдалануды;

4) екі өзіндік қасиеттері бойынша берілген заттарды топтау, оларды сөзбен белгілей

;

5) түстерді арластыру, оларды атай;

6) 6-8 элементтерден күрделі пішіндерді құрастыра;

7) оғаш суреттердің шынайы емес элементтерін таба;

8) заттардың қарама қайшы сапалары мен қасиеттерін анықтай;

9) заттарды түрлі қасиеттері бойынша өз бетімен топтастыра;

10) заттарды иісі, шамасы, температурасы, беткі қабаты бойынша, азық-түлік өнімдерін иісі және дәмі бойынша анықтай;

11) түрлі әуендік аспаптарының дыбысын есту арқылы анықтай;

12) берілген кеңістіктегі заттардың орналасуын модельдеуді;

13) адамдардың жас мөлшерін анықтай білуі тиіс.

76. Тұлғалық нәтижелер. Оқушылардың:

1) түзету сабақтарын жүргізу барысында сабаққа психологиялық икемделуінен;

2) босаңси және мобилизациялана алуынан;

3) туған табиғатының және түрлі әуендік аспаптардың дыбысын ажырата білуінен;

4) өз халқының тарихы мен мәдениетін сыйлай білуінен көрініс табады.

77. Жүйелі-әрекеттік нәтижелер. Оқушылардың:

- 1) өздерінің сенсомоторикалық функцияларын дамыту үшін түрлі функционалды-бағытталған ойындарды пайдалануды үйренуімен;
- 2) сабақ үстінде педагогикалық терапиялардың алуан түрін қолдана білуімен;
- 3) арттерапия, құм терапиясы, музыкатерапиясы және т.б., барлық сенсорлы және сөйлеу дағдыларын білуімен айқындалады.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
175-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған "Әліппе" пәнінің үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде)

Ескерту. 175-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
175-1-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған "Ана тілі" пәнінің үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде)

Ескерту. 175-1-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
176-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған "Букварь" пәнінің үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде)

Ескерту. 176-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
176-1-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған "Обучение грамоте" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде)

Ескерту. 176-1-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
177-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Қазақ тілі" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде емес)

Ескерту. 177-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 178-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Орыс тілі" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде емес)

Ескерту. 178-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 179-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Ағылшын тілі" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы

Ескерту. 179-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 180-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Математика" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы

Ескерту. 180-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1-тарау. Жалпы ережелер

1. "Математика" пәнінің оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (

бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. "Математика" оқу курсының негізгі мақсаты – білім алушылардың математикалық таным негіздерін меңгеруіне және тиісті дағдыларын қалыптастыруына мүмкіндік жасау. Бұл оқу пәні қоршаған ортаны бейнелеу мен түсіну тәсілі ретінде қабылдауды дамытуға бағытталған және білім алушылардың қабылдауы мен танымын кеңейтуді, математика ғылымына қызығушылығын талап етеді.

3. Бастауыш білім беру деңгейінде математикалық білім берудің негізгі мақсатына сәйкес оқу пәні келесі міндеттерді айқындайды:

1) логикалық ойлауды, кеңістіктік елестетуді және математикалық терминдерді пайдалану біліктілігін дамыту;

2) оқу және тәжірибелік проблемаларды шешу, арифметикалық алгоритмдерді пайдалану, геометриялық салулар мен математикалық зерттеулер жүргізу қабілеттерін дамыту;

3) сыни тұрғыдан ойлауды, шығармашылық қабілеттерді дамыту;

4) өзінің математикалық білімі мен біліктерін басқа пәндерді меңгеруде, сонымен қатар күнделікті өмірде қалай пайдалану керектігін түсіну;

5) тұлғалық қасиеттер: білуге құштарлық, мақсаттылық, жауапкершілік, сенімділік және тәуелсіздікті дамыту;

6) түсінудің, түсіндірудің, талдаудың, синтездің, жүйелеудің, қолданудың және суреттеудің когнитивтік дағдыларын дамыту;

7) коммуникативтік және әлеуметтік дағдыларды, топпен жұмыс істеу және өз көзқарасын білдіру, басқа адамдардың пікірін құрметтеу, көшбасшылық қасиеттерді көрсету, өз жұмысын жазбаша және ауызша түрде таныстыру дағдыларын дамыту;

8) ақпаратты іздестіру және таңдау, өз уақытын басқару, өзін-өзі реттеу дағдыларын дамытуға негізделген.

4. "Математика" пәнінің оқу бағдарламасында үш тілде білім беруді жүзеге асыру қарастырылған, онда үш тілді меңгертіп қана қоймай, сол сияқты білім алушының сыныптан тыс жұмыстарын да үш (қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде) тілде ұйымдастыру қарастырылған.

5. Жеке тұлғалық қасиеттердің кең ауқымды дағдылармен бірлесе дамытылуы білім берудің "қазақстандық патриотизм мен азаматтық жауапкершілік", "құрмет", "ынтымақтастық", "еңбек пен шығармашылық", "ашықтық", "өмір бойы білім алу" сияқты құндылықтарын бойына сіңіруіне Отанына риясыз қызмет ететін, білімді, білікті, рухани терең азамат болып қалыптасуына негіз болады.

2-тарау. "Математика" оқу пәнінің мазмұнын ұйымдастыру

6. "Математика" пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

1) 1-сыныпта – аптасына 4 сағат, оқу жылында – 132 сағат;

2) 2-сыныпта – аптасына 4 сағат, оқу жылында – 136 сағат.

3) 3-сыныпта – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

4) 4-сыныпта – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағатты құрайды.

7. "Математика" оқу пәнінің 1-сыныпқа арналған базалық мазмұны:

1) "Сандар мен шамалар": натурал сандар және 0 саны, тура, кері және реттік санау, сандарды оқу, жазу және салыстыру, сандар құрамы, разрядтық құрамы, разрядтық қосылғыштар, ондықтар, сандарды топтап санау, сандармен амалдар орындау, сандарды қосу мен азайту, қосу мен азайту өзара кері амалдар, қосудың ауыстырымдылық қасиеті, 1 мен 0-дің қасиеті, сандардың қосу кестесі, шамалар және олардың өлшем бірліктері, ұзындық, масса, көлем (сыйымдылық), уақыт шамалары, шамаларды өлшеу, салыстыру, түрлендіру, циферблат бойынша уақытты анықтау, тиындармен әрекеттер;

2) "Алгебра элементтері": сандық және әріптік өрнектер, сандық және әріптік өрнектерді құрастыру, жазу және оқу, әріптік өрнектің мәні, теңдік құру үшін әріптік өрнектер түрінде қолдану, өрнектерді салыстыру, теңдіктер мен теңсіздіктер, теңдеулер, тура және тура емес теңдіктер, теңдеулерді шешу;

3) "Геометрия элементтері": геометриялық фигуралар және олардың жіктелуі, нүкте, түзу, қисық сызық, тұйықталған және тұйықталмаған сызық, кесінді, сәуле, бұрыш, жазық және кеңістік фигуралар, геометриялық фигуралардың қабырғаларын өлшеу және салыстыру, геометриялық фигураларды кескіндеу және салу, түзу, қисық сызық, сынық сызық, кесінді, геометриялық фигуралардан құралған композициялар, нысандардың орналасуы және бағыты, нүктелер координаталары және қозғалыс бағыты, нүктелердің сан сәулесінде орналасуы;

4) "Жиындар. Логика элементтері": жиындар және оларға амалдар қолдану, жиындар, жиындардың жіктелуі, жиындарды салыстыру, тең жиындар, бос жиын, пікірлер, ақиқат немесе жалған тұжырымдар, ребустар, логикалық есептер, тізбектер, сандар мен амалдар тізбегі, заттар комбинациялары, "екі-екіден" заттар комбинациялары;

5) "Математикалық моделдеу": есептер және математикалық модель, есептерді кесте, сызба, қысқа жазба түрінде моделдеу, ұғымдар, терминдар, есептерді талдау және шығару, кері есептер, есептерді шығару тәсілдері, математикалық тіл, сандарды бейнелеу, "+", "-", "≠", "=", ">", "<" белгілері, сан сәулесі, қосу және азайту амалдарының компоненттері, деректерді жинақтау, жүйелеу, кестелер, пиктограммалар, диаграммалар.

8. "Математика" оқу пәнінің 2-сыныпқа арналған базалық мазмұны:

1) "Сандар мен шамалар": 100 көлемінде сандар, тура, кері және реттік санау, екітаңбалы сандарды оқу, жазу және салыстыру, сандар құрамы, сандарды римше нөмірлеу, 1000 көлемінде сандарды оқу, жазу және салыстыру, тура және кері санау, сандармен амалдар орындау, көбейту және бөлу, қосудың ауыстырымдылық, терімділік

қасиеттері, көбейтудің ауыстырымдылық қасиеті, біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу кестесі, 2, 3, 4, 5-ке көбейту және бөлу кестесі, біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу және азайту, екітаңбалы сандарды қосу және азайту, шамалар және өлшем бірліктері, өлшеу аспаптар шәкілдері, шамалар: ұзындық, масса, көлем мәндерін салыстыру, ұзындық, масса, көлем уақыт өлшемдерін түрлендіру, монеталармен әрекеттер;

2) "Алгебра элементтері": сандық және әріптік өрнектер, қосу және көбейту қасиеттері, санды 1-ге көбейту және бөлу, жақшалы және жақшасыз әріптік, сандық өрнектер, теңдіктер мен теңсіздіктер, теңдеулерді шешу, күрделі теңдеулер;

3) "Геометрия элементтері": геометриялық фигуралар және олардың жіктелуі, бұрыштар түрлері, көпбұрыштардың жіктелуі, тіктөртбұрыш, шаршы, тікбұрышты үшбұрыштың белгілері, геометриялық фигуралардың қабырғаларын табу, периметрді табу формуласы, геометриялық фигураларды кескіндеу және салу, кесінділер мен түзулер, тік бұрыш, жазық фигуралардың моделдері, жазық фигураларды салу, геометриялық фигуралардың орнын, қозғалысын және бағытын анықтау, нүктелер координаталары және қозғалыс бағыты, нүктелердің сызықта орналасуы;

4) "Жиындар. Логика элементтері": жиындар және оларға амалдар қолдану, жиындарды диаграмма арқылы көрнекі түрде кескіндеу, сандық жиындардың жіктелуі, жиындар элементтері, жиындардың қиылысуы мен бірігуі, пікірлер, ақиқат және жалған тұжырымдар, басқатырғыштар, логикалық есептер, тізбектер, сандар тізбектеріндегі заңдылықтар, заттар комбинациялары, "үш-үштен" заттар комбинациялары;

5) "Математикалық моделдеу": есептер және математикалық модель, есептерді кесте, сызба, қысқа жазба түрінде моделдеу, есептерді талдау және шығару, шамалар арасындағы байланысқа есептер шығару, тура және жанама сұрақтары болатын есептер, екі амалды есептер, сандық өрнек түрінде берілген есептер, математикалық тіл, екітаңбалы сандардың графикалық моделі, латын алфавитінің бас әріптері, және таңбалары, деректерді жинақтау, кестелер мен диаграммаларды кескіндеу.

9. "Математика" оқу пәнінің 3-сыныпқа арналған базалық мазмұны:

1) "Сандар мен шамалар": 1000 көлемінде сандар, тура және кері санау, натурал сандар қатарындағы орын, сандарды оқу, жазу және салыстыру, сандардың разрядтық және кластық құрамы, разрядтық қосылғыштардың қосындысы, мыңдық, үлестер: оқу, жазу және салыстыру, сандармен амалдар орындау, бөлшектер, бөлшектерді салыстыру, санның квадраты және кубы, 1 мен 0-дің көбейту және бөлу қасиеттері, көбейтудің ауыстырымдылық, терімділік, үлестірімділік қасиеттері, 6, 7, 8, 9-ға көбейту және бөлу кестесі, қалдықпен бөлу, кестеден тыс көбейту және бөлу, қосынды мен көбейтіндіні санға бөлу, қосындыны санға көбейту, кестелік көбейту және бөлу, санның үлесі, кері

амал, шамалар және өлшем бірліктері, палетка, шамаларды өлшеу, салыстыру түрлендіру, купюралар және олармен әрекеттер жасау, сағаттар түрлері, уақытты анықтау, купюралармен әрекеттер;

2) "Алгебра элементтері": сандық және әріптік өрнектер, өрнектерді құрастыру, жазу және оқу, өрнектің мәні, әріптік теңдік түрінде берілген көбейтудің ауыстырымдылық, терімділік қасиеттері, сандық өрнектерді салыстыру, жақшалы және жақшасыз өрнектерде амалдардың орындалу тәртібі, теңдіктер мен теңсіздіктер, теңдеулер, теңдеулер мен теңсіздіктерді шешу;

3) "Геометрия элементтері": геометриялық фигуралар және олардың жіктелуі, шеңбер мен дөңгелек, центр, радиус, диаметр, симметриялы және симметриялы емес фигуралар, тікбұрышты үшбұрыш, шаршы, тіктөртбұрыш аудандары, құрастырылған фигуралардың периметрі, геометриялық фигураларды кескіндеу және салу, параллель және қиылысатын түзулер, шеңбер сызу, кеңістіктік фигуралардың жазбасы, кеңістіктік фигуралардың орналасуы, нүктелер координаталары және қозғалыс бағыты, жазық фигурада белгіленген нүктелер;

4) "Жиындар. Логика элементтері": жиындар және олармен орындалатын амалдар, ішкі жиынтық, жиындардың қиылысуы мен бірігуі, пікірлер, ақиқат және жалған тұжырымдар, логикалық есептер, кестелер мен графтар, тізбектер, заңдылық, тізбектерді құрастыру, заттардың комбинациялары;

5) "Математикалық моделдеу": есептер және математикалық модель, есептерді моделдеу, есептерді талдау және шығару, математикалық тіл, көптаңбалы сандардың графикалық моделі, разрядтар және кластар кестесі, жиын белгілерінің атаулары, латын алфавитінің әріптері, амалдар компоненттерінің атаулары, деректерді жинақтау, жүйелеу, салыстыру, диаграммалар мен пиктограммалар.

10. "Математика" оқу пәнінің 4-сыныпқа арналған базалық мазмұны:

1) "Сандар мен шамалар": көптаңбалы сандар, натурал сандар қатарындағы санның орны, көптаңбалы сандарды оқу, жазу, салыстыру және дөңгелектеу, көптаңбалы сандардың разрядтық және кластық құрамы, разрядтық қосылғыштардың қосындысы, миллион, бөлшектер, бөлшектерді салыстыру, дұрыс және бұрыс бөлшектер, аралас сандар, пайыз, бүтіннің бөлігін пайызбен көрсету, сандармен амалдар орындау, бөлшектерді қосу және азайту, көбейту мен бөлудің қасиеттері, натурал сандардың жіктелуі, көптаңбалы сандарды қосу және азайту, калькулятор көмегімен есептеулер, 10, 100, 1000-ға бөлу, сандарды көбейту және бөлу, санды қосындыға көбейту, санды көбейтіндіге көбейту және бөлу, көптаңбалы сандарды қалдықпен бөлу, аралас санды бұрыс бөлшекке және бұрыс бөлшекті аралас санға түрлендіру, пайызды бөлшекке, бөлшекті пайызға түрлендіру, шамалар және өлшем бірліктері, шамаларды өлшеу, салыстыру және өрнектеу, шетелдік және ұлттық валюта, олармен әрекеттер;

2) "Алгебра элементтері": сандық және әріптік өрнектер, өрнектерді құрастыру, бірнеше айнымалысы бар өрнектер, бөлшектерді қосу және азайту, бөлшектері бар

өрнектерді салыстыру, жақшалы және жақшасыз өрнектерде амалдардың орындалу тәртібі, қуып жету қозғалысы мен бір бағыттағы қалып қою қозғалысына байланысты формулалар, сандарға қалдықпен бөлу формуласы, теңдіктер мен теңсіздіктер, теңдеулер, қос теңсіздіктер, теңдеулерді шешу;

3) "Геометрия элементтері": геометриялық фигуралар және олардың жіктелуі, тікбұрышты үшбұрыш, куб, тікбұрышты параллелепипед және оның элементтері, үшбұрыштардың жіктелуі, тікбұрышты параллелепипедтің көлемі, фигуралардың аудандары, геометриялық фигураларды кескіндеу және салу, перпендикуляр түзулер, симметрия осі, симметриялы және симметриялы емес жазық фигуралар, бұрыштың градустық өлшемі, пирамида, цилиндр, конустың жазбасы, нүктелер координаталары және қозғалыс бағыты, нысандардың қозғалыс сызбалары, бастапқы орын және бағыт;

4) "Жиындар. Логика элементтері": жиындар және оларға амалдар қолдану, жиындар арасындағы қатынас, жиындардың қиылысуы мен бірігу аймақтары, жиындардың ауыстырымдылық және терімділік қасиеттері, пікірлер, математикалық мазмұны бар тұжырымдар, ақиқат және жалған тұжырымдар, логикалық есептер, тізбектер, сандар, бөлшектер тізбектеріндегі заңдылықтар, тізбектерді құрастыру, заттардың комбинациялары, комбинаторика есептері;

5) "Математикалық моделдеу": есептер және математикалық модель, есептерді моделдеу, есептерді талдау және шығару, есептердің алгебралық және арифметикалық тәсілдері, математикалық тіл, бөлшектерді салыстыру, бөлшектермен амалдар, латын алфавитінің әріптерімен белгілеу және оқу, пайызды % символымен белгілеуді қолдану, бұрыштың градустық өлшемін 0 символымен белгілеуді қолдану, қозғалыс графиктері, сызбалары.

3-тарау. Оқу мақсаттарының жүйесі

11. Бағдарламада оқу мақсаттары кодтық белгімен белгіленген. Кодтық белгідегі бірінші сан сыныпты, екінші және үшінші сан бөлім және бөлімшенің ретін, төртінші сан оқу мақсатының реттік нөмірін көрсетеді. 1.2.1.1 кодында "1" – сынып, "2.1" – бөлім мен бөлімше, "1" – оқу мақсатының реттік нөмірі.

12. Оқу мақсаттарының жүйесі:

1-бөлім: Сандар мен шамалар				
Бөлімше	1-сынып	2-сынып	3-сынып	4-сынып
	1.1.1.1 натурал сандар/ нөл санының құрылу жолын түсіну, 10/11-20 көлемінде тура және кері санау, натурал	2.1.1.1 100-ге дейінгі сандардың құрылу жолын түсіну, 100 көлеміндегі сандарды тура және кері	3.1.1.1 1000-ға дейінгі сандардың құрылу жолын түсіну, 1000 көлеміндегі сандарды тура және	4.1.1.1 көптаңбалы сандардың құрылу жолын түсіну, натурал сандар қатарындағы

	сандар қатарындағы орнын анықтау	санау, натурал сандар қатарындағы орнын анықтау	кері санау, натурал сандар қатарындағы орнын анықтау	1 000 000 көлеміндегі санның орнын анықтау
	1.1.1.2 біртаңбалы сандарды және 10 санын/11-ден 20-ға дейінгі сандарды оқу, жазу және салыстыру	2.1.1.2 екітаңбалы сандарды оқу, жазу және салыстыру	3.1.1.2 үштаңбалы сандарды оқу, жазу және салыстыру	4.1.1.2 көптаңбалы сандарды оқу, жазу және салыстыру/ сандарды берілген разрядқа дейін дөңгелектеу
	1.1.1.3 біртаңбалы сандардың құрамын/ 20 көлемінде сандардың разрядтық құрамын анықтау, разрядтық қосылғыштарға жіктеу	2.1.1.3 екітаңбалы сандардың разрядтық құрамын анықтау, разрядтық қосылғыштарға жіктеу/12-ге дейінгі рим сандарын оқу, жазу және колдану	3.1.1.3 үштаңбалы сандардың разрядтық және кластық құрамын және разрядтық бірліктердің жалпы санын анықтау, разрядтық қосылғыштарға жіктеу	4.1.1.3 көптаңбалы сандардың разрядтық және кластық құрамын және разрядтық бірліктердің жалпы санын анықтау, разрядтық қосылғыштарға жіктеу
1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	1.1.1.4 санаудың ірі бірлігі ондықты құрастыру, 100-ге дейін ондықтармен санау, жазу және салыстыру	2.1.1.4 санаудың ірі бірлігі жүздікті құрастыру, 1000-ға дейін жүздіктермен санау, жазу, салыстыру	3.1.1.4 санаудың ірі бірлігі мыңдықты құрастыру, 1 000 000-ға дейін мыңдықтармен санау, жазу, салыстыру	4.1.1.4 санаудың ірі бірлігі миллионды құрастыру, жүз миллион көлемінде санау, жазу, салыстыру
	1.1.1.5 20-ға дейінгі сандарды 2-ден топтап тура және кері санау/ тәжірибе арқылы 2, 4, 6, 8, 10 заттың жартысын табу	2.1.1.5 50-ге дейін 3, 4, 5-тен топтап тура және кері санау/ жұп/тақ сандарды ажырату/ заттар тобын 6, 7, 8, 9-дан тең бөліктерге бөлуді көрсету	3.1.1.5 үлесті құру жолын көрсетіп беру, оларды оқу, жазу және салыстыру	4.1.1.5 пайыз бүтіннің жүзден бір бөлігі екенін түсіну
			3.1.1.6 жай бөлшектерді оқу, жазу, бөлімдері бірдей жай	4.1.1.6 бөлімдері немесе алымдары бірдей жай бөлшектерді салыстыру, с а н

			бөлшектерді көрнекілік қолдану арқылы салыстыру	сәулесінде салыстыру/ дұрыс бөлшек, бұрыс бөлшек, аралас сандарды ажырату
	1.1.2.1 қосу амалын ортақ элементтері жоқ жиындардың бірігуі, азайтуды жиынның бөлігін ажыратып алу ретінде түсіну	2.1.2.1 көбейтуді бірдей қосылғыштардың қосындысын табу, бөлуді заттардың түрлеріне қарай және тең бөліктерге бөлу ретінде түсіну	3.1.2.1 бөлшек дегеніміз бір бүтіннің бір не бірнеше бөліктері және екі натурал санның қатынасы екенін түсіну/ санның квадратын бірдей екі көбейткіштің, ал санның кубы бірдей үш көбейткіштің көбейтіндісі ретінде түсіну	4.1.2.1 бөлімдері бірдей жай бөлшектерді қосу және азайтуды бөлімдерін өзгертпей қалдырып, сәйкес алымдарны қосу және азайту деп түсіну
	1.1.2.2 қосу және азайту өзара кері амалдар екенін түсіну, қосумен азайту компоненттері мен нәтижелері арасындағы байланысты анықтау	2.1.2.2 көбейту және бөлу өзара кері амалдар екенін түсіну, көбейту мен бөлу компоненттері мен нәтижелері арасындағы байланысты анықтау	3.1.2.2 көбейту және бөлуді орындауда 0 мен 1 сандарының қасиеттерін қолдану, санды 0 санына бөлуге болмайтынын білу	4.1.2.2 көптаңбалы сандармен арифметикалық амалдарды орындауда 0 мен 1 сандарының қасиеттерін қолдану
	1.1.2.3 қосудың ауыстырымдылық қасиетін/ 0 мен 1 сандарының қасиетін қолдану	2.1.2.3 қосудың ауыстырымдылық, терімділік қасиеттерін/ көбейтудің ауыстырымдылық қасиетін тиімді есептеулер жүргізу үшін қолдану	3.1.2.3 тиімді есептеу үшін көбейтудің ауыстырымдылық/ үлестірімділік, терімділік қасиеттерін қолдану	4.1.2.3 көптаңбалы сандармен есептеулер жүргізгенде қосу және көбейтудің қасиеттерін қолдану
				4.1.2.4 2-ге, 5-ке, 10-ға

	1.1.2.4 біртаңбалы сандарды ондықтан аттамай қосу кестесін құру, білу және қолдану	2.1.2.4 біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу кестесін құру, білу және қолдану/2, 3, 4, 5 сандарына көбейту кестесін құру, білу және қолдану	3.1.2.4 6, 7, 8, 9 сандарына көбейту мен бөлу кестесін құру, білу және қолдану	бөлінгіштік белгілерге сүйеніп, натурал сандарды топтастыру
	1.1.2.5 ондықтан аттамай біртаңбалы сандарды/ 20 көлеміндегі біртаңбалы мен екітаңбалы сандарды/ ондықтарды ауызша қосу және азайтуды орындау	2.1.2.5 біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу және азайту/300+200 (3жүзд.+ 2жүзд.), 170-130 (17онд.- 13онд.) түрінде ауызша қосу және азайтуды орындау	3.1.2.5 үштаңбалы сандарды/ мындықтарды санның ондық құрамы негізінде ауызша қосу және азайтуды орындау	4.1.2.5 көптаңбалы сандарды ондық құрамы негізінде ауызша қосу және азайтуды орындау, микрокалькулятордың көмегімен есептеулер жүргізу
		2.1.2.6 екітаңбалы сандарды: 40+17, 57-40, 57-17, 35±12 жағдайларында ондықтан аттамай ауызша қосу және азайтуды орындау	3.1.2.6 біртаңбалы санға қалдықпен бөлуді орындау	4.1.2.6 10, 100, 1000 сандарына қалдықсыз және қалдықпен бөлу
		2.1.2.7 45±9, 40-14, жағдайларында: ондықтан аттап, ауызша қосу мен азайтуды орындау	3.1.2.7 кестеден тыс: 17•5, 96:6, 75:15, 84:4 жағдайларын да ауызша көбейту мен бөлуді орындау	4.1.2.7 екітаңбалы/ үштаңбалы сандарды біртаңбалы санға ауызша көбейту мен бөлуді орындау
		2.1.2.8 34+ 23, 57-23, 45±19, 47+33, 80-47, 100-35 жағдайларында: екітаңбалы сандарды қосу және азайту алгоритмдерін қолдану	3.1.2.8 үштаңбалы сандарды жазбаша қосу және азайту алгоритмдерін қолдану	4.1.2.8 көптаңбалы сандарды жазбаша қосу және азайту алгоритмдерін қолдану
1.2 Сандар мен амалдар орындау			3.1.2.9 100 көлеміндегі сандарды ауызша көбейту мен бөлуді орындауда қосындыны және көбейтіндіні	4.1.2.9 санды қосындыға көбейту, санды көбейтіндіге көбейту және

		біртаңбалы санға бөлу, қосындыны санға көбейту ережесін қолдану	б ө л у ережелерін қолдану
		3.1.2.10 23:2, 123:2, 46:2, 246:2 жағдайларын да : екітаңбалы/ үштаңбалы сандарды біртаңбалы санға көбейту мен бөлу алгоритмдері н қолдану	4.1.2.10 көптаңбалы сандарды біртаңбалы/ екітаңбалы/ үштаңбалы сандарға қалдықпен бөлуді орындау
		3.1.2.11 28:3, 269:2, 84:3, 538:2 жағдайларын да: екі/ үштаңбалы сандарды біртаңбалы санға көбейту мен бөлу алгоритмдері н қолдану	4.1.2.11 екітаңбалы/ үштаңбалы санға жазбаша көбейту және б ө л у алгоритмдері н қолдану
		3.1.2.12 нөлдермен аяқталатын үштаңбалы санды біртаңбалы санға жазбаша көбейту және бөлу тәсілін қолдану	4.1.2.12 нөлмен аяқталатын көптаңбалы сандарды біртаңбалы/ екітаңбалы/ үштаңбалы санға жазбаша көбейту және б ө л у алгоритмін қолдану
		3.1.2.13 бөліндінің бір разрядында нөл болатын кезде үштаңбалы	4.1.2.13 бөлінді мәнінде нөлдер болатын жағдайда көптаңбалы санды

		санды біртаңбалы/ санға бөлу алгоритмін және кері амал алгоритмін қолдану	біртаңбалы/ екітаңбалы/ үштаңбалы санға бөлу алгоритмін және кері амал алгоритмін қолдану
		3.1.2.14 санның/ шаманың бөлігін табу және бөлігі бойынша санды/ шаманы табу: 100 көлеміндегі сандар мен жүздіктердің жартысын, төрттен бір, оннан бір бөлігін табу	4.1.2.14 аралас санды бұрыс бөлшекке және бұрыс бөлшекті аралас санға айналдыру
			4.1.2.15 бөлімдері бірдей жай бөлшектерді қосу және азайту алгоритмін қолдану
1.1.3.1 ұзындық/масса/ көлем (сыйымдылық)/уақыт шамаларын ажырату, оларды өлшеу үшін өлшемдер мен құралдарды таңдау, өлшемдер жүргізу	2.1.3.1 әртүрлі өлшеу құралдары шкааларын бір бірінен ажырату және шамалардың сәйкес мәндерін анықтау	3.1.3.1 ауданы болатын нысандарды атау және ауданды өлшеуге арналған өлшемдер мен құралдарды таңдап алу, палеткамен өлшеу	4.1.3.1 кеңістік геометриялық фигураларды атау, көлемді өлшеуге арналған өлшемдер мен құралдарды таңдау, текшелермен (кубиктермен) (1 см ³) өлшеу
1.1.3.2 өлшем бірліктерді: ұзындық (см, дм)/ масса (кг)/	2.1.3.2 ұзындық (м)/ масса (ц) өлшем бірліктерін қолданып өлшеу	3.1.3.2 ұзындық (мм, км)/масса (г, т) /аудан (см ² , дм ² , м ²)/ уақыт (сек) өлшем	4.1.3.2 көлем (сыйымдылық) (мм ³ , см ³ , дм ³ , м ³), аудан (га, ар) өлшем

	көлем (сыйымдылық) (л), уақыт (сағ) қолданып, шамаларды өлшеу		бірліктерін қолданып өлшеу	бірліктерін қолданып өлшеу
1.3 Шамалар және өлшем бірліктері	1.1.3.3 ұзындық (см, дм)/ масса (кг)/ көлем (сыйымдылық) (л)/уақыт (сағ) салыстыру және шамалар мәндерімен қосу мен азайту амалдар орындау	2.1.3.3 ұзындық (см, дм, м)/ масса (кг, ц)/ көлем (сыйымдылық) (л)/ уақыт: (сағ, тәул, апта, ай, жыл) өлшем бірліктерін салыстыру және шамалар мәндерімен қосу/азайту/ көбейту/бөлу амалын орындау	3.1.3.3 ұзындық (мм, см, дм, м, км)/ масса (г, кг, ц, т)/ көлем (сыйымдылық) (л)/аудан (см ² , дм ² , м ²)/ уақыт: (сек, мин, сағ, тәул, ай, жыл, ғасыр) өлшем бірліктерін салыстыру және шамалар мәндерімен қосу/азайту/ көбейту/бөлу амалын орындау	4.1.3.3 ұзындық (мм, см, дм, м, км)/ масса: (г, кг, ц, т)/көлем (сыйымдылық) (л, мм ³ , см ³ , дм ³ , м ³)/ аудан: (мм ² , см ² , дм ² , м ² , ар, га)/уақыт (сек, мин, сағ, тәул, жыл, ғасыр) өлшем бірліктерін салыстыру және шамалар мәндерімен қосу/азайту/ көбейту/ бөлу амалын орындау
	1.1.3.4 ұзындық өлшем бірліктерін (см, дм) олардың арақатысына сүйеніп түрлендіру	2.1.3.4 ұзындық (см, дм, м)/масса (кг, ц)/ уақыт (сағ, мин, тәул, ай, жыл) өлшем бірліктерін олардың арақатысына сүйеніп түрлендіру	3.1.3.4 ұзындық (мм, см, дм, м, км)/ масса (г, кг, ц, т)/ аудан (мм ² , см ² , дм ² , м ² , га, ар)/көлем: (мм ³ , см ³ , дм ³ , м ³)/ уақыт (сек, мин, сағ, тәул, ай, жыл, ғасыр) бірліктерін олардың арақатысына сүйеніп түрлендіру	4.1.3.4 ұзындық (мм, см, дм, м, км)/ масса (г, кг, ц, т)/ аудан (мм ² , см ² , дм ² , м ² , га, ар)/көлем: (мм ³ , см ³ , дм ³ , м ³)/ уақыт (сек, мин, сағ, тәул, жыл, ғасыр) өлшем бірліктерін олардың арақатысына сүйеніп түрлендіру
	1.1.3.5 уақытты циферблат бойынша 12 сағаттық форматта анықтау/ уақыт өлшем бірліктерін (минут, сағат, күн, апта, ай, жыл) ажырату	2.1.3.5 циферблат бойынша уақытты анықтау: сағат және минут	3.1.3.5 әртүрлі сағатпен уақытты анықтау: сағат, минут, секунд	4.1.3.5 уақыт өлшем бірлігінің үлесін табу (1/60 сағ=1 мин, 1/2 сағ=30 мин, 1/7 апта=1 күн)

1.1.3.6 1 тг, 2 тг, 5 тг, 10 тг, 20 тг монеталармен түрліше төлем жасау	2.1.3.6 50 тг, 100 тг монеталарды, 200 тг, 500 тг купюраларды ажырату және түрліше төлем жасау	3.1.3.6 1000 тг, 2000 тг, 5000 тг купюраларды ажырату және түрліше төлем жасау	4.1.3.6 10 000 тг, 20 000 тг купюраларын және түрлі мемлекеттің валюталарын (рубль, евро, доллар) ажырату және түрлі төлем жасау
---	--	--	--

2-бөлім: Алгебра элементтері

Бөлімше	1-сынып	2-сынып	3-сынып	4-сынып
	1.2.1.1 санды және әріпті өрнектерді (қосынды, айырма)/ теңдік, теңсіздіктерді ажырату, құрастыру, жазу және оқу	2.2.1.1 санды және әріпті өрнектерді (көбейтінді, бөлінді)/теңдіктер мен теңсіздіктерді ажырату, құрастыру, жазу және оқу	3.2.1.1 бір/екі әрпі бар әріпті өрнектерді ажырату, құрастыру, жазу және оқу	4.2.1.1 санды және әріпті өрнектерді түрлендіру
	1.2.1.2 әріптің берілген мәніндегі бір амалды әріпті өрнектің мәнін табу	2.2.1.2 әріптің берілген мәніндегі екі амалды әріпті өрнектің мәнін табу	3.2.1.2 әріптердің берілген мәндерінде екі әрпі бар әріпті өрнектің мәнін табу	4.2.1.2 әріптердің берілген мәндеріндегі бірнеше әрпі бар әріпті өрнектің мәнін табу
				4.2.1.3 әріпті өрнектерді құру және есептер шығару барысында қолдану
	1.2.1.3 қосу мен азайту амалдары арасындағы қатынасты әріпті өрнектер түрінде: $a+b=c$, $c-a=b$, $c-b=a$ көрсету және қолдану	2.2.1.3 қосу мен көбейтудің қасиеттерін әріпті теңдік түрінде: $a+b=b+a$, $(a+b)+c=a+(b+c)$ $ab=ba$ көрсету және қолдану	3.2.1.3 көбейтудің үлестірімділік және терімділік қасиеттерін әріпті теңдік түрінде: $(ab)c=a(bc)$, $a(b+c)=ab+ac$, $a(b-c)=ab-ac$ көрсету және қолдану	4.2.1.4 бөлімдері бірдей жай бөлшектермен қосу және азайту амалдарын орындау
	1.2.1.4 қосу және азайту		3.2.1.4 санды 0-ге көбейту, 0-ге бөлуге болмайтын	4.2.1.5 алымдары бірдей немесе

2.1 Санды және әріпті өрнектер	жағдайында 0 -дің қасиетін әріпті өрнек түрінде: $a+0=a$, $a-0=a$ көрсету	2.2.1.4 санды 1-ге көбейту және бөлу жағдайларын әріпті теңдік түрінде: $a \cdot 1=a$, $a :1=a$ көрсету	жағдайларды әріпті теңдік түрінде: $a \cdot 0 = 0$, $a \neq 0$ көрсету	бөлімдері бірдей жай бөлшектерді салыстыру, с а н сәулесінде салыстыру
	1.2.1.5 жақшасыз әріпті/санды өрнектерді салыстыру	2.2.1.5 екі амалдан артық жақшалы және жақшасыз санды өрнектерді салыстыру	3.2.1.5 үш амалдан артық санды өрнектерді салыстыру	4.2.1.6 бөлімдері бірдей жай бөлшектері б а р өрнектердің мәндерін салыстыру
		2.2.1.6 екі/үш амалды жақшалы және жақшасыз өрнектерде арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу	3.2.1.6 төрт амалды жақшалы және жақшасыз өрнектерде арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу	4.2.1.7 төрт амалдан артық жақшалы ж ә н е жақшасыз өрнектерде арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу
			3.2.1.7 формулаларды шамалардың арасындағы өзара қатынасты орнатушы теңдік ретінде түсіну	4.2.1.8 бірқалыпты түзу сызықты қозғалыстағы арақашықтық формуласын $s = v \cdot t$, $t = s : v$, $v = s : t$ /қуып жету қозғалысы мен қалып қ о ю қозғалысына байланысты формулаларды/ қалдықпен б ө л у формуласын $a = b \cdot c + r$ / шығарып алу және қолдану
	1.2.2.1 теңдік ж ә н е теңсіздікті,			

2.2 Теңдіктер мен теңсіздіктер. Теңдеулер.	теңдеуді тану/ тура және тура емес теңдікті айыра білу	2.2.2.1 $x < \square$ және $x > \square$ түріндегі теңсіздіктерге сәйкес келетін сандарды анықтау	3.2.2.1 қарапайым теңсіздіктердің шешімдер жиынын табу	4.2.2.1 қос теңсіздіктердің шешімдер жиынын табу
	1.2.2.2 таңдап алу әдісі және қосу мен азайту амалдарының байланысы негізінде теңдеулерді шешу	2.2.2.2 көбейту мен бөлуге берілген қарапайым теңдеулерді, $x+(25-6)=38$, $(24-3)-x=8$, $a+6=7+80$ түріндегі күрделі теңдеулерді шешу	3.2.2.2 көбейту мен бөлуге берілген қарапайым теңдеулерді, құрылымы күрделі $x \cdot (25:5)=60$, $(24 \cdot 3):x=6$, $x:(17 \cdot 2)=2$, $k+124:4=465$ түріндегі теңдеулерді шешу	4.2.2.2 $39+490:k=46$, $230 \cdot a+40=1000:2$ түріндегі теңдеулерді шешу

3-бөлім: Геометрия элементтері

Бөлімше	1-сынып	2-сынып	3-сынып	4-сынып
3.1 Геометриялық фигуралар және олардың классификациясы	1.3.1.1 геометриялық фигураларды: нүкте, түзу, қисық, сынық сызық, тұйықталған және тұйықталмаған сызықтар, кесінді, сәуле, бұрышты бір бірінен ажырату және атау	2.3.1.1 бұрыш түрлерін (тік, сүйір, доғал) бір-бірінен ажырату және атау/ тіктөртбұрышты, шаршыны, тікбұрышты үшбұрышты мәнді белгілері бойынша ажырату және атау	3.3.1.1 шеңбер, дөңгелек және олардың элементтерін (центр, радиус, диаметр) бір бірінен ажырату және атау/ симметриялы және симметриялы емес жазық фигураларды айыра білу және оларды қоршаған ортадағы заттармен сәйкестендіру	4.3.1.1 тікбұрышты үшбұрышты, текше, тікбұрышты параллелепипед және олардың элементтерін (төбесі, қабырғалары, қырлары) бір-бірінен ажырату және атау
	1.3.1.2 жазық фигураларды (үшбұрыш, дөңгелек, шаршы, тіктөртбұрыш) және кеңістік фигураларды (куб, шар, цилиндр, конус, пирамида, тікбұрышты параллелепипед) тану және қоршаған ортадағы заттармен сәйкестендіру	2.3.1.2 көпбұрыштардың классификациясы	3.3.1.2 геометриялық фигуралардың классификациясы	4.3.1.2 үшбұрыштардың классификациясы

1.3.1.3 геометриялық фигуралардың (үшбұрыш, шаршы, тіктөртбұрыш)	2.3.1.3 көпбұрыштардың, қоршаған ортадағы заттар қабырғаларының ұзындығын өлшеу, периметрді табуға арналған формулаларды: $P = (a+b) \cdot 2$, $P = a \cdot 4$, $P = a+b+c$ қорытындылау, құру және қолдану	3.3.1.3 тіктөртбұрыш $S = a \cdot b$, шаршы $S = a^2$, тікбұрышты үшбұрыш $S = (a \cdot b) : 2$, ауданы формуласын шығарып алу және қолдану	4.3.1.3 тікбұрышты параллелепипед көлемінің формуласын ($V = a \cdot b \cdot c$) қорытып шығару және қолдану
	2.3.1.4 фигураның белгісіз қабырғасын оның периметрі мен белгілі қабырғалары арқылы табу	3.3.1.4 суретте кескінделген құрастырылған фигуралардың, қоршаған ортадағы жазық фигуралардың периметрін анықтау	4.3.1.4 суретте бейнеленген құрама фигуралардың, қоршаған ортадағы жазық фигуралардың ауданын анықтау
	2.3.1.5 берілген периметрі бойынша жазық фигуралар салу, олардың пішіндері өзгеруіне қарай периметрдің қалай өзгеретінін түсіндіру	3.3.1.5 берілген ауданы бойынша жазық фигуралар салу, олардың пішіндері өзгеруіне қарай ауданының қалай өзгеретінін түсіндіру	4.3.1.5 жазық фигураларды осіне қатысты симметриялы болатын фигуралармен нүктелі қағазда толықтыру, бұрыштың шамасын табу
1.3.2.1 түзу, тұйықталған және тұйықталмаған және қисық, сынық сызықты жазықтықта/ қарапайым жазық геометриялық фигураларды (үшбұрыш, төртбұрыш) нүктелі қағазда кескіндеу	2.3.2.1 нүктелі қағазда кесінділер, түзулер мен геометриялық фигураларды орны, қозғалыс және бағыты бойынша нұсқаулыққа сәйкес сызу	3.3.2.1 нүктелі қағазда параллель және қиылысатын түзулерді/ қиылысатын геометриялық жазық фигураларды сызу, олардың қиылысу және бірігу аймағын табу	4.3.2.1 нүктелі қағазда перпендикуляр түзулер, симметриялы және симметриялы емес жазық фигураларды сызу
			4.3.2.2 градустық өлшемін бойынша

3.2 Геометриялық фигураларды кескіндеу және салу	1.3.2.2 берілген ұзындығы бойынша кесінді сызу	2.3.2.2 тік бұрышты сызу	3.3.2.2 (берілген кабырғалары бойынша) тік төртбұрыш пен шаршы, циркульдің көмегімен шеңбер сызу	бұрыш, тік бұрышқа тиісті екі кабырғасы бойынша тікбұрышты үшбұрыш, шеңбер және дөңгелекті радиусы бойынша, тікбұрышты сызғыштың көмегімен түзуге перпендикуляр түзу сызу
	1.3.2.3 жазық фигуралардың модельдеріне және бөліктерінен композиция құрастыру	2.3.2.3 жазық фигуралардың модельдерін бөлу және олардан композиция құрастыру	3.3.2.3 кеңістік геометриялық фигуралардың (тікбұрышты параллелепипед, куб) жазбасын дайындау және олардың моделін құрастыру	4.3.2.3 кеңістік геометриялық фигуралардың (пирамида, цилиндр, конус) жазбасын ажырату, фигураларды олардың жазбасымен сәйкестендіру және олардың моделін құрастыру
	1.3.2.4 геометриялық фигуралар арасындағы негізгі қатынастарды анықтау (тіліне кері жартыға, төрттен үлкен-кіші, жоғары-төмен, кең-тар, жуан-жіңішке, қалың-жұқа)	2.3.2.4 бастапқы орнын, бағытын, қозғалысын (оңға, солға, тура, толық бұрылу, сағат тілімен және сағат тіліне кері жартыға, төрттен бірге бұрылу), анықтау айқындайтын нұсқаулыққа сәйкес әрекет жасау	3.3.2.4 солға және оңға бұрғанда, үстінен және жанынан қарағанда кеңістік фигуралардың қалпындағы өзгерістерді түсіндіру	4.3.2.4 симметриялы және симметриялы емес жазық фигураларды бір бірінен ажырату және оларды қоршаған ортадағы заттармен сәйкестендіру
	1.3.2.5 заттардың кеңістікте (оң жақта, сол жақта, жоғарыда, төменде,			

	үстінде, астында, арасында, алдында, артында) орналасуын анықтау			
3.3 Нүктелер координаттары және қозғалыс бағыты	1.3.3.1 сан сәулесінде белгіленген нүктелердің бір-біріне қатысты орналасуын анықтау	2.3.3.1 сызықта белгіленген нүктелерді бір-біріне қатысты орналасуын анықтау	3.3.3.1 жазық фигурада белгіленген нүктелердің орнын бір-біріне қатысты анықтау	4.3.3.1 қозғалыстың басталуы мен бағытын пайдалана отырып, нысандар қозғалысы сызбасын құру, сәйкес есептеулер жүргізу 4.3.3.2 нысандардың бастапқы орны мен қозғалыс бағытын (бір-біріне қарама қарсы, біріненбірі қарама-қарсы бағытта) анықтау

4-бөлім: Жиындар. Логика элементтері

Бөлімше	1-сынып	2-сынып	3-сынып	4-сынып
4.1 Жиындар және олармен	1.4.1.1 екі жиынның бірігуін және жиыннан оның бөлігін айырып алуды көрнекі түрде кескіндеу	2.4.1.1 тең жиындардың бірігуін және жиыннан оның тең бөліктерін айырып алуды диаграмма арқылы көрнекі түрде кескіндеу	3.4.1.1 екі жиынның бірігуі мен қиылысуын Эйлер-Венн диаграммасының көмегімен көрнекі түрде кескіндеу	4.4.1.1 жиындар арасындағы қатынастың (тең, қиылысатын, қиылыспайты н жиындар, ішкі жиын) сипатын анықтай білу
	1.4.1.2 жиындарды элементтерінің белгілері (нысандардың түсі, пішіні, өлшемі, материалы,	2.4.1.2 сандардың жазылуындағы цифрлар саны , 2-ге бөлінуі, сандық	3.4.1.2 сандардың жиындарын, олардың бірігуі мен қиылысуын элементтердің берілген	4.4.1.2 түзу сызықтардың, геометриялық фигураларды ң қиылысуын көрсету, қиылысу және бірігу

орындалатын амалдар	әрекеті) бойынша құру	тізбектегі алатын орындары бойынша сандық жиындар құру және жіктеу (бөліктеу)	немесе оқушылардың өздері анықтаған қасиеттері бойынша құру	аймақтарын белгілеу
4.2 Пікірлер	<p>1.4.1.3 жұп құру арқылы нысандар жиындарын салыстыру/ тең жиындарды, б о с жиындарды анықтау</p> <p>1.4.2.1 тұжырымдардың ақиқаттығын немесе ақиқат еместігін анықтау</p> <p>1.4.2.2 бірдей цифрлар мен фигуралардан тұратын басқатырғыштар, ребустар шешу, сәйкестік пен ақиқаттықты анықтауға берілген қарапайым логикалық есептерді шығару</p>	<p>2.4.1.3 жиындар мен олардың элементтерін диаграммада белгілеу, элементтердің жиынға жиындардың бірігуіне және қиылысуына тиістілігін анықтау</p> <p>2.4.2.1 тұжырымдардың ақиқаттығын немесе жалғандығын анықтау, ақиқат немесе жалған тұжырымдар құру</p> <p>2.4.2.2 сандық есептерді, әртүрлі сандардан тұратын басқатырғыштарды, ауыстырып құюға және өлшеуге берілген логикалық есептерді зерттеу және шығару</p>	<p>3.4.1.3 сандар жиынының ішкі жиындарын элементтердің берілген немесе оқушылардың өздері анықтаған қасиеттері бойынша құру</p> <p>3.4.2.1 ақиқат немесе жалған пікірлер құру</p> <p>3.4.2.2 кестелер және графтар құру әдісімен логикалық пайымдауға берілген есептерді шығару</p>	<p>4.4.1.3 есептерді/ теңдеулер мен теңсіздіктерді шешуде жиындардың қиылысуы мен бірігуінің ауыстырымдылық және терімділік қасиеттерін қолдану</p> <p>4.4.2.1 математикалық мазмұндағы пікірлер құру, олардың ақиқаттығын немесе жалғандығын анықтау</p> <p>4.4.2.2 кеңістік ойлау қабілетін дамытуға арналған логикалық есептерді шығару</p>
4.3 Тізбектер	<p>1.4.3.1 10-ға дейінгі/ 20-ға дейінгі сандар тізбегін/ ондықтармен 100-ге дейін және кері ретпен сандар тізбегін құрастыру/ 1 0 0 көлеміндегі сандар,</p>	<p>2.4.3.1 100-ге дейінгі сандар/ 1000-ға дейінгі жүздіктер тізбектерінің заңдылығын анықтау</p>	<p>3.4.3.1 1000-ға дейінгі сандар / мыңдықтармен миллионға дейінгі сандар тізбектерінің заңдылығын анықтау</p>	<p>4.4.3.1 1 000 000-ға дейінгі сандар/ алымдары бірдей немесе бөлімдері бірдей жай бөлшектермен өрнектелген</p>

	суреттер, фигуралар, символдардан тұратын тізбектердің заңдылықтарын анықтау			сандар тізбектерінің заңдылықтарын анықтау
	1.4.3.2 іс-әрекет және табиғат күйінің тізбектілігін анықтау/сандар, фигуралар, ойыншықтар, түрлі-түсті моншақтар тізбектерін құру және тізбектегі заңдылықтың бұзылуын табу	2.4.3.2 берілген заңдылық бойынша тізбекті құрастыру, тізбектегі заңдылықтың бұзылуын табу	3.4.3.2 өзі таңдаған заңдылық бойынша тізбектер құрастыру, тізбектегі заңдылықтың бұзылуын табу	4.4.3.2 заңдылықты немесе ережені өзі таңдап, сандар/сандар тобы тізбектерін құру
4.4 Нысандардың комбинациялары	1.4.4.1 қоршаған ортадағы заттардан "екі-екіден" комбинациялар жиынын құрастыру	2.4.4.1 қоршаған ортадағы заттардан "үш-үштен" комбинациялар жиынын құрастыру	3.4.4.1 "мүмкіндік ағашы" туралы түсінігі болу, күнделікті өмірде кездесетін түрлі жағдаяттар мен есеп шығаруда қолдану	4.4.4.1 таңдап алу әдісімен комбинаторлық есептерді шығару

5-бөлім: Математикалық модельдеу

Бөлімше	1-сынып	2-сынып	3-сынып	4-сынып
	1.5.1.1 есепті сызба, сурет, қысқаша жазба түрінде модельдеу/есепті шешу үшін тірек сызбасын таңдау	2.5.1.1 бір-екі амалмен орындалатын есепті кесте, сызба, қысқаша жазба түрінде модельдеу	3.5.1.1 екі-үш амалмен орындалатын есепті кесте, сызықтық/бағандық диаграмма, сызба, қысқаша жазба түрінде модельдеу	4.5.1.1 есепті сызба, алгоритм, дөңгелек диаграмма, график түрінде модельдеу
	1.5.1.2 сандарды, заттарды, тауардың құнын салыстыру		3.5.1.2 есептерді шығаруда бір заттың массасы, саны	4.5.1.2 есептерді шығаруда жұмысқа жіберілген уақыт, атқарылған

5.1 Есептер және математикалық модель	кезінде қолданылатын ұғымдарды пайдалану/заттар арасындағы ара - қашықтықты, бағытты, орналасуын анықтайтын терминдер пайдалану	2.5.1.2 есептерді шығару барысында баға, мөлшер (сан), құн/ ұзындығы, ені, периметр шамаларының өзара тәуелділігін пайдалану	, жалпы масса / бір затқа жіберілген шығын, заттардың саны, жалпы шығын/ ұзындығы, ені, ауданы ұғымдарының өзара тәуелділігін пайдалану	жұмыс, өнімділік/ егіннің түсімділігі, ауданы мен массасы/ жылдамдық, арақашықтық, уақыт/биіктік, ені, ұзындық, көлемі шамаларының өзара тәуелділігін пайдалану
	1.5.1.3 қосынды және қалдықты табуға берілген есептерді талдау және шығару/кері есеп құрастыру және шығару	2.5.1.3 бірдей қосылғыштардың қосындысын табуға, мазмұнына қарай және бірдей бөліктерге бөлуге берілген есептерді талдау және шығару, кері есеп құрастыру және шығару	3.5.1.3 санның және шаманың үлесін табуға берілген есептерді талдау және шығару, кері есеп құрастыру және шығару	4.5.1.3 бүтіннің бөлігін табуға берілген есептерді талдау және шығару, кері есеп құрастыру, шығару
	1.5.1.4 санды бірнеше бірлікке арттыру, кеміту, айырмалық салыстыруға берілген есептерді талдау және шығару, кері есептер құрастыру және шығару	2.5.1.4 санды бірнеше есе арттыру/кемітуге, айырмалық салыстыруға, еселік салыстыруға берілген есептерді талдау және шығару, кері есептерді құрастыру және салыстыру	3.5.1.4 шамалар арасындағы тәуелділікке/ пропорционал бөлуге берілген есептерді талдау және шығару	4.5.1.4 шамалар арасындағы тәуелділікке/ пропорционал бөлуге/ белгісізді екі айырым бойынша табуға берілген есептерді талдау және шығару
	1.5.1.5 қосымен азайтудың белгісіз компоненттерін табуға берілген	2.5.1.5 көбейту мен бөлудің белгісіз компоненттерін табуға/тік төртбұрыштың (шаршының) ұзындығы, ені, периметрін табуға берілген есептерді, тура және жанама тұжырымдармен "бірнеше бірлік артық/кем"	3.5.1.5 жанама сұрақтары болатын есептерді (" бірнеше бірлік артық/ кем", " бірнеше есе артық/ кем" қатынастарымен байланысты),	4.5.1.5 тікбұрышты параллелепипедтің (кубтың) көлемі мен қырының ұзындығын

есептерді талдау және шығару, кері есептер құрастыру және шығару	, "бірнеше есе артық/ кем" берілген есептерді (айырмалық салыстыруға қатысты) талдау және шығару, кері есептерді құрастыру және шығару	тік төртбұрыштың (шаршының) қабырғалары мен ауданын табуға, еселік салыстыруға берілген есептерді талдау және шығару	табуға берілген есептерді талдау және шығару
1.5.1.6 қосу мен азайтуға берілген есептерге қатысты таңдаған амалдарын негіздеу, шығару әдісін түсіндіру	2.5.1.6 көбейту мен бөлуге берілген есептерге қатысты таңдаған амалдарын негіздеу, шығару әдісін түсіндіру	3.5.1.6 есептеу кезінде жауабын алдын ала болжау, нәтижесін құрама есептің шартына сәйкес түсіндіру	4.5.1.6 әртүрлі құрама есептерді құрастыру, салыстыру, шығару
	2.5.1.7 екі амалмен орындалатын есептерді (санды бірнеше есе арттыру/кемітуге, еселік салыстыруға берілген жай есептердің түрлі комбинациялары) модельдеу және шығару	3.5.1.7 үш амалмен шығарылатын есептерді (шамалар арасындағы тәуелділікке құрылған жай есептердің түрлі комбинациялары) модельдеу және шығару	4.5.1.7 үш-төрт амалмен шығарылатын есептерді модельдеу және түрлі әдіспен шығару, ең тиімді әдісті анықтау
	2.5.1.8 барлық арифметикалық амалдарға берілген жай есептердің шешуін санды өрнектер және теңдеулер түрінде/ құрама есептердің шешуін санды өрнектер және жекелеген амалдар түрінде модельдеу	3.5.1.8 айнымалысы бар өрнектер мен теңдеулер түрінде барлық арифметикалық амалдарға берілген қарапайым есептерді шешуді, қосу мен азайтуға берілген құрама есептерді	4.5.1.8 теңдеу мен сандық өрнек арқылы құрама есепті шығарудың

			сандық өрнектер түрінде моделдеу	моделін құрастыру
				4.5.1.9 бір-біріне кездесу және қарама-қарсы бағыттағы қозғалыс, артынан қуып жету, бір бағыттағы қалып қою қозғалысына берілген есептерді арифметикалық және алгебралық әдіспен шешу
5.2 Математикалық тіл	1.5.2.1 цифрды саннан ажырату, бір таңбалы сандарды түрлі тәсілдермен: нүктелер жиынтығымен, таяқшалармен және сан сәулесінде көрсету	2.5.2.1 екі таңбалы сандардың графикалық моделін құру, разрядтық кестені қолдану	3.5.2.1 көп таңбалы сандардың графикалық моделін құру, кластар мен разрядтар кестесін қолдану	4.5.2.1 жай бөлшектердің құрылуын, салыстыру, қосу және азайтуды бейнелеу үшін жазық фигуралардың бөлігі және сан сәулесін қолдану
	1.5.2.2 "+", "-", "=", "≠", ">", "<" таңбаларын/цифрларды, (□) белгісіз сан символын қолдану	2.5.2.2 жиынды белгілеу үшін латын алфавитінің бас әріптерін, жиын элементтерін белгілеу үшін латын алфавитінің кіші әріптерін, жиынға тиістілігін және тиісті еместігін белгілеу үшін $\in$, және $\notin$ таңбаларын қолдану [MISSING IMAGE: ,]	3.5.2.2 екі жиынның қиылысуы $\cap$, екі жиынның бірігуі $\cup$, бос жиын $\emptyset$ таңбаларын қолдану	
	1.5.2.3 сандардың қосындысы мен айырмасын/сандарды салыстыру (артық/кем)/		3.5.2.3 бұрыштарды, көпбұрыштарды латын алфавитінің	4.5.2.3 текшені, тікбұрышты параллелепипедті латын

көршілес сандарды, сандық аралықтарды, сандар қатарын көрсету үшін сан сәулесін қолдану	2.5.2.3 бұрыштарды, көпбұрыштарды, шеңбердің центрін, радиусті, диаметрді латын алфавитінің әріптерімен таңбалау, оларды белгіленуі бойынша оқу	б а с әріптерімен таңбалау, оларды таңбалануы бойынша оқу	алфавитінің б а с әріптерімен таңбалау, оларды таңбалануы бойынша оқу
1.5.2.4 қосу мен азайту амалдарының компоненттері атауларын өрнектерді оқу мен жазуда қолдану	2.5.2.4 көбейту және бөлу амалдарының компоненттері атауларын өрнектерді оқу мен жазуда қолдану	3.5.2.4 қосу мен азайту, көбейту және бөлу амалдарының компоненттері атауларын жақшалы өрнектерді оқу мен жазуда қолдану	4.5.2.4 (10 %, 20 %, 25 %, 50 %, 75%, 100 %) пайызды % символымен/ бұрыштың градустық өлшемін 0 символымен белгілеуді қолдану
1.5.2.5 деректерді жинақтау, жүйелеу және толықтыру/ қолда бар материалдарды пайдаланып, кестелер, пиктограмма мен диаграммалар құрастыру	2.5.2.5 деректерді жинақтау, жүйелеу, кестелер және диаграммалар құрастыру	3.5.2.5 деректерді жинақтау, жүйелеу және диаграммалар мен пиктограммалар қолданып салыстыру	4.5.2.5 ақпаратты түсіндіру, салыстыру және мәліметтерді жиынтықтау, қозғалыс графиктерін құру, қозғалысқа арналған есептерге сызба құрастыру

13. Осы оқу бағдарламасы қосымшада келтірілген бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Математика" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасын жүзеге асыру бойынша ұзақ мерзімді жоспарына сәйкес жүзеге асырылады.

Бастауыш білім беру деңгейінің
1-4-сыныптарына арналған
"Математика" пәнінен үлгілік
оқу бағдарламасына
қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Математика" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасын жүзеге асыру бойынша ұзақ мерзімді жоспар

1)1-сынып:

--	--	--	--

Ортақ тақырыптар	Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі	Бағдарлама бөлімшелері	Оқу мақсаттары
1-тоқсан			
	1А Сандар мен цифрлар	1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	1.1.1.1** натурал сандар құрылу жолын түсіну, 10 көлемінде тура және кері санау, натурал сандар қатарындағы орнын анықтау; 1.1.1.2** біртаңбалы сандарды және 10 санын оқу, жазу және салыстыру; 1.1.1.3** біртаңбалы сандардың құрамын анықтау
		3.2 Геометриялық фигураларды кескіндеу және салу	1.3.2.5 заттардың кеңістікте (оң жақта, сол жақта, жоғарыда, төменде, үстінде, астында, арасында, алдында, артында) орналасуын анықтау; 1.3.2.4 геометриялық фигуралар арасындағы негізгі қатынастарды анықтау (үлкен-кіші, жоғары-төмен, кең-тар, жуан-жіңішке, қалың-жұқа)
		1.2 Сандармен амалдарды орындау	1.1.2.1 қосу амалын ортақ элементтері жоқ жиындардың бірігуі, азайтуды жиынның бөлігін ажыратып алу ретінде түсіну; 1.1.2.5** ондықтан аттамай бір таңбалы сандарды ауызша қосу және азайтуды орындау; 1.1.2.3** 1 санының қасиетін қолдану
		3.3 Нүктелер координаттары және қозғалыс бағыты	1.3.3.1 сан сәулесінде белгіленген нүктелердің бір-біріне қатысты орналасуын анықтау
		4.3 Тізбектер	1.4.3.1** 10-ға дейінгі сандар тізбегін және кері ретпен сандар тізбегін құрастыру
			1.5.2.1 цифрды саннан ажырату, көрнекі түрде

1.Өзім туралы
2.Менің мектебім

	<p>5.2 Математикалық тіл</p>	<p>бір таңбалы сандарды түрлі тәсілдермен: нүктелер жиынтығымен, таяқшалармен және сан сәулесінде көрсету; 1.5.1.2 ** сандарды, заттарды, тауардың құнын салыстыру кезінде қолданылатын ұғымдарды пайдалану/заттар арасындағы арақашықтықты, бағытты, орналасуын анықтайтын терминдер пайдалану; 1.5.2.3 сандардың қосындысы мен айырмасын/сандарды салыстыру (артық/кем), көршілес сандарды, сандық аралықтарды, сандар қатарын көрсету үшін сан сәулесін қолдану; 1.5.2.2** "+", "-", "=", "≠", ">", "<" таңбаларын қолдану; 1.5.2.4 қосу мен азайту амалдарының компоненттері атауларын өрнектерді оқу мен жазуда қолдану</p>
<p>1В Геометриялық фигуралар</p>	<p>4.1 Жиындар және олармен орындалатын амалдар</p>	<p>1.4.1.2 жиындарды элементтерінің белгілері (нысандардың түсі, пішіні, өлшемі, материалы, әрекеті) бойынша жіктеу</p>
	<p>3.1 Геометриялық фигуралар</p>	<p>1.3.1.1 геометриялық фигураларды: нүкте, түзу, қисық және сынық сызықтар, тұйықталған және тұйықталмаған сызықтар, кесінді, сәуле, бұрышты бір-бірінен ажырату және атау; 1.3.1.2 жазық фигураларды (үшбұрыш, дөңгелек, шаршы, тіктөртбұрыш)/кеңістік фигураларды (куб, шар, цилиндр, конус, пирамида, тікбұрышты</p>

		параллелепипед) тану және қоршаған ортадағы заттармен сәйкестендіру
	3.2 Геометриялық фигураларды кескіндеу және салу	1.3.2.3 жазық фигуралардың модельдерінен және бөліктерінен композиция құрастыру
1С Шамалар және өлшем бірліктері	5.1 Есептер және математикалық модель	1.5.1.2** сандарды, заттарды, тауардың құнын салыстыру кезінде қолданылатын ұғымдарды пайдалану
	1.3 Шамалар және олардың өлшем бірліктері	1.1.3.1** ұзындық/масса/көлем (сыйымдылық) шамаларын ажырату, оларды өлшеу үшін өлшемдер мен құралдарды таңдау, өлшемдер жүргізу; 1.1.3.2** өлшем бірліктерін: ұзындық (см, дм)/масса (кг)/көлем (сыйымдылық) (л) қолданып, шамаларды өлшеу; 1.1.3.3** ұзындық (см, дм)/масса (кг)/көлем (сыйымдылық) (л) салыстыру және шамалар мәндерімен қосу мен азайту амалдар орындау
2-тоқсан		
	1.2 Сандармен амалдарды орындау	1.1.2.4 біртанбалы сандарды ондықтан аттамай қосу кестесін құру, білу және қолдану; 1.1.2.3 қосудың ауыстырымдылық қасиетін, 0-дің қасиетін қолдану
	1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	1.1.1.1** нөл санының құрылу жолын түсіну; 1.1.1.4 санаудың ірі бірлігі ондықты құрастыру, 100-ге дейін ондықтармен санау, жазу және салыстыру
		1.4.3.1** ондықтармен 100-ге дейін және кері ретпен сандар тізбегін құрастыру, 100

	2A 10 көлеміндегі сандарды қосу және азайту	4.3 Тізбектер	көлеміндегі сандар, суреттер, фигуралар, символдардан тұратын тізбектердің заңдылықтарын анықтау
		1.2 Сандармен амалдарды орындау	1.1.2.5** ондықтарды ауызша қосу және азайтуды орындау; 1.1.2.1 қосу амалын ортақ элементтері жоқ жиындардың бірігуі, азайтуды жиынның бөлігін ажыратып алу ретінде түсіну
		2.1 Санды және әріпті өрнектер	1.2.1.1** санды өрнектерді (қосынды, айырма) ажырату, құрастыру, жазу және оқу
		5.2 Математикалық тіл	1.5.2.2** "+", "-", "=", ">", "<" белгілерін қолдану; 1.5.2.4 қосу мен азайту компоненттері атауларын өрнектерді оқу мен жазуда қолдану
3. Менің отбасым және достарым 4. Бізді қоршаған әлем	2B Сандар және заңдылықтар	1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	1.1.1.5** тәжірибе арқылы 2, 4, 6, 8, 10 заттың жартысын табу
		4.3 Тізбектер	1.4.3.1** 100 көлеміндегі сандар, суреттер, фигуралар, символдардан тұратын тізбектердің заңдылықтарын анықтау; 1.4.3.2 іс-әрекет және табиғат күйінің тізбектілігін анықтау/сандар, фигуралар, ойыншықтар, түрлі-түсті моншақтар тізбектерін құру және тізбектегі заңдылықтың бұзылуын табу
		4.2 Тұжырымдар	1.4.2.2** бірдей цифрлар мен фигуралардан тұратын басқатырғыштар, есептер, ребустар шешу
		3.1 Геометриялық фигуралар және олардың классификациясы	1.3.1.3 геометриялық фигуралардың (үшбұрыш, шаршы, тіктөртбұрыш) қабырғаларын өлшеу және салыстыру

	<p>2С Шамалар және өлшем бірліктері</p>	<p>3.2 Геометриялық фигураларды кескіндеу және салу</p> <p>1.3 Шамалар және олардың өлшем бірліктері</p>	<p>1.3.2.2 берілген ұзындығы бойынша кесінді сызу</p> <p>1.1.3.1** ұзындық/масса/көлем (сыйымдылық) шамаларын ажырату, оларды өлшеу үшін өлшемдер мен құралдарды таңдау, өлшемдер жүргізу;</p> <p>1.1.3.2** өлшем бірліктерді (ұзындық (см, дм)/масса(кг)/көлем (сыйымдылық) (л) қолданып өлшеу;</p> <p>1.1.3.3** ұзындық (см, дм) / масса (кг)/көлем (сыйымдылық) (л) салыстыру және шамалар мәндерімен қосу мен азайту амалдар орындау;</p> <p>1.1.3.4 ұзындық өлшем бірліктерін: см, дм олардың арақатысына сүйеніп түрлендіру</p>
3-тоқсан			
	<p>3А Сандармен амалдар орындау. Есептер.</p>	<p>1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер</p> <p>5.1 Есептер және математикалық модель</p>	<p>1.1.1.2** біртаңбалы сандарды салыстыру</p> <p>1.5.1.1**есепті сызба, сурет, қысқаша жазба түрінде модельдеу/есепті шешу үшін тірек сызбасын таңдау;</p> <p>1.5.1.3** қосынды және қалдықты табуға берілген есептерді талдау және шығару/кері есеп құрастыру және шығару;</p> <p>1.5.1.4 санды бірнеше бірлікке арттыру, кеміту, айырмалық салыстыруға берілген есептерді талдау және шығару, кері есептер құрастыру және шығару;</p> <p>1.5.1.5 қосу мен азайтудың белгісіз компоненттерін табуға берілген есептерді талдау және шығару, кері есептер құрастыру және шығару</p>

5.Саяхат
6.Салт-дәстүр және ауыз
әдебиеті

		5.2 Математикалық тіл	1.5.2.2 "+", "-", "=", "≠", ">", "<" таңбаларын/цифрларды, (□) белгісіз сан символын қолдану
		1.2 Сандармен амалдарды орындау	1.1.2.2 қосу және азайту өзара кері амалдар екенін түсіну, қосу және азайту амалдары компоненттері мен нәтижелері арасындағы байланысты анықтау; 1.1.2.3 қосудың ауыстырымдылық қасиетін қолдану
	3В Шамалар. Уақытты бағдарлау	1.3 Шамалар және олардың өлшем бірліктері	1.1.3.5 уақытты циферблат бойынша 12 сағаттық форматта анықтау/уақыт өлшем бірліктерін (минут, сағат, күн, апта, ай, жыл) ажырату; 1.1.3.1** уақыт шамаларын ажырату, оларды өлшеу үшін өлшемдер мен құралдарды таңдау, өлшемдер жүргізу; 1.1.3.2** өлшем бірліктерді: уақыт (сағ) қолданып өлшеу
		2.2 Теңдік және теңсіздік. Теңдеу	1.2.2.1 теңдік және теңсіздікті, теңдеуді, тура және тура емес теңдік пен теңсіздікті айыра білу; 1.2.2.2 таңдап алу әдісі және қосу мен азайту амалдарының байланысы негізінде теңдеулерді шешу
	3С Теңдік және теңсіздік. Теңдеу Қосу кестесін қолдану. Есептер	2.1 Санды және әріпті өрнектер	1.2.1.1 санды және әріпті өрнектерді (қосынды, айырма)/теңдік және теңсіздікті ажырату, құрастыру, жазу және оқу; ; 1.2.1.2 әріптің берілген мәніндегі бір амалды әріпті өрнектің мәнін табу; 1.2.1.3 қосу мен азайту арасындағы қатынасты әріпті өрнектер түрінде:

			<p>$a+b=c$, $c-a=b$, $c-b=a$ көрсету және қолдану; 1.2.1.4 қосу және азайту жағдайында 0-дің қасиетін әріпті өрнек түрінде: $a+0=a$, $a-0=a$ көрсету; 1.2.1.5 жақшасыз әріпті/санды өрнектерді салыстыру</p>
		5.2 Математикалық тіл	1.5.2.2 "+", "-", "=", ">", "<" белгілерін/цифрларды қолдану, ($\square$) белгісіз сан символын қолдану
4-тоқсан			
	4А Күнделікті өмірдегі есептеулер	1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	<p>1.1.1.1** 11-20 көлемінде тура және кері санау, натурал сандар қатарындағы орнын анықтау; 1.1.1.2** 11-ден 20-ға дейінгі сандарды оқу, жазу және салыстыру; 1.1.1.3** 20 көлемінде сандардың разрядтық құрамын анықтау, разрядтық қосылғыштарға жіктеу; 1.1.1.5** 20-ға дейінгі сандарды 2-ден топтап тура және кері санау</p>
		1.2 Сандармен амалдар орындау	1.1.2.5 20 көлеміндегі біртаңбалы мен екітаңбалы сандарды ауызша қосу және азайтуды орындау
		1.3 Шамалар және өлшем бірліктер	1.1.3.6 1 тг, 2 тг, 5 тг, 10 тг, 20 теңгелік тиындармен түрлі төлем жасау
		4.3 Тізбектер	1.4.3.1** 20-ға дейінгі сандар тізбегін және кері ретпен сандар тізбегін құрастыру
			1.5.1.4 санды бірнеше бірлікке арттыру, кеміту, айырмалық салыстыруға берілген есептерді талдау және шығару, кері есептер құрастыру және шығару;

7.Тағам мен сусын
8.Дені саудың жаны сау

4В
Жиын және логика
элементтері

5.1 Есептер және математикалық модель	1.5.1.3 қосынды және қалдықты табуға берілген есептерді талдау және шығару, кері есеп құрастыру және шығару; 1.5.1.6 қосу мен азайтуға берілген есептерге қатысты таңдаған амалдарын негіздеу, шығару әдісін түсіндіру
5.2 Математикалық тіл	1.5.2.5 деректерді жинақтау, жүйелеу және толықтыру/қолда бар материалдарды пайдаланып, кестелер, пиктограмма мен диаграммалар құрастыру
4.2 Тұжырымдар	1.4.2.1 тұжырымдардың ақиқаттығын немесе ақиқат еместігін анықтау; 1.4.2.2** сәйкестік пен ақиқаттықты анықтауға берілген қарапайым логикалық есептерді шығару
4.1 Жиындар және олармен орындалатын амалдар	1.4.1.2 жиындарды элементтерінің белгілері (нысандардың түсі, пішіні , өлшемі, материалы, әрекеті) бойынша құру және олардың классификациясы; 1.4.1.3 жұп құру арқылы нысандар жиындарын салыстыру, тең жиындарды, бос жиындарды анықтау; 1.4.1.1 екі жиынның бірігуін және жиыннан оның бөлігін айырып алуды диаграмма арқылы көрнекі түрде кескіндеу
4.4 Нысандардың комбинациялары	1.4.4.1 қоршаған ортадағы заттардан " екі-екіден " комбинациялар жиынын құрастыру
	1.1.3.1 ұзындық/масса/ көлем (сыйымдылық)/ уақыт шамаларын ажырату, оларды өлшеу үшін өлшемдер мен

		1.3 Шамалар және олардың өлшем бірліктері	кұралдарды таңдау, өлшемдер жүргізу; 1.1.3.3** ұзындық (см, дм)/ масса (кг)/көлем (сыйымдылық) (л)/ уақыт (сағ) салыстыру және шамалар мәндерімен қосу мен азайту амалдар орындау
4С Нысандардың орналасуы және бағыты	3.1 Геометриялық фигуралар және олардың классификациясы		1.3.1.2 жазық фигураларды (үшбұрыш, дөңгелек, шаршы, тіктөртбұрыш) және кеңістік фигураларды (куб, шар, цилиндр, конус, пирамида, тікбұрышты параллелепед) тану және қоршаған ортадағы заттармен сәйкестендіру
	3.2 Геометриялық фигураларды кескіндеу және салу		1.3.2.1 түзу, тұйықталған және тұйықталмаған және қисық, сынық сызықты жазықтықта/ қарапайым жазық геометриялық фигураларды (үшбұрыш, төртбұрыш) нүктелі қағазда кескіндеу; 1.3.2.2 берілген ұзындығы бойынша кесінді сызу; 1.3.2.3 жазық фигуралардың моделдерінен және бөліктерінен композиция құрастыру; 1.3.2.4 геометриялық фигуралар арасындағы негізгі қатынастарды анықтау (үлкен-кіші, жоғары-төмен, кең-тар, жуан-жіңішке, қалың-жұқа)
	5.1 Есептер және математикалық модель		1.5.1.2** заттардың орналасуын, арақашықтығын, бағытын анықтайтын терминдерді пайдалану

2) 2-сынып:

Ортақ тақырыптар	Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі	Бағдарлама бөлімшелері	Оқу мақсаттары
1-тоқсан			

1.Өзім туралы 2. Менің отбасым және достарым	1А Екітаңбалы сандар	1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	2.1.1.1 100-ге дейінгі сандардың құрылу жолын түсіну, 100 көлеміндегі сандарды тура және кері санау, натурал сандар қатарындағы орнын анықтау; 2.1.1.2 екітаңбалы сандарды оқу, жазу және салыстыру; 2.1.1.3** екітаңбалы сандардың разрядтық құрамын анықтау, разрядтық қосылғыштарға жіктеу
		5.2 Математикалық тіл	2.5.2.1 екітаңбалы сандардың графикалық моделін құру, разрядтық кестені қолдану
	1В Сандармен амалдар орындау. Есептер	1.2 Сандармен амалдар орындау	2.1.2.4** біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу кестесін құру, білу және қолдану; 2.1.2.5** біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу және азайтуды орындау; 2.1.2.3** тиімді есептеу үшін қосудың ауыстырымдылық, терімділік қасиеттерін қолдану
		2.1 Санды және әріпті өрнектер	2.2.1.6 екі-үш амалды жақшалы және жақшасыз өрнектерге арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу
5.1 Есептер және математикалық модель		2.5.1.1 бір-екі амалмен орындалатын есепті кесте, сызба, қысқаша жазба түрінде модельдеу; 2.5.1.8** барлық арифметикалық амалдарға берілген жай есептердің шешуін санды өрнектер және теңдеулер түрінде модельдеу	
			2.1.3.1 әртүрлі өлшеу құралдары шкалаларын

	<p>1С Шамалар және олардың өлшем бірліктері</p>	<p>1.3 Шамалар және өлшем бірліктер</p>	<p>бір бірінен ажырату және шамалардың сәйкес мәндерін анықтау; 2.1.3.2** ұзындық (м)/масса (ц) өлшем бірліктерін қолданып өлшеу; 2.1.3.3** ұзындық (см, дм, м)/масса (кг, ц) өлшем бірліктерін салыстыру және шамалар мәндерімен амалдар орындау; 2.1.3.4** ұзындық (см, дм, м)/масса (кг, ц) өлшем бірліктерін олардың арақатысына сүйеніп түрлендіру</p>
2-тоқсан			
	<p>2А Екітаңбалы сандарды қосу және азайту. Жүздіктер. Есептер</p>	<p>1.1 Натурал сандар және 0 саны.</p> <p>1.2 Сандармен амалдар орындау</p>	<p>2.1.1.4 санаудың ірі бірлігі – жүздікті құрастыру, 1000-ға дейін жүздіктермен санау, жазу, салыстыру</p> <p>2.1.2.3** қосудың ауыстырымдылық, терімділік қасиеттерін тиімді есептеулер жүргізу үшін қолдану; 2.1.2.5** біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу және азайту/300+200 (3жүзд.+2жүзд.), 170-130 (17онд.-13 онд) түрінде ауызша қосу және азайтуды орындау; 2.1.2.8 34+ 23, 57-23, 45±19, 47+33, 80-47, 100-35 жағдайларында екітаңбалы сандарды қосу және азайту алгоритмдерін қолдану; 2.1.2.7 45±9, 40-14жағдайларында ондықтан аттап, ауызша қосу мен азайтуды орындау</p> <p>2.4.3.1 100-ге дейінгі сандар/ 1000-ға дейінгі жүздіктер тізбектерінің заңдылығын анықтау;</p>

3. Менің мектебім
4. Менің туған өлкем

	4.3 Тізбектер	2.4.3.2 берілген заңдылық бойынша тізбекті құрастыру, тізбектегі заңдылықтың бұзылуын табу
	5.1 Есептер және математикалық модель	2.5.1.1** екі амалмен орындалатын есепті кесте , сызба, қысқаша жазба түрінде модельдеу; 2.5.1.7** екі амалмен шешілетін есептерді модельдеу және шығару; 2.5.1.8** құрама есептердің шешуін санды өрнектер және жекелеген амалдар түрінде модельдеу
2В Шамалар және өлшем бірліктер	1.3 Шамалар және өлшем бірліктер	2.1.1.3** 12-ге дейін рим сандарын оқу, жазу және қолдану; 2.1.3.3 ұзындық (см, дм, м)/масса (кг, ц)/көлем (сыйымдылық) (л)/ уақыт (мин, сағ, тәул, апта, ай, жыл) өлшем бірліктерін салыстыру және шамалар мәндерімен қосу/азайту/ көбейту/бөлу амалдарын орындау; 2.1.3.4 ұзындық (см, дм, м)/масса (кг, ц)/уақыт (сағ, мин, ай, жыл) өлшем бірліктерін олардың арақатысына сүйеніп түрлендіру; 2.1.3.5 циферблат бойынша уақытты анықтау: сағат және минут
	4.1 Жиындар және олармен орындалатын амалдар	2.4.1.2 сандардың жазылуындағы цифрлар саны, 2-ге бөлінуі, сандық тізбектегі алатын орындары бойынша санды жиындар құру және жіктеу (бөліктеу); 2.4.1.3 жиындар мен олардың элементтерін диаграммада белгілеу, элементтердің жиынға жиындардың бірігуіне және қиылысуына тиістілігін анықтау

2 С Жиын және оның элементін белгілеу. € және € таңбалары	4.2 Пікірлер	2.4.2.1 тұжырымдардың ақиқаттығын немесе жалғандығын анықтау, ақиқат немесе жалған тұжырымдар құру
	4.4 Заттардың комбинациялары	2.4.4.1 қоршаған ортадағы заттардан "үш-үштен" комбинациялар жиынын құрастыру
	5.2 Математикалық тіл	2.5.2.2 жиынды белгілеу үшін латын алфавитінің бас әріптерін, жиын элементтерін белгілеу үшін латын алфавитінің кіші әріптерін, жиынға тиістілігін және тиісті еместігін белгілеу үшін € және € таңбаларын қолдану 2.5.2.5 деректерді жинақтау, жүйелеу, кестелер және диаграммалар құрастыр
3-тоқсан		
3А Геометриялық фигуралар және олардың өзара орналасуы	3.1 Геометриялық фигуралар және олардың классификациясы	2.3.1.1 бұрыш түрлерін (тік, сүйір, доғал) бірбірінен ажырату және атау/ тіктөртбұрышты, шаршыны, тікбұрышты үшбұрышты мәнді белгілері бойынша ажырату және атау 2.3.1.2 көпбұрыштардың классификациясы
	3.2 Геометриялық фигураларды кескіндеу және салу	2.3.2.1 нүктелі қағазда кесінділер, түзулер мен геометриялық фигураларды орны, қозғалыс және бағыты бойынша нұсқаулыққа сәйкес сызу; 2.3.2.2 тік бұрышты сызу
	4.3 Тізбектер	2.4.3.2 берілген заңдылық бойынша тізбекті құрастыру, тізбектегі заңдылықтың бұзылуын табу
	1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	2.1.1.5 50-ге дейін 3, 4, 5-тен топтап тура және кері санау, жұп/тақ сандарды ажырату/заттар тобын

3В Көбейту және бөлу. Есептер		6, 7, 8, 9-дан тең бөліктерге бөлуді көрсету
	1.2 Сандармен амалдар орындау	2.1.2.1 көбейтуді бірдей қосылғыштардың қосындысы, бөлуді заттарды түрлеріне қарай және тең бөліктерге бөлу ретінде түсіну; 2.1.2.2 көбейту және бөлу өзара кері амалдар екенін түсіну, көбейту және бөлу амалдарының компоненттері арасындағы байланысты анықтау; 2.1.2.4** 2, 3, 4, 5 сандарына көбейту кестесін құру, білу және қолдану
	1.3 Шамалар және өлшем бірліктер	2.1.3.6 50 тг, 100 тг монеталарды, 200 теңгелік, 500 теңгелік купюраларды ажырату және түрліше төлем жасау
	4.1 Жиындар және олармен орындалатын амалдар	2.4.1.1 тең жиындардың бірігуін және жиыннан оның тең бөліктерін айырып алуды диаграмма арқылы көрнекі түрде кескіндеу
	5.1 Есептер және математикалық модель	2.5.1.3 бірдей қосылғыштардың қосындысын табуға, мазмұнына қарай және бірдей бөліктерге бөлуге берілген есептерді талдау және шығару, кері есеп құрастыру және шығару
5. Дені саудың жаны сау 6. Салт-дәстүр және ауыз әдебиеті	2.1 Санды және әріпті өрнектер	2.2.1.1 санды және әріпті өрнектерді (көбейтінді, бөлінді)/теңдіктер мен теңсіздіктерді ажырату, құрастыру, жазу және оқу ; 2.2.1.2 әріптің берілген мәніндегі екі амалды әріпті өрнектің мәнін табу; 2.2.1.3 қосу мен көбейтудің қасиеттерін әріпті теңдік түрінде: $a+b$

3С
Санды және әріпті
өрнектер. Теңдеулер.
Есептер

	<p>$=b+a$, $(a+b)+c=a+(b+c)$ ab $=ba$ көрсету және қолдану; 2.2.1.4 санды 1-ге көбейту және бөлу жағдайларын әріпті теңдік түрінде: $a \cdot 1=a$, $a:1$ $=a$ көрсету</p>
<p>2.2 Теңдік және теңсіздік. Теңдеу</p>	<p>2.2.2.1 $x < \square$ және $x > \square$ түріндегі теңсіздіктерге сәйкес келетін сандарды анықтау; 2.2.2.2 көбейту мен бөлуге берілген қарапайым теңдеулерді, x $+(25-6)=38$, $(24-3)-x=8$, $a+$ $6=7+80$ түріндегі күрделі теңдеулерді шешу</p>
<p>5.1 Есептер және математикалық модель</p>	<p>2.5.1.2** есептерді шығару барысында баға, мөлшер (сан), құн арасындағы тәуелділігін пайдалану; 2.5.1.4 санды бірнеше есе арттыру/кемітуге, еселік салыстыруға берілген есептерді талдау және шығару, кері есептерді құрастыру және салыстыру; 2.5.1.5** көбейту мен бөлудің белгісіз компоненттерін табуға, кері есептерді құрастыру және шығару, тура және жанама сұрақтары болатын есептерді (" бірнеше бірлік артық/кем " "бірнеше есе есе артық/ кем" қатынастарымен байланысты) бір-бірінен ажырату; 2.5.1.6 көбейту мен бөлуге берілген есептерге қатысты таңдаған амалдарын негіздеу, шығару әдісін түсіндіру; 2.5.1.7 екі амалмен орындалатын есептерді (санды бірнеше есе арттыру/кемітуге, еселік салыстыруға берілген</p>

			жай есептердің түрлі комбинациялары) модельдеу 2.5.1.8 барлық арифметикалық амалдарға берілген жай есептердің шешуін санды өрнектер және теңдеулер түрінде/құрама есептердің шешуін санды өрнектер, жекелеген амалдар түрінде модельдеу және шығару
		5.2 Математикалық тіл	2.5.2.4 көбейту және бөлу амалдарының компоненттері атауларын өрнектерді оқу мен жазуда қолдану
4-тоқсан			
7. Қоршаған орта 8. Саяхат	4А Тиімді есептеу тәсілдері	1.2 Сандармен амалдар орындау	2.1.2.3 қосудың ауыстырымдылық, терімділік қасиеттерін/ көбейтудің ауыстырымдылық қасиетін тиімді есептеулер жүргізу үшін қолдану
		2.1 Санды және әріпті өрнектер	2.2.1.5 екі амалдан артық жақшалы және жақшасыз әріпті, санды өрнектерді салыстыру; 2.2.1.6 екі-үш амалды жақшалы және жақшасыз өрнектерге арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 181-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Жаратылыстану" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы

Ескерту. 181-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Дүниетану" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы

Ескерту. 182-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 183-қосымша

**Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптары үшін
"Өзін-өзі тану" пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы**

Ескерту. 183-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 184-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Музыка" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы

Ескерту. 184-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

1-тарау. Жалпы ережелер

1. "Музыка" пәнінің оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген.

2. "Музыка" пәнін оқытудың мақсаты – білім алушылардың музыка бойынша негізгі білімі мен біліктерін, музыкалық іс-әрекеттерінде шығармашылық пен өз ойын жеткізу және қарым-қатынас жасау тәсілдерін меңгеру, ұлттық және жалпыадамзаттық мәдениеттің адамгершілік-эстетикалық құндылықтары туралы түсініктерін қалыптастыру, музыкалық және шығармашылық қабілеттерін дамыту.

3. "Музыка" пәнін оқытудың міндеттері:

- 1) музыкалық сауаттылық негізі бойынша білімдерін қалыптастыру;
- 2) стиль, жанр, музыканың көркемдік құралдары туралы түсініктерді қалыптастыру;
- 3) музыкалық сауаттылықтың негізгі терминдері мен ұғымдарын меңгеру;

4) музыкалық іс-әрекет процесінде білімдері мен дағдыларын, сонымен бірге музыканы өнердің басқа да түрлерімен кіріктіре отырып дамыту;

5) музыкалық орындаушылық дағдыларын, сонымен қатар ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы қалыптастыру;

6) қазақтың дәстүрлі музыкасы мен фольклорының, әлем халықтарының музыкалық шығармашылығының, классикалық және заманауи композиторлар шығармаларының озық үлгілерін білу;

7) музыкалық іс-әрекеттер процесінде білім алушылардың көркемдікті қабылдау қабілеттерін қалыптастыру;

8) музыкалық іс-әрекеттер процесінде зерттеушілік, шығармашылықпен және сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын қалыптастыру;

9) білім алушылардың өмір тәжірибесі негізінде іс-әрекеттерінің танымдық және эмоционалдық өрісін, адамгершілік-эстетикалық сезімдерін, ассоциациялық және бейнелеп ойлау дағдыларын, музыкалық іс-әрекеттер арқылы қоршаған ортаға өзінің қарым-қатынасын білдіруге деген талап-тілектерін қалыптастыру.

4. Оқу бағдарламасында үш тілде білім беруді жүзеге асыру қарастырылған, онда үш тілді меңгертіп қана қоймай, сол сияқты білім алушылардың сыныптан тыс жұмыстарын да үш (қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде) тілде ұйымдастыру қарастырылған.

5. Жеке тұлғалық қасиеттердің кең ауқымды дағдылармен тығыз байланыста дамытылуы білім берудің "қазақстандық патриотизм мен азаматтық жауапкершілік", "құрмет", "ынтымақтастық", "еңбек пен шығармашылық", "ашықтық", "өмір бойы білім алу" сияқты басты құндылықтарын бойына сіңіруіне негіз болады. Бұл құндылықтар білім алушылардың мінез-құлқы мен күнделікті іс-әрекетіне ықпал ететін тұрақты тұлғалық бағдарына негіз болады.

2-тарау. "Музыка" оқу пәнінің мазмұнын ұйымдастыру

6. "Музыка" пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

1) 1-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында 33 сағат;

2) 2-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағат;

3) 3-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағат;

4) 4-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағатты құрайды.

7. "Музыка" оқу пәнінің 1-сыныпқа арналған базалық мазмұны келесі бөлімдерден тұрады:

1) "Музыка тыңдау, талдау және орындау":

музыкалық сауаттылық. Ұғымдар: ән, би, күй, марш, тыңдаушы, орындаушы, әнші, ақын, күйші, музыкант, композитор, оркестр, дирижер, халық музыкасы,

композиторлық музыкасы, нота, нота сызыықтары, скрипка кілті, такт, такт сызығы, төрттік, сегіздік, әуен, жоғары, төмен, бір биіктіктегі әуен, ырғақ, екпін, регистр, динамика, аккомпанемент, әннің құрылымы: шұмақ, шұмақ-қайырма;

музыканы тыңдау ережесі. Дирижерлық негізгі қимылдар: зейін, тыныс алу, әндетудің аяқталуы. Аспаптардың атаулары: фортепиано, скрипка, домбыра, асатаяқ, қоңырау, тұяқтас, дауылпаз, балаларға арналған шулы аспаптар: ксилофон, металлофон, барабан, үшбұрыш, маракастар, бубен;

музыканы тыңдау және талқылау. Қоршаған ортадағы дыбыстарды тыңдау және тану (шулы және музыкалық). Музыканың сипатын талқылау: көңілді, мұңды, қуанышты, қайғылы. Музыкалық көркем құралдарды анықтау: регистр, екпін, динамика, әуеннің бағыты;

аспаптарда ойнау және ән айту. Ән айту ережелері, ән салу тәсілдері: дұрыс тыныс алу, дикция, таза орындау. Әнді ән айту ережелеріне сәйкес орындау. Балаларға арналаған, тақырыптық, қазақ халық және әдет-ғұрып әндерін орындау. Әнді дирижерлық қимылдардың көмегімен, бір дауыста орындау. Ре, ля ноталары аралығындағы дыбыс көлеміне қарай қарапайым әуендерді таза орындау. Қазақ ұлттық және балаларға арналған шулы музыкалық аспаптарда ойнау;

2) "Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру":

музыкалық шығарманың сипатын түрлі музыкалық-шығармашылық жұмыстар арқылы көрсету: ән, би, сахналанған ән. Қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару: белгілі мәтінге, тыңдалған музыкаға ырғақтық суреттер;

3) "Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау":

меңгерілген білімдері мен дағдыларды музыкалық-шығармашылық жұмыстар арқылы көрсету.

8. "Музыка" оқу пәнінің 2-сыныпқа арналған базалық мазмұны келесі бөлімдерден тұрады:

1) "Музыка тыңдау, талдау және орындау":

музыкалық сауаттылық. Ұғымдар: тембр, ырғақ, динамика, темп, лад: мажор, минор, музыкалық (көркем) образ, халық музыкасы, халық әні, халықтық күйші-композитор, композиторлық музыкасы, композиторлық ән. Қазақ халық күйлері және әндерінің жанрлық ерекшеліктері. Ұлттық және классикалық музыкалық аспаптардың дыбыс бояуын анықтау. Музыкалық шығарманың құрылымы: мотив, музыкалық фраза, сөйлем. Ноталардың ұзақтықтары және паузалар: бүтін, жартылық, төрттік, сегіздік;

музыканы тыңдау және талқылау. Музыканы тыңдау және музыкалық көркем құралдардың көмегімен сипатын талқылау (ырғақ, динамика, тембр, лад, көркем образ). Музыкалық жанрларды: ән, күй, би, марш, әуеннің түрлерін: вокалдық, аспаптық анықтау;

аспаптарда ойнау және ән айту. Хор құрамында, ансамбльде, жеке дауыспен түрлі сипаттағы әндерді ән айту ережелеріне сәйкес орындау. Әнді дирижерлық

қимылдардың көмегімен орындау. Ре, до ноталары аралығындағы дыбыс көлеміне қарай қарапайым әуендерді таза орындау. Аспаптар көмегімен музыкалық шығармаларға қарапайым ырғақтық сүйемелдеуді ансамбльмен орындау (балаларға арналған шулы, ұлттық соқпалы аспаптармен). Қарапайым әуендерді нота арқылы орындау;

2) "Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру":

музыкалық шығарманың сипатын ырғақтық қимылдармен, шапалақпен, әңгіме, сурет түрінде және басқа да музыкалық-шығармашылық жұмыстар арқылы көрсету. Белгілі мәтінге, музыкаға дауыс көмегімен, музыкалық аспаптар, әсем және би қимылдары арқылы импровизация жасау,

3) "Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау":

шығармашылық жұмыстарды бағалау және көрсету: ән, би, сурет, импровизация, сахналанған әндер.

9. "Музыка" оқу пәнінің 3-сыныпқа арналған базалық мазмұны келесі бөлімдерден тұрады:

1) "Музыка тыңдау, талдау және орындау":

музыкалық сауаттылық. Ұғымдар: музыкалық лад, музыкалық форма, интонация, музыкалық штрихтар, музыкалық өлшемдер (2/4, 3/4), метр, үлес, әлсіз үлес, екпінді үлес, ансамбль, оркестр, айтыс, терме, халық билері, бал билері, заманауи билері, лирикалық музыка, батырлық музыка, балет, опера, речетатив (тақпақты саз), концерт;

музыканы тыңдау және талқылау. Музыкалық шығармаларды тыңдау және талдау: сипаты (көңілді, мұңды, ойнақы, нәзік), мазмұны, жанр, музыкалық көркем құралдарды (әуен, екпін, динамика, регистр, ырғақ, музыкалық лад, форма, интонация, штрихтар, музыкалық өлшем), көркем образ. Музыкалық шығарманы әуен, интонация арқылы анықтау;

музыкалық жанрлар: ән, марш, би, айтыс, терме, опера, балет, симфония. Дәстүрлі музыка орындаушылары: ақын, термеші, сал, сері. Негізгі музыкалық интонациялар. Музыкалық формалар: шумақты, шумақты-қайырмалы, бір бөлімді, екі бөлімді, музыкалық штрихтар, музыкалық өлшем. Ұлттық, үрмелі, симфониялық оркестрлердің музыкалық аспаптардың топтары. Орындаушылардың саны бойынша ансамбль түрлері;

аспаптарда ойнау және ән айту. Әнді дирижерлық қимылдардың көмегімен орындау. Ән айту ережелерінің көмегімен түрлі сипаттағы әндерді көркем образдарын көрсете отырып орындау. Қарапайым әуендерді нота арқылы орындау. Соқпалы аспаптарда (балаларға арналған, ұлттық аспаптар) ойнау арқылы дағдыларын көрсету, музыкалық штрихтарды аспапта орындау барысында қолдану;

2) "Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру":

қарапайым музыкалық шығармаларды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркем құралдарды қолдану: нота ұзақтықтары, паузалар, екпін, ырғақ;

3) "Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау":

меңгерілген музыкалық білімдері мен дағдыларын шығармашылық жұмыстар арқылы көрсету. Өзінің және басқалардың шығармашылық жұмыстарын бағалау.

10. "Музыка" оқу пәнінің 4-сыныпқа арналған базалық мазмұны келесі бөлімдерден тұрады:

1) "Музыка тыңдау, талдау және орындау":

музыкалық сауаттылық. Ұғымдар: ұлттық оркестр, үрмелі оркестр, симфониялық оркестр, ұлттық, классикалық аспаптар, аспаптардың топтасуы: ішекті, үрмелі, соқпалы ; классикалық музыкалық формалар: соната, рондо, вариация, симфония, музыка стильдері: халықтық, классикалық, заманауи (эстрадалық), жеке әншілік өнер. Музыкалық жанрлар: лирикалық (ән, романс, серенада, элегия, баркарола), қозғалыс әрекет түрлері (би, марш), баяндау түрлері (эпостық жыр, былина), синкреттік жанрлар (опера, балет), аспаптық (симфония, рондо, вариация, сюита). Эпостық шығармаларды орындаушылар және шығарушылар: жырау, жыршы, сказитель. Музыка түрлері: вокалдық (жеке дауыспен, хор және ансамбль құрамында), аспаптық (жеке және оркестр құрамында), би музыкасы. Хор құрамындағы дауыс түрлері: ерлер (бас, баритон, тенор), әйелдер (сопрано, альт), балалар (дискант, сопрано);

музыканы тыңдау және талқылау. Түрлі орындаудығы музыкалық шығармаларды тыңдау және талқылау: вокалдық және аспаптық, жеке және оркестр құрамындағы орындау. Музыкалық шығармадағы көркем образдарын және жанр түрлерін анықтау және салыстыру;

аспаптарда ойнау және ән айту. Канонмен, қарапайым екі дауыстағы элементтерімен түрлі сипаттағы әндерді орындау. Ән орындау ережелерін сақтау. Дыбыстардың арасын үзбей жатық, пунктирлі ырғақтағы әндерді орындау, жеке дауыспен, топта, музыкалық аспаптың сүйемелдеуімен және сүйемелдеусіз орындау. Қарапайым әуендерді, қайырмаларды нота арқылы орындау. Музыкалық аспаптар көмегімен (балаларға арналған шулы, ұлттық соқпалы аспаптар) өз партиясының ырғақтық сүйемелдеуін ансамбль, оркестр құрамында орындау;

2) "Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру":

білім алушылардың идеялары негізінде, түрлі материалдар, ресурстар көмегімен музыкалық шығармашылық жұмыстарды құру. Меңгерілген білімдерін және дағдыларын шығармашылық қойылымдарда, ұжыммен ән орындауда, ансамбль құрамында, театрланған сахналауда көрсету;

3) "Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау":

музыкалық шығармашылық жұмыстарды, бағалау, көрсету, өз жұмыстарын жақсарту мақсатымен ұсыныстар айту.

3-тарау. Оқу мақсаттарының жүйесі

11. Бағдарламада оқу мақсаттары кодтық белгімен белгіленген. Кодтық белгідегі бірінші сан сыныпты, екінші және үшінші сан бөлім және бөлімшенің ретін, төртінші

сан оқу мақсатының реттік нөмірін көрсетеді. 1.2.1.1 кодында: "1" – сынып, "2.1" – бөлім мен бөлімше, "1" – оқу мақсатының реттік нөмірі.

12. Оқу мақсаттарының жүйесі:

1) 1-бөлім "Музыканы тыңдау, талдау және орындау":

Оқу мақсаттары жүйесінің бөлімшелері	1-сынып	2-сынып	3-сынып	4-сынып
1.1 Музыка тыңдау және талдау	1.1.1.1 есту қабілетіне сүйеніп таныс дыбыстарды, музыканы тану	2.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен музыканың сипатын анықтау	3.1.1.1 тыңдалған әуеннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуші құралдарын анықтау және салыстыру	4.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен, әуеннің жанрын, көркемдік образдарын анықтау және салыстыру
	1.1.1.2 шулы және музыкалық дыбыстарды ажырату	2.1.1.2 әуеннің вокалдық, аспаптық түрін ажырату және анықтау	3.1.1.2 музыкалық шығармаларды интонация, әуен арқылы танып ажырату	4.1.1.2 музыкалық шығарманың дыбыстауын түрлі орындауда тыңдатып анықтау және салыстыру
1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	1.1.2.1 ән айтуда оның сипатына және әндету ережелеріне сәйкес орындау	2.1.2.1 түрлі сипатты әндерді жеке, ансамбль және хор құрамында ән айту ережесін сақтап орындау	3.1.2.1 көркем образдарды аша отырып, түрлі сипатты әндерді орындау	4.1.2.1 ән айту ережесін сақтай отырып, түрлі сипаттағы екі дауысты қарапайым элементтері бар әндерді орындау
	1.1.2.2 әнді орындау барысында негізгі дирижерлық қимылдарды түсіну	2.1.2.2 әнді негізгі дирижерлік қимылдар көмегімен орындау	3.1.2.2 әнді негізгі дирижерлік қимылдар көмегімен орындау	4.1.2.2 түрлі сипаттағы әндерді айтуда жеңіл, созып орындау дағдыларын көрсету
	1.1.2.3 музыкалық аспаптардың көмегімен шығармаларды сүйемелдеу	2.1.2.3 ансамбльде музыкалық аспаптардың көмегімен шығарманы қарапайым ырғақпен сүйемелдеп орындау	3.1.2.3 музыкалық штрихтарды қолдана отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету	4.1.2.3 музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдана отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету
1.3 Музыкалық сауаттылық Музыкалық көркемдеуші құралдар	1.1.3.1 есту қабілетіне сүйене отырып музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау	2.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және салыстыру	3.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және оларды орындауда қолдану	4.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен шығарманы орындау және импровизациялау
		2.1.3.2 музыкалық шығармадағы	3.1.3.2 музыкалық форманың	4.1.3.2 музыкалық форманың

Музыкалық шығарманың құрылымы және формасы	1.1.3.2 әннің құрылымын ажырату: шұмақ, шумақ - қайырма	негізгі әуенді, музыкалық фраза, музыкалық сөйлемді анықтау	құрылымын анықтау: шумақ, шумақ-қайырма, бір бөлімді, екі бөлімді	классикалық түрлерін ажырату: соната, рондо, вариация, симфония
Музыкалық ұғымдар	1.1.3.3 негізгі музыкалық ұғымдарды білу	2.1.3.3 негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату	3.1.3.3 музыкалық шығармаларды талдау барысында негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату	4.1.3.3 ауызша және жазбаша жұмыстарда негізгі музыкалық ұғымдарды қолдану
Музыканың жанрлары мен стильдері	1.1.3.4 музыкалық жанрларды білу	2.1.3.4 музыкалық жанрларды анықтау	3.1.3.4 музыкалық жанрлар мен стильдерді анықтау және ажырату	4.1.3.4 шығармаларды түрлі жанрлармен стильдерде орындау
Музыкалық аспаптар	1.1.3.5 түрлі музыкалық аспаптардың дыбысталуын анықтау	2.1.3.5 ұлттық және классикалық аспаптардың дыбысталуын салыстыру	3.1.3.5 ұлттық, үрмелі, симфониялық оркестр аспаптарын ажырату	4.1.3.5 орындау тәсілдеріне қарай музыкалық аспаптардың тобын ажырату
Нота сауаттылығы	1.1.3.6 нота сауаттылығының негіздерін білу	2.1.3.6 нотамен қарапайым әуендер орындау	3.1.3.6 нотамен қарапайым әуендер орындау	4.1.3.6 ауызша және жазбаша жұмыстарды орындау барысында нота сауаттылығының негіздерін қолдану

2) 2-бөлім "Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру":

Оқу мақсаттары жүйесінің бөлімшелері	1-сынып	2-сынып	3-сынып	4-сынып
2.1 Музыкалық шығармашылық	1.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу	2.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу	3.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыстар жасау үшін өз идеясын ұсыну	4.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыстарды жасау үшін өз идеясын ұсыну және түрлі материалдар мен ресурстар тандау
	1.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару	2.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану	3.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану	4.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану

3) 3-бөлім "Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау":

Оқу мақсаттары жүйесінің бөлімшелері	1-сынып	2-сынып	3-сынып	4-сынып

3.1 Музыканы көрсету және бағалау	1.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсете білу	2.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету және бағалай білу	3.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету, өзінің және өзгелердің жұмыстарын бағалай білу	4.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету және бағалай білу, жұмысын жақсарту үшін ұсыныстар енгізу
-----------------------------------	--	---	---	---

13. Осы оқу бағдарламасы қосымшада келтірілген бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Музыка" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасын жүзеге асыру бойынша ұзақ мерзімді жоспарына сәйкес жүзеге асырылады.

Бастауыш білім беру деңгейінің
сыныптарына арналған
"Музыка" пәнінен үлгілік оқу
бағдарламасына
қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Музыка" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасын жүзеге асыру бойынша ұзақ мерзімді жоспар

1) 1-сынып:

Ортак тақырыптар	Оқыту мақсаты жүйесінің бөлімдері	Оқыту мақсаты жүйесінің бөлімшелері	Оқу мақсаттары
1-тоқсан			
1. Өзім туралы	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	1.1.1.1 есту қабілетіне сүйеніп таныс дыбыстарды, музыканы тану; 1.1.1.2 шулы және музыкалық дыбыстарды ажырату
		1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	1.1.2.1 ән айтуда оның сипатына және әндету ережелеріне сәйкесорындау; 1.1.2.2 әнді орындау барысында негізгі дирижерлық қимылдарды түсіну
		1.3 Музыкалық сауаттылық	1.1.3.1 есту қабілетіне сүйене отырып музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау; 1.1.3.2 әннің құрылымын ажырату: шұмақ, шумак, қайырма; 1.1.3.5 түрлі музыкалық аспаптардың дыбысталуын анықтау
			1.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс

	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	арқылы шығарманың сипатын жеткізу
2. Менің мектебім	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	1.1.1.1 есту қабілетіне сүйеніп таныс дыбыстарды, музыканы тану; 1.1.1.2 шулы және музыкалық дыбыстарды ажырату
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс- әрекет	1.1.2.1 ән айтуда оның сипатына және әндету ережелеріне сәйкес орындау; 1.1.2.3 музыкалық аспаптардың көмегімен шығармаларды сүйемелдеу
		1.3 Музыкалық сауаттылық Музыкалық көркемдеуші құралдар	1.1.3.4 музыкалық жанрларды білу; 1.1.3.5 түрлі музыкалық аспаптардың дыбысталуын анықтау; 1.1.3.6 нота сауаттылығының негіздерін білу
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	1.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музыканы көрсету және бағалау	1.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсете білу
2-тоқсан			
3. Менің отбасым және достарым	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	1.1.1.1 есту қабілетіне сүйеніп таныс дыбыстарды, музыканы тану
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс- әрекет	1.1.2.1 ән айтуда оның сипатына және әндету ережелеріне сәйкес орындау; 1.1.2.2 әнді орындау барысында негізгі дирижерлық қимылдарды түсіну
			1.1.3.1 есту қабілетіне сүйене отырып музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау;

		1.3 Музыкалық сауаттылық	1.1.3.2 әннің құрылымын ажырату: шұмақ, шумақ, қайырма; 1.1.3.3 негізгі музыкалық ұғымдарды білу; 1.1.3.6 нота сауаттылығының негіздерін білу
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	1.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу
4. Бізді қоршаған әлем	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	1.1.1.1 есту қабілетіне сүйеніп таныс дыбыстарды, музыканы тану
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс- әрекет	1.1.2.1 ән айтуда оның сипатына және әндету ережелеріне сәйкес орындау; 1.1.2.3 музыкалық аспаптардың көмегімен шығармаларды сүйемелдеу
		1.3 Музыкалық сауаттылық	1.1.3.4 музыкалық жанрларды білу; 1.1.3.5 түрлі музыкалық аспаптардың дыбысталуын анықтау
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	2.1 Музыкалық шығармашылық	1.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару
		3.1 Музыканы көрсету және бағалау	1.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсете білу
3-тоқсан			
	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	1.1.1.1 есту қабілетіне сүйеніп таныс дыбыстарды, музыканы тану; 1.1.1.2 шулы және музыкалық дыбыстарды ажырату
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	1.1.2.1 ән айтуда оның сипатына және әндету ережелеріне сәйкес орындау; 1.1.2.3 музыкалық аспаптардың көмегімен шығармаларды сүйемелдеу

5. Саяхат		1.3 Музыкалық сауаттылық	1.1.3.1 есту қабілетіне сүйене отырып музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау; 1.1.3.2 әннің құрылымын ажырату: шұмақ, шумақ, қайырма; 1.1.3.3 негізгі музыкалық ұғымдарды білу; 1.1.3.4 музыкалық жанрларды білу; 1.1.3.6 нота сауаттылығының негіздерін білу
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	1.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу
6. Салт - дәстүр және ауыз әдебиеті	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Мзыканы тыңдау және талдау	1.1.1.1 есту қабілетіне сүйеніп таныс дыбыстарды, музыканы тану
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	1.1.2.1 ән айтуда оның сипатына және әндету ережелеріне сәйкес орындау; 1.1.2.2 әнді орындау барысында негізгі дирижерлық қимылдарды түсіну; 1.1.2.3 музыкалық аспаптардың көмегімен шығармаларды сүйемелдеу
		1.3 Музыкалық сауаттылық. Мзыканың түрлері, жанрлары, стильдері (бағыттары)	1.1.3.1 есту қабілетіне сүйене отырып музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау; 1.1.3.2 әннің құрылымын ажырату: шұмақ, шумақ, қайырма; 1.1.3.4 музыкалық жанрларды білу; 1.1.3.5 түрлі музыкалық аспаптардың дыбысталуын анықтау
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	1.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу;

			1.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музыканы көрсету және бағалау	1.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсете білу
4-тоқсан			
7. Тағам мен сусын	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	1.1.1.1 есту қабілетіне сүйеніп таныс дыбыстарды, музыканы тану
		1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	1.1.2.1 ән айтуда оның сипатына және әндету ережелеріне сәйкес орындау; 1.1.2.3 музыкалық аспаптардың көмегімен шығармаларды сүйемелдеу
		1.3 Музыкалық сауаттылық	1.1.3.2 әннің құрылымын ажырату: шұмақ, шумак, қайырма; 1.1.3.5 түрлі музыкалық аспаптардың дыбысталуын анықтау; 1.1.3.6 нота сауаттылығының негіздерін білу
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	1.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару
8. Дені саудың жаны сау	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	1.1.1.1 есту қабілетіне сүйеніп таныс дыбыстарды, музыканы тану; 1.1.1.2 шулы және музыкалық дыбыстарды ажырату
		1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	1.1.2.1 ән айтуда оның сипатына және әндету ережелеріне сәйкесорындау; 1.1.2.2 әнді орындау барысында негізгі дирижерлық қимылдарды түсіну; 1.1.2.3 музыкалық аспаптардың көмегімен шығармаларды сүйемелдеу

		1.3 Музыкалық сауаттылық	1.1.3.3 негізгі музыкалық ұғымдарды білу; 1.1.3.4 музыкалық жанрларды білу
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	1.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музыканы көрсету және бағалау	1.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсете білу

2) 2-сынып:

Ортақ тақырыптар	Оқу мақсаты жүйесінің бөлімдері	Оқу мақсаты жүйесінің бөлімшелері	Оқу мақсаттары
1-тоқсан			
1. Өзім туралы	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	2.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен музыканың сипатын анықтау; 2.1.1.2 әуеннің вокалдық, аспаптық түрін ажырату және анықтау
		1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	2.1.2.1 түрлі сипатты әндерді жеке, ансамбль және хор құрамында ән айту ережесін сақтап орындау; 2.1.2.2 әнді негізгі дирижерлік қимылдар көмегімен орындау; 2.1.2.3 ансамбльде музыкалық аспаптардың көмегімен шығарманы қарапайым ырғықпен сүйемелдеп орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	2.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және салыстыру; 2.1.3.4 музыкалық жанрларды анықтау; 2.1.3.6 нотамен қарапайым әуендер орындау
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	2.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
			2.1.1.1 музыкалық көркемдеуші

2. Менің отбасым және достарым	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	кұралдардың көмегімен музыканың сипатын анықтау; 2.1.1.2 әуеннің вокалдық, аспаптық түрін ажырату және анықтау
		1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	2.1.2.1 түрлі сипатты әндерді жеке, ансамбль және хор құрамында ән айту ережесін сақтап орындау; 2.1.2.2 әнді негізгі дирижерлық қимылдар көмегімен орындау; 2.1.2.3 ансамбльде музыкалық аспаптардың көмегімен шығарманы қарапайым ырғықпен сүйемелдеп орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	2.1.3.2 музыкалық шығармадағы негізгі әуенді, музыкалық фраза, музыкалық сөйлемді анықтау; 2.1.3.3 негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату; 2.1.3.5 ұлттық және классикалық аспаптардың дыбысталуын салыстыру; 2.1.3.6 нотамен қарапайым әуендер орындау
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	2.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музыканы көрсету және бағалау	2.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету және бағалай білу
2-тоқсан			
		1.1 Музыканы тыңдау және талдау	2.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен музыканың сипатын анықтау; 2.1.1.2 әуеннің вокалдық, аспаптық түрін ажырату және анықтау
			2.1.2.1 түрлі сипатты әндерді жеке, ансамбль

3. Менің мектебiм	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс- әрекет	және хор құрамында ән айту ережесін сақтап орындау; 2.1.2.3 ансамбльде музыкалық аспаптардың көмегімен шығарманы қарапайым ырғықпен сүйемелдеп орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	2.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және салыстыру; 2.1.3.2 музыкалық шығармадағы негізгі әуенді, музыкалық фраза, музыкалық сөйлемді анықтау
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	2.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу
4. Менің туған өлкем	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	2.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен музыканың сипатын анықтау
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	2.1.2.1 түрлі сипатты әндерді жеке, ансамбль және хор құрамында ән айту ережесін сақтап орындау; 2.1.2.2 әнді негізгі дирижерлық қимылдар көмегімен орындау; 2.1.2.3 ансамбльде музыкалық аспаптардың көмегімен шығарманы қарапайым ырғықпен сүйемелдеп орындау
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	1.3 Музыкалық сауаттылық	2.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және салыстыру; 2.1.3.4 музыкалық жанрларды анықтау; 2.1.3.5 ұлттық және классикалық аспаптардың дыбысталуын салыстыру
		2.1 Музыкалық шығармашылық	2.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу

	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музыканы көрсету және бағалау	2.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету және бағалай білу
3-тоқсан			
5. Дені саудың жаны сау	Музыканы тыңдау талдау және орындау	1.1 Музыка тыңдау және талдау	2.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен музыканың сипатын анықтау; 2.1.1.2 әуеннің вокалдық, аспаптық түрін ажырату және анықтау
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс- әрекет	2.1.2.1 түрлі сипатты әндерді жеке, ансамбль және хор құрамында ән айту ережесін сақтап орындау; 2.1.2.2 әнді негізгі дирижерлық қимылдар көмегімен орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	2.1.3.2 музыкалық шығармадағы негізгі әуенді, музыкалық фраза, музыкалық сөйлемді анықтау; 2.1.3.3 негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату; 2.1.3.6 нотамен қарапайым әуендер орындау
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	2.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
		1.1 Музыканы тыңдау және талдау	2.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен музыканың сипатын анықтау; 2.1.1.2 әуеннің вокалдық, аспаптық түрін ажырату және анықтау
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	2.1.2 1 түрлі сипатты әндерді жеке, ансамбль және хор құрамында ән айту ережесін сақтап орындау; 2.1.2.3 ансамбльде музыкалық аспаптардың

6. Салт – дәстүр және ауыз әдебиеті	Музыканы тыңдау талдау және орындау		көмегімен шығарманы қарапайым ырғақпен сүйемелдеп орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	2.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және салыстыру; 2.1.3.3 негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату; 2.1.3.4 музыкалық жанрларды анықтау; 2.1.3.5 ұлттық және классикалық аспаптардың дыбысталуын салыстыру
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	2.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу; 2.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Мзыканы көрсету және бағалау	2.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету және бағалай білу
4-тоқсан			
1. Қоршаған орта	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Мзыканы тыңдау және талдау	2.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен музыканың сипатын анықтау
		1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	2.1.2.1 түрлі сипатты әндерді жеке, ансамбль және хор құрамында ән айту ережесін сақтап орындау; 2.1.2.3 ансамбльде музыкалық аспаптардың көмегімен шығарманы қарапайым ырғақпен сүйемелдеп орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	2.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және салыстыру; 2.1.3.2 музыкалық шығармадағы негізгі әуенді, музыкалық фраза, музыкалық сөйлемді анықтау;

			2.1.3.6 нотамен қарапайым әуендер орындау
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	2.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыс арқылы шығарманың сипатын жеткізу
8. Саяхат	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	2.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен музыканың сипатын анықтау
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс- әрекет	2.1.2.1 түрлі сипатты әндерді жеке, ансамбль және хор құрамында ән айту ережесін сақтап орындау; 2.1.2.2 әнді негізгі дирижерлық қимылдар көмегімен орындау; 2.1.2.3 ансамбльде музыкалық аспаптардың көмегімен шығарманы қарапайым ырғықпен сүйемелдеп орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	2.1.3.2 музыкалық шығармадағы негізгі әуенді, музыкалық фраза, музыкалық сөйлемді анықтау; 2.1.3.3 негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату; 2.1.3.5 ұлттық және классикалық аспаптардың дыбысталуын салыстыру
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	2.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музыканы көрсету және бағалау	2.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету және бағалай білу

3) 3-сынып:

Ортақ тақырыптар	Оқыту мақсаты жүйесінің бөлімдері	Оқыту мақсаты жүйесінің бөлімшелері	Оқу мақсаттары
1-тоқсан			

1. Жанды табиғат	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музуканы тыңдау және талдау	3.1.1.1 тыңдалған әуеннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуші құралдарын анықтау және салыстыру; 3.1.1.2 музыкалық шығармаларды интонация, әуен арқылы танып ажырату
		1 . 2 Музыкaлық-орындаушылық іс-әрекет	3.1.2.1 көркем образдарды аша отырып, түрлі сипатты әндерді орындау; 3.1.2.2 әнді негізгі дирижерлық қимылдар көмегімен орындау; 3.1.2.3 музыкалық штрихтарды қолдана отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету
		1.3 Музыкалық сауаттылық	3.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және оларды орындауда қолдану; 3.1.3.3 музыкалық шығармаларды талдау барысында негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату; 3.1.3.5 ұлттық, үрмелі, симфониялық оркестр аспаптарын ажырату
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	3.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыстар жасау үшін өз идеясын ұсыну
		1.1 Музуканы тыңдау және талдау	3.1.1.1 тыңдалған әнге және басқа музыкалық шығармаларға байланысты өз идеясын ұсыну және сахналау; 3.1.1.2 музыкалық шығармаларды интонация, әуен арқылы танып ажырату
		1 . 2 Музыкaлық-орындаушылық іс-әрекет	3.1.2.1 көркем образдарды аша отырып, түрлі сипатты әндерді орындау; 3.1.2.3 музыкалық штрихтарды қолдана

2. Жақсыдан үйрен, жаманнан жирен (жарық пен қараңғы)	Музыканы тыңдау, талдау және орындау		отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету
		1.3 Музыкалық сауаттылық	3.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және оларды орындауда қолдану; 3.1.3.3 музыкалық шығармаларды талдау барысында негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату; 3.1.3.4 музыкалық жанрлар мен стильдерді анықтау және ажырату; 3.1.3.6 нотамен қарапайым әуендер орындау
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	3.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыстар жасау үшін өз идеясын ұсыну
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музиканы көрсету және бағалау	3.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету, өзінің және өзгелердің жұмыстарын бағалай білу
2-тоқсан			
		1.1 Музиканы тыңдау және талдау	3.1.1.1 тыңдалған әуеннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуші құралдарын анықтау және салыстыру
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	3.1.2.1 көркем образдарды аша отырып, түрлі сипатты әндерді орындау; 3.1.2.3 музыкалық штрихтарды қолдана отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету
			3.1.3.2 музыкалық форманың құрылымын анықтау: шумақ, шумақ-қайырма, бір бөлімді, екі бөлімді; 3.1.3.4 музыкалық жанрлар мен стильдерді анықтау және ажырату;

3.1.3.6 нотамен

Музыканы тыңдау,
талдау және орындау

4. Уақыт

1.3 Музыкалық
сауаттылық

			қарапайым әуендер орындау
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	3.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыстар жасау үшін өз идеясын ұсыну; 3.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
5. Сәулет өнері	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музиканы тыңдау және талдау	3.1.1.1 тыңдалған әуеннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуші құралдарын анықтау және салыстыру
		1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	3.1.2.1 көркем образдарды аша отырып, түрлі сипатты әндерді орындау; 3.1.2.2 әнді негізгі дирижерлық қимылдар көмегімен орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	3.1.3.2 музыкалық форманың құрылымын анықтау: шумақ, шумақ-қайырма, бір бөлімді, екі бөлімді; 3.1.3.3 музыкалық шығармаларды талдау барысында негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	3.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музиканы көрсету және бағалау	3.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету, өзінің және өзгелердің жұмыстарын бағалай білу
3-тоқсан			
		1.1 Музиканы тыңдау және талдау	3.1.1.1 тыңдалған әуеннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуші

5. Өнер	Музыканы тыңдау, талдау және орындау		құралдарын анықтау және салыстыру	
		1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	3.1.2.1 көркем образдарды аша отырып, түрлі сипатты әндерді орындау; 3.1.2.2 әнді негізгі дирижерлік қимылдар көмегімен орындау; 3.1.2.3 музыкалық штрихтарды қолдана отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету	
		1.3 Музыкалық сауаттылық	3.1.3.2 музыкалық форманың құрылымын анықтау: шумақ, шумақ-қайырма, бір бөлімді, екі бөлімді; 3.1.3.3 музыкалық шығармаларды талдау барысында негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату; 3.1.3.4 музыкалық жанрлар мен стильдерді анықтау және ажырату; 3.1.3.5 ұлттық, үрмелі, симфониялық оркестр аспаптарын ажырату	
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	3.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыстар жасау үшін өз идеясын ұсыну; 3.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану	
			1.1 Музыканы тыңдау және талдау	3.1.1.1 тыңдалған әуеннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуші құралдарын анықтау және салыстыру; 3.1.1.2 музыкалық шығармаларды интонация, әуен арқылы танып ажырату
				3.1.2.1 көркем образдарды аша отырып,

6. Атақты тұлғалар	Музыканы тыңдау талдау және орындау	1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	түрлі сипатты әндерді орындау; 3.1.2.2 әнді негізгі дирижерлық қимылдар көмегімен орындау; 3.1.2.3 музыкалық штрихтарды қолдана отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету
		1.3 Музыкалық сауаттылық	3.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және оларды орындауда қолдану; 3.1.3.3 музыкалық шығармаларды талдау барысында негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату; 3.1.3.4 музыкалық жанрлар мен стильдерді анықтау және ажырату; 3.1.3.5 ұлттық, үрмелі, симфониялық оркестр аспаптарын ажырату; 3.1.3.6 нотамен қарапайым әуендер орындау
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	3.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музиканы көрсету және бағалау	3.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету, өзінің және өзгелердің жұмыстарын бағалай білу
4-тоқсан			
	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музиканы тыңдау және талдау	3.1.1.1 тыңдалған әуеннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуші құралдарын анықтау және салыстыру; 3.1.1.2 музыкалық шығармаларды интонация, әуен арқылы танып ажырату 3.1.2.1 көркем образдарды аша отырып,

7. Су – тіршілік көзі		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	түрлі сипатты әндерді орындау; 3.1.2.2 әнді негізгі дирижерлық қимылдар көмегімен орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	3.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдарды анықтау және оларды орындауда қолдану; 3.1.3.3 музыкалық шығармаларды талдау барысында негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату; 3.1.3.4 музыкалық жанрлар мен стильдерді анықтау және ажырату
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	3.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
8. Демалыс мәдениеті. Мерекелер	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музиканы тыңдау және талдау	3.1.1.1 тыңдалған әуеннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуші құралдарын анықтау және салыстыру
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	3.1.2.1 көркем образдарды аша отырып, түрлі сипатты әндерді орындау; 3.1.2.2 әнді негізгі дирижерлық қимылдар көмегімен орындау; 3.1.2.3 музыкалық штрихтарды қолдана отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету
		1.3 Музыкалық сауаттылық	3.1.3.4 музыкалық жанрлар мен стильдерді анықтау және ажырату; 3.1.3.5 ұлттық, үрмелі, симфониялық оркестр аспаптарын ажырату; 3.1.3.6 нотамен қарапайым әуендер орындау
			3.2.1.1 музыкалық шығармашылық

Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	жұмыстар жасау үшін өз идеясын ұсыну; 3.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музыканы көрсету және бағалау	3.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету, өзінің және өзгелердің жұмыстарын бағалай білу

4) 4-сынып:

Ортақ тақырыптар	Оқыту мақсаты жүйесінің бөлімдері	Оқыту мақсаты жүйесінің бөлімшелері	Оқу мақсаттары
1-тоқсан			
1. Менің Отаным - Қазақстан	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	4.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен, әуеннің жанрын, көркемдік образдарын анықтау және салыстыру; 4.1.1.2 музыкалық шығарманың дыбыстауын түрлі орындауда тыңдатып анықтау және салыстыру
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	4.1.2.1 ән айту ережесін сақтай отырып, түрлі сипаттағы екі дауысты қарапайым элементтері бар әндерді орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	4.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен шығарманы орындау және импровизациялау; 4.1.3.3 ауызша және жазбаша жұмыстарда негізгі музыкалық ұғымдарды қолдану; 4.1.3.4 шығармаларды түрлі жанрлар мен стильдерде орындау; 4.1.3.5 орындау тәсілдеріне қарай музыкалық аспаптардың тобын ажырату
			4.2.1.1 музыкалық шығармашылық

	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	жұмыстарды жасау үшін өз идеясын ұсыну және түрлі материалдар мен ресурстар тандау
2. Құндылықтар	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	4.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен әуеннің жанрын, көркемдік образдарын анықтау және салыстыру
		1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	4.1.2.1 ән айту ережесін сақтай отырып, түрлі сипаттағы екі дауысты қарапайым элементтері бар әндерді орындау; 4.1.2.2 түрлі сипаттағы әндерді айтуда жеңіл, созып орындау дағдыларын көрсету; 4.1.2.3 музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдана отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету
		1.3 Музыкалық сауаттылық	4.1.3.2 музыкалық форманың классикалық түрлерін ажырату: соната, рондо, вариация, симфония; 4.1.3.3 ауызша және жазбаша жұмыстарда негізгі музыкалық ұғымдарды қолдану
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	4.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыстарды жасау үшін өз идеясын ұсыну және түрлі материалдар мен ресурстар тандау
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музыканы көрсету және бағалау	4.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету және бағалай білу, жұмысын жақсарту үшін ұсыныстар енгізу
2-тоқсан			
		1.1 Музыканы тыңдау және талдау	4.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен, әуеннің жанрын, көркемдік образдарын анықтау және салыстыру;

3. Мәдени мұра	Музыканы тыңдау, талдау және орындау		4.1.1.2 музыкалық шығарманың дыбыстауын түрлі орындауда тыңдатып анықтау және салыстыру
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	4.1.2.1 ән айту ережесін сақтай отырып, түрлі сипаттағы екі дауысты қарапайым элементтері бар әндерді орындау
		1.3 Музыкалық сауаттылық	4.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен шығарманы орындау және импровизациялау; 4.1.3.2 музыкалық форманың классикалық түрлерін ажырату: соната, рондо, вариация, симфония; 4.1.3.3 ауызша және жазбаша жұмыстарда негізгі музыкалық ұғымдарды қолдану
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	4.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыстарды жасау үшін өз идеясын ұсыну және түрлі материалдар мен ресурстар таңдау
4. Мамандықтар әлемі	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыка тыңдау және талдау	4.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен, әуеннің жанрын, көркемдік образдарын анықтау және салыстыру
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс- әрекет	4.1.2.1 ән айту ережесін сақтай отырып, түрлі сипаттағы екі дауысты қарапайым элементтері бар әндерді орындау; 4.1.2.3 музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдана отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету
		1.3 Музыкалық сауаттылық	4.1.3.3 ауызша және жазбаша жұмыстарда негізгі музыкалық ұғымдарды қолдану; 4.1.3.6 ауызша және жазбаша жұмыстарды

			орындау барысында нота сауаттылығының негіздерін қолдану
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	4.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музыканы көрсету және бағалау	4.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету және бағалай білу, жұмысын жақсарту үшін ұсыныстар енгізу
3-тоқсан			
5. Табиғат құбылыстары	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	4.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен әуеннің жанрын, көркемдік образдарын анықтау және салыстыру; 4.1.1.2 музыкалық шығарманың дыбыстауын түрлі орындауда тыңдатып анықтау және салыстыру
		1 . 2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	4.1.2.1 ән айту ережесін сақтай отырып, түрлі сипаттағы екі дауысты қарапайым элементтері бар әндерді орындау; 4.1.2.2 түрлі сипаттағы әндерді айтуда жеңіл, созып орындау дағдыларын көрсету
		1.3 Музыкалық сауаттылық	4.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен шығарманы орындау және импровизациялау; 4.1.3.2 музыкалық форманың классикалық түрлерін ажырату: соната, рондо, вариация, симфония; 4.1.3.3 ауызша және жазбаша жұмыстарда негізгі музыкалық ұғымдарды қолдану;

			4.1.3.4 шығармаларды түрлі жанрлар мен стильдерде орындау; 4.1.3.6 ауызша және жазбаша жұмыстарды орындау барысында нота сауаттылығының негіздерін қолдану
	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	4.2.1.1 музыкалық шығармашылық жұмыстарды жасау үшін өз идеясын ұсыну және түрлі материалдар мен ресурстар таңдау 4.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
6. Қоршаған ортаны қорғау	Музыканы тыңдау, талдау және орындау	1.1 Музыканы тыңдау және талдау	4.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен әуеннің жанрын, көркемдік образдарын анықтау және салыстыру
		1.2 Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет	4.1.2.1 ән айту ережесін сақтай отырып, түрлі сипаттағы екі дауысты қарапайым элементтері бар әндерді орындау; 4.1.2.2 түрлі сипаттағы әндерді айтуда жеңіл, созып орындау дағдыларын көрсету; 4.1.2.3 музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдана отырып, аспаптарда ойнау дағдыларын көрсету
		1.3 Музыкалық сауаттылық	4.1.3.5 орындау тәсілдеріне қарай музыкалық аспаптардың тобын ажырату; 4.1.3.6 ауызша және жазбаша жұмыстарды орындау барысында нота сауаттылығының негіздерін қолдану
			4.2.1.1 музыкалық шығармашылық

	Музыкалық-шығармашылық жұмыстар құру	2.1 Музыкалық шығармашылық	жұмыстарды жасау үшін өз идеясын ұсыну және түрлі материалдар мен ресурстар таңдау; 4.2.1.2 қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
	Музыкалық-шығармашылық жұмысты көрсету және бағалау	3.1 Музыканы көрсету және бағалау	4.3.1.1 өз шығармашылық жұмысын көрсету және бағалай білу, жұмысын жақсарту үшін ұсыныстар енгізу
4-тоқсан			

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 185-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Көркем еңбек" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы

Ескерту. 185-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 186-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Дене шынықтыру" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы

Ескерту. 186-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 187-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған "Қазақ тілі" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде)

Ескерту. 187-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің

Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған "Әдебиеттік оқу" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде)

Ескерту. 187-1-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 188-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған "Орыс тілі" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде)

Ескерту. 188-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 188-1-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған "Әдебиеттік оқу" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде)

Ескерту. 188-1-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына
188-2-қосымша

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Цифрлық сауаттылық" оқу пәнінен жаңартылған мазмұн бойынша үлгілік оқу бағдарламасы

Ескерту. 188-2-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 189-қосымша

**Бастауыш білім беру деңгейінің 1 сыныбы үшін
"Сауат ашу" пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы
(оқыту ұйғыр тілінде)**

Ескерту. 189-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2013 жылғы 3 сәуірдегі
№ 115 бұйрығына 190-қосымша

**Бастауыш білім беру деңгейінің 1 сыныбы үшін
"Сауат ашу" пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы
(оқыту өзбек тілінде)**

Ескерту. 190-қосымша алып тасталды - ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022 № 399 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

РҚАО-ның ескертпесі!

Бұйрықтың жалғасын V13008424_0 қараңыз

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК